JONAS BALYS

RAŠTAI

III

JONAS BALYS

RAŠTAI

III

JONAS BALYS

RAŠTAI

III

LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS
VILNIUS
2002

Redakcinė komisija
Kazys Grigas, Vacys Milius ir Leonardas Sauka

Parengė
Rita Repšienė

Apipavidalino
Petras Repšys

Knygos leidimą parėmė
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija

© Jonas Balys, 2002
© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002

ISBN 9986-513-33-2 (5 tomai)
ISBN 9955-475-30-7 (3 tomas)

TURINYS

Jonas Balys - žymiausias XX amžiaus lietuvių pasakų tyrinėtojas. *Rita Repšienė* XI

LIETUVIŲ PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS MOTYVŲ KATALOGAS

Pratartis 3

Bibliografija 11

PASAKOS

I. Pasakos apie gyvūnus

1-99 Laukiniai gyvūnai 28
100-149 Laukiniai gyvūnai ir naminiai gyvuliai 30
150-199 Žmogus ir miško gyvūnai 34
200-219 Naminiai gyvuliai 37
220-249 Paukščiai 38
275-299 Kiti gyvūnai ir daiktai 39

II. Tikrosios pasakos

300-749 A. Stebuklinės pasakos 41
300-399 Nepaprastas priešininkas 41
400-459 Nepaprastas arba užburtas vyras (žmona) ar kiti šeimos nariai 52
400-424 Žmona 52
425-446 Vyras 55
450-455 Brolis ir sesuo 57
460-499 Nepaprasti uždaviniai 59
500-559 Nepaprasti padėjėjai 62
Nepaprasti gyvūnai kaip pagalbininkai 66
560-649 Stebuklingi daiktai 70
650-699 Nepaprastas sugebėjimas arba žinojimas 74
700-749 Kiti stebuklingi atsitikimai 76
750-849 B. Religinės pasakos (Legendos) 82
850-999 C. Novelinės pasakos 94
850-879 Nevienodo luomo vedybos 94
880-899 Ištikimybė ir nekaltybė 96
900-904 Pataiso negerą žmoną 98
910-919 Geri patarimai 99
920-929 Gudrus jaunikaitis (mergaitė) 100
930-949 Likimo pasakos 102
950-974 Apie galvažudžius ir vagis 106

1000–1199 D. Pasakos apie kvailą velnią 110
1000–1029 Tarnybos sutartis 110
1030–1059 Bendras žmogaus ir velnio darbas 111
1060–1114 Žmogus ir velnias bando jėgas 112
1115–1129 Pastangos nužudyti herojų 114
1145–1166 Velnią įgąsdina 116
1170–1199 Žmogus užrašo savo sielą velniui 119

III. Pasijuokimai ir anekdotai

1120–1349 Kvaili piliečiai 120
1350–1439 Pasijuokimai iš vedusių 122
1380–1404 Kvaila žmona ir jos vyras 124
1405–1429 Kvailas vyras ir jo žmona 125
1430–1439 Kvaila pora 126
1440–1524 Vyriausias veikėjas moteris (mergaitė) 127
1450–1474 Piršlybos 127
1525–1724 Vyriausias veikėjas vyras (berniukas) 128
1525–1626 Gudruolis 128
*1627–*1639 Gudrus čigonas 135
1640–1674 Laimingi supuolimai 138
1675–1724 Kvailys 141
1725–1845 Anekdotai apie kunigus ir bažnyčios tarnus 145
*1846–*1853 Pasijuokimai iš davatkų 148
*1854–*1874 Pasijuokimai iš žydų 149
1875–1999 Melų pasakos 152
2000–2399 Formulinės pasakos 154
2400–2499 Neklasifikuotos pasakos 159
*2900–*2999 Nepadorūs pasakojimai 164

SAKMĖS

3000–3249 Etiologinės sakmės 167
3000–3004 Angelų ir velnių sutvėrimas 167
3005–3029 Žemės ir negyvosios gamtos sutvėrimas 167
3030–3080 Žmonių sutvėrimas ir jų ypatumų kilmė 168
3081–3235 Gyvulių ir augalų sutvėrimas 170
3250–3450 Velniai 179
3250–3265 Velnias ir moterys 179
3266–3275 Velnias ir kunigai 181
3451–3460 Perkūnas ir velnias 192
3461–3490 Aitvaras (pukys, kaukas) 193
3491–3590 Numirėliai 196
3491–3500 Giltinės 196
3591–3610 Prakeikimai 204
3611–3650 Paslėpti ir užkeikti pinigai 206
3651–3675 Raganos ir burtininkai 211
3676–3680 Vilkolakiai 214
3681–3690 Slogučiai ir slogutės 214
3691–3710 Laumės 216
3711–3720 Milžinai 217
3721–3735 Religinio pobūdžio sakmės 218
3736–3765 Istorinio pobūdžio pasakojimai (atsiminimai) 219
3900–4000 Neklasifikuotos sakmės (įvairu) 221

PASAKOJAMOJI TAUTOSAKA IR JOS TYRINĖJIMAI

I. Pasakojamosios tautosakos rūšys 224
II. Teorijos apie pasakų kilmę ir jų išplitimą 234
III. Žymesnieji seni pasakų rinkiniai 243
IV. Liaudies pasakojimų susidarymo vyksmas 246

Svarbesnioji pasakojamosios tautosakos literatūra 254

LIETUVIŲ LIAUDIES SAKMĖS

Pratartis 259
The Review of the Motive Contents 263

I. Etiologinės sakmės 274

Angelų ir velnių sutvėrimas (Mt. 3000-3004) 274
Žemės ir negyvosios gamtos sutvėrimas (Mt. 3005-3029) 276
Žmonių sutvėrimas ir jų ypatumų kilmė (Mt. 3030-3080) 281
Gyvulių ir augalų sutvėrimas (Mt. 3081-3245) 299

II. Velniai ir žmonės 340

Velniai ir moterys (Mt. 3250-3265) 340
Velniai ir kunigai (Mt. 3266-3275) 361
Velniai ir muzikantai (Mt. 3276-3280) 376
Velnias ir vagis (Mt. 3282) 402
Velnio statiniai (Mt. 3285-3289) 407
Velnio bernavimas (Mt. 3290-3294) 412
Velnias ir vaikai (Mt. 3295-3299) 424
Velnio pokštai (Mt. 3300-3306) 425
Velnio sudaryti pavojai (Mt. 3307-3337) 440
Nepatogiose padėtyse atsidūręs velnias (Mt. 3338-3349) 460
Įvairūs velnio ir žmonių santykiai (Mt. 3350-3440) 466
Tariamasai velnias ir netikras vaidenimasis (Mt. 3441-3446) 519

Paaiškinimai 533
Asmenvardžių rodyklė 535

CONTENTS

MOTIF-INDEX OF LITHUANIAN NARATIVE FOLK-LORE
Preface 7
Bibliography 11

TALES

I. Animal Tales 28

1-99 Wild Animals 28
100-149 Wild Animals and Domestic Animals 30
150-199 Man and Wild Animals 34
200-219 Domestic Animals 37
220-249 Birds 38
275-299 Other Animals and Objects 39

II. Ordinary Folk-tales

300-749 A. Tales of Magic 41
300-399 Supernatural Adversaries 41
400-459 Supernatural or Enchanted Husband (Wife) or Other Relatives 52
400-424 Wife 52
425-446 Husband 55
450-455 Brother and Sister 57
460-499 Supernatural Tasks 59
500-559 Supernatural Helpers 62
560-649 Magic Objects 70
650-699 Supernatural Power or Knowledge 74
700-749 Other Tales of the Supernatural 76
750-849 B. Religious Tales 82
850-999 C. Novelle (Romantic Tales) 94
850-879 Misallaince 94
880-899 Fidelity and Innocence 96
900-904 The Shrewish Wife is Reformed 98
910-919 The Good Precepts 99
920-929 The Clever Youth (Maiden) 100
930-949 Tales of Fate 102
950-974 Robbers and Thieves 106
1000-1199 D. Tales of the Stupid Ogre 110
1000-1029 Labour Contract 110
1030-1059 Partnership of the Man and the Ogre 111
1060-1114 Contest between Man and Ogre 112
1115-1129 Attempts to Murder the Hero 114
1145-1166 The Ogre Frightened or Overawed 116
1170-1199 A Man Sells his soul to the Devil 119

III. Jokes and Anecdotes

1120–1349 Numskull Stories 120
1350–1439 Stories about Married Couples 122
1380–1404 The Foolish Wife and her Husband 124
1405–1429 The Foolish Man and his Wife 125
1430–1439 The Foolish Couple 126
1440–1524 Stories about a Woman (Girl) 127
1450–1474 Looking for a Wife 127
1525–1724 Stories about a Man (Boy) 128
1525–1626 The Clever Man 128
*1627–*1639 The Clever Gipsy 135
1640–1674 Lucky Accidents 138
1675–1724 The Stupid Man 141
1725–1845 Jokes about Parsons 145
*1846–*1853 Jokes about Devout Women 148
*1854–*1874 Jokes about Jews 149
1875–1999 Tales of Lying 152
2000–2399 Formula Tales 154
2400–2499 Unclassified Tales 159
*2900–*2999 Obscene Stories 164

LEGENDS

3000–3249 Aetiological Legends 167
3000–3004 Creation of Angels and Devils 167
3005–3029 Creation of Earth and Inanimate Nature 167
3030–3080 Creation of Man and Origin of his Characteristics 168
3081–3235 Creation of Animals and Plants 170
3250–3450 Devils 179
3250–3265 The Devil and Women 179
3266–3275 The Devil and the Clergy 179
3451–3460 Thunder - God and the Devil 192
3461–3490 The Goblin (Puck, Brownie) 193
3491–3590 The Dead 196
3491–3500 Death 196
3591–3610 Curses204
3611–3650 Hidden and Cursed Money 206
3651–3675 Witches and Magicians 211
3676–3680 Werewolves 214
3681–3690 Nightmares 214
3691–3710 Fairies 216
3711–3720 Giants 217
3721–3735 Stories of a Religious Character 218
3736–3765 Stories (Reminiscences) of an Historical Nature 219
3900–4000 Unclassified Legends (Miscellany) 221

NARRATIVE FOLK-LORE AND RESEARCHES IN SAME 224

I. The various Classes of Narrative Folk-lore 224
II. Theories concerning the Origin and the Dissemination of Stories 234
III. Notable old Collections of Tales 243
IV. The Process of the Formation of Stories 246

The more important Literature on Narrative Folk-lore 254

LITHUANIAN FOLK LEGENDS 257
The Review of the Motive Contents 263

JONAS BALYS – ŽYMIAUSIAS XX AMŽIAUS LIETUVIŲ PASAKŲ TYRINĖTOJAS

Laikas įvertina visa, ką mes nuveikiame šiame gyvenime. Tautosakininko Jono Balio darbai antrąkart leidžiami praėjus daugiau kaip šešiasdešimčiai metų. Profesionalus pasirengimas: studijos Kauno, Graco, Vienos universitetuose, filosofijos daktaratas Vienoje 1933 metais, tiriamasis folkloristinis darbas Helsinkyje; gebėjimas koordinuoti ir skatinti mūsų paveldo išsaugojimą – rinkti ir skelbti lietuvių tautosaką padėjo dr. Baliui pateikti pagrindinį lietuvių pasakų ir sakmių tyrinėjimą praėjusiame amžiuje. Parengęs 1936 metais *Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogą*, Jonas Balys tapo vienu žymiausių XX amžiaus lietuvių pasakų tyrinėtojų. Remdamasis savo meto patirtimi, jis sukūrė parankią ir paprastą lietuvių pasakų, sakmių, legendų, padavimų ir anekdotų klasifikavimo sistemą, nepretenduodamas į tobulumą, bet stengdamasis aprėpti jo sukurtame Lietuvių tautosakos archyve saugomą medžiagą. Sistemindamas lietuviškąją medžiagą, jis parodė ir platų lyginamąjį kontekstą, ieškojo analogijų ir paralelių kitų tautų žodinėje kūryboje. Ši knyga iki šiol aktuali ir vertinga, įvedanti į tarptautinę apyvartą lietuviškąjį lobyną.

Svarbi fokloristikos mokslo propogavimui yra Jono Balio studija „Pasakojamoji tautosaka ir jos tyrinėjimai", parodanti aktyvų ir įvairų mokslinį naratyvinės kultūros tyrėjų gyvenimą.

Pradėjęs publikuoti sukauptą lietuvių tautosaką, 1940 metais lietuvių pasakininkas parengė ir išleido *Lietuvių liaudies sakmių* I tomą, kuriame daugiau kaip 800 tekstų. Publikuojama medžiaga išdėstyta pagal Balio nacionalinį sakmių katalogą. Tai pirmasis mokslinis lietuvių liaudies sakmių leidinys, gausus ir įdomus, kaip mūsų senolių patirtis ir išmintis.

Rita Repšienė

LIETUVIŲ PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS MOTYVŲ KATALOGAS

MOTIF-INDEX OF LITHUANIAN NARRATIVE FOLK-LORE

PRATARTIS

Šis lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogas naudingas ir folkloro specialistams, ir šiaip liaudies kūrybos mėgėjams, literatams, mokytojams. Todėl jis leidžiamas dviem kalbom, lietuvių ir anglų, ir motyvų turiniai dažnai plačiau atpasakoti, negu specialistui reikėtų. Kataloginimo pagrindu imama suomio Antti Aarne's sistema, kuri, kad ir nėra visai tobula, kaip ir visos sistemos, tačiau parankiausia iš visų esamųjų, ir ja vaduojantis yra jau išleista visa eilė Europos tautų pasakų katalogų.

Pasakų tyrinėtojui tokio katalogo nauda savaime suprantama. Jo svajonė yra, kad visos tautos išleistų tokius katalogus, tada nereikės pačiam peržiūrėti daugybės įvairiausiomis kalbomis rašytos literatūros ir dar sunkiau prieinamos rankraštinės medžiagos, kas jau grynai fiziškai yra tiesiog neįmanoma, bet užteks tik atversti atitinkamas katalogų vietas, ir tuojau bus matyti, kur ir ką galima rasti. Pagelbstint tokioms centrinėms įstaigoms, kaip tautosakos archyvai, galima be didelio vargo ir be žymesnių išlaidų pasirūpinti sau reikalingos medžiagos nuorašų arba vertimų. Ir tada jau galima pradėti patį kūrybinį nagrinėjimo darbą.

Tautosakos mėgėjai, literatai ir mokytojai iš šio katalogo matys, kokių lietuviuose esama pasakų ir sakmių, į kokias ideologines grupes jas galima skirstyti, kurios rūšys ir kurie motyvai lietuviuose yra dažnesni, kurie retesni, kurie motyvai yra žinomi taip pat ir kitoms tautoms, susidarant bendrą lietuvių pasakojamosios tautosakos vaizdą. Tam pačiam reikalui skiriamas ir priedas katalogo gale: „Pasakojamoji tautosaka ir jos tyrinėjimai", kur suglaustai ir suprantama forma patiekiami svarbesni pasakų tyrinėjimų rezultatai.

Ruošiant šį katalogą, kaip tik ir buvo atsižvelgta į tą dvejopą uždavinį. Tuos motyvus, kur prieš jų numerį nėra jokio ženklo (žvaigždutės), randame charakterizuotus A. Aarne's (*FFC*, 3) ir papildytame Stitho Thompsono (*FFC*, 74) bendrame tarptautiniame motyvų kataloge. Todėl jų turiniai paprastai neverčiami į anglų kalbą – užsieniečiai tai matys iš Aarne's vokiško arba Thompsono angliško katalogo. Į anglų kalbą išversta tik nedaugelio bendrojo katalogo motyvų turiniai, kur lietuviška to motyvo redakcija žymiai skiriasi nuo Aarne's-Thompsono charakteristikos. Tuo tarpu visų mano naujai į katalogą įtrauktų motyvų, pažymėtų žvaigždutėmis (*) prieš motyvo numerį, turiniai išversti į anglų kalbą. Bendrojo katalogo motyvams niekur nenurodau kitų tautų atitinkamų variantų ir šiaip tuo klausimu literatūros – tada katalogas būtų buvęs kelis kartus storesnis, pagaliau ir nėra reikalo, turint visą eilę panašių kitų tautų katalogų ir galop tokius enciklopedinio pobūdžio veikalus, kaip O. Dähnhardto *Natursagen*, J. Bolte's–G. Polivkos *Anmerkungen zu den Kinder- u. Hausmärchen der Brüder Grimm* ar L. Mackenseno

Handwörterbuch des Deutschen Märchens. Tuo tarpu savo naujai įtrauktiems motyvams paraštėse nurodau kitų tautų paralelinius motyvus, bet ir vėl ne visą galimą cituoti literatūrą, o apsiriboju tik jau išleistais atitinkamų tautų motyvų katalogais, sudarytais pagal tą pačią Aarne's sistemą. Iš jų bus matyti, kurioms tautoms dar yra žinomi tie patys motyvai ir kurioje vietoje juos nori įterpti į motyvų sistemą įvairūs katalogų sudarytojai. Matysime, jog į tuos pačius motyvus įvairūs klasifikuotojai dažnai labai nevienodai žiūri - vieni juos skiria vienai motyvų grupei, kiti kitai. Šio katalogo sudarytojas irgi naujus motyvus sudėstė ten, kur, jo nuomone, atrodė jie geriau tinką, jei Aarne's-Thompsono sistemoje toje vietoje buvo palikta tuščių numerių. Jų nesant, teko naudotis prie motyvo pridedamomis raidėmis A, B, C ir t.t. Žinoma, naujų motyvų įvedimas yra daugiau ar mažiau subjektyvus dalykas, galima ginčytis, kuris motyvas geriau pritiktų vienam ar kitam skyriui, bet tai nėra esminis dalykas, turint galvoj praktišką katalogo uždavinį - čia tik svarbu, kad visi to paties motyvo variantai būtų vienoje vietoje ir turėtų parankų cituoti motyvo numerį.

Perdirbdamas Aarne's katalogą, Thompsonas kai kuriuos motyvus išleido (pvz., mt. 152, 811 ir kt.), matyt, laikydamas juos nereikalingais. Tačiau kai lietuviuose buvo rasta kaip tik tiems motyvams atsakančių variantų, jie buvo palikti, paliekant tą patį Aarne's numerį. Nors apskritai buvo stengiamasi laikytis Aarne's-Thompsono motyvų numeracijos, tačiau lietuviško katalogo autorius rado reikalinga trijose vietose duoti savus numerius, būtent: vietoj 745 duota numeris 3650, vietoj 1148 A - 3451 ir vietoj 2403 - *1868. Tie bendrojo Aarne's-Thompsono katalogo motyvai, kuriems lietuviškų variantų iki šiol nerasta, paprastai mano kataloge neišversti, išimtis padaryta tik keletui motyvų, nors jiems tuo tarpu nė vieno lietuviško varianto nenurodyta, tačiau jie lietuviams nėra svetimi - arba jie yra jungiami su kitais motyvais, bet vėliau nuspręsta ir savarankiškai juos kataloguoti, arba jie buvo pripuolamai pastebėti naujuose dar nekataloguotuose rinkiniuose (rankraščiuose). Tais pačiais sumetimais vadovaujantis, įtraukta į katalogą ir keletas naujų motyvų tipų, nors jiems tuo tarpu nė vieno varianto nenurodyta. Kiekvienam motyvui buvo stengtasi duoti trumpą antraštę, kur glaustai papasakojamas motyvo turinys. Čia irgi nebuvo aklai laikytasi Aarne's-Thompsono terminologijos, jei ji ne atitiko lietuviško motyvo redakciją arba lietuvių kalbos dvasią. Atpasakojant motyvų turinius, buvo stengtasi, pavartojant kuo mažiau žodžių, pasakyti kuo daugiau minties, atsižvelgti į įvairius variantų niuansus, tad stilistiniu atžvilgiu kai kurie sakiniai liko ne taip jau sklandūs, bet autoriui pirmoj eilėj rūpėjo ne gražus stilius, o prasmingumas.

Su daugeliu sunkumų teko susidurti kataloguojant sakmes. Iki šiol dar neturime bendros patenkinamos sakmėms kataloguoti sistemos, ir aš iš viso abejoju, ar tokią bendrą sistemą kada nors pavyks sudaryti - sakmėse daugiau negu pasakose randame individualaus tautinio charakterio, kuris sunkiai duodasi įspraudžiamas į bendrus rėmus. Greičiausiai kiekvienai tautai teks susidaryti savą sistemą sakmėms kataloguoti. Tiesa, jau Aarne bandė kataloguoti suomių ir estų sakmes, kiekvieną sakmių skyrių pradėdamas nuo pirmo numerio. Tai labai nepatogus būdas, ypač cituojant - nenorint susimaišyti, reikia būtinai žymėti arba skyriaus numerį, arba katalogo puslapį. Didžioji Thompsono decimalė sistema „Motif-Index of Folk-Literature" (*FFC*, 106-119, 116-117) yra per daug komplikuota, kad ja galėtų sėkmingai pasinaudoti kataloguotojas, sudaryto katalogo naudotojas. Panašios nuomonės apie Aarne's ir Thompsono sakmių katalogus yra ir kiti folkloristai (žr. *Acta Ethnologica*, 1936, I, p. 39-40). Aš bandžiau tik etiologinėms ir velnio sakmėms pritaikyti Thompsono sistemą, bet ir tą bandymą laikau nevyku-

siu ir toliau nuo šios sistemos atsisakiau. Apsvarstęs įvairius galimus sakmių kataloginimo būdus, apsistojau prie šio: sakmes reikia kataloguoti tuo pačiu principu, kurį Aarne pasiūlė pasakoms, būtent: gyvulinėms, stebuklinėms arba maginėms pasakoms ir anekdotams skiriame, sakysim, motyvų numerius nuo 1 iki 2999, o sekantį tūkstantį, t.y. nuo 3000 iki 4000, paskiriame sakmėms. Sakmes vėl skirstome skyriais, pvz., Etiologinės sakmės, Velniai, Perkūnas ir Velnias, Aitvaras ir t.t., kiekviename skyriuje dar paliekame eilę tuščių numerių, kad vėliau atsiradusius naujus motyvus galima būtų atitinkamoje vietoje įterpti. Štai tokiu būdu aš ir sukataloginau lietuviškas sakmes. Žinoma, aš su šia savo sistema nepretenduoju platesniu mastu ir nenoriu jos kitiems siūlyti - kaip jau sakiau, mano nuomone, sakmėms kataloguoti, greičiausia, kiekviena tauta turės susidaryti savo sistemą. Viena, ką aš galiu pasiūlyti, tai tik patį principą, būtent, praplėsti toliau Aarnes sistemą ir sakmėms, bet nepradėti sakmių kataloginimo sistemos vėl nuo pirmo numerio. Prie sakmių motyvų numerių jau niekur nebededama žvaigždučių, nes savaime aišku, kad pradedant nuo 3000 motyvo numerio jie yra visi nauji, kadangi Aarnes-Thompsono kataloge paskutinis motyvo numeris yra 2411. Žinoma, galima ginčytis, ar su kai kuriais motyvais tiksliai pasielgta, priskyrus juos sakmėms arba atvirkščiai - kai kurie pasakoms priskirti motyvai gal tiksliau būtų skirti sakmėms. Tačiau „pasakos" ir „sakmės" sąvokos folkloristų nėra galutinai išaiškintos, ir nėra surastas kriterijus, kuriuo remiantis visur galima būtų neginčijamai nustatyti, ar čia turime reikalo su „pasaka" ar su „sakme". Tad tikro subjektyvumo čia sunku išvengti, nes dažniau tenka vaduotis folkloristo nujautimu, kaip realiais ir visus įtikinančiais argumentais. Praktikos reikalui tie teoretiniai ginčai pagaliau ir neturi didelės reikšmės.

Pasakų kataloginimas nėra toks paprastas ir mechaniškas darbas, kaip gali iš karto atrodyti. Reikia ne tik daug laiko ir kantrybės, bet reikia dar įsigilinti į pasakojamos liaudies kūrybos esmę, išstudijuoti visą eilę specialios literatūros, pamatyti, kaip tie sunkumai buvo kitų nugalimi, žodžiu, pasimokyti iš kitų pasiektų laimėjimų ir nebedaryti senų klaidų, be to, reikia ir geros techniškos darbo sistemos. Be gerų norų ir pamėgimo, reikia dar ir daug darbo. Ypač ieškant vietos naujiems motyvams įterpti ir aptariant jų turinius, daug kartų teko viską iš naujo peržiūrėti ir perdirbti. Tik aiškiai suprantant, kaip yra reikalingas mokslui ir lietuvių tautai šis tiek daug laiko ir pasiryžimo reikalaująs darbas, galima buvo rasti naujų jėgų jam tęsėti.

Darbą pradėjau 1933 m. rudenį, kai nuvykęs į Suomiją ėmiausi pasakų studijų. Pirmiausia sukataloginau atspaustas pasakas, viso apie 3200 variantų. Tada 1934 m. vasarą nuvykau į Vilnių ir ten Lietuvių mokslo draugijos archyve (=LMD) sukataloginau apie 4000 variantų. Galop ėmiau kataloginti Lietuvių tautosakos archyvo (=LTA) rinkinius, ir į šį katalogą įtraukta visa pasakų rankraštinė medžiaga, Archyvo gauta iki 1936 m. sausio mėn. 1 d. (katalogo knygoje iki 727 numerio). Tik kai kuriems motyvams, ypač 3451-3460, yra panaudota ir vėliau gauta medžiaga. Viso iš LTA rinkinių sukataloginta apie 8800 variantų. Tad iš viso į šį katalogą sutraukta apie 16.000 lietuvių pasakojamosios tautosakos variantų. Bet jau tik 1936 metais LTA gavo apie 6000 naujų variantų, tad po kelerių metų teks, kaip paprastai, išleisti papildomą katalogą, bet jau tas darbas bus žymiai lengvesnis.

Keletas techninių pastabų. Tie variantai, kuriuose randame kelių motyvų junginį, yra atskirai pažymėti prie kiekvieno atitinkamo motyvo. Jei tas pats variantas kelis kartus buvo atspaustas įvairiuose šaltiniuose, tai pažymima lygybės ženklu (=). Paprastai po turinio atpasakojimo pirmiausia kampuotuose skliausteliuose [ ] nurodoma bendras to motyvo variantų skaičius, tada eina spausdinti šaltiniai, toliau

LTA ir galop LMD. Vienas savarankiškas šaltinis nuo kito atskiriamas tašku kableliu (;), vienas variantas nuo kito atskiriami kableliu (,). Po sutarto trumpinimo, nurodant spausdintus šaltinius, pirmiausia eina tomas, tada puslapis ir galop numeris. Jei skaitmuo tėra vienas ir prieš jį nepadėta jokio ženklo (raidės), jis reiškia puslapį. Jei cituojami šalia keli to pat veikalo tomai, veikalo trumpinamasai ženklas tevartojamas vieną kartą, toliau nurodomas kelintas tomas (romėniškais skaitmenimis), galop puslapis ir numeris arba tik puslapis, jei numeracijos nėra. Rankraštinėje medžiagoje (LTA ir LMD) pirmas skaitmuo reiškia pluošto numerį (signatūrą) pagal archyvo pagrindinį katalogą, o skaitmenys skliausteliuose eilinį numerį to pluošto ribose.

Ruošiant šį katalogą, buvo viskas daryta išvengti techniškoms neapsižiūrėjimo ir korektūros klaidoms. Tačiau sunku būti tikram, kad toje skaičių jūroje jų šen ten nebūtų likę. Tebūnie skaitytojas atlaidus, atsižvelgdamas į žmonišką netobulumą, o reikalui esant visad gali kreiptis į Tautosakos archyvą, kuris duos reikalingus atitaisymus bei paaiškinimus.

Į anglų kalba vertė M. Šneideraitienė, korektūras žiūrėjo L. Kalvelis, jiems už stropų darbą reiškiu čia savo padėką.

Jonas Balys
Kaunas,
1936 m. gruodžio mėn. 30 d.

PREFACE

This Motif-Index of Lithuanian narrative folklore is designed for the use of folklorists, as well as amateurs of folk-literature, writers and teachers. It is, therefore, published in two languages – Lithuanian and English – and the contents of the motifs retold rather more extensively than is necessary to one well versed in the science. The cataloguing has been carried out according to Antti Aarne's system, which although not perfect, even as all other systems, is the most convenient, and various European countries have published their catalogues of folk-tales using this system.

In preparing this catalogue, special attention was given to the double purpose it is intended to serve. Motifs which have no asterisk before their number are to be found characterized in Aarne's general catalogue of motifs, supplemented by Thompson (*FFC*, 3 and 74). The contents of such motifs are, therefore, not translated into English; foreign students will find them in Aarne's German or Thompson's English catalogue. Only a limited number of motifs contained in the general catalogue have been translated into the English language, namely, those which definitely differ in their contents from the motifs as characterized by Aarne and Thompson. The motifs which I have newly listed in this catalogue (marked with an asterisk) have been translated into English. Imake no reference to variants of other countries correspondent to the motifs in the general catalogue and to literature on this matter. Meanwhile, to all my newly listed motifs I have added marginal notes, indicating the parallel motifs of other countries. Here again I do not quote all the reference possible, but keep within the bounds of correspondent catalogues of motifs already published and formed in accordance with Aarne's system. These notes indicate the motifs which are uniform with the tales of other countries, and where various classifiers would insert them in the classification system. It will be noted that different classifiers are divided in their views in the assignment of the same motifs – some assign them to one group, others to another. The compiler of this catalogue has also listed new motifs in places where, in his opinion, they are best suited, provided numbers were left open in the Aarne–Thompson system. Where such space was unavailable, the letters A, B, C, etc. have been added to the number of the motif. The inclusion of new motifs is, more or less, a subjective matter, and, of course, it is open to argument whether such motifs are best placed in either this or that group. This, however, is not an essential matter, bearing in mind the practical purpose of a catalogue – the most important thing is that all the variants of a given motif be found in one place and possess a number convenient for quotation.

In rearranging Aarne's catalogue, Thompson omitted certain motifs (e. g., Mt. 152, 811, etc.), evidently regarding them as unnecessary. However, as variants corresponding to these motifs have been found among Lithuanian tales, these have been retained and listed under the numbers originally suggested by Aarne. Although he has endeavoured to adhere as close as possible to the Aarne-Thompson numeration, the author, in three instances found it necessary to insert his own numbers, viz. 745 has been replaced with 3650, 1148 A with 3451, and 2403 with *1868. Usually I make no mention of the types in the general Aarne-Thompson catalogue for which no Lithuanian variants were to be found. However, exceptions in this respect have been made where it was perceived that such motifs were not alien to the Lithuanians. These motifs at first were fused with other motifs, but later on it was decided to list them independently, especially when they were noticed in manuscripts not yet catalogued. For similar reasons, several new types have been added, although the variants of such types have not been indicated. Each variant in this catalogue has been given a short heading (in spaced out type) defining the contents. Here also, I have not adhered pedantically to the Aarnes-Thompson terminology, since the latter, in some instances, did not quite suit the wording and the spirit of the Lithuanian texts. In retelling the contents of the motifs, we tried, keeping in mind the various nuances of the variants, to give as much of their meaning in as few words as possible. Therefore, looked at from the standpoint of style, some of the texts are probably not too well put; but this seemed only a secondary matter to the author who was more concerned with meaning than with style.

Many difficulties were encountered in the task of cataloguing legendary tales. Up to the present time there is no adequate general system for the cataloguing of legends; and I doubt whether one will ever be formed. In legends, more than in the ordinary folk-tales, we find material of an individual, national character, which it is usually difficult to generalize. Most probably it will be necessary for each country to form her own system for the cataloguing of legends. It is true that Aarne attempted to catalogue Finnish and Esthonian legends, and in doing so, began each section with a fresh number. This method is very inconvenient, especially for citations – to avoid confusion one must in addition note the sectional number or the index page. Thompson's huge decimal system „Motif-Index of Folk-Literature" (*FFC*, 106–109) is too complicated to be used with success either by an indexer or the user of an index formed in accordance with this system. Other folklorists are of the same opinion in this respect (see *Acta ethnologica*, 1936, I, p. 39–40). I tried to apply Thompson's system to Etiological and Devil-tales only, but found it ineffective and shall not use it in future. After having considered various means of cataloguing, I decided on the following: it would be best to catalogue legends according to Aarne's principle for the cataloguing of general tales, i. e., to assign numbers 1–2999 to animal and magic tales, to jokes and anecdotes, leaving numbers 3000–4000 for legends. The legends, again, would be divided into groups, e. g., Etiological tales, Devils, Thunder-god and the Devil, the Goblin, etc. – leaving numbers open for new types which, should they appear in the course of time, could be inserted in their appropriate places. And this is the method I employed setting up this catalogue. Of course, I do not presume to suppose that my method will be followed by others, nor do I suggest it to be used – as I have already said, I am of the opinion, that each country will probably find it essential to form a system of its own for this purpose. The only suggestion I should like to make is that the principle itself be maintained, i. e., that Aarne's system be expanded to

the inclusion of legends, and that catalogues of legends should not be begun again from number one.

The types of legends in this catalogue have no stars before their number; they have been started with number 3000, which by itself shows that they are new additions, as the last number appearing in the Aarne-Thompson catalogue is 2411. It may, of course, be disputed that some of the motifs placed under the legend group, or the reverse, are inappropriately assigned. A clear distinction between the general tale and the legend has not yet been arrived at by folklorists themselves, nor a criterion found, according to which it would be possible to determine unerringly, in all cases, the assignment of an item. To some extent, subjectiveness in this respect is unavoidable, the more so, as the folklorist is very often left to the guidance of his own intuition than to that of substantial and convincing argument. However, for practical purposes such controversies are of little account.

I commenced this work in the autumn of 1933, when, after travelling to Finnland, I applied myself to the study of folk-tales. First of all, I catalogued the tales already published - in all about 3200 variants. Then in the summer of 1934 I journeyed to Vilnius, where, in the Archives of the Lithuanian Society of Sciences (LMD), I catalogued about 4000 variants. Finally I entered upon the task of forming an index of the manuscripts contained in the Lithuanian Folk-Lore Archives (LTA), and have listed in this index, all the narrative folklore material received by the Archives up to January 1st. 1936 (concluding with manuscript Nr. 727, as registered in the Archives' catalogue). The material received since then, has been used only for certain types given in this index - especially for 3451-3460. The total number of variants of Lithuanian narrative folklore listed in this catalogue reaches to about 16.000. The issue of a supplementary catalogue will be essential in a few years time, as during the course of 1936, the Archives already have received 6000 new variants. But that task will be a much easier one.

Now for a few technical remarks. The variants consisting of a combination of motifs have cross-references indicating the other motifs to which they adhere. If the same variant has been printed in other sources, it is marked thus (=). Usually in the brackets [] which follow the contents of a type, the total number of the variants of such a type is indicated. Next come the references to printed sources; then, LTA, and finally LMD. Each individual source is distinguished from the others by a semicolon (;); one variant from another, by a comma (,). The established abbreviations are first followed by the volume number, the page-number and finally the item-number. If a number stands alone and has no mark (letter) before it, this means it is a page-number. Where several volumes of the same work come in succession, the abbreviation for the work itself is mentioned only once, then follow the numbers of its volumes (in roman numerals), page-number and ordinal item-number, or the page-number only, if there is no item-number cited. The first number following the manuscript material (marked LTA and LMD) indicates the sheaf-number (signature) noted in the primary catalogue of the Archives; the number in brackets denotes the ordinal number within the bounds of the sheaf.

In preparing this catalogue, all that was possible has been done to avoid technical and proof errors. But it is hard to expect that here and there in this sea of numerals no such errors will be found. Considering it is only human to err, I hope that my readers will be lenient, and should they find occasion to apply to the Lithuanian Folklore Archives, the latter will be glad to make corrections or provide the necessary explanations.

The translations have been made by Mrs. M. Šneideraitienė, and the proofs checked by Mr. L. Kalvelis. I take this opportunity to express my thanks for their diligence.

Jonas Balys
Kaunas,
30th December 1936

BIBLIOGRAFIJA
BIBLIOGRAPHY

I. SUKATALOGUOTA SPAUSDINTA LIETUVIŲ PASAKŲ MEDŽIAGA
PRINTED SOURCES OF LITHUANIAN FOLKTALE MATERIAL CATALOGUED

Ar. = Arumaa, P. Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend. - *Acta univ. Tartuensis,* Bd. XXIII, 3.

Bar. = Baranowski, A. *Litauische Mundarten.* Bd. I. Texte. Leipzig,1920.

Basanavičius, J. Fragmenta mithologiae. Perkūnas - Velnias. - *Mitt.* 1885, Bd. II, Heft 10-11, S. 7-19, 340-351. (= Mitt.).

Bezz. = Bezzenberger, A. *Litauische Forschungen.* Göttingen, 1882.

Capp. For. = Cappeller, C. Zwölf Pasakos aus dem preussischen Südlitauen. - *Indogermanische Forschungen,* 1912/1913, Bd. 31, S. 427-447, Nr. 1-12. Noch zwölf Pasakos. - *Indogermanische Forschungen,* 1915, Bd. 35, S. 114-131, Nr. 13-24.

Capp. Mär. = Cappeller, C. *Litauische Märchen und Geschichten.* Berlin, 1924.

Dauk. = Daukantas, S. *Pasakas massių, suraszitas 1835 metuose apigardosi Kretiu, Palongos, Gundenės.* Vilnius, 1932. (*Lietuvių tauta,* IV, 3 sąs. priedas.)

Dor. = Doritsch, A. *Beiträge zur litauischen Dialektologie.* Tilsit, 1911 (*Mitt.,* VI.)

Dav-Silv. = Davainis-Silvestraitis, M. *Patarlės ir dainos.* Tilžė, 1889.

Dow-Sylw. = Dowojna-Sylwestrowicz, M. Podania żmujdzkie, I-II. Warszawa, 1894.

El. = Elisonas, J. Dievas Senelis. Kaunas, 1935. (*Mūsų tautosaka,* IX.)

EO = *Etnografičeskoe obozrenie.* Žr. 1890, VI: E. Wolter; 1891, *Mūsų tautosaka,* nr. 3: M. Dow.-Sylw. ir M. Boreiša.

Geit. = Geitler, L. *Litauische Studien.* Prag, 1875.

GK = *Gimtasai kraštas.* Šiauliai, 1933 t.t.

Iv. kal. = Ivinski, L. *Kalendorius arba metskajtlus ukiszkasis.* Vilnius ir St. Peterburgas. 1846-1851, 1855, 1858, 1860-1864, 1878.

Janulaitis, A. Lietuviškos pasakos. - *Mitt.* Bd. IV, Heft 24, S. 516-527. (=Mitt.)

Juc. = Jucewicz, L. *Litwa.* Wilno, 1846.

Jurk. = Jurkschat, C. *Litauische Märchen und Erzählungen.* I. Heidelberg, 1898.

Kar. = Karłowicz, J. Podania i bajki ludowe zebrane na Litwie staraniem. - *Zbiór wiadomości do antropologji krajowej.* Kraków, 1887, XI-XII.

Lang. = Langkusch, A. G. Litauische Sagen. - *Altpreussisches Monatsschrif,* 1878, Bd. XV, S. 412-59.

Les-Brug. = Leskien, A. und Brugman, K. *Litauische Volkslieder und Märchen,* Strassburg, 1882.

Lev. = Basanavičius, J. *Levas lietuvių pasakose ir dainose.* Vilnius, 1919.

Liet. pas. = *Lietuvių pasakos.* Vilnius, 1905.

LP = Basanavičius, J. *Lietuviszkos pasakos*. Shenandoah, 1898, I; 1902, II.

LPY = Basanavičius, J. *Lietuviškos pasakos yvairios*. Chicago, 1904–1905, I–IV, 4 leid. Kaunas, 1928.

LV = Basanavičius, J. *Iš gyvenimo lietuviškų vėlių bei velnių*. Chicago, 1903; 3 leid. Kaunas, 1928.

Mitt. = *Mitteilungen der litauischen literarischen Gesellschaft*. Heidelberg, I–IV, 1883–1912.

Ms. ps. = *Mūsų pasakos*. Tilžė, 1894.

MP = *Mūsų Pasakos*. „Žvaigždutės" knygynėlis. Kaunas, 1927–1932, I–V. (Pasakų tarpe yra ir stilizuotų.)

MT = *Mūsų Tautosaka*, Kaunas, 1930 t.t.

Scheu = Scheu, H. und Kurschat, A. *Pasakos apie paukščius. Žemaitische Tierfabeln*. Heidelberg, 1913.

Schl. Hand. = Schleicher, A. Litauisches Lesebuch und Glossar. – *Handbuch der litauischen Sprache*, Prague, 1857, II.

Schl. Lit. = Schleicher, A. Lituanica. – *Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien*, 1853, Bd. XI, S. 76–156.

Schl. Mär. = Schleicher, A. *Litauische Märchen, Sprichworte, Rätsel und Lieder*. Weimar, 1875.

Siem. = Siemenski, L. *Podania i legendy polskie, ruskie i litewskie*. Poznań, 1846.

Specht = Boehm, M. und Specht, F. *Lettisch-litauische Volksmärchen*. (Die Märchen der Weltliteratur). Jena, 1924.

TŽ = *Tauta ir žodis*, Kaunas, 1923–1931, I–VII.

TD = *Tautosakos darbai*, Kaunas, 1935, I.

Wolt. kat. = Wolter, E. Litauischer Katechismus von M. Dauksza. – *Beilage zum LII Bde der „Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften"*, St. Peterburg, 1886, No 3.

Wolt. etn. = Wolter, E. Ob etnografičeskoj poezdke po Litve i Žmudi. – *Zapiski imper. Akademii Nauk*, St. Peterburg, 1887, Bd. LVI.

Wolt. chres. = Volteris, E. *Lietuviška chrestomatija*. St. Peterburg, 1903, I; 1904, II.

ŽS = *Živaja Starina*. Žr. 1894, p. 232–258: Pagodin; 1897, p. 254–261: P. Kriaučiūnas.

Žv. = *Žvaigždutė*. Vaikų laikraštis. 1925–1933 (Pasakų tarpe yra stilizuotų.)

II. NEKATALOGUOTI SPAUSDINTI LIETUVIŲ PASAKŲ RINKINIAI
PUBLISHED COLLECTIONS OF LITHUANIAN FOLKTALES NOT INCLUDED IN THIS CATALOGUE

Žemiau dedami lietuvių pasakų ir sakmių rinkiniai nėra panaudoti šiam motyvų katalogui, nes jų leidėjai persispausdindavo pasakas iš ankstyvesnių rinkinių, kurie yra jau sukataloguoti, dažnai dar jas savo nuožiūra literatūriškai perdirbdami. Galop čia įtraukti ir aiškūs falsifikatai arba įtartina savo autentiškumu medžiaga. Taigi, visais tais rinkiniais mokslo reikalams negalima pasinaudoti, nors šiaip jie dažnai yra gana įdomi, gražiai išleista ir iliustruota pasiskaitymų medžiaga. Bibliografijos pilnumo dėlei ir jie čia suminimi.

The collections of tales and legends given below have not been used in this index, since they have been reprinted from earlier collections already catalogued and, in many instances, remodelled to a literary style, according to the taste of the publishers. Finally, they contain evident falsifications, or material, the authenticity of which is to be doubted. Therefore, all these collections are not to be trusted for scientific

purposes, although as reading material they very often are interesting, admirably illustrated and published. Their addition to the bibliography is only complemental.

Alekna, K. *Pasakos, pritikimai ir veselijos su dainomis.* Vilnius, 1907. (Yra sueiliuotų sakmių.)

Birznieks-Upitis, E. (Il. Kronenbergs, A.) *Lietuvju tautas pasakas*, Riga, 1930.

Giedrius, A. *Tautos pasakos*, I. Jurbarkas, 1928.

Giedrius, A. *Pasakos*, I. Kaunas, 1930.

Grigat, C. *Was Litauen erzählt.* Gumbinnen, 1913.

Inčiūra, K. *Padavimai.* Kaunas, 1936.

Jurgelionis, Kleopas. *Mįslių knyga.* Chicago, 1914. (p. 135–151 yra 9 pasakos, perspaustos iš LPY.)

Jungfer, Victor. *Hinter den Seen, hinter den Wäldern.* Königsberg, 1932.

Krėvė, V. *Aitvaras liaudies padavimuose.* Kaunas, 1933. (= MT, III, 3–80, TŽ, III, 337–340).

Krėvė, V. *Sparnuočiai liaudies padavimuose.* Kaunas, 1933. (= MT, I, 17–89, II, 94–103, VII, 8–28; TŽ, IV, 450–460).

Krėvė, V. *Dzūkų poringės.* Kaunas, 1934. (= TŽ, I, 129–135, III, 322–333, IV, 444–449; MT, I, 90–123).

Kurschat, A. *Litauisches Lesebuch*, I. Tilsit, 1911.

Leskien, A. *Litauisches Lesebuch.* Heidelberg, 1919.

Das Litauen-Buch. Eine Auslese aus der Zeitung der 10 Armee. 1918.

Mauclére, Jean. *Contes Lithuaniens.* Paris, 1936.

Milosz, O. V. de L. *Contes et fabliaux de la vieille Lithuanie.* Paris, 1930.

Milosz, O. V. de L. *Contes Lithuaniens de ma Mére l'Oye.* Paris, 1933.

Nėris, S. *Mūsų pasakos.* Kaunas, 1934.

Plenzat, Karl. *Der Wundergarten. Deutsche, litauische und masurische Volksmärchen aus Ostpreussen.* Berlin, 1922.

Plenzat, Karl. *Die goldene Brüche. Deutsche, litauische und masurische Volksmärchen aus Ostpreussen.* Leipzig.

Schwarzien, Otto. *Memelländische Sagen, Märchen und Schwänke.* Tilsit, 1925.

Skruodys, K. J. *Tautosaka.* Vilnius, 1925.

Skruodys, K. J. *Vaidila.* Vilnius, 1925.

Šuravinas, T. *Litovskie narodnye skazki.* Ryga, 1930.

Tettau, W. Temme, J. *Die Volkssagen Ostpreussens, Litthauens und Westpreussens.* Berlin, 1865. (= E. Krollman. *Ostpreussisches Sagenbuch.* Leipzig, 1915).

Vaičiūnas, P. *Aukštaičių pasakos.* Kaunas, 1934.

Veckenstedt, Edm. *Die Mythen, Sagen und Legenden der Žamaiten*, I–II. Heidelberg, 1883. (= J. Šliūpo lietuviškas vertimas, išleistas Amerikoje).

Venclauskas, M. *Liaudies pasakos eilėmis.* Kaunas, 1931.

Wiedemann, Oskar. *Handbuch der litauischen Sprache.* Strassburg, 1897. (10 Märchen aus Schleichers *Lesebuch.*)

Žekevičius, Jonas. *Karžygiai.* Kaunas, 1935.

III. KITI PANAUDOTI SPAUSDINTI ŠALTINIAI
OTHER PRINTED SOURCES USED IN THIS INDEX

Aa = Aarne, Antti. Verzeichnis der Märchentypen. – *FFC*, Nr. 3, 1910.

Aa-Th. = Thompson, Stith. The Types of the Folk-Tale. – *FFC*, Nr. 74, 1927.

est. = Aarne, Antti. Estnische Märchen- und Sagenvarianten. – *FFC*. Nr. 25, 1918.

FFC = *Folklore Fellows Communications*. Helsinki, 1910 t.t.

fin. = Aarne, Antti. Finnische Märchenvarianten. – *FFC*, Nr. 5, 1911. [Finnische Märchenvarianten. Ergänzungsheft I. – *FFC*, Nr. 33, 1920.]

fin-sw. = Hackman, Oskar. Katalog der Märchen der finnländischen Schweden. – *FFC*, Nr. 6, 1911.

flem. = Meyer, Maurits de. *Les Contes populaires de la Flandre*. – *FFC*, Nr. 37, 1921.

isl. = Sveinsson, Einar Ol. Verzeichnis isländischer Märchenvarianten. – *FFC*, Nr. 83, 1929.

lap. = Qvigstad, J. Lappische Märchen- und Sagenvarianten. – *FFC*, Nr. 60, 1925.

liv. = Loorits, Oskar. Livische Märchen- und Sagenvarianten. – *FFC*, Nr. 66, 1926.

norw. = Christiansen, Reider Th. The Norwegian Fairytales. – *FFC*, Nr. 46, 1922.

pr. = Plenzat, Karl. *Die Ost- und westpreussischen Märchen und Schwänke nach Typen geordnet*. Sonderdruck aus „Prussia", Heft 27. Elbing, 1927.

rum. = Schullerus, Adolf. Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten. – *FFC*, Nr. 78, 1928.

rus. = Andrejev, N. P. *Ukazatel skazočnych siužetov po sisteme Aarne*. Leningrad, 1929.

span. = Boggs, Ralph S. Index of Spanish folktales. – *FFC*, Nr. 90, 1930.

Th. = Thompson, Stith. Motif-Index of folk-literature. – *FFC*, Nr. 106–109, 116–117, 1932–1934.

ung. = Honti, Hans. Verzeichnis der publizierten ungarischen Volksmärchen. – *FFC*, Nr. 81, 1928.

IV. LIETUVIŲ TAUTOSAKOS ARCHYVE ESANČIŲ IR ČIA SUKATALOGUOTŲ PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS RINKINIŲ (RANKRAŠČIŲ) CHARAKTERISTIKA

CHARACTERISTICS OF THE COLLECTIONS (MANUSCRIPTS) OF NARRATIVE FOLK-LORE CATALOGUED HERE AND TO BE FOUND IN THE LITHUANIAN FOLK-LORE ARCHIVES

SIGNATŪRA SIGNATURE LTA	RINKĖJO PAVARDĖ IR VARDAS COLLECTORS'S NAME	IŠ KURIŲ APYLINKIŲ RINKTA WHERE COLLECTED	KADA RINKTA (METAI) WHEN COLLECTED	SKAIČIUS NUMBER OF ARTICLES
10a	Zaleskis, B.	Zr., Utn., Rk.	1924–1928	105
10b	„	„	1927–1929	181
11	„	Zr., Rk.	1927–1928	113
18	Sedlauskas, K.	Grinkiškis, Kdn.	1923, 1926, 1929	8
19	Šleivytė, V.	Tytuvėnai, Rsn.	1930	2
28	Barkauskas, P. (mok. rink.)	Šk., Vk.	1927	27
32	Šeidys, Pr.	Šakiai	1930	7
35	Bertašius, A. (mok. rink.)	Viekšniai, Mažeikiai	1929–1930	10
36	Banaitis, Br.	Gudžiūnai, Kdn.	1930	18
42	Balys, J.	Brž., Pnv.	1930	80
43	Budrys, K.	Laižuva, Mažeikiai	1930	2
45	Kupsčių pr. mok. mokytoja	Pernarava, Kdn.	1930	10
46	Banaitis, Br.	Grinkiškis, Kdn.	1930	10
47	Šaukoto pr. mok. mokinių rink.	Pašušvis, Kdn.	1930	12
50	Bublių pr. mok. mokinių rink.	Kėdainiai	1930	4
53	Šleivytė, V. (mok. rink.)	Josvainiai, Kdn.	1930	3
58	Gučas, A.	Biržai	1925	2
65	Bertašius, A. (mok. rink.)	Viekšniai, Mž.	1929–1930	11
68	Paliulis, St.	Brž.	1925–1927	8

69	Kirlys, J.	Mž., Šl.	1929–1930	51
70a	Mažiulis, A.	Dusetos, Zr.	1930	14
73	Žekevičius, J.	Krokialauskis, Al.	1930	1
77	Lapinskaitė, D.	Pernarava, Kdn.	1930	8
98	Juška, B.	Kn.		15
106	Baronas, J.	Šl.	1928	2
109	Avižonis, K.	Žąsliai, Trk.	1925	2
171	Niurka, J.	Krinčinas, Brž.	1924	1
186	Urbonas, A.	Telšiai ir Betygala, Rsn.	1923, 1926, 1927	9
198	Leningrado georg. dr-ja			49
208	Jančius, J.	Sn. ir kt.	1921–1926	157
210	Kulbokas, V.	Vilkaviškis	1931	12
211	Miškinis, J.	Al.		36
212	Rapšys, K. (Pakiršinio pr. m.)	Baisogala, Kdn.	1931	4
217	Mušinskas, A.	Krt.	1931	59
218	Dovydaitis, J.	Utn.	1931	74
219	Jakševičiūtė (Linkuvos gimn. m.)	Lydos aps. (Vln.), Brž., Šl.	1931	26
221	Dovydaitis, J.		1931	2
224	„		1931	1
233	Pečiuliauskas, A.	Slavikai, Šk.	1925 (1921)	4
242	Pališaitytė, E.	Šeduva, Pnv.	1922	1
247	Petrulytė, A.	Kuosiai, Rk.	1929	1
256	Sabalys, K.	Kn.	1923	1
260	Mokinių rink.	Ukm., Pnv., Šl., Zr. ir kt.	1925, 26, 27	453
262	„	Įvair. vietose	1924–1929	192
264	Žirgulis, A.	Surviliškis, Kdn.	1927, 1928, 1931	16
265	Paliulis, St. (mokinių rink.)	Brž., Pnv., Mrj. ir kt.	1925–1926	33
267	Bagdonas, P.	Šl., Trg. ir Kražiai, Rsn.	1927, 1928, 1931	45
270	Elisonas, J. (Kėdainių g. mok.)	Įvair. vietose	1930	103
272	Mušinskas, A. (mokinių rink.)	Krt.	1921, 1925, 1927	25
274	Grigonytė, E. (mokinių rink.)	Šl.	1931	23
278		Įvair. vietose		21
279	Mokinių rink.	Pnv., Mrj., ir kt.	1920, 1924, 1927	111
280	Iš Rozenbergo bibliotekos			19
281	Činikaitė, A.	Ramygala, Pnv.	1931	5
284	Tarvydas, J. (mokinių rink.)	Plungė, Tlš.	1915, 1926, 1929, 1930	112
286	Buožis, J.	Joniškis, Šl.	1931	6
288	Valeika, P.	Trk., Ukm.	1931	4
290	Čilvinaitė	Skaudvilė, Trg.	1931	2
291	Paliulis, St. (mokinių rink.)	Brž.	1926	24
293	Šiaulių tautosakos centras	Šl., Rk.	1925, 1926, 1928	27
294	Grigonis, M. (mokinių rink.)	Anykščiai, Utn.	1931	31
297	Viln. Liet. m. dr-ja	Vilnija	1926	1
298	„	„	-	1
299	„	„	-	2
305	Milčius, K.	Šl.	1931	6
307	Bernotas, J. (mokinių rink.)	Mrj.	1931	19
311	Volungevičius, J.	Merkinė, Al.	1931	2
314	Čilvinaitė, M.	Pakruojis, Šl. ir Skaudvilė, Trg.	1932	15
315	Butkus, Vl.	Žarėnai, Tlš.	1924	1

318	Bernotas, J. (mokinių rink.)	Mrj., Vlk.	(1932)	15
320	Viskanta, E. (mokinių rink.)	Dotnuva, Kdn. ir Žąsliai, Trk.	1932	2
321	Gailiušis, A.	Kovarskas ir Kurkliai, Ukm.	1932	13
322	Grigonytė, E. (mokinių rink.)	Krt, Šl., Rk.	1931	42
324	Čiuta, J. (mokinių rink.)	Linkuva, Šl.	1932	35
325	Kulbokas, Vl.	Mrj., Vlk.	1931	50
327	Kedys, J.	Igliškiai, Mrj. ir Keturvalakiai, Vlk.	1932	54
333	Čilvinaitė, M.	Sigutėnai, Šl. ir Skaudvilė, Trg.	(1932)	5
336	Baniūnaitė, O.	Anykščiai, Utn.	1932	2
337	Jakševičiūtė, E. (mokinių rink.)	Šl., Brž.	1931–1932	69
338	Čiuta, J. (mokinių rink.)	Šl., Brž.	1932	30
339	Dovydaitis, J. (mokinių rink.)	Švenčionys (Vilnija)	1931	20
340	Dovydaitis, J.	Alvitas, Vlk.	(1932)	7
344	Elisonas, J. (mokinių rink.)	Kdn.	1932	85
346	Radzevičius, J. (mokinių rink.)	Ukm., Vlk.	1931–1932	151
349	Trumpa, E. (mokinių rink.)	Gudžiūnai, Kdn.	1929, 1930, 1931	8
350	Grigonytė, E. (mokinių rink.)	Šl.	1931–1932	94
352	Švoba, J.	Paežeriai, Vlk.	1931	1
354	Boruta, K. (mokinių rink.)	Ukm., Sn. ir kt.	(1927, 1932)	40
355	Butkytė, J.	Imbradas, Zr.	1932	28
356	Žirgulis, A.	Surviliškis, Kdn.	1932	62
357	Bardziliauskas, Vl.	Ūdrija, Al.	1932	2
358	Čiuta, J. (mokinių rink.)	Brž., Šl.	1932	51
361	Buožis, J.	Įvairiose vietose	1932	42
364	Paršeliūnas, J.	Simnas, Al.	1932	20
365	Paliulis, St. (mokinių rink.)	Brž.	1925, 1927	2
366	Gudjurgis, A. (mokinių rink.)	Šl., Brž.	1924, (1932)	9
367	Valeika, P.	Taujėnai, Ukm.	1932	9
368	Tijūnaitis, S.	Įvairiose vietose	1927–1931	332
369	Stonys, M.	Šl.	1932	7
370	Adomonis, V. (mokinių rink.)	Raseiniai	1931	89
372	Kulbokas, Vl.	Mrj., Vlk.	1931	81
374	Šneideris, E.	Liškiava, Al.	1930–1931	51
375	Čiuta, J. (mokinių rink.)	Linkuva, Šl.	1932	1
378	Kutkus, V.	Krakiai, Kdn.	1932	3
380	Zinkus, J.	Krakiai, Kdn.	1932	8
381	Bernotas, J. (mokinių rink.)	Suvalkija	1932	39
383	Gailiušis, A.	Želva, Ukm.	(1932)	1
390	Vencius, J.	-	-	4
393	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Žeimelis, Šl., Utn.	1932	22
394	Stulgaitis	Girkalnis, Rsn.	1932	1
395	Kulbokas, Vl.	Mrj., Vlk.	1932–1933	20
396	Šiaulių kraštotyros dr-ja	Rk., Šl.	1931–1932	5
397	Valeika, P.	Ukm.	1932	177
398	Dr. Giedraitis	Ukm.	1932	59
401	Juodka, A.	Salakas, Zr.	1933	2
405	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn.	1933	79
406	Grigonytė, E. (mokinių rink.)	Krt., Šl.	1933	38

407	Tiškus, V. (jaun. ūkininkų rat. rink.)	Al., Šl., Utn., Kn. ir kt.	1932–1933	49
408	Bardziliauskas, Vl.	Ūdrija, Al.	1933	4
409	Dapkus, A.	Seredžius, Veliuona, Kn.	1933	34
410	Stulgaitis, V.	Girkalnis, Rsn.	1933	24
411	Kirtiklis, A.	Liudvinavas, Mrj.	(1933)	1
412	Petrauskas, J.	Valkininkai, Vln.-Trk.	1933	4
413	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn., Zrs.	1933	32
417	Bardziliauskas, Vl.	Ūdrija, Al.	1933	2
420	Kulbokas, Vl.	Vlk.	1933	46
421	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn.	1933	194
422	Trumpa, E. (mokinių rink.)	Gudžiūnai, Kdn.	1933	130
424	Lukošius, A.	Rsn.	1933	25
425	Paciukonis, A. (Matusevičiūtė, J.)	Lazdijai, Sn.	1933	25
426	Vaškevičius, A. (mokinių rink.)	Kdn.	1933	77
427	Trapikas, K. (Untulis, M.)	Rizgūnai, Švn. (Vilnija)	–	13
428	Palietis, J.	Merkinė, Al.	–	5
430	Utenos gimn. mokinių rinkinys	Utn.	1932–1933	66
438	Baranauskas, P.	Mž.	1931–1932	20
439	Ruseckas, J.	Kdn.	1921, 1929	4
441	Banelytė, K.	Šl.	1933	1
444	Kovarskas, P.	Pnv.	–	1
445	Pupka, A.	Lazdijai, Sn.	1933	5
447	Gabrys, M. (mokinių rink.)	Lazdijai, Sn.	–	18
448	Matusevičiūtė, Iz. (mokinių rink.)	Sn.	1933	2
449a	„	„	1932–1933	155
449b	„	„	„	197
450	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn.	1933	143
452	Čiuta, J. (mokinių rink.)	Mrj., Vlk.	1932–1933	145
456	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn.	1933–1934	81
457	Stulgaitis, Vl.	Girkalnis, Rsn.	1933–1934	19
462	Dovydaitis, J.	Žemaitija	1932	538
464	Andriulionis, A.	Seirijai, Al.	1934	5
465	Kempinas, J.	Trg., Mrj.	1927–1934	21
468	Jakševičiūtė-Adiklienė, E. (mokinių rink.)	Brž., Šl.	1932	20
469	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn.	1934	101
470	Mickevičius, J.	Krt., Tlš.	1930	27
471	Kedys, J.	Mrj.	1934	16
474	Aidulis, J.	Tverečius, Švnč.	1934	48
476	Merkauskas, P.	Anykščiai, Utn.	(1934)	28
479	Elisonas, J. (mokinių rink.)	Įvair. vietose	–	99
480	Nerelytė, Z. (mokinių rink.)	Molėtai, Utn.	–	3
481	Andriulionis, A.	Seirijai, Al.	1934	19
483	Survilaitė, J.	Girkalnis, Rsn.	–	2
484	Valeika, P.	–	1920–1921	5
486	Mickevičius, L.	Ylakiai, Mž.	–	14
489	Šaškus, G.	Mrj.	–	25
491	Vaina, P.	Al.	1933	9
492	Morkevičius, J.	Pašvitinys, Šl.	1927	16

494	Eržvilko vid. mok. mokinių rink.	Eržvilkas, Trg.	1935	17
495	Jaun. ūkin. ratelio rink.	Mrj., Ukm. ir kt.	1933–1934	7
496	Tvarijonavičius, M.	–	1934	10
498	Paliulis, Br.	Gražiškiai, Vlk.	1935	1
499	Mačiukas, L. ir Jankūnas, M. (mok.)	Ukm. ir Krinčinas, Brž.	1925–1926	27
507	Dovydaitis, J.	Mrj., Kn.	–	27
510	Morkevičius, J.	Pašvitinys, Šl.	1926	2
511	Povylaitis, P.	Kalvarija, Mrj.	1933	13
512	Butkytė, J.	Antazavė, Zrs.	1934	15
520	Žeromskis, Vl.	Baisogala, Kdn.	1929	14
521	Valenta, V.	Mrj.	1931–1932	18
522	Šakių ateit. kuop.	Šk.	1923	9
524	Lapienė, P.	Tauragnai, Utn.	–	2
527	Martišius, J.	Kdn.	–	24
529	Mikoliūnas, P.	Raguva, Pnv.	1933	1
530	Kirtiklis, A.	Daukšiai, Mrj.	–	1
531	Kinderis, P.	Skaudvilė, Trg.	1933	1
532	Lašinis, A.	Žeimelis, Šl.	–	2
533	Lukoševičius, K.	Tlš.	1933	1
536	Gintautas, M.	Pandėlys, Rk.	1930	4
539	Čiplys, V.	Zrs.	1933	35
540	Černiauskas, A.	Lazdijai, Sn.	1933	1
542	Stonys, M.	Tlš., Krt., Trg., Utn.	1934–1935	10
544	Lapienė, P. (mokinių rink.)	Utn.	1934	143
545	Linka, A.	Tauragnai, Utn.	1935	75
548	Astrauskas, A.	Raudonė, Rsn.	1935	1
550	Mokinių rinkinys	Įvair. vietose	–	9
551	Mickevičius, L.	Ylakiai, Mž.	–	7
552	Meškauskas, Pr.	Šl., Mrj., Vlk., Al.	1926–1929	209
561	Bukauskas, M.	Raudonė, Rsn.	1931	1
573	Kalvelis	Skapiškis, Rk.	1921	1
576	Puotelis, A.	Al.	1933	8
577	Valeika, P.	–	1930–1931	3
578	Urikai, S. ir M.	–	1927	27
580	–	–	–	1
581	Remeikis, P.	Mrj., Kn.	1928	15
582	Masiukonytė, O.	–	–	6
585	Rozalimo v. mok. mokinių rink.	Rozalimas, Pnv.	1927	117
589	Šernius, A.	Švėkšna, Trg.	1932	4
591	Kašelynas, J.	Liškiava, Al.	1932	1
594	Kirtiklis, A.	Padoninys, Mrj.	–	3
596	Tiešis, A.	–	–	2
598	Elisonas, J.	Įvair. vietose	–	34
600	Įvairių rink.	Įvair. vietose	–	49
601	Giedraičių v. mok. mokinių rinkinys	Giedraičiai, Ukm.	1925	18
604	Buožis, A.	Klaipėda	1890–1902	5
606	Kebų Raganius	Kdn., Šl.	–	2
612	Mokinių rinkinys	Įvair. vietose	–	15

613	-	Įvair. vietose	-	32
619	Mokinių rinkinys	Šl., Brž.	1924–1925	152
620	Bagdonas, P.	Užventis, Šl.	1933	4
624	Mokinių rinkinys	Kdn.	1932	8
626	Iš prof. A.R. Niemi rinkinių	Šiaurės Lietuva	1910	7
662	Aidulis, J.	Kabeliai, Grd. ir Ld. (Vilnija)	1934–1935	134
670	Vilutis, P.	Rk.	1935	12
671	„	„	„	3
675	Preikšas, P.	Vlk.	1935	5
686	Balys, J.	Kaltinėnai, Švnč.	1934	82
687	„	Kupiškis, Pnv.	1934	35
691	Kybartų gimn. mokinių rinkinys	Bartninkai, Vlk.	1935	27
692	Lazdijų gimn. mokinių rinkinys	Lazdijai, Sn.	1934	52
720	„Pavasario" Dusetų kuopos taut. rink. būrelio	Zr.	1930–1935	95
723	Kavaliauskas, V.	Aukštadvaris, Trk.	1935	5
724	Aidulis, J.	Valkininkai, Vln.-Trk., Tverečius, Švnč., Brsl.	1935	154
725	Sabaliauskienė, R.	Marcinkonys, Vilnija	1935	4
		Iš viso	8736	

APSKRIČIŲ PAVADINIMŲ TRUMPINIMAI:

Al. = Alytus
Ašm. = Ašmena
Brž. = Biržai
Brsl. = Breslauja
Grd. = Gardinas
Kn. = Kaunas
Kdn. = Kėdainiai
Klp. = Klaipėda
Krt. = Kretinga
Ld. = Lyda
Mrj. = Marijampolė
Mž. = Mažeikiai
Pnv. = Panevėžys
Rsn. = Raseiniai
Rk. = Rokiškis
Sn. = Seinai
Šk. = Šakiai
Šl. = Šiauliai
Švnč. = Švenčionys
Trg. = Tauragė
Tlš. = Telšiai
Trk. = Trakai
Ukm. = Ukmergė
Utn. = Utena
Vlk. = Vilkaviškis
Vln. = Vilnius
Vln.-Trk. = Vilnius-Trakai
Zr. = Zarasai

Pirmiausia žymima kaimas, jei jis žinomas, tada valsčius arba parapija ir galop sutrumpinta apskritis.

V. LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJOJE VILNIUJE ESANČIŲ IR ČIA SUKATALOGUOTŲ PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS RINKINIŲ CHARAKTERISTIKA

CHARACTERISTICS OF THE COLLECTIONS OF NARRATIVE FOLK-LORE CATALOGUED HERE AND TO BE FOUND IN THE ARCHIVES OF THE LITHUANIAN SOCIETY OF SCIENCES IN VILNIUS

SIGNATURA SIGNATURE LTA	RINKĖJO PAVARDĖ IR VARDAS COLLECTORS'S NAME	IŠ KURIŲ APYLINKIŲ RINKTA WHERE COLLECTED	KADA RINKTA (METAI) WHEN COLLECTED	SKAIČIUS NUMBER OF ARTICLES
I 6	Būga, K.	Mackava, Kalvarija, Mrj.	1902	1
I 8	Juodvalkis, K.	Ignalina, Švnč.	1912	2
I 68	Markauskis	Mosėdis, Tlš.	1912	2
I 91	Daukantas, S.	Palausalis, Godunavos par., Tlš.	-	1
I 92	Dulskiūtė	Damelių par., Vlk.	-	3
I 93	Silvestravičius, M.	Valkininkai, Vln.-Trk.	1904	21
I 94	Kuosa, Ad.	Punskas, Seinų par.	-	3
I 95	Balandžių Mylėtojas	Panevėžio apyl.	-	1
I 96	Vebliauskas, A.	Dargužiai, Pakruojaus par., Šl.	1911	11
I 97	Bajoras, K.	-	1912	1
I 98	Ivinskis, L.	-	-	4
I 99	Pautienis	Lankeliškiai, Vlk.	-	6
I 100	Vailokas, A.	Sintautai, Šk.	-	2
I 101	Ulevičiūtė	-	1905	2
I 102	Norus	Krokialaukis, Daugirdų par.	1905	1
I 103	Griuželis	Raikai, Seinų par.	-	6
I 104	Smilga	-	-	1
I 105	-	-	-	22
I 106	Juška	-	-	9
I 107	Skardakis	Sintautai, Šk.	-	1
I 108	Akelaitis, M.	-	1860	2
I 109	Mikulis	Šunskai, Mrj.	1907	1
I 110	Jonaitis	Naumiestis	-	1
I 111	Lingis	Tytuvėnai, Rsn.	-	1
I 112	Mažys, J.	Prienai, Mrj.	1883	1
I 113	Žurauskas	Daukšiai, Mrj.	1904	3
I 114	Montvyliuks, J.	-	-	2
I 115	Guozdaitis	Daukšiai, Mrj.	-	8
I 117	Radzevitče	-	-	4
I 118	Žiugžda (Kun. Totoraičio rink.)	Daukšiai, Mrj.	1906	1
I 119	Matulaitis	Naumiestis	-	1
I 120	Gustaitis, J.	-	-	2
I 121	Žilinskas	Jerašiai, Vlk.	1883	7
I 122	Radzevičius, Mačys	Ilgalaukės	1884	1
I 123	Mačys	-	1884	6
I 124	Urtakis	Gikonys	-	1
I 125	Bagdonas, M.	Daukšiai, Mrj.	-	5
I 126	Žiugžda, J.	Plykiai	1905	40
I 127	Grabauckutis	Daukšiai, Mrj.	1905	19

I 128	Vitkauskaitės	Daukšiai, Mrj.	1905	3
I 129	Ambras	Užpelkiai, Naumiestis	1905	2
I 130	Zagorckis	Sodnai	-	6
I 131	Janušytė	Vln. - Trk.	-	2
I 132	Maniškis, D.	Smilgiai, Pnv.	-	1
I 133	Basanavičius, V.	Ožkabaliai, Vlk.	1905	290
I 134	Stokus	Kupiškis, Pnv.	-	14
I 135	Basanavičius	Marijampolė	-	4
I 136	Krykščiūnas, J.	Prienai, Mrj.	-	1
I 137	Veiverys, Pr.	Garliava	-	24
I 138	Zaluskis, J.	Joniškis, Šl.	-	1
I 139	Būga, K.	-	-	7
I 140	Stankevičius	-	-	1
I 141	Svormickutis	Varniškė	-	1
I 142	Slančiauskas, M.	-	-	51
I 143	Šalčius, P.	Prienai, Mrj.	1907	7
I 144	Šivickis	-	1905	80
I 145	Ivinskis, L.	-	-	1
I 150	Geležiulis, K.F.	-	-	2
I 151	Nanartavičius, J.	Jieznas, Al.	1911	2
I 152	Piščikas	Kunigiškiai	-	1
I 154	Natkevičius, Vl.	Marijampolė	1911	3
I 155	Bajorinas, A.	Plungė	-	1
I 156	Stiklas	-	1903	1
I 157	Dovydaitis-Prutenis	-	-	29
I 158	Taunis	-	1910	1
I 159	Šalčius, P.	Čiudiškiai, Prienai, Al.	1912	3
I 160	Bielinis, Alf.	-	1927	4
I 161	Daukantas, S.	Palanga, Gondenė, Kretinga, Krt.	1835	96
I 171	Činčikas	-	1914	1
I 172	Silvestravičius	-	-	4
I 173	-	Truskava, Pnv.	-	3
I 174	Penernickis	Raduva	-	1
I 176	Vanagas	Žem. Kalvarija, Tlš.	1912	1
I 177	-	Kluoniai, Sn.	1912	1
I 178	Kelmelis	Mikališkė, Kapčiamiesčio par., Sn.	1911	1
I 179	Vaicekauskas	Seinai	-	1
I 180	Untulis, M.	Salantai, Krt.	1912	1
I 181	J. R.	Skuodas, Krt.	1911	1
I 182	Mikolaitis	Naumiestis	1916	1
I 183	Bielinis, Alf.	Tverečius, Švnč.	1912	177
I 184	Šekštelis, Vl.	Daugeliškis, Švnč.	-	20
I 185	Šilvis	-	-	1
I 189	Miškinis, K.	Kabeliai, Marcinkonių par.	1928	1
I 198	Grabauskas, V.	Paberžė, Daugeliškio par. Švnč.	-	2
I 204	Muralis	-	1926	5
I 205	Rudis, kun.	Tverečius, Švnč.	1926	5
I 208	Žukauskas, A.	-	1909	2
I 209	Anti-Ragutis	-	-	1
I 218	Pac-Pomernackis	Meilūnų par, Ukm.	-	4

I 229	Silvestravičius	Rokiškis	1887	5
I 235	Karosas	Remeikiai	-	2
I 241	-	Seda, Mž.	-	3
I 245	Gineitės	Tauragė	1911	1
I 271	Dabužinskaitė	Gruodžiai	-	11
I 276	Stasiulis, J.	-	1912	2
I 291	-	Svėdasai, Rk.	-	10
I 292	Banaitis	Naumiestis	1890	4
I 293	Jonynas	Simnas, Al.	1904	2
I 294	Būga, K.	Palugė, Joniškis, Šl.	-	4
I 295	Višinskis, P.	-	1902	10
I 296	Vaižgantas	Svėdasai	-	12
I 297	Gražinis	Kairiai, Klp.	1900	14
I 298	Kalwaitis	Prūsijos Lietuva	1900	3
I 299	Sinkevičius	Keturvalakiai, Vlk.	-	1
I 300	Romeika	Bainoraičiai, Šl.	1913	14
I 301	Augustinavičius	Liutkūnai, Rozalimas, Pnv.	-	51
I 302	-	Naumiestis, Šk.	-	4
I 303	Šivickis	-	1904	2
I 305	Petraitis	Karpiškis	1904	3
I 306	Aleksa, J.	Ožkabaliai, Vlk.	-	2
I 307	Žingeida	-	-	5
I 310	Balvočius	Lackava, Mž.	1903	5
I 311	Šivickas	Žaliakiškis, Šiluva, Rsn.	-	2
I 312	Viskoška, J.	iš Amerikos	1913	35
I 313	V. W. P. B. O.	„	1903	4
I 314	Grajauskas, J.	Garliava, Kn.	-	4
I 315	Milda	Žaliakiškis, Šidlava, Rsn.	-	16
I 316	Elisonas, J.	Palėvenė, Pnv.	-	17
I 317	Rucevičius	Rudamina, Sn.	-	1
I 318	Norvydas	Trumpaičiai, Joniškis, Šl.	1903	24
I 319	Lakauckutis	Daukšiai, Mrj.	1905	3
I 320	Vaižgantas	Mosėdis, Tlš.	1905	2
I 321	Klevičiūtė, M.	Daukšiai, Mrj.	1905	1
I 322	Aidukaitis	Kauniškė, Vlk.	-	1
I 323	Rucevičius	Marijampolė	-	10
I 324	Bračas	Žagarė, Joniškis ir kt., Šl.	1904	20
I 326	Sinkevičius	iš Škotijos	-	17
I 327	-	Trumpaičiai, Šl.	1901	3
I 328	Baltrušaitis	-	-	2
I 329	Ragas	-	1904	1
I 330	Musteiks, J.	Titlešlionys, Smilgiai, Pnv.	1904	2
I 331	Augustinavičius	Liūkūnai	-	4
I 333	Jurkšaitis, J.	-	1858	2
I 334	Zubrickas	Raseiniai	1872	1
I 335	-	-	-	8
I 339	Alinskas, J.	Šakiai	-	7
I 340	-	-	-	1
I 385	Nomeika, J.	-	1911	5
I 395	Mackevičiūtė, A.	Paąžuolė	1927	4

I 397	Zabelytė	Adutiškis	1926	2
I 398	Gaidys	-	1926	2
I 399	Gilytė	Tverečius, Švnč.	1926	2
I 401	Bizokaitė, P.	-	1926	1
I 429	Kananavičius, P.	-	1913	1
I 434	Silvestravičius, J.	Gumbeliai, Mrj.	1874	1
I 450	-	Gruzdžiai, Šl.	-	21
I 479	Kadziauskas	Punskas	-	10
I 480	Silvestravičius	Valkininkai	-	23
I 481	Sidaras	Klevai, Seinai	1926	17
I 490	Stankevičius, J.	Gumbeliai, Mrj.	-	1
I 491	Merkevičius	-	-	1
I 492	-	-	-	27
I 493	Grabauckas	Daukšiai, Mrj.	1905	6
I 494	Žemaitukas	Plynė, Daukšiai, Mrj.	„	16
I 495	Žiugžduks	Daukšiai, Mrj.	„	8
I 496	Grabauskaitė	Daukšiai, Mrj.	„	3
I 497	Norukas	Riečiai, Al.	„	5
I 498	Vitkauskutis	Daukšiai, Mrj.	„	3
I 499	Svirmickutis	Varniai, Tlš.	„	3
I 500	Ambrasas	Daukšiai, Mrj.	„	1
I 501	Karosas	Daukšiai, Mrj.	-	3
I 502	Palukaitis	Bagotoji, Vlk.	-	16
I 503	Norkus	Daukšiai, Mrj.	-	7
I 504	Leipus	Daukšiai, Mrj.	1904	6
I 505	Palukaitis	Panevėžys	1916	2
I 506	Jotka, V.	-	1910	4
I 507	Notkūnas, P.	-	-	5
I 508	Jakštas, A.	-	-	1
I 509	Sidabras, K.	-	1912	6
I 510	Palukaitis	Skindeliškė, Mrj.	-	1
I 511	Sondeckis	Dūkštas	1911	1
I 513	Anti-Ragutis	Gruzdžiai, Šl.	1911/12	13
I 514	Senkus, T.	Pajevonys, Vlk.	-	58
I 515	Stašys, J.	-	-	2
I 516	Žutkelytė	-	-	5
I 517	Kubilytė, M.	Tindžiuliai, Ukmergė	-	2
I 518	Jasiukonytė	-	-	1
I 519	Sinkevičius, P.	-	-	1
I 520	Janušytė	-	-	2
I 521	Kindurytė	Kaukiškė, Švnč.	-	1
I 522	Žukelytė	Zasiadž, Slonimas, Grd.	-	2
I 523	Pavlavičaitė	Mašonys, Ukm.	-	1
I 524	Jasiukonytė	Lenos, Ukmergė	-	1
I 525	Bruožys	-	-	12
I 526	Šliūpas, Dr.	-	-	3
I 527	Žinys	Krekenava, Pnv.	1905	30
I 528	Sabastinaitė, G.	Suvalkai	1926	6
I 529	Tatarė, kun.	-	-	92
I 530	Nabagas, J.	-	1887	7

I 531	Balys, P.	Kupiškis, Pnv.	-	3
I 532	Žukauskas, A.	Ukmergė	-	1
I 533	-	Bieniakainiai, Ašmena	1928	1
I 534	Panavas	Daugeliškis, Švnč.	1928	2
I 535	M.B.	-	1923	1
I 536	Snarskis, J.	Astraviškiai, Tverečius, Švnč.	1927	5
I 537	Verkelytė, B.	-	1927	12
I 538	Uškevičiūtė	Rodūnė	1915	8
I 539	Slančiauskas	Trumpaičiai, Šl.	1892	1
I 540	Kisielytė	Palūšė, Švnč.	1926	10
I 541	Ribinskaitė, O.	-	1926	5
I 542	Šlenytė, R.	-	1926	5
I 543	Abramavičius, J.	Vilnius	„	5
I 544	Kuzminskaitis, V.	-	„	3
I 545	Adomavičius, J.	-	„	1
I 546	Činčikas	Švenčionys	„	1
I 547	Jonys, K.	Dubyčiai	„	1
I 548	Nalivaika, P.	Drucminai, Nočia	„	1
I 549	-	Švenčionys	„	1
I 550	Elisonas, J.	Palėvenė, Pnv.	1910	7
I 551	Skernevičius, K.	Subačius, Jeznas	1910	8
I 552	Ivinskis	-	-	2
I 553	Pikieras	Marcinkonys	1906	12
I 554	Paškevičienė, S.	Paliesius, Rsn.	-	4
I 555	Grikiškis, St.	Vilkėnai, Švėkšna, Trg.	1912	1
I 556	-	-	-	2
I 557	Karosas, Vl.	Remeikiai, Kalvarija, Mrj.	-	2
I 558	Uoselis, Pr.	Lelėnai	1910	15
I 559	Vitkauskas, J.	-	-	4
I 560	Leipus, V.	-	-	1
I 561	Slančiauskas, M.	-	-	35
I 562	Garbauckas, A.	-	-	2
I 563	Špokas, A.	-	-	1
I 564	Slančiauskas	Trumpaičiai, Šl.	1894	8
I 565	Slančiauskas	Raibeniai	-	8
I 566	Slančiauskas	-	1903	49
I 568	Baliulis, A.	Žirmūnai, Dzeiveniškio par., Ašm.	-	5
I 569	Bagdonavičius, J.	-	1881	1
I 570	Sabas, K.	-	-	9
I 571	Paškevičienė	-	-	9
I 572	Palukaitis, J.	-	-	2
I 573	Skernevičius	Jieznas, Al.	-	20
I 578	Marcinkevičius	-	-	6
I 579	Baliulis, Ant.	Dzeiveniškės, Ašm.	1927	5
I 580	Palukaitis	-	-	2
I 581	Burokas, A.	Čižiūnai, Rimšė	1927	2
I 584	Panavas, J.	Juodalaukis, Daugeliškis, Švnč.	„	2
I 585	Jonys, K.	Dubyčiai	„	4
I 586	Mackevičius, K.	Pagžuolė, Nočia, Ld.	1927	4
I 589	Bielinis, A.	Latakiškė, Tverečius, Švnč.	1923	3

I 590	Palukaitis	Naujamiestis, Pnv.	-	1
I 591	Rakelytė	-	1927	4
I 592	Subačiūtė, K.	-	-	2
I 593	Galimskas, M.	Jonava, Kn.	-	4
I 594	Čepulis, J.	Triburciai, Tverečius, Švnč.	-	8
I 595	Bielinytė, V.	- „ -	-	11
I 597	Kuklys	Padverė, Deiveniškis, Ašm.	-	7
I 598	Bileišis	Švenčionys	-	1
I 600	Subačius, T.	Melagėnai, Švnč.	1927	8
I 601	Krikščiūnas	Stebulai, Liudvinavas, Mrj.	1876	2
I 602	Lazauckutis	Daukšiai, Mrj.	1905	3
I 604	Pusdešris	Sudergiai, Šk.	1886	6
I 603	Kriaučiūnas Staugaitis	-	-	1
I 605	Francūzevičiūtė, M.	Dūkštas, Mrj.	1927	3
I 606	Jankevičiūtė, J.	Braslavas	1927	9
I 607	Kardelis, J.	Rimšė, Brsl.	1912	2
I 608	Jankevičiūtė	Daugeliškis, Švnč.	1926	1
I 609	Šimukonis, J.	Kamarūnai, Kalesnykai	1927	10
I 610	Kucka, Br.	Girios, Gervėčiai	„	5
I 611	Verkelytė, B.	-	„	13
I 614	Karacijūtė	-	„	14
I 615	Jaura, K.	Videmiai, Dūkštas	„	1
I 616	Kugauda, J.	Rimšėnai, Daugeliškis, Švnč.	„	4
I 617	Kadziauskas	Suvalkai	1926	8
I 618	Kuzmickaitė	Vilnius	1927	3
I 619	Jurša, E.	Pakryžė, Daugeliškis, Švnč.	-	3
I 622	Lužytė, A.	-	-	4
I 623	-	Rodunė	-	1
I 624	Vilkevičius, M.	Vilnius	-	7
I 625	Cironkaitė, M.	Jasaučizna, Nočia	-	1
I 626	Sabas, K.	-	-	9
I 627	-	-	-	25
I 628	Buklytė	Lyda	1927	12
I 629	Gaidamavičiūtė	Zablatiškės	„	2
I 631	Karužaitė, M.	Strielčiai, Butrimonys, Ld.	1927	7
I 632	Kulešaitė, D.	Varėna, Al.	„	2
I 635	Šimukonis, A.	Kamarūnai, Kalesnykai	„	1
I 637	Tamulevičiūtė, P.	Zervynai	1926	4
I 638	Kodzytė, A.	-	1927	4
I 639	Šarlonas	Lazdūnai	„	16
I 640	Gruodytė, T.	-	„	1
I 641	Rusokaitė, V.	Bieliūnai, Bieniakainiai, Ld.	„	12
I 643	Seliukas, M.	Kalveliškė, Tverečius, Švnč.	„	4
I 645	Volteris, Ed.	-	1908	5
I 648	Baranauskaitė, E.	-	1927	8
I 650	Milevičius, Z.	Astraviškiai, Tverečius, Švnč.	„	4
I 652	Seliukas, M.	Kalveliškė, Tverečius. Švnč.	„	6
I 653	Razmukas, P.	Grybaišiai, Kaniava	„	1
I 656	Jurkevičiūtė, A.	-	„	6
I 657	Baliulis	Žižmai, Dieveniškis, Ašm.	„	1

I 658	Cicėnaitė, N.	Astraviškiai, Tverečius, Švnč.	„	1
I 659	Boresevičius	Giedraičiai	„	8
I 660	Bielinis, Alf.	Latakiškė, Tverečius, Švnč.	„	3
I 667	Plenytė, E.	-	1927	1
I 717	Basanavičius, J.	Marijampolė	-	2
I 722	Milda	Šidlava, Rsn.	1902	6
I 731	K. G.	-	-	1
I 743	Untulis, M.	Krykonys, Melagėnai, Švnč.	1923	6
I 756	Daglys-Svylis	Pušalotas, Pnv.	-	2
I 773	Pukas, K.	-	-	1
I 785	Alkanas (Sinkevičius)	Subačius, Pnv.	1912	1
I 800	-	Ramygala, Pnv.	-	14
I 801	-	Pašiliai, Truskava, Pnv.	-	4
I 802	-	Gudeliai, Ramygala, Pnv.	-	13
I 803	-	Ažalytė, Ramygala, Pnv.	-	9
I 804	-	Ramygala, Pnv.	-	6
I 805	-	Ėriškiai, Ramygala, Pnv.	-	10
I 806	-	Jurkaičiai, Ramygala, Pnv.	-	4
I 807	-	Diedupis, Truskava, Pnv.	-	3
I 808	-	Krekenava, Pnv.	-	2
I 809	-	Velykiai, Pnv.	-	12
I 810	-	Apylaukis, Pnv.	-	1
I 811	-	Žvirbliai, Ramygala, Pnv.	-	13
I 812	-	Ramygala, Pnv.	-	2
I 813	-	- „ -	-	4
I 814	-	- „ -	-	7
I 815	-	- „ -	-	7
I 816	Kelpinas, kun.	-	1899	1
I 817	Sondeckis, L.	-	-	22
I 818	Janonis, J.	-	-	5
I 819	Kanauka, K.	Butrimiškis, Kalvarija	1912	2
I 820	-	Smilgiai, Pnv.	-	1
I 821	Norukas	-	1905	1
I 822	Žuvis	-	1895	13
I 823	Valušycia	Lygumai, Šl.	-	2
I 824	Račinskaitė	Krekenava, Pnv.	-	2
I 825	Žemaitukas, V.	Daukšiai, Mrj.	1906	2
I 826	-	Duzginėnai	-	1
I 827	Juškys, Vyt.	-	1910	5
I 828	Untulis, M.	Šačiai, Tlš.	-	1
I 829	Šauklys, M.	-	-	2
I 830	Bagdonas	Daukšiai, Mrj.	-	3
I 831	Jankelaitė, V.	Pužai, Ld.	-	2
I 832	Bataičiukė	Vasiliškė	-	3
I 833	-	-	-	22
I 834	Meškaičiukė, A.	Valiliškė	-	5
I 835	Maminskaitė, J.	Lygūnai, Švnč.	-	1
I 836	Kivilšytė, E.	Medzeikiai, Vln.	-	2
I 837	Vildžiukė, J.	-	-	1
I 838	Kriaučiūnas, N.	-	-	5

I 839	-	Ukmergė	1901	4
I 840	Silvestravičius	-	-	14
I 841	Drėma, Vl.	Pelegrinda, Gervėčiai	1927	14
I 842	Nasolis, S.	-	„	40
I 843	Sabas, K.	Lyda	1927	24
I 844	Bielinis, V.	Astraviškis, Tverečius, Švnč.	„	6
I 845	Gulbinskas, B.	Gudapievis, Tverečius, Švnč.	„	3
I 846	Bielinytė, A.	Gudapievis, Tverečius, Švnč.	„	4
I 847	Vaitkūnas, J.	-	„	4
I 848	Jurga, J.	-	„	5
I 849	-	Švenčionys	-	3
I 850	Geležinė, K.	Vosyliškis	-	6
I 851	Panelė	-	-	4
I 854	Mickevičius	Gudinė, Mrj.	1905	5
I 855	Sirvydas	-	1895	8
I 888	Pranckus	Trumpaičiai, Šl.	-	7
I 896	Juškytė, J.	Pernuva, Šl.	-	8
I 897	Uoselis, P.	-	1910	54
I 913	Sondeckas, J.	Žem. Kalvarija	-	1
I 978	Trumpulis, Slančiauskas	Sargūnai	1885	25
I 979	Slančiauskas, M.	Sargūnai	-	5
I 983	Silvestravičius, M.	-	-	1
I 986	Ditkevičius	-	-	6
I 994	-	-	-	3
I 999	Jovaras	Šiauliai	-	11
I 1001	Anupras Butvila	Palanga	1893	2
	Iš viso: 2984			

Panašūs išrašai iš LMD katalogų II ir III tuo tarpu negalėjo būti čia pateikti.

Corresponding particulars concerning LMD Catalogues II and III, being unavailable at present, have not been incorporated here.

PASAKOS
TALES

I
PASAKOS APIE GYVŪNUS
ANIMAL TALES

LAUKINIAI GYVŪNAI
WILD ANIMALS

1. *Lapė išvagia žuvis.* Su žuvų vežimu važiuojąs žmogus randa ant kelio negyvą lapę ir užmeta ją ant vežimo. Lapė buvo tik apsimetusi negyva – ji palengva išmėto iš vežimo žuvis, paskum pati iššoka ir susirenka laimikį.

[38]: LPY III 310 nr. 184; Jurk. 38 nr. 9 = LPY I 128 nr. 44; Dow-Sylw. I 224; Dor. 63 nr. 44 = Capp. Mär. 10 nr. 7 B; Scheu 60 nr. 53; LTA 10a(66), 69(492), 70a(1107), 218(61), 367(4), 393(147–149, 166), 504(236), 413(25), 426(15), 449a(71), 449b(28, 138), 450(71), 456(21, 71), 479(54), 544(243), 552(737), 662(247), 686(59), 692(24), 720(78), 724(22, 57, 77); LMD I 142(46), I 530(2), I 534(2), III 46c(16), III 73(97).

2. *Žvejojimas su uodega.* Vilko klausiama, iš kur gavo tiek žuvų, lapė atsako, jog prisižvejojusi su uodega. Vilkas laiko įkišęs į eketę uodegą, kuri ten prišąla. Subėgę žmonės muša vilką, besistengiant jam pabėgti, nutrūksta prišalusi uodega.

[44]: LPY II 129 nr. 77, III 310 nr. 184, IV 285 nr. 226; Jurk. 38 nr. 9 = LPY I 128 nr. 44; Dow-Sylw. I 224; Dor. 63 nr. 44 = Capp. Mär. 10 nr. 7B; Scheu 60 nr. 53; LTA 10a(66), 69(492), 70a(1107), 218(61), 367(4), 368(99), 393(147–149, 166), 450(236), 413(25), 426(15), 449a(71), 449b(28, 138), 456(71), 479(54, 55), 544(243, 352), 552(737), 662(227, 247), 692(24), 720(78), 724(22, 57, 77); LMD I 142(46), I 530(2), I 534(2), I 817(14), I 842(19), III 38d(1), III 46c(16), III 73(97).

3. *Tariamai sužeista lapė.* Besmalžaudama lapė susitepa galvą grietine ir tešla. Skundžiasi vilkui, jog ir ją žmonės sumušę, trykštą iš galvos smegenys.

[4]: Dow-Sylw. I 224; LTA 393(149), 724(22); LMD I 530(2).

4. *„Muštas nemuštą neša“.* Prie eketies sumuštas vilkas neša ant nugaros tariamai sužeistą lapę. Lapė niurna: „Muštas nemuštą neša“. Vilkui užklausus, ką ji ten kalba, lapė pataiso: „Muštas muštą neša“.

[1]: Dow-Sylw. I 224.

5. *„Kandi medžio šaknį".* Supratęs lapės apgavystes, vilkas ją persekioja. Lapė slepiasi oloje, vilkui pavyksta pagauti lapę už kojos, bet lapė vilką įtikina, jog jis sukandęs ne jos koją, bet medžio šaknį ir vilkas paleidžia lapę.

(Pastaba: Mt. 1–5 paprastai sujungiami į vieną ištisinį pasakojimą).

15. *Lapės smaližavimas.* Lapė sakosi esanti užkviesta į kūmus ir suėda vilko (lokio) sviesto (medaus) atsargą; patepa sviestu (medumi) miegančio vilko (lokio) nasrus (pauodegį) ir stengiasi įtikinti, jog pats sviestą (medų) suėdęs.

[3]: LTA 474(4), 662(239); LMD I 844(1).

20. *Žvėrys ėda vienas kitą.* Lapės patarti, pirmiausia sudrasko mažiausią žvėrelį ir pan.

A. Žvėrys sukrito į vilkaduobę.

[4]: LPY II 102 nr. 59 = Lev. 39 nr. 61; LTA 544(223); LMD I 627(70), III 19b(14).

C. žr. mt. 2033. Žvėrys bėgo gelbėdamiesi nuo pasaulio pabaigos arba nuo karo (lapas nukrito į ežerą arba riešutas gaideliui ant galvos).

[4]: LPY II 323 nr. 197; Liet. pas. 3 nr. 1; Mitt. II 51 = LPY I 168 nr. 96, Mitt. II 164 = LPY II 153 nr. 96.

21. *„Ėdu savo žarnas".* Lapė sakosi ėdanti savo žarnas ir prikalba vilką (lokį) persiplėšti savo vidurius.

[7]: LPY II 102 nr. 59 = Lev. 39 nr. 61; LPY IV 285 nr. 226; LTA 10a(66), 544(223); LMD I 627(70), LMD II 19b(14), III 46c(16).

***21A.** *Lapė sakosi ėdanti savo smegenis.* Vilkas muša savo galvą į medį, norėdamas gauti smegenų.

The Vixen Declares she is Eating her Own Brains. The wolf, wanting to get his brains out, strikes his head against a tree.

[5]: LTA 662(227, 247, 260), 724(57); LMD III 46c(16).

30. *Lapė įvilioja vilką į duobę:* lenktynės.

[2]: Dow-Sylw. I 224; LTA 413(8).

31. *Lapė užsilipa ant vilko nugaros ir iššoka iš duobės.*

33. *Į vilkaduobę įkritusi lapė apsimeta negyva.* Žmogus išmeta negyvą lapę iš duobės lauk, tada ji atgyja ir pabėga.

[4]: Scheu 41 nr. 29; LTA 262(289), 267(24), 552(737).

***35.** = rus. *30, pr. 6. *Spąstuose pakabinta žąsis.* Lapė atsisako ėsti iš sląstų mėsą, paaiškindama vilkui, jog ji penktadieniais pasninkaujanti. Kai pasninko nelaikąs vilkas pakimba sląstuose, tada lapė ėda mėsą ir tyčiojasi iš vilko: „Tam penktadienis, kas kojomis žemės nesiekia".

The Goose Hanging in the Trap. The vixen declines to eat the goose placed in the trap, explaining to the wolf that it is a custom with her to fast on Fridays. When the wolf gets entrapped, she eats the meat and jeers at him: „It is Friday for the one whose feet do not reach the ground".

[3]: Liet. pas. 5 nr. 4 = Capp. Mar. 14 nr. 7 C; LTA 479(57), 504(251).

37. *Lapė krikštija vilko vaikus:* juos suėda.

[1]: Capp. For. nr. 22 = Capp. Mar. 9 nr. 7A.

38. *Liūtas (ar kitas kuris žvėris) bando su žmogum jėgas.* Žmogus suspaudžia praskeltame medyje žvėries koją.
[1]: LTA 10b(172).

41. *Lapė nuveda vilką į rūsį (kūtę) pavaišinti.* Vilkas tiek daug prisiryja, jog nebegali per tą pačią skylę atgal išlįsti ir esti užmušamas.
[4]: Jurk. 38 nr. 9 = LPY I 128 nr. 44; LTA 367(4), 452(56), 479(51).

43. *Lokio (vilko) ir lapės namai.* Lokys statosi sau namus iš medžio, lapė iš ledo; vasarą lapė nori išvaryti lokį iš jo namų.
[2]: Dow-Sylw. I 224; LTA 426(15).

50. *Sergąs liūtas.* Lapė sakosi ieškojusi liūtui vaistų ir sužinojusi, jog jam reikią susisupti lapę įskundusio vilko tik ką nulupta oda.
[4]: Dow-Sylw. II 321; Lev. 43 nr. 65–66; LMD I 324(15).

***50A.** *Sergantis liūtas.* „Matau daug pėdų įeinančių, bet nė vienos išeinančios", – atsako lapė sergančiam liūtui, jo kviečiama aplankyti.
The Sick Lion. The vixen says to the sick lion who has invited her to visit him: „I see many footsteps leading to your den, but I see none receding".
[1]: Lev. 43 nr. 64.

51. *Liūto dalis.* Lapė, liūtas ir zuikis kartu medžioja; lapė moka gerai padalinti laimikį (plg. mt. *554A).

56. *Lapė gudrumu išvilioja ir suėda strazdo vaikus.*
A. *Lapė grasina savo uodega nukirsianti medį:* išsigandęs strazdas meta jai žemėn savo vaikus; varna duoda strazdui gerų patarimų; atsikeršydama varnai, lapė apsimeta negyva ir sugauna varną; norėdama skaudžiausiai nubausti, lapė įkiša varną į statinę be dugno ir paritina nuo kalno į pakalnę – varna, įkalbėjusi lapei tokią baisią bausmę, išsigelbsti.
[9]: LPY II 320 nr. 193; LTA 10a(64), 279(121), 449a(53), 474(3), 544(223); LMD I 527(23), I 842(37), I 844(2).

57. *Varna su sūriu snape.* Lapė prikalba varną dainuoti, sūris iškrenta.
[3]: Bar. 48; Scheu 21 nr. 9; LMD I 645(18).

60. *Lapės ir gervės vaišės.* Lapė patiekia vaišes lėkštėje, gervė ąsotyje.
[1]: Scheu 20 nr. 7.

***62A.** *Tetervinas ir lapė.* Lapė nori įkalbėti tetervinui, kad jiems tapę uždrausta medžiuose tupėti.
The Fox and the Grouse. The fox tries to convince the grouse that it is forbidden them to sit in trees.
[2]: LTA 260(483), 324(33).

***66.** = rus. *64. *Lapė ir ąsotis.* Lapė įkiša į ąsotį galvą, nebegalėdama ištraukti, nori prigirdyti ąsotį – pati prigeria.
The Fox and the Jug. The fox sticks his head into a jug and cannot pull it out; goes to drown the jug – gets drowned himself.

[3]: Bar. 154; LTA 544(223, 259).

70. *Bailesni ir už zuikį.* Zuikis nori eiti girdytis, nes turi visų bijotis, tačiau pradžiunga pamatęs, jog jo išsigąsta avys (varlės) ir ima juoktis, net jam lūpa perplyšta.
[5]: Bar. 326; Liet. pas. 4 nr. 3; LPY II 177 nr. 106; Scheu 54 nr. 45; LTA 10b(166).

***72.** = fin. 72*, rus. 72**. *Zuikis (šuo) nenori statyti pirkios.* Žiemą sako: „Kai bus šilta, tai ir aš pasistatysiu namus"; o vasarą: „Praeitą žiemą irgi iškentėjau".
The Hare (dog) does not care to build himself a house. In winter says: „When it will be wann then I shall build a house"; in summer: „last winter passed satisfactorily".
[1]: Scheu 78 nr. 69.

76. *Kaulu užspringęs vilkas ir gervė (varna).* Gervė ištraukia vilkui į gerklę įstrigusį kaulą ir prašo atlyginimo. „Jei aš leidau ištraukti iš savo nasrų sveiką snapą, tai jau pakankamas atlyginimas".
[1]: Scheu 18 nr. 4.

77. *Elnias gėrisi savo vandeny atsispindinčiais ragais, bet nepatenkintas ilgomis kojomis.* Medžiotojų užkluptas, džiaugiasi greitomis kojomis, bet ragai užkliūna už medžio šakų, ir šunys jį sulaiko.
[2]: Scheu 24 nr. 13; Lev. 45 nr. 73.

***91.** *Vilko ir meškos (lapės) vestuvės.*
The Wolf's and the Bear's (Vixen's) Wedding.
[6]: LTA 260(62, 63, 64, 65, 66, 70).

***92.** = fin.-sw. 275*. *Ežio ir zuikio (liūto) lenktynės.*
Running Contest of the Hegdehog and the Hare (Lion).
[5]: Dor. 25 nr. 12; Lev. 80 nr. 124; LTA 449b(81, 179); LMD I 142(24).

LAUKINIAI GYVŪNAI IR NAMINIAI GYVULIAI
WILD ANIMALS AND DOMESTIC ANIMALS

100. *Vilkas svečiuose pas šunį.* Nors šuo draudžia, įsigėręs vilkas ima po stalu dainuoti; žmonės jį užmuša.
[31]: Dauk. 14 nr. 7^1; Kar. XII 57 nr. 83; LPY IV 284 nr. 225; Lev. 40 nr. 62; Bar. 255; Žv. 1927 p. 93; LTA 10a(52), 218(22), 393(150), 405(281), 422(10), 462(373, 459), 476(5), 479(79, 82–85, 87), 544(267, 286), 662(246); LMD I 96(11), I 105(11), I 296(4), I 562(2), I 661(38), I 802(5), I 822(11), III 123(7).

101. *Senas šuo – vaiko (avies) gelbėtojas.* Šeimininkas nebemyli seno šuns ir jį išvaro; vilkas pažada šuniui padėti atgauti šeimininko malonę – jis pagrobia vaiką (avį) ir leidžiasi šuniui lengvai atimti grobį; šuo vėl mylimas.
[28]: Dauk. 14 nr. 7^1; Dow-Sylw. I 340; Kar. XII 57 nr. 83; Bar. 255; LPY IV 284 nr. 225; Scheu 74 nr. 64; LTA 10a(52), 218(22), 393(150, 161), 405(281), 422(10), 462(15, 68, 373, 459), 476(5), 479(79, 82, 83), 544(286); LMD I 145, I 296(4), I 562(2), I 661(38), I 802(5), I 822(11), III 123(7).

102. *Šuo – vilko batsiuvys.* Reikalauja daug medžiagos (visą karvę, kiaulę ir t.t.), viską suėda, galop vilkas supranta apgavystę ir šunį sudrasko.
[7]: Dow-Sylw. I 340; LTA 479(44–47, 85); LMD I 94(2).

103. *Laukiniai žvėrys slepiasi nuo nepaprasto gyvulio.* Juos išgąsdina katės iškelta uodega; vilkas slepiasi žagarų krūvoj, katė palaiko jo uodegą pele ir puola vilką; išsigandęs lokys iškrenta iš medžio ir persilaužia nugarkaulį.

[37]: Dauk. 14 nr. 7[1], p. 35 nr. 16; Dow-Sylw. I 340; LPY III 267 nr. 158; Lev. p. 38 nr. 58–59, p. 39 nr. 60, p. 41 nr. 61; Bar. 255; Žv. 1927 p. 94; LTA 10a(52), 69(510), 218(22), 260(131), 405(281), 462(15, 68, 373, 379, 459), 468(193), 479(62), 552(1115, 1163), 544(229), 585(66), 662(246), 720(75); LMD I 105(11), I 145, I 315(14), I 340, I 805(6), I 819(2), I 829(6), III 115(12), III 123(7).

***103A.** *Katinas – lapės vyras.* Išgąsdina kitus lapės sukviestus miško žvėris.

The Cat – Vixen's Husband. Frightens the other wild animals invited by the vixen.

[8]: Wolt. chres. II 388 nr. 98; LTA 479(50), 552(1087); LMD I 133(11), I 687(30), I 842(21), 843(42), I 847(2).

104. *Naminių gyvulių ir laukinių gyvūnų karas.* Katė iškelia aukštyn savo uodegą, žvėrys palaiko ją šautuvu ir bėga.

[7]: LTA 393(150), 479(81, 83–87).

***106.** = rus. *119. *Šuo nori pamėgdžioti vilką ir papjauti arklį.* Klausia katino: „Ar mano nugara pasišiaušus?" ir t.t. Arklys spirdamas jį užmuša.

The Dog Imitating a Wolf Wants to Slay a Horse. He asks the cat: „Is my back bristled?", etc. The horse kills him with a kick.

[7]: LTA 260(67, 325), 479(71, 77, 78); LMD I 142(48), I 850(3).

***107.** *Šunų ir vilkų karas.* Vilkai neišsigąsta šunų, nes jie nevienodo plauko, tad nebūsią jų tarpe vienybės.

War of the Dogs and the Wolves. The wolves are not afraid of the dogs; they are of opinion that there can be no unity among an enemy which is so varied in colour.

[2]: LTA 450(99); LMD I 142(27).

112. *Miškinė pelė svečiuose pas naminę pelę.* Jas išgąsdina katė. Miškinė pelė: „Sudiev, sesut, kad ir pas tave yra visko, bet nerami vieta".

[1]: LMD I 142(15).

115. *Lapė laukia, kada nukris kabaldžiuojanti arklio lūpa (pautai).* Turi bėgti šalin nesulaukus.

[1]: LTA 267(18).

116. *Lokys šieno vežime.* Stveriasi už kryžiaus, senas medis nulūžta ir lokys važiuoja kryžių iškėlęs; žmonės jį palaiko kunigu.

[11]: LPY III 266 nr. 156, IV 281 nr. 221; Žv. 1930 p. 278; LTA 260(439), 324(21), 368(173), 494(5), 619(134); LMD I 505(3), I 658, I 807(3).

118. *Liūtas išsigąsta arklio.* Arklys gali pasaga išskelti iš akmens ugnį, liūtas neįstengia; vilkas juokiasi iš liūto, sakydamas, jog galįs arklį papjauti; liūtas pakelia vilką aukštyn arklio pažiūrėti, bet taip suspaudžia, jog vilkas uždūsta; liūtas juokiasi iš vilko pasigyrimo – žadėjo papjauti arklį, o čia vos jį pamatęs iš baimės nugaišo.

[20]: Schl. Hand. 120 = Schl. Mär. 6 = LPY I 8 nr. 3; Dor. 64 nr. 45 = Capp. Mär. 7 nr. 6; Scheu 83 nr. 76; Lev. p. 46 nr. 74–75, p. 47 nr. 76–77, p. 48 nr. 78, p. 87 nr. 134;

LTA 208(64, 92), 279(127), 368(175), 397(107), 449b(179, 191), 479(35–36); LMD I 142(36), I 301(21).

121. = lapp. 162*. *Striukis beuodegis.* Žmogus apgauna vilką, mušdamas nutraukia uodegą; vilkų persekiojamas įkopia medin. Vilkai lipa ant kits kito, norėdami pasiekti žmogų. Nuskriaustasai vilkas yra apačioje. Žmogus judina medį ir šaukia: „Kam klius, kam neklius, bet tam striukiui beuodegiui vis klius". Apatinis pabėga, visi vilkai griūva.

The Squab, Tailess One. The man deceives a wolf; beating it, pulls off its tail. Persecuted by a number of wolves, he takes refuge in a tree. The wolves climb up, one on top of the other, the better to reach the man. The wronged wolf is first underneath. The man shakes the tree and cries out: „Who will or who will not, but the squab, tailess one shall catch it!" The lowest wolf runs away and the others fall.

[18]: LPY II 322 nr. 195, III 310 nr. 184; Scheu 56 nr. 51; El. p. 127 nr. 309, p. 129 nr. 323; LTA 279(63), 327(7), 430(426), 449b(103), 450(77), 474(35), 479(29–31), 545(122), 589(3); LMD I 142(26), I 805(1).

122. *Vilkas ieškosi sau pusryčių.*

A. Ruošiasi suėsti įvairius gyvulius (kiaulę, avį, arklį ir kt.), bet jie vis moka atsikalbėti (išsiprašo dar pakrikštyti vaikus ir pan.), vilkas nieko negauna.

[5]: MT II 142 nr. 10; El. 128 nr. 320; LTA 267(16), 544(266); LMD III 38d(1).

B. Žvirblis pataria katinui prieš ėdant nusiprausti burną (persižegnoti) ir jam taip bedarant pasprunka; todėl katinas dabar pirma ėda, tada burną prausia.

[7]: Schl. Hand. 205 = Schl. Mär. 100 = LPY I–73 nr. 27; Scheu 19 nr. 6; El. 93 nr. 211; LTA 324(9), 724(153); LMD I 96(10), I 142(32).

*D. *Gudri ožka.* Vilko užklupta ožka jį įtikina, jog vilkas esąs ieškomas bandai saugoti ir nuvilioja jį prie žmonių.

The Clever Goat. By making the wolf believe that he is wanted to look after the herd, the goat entices him into coming near the farmhouse, and so saves herself.

[2]: LTA 260(485), 479(64).

*E. *Avinas žada vilkui pats įšokti į nasrus.* Įsibėgėjęs apsvaigina vilką, kuris tariasi prarijęs aviną.

The Ram Promises that he himself will Jump into the Wolf's Jaws. Runs straight to the wolf and gives him a hard knock. Stunned by the shock, the wolf thinks he has swallowed the ram.

[12]: Ar. 27; MT II 142 nr. 10; Scheu 27 nr. 19; LTA 450(81), 479(37, 38, 79), 489(18), 544(266); LTA pl. 328(1); LMD I 142(25), I 805(2).

123. *Vilkas ir ožkyčiai.* Nesant motinai namie, vilkas bando pamėgdžioti motinos balsą ir įsibrauti į ožkos namelį; turi pas kalvį leisti suploninti liežuvį (plg. mt. 327 C); suryja ožkelius, motina prapjauna vilkui pilvą ir išgelbsti vaikus.

[35]: LPY II 326 nr. 203, III 268 nr. 159; Žv. 1931 p. 348; LTA 10b(239), 344(732, 736), 349(43), 350(244), 393(148), 397(6), 407(12), 422(103), 430(425), 462(458), 474(29), 479(27, 28, 66, 69, 69a, 70), 544(352), 613(239), 662(252, 269, 313), 724(14, 97, 126, 151); LMD I 302(4), I 840(12), III 38d(5), III 46c(14), III 53e(1).

130. *Gyvūnai nakvynėje* (Bremeno miesto muzikantai). Išbaido norinčius įsibrauti į jų trobelę.

A. Patys pasistato namą.

[18]: Dauk. 35 nr. 15; Iv. kal. 1858 p. 38 nr. 1; LPY III 96 nr. 57; Bar. 47; LTA 218(66), 270(652), 356(162), 398(260), 448a(26), 479(60), 544(229); LMD I 133(35), I 301(22), I 321(2), I 817(5), I 832(6), III 19b(15), III 115(11).

B. Išbaido plėšikus, dažniausiai bėgdami nuo jiems gresiančios mirties.

[9]: Dauk. 79 nr. 50; LPY II 103 nr. 60; Bar. 79; LTA 10b(281), 262(178), 421(153), 687(29); LMD I 133(187), III 15(2).

C. Gyvūnai keliauja kartu su žmogum.

[14]: LPY II 121 nr. 71, IV 258 nr. 203; TŽ II 242; LTA 10b(150), 321(3), 344(724), 372(32), 421(38), 521(85), 544(328), 552(1143); LMD I 812(2), I 842(20), III 83(3).

***133.** = rus. *61 II, lapp. 133*. *Katinas, gaidys ir lapė.* Gaidys su katinu gyvena miške. Katinui nesant namie, lapė prisivilioja gaidį. Katinas dukart gaidį išvaduoja, trečiąkart muzika išvilioja laukan lapės vaikus ir juos užmuša (dažnai ir pačią lapę).

The Cat, the Cock, and the Vixen. The cock and the cat dwell together in the woods. While the cat is away, the vixen ensnares the cock. The cat rescues him twice; the third time, by playing music, he entices the vixen's young out of their den and kills them (often the vixen, too).

[40]: Dauk. 112 nr. 94; LPY IV 287 nr. 228 = Specht 298 nr. 42; LTA 10a(88), 260(196, 200, 281), 262(179, 195, 216, 247), 281(232), 291(223), 324(8), 356(190), 372(35), 426(31), 449a(20, 139), 452(100), 462(385), 464(2), 474(37), 662(195, 231, 256), 686(24), 687(28), 692(5), 724(68); LMD I 131(1), I 133(268), I 842(25), I 843(36), I 843(43), I 998(13), III 23a(2), III 31(1), III 46c(1), III 46c(18), III 91a(13).

***136.** *Žvėrių išpažintis.* Katinas prie duobės, per kurią permesta kartis: „Kas per ją pereis, tas negriešnas". Katinas pereina, kiti gyvuliai sukrenta į duobę.

The Confession of Animals. The cat at the ditch across which a pole is laid: „He who will safely cross it shall be without sin". Only the cat crosses the ditch; the other animals fall in.

[9]: LTA 393(163), 544(223), 724(36, 50, 65, 113); LMD I 144(19), I 627(70), III 19b(14).

***137.** *Nešvari kiaulė ir švari žuvis.* Kiaulė: „Kai tave valgys, visi spjaudysis, o mane valgydami pirštus laižys".

The Filthy Hog and the Clean Fish. The hog: „People will spit when they eat you, where'as in my case they all will lick their fingers.

[3]: Scheu 49 nr. 36; LTA 350(242); LMD I 502(6).

***140.** *Avelė, lapė ir medžiotojas.* Avelė įtikina lapę, jog medžiotojas yra kunigas, šuo – jo tarnas ir šautuvas – šlakstytuvas.

The Sheep, the Fox, and the Hunter. The sheep makes the fox believe that the hunter is a priest, the dog his servant, and the gun a holy sprinkle.

[2]: Žv. 1932 p. 365; LTA 449a(81).

ŽMOGUS IR MIŠKO GYVŪNAI
MAN AND WILD ANIMALS

151. *Žmogus moko lokį smuiku griežti.* Suspaudžia į praskeltą medį lokio kojas, mat, reikią nudailinti pirštus; veltui paskum lokys stengiasi keršyti – išsigąsta tariamojo praskelto medžio (pl. mt. *1147 A, 1159).

[17]: LPY III 127 nr. 81 = Lev. 17 nr. 18; LTA 28(345), 217(161), 218(26), 219(102), 260(267, 501), 279(71), 368(15), 372(46), 422(37), 439(52), 456(6, 8), 582(3); LMD I 133(159), I 834(12).

152. *Išdykęs artojas.* Degančia geležim numargina vilkui šonus, išlaužia varnai koją ir įkiša bimbuolei į pasturgalį smilgą; merga atneša bernui pietus, ir jie pradeda

žaisti; vilkas aiškina: „Margina jai šonus", varna: „Laužia koją", bimbuolė: „Kiša smilgą į pasturgalį".

The Wicked Ploughman. With a hot iron he traces patterns on the wolf's flanks, twists the crow's foot, sticks a stalk of grass into the gadfly's hindmost; a farm girl brings him his lunch, and he begins to play with her; the wolf: „He is making a pattern on her sides", the crow: „He is twisting her foot", the gadlfy: „He is sticking a stalk of grass into her hindmost".

[3]: Dow-Sylw. II 156; LTA 256(9); LMD III 98c(1).

154. *„Atiduosiu vilkui!"* Artojas supykęs keikia savo blogus arklius ir žada atiduoti juos vilkui; čia pat būta vilko, ir jis reikalauja tesėti pažadą. Lapė pažada pagelbėti žmogui, išsiderėdama už tai porą vištų: ji pakelia triukšmą, tarsi artintųsi medžiotojai; vilkas apsimetą esąs medžio rąstu, norėdamas apgauti tariamus medžiotojus, leidžiasi įkelti į ratus ir pririšti virvėmis; lapė: „Jei rąstas, tai ko kirvis į jį neįkirstas?" Kirviu užmuša vilką. Žmogus vištų vietoj lapei atneša maiše du šunis; šunų persekiojama lapė įlenda olon ir kalbasi su savo kūno nariais, klausdama, kaip kurie padėjo jai nuo šunų išsigelbėti; pasirodo, jog uodega nieko nepadėjo, tik kliudė – iškiša iš urvo uodegą šunims, kurie už uodegos išsitraukia ir visą lapę.

[29]: Schl. Mär. 8 = Schl. Hand. 122 = LPY I 9 nr. 5; Dow-Sylw. I 127; Iv. kal. 1861 p. 18; LPY II 321 nr. 194, IV 281 nr. 222; Bar. 259, 297; Les-Brug. 211 nr. 26 = 352 nr. 1 = LPY I 217 nr. 120; Jur. 49 nr. 14 = LPY I 134 nr. 49; Ar. 12; Scheu 62 nr. 54; LTA 70a(1108), 198(232), 278(5), 393(167), 452(55), 456(4), 474(22), 544(253), 686(55), 720(2), 724(43); LMD I 133(240), I 142(47), I 144(47), I 527(3a), I 652(2), III 46c(11, 12).

155. *Nedėkingumas yra pasaulio atlyginimas.* Žmogus išvaduoja vilką ar kitą kurį žvėrį iš nelaimės; išvaduotasai nori žmogų suėsti; ieško teisėjų, vis teisia žmogaus nenaudai; galop teisia lapė – ji, neva norėdama įvertinti žmogaus triūsą, liepia žvėriui atsigulti į pirmykštę padėtį ir tuo būdu išgelbsti žmogų.

[39]: Dauk. p. 17 nr. 7^{13}, p. 59 nr. 35; Dow-Sylw. I 125; LPY II 324 nr. 198; Les-Brug. 236 nr. 36 = 353 nr. 2 = LPY I 242 nr. 130; Mitt. III 105 = Wolt. chres. I 137 nr. 42 = LPY II 12 nr. 10; Scheu 58 nr. 52; Lev. 56 nr. 92; MT III 151; Bar. 35, 48, 228, 259, 316; LTA 198(235), 208(38, 57, 141), 217(129, 154), 218(53), 267(19), 270(654), 272(56), 279(4), 337(38), 350(241), 407(57), 425a(120), 449b(129), 450(4), 462(476), 479(58a), 544(314), 724(64); LMD I 133(18), I 301(45), I 645(24), I 833(21).

156. *Pašinas lokio kojoje.* Moteris jį ištraukia, lokys atsilygindamas atneša ąsotį medaus arba atvaro karvę.

[7]: Lev. 71 nr. 114; Žv. 1927 p. 127; LTA 272(52), 293(409), 430(13), 662(245, 274).

***156A.** *Vilkas nuveda žmogų gelbėti jo sužalotus vaikus.* Atsidėkodamas nepjauna to žmogaus gyvulių.

A Wolf Fetches a Man to Save its Injured Young. As a mark of gratitude, does not attack the man's livestock.

[2]: LTA 274(61), 479(92).

157. *Reikia žmogaus bijoti.* Liūtas (vilkas) sakosi nebijąs žmogaus; lapė su liūtu laukia žmogaus: eina pro šalį vaikas – tai dar tik „būsimas žmogus", senis – tai „buvęs žmogus", galop medžiotojas – čia jau „tikras žmogus"; medžiotojas pavaišina liūtą (vilką) šratais ir kardo smūgiais, kol žvėris įsitikina, jog reikia žmogaus bijoti.

[19]: Dauk. 78 nr. 49; Scheu 81 nr. 75 = Lev. 90 nr. 139; Lev. p. 50–51 nr. 82–84, p. 54–55 nr. 88–91; LPY III 266 nr. 157; LTA 69(497), 198(349), 324(7), 450(80), 462(388), 468(182); LMD I 142(44), I 301(21), I 829(7).

158. *Lapės ir vilko kelionė.* Vilkas įsiprašo pasivėžyti lapės rogutėmis, kurias traukia avinukas. Rogutės sulūžta, lapė eina ieškoti medžiagos (meistro) rogutėms pataisyti, o vilkas tuo tarpu suėda avinuką (žr. mt. 2025).

159. *Sugauti gyvuliai išsiperka gyvybę.* Lokys prižada žmogui atvaryti karvių bandą, vilkas – arklių pulką, zuikis – prinešti kopūstų ir t.t.

[5]: LPY III 269 nr. 160; LTA 356(185), 474(27), 686(105); LMD III 31(2).

***160.** = pr. 8. *Zuikelio testamentas.* Medžiotojų apsuptas, zuikelis skirsto, kas kam teksią iš jo kūno narių. Pavyksta ištrūkti.

The Wee Hare's Will. Surrounded by hunters, the wee hare considers which of his members he will allot to each of them.

[2]: Jurk. 40 nr. 10 = LPY I 129 nr. 45; LTA 692(51).

***161.** = rum. *159 IV*. *Liūtas ir žmogus.* „Žaizda jau užgijo, bet piktas žodis tebedaro skausmą".

The Lion and the Man. „The wound on my body has healed, but the pain of harsh words still remains".

[4]: Scheu 85 nr. 80 = Lev. 90 nr. 138; Lev. p. 57 nr. 94, p. 80 nr. 123; LMD I 142 (38).

***162.** = rus. *162. *Vilko dainavimas.* Vilkas dainuodamas išreikalauja iš senuko gyvulius, vaikus (anūkus), galop senutę. Senutė vilko tarnyboj – grįžta parsinešdama valgomų daiktų (sviesto ir pan.). Plg. mt. 2028.

The Wolf's Singing. By his singing the wolf compels the old man to surrender his cattle, his children (grandchildren), finally his wife. The old woman in the wolf's service – returns home bringing eatables (butter, or the like). Cf. Mt. 2028.

[23]: LTA 208(159), 262(171), 265(209), 267(27), 356(166), 408(129), 413(24), 479(18–24), 545(59), 612(123), 662(181, 184, 255, 314), 686(25), 724(99); LMD III 26(19).

***163.** = rus. *160 I. *Meška reikalauja iš senutės savo vilnų ir mėsos.* Atėjusi naktį palangėn, meška gieda: „Visas svietas miega, ir paukšteliai miega, tiktai viena boba nemiega – mano vilnas verpia, mano mėsą verda".

The She-Bear Demands her Wool and Flesh from the Old Woman. The she-bear comes to the window and sings: „All the people are asleep, so are the little birds; only one old woman is awake – she is spinning my wool and boiling my flesh".

[7]: LTA 452(36), 474(5), 662(196, 268); LMD I 133(88), III 26(13), III 46c(13).

***164.** *Vilkas ir žemdirbys.* Prašo papasakoti, kaip gaminama duona. Vis klausia: „Ar tada jau valgysiu?" Nusprendžia, jog neturės tiek kantrybės, kad galėtų pasigaminti duonos.

The Wolf and the Farmer. Asks to be told how bread is made. Keeps on asking: „Shall I then be able to eat?" Decides he will not have enough patience to make bread for himself.

[3]: LPY III 275 nr. 166; Lev. 44 nr. 69; LTA 686(76).

***165.** *Vilkas šventųjų kompanijoje.* Pasižada nebepjauti gyvulių. Nusukęs žąsinui galvą, teisinasi: „Kam jis šnypštė prieš šventąjį?".

The Wolf in the Company of Saints. Promises to give up slaying animals. After wringing the gander's neck, excuses himself, saying: „He should not have hissed at the saint?".
[8]: MT II 141 nr. 8; El p. 128 nr. 318, 322; LTA 218(19), 260(207), 479(59), 598(16); LMD I 888(2).

***166.** = est. p. 136 nr. 94. *Vilkui papjauti skirtas žmogus.* Žmogus slepiasi po statine, atbėga mergaitė, prašosi ir ją paslėpti po statine – būta vilko, kuris suėdė jam skirtą žmogų.
The Man Destined for the Jaws of a Wolf. The man hides himself under a barrel; a girl runs up and implores him to let her hide in the same place – turns out to be the wolf for whose jaws he was predestined.
[4]: LPY III 309 nr. 183; MT II 141 nr. 9; Žv. 1930 p. 292; LTA 450(92).

***167.** *Žmogus šieno kupetoje.* Atbėga vilkų persekiojama meška ir ima svaidyti į vilkus šieno gniūžtėmis.
The Man in the Rick of Hay. The bear, persecuted by wolves, runs to the hay-rick and commences to pelt them with bunches of hay.
[11]: LTA 106(4), 260(116), 324(22, 25), 406(249), 426(49), 470(22), 479(94), 539(38); LMD I 144(53, 67).

***168.** = est. 2002. *Muzikantas vilkaduobėje.* Ten randa jau anksčiau įkritusį vilką ir grodamas išsigelbsti.
The Musician in the Wolf-trap. There he encounters a wolf already trapped, and saves himself by playing music.
[3]: Žv. 1927 p. 114; LTA 11(17); LMD I 527(5).

***180.** *Zuikis žada gražiai pašokti.* Prašo atkelti vartus, tada gražiausiai pašoksiąs – pabėga.
The Hare Promises to Dance. First asks the gate to be opened then he will dance nicely – escapes.
[2]: Žv. 1931 p. 543; LTA 450(91).

NAMINIAI GYVULIAI
DOMESTIC ANIMALS

200. *Šuns dokumentai.* Šuo įdavė katei pasaugoti savo dokumentus, juos sukapojo pelės, nuo to laiko prasidėjo nesantaika tarp šunų ir kačių, tarp kačių ir pelių.
[21]: Dow-Sylw. II 400; LPY II 196 nr. 116, III 54 nr. 22; Liet. pas. 4 nr. 2; LTA 272(61), 393(150), 450(17, 99), 462(371), 470(26), 479(72–76), 550(145), 724(148); LMD I 142(29), I 299(4), I 822(9), I 627(69).

***202.** = pr. 10. *Kodėl šunes uostosi.* Pasiuntė vieną šunį į Prūsus pipirų parnešti, kuris iki šiol negrįžo, tad visi šunes jo ieško.
Why Dogs Sniff at One Another. They are looking for a dog that was sent to Prussia for pepper and has never returned since.
[5]: LTA 186(24), 449a(97a), 578(20), 613(212); LMD I 142(28).

***205.** *Šuo ieško stipriausio pono.* Lieka tarnauti žmogui, nes jis nieko nebijo.
Dog Looks for the Most Powerful Master. Stays for good in man's service, since man fears no one.
[2]: LTA 10b(175), 450(86).

206. *Antrąkart kuliami šiaudai.* Ūkininkas išgirdo kalbant ir džiaugiantis gyvulius, jog šiauduose likę daug neiškultų grūdų; liepė iš naujo perkulti šiaudus, prikūlė daug grūdų, tačiau gyvuliai pastipo badu.

[1]: LTA 260(328).

210. *Nedėkingi keliauninkai.* Gaidys, višta, antis, yla ir adata kelionėje - nužudo šeimininką, pas kurį nakvojo.

[1]: LTA 544(334).

212. *Meluojanti ožka.* Senis nužudo žmoną ir dukteris, kurios nemoka priganyti ožkos; galop pats išgena ir įsitikina, jog ožka meluoja; lupa gyvai ožkai kailį; pusiau nulupta ožka ištrūksta ir pasislepia lapės urve; visi žvėrys bijosi ją iš ten išvaryti, išvaro bitė.

[29]: Kar. XII 42 nr. 76; LPY II p. 318 nr. 192, III p. 94 nr. 55, p. 257 nr. 151; LTA 70a(1111), 208(174), 270(624), 338(645), 421(122), 449b(151), 452(110), 462(201), 544(254), 662(270, 284, 293), 686(71, 105), 724(125); LMD I 93(13), I 126(27), I 127(4), I 480(13), I 805(4, 9), I 819(1), I 840(4), III 26(1), III 26(7).

***215.** *Kiaulės ir žirniai.* Viena kiaulė serga beknisant žirnius pamušta koja, kita kiaulė klausia, kur yra tie žirniai. „Nesakysiu, kai pagysiu, vėl pati eisiu".

Hogs and Peas. The sick hog (leg broken for rooting peas) is asked to tell another where the peas are to be found. „No, I shall not tell you. I intend to go there myself as soon as I get well again".

[2]: Scheu 51 nr. 39; LMD I 142(39).

PAUKŠČIAI
BIRDS

221. *Paukščių karaliaus rinkimai.* Kas aukščiausiai galės pakilti - nykštukas pasislepia erelio plunksnose, tačiau nepripažįstamas karalium; kas giliausiai į žemę galės įlįsti - nykštukas įlenda į pelės urvą, nori jį badu numarinti ir pastato sargyboje pelėdą.

[10]: Mitt. II 48 = LPY I 167 nr. 95 = Capp. Mär. 16 nr. 10; Jurk. 41 nr. 11 = LPY I 130 nr. 46; Scheu 79 nr. 71; LPY II 11 nr. 10; El. p. 56 nr. 128–9, p. 57 nr. 130; LTA 450(82); LMD I 312(35), I 822(13).

***223.** = rus. *244 I. *Gandro ir gervės piršlybos.* Vaikščioja per pelkę vienas pas kitą, bet visad arba vienas, arba kitas atsisako vestis ir taip vaikščioja jie iki šios dienos.

The Courtship of the Stork and the Crane. The stork and the crane go a-courting one another across the marshes but never come to an understanding, as each time either one or the other changes his mind; and so, even to the present day, they keep up their hopeless courtship.

[1]: LPY II 125 nr. 74.

225. *Garnys moko lapę skraidyti.* Įneša į medį ir paleidžia kristi žemėn. Lapė: „Kad ne akmenys ir kelmai, būčiau skradžiai žemę perėjus".

[1]: LTA 327(75).

235. *Dudučio ir gegutės ginčas.* Dudutis pasiskolino iš gegutės tris duonos kepaliukus, liudininku buvo griežlė. Paskum dudutis sakosi skolinęs tik du („Du-du-du!"), griežlė liudija už tris („Trys-trys-trys!"), o gegutė kolioja: „Špicbuks, tu šuo, tu šuo, tu suėdei mano duonelę".

[3]: Scheu 79 nr. 70; LTA 70a(1109); LMD I 525(1).

236. *Karvelio lizdas.* Kito paukščio mokomas, karvelis tuoj ėmė šaukti: „Moku, moku!", tad nebaigė jam rodyti, todėl karvelio lizdas toks plonas ir menkai susuktas.
[1]: LMD I 142(10).

238. *Gera juodvarnio akis ir jautri bitės ausis.* Vienas mato, kita girdi, kaip krenta iš aukšto į pieno milžtuvę paleistas svėrės grūdas.
[2]: LTA 267(23); LMD I 142(32).

***239.** = rus. *2411. *Vėžys prakalbina varną.* Jai prasižiojus atsakyti, vėžys įkrenta į vandenį ir išsigelbsti.
The Crayfish Entices the Crow into Talking. When the crow opens its mouth, the crayfish drops into water, and so saves his life.
[2]: LTA 267(17), 720(60).

***244.** = fin. 33*. *Vaikus labiau mylės negu tėvą.* Varnas neša per upę savo vaikus ir klausia, ar ir jie jį taip nešią, kai užaugsią. Visus paskandina, tik vieną perneša, nes tas tiesą pasako, jog kai užaugs, turės savo vaikus nešioti, bet ne seną tėvą.
He Will Love his Children Better than his Father. The raven carries his young across a river and asks them whether they will carry him likewise, when they grow up. He drowns all save one who speaks the truth, saying that when he grows up, he will not carry his old father, as he then shall have to carry his own young.
[3]: Scheu 49 nr. 37; LMD I 142(20), I 558(13).

247. *Kiekvienam savas vaikas gražiausias.* Pelėda, pasiųsta surasti gražiausią paukštį, atneša pelėdžiuką.
Each Likes his own Children Best. The owl is sent to fetch the prettiest bird in the forest; it brings one of its own young.
[2]: El. 58 nr. 135; LMD I 142(12).

248. *Šuo ir žvirblis.* Žmogus suvažinėja žvirblio draugą šunį; žvirblis keršija: žmogus pats sunaikina savo turtą, užmuša arklį, žmoną, galop ir pats praranda gyvybę.
[12]: Dauk. 58 nr. 34; Kar. XI 277 nr. 35; Bar. 50; LTA 18(3), 45(33), 265(233), 337(37), 462(509); LMD I 133(85, 195), I 504(1), III 98c(2).

***248A.** plg. rus. *56C, *248B. *Sumanus paukštis.* Žvirblis (strazdas) parūpina savo draugui vilkui (lapei) mėsos ir alaus (kapoja snapu alaus statinę, į jį metamas kirvis sudaužo statinę ir pan.).
The Clever Bird. The sparrow (thrush) provides for his friend, the wolf (fox) – cleverly procures meat and beer (pecks at a barrel of beer: an axe thrown at him breaks the barrel).
[3]: LPY II 21 nr. 13; LMD I 530(3), III 19b(14).

KITI GYVŪNAI IR DAIKTAI
OTHER ANIMALS AND OBJECTS

***277.** = est. *277, rus. 277*. *Varlės prašo Dievą karaliaus.* Gauna gandrą, rąstą ir pan.
The Frogs Ask God for a King. They get a log, stork, and the like.

[1]: Scheu 22 nr. 11.

***278.** *Ežys, šilingas ir ponas.* Ežys rado šilingą, ponaitis atėmė ir vėl numetė. Ežys kalba: „Daug turėdamas keliu einu... neturėdamas atėmė... susigėdęs atidavė".

The Hedgehog, the Shilling, and the Gentleman. The hedgehog finds a shilling. The young gentleman takes it away from him, then throws it back again. The hedgehog muses: „Having much, I go along the roadside... he who had nothing, took all away from me... feeling ashamed, returned it".

[3]: Žv. 1933 p. 233; LTA 10a(82); LMD I 142(21).

280. *Nesantaika tarp varno ir skruzdėlės.* Varnas pralaimėjo derybas, jis negalėjo pakelti tiek švino, kiek jis pats sveria. Skruzdėlė tada gavo teisę ėsti varno vaikus - dėl to varnai dabar anksti peri, kol dar nėra skruzdėlių.

[7]: El. p. 62 nr. 143–144, 146–147, p. 63 nr. 148–149; LTA 464(5).

285. *Ūkininkas ir žalčiai.* Žalčiai gyvena ūkininko troboje, gerai užlaikomi atneša laimę, nuskriausti keršija. Pvz., paslėpė žalčio vaikus, jis užnuodija pieną, vaikus sugrąžinus, žaltys pats sudaužo užnuodytas pieno puodynes.

A Farmer and Snakes. Snakes live in a farmer's house. When their welfare is looked to, they bring luck to the farmer; when not, they take revenge upon him. For example: the snake's young are hidden away from it - it poisons the milk; but if the young are put back again, the snake itself destroys the pots containing the poisoned milk.

[29]: Dow-Sylw. II 473[1-2]; LP I 152–153 nr. 1–2 = MT III 145–146; MT III 145–150 (20 var.); LTA 449a(118), 619(6, 7); LMD I 133(30, 31).

***286.** plg. liv. 670B*. *Varlės patarimai.* Ūkininkas priima peržiemoti varlę ir gauna iš jos tris patarimus.

The Frog's Councils. A farmer agrees to take in a frog for the winter, and in return gets three counsels from it.

[3]: Dav-Silv. 20 nr. 7 = LPY II 64 nr. 39; Scheu 55 nr. 50; LTA 397(115).

***290.** *Žmogus ir jo įnamiai.* Daiktų, gyvulių ir parazitų pokalbiai, kur katram geriau gyventi (šnekasi blusa ir musė, ligos, duona ir batas, ir pan.).

Man and his Various Inmates. Talks of animals, insects, and inanimate things: each tells of the place it best likes to live in (e. g. flea chats with fly, one disease with another, bread with boot, etc.).

[6]: Kar. XII 5 nr. 49; LPY II 143 nr. 87 = Specht 165 nr. 4; Liet. pas. 11 nr. 13 = Capp. Mär. 6 nr. 5; Scheu 76 nr. 66; LTA 260(456), 449b(36).

***291.** *Trijų uodų tragiška mirtis.* Vienas žuvo tarp jaučių ragų, kitas eržilams susispardžius, trečias milžinams susiritus.

The Tragic Death of the Three Gnats. One of them meets his death twixt the oxen's horns, another due to two restless stallions, the third during a tussle between two gaints.

[2]: LTA 324(20); LMD I 142(19).

295. *Pupa, šiaudas ir žarija keliasi per upę.* Žarija sudegina šiaudą, ir abu įkrenta į vandenį, pupa juokiasi, kol persprogsta.

[2]: Žv. 1927 p. 181; LTA 544(321).

II
TIKROSIOS PASAKOS
ORDINARY FOLK-TALES

A. STEBUKLINĖS PASAKOS
TALES OF MAGIC

NEPAPRASTAS PRIEŠININKAS
SUPERNATURAL ADVERSARIES

300. *Slibinų kovėjas.* Herojus išgelbsti jūrų slibinui pažadėtą karalaitę (kartais net tris): gyvulių ar stebuklingą galią turinčių daiktų pagalba nugali ir sunaikina slibiną (slibinus); nuvargęs užminga giliu miegu, tuo pasinaudoja karalaitės vežėjas - nužudo herojų ir priverčia karalaitę sakyti tėvams, jog jis esąs išgelbėtojas; gyvuliai atgydo herojų, jis atvyksta į karaliaus dvarą kaip tik tuo metu, kai apgavikas ruošiasi vesti karalaitę; herojus įrodo, jog jis yra tikrasai išgelbėtojas (karalaitės duotas ženklas - žiedas arba skarelė, slibinų liežuviai ir pan.), veda karalaitę, apgavikas tinkamai nubaudžiamas. (Labai populiarus motyvas, sutinkamas įvairiuose pasakojimų junginiuose).

[88]: Kar. XI 237 nr. 5; Dow-Sylw. II 336, II 377; Schl. Mär. 57 = Schl. Hand. 166 = LPY I 48 nr. 20; Les-Brug. 161 nr. 3 = 396 nr. 12 = LPY I 174 nr. 101; Les-Brug. 186 nr. 13 = 401 nr. 13 = LPY I 193 nr. 108; Les-Brug. 190 nr. 16 = 404 nr. 14 = LPY I 198 nr. 111; Les-Brug. 200 nr. 20 = 406 nr. 15 = LPY I 207 nr. 115; Jur. 7 nr. 1 = LPY I 114 nr. 36; Mitt. IV 39 = 463 = LPY II 159 nr. 99; LP I p. 160 nr. 7, p. 164 nr. 8, p. 171 nr. 10, p. 176 nr. 12, p. 178 nr. 13, p. 184 nr. 15; LP II p. 51 nr. 47, p. 86 nr. 34, p. 227 nr. 2, p. 231–235 nr. 3–5, p. 252 nr. 11; LPY II 148 nr. 90, III 47 nr. 17, IV 159–162 nr. 148–149; Lev. p. 27 nr. 33, p. 30 nr. 40, p. 31 nr. 41, p. 99 nr. 144; Bar. 129; TŽ II 248; LTA 10b(237), 198(305), 211(15, 21), 260(79, 125, 228), 270(607), 272(200), 279(119), 284(535), 321(7), 356(191), 366(148), 367(8), 368(29, 80, 167, 242), 405(286), 420(102), 421(67), 422(30), 425a(123), 449a(124), 449b(1, 111, 127), 450(1, 10, 104), 452(77), 456(73), 462(247, 281, 300), 471(6), 481(38), 552(759), 687(8), 724(98); LMD I 121(1), I 126(7), I 291(2), I 292(4), I 295(4), I 318(11), I 319(2), I 492(3a), I 499(1), I 502(10), I 833(23), I 854(5), III 19b(1), III 114(5, 27).

301. *Trys pagrobtos karalaitės. Trys vyrai eina vaduoti tris pražuvusias (slibinų pavogtas) karalaites.*

A. Herojus (neretai kareivis) su dviem savo draugais ieško pražuvusių karalaičių; apsigyvena trobelėje miške ir susitaria pakaitomis virti pietus; abu draugus sumuša mažas ilga barzda žmogelis; herojus jį nugali ir jo barzdą įspraudžia į praskeltą medį; paskum randa tą medį, išrautą ir nuvilktą į gilų urvą; herojus leidžiasi krepšyje į urvą, suranda karalaites ir nugali slibinus; neištikimi draugai ištraukia į viršų karalaites, bet jį palieka požemyje; herojus įsigyja milžiniško erelio malonę, kuris jį išneša į žemės paviršių (kelionėje turi šerti erelį mėsa, pritrūkęs mėsos, išpjauna savo blauzdos gabalą ir meta ereliui); nuvykęs į karaliaus dvarą, randa draugus besiruošiančius vesti karalaites; įrodo, jog jis yra tikrasis išgelbėtojas (jo šuo nuneša karalaitėms žiedą, skarelę ar ką kita), nubaudžia neištikimus draugus (kartais dovanoja) ir veda jauniausią karalaitę.

[61]: Dow-Sylw. II 73, 284, 289; LP II 138 nr. 1 = Specht 233 nr. 19, LP II 142 nr. 2, p. 247–249 nr. 9–10; Bar. 112, 213; Schl. Mär. 4 = Schl. Hand. 118 = LPY I 6 nr. 2 = Capp. Mär. 118 nr. 40; Schl. Mär. 128 = Schl. Hand. 230 = LPY I 97 nr. 33; Les-Brug.

248 nr. 40 = 407 nr. 16 = LPY I 254 nr. 134; MP I 15; LTA 10a(51), 10b(137, 227), 208(93, 102, 106), 211(12, 32) 217(133), 260(26, 172), 262(95), 284(519), 321(1), 350(226), 356(158), 368(281), 372(14), 421(13, 77, 87), 449b(53, 76, 78, 92, 100, 156), 456(42), 462(253, 315, 362), 468(177), 469(8), 476(9), 613(225); LMD I 101(2), I 111(1), I 121(3), I 133(217), I 144(22), I 292(2), I 301(43), I 318(8), I 494(1), I 603(5), I 835, I 1000(476), III 83(11).

B. Herojus yra nepaprastos kilmės (tėvas žvėris, motina žmogus ar atvirkščiai) ir labai stiprus; išvykęs ieškoti nuotykių, susidraugauja su dviem kitais stipruoliais: Kalnaverčiu ir Ąžuolroviu (toliau tie patys nuotykiai, kaip ir A).

[67]: Dauk. 64 nr. 40; Wolt. chres. II 330; Dow-Sylw. I 4, 138, 353; LP I 174 nr. 11; LPY III 242–245 nr. 145–146, IV p. 20 nr. 19, p. 244 nr. 189, p. 274 nr. 219; Lev. 92 nr. 140; MP IV 36, V 19; LTA 198(297), 260(25, 257, 452), 265(235), 274(38), 278(22, 26), 279(82), 284(557), 293(963), 322(187), 327(4), 337(52, 62), 338(640), 358(634), 368(19, 88, 194, 300), 370(1), 405(315), 407(24, 248), 420(96), 449a(38, 72), 449b(121), 462(121, 281, 479), 499(26), 552(761, 1161), 544(304), 552(1100), 662(244), 692(46), 723(1); LMD I 126(5, 8), I 127(13), I 130(4), I 133(279, 289), I 294(2), I 297(12), I 300(14), I 492(3c), I 573(21), I 616(3), III 20(1).

***301C.** *Slibinai pagrobia karalaites.* Laivu plaukia jų ieškoti. Pamirštas žiedas ir neištikimas kapitonas. Paliktas saloje, herojus tarnauja pas burtininką, algos gauna stebuklingus daiktus, kurių padedamas atgauna karalaitę.

Dragons Ravish Princesses. The hero on a voyage in quest of the princesses. The forgotten ring and the faithless captain. The hero, abandoned on the island, takes service with a wizard; for payment gets magic objects with the help of which he recovers the princess.

[21]: LP II 252 nr. 11; LPY III 21 nr. 10, p. 330 nr. 201, IV 197 nr. 163; LTA 10a(73, 80), 284(549), 356(191), 372(6), 398(247), 420(98), 426(23), 462(102, 157), 544(231), 552(749, 923), 692(1); LMD I 604(3), I 834(8), III 86(2).

302. *Kiaušinyje paslėpta slibino gyvybė.* Jaunikaitis pagelbsti gyvuliams (liūtui, ereliui, skruzdėlei ir kt.), jie atsidėkodami duoda jam magiškus daiktus, kurių pagalba, reikalui esant, gali pasiversti tais gyvuliais; iškeliauja vaduoti slibino pagrobtų karalaičių; karalaitė klausia slibino, kur yra paslėpta jo gyvybė; iš karto slibinas sako netiesą (pvz., šluotoje), karalaitė įsigyja jo pasitikėjimą (pvz., pagarbiai elgdamasi su šluota) ir slibinas galop pasako teisybę; herojus pasiverčia liūtu ir sudrasko karvę, iš kurios išskrenda antis, pasiverčia ereliu ir sudrasko antį, iš jos iškrenta kiaušinis, kurį sudaužius slibinas žūva. (Kartais brolis eina lankyti savo už slibinų ištekėjusių seserų, plg. mt. 552A; dviem svainiams nieko nedaro, trečią sunaikina aukščiau minėtu būdu.)

The Dragon whose Life Lay in an Egg. The youth helps animals (lion, eagle, ant and others), and they in return give him magic objects, enabling him to change himself, when necessary, into any of these animals; he sets out to free the princess stolen by a dragon; the princess asks the dragon to tell her wherein the secret of his life lies; at first the dragon does not tell the truth (says it is in a broom); by showing great respect for the broom, the princess wins the dragon's confidence, and so learns his secret; the hero changes himself to a lion and tears to pieces the cow; from it a duck flies out, which he kills after changing himself to an eagle; when the egg dropped by the duck is smashed, the dragon dies. (Sometimes the hero goes to visit his sisters wedded to dragons, cf. Mt. 552A; he does no harm to two of his brothers-in-law, but he destroys the third in the manner given above.)

[41]: Dauk. 5 nr. 1; Kar. XII 28 nr. 66; Dow-Sylw. I 306; LP II 169 nr. 31; LPY III 218 nr. 128, IV 152 nr. 145; Lev. 82 nr. 127; Dor. 16 nr. 9; LTA 218(4), 233(4), 260(169, 188, 452), LTA 356(176), 358(609), 398(284), 413(11), 456(15), 372(2, 4), 421(26, 114, 138, 146), 449a(38), 449b(27, 109), 452(3, 94), 462(419), 476(8), 691(10); LMD I 126(31), 133(86), I 291(9), I 318(11), I 492(5), I 622(13), I 854(5), I 855(117), III 114(15).

303. *Du (trys) broliai.* Gimsta dvyniai berniukai, du arkliai ir du šunys, jų motinoms suvalgius magišką obuolį, žuvį ir pan.; broliai yra labai panašūs vienas į kitą; pasiėmę po arklį ir šunį, iškeliauja į pasaulį, pirma subedę kryžkelėje į medį po peilį - kieno peilis bus surūdijęs, tas bus nelaimėje, ir kitas brolis eis gelbėti; vienas brolis išgelbsti karalaitę ir ją veda (mt. 300); kerštaujanti už sūnaus nužudymą slibino motina ragana paverčia jį ir jo gyvulius akmenimis; antrasai brolis, pamatęs surūdijusį peilį, eina pagalbon; karalienė palaiko jį savo vyru, jis nakvoja su brolio žmona, tačiau jos nepaliečia - tarp savęs ir jos padeda nuogą kardą; priverčia raganą atgydyti brolį ir pajuokauja, jog gulėjęs su jo žmona; pavydus brolis nužudo savo išgelbėtoją; sužinojęs teisybę, nepagaili savo vaiko gyvybės broliui atgaivinti; vaikas vėl sugydomas.

[47]: Dauk. 22 nr. 10; LP II 175 nr. 36 = Specht 196 nr. 12, LP II 239 nr. 7; LPY II 302 nr. 188, III 199 nr. 120, IV 153 nr. 146, p. 155 nr. 147, p. 167 nr. 153; LV 298 nr. 38; Lev. p. 25 nr. 32, p. 28 nr. 34, p. 72 nr. 116; Jurk. 14 nr. 2 = Wolt. chres. II 289 nr. 59 = LPY I 117 nr. 37; Les-Brug. 178 nr. 10 = 385 nr. 10; Les-Brug. 260 nr. 46 = 389 nr. 11 = LPY I 267 nr. 140; LTA 10a(96), 10b(210, 278), 42(59), 70a(1118), 211(6), 260(160), 265(160, 292), 279(6), 338(663), 398(272, 285), 405(317), 407(56), 422(99), 425a(109), 430(26), 449a(137), 450(36), 462(108, 249), 492(3), 686(37); LMD I 126(1), I 133(16, 38, 42, 202), I 159(2), I 301(36), III 64(2).

306. *Prašoktos kurpaitės.* Karalaitė kasnakt kažkur dingsta, ir rytą randa kiauras jos kurpaites; daugelis jaunikaičių bandė ją saugoti ir sužinoję paslaptį vesti, bet neteko gyvybės - karalaitė juos užmigdydavo gėralais; atsirado gudruolis, kuris, galėdamas pasidaryti nematomu, sužinojo paslaptį: karalaitė skrenda kasnakt šokti su burtininku; įrodymui pasiėmė šakas iš aukso, sidabro ir deimanto sodų, galop nukirto burtininkui galvą, išvadavo karalaitę iš sąjungos su velniu ir ją vedė.

[17]: LPY III 151 nr. 92, IV 278 nr. 220; LTA 10b(187), 260(471), 284(526), 291(215), 344(707), 358(627, 636), 452(49, 114), 532(9), 552(1082), 544(227); LMD I 99(6), I 300(6), I 494(9).

***306A.** *Merga-ragana.* Smaugia jaunikius. Šventasis padeda bernui išvaryti iš jos velnius.

The Girl-Sorceress. She strangles her suitors. A saint helps the boy to cast the devils out of the girl.

[3]: LMD I 133(49, 116), I 616(2).

307. *Karalaitė grabe.* Reikia saugoti mirusią karalaitę, kuri kasnakt sudrasko sargybinius; herojus apsiima ją saugoti tris naktis iš eilės, elgiasi taip, kaip jį pamoko senelis (atsigula jos karstan), išvaduoja karalaitę iš užkeikimo ir laimingai ją veda.

[52]: Dauk. 9 nr. 3; Dow-Sylw. II 129; Wolt. chres. II 327; Kar. XI 257 nr. 19, XII 10 nr. 53; LP I 15 nr. 31; MP I 45, II 35; Bar. 53; LTA 10a(50), 10b(106), 43(1), 47(6), 69(487, 493), 208(50, 128), 217(147), 218(34, 58), 219(103), 247(6), 260(258), 262(100, 211), 325(11), 344(750, 763), 368(81, 123, 308), 397(102), 407(43), 410(94), 426(6, 75),

449b(38, 116), 452(7, 18, 28, 86), 462(382, 421, 468, 524), 471(2), 662(237, 287), 687(22), 724(121); LMD I 294(2).

310. *Bokšte uždaryta mergina.* Tėvas prižada atiduoti raganai savo dar negimusią dukterį; ragana ją uždaro bokšte, užlipa ir nulipa ilgomis merginos kasomis; taip pat daro ir karalaitis; mergina netyčiomis išduoda raganai paslaptį, ragana nukerpa jai kasas ir išvaro į dykumą; karalaitis turi gelbėtis šokdamas iš bokšto ir apanka; dykumoje jie vėl susitinka – merginos ašaros išgydo karalaičio akis.

[6]: Dor. 51 nr. 32; LTA 10b(141), 260(193), 270(564), 370(338); LMD I 133(164).

311. *Trys seserys nelaisvėje (Mėlynbarzdis).* Raganius vieną po kitos prisivilioja (su aukso obuoliu, nusiperka iš tėvo, veda ir pan.) tris seseris; uždraudžia joms eiti į vieną kambarį, dvi seserys nepaklauso, duotas obuolys ar karoliai paraudonuoja, raganius jas už neklusnumą nužudo; jauniausioji sesuo gudresnė – ji duotojo daikto nesineša į kambarį, atgydo seseris ir gudrumu priverčia vyrą parnešti jas (galop ir save pačią) dėžėje į tėvų namus; nedorėlis nubaudžiamas.

[19]: LPY II 295 nr. 185; LTA 10a(72), 339(12), 356(160), 372(69), 449a(62), 465(4), 494(3), 544(228), 613(242), 662(187); LMD I 126(31), I 133(182, 265), I 595(2), I 656(11), I 662(3), I 802(3), III 83(13).

313. *Magiškas pabėgimas.* Bėga iš slibino, velnio, raganos ir kt. nelaisvės; persekiojami bėgliai meta paskui save magiškus daiktus, kurie sudaro besivejantiems kliūtis (pvz., meta akmenį – kalnas, šepetį – miškas ir pan.) arba pasiverčia patys į visokius gyvulius bei daiktus (pvz., kunigas ir bažnyčia, ežeras ir antis jame ir pan.). Įvairūs atsitikimai.

[37]: Dow-Sylw. I 407, II 234, 279; LP II 109 nr. 44, p. 154 nr. 23; LPY II 61 nr. 36, III 18 nr. 9; Lev. 67 nr. 110, p. 85 nr. 132; Bar. 277; LTA 10b(185), 42(34), 211(17), 260(153, 264, 274, 276), 262(8), 265(229), 325(18), 368(23, 264), 420(104), 462(281); LMD I 133(14, 19, 190, 193, 211, 236), I 135(2), I 295(5), I 300(12), I 301(47), I 500, I 502(10); III 73(308).

A. Mergaitė (burtininko ar velnio duktė) padeda jaunuoliui pabėgti: nelaimėn patekęs tėvas pažada velniui tik ką gimusį sūnų („ko namie nepaliko"); eidamas pas velnią, jaunuolis mato maudantis gulbėmis galinčias pasiversti merginas, pavogia vienos jų drabužius, susižada su ja; mergina padeda jaunuoliui atlikti jos tėvo užduodamus sunkius darbus (pvz., pernakt iškirsti mišką, ten išauginti javus ir iškepti duoną, prajodinėti arklį, kuriuo pasiverčia pats velnias, atrasti savąją merginą dvylikos paukščiais paverstų jo dukterų tarpe); galop abu bėga – mergina palieka jos balsu kalbantį magišką objektą (spjaudalą), artinantis pavojui meta magiškus daiktus arba pasiverčia įvairiais pavidalais ir laimingai išsigelbsti.

[44]: Dow-Sylw. I 88, II 100; Kar. XI 289 nr. 44, XII 2 nr. 47, p. 43 nr. 77; LP I 65 nr. 42, II 121 nr. 52; LPY III 41 nr. 16 = Specht 172 nr. 8; LPY III 223 nr. 133; MP I 49; LTA 10b(125, 245), 32(32), 42(29), 198(294), 217(136), 260(179), 262(21), 284(530), 350(168), 358(626), 370(335), 393(155), 421(105), 449a(18, 25, 34a, 36), 450(13), 456(11, 25, 63), 552(732), 662(216, 297), 687(46); LMD I 95, I 99(4), I 127(17), I 300(1), I 483(19), I 495(8), I 558(24), I 594(6).

B. Tas pats, kaip ir A, tik pradžioje yra „uždrausto kambario" epizodas.

[2]: Bar. 385; LMD I 502(2).

C. Tas pats, kaip ir A, tik mergina perspėja vieną į namus norintį grįžti jaunikaitį, kad jis nieko nebučiuotų; jis užsimiršęs pabučiuoja motiną ar seserį (arba jį pabučiuoja), visiškai užmiršta savo išgelbėtoją ir sužadėtinę, ruošiasi vesti kitą;

mergina įvairiomis magiškomis priemonėmis sugeba grąžinti jam atmintį; tenka pasirinkti tarp pirmosios ir naujosios sužadėtinės - jaunikaitis pasakoja prilyginimą apie seną ir naują raktą, klausytojai nusprendžia, jog geriau pasilaikyti vėl surastą seną raktą, ir jis veda pirmąją sužadėtinę.

[33]: Dow-Sylw. II 175, 434; Mitt. 1 358 = LPY II 73 nr. 51, Mitt. II 38; LP II 82 nr. 33; LTA 10b(204), 198(236), 211(3), 218(40), 260(275, 543), 279(146), 293(952), 358(626), 372(12), 420(107), 421(58), 422(8, 83, 195), 462(47, 248, 277), 471(8), 527(1), 552(725), 662(259), 687(7), 724(114, 123); LMD I 296(12), I 526(1), III 114(22).

314. *Magiškas pabėgimas arkliui padedant.* Berniukas tarnauja velniui; pasižiūrėjus į uždraustą kambarį, jo plaukai pasidaro auksiniai; jam įsakyta kankinti vieną arklį (užburtą karalaitį), bet jis paklauso arklio prašymo, jo nekankina, ir abu pabėga; velniams besivejant, arklys liepia mesti paimtus daiktus - kliūtys; berniukas paslepia savo auksinius plaukus ir tarnauja karaliui už daržininką; jį įsimyli karalaitė; stebuklingojo arklio padedamas, triskart padeda karaliui nugalėti priešus, trečiąkart sužeidžiamas, karalius iš užrištos ant žaizdų skarelės pažįsta, kas buvo jo išgelbėtojas (arba triskart laimi turnyre, sugėdina savo aukštos kilmės svainius, išgelbsti karalaitę nuo slibino, atneša karaliui stebuklingus vaistus); jo draugas magiškasis arklys vėl atburiamas žmogumi.

[37]: Dow-Sylw. I 61, II 22; LP I 83 nr. 28, p. 97 nr. 35, p. 156 nr. 6, p. 164 nr. 8; LPY II 126 nr. 76, IV p. 104 nr. 106, p. 169 nr. 153; Les-Brug. 219 nr. 28 = 379 nr. 9 = LPY I 224 nr. 122; LTA 10b(208, 240), 218(27), 260(492), 278(33), 279(109), 284(529), 368(43, 279, 321), 372(12), 398(279), 449a(10), 449b(48), 462(247, 317, 319, 364, 440), 469(68), 552(1133), 624(4), 686(43), 692(29); LMD I 126(35), I 558(8), I 1000(536).

***314A.** = rus. *722 *Brolis nori vesti savo seserį.* Ji prasmenga į žemes, ten randa kitą visiškai į save panašią mergaitę - raganiūkštę. Magiškas pabėgimas. Brolis nepažįsta, kuri iš mergaičių yra jo sesuo. Bandymas su kraujo pripilta pūsle (kuri labiau gailės neva nusižudžiusio, ta bus sesuo).

A Brother Wants to Marry his Sister. She disappears into the earth and there finds a girl-witch exactly like herself. The magic flight. The brother is unable to recognize which of the two girls is his sister. The test with the blood filled bladder (the girl who should grieve the most for the supposed suicide, would be his sister).

[23]: LPY IV 87 nr. 95, p. 93 nr. 98; MP I 22; Žv. 1933 p. 22; LTA 210(212), 218(11), 279(122), 358(607), 364(12), 452(47), 474(42, 47), 489(25), 662(298, 310); LMD I 109, I 123(6), I 126(16), I 133(274), I 496(3), I 602(1), III 33(1), III 46c(4).

***314B.** *Magiškas bėgimas oželiui padedant.* Oželis išgelbsti velniams pažadėtą merginą.

The Magic Flight with the Help of a Kid. The kid saves the girl promised to the devil.

[15]: LTA 10b(207), 42(16), 218(46), 260(113), 279(28), 469(55), 474(28, 38), 552(578), 662(182, 279), 724(53, 132); LMD I 592(2), III 98c(8).

***314C.** *Trys seserys gelbsti raganos pavogtą broliuką.* Dvi seserys neišpildo obels, krosnies ir pan. prašymų, ragana jas pasiveja ir broliuką vėl atsiima. Trečioji pagelbsti prašantiems, kurie paskui padeda ištrūkti su broliuku nuo raganos.

Three Sisters Set out to Save their Little Brother. Two of the sisters pay no heed to the requests of the tree, the oven, etc., and are overtaken by the witch, who takes back their brother with her. The third does all she is asked to do, therefore, the grateful help her to recover her little brother from the clutches of the witch.

[30]: MP IV 51; LTA 10a(2), 279(143), 344(757), 368(130), 380(425), 397(74, 103), 398(280), 449a(52a), 449b (8, 25), 452(42), 465(19), 469(14), 499(25), 544(265), 662(249), 692(23), 724(13, 124); LMD I 114(3), I 133(90, 260, 264), I 493(6), I 592(18), I 843(29), III 52(12), III 83(14).

315. *Neištikima sesuo.* Brolis nužudo 12 plėšikų (velnių), sumeta juos į vieną kambarį ir uždraudžia ten seseriai įeiti; sesuo nepaklauso, randa vieną plėšiką (velnią) dar gyvą, jį atgaivina, įsimyli ir šis reikalauja iš sesers nužudyti savo brolį; sesuo apsimeta serganti ir prašo vaistams gyvulių pieno (liūtės, meškos, vilkės ir t.t.); brolis nori tuos gyvulius šauti, bet jie duoda geruoju pieno ir dar po vieną savo vaiką pagalbai; žvėreliai gelbsti per sesers klastą nelaimėn pakliuvusį brolį; pamatęs sesers nedorumą ir nugalėjęs priešą, brolis nubaudžia seserį (pvz., pririša prie medžio, liepia valgyti anglis ir priverkti statinę ašarų), o pats su žvėrimis leidžiasi naujų nuotykių ieškoti. (Plg. mt. 590.)

[62]: Schl. Mär. 54 = Schl. Hand. 163 = LPY I 45 nr. 20; Les-Brug. 161 nr. 3 = 396 nr. 12 = LPY I 174 nr. 101; Les-Brug. 186 nr. 13 = 401 nr. 13 = LPY I 193 nr. 108; Les-Brug. 260 nr. 46 = 389 nr. 11 = LPY I 267 nr. 140 = Lev. 25 nr. 31; Mitt. IV 39 = 463 = LPY II 159 nr. 99; LPY III 5 nr. 1, p. 171 nr. 101, IV 156 nr. 148 = Lev. 28 nr. 35, IV p. 161 nr. 149 = Lev. 29 nr. 36, IV p. 268 nr. 215; Lev. 23 nr. 30, p. 72 nr. 115, p. 73 nr. 117, p. 98 nr. 142; Dor. 35 nr. 21; Bar. 96, 277; Žv. 1931 p. 270; LTA 10a(84), 208(67, 169), 211(15), 260(122, 264, 464), 265(229), 278(4), 279(64), 322(192), 344(726), 368(89, 131, 135, 180, 334), 372(1), 405(269), 421(54), 449a(138), 450(12), 452(5, 25), 456(52), 462(94, 105, 439), 552(1089, 1117), 686(85); LMD I 100(2), I 105(17), I 123(3), 130(3), I 133(270), I 301(34), I 493(4), I 497(3), I 500, I 502(10), I 615, I 833(23), III 73(44).

***315B.** = rus. *315B, rum. 315B*, pr. 25. *Neištikima žmona.* Išgelbsti karalaitę nuo slibinų. Veda, bet ji pamilsta kitą. Klastingai išvilioja iš vyro stebuklingus ginklus. Burtininkas išmoko herojų pasiversti žirgu, medžiu, antimi. Žmona vis jį atpažįsta: reikalauja pjauti arklį, kirsti medį. Tarnaitė perspėja ir padeda. Atgauna ginklus, nužudo žmoną su meilužiu, veda tarnaitę.

The Faithless Wife. The youth rescues the princess from a dragon. Marries her; but she falls in love with another. She deludes her husband into parting with his magic weapons. A magician teaches him how to take the forms of a horse, tree and duck. However, his wife recognizes him each time: she orders that the horse be killed, the tree cut down. A servant girl gives timely warning and help. The husband regains his magic weapons, kills his wife and her lover, and marries the servant girl.

[37]: Dow-Sylw. II 187, 211; Kar. XI 247 nr. 13, XII 24 nr. 65; LP I 147 nr. 8, p. 168 nr. 9, II 231 nr. 3, p. 233 nr. 3, p. 259 nr. 11; LPY III 21 nr. 10; LTA 10a(73), 208(130), 260(14, 170, 171, 473), 356(192), 368(113), 397(165, 167), 398(247), 420(98), 462(110, 157), 469(8), 544(227, 231), 552(1187), 691(11), 692(1); LMD I 105(8), I 117(3), I 493(1), I 495(3), I 832(1), 833(18), I 1000(545).

***320.** *Nuostabus erelis.* Nori jį šauti, prakalba žmogaus balsu. Medžiotojas jį paima ir augina ilgus metus. Erelis neša savo maitintoją ant nugaros per jūras ir gąsdina. Stebuklinga skrynelė - neiškentęs atidaro pakelėje, iššoka dvaras. Už dvaro suvarymą vėl į skrynelę, prižada velniui sūnų.

The Marvellous Eagle. The man aims to shoot it, when suddenly the bird begins to speak like a human being. He spares it, and keeps it in his charge for many long years. The eagle on his back carries him across the sea, and intimidates him. The

wonderful casket – overcome with curiosity, the man, on his way home, opens it: a manor springs therefrom. For getting the manor back into the casket, the man promises his son to the devil.

[22]: Dow-Sylw. I 117; LTA 68(328), 198(306), 218(47), 262(20, 27), 265(218), 278(31), 291(210), 350(230), 370(226), 398(226), 422(104), 476(20), 484(5), 492(1), 499(4, 16), 507(15), 539(11), 622(297), 724(114).

325. *Burtininkas ir jo mokinys.* Tėvas atiduoda sūnų burtininkui mokyti su sąlyga, kad galės sūnų atsiimti tik tada, jei po metų galės jį pažinti gyvulių tarpe; vaikas slapta išmoksta visokių burtų ir pabėga nuo mokytojo; pasiverčia puikiu žirgu ir liepia tėvui vesti jį į turgų parduoti, tačiau tik be kamanų; kartą tėvas leidosi įkalbamas ir pardavė su kamanomis – jį nupirko sūnaus mokytojas, tačiau jam pavyko ištrūkti; pasivertė žiedu, mergaitė, tėvo liepiama atiduoti žiedą burtininkui, metė jį žemėn, pavirto aguonomis, burtininkas pasivertė gaidžiu ir lesa aguonas, mokinys pasivertė lape ir sudraskė gaidį.

[72]: Dow-Sylw. I 417, II 58, 385; Kar. XII 38 nr. 74; LP I 94–96 nr. 33–34, II 80 nr. 32; LPY III 76 nr. 40, p. 328 nr. 200, IV 101 nr. 104; LV 320 nr. 55; MP I 62; LTA 10b(198, 211), 42(41), 198(293), 211(123), 260(5, 134, 191, 477), 262(74), 291(221), 337(70), 338(643), 344(754), 350(251), 356(186), 358(611), 397(46), 422(20), 438(117), 449a(28, 111, 140), 449b(30, 56, 99), 450(51), 456(46, 72), 462(314), 471(9), 476(20, 27), 552(1106), 619(32), 686(32, 98), 691(25), 692(30); LMD I 105(9, 13), I 126(2), I 128(3), I 133(7, 235, 284), I 295(8), I 300(8), I 301(9, 31), I 310(2), I 319(1), I 324(10), I 494(7), I 502(3), I 558(9), I 855(115), I 1000(356), III 27c.

326. *Baimės nepažįstąs jaunuolis.* Ieško baimės; įvairūs nuotykiai: lošia bažnyčioje su velniu kortomis, stovi pernakt po kartuvėmis, nakvoja vaiduoklių namuose – naktį krenta per aukštinį žmogaus kūno dalys, nupjauna velniui pirštus (žr. mt. 1159–1160) ir kt. – vis nieko neišsigąsta; galop baimę įvaro šaltas vanduo, miegant už nugaros užkištas ungurys ir pan.

[37]: Dow-Sylw. II 419; Schl. Mär. 79 = Schl. Hand. 186 = LV 248 nr. 19; Les-Brug. 176 nr. 9 = 476 nr. 36 = LV 251 nr. 20; LP I 57–59 nr. 39–40; LV 245 nr. 18, p. 253 nr. 21, p. 313 nr. 49; LTA 218(5, 65), 260(142, 165, 461), 262(181, 286), 284(525), 305(10), 322(199), 344(704), 350(185), 368(90), 370(35), 410(81), 449a(95), 449b(122, 141), 450(35), 462(43, 285, 307, 478), 686(47, 48); LMD I 126(23), I 133(156), I 492(7), I 842(30).

***326B.** = rus. *326 B. *„Aš tarnausiu ponui metus, o ponas man vieną dieną“.* Tarnas naktį iškasa numirėlį, su juo išbaido plėšikus ir pasiima jų turtus.

„Master, 1 shall Serve you a Year; you will Serve me a Day“. At night the servant exhumes a corpse, frightens the robbers with it, and takes their booty.

[15]: Dor. 7 nr. 5; Capp. Mär. 82 nr. 32; LTA 42(72), 47(5), 217(134), 284(563), 350(208), 430(28), 462(112, 337, 389, 505, 534), 521(100), 724(20).

327. *Vaikai ir žmogėdros.*

A. Tėvai nuveda miškan vaikus ir ten tyčiomis juos palieka; patenka į raganos namus (pyragaičiais dengta trobelė ant vištos kojos); ragana vaikus gerai maitina, nori nupenėti; gudrus vaikas piršto vietoj iškiša pagaliuką – vis dar nenusipenėjęs; paruoštas kepti berniukas neva nemoka atsisėsti ant ližės, ragana nori parodyti, kaip reikia atsisėsti, to telaukęs berniukas ją įstumia į krosnį ir sudegina; raganos turtai lieka vaikams.

[12]: LP II 152 nr. 23, p. 156 nr. 24, p. 162 nr. 29; LPY II 171 nr. 103; TŽ I 258; LTA 10a(86), 260(177), 344(735), 449a(97), 450(57); LMD I 133(167), I 624(9).

B. Nykštukas ir milžinas: nykštukas ir jo broliai milžino namuose, nykštukas sukeičia kepuraites ant vaikų galvų, milžinas užmuša savo vaikus (plg. mt. 1119).

[6]: LTA 260(387), 422(73, 202), 456(9, 10); LMD I 595(6).

***327C.** = fin-sw. 327**. *Laively ant ežero gyvenąs berniukas.* Motina jam atneša maisto ir paima žuvis. Ragana, pasiplojusi pas kalvį liežuvį (plg. mt. 123), pamėgdžioja motinos balsą ir jį prisivilioja. Parsineša maiše namo ir paveda dukteriai iškepti. Jis iškepa raganiūkštę (nemoka atsigulti ant ližės) ir pasislepia medyje. Paukščiai meta jam savo plunksnas, ir jis, baigiant raganai graužti medį, nuskrenda.

The Boy Living in a Boat on the Lake. His mother brings him food and takes away his catch. The witch, after having her tongue flattened by a smith (Cf. Mt. 123), so she could imitate the mother's voice, ensnares the boy, puts him in a sack and carries him home for her daughter to roast. The boy roasts the little witch (pretends he does not know how to lie down on the spade), and hides himself up in a tree. The birds throw to him their feathers, and the boy flies away just as the witch has nearly finished gnawing the tree through.

[61]: Dauk. 108 nr. 90; Dow-Sylw. I 32, 111; Dor. 4 nr. 2; LPY III 304 nr. 180, p. 307 nr. 181, p. 332 nr. 202, IV 84 nr. 92, p. 85 nr. 93; Ar. 11; Tž II 241; MP I 8; LTA 28(346), 32(28), 198(234), 208(8, 103), 211(7, 34), 218(45), 262(189a), 270(501), 279(130), 305(99–100), 320(7), 322(188), 337(32), 344(706), 350(245), 355(86), 357(112), 368(162), 372(37), 448a(24), 449a(76), 449b(26, 82–83, 86, 190), 452(8, 103), 474(16), 552(568–569, 1184), 662(185, 206, 226, 228, 251), 686(36), 691(2, 20, 31), 724(8, 120); LMD I 125(4), I 323(3), I 331(2).

***327D.** *Trys raganos sugauti broliai.* Ragana nori juos iškepti. Kvailys iškepa raganos dukteris, visi išsigelbsti (dažnai jungiama su mt. 1653B).

The Three Brothers Caught by a Witch. The witch wants to roast them. Instead, the fool roasts the witch's daughters, and so all are saved (often connected with Mt. 1653 B).

[31]: LPY IV 86 nr. 94; Liet. pas. 30 nr. 25; LTA 10a(23), 10b(185, 202, 217, 220, 256), 218(59), 260(18), 262(86, 92), 272(58), 279(9), 337(47), 355(85), 368(159, 235), 393(151), 395(28), 430(5), 450(69), 456(41), 476(25), 512(45), 539(15), 544(288), 552(1090), 662(285), 720(89); LMD III 34(1).

329. *Herojus slepiasi nuo velnio (raganos).* Turi triskart slėptis, kad velnias (ragana) negalėtų jo rasti. Dėkingi gyvuliai padeda: erelis išneša į padebesis, lydys praryja ir nuneria į marių dugną, lapė paslepia stiklo butelyje, kurią padeda ant velnio (raganos) stalo ir pan. Trečiąkart neatranda, herojus laimi merginą.

[1]: LTA 691(22).

330. *Žmogus prikankina velnią (Giltinę).*

A. *Kalvis ir velnias.* Keliauja žemėje Kristus su šv. Petru; kalvis pakausto jiems arklius; atsilygindamas Kristus leidžia kalviui prašyti trijų daiktų; kalvis prašo: „Kas atsisės ant šios kėdės, tegul be mano leidimo negalės atsikelti; kas įlips į šią obelį, tegul be mano leidimo negalės nulipti; kas įkiš ranką į anglių maišą, tegul man neleidus negalės ištraukti" ir pan.; kalvis triskart užkankina jo paimti atėjusį velnią (Giltinę), miręs nei pragaran, nei dangun nepriimamas, gudrumu įsibrauna į dangų.

[75]: Kar. XII 14 nr. 57; Schl. Mär. 108 = Schl. Hand. 212 = LPY I 80 nr. 30; LP II 24 nr. 33, p. 26 nr. 34; Dor. 70 nr. 50 = Capp. Mär. 111 nr. 38; Bar. 75, 160; Capp. For. 31 nr. 7; Tž II 261; MP II 3; Žv. 1929 p. 265, Žv. 1932 p. 10; El. p. 181 nr. 389, 392, p. 183 nr. 395, p. 249 nr. 458; LTA 10b(148), 47(10), 69(490), 98(36), 208(55, 150), 211(9), 218(56, 64), 260(19, 105, 144, 291, 294, 305, 316), 279(20), 286(4), 322(196), 356(174), 368(53, 295), 370(45), 372(24), 397(99), 398(264), 409(54, 63), 438(99), 449a(26), 449b(21, 39, 49), 462(32, 128, 188, 276), 464(3), 468(187), 469(48), 492(17), 507(6), 544(310), 552(1146), 624(7), 662(258, 288); LMD I 105(20), I 133(128, 228), I 492(1, 4), I 494(5), I 507(1), I 558(5), I 773, I 817(12), I 896(5), III 78(1).

B. *Velniai terboje.* Samdininkas išdalina elgetoms (šventiesiems) savo algą, tie atsilygindami duoda jam stebuklingus daiktus: neišrūkomą pypkę, kortas, su kuriomis niekad nepralošia, galop terbą, į kurią jam paliepus visi turi sulįsti; apsinakvoja dvare, kuriame vaidenasi, liepia visiems velniams lįsti į terbą, paskum nuneša tą terbą į kalvę ir liepia mušti kūju padėjus ant priekalo; velniai prižada daugiau nebeiti į dvarą ir išsidera leisti jiems apsigyventi kokioje baloje ar medyje; po daugelio metų, važiuojant su žmona pro tą vietą, pasibaido arkliai, ir jie patenka į balą (užkliūna už medžių), kur leido velniams apsigyventi; velniai nori atsikeršyti, bet išgelbsti žmona - velniai išsigąsta „terbos"; miręs neleidžiamas nei dangun, nei pragaran; prie dangaus vartų liepia šv. Petrui: „Lįsk į terbą!"

The Devils in the Sack. A farm labourer gives away all his earnings to beggars (saints), who in return give him magic objects: a pipe which never smokes out, cards which always bring luck, and a sack into which everybody jumps when ordered to do so; he spends the night in a haunted manor, bids the devils jump into the sack, then carries the sack to the blacksmith, and orders him to place it on the anvil and strike it with his hammer; the devils promise never to return to the manor and make a bargain for the right of taking up residence in a swamp or tree; many years later, riding with his wife past the place inhabited by the devils, his horses bolt and he finds himself in the swamp (stumibles against the tree); the devils want to revenge themselves upon him, but he is saved by his wife - she threatens them with the „sack"; when he dies he is admitted into neither heaven nor hell; at the gates of heaven he bids St. Peter: „Jump into the sack".

[73]: Dauk. 37 nr. 18; Dow-Sylw. I 158; Les-Brug. 175 nr. 8 = 410 nr. 17 = LV 303 nr. 41; LP II 30 nr. 37; LPY II 192 nr. 113 = Specht 239 nr. 20; LPY IV 23 nr. 20, p. 24 nr. 21; LV 300 nr. 40; Dor. 12 nr. 8; Capp. Por. 31 p. 435 nr. 7; Capp. Mär. 60 nr. 22B, p. 113 nr. 39; MP II 12; El. 251 nr. 459; LTA 10a(9), 10b(246, 286), 42(2), 208(23), 217(141), 219(92, 107), 260(140, 241, 251, 284, 286, 435, 490), 265(216), 274(31), 305(123), 322(190), 338(642), 344(699, 769), 368(6, 258, 268, 318), 397(130, 152), 405(237, 258), 406(242), 407(58), 410(80), 412(1), 421(1, 8), 422(93, 198), 438(111), 441(35), 449a(115, 121), 462(162, 254, 267, 296, 327, 387), 465(16), 468(184), 498(13), 544(332), 552(931), 619(30), 691(4); LMD I 125(6), I 545, I 805(10), I 818.

***330C.** *Apgauta Giltinė.* Kareivis uždaro Giltinę stebuklingame krepšyje, karste, butelyje, tabokinėje ar riešuto kevale. Arba Giltinei praneša klaidingai Dievo įsakymą: liepia graužti medžius. Giltinė labai sublogsta, žmonės ilgai nemiršta.

Death Cheated. The soldier confines Death in a wonderful knapsack, bottle or nutshell. Or deceives it by changing God's order: says it must gnaw trees. Death becomes emaciated.

[21]: LPY IV 108 nr. 111; LV 38 nr. 14; Dor. 65 nr. 47; Žv. 1928 p. 187; LTA 218(44), 260(286, 490), 262(219), 368(214), 430(15), 449a(2), 600(181[20]), 691(23); LMD I 99(5), I 105(12), I 135(1), I 296(7), I 481(3), I 817(18, 22), I 888(5).

331. *Dvasia butelyje.* Žmogus išleidžia piktą dvasią iš butelio ir atlyginimo gauna stebuklingų vaistų arba galią paversti geležį į auksą; vėl įvilioja dvasią į butelį ir ten palieka.

[6]: Dow-Sylw. II 55; LP I 35 nr. 19; LTA 42(43), 350(193), 409(45); LMD I 133(224).

332. *Giltinė kūma.* Neturtingas žmogus prašo į kūmus Giltinę, nes ji teisingesnė ir už Dievą, ir už velnią; savo krikštasūniui ji duoda galią gydyti žmones - jei Giltinė stovės prie kojų, gali gydyti, jei prie galvos, ligonis turi mirti; jis pats apgaudinėja Giltinę - padaro sukiojamą lovą ir jo pjauti atėjusią Giltinę vis palieka gale kojų (arba išsidera dar sukalbėti „Tėve mūsų", kurios nebaigia); Giltinė parodo jam žmonių gyvybės žvakes - jo žvakė baigia degti.

[48]: Dow-Sylw. II 55; Kar. XI 272 nr. 29; LP I 123-5 nr. 1, 3, 4; LPY III 301 nr. 177, IV 109-111 nr. 112-114; LV 32 nr. 3 = Specht 245 nr. 22; LV 34 nr. 4; Dor. 33 nr. 19 = Capp. Mär. 50 nr. 19; Dor. 39 nr. 24; Bar. 185, 393; Bezz. 36; MP II 29; El. 247 nr. 457; LTA 98(6), 208(162), 218(17), 260(22), 262(113), 264(137), 279(30), 293(964), 327(306), 350(218), 358(616), 439(50), 449b(97, 183), 462(222), 474(17, 24, 90); LMD I 121(5), I 133(37, 181, 186), I 144(31), I 291(10), I 300(3), I 301(24), I 330(1), I 492(2), I 558(21), I 896(7).

335. *Mirties pasiuntiniai.* Mirtis prižada žmogui iš anksto pranešti savo atėjimą; siunčia jam ligas, tačiau žmogus šių Giltinės pasiuntinių nesupranta.

360. *Trijų bernų sutartis su velniu.* Pasižada visada sakyti tuos pačius žodžius: „Mes trys", „Už pinigus", „Taip buvo teisingai"; apsinakvoja smuklėje, kur šeimininkas užmuša vieną svečią ir juos tris apkaltina žmogžudyste; velnias juos išgelbsti nuo kartuvių, kuriose pakariamas smuklininkas, ir velnias gauna jo sielą (žr. mt. 1697).

361. *„Aš gavau dvi, tu vieną".* Kareivis sudaro sutartį su velniu septyneris metus nesiprausti ir nesišukuoti; gauna daug pinigų ir eina pirštis nusigyvenusio pono dukterims; dvi atsisako tekėti, trečia sutinka; tada velnias berną išprausia ir išpuošia, pasidaro gražus vyras, abi vyresniosios seserys pasikaria iš pavydo.

[44]: Dauk. 72 nr. 46; LP I 47 nr. 30, p. 52 nr. 34, II 97-102 nr. 40-41, p. 182 nr. 110 = Specht 167 nr. 6; LPY IV 49 nr. 50, p. 57 nr. 58; LV 31 nr. 47; Bar. 81; Tž I 126; LTA 10a(63), 217(128, 162), 262(111, 207), 270(515), 279(144), 281(233), 320(6), 356(169), 368(108, 225, 227), 370(79), 393(156), 398(251), 405(241), 409(57), 422(22), 449a(45), 449b(6), 462(69, 506), 469(25), 577(2), 686(97); LMD I 133(105, 131), I 493(5), I 505, I 530(8), I 558(16), III 71(1).

363. *Auksanosis.* Išdidi merga žada tekėti tik už tokio berno, kuris turės auksinę nosį; galop atsiranda ir toks, reikia tekėti; po kiek laiko žmona pastebi, kad jos vyras ėda lavonus; norėdamas patirti, ar žmona jau žino paslaptį, pasirodo jai tėvo, motinos ir kt. pavidale; pamatęs, kad žmona viską žino, ir ją suėda.

[12]: Dauk. 100 nr. 84; Dow-Sylw. I 426, 11 405; LTA 42(4), 398(245), 409(46), 422(74, 133), 425a (114); LMD I 301(50), I 817(10), III 26(17).

365. *Mergina ir jos miręs mylimasis (Lenore).* Mergina vis verkia savo mirusio mylimojo; jis pasirodo jai sapne ir žada atjoti pasiimti; naktį atjoja ant puikaus žirgo, liepia rengtis ir sėsti ant žirgo, jodamas sako: „Mėnesiena kai diena, joja bernas su merga, gyvėle, ar nebijai su negyvėliu joti?"; liepia mesti pasiimtas

šventenybes, nes arklys nepaneša, nori įsitraukti gyvą į kapą arba užsmaugti, bet mergina, paskutinį akimirksnį susipratusi, gudrumu išsigelbsti.

[42]: Dauk. 100 nr. 84; Dow-Sylw. I 46; Les-Brug. 160 nr. 2 = 497 nr. 43 = LV 107 nr. 6; LP II 113 nr. 47; LV 108 nr. 7, p. 261–263 nr. 24–25; Dav-Silv. 15 = LPY II 59 nr. 36; Capp. For. 35 nr. 14 = Capp. Mär. 52 nr. 20; LTA 42(14, 67), 211(24), 217(110), 260(159, 423, 454), 265(212, 214), 305(134), 344(718), 368(97, 109), 398(232), 430(20), 449a(19, 77), 449b(113, 123), 452(79), 457(222), 462(55, 446), 469(43), 539(36), 544(363), 619(136), 686(35, 107), 724(80); LMD I 143(6), I 492(3b), I 812(1).

***365A.** *Lino mūka.* Velnio (numirėlio) persekiojama mergina išsigelbsti, senelei iki gaidžių pasakojant „lino mūką": kaip liną pasėja, rauna, mirko, džiovina ir t.t.

The Flax Torture. Persecuted by the devil (dead man), the girl is saved by an old woman, who, until cockcrow, relates to the devil the various stages of the „flax torture": how flax is sown, pulled up, retted, dried etc.

[24]: Schl. Mär. 34 = Schl. Hand. 147 = LV 106 nr. 5; Dow-Sylw. I 112, II 148; Les-Brug. 160 nr. 2 = 497 nr. 43 = Wolt. chres. II 302 nr. 66; LP I 43–45 nr. 26–27, II 67 nr. 25; LPY IV 35 nr. 34, p. 58 nr. 59; LV 261 nr. 24 = Specht 248 nr. 23; LTA 36(32), 260(36), 270(618), 368(102, 297), 421(133), 422(133), 452(19), 469(95), 544(260), 552(811), 686(82); LMD I 133(48), I 143(2).

***365B.** = pr. 20. *Į vakaruškas pakviesti numirėliai.* Mergaitėms einant pro kapus į vakaruškas, viena jų sako: „Berneliai, kurie šiuose kapuose gulite, ateikite mus pašokinti!" Vakaruškose dideliu vargu išsivaduoja nuo jas šokinti atėjusių numirėlių.

„Young Men, Who Lie in these Graves, Come Dance with Us". The girls at the dancing-party, with great difficulties free themselves from the dead who come to dance with them.

[15]: Dauk. 107 nr. 88; MP IV 69; LTA 208(22), 218(39), 270(505), 340(68), 368(106), 398(225), 421(175), 462(445), 468(178), 539(6), 578(25); LMD I 806(4), I 833(10).

366. *Pakaruoklio kerštas.* Vyras apgrobia pakaruoklį, atnešdamas namo jo širdį (jaknas, inkstus) ir duodamas juos kam nors valgyti; naktį ateina vaiduoklis, reikalauja savo kūno dalių ir išgabena vyrą (plg. mt.*163).

[4]: Kar. XI 287 nr. 41; LTA 208(145), 374e(2723), 447(100[6]).

***368.** = ung. 365[1]. *Velnio (numirėlio) meilužė.* Miršta motina, tėvas, brolis ir sesuo, galop ji pati, nes nori jo atsikratyti. Ant jos kapo išauga gėlė, kuri virsta mergaite. Karalaitis (ponas) ją išgelbsti nuo buvusio meilužio ir veda (plg. mt. 407).

The Devil's (Dead Man's) Mistress. Her mother, father, brother and sister die; to be rid of him, she, too, dies. From her grave a flower springs up which changes into a girl. The prince (gentleman) rescues the girl from her former lover and weds her (Cf. Mt. 407).

[16]: Lang. 437 nr. 18; LPY IV 43 nr. 43; LV 316 nr. 50; LTA 208(149, 160), 422(133), 425a(115), 450(137), 468(188), 552(1188), 591(1); LMD I 548(2), I 636(1), III 73(1, 106, 132).

***369.** *Drąsuolis nužudo velnio (numirėlio) meilužę arba slogutę.* Turi tris naktis saugoti lavoną ir jį palaidoti; velniai visaip stengiasi jį surasti ir nusmaugti; į kapus numirėlę veža geležiniais lankais apkaltame grabe, lankai trūksta, perkala lavonui per krūtinę pagalį.

A Brave Man Kills the Devil's (Dead Man's) Mistress or Succubus. For three nights he must keep watch over the body, then bury it; the devils do their utmost to find and strangle him; the corpse is placed in a coffin, nailed over with iron bands, and conveyed to the cemetery; when the bands snap, a stake is driven through the chest of the corpse.

[11]: LPY II 171 nr. 33, p. 230 nr. 147 = Specht 205 nr. 14; Wolt. chres. II 385 nr. 97; LTA 260(255), 284(558), 393(165), 407(19), 545(87), 687(44), 724(35); LMD I 139(1).

NEPAPRASTAS ARBA UŽBURTAS VYRAS (ŽMONA) AR KITI ŠEIMOS NARIAI SUPERNATURAL OR ENCHANTED HUSBAND (WIFE) OR OTHER RELATIVES

400–424. Žmona
Wife

400. *Vyras ieško savo pražuvusios žmonos.* Tėvas netyčiomis pažada dvasiai savo sūnų; užaugęs sūnus patenka į užburtą pilį, kur išvaduoja užkerėtą karalaitę (turi tris naktis tylėti, išgulėti su karalaite į ją nepažiūrėjęs ir nepalietęs arba mergaitės paverstos gulbėmis, pavagia vienos jų plunksnas ir tol neduoda, kol ji nepažada už jo tekėti); vyras nori aplankyti tėvus, žmona duoda kokį nors daiktą (pvz., žiedą) ir ką nors uždraudžia (šaukti ją vardu, miegoti ir pan.), pažada su juo vėl susitikti, bet jis sulaužo draudimą arba jo priešas jį užmigdo, ir atėjusi žmona negali jo prikelti; žmona pradingsta (susiranda savo gulbės plunksnas ir išskrenda); pabudęs vyras eina žmonos ieškoti; klausia kelio gyvulių ir paukščių, saulės ir mėnesio, niekas nežino, tik šiaurės vėjas nurodo jam kelią; jam padeda trys senos moterys, magiškų daiktų pagalba patenka į pilį, kur jo žmona ruošiasi tekėti už kito; nužudo varžovą, žmona jį vėl prisimena ir atpažįsta (iš žiedo ir pan.).

[23]: Dow-Sylw. I 253; LP I 138 nr. 5; LPY II 240 nr. 151 = Specht 242 nr. 21; LV 218 nr. 9; Lang. 15 p. 414 nr. 2; Lev. 60 nr. 99, p. 81 nr. 126, p. 84 nr. 130; LTA 32(30), 208(96, 147), 284(537), 356(192), 370(261), 421(138, 158), 449a(117), 462(331); LMD I 101(1), I 105(4), I 318(11), I 494(16), I 854(2).

402. *Nepaprasta kvailio sužadėtinė.* Tėvas išsiunčia tris sūnus žmonų ieškoti – jie ritina aukso obuolius, jauniausio brolio (kvailio) obuolys įkrenta urvan, kur jis randa pelę (varlę, katę ir pan.) ir pažada ją vesti; tėvas liepia sūnų sužadėtinėms iškepti pyragus, išausti skarą ir t.t., geriausiai darbus atlieka pelė, galop ji pavirsta gražiausia mergina.

[48]: Kar. XII 50 nr. 80; Dow-Sylw. I 103; ŽS 1894 p. 241 nr. 4 = LPY II 9 nr. 8; Dav-Silv. 6 nr. 2 = LPY II 53 nr. 33; LPY IV 38 nr. 39 = Specht 253 nr. 25; LV 210 nr. 6; Ar. 44; Tž II 249; MP II 38, III 53; LTA 10b(177, 277), 42(56), 208(58), 260(193), 262(57), 279(58, 112), 280(17), 321(5), 322(177), 324(2), 337(41), 338(668), 344(701), 350(201), 368(115, 328), 397(146, 151), 398(252), 405(254), 422(195), 426(41), 450(78), 452(34), 462(365), 469(30), 552(924), 724(133); LMD I 126(24), I 133(62, 84, 198), I 301(39), I 558(4), I 610(1), I 833(15).

403. *Našlaitė ir raganiūkštė* (tikra ir netikra nuotaka).

A. Pamotė nekenčia našlaitės; ji mandagiai pasielgia su seneliu (Dievu) ir yra apdovanojama (kalbant iš burnos krinta auksas arba gėlės), tuo tarpu pamotės duktė panašiose aplinkybėse nemandagiai pasielgia ir yra nubaudžiama (iš burnos krinta varlės); našlaitės brolis tarnauja pas karalių, kuris pamato jo sesers paveikslą, įsimyli ir nori vesti; kelyje pas karalių, ragana įstumia našlaitę į vandenį, ji pavirsta antimi, o karaliui ragana įperša savo dukterį; nusivylęs karalius uždaro

našlaitės brolį į kalėjimą; naktį į karaliaus dvarą atskrenda antis ir gieda; trečiąnakt budi pats karalius, viską sužino, atburia našlaitę ir ją veda, išleidžia iš kalėjimo brolį ir nubaudžia raganą. (Plg. mt. 450, *453, 480, *481.)

[19]: Dauk. 49 nr. 26; LP II 163 nr. 30; MP II 54, V 35; LTA 260(199), 279(141), 284(514), 350(194), 358(643), 368(275), 462(422), 544(326), 691(6); LMD I 113(4, 23, 165, 250), I 833(12, 33).

B. Pradžia ir pabaiga tokia pat, kaip A; karalius veda našlaitę, gimsta vaikas, pamotė įmeta karalienę ir vaiką į vandenį, jos vietoj palieka savo dukterį.

C. Ragana slaptai pakeičia nuotaką savo dukterimi; vyras supranta apgavystę (klastą išduoda burkuojąs karvelis ir pan.) ir numeta raganos dukterį patiltėn; ten išauga nendrė, kurioje ragana pažįsta savo dukterį.

[1]: LTA 10a(103).

***403D.** = rum. 403D*. *Netikras karalaitis (karalaitė).* Kelionėje tarnas (tarnaitė) priverčia karalaitį(-tę) apsimainyti rūbais. Galų gale viskas paaiškėja, apgavikas nubaudžiamas (plg. mt. *452).

The Sham Prince (Princess). During travel, the servant compels the prince to change apparel with him. Finally all is explained and the imposter punished (Cf. Mt. *452).

[10]: Kar. XII 54 nr. 82; LP I 184 nr. 15; Bar. 167 = Specht 210 nr. 15; LTA 10b(222), 260(440), 279(7), 372(7), 449b(168), 462(123), 552(751).

***404.** *Mergaitė gulbė.* Sudegina jos plunksnas, ir ji atvirsta mergaite. Karalaitis veda gražuolę. Po kiek metų skrenda jos giminės - gulbės ir vilioja skristi kartu. Buvęs jos mylimasis numeta jai plunksnų, ir ji išskrenda, tik kartkartėmis slapčia aplanko savo sūnų.

The Swan Maid. When her feathers are burnt, she becomes a beautiful girl. The prince marries her. Some years later her swan relatives, about to migrate, entice her to accompany them on their flight. Her lover throws feathers to her, and she flies off; only from time to time she secretly returns to visit her son.

[5]: Liet. pas. 45 nr. 32 = Capp. Mär. 27 nr. 13; Tž II 239; LTA 219(105), 368(166), 474(44).

407. *Mergaitė gėlė.* Mergaitė paverčiama gėle (auga ant savo kapo); vyras nuskina gėlę, namie randa gėlės vietoj mergaitę ir ją veda. (plg. mt. *368).

[2]: LTA 422(133), 552(725).

410. *Mieganti karalaitė (Erškėtrožė).* Burtininkė ilgam laikui užmigdo karalaitę; ją išvaduoja karalaitis, prasiskynęs kelią iki pilies per erškėčių krūmus ir pabučiavęs miegančią gražuolę.

[3]: Capp. Mär. 75 nr. 28; LTA 422(142); LMD I 133(189).

***411.** *Trys nuotakos: mergina, kiaulė, ir kumelė.* Jaunikiai reikalauja trijų dukterų, o tėvas teturi vieną. Burtininko pamokytas, uždaro per naktį klėtyje dukterį, kiaulę ir kumelę. Rytą randa tris vienodas mergas ir atiduoda jaunikiams. Po kiek laiko lanko ištekėjusias dukteris. Iš jų elgesio ir šeimininkavimo pažįsta, kuri kumelė, kuri kiaulė ir kuri jo tikra duktė.

The Three Brides: the Girl, the Sow and the Mare. The suitors demand three girls, but the man has only one daughter. On the advice of a wizard, he confines his daughter in the granary for a night, together with the sow and the mare. Next

morning, he finds three girls, all alike, whom he gives away to the suitors. Later on he pays a visit to his married daughters, and from their deportment and manner of housekeeping, he recognizes which is the mare, which the sow, and which his daughter.

[5]: LP I 12 nr. 23; LPY IV 13 nr. 11 = Specht 312 nr. 48; LTA 368(245), 724(11); LMD I 332(9).

***412.** *Nuotaka iš jaujos.* Bernas susidera nueiti naktį į jaują ir ką nors atnešti. Kažkas jį pagauna už rankos ir tol nepaleidžia, kol nepažada jos vesti. Ruošia vestuves, jaujoje randa puikiausią mergą - ją dar nekrikštytą pavogė laumės ir užaugino jaujoje. Bažnyčioje pranyksta visi burtai, ji suranda savo tikrus tėvus, kurie augino laumės vaiką (žr. mt. 3692).

The Bride from the Barn. A farm lad wagers to fetch something from the barn at night. There someone snatches him by the hand and refuses to let him go until he promises to marry her. During preparations for the wedding, he finds the girl to be very charming - it turns out, that unbaptized she had been stolen by the fairies, and had grown up in the barn. In church she becomes disenchanted and finds her real parents, who were rearing a changeling in her stead (Cf. Mt. 3692).

[12]: Kar. XI 235 nr. 3; LTA 10a(14), 219(108), 350(177), 358(628), 368(27, 87, 209), 474(43), 626(383), 687(6); LMD I 339(6).

***422.** = rum. 308*, ung. 401[1], pr. 21. *Užburtos karalaitės ir jų pilys.* Herojai jas išvaduoja tris naktis nemiegodami, nekalbėdami, nežiūrėdami į uždraustą kambarį ir pan. (Įvairūs epizodai.)

Enchanted Princesses and Their Castles. The heroes rescue the princesses by keeping awake for three nights in succession, keeping silent, or refraining from looking into secret chambers, or otherwise. (Various episodes.)

[71]: Dauk. 39 nr. 20; Dow-Sylw. I 444, 457, II 34, 198, 344, 419; Les-Brug. 165 nr. 4 = 430 nr. 21 = LV 228 nr. 11; Les-Brug. p. 176 = LV. 253 nr. 20; Les-Brug. 237 nr. 37 = 433 nr. 22 = LPY I 243 nr. 131; Schl. Mär. 62 = Schl. Hand. 171 = LV 220 nr. 10; LP I 53 nr. 35, p. 58 nr. 39, II 46 nr. 47, p. 77 nr. 31, p. 96 nr. 39, p. 174 nr. 35; LPY IV 1 nr. 1, p. 194 nr. 162; LV 160 nr. 9, p. 187 nr. 52-3, p. 192 nr. 68, p. 197 nr. 83, p. 230 nr. 12, p. 233 nr. 13, p. 293 nr. 36, p. 300 nr. 40, p. 315-317 nr. 49-50, p. 393 nr. 36; Žv. 1931 p. 535; LTA 10a(105), 10b(129), 208(21, 130), 260(170), 278(25), 358(615), 370(282), 397(2, 12, 98), 413(15), 449b(53), 462(187, 279, 425), 464(1), 619(23), 692(8), 724(112); LMD I 115(6), I 126(18), I 133(33, 41, 204, 218, 220, 254, 281, 288), I 135(3), I 144(23), I 334(1), I 339(2), I 397(6), I 494(16), I 558(20), I 594(5), I 855(118).

***422A.** = rus. *400B. *Migdą obuoliai.* Išvaduoja karalaitę iš užkeikimo. Dėl raganos migdančių obuolių triskart pramiega jam skirtą susitikimą. Po sunkiausio ieškojimo karalaitę vėl suranda.

Narcotic Apples. The hero disenchants the princess. Through a sleeping narcotic, contained in apples given him by the witch, the youth fails to keep the three appointments. After a very difficult quest he again finds the princess.

[8]: Dauk. 96 nr. 82; LP II 46 nr. 47, p. 86 nr. 34; LTA 211(36), 262(188), 462(292, 512); LMD I 832(5).

***422B.** *Trys kareiviai užkeiktame dvare.* Nenugali smalsumo ir neišvaduoja karalaičių. Jas išgelbsti septyni septynerių metų vaikai.

The Three Soldiers in the Enchanted Manor. Curiosity overcoming them, they forfeit the power of disenchanting the princesses. Seven seven-year-old children break the spell and save the princesses.

[2]: LTA 449a(16, 35).

***423.** *Bernas veda laumę.* Berną naktį slogina laumė (žr. mt. 3681). Jis ją sugauna ir veda. Ištraukus kuoliuką iš durų plyšio, pro kurį ji įlįsdavo, žmona prapuola, tik slaptai naktį kartkartėmis atneša savo paliktiems vaikams dovanų.

Marriage with a Fairy. The youth is nightly visited by a fairy (see mt. 3681), whom he at last catches and takes to wife. When the peg is removed from the hole in the door by which she used to make her entrance, she disappears; only now and again she secretly returns at night to bring gifts to her children.

[8]: Schl. Lit. 106 = Schl. Mär. 93 = Schl. Hand. 199 = LPY I 69 nr. 25 = Specht 183 nr. 9; Bezz. 41 nr. 7 = Wolt. chrest. II 286 nr. 56 = Capp. Mär. 42 nr. 15E; LV 204 nr. 11–12; LTA 552(1085); LMD I 133(137), I 143(4), I 144(14).

***424.** *Bernas veda velniūkštę.* Berną slogina mergaitė (*succubus*). Jis ją sugauna ir veda. Po kurio laiko juodvarniais pasivertę žmonos broliai pakviečia juos pas save į puotą (vestuves). Vyras turi nesijuokti, nežiūrėti į uždraustą kambarį ir pan. Dovanų (kraičio) gauna du maišus anglių, kurie namie virsta auksu ir porą arklių, kurie pasirodo esą arkliais paversti nusidėjėliai.

The Youth Wed to a She-devil. The youth is worried by a succubus. He catches and marries her. Some years later his wife's brothers, in the form of ravens, come to invite them to a feast (wedding). There he is forbidden to laugh, look into a secret chamber, etc. As gifts (wife's dowry) gets two bags of coal which, taken home, turn to gold, and a pair of horses, which turn out to be sinners transformed to horses.

[16]: LTA 18(1), 42(28), 270(777), 337(18), 368(248, 306), 372(13), 422(91), 449b(31), 452(78), 474(12), 494(4), 552(944); LMD I 301(44), I 481(5), I 657(2).

425–446. Vyras
Husband

425. *Žmona ieško savo pražuvusio vyro.*

A. *Baidyklė (gyvulys) per vyrą* (Amūras ir Psichė).

Mergaitė pasižada pati (arba pažada ją nelaimėn pakliuvęs tėvas) tekėti už baidyklės (lokio, vilko, gyvatės); naktį jis pasiverčia gražiu jaunikaičiu; tačiau jis ją palieka, nes žmona sulaužo kokį nors draudimą – sudegina gyvulio odą, apšviečia, pabučiuoja, pasipasakoja seseriai ir t.t.; žmona išeina ieškoti vyro, atlieka sunkiausią kelionę, klausia vėjo ir žvaigždžių kelio, kopia į stiklo kalną, galop iš senos moters gautų magiškų daiktų pagalba suranda vyrą ir vėl jį laimi.

[12]: Dauk. 59 nr. 36; Dow-Sylw. I 300; Les-Brug. 167 nr. 5 = 438 nr. 23 = LPY I 178 nr. 102; Lev. 65 nr. 108, p. 83 nr. 128; MT III 156; LTA 368(197), 370(122), 397(72), 413(10); LMD I 301(18), I 324(9).

B. Tas pats, tik pradžioje epizodas – įspėti, kokio gyvulio odos batai (utėlės), kuriais avi išdidi gražuolė mergina.

[3]: Bezz. 37; MT III 161–162.

C. Mergaitė – lokio žmona. Jauniausia duktė prašo iškeliaujantį tėvą parvežti jai dovanų ypatingą gėlę ar paukštį; norėdamas gauti prašytą dovaną, tėvas turi pažadėti dukterį lokiui; vėliau lokys virsta karalaičiu, žmona ieško pražuvusio vyro (kaip A).

[30]: Kar. XII 13 nr. 56; Dow-Sylw. II 169; LPY IV 37 nr. 38; Lev. 65 nr. 107; Dor. 24 nr. 11; MP IV 58; LTA 69(509, 518a), 208(45), 260(43, 141), 262(45, 109), 280(11), 344(749), 368(129), 381(120), 397(96), 449a(126), 450(60), 452(29), 462(409, 423), 507(3); LMD I 126(21), I 133(214), I 502(4), I 510, III 73(12), III 123(5).

***425D.** = pr. 24. *Žalčio žmona.* Besimaudant ežere, įlenda žaltys į jauniausios sesers rankovę ir tol neina lauk, kol ji nepasižada už jo tekėti. Gyvena rūmuose ežero dugne. Po keleto metų išsiprašo (atlikus užduotus darbus) viešėti pas tėvus. Pasiima ir savo vaikus, pavadintus medžių vardais. Dėdės išgauna iš jauniausios mergaitės paslaptį, kaip reikia pašaukti jos tėvą. Pašaukia (jis mano, kad žmona grįžta) ir nužudo. Motina užkeikia save ir vaikus į medžius - ji virsta egle, sūnūs ąžuolu ir uosiu, o išdavikė duktė epuše, kuri visad dreba.

The Girl as Wife to a Snake. While the girls are bathing in the lake, the snake crawls into the sleeve of the chemise belonging to the youngest one, and stays there till he exacts the promise that she shall marry him. They live at the bottom of the lake. Some years later she is granted leave (after she has performed the tasks assigned to her) to visit her parents. She takes her children with her; they all bear the names of trees. The uncles induce their niece (the youngest of the children) into telling them the secret of summoning her father's presence. They call him out (he thinks it to be his wife returning) and slay him. The mother execrates herself and her children - she turns into a fir, the sons into an oak and an ash, and the daughter traitress into an aspen, which never ceases trembling.

[27]: Mitt. II 143 = 233 == LPY III 317 nr. 194; Mitt. II 266 = 351 = LPY III 294 nr. 174 = MT III 162; Mitt. II 268 = 354; LP II 68 nr. 26 = MT III 164; LPY II 138 nr. 84 = MT II 167; LPY IV 63 nr. 65 = MT III 169; Liet. pas. 11 nr. 14 = Capp. Mär. 19 nr. 12; Bar. 194 = Specht. 296 nr. 41; Bar. 456; MT III 161; El. 9 nr. 5a; Žv. 1931 p. 8; LTA 198(299), 210(211), 218(14), 280(6), 380(421), 383(29), 449a(27), 449b(101), 544(285); LTA pl. 385a-b; LMD I 133(265a), I 300(11), I 315(4), I 339(1).

432. *Karalaitis paukštis.* Karalaitis lanko gražuolę pasivertęs paukščiu - pas ją atvykęs virsta jaunikaičiu; pamotė jį sužeidžia (peiliu, ant lango pabertais stiklais), mergaitė lydi savo mylimąjį ir klausydama gyvulių ar burtininkės patarimo jį išgydo.

[1]: LTA 662(189).

433A. *Karalaitis gyvatė.* Gyvatė nusineša karalaitę į savo pilį; mergaitė pabučiuodama išvaduoja karalaitį iš užburimo.

[3]: LTA 260(170), 397(62), 398(243).

440. *Varlių karalius.* Mergaitė turi pasižadėti tekėti už geležinės varlės, kuri pavirsta gražiu karalaičiu.

[1]: LTA 364(1).

441. *Ežys - karaliaus žentas.* Bevaikė moteris pagimdo ežį; miške paklydęs karalius už kelio parodymą, pats nežinodamas, pažada jam savo dukterį; ežys pasiima nuotaką; sudeginus ežio odą, jis virsta gražiu jaunikaičiu.

[19]: Dauk. 31 nr. 13, p. 67 nr. 42; Dow-Sylw. I 368, II 460; Les-Brug. 199 nr. 19 = 355 nr. 3 = LPY I 206 nr. 114; LPY III 255 nr. 150 = Specht. 250 nr. 24; LTA 198(301), 211(27), 350(240), 358(623), 370(334), 372(3), 452(89), 462(184); LMD I 115(3), I 300(2), I 318(10), I 558(3), I 817(2).

***445.** = rus. *813B. *„Kad tu, vaike, jaunose dienose pražūtum"*. Taip užkeikė supykusi ant sūnaus motina, kuris, tėvo juokais liepiamas, ją užgavo rykštele. Jis pražūva grįždamas iš vinčiaus. Elgeta mato jį miške atgailaujantį. Bando gelbėti tėvas, motina, išgelbsti tik žmona.

„My Child, Would that you Vanish in your Youth". Thus an angry mother curses her son who, in obedience to his father's jestingly given command, has struck her with a switch. Returing home from church on his wedding day, he disappears. A beggar sees him doing pennance in the forest. The father and mother endeavour to save their son; only his wife saves him.

[31]: Dow-Sylw. I 346; 10b(279), 68(335), 211(1), 260(89), 270(524, 551), 280(4), 321(6), 344(716), 368(312, 335), 405(316), 422(141), 430(3), 450(64), 469(41), 474(7), 504(277), 686(32), 724(38, 95); LMD I 126(14), I 127(14), I 301(29), I 511, I 561(227), I 618(11–12), I 979(2–3).

***446.** = rus. *533B. *Miegąs karalaitis.* Prie miegančio karalaičio buvo parašyta: „Kuri išbus prie mano grabo nemiegojus tris naktis, taps mano žmona". Karalaitė trečiąnakt užmigo, baigė budėti jos tarnaitė, karalaitis ją palaikė išgelbėtoja, vėliau paaiškėjo tiesa.

The Sleeping Prince. The notice found by the coffin of the sleeping prince: „She who will spend three sleepless nights by my coffin shall become my wife". On the third night, the princess having fallen asleep, her maid takes her place at the coffin. On awakening, the prince thinks the maid to be his rescuer. The mistake is afterwards explained.

[1]: LTA 260(41).

450–455. Brolis ir sesuo
Brother and Sister

450. *Avinėliu paverstas berniukas (Jonukas ir Elenytė).* Brolis ir sesuo bėga nuo pamotės; einant per mišką, brolis ištrokšta gerti, nori gerti iš arklio, jaučio ir kt. gyvulių pėdų, sesuo vis sergsti, galop atsigeria iš avinuko pėdos ir pavirsta šilkavilniu avinėliu; juos miške suranda karalaitis ir veda seserį; mergaitė išprašo, kad avinėlis būtų gražiai laikomas; ragana paverčia karalienę antimi, jos vietoj pakiša savo dukterį, kuri prikalbinėja karalių, kad pjautų avinėlį; karalius išgirsta avinėlio pokalbį su antele, atverčia ją vėl savo žmona ir nubaudžia raganą. (Plg. mt. 403.)

The Boy Changed to a Lamb (John and Helen). Brother and sister run away from their cruel stepmother; going through the forest, the brother becomes thirsty and wants to drink water from the footprints of a horse, ox and other animals; his sister warns him against doing this, but he disobeys and finally drinks from the footprint of a sheep – is transformed to a silken, fleecy lamb; a prince finds them in the forest, and weds the sister; she is granted her request that the lamb shall be well cared for; a witch transforms the queen to a duck and puts her own daughter in the queen's place; the imposter persuades the king to kill the lamb; the king overhears the conversation of the lamb and the duck, disenchants the latter and punishes the witch. (Cf. Mt. 403.)

[43]: Kar. XI 253 nr. 17; Dow-Sylw. I 42; Mitt. IV 170–171 nr. 1–2; Wolt. chres. I 212–217 nr. 38 a–c; LP I 82 nr. 27, II 159 nr. 26; LPY III 58 nr. 29; Liet. pas. 34 nr. 27; Bar. 225 = Specht. 193 nr. 11; Wolt. kat. 138; LTA 10b(206, 230), 260(167), 262(110, 168), 340(70), 364(13), 397(154, 157), 413(33), 449b(24, 112), 450(49), 462(189),

474(31), 510(53a), 662(286), 686(40, 73), 687(13, 14); LMD I 125(1), I 127(1), I 133(163, 210), I 398(4), I 650(4), I 802(11), I 842(13), I 843(27).

451. *Brolių ieškanti sesuo (dvylika brolių juodvarniais lakstančių).* Tėvas veda pamotę raganą, ji paverčia posūnius juodvarniais; užaugusi sesuo eina ieškoti brolių; norėdama išvaduoti brolius iš užkeikimo, sesuo sutinka septyneriuse metus nekalbėti; ją randa miške medyje karalaitis ir veda; gimus vaikui, ragana jį pavagia ir kaltę meta motinai; esant jau ant laužo, sukanka septyneri metai, karalienė prakalba, atskrenda broliai ir atvirsta žmonėmis, viskas išaiškėja.

[43]: Dauk. 47 nr. 25; Dow-Sylw. I 345; Kar. XI 231 nr. 1, XII 58 nr. 84; Jurk. 99 nr. 46 = LV 211 nr. 7; Ms. ps. 1 nr. 1 = LPY II 85 nr. 52 = Liet. pas. 52 nr. 35 = Capp. Mär. 146 nr. 46; LP I 114 nr. 26; LPY II 238 nr. 150, IV 98–9 nr. 102–103; Bar. 182, 346; LTA 10a(78), 47(8), 218(1), 260(107), 262(7), 280(1), 397(166), 422(78, 97), 425a(125), 449b(58), 450(94), 462(182, 469), 491(1), 686(46), 687(45), 692(18). 724(131); LMD I 105(5, 6), I 133(40, 162, 173, 188, 244), I 558(14), I 661(22), I 833(2), I 979(5), III 73(131).

***452.** = pr. 21. *Sesuo ieško savo devynių brolių.* Išvažiuoja pasikinkiusi kumelę, kurios vaikai yra visų devynių brolių žirgai. Nežiūrint zuikio perspėjimo (jam žuvus), mergaitė paklauso laumės ir eina maudytis. Laumė pasiima jos rūbus ir vežimą, mergaitei lieka jos skarmalai ir geldon pakinkyta kiaulė. Laumė sakosi broliams esanti jų sesuo; ją vaišina, o tikroji sesuo gano arklius ir dainuodama skundžiasi savo likimu. Broliai išgirsta dainą, viską supranta, pažįsta seserį, o raganą sudrasko išsmaluotas arklys (plg. mt. *403D).

The Sister Seeking her Nine Brothers. She sets forth with the mare whose offspring are the steeds of her nine brothers. Contrary to the hare's warning (after his death), the girl obeys the the fairy and goes bathing. The fairy takes the girl's clothes and carriage and leaves in their place her own rags and a hog harnessed to a trough. She claims to be the sister of the brothers. They entertain her; meanwhile, the real sister, tending the grazing horses, relates her sad fate in song. The brothers hear the song, understand the trickery, and recognize her for their sister. The wicked fairy is torn to pieces by a horse smeared with pitch (cf. Mt. *403D).

[20]: Kar. XII 4 nr. 48; Schl. Lit. 109 = Schl. Mär. 35 = Schl. Hand. 144 = LPY I 31 nr. 14; LP I 81 nr. 26; LPY II 173 nr. 104, p. 228 nr. 146; Liet. pas. 36 nr. 28 = Capp. Mär. 38 nr. 15D; Bar. 459; LTA 10a(101), 198(296), 420(95), 456(53), 662(198), 686(27), 724(40); LMD I 113(3), I 323(4), III 26(3), III 33(2), III 46c(17), III 91a(7).

***453.** = pr. 25, plg. span. 780*B. *Antimi pavirtusi mergelė (Sigutė).* Broliui esant kare, pamotė kankina seserį – liepia ganyti ir daug verpti, jai padeda karvė (plg. mt. *481). Parengia po slenksčiu žarijų duobę, bet kalytė perspėja, o ją nužudžius, mergaitė įkrenta duobėn ir sudega. Karvė palaižo pelenus, iš kurių atsiradusi antelė pabėga į mišką. Grįždamas namo brolis girdi, kaip antelė apdainuoja savo likimą. Supranta, kad tai jo sesuo. Ištepa derva arklį, kuris sudrasko prilipusią raganą.

The Maiden (Sigutė) Transformed to a Duck. While the brother is serving at war, the stepmother-witch illtreats his sister: commands her to spin an impossible quantity of flax and to tend cattle at the same time. In these tasks the girl is helped by a cow (Cf. Mt. *481). The witch prepares under the doorstep a pit of burning coals; but the little bitch gives timely warning. After it is killed, the girl falls into the pit and is burned. The cow licks the ashes: a little duck appears there from and flies

away into the woods. Returning home, the brother hears the little duck relating her sad fate in song. He knows her for his sister. Smears with pitch his horse, and the latter tears to pieces the witch glued to it.

[4]: Wolt. kat. 131; Liet. pas. 58 nr. 36 = Capp. Mär. 30 nr. 14; LP II 154 nr. 24; Ar. 24.

***454.** *Devynių brolių sesuo ir devyngalvis.* Mergaitę vieną miške užpuola devyngalvis. Ji įlipa į medį ir prašo gegutės pranešti broliams, kad ją gelbėtų. Devyngalvis graužia medį, perspėti broliai skuba pagalbon. Išgirdęs triukšmą, devyngalvis klausia, ar neatjoja jos broliai. Mergaitė įtikinėja, kad ne. Baigiant graužti medį, pasirodo broliai ir devyngalvį užmuša.

The Nine-headed Monster and the Sister of the Nine Brothers. Alone in the woods, the girl is attacked by a nine-headed monster. She climbs a tree and begs the cuckoo call her brothers to her aid. The monster begins to gnaw the tree. The brothers hasten to the rescue. Hearing a noise, the monster asks the girl if her brothers are drawing near. She assures him that it is not so. When he has nearly gnawed the tree through, the brothers arrive and slay him.

[13]: LP II 234 nr. 4; LPY II 209 nr. 132; Liet. pas. 21 nr. 20 = Capp. Mär. 69 nr. 24; LTA 208(2), 218(24), 265(206), 325(19), 421(120), 425a(110), 452(45), 550(312), 662(250); LMD I 323(5).

***455.** *Laumė ragana nužudo berniuką.* Atgydomas gegutės pagalba.

Boy Murdered by a Wicked Fairy. A cuckoo helps to revive the boy.

[2]: LTA 474(26), 495(51).

NEPAPRASTI UŽDAVINIAI
SUPERNATURAL TASKS

460A. *Kelionė pas Dievą prašyti atpildo.* Jaunuolis keliauja pas Dievą prašyti atpildo, išgirdęs, jog Dievas dešimteriopai atlygina už vargšams duotą išmaldą (plg. mt. 1735); savo atpildą gauna, sužinojęs pas Dievą atsakymus į jam pakelėje užduotus klausimus.

[4]: LP II 37 nr. 4; LPY IV 121 nr. 121; MT II 143 nr. 11; LTA 218(34).

B. *Kelionė laimės beieškant.* Vargšui žmogui niekas nesiseka – jam pažadėtas akmuo ir tas, baigiant metus tarnauti, sudyla; iškeliauja ieškoti laimės ir ją suranda, gavęs atsakus į pakelėje užduotus klausimus.

[11]: El. 127 nr. 314; LTA 10a(20), 218(7), 260(21, 120), 350(203), 368(145), 421(17), 462(52), 449b(34), 724(33).

461. *Trys plaukai iš velnio barzdos.* Karalius išgirsta pranašystę, jog vargšo sūnus vesiąs jo dukterį; veltui karalius stengiasi pasipriešinti lėmimui: siunčia jaunuolį su laišku namo, kad jį ten nužudytų, tuo tarpu laiške randa parašyta, kad tuojau apvesdintų su karalaite (mt. 930); norėdamas atsikratyti žentu, karalius pasiunčia jį į pragarą atnešti tris plaukus iš velnio barzdos; pakelėje jam užduoda visą eilę klausimų (kada pradės žaliuoti medis, tekėti šaltinis, kaip išgydyti sergančią karalaitę, kaip išsivaduoti keltininkui ir kt.); pragare herojui padeda velnio žmona – paverčia jį vabzdžiu ir paslepia, iškvočia iš vyro atsakymus į klausimus ir nukerpa plaukus; grįždamas namo, pagelbsti jį klausiusiems ir gauna už tai didelį atlyginimą; senis karalius nori pamėgdžioti žentą, darydamas tokią pat kelionę; patenka keltininkui, kuris, atsimindamas iš pragaro atneštą patarimą, padaro karalių savo vietininku.

[21]: Bar. 140 = Specht 303 nr. 45; LTA 42(69), 262(187), 279(110), 370(309), 409(37, 50), 449a(108), 452(65), 462(45, 53, 106, 183, 286, 354); LMD I 106(1), I 133(177, 209, 283), I 291(7), I 503(4).

465. *Savo gražios žmonos dėlei persekiojamas vyras.*

A. *Rasti nepaprastą daiktą.* Vyras veda gulbe pasiversti galinčią gražuolę (*Swan maiden*, plg. mt. *404); godus ponas (karalius) nori paveržti žmoną ir užduoda vyrui sunkius darbus, tarp kitko surasti nepaprastą (nežinomą) daiktą (valgį); savo žmonos padedamas, vyras atlieka užduotus darbus.

[18]: Kar. XI 239 nr. 7; Dow-Sylw. I 70; LP I 19 nr. 35; LPY IV 125 nr. 123, p. 182 nr. 159; LTA 233(3), 262(291), 344(775), 368(177), 370(214, 231), 421(63), 462(288), 469(50), 576(18); LMD I 102, I 133(259); I 291(1).

C. *Kelionė į kitą pasaulį.* Vyras gauna žmoną iš Dievo; ponas (karalius), norėdamas pražudyti gražuolės vyrą, siunčia jį į kitą pasaulį – nunešti į pragarą laišką jo mirusiam tėvui (mt. 761) ir pan.; savo žmonos padedamas, vyras viską atlieka ir nubaudžia neteisingą poną arba jo urėdą.

[11]: Schl. Mär. 71 = Schl. Hand. 179 = LPY I 53 nr. 21; Les-Brug. 209 nr. 25 = 494 nr. 42 = LV 109 nr. 8; LTA 260(15), 356(184), 398(277), 462(293), 619(26), 687(41, 42); LMD I 314(4), I 324(13).

***467.** *Kas ras nuostabesnį daiktą.* Trys sūnūs nori vesti tėvo augintinę. Tėvas pažada ją tam, kuris ras nuostabesnį daiktą. Visi randa po nuostabų daiktą, tačiau visi daiktai kartu yra reikalingi išgelbėti mergaitės gyvybei.

Who Will Find the Most Marvellous Thing. Each of the three brothers wants to marry his father's ward. The father promises her hand to the son who will find the most marvellous thing. Each finds some marvellous thing; however, it turns out, that to save the girl's life, all the things found must be used together.

[3]: Dauk. 63 nr. 39; Lev. 76 nr. 118; LMD I 495(1).

470. *Vaišės kitame pasaulyje.* Du draugai susitaria niekada nesiskirti; vienam iš jų mirus, gyvasis jį pakviečia pas save Kalėdų ir jam grįžtant išeina svečiuosna pas jį; prabūna svečiuose, rodos, vos kelias dienas, o pasirodo praėję keli šimtai metų; grįžęs pasimeldžia ir miršta, tuoj subyra į dulkes.

[7]: Bar. 127, 250; LTA 260(279, 443), 358(610), 422(92), 452(17).

470A.* = est. 472*, span. *835. *Numirėlis svečiuose.* Kapuose užmynęs ant kaukolės, žmogus juokais taria: „Ateik šiandien vakare pas mane į svečius". Numirėlis tikrai ateina (plg. mt. *365B).

A Dead Man Pays a Call. Stepping on a skull in the cemetery, the man says in jest: „Call on me to-night" (cf. Mt. *365B). The dead man does call.

[9]: LTA 260(45), 344(702), 370(258), 442(40, 180), 462(264), 486(26), 545(64); LMD I 661(14).

***472.** plg. rus. *804 I. *Svečiuose pas elgetą (Dievą).* Vienas ponas niekad nevalgė be elgetos pietų. Kartą vienas elgeta jį užkvietė pas save (atsiuntė arklį). Pakelėje matė nuostabius daiktus – liesos avys sodrioje pievoje (šykštuoliai) ir riebios avys menkoje ganykloje (visada patenkinti žmonės) ir t.t.; senelis jam danguje visa tai paaiškino. Pro langelį matė pragare kenčiančias sielas ir pan. Ponas svečiuose išbuvo kelis šimtus metų, nors jam atrodė vos kelios dienos.

On a Visit to a Beggar (God). A certain gentleman who always shared his dinner with a beggar, was one day in his turn invited to a beggar (horse was sent to fetch him). On the way he saw many strange things - lean sheep grazing in rich meadows (avaricious people), and fat sheep in poor meadows (people contented with little), etc. The old man in heaven explained to him the meaning of these sights. Through a small window he saw the torments of the souls in hell. His visit lasted several hundred years, though to him it seemed but so many days.

[54]: Kar. XI 243 nr. 10; Dow-Sylw. II 163, 193; Lang. 15 p. 443 nr. 25; LP II 18 nr. 29; LPY IV 27 nr. 23; Tž V 640 nr. 33; Žv. 1926 p. 51, 1927 p. 210; El. 47 nr. 109, p. 81 nr. 192, p. 225 nr. 437, p. 226 nr. 438, p. 227 nr. 439, p. 229 nr. 440, p. 230 nr. 441, p. 231 nr. 442, p. 234 nr. 444, p. 235 nr. 445, p. 236 nr. 446; LTA 46(3), 198(248), 260(246), 262(182), 318(18), 337(57), 350(166), 368(11, 83), 370(310), 374d(1942), 397(57), 421(15, 25, 57, 64), 452(93), 462(90), 527(5), 544(287), 552(912, 926), 724(49); LMD I 100(1), I 105(22), I 126(36), I 324(11), I 483(21), I 503(6), I 573(5), I 806(3), I 842(3), I 843(38), III 83(1).

***472A.** = est. 471*. *Paukštis nuvilioja į dangų.* Maldingas žmogus negalėjo suprasti, kas veikiama danguje. Gražiai giedąs paukštelis nuviliojo jį į dangų; rodos, neilgai tesiklausė, o jau praėję keli šimtai metų.

A Bird Allures a Man to Heaven. A pious man who had always wondered what was going on in heaven, was allured there by the beautiful song of a bird. Although he spent several centuries listening to the bird, to him it had seemed but a very short time.

[3] LP I 21 nr. 37; LTA 449a(131), 462(132).

475. *Pragaro katilo kurstytojas.* Bernas parsisamdo tarnauti velniui, turi kurstyti katilą, į kurį jam draudžiama žiūrėti; pasižiūrėjęs ten pamato savo tėvus (buvusius savo ponus). Atlyginimo gauna magiškus daiktus arba tris kaušus putų iš katilo, kurios pavirsta avimis (iš pragaro išvaduotomis sielomis), jas nuperka senelis (Dievas). (Plg. mt. 361, *730).

[15]: Dauk. 72 nr. 46; Dow-Sylw. I 158; LP I 46 nr. 29, p. 49 nr. 32; LTA 208(135), 260(428), 462(217, 292, 297); LMD I 126(7), I 133(257), I 291(2), I 494(15), I 842(1), I 1000(674).

480. *Našlaitė šulinyje.* Pamotė nekenčia našlaitės; kai ji verpia atsisėdusi prie šulinio, pamotė ją įstumia šulinin, norėdama prigirdyti; mergaitė ten randa kitą pasaulį, visiems ją prašantiems padeda - pamelžia karvę, papurto obelę ir t.t.; tarnauja raganai, gyvulių padedama atlieka sunkius uždavinius ir pasirenka gerą dovaną (auksą dėžutėje); pamotė tyčiomis įstumia šulinin savo dukterį, bet ši nepagelbsti karvei, obelei ir kt.; pasirenka negerą dovaną (ugnį dėžutėje) arba pakelėje žūva. (Plg. mt. 403, *481).

[20]: Les-Brug. 233 nr. 34 = 447 nr. 25 = LPY I 239 nr. 128; Liet. pas. 44 nr. 31; Dor. 23 nr. 10, p. 50 nr. 30; Bar. 320; Capp. For. 31 p. 443 nr. 10 = Capp. Mär. 71 nr. 25; Tž V 639 nr. 31; Žv. 1933 p. 202; El. 204 nr. 415; LTA 10b(135), 210(210), 262(105), 325(17), 344(712), 462(438), 449b(105), 456(22), 552(906); LMD I 133(172), I 318(18).

***481.** = pr. 34, plg. rum. 480A*. *Pamotės raganos persekiojama našlaitė.* Pamotė jai užduoda sunkius darbus - ganant verpti linus. Padeda karvė. Raganos triakė duktė sužino paslaptį. Karvė papjaunama, našlaitė raišo žarnas ir pasodina, ką jose randa (pati karvė taip pamokė). Išauga obelis auksiniais obuoliais ir vyno šulinys,

kuriais tik našlaitė gali pasinaudoti. Jais susižavi karalaitis, ir ragana veltui bando karalaičiui įpiršti savo dukterį našlaitės vietoj.

The Orphan Girl Persecuted by her Witch Stepmother. She is assigned seemingly impossible tasks: is to spin flax while tending cattle. A cow gives help. The witch's three-eyed daughter finds out the secret. When the cow is killed, the orphan cleans its intestines and plants that which she finds in them (according to the cow's previous directions). From these originate an apple tree, bearing golden apples, and a well of wine, both of which only the orphan can use. A prince is fascinated by these wonders, and the witch unsuccessfully endeavours to betroth him to her own daughter, instead of the orphan.

[55]: Kar. XI 246 nr. 12; Les-Brug. 233 nr. 34 = Wolt. chres. II 308 nr. 68; Dow-Sylw. I 132, II 458; LPY II 224 nr. 144, III 133 nr. 84, IV 89 nr. 96; Capp. Mär. 73 nr. 27; MP III 10, 17, V 58; LTA 10a(4), 32(27), 47(12), 198(247, 304), 210(213), 260(189, 280, 415, 449), 278(1), 344(700), 350(250), 356(159), 368(205), 370(311), 420(101), 449a(61a), 449b(115, 128), 456(59), 462(197, 366), 489(14), 686(52, 80), 687(13), 507(5), 552(728, 1119), 724(145); LMD I 133(51, 261), I 301(23), I 399, I 550(2), I 557(1), I 825, I 831(1), III 15(1), III 26(29), III 38d(2), III 46c(5), III 73(198).

***482.** = rus. 480*C. *Mergaitė lokio namelyje.* Pamotė priverčia vyrą išvežti ir palikti miške dukterį. Mergaitė randa namelį, tarnauja lokiui, pašeria peliukę ir jos pagalba išvengia mirties; grįžta apdovanota namo. Pamotės duktė irgi nori gauti dovanų, bet nepašėrus peliukės žūva.

The Girl in the Bear's House. The stepmother compels her husband to convey his daughter from home and leave her in the forest. There the girl discovers a little house; enters into the bear's service; feeds a mouse which, in return for her kindness, saves her life. Generously rewarded, the girl returns home. The stepmother's own daughter wants to be likewise rewarded, but neglecting to feed the little mouse, she perishes.

[63]: LPY II 315 nr. 191; Žv. 1931 p. 511; MP IV 20; LTA 10a(32), 10b(219), 47(3), 208(153), 260(126, 132, 162, 263), 270(653), 279(87), 281(234), 344(768), 356(164), 358(620), 368(16), 370(373), 380(424), 397(3, 7, 101), 412(4), 421(76, 126), 422(33), 426(28), 449b(30, 46, 69, 70, 170), 457(235), 479(24), 481(40, 41), 539(26), 545(117), 686(34, 68, 81), 687(35), 724(56, 63), LTA pl. 289(1); LMD I 93(20), I 127(8), I 133(20, 248), I 301(5), I 480(20), I 536(2), I 573(7), I 625(1), I 627(50), I 840(10), III 38d(3), III 46c(2), III 73(320), III 98c(3, 9), III 114(20).

NEPAPRASTI PADĖJĖJAI
SUPERNATURAL HELPERS

500. *Sužinoti padėjėjo vardą (Titeliture).* Mergina turi atlikti neįmanomą žmogui darbą - suverpti labai daug linų, priverpti aukso ir pan.; negamtiška būtybė (laumė, nykštukas) pažada atlikti darbą, jei jai pažadės savo pirmą vaiką arba pačią save; nuo šio atlyginimo sutinka atsisakyti, jei pavyks sužinoti jo vardą (amžių); mergina atsitiktinai išgirsta, kaip padėjėjas pats su savim kalbėdamas pasako savo vardą (amžių) ir išsigelbsti arba vyras pasižada velniui (nykštukui) už kokią nors pagalbą, žmona sužino jo vardą ir išgelbsti vyrą (plg. mt. 1091).

[8]: Schl. Lit. 109 = Schl. Mär. 96 = Schl. Hand. 200 = LPY I 72 nr. 25 = Specht 187 nr. 9; LP II 196 nr. 17; LPY IV 146 nr. 134; LTA 260(49), 337(56), 552(800), 619(22); LMD I 133(192).

501. *Trys verpėjos.* Motina muša tinginę dukterį, tuo tarpu pro šalį jojančiam karalaičiui sako, jog dėl to mušanti, kad duktė esanti labai spėri verpėja ir negalinti jai parūpinti linų; karalaitis pasiima merginą ir žada ją vesti, jeigu ji suverps daugybę linų; ateina trys senos moterys (laumės), kurios pažada suverpti linus, jeigu jas pakvies į vestuves; mergina pažada, ir į vestuves ateina trys jos „tetos" – viena turi labai storus pirštus, kita nukarusią lūpą, trečią storą pasturgalį ir karalaičio klausiamos atsako, jog taip atsitikę nuo didelio verpimo; nenorėdamas, kad ir jo žmona liktų tokia negraži, karalaitis uždraudžia jai verpti.

[15]: Dauk 99 nr. 83; Schl. Mär. 12 = Schl. Hand. 125 = LPY I 12 nr. 8; LP I 109 nr. 23, II 192 nr. 4; LTA 260(192), 262(268), 337(30, 67), 356(163), 450(83); LMD I 133(166), I 144(15), I 298(1), I 554(3), I 565(1).

502. *Barzdotas žmogelis (nykštukas) ir karalaitis.* Karalius sugauna keistą žmogelį (vario galva, aukso barzda ir pan.), uždaro jį bokšte ir sukviečia daug svečių, norėdamas pasigirti nuostabiu sutvėrimu; žmogelis prikalba karalaitį, kad jis paimtų iš motinos prijuostės raktus ir išleistų jį į laisvę; supykęs karalius išvaro sūnų; žmogelio padedamas, karalaitis atlieka daug nuostabių žygių (mt. 300, 530 ir kt.) ir laimi karalaitę.

[15]: LP II 166 nr. 31; Žv. 1932 p. 76; El. 153 nr. 364; LTA 28(355), 270(588), 337(69), 344(703), 368(155), 398(289), 450(27, 109, 110), 452(1), 471(7), 544(309).

503. *Kupriaus nuotykiai.* Kuprius mato bešokančius velnius (nykštukus) ir padeda jiems dainuoti, pridėdamas jų dainai dviejų kitų savaitės dienų vardus; velniams patinka, atsilygindami nuima jam kuprą; kitas kuprius irgi nori panašiai padaryti, tačiau savo priedu sugadina jų dainą, ir supykę velniai užkrauna jam dar ir pirmojo kuprą.

[5]: Kar. XII 8 nr. 51; LV 198 nr. 85; LTA 42(76), 462(93), 499(9).

506. *Dėkingas numirėlis.* Herojus išvaduoja karalaitę iš nelaisvės numirėliui padedant: matydamas niekinamą mirusio žmogaus lavoną, taurus jaunuolis, atiduodamas visą savo turtą, sumoka kreditoriams jo skolas ir lavoną gražiai palaidoja; sutinka nepažįstamą žmogų, susidraugauja, susitaria visur vienas kitam padėti ir kiekvieną laimikį dalytis pusiau; išvaduoja iš vergijos arba plėšikų rankų karalaitę, bet konkurentas įmeta herojų į jūrą (plg. mt. *301C); jį išgelbsti nepažįstamasis ir nugabena pas karalaitę; čia jį pripažįsta kaip tikrąjį išgelbėtąjį (žiedas vyno taurėje ir pan.), apgavikas nubaudžiamas, jie ruošiasi vesti, bet dabar draugas reikalauja viską pasidalyti pusiau, taigi ir karalaitę perkirsti; herojui sutinkant laikytis žodžio (susitarimo), nepažįstamasis pasisako, kas esąs (dėkingas numirėlis) ir viską jam palieka (žr. mt. *506C, 507, 508).

[19]: Geit. 21; LP II 166 nr. 31; LPY IV 33 nr. 32; Wolt. chres. II 321; Bar. 16; Žv. 1933 p. 122; MP II 25; LTA 208(101), 260(474), 262(61), 284(560), 370(91), 422(18), 462(275), 552(1092); LMD I 106(9), I 126(18), I 805(5), I 1001(3).

***506 C.** *Dėkingas šventasis.* Herojus išperka mušamą ir niekinamą kokio nors šventojo paveikslą, kuriam paskum tas šventasis atsidėkodamas pagelbsti (panašiai kaip mt. 506).

The Grateful Saint. The hero redeems a saint's maltreated picture and is afterwards rewarded by the grateful Saint (see Mt. 506).

[12]: LPY IV 201 nr. 165; LTA 208(50, 81, 168), 219(103), 260(119, 297, 462), 270(526), 449b(38), 552(714); LMD I 294(4).

507. *Piktųjų jėgų valdžioje esanti karalaitė.*

A. *Karalaitė turi santykius su slibinu.* Visi jai besiperšą netenka galvos; dėkingo numirėlio padedamas, herojus atlieka užduotus darbus ir nukerta slibino galvą; maudant, deginant arba plakant išvaro iš jos piktąsias jėgas, ir ji tampa gera moterimi; dalinimasis pusiau (kaip mt. 506).

[3]: Dow-Sylw. I 430; MP V 9; LTA 452(14).

B. *Slibinas jaunavedžių miegamajame.* Visus karalaitės jaunikius po vestuvių nakties randa negyvus; herojus veda karalaitę ir dėkingo numirėlio (šventojo) padedamas nužudo jo smaugti atėjusį slibiną (gyvatę); pasinaudodamas susitarimu viską dalytis pusiau, padėjėjas perkerta karalaitę, išvalo jos kūną nuo piktybių (gyvačių perų) ir vėl sugydo.

[1]: LTA 552(714).

508. *Turnyre laimėta moteris.* Dėkingas numirėlis duoda herojui nuostabų žirgą ir ginklus, kurių pagalba laimi turnyrą ir gauna moterį; dalinimasis pusiau (kaip mt. 506).

[3]: LTA 398(255), 450(98); LMD I 296(1).

***509.** = rus. *891, liv. 974[1]. *Vyras grįžta į savo žmonos vestuves.* Piktos dvasios padedamas netikėtai grįžęs vyras kareivis sutrukdo žmonai tekėti už kito.

A Husband Returns Home to His Wife's Wedding. Assisted by an evil spirit, the soldier husband returns home unexpectedly and hinders his wife's second marriage.

510. *Našlaitė ir karalaitis.* (Plg. mt. 403, *481).

A. *Pelenė.* Pamotės skriaudžiama našlaitė verkia prie motinos kapo; gauna gražius rūbus, sužavi bažnyčioje (pasišokime) karalaitį, kuris veltui bando ją sulaikyti; pamesta kurpaitė, karalaitis ieško merginos, kuriai tiks ta kurpaitė (pamotė apipjausto savo dukters kojas), suranda našlaitę ir ją veda.

[15]: LP II 160 nr. 27; LPY II 168 nr. 102; LTA 208(4), 397(8, 70), 405(243), 421(161), 452(88), 462(494), 474(48), 686(51), 724(146); LMD I 595(4), I 833(25), I 840(11).

B. *Mėnesio, saulės ir žvaigždžių rūbai.* Tėvas nori vesti savo dukterį, nes neranda kitos tokios gražios moters kaip mirusi žmona (plg. mt. *314A); padovanoja dukteriai labai gražius rūbus; duktė pabėga nuo tėvo ir tarnauja karalaičiui, kuris nemandagiai su ja elgiasi – meta rankšluosčiu, šepečiu ir pan.; mergaitė per tris sekmadienius lanko bažnyčią su savo gražiaisiais rūbais; karalaitis susižavi ja ir klausia, iš kur esanti; mergaitė atsako: „Iš Rankšluostonių", „Iš Šepetuonių" ir pan.; trečiąkart karalaitis pripila smalos, prie kurios prilimpa viena jos kurpaitė; karalaitis ieško merginos, kuriai tiktų ta kurpaitė, suranda ją ir veda.

[39]: Kar. XII 32 nr. 67, p. 45 nr. 78; Schl. Mär. 10 = Schl. Hand. 123 = LPY I 11 nr. 7; Les-Brug. 157 nr. 1 = 443 nr. 24 = LPY I 170 nr. 100; Jurk. 77 nr. 39 = LPY I 146 nr. 74; LPY III 135 nr. 85, p. 138 nr. 87, IV 95 nr. 99; Liet. pas. 41 nr. 30; Bar. 202; LTA 218(12), 262(183), 356(165), 358(625), 368(198), 370(336), 395(29), 397(147), 398(258), 425a(124), 449a(74), 462(153, 424), 552(1098–1099), 662(276, 312); LMD I 93(21), I 107, I 113(1), I 126(39), I 127(18), I 133(5), I 480(21), I 571(2), I 801(1), I 842(23), I 847(3), III 26(50).

513. *Nepaprastų sugebėjimų padėjėjai.* (Plg. mt. 653.)

A. Herojus savo kelionėje sutinka šešis nuostabių sugebėjimų vyrus, kuriuos priima tarnybon: vienas jų gali rauti medžius, kitas gerai mato, trečias – girdi, ketvirtas – bėga, penktas – pučia, šeštas – nebijo karščio ir pan.; peršasi karalaitei,

kuri jam užduoda nepaprastus darbus (atnešti iš jūrų dugno žiedą, išsaugoti merginą, iškęsti laužo karštį, nugalėti priešą ir pan.); savo vyrų padedamas ar jų pavaduojamas viską atlieka ir laimi karalaitę.

[10]: LP II 218 nr. 7; LPY IV 165 nr. 151; LTA 10b(112), 218(37), 278(27), 279(11), 692(37); LMD I 133(10, 278), I 842(14).

B. Seneliui mandagus buvęs herojus, jo padedamas, pastato laivą, kuris ir vandeniu plaukia, ir žeme važiuoja: taip nusipelno karaliaus dukterį; tačiau dar turi atlikti visą eilę nepaprastų darbų (labai daug suvalgyti, išgerti ir t.t.), čia jam pagelbsti jo nuostabių sugebėjimų draugai.

[2]: Jurk. 27 nr. 6 = LPY I 123 nr. 41; LTA 425a(121).

514. *Lyties pakeitimas.* Sesuo tarnauja kariuomenėje vietoj savo brolio; ją veda karalaitė, bet pamačius, kad tai moteris, išvaro; ją išgelbsti jos draugai; supykdo raganą, kuri užkeikia: „Jei buvo vyras, tevirsta moterim, jei buvo moteris, tegul bus vyras"; pasidariusi vyru, grįžta pas karalaitę.

[10]: Dow-Sylw. II 1; Les-Brug. 223 nr. 30 = 420 nr. 19 = LPY I 229 nr. 124; LPY III 241 nr. 144, IV 96 nr. 100; LTA 260(216), 507(13); LMD I 111(2), I 811(5), 1 1000(549), III 20(4).

516. *Ištikimas tarnas.* Karalaitis nepaprastai įsimyli princesę, pamatęs jos paveikslą arba ją susapnavęs; ištikimo tarno padedamas, ją laimi (išvagia); grįžtant namo, tarnas girdi varnų pokalbį apie tris pavojus, kurie gresia karalaičiui iš jo mylimosios tėvo ar jo paties pamotės pusės; kartu sužino, jog jei kas apie tai papasakos karalaičiui, pavirs akmeniu; nieko nesakydamas, tarnas gelbsti karalaitį: išmeta iš rankų užnuodyto vyno taurę, užmuša žirgą, nužudo slibiną jaunavedžių kambaryje; supykęs dėl keisto tarno elgesio, karalaitis įsako jį nužudyti; tarnas ima viską pasakoti ir virsta akmeniu (papasakojęs pirmą pavojų – suakmenėja iki kelių, antrą – iki pusiau, papasakojęs trečią – visas suakmenėja); karalius gaili ištikimo tarno, norėdamas jį atburti, nužudo savo vaiką ir pašlaksto jo krauju akmenį; atburtas tarnas sugydo vaiką (plg. mt. 303).

[49]: Dauk. 44 nr. 22; Dow-Sylw. I 292, 394; LP I 112 nr. 25, p. 182 nr. 14, II 178 nr. 36 = Specht 196 nr. 12; LP II 237 nr. 6, p. 243 nr. 8; LPY II 300 nr. 187, III 31 nr. 11, IV 135 nr. 130; Bar. 12, 150, 274, 292; Tž II 255; Žv. 1933 p. 199; LTA 10b(145), 47(2), 69(518), 208(100), 260(46, 434), 265(217), 270(528), 279(114), 291(218), 358(631), 368(1), 370(289), 372(6, 10), 397(162), 398(286), 407(56), 421(90), 422(19, 139), 426(47), 449a(15), 452(44), 462(280, 524), 469(93), 499(27); LMD I 115(4), I 133(158), I 296(8), I 498(1).

518. *Nepaprasti daiktai.* Velniai (milžinai) ginčijasi, negalėdami pasidalinti nepaprastais daiktais (šimtą mylių žengią batai, nematomu paverčianti skrybėlė ir pan.); herojus gudrumu išvilioja iš jų sau tuos daiktus (pvz., tam teks, kuris pirmas užlips į kalną), jų padedamas atlieka karalaičiui užduotus darbus, išgelbsti karalaitę iš užbūrimo ir pan.

[19]: Dow-Sylw. I 253, 457, II 344; Kar. XI 268 nr. 27; LTA 208(152), 260(225), 344(713), 449a(127), 449b(27, 125), 452(3) ; LMD I 126(22), I 133(218, 220), I 291(9), I 301(51), I 492(5), I 494(16), I 854(5).

519. *Stipri moteris (Brunhilda).* Graži, bet nepaprastai stipri moteris žada tekėti tik už tokio vyro, kuris ją nugalės kovoje. Karalaičio nepaprastas draugas jį pavaduoja ir nugali stipruolę, kuri paskum, sužinojusi tiesą, atkeršija abiem vyram.

[2]: LTA 456(31), 469(65).

NEPAPRASTI GYVŪNAI KAIP PAGALBININKAI
ANIMALS AS HELPERS

530. *Karalaitė ant stiklo kalno.* Mirdamas tėvas liepia trims sūnums po naktį budėti prie jo kapo; vyresnieji broliai vis siunčia savo vietoj jauniausią - kvailį; jis gauna iš tėvo trejas kamanas, kurių pagalba gali pasišaukti tris nuostabiai puikius žirgus ir rūbus; išgirsta, jog karalius pasodino ant stiklo kalno (bokšte) savo dukterį ir kas prie jos prijos, galės vesti; tarp kitų jaunikių bando laimę ir vyresnieji broliai; niekam nepasiseka, tik kvailys, savo žirgų padedamas, iš trečio karto užjoja ant kalno ir laimi karalaitę.

[111]: Dauk. 61 nr. 38; Dow-Sylw. I 84, 220, II 281; Kar. XI 283 nr. 38, XII 17 nr. 59; Les-Brug. 187 nr. 14 = 357 nr. 4 = LPY I 195 nr. 109; Jurk. 35 nr. 8 = LPY I 127 nr. 43; LPY II 32 nr. 19, III 115 nr. 75, IV 19 nr. 18, p. 240 nr. 187; Dor. 8 nr. 7 = Capp. Mär. 97 nr. 33F; Bar. 240, 335, 387; Tž I 124; LTA 10b(139, 285), 208(108), 217(140), 260(220, 227, 277, 416), 262(34, 78), 270(609), 278(20), 279(85), 280(10, 16), 284(529), 291(211), 325(30), 338(651), 344(739), 358(614, 641), 368(137, 326), 370(67), 372(15), 397(4, 136), 398(249), 405(256, 272), 406(253), 421(5, 144), 422(29), 426(27, 36), 449a(44, 80, 89, 122), 449b(71, 96, 101), 450(14), 456(27), 457(224), 462(2, 48, 99, 151, 291, 303, 441), 465(3), 469(31, 33, 42, 64, 82), 471(3, 10), 476(23), 492(5), 544(353), 552(745, 747-8,750, 1101-2), 577(3), 619(25), 662(183), 686(23), 687(10, 25), 691(5, 13), 724(149); LMD I 133(61, 92), I 291(9), I 295(3), I 503(1), I 540(2), I 543(3), I 606(7), I 636(3), I 808(1), I 832(4), I 844(3), I 896(1), III 114(7).

***530A.** *Sidabrinis, auksinis ir deimantinis žirgas.* Saugodamas karaliaus pievą, kvailys įsigyja trijų nuostabių žirgų pagalbą. Tampa karaliaus žentu ir savo žirgų padedamas triskart nugali priešus. Žirgai virsta karalaičiais.

The Gold, the Silver, and the Daimond Horse. While guarding the king's meadow, the fool gains the help of three wonderful horses. He becomes the king's son-in-law and, by the help of his horses, thrice overpowers his adversaries. The horses turn to princes.

[9]: LP II 51 nr. 47; LPY II 117 nr. 70, III 162 nr. 97; Jurk. 129 nr. 63 = LV 212 nr. 8; LTA 358(614), 544(278), 613(236); LMD I 126(37), I 127(6).

***530B.** *Pavogtos nuotakos.* Stebuklingų žirgų padedamas, kvailys pavagia tris nuotakas. Visi broliai šauna į savo svirnus, kvailio svirne susijuokia mergos. Duoda broliams po vieną, sau pasilieka jauniausią.

The Stolen Brides. Aided by wonderful horses, the fool steals three brides. All three brothers shoot at their granaries; sound of girls' laughter is heard from the fool's granary. The fool gives a girl to each brother, keeping the youngest one for himself.

[8]: LTA 368(185), 422(196), 449a(51); LMD I 480(11), I 493(2), I 495(4), I 601(2), 1 602(2).

***531.** = ung. 465[I], span. 328*A. *Nepaprastas žirgas.* Herojui jo krikštatėvis elgeta palieka dovanų (vaško) kumeliuką; užaugęs berniukas joja su savo draugais (broliais) nuotykių (žmonos) ieškoti; jo žirgas moka kalbėti ir duoda gerus patarimus; nakvynėje pas raganą (mt. 1119); kelyje randa šviečiančią plunksną, pasagą ir moters kasą; nors žirgas ir perspėja, kad dėl jų turės vargo, herojus viską pasiima; tarnauja su draugais (broliais) karaliaus dvare, jų įskųstas, turi karaliui surasti nuostabų paukštį, žirgą ir merginą; savo išmintingo žirgo padedamas, viską atlieka; karalius jį nužudo, bet jo žirgas jį atgaivina, ir jis daros dar gražesnis; norėdamas

atjaunėti, karalius liepia tą patį padaryti su juo pačiu, tačiau karaliaus žirgai jo neatgydo; herojus veda jo paties karaliui surastą gražuolę, žirgas atvirsta karalaičiu.

The Wonderful Horse. The hero's beggar godfather leaves him the present of a wax foal. When he grows up, he sets forth with his nine comrades (brothers) to seek adventure (a wife). His horse is able to speak, and gives good advice. The night spent at the witch's house (Mt. 1119). Continuing the journey, the hero finds a luminous feather, a horseshoe, and a girl's plait; contrary to the horse's warning he takes these things with him. Together with his comrades, he takes service at the king's palace. Betrayed by them, he is assigned by the king the task of finding the bird, the horse, and the girl. With the help of his wise horse, the hero succeeds in the tasks. At the king's command he is killed; but the horse revives him, and he becomes even more handsome. The king, wishing to be likewise rejuvinated, suffers himself to be killed; but does not revive. The hero weds the beauty he had found for the king. The horse becomes a prince.

[76]: Dauk. 7 nr. 2. p. 79 nr. 51; Dow-Sylw. I 152, 436, 450, II 159, 328; Kar. XI 264 nr. 25, XII 17 nr. 58; Les-Brug. 205 nr. 23 = 359 nr. 5 = LPY I 212 nr. 118; Mitt. II 29; LP I 83 nr. 28, II 181 nr. 38; LPY III 200 nr. 121; Dor. 36 nr. 22; Ar. 46; MP I 34; Žv. 1931 p. 100; LTA 10a(46, 68), 10b(157, 186, 208, 242), 208(132, 165), 211(20, 28, 29), 219(106), 260(175), 262(31), 279(29), 284(531), 337(63), 344(734), 358(608), 366(151), 370(313), 372(5, 16), 393(160), 397(177), 421(103, 167), 422(21, 168), 449a(37), 449b(73), 462(1, 42, 44, 154, 368, 416), 474(1), 686(44), 724(16, 91); LMD I 123(1), I 125(5), I 126(9), I 130(6), I 133(21, 206), I 291(8), I 295(7), I 298(2), I 496(4), I 502(1), I 540(1), I 815(1), I 849(1), I 1000(544, 673), III 73(93).

532. *Arklio patarimas.* Arklys liepia jaunuoliui nieko daugiau nekalbėti, kaip tik „aš nieko nežinau" (plg. mt. 360, 1697). Išgelbsti karalaitę (mt. 300), pasižymi karalaitės jaunikių medžioklėje ir kare.

[3]: Bar. 162; LTA 265(213), 544(237).

533. *Kalbanti arklio galva.* Karalaitei keliaujant pas savo sužadėtinį, jos tarnaitė priverčia pasikeisti rūbais. Karalaitės arklį nužudo, bet prakalba ant sienos pakabinta arklio galva, ir paaiškėja apgavystė (plg. mt. *403D).

[1]: LMD I 133(216).

***533 A.** *Stebuklinga kumelaitė.* Gelbsti nelaimėje karalaitę.

The Wonderful Filly. Helps a princess in distress.

[4]: LTA 280(12), 449a(93); LMD I 133(132), I 998(1).

545B. *Batuotas katinas.* Berniukas (mergaitė) palikimo gauna tiktai katę; karaliaus dvare sakosi, jog pas jį viskas esą gražiau; karalius nori pats pamatyti to nuostabiojo karalaičio pilį; katinas bėga pirmyn ir liepia visiems darbininkams sakyti, jog dirbą jo ponui; gudrumu nužudo velnius (milžiną, burtininką) ir laimi jų pilį savo ponui; nukirtus katinui galvą, jis virsta karalaičiu.

[4]: LTA 10b(144), 279(83), 450(56); LMD I 292(3).

550. *Paukštis, arklys ir karalaitė.* Kažkas vagia aukso obuolius karaliaus sode; karalaičiai saugo, jauniausiam pavyksta išpešti obuolius vagiančio paukščio plunksną; karalius liepia surasti ir tą paukštį; visi trys sūnūs iškeliauja jo ieškoti; jauniausias brolis įsigyja gyvulio (vilko) pagalbą, pirmiausia suranda magišką žirgą ir karalaitę, galop ir paukštį, su jais visais iškeliauja namo; (arba draugiškų gyvulių

padedamas, herojus patenka į magišką sodą, ten randa miegančią karalaitę, guli su ja, iškeliaudamas palieka prie jos užrašęs savo vardą); grįždamas namo, išgelbsti iš nelaimės savo brolius, bet šie jį nužudo ir parneša tėvui paukštį; karalaitė ieško savo vaiko tėvo; gelbstąs gyvulys (vilkas) atgaivina herojų; tėvas pamato vyresniųjų brolių klastą; herojus veda karalaitę, vilkui nukerta galvą - jis virsta princu (plg. mt. 531).

[75]: Dow-Sylw. I 24, 267; Kar. XII 51 nr. 81; Les-Brug. 181 nr. 11 = 375 nr. 8 = LPY I 188 nr. 106; Les-Brug. 240 nr. 38 = 374 nr. 7 = LPY I 246 nr. 132 = Specht 257 nr. 26; Les-Brug. 253 nr. 43 = 363 nr. 6 = LPY I 259 nr. 137; LPY II 135 nr. 83, p. 234 nr. 148, III 158 nr. 96, IV 170 nr. 154; Lev. 98 nr. 143; Bar. 156, 303, 396, 400; LTA 10a(16), 10b(205, 255), 208(76), 211(14), 218(3), 260(28, 33, 217, 240, 324, 550), 262(72, 114, 213), 278(35), 279(86), 305(133), 356(181), 372(17), 397(161), 426(70), 430(555), 449a(78), 452(4, 106), 456(30, 56), 462(86), 476(4, 8), 479(15, 16), 492(10), 507(9), 552(1103–1104, 1118), 582(2), 598(2, 3), 662(262), 723(2); LMD I 105(3, 14), I 126(32), I 127(7), I 133(194), I 302(1), I 310(4), I 507(4), I 549, I 558(27), 595(5), I 801(3), I 808(2), I 817(13), I 821, I 830(1), III 123(6).

551. *Sūnūs ieško tėvui stebuklingų vaistų.* Sergąs (aklas) tėvas išsiunčia tris savo sūnus surasti vaistų arba jaunystės vandens; jauniausias sūnus, erelio (nykštuko) ir įvairių magiškų daiktų padedamas, suranda vaistus, kuriuos pasisavina vyresnieji broliai; galop viskas paaiškėja (žr. mt. 550).

[13]: Schl. Mär. 26 = Schl. Hand. 137 = LPY I 25 nr. 13; Kar. XI 237 nr. 5; Dow-Sylw. I 422; LPY III 157 nr. 95, p. 169 nr. 100, IV 173 nr. 155; LTA 421(124, 154), 462(281), 464(4), 465(17), 481(38); LMD I 133(26).

552. *Svečiuose pas nepaprastus svainius (žentus).*

A. *Už gyvulių ištekėjusios seserys.* Nusigyvenęs tėvas parduoda savo tris dukteris gyvuliams (lokiui, ereliui, lydžiui) per žmonas (arba trys bijančios senmergėmis likti seserys žada už bet ko tekėti, kas tik jas ims, nors ir už gyvulių; jas pasiima lokys, lapė, voverė ir pan.); seserų brolis lanko svainius ir mato, kad žvėrys tam tikru laiku pavirsta žmonėmis; svainiai gerai jį priima ir dovanų duoda savo plaukų, plunksnų, žvynų ir pan., kurių pagalba jis gali pats tokiais gyvuliais pasiversti; šių magiškų daiktų pagalba išgelbsti karalaitę, atburia užkeiktą pilį ir pan. Dažnai jungiama su mt. 302: tuo būdu brolis nužudo savo trečiąjį svainį.

[30]: Les-Brug. 192 nr. 17 = 423 nr. 20 = LPY I 199 nr. 112; LPY III 165 nr. 98, p. 215 nr. 128; LV 233 nr. 13; Dor. 16 nr. 9 = Capp. Mär. 156 nr. 47; Lev. 66 nr. 109 = p. 83 nr. 129; Lev. 66 nr. 109a = p. 84 nr. 131; Žv. 1930 p. 331; LTA 10b(199), 278(29), 284(523), 372(4), 449a(127), 449b(27, 109), 452(3, 94), 471(4), 544(226); LMD I 119, I 127(2, 15), I 129(2), I 291(9), I 334(1), I 492(5), I 498(3), I 585(16), I 854(5), I 855(117).

B. *Už gamtos kūnų ištekėjusios seserys.* Viena duktė išteka už saulės, kita už mėnesio, trečia už vėjo ir pan.; tėvas lanko dukteris, mato nuostabius dalykus ir grįžęs namo nevykusiai bando pamėgdžioti žentus: liepia žmonai kepti blynus ant jo plikės, nori rūsyje pirštu pasišviesti, bando ant kailinių perplaukti per upę ir pan.

The Sisters Wedded to the Sun, Moon, and Wind. The father goes to visit his daughters, sees wonderful things, and, on his return home, unsuccessfully endeavours to imitate his sons-inlaw: bids his wife fry pancakes on his bald head, in the cellar tries to make light from his finger, on a sheep-skin coat attempts to cross the river.

[3]: MP II 32; LTA 10a(15); LMD I 133(145).

553. *Varnas už padėjėją.* Jaunuolis nori šauti varną (plg. mt. *320). Jo padedamas išgelbsti karalaitę (mt. 300).

[1]: Bar. 158.

554. *Dėkingi gyvūnai.* Jauniausias brolis įsigyja daugelio gyvulių (bičių, skruzdėlių, žuvies ir kt.) dėkingumą, jų pasigailėdamas; jiems padedant, jis laimi karalaitę, atlikdamas įvairius sunkius darbus: atneša žiedą iš jūrų dugno, pastato vaško bažnyčią, surenka išbarstytus grūdus ir pan.

[48]: Dow-Sylw. I 407, II 355; Dav-Silv. 12 nr. 4 = LPY II 57 nr. 35; LP II 109 nr. 44, p. 204 nr. 52; LPY III 74 nr. 38, p. 192 nr. 116; Dor. 45 nr. 28 = Capp. Mär. 88 nr. 33C; EO 1891 p. 231 nr. 2; Bar. 147; LTA 10a(22), 10b(164), 45(30), 69(479), 217(137), 260(6, 135), 262(218), 264(145), 272(60), 274(30), 291(216), 344(727, 743, 747), 368(214), 370(369), 372(7), 397(113), 422(17, 104), 449a(49, 68, 70), 449b(5), 450(75), 462(367, 396, 420), 465(1), 469(29), 552(741), 544(346); LMD I 133(135, 197), I 300(12), I 896(4), I 998(12).

***554A.** *Grobio padalinimas.* Žmogus sumaniai padalina grobį tarp besiginčijančių gyvulių (plg. mt. 51) ir įgyja jų dėkingumą bei pagalbą (dažnai tai įvadas į įvairius nuotykių motyvus).

Division of Booty. By cleverly dividing booty among animals (Cf. Mt. 51), the man settles their dispute, and so gains their gratitude and help (often used as an introduction to various motifs of adventure).

[14]: LP I 140 = Lev. 58 nr. 96; LP II 169 = Lev. 59 nr. 97; LPY II 240 = Lev. 59 nr. 98; Lev. 58 nr. 95, p. 61 nr. 100, p. 62 nr. 101–102, p. 63 nr. 104, p. 80 nr. 125; LTA 233(4), 449b(142); LMD I 127(3), I 318(11), I 835.

555. *Žvejys ir jo daugianorė žmona.* Neturtingas žvejys sugauna nuostabią žuvį, kuri prašosi paleisti ir prižada išpildyti visus jo norus; žvejo žmona nori vis daugiau ir daugiau: puikių rūmų, būti karaliene ir t.t., galop nori tapti Dievu; vėl visko netenka, lieka vargšai kaip buvę arba paverčiami šunimis.

[17]: Dow-Sylw. I 236; Les-Brug. 252 nr. 42 = 467 nr. 31 = LPY I 259 nr. 136; MP II 62, III 24; LTA 10a(87), 218(16), 358(633), 405(255), 421(115), 449b(157), 450(11, 58), 462(460), 544(230), 692(50); LMD I 494(13), I 834(6).

***555A.** *Kalbąs medis.* Žmogus nori kirsti medį, bet šis prašosi palikti jį gyvą ir prižada išpildyti visus žmogaus norus. Jam vis negana, nori būti Dievu. Paverčiamas su šeima šunimis.

The Talking Tree. The man is on the point of felling the tree, when the latter pleads for its life and promises to fulfil all the man's wishes. He is never satisfied (wants to be God). Finally he and his family are transformed into dogs.

[24]: LP I 10 nr. 16; Žv. 1930 p. 200; El. 115 nr. 279, p. 116 nr. 283–284, p. 118 nr. 297, p. 118 nr. 299, p. 119 nr. 292, p. 120 nr. 294–295, p. 121 nr. 307; LTA 260(109), 262(169), 270(529), 430(19), 462(207), 544(224), 691(19), 720(98); LMD I 324(4, 5, 6), I 561(12), I 833(3).

***557.** *Pas raganą už piemenį.* Reikia ganyti raganos bandą (jos dukteris). Dėkingi gyvuliai padeda.

As Shepherd in the Service of a Witch. Is to drive the witch's herd (her daughters) to pasture. Grateful animals give help.

[4]: LTA 10a(51), 10b(247, 257), 449a(17).

559. *Juodvabalis.* Reikia prajuokinti karalaitę; herojus dėkingų gyvulių ar magiškų daiktų pagalba sudaro keistą eiseną (prilimpa visi, kas prisiliečia, mt. 571) ir

prajuokina karalaitę; herojui padedąs juodvabalis sukompromituoja vestuvių lovoje aukštos kilmės varžovus.

[8]: LPY III 120 nr. 77; LTA 325(24), 338(674), 368(15), 381(118), 462(109), 613(235); LMD I 661(5).

STEBUKLINGI DAIKTAI
MAGIC OBJECTS

560. *Magiškas žiedas.* Herojus išgelbsti iš ugnies gyvatę, kuri jam duoda magišką žiedą (akmenį) - jo pagalba galima iššaukti dvasias, kurios viską padaro, ko nori magiško daikto savininkas; be to, herojus išperka nuo mirties katę ir šunį, kurie visur jį lydi; žiedo pagalba herojus pasistato puikią pilį ir parsigabena sau karalaitę; jo varžovas išvagia žiedą ir pilį su karalaite perkelia į tolimą salą; šuo ir katė nuplaukia į salą, katė priverčia pelę išvilioti iš vagies burnos žiedą (pelė brauko uodega per miegančio lūpas); herojus susigrąžina pilį ir karalaitę.

[41]: Dauk. 93 nr. 81; Les-Brug. 225 nr. 31 = 460 nr. 29 = LPY I 231 nr. 125; LPY II 23 nr. 14, IV 205 nr. 166; Dor. 67 nr. 48 = Capp. Mär. 15 nr. 9; Žv. 1931 p. 176; MP I 54, III 38; MT III 135, 138; LTA 10b(189), 18(2), 262(281), 279(90), 293(967), 368(5, 17, 158, 195), 407(9, 49), 449b(7, 32, 91), 450(136), 452(1), 462(278, 318, 339), 552(707–708, 1186), 686(99), 724(94); LMD I 91, I 126(20), I 127(16), I 133(218), I 498(2), I 506(2), III 73(10).

561. *Aladino lempa.* Prarastą magišką lempą vėl susigrąžina kito magiško daikto (pvz., žiedo) pagalba.

[4]: Les-Brug. 243 nr. 39 = 450 nr. 26 = LPY I 249 nr. 133; Dow-Sylw. I 176; LTA 368(324), 552(1185).

562. *Skeltuvas.* Ragana prašo jaunuolį nusileisti į požemį, pasisemti sau aukso, o jai atnešti seną skeltuvą; jaunuolis skeltuvą pasilaiko sau; su skeltuvu iššaukia dvasią, kuri išpildo visus jo norus; dvasia tris naktis iš eilės atneša jam karalaitę; galop jį sugauna ir įmeta kalėjiman; beskubėdamas užmiršta pasiimti skeltuvą; draugas atneša skeltuvą į kalėjimą, ir jaunuolis išsigelbsti nuo mirties.

[17]: LTA 10a(3), 211(10), 344(715, 728), 426(54), 449a(1, 141), 450(106), 462(31, 87, 316), 471(5), 507(2, 8), 723(4); LMD I 133(118), I 834(1).

563. *Staltiesėlė, avinėlis ir krepšys.* Neturtingas žmogus gauna iš senelio tris magiškus daiktus: staltiesėlę, kuri paliepta duoda visokių valgių, avinėlį, kuriam pasipurčius byra pinigai, ir krepšį, iš kurio iššoka vyrukai su kuokomis ir muša tą, kas juos pašaukė; visus tuos daiktus vienas po kito apmaino į paprastus suktas smuklininkas, pas kurį žmogus apsinakvoja; vyrukai su kuokomis priverčia smuklininką (brolį, kaimyną) grąžinti savininkui abu pirmuosius daiktus.

[44]: Kar. XI 288 nr. 43; Les-Brug. 184 nr. 12 = 464 nr. 30 = LPY I 191 nr. 107; Schl. Mär. 105 = Schl. Hand. 209 = LPY I 77 nr. 29; LP I 132 nr. 1 = Wolt. chres. II 299 nr. 65; LP II 21 nr. 31; LPY II 255–257 nr. 161–161a, III 81 nr. 43; Dor. 7 nr. 6; Bar. 52; MP III 3; LTA 10b(134, 195), 28(344), 198(233, 302), 208(41), 262(221), 279(2, 75), 322(193), 338(672), 368(284), 372(23), 421(62), 449b(165), 450(37), 456(40), 476(14), 484(4), 492(4), 504(252), 551(4), 552(727), 691(3); LMD I 126(3), I 128(2), I 133(144, 153), I 150, I 301(4), I 888(1), I 896(2), I 1000(532).

564. *Maisto krepšys ir „Vyrukai, iš krepšio!"* Turtingas kaimynas išvilioja iš vargšo žmogaus magišką valgius duodantį krepšį; vargšas gauna kitą krepšį, iš kurio

iššoka vyrukai ir muša, kas pakliuvo; ir šį krepšį pasistengia turtuolis išvilioti, tačiau iš jo pašaukti vyrukai priverčia grąžinti neturtingajam pirmąjį maisto krepšį.
[9]: Dow-Sylw. I 36, 74; LP I 134 nr. 2; Bar. 33, 132, 138; El. 202 nr. 413; LTA 218(31), 724(109).

565. *Stebuklingas malūnėlis.* Herojus gauna (išsidera iš velnių ar burtininko už jo sūnaus išgelbėjimą ir pan.) stebuklingą malūnėlį, kuris mala viską, ką jam paliepia, tačiau tik savininkas temoka jį sustabdyti; jį nuperka (pavagia) laivo kapitonas ir liepia malti druską, bet nemoka sustabdyti ir laivas paskęsta; malūnėlis ir dabar tebemala druską jūros dugne, todėl jūrų vanduo sūrus.
[4]: LTA 42(42 II), 260(166, 433), 445(32).

566. *Trys magiški daiktai ir stebuklingi vaisiai (Fortunatus).* Kiekvienas trijų brolių gauna iš nykštuko po magišką daiktą: maišelį, kurį pakračius visada byra pinigai, kepurę ar batus, su kuriais galima oru skristi, ragą, iš kurio išeina kareiviai, ir pan.; visus šiuos daiktus vieną po kito išvagia karalaitė, su kuria vienas iš brolių lošia kortomis; jis nugabena karalaitę į tolimą vietą, bet ji ištrūksta ir palieka herojų vieną; tada jis suvalgo obuolį, nuo kurio jam išauga ragai, suvalgo kitos obelies vaisių, ragai nukrenta; pasiėmęs abiejų rūšių vaisių, grįžta į karalaitės dvarą ir kai karalaitei išauga ragai, jis reikalauja atiduoti savo magiškus daiktus ir tik tada ją išgydo.
[47]: Dow-Sylw. II 299; LP I 46 nr. 29; LPY III 118 nr. 76, p. 153 nr. 94; LV 295 nr. 37; Bar. 195; Ar. 45; LTA 18(5), 32(31), 198(303), 208(33), 218(50), 260(225), 262(17, 68), 274(29), 344(752), 358(636), 370(92), 372(11), 395(30), 407(9), 421(20), 428(51), 449a(132), 449b(54, 72, 110, 146), 462(433, 478, 502), 504(242), 507(7), 552(717–718), 544(236), 686(108); LMD I 120(1), I 127(9), I 133(280), I 296(2), I 300(10), I 301(51), I 493(3), I 565(2), I 661(24).

567. *Stebuklingas paukštis.* Kas suvalgys to paukščio širdį – spjaudys auksu, kas suvalgys galvą – taps karalium; suvalgo du broliai, jų motinos meilužis nori juos nužudyti, bet jie išsigelbsti pabėgdami; priešas priverčia išvemti suvalgytą paukščio širdį, bet turi vėl grąžinti, nes žolės pagalba paverčiamas asilu.
[33]: Dow-Sylw. I 85, 166; LPY III 249–253 nr. 148–149; Bar. 234; LTA 10b(197), 28(361), 32(31), 69(480, 519), 208(75, 164), 260(48), 279(70), 293(968), 324(1), 350(204), 358(618), 395(26), 397(104), 426(66), 449a(137), 450(36), 456(29); LMD I 126(1), 133(42), I 291(3), I 301(51), I 318(14), I 497(2), III 64(2), III 114(21), III 123(8).

***568.** *„Puodeli, virk!"* Nemoka sustabdyti verdančio magiško puodelio.
„Boil, Little Pot!" Later does not know how to stop the self-boiling pot.
[2]: LTA 397(9); LMD I 133(215).

569. *Krepšys, skrybėlaitė ir ragas.* Jauniausias iš trijų brolių randa magišką daiktą, išmaino jį į kitą ir naujojo daikto pagalba vėl atgauna ir pirmąjį; magiški daiktai teikia maistą, kareivius ir pan.; jų padedamas skelbia karaliui karą.
[17]: Dow-Sylw. II 292; LP II 170 nr. 32, p. 222 nr. 9; LPY III 149 nr. 92, IV 215 nr. 169, p. 238 nr. 186, p. 278 nr. 220; LTA 10b(187), 77(3), 211(29), 219(106), 262(98), 421(80), 462(158), 552(707–708); LMD I 133(191).

570. *Zuikių piemuo.* Karalius prižada savo dukterį tam, kuris ganys jo zuikius (dvasias); herojus, mandagiai pasielgęs su seneliu, gauna iš jo dūdelę, kurios pagalba gali sušaukti ir sulaikyti žvėris; norėdama išvilioti nors vieną zuikį, karalaitė

arba karalienė pabučiuoja piemenį, guli su juo, karalius pabučiuoja arklio pauodegėn; herojus gerai gano zuikius, tačiau prieš atiduodamas dukterį, karalius jam liepia pripasakoti pilną maišą teisybės; piemeniui ruošiantis pasakoti apie karališkosios šeimos narių pastangas išvilioti zuikius, karalius jį sulaiko (maišas jau pilnas!) ir atiduoda dukterį (plg. mt. 850).

[13]: Jurk. 43 nr. 12 = LPY I 131 nr. 47; LP I 16 nr. 32; Dor. 45 nr. 28 = Capp. Mär. 88 nr. 33C; LTA 10a(18), 198(300), 260(267), 262(76), 350(191), 420(105), 450(31), 492(14); LMD I 506(1), I 558(17).

571. *Reikia prajuokinti karalaitę.* Jauniausias iš trijų brolių pasidalina maistą ir gėrimą su alkanu žmogumi (seneliu), kuris jam dovanoja auksavilnį avinėlį; kas prie jo prisiliečia, lieka prilipęs; taip susidaro keista kompanija - nuoga merga, ją palietęs žydas, žydo barzdą ėdusi karvė, kunigas ir t.t.; visa tai pamačiusi, prasijuokia niekada nesijuokianti karalaitė, ir herojus turi teisę ją gauti į žmonas; tačiau dar turi atlikti visą eilę sunkių darbų (išgerti rūsį vyno, suvalgyti kalną mėsos ir t.t.), čia herojui pagalbon ateina jo nepaprastų sugebėjimų draugai (žr. mt. 513A).

[29]: Dauk. 10 nr. 4; Dow-Sylw. I 70; LP I 42 nr. 25, II 208 nr. 1; LPY II 184 nr. 111 = Specht 280 nr. 32; LPY III 62 nr. 31, IV 66-67 nr. 67-68; LV 299 nr. 39; MP V 53; LTA 10b(159), 260(39), 262(96, 190), 293(954), 325(23, 24), 356(179), 398(261), 462(150), 521(87), 724(15); LMD I 133(199, 257), I 295(2), I 480(19), I 802(1), I 811(8), I 840(9).

***572.** = est. 572*, span *572. *Stebuklingi radiniai:* gaidžiukų galvos gieda, rateliai patys važinėja, kultuvės pačios velėja ir t.t. Prajuokina karalaitę.

The Wonderful Findings: crowing cock heads, self-driving carriages, self-washing pounders, etc. All these wonders make the princess laugh.

[9]: LPY III 88 nr. 49; Žv. 1933 p. 25; LTA 407(10), 474(32), 476(24), 544(238); LMD I 592(4), I 627(72), III 31(3).

575. *Karalaičio sparnai.* Kas padarys nuostabiausią daiktą; herojus įsigyja iš nuostabaus meistro sparnus (skrendantį žirgą) ir lanko bokšte uždarytą karalaitę; jį sugauna ir ruošiasi sudeginti, abu su karalaite išsigelbsti iš laužo (nuskrenda). Arba: savo sparnų padedamas, herojus išvagia iš bokšto karalaitę karalius prižada pusę karalystės tam, kuris grąžins dukterį. Jis grįžta su karalaite ir laimi pažadą.

[12]: Dauk. 92 nr. 80; Dow-Sylw. II 311; LPY II 40 nr. 25, p. 265 nr. 169; LTA 10a(74), 284(547), 372(8), 420(103), 450(38), 462(484); LMD I 118, I 558(23).

590. *Nedora motina.* Sūnus gauna magiškus nepaprastą jėgą teikiančius daiktus (juostelę ir pan.). Iššudo plėšikus (milžinus, slibinus), tačiau vienas lieka gyvas, su kuriuo motina susimyli ir stengiasi nužudyti sūnų. Sūnui padeda gyvuliai. Sūnus galop užmuša priešą ir nubaudžia motiną.

The Treacherous Mother. Her son acquires various magic articles (girdle and the like) which give him supernatural strength. He slays the robbers (giants, dragons). One of them, however, recovers, and the mother becomes enamoured of him; they both try to do away with the son. The latter, receiving help from grateful animals, kills his adversary and punishes his mother.

[34]: Dow-Sylw. I 382; LP I 171 = Lev. 20 nr. 25; LPY III 263 nr. 155, IV 145 nr. 141, p. 265 nr. 213; Lev. 21-22 nr. 27-29, p. 77 nr. 122, p. 95 nr. 141; Tž II 253; LTA 10a(12, 90), 69(498), 260(155), 262(79), 278(3), 279(113), 368(153), 398(284), 409(39), 452(109), 462(173, 298, 300), 465(18), 552(763), 724(111); LMD I 105(10, 16), I 117(4), I 126(19), I 133(242), III 120(5).

592. *Žydas šoka erškėtyne.* Herojus atiduoda elgetoms visą savo uždarbį, ir jie atsilygindami duoda jam tris magiškus daiktus, tarp jų šaudyklę, kuri visada pataiko, ir dūdelę, kuria griežiant visi turi šokti; nušauna paukštį, kuris nukrenta į erškėtyną; pro šalį važiuojąs puodžius žydas nori paimti paukštį; užgrojus dūdele, žydas ima šokti erškėtyne, visas susidrasko, jo kumelaitė irgi šoka, sudaužo puodus; žydas atiduoda šposininką teismui, kuris nuteisia jį pakarti; prie kartuvių išsiprašo leisti jam dar kartą pagriežti dūdele - teisėjai ir visi žmonės šoka; griežia tol, kol pažada jį paleisti. (Dažnai jungiamas su įvairiais kitais nuotykių motyvais).

[52]: Dow-Sylw. I 158; Kar. XI 266 nr. 26; LP I 23 nr. 38, p. 36 nr. 20, p. 45 nr. 28, p. 55 nr. 37, II 31 nr. 37; LPY IV 26 nr. 22; LV 255 nr. 21, p. 321 nr. 56; Dor. 5 nr. 3; Wolt. chres. II 461 nr. 121[1]; LTA 10a(38), 10b(213), 28(345), 208(117, 130, 131), 260(38, 267), 262(54, 63, 117), 267(32), 284(545, 552), 350(165), 368(257), 372(25), 393(164), 405(249, 311), 409(40), 422(86), 426(42), 449b(72), 452(98), 462(5, 175), 471(11), 498(13), 662(278), 692(6); LMD I 106(8), I 133(204), I 209(5), I 301(19), I 504(4), I 506(3), I 670(3), I 817(3), I 888(3).

612. *Iš numirusiųjų prikelta žmona.*

A. Jaunikis prižada nuotakai, kad jei ji mirs pirma, leis save gyvą kartu su ja palaidoti; netrukus po vestuvių žmona miršta; rūsyje prie mirusios būdamas, vyras pamato, kaip viena gyvatė atgydo kitą gyvatę tam tikrų lapų pagalba; su jais atgaivina jis ir savo žmoną.

[2]: LTA 262(79), 465(18).

B. Vyras atgaivina savo mirusią žmoną, atiduodamas jai dvidešimt savo amžiaus metų, tačiau pats dvidešimt metų pasensta; žmona nebemyli senio, įsimyli laivo kapitoną ir savo vyrą įmeta į jūrą; jį išgelbsti ištikimas tarnas gyvatės lapų pagalba; dabar vyras atsiima iš žmonos savo dvidešimt metų, ir ji pavirsta į dulkes.

[1]: LMD I 133(168).

613. *Du keleiviai (Teisybė ir Neteisybė).* Du keleiviai (broliai) ginčijasi, kaip geriau gyventi: su teisybe ar be teisybės; kelionėje teisingasis brolis pritrūksta maisto, neteisingasis jam duoda duonos tik tada, kai šis sutinka leisti išdurti savo akį (vėliau kitą); likęs aklas ir paliktas vienas po kartuvėmis (medžiu), girdi trijų paukščių (dvasių) pokalbį apie slaptus dalykus; šių žinių dėka, susigydo akis, išgydo karalaitę, išgelbsti be vandens trokštantį miestą, randa paslėptus turtus ir pan.; antrasis brolis teiraujasi apie jo pasisekimus ir, viską sužinojęs, nueina pasiklausyti dvasių pokalbio; dvasios jį atranda ir apakina (užsmaugia).

[40]: Dauk. 54 nr. 29; Iv. kal. 1861 p. 17; Kar. XI 252 nr. 16, XII 48 nr. 79; LPY II 99 nr. 56, p. 282 nr. 181, III 52 nr. 18, p. 106 nr. 70, p. 236 nr. 142; LV 369 nr. 168; Liet. pas. 22 nr. 21; Bar. 205 = Specht 188 nr. 10; Bar. 370; Ar. 41; MP II 7; LTA 10a(89), 10b(155, 229), 233(2), 260(268, 431, 463), 344(746), 370(369), 449a(128), 462(152, 252); LMD I 120(2), I 133(111, 143, 231), I 154(1), I 295(4), I 318(21), I 619(1), I 801(2), I 806(2), I 847(4), III 8(2), III 114(30).

***613A.** *Raganų paslaptys.* Berniukas nugirsta raganų pokalbį apie stebuklingus daiktus, kurių pagalba laimi karalaitės ranką.

Witches' Secrets. The boy overhears the witches' conversation about magic objects, which he gets possession of, and which help him win the hand of the princess.

[20]: Žv. 1927 p. 42, 1930 p. 276; LTA 10a(90), 368(120), 397(145), 417(43), 430(56), 449b(89, 93), 456(31, 58), 552(736), 724(21); LMD I 112, I 117(2), I 126(19), I 133(154), I 494(12), I 536(3), I 661(16).

621. *Utėlės kailis.* Karalaitė užaugina utėlę tokio dydžio kaip veršis ir iš jos kailio pasisiuva rūbus; pažada už to tekėti, kuris atspės, iš kokio kailio pasiūti jos rūbai; herojus gudrumu tai sužino ir laimi karalaitę (plg. mt. 425B, 559, 850).

[6]: LTA 425(2), 462(290); LMD I 115(8), I 313(4), I 558(17), I 833(31).

NEPAPRASTAS SUGEBĖJIMAS ARBA ŽINOJIMAS
SUPERNATURAL POWER OR KNOWLEDGE

650. *Stipruolis Jonas.* Herojus gimsta nepaprastu būdu - motinai suvalgius magišką daiktą (pvz., žuvį) arba vienas jo tėvų yra nežmogus (lokys, milžinas); motina jį žindo ilgus metus, jis pasidaro nepaprastai stiprus, labai daug valgo; pasidaro didelę geležinę lazdą ir iškeliauja nuotykių ieškoti; tarnauja kalviui, milžinui (velniui), išsigandęs šeimininkas nori jį nužudyti ir t.t. (žr. mt. 1000, 1003, 1031, 1050, 1146). Arba herojus turi meškos ausis ir vadinamas Meškaausiu; užaugęs nužudo savo tėvą (motiną) mešką (žr. Aa-Th 301 I) ir išsivadavęs iš meškos urvo atlieka nuostabius žygius: nugali velnius (slibinus), išvaduoja užburtas karalaites ir t.t.

[26]: Dow-Sylw. I 353; LP II 86 nr. 34; LPY II 27 nr. 16, III 108 nr. 71, IV 68 nr. 69; Lev. 10 nr. 7; Bar. 148, 171, 213; LTA 278(22), 284(557), 350(246), 358(601, 606), 397(52, 53), 421(98), 449b(100, 116, 121), 462(102), 662(295); LMD I 126(6), I 133(59), I 627(71), I 1000(476).

***650A.** *Slibino kraujuje išsimaudęs stipruolis* (Nibelungų Sigfridas). Stipruolis užmuša slibiną ir išsimaudo jo kraujuje. Įgyja raginę odą, kurios neima joks ginklas. Tik po viena pažastim liko vieta, kurios nesiekė slibino kraujas, ir žūva sužeistas į tą vietą.

The Youth who Bathed himself in the Blood of a Dragon (Siegfried of the Nibelungen-Lied). The strong youth slays the dragon and bathes himself in its blood. He acquires a horny skin which no weapon can penetrate. He dies from a wound received in the only weak spot on his body - under the armpit - where the dragon's blood had not touched.

[6]: Mitt. IV 326 = LPY II 154 nr. 96; LTA 10b(156), 409(43), 462(319, 429, 504).

***650B.** *Ristikas.* Jaunuolis ieško stipraus priešo, su kuriuo galėtų imtis (ristis). Apsinakvoja trobelėje, kur gyvena du labai stiprūs vyrai. Išsigandęs nebenori imtis ir naktį pabėga. Pamatęs artoją, prašo jį paslėpti nuo besivejančių stipruolių. Artojas jį paslepia savo kelnėse ir imasi su atsivijusiais stipruoliais.

The Wrestler. The youth seeks a strong adversary to wrestle with. Stays the night in a hut, where two strong men live. Upon seeing them, takes fright and secretly leaves the house. Meeting a ploughman, begs to be concealed from the strong men pursuing him. The ploughman hides him in his trousers, and fights the two men.

[2]: LTA 469(61), 686(72).

***651.** plg. rus. *300B. *Stipruolis ir jo miegaliai padėjėjai.* Kaunasi su trimis slibinais ir jų žmonomis. Herojui padeda kumelaitė.

The Strong Youth and His Sleepy Helpers. He fights three dragons and their wives. The hero is aided by a filly.

[7]: LP I 188 nr. 16; LTA 368(280), 438(100), 462(104), 471(13), 507(28); LMD I 811(1).

652. *Karalaitis, kurio visi norai išsipildo.* Karalius pastato brangų tiltą ir pasiunčia tarną pasiklausyti, ką kalbės per tiltą eidami žmonės; eina šventieji ir sako, jog Dievas atpildo duos karaliui sūnų, kurio visi norai išsipildys; tarnas pavagia tik ką gimusį sūnų, patepa karalienės lūpas krauju ir ją apkaltina, kad suėdė sūnų - karalienė uždaroma į bokštą; tarnas su savo mylimąja pasiima vaiką ir pabėga; karalaitis turi ganyti bandą ir prašyti Dievo, ką liepia jo tariamasai tėvas - viskas išsipildo (stojas puikūs rūmai ir t.t.); kartą vaikas nugirsta savo tariamųjų tėvų pokalbį, viską sužino, sunaikina dvarą, nedoruosius tarnus paverčia šunimis ir iškeliauja į savo dvarą; kelyje šunis liepia šerti žarijomis; žmonės stebisi: „Tai dyvai - šunes ėda žarijas!" - „Kokie čia dyvai, dar didesni dyvai, kad karalienė suėdė savo sūnų"; nuvestas pas karalių, tarnus vėl atverčia žmonėmis, jie prisipažįsta, karalienę paleidžia iš bokšto, nubaudžia nedorą tarną.

The Prince whose Every Wish Comes True. The king, after building a new bridge, sends a servant to listen to what people say crossing it. The servant hears the saints crossing the bridge say that God will reward the king with a son whose every wish shall come true. He steals the new-born child, smears with blood the queen's lips and and accuses her of having devcured her son - she is shut up in a tower; the servant and his mistress take the child and flee; the prince must tend cattle and wish for all his supposed father bids him - the wishes come true (a splendid palace springs up, etc.); the boy, chancing to overhear the conversation of his supposed parents, learns the truth, destroys the palace, changes the treacherous servants to dogs, and sets out to journey to his father's castle; on the way he orders the dogs be fed with live coals; people seeing this say in amazement: „How extraordinary! Dogs eat live coals". - „Nothing extraordinary, there are more extraordinary things - a queen ate her own son!"; brought before the king, the youth returns the servants to human beings, they confess to their wrong doing; the queen is released from the tower, the servant punished.

[20]: Kar. XI 249 nr. 14, p. 287 nr. 42; Bar. 19; LTA 42(70), 218(10), 260(298), 398(281), 462(46, 103, 289), 470(16), 687(43), 691(17), 724(147); LMD I 117(1), I 126(19, 34), I 133(13, 24), I 155.

653. *Keturi mokslingi broliai.* Tėvas išsiunčia mokytis keturis sūnus; grįžus namo, bando jų sugebėjimus: vienas (regėtojas) mato, kiek yra kiaušinių paukščio lizde (medyje), kitas (vagis) pavagia kiaušinius nepabaidydamas paukščio, trečias (medžiotojas) šauna, ir visi nukrenta ant stalo, ketvirtas (siuvėjas) susiuva kiaušinius, ir išsiperėję paukštukai tik turi ant sprando raudoną siūlę; visi keturi išvaduoja pavogtą karalaitę (pamato ant uolos jūroje, pavagia, nušauna slibiną, susiuva laivą ir pan.); ginčijasi, kuriam turi priklausyti išvaduota karalaitė (plg. mt. *467).

[1]: LTA 465(20).

654. *Trys broliai amatininkai.* Tėvas bando jų sugebėjimus: fechtuotojas taip smarkiai suka apie savo galvą kardą, kad lietus jo nesulyja, barzdaskutys nuskuta bėgantį zuikį, kalvis pakausto šuoliais lekiantį arklį. [1]: Bar. 379.

***654A.** *Trys broliai karaliaus tarnyboje.* Batsiuvys pernakt prisiuva visai kariuomenei batų, siuvėjas rūbų, kvailys pridaro pulką kareivių.

The Three Brothers in the King's Service. Overnight the cobbler makes boots for the whole army; the tailor, clothes; the fool - a regiment of soldiers.

[2]: LTA 10a(42), 208(53).

***656.** *Septyni išmintingi karalaičio mokytojai.* Karalaičio atstumta ir už tai keršijanti pamotė neteisingai įskundžia jį tėvui. Savo mokytojų patartas, karalaitis prie kartuvių tėvui įrodo, jog karalienės tarnaičių tarpe yra vienas mergaite persirengęs vyras - karalienės meilužis. Pakaria karalienę ir jos meilužį.

The Prince's Seven Wise Teachers. The stepmother, rejected by her stepson, the prince, unjustly makes complaint against him to his father. On the advice of his tutors, the prince at the gallows proves to his father, that amongst the queen's maids there is a man dressed as a maid - the queen's paramour. The queen and her lover are hanged.

[2]: ŽS 1894 p. 489 = LPY III 324 nr. 196 = Specht 306 nr. 46; LTA 421(50).

660. *Trys gydytojai.* Pas smuklininką (ūkininką) apsinakvoję trys nepaprasti gydytojai nori pasigirti savo sugebėjimais: vienas išsiima savo akis, kitas nusikerta ranką, trečias išsipjauna širdį ir atiduoda juos šeimininkui pasaugoti; naktį viską suėda šuo; šeimininkas paima katės akis, pakarto vagies ranką, kiaulės širdį, gydytojai juos vėl sau prisigydo, bet dabar vienas gali ir naktį matyti, kitas negali susilaikyti nevogęs, trečias nori knisti žemę.

[9]: LPY III 230 nr. 137; Wolt. chres. II 367 nr. 87; LTA 69(506), 344(723), 396(130), 397(106), 449b(114); LMD I 139(3), I 837(2).

665. *Pamirštas karaliaus kardas.* Karalius mūšio lauke atsimena pamiršęs namie savo stebuklingą kardą; prižada atiduoti savo dukterį tam, kas pernakt atneš iš namų jo kardą; herojus, pasidalinęs su seneliu (senele) paskutinį skatiką, buvo gavęs atpildo galėjimą pasiversti paukščiu, žuvimi ir zuikiu; šių ypatumų dėka, pernakt atnešė kardą; karalaitė davė jam ženklą; kai pailsęs herojus ilsėjosi nutūpęs medy kaip paukštis, jį nušovė karaliaus tarnas (generolas), kuris pasiėmė kardą ir gavo karalaitę; herojų atgydė jo pagalbininkas; pasivertęs paukščiu, herojus nuskrido į karaliaus dvarą tuo metu, kai ten jau buvo ruošiamos vestuvės su apgaviku; karalaitė jį pažino iš ženklo (žiedo, plunksnos ir pan.), apgavikas buvo nubaustas.

[13]: Dow-Sylw. I 92, II 123; Schl. Mär. 100 = Schl. Hand. 205 = LPY I 73 nr. 28; LP II 27 nr. 36; LPY IV 12 nr. 10; Bar. 197; LTA 46(2), 274(36), 552(925); LMD I 661(21), I 833(16), I 834(5), I 846(3).

670. *Gyvūnų kalbą suprantąs vyras ir jo smalsi žmona.* Žmogus išmoksta gyvūnų kalbos (išmokė iš nelaimės išgelbėta gyvatė arba žuvų karalius už trupinimą į vandenį duonos), tačiau niekam neturi pasakyti šios paslapties, nes mirs; išgirdęs juokingus gyvulių pokalbius, jis kelis kartus paslaptingai juokiasi; tatai pastebėjus jo žmona reikalauja pasakyti, ko jis juokėsi, ir priverčia vyrą ruoštis mirti; tuo tarpu išgirsta, kaip gaidys tyčiojasi iš savo šeimininko - jis suvaldąs visą būrį žmonų (vištų), o šeimininkas negalįs vienos suvaldyti; vyras gerai apmuša savo žmoną, ir ji daugiau nebereikalauja vyro mirties.

[34]: Mitt. II 67; Ms. ps. 17 nr. 7 = LPY II 111 nr. 66; LPY IV 291 nr. 232; Scheu 85 nr. 79; Bar. 169, 295 = Specht 287 nr. 35; LTA 10b(152), 208(37), 211(19), 217(123, 163), 262(73), 264(136), 280(3), 324(3), 368(13, 169, 255), 370(230), 406(238), 450(113), 462(14, 313, 333), 552(908); LMD I 142(43), I 301(6), I 314(2), I 502(9), I 527(11), I 539, I 811(7), I 834(2), III 15(3).

671. *Trys kalbos.* Jaunuolis išmoksta šunų, paukščių ir varlių kalbas. Pasinaudodamas tomis kalbomis, sužino priemones išgydyti sergančiai karalaitei, laimi karalaitės ranką, suranda paslėptus turtus ar kitu kuriuo būdu pasidaro laimingas.

[4]: Jurk. 92 nr. 43 = LPY I 153 nr. 77; Bar. 120; LTA I 133(169, 178).

672A. *Gyvačių karaliaus vainikas.* Kam pavyksta įsigyti gyvačių karaliaus vainiką, tas viską žino, mato žemėje paslėptus turtus, supranta gyvulių kalbą ir pan. Tačiau jį įsigyti labai sunku, nes grobiką vejasi dideliausi būriai gyvačių, kad ir raitam dažniausiai nepavyksta ištrūkti.

[6]: Jurk. 117 nr. 53a–b = LPY I 163–164 nr. 86–87 = Wolt. chres. II 295 nr. 61; LPY IV 290 nr. 231; MT III 132; LTA 369(25), 450(79).

675. *Tinginys berniukas.* Sugauna žuvį (lydį) ir vėl ją paleidžia, kai žuvis pažada, kad išsipildys visi jo norai, pasakius „per tos žuvies žodį"; pasidaro nuostabius daiktus (savaime plaukiantį laivą ir pan.); jį išjuokia karalaitė, kurią jis nepalietęs padaro nėščią; gimęs vaikas nurodo savo tėvą; tinginį su karalaite įdeda statinėn ir paleidžia į jūrą; jis pasistato pilį šalia karaliaus rūmų, pasiima ten karalaitę ir pasikvietęs nužemina (sugėdina) karalių (plg. mt. 652).

[20]: Dow-Sylw. II 28, 318; LPY III 114 nr. 74, IV p. 180 nr. 158, p. 237 nr. 185, p. 289 nr. 230; Žv. 1931 p. 36; LTA 208(78), 219(100), 279(13, 95), 397(25), 406(230), 449a(54a, 85), 456(14, 34), 462(174, 402); LMD I 559(1).

676. *Plėšikų turtai kalne.* Neturtingas žmogus pastebi, kaip plėšikai, tam tikros formulos pagalba („Kalne, atsidaryk!" ir pan.) įeina į kalną, kur paslėpti jų turtai; plėšikams pasišalinus, jis eina į kalną ir išneša daugybę pinigų; tatai sužino jo turtingasai brolis (pinigams seikėti paskolintas indas), bando irgi pasipelnyti; bet užmiršta formulą, kaip reikia išeiti iš kalno, jį ten atranda plėšikai ir nužudo.

[16]: Jurk. 76 nr. 38 = LPY I 145 nr. 73; LPY II 259 nr. 163, III 12 nr. 7; Bar. 339; Žv. 1928 p. 99; LTA 10b(151), 218(25), 262(64), 405(289), 422(184), 449a(130), 449b(60), 489(21); LMD I 126(25), I 133(239, 269).

KITI STEBUKLINGI ATSITIKIMAI
OTHER TALES OF THE SUPERNATURAL

700. *Nykštukas.* Bevaikė pora nori turėti kūdikį, kad ir tokį mažą kaip nykštys; burtininkės pamokyta, senelė užmeta užpečkin nusipjovus savo nykštį, iš kurio išauga mažas vaikas; tas vaikutis yra nepaprastas: nuneša ariančiam tėvui pietus, aria tupėdamas arklio ausyje, leidžiasi parduoti ponui ir vėl pabėga, pasislepia šiauduose, jį suėda karvė, kurią papjovus vėl išsigelbsti, suėda vilkas, jo pilve šaukiasi pagalbos ir pan.

[42]: Dauk. 66 nr. 41; Dow-Sylw. I 280, II 66; Schl. Mär. 7 = Schl. Hand. 121 = LPY I 8 nr. 4; Jurk. 23 nr. 5 = LPY I 121 nr. 40; Capp. For. 31 p. 443 nr. 9; LPY II 139 nr. 85, III 91 nr. 53; Wolt. chres. II 376 nr. 92; Liet. pas. 23 nr. 22 = Capp. Mär. 77 nr. 29; Žv. 1933 p. 361; LTA 10b(228), 218(52), 262(189), 267(1), 337(51), 344(742, 771), 370(332), 421(42), 449a(100), 449b(102), 452(84), 462(102), 474(36), 545(61), 552(1114, 1164), 662(307), 686(101), 724(41, 106), 725(421); LMD I 93(8), I 133(39, 80), I 301(16), I 480(8), I 509(6), I 802(9), I 840(16), I 842(26).

***701.** plg. rus. *703. *Netikras vaikas.* Bevaikiai seniai vaiko vietoj augina vėžį, nutašo vaiką iš medžio, nulipdo iš sniego ir pan.

The Artificial Child. An aged, childless couple rear a crayfish instead of a child, carve themselves a child from wood, or make one from snow and the like.

[9]: Žv. 1932 p. 316; LTA 297(82), 369(24), 370(370), 724(86), LMD I 133(82), I 592(21), I 627(86), I 843(41).

***702.** *Mergaitė iš uogos ir piemenukas.* Piemenukas randa miške uogą, ją pučia ir išpučia mergaitę; jai pastato miške namelį ir ten slaptai laiko; atradęs mergaitę vilko suėstą (plg. mt. 123, 327C), piemenukas pasikaria.

The Girl who Originated from a Berry, and the Shepherd-boy. The shepherd-boy finds in the forest a berry, which he blows on till a girl transpires from it. He builds her a house in the forest and keeps her there secretly. A wolf devours the girl (Cf. Mt. 123, 327C). Overcome with grief the boy hangs himself.

[12]: LPY III 66 nr. 33; LTA 262(18), 357(111), 372(26), 456(7), 544(335), 662(275, 300), 686(26), 724(10, 47), 725(420).

***703.** *Stebuklingas vaikas.* Stebuklingu būdu gimęs vaikas (angelas) padaro savo tėvus (dėdę) laimingus ir atlieka nuostabius darbus.

The Infant Prodigy. The boy (angel), supernaturally born, makes his parents (uncle) very happy and performs wonderful tasks.

[4]: Les-Brug. 170 nr. 6 = 490 nr. 41 = LPY I 181 nr. 103; LPY IV 31 nr. 29; LTA 544(296); LMD I 571(1).

706. *Moteris nukirstomis rankomis.* Brolienė neteisingai įskundžia savo vyrui jo seserį, ir jis liepia jai nukirsti rankas; miške paliktą mergaitę atranda karalaitis ir ją veda; ištremiama antrąkart su kūdikiu, nes brolienė (anyta) pakeitė vyro laišką; pasilenkus jai iš upelio gerti, krenta į vandenį vaikas, ji griebia vaiką, ir atauga jos nukirstos rankos; susitinka su vyru, viskas išsiaiškina.

[33]: Dow-Sylw. II 446; Les-Brug. 266 nr. 47 = 505 nr. 46 = LPY I 272 nr. 141; Schl. Mär. 20 = Schl. Hand. 132 = LPY I 19 nr. 10; LP II 103 nr. 42; LPY III 89 nr. 51, IV 190 nr. 161; LTA 10a(83), 10b(142, 235), 50(4), 218(15), 262(193–194), 322(198), 356(161), 367(7), 405(259), 409(64), 421(48), 422(98), 430(447), 449a(136), 449b(3), 452(5), 462(111, 427), 494(63), 539(4), 691(18), 724(69, 134); LMD I 133(183, 251).

707. *Trys nepaprasti kūdikiai.* Trys seserys kalbasi, ką kuri galėtų duoti, jei jas vestų karalaitis: pirmoji žada vieno lino valaknu apdengti visą kariuomenę, antroji – iš gorčiaus grūdų prikepti duonos visam pulkui, trečioji – pagimdyti vaikus, kurių kaktoje švies saulė, pakaušy mėnuo ir pan.; karalaitis išgirsta jų pokalbį ir veda trečiąją; tikrai ji pagimdo du nuostabius sūnus ir trečią dukterį, bet pavydžios vyresniosios seserys išmeta vaikus į upę ir jų vietoj padeda šuniukus; karalienę uždaro kalėjiman; išmestus vaikus atranda žvejys ir užaugina; sūnūs eina ieškoti savo tėvo arba ieško kalbančio paukščio, dainuojančio medžio ir gyvybės vandens; abu broliai žūva (paverčiami akmenimis), tuo tarpu sesuo, pasitarnavusi seneliui (senelei), atgaivina brolius ir pasiima magiškus daiktus, kurie atkreipia karaliaus dėmesį; kalbąs paukštis papasakoja karaliui visą tiesą (arba papasakoja vienas vaikų, iškalbėdamas statinę riešutų, t.y. kas sakinys – „du riešučiu"); laimingai susitinka tėvas, motina ir vaikai; nedoros seserys nubaudžiamos.

[65]: Kar. XI 256 nr. 18; Dow-Sylw. I 181, 189, II 83, 136, 406, 451; Jurk. 83 nr. 41 = LPY I 149 nr. 76; LP I 86–89 nr. 29–30, II 178 nr. 37 = Specht 225 nr. 17: Liet. pas. 32 nr. 26; Bar. 86 = Specht 213 nr. 16; LTA 58(63), 198(298), 208(110), 217(132), 218(41), 262(55, 222), 272(73), 278(21), 279(120), 280(5, 19), 303(1), 339(15), 344(764), 358(612,

619), 368(54, 329), 370(278), 393(36a), 397(22), 398(268), 449a(9, 52, 123, 145), 449b(68, 80, 104, 131), 452(95), 456(33, 36), 462(158, 198, 259, 470), 469(63), 544(337), 552(756–757, 766–767), 686(38, 61), 691(12); LMD I 133(219), I 297(13), I 494(8), I 558(6), III 31(4).

708. *Išsigimėlis.* Pamotės raganos burtų dėka, karalaitė pagimdo išsigimėlį ir esti išvaroma. Išsigimėlis globoja savo motiną, kol viskas susitvarko, per motinos vestuves virsta gražiu jaunikaičiu.

[1]: Dow-Sylw. I 382.

709. *Snieguolė.* Gražuolė našlaitė turi baltą, kaip sniegas, odą ir raudonas, kaip kraujas, lūpas; pamotės magiškas veidrodis sako jai, kad našlaitė yra už ją gražesnė; pamotė liepia medžiotojui nužudyti mergaitę, bet tas jos pagaili ir atneša šuns širdį; mergaitė randa miške nykštukų (galvažudžių) namus, kurie ją priima už seserį; pamotė bando našlaitę nužudyti užnuodytu rūbu, batukais, žiedu ir pan.; mergaitė užmiega, nykštukams trečią kartą nebepavyksta jos atgaivinti, palaidoja stiklo grabe; ją atranda karalaitis ir numauna žiedą, mergaitė atgyja; pamotę nubaudžia.

[29]: Dow-Sylw. I 64, 172, 199, II 242, 306; Kar. XI 236 nr. 4; LP I 91 nr. 31; Tž II 251; LTA 10b(209), 69(508), 198(249), 208(47, 115), 218(12), 219(105), 260(248), 380(426), 413(27), 421(21, 48), 438(109, 116), 449a(67), 450(100), 686(90), 687(45); LMD I 133(184); I 817(1), III 26(79).

710. *Uždraustas kambarys.* Tėvas netyčiomis pažada savo dukterį Marijai (burtininkei, nedorai uošvei); mergaitė atkakliai ginasi nežiūrėjus į uždraustą kambarį ir tampa nebylė; ją veda karalaitis; Marija atima vieną po kito jos vaikus, apkaltina motiną, ir tik būdama ant laužo galop ji prisipažįsta pažiūrėjus į uždraustą kambarį, tada viskas laimingai baigiasi.

[21]: Les-Brug. 197 nr. 18 = 498 nr. 44 = LPY I 204 nr. 113; LP I 110 nr. 24; LPY II 26 nr. 15, IV 137 nr. 131; LTA 10b(238), 45(39), 218(32), 260(42, 147), 262(83, 101), 270(606), 340(69), 368(98, 250, 327), 397(148), 407(21), 449a(47), 449b(57); LMD I 301(46).

715. *Nepaprastas gaidelis.* Senelis ir senutė turi gaidelį ir vištytę; gaidelis nuskrenda ant pono dvaro ir gieda: „Ka-ka-ry-koo, aš tą poną supustysiu!"; liepia jį mesti pas arklius – prakapoja arkliams kaktas (akis), meta į šulinį – „Ryk, šikine, vandenį!", meta į ugnį – „Liek, šikine, vandenį!", galop į pinigų dėžę – suryja pinigus; grįžta pas senelius, liepia kloti paklodę – išmeta pinigus; panašiai nori daryti ir vištytė, bet pinigų vietoj mėšlas.

The Wonderful Cock. An old couple have a cock and a hen; the cock flies to the rich man's manor and cries: „Cock-a-doodle-doo, I will eat you!"; the man orders it to be thrown into the stable – pecks open the horses' heads (eyes); thrown into the well, cries: „Buttocks, swallow the water!"; thrown into the fire – „Buttocks, outpour the water!"; finally thrown into the strong-box – gobbles up the money; on its return home bids the old couple spread a sheet – casts out the money; the hen tries to do likewise – dung in place of money.

[41]: Dow-Sylw. II 287; LPY II 99 nr. 57; III 83 nr. 44; LTA 218(72), 219(114), 262(66), 279(60), 325(20), 337(65), 344(767), 350(248–249), 367(10), 368(136), 372(34), 398(290), 407(4), 409(56), 426(19), 449a(90), 449b(137, 189), 456(5, 45), 468(179), 470(27), 481(42), 552(447), 544(263), 662(191, 225, 254, 301), 687(15, 26), 724(136); LMD I 133(252), I 662(1), III 46c(6), III 83(6), III 114(1).

***716.** *Žmogaus pilvas.* Žmogus skundžiasi, kad jam reikia pilvui vergauti; kai iš jo atima pilvą, pasidaro nuobodu gyventi - vėl susigrąžina pilvą.

A Man's Stomach. The man complains that he is a mere slave of his stomach. When it is taken away from him, he discovers that life has become very dull to him - recovers his stomach.

[8]: LP I 14 nr. 29, II 16 nr. 26; Ms. ps. 15 nr. 5 = LPY II 109 nr. 64; LPY IV 15 nr. 13; Scheu 73 nr. 63; El. p. 244 nr. 452; LTA 262(272); LMD I 527(8).

720. *„Motina mane užmušė, tėvas suvalgė".* Nedora pamotė nužudo posūnį, suspausdama jį skrynios užvožu, išverda jo mėsos ir duoda nieko nežinančiam tėvui valgyti; sesuo surenka kaulus ir įdeda paukščio lizdan, kuris jį išperi kaip paukštį; gauna iš pirklių dovanų, apdovanoja jomis seserį ir tėvą, o pamotei dovanos vietoj meta girnapusę ir ją užmuša; žuvus pamotei, paukštis vėl virsta berniuku.

[9]: LPY II 227 nr. 145; Liet. pas. 39 nr. 29; LTA 10b(223), 42(58), 208(26), 662(238); LMD I 133(185), I 578(2), III 38d(6).

725. *Sapnas.* Tėvas išvaro sūnų, kuris susapnuoja (išgirsta paukščių kalbą), jog tėvai turės prieš jį nusilenkti, išgers vandenį, kuriuo jis prausis ir pan.; pergyvena įvairius nuotykius: nugali priešininkus, laimi karalaitę ir t.t., galop išsipildo pranašystė.

The Dream. The father drives out his son who has dreamed (heard the birds say) that his parents shall humble themselves before him - drink the water he will wash himself with, etc.; he meets with various adventures: conquers his adversaries, wins the princess, etc.; finally the prophecy of the dream comes true.

[17]: Kar. XI 241 nr. 9; Dow-Sylw. I 450; Les-Brug. 208 nr. 24 = 457 nr. 27 = LPY I 215 nr. 119; LP II 42 nr. 46 = Lev. 16 nr. 17; LPY III 174 nr. 102; MP III 62; LTA 208(80), 211(31), 291(214), 350(186), 358(242), 450(3), 462(75, 423); LMD I 133(115, 201, 221).

***729.** *Kirvis įkrenta į upelį.* Dvasia rodo auksinį kirvį, bet teisingas žmogus sako, kad ne jo. Kitas tyčiomis įmeta savo kirvį, nori prisipažinti auksinį, bet nė savojo nebeatgauna.

An Axe Falls into the Stream. The water-sprite exhibits a golden axe, but the honest man admits that it does not belong to him. Another man deliberately throws his axe into the water, and claims the gold one as his own. He gets neither.

[8]: Kar. XII p. 1 nr. 46; Jurk. 19 nr. 4 = LPY I 119 nr. 39a; LPY I 120 nr. 39b; LP II 27 nr. 35; LV 373 nr. 177; Bar. 212; LTA 393(157), 421(32).

***730.** = pr. 45. *Veža pragaran pyragus.* Neturtingas brolis nuneša turtingajam dovanų prasto pyrago. „Eik su savo pyragais į pragarą". Pakelėje sutinka senelį, kuris pamoko, kaip elgtis. Išgelbsti iš pragaro daug sielų ir esti apdovanojamas (senelis nuperka iš jo avis - išvaduotas sielas). Ir turtingasai veža pragaran pyragus, bet nemandagiai elgias su seneliu, negauna patarimų ir atitenka velniams.

Transporting White Bread to Hell. The poor brother brings his wealthy brother a gift of course white bread. - „Go to hell with your bread". On his way to hell, he meets an old man who tells him what he is to do there. Saves many souls from hell and is rewarded by the old man (he buys the sheep - redeemed souls). The wealthy brother also takes bread to hell, but through discourtesy to the old man he gets no counsel, and so falls a victim to the devils.

[25]: Dauk. 108 nr. 91; Les-Brug. 235 nr. 35 = 488 nr. 40 = LPY I 241 nr. 129; Dav-Silv. 21 nr. 8 = LPY II 63 nr. 38; El. 84 nr. 197; LTA 42(5, 31), 68(329), 218(67), 262(197), 272(47), 368(276, 289), 405(260), 522(19), 544(244), 662(214), 687(23), 724(29, 108); LMD I 106(6), I 133(64), I 300(15), I 661(30), I 896(6), I 1000(675).

735. *Turtingo ir neturtingo žmogaus laimė (dalia).* Neturtingas brolis mato, kaip kažkokia moteriškė (laimė) rūpinasi, kad jo turtingojo brolio gėrybės neitų niekais. Priverčia ją pasakyti, kur yra jo paties laimė. Suradęs savo laimę praturtėja (laimė jam liepia mesti ūkininkavus ir imtis prekybos ir pan.).

[21]: Dow-Sylw. I 35, II 263; LP II 194–195 nr. 8–9; LPY IV 116 nr. 117; LTA 10b(235), 208(173), 219(115), 260(48), 395(26), 422(85), 426(39), 449b(134), 462(98), 662(303); LMD I 301(51), I 314(5), I 573(8), I 661(1), I 822(7), I 978(23).

***735A.** = rus. *735 I. *Neturtingo žmogaus dalia.* Vargšas žmogus kur nors uždaro savo nedorą dalią ir pralobsta. Turtingasai brolis iš pavydo ją paleidžia, bet dabar bloga dalia pristoja prie turtingojo ir jis lieka vargšas.

The Poor Man's Lot. The poor man confines in some place his evil lot, and afterwards becomes prosperous. Out of envy his rich brother sets it free; it then follows him.

[25]: Kar. XII 11 nr. 54; Mitt. IV 39 = LPY II 262 nr. 167 = Lev. 29 nr. 37; LP II 211 nr. 3; LPY IV 131 nr. 124; Bar. 208, 218 = Specht 229 nr. 18; Bar. 319, 402; Žv. 1927 p. 137, 1930 p. 358; LTA 208(54), 260(432), 262(252), 267(21), 368(150), 370(217, 348), 374d(2109), 393(158), 397(37), 469(81), 492(18), 552(1113), 692(34); LMD I 105(7).

***735B.** *Nedalios (vargo) persekiojami žmonės.* Norėdami pabėgti nuo juos persekiojančios nedalios, nelaiminga pora pasistato sau kitą trobą. Tačiau vos persikėlus į naująją pirkią, vargas atsiliepia ant krosnies: „Jau trečia diena, kaip aš judviejų čia laukiu".

The Couple Persecuted by Adversity. Wishing to escape the persecutions of Adversity, the luckless couple build themselves a new home. Scarely do they establish themselves in the new home, when Adversity addresses them from the hearth: „It is already three days since I am awaiting you here".

[2]: LP I 212 nr. 4; LPY IV 131 nr. 124.

***737A.** *Kodėl aš nieko neturiu?* Vyras, kuriam niekas nesisekė, ėjo pas karalių klaustis, kas jam daryti. Karalaitė: „Turi vesti". Karalius už kvailą patarimą liepė jai pačiai už jo ištekėti ir išvarė. Vyras laimėjo dideles ląžybas su pirkliu, įrodydamas, jog daiktas, kurį jis atnešė parduoti, tikrai yra jo žmonos.

Why Have I Nothing? A luckless man goes to the king to ask him for counsel. The princess: „You should marry". In punishment for such foolish advice, the king drives her forth and orders her to marry him herself. When they are married, the husband wins an important wager from a merchant, by proving that the object which he has brought for sale really is his wife's property.

[12]: Dow-Sylw. II 17; Schl. Mär. 86 = Schl. Hand. 192 = LPY I 62 nr. 24; Ms. ps. 19 nr. 7 = LPY II 112 nr. 67 = Liet. pas. 50 nr. 34; LPY III 122 nr. 78, p. 127 nr. 81; MP IV 29; LTA 208(25), 356(172), 449b(161), 452(67); LMD I 131(2), I 527(12).

***737B.** *Dalinga žmona.* Vyras be dalios veda dalingą žmoną ir gyvena iš jos dalios – tada viskas sekasi.

The Lucky Wife. A luckless man becomes successful in all his undertakings when he marries a lucky woman and lives by her luck.

[12]: LP I 104 nr. 6, p. 122 nr. 4, II 210 nr. 2; LPY III 58 nr. 28, IV 7-8 nr. 6-7, p. 113 nr. 115; El. 243 nr. 451; LTA 397(24, 64); LMD I 133(75), I 318(16).

***738.** *Sūnus be dalios ir žiniuonis tėvas.* Pamatęs pas sūnų dalingą gyvulį, tėvas nori jį sunaikinti, bet jo mėsos užvalgo sūnaus vaikai ir pasidaro dalingi.

The Luckless Son and his Wizard Father. Seeing a luck-bringing animal at his son's house, the father orders it to be destroyed; but the grandchildren eat of its meat and become fortunate.

[5]: LP I 117 nr. 2; LPY IV 10 nr. 8; MP IV 5; LTA 413(28), 522(710).

***748.** = liv. p. 74 nr. 237. *Kūčių naktį šnekasi gyvuliai.* Kas tyčiomis klauso - miršta. Ir arkliai sako: „Ilsėkimės, ryt reiks vežti šeimininko lavonas". Kas netyčiomis išgirsta gyvulių kalbą, esti laimingas: sužino, kur yra paslėptas turtas ir pan.

On Christmas Eve Animals Talk like Human Beings. Intentional listeners - die. E. g. the horses say: „Let us rest, for tomorrow we shall have to draw our master's corpse for burial". Accidental listeners meet with good fortune: discover where treasure is hidden, etc.

[25]: N. Pr. Prov-Blätter V (1848) p. 467; Žv. 1932 p. 381; LTA 260(208, 319, 322, 336), 262(242), 284(567, 616), 327(68), 350(195), 368(25), 405(278), 426(67), 430(4), 462(381, 471, 486), 552(801), 600(201[18]), 613(214), 670(7-8); LMD I 513(3), I 538(9).

B. RELIGINĖS PASAKOS (LEGENDOS)
RELIGIOUS STORIES

750. *Dievas ir šventieji svečiuose.*

A. *Trys norai.* Atsilygindamas už nakvynę ir vaišingumą, Dievas (šventasis) neturtingiems žmonėms pažada, kad išsipildys trys jų norai. Jie prašo sveikatos ir duonos, o po mirties laimingo amžino gyvenimo. Tuo tarpu pasipelnyti norįs turtingasis per neatsargumą visus tris norus pavartoja be naudos.

[8]: Jurk. 73 nr. 36 = LPY I 144 nr. 71; El. 174 nr. 387, p. 175 nr. 391; Bar. 117; LTA 422(96); LMD I 93(15), I 480(15), I 573(9).

*****A[1]. *Pirmas dienos darbas.* „Ką pradėsi dirbti, tai dirbk visą dieną". Neturtingasis ėmė matuoti drobę (skaičiuoti pinigus) ir daugybę jų prisikrovė, turtingas šykštuolis ėmė blusinėtis ir pan.

The first Day's Work. „Keep doing all day what you begin". The poor man begins to measure linen (count money) and makes a pile of it. The wealthy miser seeks for fleas on his body (and the like).

[14]: Dow-Sylw. I 66; LPY III 68 nr. 34; IV 16 nr. 15; Žv. 1926 p. 171; El. 178 nr. 400; LTA 36(36), 45(37), 260(74, 287), 270(522), 452(20); LMD I 92(2), I 554(5), I 601(1).

***750B.** *Stebuklingas maisto produktų padaugėjimas:* iš mažo kiekio miltų iškepama daug duonos; papjautas mėsai gyvulys vėl atgyja arba gyvam gyvuliui išpjaunamas mėsos gabalas, ir išpjautoji vieta tuoj vėl atauga.

The Miraculous Increase of Victuals: an abundance of bread is backed from a small quantity of flour; the animal slaughtered for meat revives, or the place where flesh is cut away from a live animal grows new flesh.

[13]: Kar. XI 286 nr. 40; El. 169 nr. 384, p. 179 nr. 401, 388, p. 227 nr. 439, p. 229 nr. 440, p. 234 nr. 444, p. 241 nr. 448; LTA 98(32), 407(21), 422(58), 552(714); LMD I 840(6).

752A. *Kristus ir šv. Petras jaujoje.* Šykštus ūkininkas liepia keleiviams už nakvynę iškulti jaują javų: jie sukrauna javus ir uždega – grūdai atsiskiria nuo šiaudų („Pamažu, ugnele, pamažu!"); tai pamatęs ūkininkas bando pats panašiai kulti, sudegina kluoną.

[22]: Dow-Sylw. II 286; TŽ V 638 nr. 27; Žv. 1931 p. 51; El. 122 nr. 285, p. 161 nr. 374, p. 162 nr. 375–376, p. 163 nr. 377, p. 164 nr. 378, p. 165 nr. 379; LTA 208(140), 260(73, 82, 332), 338(674), 408(126), 449b(118), 462(255), 544(340), 724(27); LMD I 301(1), I 815(5).

***752B.** *Vaišinga našlė.* Neturtinga našlė vaišingai priima nakvynėn Dievą ir šv. Petrą. Kai Dievas kitą dieną liepia vilkui papjauti vienintelį jos turtą – karvę, šv. Petras prikiša Dievui nedėkingumą. „Jai karvė nebereikalinga, ji šiąnakt ateis pas mane". Arba kai našlė neprikaišioja Dievui dėl tos nelaimės, Dievas ją gausiai apdovanoja. (Plg. mt. 759).

The Hospitable Widow. A poor widow hospitably receives God and St. Peter staying the night. The next day, when God orders the wolf to kill the widow's only cow, St. Peter rebukes God for ingratitude. „She has no need for the cow, for tonight she will be with me". Or when the widow suffers her loss without reproach, God rewards her generously. (Cf. Mt. 759).

[12]: Žv. 1930 p. 20; El. p. 187 nr. 399, p. 209 nr. 421–422, p. 210 nr. 423; TŽ V 641 nr. 34; LTA 260(80), 368(133), 426(62); LMD I 93(17), I 480(17), I 840(7).

753. *Kalvis atnaujintojas.* Kalvis priima padėjėją (velnią, angelą, šv. Petrą), su kuriuo atnaujina senus ponus (atgydo numirusius). Manydamas, jog jau visa pats mokės, padėjėją išvaro. Pats vienas dirbdamas patenka nelaimėn, padėjėjas pagelbėja.

The Smith Rejuvinating. The smith takes on an assistant (devil, angel, St. Peter) who helps him rejuvinate old gentlemen (resucitate the dead). Thinking himself fully capable of doing the work by himself, he discharges his assistant. Working alone he falls into trouble. Is saved by his former assistant.

[12]: Les-Brug 188 nr. 15 = 485 nr. 39 = LPY I 196 nr. 110; LV 334 nr. 73; Capp. Mär. 134 nr. 44; LTA 42(32), 260(330), 267(28), 368(105), 449a(103), 486(30), 544(273), 619(9); LMD I 133(212).

756B. *Galvažudys Madėjus.* Nelaimėn patekęs tėvas, pats nežinodamas, užrašo velniui savo tik ką gimusį sūnų („Atiduok man, ko namie nepalikai"); suėjus laikui (20 metų), jaunikaitis (jau klierikas) keliauja į pragarą ir patenka į baisaus galvažudžio Madėjaus namus; galvažudys, patyręs, jog jis einąs į pragarą, palieka jį gyvą, bet prašo sužinoti, kokia jo laukia po mirties pragare bausmė; klierikas, krapindamas šv. vandeniu, atsiima iš velnio tėvo jam duotą raštą, pamato baisią galvažudžiui paruoštą lovą, kurios net velnias bijo, ir grįždamas viską papasakoja galvažudžiui Madėjui; dabar galvažudys nutaria atgailauti ir prašo paskirti jam atgailą – klierikas įbeda į žemę sausą obelies lazdą, liepia nešti burna iš šaltinio vandenį ir ją laistyti, kai lazda sužaliuos ir duos vaisių, atgaila bus atlikta; po daugelio metų važiavo per mišką tas pats klierikas, dabar jau vyskupas, ir jam labai pakvipo obuoliai; pasiuntė vežėją, tas pranešė, jog sėdįs žilas senelis ir neduodąs skinti obuolių; nuėjo pats vyskupas ir atrado tą patį galvažudį; ėmė jis

dabar išpažinti vyskupui savo nuodėmes, vis krito obuoliai, liko dar du, prisipažinus, jog užmušė savo tėvą ir motiną, nukrito ir tie, atgailotojas čia pat mirė.

[48]: Dauk. 74 nr. 47; Siem. 145 nr. 150; Iv. kal. 1860 p. 43; Schl. Mär. 75 = Schl. Hand. 182 = LPY I 56 nr. 22; Les-Brug. 228 nr. 32 = 500 nr. 45 = LPY I 234 nr. 126 = Wolt. chres. II 304 nr. 67; Dow-Sylw. I 119, II 46, 268, 271, 279; LP I 38 nr. 22; LPY III 225 nr. 134; MP IV 33; LTA 10b(243), 198(246), 208(40, 124), 210(214), 260(130), 262(174, 206), 270(619), 272(71), 279(61), 291(226), 322(194), 350(179), 358(602, 632), 364(10), 368(14, 70), 397(55), 405(299), 425a(116), 462(12, 449), 465(10), 474(8), 494(8), 552(740), 671(60), 724(141); LMD I 123(4), I 126(12), I 509(4), I 530(9), I 635(4).

757. *Išdidaus karaliaus bausmė.* Karalius nenorėjo tikėti, kad kas nors galįs jį pažeminti (tyčiojasi iš kunigo pamokslo ir pan.); besimaudant angelas apsirengė karaliaus drabužiais, karalius liko nuogas, niekas jo nepripažino, laikė bepročiu ir pan.; po visos eilės patirtų vargų, apgailestavus dėl savo išdidumo, angelas vėl sugrąžino karalių į sostą.

[8]: LPY IV 3 nr. 3; Bar. 244; El. 252 nr. 461; LTA 260(76), 398(257), 421(51), 422(128), 452(24).

***758.** = ung. 753[1]. *„Čia augs ir be Dievo"*, – atsako išdidus ūkininkas, dirbąs gerą žemę, į keleivio (paties Dievo) palinkėjimą „Padėk Dieve". Užaugo tik ten, kur buvo keleivio pėdos. Blogą žemę dirbąs, bet pasitikįs Dievo pagalba ūkininkas susilaukė gero derliaus.

„My Crops Will Thrive here without God's Blessing". This is the answer a proud farmer, toiling on rich soil, gives to the traveller's (God's) greeting „God bless you". The only crops he benefits grow up where the traveller has left his footmarks. The farmer of the poor soil, because he put his trust in God, is rewarded with good harvest.

[29]: Kar. XII 23 nr. 64; LP I 14 nr. 28, II 16 nr. 25; LPY IV 16 nr. 14; TŽ V 639 nr. 28; El. 74 nr. 184, p. 115 nr. 278, p. 153 nr. 364, p. 156 nr. 365, p. 157 nr. 366, 368–369, p. 159 nr. 372–373; LTA 98(29), 260(74, 335), 272(67), 364(2), 422(56), 462(20, 74, 122, 467), 520(6), 720(100); LMD I 93(1a), I 114(2d), I 480(1[1]).

759. *Dievo poelgių teisingumas.* Vienuolis keliauja su Dievu (angelu) ir stebisi dėl pastarojo tariamai neteisingo elgesio: atsilygindamas už vaišingumą, pavagia aukso taurę, nedoram šeimininkui ją palieka, uždega geradario trobą arba nustumia nuo tilto į upę jo sūnų ir pan.; vienuoliui ėmus prikaišioti nedorą elgesį, paaiškina: taurė buvo užnuodyta, po degėsiais ras pakastą lobį, užaugęs vaikas būtų užmušęs savo tėvus ir pan. (Plg. mt. *752B).

[11]: Kar. XI 280 nr. 37; LPY II 222 nr. 142; Bar. 373; TŽ V 639 nr. 29; El. 179 nr. 388, p. 208 nr. 420, p. 211 nr. 424; LTA 208(105), 370(350), 457(232), 462(33).

761. *Laiškas iš pragaro.* Nedoras ponas (arba jo urėdas) siunčia persekiojamą baudžiauninką (žr. mt. 465) arba nepaprastą berną (žr. mt. *762) į pragarą nunešti mirusiam ponui (tėvui) laišką; mirusiu ponu velniai važinėja, pavertę jį arkliu, arba virina katile; kol ponas rašo sūnui laišką, urėdas turi degti katile arba pasilieka pragare, paverstas velnių arkliu.

[20]: Les-Brug. 209 nr. 25 = 494 nr. 42 = LV 110 nr. 8; LP I 50 nr. 33, II 116 nr. 49; LPY II 217–219 nr. 140–141, III 38 nr. 14, IV 130 nr. 123; Bar. 263; LTA 45(35), 260(15, 108), 284(520), 422(143), 462(293), 491(3), 552(911), 619(26, 40), 724(107); LMD I 314(4).

***762.** *Bernas tarnauja už sprigtus.* Šykštuolis ponas pasisamdo stipruolį berną (šventąjį, angelą, velnią) už tris sprigtus. Atlieka visus darbus ir sprigtais užmuša nedorą poną.

Fillips in Return for Service. The avaricious man hires a strong hide (saint, angel, devil), who in return for his services demands only the right of giving his master three fillips. He performs the tasks assigned him, and kills his mean master by dealing him the fillips.

[42]: Dauk. 24 nr. 11, p. 41 nr. 21; LPY II 115 nr. 58, IV 29 nr. 25; Bar. 355; MP II 43, IV 17; LTA 42(37, 71), 242(6), 260(321), 262(58, 251), 270(536), 284(527), 337(21, 24), 338(641, 650), 340(72), 358(601), 368(35, 48, 293), 407(36), 409(53), 421(84), 449a(5), 449b(98, 162), 462(13, 79, 524), 469(47), 476(28), 687(3), 724(75, 140); LMD I 126(36), I 332(11), I 518(12), I 832(2).

763. *Pinigai – galvažudžiai.* Dviese (trise) randa paslėptus pinigus; vienas nueina parnešti degtinės ir įdeda į ją nuodų, norėdamas vienas gauti turtą; antrasis grįžtantį nušauna, išgeria užnuodytą degtinę ir pats miršta.

[16]: Dow-Sylw. I 52; LP II 129 nr. 77; LPY II 271 nr. 173, III 232 nr. 139; Bar. 99; LTA 262(275), 368(103, 146, 236), 480(272), 492(16); LMD I 133(119), I 137(14), I 154(2), I 513(5), I 805(8).

768. *Šv. Kristoforas ir vaikelis Kristus.* Paima pernešti per upę mažą vaikelį; benešant jis vis sunkėja – „Tu neši visą pasaulį (pasaulio Išganytoją) ant savo pečių".

[1]: LMD I 526(2).

***769.** *Išgelbėto numirėlio laiškas.* Neturtinga moteris vis melsdavosi už skaistykloje kenčiančias sielas. Kartą grįždama iš bažnyčios sutiko žmogų, kuris davė jai laišką, skirtą vienam turtingam pirkliui. Laiškas buvo rašytas mirusio pirklio savo sūnui, kur rašoma, kad tos moteriškės maldos išgelbėjo jį iš skaistyklos ir prašo ją apdovanoti.

The Letter of a Dead Man Released from Purgatory. A poor woman always prayed for the souls in purgatory. One day on her way home from the church, she meets an old man, who asks her to deliver a letter to a certain wealthy merchant. The letter, it turns out, is from a dead merchant to his son, asking him to reward the woman for her sincere prayers, owing to which he has been released from purgatory.

[4]: Iv. kal. 1864 p. 25 nr. 1; LTA 28(336), 260(104), 452(22).

***770.** *Kviečia Dievą į svečius.* Laukdamas Dievo, turtuolis puikiai pasiruošia, bet liepia išvaryti (šunimis išpjudyti) atėjusį elgetą – tai ir buvo pats Dievas. Pokalbis prie kryžiaus.

A Man Invites God to his House. He makes grand preparations for God's reception, yet orders that a beggar, who has came to his doors, be driven away (or the dogs set on him). The beggar, it turns out, was God himself. The conversation at the cross.

[24]: Dauk. 83 nr. 73; Iv. kal. 1863 p. 21; Dow-Sylw. I 187; LPY IV 18 nr. 17; El. 76 nr. 187, p. 122 nr. 296, p. 132 nr. 327, p. 213 nr. 425–426, p. 214 nr. 427, p. 216 nr. 429, p. 217 nr. 430, p. 218 nr. 431–432, p. 219 nr. 433, p. 220 nr. 434; LTA 10b(283), 260(329), 462(203), 470(20), 675(95), 687(34); LMD I 324(1), I 669(17).

***771.** *Senelis su žarijomis.* Neturtingas žmogus, išgesus namuose ugniai, ieško ugnies; randa senelį prie ugniakuro, gauna žarijų, kurios namie virsta auksu.

Turtingasis tyčiomis išgesina namuose ugnį ir prašo senelį žarijų. „Tavo pilni namai ugnies". Sodyba dega.

The Old Man with the Live Coals. The poor man goes to seek a light for his fire and come across an old man seated before a fireplace. The embers he takes home turn to gold. The wealthy man purposely extinguishes his fire at home and requests the old man to give him some coals. „Your house is full of fire". Finds his homestead in flames.

[15]: LPY IV 17 nr. 16; El. 82 nr. 193, p. 241 nr. 447, p. 206 nr. 418; LTA 42(45), 208(28), 218(8), 260(331), 368(133), 397(79), 449b(87), 545(67); LMD I 133(129, 282), III 114(24).

***772.** plg. rus. *796 I. *Turtas veda išdiduman.* Stebuklingu būdu tapęs turtingu, išvaro lauk savo geradėją elgetą senelį (Dievą) ir vėl visko netenka.

Wealth Leads to Pride. Having miraculously become prosperous, the man drives from his home the old beggar (God), his benefactor, and so loses all.

[6]: El. 124 nr. 308, p. 200 nr. 411; LTA 397(159), 462(193); LMD I 144(17), I 503(2).

***773.** *Gyvuliu paverstas nedorėlis.* Nedorą poną senelis (Dievas) paverčia jaučiu (arkliu) ir duoda neturtingam žmogui kelerius metus dirbti. Paskum vėl atverčia žmogumi.

A Miscreant Transformed to an Animal. The old man (God) transforms a wicked gentleman into an ox (horse) and has him labour for a poor man a number of years. Finally returns him to human form.

[9]: Žv. 1931 p. 390; El. 70 nr. 164, p. 71 nr. 172, 174, p. 72 nr. 177, p. 74 nr. 184; LTA 720(100); LMD I 126(36), I 978(20).

***774.** *Godus pirklys.* Vis nori daugiau ir daugiau, kol galop senelis (Dievas) jį nubaudžia apakindamas.

The Greedy Merchant. Is never satisfied; finally the old man (God) punishes (blinds) him for his greediness.

[4]: LP II 35 nr. 40 = Specht 308 nr. 47; LPY IV 2 nr. 2, p. 11 nr. 9; LTA 350(229).

***775.** *Aukso negalima valgyti.* „Noriu, kad viskas, ką paliesiu, virstų auksu". Vėl nori, kad šis jo pageidavimas išnyktų.

One Cannot Eat Gold. „I wish that everything I touch may turn to gold". Soon desires to be rid of the power of this wish.

[8]: Žv. 1931 p. 316; MP I 29; El. 202 nr. 414, p. 203 nr. 419; LTA 10b(136), 208(11), 449b(172), 692(48).

***776.** *Nori gyvas matyti Dievą.* Nešė Dievą (senelį) ant savo pečių į bažnyčią.

A Living Man Wants to See God. He carried God (old man) on his shoulders to church.

[3]: Dauk. 108 nr. 89; LTA 69(486); LMD I 833(4).

***778.** = est. 754*. *Amžinas žydas.*

The Wandering Jew.

[5]: Dav-Silv. 5 nr. 1 = LPY II 52 nr. 32; LTA 270(545), 325(75–77).

***779.** = rus. *841 I. *„Prašykite, ir bus jums duota".* Atsiskyrėlis nori patirti evangelijos žodžių teisingumą – prašo karalaitės rankos. Atlieka užduotą sunkų darbą.

„He that Asketh Shall Receive". The hermit wants to prove the truth of these words of the Gospel - he asks for the hand of the princess. Performs the difficult task imposed upon him.

[2]: Bar. 229; LTA 350(193).

780. *Dainuoją kaulai.* Trys seserys siunčiamos į mišką uogauti - kuri pirma pririnks ąsotėlį uogų, ta pirmiausia galės tekėti; pirmiausia prirenka jauniausioji, vyresniosios ją nužudo ir užkasa; ant jos kapo išauga medis, iš kurio piemuo pasidaro dūdelę (smuiką); griežiant instrumentas smulkiai papasakoja seserų nedorybę. Arba žmogžudžio rankoje kaulai pasrūva krauju.

[35]: LPY II 227 nr. 145, IV 267 nr. 214; LV 24 nr. 13, p. 64 nr. 11 = Specht 314 nr. 49; Ar. 25; LTA 42(74), 77(10), 218(13), 260(115, 430), 262(104), 344(740), 358(605, 607), 396(128), 397(21), 405(253), 449b(40, 84), 474(15), 662(218), 724(18, 103); LMD I 93(3), I 133(29, 176), I 293(1), I 480(3), I 607(1), I 627(77, 90), I 842(12), I 852, III 26(4), III 31(5).

***782.** *Neištikima žmona ir generolas.* Generolas prisivilioja svetimą žmoną ir pabėga; jos vyras paimamas kariuomenėn į to generolo pulką. Bando jį apkaltinti vagyste ir nužudyti. Teisybę sužino visi. Kareiviui padeda senelis ir pan.

The Fickle Wife and the General. The General elopes with another man's wife. As a conscript, the betrayed husband is assigned to the general's regiment. A charge is brought against him for theft, and his life attempted. The truth, however, comes to light. The soldier is helped by an old man, etc.

[7]: LTA 10b(225), 260(27), 279(23), 544(279), 691(26); LMD I 133(229), I 296(10).

785. *Kas suvalgė avinėlio širdį (sūrį)?* Keliauja šv. Petras ir žydas; šventasis išgydo karalaitę, ir žydas pyksta, kodėl neėmė siūlomo aukso, bet prašė duoti tik porą sūrių ar avinėlį; kelionėje žydas išalksta ir suvalgo vieną sūrį ir avinėlio širdį; bendrakeleivio klausiamas ginasi - tvirtina, kad tebuvęs tik vienas sūris arba avinėlis buvęs be širdies; šventasai liepia kasti kalną, randa didelį lobį, kurį paskirsto į tris dalis; „Kam bus trečia dalis?" - „Tam, kuris suvalgė avinėlio širdį (sūrį)". - „Tai aš". (Arba eina per ežerą, žydas skęsta; prisipažinęs kaltę, nebeskęsta).

[51]: Kar. XII 19 nr. 60; LP I 17 nr. 34, II 17 nr. 28; LPY III 73 nr. 37; Capp. For. 31 p. 435 nr. 7; TŽ V 639 nr. 30, p. 640 nr. 32; MP V 3; Ar. 42; El. 188 nr. 403, p. 189 nr. 404-405, p. 191 nr. 406, p. 193 nr. 407, p. 194 nr. 408, p. 195 nr. 409, p. 196 nr. 410; LTA 10a(7), 10b(233), 35(31), 217(151), 260(23, 218, 282, 327, 330, 437), 267(28), 272(46), 279(33, 73, 136), 368(45, 105, 184, 283), 406(250), 421(1), 422(5), 426(45), 457(233), 462(5, 221, 432), 531(1), 544(273), 552(931); LMD I 123(2), I 314(3), I 495(7), I 558(18).

***787.** = rus. *751 I. *Vėlyvas kerštas**. Bernas nori vesti, bet yra neturtingas. Užmuša pirklį, pagrobia jo turtus, pasisako merginai, kuriuo būdu praturtėjo, ir ji reikalauja sužinoti, kokia jo laukia bausmė. Budėjimas prie nužudytojo kapo. Veda, po paskirto laiko nubaudžiamas: paskęsta namai, lieka tik svečio (kunigo) daiktas, plaukiojąs vandeny ant stalo. Apsinakvojusį paslaptingas balsas perspėja bėgti.

Late Revenge. A farm lad wishes to marry, but is poor. He murders a merchant, and seizes his property; confesses to the girl the circumstances of his sudden prosperity. She demands him to find out the nature of the penalty in store for him. The vigil at the murdered man's grave. They marry. At the appointed time the punishment takes place: the house sinks, leaving only an article, the property of a

guest (priest), floating on a table in the water. The guest spending the night at the ill-fated house is forewarned by a mysterious voice, bidding him flee.

[23]: Iv. kal. 1862 p.25; Lang. 429 nr. 13; Kar. XI 275 nr. 34, XII 10 nr. 52; Dow-Sylw. II 294; LTA 36(43), 208(98), 219(95), 260(418), 270(503), 370(340), 409(67), 422(35), 449a(134), 462(51, 195), 470(7), 619(103), 724(37); LMD I 94(1), I 126(10), I 395(3), III 83(2).

791. *Kristus ir šv. Petras nakvynėje (kaip šv. Petras nupliko).* Šv. Petras, keliaudamas su Kristumi, siūlo apsinakvoti smuklėje; įsigėrę svečiai (vestuvininkai) nupeša ant krašto gulintį šv. Petrą; jis pasikeičia vietomis su Kristumi, bet antrą kartą sugrįžę svečiai sako: „Kraštinį jau pešėm, dabar papeškim ir tą, kuris guli pasieny" – ir šv. Petrą visai nupeša.

[23]: Dow-Sylw. I 47; Mitt. II 258 = LPY II 152 nr. 94; LPY II 244 nr. 153; El. 244 nr. 453; LTA 36(37), 98(20), 260(81, 86, 202, 213, 289, 290, 292, 293, 334), 324(12), 457(229, 230), 462(251, 483); LMD I 107(20), I 315(17), I 888(4).

***795.** = rus. *795A, est. 795*. *Nubaustas angelas.* Angelas nepaklauso Dievo: gailėdamas dviejų mažų vaikų, nepaima jų motinos sielos į dangų. Dievas liepia jam iš jūrų dugno atnešti akmenį ir perskelti: jo vidury linksmai gyvena du vabalėliai. Bausdamas už neklusnumą, Dievas pasiunčia angelą žemėn tarnauti žmonėms, kol jo kas nors už nuostabius darbus nepavadins angelu. Angelas žemėje tarnauja kunigui. Keisti tarno elgesiai.[1]

The Punished Angel. The angel disobeys God: out of pity for two small children, he permits their mother to remain on earth instead of going to heaven. God bids him fetch from the bottom of the sea a stone and split it: two little insects live merrily within. In punishment for his disobedience, God sends the angel to earth, where he must stay and make himself useful to mankind, until for his wonderful deeds someone should call him an angel. The angel on earth in the service of a priest; shows unusual behaviour.

[54]: Kar. XII 36 nr. 73; Dow-Sylw. I 249, II 231; LP I 21 nr. 36 = Wolt. chres. II 298 nr. 64; LP I 54 nr. 36, p. 56 nr. 38; MP I 5; El. 73 nr. 182; LTA 69(499, 520), 208(125, 156), 260(2, 7, 72, 256, 306, 333, 442), 262(220), 279(76), 337(27), 338(649), 350(183, 235), 368(7, 33, 128, 140, 168, 237, 288), 406(244), 421(163), 422(55), 426(1, 37), 462(89, 131, 250), 469(66), 470(15), 539(34), 545(109), 626(384), 671(61), 687(4), 692(26), 724(46); LMD I 105(21), I 802(13), I 824(1), I 843(37), I 850(1).

800. *Siuvėjas danguje.* Dievui nesant danguje, šv. Petras įsileido į dangų neteisingą siuvėją; jis pažvelgė į žemę ir pamatęs, kaip vienas ūkininkas vagia iš svetimo lauko javus, paleido į jį Dievo kojoms atsiremti suolelį; Dievas barė siuvėją: „Tu dėl vieno neteisingo žmogaus perkūnija sunaikinai visą kaimą; jei aš toks nekantrus būčiau, seniai visos žemės nebebūtų".

[13]: LP 11 nr. 21; El. 224 nr. 436, p. 230 nr. 441, p. 231 nr. 442; LTA 350(166), 356(174), 368(83), 370(45), 397(68), 438(111), 449b(75), 552(912); LMD I 114(2b).

***800A.** *Elgeta ant kryžiaus Kristaus vietoj.* Elgeta skundžiasi: „Tau ant kryžiaus vis geriau" arba nori kentėti ant kryžiaus Kristaus vietoj. Vėl nuvaromas nuo kryžiaus už nekantrumą.

[1] Žr. J. Balys, *Vairas*, 1934, nr. 10, p. 231–243.

The Beggar on the Cross in Place of Christ. The beggar complains: „Though on the cross, you are better off than I", or wishes to suffer in place of Christ on the cross. Is made to leave the cross for his impatience.

[8]: Žv. 1926 p. 153; LTA 208(13); 368(139), 372(59), 397(67), 449b(48); LMD I 324(17), I 561(242).

802. *Turtuolis atvyksta į dangų.* Jį pasitinka su muzika ir šokiais, nes tokie svečiai danguje yra labai reti.

[1]: LMD I 561(84).

***802A.** = pr. 46. *Turtuolio teismas danguje.* Tai, ką jis žemėje gyvendamas gero padarė vargšams, turi vertės danguje - elgetai duotas duonos gabalas ant svarstyklių ir pan.

The Rich Man's Trial in Heaven. Only the good deeds he performed for the destitute on earth are taken into account in heaven - a piece of bread given to a beggar is placed on the scales (and the like).

[7]: Jurk. 122 nr. 57 = LV 23 nr. 11; Mitt. IV 528 = LPY II 17 nr. 11; Bar. 39; LTA 294(3), 374d(2038), 426(3), 545(116).

803. *Sukaustytas nevidonas (Liucipierius).* Dar danguje tebebūdamas, Liucipierius sumanė nugalėti Dievą; padarė tokią kėdę, kuri į ją atsisėdusį surakina; kai Liucipierius paprašė Dievą į ją atsisėsti, Dievas liepė pirma jam pačiam sėstis; kėdė Liucipierių surakino, ir Dievas jį su nedorais bendrais angelais ištrėmė į pragarą; angelai virto velniais; jie per metus visai baigia nukrimsti Liucipieriaus retėžius, bet kai Velykų rytą bažnyčiose užgieda „Alleliuja", retėžiai vėl suauga kaip buvę. (Plg. mt. 3002).

[23]: Dow-Sylw. I 210; LP I 8 nr. 6; LV 280 nr. 2; LTA 98(39), 327(304), 368(271), 374d(2075), 624(1), 752(74, 97), 757(111–112, 158), 758(5, 86), 760(16), 762(22), 828(354), 832(655), 840(181[28]); LMD I 144(7), I 561(219), I 1000(163j).

804. *Šykščios motinos sūnus danguje.* Šykšti moteris per visą savo gyvenimą elgetoms davė tik tris svogūno laiškus; jos geram sūnui, gyvam patekusiam į dangų, buvo leista už tų svogūno laiškų bandyti įsitraukti motiną į dangų; ją traukiant, kitos sielos, norėdamos irgi išsivaduoti iš pragaro, kibo prie jos, ji iš pavydo norėjo jas nukratyti ir besipurtydama nutraukė laiškus, taip ir liko pragare.

[18]: Kar. XI 273 nr. 30; Wolt. chres. II 379 nr. 93; El. 130 nr. 324, p. 227 nr. 439, p. 229 nr. 440, p. 233 nr. 443; LTA 10a(19), 10b(128), 69(500), 217(142), 260(124), 262(186), 327(305), 368(181), 370(310), 374d(2035), 426(2), 474(23).

***804A.** *Kambariai danguje.* Geram žmogui, dar žemėje gyvam tebesant, yra danguje paruošti keli puikūs kambariai. Miręs šykštuolis prašo gyvojo, kad jam dovanotų nors vieną iš tų kambarių.

The Rooms in Heaven. While the good man is yet living on earth, several splendid rooms are prepared for him in heaven. The dead miser asks the living man to give him at least one of them.

[4]: LTA 10b(269), 284(438), 368(143, 265).

***805.** *Turtuolis ir neturtėlis danguje.* Turtingasis brolis nori turėti danguje gražų kambarį, neturtingasis sėdėti prie Dievo kojų. Turtingajam veikiai viskas nusibosta, tuo tarpu pro rakto skylutę žiūrėdamas į savo brolį prie Dievo sosto, išstovi 200 metų ir vis neatsibosta.

The Rich and the Poor Man in Heaven. The rich man wants a grand room for himself in heaven, the poor – to sit at God's feet. The rich man soon tires of the things he wanted, yet when he looks through the keyhole and sees his brother sitting at the throne of God, he spends 200 years gazing at the sight and never tires of it.

[2]: LTA 272(72), 398(256).

***806.** *Už piemenį pas Dievą.* Gano avis ir seka, kur jos eis. Nuostabūs dalykai pakelėje.

As Shepherd in God's Service. Is to tend sheep and follow where they go. On the way sees many wonderful things.

[2]: LTA 449b(126); LMD I 832(3).

***808.** = est. 808*, liv. p. 53 nr. 100. *Gero žmogaus ir nusidėjėlio mirtis:* išlekia bitė iš mirštančio burnos, baltas ir juodas paukštis ją gaudo, velnias ir angelas laukia sielos ir pan.

The Death of the Good and of the Bad Man. A bee flies out of the dying man's mouth; a black bird and a white one (devil and angel) pursue it (the soul); in the first case, the white one gets it, in the second the black.

[5]: LTA 218(9), 325(16), 368(238), 462(190); LMD I 324(3).

810. *Magiškas ratas.* Kunigas palieka velniui pasižadėjusį pernakt bažnyčioje, apibrėžęs aplink jį magišką ratą; velniui nepavyksta jo iš rato išvilioti.

[1]: LTA 370(282).

811. *Velniui pažadėtas jaunuolis.* Išeina į kunigus ir tuo būdu išsigelbsti (dažnai jungiama su mt. 756B).

[6]: LPY IV 65 nr. 66; Bar. 136; LTA 449b(94, 136); LMD I 543(5), 1 586(5).

***811A.** = est. 804*. *„Statysiu čia bažnyčią".* Žmogus paleidžiamas iš pragaro, nes žada ten statyti bažnyčią.

„I Shall Build a Church here". The man is let out of hell when he threatens to build a church there.

[7]: Dauk. 74 nr. 47; LP I 48 nr. 31; LTA 358(603), 462(80), 552(702, 756-757).

812. *Velnio mįslės.* Žmogus pažada velniui savo sielą, jeigu jis per tam tikrą laiką negalės atspėti trijų velnio mįslių; jų išrišimas sužinomas, išgirdus velnių pokalbį, pasitarnavus velnio senelei arba nepaprasto padėjėjo dėka. (Plg. mt. 500, 1091).

[3]: LPY II 211 nr. 133; LTA 469(103); LMD I 126(40).

***812A.** *Velnio mįslė.* Ją atspėja lopšy tebesąs mažas vaikas ir visus išgelbsti.

The Devil's Riddle. A child lying in the cradle guesses the riddle, and all are saved.

[6]: LPY IV 133 nr. 126; LV 344 nr. 94; LTA 325(94), 544(298), 551(2), 552(946).

***813.** *Derybos su velniu tris naktis nemiegoti.* Neturtingas žmogus susidera su velniu, kad išbus 3 naktis nemiegojęs ir gaus daug pinigų. „Žmogau, ar tu miegi?" – „Ne, nemiegu, aš tik misliju". – „Ką tu misliji?" – „Kad žemėj yr daugiau kreivų medžių, kaip tiesių... daugiau kalnų, kaip lygumų... daugiau vandens, kaip žemės ir pan.". Velnias vis bėga patikrinti. Taip per tris naktis. Gauna pinigus, tuo tarpu jį pamėgdžiojąs turtingasis prisipažįsta užsnūdęs ir velnias laimi jo sielą.

Bargain with the Devil: Not to Sleep Three Nights. For a large sum of money, the poor man makes this bargain with the devil. The devil: „Are you asleep?" – „No, I am just thinking". – „What are you thinking of?" – „That on earth there are more crooked trees than straight ones... more hills than plains.. more water than land" (and the like). The devil goes to ascertain these things. And so for three nights. The man gets the money. The rich man follows the poor man's example but confesses that he has slept, and so the devil wins his soul.

[10]: Iv. kal. 1863 p. 22; Žv. 1927 p. 141; LTA 217(126), 279(66), 370(349), 409(49), 452(15), 619(34); LMD I 123(5), I 324(2).

***816.** *Velniai gundo popiežių.* Kunigas girdi kalbant juodvarnius, jog merga pasivertęs velnias bandys gundyti popiežių. Suriša šventenybe (rožančiu ir pan.) velnius ir priverčia, kad jį, atsisėdusį ant bažnyčios durų, velniai nuneštų į Romą. Perspėja popiežių.

Devils Tempt the Pope. From a conversation of the ravens, the priest learns that the devil, in the form of a woman, thinks to tempt the Pope. He ties the devils together with some holy article (rosary or other) and has them carry him on a church door to Rome. Forewarns the Pope.

[12]: Dow-Sylw. II 412; LV 292 nr. 35; Wolt. chres. II 372 nr. 91; LTA 284(553), 286(1), 350(238), 462(348, 482), 619(112); LMD I 180, I 294(1), I 1000(668).

***818.** *Velnias eina išpažinties.* Atlieka sunkiausią atgailą, bet nusižeminti ir nusilenkti prieš altorių negali.

The Devil Goes to Confession. Performs very severe penance, but cannot bear to humble himself and make obeisance before the altar.

[6]: LV 291 nr. 34; MP IV 48; LTA 462(403, 453, 500), LMD I 558(11).

821B. *Velnias už advokatą.* Smuklininkas pareikalavo iš vieno svečio, kuris prieš daugelį metų liko jam skolingas už 12 suvalgytų kiaušinių, nepaprastai didelės sumos, aiškindamas, kad iš tų kiaušinių būtų galėjęs išperinti viščiukus, tie būtų vėl priperėję daug vištų ir t.t.; velnias pasižadėjo būti advokatu ir pasivėlinęs ateiti į teismą aiškinasi: „Pasėjau virtus žirnius ir laukiau nesulaukiau, kada jie išdygs"; į teisėjo pastabą, kad virti žirniai negali dygti, velnias atsakė: „Taip pat negalėjo iš virtų kiaušinių ir viščiukai išsiperėti".

[11]: Dow-Sylw. I 470; Bar. 73, 269; LTA 46(4), 337(22), 350(227), 406(243). 449b(55), 457(223), 686(95); LMD I 833(14).

822. *Tinginys berniukas ir darbšti mergaitė.* Kristus ir šv. Petras sutiko keliaudami žemėje tinginį berniuką ir stropią mergaitę; dideliam šv. Petro nustebimui Kristus nulėmė darbščią mergaitę tinginiui per žmoną – tik turėdamas darbščią žmoną, tinginys galės gyventi.

[10]: El. 71 nr. 172, p. 166 nr. 380, p. 167 nr. 381; LTA 260(83, 288, 296), 426(62), 619(54); LMD I 114(2c), I 565(6).

***824.** = rus. ir est. 824*. *Ožiu paverstas vyras.* Šventasis arba velnias laikinai paverčia vyrą ožiu, kad savo akimis pamatytų žmonos neištikimybę. „Tegul bus taip!" – suriša savo žmoną su jos meilužiu (plg. mt. 571).

The Man Transformed to a Goat. A saint or the devil temporarily transforms the man to a goat, in order to show him his wife's unfaithfulness. „So be it!" – ties his wife with her lover (Cf. Mt. 571).

[8]: Dow-Sylw. II 371; LTA 35(32), 274(34), 421(148), 576(18), 724(118); LMD I 133(253), III 114(29).

825. *Velnias Nojaus arkoje.* Velnias norėjo žinoti, ką Nojus dirba, statydamas savo arką; prikalba Nojaus žmoną duoti jam gerti; uždraudžia jai eiti į arką, kol ten nebus pakviestas ir velnias (žr. mt. 3100).

***826.** = rus. *826, pr. 62. *Bažnyčion nevaikštąs šventasis.* Gali neskęsdamas vaikščioti ant vandens. Kartą užėjęs bažnyčion susijuokia, matydamas, kaip velniai užrašinėja į odą žmonių nuodėmes, ir grįždamas namo jau skęsta vandeny.

The Saint Who was not a Church-goer. Walks afoot across water and does not sink. Once visiting church, he laughs when he sees the devils writing down the sins of people. On his way back begins to sink in the water.

[10]: Iv. kal. 1858 p. 42; LP I 35 nr. 18; LPY II 207 nr. 130; LTA 279(150), 337(28), 364(19), 368(73), 470(6), 552(775), 544(242).

***827.** = rus. *827. *„Čia man, Dieve, čia tau, Dieve"*. Taip meldžiasi per griovį šokinėdamas žmogus. Kunigas moko jį teisingai melstis. Užmiršęs naują maldą, bėga per vandenį klaustis ir neskęsta. „Melskis, kaip moki".

„Here Is for me, God, and Here Is for You, God". This is the form of prayer the man uses as he jumps across a ditch. A priest teaches him how to pray properly. Having forgotten his new prayer, the man races afoot across water to ask the priest, and does not sink. „Pray in the manner you know best".

[10]: LP I 13 nr. 25–26; Žv. 1928 p. 163; LTA 36(34), 53(28), 106(5), 407(20), 545(65), 662(242); LMD I 144(4).

831. *Nubaustas godus kunigas.* Sužinojęs, kad vienas neturtingas žmogus rado paslėptus pinigus, kunigas, susisupęs į ožio kailį ir apsimesdamas velniu, nuėjo naktį jo gąsdinti ir reikalavo atiduoti pinigus; grįžęs namo negalėjo nuimti ožio odos, kuri buvo priaugusi prie jo kūno.

[4]: LPY III 191 nr. 115; LTA 552(1142), 724(135); LMD I 598(8).

832. *Nusivylęs žvejys.* Žvejys visad sugaudavo tik po tris žuvis – vieną sau, kitą žmonai, trečią vaikui; mirus vaikui (tėvams jį nužudžius), tikėjosi daugiau turėti maisto, bet dabar ėmė sugauti tik po dvi žuvis.

836. *Nubausta tuštybė.* Turtingas žmogus didžiavosi prieš Dievą, kad niekas negalįs jo neturtingu padaryti; jam esant bažnyčioj, sudegė visas jo turtas ir grįžo namo jau kaip vargšas (plg. mt. 757).

[9]: LPY IV 5 nr. 4; LTA 36(44), 284(550), 344(751), 368(65), 462(36, 284), 613(244); LMD I 561(246).

837. *Padėką mėgstančio pono (ponios) bausmė.* Siųsdavo atsiskyrėliui į mišką maisto, bet šis niekada nedėkodavo, tik sakydavo: „Kitam gerai darai – sau gerai darai, kitam blogai darai – sau blogai darai"; supykęs ponas liepė į duoną įdėti nuodų; pas atsiskyrėlį užėjo girioje bemedžiodamas paklydęs ir išalkęs to paties pono sūnus, jam atsiskyrėlis atidavė jo tėvo atsiųstą duoną, kurią suvalgęs ponaitis mirė.

[15]: Kar. XII 33 nr. 69; Dow-Sylw. I 374; Bar. 264; Žv. 1926 p. 138; LTA 11(42), 36(45), 260(139), 406(231), 421(96), 462(38, 196), 469(37), 689(69); LMD I 565(7), I 897(44).

839. *Didžiausia nuodėmė (trys atsiskyrėlio nuodėmės).* Velnias gąsdinimu privertė atsiskyrėlį pasirinkti vieną iš trijų nuodėmių: žmogžudystę, svetimoteriavimą ar girtybę; atsiskyrėlis pasirinko paskutinę, kuri jam atrodė mažiausia, bet pasigėręs nusidėjo su smuklininko žmona ir užmušė jos vyrą.

[2]: LTA 279(67); LMD I 401(2).

840. *Žmonių nuodėmės.* Senelis (Dievas) apsinakvoja jaujoje su piemenuku ir, naktį ištroškęs gerti, siunčia vaiką į trobą atnešti vandens; piemenukas mato nuostabius dalykus apie miegančius: ledo gabalas ant krūtinės (supykęs atsigulė), visuos pašaliuos šaukia: „Gert!" (nepaliko dvasioms vandens), iš miegančio šeimininko burnos išropoja gyvatė ir įlenda į šeimininkės burną (judviejų vaidai ir keiksmai) ir t.t.; senelis vaikui viską paaiškina.

[9]: LP I 17 nr. 33, II 41 nr. 44; LPY IV 14 nr. 12, p. 27 nr. 24; El. 184 nr. 390, p. 185 nr. 393, p. 196 nr. 394; LTA 368(191), 724(150).

841. *Vienas elgeta pasitiki Dievu, kitas karaliumi.* Jų pokalbį nugirsta karalius, liepia pagaminti du duonos kepalus, vieno vidurin pridėti aukso ir jį atiduoti tam elgetai, kuris daugiau pasitiki karalium; pastarasai, nežinodamas savo išmaldos vertės, sumaino ją su kitu elgeta, kuris daugiau pasitikėjo Dievu.

[2]: Bar. 42; LTA 279(55).

***842.** = rus. *842 I. *Šykštuolio elgetos pinigai.* Miršta apsinakvojęs elgeta, jo sermėgoje randa užsiūta daug pinigų; kunigo patarimu, už tuos pinigus nuperka kiaules ir jas peni; galop pjauna (parduoda) kitas kiaules ir šeria vieną; ją kunigas nulydi į kapus - kiaulė prasmenga į numirėlio kapą.

The Money of a Miser-Beggar. The beggar dies in night lodgings; a large sum of money is found sewed up in his coat; on the priest's advice, the money is used towards the purchase and the fattening of pigs; finally all the pigs are slaughtered save one which, when fattened enough, the priest leads to the graveyard, and there it sinks into the dead man's grave.

[8]: Žv. 1932 p. 19; LTA 368(213), 369(26), 410(83), 470(9), 692(39); LMD I 144(13), I 479(1).

844. *Laimę (sveikatą) duodą marškiniai.* Karaliui buvo išpranašauta, kad jis bus laimingas (pasveiks), jei apsivilks laimingo (viskuo patenkinto) žmogaus marškiniais; ilgai buvo ieškota tokio žmogaus, ir kai pagaliau jis buvo surastas, pasirodė, kad vargšas iš viso jokių marškinių neturi.

[5]: Dow-Sylw. I 164; Bar. 238, 255; Žv. 1928 p. 111; LMD I 133(222).

***846.** = rus. *846. *Kerštingi šventieji.* Žmogus giria vieną šventąjį (jo dieną) ir peikia kitą. Peikiamasis keršija, giriamasis padeda žmogui. Žmogus turi naudos. Arba: šventieji ginčijasi, katram iš jų žmogus sakė: „Labą dieną".

The Vengeful Saints. The man praises one of the saints (on his name-day) and disparages the other. The depreciated saint takes revenge; the praised one helps the man. The man benefits by the conflict. Or the saints dispute as to whom of them the man said: „Good-day".

[5]: El. 246 nr. 455; LTA 260(300, 304), 368(104), 724(31).

***847.** = rus. *847, est. 1789*. *Šv. Jurgio balno kilpa.* Žmogus klausia sutiktą šventąjį, kaip jam praturtėti. Šventasis atneša iš Dievo atsaką: reikia išsiginti, paėmus

svetimą daiktą. Žmogus buvo paėmęs šventojo balno aukso kilpą, dabar išsigina. Taip apgauna žydą ir laimi teisme bylą (žydas skolina žmogui rūbus eiti i teismą; „Gal ir ta milinė tavo?", žr. Aa-Th. 1642 V).

St. George's Stirrup. The man meets a saint, whom he asks what he is to do in order to become rich. The saint brings him an answer from God: „Deny having taken anything which does not belong to you". The man promptly acts upon this advice and denies that he has taken the saint's golden stirrup. With it he deceives a Jew, and wins the case in court. (The Jew has lent him a coat to go to court; „Perhaps this coat also belongs to you?" s. Aa-Th. 1642 V.)

[12]: LPY III 190 nr. 114; LTA 218(7), 260(247), 364(15), 368(171, 246), 406(252), 450(108), 476(2); LMD I 319(3), I 504(2), I 999(4).

***848.** *„Būk ramus, dar jis manęs nepasiklausė"*, – sako Dievas žvirbliui, kai ūkininkas nori ardyti kluoną, kur yra žvirblio lizdas. Miršta ūkininko sūnus, išgaišta gyvuliai ir pan., kluonas neardomas, kol žmogus nepasakė: „Jei Dievas padės, ryt griausim kluoną".

„Do not worry; he has not yet asked for my blessing", – thus God consoles the sparrow, when a farmer is about to pull down the barn holding its nest. Various misfortune befalls the farmer: his son dies, his livestock perish, etc. He does not succeed in dismantling the barn until he says: „God helping us, we shall pull down the barn to-morrow".

[3]: LTA 552(954); LMD I 142(17), III 117b(2).

C. NOVELINĖS PASAKOS
NOVELLE (ROMANTIC TALES)

850–879. NEVIENODO LUOMO VEDYBOS
MISALLAINCE

850. *Karalaitės ženklai.* Reikia sužinoti, kokius ženklus (apgamus) karalaitė turi ant kūno; herojus turi stebuklingą dūdelę, už paršiuką (zuikutį) su auksiniais plaukais karalaitė pasirodo nuoga (su juo guli) ir pamato jos ženklus; sukompromituoja kitus varžovus, išvaduoja karalaitę iš užbūrimo ir pan. (Plg. mt. 570).

[5]: Dauk. 84 nr. 74; LTA 260(17), 462(73, 524), 544(250).

851. *Karalaitė negali atspėti mįslės.* Karalaitė pažadėta tam, kuris sugebės užduoti jai tokią mįslę, kurios ji negalėtų atspėti; jaunuolis turi įvairių nuotykių, jam padeda ištikimas tarnas, tarp kitko mato jis užnuodytą arklį, nuo kurio pastimpa jį lesą varnai; mįslė: „Vienas negyvas užmušė dvylika gyvų" ir pan.; karalaitė ateina naktį pas miegantį jaunuolį, norėdama iš jo sapnų sužinoti mįslės išsprendimą, bet jaunuolis apie tai žinojo, pasiėmė ženklą (žiedą, skarelę ir pan.) ir privertė karalaitę prisipažinti, kad naktį ji buvo pas jį.

[9]: LPY III 298 nr. 176; LTA 270(615), 368(52, 148), 421(136), 462(260), 532(7); LMD I 130(5), I 133(171).

***851A.** *Įspėja karalaitės mįslę.* Gauna ją per žmoną.

Solves the riddle propounded by the princess. Wins her in marriage.

[1]: LTA 218(26).

852. *Herojus priverčia karalaitę pasakyti: „Tai melas!".* Karalaitė pažadėta tam, kuris mokės taip meluoti, jog karalaitė pripažins, kad tai melas; jaunikaitis pasakoja

apie savo išgyventus nepaprastus nuotykius ir meluodamas taip užgauna karalaitę arba jos tėvą, kad ši užsimiršusi sušunka: „Tai melas!" (Plg. mt. 1920 C).

[13]: Bar. 74, 119; LTA 69(496), 208(31), 217(122), 233(1), 260(446), 284(521), 322(183), 449b(140), 529(12); LMD I 97, I 661(15).

853. *Reikia perkalbėti karalaitę.* Karalaitė pažadėta tam, kuris ją kalboje nugalės; jaunuolis pasiima kelyje rastus daiktus (pastipusį varną, lankelį, kamštį ir pan.), kuriuos tinkamu momentu pavartodamas, paverčia niekais karalaitės trivialias gudrybes arba priverčia karalaitę pasižadėti visada sakyti: „Ne" ir tuo būdu laimi, ką nori (plg. span. 853*).

[18]: Dow-Sylw. I 304; Les-Brug. 201 nr. 21 = 469 nr. 33 = LPY I 208 nr. 116; LPY II 35 nr. 21, p. 67 nr. 43, III 56 nr. 26; LTA 270(518), 337(53), 410(87), 421(108, 157), 452(43), 462(245, 262, 417), 465(8), 495(27); LMD I 527(3), I 810.

854. *Auksinis ožys.* Jaunuolis tvirtina, kad jei turėtų pakankamai pinigų, ir prie karalaitės galėtų prieiti; tai išgirdęs karalius duoda jam pakankamai pinigų; įlindęs į auksinį ožį (griežiantį briedį ir pan.), jaunuolis patenka į karalaitės kambarį ir ją laimi.

[2]: LTA 284(518), 407(56).

***857.** = rus. ir est. 885*. *Tariama numirėlė.* Karalaitė myli paprastą berną, verčiama tekėti už kito, miršta. Mylimasis ją atgaivina ir gauna per žmoną.

The Seemingly Dead. The princess, in love with a common lad and compelled to marry one of her own station, dies. She is resucitated by her lover, who then gets her to wife.

[5]: LPY IV 211 nr. 168; LTA 410(85), 428(53), 724(139); LMD I 127(11).

***860.** *Bernas lokio kailyje.* Karalius slepia savo dukterį geležiniuose rūmuose ežero dugne – kas ją atras, galės vesti; jaunuolis įlenda meškos kailin, gražiai šoka, nuveda „mešką" karalaitei palinksminti ir tuo būdu jis sužino, kaip galima atrasti karalaitę.

The Youth in a Bear's Skin. The king, after hiding his daughter in an iron palace at the bottom of a lake, promises her hand to the man who should find her. The youth disguises himself as a bear, and as such, the unsuspicious king takes him to amuse his daughter. Thus he discovers the princess' hiding place.

[3]: LTA 274(32), 422(84), 452(99).

***871.** = rus. *871. *Karalaitė ieško bėdos.* Naktį miške slepiasi medyje; po tuo medžiu apsinakvoja medžiotojas; šunys ją atranda, turi nulipti, medžiotojas pasiguldo ją šalia savęs ir laiko už kasų; ji nukerpa kasą ir pabėga.

The Princess Who Goes to Seek Trouble. At night hides herself up in a tree in the forest; a hunter camps under the tree. His dogs reveal the princess' hiding place, and she is forced to come down. The hunter sleeps by her side, tightly holding her plaits in his hand. By cutting off her hair, the princess unnoticed makes her escape.

[1]: LTA 425a(12).

875. *Gudri ūkininko duktė.* Ponas užduoda dviem ūkininkams klausimus: „Kas yra žemėje saldžiausias, greičiausias ir riebiausias (turtingiausias)" ir pan.; vienas ūkininkas atsako: „Medus, zuikis, lašiniai" ir pan., tuo tarpu kitas, savo dukters (sesers) pamokytas, atsako: „Miegas, mintis, ruduo (žemė)", ponas liepia gudriai

merginai ateiti pas jį nei pavalgiusiai, nei alkanai; nei nuogai, nei apsivilkusiai; nei keliu, nei be kelio; nei su dovanomis, nei be dovanų; mergina visa tai atlieka, ponas ją veda, bet uždraudžia kištis į jo reikalus ir teisti; kartą, ponui nesant namie, žmona gudriai išsprendė dviejų susikivirčijusių ūkininkų ginčą: kam pridera kumeliukas - kumelės ar ratų savininkui; tai sužinojęs ponas norėjo ją išvaryti, bet žmona dar išsiderėjo leisti jai pasiimti, kas jai yra brangiausia - išsinešė maiše nugirdytą savo vyrą, ir šis turėjo jai dovanoti.

[41]: Dauk. 16 nr. 7'; Dow-Sylw. I 287, II 40; Schl. Mär. 3 = Schl. Hand. 117 = LPY I 5 nr. 1; Les-Brug. 258 nr. 44 = 471 nr. 34 = LPY I 264 nr. 138; LPY III 296 nr. 175, IV 242 nr. 188; MP I 13; LTA 10a(25), 10b(110, 268), 211(22), 218(18, 42), 260(265), 262(212), 278(32), 321(2), 339(104), 366(150), 368(171), 370(3), 397(20), 409(47), 449a(56), 449b(22, 150), 452(91), 462(9), 527(3), 544(252, 295), 552(709), 686(74), 724(61); LMD I 126(13), I 137(3), I 298(3), I 562(1), I 833(26), I 1000(628).

***877.** *Sulaukėjęs karalaitis.* Vaikas paklysta miške ir užauga tarp gyvulių. Žmonės negali jo prisivilioti. Tik tarnaitei pavyksta.

The Wild Prince. Lost in the woods, the little prince grows up among wild animals. Lets no one come near him. Only a servant girl succeeds in taming him.

[2]: LTA 42(80), 687(31).

880-899. IŠTIKIMYBĖ IR NEKALTYBĖ
FIDELITY AND INNOCENCE

880. *Vyras giriasi savo žmona.* Karalius liepia jį uždaryti kalėjiman; žmona persirengia vyru, susižada su karaliaus dukterimi, pabėga su savo vyru.

[1]: LTA 218(38).

881. *Daug bandyta ištikimybė.* Pirklys veda karalaitę; vyras patiki klastai, nori nužudyti savo žmoną, ją išgydo gydytojas ir nori sau pasilaikyti; moteris pabėga persirengusi vyru, lieka karalium, liepia išstatyti matomoje vietoje savo paveikslą, tuo būdu vėl suranda savo vyrą.

[9]: Dauk. 19 nr. 8; Kar. XI 250 nr. 15; LTA 211(26), 278(23), 462(161), 724(92); LMD I 99(1), I 296(6), I 855(118).

882. *Derybos dėl žmonos ištikimybės.* Laivo kapitonas veda neturtingą mergaitę ir susidera su pirkliu dėl savo žmonos ištikimybės, užstatydamas visus savo turtus; klastos dėka pavyksta pirkliui įsigyti neištikimybės įrodymus - sužino kūno apgamus ir pavagia žiedą; kapitonas palieka savo kraštą, žmona keliauja paskui jį persirengusi vyru; jie grįžta į savo tėviškę, viskas išsiaiškina.

[14]: Kar. XI 262 nr. 24; LPY IV 231 nr. 181; Bar. 341 = Specht 318 nr. 50; LTA 69(474), 262(201), 405(238), 462(88, 159, 160, 178, 282), 544(300, 342); LMD I 833(9).

883A. *Nekaltai įskųsta moteris.* Tėvui nesant namie, tarnas bando suvedžioti jo dukterį, nepavykus įskundžia ją tėvui; tėvas liepia sūnui nužudyti seserį; brolis išbando savo seserį ir, pamatęs jos nekaltumą, palieka gyvą; mergaitė lieka karalaičio žmona, ją bando suvedžioti tarnas, kurio globai ji buvo palikta; persirengia vyru, viskas laimingai baigiasi.

[8]: LP I 63 nr. 41; LPY II 31 nr. 18; Dow-Sylw. II 440; LTA 279(142), 397(158), 450(100), 462(474), LMD I 295(10).

883B. *Nubaustas suvedžiotojas.* Trys seserys lošia su karalaičiu kortomis, pralošusios turi gulėti su juo po naktį; trečioji sesuo gudrumu išsigelbsti ir sukompromituoja karalaitį, kuris nevykusiai bando keršyti, bet galop susitaiko su mergina ir ją veda.

[6]: LTA 338(644), 393(36), 397(156), 468(181); LMD I 670(7), I 802(4).

***883C.** *Šąlanti sesuo.* Neįsileidžia jos trobon, ji dainuodama skundžiasi, broliai neša jai rūbus.

The Sister Out in the Cold. She is refused entrance to the house. Makes complaint in song. The brothers bring her clothes.

[1]: LTA 686(54).

884. *Apleista sužadėtinė.* Karalaitis palieka savo sužadėtinę ir, sekdamas savo tėvo noru, nori vesti kitą; mergina su savo draugėmis persirengia vyrais ir parsisamdo tarnauti karalaičiui; bandymas - vyrai ar mergaitės; karalaitis veda savo pirmąją sužadėtinę.

[3]: LTA 368(228); LMD I 133(6, 234).

885. *Neapdairus jaunikis.* Karaliaus tarnas susimylėjo su pirklio dukterimi, bet tėvai ją vertė tekėti už pastoriaus; vestuvių dieną atvažiavo norįs tarnui padėti karalius ir klausė pastoriaus, ar jis pats mokąs duoti šliūbą; pastorius, parodydamas savo mokėjimą, surišo savo sužadėtinę su karaliaus tarnu; „Ar geras šitas šliūbas"? - „Geras, kitokio nėra, ir aš jį moku duoti". - Karalius tarnui: „Dabar galit eiti jau kaip vyras su žmona".

[2]: LPY IV 166 nr. 152; LTA 521(96).

887. *„Kaip karalius nori" (Griseldis).* Karalius vedė žemo luomo mergaitę, kuri sakėsi visada būsianti patenkinta ir neprieštarausianti vyrui; ją bandydamas, karalius neva nužudė jų vaikus ir ruošėsi vesti kitą žmoną; moteris vis atsakydavo: „Kaip karalius nori".

[5]: Bar. 283; LTA 262(205), 462(426, 444); LMD I 831(2).

888. *Ištikima žmona.* Vyras pateko turkų nelaisvėn; žmona persirengė piligrimu, nukeliavo į Turkiją, kaip muzikantas įsigijo sultono malonę ir dovanų paprašė duoti jam tris (vieną) krikščionius vergus, jų tarpe ir savo vyrą; namo grįžęs vyras pyko ant savo žmonos, kuri nieko nedariusi jam išvaduoti; žmona grįžo piligrimo rūbais, viskas paaiškėjo.

[1]: Bar. 285.

889. *Negalįs meluoti tarnas.* Ponas susiderėjo dėl savo aviganio ištikimybės; merga išviliojo iš jo vieną avį; ruošėsi ponui meluoti, bet nemokėjo rasti žodžių ir pono paklaustas atsakė: „Su merga pragrajinau".

[3] LPY II 40 nr. 24; LTA 321(10), 368(216).

893. *Netikri draugai.* Žmogus papjauna kiaulę, tačiau savo draugams sakosi užmušęs žmogų ir prašo padėti paslėpti lavoną. Visi draugai jį išvaro, tik vienas neturtingas draugas lieka ištikimas ir paima slėpti tariamąjį lavoną - jam padovanoja paskerstą kiaulę.

[2]: LTA 544(261), 545(123).

***894.** = rus. *894. *Šuo yra ištikimiausias draugas, ne žmona.* Vyras randa užkeiktą lobį. Kasa, balsas liepia atsivesti ištikimiausią draugą. Atsiveda žmoną. Vyrui užmigus, ponaitis (velnias) prikalba žmoną nužudyti savo vyrą. „Reikėjo atsivesti šunį, ne žmoną".

A Dog is a More Faithful Friend than a Wife. The man discovers an enchanted treasure. While he is digging it out, a voice commands him to go and bring his most faithful friend. He brings his wife. When he falls asleep, a gallant (devil) entices his wife to kill her husband. – „You should have brought your dog, instead of your wife".

[6]: LPY II 200 nr. 120; LMD I 93(16), I 125(2), I 133(114), I 480(16), I 503(7).

900–904. PATAISO NEGERĄ ŽMONĄ
THE SHREWISH WIFE IS REFORMED

900. *Pataiso išdidžią karalaitę (König Drosselbart).* Išdidi karalaitė atstumdavo ir išjuokdavo visus jaunikius; supykęs tėvas suvesdina ją su pirmu pasitaikiusiu elgeta (arba: jis laimi karalaitę atlikdamas tam tikrą uždavinį, ją suvedžiodamas ir pan.); karalaitė turėjo gyventi tvarte, dirbti ir vargti, tarnauti už virėją ir pan.; kai jos išdidumas buvo palaužtas, tada vyras pasirodė esąs ne elgeta, bet karalaitis, vienas iš jos paniekintų jaunikių.

[14]: Kar. XI 270 nr. 28; LPY III 136 nr. 86, p. 142 nr. 88, p. 152 nr. 93, IV 175 nr. 156; LTA 10a(85), 262(185, 196), 398(262), 462(156, 478), 544(312); LMD I 295(9), I 833(31).

901. *Įbauginta užsispyrėlė.* Jauniausia trijų seserų buvo didelė užsispyrėlė ir neklaužada; atsirado vyras, kuris ją vedė, įsitikinęs, jog ją pataisysiąs; vyras žmonos akyse užmušė už neklusnumą savo arklį, šunį ir kt. gyvulius, išsigandusi žmona pildė visus savo vyro įsakymus; bandymas, kurio žmona paklusniausia.

[9]: LPY II 268 nr. 170; LTA 344(755), 358(637), 368(116, 333), 372(21), 449a(109), 544(249); LMD I 527(22).

***902.** = rus. *901A-B, est. 902*. *Šiaudų kūlyje į vestuves.* Tinginė žmona neverpia, sudegina paskutinius savo marškinius. Vyras įriša ją į šiaudų kūlį ir nusivežęs į vestuves pastato lauke. Prisižada verpti.

Dressed in a Bundle of Straw, the Wife Goes to a Wedding. The lazy wife will not spin. She burns her last chemise. Her husband ties her in a bundle of straw, and takes her to a wedding. Instead of bringing her into the house, he leaves her standing outside. She promises to become industrious.

[13]: LPY II 253 nr. 160; LTA 28(352), 208(10), 260(195), 327(146), 358(621), 449b(149), 452(38), 582(1), 662(281), 686(53, 78); LMD I 159(1).

***904.** = rus. *901 I, pr. 49. *Kurpius pataiso blogą karalienę.* Bemieganti pikta karalienė sukeičiama su kurpio žmona. Ji mano, kad yra pragare. Kurpius išmoko karalienę klausyti ir bijoti vyro.

The Wicked Queen Reformed by a Cobbler. While the wicked queen is asleep, she is made to exchange places with the cobbler's wife. When she wakes up, she thinks herself in hell. The cobbler teaches her to obey and fear her husband.

[2]: LTA 449a(142), 452(113).

910-919. GERI PATARIMAI
THE GOOD PRECEPTS

910A. *Tėvo patarimai.* Neik niekur be lazdos, neik neprašytas į balių, neskolink kumelingos kumelės, nevesk nepažįstamos (iš tolimesnės apylinkės) mergaitės ir pan. Sūnus patiria tėvo patarimų naudingumą.
[3]: Žv. 1928 p. 138; LTA 468(185); LMD 1 297(2).

910B. *Pirkti geri patarimai.* Nemesk kelio dėl takelio, nenakvok namuose, kur yra senas vyras ir jauna žmona, kerštą pasilik rytdienai; patiria šių patarimų naudingumą: plėšikai nužudo iš vieškelio pasukusius pirklius, kitus keleivius įkliudo jaunos smuklininkės meilužis, namie randa svetimą vyrą žmonos lovoje - būta iš kariuomenės grįžusio sūnaus.
[20]: Dauk. 22 nr. 9; Schl. Mär. 39 = Schl. Hand. 149 = LPY I 35 nr. 16; LPY III 238 nr. 143; Bar. 367; LTA 47(1), 208(51), 260(121), 278(30), 279(12), 368(110), 397(13), 450(33), 456(2), 544(268); LMD I 126(33), I 127(12), I 321(1), I 805(7), I 807(2), III 83(2).

910C. *„Pirm darydamas, pagalvok apie pasėkmes".* Šią frazę atsitiktinai pasako karalius, prieš skusdamas barzdą. Barzdaskutis buvo sąmokslininkų tarpe ir norėjo skusdamas barzdą papjauti karalių. Išgirdęs tuos karaliaus žodžius išsigando, manydamas, kad sąmokslas susektas ir prisipažino, prašydamas dovanoti.
[1]: Dauk. 22 nr. 9.

910D. *„Netekęs turto, pasikark".* Turtingas tėvas, žinodamas savo sūnaus išlaidumą, mirdamas liepė jam, jei visai nusigyvens, tam tikroje vietoje pasikarti; kai sūnus viską praleido ir nusiminęs nebežinojo, ką daryti, atsiminė tėvo patarimą ir nuėjo kartis - iškrito pinigų krepšys; dabar sūnus jau mokėjo gyventi.
[7]: LPY III 186 nr. 111; Bar. 124; Žv. 1928 p. 138; LTA 279(5), 325(29), 536(35), 551(7a).

***911.** *Mirštančio tėvo patarimai.* „Žmonai teisybės nesakyk, svetimų vaikų neauklėk, ponui ištikimai netarnauk". Patiria jų teisingumą.
The Dying Father's Counsels. „Never say the truth to your wife; never bring up children other than your own; be faithless to your master". The wisdom of these counsels is experienced.
[13]: Ms. ps. 16 nr. 6 = LPY II 110 nr. 65; LPY III 185 nr. 110; Dor. 74 nr. 55; LTA 260(9), 368(96, 226, 266), 397(163), 469(40), 494(67), 724(72); LMD I 509(3), I 527(9).

***914.** *Lobis darže.* Beieškodami lobio, broliai gerai išdirba žemę - tai ir buvo lobis.
The Treasure in the Garden. In seeking for the treasure, the brothers cultivate the soil - that was the treasure.
[3]: LPY III 105 nr. 68; Liet. pas. 18 nr. 18; LMD I 133(149).

***915A.** *Klaidingai suprasti patarimai.* Mirdamas tėvas liepia sūnui: „Visada valgyk duoną su medum (= stropiai dirbk, kad duona būtų skani kaip medus), niekam nesakyk „Padėk, Diev" (= anksčiausia pradėk darbą, kad ne tu kitus, bet kiti tave sveikintų), visada avėk naujais batais (= per lauką eik basas, tik pamiestėj apsiauk)", ir pan. Pažodžiui vykdydamas tėvo patarimus, sūnus nusigyvena, tik vėliau išsiaiškina tikrą tėvo patarimų prasmę.

The Misunderstood Precepts. A dying father gives advice to his son: „Always eat bread with honey (= working dilligently, your bread will be as sweet as honey); never greet anyone „God bless you in your labours" (= start you work the earliest, so that not you, but others may greet you thus); always wear new shoes (= walk the fields barefooted, wearing your shoes only when nearing the town)", etc. Following these precepts literally, the son becomes poor, and only later learns their real meanings.

[8]: LPY III 186 nr. 111; LTA 208(175), 262(49), 361(36), 368(144), 545(110); LMD I 315(15), I 822(12).

920-929. GUDRUS JAUNIKAITIS (MERGAITĖ)
THE CLEVER YOUTH (MAIDEN)

920. *Karaliaus ir kalvio sūnūs.* Tik ką gimę vaikai buvo sukeisti; iš jų žaislų ir palinkimų matyti, kuris yra kalvio ir kuris karaliaus sūnus - karalaitis parodo savo gudrumą, sumaniai atsakydamas savo tikrajam tėvui.

[2]: LPY III 166 nr. 99; LTA 456(61).

***920A.** *Karalius Saliamonas.* Nori sužinoti dangaus aukštumą ir marių gilumą.

King Solomon. Wants to know the height of the sky and the depth of the sea.

[5]: LTA 262(209), 421(73), 462(119); LMD I 561(217-218).

***920B.** *Saliamonas ir jo motina.* Įrodo motinai moters proto menkumą.

Solomon and his Mother. Proves to his mother the inferiority of woman's wisdom.

[2]: LTA 585(117), 724(74).

***920C.** plg. rum. 961*. *Saliamono teismas.* Arba šiaip teisėjas gudriai (saliamoniškai) išsprendžia painią bylą.

Solomon's Judgment. Or the case solved in a manner worthy of Solomon.

[4]: Dauk. 36 nr. 17; EO 1891 p. 233 nr. 4; LMD I 133(28), I 561(216).

921. *Karalius ir ūkininko sūnus.* Gudrūs vaiko atsakymai į karaliaus klausimus: ką veikia jis pats, kur yra ir ką daro jo tėvas, motina, brolis ir sesuo (tėvas girioje medžioja, nušautus paukščius palieka, gyvus namo parsineša - blusinėja miške savo kailinius; sesuo apverkia savo pernykštį juoką - verkia pasigavusi vaiką ir pan.).

[11]: Dauk. 88 nr. 78; Bezz. 37 = Capp. Mär. 45 nr. 17; Capp. For. 35 p. 126 nr. 20 = Capp. Mär. 44 nr. 16; LPY II 34 nr. 20, IV 228 nr. 177; Bar. 287; LTA 337(19), 521(99), 544(233); LMD I 115(8), I 314(1).

***921A.** = rus. *921 I. *Kaip artojas išleidžia uždarbį.* Karaliaus klausiamas, artojas atsako: „Uždirbu devynis skatikus: tris pats suvartoju, tris grąžinu skolininkams (išlaiko senus tėvus), tris išmetu pro langą (deda dukterims pasogą)" ir pan. - „Nesakyk niekam, kol manęs šimtą kartų nepamatysi". Karalius užduoda šią mįslę savo dvariškiams. Artojas reikalauja iš dvariškių šimto auksinių pinigų su karaliaus paveikslu ir išaiškina jiems mįslę.

How the Ploughman Spends his Earnings. On being questioned by the king, the ploughman answers thus: „I earn 9 groats: I spend three on my own needs, I return three to my creditors (i. e. maintains his aged parents) and the last three I throw out of the window (i. e. puts by for his daughters' dower)" or the like. - „Do not tell anyone, till you see me for the 100th time". That is the riddle the king

propounds to his court. The ploughman demands the courtiers give him a hundred coins bearing the king's effigy, and thus expounds to them the riddle.

[12]: Dauk. 39 nr. 19; LPY III 146 nr. 89; Bar. 177; MP I 40; LTA 10a(75), 10b(168), 337(34), 397(11), 421(113), 422(71), 430(266); LMD I 328(1).

***921B.** *Artojo sūnūs.* Artojas sakosi, kad vienas jo sūnus esąs vagis (kunigas), kitas elgeta (mokytojas), trečias žmogžudys (gydytojas).

The Farmer's Sons. The farmer says that one of his sons is a thief (priest), the second a beggar (teacher), and the third a murderer (doctor).

[5]: LPY III 104 nr. 66; LTA 358(617), 544(306), 723(3) ; LMD I 527(24).

***921C.** *Gudrus senis.* „Kodėl tavo plaukai žili, o barzda juoda?" – „Kad ji dvidešimt metų jaunesnė". Arba „Koks yra žmogaus galas?" – „Abu vienodi: ir vaikystėje, ir senatvėje reikia košės (reikia ganyti gyvulius)".

The Clever Old Man. „Why is it that your hair is grey, but your beard black? – „Because it is twenty years the younger". Or „How does man's life terminate?" – „The same as his beginning: must eat porridge in youth and in old age (or herd cattle)".

[2]: LTA 10a(100); LMD I 565(8).

***921D.** *Sąmojingi atsakymai.* „Koks čia dvaras?" – „Mūrinis". – „Koks čia ponas?" – „Raudonas". Arba „Ar didelis šiandien turgus?" – „Nematavau, pone" ir pan.

Witty Answers. „What is that gentleman?" – „Red". Or „Is it a big market today?" – „I can't say; I did not measure it" (and the like).

[4]: Žv. 1931 p. 256; LTA 720(36, 53); LMD I 564(22).

922. *Piemuo atsako karaliui į klausimus vietoj savo pono (karalius ir abatas).* Ponas prie savo namų padėjo parašą, jog neturįs jokių rūpesčių (arba nieko nebijąs, t.y. atlikęs savo pareigas Dievui ir karaliui); tai pamatęs, pro šalį keliaudamas, karalius liepia ponui tam tikrą dieną atvykti pas jį, kur turės atsakyti į tris klausimus – jei nesugebės atsakyti, neteks galvos; nelaimėn pakliuvusį poną pasižada gelbėti jo tarnas (piemuo); persirengęs ponu, nuvyksta jis pas karalių ir vykusiai atsako į klausimus (danguje žvaigždžių yra tiek, kiek pajūryje smilčių; mėnuo sveria du svarus, jei netiki, prašau pasverti; karalius vertas 29 sidabrinių, nes Kristų pardavė už 30 ir t.t.); gudrų tarną karalius apdovanoja, pastatydamas jį pono vieton.

[17]: Dauk. 82 nr. 72; Dor. 43 nr. 26; LPY II 144 nr. 88, p. 272 nr. 175; MT II 122; Bar. 131, 382; LTA 10a(61), 208(95), 262(280), 449b(22), 452(96), 462(84), 522(703, 706), 662(211); LMD I 854(4).

***922A.** *Tikybinis disputas.* Turi disputuoti dviejų skirtingų tikybų dvasininkai (kunigas su rabinu ir pan.). Kunigas bijo pralaimėti, jį pavaduoja tarnas ir laimi.

A Religious Dispute. Two clergymen (a priest and rabbi, or other), representing two different religions, are to hold a dispute. The priest is afraid he will be defeated; his servant takes his place and wins.

[11]: Dor. 25 nr. 13; LTA 18(7), 279(84), 305(97), 327(155), 368(79), 471(42), 686(63); LMD I 855(111), I 897(8,14).

923. *Dukterų meilė.* Trys dukterys aiškina tėvui, kaip jį mylinčios – jauniausioji sako, kad savo tėvą mylinti kaip druską arba kaip savą žmogų svetimoje šalyje; tėvas supyksta ir išvaro jauniausią dukterį, tik vėliau patiria, jog kaip tik jauniausios buvo didžiausia meilė.

[3]: LTA 449a(79), 449b(23), 552(929).

***924.** *Gudruolis puotoje pas karalių.*

A. *Keptas paršiukas.* Reikia pradėti valgyti. „Kaip tu jam darysi (t.y. kur pjausi), tai ir mes tau taip darysim". Su pirštu ima iš pasturgalio tešlą.

A Roasted Pig is Served. It must be started on. „As you shall do to it (i.e. where you will carve), so shall be done unto you". Takes with a finger the paste from the buttocks.

[6]: LTA 370(81), 406(239), 421(113), 462(310), 720(28); LMD I 558(7).

B. = rus. *1637. *„Perduok toliau".* Gudrus kareivis puotoje pas karalių. Ponai šeria viens kitam per veidą, sakydami: „Perduok toliau". Kareivis, sėdėdamas šalia karaliaus, atsako: „Priimk atgal" ir pan.

„Pass it Along". The shrewd soldier at the king's feast. The courtiers box each other's ears, saying: „Pass it along". The soldier, who sits next to the king, returns the courtier's blow, saying: „Take it back" and the like.

[5]: MP I 42; LTA 420(103), 471(1), 544(233); LMD I 845(2).

C. *Klausimai:* kaip aukštas dangus, kaip gili žemė ir pan.

The Questions: How high is the sky, how deep the earth, etc.

[2]: LTA 350(209); LMD I 133(232).

***925.** *Karaliaus dovanotas balnas.* Kareivis nori pamatyti karalių. Prašo dovanoti jam seną balną. Laimi derybas įrodydamas, jog tas balnas jam tikrai buvo karaliaus padovanotas.

The King's Gift of a Saddle. The soldier wants to see the king. Asks him for the gift of an old saddle. Wins a wager by proving that the saddle was really given him by the king.

[4]: LTA 305(15), 456(54); LMD I 530(4), I 845(2).

***928.** *Senelis sodina obelėlę.* Karalius: „Kam vargsti, vis tiek pats vaisių nesulauksi". Nuneša karaliui vaisių dovanų.

The Old Man Planting an Apple-tree. The king: „Why trouble yourself thus, since you surely will not live to enjoy the fruits of the tree". The old man brings the king a present of the fruit.

[2]: LTA 449a(107); LMD I 121(6).

930-949. LIKIMO PASAKOS
TALES OF FATE

930. *Lėmimas.* Ponas (karalius), apsinakvojęs pas vargšą, naktį girdi lėmimą, jog tą naktį gimęs vargšo sūnus užaugęs ves pono dukterį; jis nuperka vaiką iš tėvų, kelis kartus bando jį nužudyti (drevėje, vandeny ir t.t.); galop sutinka jau užaugusį, siunčia su laišku namo, kur įsakyta jį nužudyti, bet kelyje senelis pakeičia laišką - rašoma, kad tuojau suvesdintų su dukterim; paruošia žentui žarijų duobę, bet pats į ją patenka (arba užduoda sunkius darbus, žr. mt. 461).

[41]: Dauk. 91 nr. 79; Dow-Sylw. I 53, 128, 348; Kar. XII 40 nr. 75; Ms. ps. 10 nr. 3 = LPY II 93 nr. 54; LP II 19 nr. 30, p. 41 nr. 37; LPY II 186 nr. 112, IV 117-119 nr. 120-121, p. 123 nr. 122; Lev. 33 nr. 46; Liet. pas. 47 nr. 33 = Capp. Mär. 126 nr. 42; LTA 10b(224, 283), 208(69), 260(16, 29-30, 558), 291(227), 368(231), 405(232,

293), 409(37), 413(6), 422(181), 449b(50), 462(3, 443), 476(15), 544(292), 552(726), 671(62), 686(75), 724(42); LMD I 133(245), I 323(7), I 497(1), I 822(3).

*A. *Lėmimas kaip bausmė.* Tas pats, kaip mt. 930, tik įžangos vietoj mt. *770: ponas kviečia Dievą į svečius, bet nakvynės prašantį senelį elgetą blogai priima; naktį girdi, kaip atskridęs paukštis kalbasi su seneliu - lėmimas.

Fate Foretold as Punishment. The same as Mt. 930, but has Mt. *770 in place of introduction: a gentleman invites God to bis house, yet maltreats an old beggar who comes to ask for night lodging: at night hears the bird's talk with the old man - learns his fate as punishment.

[11]: Dow-Sylw. II 105; El. 215 nr. 428; LTA 260(127), 267(3, 4), 270(608), 456(32), 540(7), 613(234); LMD I 110, I 573(3).

931. *Edipas.* Sūnus nužudo tėvą ir veda savo motiną - išsipildo lėmimas.

[1]: LMD I 160(1).

***932.** = rus. ir est. 932*. *Geležinis namelis.* Išpranašaujama, kad karalaitį užmuš griaustinis. Pastatomas jam geležinis namelis (uždaromas į požemį), griaustinis trenkia į namelį, bet karalaičio tuo metu ten nėra, taip lieka gyvas.

The Iron Hut. A prophecy is made that the prince shall be struck by lightening. An iron hut is built for him (or he is confined in a vault). Lightning strikes the hut, but the prince is absent at the time.

[12]: Mitt. IV 172; LP II 194 nr. 7; LPY IV 116 nr. 118; MP IV 74; LTA 10a(67), 10b(231), 262(1), 422(51), 456(32), 522(21), 552(816); LMD I 813(3).

***932A.** = rus. *932 I, rum. 932*. *Likimo skirta mirtis.* Berniukas (mergaitė) miršta tuo laiku ir iš tos priežasties (prigeria ir pan.), kaip dar tik užgimus buvo Laimų paskirta. Visos pastangos išsigelbėti eina niekais.

Predestined Death. The boy (girl) dies at the time and in the manner (by drowning or other) as was predestined at birth by the godess' of Fate (Laima). All efforts to avert the calamity prove futile.

[14]: LP I 103 nr. 3, p. 104 nr. 4–5, II 194 nr. 6–7, p. 201 nr. 38; LPY III 315 nr. 190, IV 115 nr. 116, p. 117 nr. 119; LTA 10a(5), 260(392), 397(66), 724(152); LMD I 133(226).

933. *Gregorius ant akmens.* Jo tėvai buvo brolis ir sesuo. Nepažindamas veda savo motiną. Sužinojęs tiesą, atgailoja akmeninėje saloje vidury jūrų. Į jūrą įmestas raktelis, kurį praryja žuvis. Išrenkamas popiežiumi. Jo tėvai ateina pas jį išpažinties.

[7]: LPY III 111 nr. 73; LTA 10a(34, 45), 410(84), 462(65); LMD III 53e(2), III 98c(11).

***934A.** = rus. *934. *Paskirta mergaitė.* Senelis išburia, kad ponaičiui reikės vesti gražią, bet paprastą mergaitę; jis į ją šauna, sužeidžia; tėvas randa pinigus, išgydo dukterį, kuri mieste įrengia valgyklą; ten ją pamato tas ponaitis, įsimyli ir veda.

The Predestined Wife. An old man prophesies that the young gentleman shall marry a girl who shall be beautiful but of humble birth. The gentleman shoots the girl, wounding her. Her recovery is secured through money which her father happens to find. The girl opens a restaurant in town; there the same gentleman meets her, falls in love and weds her.

[1]: LTA 10b(232).

***934B.** = rus. *834B. *Paskirtas lobis.* Išpuvusiame medyje, įkeptas duonos kepalan ir t.t. - lobis tenka tam žmogui, kuriam skirtas.

The Predestined Treasure. Inside a hollow tree, baked within a loaf of bread, etc. - always comes to the man for whom it was predestined.

[10]: Bar. 10 = Specht. 301 nr. 44; Žv. 1927 p. 39; LTA 405(300), 421(16), 449a(142), 449b(35), 452(51), 469(36), 619(99); LMD I 301(38).

***934C.** = liv. 934[1]. *Dievo lėmimas būti kareiviu.* Atitarnavęs kareivis pasiryžta atkeršyti savo kaimynui, kurio dėka jam teko tarnauti kariuomenėje. Pakeleivis (Dievas) parodo jam ką tik gimusį kūdikį su kariška uniforma ir ginklais, paaiškindamas, kad žmogui tik užgimus Dievas jau paskiria jam likimą. Kareivis atsisako nuo savo keršto.

Destined by God to be a Soldier. Having completed his term of service in the army, the soldier is resolved to take vengeance upon a neighbour responsible for his serving in the army. A traveller (God) shows him a new-born babe already in soldier's uniform and armed, explaining that as soon as man is born, his fate is determined for him. The soldier turns from his revenge.

[8]: LPY II 224 nr. 143; MP II 45; TD I 104; LTA 36(38), 272(66), 449a(23), 552(953), 619(33).

935. = rus. *880 I. *Išlaidus sūnus.* Jauniausias sūnus labai išlaidus, tarnauja kariuomenėje, meluodamas išvilioja iš tėvo daug pinigų: jau esąs karininkas, kapitonas ir t.t.; sužinojęs tiesą, tėvas jo išsižada; jam pasiseka prisivilioti karaliaus dukterį, ją veda; keliaudamas tėvų aplankyti, viską smuklėje pralošia, namie turi ganyti kiaules; žmona ieško savo vyro, smuklėje atsilošia vyro daiktus, sensacija namuose.

[17]: Dauk. 51 nr. 27; Les-Brug. 202 nr. 22 = LPY I 209 nr. 117; Les-Brug. 212 nr. 27 = LPY I 218 nr. 221; LP II 172 nr. 34 = Specht. 202 nr. 13; LPY III 129 nr. 82, IV 200 nr. 164, p. 220 nr. 171; LTA 69(482), 262(199), 278(25), 368(323), 449b(42), 456(28), 476(12), 686(86); LMD I 120(2), I 144(23).

***936.** *Laima skiria žmonėms likimą.* Apsinakvoja Laimos namelyje ir mato, kaip skirstomas žmonėms likimas.

Laima (Godess of Fate) Alloting Fate to People. Spends the night in Laima's house and sees how fate is alloted to people.

[8]: Dow-Sylw. I 1, II 51; LPY II 66 nr. 41; LTA 69(520), 337(36), 409(70); LMD I 573(4), I 1000(402).

***937.** = rus. *931 I, rum. 948*. *„Ar norit jaunystėje ar senatvėje kentėti?"* Jaunavedžiai girdi šį paslaptingą klausimą ir nusprendžia: „Geriau jauniems". Vyras yra priverčiamas parduoti žmoną, gautą auksą nusineša varnas, vyras tarnauja už darbininką svetimame krašte ir nukirstame medyje atranda varno pagrobtus pinigus. Nuvedamas pas valdovę, kuri pažįsta, kad tai jos pirmasis vyras.

„When do you Wish to Bear your Hardships: in Youth or Old Age?" A newly married couple hear this mysterious question, and decide: „Better in youth". The husband is compelled to sell his wife. The gold he receives is carried off by a raven. Working as a labourer in a foreign land, he discovers the lost gold in a felled tree. Is brought before the sovereign, who recognizes him for her husband.

[11]: Dow-Sylw. II 314; Bar. 246, 273; LTA 10a(29), 327(1), 426(13), 449a(30, 146), 449b(47); LMD I 301(41), I 496(2).

938. *Placidas (Eustachius).* Netenka visų turtų, žmoną pagrobia laivo kapitonas, abu sūnus nusineša žvėrys - liūtas ir lokys; galop vėl visi susitinka.
[1]: LPY IV 190 nr. 161 = Lev. 19 nr. 21.

***939.** = liv. 939[1]. *Godūs tėvai.* Sūnus grįžta iš kariuomenės pas tėvus, kurie jo nepažįsta, tyčiomis nesisako, kas esąs, ir paduoda tėvams pasaugoti jo pinigus - godūs tėvai naktį nužudo savo sūnų.
The Greedy Parents. The son returns home from the army and is not recognized by his parents. He purposely hides his identity, and entrusts to them the care of his money. At night the greedy parents kill their own son.
[4]: LPY IV 260 nr. 206; LTA 364(16), 421(123, 176).

940. *Išjuokti jaunikiai.* Išdidi mergina sumano pasijuokti iš trijų savo garbintojų: vienam liepia apsimesti mirusiu, kitam sergėti lavoną, trečias turi vaidinti velnią - visi trys išsigąsta; susipratę apgauti, atkeršija merginai.
[12]: Dauk. 18 nr. 7[23]; Dow-Sylw. I 347; LPY II 250 nr. 158; MP IV 75; LTA 208(158), 260(55), 405(303), 421(65), 452(92); LMD I 133(140), I 527(2), III 68(1).

***941.** = fin-sw. 940*. *Teisingas ūkininkas.* Randa pinigus, niekas neatsišaukia. Perkasi dvarą. Po 10 metų apsinakvoja pas jį ponas ir patiria, jog ūkininkas radęs jo pamestus pinigus. Jis nori viską grąžinti, bet ponas jam viską palieka.
The Honest Farmer. Finds money which no one claims. Purchases a large estate. Ten years later, a gentleman, who turns out to be the owner of the lost money, chances to spend the night under his roof. The farmer wants to return the money, but the gentleman allows him keep it.
[2]: LPY III 175 nr. 103; LTA 10b(180).

945. *Protas ir Laimė.* Derybos, kas yra galingesnis: Protas ar Laimė. Paprastai laimi Laimė.
[4]: MP I 60; LTA 186(35), 544(240); LMD I 133(56).

***946.** plg. span. 945*A. *Laimė ir supuolimas.* Turtuoliai duoda neturtingam žmogui pinigų. Per nelaimingą supuolimą vis juos be naudos praranda. Jo laimės (brangaus akmens ir pan.) būta iš pažiūros visai beverčiame daikte.
Fortune and Coincidence. A poor man is given money by wealthy men, but owing to unfortunate circumstances he is unable to benefit by it. He finds his fortune in an object (precious stone or the like) which in all appearance seemed to be worthless.
[8]: LP I 118 nr. 3; Dauk. 13 nr. 6; LTA 449a(11, 102), 462(133); LMD I 104, I 124, I 833(19).

947. *Nelaimės persekiojamas žmogus.* Viskas nesiseka: išverčia medų, užmuša du veršiukus, numyga vaiką, nutraukia žydo arkliui uodegą ir t.t., galop pats žūsta, kai jau, rodos, visi pavojai praėjo.
[1]: LPY II 274 nr. 176.

***949.** *Ponaitis mokosi pinti krepšius.* Ponas įsimyli paprastą mergaitę, kuri nesutinka už jo tekėti, kol neišmoks kokio nors darbo; mokosi pinti krepšius, vėliau jam tenka iš to amato pragyventi.

A Young Gentleman Learns Basketwork. A young gentleman falls in love with a common girl, who refuses to marry him till he has learned some trade. He learns basketwork and later is obliged to live by this trade.

[2]: LTA 262(258), 687(24).

950-974. APIE GALVAŽUDŽIUS IR VAGIS
ROBBERS AND THIEVES

950. *Rampsinitas.* Du gudrūs vagys turi pasidarę slaptą įėjimą į karaliaus iždą, vagia pinigus, ir niekas negali jų sugauti; galop vienas vagių patenka į spąstus ir prašo savo draugą (brolį) nupjauti jam galvą, kad negalėtų pažinti; lavoną nešioja po gatves, žiūrėdami, ar kas iš giminių jo neverks; lavoną saugo stipri sargyba, bet gudrus draugas jį pavagia; visos pastangos sugauti antrąjį vagį nueina niekais, galop karalius prašo patį vagį prisipažinti, žadėdamas nebausti (pažadėdamas dukterį).

[11]: LPY III 124 nr. 80; MP V 43; LTA 217(146), 338(667), 409(51), 462(85, 172), 465(2), 469(91), 552(739); LMD III 123(1).

951B. *Banko vagys.* Vagys užlipa geležinių pirštinių pagalba į aukštą namą, atidengia sąmokslą prieš karalių (poną, kunigą), kurį perspėja ir esti apdovanojami (plg. mt. *995).

[4]: LPY II 270 nr. 172, III 148 nr. 91; Bar. 134; LMD I 106(7).

952. *Karalius ir kareivis.* Kareivis keliauja pas karalių, norėdamas apskųsti savo viršininką; apsinakvoja vienuose namuose su karaliumi, jo nepažindamas; naktį užpuola plėšikai, kareivis juos nužudo arba padaro nepavojingais; karalius pasisako, kas esąs.

[3]: Bar. 307; LTA 260(312), 450(96).

954. *Vagys statinėse.* Vagys atvažiuoja apsimetę pirkliais su deguto statinėmis, kuriose slepiasi apsiginklavę jų draugai; gudri mergina pastebi klastą ir nužudo vagis, pildama į statines karštą vandenį (smalą).

[8]: LPY III 15 nr. 7; LTA 262(64), 422(184), 452(40), 468(190), 489(21); LMD I 296(11), I 297(4).

955. *Galvažudžio sužadėtinė.* Mergaitė nueina į savo sužadėtinio namą miške - pasirodo, kad ten esama galvažudžių lizdo; pasislėpusi po lova, ji mato, kaip atveda ir nužudo kitą mergaitę, kurios nukirstas pirštas nukrenta po lova, pasislėpėlė jį paima; jai pasiseka pabėgti ir, kai sužadėtinis vėl atvyksta pas jos tėvus, papasakoja, ką mačiusi jo namuose - nukirstas pirštas kaip įrodymas.

[60]: Dow-Sylw. I 80, 100, II 470; Schl. Mär. 22 = Schl. Hand. 134 = LPY I 21 nr. 11; LP II 231 nr. 2; LPY III 98 nr. 61, p. 212 nr. 126; Wolt. chres. II 287 nr. 57 = Lev. 34 nr. 58; Lev. 76 nr. 119-120; Bar. 110, 265; El. 245 nr. 454; LTA 10b(218), 208(6), 211(18, 25), 218(57), 260(174, 427), 262(288), 270(516), 280(15), 305(120), 358(604), 368(51, 161, 240), 372(31), 395(27), 398(248), 405(265), 421(94, 140, 162), 422(106), 426(17, 22, 56), 439(53), 449a(87), 449b(63), 450(54), 456(12, 24), 462(200), 476(11), 489(29), 507(21), 545(121), 619(37), 662(233, 248), 724(105); LMD I 126(17), I 133(179), I 159(3), I 494(3), I 531(2), I 602(3).

956B. *Plėšikų užpulta gudri mergina.* Merginai vienai esant namie, laužiasi plėšikai; ji nukerta lendančių vienas po kito vienuolikos plėšikų galvas, paskutinis pabėga

sužeistas; norėdamas merginai atkeršyti, jai peršasi; plėšiko namuose ją perspėja jo motina; mergina bėga, plėšikai vejasi (slepiasi medyje, šiaudų vežime ir t.t.).

[65]: Kar. XI 233 nr. 2, XII 33 nr. 70; Schl. Mär. 9 = Schl. Hand. 122 = LPY I 10 nr. 6; LPY III 209 nr. 125; Bar. 265; LTA 10a(79), 10b(280), 36(39), 198(237), 210(207), 211(17, 30), 218(33), 260(271, 441), 267(2), 279(74), 281(235), 337(13, 64), 339(16), 350(222), 356(188), 358(604), 368(68, 220, 299), 372(65), 381(123), 397(5), 421(37), 422(106), 449a(21, 31, 86, 113), 449b(74, 79, 85, 152, 169), 450(16, 93, 117), 456(37, 38), 457(236), 462(35), 469(51), 489(12), 539(27), 544(256), 662(271), 724(102, 119); LMD I 93(14), I 133(12), I 480(14), I 627(78), I 661(35), I 834(4), I 840(5), I 843(28), III 46c(3), III 53e(5).

957. *Plėšikus išbaido meška.* Daržinėje pas ūkininką apsinakvoja meškininkas; besibraunančius plėšikus aplamdo meška.

[4]: LPY IV 271 nr. 216; LTA 262(172), 272(53), 407(44).

***959.** = rus. ir est. 959*. *Gudri mergaitė ir plėšikas po lova.*

The Clever Girl and the Robber under the Bed.

A. *Šiurkštus kuodelis.* Pačiumpa palovyje besislepiantį plėšiką už barzdos ir sako: „Šiurkštus kuodelis, tegul bus rytdienai, šiandien reikia švelnesnio" ir pan.

The Course Bundle. The girl seizes by the beard the robber concealed under the bed, and says: „What a course bundle of flax; I shall leave it for tomorrow; I need a finer one today" and the like.

[5]: LPY II 126 nr. 75, III 53 nr. 19; LTA 270(517); LMD I 133(96), I 157(2).

B. *Dviprasmė daina.* Neva apie mylimąjį dainuodama, prišaukia į klėtį brolį, kuris suima vagį.

The Equivocal Song. By singing a song seemingly about her lover, the girl calls her brother to the granary, and he apprehends the thief.

[10]: Capp. For. 31 p. 428 nr. 2 = Capp. Mär. 81 nr. 31; Žv. 1927 p. 124; LTA 10a(28), 262(210), 337(31), 421(71), 662(291); LMD I 137(11), I 157(3). I 595(3).

C. *Vagį uždaro skrynioje.* Mergina sako, jog ten esą paslėpti pinigai; vagiui pasilenkus pažiūrėti, paleidžia skrynios antvožą.

The Thief Caught in a Chest. The girl tells the thief that the money is in the chest. When he bends down to look in the chest, the girl drops the lid on him.

[3]: Capp. For. 35 p. 120 nr. 13; LTA 36(42), 468(176).

960. *Negyvas liudininkas.* Žudomas žmogus sušunka: „Tos žolelės (beržas, saulės spindulys ir pan.) pasakys (iškels aikštėn)". Kartą žudikas, važiuodamas pro nusikaltimo vietą, papasakoja tą atsitikimą savo žmonai, juokdamasis iš negyvo liudininko, tačiau žmona atiduoda vyrą teismui.

[2]: LTA 409(59), 422(52).

***961.** = rus. 961*. *Išduodanti lazda (peilis).* Žmogus tariasi užmušęs plėšiką ir palieka ten savo lazdą. Po kiek laiko apsinakvojęs pas svetimus, ten pamato savo lazdą. Jam nekeršija – apmuštas (sužeistas) plėšikas pasidarė geru žmogum.

The Tell-tale Stick (Knife). The man, thinking he has killed the robber, makes a hasty retreat and leaves his stick behind. After a time, when passing the night in a strange house, he sees his stick there. No revenge is taken upon him – the robber he once thrashed (injured) has become a good man.

***962.** = rus. *961 I. *Pinigai galvažudžio lazdoje (peilio kote).* Tariasi užmušęs plėšiką ir pasiima jo lazdą. Elgeta persirengęs plėšikas smalsiai žiūri į tą lazdą. Randa jos viduje daug pinigų.

The Money inside the Murderer's Walking-stick (Knife-handle). Thinking that he has killed the robber, the man takes his stick. Another robber, posing as a beggar, inquisitively views the stick. Finds much money inside it.

[8]: LPY IV 263 nr. 210, p. 272 nr. 217; LTA 372(87), 421(79), 426(34), 491(6), 521(101); LMD III 53e(4).

***963.** *Plėšikas užmigdo žmones.* Apsinakvoja elgeta (persirengęs plėšikas), kuris išsiima naktį žmogaus taukų žvakę (numirėlio ranką) ir nori ilgam laikui užmigdyti visą šeimyną; tačiau vienas nemiegojo, viską matė ir užmušė plėšiką; kiti atbudo tik po paros.

Deep Sleep Brought on by a Robber. A robber, disguised as a beggar, gets night lodging at a farmhouse. Using a candle made of human fat (hand of a corpse), he tries to charm the household to deep sleep. One member of the household, who has not gone to sleep, sees this and kills the robber. The rest of the family wake up only 24 hours later.

[3]: LTA 270(601, 605), 405(295).

***964.** *Tarp žmogžudžių.* Vyrą kelyje užmuša, moteris pabėga su pinigais, bet patenka į tų pačių žmogžudžių namus. Išsigelbsti.

Amongst Murderers. The man is murdered on the way; his wife escapes with the money, but later finds herself in the same murderers' house. Finally is saved.

[7]: Jurk. 34 nr. 7 = LPY I 126 nr. 42; LPY IV 261 nr. 207, p. 262 nr. 209; LTA 469(67), 489(16); LMD I 184(10), I 842(11).

***965.** *Apgautas galvažudys.* Apsinakvojęs kartu su įtartinu žmogum, keleivis nemiega, bet savo guolyje palikęs rūbus žiūri, kas bus; atsibudęs bendrakeleivis duria į guolį peiliu, šis galvažudį nušauna.

The Outwitted Murderer. Spending the night in company with a suspicious-looking stranger, the man does not go to sleep, but leaves his clothes in bed and waits to see what will happen. When the stranger wakes up in the night, he stabs (as he thinks) at his sleeping companion. The would-be murderer is himself shot down by the man on guard.

[4]: LTA 10a(81), 217(148), 422(34), 619(148).

***966.** *Prie medžio pririštas vagis.* Nutvėręs arkliavagį, ūkininkas pririša jį nuogą prie medžio uodams ir skruzdėms ėsti; kartą paklydęs patenka į to paties vagies namus, išsigąsta, tačiau buvęs vagis ūkininką gerai pavaišina ir padėkoja – tatai atpratinę jį nuo vagystės.

The Thief Tied to a Tree. Having caught a thief in the act of stealing a horse, the farmer ties him, naked, to a tree and leaves him at the mercy of gnats and ants. After some time, chancing to lose his way, the farmer finds shelter in the very same man's house. He is greatly alarmed. But, much to his surprise, the man he has wronged, instead of taking vengeance upon him, entertains him generously and even thanks him for the lesson he once received at his hands – it has cured him of the habit of stealing.

[3]: MP IV 7; LTA 552(1134); LMD I 817(6).

***967.** *Su lavonu išbaido plėšikus.* Du vyrai iškasa numirėlį, apsinakvoja plėšikų stovykloje, ruošiasi numirėlį virti, tačiau būsią mažai mėsos, neva nori pagauti vieną plėšikų; plėšikai išsigandę pabėga, palikdami gudruoliams savo turtus.

Robbers Scared by a Corpse. Having excavated a corpse, the two men take it along with them and join a robbers' camp. Pretending they are going to eat the corpse for their supper, they make preparations to cook it, and loudly voice their opinion that there will not be enough meat for them both. They decide to cook a robber. When they make a dash at one of them, all the robbers flee in terror, leaving their booty behind them.

[4]: LTA 370(157), 375(152), 422(179), 723(5).

***970.** *Dešra ir revolveris.* Nubaido plėšiką su dešra; smuklėje pasakoja savo nuotykį, tai girdi ir plėšikas, bet smuklininkas slaptai paskolina ginklą ir dabar tikru ginklu nušauna antrąkart drąsiai puolusį plėšiką.

A Sausage and a Revolver. The man scares a robber with a sausage; later boasts of the event at an inn; the robber hears this; the innkeeper secretly lends the man a firearm, with which the robber is shot down when boldly attempting a second attack.

[2]: LTA 338(653); LMD I 842(33).

971. *Moterimi persirengęs plėšikas.* Apsinakvoja moteris. Bernas palenda po lova ir pastebėjęs, jog tai ne moteris, bet plėšikas, nužudo jį ir jo draugus.

A Robber Disguised as a Woman. A strange woman comes to stay the night at a farm. The farm servant gets under the bed, and discovers that the stranger is not a woman, but a robber in disguise; kills him and his accomplices.

[6]: LTA 260(451), 327(9), 397(40), 457(237), 469(69), 552(951).

***981.** = rus. *981 II. *Visos moterys vienodos.* Karalius išgirdo trijų kareivių pokalbį, kurių vienas sakėsi norįs su karaliene pasimeilinti; karalius jam davė suvalgyti du kiaušinius – vieną baltą, kitą nudažytą, parodydamas, kad abu vieno skonio.

All Women are Alike. The king overhears the conversation of three soldiers, from which he learns that one of them has aspirations to the queen's affections. By giving him two eggs to eat – a white and a dyed one – the king proves to him that, though the eggs differ in colour, they both have the same taste.

[1]: LTA 489(34).

990. *Prisikėlęs numirėlis.* Moteris prašo įdėti į karstą jos žiedą; vagis atidaro grabą, norėdamas pavogti nuo numirėlės pirštо žiedą; numirėlė atsikelia ir pareina namo. (Plg. mt. 3533).

[3]: LTA 405(234), 407(329), 420(131).

***995.** = rus. 981*, est. 995*, plg. rum. 910F*. *Gailestingas sūnus.* Vienas sūnus nepaklausė karaliaus įsakymo ir slapta laikė savo šimtametį tėvą. Badmečiu senelis davė protingų patarimų, galop ir karalių išgelbėjo nuo mirties (patarė eiti vogti, vagiu persirengęs karalius atidengė sąmokslą). Įsakymas žudyti senius buvo atmainytas.

The Compassionate Son. A son disobeys the king's law by secretly keeping his hundred-year-old father. During famine, the old man gives wise counsel and finally saves the king's life (advises him to become a robber; in this disguise, the king discovers a conspiracy against him). The law condemning old men was repealed.

[54]: Dow-Sylw. I 415; Mitt. 70; LPY II 245 nr. 154; Wolt. chres. II 370 nr. 90; Bar. 258; MP III 55; El. 144 nr. 350; LTA 42(79), 69(491), 211(8), 219(112), 262(22, 77), 264(139), 279(124), 322(182, 197), 337(33), 350(211, 243), 367(6), 368(132), 370(83, 123), 397(23), 406(234), 407(17), 422(183), 426(40), 447(103), 449b(120), 456(51), 457(234), 462(7, 125, 330), 494(2), 544(324), 552(701, 777), 619(101), 687(1), 720(59), 724(96); LMD I 139(4), I 301(10), I 315(8), I 494(2), I 528(1), I 842(4), I 845(1), I 850(2), III 114(16, 31).

***996.** = rus. *982. *Senelis ir anūkas.* Vyras blogai elgiasi su savo senu tėvu. Jo vaikas žada ir su juo taip pat elgtis. Pasitaiso.

Grandfather and Grandchild. A man maltreats his aged father. His child, seeing this, promises to behave in the same manner towards him. He reforms.

[4]: LV 1 nr. 2; Žv. 1929 p. 242; LTA 545(63); LMD I 133(15).

D. PASAKOS APIE KVAILĄ VELNIĄ
TALES OF THE STUPID OGRE

1000-1029. TARNYBOS SUTARTIS
LABOUR CONTRACT

1000. *Susidera nepykti.* Kuris pirmas supyks, tam išrėš iš nugaros tris diržus. Laimi gudrus bernas, pridarydamas velniui daug nuostolių.

[40]: Dauk. 30 nr. 12; Dow-Sylw. II 114; Schl. Mär. 45 = Schl. Hand. 155 = LPY I 40 nr. 18; LP II 186 nr. 39; LPY III 86 nr. 48, p. 203 nr. 122; Capp. For. 35 p. 130 nr. 24 = Capp. Mär. 84 nr. 33A; MP III 33; LTA 10a(60), 10b(284), 35(34), 69(516), 198(239), 211(33), 260(37), 270(778), 278(20), 279(92), 293(969), 337(17), 355(66), 367(3), 368(35, 196), 372(20), 397(70), 405(314), 449a(69), 450(61), 462(10, 359), 552(764-765), 577(1), 686(29), 692(12); LMD I 657(3), I 815(3, 4), I 842(9).

1002. *Gadina velnio turtą.* Nepelningas pardavimas, mainai, dovanojimas.

[2]: Capp. For. 35 p. 130 nr. 24 = Capp. Mar. 84 nr. 33A; LMD I 657(3).

1003. *Arti paskui bėgantį šunį.* Sukapoja arklius ir permeta per tvorą.

[17]: Dauk. 30 nr. 12; Capp. For. 35 p. 130 nr. 24 = Capp. Mär. 84 nr. 33A; LPY III 38 nr. 14, p. 206 nr. 122; MP III 33; LTA 10a(60), 10b(284), 260(37), 270(778), 337(17), 405(314), 462(359), 552(911), 577(1); LMD I 127(10), I 657(3), I 815(4).

1004. *Paskendusios kiaulės.* Parduoda kiaules, bet išsidera jam leisti nusipjauti uodegas, kurias sukiša į balą - kiaulės paskendo.

[1]: Capp. For. 35 p. 130 nr. 24 = Capp. Mär. 86 nr. 33A.

1006. = rus. 1006 I. *Pjauti tą avį, kuri į tave pažiūrės.* Išpjauna visas, nes visos žiūrėjo.

Is to Slaughter the Sheep that will Look at him. They all look at him - slaughters the whole flock.

[16]: Capp. For. 35 p. 130 nr. 24 = Capp. Mär. 84 nr. 33 A; LPY III 205 nr. 122; MP III 33; LTA 10a(60), 69(516), 211(33), 270(778), 278(20), 279(92), 293(969), 356(182), 413(9), 552(764-5), I 127(10), I 657(3).

***1006A.** = rus. *1012 II. *Petruškos.* Liepia išvirti petruškų - išverda kalę tuo vardu.

Parsley. Is told to boil parsley and boils the bitch so-named instead.

[6]: LPY III 205 nr. 122; LTA 10a(60), 35(34), 69(516), 270(778), 692(12).

1007. *Kiti gyvulių žudymo ir žalojimo būdai.* Pvz., priganyti karves, kad genamos namo juoktųsi ir šoktų - nupjauna po vieną lūpą ir koją.
[16]: Dauk. 30 nr. 12; LTA 198(239), 217(125), 270(778), 278(20), 293(969), 337(17), 368(35, 196), 372(20), 462(10, 359), 545(68), 552(1080), 577(1); LMD I 815(3).

1008. *Apšviesti kelią.* Uždega namus, suneša pakelėn javus ir uždega, ir pan.
[6]: LPY III 87 nr. 48; LTA 69(516), 270(778), 372(20), 449a(69), 462(359).

1013. *Išmaudyti ir nuvalyti vaikus.* Sukiša į karštą vandenį.
[25]: Dow-Sylw. II 114; Capp. For. 35 p. 130 nr. 24 = Capp. Mär. 86 nr. 33A; LPY III 87 nr. 48; MP III 33; LTA 10b(284), 35(34), 69(516), 198(239), 217(125), 260(37), 270(778), 272(51), 278(20), 279(92), 293(969), 337(17), 367(3), 372(20), 405(314), 449a(69), 450(61), 552(911, 914), 692(12); LMD I 657(3).

***1013A.** = rus. 1012 I. *Nuvalyti vaikus.* Sumausto ant baslių be paliovos teršiančius vaikus (vaiką).
Cleaning the Children. Impales them.
[8]: LPY III 204 nr. 122; LTA 10a(60), 198(239), 278(20), 355(66), 368(196), 552(764–5).

***1014A.** *„Saugok klėties duris!"* Išima duris ir nešiojasi su savim ant pečių.
„Guard the Granary Door!" Takes the door off its hinges and carries it on his back.
[4]: LTA 10a(60), 10b(284), 337(17), 450(61).

***1016A.** *Nuvalyti arklį.* Drožia pagalį užkalti be paliovos teršiančio arklio pasturgaliui.
Cleaning the Horse. Makes a stake for stopping the dung continuously falling from the horse's buttocks.
[2]: LP II 187 nr. 39: LPY III 86 nr. 48.

1029. *Gegutė medyje.* Sustabdyti kukuojančią gegutę; velnio žmona įsilipa medin ir kukuoja, bernas ją nušauna. (Plg. mt. 3745).
[6]: LTA 372(20), 421(172), 449a(69), 552(764–765); LMD I 815(3).

***1029A.** *Moteris gaidžio vietoj.* Bernas užmuša giedančią moterį, velnio motiną ar bobutę, kad nereikėtų anksti keltis.
The Woman in Place of a Rooster. Disliking early rising, the farm servant kills the woman, devil's mother or grandmother, who crows in place of the rooster.
[2]: LP II 187 nr. 39; LPY III 204 nr. 122.
Kitus šiam ciklui priderančius motyvus žr. žemiau (Other motifs adhering to this cycle see below:) Mt. 1115–1132.

1030–1059. BENDRAS ŽMOGAUS IR VELNIO DARBAS
PARTNERSHIP OF THE MAN AND THE OGRE

1030. *Derliaus pasidalinimas (pusininkai).* Žmogus (lapė) ir velnias (meška) susidera kartu dirbti žemę: vienam bus šaknys, kitam viršus - žmogus pirmais metais sodina bulves (velniui viršus), kitais metais kviečius (velniui šaknys).

[23]: Dow-Sylw. I 210; Siem. 141 nr. 145; LV 287 nr. 24, p. 339 nr. 79; Bar. 166; MP III 27; LTA 47(9), 210(209), 218(63, 74), 262(112), 337(23), 368(55), 405(248), 426(30), 462(326), 470(25), 481(34), 662(302); LMD I 809(4), I 817(7), III 46c(11, 12).

1045. *Užrauksiu ežerą (balą).* Botagą vejąs piemuo žada užraukti ežerą, kuriame gyvena velniai, arba drožia kuolus ir žada statyti bažnyčią. (Toliau paprastai eina mt. 1071, 1072, 1082, 1130).

[42]: Dow-Sylw. I 463; Mitt. II 13 = 345; Geit. 20 = LV 333 nr. 72; LP II 72 nr. 28, p. 76 nr. 30; LPY IV 59 nr. 60; Dor. 55 nr. 38; Žv. 1928 p. 185; MP III 8; LTA 10b(213), 68(334), 69(478), 208(48, 130–131), 260(37), 270(512, 527), 281(237), 344(471), 368(285, 304, 322), 422(86, 165), 449a(8), 449b(171), 462(175, 332, 480), 470(5, 25), 471(12), 481(35), 552(716, 756–757, 776, 914), 662(278), 724(2); LMD I 846(2).

1046. *Žada nusinešti velnio klėtį.* Žmogus veja ilgą virvę, velnias pasiūlo tiek atlyginimo, kiek jis pats (velnias) galės panešti (žr. mt. 1153).

1049. *Sunkus darbas.* Nepakelia kirvio – ruošiasi visą mišką išrauti, nepakelia kibiro – ruošiasi visą šulinį atnešti.

[11]: LP I 154 nr. 4 = MT III 152; Bar. 5, 222; Capp. Mär. 56 nr. 22A; Žv. 1931 p. 78; LTA 18(2), 42(12), 262(81), 337(58), 476(21); LMD I 998(9).

1050. *Medžius kerta (rauna).* Žmogus apsimaino su velniu medžiais (kirviais).

[1]: LTA 42(15).

1051. *Lenkia medį.* Į orą išmestas žmogus sako: „Aš tik šokinėjau".

[3]: LPY IV 144 nr. 139; LTA 552(1080); LMD I 144(11).

1052. *Neša medį.* Velnias už smaigalio, žmogus už drūtgalio – žmogus pats sėdi ant medžio (toks pats pasakojama apie lapę ir lokį arba vilką).

[8]: LPY IV 142 nr. 138; LTA 42(40), 208(107), 272(70), 397(49), 422(102), 452(102), 552(1080).

1060–1109. ŽMOGUS IR VELNIAS BANDO JĖGAS
CONTEST BETWEEN MAN AND OGRE (DEVIL)

1060. *Spaudžia akmenį.* Velnias spaudžia tikrą akmenį, žmogus sūrį, kiaušinį ir pan. – išteka skystimas.

[33]: Dow-Sylw. I 463; Jurk. 102 nr. 47 = LPY I 156 nr. 80; LP I 153 nr. 4 = MT III 152; LP II 73 nr. 28, p. 223 nr. 10; LPY IV 142 nr. 138, p. 144 nr. 139, p. 149 nr. 142; Bar. 5, 222; Žv. 1931 p. 77; MP III 44; LTA 10b(200, 261), 262(117), 279(85), 398(263), 452(102), 465(11), 476(21), 481(35), 552(702, 756–757, 1080), 692(3); LMD I 130(2), I 137(5), I 144(11), I 301(35), I 817(17), I 842(38), I 998(9).

1061. *Kremta akmenis.* Žmogus kremta riešutus.

[10]: LP II 70 nr. 27; LPY IV 49 nr. 49; LTA 10b(258), 218(26), 219(102), 262(47), 278(20), 397(49), 406(242), 422(198).

1062. *Meta akmenį aukštyn.* Žmogus paleidžia paukštį, kuris negrįžta.

[31]: Dow-Sylw. I 463; Jurk. 102 nr. 47 = LPY I 156 nr. 80; Siem. 138 nr. 144; LP II 71 nr. 27, p. 73 nr. 28, p. 75 nr. 29; LP II 223 nr. 10; LPY IV 144 nr. 139; Bar. 166;

Žv. 1931 p. 78; LTA 10b(200, 258, 261), 69(478), 262(117), 265(211), 272(70), 281(237), 368(72, 285), 398(263), 462(175, 332), 552(702, 756–757, 1084); LMD I 144(11), I 301(35), I 670(3), I 817(17).

1063. *Meta geležinį kūjį.* Žmogus žada jį užmesti ant debesų savo broliui kalviui. Velniui gaila kūjo, jis pabėga.

[30]: Dauk. 33 nr. 14; Dow-Sylw. I 463; Siem. 138 nr. 144; LP I 31 nr. 12, II 73 nr. 28, p. 76 nr. 30; Mitt. II 15 == 347; Žv. 1928 p. 184; MP II 18, III 44; LTA 18(2), 28(345), 42(40), 68(334), 260(37), 262 (48, 81), 281(237), 284(542), 318(19), 368(218, 285), 449a(33, 63, 121), 462(480), 465(11), 481(35), 552(702, 716); LMD I 846(2).

1071. *Imtynės.* Velnias rungiasi su žmogaus senu tėvu – lokiu.

[37]: Dow-Sylw. I 463; Kar. XI 266 nr. 26; Siem. 138 nr. 144, p. 141 nr. 145; Mitt. I 83 = LV 332 nr. 71; Mitt. II 14 = 346; LP I 31 nr. 12, II 70 nr. 27, p. 72 nr. 28, p. 74 nr. 29; Capp. Mär. 56 nr. 22A; MP II 18; LTA 28(345), 42(40), 69(478), 262(75, 117), 272(70), 279(237), 284(542), 318(19), 368(218, 304), 422(102), 449a(121), 462(175, 332, 480), 552(702, 716, 756–757); LMD I 143(5), I 589(2), I 670(3), I 833(13), I 846(2).

1072. *Lenktynės.* Velnias lenktyniauja su žmogaus mažu vaiku – zuikiu.

[41]: Dow-Sylw. I 463; Kar. XI 266 nr. 26; Siem. 138 nr. 144; Mitt. I 83 = LV 331 nr. 71; Mitt. II 14 = 346; LP I 31 nr. 12, II p. 71 nr. 27, p. 73 nr. 28, p. 74 nr. 29; Bar. 166; Capp. Mär. 56 nr. 22A; MP II 18; LTA 28(345), 42(40), 69(478), 262(48, 117), 265(211), 272(70), 281(237), 318(19), 358(603), 368(304), 449a(63, 121), 452(108), 462(175, 332, 480), 471(12), 481(35), 552(702, 716, 756–757, 1084); LMD I 143(5), I 589(2), I 670(3), I 833(13), I 846(2).

1073. *Lipti į medį.* Žmogų pavaduoja voverė.

[2]: Mitt. I 83 = LV 331 nr. 71; LTA 471(12).

1082. *Bėgti aplink balą.* Žmogus neša tarp kojų arklį – joja.

[17]: Dauk. 33 nr. 14; Mitt. I 83 = LV 333 nr. 71; Mitt. II 14 = 346; LP I 31 nr. 12, II 76 nr. 30; Bar. 166; Capp. Mär. 59 nr. 22A; LTA 18(2), 28(345), 69(478), 262(81), 368(285, 304), 449a(8), 471(12), 552(716); LMD I 143(5).

1083. *Dvikova.* Ginklai: durtuvas ir šakės; žmogus: „Tu man padarysi vieną žaizdą, aš tau iš karto penkias"; sumaino ginklus, žmogus atsistoja už tvoros.

The Duel. Weapons: bayonet and pitch fork; the man: „You will give me but one wound, I with one thrust shall give you five"; they exchange weapons; the man takes his place behind the fence.

[19]: Kar. XI 266 nr. 26; LP II 75 nr. 29; Žv. 1927 p. 95; LTA 42(15), 47(9), 218(63, 74), 272(70), 358(603), 368(72, 218, 285), 405(314), 462(332); LMD I 589(2), I 809(6), I 817(8), I 833(13), I 846(2).

1084. *Kas smarkiau išrėks arba sušvilps.* Žmogus prikalba velnią leisti užrišti akis, nes išsprogs akys – šeria kūle velniui į galvą.

Contest in Shrieking or Whistling. The man persuades the devil to blindfold himself, so his eyes will not jump out – knocks him on the head.

[19]: LP I 154 nr. 4 = MT III 152; Bar. 222; Žv. 1931 p. 78; MP III 44; LTA 18(2), 42(12), 262(81), 284(542), 337(58), 398(263), 449a(63), 462(175, 480), 465(11), 476(21), 481(35), 539(9), 552(1084); LMD I 842(36).

***1084A.** = rus. *1084 I, plg. rum. 1615*. *Kareivis joja ant Giltinės.* Susidera su Giltine: „Kol tu dainuosi, aš tave nešiu, kai tu pabaigsi ir aš dainuosiu, tai tu mane neši". Kareivis dainuoja dainą be galo.

The Soldier Who Rode on Death. The soldier's bargain with Death: while one carries the other, the one carried is to sing. When it is the soldier's turn to sing, he sings an endless song, and so Death leaves him in peace.

[2]: LPY IV 107 nr. 110; LTA 691(15).

1089. *Kūlimas.* Žmogus ima medinį spragilą, velnias geležinį; velniui kuliant šiaudai šoka į viršų, žmogui kuliant prilimpa prie aslos.

Threshing. The man uses a wooden flail, the devil an iron one; the devil threshes – the straw flies upwards, the man – the straw sticks to the floor.

[4]: LV 287 nr. 25; LTA 42(15), 662(273); LMD I 133(91).

1091. *Kas suras nematytą gyvulį.* Žmogus pasiunčia išteptą degutu ir aplipdytą plunksnomis savo žmoną – velnias tokio gyvulio nebuvo matęs, negali atspėti jo vardo. Dažnai tuo būdu moteris sužino velnio augalo vardą (taboka), kurį turi įspėti jos vyras – velnias pats netyčiomis išduoda („Štiš iš mano tabokos!").

[10]: LTA 42(18), 264(143), 284(515), 421(141), 445(33), 450(118), 462(143), 481(34), 489(15), 724(44).

1092. *Nepaprastas paukštis.* Medžiotojas užrašo velniui sielą (šauna į komuniją, žr. mt. 3320), kad sektųsi medžioklė. Velnias jam pažada atvaryti, kokių tik jis norės, gyvulių ir paukščių. Smala ištepta ir plunksnomis aplipdyta moteris kaip nepaprastas paukštis, kurio velnias negali atvaryti prie medžiotojo.

[6]: Dow-Sylw. I 78; ŽS 1894 p. 234 nr. 2 = LPY II 8 nr. 7; LTA 291(213), 397(81), 430(21), 686(88).

1095. *Draskyti vienas kitą nagais.* Vyras pirma pasiunčia savo žmoną susitikti su velniu, su kuriuo susitarė draskytis nagais. Moteris praneša velniui, jog jos vyras nuėjęs nagų pasiaštrinti, ir parodo dvi gilias žaizdas savo kūne, kurias neva padaręs jos vyras (obsceniška). Velnias išsigąsta ir nebenori su žmogumi draskytis.

***1098.** *Lupti vienas kitam odą.* Žmogus užsideda kelias jaučių odas.

Taking the Skin off Each Other. The man covers himself with several ox-hides.

[2]: LV 276 nr. 53; LMD I 133(138).

***1099.** *Gerti degtinę.* Žmogus geria vandenį, velnias actą.

Drinking Whisky – the man drinks water, the devil vinegar.

[1]: LTA 539(9).

1115–1129. PASTANGOS NUŽUDYTI HEROJŲ
ATTEMPTS TO MURDER THE HERO

1115. *Bandymas nužudyti kirviu.* Herojus savo lovoje padeda sviesto statinę ir pan.

[10]: Jurk. 102 nr. 47 = LPY I 156 nr. 80; LPY IV 150 nr. 142; LTA 42(40), 208(107), 217(125), 272(70), 552(1080), 692(3, 12); LMD I 144(11).

1116. *Uždega namus.* Herojus laiku išsigelbsti.

[7]: LP II 188 nr. 39; LPY III 87 nr. 48; LTA 211(33), 260(37); LMD I 127(10), I 339(4), I 657(3).

1117. *Velnio spąstai.* Herojus įvilioja į juos patį velnią ir sunaikina.
[1]: LPY IV 150 nr. 142.

1119. *Velnias nužudo savo paties vaikus.* Herojus sukeičia vietas lovoje arba kepuraites ant miegančių galvų (plg. mt. 531).
[1]: LTA 260(239).

1120. *Velnias prigirdo savo žmoną.* Atsigula ant upės kranto, herojus pasikeičia vietomis su velnio žmona, ir velnias ją vietoj berno įstumia į upę.
[25]: LP II 188 nr. 39; LPY III 87 nr. 48, p. 206 nr. 122; LTA 35(34), 69(516), 198(239), 217(125), 260(37), 270(778), 272(51), 293(969), 337(17), 355(66), 368(35, 48), 372(20), 405(314), 450(61), 552(914), 686(29), 692(12); LMD I 127(10), I 339(4), I 627(71), I 842(9).

1130. *Algos išmokėjimas.* Bernas praduria skrybėlės dugną ir uždeda ją ant kluono stogo, rūsies ir t.t. Velnias vis negali pripilti pilną skrybėlę pinigų.
[38]: Siem. 138 nr. 144; Kar. XI 266 nr. 26; Geit. 20 = LV 334 nr. 72; LP I 29 nr. 11, p. 31 nr. 12; LPY IV 48 nr. 49, p. 60 nr. 60; Dor. 55 nr. 38; Žv. 1928 p. 185; MP III 8, 44; LTA 10b(261), 69(478), 208(48, 104), 262(117), 270(512), 272(70), 284(583), 368(203, 285, 322), 397(111), 422(165, 201), 449b(171), 462(332, 480), 465(11), 470(5, 25), 481(35), 544(331), 552(776), 589(2); LMD I 291(6), I 589(2), I 846(2).

1132. *Velnias bėga nuo savo berno.* Bernas pasislepia maiše, rūbuose, vežime. – „Kur tu, ten ir aš".
[8]: LTA 10a(60), 10b(284), 272(51, 70), 293(969), 355(66), 405(314), 450(61).

1133. *Velnias prašo ir jį padaryti tokį stiprų.* Žmogus iškastruoja velnią.
[8]: LV 368 nr. 164; LTA 42(13), 356(175), 462(164, 480), 469(98), 662(273); LMD I 809(4).

1135. *Gydo akis.* Pila į akis verdančią smalą, pirma pasisakęs savo vardą – „Aš pats".
[6]: Dauk. 16 nr. 7^5; Mitt. II 83; LP II 63 nr. 15; LV 368 nr. 165; LTA 462(256); LMD I 133(36).

1137. *Apakintas milžinas (Polyphemas).* Herojus išsigelbsti palindęs po avies pilvu; magiškas daiktas (auksinis kirvukas), kurį palietus prilimpa prie jo ranka, herojus nukerta sau ranką.
[20]: Göttinger gelehr. Anzeiger 1895 I 400 (2 var.); Veckenstedt'o Zeitschrift für Volkskunde I p. 87–89; Dow-Sylw. I 193; LTA 208(16), 218(23), 219(113), 260(163, 429), 322(184), 368(75, 126–127, 241), 421(97), 462(411), 469(85); LMD I 160(3), I 292(1), I 840(13).

***1137A.** *Trys amatininkai ieško bėdos.* Pas raganą. Šiaučius ir kriaučius žūva, kalvis išsigelbsti, gerai atlikdamas užduotą darbą arba apakindamas raganą (mt. 1137).
Three Craftsmen Seek Trouble. At the witch's house. The cobbler and the tailor lose their lives, the smith saves himself by performing the task assigned him or by blinding the witch (Mt. 1137).

[14]: Dow-Sylw. I 390, 412; LTA 208(16), 218(54), 421(116, 155), 422(82), 450(45), 469(85), 552(1116, 1163a) ; LMD I 92(1), I 558(15), I 811(4).

1138. *Barzdos auksinimas.* Į verdančią smalą, herojaus vardas – „Toksai".

[18]: Dauk. 16 nr. 7[6]; LPY I 139 nr. 63, II 311 nr. 189; LTA 10b(201), 70a(1116), 368(138), 409(52), 421(43), 426(12), 430(25), 450(2), 552(621), 585(13, 14), 720(4); LMD I 115(5), I 533; III 98c(4).

1145–1166. VELNIĄ ĮGĄSDINA
THE OGRE FRIGHTENED OR OVERAWED

***1146A.** = rus. *1161 I. *Įganyta karvė.* Žmogus gauna iš velnio karvę mitybai. Nesulaukdamas atsiimant, ją parduoda. Atėjusiam karvės velniui žmogus duoda dovanų: savo tėvo paliktas ūsams šukas (akėčias), botagą (spragilą), cukrinyčią (piestą), tabokinę (spąstus) ir pan. Karvės vietoj parodo mešką. Velnias joja ant meškos ir sako: „Na, ir įganei tu mano karvutę!"

The Fatted Cow. The devil gives the man a cow to be pastured for an indefinite length of time. After waiting in vain for the devil to claim his cow, the man sells it. When at last the devil does come for his cow, the man makes him gifts of: his father's comb for combing whiskers (harrow), a whip (flail), a sugar-basin (large wooden mortar), a tobacco-box (trap). Instead of the cow, the man shows him a bear. The devil rides it and says: „How you have fattened my cow!"

[6]: LP III 91 nr. 35; LPY IV 52 nr. 52; LV 287 nr. 23; LTA 544(232); LMD I 315(13), I 499(2).

***1147A.** = rus. *176, pr. 60. *Žmogaus (staliaus), Perkūno ir velnio draugystė.* Statosi namus ir sodina bulves (burokus). Laumė atvažiuoja jų daržovių vogti. Ji primuša saugoti išėjusius Perkūną ir velnią, o žmogus apgauna Laumę (mt. 151). Katras katrą išgąsdins, tam liks namas. Laimi žmogus.

The Friendship between a Man (Carpenter), Thunder-god and the Devil. They build themselves a house and plant potatoes (beets). A fairy comes to steal their vegetables. She flogs both Thunder and the devil guarding the vegetables, but she is outwitted by the man (Mt. 151). The contest in frightening: the house shall belong to the one who succeeds best in frightening the other. The man is the winner.

[11]: Dow-Sylw. I 376, 378; Schl. Mär. 141 = Schl. Hand. 241 = LPY I 108 nr. 34 = Wolt. chres. I 232 nr. 41; Dor. 33 nr. 20 = Capp. Mär. 52 nr. 21; LTA 284 (556), 350(170), 370(347), 724(19); LMD I 144(29), I 301(25), I 502(5).

1149. *Vaikai nori velnio mėsos.* Žmogus įtikina velnią, kad jo vaikai ėda velnius (žalčius), išsigandęs velnias pabėga.

[3]: Bar. 222; Žv. 1931 p. 79; LTA 476(21).

1150. *Šv. Jurgio kurtai (vilkai).* Žmogus šaukia: „Šv. Jurgio kurtai, gelbėkit!", velnias pabėga.

1153. *Atlyginimas.* Norėdamas atsikratyti bernu, velnias jam siūlo tiek atlyginimo, kiek jis galės panešti. Bernas sutinka pasitenkinti tokiu atlyginimu, kiek galės velnias panešti (plg. mt. 1046).

[3]: LTA 356(175), 364(9), 544(340).

***1154.** *Velnias bijo skylės,* kurioje jis buvo uždarytas.
The Devil Afraid of the Hole in which he was held captive.
[2]: LTA 260(244), 262(28).

1157. *Šautuvas pypkės vietoj.* Iššauna velniui į gerklę – „Stiprų tabaką rūkai".
[7]: LTA 10a(26), 262(47), 368(92), 421(171a), 499(17), 545(99), 686(93).

1159. *Velnias nori išmokti smuiku griežti.* Žmogus suspaudžia velnio pirštus į praskeltą medį (plg. mt. 151, *1147A); paskum velnią išgąsdina žmogaus pati, išskėsdama kojas – bijo, kad vėl nesuspaustų (plg. mt. *1154).
[6]: LP II 253 nr. 11; LV 302 nr. 40; LTA 28(345), 262(47), 370(347), 426(33).

1161. *Meškininkas ir velniai.* Ūkininkas leidžia meškininkui apsinakvoti kluone, kur vaidenasi; naktį ateina velniai ir, palaikę mešką kate, nori ją suėsti; meška velnius gerokai aplamdo; po kiek laiko velnias klausia ūkininką: „Ar dar tebėra kluone didžioji katė?" – „Tebėra, dar ir vaikų atsivedė". – „Tai mes ten nebebūsim, pasiimk iš po pamato pinigų katilą". (Plg. mt. 957.)
[26]: LP II 110 nr. 45, IV 73 nr. 72; Žv. 1929 p. 66; LTA 35(38), 42(30), 265(224, 228), 350(173), 366(153), 368(35), 380(422), 421(100, 168), 426(9, 18, 29), 430(79), 450(55), 457(227), 462(507), 474(33), 545(91), 552(791), 624(6), 662(241); LMD I 19b(2).

1162. *Geležinis žmogus.* Velnią suspaudžia geležinis manekenas.
[4]: LV 276 nr. 53; LTA 278(20), 422(27), 539(9).

1164. *Pikta moteris duobėje.* Į duobę įkrenta pikčiurna moteris, ten randa apsigyvenusį velnią ir jį prikankina. Norėdamas ištraukti žmoną, vyras ištraukia velnią, kuris pažada atsilyginti už išgelbėjimą. Kelis kartus vyras išgydo velnio apsėstus žmones (karalaites), pagaliau kai velnias nebenori klausyti ir palikti ligonį, išbaido jį pagrasinęs boba.
[19]: LP II 115 nr. 48; LPY IV 41 nr. 41; LV 307 nr. 43; MP II 14; LTA 219(91), 260(438), 280(9), 356(173), 367(5), 407(32), 449b(45), 452(105), 462(246), 474(45), 544(348), 662(201, 272), 724(45); LMD I 133(205).

***1164A.** plg. span. *340. *Boba joja ant velnio.* Velnią nuo bobos išgelbsti puodžius. Atsilygindamas gelbėtojui, velnias dukart apsėda žmones, leisdamas save puodžiui išvaryti. Trečiąkart puodžius jį išvaro pagrasinęs boba.
A Woman Rides the Devil. The devil is saved from the woman by a potter. In return for this kindness, the devil twice takes possession of persons, and allows the potter cast him out. The third time, the potter succeeds in this only when he threatens him with the woman.
[23]: LTA 10a(97), 208(157), 218(49), 260(133, 187), 350(178, 184), 358(616), 368(189), 372(22), 409(62), 425a(108), 428(55), 450(111), 456(35), 462(129, 353, 412), 469(79a), 544(277), 686(106), 687(2), 724(24).

***1164B.** *Ir velnias negali gyventi su našle.* Pragaran patekęs vyras džiaugiasi, kad čia geriau gyventi, negu su žmona žemėje. Susidera su velniu: jei jis išgyvens trejus metus su jo žmona, išleis jį iš pragaro. Velnias pralaimi derybas.
Even the Devil Cannot Live with a Widow. The man, finding himself in hell, gladly declares that life there is much better for him, compared to the life he spent on

earth with his wife. He makes a bargain with the devil: should the latter endure life with his wife for three years, the former would be set free from hell. The devil is the loser.

[11]: Dauk. 110 nr. 93; Dow-Sylw. I 337; LV 308 nr. 44; LTA 364(11), 370(82), 452(115), 462(118, 454); LMD I 133(151, 255), I 301(20).

***1164C.** *Velnias užkeptas duonos bakane.* Bijo tos moters. (Paprastai jungiamas su mt. 3279.)

The Devil Baked inside a Loaf of Bread. Is afraid of the woman. (Often connected with Mt. 3279.)

[4]: LPY II 217 nr. 140; LTA 208(7), 337(29), 368(141).

1165. *Velnias bijo muzikanto griaustinio.* Už kokį nors patarnavimą (pinigų paskolinimą) žmogus pažada pakviesti velnią į savo vestuves; nenorėdamas turėti tokį svečią, žmogus sakosi velniui, kad užkvietęs į vestuves patį Dievą, Mariją, įvairius šventuosius; velniui viskas gerai, bet kai sužino, kad muzikantu bus Dundulis (Perkūnas), atsisako ateiti, nes su juo piktuoju gyvenąs, Perkūnas išmušęs jam koją ir pan.

[18]: Dow-Sylw. I 134; Ms. ps. 25 nr. 10 = LP II 59 nr. 10; LPY IV 56 nr. 57; LTA 42(7), 208(99), 217(157), 221(119), 265(225), 324(6), 409(58), 449b(119), 743(99), 828(244, 376, 379), 832(644, 647); LMD I 311(1).

***1166.** = pr. 29, est. 822*, liv. p. 52 nr. 95. *Perkūnas užmuša žmogaus kreditorių.* Žmogus pasiskolina iš velnio pinigų. Atėjus sutartam laikui, skolą atnešęs žmogus išgirsta, jog velnias nebegyvas: „Jį jau seniai Perkūnas nutrenkė".

Perkūnas (Thunder-god) Strickes Dead the Man's Creditor. A man borrows money from the devil. When at the end of the term the man comes to pay his debt, he is told: „He has been struck dead by Perkūnas a long time".

[21]: Wolt. etn. 10 nr. 1–2; Ms. ps. 25 nr. 10 = LP II 59 nr. 10; LP I 32 nr. 13; LP II 58 nr. 8; LPY IV 55 nr. 55; Žv. 1927 p. 124; LTA 42(7), 208(99), 217(157), 265(225), 337(15), 368(272), 619(14), 739(110), 743(98), 759(32), 828(372); LMD I 144(54), I 606(3), I 809(5).

[Žr. mt. 3451–3460].

***1167.** = rum. 827*. *Marija gelbsti velniams parduotą moterį.* Vyras parduoda savo žmoną velniams. Ji dar užeina į bažnyčią pasimelsti Marijai. Pasirodo Marija tos moters pavidalu. Velniai: „Mums jos nereikia".

The Virgin Mary Saves a Woman Sold to the Devils. A man sell his wife to the devils. The woman first goes to the church to pray to Mary. The Virgin Mary appears in the form of the woman. The devils: „We do not need her".

[9]: MP II 40; LTA 69(505), 260(309), 364(17), 368(239), 462(91), 520(12); LMD I 626(6), I 842(7).

***1168.** = rus. ir est. 1166*. *Velnias tarnauja kariuomenėje.* Atsidėkodamas bernui, velnias tarnauja už jį kariuomenėje. Negali pakelti kuprinės diržų susikryžiavimo. Esti mušamas.

The Devil Serves in the Army. Out of gratitude to the youth, the devil takes his place in the army. Can't endure it that the straps of his knapsack cross each other. Is punished.

[2]: LTA 262(170, 271).

***1169.** *Velnius išvaro:* gudrumu arba kokio magiško daikto ar šventenybės pagalba (įvairūs nuotykiai).
Expelling Devils: by artifice or by using magic or blessed objects (various adventures).
[8]: LP II 111 nr. 46; MP V 49; LTA 46(6), 217(112), 368(241), 468(180), 527(14), 724(76).

1170–1199. ŽMOGUS UŽRAŠO SAVO SIELĄ VELNIUI
A MAN SELLS HIS SOUL TO THE DEVIL

Išsigelbsti gudrumu arba užduodamas velniui neįmanomą atlikti darbą.

1174. *Nuvyti iš smėlio virvę.*
[1]: LTA 262(85).

1175. *Ištiesinti rangytą plauką.*
[4]: LTA 462(106a, 316), 544(302), 724(51).

1176. *Sugauti žmogaus „dūšią" (bezdalus),* sumegzti iš jų mazgą.
[5]: LPY II 213 nr. 134; LV 288 nr. 27, p. 369 nr. 166; LTA 430(10), 589(2).

***1177.** *Šlavinėti ant ledo vėtomus žirnius.* Velnias susidaužo beslidinėdamas ir pabėga išsižadėjęs žmogaus sielos.
Sweeping and Winnowing Peas on Ice. Sliding on the ice, the devil hurts himself. Renounces his claim to the man's soul, and flees. [2]: LTA 405(244), 687(27).

1180. *Atnešti siete vandens.* Velnias ir mergaitė (žr. mt. 3252).

***1183.** = rus. *1183. *„Ateik rytoj".* Pasiskolina iš velnio pinigų ir ant vartų užrašo: „Ateik rytoj". Velnias vis vaikšto, kol vartai supūna. Tada pasiima skolininką.
„Call Tomorrow". A man borrows money of the devil and puts up a notice on the gate, reading: „Call tomorrow". The devil keeps calling until the gate rots. He then claims his debtor.
[2]: LV 286 nr. 21; LTA 407(31).

***1183 A.** *Grąžins skolą,* kai kiaulės žingsniu namo eis, t.y. nebėgs risčia.
He Will Return the Loan „when the pigs will walk instead of run home".
[1]: LTA 10a(1).

1184. *Kai visi lapai nukris.* Žmogus pasiskolina iš velnio pinigų, žada grąžinti, kai visų medžių lapai nukris – ąžuolas (eglė) vis su lapais.
[7]: Siem. 141 nr. 145; LP I 32 nr. 15; LTA 265(211), 368(218), 449a(63), 544(225), 552(1084).

***1187.** *Liepia velniui nuplauti žydą (žydelką),* kad nebedvoktų. Velniui nepavyksta tai atlikti.
The Devil is Set the Task of Washing a Jew (Jewess), to rid him of his evil smell. The devil fails in the task.
[4]: LTA 260(513), 368(37), 408(127), 499(1).

***1188.** *Liepia velniui dirbti adatas.* Velniui nesiseka.

The Devil is Ordered to Make Needles. He is unsuccessful in the task.
[1]: LTA 270(541).

***1190.** *Ponas Tvardauskas.* Buvo garsus burtininkas, parsidavęs velniams; jų benešamas ėmė giedoti, velniai jį pametė, liko kaboti Mėnulyje.
Mr. Tvardauskas. Was a famous magician, who sold himself to the devils. As the devils were carrying him away with them, he began to sing a hymn; they dropped him on the moon.
[6]: Dow-Sylw. I 242, 367; Žv. 1928 p. 240; LTA 274(44), 374d(2088); LMD I 106(3).

1199. *Tėve mūsų.* Žmogus išsidera iš velnio dar leisti jam sukalbėti „Tėve mūsų"; žmogus nebaigia, velnias klasta priverčia žmogų baigti kalbėti (poterių nemokąs vaikas ir pan.).

III
PASIJUOKIMAI IR ANEKDOTAI
JOKES AND ANECDOTES

KVAILI PILIEČIAI
NUMSKULL STORIES

1200. *Sėja druską.*
[1]: LTA 260(494).

1203. *Pjautuvas.* Randa pjautuvą, mano, kad gyvatė; muša, pjautuvas užšoksta vienam ant kaklo; betraukdami „gyvatę", nupjauna galvą.
The Scythe. The numskulls find a scythe and take it for a serpent; they strike it, it jumps up and catches on the neck of one of them; pulling the „serpent", they cut off the man's head.
[5]: LTA 208(137), 327(71), 552(1105); LMD I 854(3), I 897(2).

1210. *Karvę traukia ant stago, kad nuėstų ten augančią žolę.* (Plg. mt. 1408.)
[13]: LTA 260(60), 356(171), 358(624), 368(202), 397(121), 462(71, 386), 562(253, 266); LMD I 301(13), I 534(1), I 592(14), III 34(3).

1211. *Ūkininkė mano, kad gromulojanti karvė ją pamėgdžioja.* Užmuša karvę.
[2]: LTA 462(418), 494(66).

1227. *Kvailiai nori sugauti voverę.* Vienas iškrenta iš medžio, kitas sudaužo puodą.
[1]: ŽS 1894 p. 233 nr. 1 = LPY II 11 nr. 9.

1228. *Žiūri į šautuvo vamzdį.* Šūvis į veidą.
[2]: LPY II 247 nr. 155; LMD I 534(1).

1240. *Kerta medžio šaką, ant kurios sėdi.*
[9]: Schl. Mär. 41 = Schl. Hand. 152 = LPY I 37 nr. 17; LPY II 247 nr. 155; Žv. 1926 p. 117; LTA 279(50), 397(121), 462(475), 585(1); LMD I 137(2), I 897(20).

***1240A.** *„Kada aš mirsiu"?* – „Kai pasturgalis atšals". Bizūnas išgelbsti nuo mirties.

„When shall I Die?" – „When the buttocks turn cold". Is saved from death by a whipping.
[7]: LTA 270(586), 368(325), 452(27), 662(202, 221); LMD I 144(40), I 897(20).

1244. *Bando traukdami pailginti balkes.*
[1]: LTA 260(60).

1245. *Pastato namą be langų, neša maišuose į jį šviesą.*
[11]: LTA 208(129), 260(494), 356(171), 398(265), 539(25), 662(253); LMD I 301(13), I 534(1), I 541(1), I 592(14), III 34(4).

1263. *Grucės valgymas.* Grucė viename kambaryje, pienas kitame, vaikšto su šaukštu iš vieno kambario į kitą.
[9]: El. p. 150 nr. 359; LTA 260(60), 462(386), 494(66), 539(25), 662(266); LMD I 301(13), I 541(1), III 34(3).

***1264.** = rus. *1264 I. *Visko išsigąsta žmogus.* Tešla rūgsta: „Bus tau, bus tau.."., lietaus lašai tekši: „Čia, čia", varpelis nurodo: „Čia įlindo" ir t.t.
The Man Who Fears Everything. The fermenting dough: „Woe to you, woe to you"; the rain drops: „Here he is, here he is"; the little bell: „He is hidding her", etc.
[1]: LTA 368(330).

***1282.** *Kirvamakštis.* Randa batą ir mano, kad tai kirvamakštis.
The Axe-sheath. Finds a boot and mistakes it for an axe-sheath.
[2]: LTA 327(72); LMD I 811(11).

***1283.** *Stiprus vyras.* Miške sutinka mešką, palaiko ją svetimtaučiu (pvz., vokiečiu) ir grumiasi; nusmaugęs mešką išsigąsta, manydamas, kad nužudė žmogų.
The Strong Man. Meets a bear in the forest. Takes it for a foreigner (e.g. a German) and struggles with it. Having strangled the bear, fears he has killed a man.
[2]: N. Preuss. Prov.-Blätter V 1848 p. 470; Dor. 54 nr. 37.

1285. *Marškiniai be skylės galvai.* Žmona, vilkdama vyrą tokiais marškiniais, muša lazda per galvą, norėdama padaryti skylę.
[3]: LTA 260(494), 398(265), 462(418).

1286. *Šokimas į kelnes.* Abi kojas į vieną blauzdą.
[2]: LTA 462(386); LMD I 541(1).

1287. *Negali suskaičiuoti, kiek yra būryje žmonių.* Skaičiuotojas vis savęs nepriskaičiuoja.
[1]: LMD I 897(35).

***1292.** *Viešnios etiketas.* Ištekėjusi duktė svečiuojasi pas motiną ir mato, kaip kiaulė knisa daržą ir pan. „Kad aš ne viešnia būčiau, tai kad aš tau duočiau, tai duočiau".
The Etiquette of a Guest. During a visit to her mother, the married daughter sees a hog rooting the garden, o some other kind of mischief being done. „If I were not a guest of the house, what a good flogging I should give you!"
[2]: LTA 474(20); LMD I 144(25).

1310. *Vėžys už siuvėją.* Norėdami nubausti, įmeta vandenin.
[3]: Tž II 241; LTA 449a(75), 552(1105).

1319. *Iš arbūzo peri kumeliuką.* Negalėdamas išperėti, išmeta lauk, pabaido zuikį ir palaikęs jį kumeliuku gailisi, kad neturėjo kantrybės dar truputį paperėti.
[21]: LP II 42 nr. 45; LPY III 249 nr. 147; LTA 10a(39), 28(136), 262(94, 184), 279(53, 138), 358(640), 410(98), 450(84), 544(313, 333), 545(129), 552(1105); LMD I 322, I 509(8), I 579(8), I 811(6), I 897(16), III 34(2).

1331. *Pavyduolis ir Daugianoris.* Dievas prižada duoti antram dvigubai tiek, kiek pirmas prašys. Daugianoris: „Tu prašyk". Pavyduolis: „Išlupk man vieną akį" (Daugianoriui išlupa abi).
[1]: Dow-Sylw. II 222.

***1336.** *Perka bažnyčią.* Vietoj 500 visi 7 moka po 500 ir pan.
Buying a Church. Instead of paying five hundred in all, each of the seven men pay five hundred, and the like.
[2]: LPY II 247 nr. 155; LTA 405(296).

PASIJUOKIMAI IŠ VEDUSIŲ
STORIES ABOUT MARRIED COUPLES

1351. *Kas pirmas prakalbės.* Vyras susipyksta su žmona, ir abu susidera nesikalbėti; kurpius atneša batus ir suspaudžia žmonai ranką; pavydus vyras ima koliotis ir pralošia derybas.
[1]: LPY III 85 nr. 47.

1353. *Boba klastingesnė ir už velnią.* Velnias, jokiu būdu negalėdamas supykinti besimylinčios poros, pasamdė bobą; mylinčiai moteriai boba įkalbėjo, kad ji, norėdama sustiprinti savo vyro meilę, nupjautų miegančiam vyrui tris barzdos plaukus, o vyrą perspėjo, kad žmona norinti jį nužudyti; vyras primušė žmoną, ir pats velnias ėmė bijoti klastingos bobos.
[21]: Dow-Sylw. II 205; Schl. Mär. 50 = Schl. Hand. 160; Bar. 267 = Specht 166 nr. 5; LTA 10b(114), 42(20), 270(504, 511), 314(5), 356(193), 397(176), 410(99), 425(4), 449b(163), 450(95), 462(145), 521(102), 527(11), 624(3), 662(199); LMD I 133(139), I 822(5).

***1355.** *„Aš ne ligonis".* Vienam iš vedusių susirgus, kitas sakosi, jog mielai jo vietoj mirtų. Įėjus į trobą kalakutui (gaidžiui), sveikasis palaiko jį Giltine ir šaukia: „Aš ne ligonis, ligonis ant krosnies" ir pan.
„I am not the Patient". When one party of the married couple is ill, the other declares his willingness to die instead of him. But when the turkey (cock), coming into the room, is mistaken for Death by the healthy party, he cries out: „I am not the patient; he (she) is lying by the fireside".
[2]: LMD I 897(1), I 999(2).

***1360A.** = rus. *1360 I. *Išvaro iš namų velnią – šeimininkės meilužį.* Jaunuolis ieško bėdos (plg. mt. *871, *1137A). Maudantis pavagia jo rūbus. Bėga svetimon trobon ir slepiasi pakrosnin. Ten pat paslepia šeimininkė ir savo meilužį. Žadėdamas rėkti, išreikalauja iš jo rūbus. Išlindęs siūlosi šeimininkui išvaryti iš jo namų velnią – pila pakrosnin karštą vandenį.

Driving the Devil – Wife's Paramour out of the House. The youth sets out to seek trouble (Cf Mt. *871, *1137A). While he goes bathing, somebody steals his clothes. He runs to a strange house and hides himself under the stove. The housewife secrets her lover in the same place. By threatening to call out, the youth gets the lover's clothes. When he crawls out, he volunteers to drive the devil out of the farmer's house – throws hot water under the stove.

[30]: Dow-Sylw. I 334; LPY III 222 nr. 132; Bar. 280; LTA 208(12, 60), 211(35), 217(143), 260(35, 242), 284(517), 368(262), 372(44), 378(161), 397(32), 421(7), 449a(105), 457(226), 462(83, 163), 507(19), 539(10), 544(269); LMD I 96(1), I 130(13), I 297(3), I 301(40), I 559(3), I 616(2), I 652(4), I 855(112).

1361. *Tvanas.* Trys keleiviai apsinakvoja pas moterį, kuri sako, jog naktį pas ją būsiąs Tvanas (jos meilužio vardas); bijodami tvano, vienas atsigula prie lubų pakabintoje bačkoje ir t.t.; naktį ateina moters meilužis, įvairūs nuotykiai su tvano bijančiais keleiviais (obscenišką).

[11]: LTA 70a(279), 262(4), 293(955), 318(10), 368(296), 397(133), 456(3), 476(6), 539(19) ; LMD I 152, I 543(4).

1365A. *Priešgina žmona.* Neklausydama vyro, patenka į pinkles („Eidama per lieptą netrepsėk") ir prigeria; vyras ieško lavono vandeny, prieš srovę.

[5]: MP II 14; LTA 28(335), 327(154), 397(114), 662(272).

1370. *Vyras muša neklusnią katę.* Vyras liepia katei atlikti tinginės žmonos darbus; vyras muša neklusnią katę, kurią turi žmona palaikyti – katė apdrasko žmoną arba katei skirtus smūgius gauna žmona.

[8]: LTA 208(43), 274(39), 368(298), 527(6), 662(219, 281), 686(79), 720(55).

***1370A.** „*Kas nedirba, tas ir nevalgo*". Išmoko dirbti tinginę marčią.

„*He Who Will not Work, Shall not Eat*". An idle daughter-in-law learns work.

[5]: Dow-Sylw. II 410; LTA 337(54), 358(622), 576(24), 724(88).

***1370B.** = rus. *1370 I. *Žmona tingi verpti.* Vyrui dejuojant, kad neturės ir smertinių marškinių, žmona atsako: „Mirk nors ir dabar, būsi apvilktas". Vyras apsimeta mirusiu, žmona jį apvynioja siūlais, „numirėlis" atgyja ir apmuša žmoną.

The Wife too Lazy to Spin. Upon the husband complaining to his wife that, owing to her laziness, there will be no shirt for his body even in the event of his death, the wife makes a boast that, were he to die instantly, she would easily solve the shirt problem. Wishing to test the truth of her words, the husband pretends to be dead. The wife winds yarn round his body. The „dead" comes back to life and gives his inventive wife a beating.

[1]: LTA 469(80).

***1371.** *Gąsdina senį vilku.* Senis bijodavo eiti naktį vienas laukan ir vis kartu vesdavosi žmoną. Senei nusibodus laukti, ji sušuko: „Greičiau, vilkas atalakia".

Frightening an Old Man with the Wolf. The old man is afraid of going outdoors at night, and always takes his wife with him. Tired of waiting for him, the old woman cries: „Hurry up! A wolf is coming!" (Vulgar).

[2]: LTA 686(56); LMD III 123(2).

***1378.** *Paklusnus vyras.* Vyras pildo visus žmonos norus ir, jos liepiamas, ją pačią pakaria. Žmona norėjo įsitikinti, ar vyras ją tikrai myli.

The Obedient Husband. The man implicitly obeys all his wife's wishes and even hangs her when she orders him to do so. The wife had wished only to test her husband's love for her.

[1]: LTA 397(17).

1380–1404. Kvaila žmona ir jos vyras
The Foolish Wife and her Husband

1380. *Neištikima žmona.* Klausia Dievo, kaip galėtų atsikratyti savo vyru; vyras, pasislėpęs už altoriaus (medžio), jai atsako kaip Dievas ir pamoko, kaip reikia valgydinti vyrą, kad jis apaktų ir apkurstų (koše su pienu); vyras apsimeta apakusiu ir apkurtusiu, užmuša atėjusį žmonos meilužį.

[14]: LPY II 271 nr. 174; LTA 208(113), 280(13), 368(64), 409(55), 421(70), 474(25), 552(735), 619(135), 662(257, 309); LMD I 558(10), I 800(12), III 19b(11).

***1380A.** = rus. *1380, est. 1380*, fin. 1575*. *Vyras medyje apsimetęs Dievu.* Iškvočia savo žmoną, sužino jos neištikimybę ir apgavystes.

The Man as God in a Tree. Cross-examines his wife and discloses her infidelity.

[2]: LMD I 209(3), I 565(4).

1381. *Rastas lobis ir plepi žmona.* Vyras randa lobį, vienas negali namo parnešti ir žinodamas savo žmonos plepumą, abiem einant parsinešti lobio, parengia nepaprastus vaizdus (pvz., įtikina žmoną, jog tądien riestainiais lijo, mato – žuvis spąstuose ir paukštis žuvų tinkle, ponas vietoj eržilo ir t.t.); supykusi žmona apskundžia vyrą ponui, kad radęs lobį ir pastarajam ginantis, papasakoja tądien matytus dalykus; ponas palaiko žmoną pusgalve ir nereikalauja rasto lobio.

[31]: LPY III 16 nr. 8 (= Specht 285 nr. 34), IV 248 nr. 193; Bar. 24, 249; Žv. 1931 p. 342; LTA 10a(44, 92), 47(7), 208(15, 20), 260(8, 20, 51), 262(38), 284(551), 350(196), 368(30, 229), 406(232), 407(33), 449b(143), 456(49), 469(88), 521(94), 686(91), 692(9), 724(67); LMD I 301(14), I 332(1), I 817(4), III 114(6).

1383. *Žmona nepažįsta pati savęs.* Girtuoklę žmoną vyras pasigėrusią aprengia kitais rūbais, nukerpa plaukus, ištepa smala ir apipila plunksnomis (plg. mt. 1091, 1092); išsipagiriojusi pati nežino, kas esanti. (Paprastai jungiama su mt. 1791.)

[8]: Dauk. 57 nr. 33, p. 106 nr. 86; LTA 260(494), 381(115), 462(410), 469(94), 544(322); LMD I 297(11).

1384. *Vyras ieško trijų kvailesnių už savo žmoną moterų.* Įpykintas kvailu savo žmonos elgesiu (mt. 1387, 1541 ir kt.), vyras ją pameta ir žada tik tada grįžti, jei suras tris dar kvailesnes moteris; suranda (žr. mt. *1384A, 1540).

[24]: LPY II 131 nr. 80 (= Specht 274 nr. 30), III 178 nr. 106, p. 270 nr. 161, IV 252 nr. 197; Žv. 1928 p. 72; LTA 10a(17, 31), 10b(192), 260(60), 356(171), 358(624), 368(316), 372(36), 397(43), 421(129), 462(357, 386, 418), 494(66), 527(4), 662(266), 691(8), 724(87); LMD I 133(225).

***1384A.** = rus. *1541 I. *Ponia leidžia kiaulę į svočias.* Kaimietis, nusiimdamas kepurę, lenkiasi kiaulei, kviečia ją į svočias ir pan. Kvaila ponia duoda ne tik kiaulę, bet ir arklius su karieta „svočiai" važiuoti. Jos vyras vejasi apgaviką, bet pats lieka apgautas (mt. 1528).

The Lady Sends a Pig as Wedding Hostess. The peasant, doffing his cap, bows to the pig and invites it to be his wedding hostess (and the like). The foolish lady gives the peasant not only the pig, but horses and also a carriage to take the „hostess" to the wedding. Her husband goes in pursuit of the rogue, and is himself deceived by the latter.

[9]: Kar. XI 238 nr. 6; LPY III 302 nr. 178, IV 235 nr. 183; LTA 358(624), 368(202), 409(65), 552(712), 691(8); LMD III 114(3).

1386. *Uždaras kopūstams.* Moteris uždėlioja mėsos gabalus ant darže tebeaugančių kopūstų.

[4]: LTA 322(195), 356(171), 462(418), 494(66).

1387. *Moteris nori atsinešti alaus.* Beleidžiant alų, prireikia nuvyti šuo; palieka neužkištą bačką, alus išbėga į rūsį; apiberia miltais, kad nebūtų šlapia (plg. mt. 1408).

[8]: LPY II 103 nr. 61; LTA 260(60), 322(195), 356(171), 462(386), 494(66), 552(720, 1110).

***1393.** *Moteris užperka mišias už pavogtą jautį.* Atsakinėja giedančiam kunigui, manydama, kad tas jos klausinėja apie jautį.

A Woman Orders Mass to be Said for her stolen Ox. During Mass the priest sings; the woman thinks she is being asked questions about her ox, and answers him.

[3]: LTA 219(90), 545(105), 725(423).

1405–1429. Kvailas vyras ir jo žmona
The Foolish Man and his Wife

1405. *Tinginti verpti žmona.* Vyrui nuėjus į mišką lankčiui medžio kirsti, žmona už krūmo pasislėpusi šaukia: „Kas lanktį kirs, to žmona mirs", vyras išsigąsta ir nedirba lankčio; žmona rodo vyrui vis tą patį siūlų kamuolį, sakydama, kad daug priverpė; virindama gijas, ji perspėja vyrą ko nors nedaryti, kad gijos nepavirstų pakulomis; neva per vyro kaltę katile siūlų vietoj atsiranda pakulos.

[9]: LTA 28(352), 267(20), 284(536), 358(621), 470(13), 474(21, 34), 662(308); LMD I 157(1).

1406. = est. 1409*, ung. 1413[1], span. *1683A. *Kuri žmona gudriausiai apgaus savo vyrą.* Viena įtikina savo vyrą, kad jis esąs miręs; kita iš pirklio padaro kareivį (arba įtikina, jog jis yra šuo – kandžioja žmones); trečias nepažįsta savo namų, nebežino, kas esąs ir pan. (plg. mt. 1383).

[7]: LPY IV 222 nr. 172; LTA 260(12, 495), 355(84), 368(164), 544(299), 724(59).

1408. *Vyras nori atlikti moteriškus darbus.* Viską nevykusiai daro: gano ant stogo karvę (mt. 1210), prisirišęs virvės galą prie kojos; išleidžia rūsyje alų (mt. 1387) ir kt.

[11]: LTA 35(33), 344(720), 364(5), 368(232), 430(474), 449a(55), 469(39), 527(2), 600(219), 662(229), 692(32).

1415. *Laimingas vyras.* Veda į turgų arklį, išmaino į karvę, karvę išmaino į kiaulę, kiaulę į žąsį ir t.t., kol nieko nebelieka; laimi derybas, kad žmona nepyks ir pagirs jo nevykusią prekybą.

[8]: LPY II 101 nr. 58; Ar. 29; LTA 10a(104), 262(290), 470(14), 474(41), 539(18); LMD I 297(5).

1416. *Pelė po dubeniu.* Neturtinga moteris keikė Ievą už jos smalsumą, dėl kurio dabar reikia žmonėms vargti; tai išgirdęs ponas paėmė ją su vyru į dvarą, visko davė, tik liepė neliesti vieno sidabrinio dubens; moteris neiškentė nepažiūrėjus, išlėkė pelė, ponas juos vėl išvarė iš pilies.

[13]: Jurk. 75 nr. 37 = LPY I 145 nr. 72; LPY III 103 nr. 65, IV 236 nr. 184; Ar. 14; LTA 10b(108), 208(14), 267(13), 344(722), 430(22), 449b(52), 465(7); LMD I 121(4), I 128(1).

***1416A.** plg. rus. *1885. *Pupos stiebu į dangų.* Senelis su senute kopia pupos stiebu į dangų. Senutė vis klausia: „Ar dar toli dangus?" Vėl nukrenta žemėn. Arba neišlaiko draudimų - senutė atsisėda į Dievo ratelius, kurie patys ima važinėti. Vėl išmetami iš dangaus.

The Bean-stalk to Heaven. An old couple climb the bean-stalk to heaven. The old woman keeps asking: „Is heaven still far away?" Again falls to earth. Or the old woman seats herself in God's little carriage, which suddenly drives off with her. Finally both are cast out of heaven.

[43]: Liet. pas. 20 nr. 19; LP II 34 nr. 38; LPY II 195 nr. 114, III 84 nr. 46, IV 34 nr. 33; Žv. 1929 p. 134; MP III 59; LTA 10a(54), 260(137), 262(166), 324(4), 340(73), 449a(54), 449b(160), 452(97), 462(400), 469(34), 474(19), 544(263), 662(213, 220, 311), 686(60), 724(39, 54, 144); LMD I 8(9), I 93(9), I 133(275), I 291(5), I 319(4), I 480(9), I 633(3), I 662(2), I 802(7), I 832(7), I 840(2), III 23a(3), III 46c(8), III 52(11), III 73(109), III 91a(8), III 114(2).

***1425.** *Vyras rado ir prarado, žmona atgavo.* Vyras randa žemėje pinigus, atiduoda elgetai. Gudri žmona vejasi elgetą, apsinakvoja kartu smuklėje, pasivadina vulgariu vardu ir pavarde, išvilioja iš elgetos pinigus.

The Wife Recovers What her Husband first Found then Lost. The man finds in the ground money, which he gives to a beggar. His clever wife goes in pursuit of the beggar and spends the night with him at an inn. She assumes a vulgar name and fools the beggar out of his money.

[14]: Dauk. 87 nr. 77; LTA 10b(214), 260(219), 368(149), 410(93), 425a(111), 585(114), 662(230); LMD I 96(2), I 297(1), I 626(5), I 842(17), III 20(2), III 98c(5).

1430–1439. Kvaila pora
The Foolish Couple

1430. *Svajonės.* Vyras ir žmona svajoja: susigaus zuikį, už jį nusipirks kiaulę, už paršiukus įsigys namus ir t.t.; arba turės puodynę su pienu, už kurią nusipirks kiaušinių, iš jų prisiperės viščiukų ir t.t.; svajonės griūna: iš džiaugsmo pabaido zuikį, sudaužo puodynę pieno ir pan.

Air Castles. A man and wife dream: they will catch a hare, sell it and buy a pig; with the money got for the suckling pigs, they will buy a house, etc.; or they will have the pot of milk; having sold it, will buy eggs, hatch out chicks, etc.; their air castles vanish: overjoyed, they scare away the hare, break the pot of milk, etc.

[10]: Capp. For. 35 p. 127 nr. 21 = Capp. Mär. 103 nr. 34; LPY IV 248 nr. 192; Bar. 271; LTA 337(49), 521(97), 544(330), 545(100), 686(103); LMD I 306(2), I 315(12).

VYRIAUSIAS VEIKĖJAS MOTERIS (MERGAITĖ)
STORIES ABOUT A WOMAN (GIRL)

1450–1474. Piršlybos
Looking for a Wife

***1450A.** *Įsivaizduota nelaimė.* Duktė ima verkti, įsigalvojus, kokia nelaimė galėtų atsitikti su jos būsimu sūnumi; motina verkia, tėvas verkia...
The Imagined Misfortune. The girl falls into a study as to the misfortune which might befall her future son, and weeps. Likewise the girl's father and mother.
[4]: LTA 338(633), 368(202), 462(71); LMD I 592(14).

1453. *Tinginė nuotaka.* Jaunikis paslepia raktus merginos verpti prisirištam linų kuodely; po kurio laiko raktus ten pat atranda – paaiškėja merginos tinginystė.
[2]: LPY III 220 nr. 130; LTA 544(270).

***1454.** = rus. ir est. 1453*, norw. 62*. *Gudrūs piršliai.* Sužino mergaitės apsileidimą (prašo arkliams vaistų – pernykštės tešlos, likusios nuo duonos minkymo panagėse ir pan.).
The Clever Match-makers. The girl's sloveness is exposed (she is asked for medicine for their horses: last year's dough from under her finger-nails, or the like).
[5]: LTA 262(273), 393(154), 512(33), 527(16), 585(49).

1455. *Kietaširdė mergina.* Persirengęs elgeta jaunikio tėvas ateina į merginos namus prašyti išmaldos – esti išvaromas. Arba ateina pats jaunikis, persirengęs nėščia moterimi.
[1]: LTA 512(34).

1456. *Pusaklė nuotaka.* Atvažiavus piršliams, mergina pastebi adatą ant slenksčio (iš anksto buvo ten padėta), bet puodą ant stalo palaiko kate ir nuverčia – taip viskas išaiškėja. (Pabaiga dažnai obsceniška).
[6]: LTA 314(6), 355(70), 450(115), 527(26), 585(8), 686(64).

1457. *Švepluojančios merginos.* Trys seserys švepluoja, motina liepia joms nekalbėti, kai atvažiuos piršliai, bet jos neiškenčia – šveplumas išaiškėja.
[6]: LTA 270(613), 585(29–32), 686(64).

1461. *Negražūs vardai.* Trys seserys pramintos negražiais pravardžiuojamais vardais; atvažiavus piršliams, jos susibara ir išduoda savo vardus. Arba jaunikiai turi negražias pavardes.
The Ugly Names. Three sisters have ugly nicknames. Suitors having arrived, they quarrel and give away their ugly names. Or the same with the suitors.
[3]: LTA 585(9–11).

***1463.** *Piršliai pas kvailą mergą.* Nesant namie tėvų, atvažiuoja piršliai. Ji pažodžiui pildo motinos patarimus, atiduoda apgavikams visą pasogą.
The Foolish Girl Courted. While her parents are away from home, a match-maker and a suitor come to the foolish girl. By following her mother's advice literally, she gives away her dower to the rogues.
[11]: LPY III 219 nr. 129; LTA 260(57–58, 201), 314(4), 421(28, 85, 106), 527(16a), 585(55), 662(290).

***1465.** = rum. 877* *Gudri merga mįslių forma siūlo piršliams vaišes.* „Ko norit, sveteliai, ar iš subinės smukusio (kiaušinio), ar tarp kojų šutusio (sviesto), ar laižomo (medaus), ar spjaudomo (žuvies)" ir pan.

Entertainment Offered in the Form of Riddles. An artful girl asks her match-makers: „What do you wish, dear guests: either that which has slipped from the buttocks (eggs) or that which has stewed between the legs (butter)", etc.

[11]: LTA 305(96), 314(30), 409(47), 430(42), 452(32), 585(51, 53), 662(292), 725(422); LMD I 137(1), I 843(31).

***1468.** = rus. *2078. *Duktės skundas.* Ištekanti duktė motinai: „Bepigu tau buvo už tėtės eiti, o aš turiu tekėti už svetimo".

The Daughter's Complaint. The girl shortly to be married: „It was all very well for you, mother, to marry father; but I am to marry a complete stranger".

[1]: LTA 585(85).

1510. *Žmonos pažadai (Matrona iš Ephezo).* Žmona pasižada vyrui, jam mirus, už kito netekėti; budi dieną naktį koplyčioje prie vyro lavono; pakaruoklį saugantį kareivį ištinka nelaimė - pavagia saugomą lavoną; už pasižadėjimą ją vesti moteris leidžia kareiviui pakabinti kartuvėse savo vyro lavoną ir pati išmuša lavonui priešakinius dantis.

[1]: LPY II 258 nr. 162.

***1520.** *Įvairūs anekdotai apie kvailas moteris.*
Various Anecdotes about Foolish Women.
[6]: LTA 338(634–636), 662(207, 210, 228).

VYRIAUSIAS VEIKĖJAS VYRAS (BERNIUKAS)
STORIES ABOUT A MAN (BOY)

1525–1626. Gudruolis
The Clever Man

1525. *Gudrus vagis (Klimas).*

A. *Susiderėjęs apvagia ponį:* pavagia arklį, pinigus, žiedą ir marškinius, galop pono žmoną, kurią parduoda velniams; vėl išvaduoja ponią iš pragaro, dvigubai laimėdamas - iš pono ir iš velnių; apgauna kunigą - apsimetęs angelu, neša jį maiše į dangų (žr. mt. 1737).

[97]: Dauk. 33 nr. 14; Kar. XI 260 nr. 22; Lang. 454 nr. 31; Les-Brug. 231 nr. 33 = 480 nr. 37 = LPY I 237 nr. 127; Capp. For. 31 p. 433 nr. 6 = Capp. Mär. 130 nr. 43; LP II 71 nr. 28; LPY II 42 nr. 26, p. 276 nr. 178, p. 290 nr. 184, p. 309 nr. 189, III 182 nr. 109, p. 227 nr. 135, p. 320 nr. 195, IV 178 nr. 157; Dor. 26 nr. 14; MP II 18; LTA 10a(10, 77), 10b(200, 212, 258, 261), 28(48), 47(11), 208(59), 211(5), 260(54, 145, 424), 262(36, 48, 75, 84, 292), 270(538, 594), 279(8, 78). 284(538, 542), 318(19), 325(22), 338(664), 350(205), 358(603), 368(59, 61, 76, 152, 291), 370(71, 117), 372(39), 397(164), 407(11), 408(41), 421(60), 422(4), 430(8), 449a(33), 449b(90, 133, 153, 167), 452(83), 462(72, 97, 113, 155, 191, 312, 338, 380, 466), 489(11), 507(10), 520(16), 544(245, 247, 272, 354), 552(702), 613(243), 686(94), 687(11), 692(7), 724(138); LMD I 99(2), I 143(5), I 296(9), I 507(2), I 811(10), I 830(2), I 833(13), I 854(6), I 1001(1), III 98c(6).

D. *Apgauna vagis (žydą):* pavagia jautį (ožką), pamesdamas ant kelio, tam tikru atstumu vieną nuo kito, batus; pavagia rūbus, sugundydamas žmogų maudytis

(bristi per upę); apgauna savo draugus arba tėvą (dėdę) - neva miške sučiuptas šaukia: „Ne aš vienas vogiau, ir jie (dėdė) padėjo".

[30]: Dauk 54 nr. 28; Schl. Mär. 13 = Schl. Hand. 126 = LPY I 13 nr. 9; Jurk. 128 nr. 62 = LPY I 166 nr. 94; LPY II 145 nr. 89, p. 290 nr. 184; LTA 28(48), 69(475), 211(13), 217(159), 260(11), 286(2), 339(17), 393(159), 409(51), 421(23), 426(24), 430(12), 438(118), 462(155), 476(22), 494(33), 495(52), 539(17), 544(247), 552(702, 928), 576(21); LMD I 301(30), I 316(21), I 496(5).

E. *Vagys ir jų mokinys:* vagys lenktyniauja tarpusavyje vieni kitus apvogdami, galop jų mokinys tampa laimėtoju.

[4]: Schl. Hand. 126 = Specht 263 nr. 28; LTA 260(3), 344(776), 396(129).

***G.** = rus. 1524 G*, est. 1525 G*. *Buliaus vogimas:* vieno uodega kito snuky (mažasis prarijo didįjį).

The Theft of a Bull. The tail of the larger bull in the mouth of the smaller, as if the latter had swallowed the former.

[14]: MP II 18; LTA 10a(77), 10b(200, 212, 261), 368(12, 40), 372(39), 397(76), 421(151), 462(113, 155); LMD I 301(30), I 496(5).

***H.** = rus. 1524*C I. *Pasikoręs vagis.* Gudrus vagis, vykdydamas savo gerai apgalvotus planus žmonėms apgauti, apsimeta pasikorusiu šalykelės medyje.

The Sham Suicide. The clever thief hoodwinks his victims: pretends he has hanged himself at the wayside.

[2]: LTA 208(59), 262(292).

***1525J.** = rus. *1525 II. *Vagystė sakant pasaką:* vienas vagia, o kitas pasakoja ponui pasaką - tikrenybę.

Theft Committed while Tale is Told. One party steals, the other relates the situation, in the form of a tale, to the gentleman who is being robbed.

[6]: Dauk. 76 nr. 48; LTA 211(2), 217(159), 350(213), 405(266), 544(247).

***1525K.** = rus. *1525 I. *Kam turi tekti kailiniai (kepurė).* Du vagys apvagia poną ir nepasidalina kailinių. Eina klausti pas tą patį poną, katram kailiniai turi tekti.

Who Shall have the Fur Coat (Cap). The thieves, after robbing a gentleman of his fur coat, are unable to decide as to who shall have it. They go to the gentleman they robbed, and ask him to settle the matter for them.

[14]: Dow-Sylw. I 342; LTA 208(112), 280(2), 286(2), 339(17), 344(765), 368(12, 50, 207), 405(266), 422(4), 430(12), 544(247), 552(928).

***1525L.** plg. span. *1848. *„Sumokės klebonijoje".* Apgavikas, apsimetęs kunigo tarnu, perka turguje mėsą (medų) sakydamas, jog sumokės klebonijoje. Klebonui praneša, jog ateis velnio apsėstas žmogus, kuriam reikia egzortų.

„The Rector Shall Pay You". A rascal, posing as the priest's servant, buys meat (honey) in market, and says that it shall be paid for at the Rectory. He then warns the Rector that a man possessed of the devil, and in need of egzorcism, will come to him.

[9]: LTA 10a(99), 260(481), 279(49), 349(37), 356(170), 378(162), 462(270), 544(90), 558(2).

***1525M.** = flem. 1528*, plg. rus. 1524* E I. *Maskvos ir Berlyno sukčiai.* Berlynietis: „Čia valdiški pinigai, sušaudyk mano cilinderį ir fraką... Dar šaudyk". - „Nebėr šovinių". - „Alt, mano pilnas revolveris".

The Rogue from Berlin Outwits the Rogue from Moscow. Surprised by his associate from Moscow, the rogue from Berlin pretends that the money on his person is State property and persuades the former to shoot at his clothes. When the Moscow rogue has exhausted his store of bullets, the Berlin rogue commands: „Hands up. My revolver is loaded".

[2]: Žv. 1931 p. 367; LTA 42(10).

1526. *Elgeta ir vagys.* Vagys aprengia elgetą didelio pono (generolo) rūbais, kuris neva už viską apmokėsiąs. Išvilioja daug prekių.

[3]: LTA 368(274), 552(820); LMD I 301(27).

1528. *Kvailas ponas.* Patiki apgaviku, saugo sakalą po kepure, laiko užkišęs pirštu vyno statinę, duodamas savo arklius žmonos apgavikui pavyti - apgaunamas ir jis pats (žr. mt. *1384A, 1540, 1541, 1731).

[12]: Kar. XI 238 nr. 6; LTA 260(112), 398(271), 408(128), 409(65), 420(106), 426(48), 539(21), 552(712); LMD I 507(3), I 558(2), III 114(3).

1529. *Žydo arklys.* Žydui vežime snaudžiant, apgavikas pavagia jo arklį, pats įsikinko į ratus ir pabudusiam žydui sako, jog buvęs už nuodėmes paverstas arkliu, bet dabar baigęs atgailą; žydas, pamatęs turguje savo arklį, šnabžda jam į ausį: „Sakiau, kad daugiau nebenusidėtum".

[11]: LPY II 248 nr. 156; Žv. 1928 p. 39; LTA 350(221), 398(229, 291), 405(301), 462(391), 486(19), 585(34); LMD I 527(1), III 114(4).

1531. *Danguje buvęs girtuoklis.* Juokdarys ponas nugirdo darbininką, aprengia jį gražiais rūbais, kelias dienas laiko dvare, paskui vėl nugirdo ir aprengia senaisiais rūbais - išsipagiriojęs girtuoklis mano, kad buvo danguje.

[3]: LTA 344(711), 412(2), 462(180).

***1532.** = est. 1528*, rum. 1332*. *„Apgavystės priemonės liko namie".* Paskolina apgavikui arklius atsivežti savo „įrankiams", kad galėtų kokį šposą padaryti, bet jis su arkliais dingsta - tai ir buvo apgavystė.

„Conjury Devices Left at Home". The fraud is given horses to drive home and bring the things necessary for showing his tricks; disappears with the horses, altogether - that was the trick.

***1533.** = rus. *1529 II. *Arklių mainai.* Ponas (žydas, vokietis) sutinka mainyti savo gerą arklį į kaimiečio kuiną, jei kaimietis suvalgys jo arklio mėšlą. Kaimietis gali padaryti, o ponas, norėdamas atsiimti arklį, neįstengia.

The Exchange of Horses. The gentleman (Jew, German) agrees to exchange his good horse for the peasant's jade, provided the peasant will eat its excrements. The peasant finds no difficulty in the task, whereas the gentleman, put to the same condition when he wants to get back his horse, finds it impossible.

[2]: LTA 410(90); LMD I 841(7).

1535. *Nevykę pamėgdžiojimai.* Kvailys brolis (neturtingas ūkininkas) brangiai parduoda žmonos apgaudinėjamam vyrui gyvulio odą, kuri neva parodo paslėptus daiktus (paslėptas valgis ir gėrimas, velnias pakrosnyje); kiti broliai užmuša savo gyvulius, bet jiems niekas už odas taip brangiai nemoka; arba kvailys gauna iš žydo (pono) gerus tylėtpinigius, už neva per pastarojo kaltę užmuštą motiną -

kiti broliai užmuša savo žmonas ir veža į turgų; supratę kvailio klastą, broliai nutaria jį nužudyti – įkišę maišan neša mesti į vandenį; kvailys savo vieton įvilioja žydą („Nemoku nė skaityti, nė rašyti ir nori mane žydų karalium padaryti"), pats grįžta su jo prekėmis, kurias neva radęs vandenyje – broliai šoka į vandenį (eketę) ir prigeria.

[106]: Dow-Sylw. I 444, II 6, 250; Kar. XI 286 nr. 39, XII 6 nr. 50; Schl. Mär. 121 = Schl. Hand. 224 = LPY I 91 nr. 32; Les-Brug. 259 nr. 45 = 483 nr. 38 = LPY I 266 nr. 139; LPY II 38 nr. 23, p. 46 nr. 26, p. 312 nr. 190, III 194 nr. 117, IV 249 nr. 194; Dor. 39 nr. 24; Bar. 216; Tž I 125, II 257; LTA 10a(41), 10b(196, 252), 28(353), 69(471), 208(46), 217(127), 218(36), 260(32, 114, 168, 250, 318), 262(30, 292), 264(148), 270(532), 279(115), 280(7, 18), 284(522), 324(5), 344(729), 350(210), 358(627, 635, 638), 365(205), 368(4, 28, 59, 78, 122, 174, 204, 260, 286), 370(84), 372(19), 397(61), 398(244), 405(245, 261, 276, 310), 407(35), 409(69), 413(34), 421(6, 142), 422(61), 425(3), 426(57, 59), 449b(41, 65, 130), 450(72), 452(6), 462(477), 469(62, 84), 499(11), 512(46), 527(13), 544(351), 545(119), 552(1148), 662(217, 289), 686(39), 724(1, 127); LMD I 105(18), I 127(5), I 295(1), I 301(3), I 505(1), I 560, I 579(7), I 592(1), I 595(1), I 609(10), I 610(3), I 846(1), I 833(17), I 998(14), III 27b(1), III 83(8, 12).

***1535A.** = rus. *1535B. *Maiše prigirdyti nešamas kvailys:* savo vieton įvilioja ką nors kitą (įvairūs atsitikimai).

The Fool Carried in a Sack to be Drowned: entices another into his place (in various instances).

[4]: Dauk. 60 nr. 37; LTA 368(36), 476(1); LMD III 46c(15).

1536A. *Moteris skrynioje.* Ponas (kunigas) įtaria savo tarną (vargonininką) vagiant; palieka pas jį skrynią, kurioje slepiasi šnipinėjanti moteris; supratęs reikalą, tarnas moterį uždusina; paskum su neva besivaidenančiu jos lavonu pridaro ponui daug nuostolių: iššūdo gyvulius, sugadina javus, pavagia pinigus ir t.t.

[31]: LPY II 280 nr. 180, III 8 nr. 4, p. 308 nr. 182; LTA 10b(131, 184), 46(9), 69(476), 208(166–167), 270(587, 589), 278(2), 322(189), 344(705, 756), 397(85), 398(284), 405(298), 422(95), 426(4), 449b(2, 66), 452(11), 462(287), 539(18), 552(713), 619(39); LMD I 106(5), I 133(98), I 320, I 579(12).

1536B. *Grįžtąs lavonas.* Vyras nužudo tris savo žmonos meilužius (dvasininkus), tačiau pasamdo girtuoklį nunešti ir įmesti į upę tik vienam lavonui; vyras įtikina nešėją, kad lavonas vis grįžtąs – taip šis išneša visus tris; galop sutinka ant tilto važiuojantį kunigą (popą) ir jį įmeta į upę, manydamas, jog tai tas pats lavonas ir dėl to taip greit grįždavo, kad buvo važiuotas.

[12]: Kar. XI 261 nr. 23; LTA 10b(194), 260(194), 365(204), 368(86), 420(108), 449a(6), 507(14), 539(20), 585(24), 686(87); LMD I 558(22).

1536C. *Nužudytas konkurentas.* Du bernai myli vieną paną. Vienas konkurentas nužudo antrąjį ir visur gauna tylėtpinigių (lavonas ūkininko kluone – ūkininkas neva užmuša grūdus vagiantį žmogų, lavonas žydo agurkų darže – žydas neva užmuša agurkų vagį ir pan.).

[1]: LTA 409(60).

***1537A.** = rus. *1537 I. *Nukirstos kojos.* Kareivis nukerta lavonui kojas. Apsinakvoja pas turtingą ūkininką ir naktį slapta išeina. Jo draugas apkaltina ūkininką užmušus žmogų ir gauna tylėtpinigius. (Plg. mt. 1739).

The Cut-off Legs. A soldier cuts off the legs of a corpse. Later he gets night-lodgings in a rich farmer's house, which he leaves secretly at night The soldier's confederate accuses the farmer of murder and blackmails him. (Cf. Mt. 1739).

[2]: LTA 456(43), 552(735).

1538. *Gudrus keršytojas.* Ponas apgauna ūkininką, nupirkdamas jautį už ožkos kainą ir pan.; šis nusprendžia atkeršyti, triskart sumušdamas poną; jam pasiseka: apsimeta gydytoju, statytoju ir pan.

[15]: Dauk. 88 nr. 78; Dow-Sylw. I 107; LPY II 261 nr. 165, III 39 nr. 15; LTA 10b(203), 262(35), 356(168), 368(41), 406(237), 428(52), 438(103), 449a(58), 626(385), 724(130); LMD I 324(12).

1539. *Apgaulė ir lengvatikystė.* Gudruolis kelis kartus iš eilės apgauna turtingus lengvatikius: skrybėlė – „viskas apmokėta", savaime verdąs puodas, aukso pinigai arklio mėšle, mirusius prikelianti lazda ir t.t.; galop apsimeta mirusiu ir sužaloja lavonui atkeršyti atėjusius nuskriaustuosius.

[60]: Dauk. 55 nr. 30; Schl. Mär. 41 = Schl. Hand. 152 = LPY I 37 nr. 17; Schl. Mär. 83 = Schl. Hand. 189 = LPY I 59 nr. 23; LPY III 186 nr. 112, p. 277 nr. 170, p. 303 nr. 179; Dor. 3 nr. 1; MP II 49; LTA 69(473), 77(12, 14), 218(60), 260(143), 264(142), 270(595), 327(8, 145, 310, 311), 337(50), 338(671), 339(14), 344(737), 368(4, 8, 178, 303), 372(38), 397(39, 122), 407(34), 410(96), 422(6, 135), 430(25), 456(26), 462(194, 241, 358, 377–378, 499, 531), 476(7), 507(26), 520(8), 544(323), 582(7), 612(26), 662(205), 686(87), 687(33), 692(2); LMD I 105(19), I 121(2), I 295(6), I 608(5), I 811(6), III 19b(12), III 73(42).

1540. *Svečias iš dangaus.* Kvaila moteris patiki apgaviku ir įdeda nunešti į dangų savo mirusiam tėvui (vaikui) pinigų, rūbų ir pan.; vyras vejasi apgaviką, bet ir jį apgauna – išvilioja arklį (žr. mt. 1528); grįžęs sakosi žmonai, jog davęs arklį, kad greičiau galėtų nujoti į dangų.

[30]: Kar. XI 238 nr. 6; Bezz. 38; LPY II 307 nr. 189, III 102 nr. 64; LTA 18(8), 208(9, 61), 217(159), 260(60, 494, 507), 279(25, 139), 322(173), 368(39, 202, 307), 398(265, 271), 449b(50a), 469(99), 476(3), 495(56), 552(922), 585(56), 692(42); LMD I 312(31), I 527(13), III 73(42), III 84.

1541. *„Palaikykim pavasariui (bėdai)".* Vyras liepia žmonai taupyti maistą (pinigus) pavasariui arba bėdai; žmona juos atiduoda elgetai, kuris sakosi esąs „Pavasaris" arba „Bėda".

[18]: LPY IV 247 nr. 190; Dow-Sylw. I 170; LTA 208(126), 284(551), 322(195), 358(624), 397(47), 398(254, 263a, 271), 425a(103), 449a(129), 452(111), 462(410), 494(66), 552(712), 691(8); LMD I 96(3).

***1543.** *Gudrus gydytojas.* Ligonis: „Neturiu atminties, nieko neužuodžiu ir niekam teisybės nesakau". Išgydo įdėjęs burnon mėšlo.

The Clever Doctor. The patient: „I have a bad memory, no sense of smell, and never tell the truth to anyone". The doctor cures him by putting dung into his mouth.

[2]: LTA 264(137), 368(221).

***1545.** *Pono ir skerdžiaus derybos:* ką lengviau pasotinti – žmones ar gyvulius. Privalgydintiems pono svečiams skerdžius paberia riešutų, visi griebia ir valgo.

The Wager of the Herdsman and his Master: whose hunger is it more easy to appease - that of man or that of beast. When nuts are strewn before the master's well-fed guests, they snatch and eat them.

[3]: LPY II 326 nr. 202; LTA 260(507), 398(239).

***1547.** *Trys gudruoliai.* Vienas: „Duosiu valgyt, kiek norėsit"; kitas: „Duosiu gert, kiek norėsit"; trečias: „Už viską bus užmokėta". Savo pažadus ištesi. (Dažnai jungiami su mt. *1525 L).

The Three Clever Fellows. The first: „I shall let you eat your fill; the second: „I shall let you drink your fill"; the third: „Everything shall be paid for". They keep their promises. (Cf. Mt. *1525L.).

[3]: LPY III 9 nr. 6; LTA 260(481), 356(170).

1548. *Iš akmens išvirta sriuba.* Čigonas pažada išvirti iš akmens sriubą - prašo priedo mėsos ir daržovių.

[2]: Bar. 199; LTA 262(250).

***1549.** *Akmuo kaip liudininkas.* Ūkininkas nenori mokėti bernui suderėtos algos. Susiderant sakęs: „Tegul tas akmuo bus liudininku". Teisme išsigina, kad apie jokį akmenį nebuvę kalbos. Teisėjas liepia atgabenti tą akmenį į teismą. Ūkininkas: „Tai kad tas akmuo labai didelis (labai toli)".

A Stone as Witness. The farmer will not pay his servant the wages he had agreed to pay him. Closing his bargain with the servant, he had said: „May this stone be witness". When he is reminded of this in court, he denies it. The judge orders that the stone be brought to court. The farmer: „Oh, but the stone is too big (or very far away)".

[4]: LMD I 483(24), I 573(3), I 897(29), III 114(25).

1561. *Gudrus bernas.* Valgo vienas po kito pusryčius, pietus ir vakarienę, tada eina miegoti.

[6]: Jurk. 63 nr. 30 = LPY I 139 nr. 64; LTA 208(36), 368(69), 421(30), 425a(122); LMD I 144(2).

1563. *„Abidvi?"*. Bernas, siunčiamas atnešti du dalgius ar kitus daiktus, neva pono įsakymu išprievartauja abi jo dukteris.

[2]: LTA 450(138), 686(102).

***1564.** *„Padarysiu taip, kaip mano tėvas padarė"*. - „O kaip padarė tavo tėvas?" - „Kai jo nepaklausė, jis pats prasilenkė iš kelio".

„I Will Do as my Father Has Done before me". - „Well, what did your father do?" - „When he was refused the path, he himself withdrew from it".

[3]: Žv. 1928 p. 74; LTA 462(309); LMD I 527(15).

***1565.** *„Pasiklausk didesnių"*. Gudrus svečias, šykštuolio vaišinamas mažomis žuvelėmis, deda jas prie ausies, neva klausdamas apie savo paskendusį tėvą.

„Ask the Bigger Ones". Thc artful guest, before whom a stingy host has placed small fish, holds them up to his ear, pretending to ask them about his father who was drowned.

[2]: Žv. 1928 p. 140; LMD I 527(6).

***1568.** = est. 1568*. *Šeimininkas ir bernas prie stalo.* Sukioja košės dubenį, nes šeimininkui skirtoje pusėje yra daugiau taukų.

The Farmer and the Hide at the Table. Keep turning around the bowl of porridge, because the side meant for the farmer contains the most fat.

[2]: LTA 686(77); LMD I 527(25).

***1568A.** *Gudrus bernas pas šykštų šeimininką.* Rungtynės - kas mažiau suvalgys. Bernas suvalgo savo vyrui slaptai ruošiamą šeimininkės valgį.

The Clever Hind and his Mean Master. Contest: who will eat the least. The hind destroys the food which his mistress secretly prepares for his master.

[4]: LTA 413(16), 456(19), 527(12); LMD I 483(23).

***1577.** = rus. *1577 I, est. 1577*. *Akli elgetos ir šposininkas (vagis).* Supykdo (apvagia) elgetas - kiekvienas mano, kad kitas gavo išmaldą, ir reikalauja savo dalies arba mano, kad jį apvogė jo draugas.

The Blind Beggars and the Practical Joker (Thief). The latter incites (robs) the beggars - each, thinking the other has received alms, demands his share or is of opinion that he has been robbed by his companion.

[1]: LTA 724(62).

***1580.** = rus. *1580, liv. 1533[1]. *Gudrus žąsies padalinimas.* Kaimietis nuneša ponui dovanų vieną žąsį. Ponui duoda galvą, dukterims po sparną ir t.t. Kitas kaimietis nuneša penkias žąsis, bet nemoka padalinti - pirmasis vėl gudriai padalina.

The Clever Division of a Goose. The peasant brings a gentleman the present of a goose. He gives him the head of the goose, a wing to each of his daughters, etc. Another peasant brings five geese, but does not know to divide them. The first peasant again makes a clever division.

[4]: LPY II 251 nr. 159, III 177 nr. 105; Bar. 378; LTA 337(35).

***1584.** *Vienuolių gudrumas.* Prisisavina pievą, kurioje jie padėjo šieną pjauti ir pan.

The Cunning of Monks. They appropriate the field which they helped to mow.

[2] LPY II 135 nr. 82; LMD I 133(97).

1585. *Apgautas advokatas.* Ūkininkas parduoda trims pirkliams tą patį gyvulį; advokato pamokytas, teisme į visus klausimus atsako: „Bėėė, šnipšt" ir pan.; palaikomas kvailiu ir nebaudžiamas; advokatui pareikalavus savo atlyginimo, jam irgi atsako: „Bėėė".

[3]: LPY II 264 nr. 168; LTA 368(95), 406(251).

***1588.** = rus. *1588. *Prickabos dėl žodžių.* Karčemninkas, pasinaudojęs neatsargiu išalkusio pirklio sūnaus posakiu („Kiekvienas šaukštas vertas po šimtą rublių"), reikalauja didelių pinigų už pietus. Išgelbsti kitas gudruolis, pagavęs už žodžių šeimininką, kuris priverčiamas grąžinti pinigus.

Seizing on Words. Taking advantage of the careless remark made by the hungry son of a merchant („Each spoon of this food is worth a hundred roubles"), the innkeeper demands a large sum of money for the dinner. A clever man saves the situation, by catching on the the innkeeper's own words and compelling him to return the money.

[4]: LPY III 7 nr. 3, p. 231 nr. 138; LTA 262(231); LMD I 137(23).

1590. *„Ant savo žemės stoviu".* Įsipylęs į batus savo lauko žemių, prisiekia, jog stovįs ant savo žemės.

[3]: LTA 449a(56), 462(72); LMD I 558(2).

1600. *Kvailys nužudo žmogų.* Protingi broliai lavono vieton pakasa ožį – niekas netiki kvailio prisipažinimu; kvailys užmušė žmogų, kuris norėjo iš jo atimti rastą lobį.

[42]: LPY II 36 nr. 22, III 196 nr. 118; Bar. 219, 251; Dor. 29 nr. 15; TŽ II 243, 245; LTA 10a(41), 10b(216, 234), 208(118), 217(124), 218(30), 260(161, 249, 259), 262(37), 279(118), 344(733, 758), 355(87), 368(62, 84, 170, 244), 397(61), 422(87), 425(1), 426(20, 38), 438(112), 450(97), 462(311), 545(119), 662(235), 686(89), 724(128); LMD I 536(4), I 635(5), I 842(8), III 27b(1), III 114(28).

1605. *Naujas baudžiauninkų ponas – eržilas.* Įbaugina urėdą, kumele atjojusį varyti baudžiauninkų į darbą.

[3]: LTA 407(35), 420(97), 462(4).

1610. *Pasidalintos dovanos.* Ūkininkas randa nuostabų daiktą, kurį neša karaliui; sargybinis už praleidimą išsidera pusę dovanų; ūkininkas prašo iš karaliaus 50 rykščių, kurių pusę turi gauti sargybinis.

[13]: LPY II 29 nr. 17 = Specht p. 289 nr. 36; Dor. 73 nr. 54; Bar. 300; MP I 43; LTA 262(3), 397(38), 398(246), 413(5), 662(209); LMD I 133(157), I 306(1, 5), III 71(2).

1620. *Nauji karaliaus rūbai.* Apgavikas išvilioja iš puošnaus karaliaus daug pinigų naujiems nuostabiems rūbams, kuriuos galėsiąs matyti tik tas, kuris bus gimęs iš teisėtos moterystės; karalius vaikšto nuogas, nes visi bijo prisipažinti esą neteisėtai gimę.

[5]: Jurk. 97 nr. 44 = LPY I 155 nr. 78; LTA 279(10, 108), 284(544), 449b(186).

***1621.** *Sena „višta" vietoj jaunos.* Tarnas parūpina ponui vietoj jaunos merginos seną bobą. Gudriai pasiteisina poniai, kodėl jį atleido iš tarnybos – pasilieka vietoj.

An Old „Hen" instead of a Young One. Instead of a young girl, the servant brings his master an old woman. Cleverly explains to his mistress why his master dismissed him – is taken back into service.

[4]: Dor. 30 nr. 16; LTA 36(41), 324(18), 471(1).

1626. *Kas susapnuos geresnį sapną.* Trys keleiviai nutaria, kad tam atiteks paskutinis maistas, kuris geriausiai susapnuos; kitiems miegant, vienas viską suvalgo – jis sapnavęs, jog aniems maistas esąs nebereikalingas.

[8]: LPY IV 288 nr. 178; Liet. pas. 16 nr. 16 = Capp. Mär. 105 nr. 36; Bar. 7 = Specht 291 nr. 37; Bar. 349; LMD I 133(223), I 151(10), I 301(47), I 897(18).

***1627–*1639. Gudrus čigonas**
The Clever Gipsy

***1627.** *Vagiant nutvertas čigonas gelbstisi gudrumu.*

Surprised in the Act of Stealing, a Gipsy Saves himself by his Cunning.

A. *Nemesti per tvorą.* Čigonas prašosi: „Darykit, ką norit, tik per tvorą nemeskit". Permestas pabėga.

„Do not throw me over the fence". The gipsy begs his captors: „Do your worst, only do not throw me over the fence". When thrown over, escapes.

[9]: ŽS 1894 p. 253 nr. 3 = LPY II 5 nr. 3; Bar. 302; LTA 65(27), 217(153), 361(41), 430(35); LMD I 137(7), I 527(19), I 661(57).

B. = rus. 1524* J. *Lašinių vogimas.* Čigonas, su pavogtais lašiniais per klaidą pataikęs į pirkią, susigriebęs sako: „Šeimininke, tau velnias iš pragaro lašinių siunčia". Šeimininkas: „Eik pats su savo lašiniais į pragarą".

The Theft of Bacon. Making off with the bacon, the Gipsy accidently enters the farmer's living-room. Boldly says: „Master, the devil from hell sends you bacon". The farmer: „Take yourself off to hell with the bacon".

[7]: ŽS 1894 p. 254 nr. 4 = LPY II 5 nr. 4; LTA 270(542), 321(11), 324(19), 368(118), 393(153); LMD I 527(20).

C. *Pats arklys buvo kaltas.* Arklys stovėjęs skersai kelio, čigonas negalėjęs pereiti, norėjęs peršokti per arklį ir taip atsiradęs ant arklio.

It was the Horse's Fault. The horse had stood crosswise on the road, therefore he had wanted to jump over it, and, in doing so, found himself on its back.

[4]: Bar. 130, 153; LTA 270(550); LMD I 800(4).

D. *Danties skaudėjimas.* Čigonas užsisėdęs ant svetimo arklio (įlindęs į klėtį ir pan.) dėl danties skaudėjimo.

The Toothache. Because he had the toothache, the gipsy seated himself on a horse that did not belong to him, or crept into the farmer's granary (and the like).

[1]: LMD I 897(33).

***1628.** *Čigono išpažintis.* Čigonas apvagia kunigą, per išpažintį viską pasisako tam pačiam kunigui ir klausia patarimų, ką turįs daryti. Kunigas nesupranta tikros jo nuodėmių prasmės, dargi net jį pagiria už gerus darbus (pvz., čigonas apgynęs žmogų nuo meškos = pavogė kunigo kailinius).

The Confession of a Gipsy. The Gipsy makes an equivocal confession to the priest he has robbed, e.g. says that he saved a man from a bear, – meaning that he stole the priest's furs; asks his confessor for guidance. The priest, misunderstanding the confession, even praises the Gypsy for having performed a good deed.

[15]: LTA 65(25), 69(513), 98(56), 293(958), 305(89), 324(16), 327(315), 361(39, 40), 511(21), 720(63); LMD I 652(5), I 661(56), I 809(3), I 811(2).

***1629.** *Čigono burtas.* Čigonas (elgeta) liepia šeimininkui lįsti į kubilą, nesidairyti ir tylėti, būsiąs padarytas burtas, kad susilauktų vaikų ir pan. Tuo tarpu išvagia visą jo turtą.

The Gypsy's Magic Spell. The gipsy (beggar) orders the farmer to crawl into a tub and to sit there quietly and not look about, while he shall make a magic spell which will cure him of childlessness (or other). Meanwhile, he steals all the farmer's property.

[8]: LTA 10b(249), 344(772), 397(123, 126, 175), 486(27), 662(264); LMD I 897(32).

***1630.** *Čigono šokis.* Troboje šokdamas ir dainuodamas, čigonas duoda patarimus ant aukšto esančiam savo draugui, kaip pavogti lašinius.

The Gipsy's Dance. Whilst singing and dancing in the farmer's house, the gipsy gives hints to his friend in the loft, how to steal the bacon.

[3]: LTA 368(310), 552(1159), 720(61).

***1631.** *Čigonas parduoda nesveiką arklį.* Perspėja: „Kad jis liežuvį turėtų, tai ir kalbėt mokėtų". Arba „Mano arklys geras, tik geležies neėda (= nesiduoda pažaboti, nes neturi liežuvio) ir į medį nelipa (= neina per tiltą, nes aklas)".

The Gipsy Selling a Defective Horse. Warns the buyer: „If it had a tongue, it would also be able to speak". Or: „It is a fine horse, only it does not eat iron (having no tongue, cannot be bridled) and will not step over trees" (being blind, cannot cross a brige).

[5]: LTA 361(38), 545(95), 720(74, 77); LMD I 137(6).

***1632.** *Čigonas ir žydas kartu keliauja.* Žydas skundžiasi, kad tik jie vieni besą teisingi žmonės. Čigonas išvilioja žydo arklį. „Kad jau pas visus nėra teisybės, tegul ir pas mus nebebus".

The Gipsy and the Jew travelling together. The Jew complains to his companion that, excepting themselves, there are no honorable people living. The Gipsy outwits the Jew of his horse. „Since there is no honour anywhere, let there be none between us".

[6]: LTA 10b(160), 267(5), 585(12); LMD I 302(1), I 897(36), I 1000(473).

***1633.** *Čigonas kaip padienis* (mt. 1736). „Jeigu man daugiau neduosi, tegul pieva vėl lieka nešienauta, kaip buvus". Čigonas jos ir nebuvo nušienavęs.

The Gipsy as a Labourer. „If you refuse to give me more, may the grass grow up again". The Gipsy has not mown the meadow at all. (Cf. Mt. 1736).

[3]: LTA 344(730); LMD I 137(22), I 144(10).

***1634.** = rus. *2104. *Čigono žuvys.* „Išgerk upę, tada gausi žuvų".

The Gipsy Promises the Man Fish. Later: „Drink up the river, you shall then have fish".

[4]: LPY II 269 nr. 171; Žv. 1929 p. 35; LTA 499(21), 720(62).

***1635.** = rus. *1545. *Vištos vogimas.* Čigonas (elgeta) pavagia iš puodo ten verdamą vištą ir išeidamas klausia šeimininkės: „Ar pažinai poną Vištavičių, kuris gyveno Puodžionyse ir dabar persikėlė į Terbonis?" ir pan. Arba žąsį puode pakeičia vyža ir šnekasi su senute mįslėmis.

Theft of a Hen. After stealing the hen boiling in the pot, the Gipsy enquires of the unsuspicious housewife: „Did you know a Mr. Hen who once lived in Pot Place and who now has moved to Sack Place?", etc. Or having substituted a bast-shoe for the goose in the pot, he holds in riddles a conversation with the old woman.

[8]: LPY III 84 nr. 45; LTA 10a(21), 10b(178), 260(457), 361(37), 613(230); LMD I 96(9), I 800(3).

***1636.** *Kailių raugai vietoj giros.* Čigonas jį tokiu gėrimu pavaišinusiai moteriai sako: „Aš žinau, kodėl tu vaikų neturi – ta rūgštelė visus suėdė".

Skin-dressing Liquid in place of Cider. A Gipsy, who has been entertained with this liquid, says to his hostess: „I can tell you why you have no children – this acid has burned them all".

[4]: LTA 186(27), 585(108), 662(215); LMD I 144(38).

***1637.** *Čigonas kopinėja bites.* Vietoj bičių kopinėja širšes. Kopdamas medin kalba: „Dievo bitės, Dievo medus, Dievo ir aš", o kai bitės ima gelti, šaukia: „Velnio bitės, velnio ir medus".

A Gipsy Collects Honey. Takes wasps for bees. Climbing the tree to take the honey, says: „They are God's bees, it is God's honey, and I am one of God's creatures, too". When the bees sting him, cries: „They are the devil's bees, and it is the devil's honey!"

[3]: Žv. 1928 p. 56, 1931 p. 450; LTA 421(30).

***1638.** *Kodėl čigonui vogti nėra nuodėmė.* Kai žydai ruošėsi nukryžiuoti Kristų, čigonas pavogė vieną iš keturių vinių.

Why it is no Sin for a Gipsy to Steal. When the Jews were preparing to crucify Christ, a Gypsy stole one of the four nails.

[1]: LTA 545(108).

***1639.** *Įvairios kitos čigonų apgavystės.*
Other Tricks Played by Gipsies.
[3]: LTA 361(42), 397(124–125).

1640–1674. Laimingi supuolimai
Lucky Accidents

1640. *Drąsus siuvėjas.* Siuvėjas vienu smūgiu užmuša prie išlieto pieno septynias muses ir ant savo kepurės užrašo: „Septynis vienu smūgiu"; pamatęs tokį stipruolį, karalius paima jį pas save, liepia užmušti du milžinus, baisų laukinį gyvulį, galop kariauti su priešais - gudrumo ir laimingų supuolimų dėka, siuvėjas visur laimi.

[54]: Capp. For. nr. 8 = Capp. Mär. 141 nr. 45; LPY II 130 nr. 79, p. 220 nr. 8, p. 224 nr. 11, III 100 nr. 62, p. 123 nr. 79, p. 132 nr. 83, p. 281 nr. 171, p. 284 nr. 172 (= Lev. 13 nr. 12), IV 97 nr. 101, p. 144 nr. 140, p. 149 nr. 142; Lev. p. 11–12 nr. 9–11, p. 15 nr. 13, p. 70 nr. 113; Mitt. V 87 (= 204); Bar. 391; LTA 208(77), 260(173, 273), 262(248), 278(34), 279(96), 291(209), 321(13), 337(46, 66), 368(193, 254, 263, 269), 370(94), 407(23), 409(61), 421(169), 439(52), 449b(124), 452(39), 462(78, 341), 469(28), 476(10), 489(23), 552(1141), 692(3); LMD I 99(3), I 126(15), I 130(2), I 133(170), I 144(11), I 301(35), I 817(20).

1641. *Visažinantis daktaras.* Paslepia kaimyno gyvulius ir paskui išpranašauja, kur juos galima atrasti; pasidaro garsiu burtininku, apsigyvena mieste ir prie savo namų užrašo: „Visažinantis daktaras". Ponui pavagia brangų žiedą (pinigus), burtininkas netyčiomis įbaugina tarnus („Jau vienas yra" ir t.t.), kurie jam prisipažįsta ir grąžina pavogtus daiktus. Ponas tiria burtininko sugebėjimus ir klausia, ką turįs sugavęs rankoje - šis nusiminęs atsidusta: „Vargšas Vabalėlis (jo paties pavardė) tavo rankoj", tuo tarpu ponas turėjo sugniaužęs rankoje musę; arba vėžiai uždengtame dubenyje ir pan. Pakankamai apdovanotas ir nebenorėdamas daugiau bandyti laimę burdamas, daktaras uždega savo trobelę, kurioj neva sudega jo burtų knygos.

[73]: Dow-Sylw. I 136; Schl. Mär. 115 = Schl. Hand. 219 = LPY I 86 nr. 31; LPY II 133 nr. 81 = Specht 277 nr. 31; LPY III 207 nr. 123, p. 290 nr. 173, IV 217 nr. 170, p. 225 nr. 176; Dor. 41 nr. 25, p. 48 nr. 29; Bar. 191; LTA 10a(13, 47), 10b(271), 46(1), 208(127, 143), 218(35), 233(2), 260(1, 53, 238a, 243), 270(502), 274(47), 279(100), 322(167), 344(773), 350(167, 197, 200), 356(183), 358(600), 368(42, 67, 172, 206, 247), 372(28), 397(45), 398(250), 405(302), 406(235, 236), 407(22), 422(94), 449b(177), 452(10, 13, 16, 26), 456(17), 462(67, 295, 358, 525), 544(308), 552(715, 927), 662(223),

670(6), 686(100), 687(2), 692(44); LMD I 115(2), I 133(25), I 496(1), I 527(18), I 558(1), I 563(2), I 586(3), I 833(24), I 842(31), I 843(30).

1642. *Kvailio nuotykiai* (plg. mt. *1677). Atiduoda šunims mėsą, tepa sviestu ir laisto alumi kelią, sumausto puodus ant kelmų, numeta varlėms suskaityti pinigus, išmėto maistą savo šešėliui, apsiauna batus ne ant tos kojos ir t.t.; kartais dar prajuokina karalaitę, nenorėdamas jos vesti, gauna daug pinigų.

The Fool's Adventures (Cf. Mt. *1677). Throws the meat to the dogs, smears the road with butter and pours beer on it, puts pots over tree stumps, throws to the frogs money to be counted, scatters food to his shadow, puts his shoes on the wrong foot, etc.; sometimes succeeds in making the princess laugh; refusing to marry her gets much money.

[12]: LP II 77 nr. 30; LTA 407(6), 449a(50), 456(20), 545(68), 552(907), 585(72); LMD I 129(1), I 136, I 319(6), I 841(10), I 842(8).

***1642A.** *Kvailys randa žydo pamestus pinigus.* Eidamas į teismą, pasiskolina iš žydo rūbus ir teisme sako: „Ponas teisėjau, jis tuoj pasakys, kad ta sermėga, kur vilkiu, irgi jo..." Žydas veda kvailį skandinti ir pats prigeria.

The Fool Finds the Jew's Lost Money. Going to court, the fool borrows the Jew's clothes and there says: „My Lord, he will next say that the clothes I am wearing are also his". The Jew tries to drown the fool, but gets drowned himself.

[12]: LPY I 136 nr. 57, II 142 nr. 86; LTA 260(478), 267(31), 368(22, 287), 449a(112a), 486(21), 692(49); LMD I 137(19), I 494(10), I 586(6).

1643. *Parduoda karvę kryžiui (beržui).* Kvailys, išgirdęs girgždantį kryžių, pririša prie jo parduoti vedamą karvę; kai negauna pinigų, išlaužia kryžių ir ten randa paslėptą lobį (dažnai jungiama su mt. 1600).

[13]: LP II 77 nr. 30; MP III 50; LTA 10a(41), 260(249), 337(68), 355(88), 368(331), 430(16), 452(50), 552(720), 576(3), 686(89), 724(12).

1650. *Trys laimingi broliai.* Mirdamas tėvas vienam sūnui palieka vėtyklę, kitam katiną, trečiam karnų pundelį; du broliai brangiai parduoda savo daiktus, patekę į šalis, kur vėtyklė ir katė nebuvo žinomi; trečias brolis įgąsdina velnius ir iš jų pasipelno (mt. 1045).

[19]: Dow-Sylw. I 463; Kar. XI 292 nr. 45; LP I 30 nr. 12; Žv. 1928 p. 183; LTA 10a(6), 10b(244), 69(472), 322(181), 368(203), 422(76, 201), 430(448), 450(15, 28), 481(35); LMD I 291(6), I 133(9, 47), I 846(2).

1651. *Brangi katė.* Našlaitis gauna palikimo (dovanų, nusiperka) katę, kurią įduoda parduoti pirkliams, važiuojantiems į tolimą šalį; tenai jo katę brangiai parduoda, nes žmonės negali apsiginti nuo pelių ir neturi kačių.

[10]: Mitt. II 12(= 344); LPY III 176 nr. 104; Bar. 272, 312 (= Specht 299 nr. 43), 317; MP III 8; LTA 10b(170), 368(101), 421(56); LMD I 315(7).

1653. *Plėšikai po medžiu.*

A. *Vyras ir žmona medyje.* Numeta duris, išbaido plėšikus, kurie pabėgdami palieka jiems savo turtus.

[4]: Jurk. 47 nr. 13 = LPY I 133 nr. 48; LP II 163 nr. 29; LTA 462(418), 469(87).

B. *Trys broliai medyje.* Kvailys numeta pasiimtą lavoną (duris) ir nubaido plėšikus; broliai bėgo iš tėvų namų, nes kvailys išmušė gyvulius (avis).

[60]: Kar. XI 258 nr. 20; LPY II 129 nr. 78, p. 173 nr. 103, III 110 nr. 72, p. 197 nr. 119, IV 87 nr. 94, p. 264 nr. 211; Liet. pas. 32 nr. 25; LTA 10b(202, 217, 256), 28(353), 208(151), 211(11), 217(131, 156), 218(59), 260(186, 254), 262(46, 92), 264(146), 279(9, 111), 293(965), 327(6), 339(13), 355(85), 368(235, 243), 393(151), 395(28), 397(174), 421(142, 164), 449a(106), 450(63, 69), 452(31, 62), 456(44), 462(269), 474(10), 476(26), 511(18), 512(45), 539(15), 545(68), 552(907, 1090), 662(285, 304), 686(28, 41), 691(16); LMD I 301(42), I 543(2), I 558(19), III 91a(9), III 117b(3).

C. *Plėšikus išbaido su girnapuse.* Vienam iš plėšikų surikus: „Kad jus Perkūnas trenktų", kvailys paleidžia girnapusę.

Robbers Scared by a Millstone. As the wronged robber exclaims to his cronies, „Thunder upon you", the fool drops the millstone.

[3]: LPY IV 264 nr. 212; LTA 422(165), 489(30).

***1654.** = rus. ir est. 1654*, span. *1716. *Mirusiu apsimetęs skolininkas.* Bažnyčion atlydėtas, išbaido pinigus dalintis atėjusius vagis ir atsiteisia skolą.

The Pretended Dead Debtor. When borne to church, frightens the robbers who come to divide their money; takes it and settles his debt.

[39]: LPY II 178 nr. 107, p. 297 nr. 186, III 214 nr. 127, IV 257 nr. 202; Dor. 37 nr. 23 = Capp. Mär. 122 nr. 41; Mitt. V 379 = Capp. Mär. 107 nr. 37; Bar. 49, 253; Tž II 261; LTA 10b(226), 69(515), 208(155), 260(252), 270(534), 274(33), 279(57, 65, 137), 350(220), 368(56, 230, 253, 290), 370(58), 405(282), 421(166), 449a(91, 116), 452(90), 468 (183), 486(17), 492(2), 687(32), 724(28); LMD I 106(2), I 133(104), I 160(2), I 318(12), I 559(4).

***1654A.** *Plėšikus išbaido tariamasai numirėlis.* Plėšikai nepasidalina kardo ir nutaria, jog tam teks kardas, kuris vienu kirčiu perkirs karstą. Karste buvęs tariamasai numirėlis šaukia: „Visi šventieji, gelbėkite mane!" Plėšikai pabėga.

Robbers Scared by Pretended Corpse. Disputing over a sword, the robbers decide that it shall be given to the one who with one blow will split the coffin. Hearing this, the pretended corpse calls out: „All ye saints, come to my aid!" The robbers flee.

[2]: LTA 344(719), 691(21).

1655. *Pelningi mainai.* Trys grūdai - trejų metų alga; apsinakvoja pas smalsią šeimininkę, įdavęs jai saugoti savo trejų metų algą - grūdus sulesa gaidys, gauna gaidį; kitur nakvynėje gaidį užmuša avinas - gauna aviną ir t.t.; laimi karalaitę (paprastai jungiama su mt. 571).

[10]: Dauk. 10 nr. 4; MP V 53; LTA 10a(76), 260(39), 262(191), 325(23), 398(261), 452(35, 48); LMD I 93(19).

1660. *Akmuo kaip kyšis.* Neturtingas žmogus paperkamam teisėjui grasina teisme akmeniu; šis mano, kad tai kyšis ir išsprendžia bylą teisingai - neturtingojo naudai.

[4]: Bar. 188; LTA 260(24), 264(149), 495(54).

***1665.** = rus. *1665, liv. 1645[1]. *Mokytis yra pelninga.* Senas žmogus eina į mokyklą ir trečią dieną randa pamestus pinigus. „Taip maža dar tesimokiau ir jau turtingas".

Education is Profitable. Having heard that education makes one rich, an old man goes to school. On the third day he finds a purse full of money. „I have as yet learned so little and am already wealthy".

[3]: LPY III 233 nr. 140; LTA 262(16), 449a(14).

***1666.** *Kvailio malda.* Protingi broliai dirba, kvailys vis tik meldžiasi; galop jam tenka visas turtas.

The Fool's Prayer. The clever brothers work, the foolish brother only prays; finally he acquires all the property.

[2]: LMD I 93(6), 1840(14).

***1668.** *Keturiolika dukterų.* Vyras pameta žmoną, kuri jam pagimdė keturiolika vaikų, bet visas mergaites. Mergaitės pajūryje randa brangius akmenis, praturtėjusi moteris atranda savo vyrą elgetų tarpe.

The Fourteen Daughters. The husband leaves his wife who has given birth to fourteen children – all girls. On the sea-shore, the girls find precious stones. The wife, now prosperous, finds her husband amongst beggars.

[2]: LPY IV 255 nr. 200; LTA 521(91).

***1669.** *Aukso plytos.* Saloje randa aukso, sudeda jį į plytas ir laimingai parsiveža namo.

Golden Bricks. Finds gold on an island, conceals it in bricks and in this way successfully transports it home.

[2]: LTA 69(484), 469(74).

***1670.** *Brangenybės vietoj akmenų.* Šposininkai įdeda į ratus akmenį, kuris virsta brangenybe ir pan.

Precious Stone in Place of Common One. The jokers put in the cart a stone which later turns into a precious stone (and the like).

[3]: LP I 116 nr. 1; LPY III 229 nr. 136; LTA 724(82).

1675–1724. Kvailys
The Stupid Man

1675. *Jautį leidžia į mokslus.* Apgavikas išvilioja iš ūkininko jautį, kurį papjauna, ir daug pinigų jaučio mokslams; po kurio laiko praneša, kad jautis jau baigęs mokslus ir esąs kur nors kunigu, burmistru ar pulkininku; ūkininkas nuvažiuoja pas nurodytą poną, kurio pavardė yra „Jautis", „Margis" ir pan.

[9]: LPY III 262 nr. 154; Žv. 1926 p. 152; LTA 260(56), 279(77), 344(708), 372(33), 462(213), 545(107); LMD I 652(3).

***1676.** *Šuo leidžiamas į mokslus.* Tarnas išvilioja iš klebono daug pinigų šuns mokslams. Tarnas sakosi, jog išmokytą šunį užmušęs, nes jis klausęs: „Ar mūsų klebonas vis dar taip tebesilaiko su Barbora?" – „Gerai, kad užmušei, šuo vis lieka šunimi".

Sending a Dog to be Educated. The servant fools the priest out of a large sum money for the supposed edification of a dog. Later on tells him that he has slain the dog because it enquired: „Does our Rector still keep relations with Barbora?" – „It is well you have slain him – a dog remains a dog".

[2]: LTA 372(62), 397(10).

***1677.** = rus. *1681 I–II, liv. 1689[1], pr. 75. *Kvailys ruošiasi brolių vestuvėms (tėvo pakasynoms).* Pakeliui sunaikina mieste padarytus pirkinius (plg. mt. 1642),

puoton pakviečia moteris be vaikų, atveždamas vaikus, juos uždusina arba prausdamas sušutina.

The Numskull Makes Preparations for his Brothers' Wedding (Father's Funeral). On the way home from town he destroys his purchases (Cf. Mt. 1642), invites women to the feast, bidding them leave their children at home. When he is sent to fetch the children, he either smothers them during conveyance or scalds them during bathing.

[27]: Liet. pas. 28 nr. 24 = Capp. Mär. 95 nr. 33D; Žv. 1930 p. 164, 336; LTA 10a(41), 10b(185, 202, 220), 208(5, 24), 211(11), 217(149), 260(138, 146, 447), 279(9), 350(198), 413(9), 449a(135), 474(30), 662(285), 686(42), 724(122); LMD I 133(34), I 543(1), I 801(4), III 46c(15), III 83(8).

1678. *Prigimties trauka.* Tėvas taip išaugino sūnų, kad jis niekad nebuvo matęs moters; pirmą kartą pamatęs moterį ir iš tėvo sužinojęs, kad tai šėtonas, prašo tėvą nupirkti jam tokį šėtoną.

[5]: LPY III 53 nr. 20; LTA 36(34), 462(149), 724(6); LMD I 564(12).

***1679.** *Laikrodį palaiko velniu:* sudaužo.

Mistakes a Watch for the Devil: destroys it.

[4]: Geit. 24; LTA 260(419), 368(305), 421(47).

1680. *Vyras ieško gimdyvei bobutės.* Netyčiomis užmuša šunį, prigirdo bobutę, šeria kočėlu katiną – užmuša vaiką.

[2]: LTA 410(95), 619(152).

1681. *Nelaimė nevaikšto viena.* Užmuša arklius (nori medį kirsdamas tiesiog į vežimą nuleisti), paskandina kirvį (meta į antis), netenka rūbų ir t.t.

[12]: LPY II 103 nr. 61; Žv. 1931 p. 227; LTA 410(91), 417(42), 426(73), 438(105), 462(71, 283, 513), 465(5), 552(1110); LMD I 803(4).

1682. *Šykštuolio arklys.* Šykštuolis (žydas, čigonas) nori atpratinti arklį nuo ėdimo, arklys pastimpa. „Kad nebūtų pastipęs, būtų atpratęs".

[2]: LPY I 138 nr. 61; LTA 545(125).

1685. *Kvailas jaunikis.* Nemoka elgtis, jaunoji pabėga, palikdama lovoje savo vietoje ožką.

[5]: Dow-Sylw. II 10; Les-Brug. 173 nr. 7 (= 467 nr. 32) = LPY I 184 nr. 104; LPY IV 250 nr. 195; LTA 449a(110), 585(105).

***1686.** = rus. *1538 I. *Vyras moters rūbais vietoj nuotakos.* Pabėga iš jungtuvių patalo, palikęs ožką vietoj savęs.

A Man Dressed as a Woman Takes The Bride's Place. Deserts the bridal bed, leaving a goat in his place.

[4]: LTA 291(228), 368(40), 407(3), 438(118).

***1687.** = rus., fin., est., liv., flem. 1687*. *Pamirštas žodis.* Kvailys kelionėje į namus pamiršta reikalingą žodį (pvz., kisielius). Praeivio atsitiktinai padaryta pastaba jį jam primena (pvz., „Purvynė kaip kisielius").

The Forgotten Word. On his way home the fool forgets a word which he is to remember (e.g. jelly). It is recalled to his memory by the casual remark of a passerby (e. g. „This mud is like jelly").

[4]: LTA 77(13), 270(548, 612), 338(654).

1688. *Nevykusios piršlio pagyros.* Jaunikis piršliuose giriasi, o jo piršlys viską padvigubina. Jaunikis: „Turiu dvi karves ir telyčią"; piršlys: „Negriešyk Dievui, turi keturias karves ir dvi telyčias". Galop jaunikis: „Tik viena ausim truputį neprigirdžiu ir viena akim neprimatau"; piršlys: „Negriešyk Dievui, abiem ausim neprigirdi ir abiem akim neprimatai".

[3]: LTA 527(8); LMD I 103(1-2).

***1691.** = span. 1363*A. *Kvailys (rijikas) piršliuose.* Užlipo ant kojos katinas, mano, kad piršlys perspėja ir daugiau nebevalgo. Būdamas alkanas, naktį ieško maisto, įvairūs nepasisekimai.

The Numskull (Glutton) Goes Courting. A cat stepping on his foot, he takes it for a hint from his match-maker, and ceases eating. Feeling hungry at night, gets up to find himself some eatables, and meets with various mishap.

[19]: LPY IV 252 nr. 196; LTA 69(517), 70a(1117), 260(326), 291(217), 327(6), 355(69), 397(30, 110), 438(105), 450(122), 462(258), 469(79), 494(16), 527(7), 585(52), 692(33); LMD I 483(20), I 843(33).

***1691A.** *Rajus jaunikis.* Piršlio perspėtas, prie stalo nevalgo, o išėjęs prieangin kremta motinos indėlį. Smarkiai snigo. Uošvė: „Na, ir pusto". - „Ne tavo pustau, man motušė įdėjo".

The Gluttonous Suitor. The suitor, forwamed by his match-maker, refrains from eating at table. Later he repairs to the entrance and begins to munch the food his mother has put in his lunch-bag. There is a heavy snowstonn outside. The future mother-in-law: „Oh, what a dreadful snowstorm (pusto)". The suitor (thinkmg that she has in mind „glutton" - the other meaning of the word „pusto") retorts: „It is not your food I am eating; my mother put it in for me".

[8]: LTA 46(7), 218(70), 350(239), 450(122), 552(1110), 585(48), 720(6); LMD I 633(8).

***1692.** *Du piršliai.* Nakvoja merginos namuose. Neturtingas jaunikis taip padaro, kad jo konkurentas susikompromituoja. Arba pačiam piršliui patinka mergina, jis sukompromituoja savo peršamąjį ir pats prisiperša merginą.

Two Match-makers. Both spend the night at the girl's home. The poor suitor effects the disgrace of his rich rival. Or the match-maker, taking a fancy to the girl, brings about the downfall of the suitor he is sponsoring, and himself woos the girl.

[5]: LPY III 220 nr. 131; Žv. 1928 p. 146; LTA 545(57), 662(267); LMD III 114(18).

***1693.** *Konkurentai.* Du jaunikiai joja pas vieną paną, žaloja vienas kito arklius.

Rivals. Two suitors go courting one and the same girl; maim each others horses.

[5]: LPY IV 254 nr. 198; LTA 476(18), 521(93), 527(15), 662(234).

***1693A.** = est. 1631*. *Siuvėjas ir kalvis kaip konkurentai.* Bažnyčioje per vinčių kalvis įleidžia siuvėjui už bato įkaitintą gelžgalį.

The Tailor and the Smith as Rivals. At the wedding in church, the smith drops a hot piece of iron into the tailor's boot.

[5]: LPY IV 254 nr. 198; Capp. For. 31 p. 428 nr. 1; LTA 476(18), 585(62); LMD I 897(51).

***1694.** Plg. rus. 1825*D. *„Dainuokite, kaip aš dainuosiu".* Įsuka į ratą koją, šaukiasi pagalbos, visa kompanija dainuoja jo žodžius: „Rate koja, rate koja"...

„Sing as I shall Sing". The man's foot is caught in the wheel; he calls for help. All the party heedlessly take up his words and sing in chorus: „My foot is in the wheel, my foot is in the wheel".

[3]: LTA 338(669); LMD I 137(9), I 495(5).

1695. *Kvailys už amatininką.* Sugadina batsiuvio, siuvėjo ir kalvio darbą (medžiagą), pvz., besiartinant žiemai, prisiuva gyvuliams batų.

[1]: LP II 23 nr. 32 = Specht 272 nr. 29.

1696. *„Ką aš turėjau sakyti (daryti)?"* Motina moko savo kvailą sūnų, kaip jis turi vienu ar kitu metu pasielgti arba pasakyti; šiuos pamokymus panaudoja taip nevykusiai (vis netinkamoje vietoje), kad visur gauna mušti (pvz., kalba poterius prie skerdžiamos kiaulės, mergaitę nuveda tvartan ir pašeria šienu ir t.t.).

[34]: LPY III 63 nr. 32; Bar. 151 = Specht 262 nr. 27; Žv. 1928 p. 7; MP V 62; LTA 208(6a, 32, 35), 260 (90, 448), 291(216), 338(660), 344(761), 356(177), 368(4, 74, 251), 370(371), 421(41), 422(61), 430(16), 449a(135), 449b(41), 452(46), 462(283), 465(6), 544(323), 552(1081), 662(299), 686(39); LMD I 527(14), I 604(2), I 836(1), I 841(10), III 73(108).

***1696A.** = rus. 1696*B. *Jaunikis piršliuose nemoka valgyti.* Nulupinėja žirnius ir pan.

The Suitor who Does not Know how to Behave at Table. Skins the peas, etc.

[8]: LTA 262(81), 350(212), 410(92), 450(122), 527(8), 552(720, 1110), 720(6).

1697. *„Mes trys. Už pinigus. Taip ir bus".* Trys broliai svetimoje šalyje išmoksta tik tris to krašto kalbos frazes ir visur jas kartoja. Randa užmuštą žmogų ir patys save apkaltina, pakariami kartoja savo frazes (žr. mt. 360).

[6]: Kar. XI 240 nr. 8; LTA 46(5), 397(14), 520(5), 692(21); LMD I 105(15).

1698. *Kurti žmonės ir jų pokalbiai.*

C. Šposininko atskirai perspėti, du asmenys laiko vienas kitą kurčiais ir kalbėdami abu balsiai šaukia.

[2]: LPY III 77 nr. 41; LTA 324(17).

G. Tyčiomis nesuprasti žodžiai: du žmonės šnekasi tyčiomis iškreipdami vienas kito žodžių prasmę, tarsi būtų nenugirdę.

[4]: TD I 39–40 nr. 25; LTA 449b(172).

***1700.** *Trijų brolių nuotykiai.* Du broliai buvo kvaili, trečias nepilno proto; kai šaudė antis, du nepataikė, trečias pro šalį; rado tris valtis – dvi kiauras, trečią be dugno; du nuskendo, o vienas neišplaukė.

The Adventures of the Three Brothers. Two of the brothers were foolish, the third stupid; when they went duck-shooting, two missed the birds, the third made a bad shot; they found three boats, two of which were leaky, the third bottomless; two of the brothers were drowned, the third sank to the bottom.

[9]: LPY II 262 nr. 166; LTA 69(481), 422(79), 450(135), 585(58a, 63); LMD I 31(48), I 133(63), I 527(26).

***1705.** = rus. *2103B. *Meška – šv. Martynas.* Vokietis verčia žmones važiuoti į mišką dirbti šv. Martyno dieną. Randa mešką. Vokietis grumiasi su meška – šv. Martynu. Ateity pasižada visad švęsti šv. Martyno dieną.

The Bear – St. Martin. On St. Martin's day the German compels his men to go to the woods to work. They return and tell him that St. Martin is greatly offended at such an outrage and will not permit them do the work. He goes himself to remonstrate with the saint. Encounters a bear (St. Martin) and barely escapes with his life. Henceforth promises to observe St. Martin's day.

[5]: Žv. 1931 p. 396; LTA 260(4), 449b(37), 576(20); LMD I 811(12).

***1706.** *„Saugok volę!"* Smalininkas liepia savo sūnui žiūrėti, kad neatsikištų, statinės volė. Sūnus įsideda volę kišenėn, visa smala išteka.

„Take Care of the Stopper!" The tar-maker bids his son take care of the stopper, i. c. to see that it does not get loose from the barrel. The son puts the stopper into his pocket, and all the tar runs out.

[2]: LPY III 97 nr. 58; LTA 10b(179).

***1708.** = rum. p. 98 nr. 14. *Baudžiauninkai sveikina ponį.* Delegatas paslysta pono kambaryje ir krisdamas sukeikia: „Kad tave velniai parautų!" Už durų pasilikusieji mano, kad tai buvo sveikinimas ir choru šaukia: „Tave ir tavo šeimą".

Serfs Congratulate their Master. The delegate, coming into the room, slips and falls: „The devil take you!" The serfs waiting outside the door think he is congratulating. All cry in one voice: „You and your family".

[3]: LTA 10b(158), 333(1), 585(60).

***1715.** *Bažnyčia palaikytas malūnas.* Kartą žmona išvaro bažnyčion nevaikštantį savo vyrą nunešti bažnyčiai aukų vištą; pamatęs malūną, mano, kad bažnyčia, girnas palaiko šventaisiais ir jiems atiduoda auką.

The Mill Taken for a Church. The husband who is not a church-goer is sent by his wife to church with an offering of a fowel (hen). He takes a mill for a church and its grindstones for saints – leaves the offering at the mill.

[3]: LTA 662(236), 720(54); LMD I 652(1).

ANEKDOTAI APIE KUNIGUS IR BAŽNYČIOS TARNUS
JOKES ABOUT PARSONS

1725. *Kunigas skrynioje.* Gudrus bernas neva nori paskandinti skrynią, kurioje slepiasi šeimininkės meilužis kunigas; išsigandęs kunigas brangiai išsiperka (plg. mt. 1535 III).

[2]: LPY II 176 nr. 105, IV 77 nr. 81.

***1730A.** = rus. *1730 II. *Dvylika apaštalų.* Statulų gamintojui užsakyta padaryti dvylika apaštalų. Suspėjo padaryti tik devynis. Žmona atsivilioja tris bažnyčios tarnus ir pastato nuogus prie statulų. Ateina užsakytojas ir nori tris paskutines statulas apipjaustyti. Tie pabėga.

The Twelve Apostles. A statue-carver receives an order to carve the statues of the twelve apostles. He manages to carve only nine of them for the appointed time. His wife beguiles three church servants into standing naked by the statues. When the client comes for his statues, he wants to put the finishing touches to the last three of them. They run away.

[10]: Dauk. 107 nr. 87; LPY II 278 nr. 179 = Specht 283 nr. 33; Dor. 44 nr. 27; LTA 260(272), 358(613), 397(19), 421(111, 152), 686(96); LMD I 843(45).

***1730B.** = flem. 1827**, span. *1787. *Gyva šventojo statula.* Zakristijonas sudaužo statulą, jos vietoj atsistoja ant altoriaus nuogas vyras. Išalkęs ima valgyti. Degančios žvakės prie statulos kojų - „statula" pabėga. Arba moterys reikalauja statulą apipjaustyti.

The Living Statue of a Saint. The sacristan, having broken, the statue of a saint, has a naked man take its place. The man becomes hungry and eats. The laghted candles at the feet of the statue - the „statue" flees. Or women demand the statue to be circumcised.

[4]: LTA 327(153), 372(47, 48), 397(84).

1731. *Gražūs batukai.* Bernas su gražiais batukais suvilioja savo šeimininko (kunigo) tris dukteris ir pačią šeimininkę (obceniška). Šeimininkas vejasi apgaviką, bet ir pats lieka apgautas (mt. 1528).

[3]: Dow-Sylw. I 265; LTA 420(106), 544(246).

1735. *„Kas atiduos Dievui savo paskutinį turtą, bus dešimteriopai atlygintas".* Pažodžiui suprasdamas pamokslininko žodžius, ūkininkas atiduoda kunigui savo paskutinę karvę, kuri zyliodama atveda visą kunigo bandą į ūkininko tvartą; šis, remdamasis pamokslo žodžiais, nenori kunigui grąžinti jo gyvulių; kas pirmas pasakys teisėjui „labą rytą", tas galės pasilaikyti gyvulius - ūkininkas iš vakaro pasislepia po lova, mato klebono santykius su teisėjo žmona, reikiamu momentu primena vieną frazę iš nugirsto pokalbio, klebonas nebeleidžia toliau kalbėti, liepdamas pasilaikyti gyvulius.

[12]: LPY III 71 nr. 37; Capp. For. 35 p. 129 nr. 23 = Capp. Mär. 80 nr. 30; Dor. 6 nr. 4; LTA 208(154), 368(182, 210, 313), 370(156), 372(58), 397(75), 421(18), 539(16).

1736. *Šykštus kunigas.* Bernas visą dieną nešienavo, vietoj pinigų padėjo širšių lizdą; negavęs atlyginimo, neva užlėmė, kad žolė vėl priaugtų kaip buvusi ir pinigai širšėmis pavirstų (žr. mt. *1633).

[5]: LTA 98(50), 430(472), 457(225), 499(19), 724(30).

1737. *Kunigas keliauja maiše į dangų.* Apgavikas įtikina kunigą, jog esąs Dievo pasiųstas angelas jį gyvą paimti į dangų (žvakelės ant vėžių nugarų); liepia pasiimti brangenybes ir lįsti į maišą; pakabina maišą su kunigu žymioj vietoj, užrašęs, jog kiekvienas sušėręs į maišą apturės atlaidus (dažnai jungiama su mt. 1525A).

[21]: Dow-Sylw. I 342, II 11; LPY III 88 nr. 50; LTA 208(112), 217(159), 260(3), 280(2), 284(546), 344(759), 368(12, 50, 207), 405(266), 409(47), 462(395), 481(36), 544(245, 247, 354), 686(84), 692(3).

1739. *Kunigas mano pagimdęs veršį.* Kunigo (žydo) tarnas neša gydytojui savo sergančio pono šlapumą ir, kelyje sudaužęs butelį, pripila į naują butelį karvės šlapumo; gydytojas pasako, jog ligonis pagimdys veršį; kunigas bekeliaudamas randa vilkų sudraskytą žmogų, pasiima jo batus su kojomis; apsinakvoja pas ūkininką ant krosnies, kur naktį atneša sušildyti tik ką karvės atsivestą veršį; pamatęs veršį, kunigas mano jį pagimdęs ir pabėga, palikdamas rastus batus; ūkininkas mano, jog veršis suėdė žmogų. (Plg. mt. *1537A).

[13]: Dow-Sylw. II 296; LTA 10b(215), 260(13, 31), 368(294, 305), 372(49), 421(131), 462(96); LMD I 564(7, 8), 659(21), I 897(21).

***1743.** = rus. *1743. *Kunigui prižadėta dovana.* Kunigas per pamokslą reikalauja dovanos, kurią jam prižadėjo viena moteris per išpažintį; moteris atsiliepia bažnyčioje, kad ir pats kunigas sakęsis taip dažnai nusidedąs.

The Promised Gift. During the sermon the priest demands the gift promised him by a woman at confession; the woman answers, that the priest himself admitted often committing such sins.

[1]: LMD I 897(15).

***1772.** *Netikri pinigai.* Kunigas nenori skolinti ūkininkui pinigų, bet žydui paskolina. Ūkininkui prikaišiojant, kunigas sakosi, jog žydui paskolinęs netikrus pinigus. Tai sužinojęs žydas sakosi, jog „netikrus" pinigus tuoj sudeginęs.

Counterfeit Money. A priest, who has loaned money to a Jew, but will not lend to a farmer, on being reproached by the latter, says that the money he lent the Jew was „false". When the Jew gets to know of this, he claims, that as soon as he heard the money was false, he brunt it up.

[3]: LMD I 483(26, 27), I 897(25).

1785. *Kunigas keikiasi per pamokslą.*

B. Zakristijonas įkala į amboną vinis, įsikarščiavęs kunigas šeria kumštimi į amboną ir susižeidęs ne vietoj sukeikia.

[3]: LTA 293(962), 327(157-158).

***1785E.** *Iš pamokslininko rankovės iškrenta kortos (degtinės pusbutelis).* Susigriebęs pritaiko atitinkamą palyginimą, pvz.: „Taip ir jūs lėksit pragaran" ir pan.

Cards (Bottle of Whisky) Fall from the Sleeve of the Preacher. He saves the situation by making suitable comparisons to the congregation, e.g. „So shall you fall to hell" (and the like).

[2]: LTA 293(961), 361(19).

1790. *Kunigas ir vargonininkas pavagia karvę.* Vargonininkas prisipažįsta, viską papasakoja taip, kaip iš tikrųjų buvo, bet gale prideda: „Tada aš pabudau" - kaip į sapną, niekas nekreipia dėmesio.

[10]: LPY II 249 nr. 157, III 276 nr. 169; LTA 286(3), 305(14), 344(760), 397(15), 619(151); LMD I 301(11), I 320, I 1000(577).

1791. *Ligonis kunigas ir vagys.* Tinginė (girtuoklė) moteris (žr. mt. 1383) vagių kompanijoje. Vagys nueina vogti penimo, moteris jų laukia. Pamačius nešamą sergantį kunigą, pamano, kad vagys neša penimą ir klausia: „Ar riebus?" Žmonės pameta kunigą ir pabėga, palaikydami moterį velniu.

[3]: LTA 368(252), 544(322), 600(218).

1825C. *Davatka sako pamokslą.* Sakyklos dugnas tyčiomis sugadintas, vos laikosi; pranešus, jog klausytojai „išgirs, ko negirdėjo ir pamatys, ko neregėjo", trepteli koja - pakimba nuoga sakykloje kabaldžiuoti.

[3]: LTA 585(17); LMD I 561(233), I 897(22).

1831. *Per mišias kunigas ir vargonininkas kalbasi giedodami.* Avies vagystė - kunigas klausia: „Ar parvežei mė-ė-ė?" - „Mė-ė-ė neparvežiau, praradau ir y-ha-ha-a (arklį)".

[3]: LTA 327(147), 397(82), 585(23).

***1835.** = pr. 77. *Pamokslas:* „Kad visi žmonės sueitų į vieną žmogų, koks tai būtų didelis žmogus" ir t.t.

The Sermon: „If all mankind could be put into one man, what a big man he would be".

[7]: Dor. 43 nr. 26 = Capp. Mär. 104 nr. 35; LTA 361(2), 457(238), 507(1-1a), 552(913), 580(24).

***1842.** *Apgautas lupikas kunigas,* tikėjęs daug uždirbsiąs už bažnytinius patarnavimus.

The Avaricious Priest, who hoped to earn much for church services, is outwitted.

[3]: LTA 327(78), 370(157), 462(8).

***1843.** *Tariamas asketas.* Jo draugas įrodo, kad klebonas kasnakt nakvoja su savo šeimininke (pavogti šaukštai).

The Supposed Ascetic. The rector's friend proves that the former is in the habit of spending the night with his housekeeper (the incident of the stolen spoons).

[2]: LTA 327(151), 512(39).

***1844.** *Kunigas pas ligonį.* Kunigas limpama liga sergančiam ligoniui parodo pro langą komuniją ir sako: „Ar matai ?" - „Matau". - „Turėk viltį, kaip ir gavęs". Parodo kunigui pro langą pinigą: „Tai turėk viltį, kaip ir gavęs".

The Priest Visiting a Sick Man. Afraid of going in to administer to a man sick with infectious disease, the priest shows him the consecrated host through a window, and says: „Do you see it?" - „Yes, I do". - „Cherish hope and imagine you received it". In the same manner the man shows the priest a coin, and likewise tells him to „cherish hope and imagine he received it".

[1]: LMD I 879(28).

PASIJUOKIMAI IŠ DAVATKŲ
JOKES ABOUT DEVOUT WOMEN

***1846.** *Davatka žengia į dangų.* Vagys per stogą nuleidžia į bažnyčią krepšį. Ten likusi nakvoti davatka mano, jog ją angelai nori paimti į dangų. Pamatę davatką, vagys iš palubės paleidžia krepšį, ir ji užsimuša.

A Devout Woman Ascends to Heaven. The robbers lower a basket down through the roof of the church, in which a devout woman is staying the night. She thinks that angels have come to carry her to heaven, and gets into the basket. When the robbers see her in it, they let go the rope, and the woman kills herself.

[8]: Kar. XI 274 nr. 32; Dauk. 57 nr. 32; LTA 284(551), 337(39), 469(77); LMD I 137(15), I 397(1), I 527(16).

***1847.** *Davatkos ir kunigo sapnas.* Kunigas sapnavęs, kad davatkos esančios pragare pastipusio šuns pasturgalyje.

Devout Women and the Priest's Dream. The priest has dreamed that devout women are to be found in hell, in the buttocks of a dead dog.

[3]: LTA 499(7), 585(18, 109).

***1848.** *Davatkos išpažintis.* Alegoriškai pasakoja savo nuodėmę, kas kartą išpažindama jaunose dienose padarytą nuodėmę, nes malonu prisiminti ir pan.

Confession of a Pious Woman. Allegorically tells her sin; repeatedly confesses the sin she committed in her youth, as its rememberance gives her delight (and the like).

[4]: LTA 314(12); LMD I 800(10, 11, 13).

***1849.** *Pasidalinta atgaila.* Davatka išsidera iš anksto, kad kunigas atliks pusę atgailos už jos „didelę nuodėmę"; čia pat užsimiršęs kunigas už keistą nuodėmę užduoda keistą atgailą.

The Penance Shared. A pious woman makes a bargain with the priest that he will share with her half of the penance for her „great sin"; forgetting the bargain, the priest gives as odd a penance as was the sin.

[2]: LTA 338(670), 619(21).

***1853.** *Įvairūs kiti pasijuokimai iš davatkų.* (Be to, žr. mt. 1825C: davatkos pamokslas).

Other Jokes about Devout Women. (See Mt. 1825C, a devout woman delivers a sermon).

[7]: LTA 314(7, 9), 322(180), 361(24), 462(144), 589(1); LMD I 564(2).

PASIJUOKIMAI IŠ ŽYDŲ
JOKES ABOUT JEWS

***1854.** *Žydas samdo darbininkus.* Samdo vis tą patį įvairiais vardais pasivadinusį žmogų, kuriam keliskart duoda rankpinigių.

A Jew Hires Workmen. Unwittingly hires one and the same man, who each time assumes a different name, aid to whom he each time makes part payment.

[3]: LTA 10b(221), 430(34), 539(32).

***1855.** *Žydbernis apgaudinėja savo šeimininką.* (Įvairūs epizodai).

A Jew Deceived by his Hireling. (Various episodes).

[7]: LPY I 139 nr. 64; LTA 11 (79–80), 368(69), 425a(122); LMD I 105(2), I 999(5).

***1856.** = rus. *2122. *Žydas dėkoja už akies išmušimą.* Pirma einąs per mišką žmogus palenkia ir paleidžia šaką, kuri išmuša žydui akį. „Dėkui, kad prilaikei, ji būtų man abi akis išmušus".

The Jew who was Thankful for the Loss of an Eye. Going through the woods, the man walking before the Jew bends a branch which springing back strikes the Jew in the eye, knocking it out. The Jew: „Thanks for staying the branch, it would have knocked out both my eyes".

[1]: LMD I 897(3).

***1857.** *Žydas mušasi su žmogumi.* Žydas muša kepure, žmogus lazda ir pan. Žydas giriasi: „Jis man tik kada ne kada sušeria, o aš jam duodu tik duodu".

A Jew Fights a Christian. The Jew hits with his hat, the Christian with his stick (or the like). The Jew boasts: „His blows are few and far between, but I am giving it him!"

[3]: LTA 10b(273), 361(9), 720(32).

***1858.** *Gudriai paslėpti pinigai.* Žydas pakabina pinigų krepšį aukštame medyje, kartu su juo nakvojąs bernas juos pavagia.

The Cleverly Concealed Money. A Jew hangs a bag of money in the top of a high tree. The hind sleeping together with him steals it.

[3]: LTA 368(93, 100), 662(263).

***1859.** *Žydas aiškina teisme.* Komiškai nupasakoja nusikalstamą darbą ir pralaimi bylą.

A Jew Makes Explanations in Court. Comically relates the story of his offense, and so loses his case.

[2]: LTA 198(340); LMD I 803(2).

***1860.** *Du žydai randa šautuvą.* Mano, kad klarnetas - vienas pučia, kitas klapanus spaudo.

Two Jews Find a Gun. They take it for a clarinet - one blows, another presses the „keys".

[2]: LTA 369(28); LMD I 897(7).

***1861.** *Žydas šauna iš lazdos.* Pasislėpęs medžiotojas nušauna stirną ir apkaltina žydą.

The Jew Shoots with a Stick. The hunter in ambush shoots deer and then blames the Jew.

[2]: LPY I 142 nr. 67; LTA 361(6).

***1862.** *„Mes du (trys)!"* Naktį vienas per mišką važiuodamas žydas bijo plėšikų; užmauna ant lazdos kepurę ir vis kalba: „Mes du važiuojam".

„I am not Travelling Alone!" A Jew, travelling alone through the forest at night, is afraid of robbers. He hangs his cap on a stick and keeps repeating „I am not travelling alone, there are two (three) of us".

[4]: LPY I 138 nr. 60; Žv. 1929 p. 184; LTA 10b(154); LMD I 541(2).

***1863.** = rus. ir est. 2009*. *Vilkai.* Žydas sakosi matęs daug vilkų: 1000, 100, 10. „Gal nė vieno vilko ten nebuvo?" - „Nu, tai kas gi ten taip šlamėjo?"

Wolves. The Jew declares that he saw very many wolves: 1000, 100, 10. - „Perhaps there were no wolves at all?" - „Well, what made the noise, then?"

[2]: LTA 361(5), 397(132).

***1864.** Plg. norw. 1461*. *„Gims Mesijošius".* Apgavikas, apsimetęs Dievu, liepia turtingam žydui leisti už jo savo dukterį, nes gimsiąs Mesijošius. Gimsta mergaitė, apgavikas laiku pabėga.

„The Messiah will be Born". An impostor, posing as God, demands in marriage the daughter of a wealthy Jew, promising him that she will give birth to the Messiah. When a girl is born, the impostor effects his timely escape.

[4]: LTA 198(339), 544(311); LMD I 897(23), I 1000(671).

***1865.** *Ką matė ant žydų kapų?* Girtuoklis gauna išsigerti, žadėdamas papasakoti, ką matė ant žydų kapų. „Pastipęs šuo guli" ir pan.

Things Seen in a Jewish Cemetry. For promising to tell of things he saw in a Jewish cemetery, the drunkard is treated to drink. „I saw a dead dog lying there" (and the like).

[4]: LTA 260(453), 327(152), 361(13), 368(278).

***1867.** *Žydų ypatumų ir papročių kilmė.*

Origin of the Characteristics and Customs of the Jews.

A. = est. p. 144 nr. 34, liv. p. 88 nr. 68, rum. p. 91 nr. 89, flem p. 85 nr. 43 c. *Kodėl žydai nevalgo kiaulienos?* Kristus pavertė kiaule su paršais po kubilu paslėptą žydę ir jos vaikus. Žydai norėjo ištirti, ar Kristus viską žino.

Why Jews do not Eat Pork? The Jews, wanting to test Christ's knowledge, bade him guess what was concealed under a tub. Punishing them, Christ tranformed the Jewess and her children hidden under the tub – the former to a sow, the latter to suckling pigs.

[10]: El. 95 nr. 218, p. 96 nr. 219, p. 97 nr. 220; LTA 10a(65), 600(177, 201[3]), 613(211); LMD I 144(9), I 528(2), I 822(14).

B. *Kodėl žydai dvokia?* Česnakais trynė Kristaus kūną arba neklausė tam tikrų Mozės (Dievo) įsakymų tyruose.

Why Jews Smell Bad? They rubbed with garlic Christ's body or while they were in the desert, disobeyed certain commandments of Moses (God).

[3]: Dow-Sylw. I 28; LTA 11(85), 381(130).

C. *Kodėl žydai atvirkščiai skaito ir rašo?* Žydų karaliaus negraži pavardė.

Why Jews Read and Write in Opposite Way? Because of the indecent name of the king of the Jews.

[1]: LTA 421(29).

D. *Kodėl velnias neša žydus pragaran?* Mozė negalėjo surinkti po tyrus išsisklaidžiusių žydų arba žydai negalėjo sumokėti didelės duoklės; padėjo velnias, bet už tai išsiderėjo kasmet gauti tam tikrą žydų skaičių.

Why the Devil Carries Jews to Hell? Moses was unable to get together the Jews dispersed in the desert, or the Jews could not pay the heavy tribute imposd upon them; in either case the devil gave help, and in retum made a bargain entitling him to a certain number of Jews per annum.

[2]: Dow-Sylw. I 122; LMD I 156.

***1868.** = Aa-Th. 2403. *Kaip žydą išviliojo iš dangaus.* Elijo į dangų atvežtą žydą šv. Petras išvilioja lauk – už dangaus vartų pigiai parduodą brangius daiktus.

[2]: LTA 69(485), 544(303).

***1869.** *Įvairūs kiti pasijuokimai iš žydų.*

Other Jokes about Jews.

[76]: LPY I 137–138 nr. 58–59, 61, p. 142 nr. 65–66, p. 143 nr. 68, p. 144 nr. 70, III 6 nr. 2; LTA 18(4), 198(335–336, 343–345), 208(3, 94), 211(16), 262(285), 270(531), 279(135), 293(959), 305(90, 91, 94), 327(74, 312), 344(717, 779), 350(234), 361(3, 4, 7, 8, 10–12), 367(1, 2), 368(199, 222, 233), 397(18, 36), 425a(102), 430(33), 462(39), 469(92), 471(46), 499(5, 17), 512(43), 545(97), 552(821), 585(35–36, 39–41), 720(10, 11); LMD I 509(2), I 527(17), I 800(5–9), I 804(3, 4), I 897(6, 11, 31, 37, 40, 48), I 999(1).

***1870.** *Pasijuokimai iš kitataučių arba iš kitų apylinkių žmonių.*

Jokes about Foreigners or People from other Districts.

[18]: Jurk. 51 nr. 16 = LPY I 134 nr. 51; Jurk. 127 nr. 61 = LPY I 166 m. 93; LPY IV 255 nr. 199; LTA 318(4–7), 361(14–16, 29, 31, 32), 372(60), 410(97), 662(222), 675(173); LMD I 96(4).

***1871.** *Pasijuokimai iš bajorų.*

Jokes about the Gentry.

[2]: LTA 344(710); LMD I 822(10).

***1872.** *Pasijuokimai iš kitatikių,* ypač iš protestantų ir jų dvasininkų (kunigužių).
Jokes about non-Catholics, especially Protestants and their clergy (kunigužiai).
[9]: LTA 327(76, 156), 457(239); LMD I 809(11, 12), I 897(19, 45, 46, 49).

***1873.** *„Mūsų Dievas mušėsi su jūsų Dievu"*, – pasakoja pernakt sinagogoje (cerkvėje) buvęs žmogus ir ten priteršęs.
„Our God Fought your God", – says the man who has spent the night in a synagogue (Russian church), which he has fouled.
[6]: LTA 10b(191), 462(6, 146); LMD I 509(1), I 579(9), I 849(2).

MELŲ PASAKOS
TALES OF LYING

1875. *Berniuko nuotykiai.* Įvairūs nepasisekimai, pasislepia klėtyje, išbaido plėšikus, galop jie įkiša jį į statinę; vilkas apuosto statinę ir per skylę įkiša savo uodegą; berniukas pagauna vilką už uodegos, bėgdamas vilkas sudaužo statinę į medžius.
[42]: Dow-Sylw. I 209; Schl. Mär. 48 = Schl. Hand. 158 = LPY I 43 nr. 19; LPY III 101 nr. 63, IV 234 nr. 182; Dor. 50 nr. 31; LTA 10a(37), 218(29), 260(10, 59, 414), 270(547), 322(165–166), 337(61), 368(305), 398(283), 406(245), 407(213), 420(102), 421(4), 422(182), 426(60), 449b(165a), 456(23, 31), 468(189), 469(53, 65), 544(293, 318), 552(754–755), 686(70); LMD I 115(1), I 122, I 126(4), I 312(9), I 503(3, 5), I 573(1), I 811(9), III 114(13).

1877. *Žmogus tuščiaviduriame medyje.* Įkrenta į drevę, nebegali išlįsti; miško vagys pjauna medį, jis šaukia; išsigandę vagys pabėgo viską palikę; važiuoja, vilkas suėda arklius, pasikinko vilką; vilkas kaip ožys (asilas) tvarte išpjauna gyvulius (plg. mt. Aa-Th. 1542 II); savo lovoje padeda bičių avilį, nori jį mušti, užpuola bitės, lenda į kudrą.
[8]: LTA 338(647), 507(27), 724(60); LMD I 480(12), I 594(7), I 803(1), I 840(3), I 842(29).

***1878.** *Naktigultas.* Pakeleivis atjoja ant vilko, priimtas nakvynėn prašo jo „aviną" įleisti tvartan. Vilkas išpjauna visas avis, o žmogus naktį pabėga, savo guolyje palikęs bičių avilį. Rytą eina mušti svečią už avis, bitės gelia, per klaidą sūnus užmuša tėvą. (Plg. mt. Aa-Th. 1542 II.)
In Night-Lodgings. Riding on the back of a wolf, the wayfarer comes to a farmhouse and is allowed to spend the night there. He is also permitted to put his „ram" (owing to the dark, his hosts do not recognize it for a wolf) in the pen. The wolf kills all the sheep. In the night the stranger leaves a beehive in his bed, and flees. When the farmer and his son find the damage worked in the pen, they go to punish their guest. The bees sting them; the son kills his father, mistaking him for the guest. (Cf. Mt. Aa-Th. 1542 II.)
[7]: Žv. 1928 p. 75; LTA 218(71), 422(182), 495(53), 619(152); LMD I 594(7), I 842(29).

***1879.** *Nepaprastos proporcijos.* Skerdžia penimą: reikia 8 dalgėmis 3 dienas šienauti šerius, bet šarka paneša jį už uodegos; nelenda pro duris, bet išgręžus adverijoje skylę galima įtraukti vidun ir pan.
The Extraordinary Proportions. A hog is killed: its bristles require three days cutting with eight scythes, yet a magpie can carry it by the tail; cannot pass through a doorway, yet can be pulled out through a hole made in the door-case and the like.

[5]: LTA 218(69), 494(65), 544(339), 585(43), 724(25).

1880. *Melagio pasakos pabaiga.* „Ir aš ten buvau, alų midų gėriau, per barzdą varvėjo, burnoj neturėjau... Gavau stiklo batus, popieriaus kepurę, vaškinę kumelaitę... Kaip šovė mane iš armotos ir t.t.".

[8]: Dauk. 31 nr. 13, p. 110 nr. 93; Žv. 1931 p. 510; LTA 264(64), 337(48), 462(102), 481(35); LMD I 558(4).

1881. *Virvute surištos gervės.* Nugirdo gerves ir suraišiojęs neša turgun parduoti; išsipagiriojusios gervės ima skristi ir jį neša kartu; išgelbsti vanagas arba vilkas.

[5]: LTA 368(290), 398(283), 420(102), 470(17), 619(152).

***1883.** *Bambizų bažnyčia.* Pasakojasi, kaip patekęs į nuostabią bažnyčią, kuri pastatyta iš sūrių, blynais dengta, durys dešra užrakintos ir t.t.

The Bambist (Protestant) Church. The narrator tells of how he happened to enter a wonderful church built of cheese, roofed with pancakes and the door locked with a sausage (and the like).

[34]: LTA 10a(36), 45(28), 262(32), 264(71), 270(1349–1350), 299(2), 324(29), 325(27), 338(661), 349(40), 368(26), 380(420), 406(248), 407(13), 421(59, 150), 422(130), 425a(113), 452(61, 66), 462(435), 469(75), 552(661, 722), 612(104, 415), 662(224, 265, 282), 686(31), 720(79), 724(3); LMD I 96(8).

***1887.** *Vagis avilyje.* Ateina kiti vagys bičių vogti, paima sunkiausią avilį ir miške pakuria po aviliu ugnį; išgirdę avilyje žmogų rėkiant, vagys išbėgioja.

The Thief in the Beehive. Other thieves come to steal the bees; take the heaviest hive to the forest and make a fire under it; flee when they hear a man screaming in the beehive.

[4]: LTA 438(102, 118), 449a(98), 495(52).

1890. *Medžiotojo melai.* Aklas šernas, iš medžio šaudo vilkus, prišauna lapei uodegą prie medžio – ji išsineria iš kailio ir pabėga ir t.t.

[1]: LMD I 809(1).

1892. *Kumelė ir kurapkos.* Ant kumelės auga grikiai, kuriuos lesa kurapkos. Pririša spragilą prie kumelės uodegos, primuša dvi pintines kurapkų. Kumelė pertrūksta, abu jos galai bėga kas sau.

[1]: LTA 585(67).

1910. *Vilkas (meška) vietoj arklio.* Žvėris suėda važiuojančio žmogaus arklį, tą patį žvėrį įkinko arklio vieton.

[1]: LTA 370(216).

1920. *Kas geriau pameluos.*

B. *„Melagiau, pameluok!"* – „Neturiu laiko meluoti, ežeras išdžiūvo, žuvys lipa ant krantų, skubu ir pats pasirinkti"; žmonės bėga prie ežero – ežeras tebėra, kaip buvęs.

[1]: LTA 507(0).

C. *Kas geriau pameluos?* Susidera ūkininkas su ponu iš didelės sumos pinigų, kuris geriau pameluos; įžeistas ponas užsimiršęs sušunka: „Meluoji!" ir pralošia derybas (plg. mt. 852).

[21]: Dow-Sylw. I 259; Iv. kal. 1863 p. 22 nr. 3; Schl. Mär. 37 = Schl. Hand. 148 = LPY I 34 nr. 15; LP II 34 nr. 39, p. 93 nr. 37; LPY III 60 nr. 30; Bar. 95, 144, 179, 321; LTA 10a(102), 10b(272), 198(347), 262(67), 321(4), 426(25), 462(82, 130, 448), 724(58); LMD I 527(10).

***1920D.** = rus. 1920*D, pr. 78, est. p. 119 nr. 27, liv. p. 51 nr. 89. *Negirdėta neregėta pasaka.* Protingi broliai eina prie laužo pas senį prašyti ugnies. Nemoka papasakoti nebūtų dalykų. Jiems išrėžia iš nugaros diržus. Kvailys pasakoja, kol senis sušunka: „Meluoji!" Išrėžia seniui diržus ir gauna ugnies.

The Unusual and Unheard-of Story. The clever brothers go to ask the old man at the bonfire for a light. In punishment for their being unable to tell him strange, unheard-of things, he cuts belts out of their backs. The fool keeps up his story till the old man exclaims: „That is a lie". He then cuts belts out of the old man's back, and gets the light.

[20]: Ms. ps. 7 nr. 2 = LPY II 91 nr. 53 = Liet. pas. 25 nr. 23; Ms. ps. 14 nr. 4 = LPY II 108 nr. 63; LPY III 147 nr. 90; Dor. 52 nr. 34; Žv. 1931 p. 394; LTA 10a(43), 262(282), 372(18), 398(269), 450(88), 462(245), 465(9, 14), 507(0), 585(104), 692(19), 724(154); LMD I 144(21), I 661(69), I 833(17).

1930. *Negalimų dalykų šalis (Schlaraffenland).* Šalis, kurioje dedasi negalimi dalykai: kepti karveliai skraido, gaidys jūroje plaukioja, saulė žeme vaikščioja ir t.t.

[1]: LTA 65(30).

1931. *Kas naujo tėviškėje?* Apgavikas elgeta pasakoja moteriai apie nepaprastus įvykius jos tolimoje tėviškėje: ežeras išdegė, akmuo supuvo, katinas pasidarė zakristijonu, kuilys malūnininku ir t.t.

[5]: LPY IV 247 nr. 191; LTA 405(273), 449a(66), 521(98); LMD I 803(9).

1950. *Kas didesnis tinginys?* Trys tinginiai pasakoja savo gyvenimo nuotykius: nebėga iš degančio namo ir pan.

[4]: LTA 10a(48), 10b(130), 486(23); LMD I 817(9).

1960. A–Z. *Du keliauja melagiai.* Antrasis vis padidina pirmojo melus: didelis kopūstas, namas, sūris, medis ir pan.

[13]: Iv. kal. 1862 p. 26; Schl. Mär. 25 = Schl. Hand. 136 = LPY I 24 nr. 12; Les-Brug. 250 nr. 41 (= 473 nr. 35) = LPY I 256 nr. 135; Wolt. chres. I 210 nr. 37a; Liet. pas. 16 nr. 17; Bar. 3 = Specht 293 nr. 39; Ar. 28; LTA 10a(53), 421(27), 692(19); LMD I 301(32), I 495(2), I 804(1).

FORMULINĖS PASAKOS
FORMULA TALES

***2003.** *Builis (kietis) nenori žvirblio supti.* Paskutinė formulė: kirmėlės ėmė buožes (pagalius) graužti, buožės ėmė jaučius mušti, jaučiai ėmė vandenį gerti, vanduo ėmė ugnį lieti, ugnis ėmė strielčius deginti, strielčiai ėmė vilkus šaudyti, vilkai ėmė ožkas pjauti, ožkos ėmė builius graužti, builis ėmė mane supti, supė supė ir užmigdė.

The Wormwood Does not Want to Rock the Sparrow. Final formula: the worms began to gnaw the rods, the rods to beat the oxen, the oxen to drink the water, the water to quench the fire, the fire to burn the hunters, the hunters to shoot the wolves, the wolves to kill the goats, the goats to gnaw the wonnwood, the wormwood to rock me – it rocked and rocked me to sleep.

[10]: LPY III 95 nr. 56; Žv. 1927 p. 158; LTA 449b(159), 544(251), 662(305); LMD I 93(4), I 133(271), I 480(4), I 840(1), I 847(1).

***2005.** *Siuvėja įsismeigia į ranką adatą.* Paskutinė formulė: katė to ir telaukė – ji tuoj puolė pelę ėsti, pelė voratinklį draskyti, voras šunį vynioti, šuo ožką ėsti, ožka karklyną graužti, karklynas upelį želdinti, upelis ugnį lieti, ugnis akmenį deginti, akmuo kirvį mušti, kirvis tuojau ištraukė mergelei adatėlę iš rankos.

Pulling the Needle out of the Seamstress' Hand. The final formula: that was just what the cat was waiting for – it sprang to devour the mouse, the mouse to tear the spider's web, the spider to entangle the dog, the dog to eat the goat, the goat to gnaw the rushes, the rushes to grow in the stream, the stream to quench the fire, the fire to burn the stone, the stone to beat the axe, the axe soon pulled out the needle that was stuck in the seamstress' hand.

[1]: LTA 217(117).

***2006.** *Reikia perkąsti grūdą per pusę.* Paskutinė formulė: tas strielčius tą meška, ta meška tą vilką, tas vilkas tą šunį, tas šuva tą katę, ta katė tą pelę, ta pelė tą grūdą, tas grūdas per pusę.[2]

Biting a Grain in Half. Final formula: the forester attacks the bear, the bear the wolf, the wolf the dog, the dog the cat, the cat the mouse, the mouse the grain – the grain is bitten in two.

[1]: LTA 687(19).

***2007.** *„Lįsk mano pilvelin".* Miške paklydęs gaidžiukas liepia lapei, vilkui ir meškai lįsti jo pilvan; išsigandę žvėrys atsiprašinėja, žadėdami jo daugiau nekliudyti, meška net parneša gaidžiuką namo (plg. mt. 715).

„Get into my Belly". The wee cock, lost in the woods, orders the fox, the bear, and the wolf, to get into his belly. Overawed, the beasts make their apologies, promising never to annoy him again. The bear even carries the cock home (Cf. Mt. 715).

[1]: LTA 430(24).

***2008.** = rus. 1960*G. *Ropės rovimas.* Paskutinė formulė: peliukė už katukės, katukė už Mariukės, Mariukė už Anukės, Anukė už bobutės, bobutė už dieduko, diedukas už ropės, traukė ir ištraukė.

Pulling up the Turnip. The final formula: the mouse holds on to the cat, the cat holds on to Mary, Mary holds on to Annie, Annie holds on to grandmother, grandmother holds on to grandfather, grandfather holds on to the turnip – they all pull and pull it out.

[6]: LTA 10b(264), 70a(1112), 449b(29), 662(277); LMD I 126(28), I 133(277).

[2] Formulinių pasakų lietuviuose yra užrašyta žymiai daugiau variantų, ypač mt. *2010 (*Ehod*), tačiau jos lietuviuose dažniausiai ne sakomos, bet dainuojamos, todėl rinkėjų paprastai priskiriamos prie dainų ir tuo būdu žymi jų dalis kataloguojant liko nepastebėta.

Formulinių pasakų klasifikacija daryta prisilaikant A. Tayloro sistemos: A Classification of Formula Tales (*The Journal of American Folk-Lore*, Vol. 46, Nr. 179, 1933).

A notable number of variants of Formula Tales, especially of Mt. *2010 (*Ehod*), have been recorded among the Lithuanians. However, as it is usual for the Lithuanians not to narrate, but *sing* such tales, the collectors accordingly treat them as songs and assign them to their sonig collections; hence, in the process of cataloguing, the greater number of them have been overlooked.

The Formula Tales are classified according to A. Taylor's classification system.

***2009.** *Dovanos.* Aš dudučiui: „Padėk, Dieve", man dudutis kiaušelį; aš kiaušelį močiutei, man močiutė bandelę; aš bandelę kiaulelei, man kiaulelė paršelį ir t.t. iki karaliaus, kuris dovanoja žirgą.

The Gifts. I said: „God bless you" to the little bird; it gave me an egg; this I gave to grandmother; she gave me a bun; this I gave to the pig; the pig gave me one of her young, etc. The tale ends in the king giving a steed as a gift.

[3]: LTA 411(14), 686(30, 92).

***2010.** = span. *2045, plg. rus. 812B*. *Žekelio giesmė (Ehod).* Paskutinė formulė: dvylika apaštalų, vienuolika arkangelų, dešimt Dievo prisakymų, devyni chorai angelų, aštuonios psalmės Dovydo, septyni smūtkai Marijos, šešios žydi lelijos, penkios ronos Jėzaus Pono, keturios žvakės ant altoriaus, trys patriarchai, du svietkai Dievo, vienas Ponas Dievas danguje karaliauja per amžius.

The Hymn of Žekelis (Ehod). The final formula: the twelve apostles, the eleven archangels, the ten commandments, the nine choruses of angels, the eight psalms of David, the seven afflictions of Mary, the six lilies in bloom, the five wounds of the Lord Christ, the four candles upon the altar, the three patriarchs, the two witnesses of God, only the Lord God reigns in heaven for all eternity.

[12]: Tž V 629; LTA 102(86, 87, 90, 91), 365(71), 422(90), 428(54), 494(37), 544(235), 612(34), 654(83).

***2010.**I. *Ponas atlygina samdiniui už tarnybą.* Už pirmus metus gauna vištytę, už antrus gaidelį, už trečius antelę ir t.t. Išskaičiuoja, kaip kuris paukštis ar gyvulys gieda bei rėkia arba savo gyvuliams duoda keistus vardus.

The Servant's Wages. For the first year his master gives him a hen, for the second a cock, for the third – a duck, etc. He recounts (in rhyme) his wages, according to the cries of the fowls and the sounds of the animals his master gave him, or he gives his animals strange names.

[3]: LTA 879(64, 71); LMD III 73(133).

***2011.** *Tinginys bernas ir grūdai.* „Lęšiai, lęšiai, lįskit man į maišą!" Paskutinė formulė: vanagas buvo alkanas ir puolė vištas, vištos puolė kirmėles, kirmėlės lazdą, lazda jautį, jautis prie tvenkinio, tvenkinys ugnį, ugnis medžiotojus, medžiotojai vilką, vilkas ožką, ožka žilvitį, žilvitis katiną, katinas peles, pelės lęšius, lęšiai siūst siūst ir sulindo bernui į maišą.

The Lazy Hind and the Grain. „Lentils, lentils, get into my sack!" This is the final formula: the hungry hawk attacked the hens, the hens the worms, the worms the stick, the stick the ox, the ox ran to the water, the water attacked the fire, the fire the hunters, the hunters the wolf, the wolf the goat, the goat the willow, the willow the cat, the cat the mice, the mice the lentils, the lentils went whoosh whoosh into the sack.

[1]: Žv. 1932 p. 113.

2017. *Varna ant smaluoto stogo.* Prilipo jos snapas ir uodega, kai atlips, pasakosiu toliau. Arba snapą atitraukė, prilipo uodega, atitraukė uodegą, prilipo snapas ir t.t.

[3]: LTA 542(6), 585(84), 720(73).

2018. *Klausimai:* „Kur tas grūdas?" – „Gaidys pagavo". – „Kur tas gaidys?" – „Mariose nuskendo". – „Kur tos marios?" – „Nendrėm užaugo". – „Kur tos nendrės?" – „Mergos nupjovė" ir t.t. Arba: „Kur tu buvai?" – „Svečius lydėjau". – O

kur tavo vaikai buvo?" - „Paskui mane sekė". - „Ko nemušei?" - „Mušiau mušiau, po akmeniu palindo". - „Kodėl nekasei?" ir t.t. Arba: „O jūs moterys moterys, ko jūs neinat į pirtį?" - „Kad mes bijom juodo katino". - „O tu, kucine, kucine (katine), ko nukucinai iš vakaro?" - „Kad aš bijau juodo britono" ir t.t.

The Questions: „Where is that grain?" - „The cock snatched it". - „Where is that cock?" - „He drowned in the sea". - „Where is that sea?" - „It is grown over with reeds". - „Where are those reeds?" - „The maids have cut them down", etc. Or: „Where have you been?" - „I saw my friends off".-„But where were your children?" - „They followed me". - „Why didn't you beat them?" - „I beat and beat them; they got under a stone". - „Why didn't you dig them out?", etc. Or: „Oh, you women, women! why don't you go to the baths?" - „We are afraid of the black cat". - Oh, pussy-cat, pussy-cat! why did you go there at eve?" - „Because I was afraid of the black dog" (and the like).

[6]: LTA 10b(263), 102(82), 544(257), 612(290), 687(20); LMD I 627(76).

***2020.** Žr. mt. *1450A.

***2022.** = rus. *241 III, rum. 1963*. *Vištelė padeda kiaušinį, pelė jį sumuša.* (Arba višta randa pupą, pelė perkanda per pusę). Visi iš gailesčio nepaprastai elgiasi, baigia šeimininkas (ponas). Paskutinė formulė: višta nusipešė, šiukšlynas užsidegė, ąžuolas parvirto, zuikis nusiskandino, jautis ragus nusilaužė, upė krauju pratekėjo, merga kibirus sudaužė, šeimininkė tešlą išdrabstė. Šeimininkas uždaro žmoną ir tarnaitę ir eina ieškoti kvailesnių žmonių.

The Wee Hen Lays an Egg, the Mouse Breaks it. (Or the hen finds a bean, the mouse bites it in two). Sorrowing over this mishap, all show extraordinary behaviour; the master puts an end to it. The final formula is: the hen strips off her feathers, the rubbish heap catches fire, the oak falls to the ground, the hare drowns itself, the magpie twists its leg, the ox breaks its horns, the river flows blood, the maid breaks the pails, the housewife scatters the dough. The master locks up his wife and the maid, and goes to seek people more foolish.

[18]: LPY III 92 nr. 54; Scheu 46 nr. 34; Žv. 1925 p. 40; LTA 10b(171), 68(330), 70a(1113), 368(211), 413(23), 474(18), 507(4), 612(36), 662(208, 253), 687(16), 724(26, 143); LMD I 504(3), III 83(5).

2025. plg. rus. *296. *Stebuklinga bandelė.* Bėgančią bandelę pagauna lapė, išmaino su piemeniu į avinuką, važiuoja su juo, įsiprašo į rogutes vilkas, rogutės sulūžta, lapei nuėjus ieškoti taisytojo (medžiagos) rogutėms, vilkas suėda avinėlį ir prikemša jo kailį šiaudų (jungiamas su mt. 158).

The Wonderful Bun. The vixen catches the running bun, and exchanges it with the shepherd boy for a lamb, which she harnesses to her sledge. The wolf persuades the vixen to take him in her sledge. She does, and the sledge breaks down. While she is away in quest of a repairer (materials) to mend her sledge, the wolf devours the lamb, and stuffs its skin with straw (connected with Mt. 158).

[54]: LPY II 128 nr. 77, IV 285 nr. 226; Scheu 77 nr. 68; Capp. For. 35 p. 127 nr. 22 = Capp. Mär. 9 nr. 7A; Žv. 1930 p. 116; LTA 10a(8), 69(470), 70a(1107), 198(291-292), 208(27), 262(33, 106, 246), 337(45), 350(247), 358(630), 368(99), 421(139, 147), 426(26), 449b(28, 138), 450(70), 452(80), 479(40, 41, 43), 479(55), 495(1), 544(262), 582(5), 619(28), 662(247, 260, 280), 724(22, 52, 57, 77, 83, 93, 117); LMD I 142(46), I 513(13), I 534(2), I 592(17), I 597(6), I 817(14), I 834(7), I 842(19), III 26(16), III 46c(16), III 53e(3).

***2027B.** *Ragana praryja siuvėjėlę.* Išgesus ugniai, siuvėja eina jos skolinti. Mato pakelėje nuostabius dalykus. Ragana klausia: „Ką tu pakelėje matei?" Paaiškina, ir kai mergaitė papasakoja apie matytus lavonus, ragana sušunka: „Aš ir tave prarysiu".

The Witch Swallows the Seamstress. Her fire having died out, the seamstress goes to seek a light for it. On the way, she sees wonderful things. The witch asks: „What did you see on your way here?" The seamstress gives an account, and when she comes to speak of the corpses she has seen, the witch exclaims: „I will swallow you too!"

[21]: Dow-Sylw. I 114; Les-Brug. 223 nr. 29 = LPY I 229 nr. 123; LP II 150–152 nr. 20–22; LTA 42(60), 198(238), 218(55), 284(630), 398(293), 407(7), 421(109, 145), 474(42), 552(945), 691(1); LMD I 93(22), I 126(26), I 293(2), I 480(22), I 840(18).

***2028.** Žr. mt. *162.

2030. *Ožka nenori eiti iš lazdyno* (arba reikia prikelti, atgydyti Kibirkštėlę). Paskutinė formulė: eina velnias žydą smaugti, eina žydas jautį pjauti, eina jautis vandens gerti, eina vanduo ugnies lieti, eina akmuo kirvio šiupyti, eina kirvis virvę kirsti, eina virvė strielčiaus rišti, eina strielčius vilką šauti, eina vilkas ožkos pjauti, eina ožka iš lazdyno, eina ožkelė iš lazdyno.

The Goat who Would not Leave the Hazel Bush (or awaking – reviving the Spark). This is the final formula: the devil goes to strangle the Jew, the Jew to kill the ox, the ox to drink the water, the water to quench the fire, the fire to burn the stone, the stone to blunt the axe, the axe to cut the rope, the rope to tie the hunter, the hunter to shoot the goat – the goat leaves the hazel bush, the wee goat leaves the hazel bush.

[10]: Ar. 16; LTA 349(42), 361(43), 407(14), 413(20), 421(39), 494(40), 544(349), 879(63); LMD I 802(12).

***2030G.** = rus. *241 II, liv. 241[1]. *Gaidžiukas išmuša riešutu vištytei akelę.* Teisinasi, kad jam lazdynas kelnaites suplėšė, lazdyną ožka nugraužė, ožkos piemuo neganė, piemeniui šeimininkė bandelės neiškepė, kiaulė tešlą suėdė, vilkas paršiukus sudraskė.

The Cock Strikes out the Wee Hen's Eye with a Nut. The Cock blames the hazel bush for tearing its knickers, the hazel bush the goat for gnawing at it, the goat the shepherd-boy for not tending it, the boy his mistress for not baking him a bun, the mistress the pig for eating up the dough, the pig the wolf for killing its young.

[19]: LPY II 323 nr. 193, III 57 nr. 27; Liet. pas. 5 nr. 6 = Capp. Mär. 3 nr. 2; LTA 260(149), 474(39), 479(63), 552(1165), 626(2037), 686(45, 104), 724(71); LMD I 8(10), I 142(45), I 301(2), I 559(2), I 607(2), I 802(6), I 833(11), III 73(51).

2033. *Dangus griūva.* Lapelis užkrenta katinukui ant uodegytės; jis bėga, manydamas, kad dangus griūva, sutinka zuikį, lapę, vilką ir t.t., visi bėga, kol išsiaiškina, kad nėra pavojaus.

The Sky Is Falling. A leaf falls on the tail of a kitten; he thinks the sky is falling, and runs; meets a hare, a fox, a wolf, and others; they all run until they find out there is no danger.

[3]: Liet. pas. 3 nr. 1 = Capp. Mär. 1 nr. 1; LTA 10b(250), 422(127).

***2040.** = rus. *2014 I, plg. span. *925. *Atsargus tarnas.* Pradeda pasakoti ponui apie nelaimes labai „iš tolo": nulaužė peiliuką, lupdamas arkliui odą, kuris nugaišo degant dvarui ir t.t.

The Considerate Servant. In a roundabout way breaks bad news to his master: „I broke my knife while skinning the horse, which died at the time that fire broke out in your manor", etc.

[2]: LTA 337(12), 397(170).

2300. *Pasakos be galo (nuobodulio pasakos).* „Jei nori, vėl pasakysiu iš pradžios".

[112]: LPY II 107 nr. 62, p. 124–125 nr. 72–73; Dauk. 57 nr. 31; Žv. 1932 p. 323; LTA 10a(35, 40, 94–95), 10b(167, 270, 276, 282), 69(495, 501–503), 208(133, 136), 218(73), 262(167, 245), 267(9), 272(159), 284(532), 293(956–957), 299(1), 305(124), 324(27–28), 325(21, 28), 336(9, 10), 337(40), 338(662), 372(50–57, 68, 70), 398(287), 406(259, 260), 407(16, 361), 421(82–83), 426(64), 430(143), 449a(12), 449b(16, 20), 450(8, 73), 452(23a, 68–70, 70b–c), 462(126, 436), 491(5), 510(53), 542(1–5, 7–13), 552(1118a), 598(4–7, 12–14), 612(45), 613(229), 686(57), 720(15, 51–52, 67–72); LMD I 96(5, 7), I 661(39–40), I 802(2, 10), I 998(4–6).

***2301.** *Pasakos vaikams pajuokti.* Kai vaikai užsispyrę prašo pasakyti jiems pasaką, suaugę nuo jų atsigina tam tikromis trumpomis pajuokiamomis pasakaitėmis. Pvz., šuns vardas „Užteks".

Mock Stories for Children. When children, by persistently demanding a story, become a nuisance to their elders, the latter get rid of them by telling brief „mock stories". E.g., the dog's name was „Enough".

[3]: LTA 217(113), 510(52); LMD III 114(11).

NEKLASIFIKUOTOS PASAKOS
UNCLASSIFIED TALES

2403. Žr. mt. *1868.

***2420.** *Lietuviai rusų kariuomenėje.* Karininkas klausia lietuvius naujokus pavardžių, kurie, nesuprasdami rusiškai, atsako: „Ką sakai?" Užrašo pavardę Kasakai. Radęs kelintą tokią pat pavardę, supykęs duoda antausį, naujokas klausia: „Už ką muši?" Užrašo pavardę Užkamuši.

Lithuanians Serving in the Russian Army. The Lithuanian recruits are asked their names. Not understanding Russian, they answer: „What do you say?" This is put down as their names. Noticing that all the names are alike, the officer loses his temper and the next soldier, who answers thus, gets his ears boxed. The soldier: „What for?" His name is put down as „What for".

[2]: LTA 270(560), 305(11).

***2421.** *Žmogus vietoj šuns.* Ponas liepė baudžiauninkui vietoj šuns naktį saugoti dvarą. Jis lojo: „Aukis, aukis... im, im... ved, ved..". Ponas nesuprato šuns lojimo, leido vagims apvogti dvarą.

The Man in Place of a Watch-dog. The master orders his serf to watch the manor at night place of the dog. When the thieves come, the serf barks: „Dress, dress... They take, take... They lead, lead..". The master does not understand the barking and pays no heed to it – is robbed of his property.

[3]: LPY III 8 nr. 5, 259 nr. 152; Žv. 1928 p. 110.

***2422.** *Berno muzika.* Paėmęs viena gaida per aukštai, prigadina kelnes.

The Hind's Music. Having taken a note too high, makes a mess of his trousers.

[2]: LTA 327(150), 512(41).

***2423.** = rus. *2082. *Mokytas sūnus.* Neva pamiršęs lietuviškai, sūnus kalba tik „lotyniškai"; ir tėvas, mušdamas tinginį sūnų, taip pat kalba „lotyniškai". Arba kai grėblys suduoda į kaktą, prabyla: „Prakeiktas grėblys".

The Learned Son. Pretends that he has forgotten Lithuanian, and speaks only „Latin"; the father, chastising his lazy son, also speaks in „Latin". Or accidently stepping on a rake, the son injures his forehead and curses the tool in Lithuanian.

[2]: LTA 262(173), 361(22).

***2424.** *Vienakojė žąsis.* Virėjas suvalgė žąsies koją ir ponui tvirtino, kad žąsis teturėjusi vieną koją. Kelionėje jiedu mato ant vienos kojos stovinčias žąsis, bet ponas pabaido jas mesdamas lazdą. - „Jei ponas būtum paleidęs lazdą ir anai žąsiai, tai ir ji būtų turėjusi dvi kojas".

The One-legged Goose. After eating a leg of the goose, the cook assures his master that a goose has but one leg. Later, when travelling both together, they see geese standing on one leg. The master throws a stick and the geese take flight on both legs. The cook: „Master, if you would have thrown a stick at that other goose, it also would have had two legs".

[3]: LTA 186(26), 578(23), 585(107).

***2425.** *Gudrūs kareiviai.* Be pinigų perka pieną, medų, pavagia batus, neva susiginčiję, kiek bate yra vinių arba kad žmogus turįs 6 kojos pirštus.

The Clever Soldiers. They manage to get milk and honey for nothing, steal boots while seemingly disputing over the number of nails in a boot or arguing that a man has six toes.

[4]: LTA 486(28), 545(124), 551(6); LMD I 652(7).

***2426.** *Taip pat atsiskaitė.*

Paying Back in the Same Coin.

A. *Pakeleiviai ir šykštuolis.* Alkaniems keleiviams šykštuolis išskaičiuoja įvairius valgius ir vis klausia: „Ar valgytumėt?" - „Valgytumėm". - „Taigi, kad būtų..." Paprašę parodyti kelią, primuša jį ir klausia: „Ar gintų brolis?" - „Gintų". - „Taigi, kad būtų".

The Travellers and the Miser. Naming a variety of dishes to the hungry travellers, the miser keeps asking: „Would you eat of them?" - „We would." - „Yes, if they were here to eat..." After being shown their way, the travellers beat the miser, and ask him: „Would your brother defend you?" - „Surely, he would". - „Yes, if he were here".

[2]: LTA 527(9); LMD 1 897(26).

B. *Bernas ir ūkininkas.* Bernas valgo atvirkščiu šaukštu, šeimininkas pila jam algą (javus) atvirkščia šiūpėle.

The Farmer and his Servant. The servant eats with his spoon turned backwards; the master lades out his wages (grain) with the shovel also turned backwards.

[2]: Dow-Sylw. II 204; LTA 262(284).

C. *Vagis agurkų darže.* Skaito iki septynių, primena, kad septintas įsakymas liepia: „Nevok", tai vėl skaito nuo pirmo. Vagį pagavęs šeimininkas muša, skaitydamas iki penkių („Neužmušk") ir vėl nuo pirmo.

Stealing Cucumbers. The thief, picking the seventh cucumber, remembers the Seventh Commandment; starts again from number one. Catching the thief, the

owner beats him, counting from one to five (the Fifth Commandment) and then beginning anew.

[2]: LTA 450(20), 720(64).

***2427.** *Apdeginta ir žalia duona.* Norėdama greičiau numarinti šešurą, marti ėmė kepti apdegintą duoną, bet senis pradėjo tukti; tik kai ėmė kepti žalią duoną, senis greit mirė.

Burned and Underbaked Bread. Wishing to rid herself of her father-in-law, the daughter-in-law starts to feed him on bumed bread; but the old man begins to thrive on it. When she tries underbaked bread, the old man dies very soon.

[2]: LTA 327(313), 413(13).

***2428.** *Siuva šventiesiems kailinius.* „Pasiūk Visiems Šventiems (t.y. iki tos šventės) kailinius"; nesupratęs siuvėjas prisiuva daug mažų kailiniukų.

Fur Coats for the Saints. The tailor is asked to make a fur coat for All Saints Day; misunderstands the order and, from the fur received, makes many small coats – for all the saints.

[2]: LTA 274(41), 314(11).

***2429.** *Sugėdintas teismas.* Moteris: „Jeigu už tai nėra bausmės, tai visi čia esą, išskyrus karalių paveikslus, pabučiuokit man į subinę".

The Court Put to Shame. The woman: „If such deeds deserve no punishment, let everyone present, the kings' portraits excepted, kiss my hindmost".

[2]: LPY IV 224 nr. 173; LTA 521(95).

***2430.** *Gudrus vežėjas.* Tyčiomis paklaidina miške poną, kuris važiuojant į kelionę neliepdavo įdėti maisto.

The Clever Coachman. Purposely loses his master in the forest, who, going on a journey, always omitted to order him his share of food.

[3]: Žv. 1933 p. 87; LTA 350(219), 662(204).

***2431.** = est. 1573*. *Šposininkai (vagys) supykdo šeimyną.* Naktį padeda tarp miegančių mergų skilandį, susmaluoja berno plaukus, išdrabsto tešlą ir t.t. Pabudusios mergos ginčijasi katros vaikas ir t.t.

Jokers (Thieves) Set at Variance the Household. At night they put a pork cheese in the bed where two girls are asleep, tar the hind's hair, scatter the dough, etc. Upon awaking, the girls dispute as to whose child it is (and the like).

[2]: LTA 10b(251), 381(119).

***2432.** *Nevykę pamėgdžiojimai.* Vienas ponas nori pas save įrengti tokius pat prašmatnumus, kuriuos matė pas kitą poną, nepavyksta.

The Unsuccessful Imitator. A gentleman tries to copy the grandeur seen at another gentleman's house, but without success.

[4]: LTA 324(34–35), 327(148), 512(36).

***2433.** *Geros dešros.* Ponas, penėjęs kiaulę riešutų branduoliais ir riestainiais, liepia virti neraišytas žarnas.

The Good Sausage. Having fattened the pig on nuts and cakes, the master orders that its entrails be boiled undressed.

[2]: LTA 327(314), 720(29).

***2435.** *Kareivis (žydas) nakvynėje pas ūkininką.* „Kas ten šoblią pernakt traukinėjo iš makšties?" – „Kas ten traukinės, kad nieko nėra, tik kiaulė užpečky gulėjo..".

The Soldier (Jew) Staying the Night at a Farmhouse. „Who was it kept drawing the sword from its sheath all night?" – „Who would there be to draw it when nobody was there, only the pig lying at the back of the stove..".

[2]: LMD I 804(5–6).

***2436.** *Apgautas krautuvininkas.* Vagis prikalba jį prisimieruoti kunigo sutaną, išvagia pinigus iš kasos, o besivejantį krautuvininką žmonės sulaiko kaip beprotį.

The Deceived Shopkeeper. The thief asks the shopkeeper to fit on a cassock which he pretends he is buying for his brother who, he explains, is about the same height as the shopkeeper. Meanwhile, he steals the money from the tiller and makes off with it. The shopkeeper goes in pursuit of the thief, and is held up by onlookers who take him for a madman.

[2]: LTA 378(163); LMD I 96(6).

***2437.** *Neregiai ir jų vadovas.* Išdykėlis kankina savo vedžiojamus neregius, galop juos prigirdo upėje.

The Blind Men's Guardian. The wicked guardian torments his blind charges and finally drowns them.

[3]: LTA 410(95), 449a(144), 507(20).

***2438.** *Atpratina nuo vagystės.* Sūnus įkalbinėja tėvui pavogti kaimyno jautį; tėvas nuperka, bet jie neva pavagia; valgant mėsą vis ateina kaimynas; sūnus iš baimės suliesėja.

Curing the Would-be Thief. The son persuades his father to steal an ox. The father buys the ox secretly, then, together with his son, goes to „steal" it. Each time they eat the meat, the supposed owner happens to come in. Owing to his guilty conscience, the son derives no benefit from the meals and becomes thinner.

[3]: LTA 364(4), 370(159); LMD I 144(37).

***2439.** = rus. *1710. *Skani arbata.* Kaimietis verda arbatą kunigui pavaišinti: sudeda visas arbatžoles, šešis svarus cukraus, lašinių ir t.t.

Savoury Tea. The peasant entertains a priest to tea. Making it, puts in all the tea, six pounds of sugar, a piece of bacon, etc.

[1]: LTA 198(334).

***2440.** *Šventieji išvalgė grietinę.* Tarnas išvalgo šeimininko grietinę, jos likučiais ištepa šventųjų paveikslams (statuloms) lūpas ir visą kaltę verčia šventiesiems.

The Saints Ate the Cream. The servant cats his master's cream, then having smeared the remainder of it on the lips of the effigies of the saints, puts all the blame on them.

[8]: Žv. 1928 p. 242; LTA 186(25), 208(123), 450(134), 544(336), 578(22), 585(106); LMD I 897(27).

***2441.** *Ant stalo numaliavotas mėšlas.* Piešinys ir natūra (vulgari).

Dung Painted on the Table. A drawing and nature (vulgar).

[3]: LTA 361(18); LMD I 803(5), I 897(12).

***2442.** *Kaip atpratino ponią nuo blėkų valgymo.* Parodė, kaip neapetitingai šis valgis gaminamas.

How a Woman Came to Loath Tripe. Is shown the unappetizing manner of its preparation.
[3]: LPY III 97 nr. 59; LTA 217(119); LMD I 133(147).

***2443.** *Bernas moko poną paukščių kalbos.* Muša įkišęs maišan.
The Hind Teaches his Master Birds' Talk. Puts him in a sack and beats him.
[3]: LTA 425a(104), 462(116), 481(36).

***2444.** *Moko lotynų kalbos.* Nupjauna liežuvio galą, liepia palaižyti šaltą geležį – susižeidžia.
Teaching Latin. Cuts off tip of pupil's tongue and orders him to lick cold iron – pupil injures himself.
[1]: Jurk. 18 nr. 3 = LPY I 119 nr. 38.

***2445.** *Baudžiauninkas ir urėdas.* Baudžiauninkas skundžiasi, kad urėdas mažai dirba ir jam gerai moka; ponas siunčia jį, o paskum urėdą, sužinoti, kas kaimynystėje darosi; baudžiauninkas laksto kelis kartus, o urėdas viską iš karto sužino; iš čia patarlė: „Už vieną luptą (mokytą) du neluptus duoda".
The Serf and the Steward. The serf complains that the steward does very little work but gets good pay. The master sends the serf, and later the steward, to find out what is going on in the neighbourhood. The serf does a lot of running about, where'as the steward gets the information at once. This makes the proverb: „A beaten (learned) person is worth two unbeaten (unlearned)".
[2]: LPY II 275 nr. 177; LTA 321(12).

***2446.** *Tinginys mokosi amato, lovoje gulėdamas.* Savarankiškai dirbdamas tik sugadina medžiagą – imasi dirbti didelį daiktą, neišeina nė mažiausias, pvz., kala plūgą, kirvį, peilį, adatą, šnipšt!
Learning a Trade in Bed. Working independently, the lazy fellow spoils the materials received – starts making something big, which at the end turns to nothing. For example, begins with forging a plough: this becomes an axe, the axe a knife, the knife a needle, the needle – nothing!
[8]: Bar. 189; LTA 474(40), 520(15), 527(10), 585(36), 720(45–47).

***2447.** *Nelaimę atnešą teisėjo batai.* Turtingas pirklys tampa elgeta dėl apmainytų (pavogtų) teisėjo batų.
The Judge's Ill-luck-bringing Boots. The wealthy merchant becomes a beggar, due to the judge's ill-luck-bringing boots he acquired through exchange (theft).
[2]: LPY IV 230 nr. 180; MP II 57.

***2448.** = rus. *2132, = rum. 921 II*. *Astronomas ir daktaras nakvynėje pas ūkininką.* Ūkininkas pasirodo mokąs geriau spėti orą ir valgius pasirinkti, negu jo mokyti svečiai.
The Astronomer and the Doctor Staying the Night at a Farmer's House. It transpires that the farmer is the better weather divinator and has more understanding in regard to the choice of healthy foods.
[4]: LTA 279(99), 321(8); LMD I 624(10), I 652(6).

***2449.** *Dievo apgavimas.* Jautį parduoda už penkis grašius (buvo pažadėtas paaukoti), o gaidį už muštinį, tačiau pirkėjas abu turi kartu nupirkti.

Cheating God. Sells the ox (a votive-offering) for five groats, the cock for much more – a „muštinis" (an old Lithuanian silver coin); however, the purchaser must buy both the ox and the cock together.

[7]: LPY III 91 nr. 52; Žv. 1933 p. 218; LTA 198(348), 324(15), 405(262), 422(59); LMD I 98(2).

***2450.** *Pypkių šventinimas.* Kunigas liepia sunešti visiems rūkoriams pypkes – pašventinsiąs, kad apsaugotų žmones nuo gaisro pavojaus. Lazda sudaužo visas pypkes.

The Blessing of the Pipes. As a means of safety against danger of fire, the priest orders all the smokers in his parish to bring their pipes to be blessed. With a stick breaks the pipes to pieces.

[2]: Žv. 1927 p. 196; LTA 361(1).

***2451.** = rum. 1777*. *„Nesigirdi".* Zakristijonas išpažintyje pas savo kleboną: abu turi nuodėmių, kurių nenori viens kitam prisipažinti.

„I Can't Hear You". The Rector confesses his sacristan: both are guilty of sins which neither wishes to acknowledge to the other.

[1]: LTA 333(8).

***2452.** Plg. span. *980A. *Skolintas turtas.* Senis žarsto pasiskolintus pinigus, kad tai matydami sūnus su marčia gerai su juo elgtųsi.

Borrowed Wealth. The old man toys on purpose with borrowed money, in the hope that his son and daughter-in-law, seeing it, would think it to be his own, and treat him kindly.

[1]: LTA 208(146).

NEPADORŪS PASAKOJIMAI
OBSCENE STORIES

***2900.** *Velnias statinėje.* Meilužis slepiasi nuogas suodinoje statinėje. Vyras už gerus pinigus parodo ponui „velnią".

The Devil in the Barrel. The naked lover hides himself in a sooty barrel. The husband receives from a gentleman a good sum of money for showing him the „devil".

[22]: LPY II 288 nr. 183; LTA 10b(193), 260(87), 338(659), 358(613), 370(152), 397(31), 407(25), 426(44), 449b(177a), 469(78), 539(35), 552(930), 576(19), 662(306), 686(62, 83), 692(12); LMD I 842(24), III 27b(22), III 73(4), III 117b(4).

***2901.** = rum. 1380 VIII*. *Pranašaująs paukštis.* Išvaro iš namų velnią (žmonos meilužį). Paukštį galima nužudyti tik ant jo šlapinant (plg. mt. 1535 III, *1614).

The Prophesying Bird. Drives the devil (wife's paramour) out of the house. The bird can be killed only when urinated on (Cf. Mt. 1535 III, *1614).

[18]: LPY III 259 nr. 153; LTA 10a(91), 208(148), 262(198), 356(178), 397(131), 421(112), 462(4, 418, 508, 511), 491(2), 520(10); LMD I 133(103, 196), I 527(4), I 805(3), I 833(22).

***2902.** = rus. 1730 IV. *Neištikima žmona ir gudrus bernas.* Bernas išbaido ir prikankina šeimininkės meilužius, išgelbsti savo poną, nubaudžia šeimininkę (įvairūs epizodai).

The Fickle Wife and the Clever Hind. The hind scares and torments his mistress' lovers; saves his master, and punishes his mistress (various episodes).

[7]: LPY II 285 nr. 182; LTA 260(52), 372(42, 45), 462(70, 100); LMD I 592(3).

***2903.** *„Teliukas".* Vyras muša „teliuką" (žmonos meilužį) už palietą pieną.

The „Calf". The husband beats the „calf" (his wife's lover) for spilling the milk.
[2]: Dow-Sylw. I 77; LTA 324(14).

***2904.** *Popas ir ponia pirtyje.* Viską mato kareivis ir papasakoja vyrui. Per puotą ponas liepia kareiviui viską viešai papasakoti, perspėjęs: „Kas sakys, kad neteisybė, po penkis šimtus rublių pabaudos".
The Papa and the Lady in the Baths. A soldier sees all that takes place there, and informs the husband. At an entertainment, the husband has the soldier teil the story in detail to his guests, whom he warns: „The person to deny the truth of the story will be liable to a penalty of five hundret roubles".
[2]: Dor. 75 nr. 58; LTA 350(228).

***2905.** *Bernas su merga ir piemuo pirtyje.* Piemuo praganė veršiukus ir, bijodamas šeimininko, slepiasi pirtyje. Ateina bernas su merga. „Net visą svietą matau". Piemuo: „Gal ir mano veršiukus matei?".
The Shepherd Boy, the Hind and the Maid in the Bath-house. Having lost his calves, the shepherd boy is afraid of his master's wrath and hides himself in the bath-house. Unaware of the boy's presence, the hind and maid come there. „I can see the whole world". The shepherd boy: „Perhaps you can also see my calves?".
[5]: LTA 539(23–24), 544(275), 585(113); LMD III 73(49).

***2906.** *Šventasis už meilužį.* Vyras ateina pas moterį apsirengęs kokio šventojo ar angelo rūbais.
A Saint for a Lover. A man dressed up as a saint or angel comes to a woman.
[2]: LTA 208(119), 397(116).

***2907.** = rus. 1544A*, est. 1544*. *Neturįs apie moteris supratimo bernas.* Atsargus šeimininkas ieško tokio berno. Gudruolis savaip aiškina gyvulių kergimąsi. Priimtas tarnybon apgauna šeimininkę ir jos dukterį.
The Hind who Knew Nothing of Women. A cautious farmer seeks for such a man. The cunning hind explains copulation in a peculiar way. When he is admitted into service, suduces both the farmer's wife and his daughter.
[5]: LTA 305(12), 327(309), 420(109), 481(37); LMD I 312(34).

***2908.** = norw., fin.-sw., fin., est., flem. 1732*, span. *1940B. *Nepaprasti vardai.* Pasivadinęs keistais vardais, bernas apgauna merginą, jos motiną ir tėvą.
The Unusual Names. Assuming unusual names, the servant deceives the girl, her mother, and her father.
[3]: LTA 305(13), 397(117), 409(65).

***2909.** *Merga bijo lytinių santykių.* Įpratinama su saldainiais.
The Girl Afraid of Sexual Intercourse is habituated through bribery of sweets.
[2]: LTA 397(127, 135).

***2910.** *Mergų bijąs bernas.* Įpratina su medum.
The Boy Afraid of Girls. Becomes habituated through bribery of honey.
[2]: LTA 397(109); LMD I 551(4).

***2911.** = est. 1543*. *Vyras be lyties organo.* Kvaila žmona duoda daug pinigų jam nusipirkti. Susipykęs su žmona, tariamai meta jį į balą. Moteris braido ir ieško brangaus daikto. Jai padeda kunigas (žydas). Ginčas.

The Man without a Member. The foolish wife gives her husband a lot of money to buy himself one. The husband, after a quarrel with his wife, feigns throwing it away into a pond. The wife wades through the water in search of it. She is aided by a priest (Jew). The quarrel.

[4]: Schl. Hand. 160 = LV 305 nr. 42; LTA 372(43), 724(55); LMD I 312(33).

***2912.** = rum. 1654*. *Nesusipratimas.* Žmogus nakvoja medyje. Ateina po medžiu bernas su merga. „O kas mūsų vaiką augins?" – „Pasirūpins tas, kur aukštai (Dievas)". – Žmogus medy: „O kad jūs nesulauktumėt..". Pabėga.

The Misunderstanding. The man spends the night in a tree. A youth and maid come under it. „Who shall provide for our child?" – „He above (God) will take care of it". The man in the tree: „I will do nothing of the kind!" The pair flee.

[3]: Geit. 24; LTA 507(27), 619(154).

***2913.** *Baudžiauninkas ir ponia.* Gudrus baudžiauninkas atgauna iš pono savo jaučius, kuriuos atidavė poniai už pasimylėjimą su ja ir dar apgauna jos vyrą.

The Serf and his Mistress. The clever serf recovers the oxen he has given his mistress in return for her amorous favours, and cheats her husband into the bargain.

[2]: Capp. For. 31 p. 429 nr. 3; LTA 260(112).

***2914.** = liv. 1547*. *Nudažytas penis.* Dukters tėvas nori, kad vaikas būtų vyskupas.

The Painted Penis. The father wants his daughter's child to be a bishop.

***2915.** *Kai skylė prie skylės prisiartins, reiks mirti.*

When hole to hole will draw near, it shall be time to die.

[2]: LTA 462(117, 384).

***2916.** Moka moteriai pinigus ir prašo po truputį pakelti sijoną ir pan. „Kita tiek pridėsiu, tik iki galo".

The man pays the woman money, and asks that she lift up her skirts little by little. „You shall get double, if you lift them up altogether".

[2]: Dor. 32 nr. 17; LTA 397(134).

***2917.** Kunigas klauso namuose gražių moterų išpažinties.

Priest confesses beautiful women at home.

[2]: LTA 397(118), 585(26).

***2918.** Karalaitis ieško sau žmonos baltais plaukais prie lyties organų.

The Prince Seeking for a Wife with White Hair Next her Sexual Organs.

[3]: LTA 327(77), 691(14); LMD I 998(2).

***2919.** Moteris prašo, kad ją pažabotų (apmautų pavalkais).

A Woman asks to be bridled.

[3]: LTA 397(35), 462(116), 724(129).

***2999.** *Įvairios obsceniškos istorijos.*

Various Obscene Stories.

[16]: LTA 208(63), 397(33, 34, 78, 119, 129, 155, 169, 172), 381(136), 420(112), 425a(105), 462(383), 511(20), 512(35), 576(25).

SAKMĖS
LEGENDS

3000-3249. ETIOLOGINĖS SAKMĖS
AETIOLOGICAL LEGENDS

3000-3004. Angelų ir velnių sutvėrimas
Creation of Angels and Devils

3001. *Gerų ir blogų angelų (velnių) sutvėrimas.* Dievas tveria angelus. Į jį pasižiūrėjęs Liucius irgi daro tą patį - sutveria velnius.

The Creation of the Good and of the Bad Angels (Devils). God creates the angels; Lucifer tries to imitate him - creates the devils.

[5]: LV 279 nr. 1, p. 280 nr. 3; LTA 828(375); LMD I 561(2), I 1000(163b).

3002. Plg. liv. p. 82 nr. 15. (= Th. A. 106.2, V 236.) *Blogų angelų sukilimas prieš Dievą.* Dalis angelų su Liucium priešaky pakėlė maištą prieš Dievą (žr. mt. 803). Nusižengusius angelus ištrėmė iš dangaus į pragarą, ir jie ten virto velniais (žr. mt. 3458).

The Bad Angels' Revolt against God. Headed by Lucifer, a group of angels revolted against God. In punishment for this, God banished them to hell, and there they became devils. (Cf. Mt. 3458).

[8]: LP II 5 nr. 1; LTA 489(24), 743(100), 752(30), 758(85), 828(373), 828(375).

3005-3029. Žemės ir negyvosios gamtos sutvėrimas
Creation of Earth and Inanimate Nature

3005. (= Th. A. 812.1.) *Žemės sutvėrimas.* Dievas sutveria žemę iš dumblo, kurį velnias atneša iš jūrų dugno. Velnias nori paskandinti Dievą arba velnio nasruose ima augti paslėptas dumblas.

Creation of Earth. God creates the earth from mud which the devil brings from the bottom of the sea. The devil wants to drown God, or the mud concealed in the devil's mouth begins to augment.

[10]: Dähnhardt, Natursagen I 53 nr. 2; LV 280 nr. 3; Tž V 636 nr. 14 = El. 7 nr. 1; LTA 288(1); LMD I 513(11), I 561(3), I 626(7), I 842(2), I 851(1), I 1000(163a).

3008. Plg. rum. p. 84 nr. 2. *Kalnų, sausumų ir pelkių kilmė* - pirmųjų žmonių kelionė išvarius juos iš rojaus. Arba Dievas sutveria sausumą, velnias bedugnes ir klampynes.

Origin of Mountains, Dry Lands and Bogs - from journey of the first people after banishment from paradise. Or God creates land, devil gulfs and swamps.

[3]: Dow-Sylw. II 114²; LP I 7 nr. 3; LMD I 1000(163f).

3012. *Žemė prašo Dievą palengvinimo:* pirmąkart Dievas leido tvaną, antrąkart marą, kas dabar bus - nežinia.

Earth Asks God for Alleviation: God first sent flood, then pestilence; what will come next - no one can tell.

[2]: LP I 11 nr. 18; LMD I 561(16).

3015. = liv. p. 80 nr. 4. *Akmenų kilmė.* Velnias pasėjęs akmenis, Dievas užleidęs šaltį, kad nebeaugtų. Arba Dievas (ar kas iš šventųjų) užsigauna į akmenį koją ir liepia akmenims nebeaugti.

Origin of Stones. The devil sowed the stones; God sent the cold to prevent their growing. Or God (or a certain saint), having injured his foot against a stone, bade the stones grow no more.

[5]: LP II 15 nr. 23; LTA 368(319), 398(155), 724(78); LMD I 327(1).

3016. = liv. p. 80 nr. 2. (= Th. A. 2721.3.1.) *„Sėju akmenis".* Kristui paklausus ūkininką, ką jis sėjąs, šis atsakė, jog akmenis. „Tai ir tebūnie akmenys".

Man Tells Jesus he is Sowing Stones. „You shall get stones".

[1]: El. 158 nr. 370.

3020. *Ugnies kilmė.* Paukščiai atneša ugnį iš pragaro. Anksčiau pragaras buvęs šaltas, jį užkūręs Kristus savo krauju.

Origin of Fire. Birds brought fire from hell. Originally there was no fire in hell; Christ set it on fire with his blood.

[2]: LTA 267(34), 462(22).

3030–3080. Žmonių sutvėrimas ir jų ypatumų kilmė
Creation of Man and Origin of his Characteristics

3030. (= Th. A. 1200). *Žmonių sutvėrimas.* Dievo ir velnio veikla tveriant žmones. Žmogaus prigimties ypatumų atsiradimas. Moters sutvėrimas. Pirmųjų žmonių gundymas rojuje ir jo netekimas.

Creation of man. God's and the devil's activity in the creation of man. Origin of man's characteristics. Creation of woman. Temptation of the first people, and their loss of paradise.

[8]: LP I 7 nr. 2, II 10 nr. 3; EO VI nr. 1b; LTA 10b(120–121), 545(101); LMD I 1000(163d, e).

3032. *Ligų kilmė.* Velnio dėka žmogaus kūnas liko prieinamas ligoms.

Origin of Disease. Thanks to the devil, man's body has become suject to disease.

[3]: LP I 9 nr. 12; LMD I 561(10), I 1000(163c).

3035. *Žmogaus nagų kilmė.* Seniau visas žmogaus kūnas turėjo raginę odą. Žmonėms nusidėjus, Dievas paliko ją tik ant pirštų galų.

Origin of Man's Finger Nails. Originally man's whole body was covered with horny skin. After man committed sin, God left him this skin only at the ends of his fingers.

[3]: LP II 10 nr. 6; LTA 219(104); LMD III 36a(20).

3040. (= Th. A. 1313.1–2) *Lyčių kilmė.* Vyrų ir moterų lyties organų kilmė. Lytinių santykių pradžia. Kodėl vyrams auga barzdos ir ūsai?

Origin of Sexes. Origin of the sexual organs. Beginning of sexual intercourse. Why men grow beards and whiskers?

[12]: Dor. 33 nr. 18; LTA 293(970), 322(179), 361(35), 381(135), 420(113), 445(35–36); LMD I 312(1), I 803(6), I 998(8), I 1000(163k).

3045. *Vyrų viršenybės prieš moteris kilmė.* Dievas liepė Adomui ir Ievai bėgti prie upelio ir praustis – kuris pirma pribėgs, tas bus vyresnis; pirmas pribėgo Adomas. Arba iš pradžių buvo viršenybė duota moterims, bet jos nevykusiai naudojosi valdžia.

Origin of Man's Superiority over Woman. God ordered Adam and Eve run to the brook to wash themselves – the one to reach the brook first would be the other's superior. Adam was the winner. Or originally superiority was given to woman, but she made poor use of her authority.

[4]: LTA 260(295), 457(230); LMD I 299(18), I 483(16).

3046. *Kodėl moterys visada neturi laiko?* Bausmė, kad neparodė Dievui kelio, teisindamosios laiko stoka.

Why women never have leisure? Because they refused to show God the way, saying they had no time.

[5]: El. 148 nr. 353, 358, p. 149 nr. 360; LTA 260(50), 290(51).

3047. (= Th. A. 1371.1.) *Moters ir velnio gimininguma*s. Šv. Petras nukerta galvas besimušantiems velniui ir moteriai. Dievas liepia vėl atgydyti. Šv. Petras sumaišo galvas.

Kinship of Woman and the Devil. The devil and the woman fight. St. Peter cuts off their heads. When he is orderd by God to revive the beheaded, he places the heads on the wrong bodies.

[14]: El. 137 nr. 337–338; LTA 290(52), 291(271), 368(55a, 190), 421(40), 449a(114), 445(34), 552(753); LMD I 332(10), I 888(2), I 1000(464), III 115(13).

3050. *Ponų (bajorų) sutvėrimas.* Sutverti iš kitokios medžiagos (kvietinės tešlos, kurią suėdė kalė) arba ponus sutvėrė velnias.

Creation of the Gentry. They were made of different material (wheat dough that a bitch devoured) or the devil made the gentry.

[4]: EO VI nr. 1a; LTA 527(21), 613(218); LMD I 809(8).

3054. (= Th. A. 1650.1.) *Luomų kilmė.* Nelygūs Adomo ir Ievos vaikai.

Origin of the Classes. The various children of Eve.

[1]: Ms. ps. 22 nr. 9 = LPY II 96 nr. 55.

3056. *Dievas skirsto žmonėms amatus.*

God Assigns People their Vocations.

[3]: Dow-Sylw. I 215; LTA 449b(59); LMD I 561(20).

3057. = rum. p. 93 nr. 119. *Dievas moko žmones darbus dirbti.* Pasigiriančius, jog jie patys tai išmokę, arba neklusnius žmones Dievas paverčia gyvuliais.

God Teaches People to Work. Those who boast of having learned work by their own efforts, or those who are disobedient, God transforms to animals.

[14]: LP I 13 nr. 27, II 15 nr. 24; El. p. 75 nr. 186, p. 83 nr. 195, p. 87 nr. 201, p. 97 nr. 221, p. 124 nr. 309, p. 132 nr. 326, p. 133 nr. 329, p. 134 nr. 333, p. 148 nr. 353, 358, p. 149 nr. 360; LTA 422(56).

3060. = rum. p. 93 nr. 113. *Žmogaus amžius:* 40 metų yra tikras žmogaus amžius; tolesni 20 metų gauti iš arklio, dar 20 metų iš šuns ir dar 20 metų iš bezdžionės.

The Span of Man's Life. Man's own life - 40 years; 40–60 he gets the horse's portion; 60–80 the dog's; 80–100 the monkey's.

[5]: Scheu 69 nr. 61; El. p. 138 nr. 339–340, p. 139 nr. 341; LTA 724(23).

3062. = est. p. 142 nr. 19, liv. p. 84 nr. 37. *Kodėl žmogus daugiau nebežino savo mirties valandos?* Dievas pakeičia, nes žmogus, žinodamas greit mirsiąs, tveria iš žolių tvorą.

Why Men no longer Know Time of Death? Custom changed when men began to repair fences with stalks when they knew they were to die the next day.

[16]: LP II 10 nr. 5; Tž V 638 nr. 26; Žv. 1927 p. 156; El. p. 99 nr. 224, p. 142 nr. 343–345, p. 143 nr. 346–348; LTA 260(71), 450(50, 79), 545(103); LMD I 851(2), III 114(16).

3070. *Kodėl nusiprausus šluostoma burna?* Dievas prižadėjo velniui visus tuos žmones, kurie nusiprausę burnos neapsišluostys. Velnias veltui laukia.

Why Face is Wiped Dry after Washing? God promised to the devil all those people who after washing should not wipe their faces. The devil waits in vain.

[2]: LP I 8 nr. 7 = El. p. 13 nr. 14; LMD I 561(120).

3072. *Kodėl kalbantis reikia sakyti „jūs"?* Prie kiekvieno žmogaus yra dar angelas ir velnias.

Why in Addressing Any One the Second Person Plural should be Used? Because man is never alone; an angel and the devil are with him.

[1]: LV 283 nr. 11.

3080. *Lotynų (ar kurios nors kitos) kalbos kilmė.* Du nuo žmonių atskirti vaikai patys ima kalbėtis ta kalba.

Origin of the Latin (or other) Language. Two solitary children all by themselves begin to speak in this language.

[1]: LMD I 564(13).

3081–3235. Gyvulių ir augalų sutvėrimas
Creation of animals and plants

3081. = est. p. 149 nr. 63, fin. p. 20 nr. 115. (= Th. A. 1750–1.) *Dievas ir velnias rungtyniaudami tveria gyvulius.* Dievas sutveria paukštį, velnias rupūžę (= Th. A. 1903); Dievas sutveria avį, velnias ožką ir pan.

Animals Created through Opposition of Devil to God. God makes birds, devil reptiles (= Th. A. 1903); God makes sheep, devil goats (and the like).

[13]: LP I 8 nr. 5, II 11 nr. 9; Žv. 1927 p. 85; El. p. 25 nr. 43, 45, p. 65 nr. 152; LTA 10b(118, 274), 42(38), 598(25, 27); LMD I 144(30), I 561(5).

3082. *Dievas ir velnias kankina viens kitą savo tvariniais:* velnias apleidžia Dievą uodais - Dievas susikuria ugnį ir apsigina; Dievas apleidžia velnią blusomis - velnias neranda priemonių nuo jų apsiginti.

God and the Devil Torment each other with their Creations: the devil pesters God with gnats - God makes a fire and gets rid of them; God plagues the devil with fleas - the devil is unable to find means of protecting himself.

[5]: LP I 9 nr. 11; El. p. 12 nr. 13; LTA 368(273); LMD I 561(9), I 888(8).

3083. (= Th. A. 2286.2.3–4.) *Dievo ir velnio kaimenė.* Dievas pakeičia velnio karvių spalvą (prideda uodegas), ir velnias nebepažįsta savo bandos; Dievas ją pasisavina.

God's and the Devil's Herds. God changes colour of devils cows (gives them tails); devil does not know his own herd any more; God appropriates it.

[5]: LP I 9 nr. 8; El. p. 13 nr. 15, p. 89 nr. 207, p. 90 nr. 208; LMD I 561(6).

3086. (= Th. A. 1833.1.) *Vilko sutvėrimas.* Velnias negali suteikti savo tvariniui vilkui gyvybės. Dievas pamoko velnią, jog norint suteikti jam gyvybę reikia taip sakyti: „Dievo vardu, kelkis ir praryk velnią!".

Creation of Wolf. The devil is unable to give life to the wolf he has created. God instructs him to say: „In the name of God, rise and devour the devil!"

[13]: „Inland" 1862 nr. 3 = Dähnhardt, Natursagen I 149; LP I 9 nr. 10; MT II 139 nr. 4–5, p. 140 nr. 7; El. p. 125 nr. 212–213, 321; LTA 324(11), 327(303), 662(243); LMD I 561(8), I 822(1).

3087. = est. 145 nr. 40, liv. p. 89 nr. 76, plg. fin. p. 10 nr. 51. *Kodėl vilkas turi juodus nasrus?* Vilkas yra kilęs iš šuns, kuriam šeimininkė vietoj duonos padavė įkaitintą akmenį ir išdegino nasrus.

Why Wolf's Jaws are Black? The wolf originated from a dog who burned his jaws with a hot stone given him by his mistress, in place of bread.

[2]: MT II 138 nr. 1–2 = El. p. 127–128 nr. 312, 319.

3088. *Vilkai – šv. Jurgio kurtai.* Kai jie kaukia, tai jie gieda šv. Jurgio giesmę.

Wolves – St. George's Hounds. When they howl, then they sing St. George's hymn.

[1]: LMD I 483(7).

3090. (= Th. A. 1755–1756.) *Ožkos sutvėrimas.* Velnias nulipdo ožką, bet ji nejuda. Dievas jai duoda gyvybę (sušeria lazdele) arba pamoko velnią, kaip reikia daryti, kad ožka pasidarytų gyva. Velnias (kartais Dievas) nutraukia ožkai uodegą.

Creation of She-goat. The devil makes a she-goat, but it is inert. God gives it life (strikes it with a wand) or teaches the devil how to do it. The devil (sometimes God) pulls off the she-goat's tail.

[10]: LP I 9 nr. 8, II 10 nr. 7; EO VI nr. 1b; MT II 124 nr. 4, p. 125 nr. 7; El. p. 87 nr. 200, p. 106 nr. 255, p. 107 nr. 265; LTA 10b(265); LMD I 561(7).

3092. *Arklių kilmė.* Adomas akėja pasikinkęs Ievą. Velnias spaudžia ekėčias, kad būtų sunkiau. Dievo pamokytas, Adomas šeria botagu per akėčias, ir iš velnio pasidaro arklys ir kumelė.

Origin of Horse. Adam harrows the soil, with Eve harnessed to the harrow. The devil (invisible to Adam) presses the harrow down, to make the work harder. On God's advice, Adam lashes at the harrow, whereupon a horse and mare originate from the devil.

[10]: Žv. 1931 p. 350; El. p. 69 nr. 163, p. 70 nr. 166, 171, 183; LTA 42(78), 98(42); LMD I 561(95), I 822(2), I 1000(163h).

3093. (= Th. A. 2262.1.) *Arklio kojų guzelių (žemospurgių) kilmė:* kad galima būtų supančioti.

Why Horse Has Small Escresences on Legs: to support the rope to hobble him with.

[1]: LMD I 315(3).

3094. (= Th. A. 2231.1.1.) *Kodėl arklys vis alkanas, o jautis sotus?* Arklys nenorėjo pernešti Dievo per upę, nes jam reikėjo ėsti.

Why Horse is always Eating and Ox Satiated? The horse, because he had to eat, refused to carry God across a river. Curse: „May you always be eating".

[11]: Tž V 637 nr. 19, p. 641 nr. 35; El. p. 76 nr. 165, p. 77 nr. 167, 173, p. 78 nr. 188, p. 79 nr. 189; LTA 260(84), 426(46), 596(12); LMD I 327(5).

3096. (= Th. A. 2233.1.1.) *Tekančių vandenų kilmė.* Dievas liepė visiems gyviams (gyvuliams ir paukščiams) kasti upes, ežerus, šaltinius. Nepaklausę ir nedirbę gyviai dabar negali gerti tekančio vandens, bet turi laižyti rasą nuo akmenų ar žolių.

Origin of Running Water. God ordered all the animals (animals and birds) dig rivers, lakes, springs. Those who refused to help dig them may not drink of running waters, but must lick dew from stones or grass.

[23]: LP I 13 nr. 24; LPY III 55 nr. 25; Liet. pas. 5 nr. 5; Scheu 81 nr. 73; MT II 103 nr. 11, p. 138 nr. 3; Tž V 636 nr. 15, 17; El. p. 28 nr. 53, p. 46 nr. 106, p. 47 nr. 110, p. 51 nr. 116, p. 58 nr. 132, p. 59 nr. 137, p. 60 nr. 141–142, p. 66 nr. 157; LTA 267(26), 444(307), 449a(92); LMD I 142(13), I 315(11), III 36b(5).

3098. = rum. p. 89 nr. 69. (= Th. A. 2233.1.3.) *Dievas liepia gyvuliams taisyti kelius.* Kurmis nedirbo, todėl užbėgęs ant kelio turi išgaišti.

The Animals Build a Road. Shrew refuses to help, dies on road.

[16]: LP I 13 nr. 24; Liet. pas. 5 nr. 5; Scheu 81 nr. 74; Tž V 636 nr. 16; El. p. 46 nr. 106, p. 100 nr. 225–256, 230–231, p. 101 nr. 232, 235, 239; LTA 265(238), 552(955); LMD I 142(14), I 327(2).

3100. = Plg. est. p. 149 nr. 61, fin. 19 nr. 107, rum. p. 90 nr. 75. *Velnias Nojaus laive* (motyvų konglomeratas). Velnias, pasivertęs pele, išgraužia Nojaus laivo dugne skylę, kurią žaltys užkiša savo uodega (= Th. A. 2145.2); Dievas leidžia žalčiui pasirinkti maistą; žaltys siunčia uodą sužinoti, koks gyvis turi saldžiausią kraują; kregždė ištraukia jam liežuvį, sužinojus, kad uodas praneš Dievui, jog saldžiausias yra žmogaus kraujas (= Th. A. 2236.1); žaltys, supratęs kregždės darbą, iškanda jai uodegą (= Th. A. 2214.1 + A. 2378.5.1).

The Devil in Noah's Ark (a conglomeration of motifs). Devil in shape of mouse gnaws hole in ark. Snake stops hole with tail (= Th. A. 2145.2); God allows serpent choose his own food; serpent sends gnat to discover what creature has sweetest blood. Gnat discovers that man has the sweetest blood. Rather than let him tell this secret, swallow tears out his tongue (= Th. A. 2236.1); when serpent discovers swallow's treachery, bites his tail (= Th. A. 2214.1 + A. 2378.5.1).

[5]: Dauk. 72 nr. 44; Dow-Sylw. II 359; Liet. pas. 6 nr. 7; El. p. 51 nr. 118; LMD I 561(212).

3104. (Plg. Th. A. 2721.4.) *Bėgimas į Egiptą.* Augalų ir gyvulių ypatumai, atsiradę kaip bausmė arba atlyginimas už elgesį kūdikėlio Kristaus į Egiptą bėgimo metu.

The Flight to Egypt. Plant and animal characteristics as punishment or reward merited for conduct during the flight of the Child Jesus to Egypt.

[3]: El. p. 157 nr. 369; LTA 374d(2068), 619(53).

3105. = Plg. est p. 152 nr. 77, fin. 23 nr. 131, liv. 94 nr. 108–109. *Kodėl dreba epušės lapai?* Nenorėjo priimti ir paslėpti į Egiptą bėgančios Marijos su kūdikėliu Jėzumi. Arba ant jos pasikorė Judas.

Why the Leaves of the Aspen Tremble? The aspen refused to give shelter and concealment to the Virgin Mary and the Child Jesus on their flight to Egypt. Or Judas hanged himself on it.

[10]: ŽS 1894 p. 253 nr. 2 = LPY II 5 nr. 2; Mitt. III 117 = LPY II 156 nr. 97; LTA 10b(119), 260(540), 262(249), 449b(15, 192), 591(2), 600(48); LMD I 605(43).

3108. *Laukinių ir naminių gyvulių kilmė:* vieni norėjo klausyti žmogaus, kiti ne.

Origin of Wild and Domestic Animals: some animals wished to obey man, others did not.

[1]: Lev. 86 nr. 133.

3109. *Šuns tarnyba,* jos kilmė.

Dog's Service; origin of its character.

[6]: LP I 10 nr. 16; Žv. 1927 p. 106; El. p. 113 nr. 269, p. 114 nr. 304, 275, 277.

3110. *Visi gyvuliai yra žmogaus valdžioje.* Dievas davė liūtui didžiausią jėgą. „O kam, Pone Dieve, atidavei protą?" – „Žmogui". – „Na, tai vis tiek aš esu žmogaus rankose".

Man Rules all Animals. God gave greatest strength to the lion. „To whom, Lord, did you give wisdom?" – „To man". – „Then, all the same, I am in man's power".

[3]: LP II 13 nr. 15; Lev. 9 nr. 2; LMD I 142(37).

3112. (= Th. A 1836.) *Lokio kilmė.* Žmogus norėjo pagąsdinti keliaujantį Dievą (Kristų), buvo paverstas lokiu.

Creation of Bear. A man is changed into a bear for attempting to scare God (Christ), who was journeying.

[17]: LP I 10 nr. 14; EO VI nr. 3; El. p. 103 nr. 241–243, 246, p. 104 nr. 247, 249, 251–252, p. 125 nr. 311, p. 131 nr. 325; LTA 260(527), 449a(92a); LMD I 93(1a), I 480(1[1]), I 561(11).

3115. (= Th. A. 1715 + A. 2011.2.) *Dievas paverčia žmones gyvuliais,* bausdamas už išjuokimą, tingėjimą, nesvetingumą, šykštumą ir pan.

Animals from Men Transformed: for mockery, sloth, inhospitality, avarice, etc.

[20]: El. p. 46 nr. 108, p. 52 nr. 122, p. 54 nr. 127, p. 64 nr. 150, p. 67 nr. 159, p. 72 nr. 187, p. 80 nr. 190–191, p. 81 nr. 195, p. 90 nr. 209, p. 93 nr. 217, p. 97 nr. 222, p. 106 nr. 257, 261, p. 107 nr. 258, p. 123 nr. 300, p. 133 nr. 331, p. 135 nr. 334; LTA 288(2, 4).

3120. + rum. p. 88 nr. 54. (= Th. A. 1853.1., A. 1811.2.) *Pelių ir kačių kilmė* – Marija meta savo pirštinę.

Creation of Mouse and Cat – The Virgin Mary throws her glove.

[8]: El. p. 92 nr. 210, 212, 215, p. 93 nr. 216; LTA 368(273), 370(42), 670(5); LMD III 36a(21).

3121. *Kodėl katinas purkuoja?* Tik sutvertas katinas norėjo suėsti žmogų. Dievas liepė jam kalbėti poterius. Purkavimas ir yra jo poteriai, kuriuos bekalbėdamas užmiršta pjauti žmogų.

Why a Cat Purrs? Immediately the cat was created, it wanted to devour man. God commanded it to pray. Purring is cat's manner of praying. While it prays, it forgets to slay man.

[5]: TŽ V 636 nr. 18; El. p. 93 nr. 213–214; Žv. 1929 p. 37; LTA 720(96).

3125. Plg. flem. p. 86 nr. 58. *Kodėl asilas yra kvailas ir turi ilgas ausis?*
Why Ass is Foolish and has Long Ears?
[2]: Žv. 1930 p. 212; El. p. 83 nr. 194.

3126. *Kaip atsirado avino ragai?*
How Ram got his Horns?
[2]: El. p. 86 nr. 198, 202.

3127. *Ežio dyglių kilmė.*
Origin of Hedgehog's Spines.
[7]: Dow-Sylw. II 343; LP I 11 nr. 17 = El. 88 nr. 203; LP II 12 nr. 11 = El. 88 nr. 204; El. 88 nr. 205–206; LTA 449a(94); LMD I 561(15).

3130. (= Th. A. 2221.2.2–4.) *Paukščiai prie nukryžiuoto Kristaus.* Apdovanojami už gailestingumą ypatinga plunksnų spalva ir pan.

Birds at Christ's Crucifixion. As a reward for their compassion, get special colour of feathers, or other characteristics.

[8]: Tž V 635 nr. 13; El. p. 29–30 nr. 56–57, p. 50 nr. 113, p. 67 nr. 160–161; LTA 598(30–31).

3131. (Plg. Th. A. 2003.) *Gandro kilmė.* Smalsi moteris pažiūrėjo į maišą, kur buvo Dievas sukišęs vabzdžius bei reptilijas ir liepęs jai paskandinti. Gyviai išbėgiojo, Dievas moterį pavertė gandru (juodų sparnų kilmė – smūgis nuodėguliu), liepdamas juos surinkti.

Origin of stork. For breaking a prohibition against looking into the bag which held insects and reptiles and which God had given her to drown in a stream, the inquisitive woman is transformed to a stork (origin of black wings: from blow dealt with charred stick), and ordered to pick up the creatures she let escape.

[26]: LP II 13 nr. 17 = MT I 50 nr. 3; LPY III 196 nr. 115 = MT I 49 nr. 2; EO VI nr. 4; Liet. pas. 8 nr. 8 = Capp. Mär. 4 nr. 3; Bar. 337; MT I 49 nr. 1, p. 50–51 nr. 4–5; El. p. 32 nr. 59, p. 33 nr. 61–62, p. 34 nr. 67, 71, p. 35 nr. 73, 76–77; LTA 70a(1110), 324(10), 374e(2874, 2951), 449b(166), 720(3, 99); LMD I 93(1b), I 139(7), I 480(1²).

3132. (= Th. A. 1966.) *Nemandagias (šykščias) moteris Dievas paverčia gandrais.* Moterys uogauja. Dievas klausia: – „Ką veikiate?" – „Varliaujame". – „Tai ir varliaukite".

God Transforms Discourteous (Stingy) Women to Storks. God asks women picking berries: „What are you doing?" – „Frog-picking". – „You shall pick frogs".

[4]: El. p. 36 nr. 69, 70, 72; LMD I 299(5).

3134. (= Th. A. 613.5.) *Gegutės kilmė.* Sesuo verkia kare žuvusių savo brolių. Dievas paverčia ją gegute.

Reincarnation as Cuckoo. For weeping over her brothers lost in war, God transforms the girl to a cuckoo.

[9]: LP II 13 nr. 18, p. 14 nr. 21; Liet. pas. 8 nr. 9; El. 39 nr. 82–83, 94, p. 40 nr. 97, 101, 103.

3135. (= Th. A. 1993.) *Gegutė paversta mergaitė.* Ji norėjo išgąsdinti (išjuokti) Kristų ir pan.

The Girl Transformed to a Cuckoo – for attempting to frighten (mock at) Christ (and the like).

[3]: El. p. 44 nr. 87, 93; LTA 267(22).

3136. (= Th. A. 1993.1.) *Kristus paverčia gegutę šykščią šeimininkę* – gailėjo Dievui duonos kąsnelio.

Christ Transforms a Greedy Housewife into a Cuckoo – she grudged God a morsel of bread.

[1]: El. p. 44 nr. 100.

3137. *Kodėl gegutė neperi vaikų?* Už pasitarnavimą nužudant žiaurų karalių Kuką, kiti paukščiai pasižadėjo perėti jos vaikus.

Why the Cuckoo does not Hatch out her Young? The other birds promised to take this duty upon themselves, as she helped to deliver them from their cruel king Kukas.

[14]: Dow-Sylw. II 326; LPY III 54 nr. 23; EO VI nr. 5 (3 var.); El. p. 41 nr. 84–85, p. 42 nr. 88–89, p. 43 nr. 91–92; LTA 489(10); LMD I 142(8), I 814(6).

3140. (= Th. A. 2332.6.6.) *Pelėdos akių kilmė.* Kodėl ji tik naktį temato?

Origin of the Owl's Eyes. Why owl is blind by day?

[1]: El. 59 nr. 136.

3142. *Povo kilmė:* velnio tvarinys arba Dievas paverčia puošnią porą povais.

Origin of Peacock: a creation by the devil or a transformation by God of a garish couple into a pair of peacocks.

[4]: LP II 11 nr. 8; El. 59 nr. 138–139; LMD I 561(93).

3145. = Plg. flem. p. 86–87 nr. 84–85. *Kregždės ypatumų kilmė:* kodėl ji skraidžioja lietuje, vengia žalių medžių, niekad nepailsta skraidžiodama ir pan.

Origin of the Characteristics of the Swallow: why the swallow never tires of flying, why it flies in the rain, avoids green trees, etc.

[4]: El. p. 50–51 nr. 114, 115, 119, 120.

3148. (= Th. A. 1911.) *Vieversio kilmė.* Dievas sutveria vieversį artojui palinksminti arba paverčia vieversiu nelaimingą ūkininką.

Creation of the Lark. God creates the lark for the delight of the husbandman, or the unhappy husbandman himself is transformed into a lark.

[5]: Juc. 72 = El. 65 nr. 151; El. 65 nr. 153–154, p. 66 nr. 156; LTA 10b(117).

3150. (= Th. A. 1912.2.) *Lakštingalos kilmė:* našlaitę Dievas paverčia lakštingala.

Origin of Nightingale. God transforms an orphan girl into a nightingale.

[4]: LP II 14 nr. 20; El. p. 53 nr. 123–124, p. 54 nr. 126.

3151. = rum. p. 89 nr. 73. (= Th. A. 2272.1.1.) *Lakštingalos balso ir jos plunksnų spalvos kilmė.*

Origin of Nightingale's Voice and Colour of Feathers.

[4]: El. P. 54 nr. 125; Bar. 312; LMD I 142(9), I 561(169).

3158. (Plg. Th. A. 2411.2.) *Genio, povo ir kalakuto plunksnų (spalvos) kilmė.* Dievas arba velnias nudažė tuos paukščius atitinkamais dažais.

Origin of Colour of Woodpecker, Peacock, and Turkey. From God or the devil having painted the birds with these colours.

[3]: El. 45 nr. 104–105, p. 46 nr. 107.

3160. *Gaidžio skiauterės spalvos kilmė.* Gaidys išgirdo žvėrių sąmokslą nužudyti liūtą. Jis perspėjo liūtą, bijodamas, kad karalium neliktų erelis. Už tai gavo raudoną skiauterę.

Origin of Cock's Red Comb. The cock, overhearing the wild animals' plot against the lion's life, and fearing the eagle might become king, warned the lion. As reward for this service, he got his red comb.

[1]: LTA 260(486).

3165. *Įvairių paukščių plunksnų spalvos kilmė.* (Aiškinimai, kaip atsirado įvairių kitų paukščių tam tikra plunksnų spalva).

Origin of Colour of Birds' Feathers. (How various other birds got their characteristic colour of feathers).

[3]: LTA 368(302), 598(29, 34).

3168. *Paukščių balsų kilmė.* (Įvairūs pasakojimai, aiškiną, kaip atsirado tam tikri atskirų paukščių balsai ir ką jie reiškia). Plg. mt. 235.

Origin of Birds' Voices. (Various accounts, explaining the origin of certain birds' voices and their meanings). Cf. Mt. 235.

[9]: Scheu 75 nr. 65; Žv. 1928 p. 121; LTA 422(124), 598(8, 19, 35), 626(662–663), 720(1).

3170. *Kodėl šikšnosparnis tik naktį teskraido?* Jo nekenčia kiti paukščiai, nes paukščių karo metu jis dėjosi ir prie skraidančių ir prie bėgiojančių paukščių.

Why Bat Flies only by Night? Other birds hate him for his having sided, during the birds' war, with birds capable and incapable of flying.

[1]: Scheu 80 nr. 72.

3178. (= Th. A. 2231.1.3.) *Kodėl vėžys turi pasturgaly akis ir atbulas rėplioja?* Jis nemandagiai atsakė Dievui.

Why Crab has Eyes Behind and Crawls Backwards? For making discourteous answer to God.

[22]: Dauk. 72 nr. 45; ŽS 1894 p. 253 nr. 1 = LPY II 5 nr. 1 = El. 15 nr. 18; ŽS 1894 p. 256–257 nr. 1–2 = LPY II 48–49 nr. 28–29 = El. 15 nr. 20–21; LP II 12 nr. 14; LPY II 326 nr. 200 = El. 16 nr. 22; Liet. pas. 10 nr. 11; El. 15 nr. 17, p. 16 nr. 23, p. 17 nr. 24, p. 18 nr. 26, 28, 31; LTA 65(31), 265(239, 244), 267(14), 449b(12), 720(58, 95); LMD I 133(207), I 327(3).

3180. (= Th. A. 2126.) *Plekšnės kilmė.* Dievas ar koks šventasis, suvalgęs pusę plekšnės, vėl įmetė ją į jūrą.

Origin of Flounder. From God's or a certain saint's half-eaten fish, thrown back into the sea.
[1]: El. 23 nr. 41.

3181. (= Th. A. 2231.1.2.) *Kodėl plekšnė turi kreivą snukį* – bausmė už nemandagų atsakymą Dievui.
Why Flounder Has Crooked Mouth – as punishment for discourteous answer to God.
[1]: El. 23 nr. 42.

3185. *Kitų žuvų ypatumų kilmė.* Kristus keliasi per upę: vienos žuvys pagelbsti, kitos ne – atitinkamai apdovanojamos arba nubaudžiamos.
The Origin of the Characteristics of Other Fish. Acquired as reward or punishment for conduct during Christ's passage across the river.
[2]: LTA 596(11), 598(17).

3188. (= Th. A. 2162.) *Dievas paverčia varle (rupūže) nedorą mergaitę.*
God Transforms a Wicked Girl to a Frog.
[2]: El. 25–27 nr. 49–50.

3189. *Kodėl saulė varlių nešildo?* Varlės skundėsi Dievui, kad ištekėjusi saulė su savo vaikais dar labiau imsianti jas kaitinti. Saulė atsižadėjo šildyti varles.
Why Sun Gives no Warmth to Frogs? The frogs, hearing of the Sun's intended marriage, complained to God: „The Sun alone torments us enough with her heat, but we shall be scorched when she, together with her offspring, will start heating us". Offended by this complaint, the Sun refused to give any warmth to the frogs.
[4]: LPY II 325 nr. 199 = El. 25 nr. 44; Liet. pas. 10 nr. 10 = Capp. Mär. 5 nr. 5; LTA 293(404), 720(102).

3190. = est. p. 144 nr. 36. *Kodėl sėjos metu varlės turi užaugusį snukį* – varlė žadėjo suėsti Dievo pasėlius.
Why Frogs' Mouths Close up During Sowing Time – a frog threatened to devour the corn-seed God had sown.
[1]: El. 25 nr. 48.

3200. (= Th. A. 2214.2.) *Kodėl skruzdėlė yra persmaugta ir voras turi kuprą?* Voras neteisingai skundė Dievui žmogų, skruzdėlė skubėjo į dangų jo teisinti.
Why Ant has Wasp-Waist and Spider Hump on Back? Spider made to God a false accusation against man; ant hastened to heaven to vindicate him.
[11]: Iv. kal. 1861 p. 19; LP II 13 nr. 19 = El. 20 nr. 32; Liet. pas. 10 nr. 12; Scheu 83 nr. 77; El. 19–22 nr. 35, 37–38; LTA 720(101); LMD I 142(31), I 327(4), I 661(20).

3205. = rum. p. 86 nr. 27. (= Th. A. 2012.) *Bitės ir jos ypatumų kilmė.* Bitė norėjo, kad jai įgėlus žmogus mirtų, bet Dievas padarė atvirkščiai – įgėlusi pati bitė turi mirti.
Origin of Bee and of its Characteristics. The bee wanted man to die from her sting, but God ordained that she herself die by it.
[10]: LP II 12 nr. 12; Žv. 1928 p. 164; El. 10–11 nr. 10, 11, 8, 9; LTA 10b(116), 396(100), 397(173); LMD I 513(4).

3215. = est. p. 151 nr. 75, liv. p. 94 nr. 107. *Kodėl medžiai nebešneka:* jie vis prašydavo žmones, kad jų nekirstų. (Plg. mt. *555A.)

Why Trees Speak no more: they always entreated men not to cut them down. (Cf. Mt. *555A.)

[2]: LP I 10 nr. 15; LMD I 561(13).

3218. *Rūtos kilmė:* iš Kristaus kraujo lašų.

Origin of the Rue: from drops of Christ's blood.

[2]: El. 9 nr. 5; LTA 600(52).

3220. = fin. p. 10 nr. 49. *Javų varpos – šuns dalis.* Užsirūstinęs ant žmonių, Dievas norėjo sunaikinti javų derlių. Šuo išprašė iš Dievo palikti nors tokio ilgumo javų varpas, kiek jis gali apžioti.

Spikes of Corn – the Dog's Share. God in his wrath on mankind was determined to destroy the corn crops, but the dog begged him to leave the spikes of the corn at least to such a length as he could crush into a mouthful. He was granted his request.

[15]: LP I 11 nr. 19 = El. 111 nr. 268; LPY III 274 nr. 163 = El. 111 nr. 270; Wolt. chres. II 369 nr. 89 = El. 112 nr. 271; El. 112 nr. 272, 280, p. 113 nr. 281, 301, 274; LTA 260(542), 265(236), 591(3); LMD I 93(1a), I 139(2), I 561(17), I 851(3).

3221. Plg. flem. 90 nr. 126 b. *Javų grūdų pavidalo kilmė.* Aiškinama, kaip pasidarė rugio, miežio, avižos ir kitų javų vienoks ar kitoks grūdo pavidalas.

Origin of Shapes of Grain. How rye, barley, oats and other grain got their characteristic shapes.

[5]: Žv. 1926 p. 173; LTA 267(29), 374e(3258), 481(39), 545(102).

3222. *Kodėl dobilai netinka vaistams?* Dobilas neliūdėjo, Kristui mirštant ant kryžiaus.

Why the Clover Has no Healing Proprieties? It showed no sorrow for Christ dying on the cross.

[1]: Tž V 641 nr. 36.

3225. *Kodėl uosis vėliausiai išsprogsta ir anksčiausiai meta lapus?* Jis yra aklas, ir kiti medžiai jam meluoja.

Why the Ash Buds the Latest and Drops its Leaves the Earliest? It is blind and the other trees deceive it.

[2]: LMD I 142(40), I 580(4).

3230. *Grybų kilmė.* Šv. Petras turėjo spjaudyti užantyje slėptą duoną, iš jos išaugo grybai.

Origin of Mushrooms. St. Peter was obliged to spit on bread concealed next his chest; mushrooms grew up from the bread.

[1]: LPY II 47 nr. 27.

3240. = est. p. 152 nr. 76, fin. p. 23 nr. 128, liv. p. 96 nr. 125. *Tabako kilmė:* žolė, išaugusi ant velnio žmonos ar motinos, pasileidusios mergaitės arba Judo kapo.

Origin of Tobacco: from a weed that sprung up from the grave of the devil's wife or mother, a wanton or Judas.

[9]: Jurk. 50 nr. 15 = LPY I 134 nr. 50; LP II 15 nr. 22; LPY IV 72 nr. 71; LTA 322(178), 350(187), 368(9), 462(27, 465), 536(34).

3241. *Kodėl tabaką rūkydami visi spjaudo?* Jį rojuje apspjaudė Adomas ir Ieva.
Why Men Spit when Smoking Tobacco? Adam and Eve in paradise spat upon the tobacco plant.
[4]: ŽS 1894 p. 257 nr. 3 = LPY II 49 nr. 30; LTA 368(63), 449b(13); LMD I 502(11).

3242. *Alkoholio kilmė.* Adomas augino vynuoges, velnias patepė jas povo, bezdžionės ir kiaulės taukais - ir dabar į tuos gyvulius darosi panašūs geriantieji.
Origin of Alcohol. The vines Adam grew, the devil smeared with the fat of a peacock, an ape, and a hog - hence people indulging in drink become much like these animals.
[1]: Dow-Sylw. I 213.

3243. Plg. est. p. 142 nr. 22, fin. p. 7 nr. 31. *Degtinės pradžia.* Ją padarė Liucipierius iš ožkos šlapumo, Dievas leido žmonėms gerti tik po du stiklelius. (Plg. mt. 3291.)
Origin of Whisky. Lucifer made whisky from the urine of a goat; 'God permitted people take of it but two small glasses. (Cf. Mt. 3291.)
[2]: LTA 98(25-26).

3250-3450. VELNIAI
DEVILS

3250-3265. Velnias ir moterys
The Devil and Women

3250. (= Th. G 303.9.1.1.) *Velnias peršasi merginai.* Mergina užduoda velniui sunkų darbą, pvz., pernakt pastatyti per ežerą akmens tiltą. Velnias beskubėdamas blogai atlieka darbą, sutartu laiku nebaigia, tačiau dažniausiai esti apgaunamas, pvz., kas nors užgieda gaidžio balsu. (= Th. K 1691.) Plg. mt. 3285.
The Devil Courts a Girl. She assigns him a difficult task, e.g. orders him to build overnight a stone bridge across a lake. Hurrying with the work, he does it badly, or since he usually is deceived (e.g. someone imitates the cry of a cock), does not complete it by the appointed time (= Th. K 1691.) Cf. Mt. 3285.
[4]: LP I 32 nr. 16; LV 384 nr. 197; LTA 279(69), 368(183).

3251. (= Th. G 303.10.4.1-3.) *Velniai šokdina merginas.* Bernais pasivertę velniai šokdina vakaruškose merginas. Dideles šokių mėgėjas dažnai su savimi nusigabena ar bent prikankina.
Devils Dance with Girls. Passing as young men, they dance with girls at dance-gatherings. They carry off or at least torture the indecent ones and those overfond of dancing.
[11]: LP II 60 nr. 1; LV 282 nr. 7; Capp. For. 35 p. 121 nr. 14; LTA 270(507), 374d(2087), 395(73), 452(136), 481(43), 545(90), 624(8), 724(73).

3252. = rus. 480*D, est. p. 119 nr. 31. *Velnias ir mergina pirtyje.* Velnias kviečia vieną pirtyje pasilikusią merginą (podukrą) šokti. Ji atsikalbinėja, jog neturinti batų, suknelės ir t.t. Velnias viską neša, kol užgieda gaidys. Negudri merga (tikroji duktė) paprašo visko iš karto ir velnias ją užšokina.
The Devil and the Girl in the Bath-House. The devil invites the girl (the stepdaughter), who is alone in the bath-house, come dance with him. She makes her excuse that she has no shoes, dress, etc. The devil keeps bringing these things till cockcrow. The foolish girl (daughter) asks for all the things at once, and the devil dances her to death.

[43]: Dow-Sylw. II 67; Kar. XII 22 nr. 63; LV 310 nr. 46; MP I 19; LTA 208(19, 161), 219(101), 260(496), 262(80, 102), 265(208, 230), 279(88), 368(49), 398(278), 405(233, 246, 292), 421(125, 156), 430(11), 438(115), 449a(64), 452(94a), 457(231), 462(186, 366), 470(24), 499(3), 544(258), 552(729, 813, 915, 1083), 619(162), 662(294), 686(33, 50), 691(7); LMD I 105(1), I 509(5), I 627(34), III 73(45).

3253. *Mergina išteka už velnio.* Norinti ištekėti mergina išsitaria: „Kad nors velnias mane imtų, tai ir už jo eičiau". Turi tekėti už velnio. Pagimdo stiprius vaikus. Dažnai kaip nors pavyksta nuo savo vyro atsikratyti. (Plg. mt. *368.)

The Girl Married to a Devil. Despairing of ever finding herself a husband, the girl exclaims: „I would marry even the devil, were he to marry me". The devil takes her at her word. Strong children are born. Very often she succeeds in getting rid of her husband. (Cf. Mt. *368).

[3]: LV 312 nr. 48 = Specht 164 nr. 3; LTA 208(121); LMD I 481(10.)

3254. = liv. p. 46 nr. 57, fin. p. 40 nr. 31** (FFC 33). (= Th. S 223.1.) *Velnias atkenčia gimdančių mergaičių skausmus.* Todėl jos lengvai gimdo, bet dažnai nori nužudyti kūdikį.

The Devil Bears the Childbirth Pains of Illegitimate Mothers. Hence their easy delivery. It also explains why such mothers are often tempted to destroy their newborn.

[7]: Dow-Sylw. I 72; Lang. XV p. 434 nr. 15; LP II 66 nr. 22, p. 67 nr. 24; Bar. 74; LMD I 133(45), I 561(123).

3255. *Senės jaujoje.* Uždaro senę jaujoje, kad velniai sudraskytų. Ji mandagiai elgiasi su velniais, ir velniai ją apdovanoja. Kita senė irgi nori dovanų, bet nemandagiai atsako, ir velniai ją užkankina.

The Beldams in the Kiln-barn. An old woman is shut up in the kiln-barn, to be torn by the devils. She is courteous to the devils, therefore they reward her. Another old woman wishes to be likewise rewarded, but is very rude and the devils torment her to death.

[4]: Dav-Silv. 18 nr. 6 = LPY II 61 nr. 37; Dow-Sylw. II 153; LTA 42(77), 370(124).

3256. *„Dievui nereikalinga, o velnias neims".* Taip atsikalba drąsi moteris, kai kiti ją perspėja naktį neiti vienai namo. Pakelėj ją pasmaugia velnias.

„God Has no Use for me, and the Devil will not Take me". Such is the repartee a bold woman makes to people who warn her against going home alone at night. On the way she is stcangled by the devil.

[3]: LTA 42(24), 260(523); LMD I 144(43).

3257. (= Th. G 303.18.2–3.) *Velniai lupa gyviems žmonėms (ypač moterims) odą.* Pvz., mergina užlipa ant krėslo mesti kūlimui pėdus ir pražūva. Žemai esantieji jai šaukia: „Mesk, kad meti". Balsas atsako: „Tuoj, tuoj". Numeta nuluptą tos merginos odą. Arba: dvi mergos maudėsi pirtyje; viena anksčiau išėjo, kita ilgiau pasiliko pirtyje; antroji ją ragina: „Greičiau baik". Balsas: „Baigiu, baigiu, tik pirščiukai liko".

The Devils Skin People Alive (especially Women). E.g., the girl, who is to throw down sheaves for thrashing, climbs to the top of the crops stacked in the barn, and disappears. Those waiting below call to her: „Toss, if you are there to toss". The voice: „Just a moment, just a moment". The skin stripped off the giri is thrown down. Or one of two girls lingers in the bath-house; the other, waiting outside, urges her: „Hurry up and finish". The voice: „I have almost finished; just the fingers are left".

[11]: Dow-Sylw. I 58; LV 329 nr. 68; LTA 42(21), 98(11), 265(207), 272(63), 449a(84), 449b(61), 539(33), 612(27); LMD I 144(27).

3259. *Merga parduoda velniui savo negimusį vaiką.*
A Girl Sells to the Devil her yet Unborn Child.
[1]: LMD I 573(6).

3265. (= Th. T 91.2.) *Velniams reikia mergų.* Įvairūs merginų nuotykiai su velniais.
Devils Desire Girls. Girls' various adventures with devils.
[6]: Capp. For. 35 p. 123 nr. 17; Dow-Sylw. I 60; LPY IV 70 nr. 70; LTA 421(139); LMD I 133(76), I 525(3).

3266–3275. Velnias ir kunigai
The Devil and the Clergy

3266. (= Th. M 216.) *Velnias ir kunigų profesija.* Velnias duoda klierikui pinigų išeiti į kunigus arba dėl kitų priežasčių kunigas užrašo velniui sielą, tačiau sugeba išsigelbėti.
The Devil and the Ecclesiastical Profession. The devil gives money to a seminarist to help him become a priest. For this the latter promises him his soul, but proves himself capable of saving it again.
[17]: Dauk. 11 nr. 5; LP I 41 nr. 24, II 119 nr. 51; LTA 10a(11), 260(157, 187), 337(16), 358(639), 430(7), 457(221), 462(19), 544(356), 552(1122); LMD I 133(272), I 301(26), I 313(2, 3).

3267. *Velniui parsidavusio kunigo atgaila.* Liepia savo tarnui jį gyvą supjaustyti, nukryžiuoti ant medžio ir pan., tuo būdu išgelbsti savo sielą.
The Penance af a Priest who Sold his Soul to the Devil. Orders his servant to cut him (alive) up into pieces, to crucify him on a trcc (and the like). Thus saves his soul from the devils.
[5]: LTA 98(17), 368(34, 112), 452(60); LMD I 301(28).

3268. *Marijos paveikslas išgelbsti kunigą.* Velniams parsidavęs kunigas užduoda jiems paskutinį darbą – nupiešti Marijos paveikslą. Kunigas apsikabina velnių nupieštą Marijos paveikslą ir išsigelbsti – velniai nebegali jo paimti.
The Picture of the Virgin Mary Saves the Priest. The priest, who has sold himself to the devils, orders them, as a last task, to paint the picture of the Virgin Mary. The priest embraces the picture and is thus saved – the devils dare not take him.
[4]: Wolt. chres. II 462 nr. 121[2]; Dauk. 46 nr. 23; LTA 284(559), 692(4).

3269. *Velnias padaro berną (piemenį) kunigu.* Susipykus su velniu, toks kunigas viską užmiršta (nebemoka mišių laikyti ir t.t.). Esti mušamas.
The Devil Makes the Hide (Herdsboy) a Priest. After quarelling with the devil, the priest forgets all he learned (does not know how to hold Mass). Is punished.
[5]: Dauk. 112 nr. 95; LV 289 nr. 32; LMD I 144(12), I 313(1), I 509(7).

3270. *Persikrikštijęs žydas išeina į kunigus (velniakunigis).* Per mišias bado ostiją, iš kurios teka kraujas. Nužudo kitą kunigą, kuris matė jį taip darant. Numirėlis atgyja ir išduoda žmogžudį.

A Christened Jew Becomes a Priest. During Mass, he stabs the Consecrated Wafer; blood flows. He kills the other priest who saw him commit the sacrilege. The dead priest comes back to life and exposes the murderer.

[8]: LV 288 nr. 28, p. 290 nr. 33; LTA 368(57), 452(59, 63), 462 (406); LMD I 133 (287), I 561(230).

3276. = est. p. 117 nr. 24, fin. p. 40 nr. 24. *Muzikantas velnių puotoje (vestuvėse).* Velniai vilgo akis, ir jis pasivilgo. Gali matyti slankiojančius ir žmones gundančius velnius. Tai pastebėję velniai išplėšia jam tą akį, su kuria jis juos mato.

The Musician at the Devils' Feast (Wedding). The devils moisten their eyes; the musician does likewise. Is able to see the devils roaming about and tempting people. When the devils observe this, they tear out the man's eye which gave him the power of seeing them.

[36]: Dow-Sylw. II 14; LPY II 207 nr. 131 (= Specht 170 nr. 7), p. 218 nr. 140, IV 47 nr. 48; LV 338 nr. 77; MP III 31; LTA 42(17), 65(24), 217(114, 118, 150), 260(260, 499), 284(541), 294(1), 344(777), 350(172), 366(149), 381(124), 405(308), 406(233), 421(101), 422(39), 447(100^{12}), 450(112), 462(54), 481(48), 539(29), 544(320), 552(1147); LMD I 133(57), I 137(4), I 144(45), I 179, I 479(3), I 573(4).

3277. = liv. p. 55 nr. 115. *Muzikantas pasikorėlės vestuvėse.* Mato velnių šokdinamą pažįstamą moterį, kuri, kaip paskui sužino, kaip tik tuo metu pasikorė. Rytą pasijunta baloj begulįs, pinigų vietoj - lapai.

The Musician at the Wedding of a Woman that Hanged Herself. Sees the devils dancing with a woman whom he knows and who, it turns out, hanged herself precisely at the time he saw her dancing there. Next morning finds himself lying in a pool, in place of money - leaves.

[28]: LPY IV 46 nr. 47; LV 178 nr. 33, p. 317-318 nr. 51-52; MP IV 72; LTA 43(2), 186(3), 260(391), 267(6, 11), 337(3), 405(297), 421(89), 426(32), 450(102), 462(204, 240, 268, 447), 578(7), 619(38); LMD I 133(267), I 315(9), I 331(1), I 395(1), I 611(13), I 622(11), 1978(5).

3278. *Velnių vestuvėse.* Kai jaunoji dalina rankšluosčius, vietoj galvos pakiša koją - pasijunta esąs už kojos pakartas.

At the Devils' Wedding. When the bride deals out her gifts of towels, the man puts forward his leg, in place of his head - finds himself hanging by the leg.

[5]: Žv. 1928 p. 215; LTA 284(643), 422(48-49), 545(86).

3279. *Muzikantas įkrenta pragaran.* Turi velniams griežti. Tyčiomis sutrauko smuiko stygas. Velniai išneša į žemę stygų pataisyti. Taip išsigelbsti.

The Musician who Fell into Hell. Is to play to the devils. Purposely breaks the strings of his fiddle. The devils take him back to earth to repair the strings. Thus he is saved.

[12]: LTA 337(29), 364(20), 368(2, 3, 38, 117, 256), 425a(107), 552(909, 910); LMD I 481(1), I 548(1).

3282. Plg. est. p. 117 nr. 22. *Velnias ir vagis.* Vagis ėjo jaunikio žirgo vogti, velnias (ragana) jaunosios pagadinti. Susitikę šnekasi: „O kaip tu ją pagadinsi". - „Kai jaunoji sučiaudės, per triukšmą niekas neišgirs ir neatsakys: „Ant sveikatos". Vagis už lango: „Ant sveikatos!" Velnias: „Laikykit vagį!"

The Devil and the Thief. The thief goes to steal the bridegroom's horse, the devil (witch) to harm the bride. They meet and talk: „Well, how are you going to harm

her?" - „When she will sneeze, no one, on account of the noise, will hear and say to her „God bless you". The thief outside the window: „God bless you!" - The devil: „Hold the thief!"

[19]: LP I 73 nr. 5, II 62–63 nr. 9–11, p. 149 nr. 15; Capp. Mär. 66 nr. 22C; Bar. 236 = Specht 161 nr. 1; Tž I 135; LTA 208(163), 270(510), 462(463), 469(49, 54), 474(14, 46), 552(949); LMD I 316(31), I 399(12), I 531(3).

Plg. TD I 282–283 nr. 15.

3285. = liv. p. 54 nr. 104. *Velnias kaip statytojas.* Velnias apsiima pastatyti tiltą (kartais bažnyčią), jei jam teks to asmens siela, kuris pirmas ten eis. Paleidžia ožką arba šunį vietoj žmogaus. (Plg. mt. 3250.)

The Devil as a Builder. The devil undertakes to build a bridge (sometimes it is a church), on condition that he shall get the soul of the first to cross it. A goat or dog is sent in place of a human being. (Cf. Mt. 3250.)

[4]: Žv. 1927 p. 96; MT II 125 nr. 6; LTA 42(23), 449a(120).

3286. *Berno ir velnio derybos.* Velnias turi pastatyti bažnyčią, medžiagą tašyti pasidėjęs ant akmens ir neatkirsti kirvio. Pasiunčia mergą, į kurią velnias užsižiopso ir įkerta į akmenį.

The Youth's and the Devil's Bargain. The devil is to build a church. Must square the timber on a stone without blunting his axe. Staring at the girl sent purposely to distract him, strikes his axe into the stone.

[2]: LTA 462(402); LMD I 312(21).

3287. = est. p. 123 nr. 48. *Velnias neša akmenį bažnyčiai sudaužyti.* Užgieda gaidys, ir velnias jį kur nors pusiaukelėje numeta. Taip aiškinama didelių akmenų kilmė.

The Devil Carries a Stone with which he Wants to Destroy the Church. Midway he is obliged to drop it because of the crowing of a cock. Such is the explanation given concerning the origin of large stones.

[6]: LTA 337(2), 520(1–3), 601(9); LMD I 561(229).

3288. *Nepaprasti akmenys.* Velnio ir šventųjų pėdos akmenyse, akmenimis užkeikti žmonės ir kt.

Extraordinary Stones. Stones bearing the footprints of devils and of saints; human beings cursed and turned to stone, etc.

[6]: LTA 284(596), 339(7), 407(37), 469(96–96a), 619(105).

3290. plg. isl. 810*. *Velnias tarnauja ūkininkui už pavogtą duoną.* Nubaudžia šykštuolį poną ir praturtina savo šeimininką.

The Devil Takes Service with a Farmer in Return for the Bread he Stole. Punishes the mean landowner and makes his master prosperous.

[33]: LP II 5 nr. 2, p. 108 nr. 43; ŽS 1894 p. 248 nr. 6 = LPY II 6 nr. 5; LV 319 nr. 54, p. 336 nr. 74; Žv. 1926 p. 94; LTA 10b(266), 211(9), 217(144), 260(88, 190), 265(211), 344(756), 356(175), 364(9), 368(125, 217, 259), 426(72), 449b(155, 163), 465(21), 492(15), 507(16), 544(340); LMD I 126(11), I 133(52), I 513(12), I 558(16), I 591(3), I 817(11), I 822(4), I 896(8).

3291. *Degtinės kilmė.* Betarnaudamas žmogui už pavogtą duoną, velnias išmoko savo šeimininką daryti degtinę.

Origin of Whisky. While in the service of a man, in return for bread stolen from him, the devil teaches him to make whisky.

[31]: Mitt. II 15 (= 347); Mitt. II 417 = LPY II 157 nr. 98; LP I 34 nr. 17; LPY II 205 nr. 129; Bar. 220 = Specht 162 nr. 2; LTA 10b(248), 42(19, 33), 218(2), 260(110), 262(5), 279(67), 286(6), 327(5), 372(27), 406(247), 421(68, 95), 449a(34), 449b(106), 462(26, 74, 408, 464, 503), 499(1), 544(338), 724(89); LMD I 133(238, 243), I 623(10).

3292. *Velnias už berną.* Sudera algą: „Tiek, kiek su savim panešiu"; gale metų išeidamas pasiima visą kluoną su javais arba atlyginimo prašo sukeikti; į jo maistą prašo nedėti druskos.

The Devil as Substitute for Farm-labourer. Wages: „As much as I can carry"; when his year of service is up he carries away with him the threshing-barn along with the corn; or: in payment he asks to be cursed; requests that no salt be put into his food.

[6]: Žv. 1931 p. 62, 1932 p. 209; LTA 370(279), 449a(7), 692(10), 720(66).

3295. = est. p. 116 nr. 19, liv. p. 54 nr. 106–108. (= Th. G 303.9.9.4.) *Velniai pamaino naujagimius.* Vaikas nekalba. Elgeta pamoko, kaip jį prakalbinti: sukurti ugnį ir padėti virti vandens pripiltus kiaušinių lukštus. Vaikas prakalba: „Tas ąžuolas turi šimtą metų, aš penkis kartus už jį senesnis ir tai tokių dyvų nemačiau". Velniūkštis prapuola, tėvai dažnai atgauna savo tikrąjį vaiką (žr. mt. 3692).

Devils Exchange New-born Children. The child is dumb. A beggar gives advice on how to make the child speak: a fire shall be made, and egg-shells, filled with water, boiled on it. The child begins to speak: „That oak is a hundred years old, and though I am five times older, I have never seen such wonders in my life". After this the little devil disappears, and the parents often recover their real child (see Mt. 3692).

[5]: Schl. Lit. 104 = Schl. Mär. 91 = Schl. Hand 197 = LPY I 67 nr. 25 = Specht 182 nr. 9; LTA 28(356); LMD I 133(108, 180), I 339(5).

3296. *Velnio pavogtas ir pamestas vaikas.* Suaugęs būdamas nugirsta varnų (velnių) pokalbį, suranda savo tikrus tėvus ir išvaro jų auginamą velniūkštį (plg. mt. *412).

The Child Who was Stolen and Abandoned by the Devil. When he has grown up, he overhears a conversation of the ravens (devils), from which he learns about his real parents; discovers them, and drives out the changeling (devil-child) they were rearing in his place (Cf. Mt. *412).

[3]: TD I 102; LTA 422(15), 687(5).

3297. *Velnienė prižindo žmonių vaiką.* Mato piemuo. Vaikas miršta, bet pradėjus krapinti šv. vandeniu, vėl atgyja.

A She-Devil Suckles a Human Child. The herdsboy sees her. The child dies, but revives again when holy water is sprinkled on it.

[2]: Dow-Sylw. II 71; LTA 474(13).

3300. *Besimėgdžiojąs gyvulys.* Žmogus randa sušalusį ožiuką, jį pasigauna ir guodžia: „Vargšas ožiukas, sušalęs"... Ožiukas (velnias) ima mėgdžiodamas kartoti žmogaus žodžius.

The Mimicking Animal. The man finds a kid nearly stiff with cold. He fondles and pities it: „The poor wee kid, how cold it is". The kid (devil) begins to mimick the man's words.

[18]: LV 238 nr. 12, p. 361 nr. 143–144; MT V 201 nr. 2561–2562; LTA 11(98), 260(519), 270(598), 324(26), 421(130), 462(138, 516), 600(249), 619(110); LMD I 103(3j), I 312(17), I 606(4), I 809(9).

3301. (= Th. G 303.3.5.) *Gyvulys ratuose virsta akmeniu (kelmu).* Žmogus randa ant kelio suristą kiaulę (avį), įsideda į ratus, gyvulys pasidaro toks sunkus, kad nebepaveža arkliai arba namo parvežtas gyvulys virsta akmeniu (kelmu).

Animal in Cart Turns to Stone (Tree-stump). The man finds a pig (sheep) tied up on the road and takes it with him in his cart. The animal becomes so heavy that the horses are unable to pull the cart or when it is brought home it turns to a stone (tree-stump).

[20]: LV 344 nr. 93; LTA 11(6, 76), 28(354, 356), 208(120), 260(436), 381(122), 397(27), 421(135, 171b), 452(138), 481(49), 619(71⁴); LMD I 133(160), I 532(1), I 598(4), I 609(4), I 656(3), III 115(14).

3302. *Mainai su velniu.* Maino arkliais, šautuvais, tabokinėmis. Vėliau pasirodo, jog vietoj arklio gavo kelmą, vietoj šautuvo dvėsenos koją ir pan.

Exchanging Things with the Devil. The objects exchanged are: horses, firearms, snuff-boxes (tobacco pouches). Later on, it turns out, that the man has received a tree-stump in place of a horse, a leg of carrion in place of a gun, and the like.

[39]: Dow-Sylw. II 54, 120; Žv. 1926 p. 91; LTA 10a(57), 42(8), 77(2), 219(110), 260(215, 221–222), 262(226), 265(226), 270(514, 556, 559, 597, 600), 279(149), 324(24), 325(42–43), 350(256), 380(423), 381(124a), 405(121, 312), 452(137), 507(17), 520(14), 539(28); LMD I 144(77), I 184(13–15, 28), I 573(17), I 809(10), I 842(36), I 848(3).

3303. *Drąsuolio derybos.* Susidera ką nors parnešti naktį iš jaujos. Velniai užsmaugia arba prikankina. Kartais gudruolis išsigelbsti, prižadėdamas dar kartą ateiti. Naktį girdi balsą: „Ko neatėjai kitąsyk?"

The Brave Man's Bargain. He bargains to fetch at night some article from the kiln-barn. By promising to come again, the clever man saves himself from being tortured or strangled by the devils. At night hears a voice: „Why didn't you come again?"

[7]: Dow-Sylw. II 432; LV 329 nr. 69; LTA 260(522, 529), 284(606), 422(47), 545(89).

3304. = est. p. 118 nr. 25. (= Th. G 303.7.1.2.) *Velnio arkliai – nusidėjėliai.* Su jiems parsidavusiais ir nusidėjėliais žmonėmis, po jų mirties, velniai važinėja pavertę juos arkliais (jaučiais). (Plg. mt. 761).

Sinners – Devil's Horses. Sinners and those who sold themselves to the devil are, after death, transformed to horses (oxen) and used by devils for driving purposes. (Cf. Mt. 761).

[5]: Lang. 436 nr. 17; LTA 260(338), 397(51), 421(66), 544(271).

3305. *Velniams reikia nupjaustytų žmonių nagų.* Iš jų velniai darosi kepurėles.

The Devils Need the Parings of Man's Nails. From these they make little caps for themselves.

[2]: EO VI nr. 2; LV 282 nr. 10.

3306. *Velnias skolinasi roges.* Ūkininkas vasaros metu naktį girdi balsą: „Kaimyne, paskolink man roges, aš noriu savo vaikus pervežti iš X į Y balą". Rytą randa roges labai išpurvintas.

The Devil Borrows a Sledge. One summer night a farmer hears a voice: „Neighbour, lend me your sledge: I want to fetch my children from X to Y pool". Next morning he finds his sledge is very muddy.

[3]: LTA 449a(39), 452(72, 139).

3307. *Velnias dvėsenoje.* Medžiotojas šauna vilkus prie pastipusio arklio. Vilkai nubėga, bet arklys pašoksta ir persekioja šaulį. Gaidžio giedojimas išgelbsti.

The Devil Inside the Carrion. The huntsman shoots at the wolves gathered round the carcass of a horse. The wolves take flight, but the horse springs up and pursues the huntsman. The crowing of a cock saves him.

[7]: Dow-Sylw. I 171; LPY II 328 nr. 204; Tž V 637; LTA 260(314), 272(47a), 381(117), 486(30).

3308. *Velnias vilko pavidalu.* Medžiotojas jį nušauna sidabro pinigu.

The Devil in the Shape of a Wolf. The huntsman shoots him with a silver coin.

[3]: LMD I 133(54), I 661(59), I 834(9).

3309. = est. p. 122 nr. 40. (= Th. K 217.) *Bando juokais pasikarti.* Iš tikrųjų pasikaria (velnias sutrukdo pagalbą).

A Man Tries to Hang Himself in Jest. Hangs himself in reality (the devil hinders help).

[2]: LP II 63 nr. 12; LTA 545(92).

3315. = est. p. 138 nr. 107, liv. p. 60 nr. 148, fin. p. 48 nr. 107. *Netyčiomis iššaukti velniai.* Paskaičius burtininko knygą ar atlikus kitą veiksmą, prisirenka daug velnių ir reikalauja darbo. Liepia jiems kirsti mišką.

The Presence of Devils Accidently Summoned. Through the reading of a wizard's book or through some other magic action, a crowd of devils make their appearance and demand work. The summoner bids them cut down trees in the forest.

[7]: LTA 260(549), 619(8, 20); LMD I 333(2), I 598(5), I 610(2), I 648(29).

3320. = est. p. 137 nr. 102, liv. p. 59 nr. 138. *Šūvis į ostiją.* Norėdamas pasidaryti geru šauliu, medžiotojas šauna į ostiją arba „mūką". Teka kraujas. Medžiojant velniai jam veda už ausų verkiančius gyvulius. Ir iš tuščio šautuvo viską nušauna. Miręs vaidenasi.

Shooting at the Consecrated Host. The rifleman, wishing to become a good marksman, shoots at the Consecrated Host or the crucifix. Blood flows. While hunting, the devils bring him weeping animals, dragging them by the ears. With an unloaded gun the rifleman kills all he aims at. When he dies, his spirit finds no rest.

[16]: Dow-Sylw. I 228, 376, II 60, 224, 403; LV 260 nr. 23; LTA 291(213), 368(270), 462(30), 600(2); LMD I 561(225, 237), I 585(2), I 800(14), I 841(8), I 978(17).

3321. *Bitininkas deda į avilį komuniją.* Sekasi bitės. Numiręs vaidenasi.

The Bee-master Puts the Consecrated Host into a Beehive. Has success with his bees. When he dies, his sipirit haunts the place.

[4]: LTA 452(85, 118–119); LMD I 481(8).

3325. *Kalvis karšta geležim degina velnio statulai panosę.* Velnias, apsimetęs tarnu, išmoko kalvį atjauninti žmones. Pats vienas dirbdamas, kalvis patenka nelaimėn. Velnias gelbsti. (Plg. mt. *785A).

The Blacksmith with a Hot Iron Burns the Nose of the Devil's Statue. The devil, masking as a servant, teaches the smith how to rejuvinate people. Working independently, the smith falls into trouble. The devil saves him. (Cf. Mt. *758A).

[3]: LMD I 94(3), I 133(247), I 310(1).

3326. *Velnias keršija už jo paveikslo (statulos) niekinimą.* Kunigas ar šiaip bažnyčios tarnas rodo velnio paveikslui špygą. Velnias apvagia bažnyčią ir daiktus suneša to žmogaus kambarin. Pasižadėjus jo nebeniekinti, vėl išgelbsti. Arba apdovanoja tuos, kurie jo statulą pagerbia.

The Devil Avenges himself for Insult to his Picture (Statue). A priest or other servant of the church gives the fig to the devil's picture. The devil robs the church and brings the things to the offender's room. The latter saves himself by promising never again to abuse the devil. Or the devil rewards those who respect his likeness.

[17]: LP I 39 nr. 23; Dor. 72 nr. 52; LTA 10b(253), 208(62), 279(59, 145), 350(182), 368(31, 47, 71), 410(89), 438(113), 544(302), 670(9); LMD I 115(7), I 558(25), III 71(3).

3330. *Kunigu pasivertęs velnias.* Velnias, apsimetęs klebonu, ateina į vestuves ir ragina žmones gerti degtinę (sako bažnyčioje pamokslą) arba apsimetęs Dievu, velnias liepia besimeldžiančiam žmogui nusidėti.

The Devil Posing as a Priest. The devil takes the appearance of the rector and comes to a wedding, where he urges the people to drink whisky (preaches a sermon in church) or posing as God, the devil commands a man, who is praying, to commit sin.

[8]: LTA 42(39), 350(174), 452(121), 462(431); LMD I 133(44), I 483(12–14).

3331. *Velnias palaiko prietarus.* Ūkininkas kasmet per Užgavėnes veždavo po vežimą mėšlo laukan. Kartą kunigas neleido, išgaišo jautis, ūkininkas reikalavo iš kunigo atlyginti nuostolius. Kunigas, krapindamas jautį šv. vandeniu, išvarė velnią, ir gyvulys atgijo.

The Devil Supports Superstition. Every year at Shrove-tide it is the farmer's custom to take a cart of manure to the fields. The priest forbids him do this. An ox perishes. The farmer demands the priest to refund him the damages. By sprinkling holy water on the ox, the priest drives the devil out of it and thus it comes back to life.

[2]: Dow-Sylw. I 351; LMD I 301(17).

3332. *Velnio klasta.* Velnias, pasivertęs kaimynu ar gimine, kviečia žmogų pas save pernakvoti – žmogus pasijunta begulįs miške ant kupsto, nuklimpęs baloje ir pan.

The Devil's Artifice. The devil, posing as the man's relative or neighbour, invites him to spend the night at his house – the man finds himself lying on a hillock in the forest or in a ditch (and the like).

[13]: LP I 66 nr. 21; LV 284 nr. 14; Žv. 1926 p. 16, 1927 p. 92; LTA 65(32), 260(117), 274(43), 381(127), 452(116), 481(49), 619(66); LMD I 622(12), I 998(10).

3335. *Velnias neša žydą pragaran.* Pamatęs krikščionį, žydas prašo gelbėti – peržegnoti. (Plg. mt. *1867D.)

The Devil Carries a Jew to Hell. On seeing a christian, the Jew asks him for help – to make the sign of cross on him. (Cf. Mt. *1867D.)

[6]: Dow-Sylw. I 122; LTA 42(6), 260(497), 327(160), 450(103); LMD I 479(9).

3338. *Velniai muša čirilą (ripką).* Pasivertę berniokais, velniai ateina mušti ripkos su kaimo jaunimu, ypač jei žaidžiama per mišias.

Devils Playing „Čirilas" or „Ripka" (a disc-game). Posing as boys, the devils come to play this game with the lads of the village, especially if the game is played during Mass.

[8]: LTA 42(26), 262(227), 270(508, 520), 279(69); LMD I 305(2), I 978(1, 2).

3340. = est. p. 41 nr. 49. *Visada velnias kaltas.* Velnias perspėja ūkininką: „Eik savo kiaulės išimti iš tvoros, nes vėl sakysi, kad velnias ją ten įnešė".

The Devil is Always to Blame. The devil warns the farmer: „Go and extricate your pig from the fence, or you will again say that the devil put it there".

[5]: LP II 63 nr. 14; LTA 462(139); LMD I 137(21), I 142(38–39).

3345. (= Th. G 303.16.) *Pagautas velnias.* Velnią pagauna su šventintu daiktu (rožančiumi, škaplieriais) arba kitu kuriuo nors daiktu (kelniaraište, šermukšnio rykšte).

Catching the Devil. The devil is caught with the help of a sacred article (rosary, scapular) or some other thing (band for binding breeches, a switch of the rowan-tree).

[12]: LP II 65 nr. 18–19; MP III 48; LTA 284(625), 381(114), 452(74), 619(9, 13), 724(137); LMD I 133(233); LMD I 525(13), III 20(3).

3346. *Kodėl velnias bijo šermukšnio?* Negalėjo ištarti šio medžio vardo, visus medžius išvardindamas, pamiršo šermukšnį ir pan.

Why the Devil Fears the Rowan-Tree? He could not pronounce its name or forgot it when naming all the other trees (and the like).

[2]: LP I 10 nr. 13 = LMD I 561 (14); LTA 449a(24). Plg. TD I 283 nr. 16.

3347. *Velnias bijo linų.* Žmogus padeda velniui nešti pinigų maišą; pasislepia linuose, velnias negali žmogaus iš ten išvilioti (plg. mt. 3697).

The Devil Afraid of Flax. The man, carrying a sack of money for the devil, hides himself among the flax; the devil is powerless to get him out (Cf. Mt. 3697).

[2]: LTA 272(64), 686(49).

3350. = est. p. 120 nr. 35. *Lošia su velniu kortomis.* Nukritus kortai žemėn, žmogus pastebi, kad jo partneris turi arklio kojas. Grumiasi su velniu iki gaidžių.

Playing Cards with the Devil. Picking up a card that had dropped to the floor, the man sees that his partner has cloven feet. He wrestles the devil till cockcrow.

[11]: LPY II 202 nr. 123; Bar. 40; MP III 13; LTA 368(249), 449a(13), 469(89), 619(15); LMD I 126(40), I 133(112), I 558(26), I 888(6).

3355. = rus. *871. *Velnio paveikslas.* Ponas reikalauja nupiešti gyvą velnią; jį pamatęs ponas miršta.

The Devil's Likeness. The gentleman demands somebody to paint a living picture of the devil; when he sees it, he dies.

[5]: LP II 95 nr. 38; LPY IV 51 nr. 51; Žv. 1931 p. 133; LTA 492(13); LMD I 113(2).

3356. *Velnias už siuvėją puošniam ponui.* Bažnyčioje rūbai subyra į skiautes, ponas lieka nuogas.

The Devil as Tailor to a Dandy. In church the dandy's clothes fall to pieces, leaving him naked.

[2]: LMD I 301(33), I 318(5).

3360. = liv. p. 53 nr. 102. *Žmogus su dviem galvomis.* Jaujoje vaidenasi, apsinakvoję gudruoliai miega maiše, taip sulindę, kad kur vieno galva, ten kito kojos - velnias išsigąsta žmogaus dviem galvom.

The Two-Headed Man. Two clever men spend the night in a haunted barn, and sleep together in one sack, in such a manner, that the head of one protrudes from one end of the sack, and that of the other - from the opposite end; the devil is scared when he sees the „two-headed" man.

[3]: LTA 260(539), 265(231), 720(56).

3361. *Reikia kalbėti poterius.* Poterių nekalbąs žmogus išeina naktį laukan, velnias jį vedžioja pernakt po girią.

Say Your Prayers. When the man who never said his prayers goes out at night, the devil takes him to wander about the forest throughout the night.

[4]: LTA 544(301); LMD I 93(18), I 480(18), I 840(8).

3365. *Burtininkas ir velniai.* Velniui parsidavęs burtininkas prieš mirdamas prašo kitą žmogų tris naktis budėti prie jo kapo. Velniai sukapoja lavoną į gabalus (nulupa numirėliui odą), vienas gabalas įkrenta į saugotojo apsirėžtą ratą (saugotojas ten įsitraukia numirėlio odą), velniai nebegali vėl sudėstyti lavono ir pan. - tuo būdu mirusysis išgelbėjamas nuo velnių.

The Wizard and the Devils. Dying, the wizard who has sold his soul to the devil, asks another man to keep watch at his grave for three nights. The devils cut up the corpse to pieces (skin the dead man). One of the pieces drops within the circle the man on guard has drawn around himself (therein he also drags the skin of the dead man). The devils are unable to reassemble the corpse (or the like) - thus the dead man is saved from them.

[10]: Dow-Sylw. I 56; LPY IV 61-62 nr. 62-63; LTA 208(44, 222), 338(646), 344(745), 372(66), 426(51), 462(399).

3368. (= Th. G 303.16.14.) *Velnias apsėda žmogų.*

The Man Possessed of the Devil.

[7]: Mitt. I 18 = Wolt. chres. II 297 nr. 63; LTA 42(10, 11), 578(8), 581(9); LMD I 312(28-29).

3375. Plg. rum. p. 84 nr. 22. *Velnias (Dievas) baudžia per šventę dirbančius (ypač mišių metu).* Daugiausia medžiotojai ir žvejai tuo metu turi įvairių nuotykių.

The Devil (God) Punishes those who do not Observe the Sabbath Day (especially during time of Mass). At such time mostly hunters and fishermen meet with various adventures.

[32]: Kar. XI 275 nr. 33; LP I 29 nr. 10; LPY II 202-203 nr. 124-125; LTA 45(31), 260(420, 531-533), 272(47b), 294(4, 7), 325(41, 82, 87-88), 447(100[2]), 450(6), 486(22), 619(90), 720(85); LMD I 93(5, 10), I 133(46, 237), I 144(32), I 312(10), I 561(238-239), I 581(2-3), I 840(17).

3380. *Velnias gundo žmones,* vilioja juos į nuodėmę arba nelaimę.

The Devil Tempting People - tempts them to sin or leads them to misfortune (various adventures).

[7]: Dow-Sylw. I 169; LV 323 nr. 59; LTA 406(262), 470(12); LMD I 540(3), I 842(2, 5).

3390. *Velniui nepavyksta* – įvairiuose atsitikimuose apgautas velnias.
The Devil Meets with Failure – various instances of the devil being outwitted.
[14]: Dow-Sylw. I 68; Bezz. 40; LP 64 nr. 16; LPY IV 60 nr. 61; LTA 32(29), 42(9), 262(85, 204, 215), 327(307), 421(134), 449b(148); LMD I 302(2), I 661(58).

3400. *Velnias laimi savo auką – žmogaus sielą.*
The Devil Wins his Victim – a Man's Soul.
[9]: LP II 92 nr. 36; LPY IV 42 nr. 42, p. 53–54 nr. 53–54; LTA 469(56), 662(296); LMD I 133(78), I 641(8), III 19b(4).

3420. Plg. liv. p. 51 nr. 88 ir p. 70 nr. 207. *Įvairūs nuotykiai su velniais.* Velnias daro šposus su žmonėmis: juos paklaidina, vedžioja naktį po balas, gąsdina ir kankina. Tačiau tam tikrais išsireiškimais (pavadinus jį tikru vardu: velniu, šėtonu) arba panaudojant švęstus ir velnią baidančius daiktus (pvz., šermukšnį), pavyksta juo atsikratyti.
Various Adventures with Devils. The devil plays tricks on people: makes them lose their way, at night leads them into the mire, frightens and tortures them. However, by uttering special phrases (e.g., calling him by his proper name: Devil, Satan) or by using holy articles and things which cause the devil great fear (e.g., the rowan-tree), they manage to get rid of him.
[63]: Dow-Sylw. I 50, 205, 250, II 55, 291, 433; EO 1891 p. 233 nr. 3; LP II 61 nr. 3, p. 66 nr. 20; LV 280 nr. 4, p. 284 nr. 13, 16, p. 285 nr. 18, 19, p. 288 nr. 26, p. 289 nr. 30–31, p. 347–348 nr. 103–104; Žv. 1927 p. 105; MP II 29; LTA 11(30, 35), 284(568, 602, 623, 640), 291(229), 325(44), 344(744), 358(597), 368(157), 395(95), 397(97), 421(128), 449b(62), 452(52, 125), 491(5), 539(30), 581(3), 619(71^5); LMD I 133(113, 123), I 144(8, 20, 36^7, 42, 56, 63, 68–69), I 318(3), I 479(6), I 480(1^3), I 525(11, 12, 14), I 532(3), I 561(105), I 608(8), I 627(66), I 809(7).

3422. *Masonai ir jų mirtis.* Velniams parsidavęs ponas (masonas), jausdamas mirtį, užsiundo velnius ant savo gero sūnaus. Sūnus pernakt imasi su velniais. Arba, masonui sergant, atvažiuoja juodi ponai, kurie jį nusigabena. Dar gyvam tebesant, velnias dažnai pasirodo to asmens pavidale (Doppelgänger).
Freemasons and their Death. The man (freemason) who has sold his soul to the devils, feeling his end drawing near, sets the devils on his good son. For a whole night the son wrestles with the devils. Or when the freemason is moribund, black men drive up to the house and carry him away with them. Whilst the man lives, the devil often assumes his form.
[23]: Lang 442 nr. 22; Kar. XI 245 nr. 11; LV 270–279 nr. 33, 35–52, 54; LMD I 133(126).

3425. *Huckup.* Naktį vienam bekeliaujančiam žmogui kažkas užsikabina ant pečių, ir jis turi kurį laiką tą sunkią naštą nešti.
Huckup. Something gets on to the back of a man travelling at night, and, for some length of time, he is obliged to carry about with him this mysterious load.
[13]: LV 74 nr. 5, p. 85–86 nr. 39–45, p. 184 nr. 41; 281 nr. 6; LTA 325(68), 447(100^8), 624(5).

3440. *Velnias vaidenasi.* Velnias pasirodo žmonėms įvairiais matomais pavidalais.
The Devil Haunting Places. The devil in various shapes makes himself visible to people.

[249]: Schl. Hand. 202 = LV 378 nr. 188–189; LV 324–326 nr. 60–63, p. 326–329 nr. 65–67, p. 338 nr. 75–76, p. 339–342 nr. 80–88, p. 344 nr. 92, p. 345 nr. 95, 97, p. 346 nr. 98, p. 350–364 nr. 108–155; LTA 11(2–4, 7, 11–15, 26, 28, 32–33), 279(152–154, 157–158), 318(14–17), 350(252–255), 381(116), 410(101), 452(107, 131–133), 613(253), 619(71², 138, 157–160); LMD I 133(58), I 144(46), I 183(1–77), I 474, I 540(5, 6), I 573(12–15), I 600(2), I 606(2), I 610(4), I 611(7, 14–16), I 617(1–8, 13), I 623(7–9), I 628(1, 5), I 631(4–7), I 641(2), I 648(23–28), I 659(19, 24), I 817(16), I 841(2, 3), I 848(1, 2), I 978(4), I 986(1–6), III 24(2), III 115(9, 14–17).

3441. *Tikras ir netikras velnias.* Velniu apsimetęs šposininkas eina gąsdinti žmonių, susitinka tikrą velnią ir abu kaunasi; tikrasis velnias nugali.

The Real Devil and the Sham One. Posing as the devil, the practical joker goes to play his jokes on people; he meets with a real devil and fights him; the real devil is the victor.

[3]: LV 330 nr. 70; LTA 217(116), 407(5).

3442. *Tariamas velnias.* Velniu apsirengęs plėšikas apgrobia žmones, kol koks drąsuolis jo neužmuša.

The Sham Devil. Dressed up as the devil, a man goes robbing people, until he meets with his death at the hand of some brave man.

[4]: Žv. 1927 p. 126; LTA 344(778), 398(230), 470(10).

3443. = est. p. 115 nr. 14. *Užmuštas gąsdintojas.* Norėdamas kitą pagąsdinti, apsimeta velniu ar numirėliu, bet gąsdinamasis neišsigąsta ir užmuša tariamąjį velnią.

The Man Playing a Bogy Killed. Meaning to frighten another man, he plays the devil or a ghost. The joke proves fatal to him, as the man, instead of taking fright, kills him.

[7]: Capp. For. 31 p. 445 nr. 11; LTA 262(28, 54, 89, 286), 350(255), 527(14).

3443A. *Drąsus kurpius.* Norėdamas išgąsdinti drąsų kurpių, šposininkas apsimeta mirusiu, ir kurpius pakviečiamas saugoti lavoną; lavonas ima judėti ir keliasi; kurpius sudrožia jam plaktuku per kaktą: „Jei numirei, tai ir gulėk!" – ir užmuša.

The Fearless Cobbler. Intending to frighten a fearless cobbler, the practical joker plays dead; the cobbler is invited to keep watch over the body; when the supposed dead attempts to rise, the cobbler with his hammer deals him a blow on the forehead: „Since you are a dead man, behave yourself like one"; the blow is fatal.

[6]: Dauk. 47 nr. 24; LTA 284(581, 597), 368(309), 426(8), 539(14).

3444. *Du drąsuoliai.* Nori vienas kitą pagąsdinti, bet patys išsigąsta, ir abu pabėga.

The Two Fearless Men. They try to frighten one another, but get scared themselves and both flee.

[3]: LTA 69(507), 338(657), 420(132).

3445. *Vaiduoklis kluone.* Nakvynės prašančiam keleiviui (paprastai kareiviui) leidžiama apsinakvoti kluone, tik tyčiomis pagąsdinama, jog ten vaidenąsi. Keleivis užmuša naktį kluonan įėjusią kumelę su kumeliuku (arba veršiukus), palaikęs juos vaiduokliais.

The Ghost in the Barn. A traveller (usually a soldier) asking for night-lodgings is granted shelter in the barn, but is forewarned, in jest, that the barn is haunted. The traveller kills at night the mare and her foal (calves) that come into the barn, mistaking them for ghosts.

[7]: LP II 124 nr. 55; Žv. 1932 p. 125; LTA 469(26), 544(350), 552(952), 619(18); LMD I 842(27).

3446. *Vaiduokliu palaikytas daiktas.* Žmogus naktį ko nors išsigąsta, bet paskui pats pamato, jog tai būta kokio visai paprasto daikto ar kokio nors paprasto bet klaidingai suprasto, įvykio.

The Object Mistaken for a Ghost. A man at night is frightened by something which he afterwards realizes was a simple thing or an ordinary occurence, misunderstood by him.

[26]: Žv. 1927 p. 49; LTA 35(37), 262(29), 265(215), 284(579), 286(5), 325(78–79), 337(10), 350(257), 395(91–94), 422(199), 447(100[11]), 450(29, 67), 470(11), 491(10), 552(719, 744), 578(13), 600(70), 619(116, 131).

3451–3460. PERKŪNAS IR VELNIAS[3]
THUNDER-GOD AND THE DEVIL

3451. *Velnias bijo audros*[4]. Velnias prašo žmogaus jį pažadinti, kai pastebės besiartinančius audros debesis. Žmogus velnio nepažadina, ir griaustinis jį užmuša.

[1]: Wolt. etn. 10 nr. 3.

3452. = Aa-Th. 1148 A. *Perkūnas medžioja velnią*[4]. Medžiotojas padeda Perkūnui, nušaudamas audros metu griausmą išjuokiantį velnią sidabro priemušiu (saga, pinigu). Perkūnas jį apdovanoja.

Perkūnas (Thunder-god) Hunts the Devil. During a thunderstorm the hunter helps Perkūnas take vengeance upon the devil mocking thunder, by shooting him with a gun charged with silver (button, coin). Perkūnas rewards him.

[38]: Dow-Sylw. I 203, II 62; ŽS 1894 p. 487 = LV 322 nr. 58; Mitt. II 10–12 = 342–344 (3 var.) = Wolt. chres. II 296 nr. 62; Mitt. IV 20 p. 173 nr. 4–4a; Wolt. etn. 11 nr. 4–5; Wolt. chres. II 381 nr. 94; LP I 27 nr. 24–25, II 57 nr. 7, p. 58 nr. 9; LPY IV 79 nr. 85, p. 80 nr. 86–87; MP III 21; LTA 10a(56), 198(295), 462(243), 724(4), 758(2, 73), 759(34), 828(371, 374, 377, 378, 380), 832(645, 646, 648); LMD I 133(1, 152), I 144(34), I 813(1).

3453. *Perkūno persekiojamas velnias ieško žmonėse priedangos.* Pasivertęs žmogumi ar gyvuliu, velnias stengiasi audros metu prisigretinti prie žmonių, įsiprašyti į trobas ir pan. Pvz., pasivertęs katinu ar kamuoliu, pasislepia nuo audros bėgančių moterų pakeltų sijonų užuolankose.

The Devil, Presecuted by Perkūnas, Seeks Shelter among People. During a thunderstorm the devil, in the shape of a man or an animal, tries to get near people, begs to be admitted into their houses (and the like). E.g., taking the shape of a cat or a ball, he hides himself in the folds of the gathered-up skirrs of women who run for shelter from the storm.

[26]: Dow-Sylw. II 417; Siem. 115 nr. 118; ŽS 1894 p. 487 = LV 322 nr. 58; Mitt. II 9, 10; LP II 56 nr. 1, p. 57 nr. 5–6; LPY IV 79 nr. 84, p. 82 nr. 88; LTA 452(122), 552(817), 724(70), 739(109), 752(37, 38, 39, 44, 94), 757(117), 758(4), 759(14), 832(497, 650); LMD I 113(161), I 848(5).

[3] Žr. mt. 1165, *1166.

[4] Žr.: J. Basanavičius. Iš senovės lietuvių mytologijos. – *Lietuvių tauta*, 1926, IV, 1, p. 5–26; J. Balys. Perkūnas medžioja velnią. – *Vairas*, 1935, nr. 3, p. 293–302, nr. 4, p. 450–458.

3454. *Perkūnas užmuša ant akmens sėdintį ir siuvantį velnią.* Šviesią mėnesienos naktį žmogus mato ant akmens sėdintį ir siuvantį velnią. Velnias pyksta, kai debesys uždengia mėnesį ir pasidaro tamsu. Užimtas savo darbu, velnias nepastebi, kaip užeina audra, ir griausmas jį užmuša. Arba žmogus nušauna velnią sidabru, apmuša su lazda ir atima siuvinį.

Perkūnas (Thunder-God) Kills a Devil Sitting on a Stone and Sewing. One bright moonlight night a man sees the devil sitting on a stone and sewing. The devil is annoyed whenever clouds cover the moon and it becomes dark. Absorbed in his work, the devil does not notice the oncoming storm and is struck by lightning. Or the man shoots the devil with a gun charged with silver, beats him with a stick, and takes away his sewing.

[12]: Capp. For. 31 p. 445 nr. 11 = Capp. Mär. 49 nr. 18; LP II 137 nr. 10–12; LTA 10a(58), 42(22), 339(18), 462(352), 739(64), 832(649); LMD I 133(53), I 978(3).

3457. *Perkūnas persekioja velnią.* (Įvairūs pasakojimai, kaip Perkūnas persekioja ir žaibu muša velnią.)

Perkūnas Persecuting the Devil. (Various narratives of Perkūnas persecuting and striking the devil.)

[16]: Mitt. II 10; LP II 56 nr. 3–4; LPY IV 78 nr. 83; LTA 452(7), 462(301), 552(817), 752(36, 78, 87), 759(33), 762(15); LMD I 292(3), I 573(15), I 581(3), I 809(9).

3458. *Kodėl Perkūnas muša velnią?* Velniai yra nusikaltę angelai (žr. mt. 3002), o Perkūnas yra Dievo tarnas, kuris juos naikina.

Why Perkūnas Strikes the Devil? Devils are the fallen angels (see Mt. 3002) and Perkūnas is God's servant, appointed to destroy them.

[7]: LP II 5 nr. 1; LTA 260(541), 390(14), 489(24), 828(373); LMD I 144(28², 55).

3459. *Elijošius ir Einokas.* Jie gyvena ore virš debesų, niekada nepasensta. Įsėdę į vežimą važinėja po dangų, tada žmonės sako, kad griaudžia, iš jų ratų tekinių lekia žaibai. Paskutinio teismo dieną jie grumsis su Antikristu.

Elijah and Henoch. Both live in the air above the clouds; they never grow old. When in a chariot they go riding in the heavens, people say it thunders; the wheels of the chariot send forth lightning. On Judgment-day both will fight Antichrist.

[7]: LTA 739(1), 758(6, 72), 840(181³); LMD I 399(17), 653(6), 656(10).

3460. *Perkūnas baudžia už tyčiojimąsi iš jo.* Pvz., griaudžiant vienas piemuo pasijuokė: „Perkūnai, še tau duonos, jeigu nori, graužk!" – tuoj piemenį nutrenkė griaustinis.

Perkūnas (Thunder-God) Avenges himself for Mockery. E.g., during a thunderstorm a shepherd scofed at Thunder: „Perkūnas, here is some bread for you; gnaw it, if you wish!" – he was instantly struck by lightning.

[4]: LTA 739(112), 752(46), 758(75–76).

3461–3490. AITVARAS (PUKYS, KAUKAS)[5]
THE GOBLIN (PUCK, BROWNIE)

3461. = rum. 213 I*. *Aitvaro išperinimas.* Aitvarą išperina iš septynerių metų gaidžio kiaušinio, laikant jį po pažastimi arba iš septynerių metų kuilio pautų, užkalus juos į adverijoj padarytą skylę.

[5] Žr.: J. Basanavičius. *Iš trakų ir lietuvių mytologijos smulkmenos.* Vilnius, 1921, p. 32–47; J. Balys. Aitvaras. – *Gimtasai kraštas,* 1934, nr. 2, p. 104–111, nr. 3–4, p. 141–146; Sakmės apie aitvarą. – *LP,* I, 126–129, nr. 1–15; *LP,* II, 130–135, nr. 1–29 ir p. 135–138, nr. 1–13.

Hatching out a Goblin. A goblin is hatched from a seven-year-old cock's egg kept under the armpit, or from a boar's testicle put into a hole in the door-case and nailed up.

[20]: Bezz. 61–64 (6 var.); Geit. 90; Wolt. chres. II 316; EO 1891 p. 231 nr. 2; LP I 126 nr. 1, II 130 nr. 2, p. 135 nr. 1; LTA 374d(2113), 720(82); LMD I 93(7), I 294(3), I 323(11), I 480(7), I 840(15).

3462. = liv. p. 62 nr. 159. *Aitvaro pirkimas.* Paprastai aitvarą perka Rygoje arba Karaliaučiuje iš vokiečio; parvažiavęs namo turi žmoną ar motiną taip pasveikinti: „Kad tau velnias į širdį įlįstų", tačiau vyras pabijojęs dažniausiai kitaip pasako, pvz.: „Kad velnias kumelei į subinę įlįstų".

The Purchase of a Goblin. The purchase usually is made in Riga or Königsberg, from a German; on returning home the man must greet his wife or his mother as follows: „May the devil enter your heart"; but very often he is afraid to say this, so he changes the greeting to: „May the devil enter the mare's buttocks".

[14]: LP I 128 nr. 10, p. 129 nr. 12; Wolt. kat. 84; LTA 35(54), 325(39), 462(452, 489), 470(21), 481(50), 536(33); LMD I 144(52), I 301(12), I 661(67), I 999(11).

3463. = est. p. 125 nr. 55. *Išmestas aitvaras.* Žmogus nusiperka aitvarą, keliaudamas namo nenugali smalsumo ir pasižiūri į dėžutę. Radęs kokį visai paprastą daiktą (pvz., anglies gabalą), mano esąs apgautas ir numeta jį pakelėje. Po kiek laiko pro tą vietą važiuodamas, randa ten krūvą javų ar pinigų.

The Discarded Goblin. The man purchases himself a goblin in a box. On his way home he gives way to his curiosity and looks into the box. Finding only an ordinary thing (e.g. a piece of charcoal) in it, he believes himself cheated, and throws the box away. After some time, passing the same place, he finds there a heap of corn or money.

3464. *Netyčiomis įsigytas aitvaras.* Randa lauke pantį ir užkabina jį tvarte ant ėdžių – pilni loviai avižų arba randa lauke juodą, sulytą ir drebantį viščiuką, parnešęs namo patupdo ant krosnies, naktį girdi balsą: „Kūmai, atnešiau tau javų"; norint juo nusikratyti, reikia nunešus palikti toje vietoje, kur rado.

Accidentally Getting Possession of a Goblin. A rope is found in the fields and is hung over the mangers in the stable – these become full of oats or a black chicken, found wet and shivering in the fields, is taken home and left to sit on the stove: at night a voice is heard: „Friend, I have brought you grain". To get rid of the evil being, one must carry it back to the place where it was found.

[8]: ŽS 1894 p. 488 = LPY III 325 nr. 197; LTA 337(44), 462(225, 265, 514), 489(13); LMD I 978(12), I 999(10).

3466. *Kiti aitvaro įsigijimo būdai.* Aitvarą įsigyja, tam tikroje vietoje padėdami jam maisto (kiaušinienės) ir pan.

Other Ways of Getting Possession of a Goblin. By placing food (scrambled eggs) for him in a certain place, etc.

[3]: LTA 42(47), 217(108); LMD I 999(9).

3467. *Aitvaro savininko prievolės.* Turi jį maitinti, aprengti, užrašyti velniui sielą; jei gyvas būdamas neįstengė nusikratyti aitvaru, miręs atitenka velniui.

Obligations of the Goblin's Master. He must feed and clothe the goblin, sell his own soul to the devil; if in lifetime he is unsuccessful in ridding himself of the goblin, his soul, when he dies, becomes the property of the devil.

[9]: Dow-Sylw. II 401; Bezz. 62–63; LP II 130 nr. 1–2; LV 264 nr. 26, p. 324 nr. 61; LMD I 126(30), I 999(11).

3468. *Aitvaro tarnyba.* Aitvaro pavidalas ir rūšys – grūdų, pinigų, pieno ir kt. aitvarai; aitvaro savininkas turi viską priimti – anglys virsta pinigais, malkos – mėsa ir pan.

The Goblin's Service. The shape and species of goblins – grain, money, milk and other goblins; the master of a goblin must accept all he is given – coal turns to money, wood to meat, etc.

[42]: Bezz. 63–64; LP II 130 nr. 1, p. 131–134 nr. 4–25; Wolt. kat. 84–85; Wolt. chres. II 317; Liet. myt. 36 nr. 19; LTA 217(107), 325(40), 462(340, 376), 481(47), 619(10, 11); LMD I 133(155), I 294(3), I 316(25), I 323(11), I 841(4), I 978(11), I 999(11).

3471. = est. p. 125 nr. 54. *Nesuprastas aitvaro klausimas.* Aitvaras klausia, ko reikia atnešti: „Ar čižulių (pinigų) ar vižulių (vyžų)?" Arba supykęs žmogus atsako: „Mėšlo". Prineša didelę jo daugybę, turi daug vargo, kol išvalo namus.

The Goblin's Misunderstood Question. The goblin asks the man in incomprehensible words what to bring him (either money or bast shoes). Or the man, misunderstanding him, in anger answers: „Oh, bring dung". The goblin brings a heap of it, and there is much trouble until the house is cleaned.

[3]: LTA 670(3); LMD I 502(25), I 661(66).

3472. *Pieno aitvaras.* Apsinakvojusi pakeleivė naktį girdi, kaip aitvaras privemia indus varškės, grietinės, sviesto ir kt.; rytą vaišinama, ji nenori valgyti aitvaro produktų.

The Milk-goblin. A woman wayfarer spending the night in the house, hears the goblin vomiting up curd, cream, butter, etc. – filling the utensils with these foods; on the morning she declines to eat the goblin's products offered her.

[11]: LP I 127 nr. 6; LTA 260(515), 262(224), 325(38), 368(121), 462(134, 224, 345, 370), 619(3); LMD I 144(50).

3476. *Kaip atimti aitvaro grobį.* Parodyti nuogą pasturgalį ir greit slėptis po stogu; jei nespėsi pasislėpti, apibers niežais ar utėlėmis, kurių negalėsi atsikratyti.

How to Make a Goblin Surrender bis Booty. One should show it the naked hindmost, then quickly seek shelter under a roof; failing to conceal oneself in time, the goblin would give one the itch or lice, which it is impossible to rid oneself of.

[17]: Bezz. 61–62; LP I 127 nr. 2–3, p. 129 nr. 13, II 130 nr. 1; Wolt. chres. II 319; Liet. myt. 35 nr. 15a; LTA 210(208), 349(45), 720(81); LMD I 144(6), I 294(3), I 502(26), I 561(48), I 978(10), I 999(11).

3477. = est. p. 124 nr. 53. *Bernas išvalgo aitvarų maistą.* Kiaušinienės vieton bernas prideda mėšlo, aitvarai sudegina namus; bernas girdėjo, kur aitvarai žadėjo per gaisrą slėptis (senoje stebulėje), ją irgi įmeta į ugnį, ir aitvarai kartu sudega.

The Hind Who Ate the Goblins' Food. Having eaten the goblins' food (scrambled eggs), the hind puts dung in its place. The goblins in their wrath set the house on fire. The hind, having overheard where the goblins meant to hide themselves (in an old hub) during the fire, casts the hub into the fire, and there the goblins perish.

[30]: Dow-Sylw. II 228; LP I 127 nr. 4; LPY III 328 nr. 199; Wolt. chres. II 319; EO 1891 p. 231 nr. 2; LTA 42(48), 217(113), 219(97), 262(223), 293(972), 324(30), 350(225),

374c(125l), 374d(2114), 395(87), 397(95), 421(104, 117), 449b(11), 462(370, 451, 490, 515), 545(93), 589(4), 619(2); LMD I 130(1), I 294(3), I 318(23[10]), I 627(33).

3478. *Aitvaras ir malėjas.* Bernas arba marti negali rankinėmis girnomis sumalti saiko javų; kam nors pamokius, užmuša grūdus vemiantį „gaidelį".

The Goblin and the Miller. The hind or the daughter-in-law, grihding with a hand-mill, never finishes grinding a measure of grain, as the measure mysteriously remains inexhaustible. On a certain person's advice, the miller kills the grain-vomiting „cock".

[21]: LP I 127 nr. 5, p. 128 nr. 7, II 327 nr. 198; LPY III 327 nr. 198, IV 78 nr. 82; Wolt. chres. II 317; MT V 111 nr. 1252; LTA 42(49, 51), 217(106), 260(393), 272(62), 421(104), 462(308, 515), 724(79); LMD I 144(3), I 294(3), I 301(15), I 661(65), I 978(13).

3485. *Įvairūs pasakojimai apie aitvarus.*

Miscellaneous Stories about Goblins.

[28]: Lang. 419 nr. 5; LP I 128 nr. 8–9, 11, p. 129 nr. 12, 14–15, II 131 nr. 3, p. 133 nr. 21, p. 134–135 nr. 28–29; LTA 10a(59), 42(50), 293(971), 395(88), 397(94), 398(227), 420(129), 462(233, 236); LMD I 561(43–49), I 999(8).

3490. *Kaukai.* Maži žmogeliai ir jų tarnyba; gavę dovanų naujus drabužius, išeina ir nebegrįžta.

Brownies. The wee folks and their services; presented with new clothes, they leave the place and never return.

[17]: N. Preus. Prov. Bl. 1849 Bd. VIII p. 470; LP II 135–137 nr. 1–9, 13; LTA 260(180), 267(12), 619(1); LMD I 133(174–175), I 144(73).

3491–3590. NUMIRĖLIAI[6]
THE DEAD

3491–3500. Giltinė
Death

3491. *Giltinė matomame pavidale.* Mato giltinę, ateinančią į sergančio žmogaus namus, nepažindami parodo jai kelią, šunes nuloja, ligonis tuoj ima merdėti.

Death in a Visible Shape. Death is seen coming to the house of a sick man, and, not being recognised as such, is directed on its way; dogs bark after it; the patient dies very soon.

[18]: LV 35–36 nr. 5–8, p. 37 nr. 11, p. 44 nr. 16, p. 45 nr. 18–19, p. 53 nr. 54; LTA 42(63), 279(156); LMD I 133(66–67, 70), I 144(72), I 330(2, 9, 10).

3492. Plg. liv. p. 44 nr. 40–43. *Mirties pranešimas.* Mirusieji (pati Giltinė) praneša gyviesiems, kada jie mirs. Mirtį pranašauja garsai, paukščiai, gyvuliai, šmėklos ir t.t.

Messages of Death. The dead (Death itself) inform the living as to when they shall die. Death predicting sounds, birds, animals, spectres, etc.

[41]: Lang. 444 nr. 26; LV 36 nr. 9–10, p. 41 nr. 2, p. 42–44 nr. 6–14, p. 45–49 nr. 20–39, p. 51 nr. 47, p. 52 nr. 48–51, p. 54 nr. 55; LMD I 133(65, 68).

3493. *Žirklės grabe.* Siuvėjas sirgdamas prašo įdėti į jo grabą žirkles – jis nori nukirpti Giltinei liežuvį.

[6] Žr. J. Balys. Gyvi numirėliai. – *Vairas*, 1936, nr. 6, p. 611–625.

The Scissors in the Coffin. A dying tailor requests that a pair of scissors be put into his coffin - he wishes to cut off Death's tongue.

[5]: LV 30 nr. 2, p. 266 nr. 160; LTA 262(51); LMD I 561(222), I 661(60).

3494. Plg. lap. p. 53 nr. 121. *Maro deivės.* Gražios mergos važiuoja karietoje, pakinkytoje keletu arklių. Klausia prie langų: „Ar jūs miegat?" - „Miegame". - „Miegokit"... Visi išmiršta. Jei atsako: „Dievą garbinam", lieka gyvi.

The Godesses of Pestilence. Beautiful girls ride in a carriage drawn by a team of horses. Enquire at people's windows: „Are you a sleep?" - „Yes, we are sleeping". - „You shall sleep". They all die. If they answer: „We are worshipping God", they are spared.

[10]: Siem. 126 nr. 132; Dow-Sylw. I 324; LV 39-40 nr. 15-17; LTA 198(346); LMD I 144(33, 35, 62), I 554(2).

3495. = est. p. 136 nr. 95, liv. p. 45 nr. 44-45. *Mirtis ieško aukos.* Žmogus girdi balsą: „Mirtis yra, priežasties nėra". Arba: „Jau yra laikas, o žmogaus nėra". Atsitinka nelaimė.

Death Seeking a Victim. The man hears a voice: „Death is come, but cause there is none". Or: „The hour has struck, but there is no one to take". A calamity takes place.

[12]: Lang. 418 nr. 4; Dow-Sylw. II 419; LV 371-373 nr. 169-175; LTA 42(65), 578(21); LMD I 324(19).

3500. *Įvairu apie Giltinę ir mirtį.*

Other Things about Death.

[7]: Kar. XII 32 nr. 68; Dow-Sylw. I 217, 252; LP I 124 nr. 2; LPY IV 288 nr. 229; LV 30 nr. 1, p. 38 nr. 12.

3501. *Mirštančiųjų svečiai.* Miršta žmonės mato jų aplankyti arba nusivesti atėjusius seniau mirusius pažįstamus, įvairias dvasias, šventuosius.

The Guests of the Dying. The dying see their former dead friends, various spirits or saints, who come to visit or take them away.

[25]: LV 54-60 nr. 1-24, p. 79 nr. 17.

3502. *Mirusio žmogaus atsisveikinimas.* Tik ką miręs žmogus pasirodo gyviesiems savo paprastu pavidalu, tarsi norėdamas atsisveikinti su savo artimaisiais.

The Dead Man's Farewell. A man just dead appears to the living in his former appearance, as if wishing to bid his nearest of kin farewell.

[11]: LV 44 nr. 15, 17, p. 49 nr. 40-41, p. 50 nr. 42-44, p. 51 nr. 45-46, p. 53 nr. 53, p. 132 nr. 13.

3503. *Žmogaus siela nenori skirtis nuo gyvųjų.* Mirusiųjų sielos dar kurį laiką lieka namuose ir toje aplinkoje, kur žmogus gyveno, dalyvauja savo šermenyse, dvasiaregiai gali jas matyti.

Man's Spirit is Reluctant to Depart from the Living. The spirit of the dead man for some time remains in the house and the surroundings he lived in; attends at his own funeral wake. Ghost-seers often see such spirits.

[31]: LV 88-94 nr. 1-24, p. 111-112 nr. 1-7.

3504. *Nuo kūno atsiskirianti siela.* Ji verkia, išeidama iš kūno. Pridėjus ausį prie slenksčio, galima girdėti.

The Soul Leaving the Body. Making its departure from the body, weeps. Were an ear put close to the door-sill, the Weeping could be heard.

[3]: LTA 607(94); LMD I 540(10), I 561(223).

3505. = liv. p. 45 nr. 51. *Mirusieji lanko gyvuosius.* Mirusieji grįžta prie gyvųjų, kartais nematomi (juos jaučia gyvuliai, ypač šunys ir arkliai, tada jie loja arba prunkščia, baidosi), bet dažnai yra ir visiems matomi, galima juos pažinti, dėvi tais pačiais rūbais, su kuriais buvo palaidoti. Kartais jie kalba, bet neleidžia prisiliesti. Paprastai nieko blogo nedaro.

The Dead Visit the Living. The dead, sometimes in invisible shapes, return to visit the living (their presence is felt by animals, especially dogs and horses; at such times they start to snort, shy or bark). But often they are seen by all. They are recognizable by their former features; they wear the same clothes they were buried in. Sometimes they talk, but never permit any one to touch them. Usually they do no harm.

[73]: LV 60–62 nr. 1–8, p. 67–73 nr. 1–26, p. 94–7 nr. 1–8, p. 97–104 nr. 1–31.

3506. *Laikinai miręs ir vėl atgijęs žmogus.* Pasakoja, ką pergyveno jo nuo kūno atsiskyrusi siela.

The Dead Man Who Came Back to Life. Relates what his soul experienced during its temporary separation from the body.

[4]: LV 62 nr. 9 = LMD I 561(243); LTA 284(437); LMD I 561(244), I 609(1).

3507. *Televizija ir nujautimas.* „Dabar mano vyras krito nušautas" ir pan.

Clairvoyance and Premonition. „My husband has been shot dead this instant" (and the like).

[7]: LV 40 nr. 1, p. 41 nr. 3–5; LMD I 133(71–72, 79).

3510. = liv. p. 48 nr. 66–69. *Dvasiaregiai.* Ketvirtadienį gimęs ir sekmadienį pakrikštytas (arba atvirkščiai) žmogus gali matyti dvasias (mirusiųjų sielas) ir su jomis šnekėtis. Dvasias mato ir buvęs miręs, bet vėl atgijęs žmogus arba padaręs tam tikrą magišką veiksmą. Dvasios jiems nieko blogo nedaro, tik žmogus nejaukiai jaučiasi, visur matydamas dvasias – turi joms lenktis iš kelio, kartais net nešioti jas ant savo pečių. Dažnai jiems yra uždrausta pasakoti apie savo regėjimus arba galima pasakyti tik „tris žodžius". Dvasiaregiai paprastai esti psichiškai nesveiki žmonės.

Ghost-Seers. A man born on a Thursday and christened on a Sunday (or the reserve) has the power of seeing ghosts and conversing with them. Ghosts are visible to persons returned to life or to those who have performed some magic action. Ghosts are harmless, but ghost-seers feel uncomfortable seeing ghosts everywhere – they are obliged to stand out of their way, and sometimes even to carry them on their backs. Very often they are forbidden to relate their visions or to tell only „three words". Usually ghost-seers are weak-minded persons.

[50]: Lang. 448 nr. 28; LV 73–88 nr. 1–47, p. 112 nr. 8–9.

3511. *Dvasios keršija dvasiaregiams.* Kas tyčiomis nori pasidaryti dvasiaregiu, tą dvasios persekioja: turi jų klausyti, jas nešioti (žr. mt. 3425), dažnai tokį žmogų ir visai užkankina, jei jis nesužino priemonių, kaip galima nuo dvasių atsikratyti.

Ghosts Take Revenge upon Ghost-Seers. Those who purposely wish to make themselves ghost-seers are persecuted by ghosts: are made to obey and carry them (see

Mt. 3425), and are frequently tortured to death, if they find no means of escape from them.

[7]: LV 75 nr. 7, p. 131–132 nr. 6–10; LTA 36(33).

3512. *Dvasių apsėstieji.* Žmogus išsigąsta numirėlio ir suserga dvasių (numirėlių) persekiojimo manija: neva dvasių liepiamas atlieka sunkius ir nemalonius darbus, kankina pats save, tarsi dvasių kankinamas rėkia ir draskosi ir pan. (Plg. mt. 3368.)

A Ghost Mania. A man scared of a corpse becomes a victim of ghost persecution mania: performs many hard and unpleasant tasks which he imagines the ghosts order him to do; tortures himself, screaming and raging about, making as if the ghosts were really torturing him. (Cf. Mt. 3368.)

[10]: LV 132–135 nr. 11–20.

3513. *Dvasių iššaukėjai.* Galima dirbtiniu būdu iššaukti iš kapo šmėklą (dvasią). Ji paprastai persekioja iššaukėją.

Ghost Summoners. In an artificial manner a ghost can be summoned from the grave. The ghost usually persecutes the summoner.

[8]: Lang. 442 nr. 24; Dow-Sylw. II 98; LV 104–106 nr. 1–4; LTA 600(192[6]); LMD I 628(10).

3518. *Laukinė dvasių medžioklė* (*Wilde Jagd*). Naktį mato su triukšmu traukiantį medžiotojų, karių ar tiesiog dvasių būrį.

The Wild Hunt. At night a noisy band of hunters, warriors or actually ghosts, is seen passing by.

[20]: LV 120–121 nr. 1–5, p. 121–126 nr. 1–13, p. 164 nr. 14, p. 188 nr. 58.

3519. *Žmonių aukos.* Negali nutiesti kelio, pastatyti bažnyčios; prisisapnuoja, jog reikia paaukoti žmogų – pakasti po pamatais ir pan.

Human Sacrifices. Failure is met with in the task of building a road or church; the builder learns in a dream that a human sacrifice is the price of success – the victim must be buried under the foundation (or the like).

[2]: LTA 581(5), 600(15).

3520. = est. p. 137 nr. 99, liv. p. 61 nr. 155. *Žmogaus siela vabalėlio pavidalu.* Iš miegančio žmogaus burnos išskrenda vabalėlis (plaštakė, bitė) ir po kurio laiko vėl grįžta. Pabudęs žmogus pasakoja sapną.

Man's Spirit in Shape of Insect. An insect (butterfly, bee) flies out of the sleeping man's mouth and after a while comes back again. When the man wakes, he relates his dream.

[8]: LV 63 nr. 10; MT V 44; LTA 42(68), 260(412), 420(111), 430(27); LMD I 561(228, 245).

3525. *Nereikia mirusių verkti.* Motina labai verkia savo mirusio sūnaus. Jis pasirodo sapne ir sako motinai: „Nustok verkus, nes aš poilsio negaunu – mano rūbai vis šlapi nuo tavo ašarų".

One must not Weep over the Dead. A mother weeps very much over the death of her son. He appears to her in a dream and says: „Cease crying: I cannot rest in peace; my clothes are continually wet with your tears".

[11]: LV 113 nr. 10; LTA 284(604), 294(10, 21), 499(2), 539(8), 600(202[3]); LMD I 133(32, 83), I 538(6), I 641(11).

3526. *Žmonos verkia savo mirusiųjų vyrų.* Jie ateina padėti joms darbą dirbti (palydėti) ir galop ima jas smaugti, jei nesuskuba laiku pabėgti. Panašiai atsitinka su mylimojo verkiančia mergina (plg. mt. 365) ar motinos verkiančiais našlaičiais.

Wives Weeping over their Dead Husbands. The dead men come to help their wives with their work (or to accompany them); they finally attempt to strangle them, if the latter do not make a timely escape. The same often happens to girls weeping over their sweethearts (Cf. Mt. 365) or to orphans sorrowing over their dead mothers.

[10]: LPY II 214 nr. 136; LV 342 nr. 89, p. 343 nr. 91a; 270(578), 398(226, 231), 420(100), 422(166), 539(37); LMD I 627(64).

3527. *Mirusi motina rūpinasi vaikais.* Mirusi motina naktį ateina nuprausti ir pavalgydinti savo vaikus; tai pamačiusi pamotė ryžtasi geriau prižiūrėti našlaičius arba motina atsiliepia iš kapo ir ramina ją apverkiančius vaikus.

A Dead Mother's Care for her Neglected Children. The dead mother comes at night to wash and feed her children. Seeing this, the stepmother is impressed and resolves to take better care of the children or the dead mother speaks up from the grave and comforts the children who weep over her.

[6]: LTA 19(12), 294(18), 364(8), 662(192–193), 692(17).

3530. = est. p. 114 nr. 6. *Mirusiu apsimetęs ir tikras numirėlis.* Mirusiu apsimetęs bernas sužino, kur mirdamas jo ponas paslėpė pinigus arba iškvočia, kaip galima apsisaugoti nuo vaidulio.

The Sham and the Really Dead Man. The servant, by playing dead, learns where his master had, before dying, concealed his money, or by clever interrogation derives knowledge of how to protect himself against his master's ghost.

[8]: LV 257 nr. 22, p. 266 nr. 27; MP II 59; LTA 260(44, 123), 262(2), 327(3), 465(13).

3531. Plg. span. 836 *G. *Keršijąs numirėlis.* Numirėlis keršija už jo valios neišpildymą, už apšmeižimą, kam vedė kitą, keršija nusižudęs nelaimingas įsimylėjėlis ir t.t.

The Dead Avenge themselves. They take revenge upon the living: for disregarding their last wishes, for defamation, for marrying another, for having had to commit suicide because of unhappy love, etc.

[8]: LV 126 nr. a; LTA 260(394), 368(186); LMD I 133(93, 141), I 479(7), I 611(20), I 659(20).

3532. *Numirėliai keršija už jų ramybės trukdymą:* už lavono žalojimą ir niekinimą, pvz., susiderėjus parnešti iš kapų numirėlį.

The Dead Take Revenge upon those who Dare Violate their Peace: for injury to or abuse of the corpse, e.g., when for a wager it is taken from the grave.

[12]: Wolt. chres. II 485 nr. 125; LV 129 nr. 4, p. 278 nr. 54; LTA 42(66), 70a(1120), 260(389), 462(24, 261, 263), 619(96), 670(11); LMD I 133(89).

3533. = liv. p. 47 nr. 59. *Numirėlės brangenybių vagys.* Nukerta numirėlei pirštus su žiedais, ji naktį ateina po langu ir gieda (plg. mt. *163). Arba numirėliai persekioja vagį bažnyčioje, jis slepiasi ant viškų. Grabai lipa viens ant kito iki viškų. Gaidžio giedojimas išgelbsti. (Plg. mt. 990.)

Robbing a Dead Woman of her Jewelry. To get the rings, the thief chops off the corpse's fingers; the dead woman comes to sing under his window (Cf. Mt. *163).

Or: persecuted by the dead in church, the thief takes refuge in the gallery; the coffins climb up, one on top of the other, to the gallery. Cock-crow saves the thief. (Cf. Mt. 990.)

[10]: Dow-Sylw. I 196; LV 130 nr. 5, p. 269 nr. 32; LTA 260(106), 262(52), 270(523), 279(21), 356(189); LMD I 611(1–2).

3534. = est. p. 116 nr. 16, liv. p. 47 nr. 60. *Drąsuolės derybos.* Susidera naktį parnešti ką nors iš kapų. Manydama, kad atėjo jos pagąsdinti, nutraukia vaiduokliui kepurę, paklodę, marškinius ir pan. Numirėlis ateina atsiimti savo daiktų (liepia ten pat nunešti). Dažniausiai drąsuolė praranda savo gyvybę.

The Brave Girl's Wager. She wagers to go at night to the cemetery and bring something from it. Thinking it is some one purposely come to scare her, she pulls off the ghost's cap, shirt and shroud (or other articles). The dead man comes to claim his possessions (bids her bring the things back herself). Usually the daring girl loses her life.

[29]: LV 127–128 nr. 1–2, p. 269 nr. 31; LTA 260(388), 270(579), 272(65), 294(30), 325(66, 70), 350(181), 370(74), 422(46), 449b(176), 457(228), 462(239, 407), 494(18), 539(7), 578(27), 619(72); LMD I 133(94, 290), I 479(8), I 598(3), I 635(2), I 659(23), III 46c(7), III 83(7), III 114(23).

3538. = liv. p. 70 nr. 211. *Vaikščiojančios ugnelės (žaltvykslės).* Kas jas sunaikina (dažniausiai šaudamas), tam žiauriai atsikeršija – naktį apuosto juodas katinas, rytą randa negyvą, sulaužytais kaulais ir pan.; tos ugnelės esančios mirusių sielos arba išniekintos ostijos dalelės.

Will-o'-the-wisps. Terrible revenge is taken upon the miscreant who dares to destroy these (usually by shooting) – at night a black cat comes to sniff at the offender, and next morning he is found dead, his bones broken to pieces (and the like); will-o'-the-wisps are said to be the souls of the dead or abused particles of the Host.

[15]: LTA 284(588, 612, 614, 620–622, 627, 645), 370(75), 407(1), 462(398), 552(808, 814), 600(33^{14}); LMD I 605(42).

3540. = liv. p. 47 nr. 63. *Vaiduoklis neleidžia miegoti:* nutraukia miegančiam žmogui apsiklojimą.

The Ghost Disturbing the Sleeper: pulls off blanket from sleeper.

[3]: LV 285 nr. 17; LTA 450(114), 452(124).

3541. *Perspėjąs balsas:* „Pasitrauk iš čia!.. Ar gražu gulėti ant savo tėvų kaulų!.". ir pan.

The Warning Voice: „Begone from here!.. How dare you lie on the bones of your fathers!.." (and the like).

[6]: LTA 11(24, 29, 41), 284(636), 447(100^{10}), 452(112).

3542. = est. p. 121 nr. 35, liv. p. 53 nr. 97. *Imtynės su vaiduliu (numirėliu).* Kiek tas žmogus gyvas būdamas turėjo jėgos, tiek turi ir jo vaidulys. Žmogus: „Pone Dieve ir visi šventi, padėkit man!" Vaidulys: „Kam tu su taip daugeliu, eikim viens ant vieno, kaip pirma". Arba parmetant vis reikia sakyti „viens", tada vaidulys silpnėja.

The Combat with a Spectre (Dead Man). The ghost has the same strength his body possessed before death. The man: „God Almighty and all ye saints, help me!" The ghost: „Why such a crowd; let it be man to man as before". Or when knocking

down the spectre, one must always say „one", as this helps to weaken the spectre's strength.

[31]: Dow-Sylw. I 146, 327; LV 237–239 nr. 1–7, p. 242 nr. 13, p. 266–267 nr. 27–28, p. 268 nr. 30, p. 346–347 nr. 99–101; Dor. 74 nr. 56; LTA 77(9), 262(50), 321(9), 324(23), 325(80–1), 374d(2032), 452(134); LMD I 184(2), I 301(7), I 312(30), I 318(1), I 661(11–12).

3543. = est. p. 114 nr. 7. *Vaidulys nužudo jaunavedžius.* Gyvas žmogus atsigula į tuščią numirėlio grabą ir tol jo atgal neleidžia, kol vaidulys nepasako, kaip galima jo nužudytuosius žmones atgaivinti. Arba vaidulys vedasi kartu su savim sugautą gyvą žmogų, nužudo miegančią porą, pats geria jų kraują ir jam liepia gerti, nori įsitraukti gyvą žmogų į kapą, kuris vos išsigelbsti.

The Spectre Kills a Newly-wed Couple. A living man takes the spectre's place in the coffin, and refuses to leave it until the latter tells him how to resuscitate the murdered couple. Or accompanied by a living man, the spectre (vampire) kills persons in their sleep, drinks their blood, and commands his companion to do likewise; tries to drag the man into his grave; the latter barely escapes alive.

[16]: LTA 47(5), 217(138), 260(34), 262(208), 272(49), 284(516), 368(46), 413(4), 422(80–81), 426(74), 544(317); LMD I 144(79), I 395(2), I 547, I 585(1).

3546. *Kaip atsikratyti vaiduliu.*

How to get rid of the earth-bound dead.

A. *Reikia nukirsti lavonui galvą ir padėti tarp kojų.*

The head of the corpse should be chopped off and placed between the legs.

[27]: LV 238 nr. 3–4, p. 240–241 nr. 9–10; LTA 28(333), 284(524, 564, 600), 318(20), 337(20), 350(223), 410(82), 439(50), 452(71, 118), 462(229, 238), 481(44), 545(88), 552(607), 600(11, 29), 607(93), 619(106); LMD I 271(2), I 398(1), I 817(15).

B. *Perkalti vaidulio karstą šermukšnine lazda (das Pfählen).*

A rod of the rowan-tree should be nailed across the dead man's coffin.

[5]: LV 240 nr. 8; LTA 11(109), 358(596), 462(351); LMD I 817(15).

3547. *Numirėlis išsigąsta nepaprastų vestuvių.* Miręs vyras vaidenasi – grįžta namo; kitų pamokyta, jo žmona ima puoštis ir numirėlio klausiama, kur eisianti, atsako: „Kūmas su pode ženijasi, eisiu į vestuves"; numirėlis išsiskubina ir daugiau nebegrįžta; tokios vestuvės esanti didžiausia nuodėmė.

The Dead Man Scared by an Unusual Wedding. A dead man haunts his wife. On some one's advice, the wife starts to dress herself, and when the dead husband asks her, where she intends going, she answers: „A Godfather is marrying his goddaughter – I am going to the wedding"; the ghost immediately takes himself off, never to return. Such marriages are deemed a dreadful sin.

[3]: TD I 95; LTA 438(110), 470(18).

3548. *Du numirėliai ir gyvas žmogus.* Vienas numirėlis nori nusmaugti gyvąjį, kitas jį gina, abu grumiasi.

Two Dead Men Struggle over a Living Man. One dead man wants to strangle a living one; another dead man comes to the rescue; both the dead men engage in a grim struggle.

[4]: LTA 358(599), 405(294), 425a(117), 619(153).

3555. *Atgailaujančios sielos.* Prašo gyvųjų patarnavimo, kad būtų išganytos: pasimelsti, prašnekinti tam tikra fraze, išdalinti jo paslėptą turtą pavargėliams, grąžinti skolą, ką nors atsiprašyti ir pan.

Penitent Souls ask the living to render them certain services for their redemption from purgatory. E.g., praying for them, addressing them by a special phrase, distributing their treasures (concealed before death) to the destitute, repaying their debts, making apology on their behalf to certain wronged persons, etc.

[48]: Kar. XI 259 nr. 21, p. 274 nr. 31; Dow-Sylw. I 30; ŽS 1894 p. 252 nr. 4 = LPY II 7 nr. 6; LPY IV 30 nr. 28, p. 32 nr. 30, p. 33 nr. 31; LV 27–28 nr. 29–30, p. 128 nr. 3, p. 267 nr. 29; Žv. 1931 p. 483; LTA 11(102), 28(334), 47(4), 68(331), 265(210), 270(519), 270(557), 272(48), 279(148), 294(20, 23, 28–29), 322(185), 325(67), 350(175), 366(152), 370 (59), 372(30), 395(58), 397(44), 406(263–264). 413(31–32), 422(167), 462(37, 413), 489(32), 552(760, 810), 578(18), 619(130); LMD I 540(4), I 591(2), 611(21).

3556. = span. 760 *C. *Šykštuolio kunigo vėlė:* prašo patarnauti mišioms – gyvas būdamas, jis nelaikė klapčiuko.

The Ghost of an Avaricious Priest: asks a man to assist him in the celebration of Mass – when he was alive, he never engaged the services of a ministrant.

[15]: Dow-Sylw. I 91; Wolt. chres. II 336 nr. 78; Žv. 1932 p. 331; LTA 28(337), 32(26), 69(512), 70a(1119), 262(192), 294(17), 298(643), 322(186), 449b(175), 452(130), 539(13); LMD I 6(17).

3557. Plg. lap. p. 40 nr. 3. *Krikšto prašančios vaikų sielos* (dažniausiai tik ką gimę nužudyti mergų vaikai).

Children's Souls Asking Baptism (usually souls of newly-born and murdered illegitimates).

[22]: LV 206 nr. 14–15; LTA 217(111), 284(605, 613), 294(15), 350(258), 413(21), 422(43), 452(73), 462(244), 481(51), 552(812, 828), 600(122); LMD I 133(122), I 144(57, 64), I 330(8), I 538(8), I 591(6), I 635(3).

3558. = est. p. 113 nr. 2, fin. p. 39 nr. 1, liv. p. 48 nr. 64–65. *Numirėlių mišios.* Tam tikrą dieną (per Vėlines) vidurnaktį numirėliai renkasi bažnyčion melstis.

Dead Men's Mass. On a certain day (All Souls Day), at midnight, the dead assemble in church to pray.

[41]: Lang. 446 nr. 27; Dow-Sylw. I 90; LV 113–115 nr. 1–15, p. 115–120 nr. 1–12; TD I 94; LTA 28(337), 274(41a), 284(618), 294(2, 6, 9), 322(176), 409(44), 619(141); LMD I 133(208), I 538(11).

3560. = liv. p. 72 nr. 216. *Barzdota pana.* Vaidenasi, apsinakvoja drąsuolis, kuris nuskuta baidyklei barzdą – tuo būdu pats išsigelbsti ir ją išgelbsti iš užkeikimo. Esti apdovanojamas.

The Bearded Lady. A fearless man spends the night in a haunted house. By shaving the beard of the spectre, he saves his own life and takes the curse off the spectre. Is rewarded.

[14]: Lang. 450 nr. 29; Dow-Sylw. I 204, II 260; Wolt. chres. II 337 nr. 79; LTA 211(4), 260(77–78), 270(533), 381(121), 422(75), 550(40); LMD I 139(6), I 209(16), I 538(4).

3565. *Nereikia liesti pakaruoklių.* Numovė pakaruokliui batus ir nuvilko milinę, naktį atėjęs reikalauja: „Atiduok batus ir šinelį, nes man šalta gulėt". Arba kareivis, radęs pakaruoklį, nuleido jį nuo virvės. – „Ne tu pakorei, ne tu ir nuleisk", persekioja kareivį. (Plg. mt. 366).

The Hanged Should not be Touched. A corpse robbed of its coat and boots comes at night to the thief and demands: „Return me my coat and boots; it is very cold to

lie without them". Or a soldier who has taken down the hanged man is later persecuted by him: „You did not hang me, you had no right to take me down". (Cf. Mt. 366).

[2]: LTA 462(392); LMD I 144(74).

3566. *Pakaruoklis gelbsti jaunikaitį.* Perspėja, kad nejotų pas merginą, nes jį kai kas norės nušauti. Pakaruoklis vietoj jaunikaičio- jam tenka šūvis.

A Hanged Man Helps the Youth. Warns him against riding to his girl, as some one will shoot him there. The hanged takes the youth's place - receives the shot.

[5]: LTA 350(176), 409(48), 421(110), 544(282), 724(81).

3570. *Svečias iš ano pasaulio.* Du draugai susitaria, jog kuris iš jų pirmas mirs, tas ateis kitam pranešti, kas dedasi kitame pasaulyje (ar yra pragaras ir pan.). Miręs draugas ateina ir skundžiasi, jog sunkiai kenčiąs, kur prisiliečia gyvąjį, tose vietose lieka įdegintos pirštų žymės.

The Guest from the Other World. Two friends pledge themselves, that the first to die shall inform the other as to what is going on in the other world (whether hell really exists). The dead friend comes to complain of his sufferings - burned finger-marks are left where he touches the living man.

[3]: LTA 294(13, 19), 322(169).

3590. plg. liv. p. 46 nr. 55. *Ramybės neturį numirėliai vaidenasi.* Vaidenasi nenatūralia mirtimi mirę ir ne kapuose palaidoti žmonės: pakaruokliai, nusižudėliai, nusidėjėliai, girtuokliai ir pan. Dažnai jie prašo, kad jų lavonus tinkamai palaidotų.

The Restless Dead. Souls of persons who have died an unnatural death - by suicide, excessive drink, hanging, or the like - and who have not been buried in hallowed ground, come to haunt the living. Usually they ask for a decent burial of their remains.

[109]: Dow-Sylw. I 82, 155; LV 135-142 nr. 1-23, p. 142-157 nr. 1-40; LTA 11(37-38, 50-51), 28(334), 218(75), 219(94), 279(62), 322(174-175), 325(83-84), 358(598), 370(77), 397(1, 56), 421(2), 430(6), 499(24), 619(83, 139); LMD I 92(3), I 133(69, 77, 81, 124-125), I 538(5), I 611(5, 18), I 622(14), 627(79, 80, 93, 97), I 628(2, 6, 7, 9), I 635(1), I 641(9, 10), I 813(2), I 848(7).

3591-3610. PRAKEIKIMAI
CURSES

3591. Plg. rus. *813 A. *Išsipildę prakeikimai.* Tėvas (motina) supykęs prakeikia vaiką: „Kad tu pasikartum", „Kad tu kiaurai žemę nueitum" ir pan., užkeikimas išsipildo. (Plg. mt. *445.)

The Curses that Came True. An angry father (mother) curses his child, e.g., „Would that you hang yourself", „Would that you sink into the earth", etc.; the curse comes true. (Cf. Mt. *445.)

[15]: Iv. kal. 1862 p. 25; LV 207-209 nr. 1-5; Bar. 325; Žv. 1928 p. 5; LTA 325(61-62), 337(14), 452(64), 545(80); LMD I 480(10), I 528(5).

3592. *„Pabučiuok mane".* Užkeikta karalaitė prašo, kad ją pabučiuotų; kai reikia bučiuoti, ji pavirsta bjaurybe (rupūže ir pan.); išsigandęs vyras neišdrįsta nė per šilkinę skepetą jos pabučiuoti ir bėgdamas girdi dejavimą, jog ji amžinai žuvusi arba turėsianti vėl ilgus amžius vargti.

„Kiss Me". The enchanted princess asks to be kissed; when the man is prepared to kiss her, she changes into a horrible creature (toad or other); he cannot bring himself to kiss her even through a silken kerchief; on going away he hears her

moaning in despair and lamenting over her sad fate of again having to wait many long years for another chance of being saved.

[24]: Lang. 421 nr. 7; Dow-Sylw. I 96, 113, 137, 232, II 402; LV 158 nr. 2, p. 159 nr. 5–6, p. 163 nr. 13, p. 164 nr. 15, p. 167 nr. 19, p. 176 nr. 29, p. 177 nr. 31, p. 186 nr 49, p. 188 nr. 59, p. 193 nr. 71, p. 197 nr. 83; GK 1935 p. 304; LTA 395(57), 462(322), 552(411), 601(13); LMD I 998(3).

3593. Plg. Aa-Th. 1645. *Kareivis sapnuoja sapną*: turįs kasti kalną (po tiltu), ten rasiąs duris ir urvą, tam tikrai pasielgęs, galėsiąs išvaduoti užkeiktuosius ir laimėti didelius turtus; paprastai nepavyksta, neišlaikius kokios nors sąlygos.

A Soldier Dreams: he should dig a certain hill (or under a certain bridge), where he would find a door leading to a cave, and under certain conditions would be able to disenchant the beings therein and gain for himself great treasures; he never succeeds in the task, owing to his leaving some condition unfulfilled.

[11]: LV 172 nr. 25; LTA 98(3), 267(7), 270(558), 284(639), 395(62), 407(38), 430(385), 552(1093), 581(7), 619(24).

3594. *Piemuo lenda urvu į kalną.* Išdykaudami piemenys įmeta vieno iš jų kepurę į urvą kalno viršūnėje; įlindęs į kalną ieškoti savo kepurės, piemuo randa senuką, kuris pripila jo kepurę pilną aukso; kitas tyčiomis įmeta savo kepurę ir įlindęs jos pasiimti, grįžta sunkiai sužalotas.

The Shepherd Boys and the Cave in the Hill. Playing about, one of the boys throws the cap of another into the cave on the top of the hill; the boy crawls into the cave to look for his cap; he meets an old man, who fills his cap with gold; another boy, who on purpose throws his cap into the cave, returns badly injured.

[19]: Dow-Sylw. I 291; LV 174 nr. 27, p. 180 nr. 35, p. 185 nr. 48; LTA 11(8), 260(158), 284(609–611), 322(159), 405(309), 407(42), 421(88), 430(29, 261, 384), 491(4), 581(6), 619(113).

3595. *Kalne (piliakalnyje) užburta kariuomenė.* Kalne miega užburtas koks nors kunigaikštis su savo kariais. Jis yra palaidotas trejopame karste: aukso, sidabro ir vario. Juos gali išvaduoti tam tikru būdu gyvas žmogus arba, atėjus laikui, jie patys nubus – iškils sunkią valandą krašto vaduoti. Naktį žmonės mato apie kalną jodinėjančius ir besikaunančius keistus karius. Kartais į kalną patenka gyvas žmogus, kuris ten randa daug nematytos kariuomenės. Jį klausia: „Ar jau laikas?" Nesupratęs klausimo, žmogus atsako: „Dar ne laikas". – Kariuomenė lieka neatburta.

The Enchanted Army within the Hill (Camp Hill). A certain duke and his warriors lie there in enchanted slumber. The duke rests in a triple coffin: of gold, silver, and copper. A human being could, under certain conditions, break the enchantment, or, when the time will be at hand, the enchanted will themselves wake up from their slumbers – they will come forth to the aid of their country when she will be in dire peril; at night people see the phantom army riding and fighting around the hill. Sometimes a human being, chancing to get inside the hill, sees the strange army. He is asked: „Is it time?" Misunderstanding the question, the man answers: „No, not yet". – The army remains in enchantment.

[13]: Žv. 1928 p. 168; LV 164 nr. 15a, p. 166 nr. 17, p. 191 nr. 64; LTA 372(75–76), 374c(1455), 374e(2691), 407(39, 40), 462(192), 601(14), 619(125).

3600. *Įvairu apie užkeiktus piliakalnius.*
Miscellaneous Stories of Enchanted Camp Hills.

[25]: LV 160 nr. 9, p. 162 nr. 10, p. 166 nr. 16, p. 172 nr. 25, p. 186 nr. 51, p. 192 nr. 68, p. 194 nr. 73; LTA 374e (2687, 2699, 2839–2843, 2960, 2967–2968), 381(126), 430(32, 156), 447(102), 481(46), 581(12–13), 578(2).

3602. *Piliakalniai nėra nukasami.* Kiek nukasa, pernakt vėl susilygina, arba balsas naktį sapne perspėja, kad nekastų, nes įvyks kokia nors nelaimė.

Camp Hills Show Resistance against Would-be Diggers. The earth previously dug out is mysteriously replaced overnight or the digger is warned in his dreams by a voice bidding him stop digging, or some kind of misfortune will befall him.

[7]: LV 159 nr. 4, p. 163 nr. 13, p. 174 nr. 27; LTA 350(214), 372(73), 381(191), 581(8).

3605. = est. p. 135 nr. 89, liv. p. 75 nr. 243. *Keliauja ežerai.* Ežeras keliauja oru kaip debesis; atsitiktinai įminus jo vardą, nukrenta žemėn (taip aiškinama daugelio ežerų vardų kilmė).

Travelling Lakes. The lake travels in the form of a cloud; accidentally called by its name, it drops to earth (such is the explanation given concerning the origin of the names of many lakes).

[37]: Lang. 426 nr. 11; Dow-Sylw. I 388, II 418; EO IV nr. 6; LV 374–376 nr. 181–184, p. 377 nr. 187; LTA 28(351), 35(55), 186(33), 284(571, 586), 293(408), 322(162), 325(86), 374e(2690, 2838), 447(105), 449a(133), 449b(188), 452(127–128), 491(7), 522(41), 581(1), 601(12), 619(122, 126, 147), 692(27); LMD I 315(2), I 316(26), I 605(2), I 656(7), I 897(39).

3610. = est. p. 134 nr. 86–87, liv. p. 76 nr. 252. *Paskendę miestai, dvarai, pilys, bažnyčios, varpai.* Tam tikru metu trumpam jie vėl iškyla paviršiun; pastangos juos išgelbėti nueina niekais dėl kokios nors padarytos klaidos (šie pasakojimai visada siejami su kuria nors vieta).

Towns, Manors, Castles, Churches, and Bells Swallowed up by the Earth. At certain periods they reappear for a short time on the surface of the earth; all efforts to save them turn to no account through some error made by the would-be rescuer (tales of this kind are generally attached to certain places).

[39]: Siem. 80 nr. 78; LV 167 nr. 18, p. 185 nr. 47, p. 198 nr. 84, p. 380 nr. 190, p. 381 nr. 192; LTA 11(58), 219(96), 274(49), 284(572, 577, 590, 629), 325(74), 338(666), 374e(2844), 381(125), 407(41), 447(104, 106), 452(126, 129), 573(6), 581(4), 601(8, 10, 17), 613(158), 619(69, 74, 78, 97, 100, 127), 720(23); LMD I 182, I 814(1, 3, 7).

3611–3650. PASLĖPTI IR UŽKEIKTI PINIGAI
HIDDEN AND CURSED MONEY

3611. = est. p. 128 nr. 64, liv. p. 72 nr. 220. *Ta pati ranka.* Senis prieš mirtį slepia pinigus ir užkeikia, jog tik ta ranka, kuri padėjo, galėtų juos ir paimti; numirėlio ranka atkasa paslėptus pinigus.

The Same Hand. Before dying, an old man hides his money and curses it: „Only the hand that hid this money shall take it"; the money is dug out with the dead man's hand.

[18]: LP II 126 nr. 63, p. 127 nr. 69; LPY II 75 nr. 77; LV 243 nr. 15; EO 1891 p. 231 nr. 1; Tž II 259; LTA 260(535), 337(9), 339(26), 366(156), 372(67), 452(117), 507(12), 545(77), 552(806); LMD I 137(10), I 627(87), I 998(11).

3612. = est. p. 128 nr. 63, liv. p. 72 nr. 219. *Reikalauja galvų.* Slėpdamas pinigus užkeikia, jog norįs juos paimti turės padėti devynias ar dvylika galvų; padeda žvirblių galvas.

Heads Demanded. Hiding the money, curses: „Whoever will taike this money, shall lay down eight (or twelve) heads". Lays down sparrows' heads.

[43]: Dow-Sylw. I 90; LP II 124 nr. 56, p. 126 nr. 62, 65, 67; LPY II 151 nr. 92, p. 199 nr. 119; Tž II 260; LTA 11(108), 19(11), 28(340), 46(8), 217(135), 260(95, 98, 536), 284(617, 638), 294(5), 325(89), 337(60), 344(714), 350(215), 366(155), 370(155), 372(29), 397(171), 407(45), 449b(11a, 14), 452(120), 462(234, 375, 455, 522), 470(1), 552(807), 600(217), 619(89), 720(44); LMD I 133(50), I 137(16), 525(4).

3613. *„Man pinigai, tau katilas".* Slėpdamas pinigus, senis užkeikia: „Senam velniui katilas". – Gudruolis atsiliepia: „O man pinigai". – Po kurio laiko velnias jam atsako: „Atsiimk savo pinigus, man reikia katilo seniui spirginti".

„The Money for Me, the Boiler for You". Hiding his money, the old man curses: „The boiler for the old devil". – The artful man replies: „The money for me". – After a time the devil says to him: „Take your money, I need the boiler to braise the old man".

[14]: Dow-Sylw. I 98; LP II 124 nr. 58; LPY II 204 nr. 127; LV 286 nr. 22; Wolt. chres. II 368 nr. 88; Žv. 1928 p. 121; LTA 42(46), 366(154), 397(112), 422(58); LMD I 139(5), I 315(10), I 525(8), I 855(113).

3614. *„Kaip toli mano balsas eis".* Mato slepiant pinigus, susipila dalį jų į sermėgą; užkeikus, kad pinigai taip giliai į žemę prasmegtų, kiek toli jo balsas eis, pinigai su visa sermėga prasmenga į žemę.

„As Far as My Voice will Reach". Sees money being hidden; pours part of it into his coat; upon the miser cursing: „May this money sink into the earth, as deep as my voice will reach", both the coat and the money sink into the earth.

[11]: Dow-Sylw. I 150; LP I 102 nr. 37, II 124 nr. 57; LPY II 199 nr. 118; LTA 260(534), 337(43), 544(289), 545(79); LMD I 133(107), I 525(5), I 527(27).

3615. = est. p. 129 nr. 65. *„Kas su dviem ožiais (zuikiais, varnais) ars (akės)".*

„He who will plough (harrow) with two he-goats (hares, ravens) in harness".

[5]: LP II 127 nr. 68; LPY II 151 nr. 93; LPY IV 75 nr. 76; LTA 449b(15a); LMD I 133(99).

3616. *„Kas po mano galvos juos naudoti nori, turi ir mano mėšlą suvartoti".*

„He who would use this money after my death must also use my excrements".

[7]: LP II 125 nr. 61; LTA 69(504), 337(8), 420(110), 462(165), 545(74); LMD I 525(7).

3620. *Įvairūs kiti užkeikimai.* Kas girdės šiuos mano žodžius... Kas pabučiuos sau į pasturgalį... Tegul tam velnias odą nulupa... Tik per savo kraują paims... ir kt.

Various other Maledictions. He who hears these words of mine... He who will kiss his own hindmost... May the Devil skin him alive. He shall get the money only by shedding his own blood... etc.

[15]: Dow-Sylw. II 45; LP II 126 nr. 64, 66; Dav-Silv. 24 nr. 10; Žv. 1931 p. 329; LTA 10b(188), 11(106), 77(11), 325(90), 337(7), 368(10), 450(9), 462(496), 545(72–73).

3621. *Suvalgo pinigus.* Senis prieš mirtį suryja su medum pinigus; sūnus (bernas) nori bažnyčioje rėžti lavonui pilvą; velnias: „Negadink odos" - iškrato per gerklę pinigus, o „maišą" (odą) sau pasiima arba velnias prašo perpjauti šv. Pranciškaus juostelę, tada iškrato pinigus.

Eats up the Money. Dying, the old man swallows his money with honey; in church the son (hind) wants to cut open the corpse's abdomen and get himself the money; the devil: „Don't spoil the skin" - shakes the money out of the corpse's throat and takes the „sack" (skin) for himself or the devil asks the man to cut St. Francis' girdle, then shakes out the money.

[9]: LP I 37 nr. 21, II 125 nr. 59; LPY II 197 nr. 117, IV 63 nr. 64; LTA 260(118), 325(72), 368(223); LMD I 133(106, 134).

3622. = est. p. 129 nr. 66. *Sudeda pinigus į karsto priegalvį.* Atkasę karstą randa pinigus, sukištus į burną, ausis, akis.

The Miser Puts his Money Inside his Coffin-pillow. When the coffin is unearthed, the money is found stuffed in the dead man's mouth, ears and eyes.

[8]: LP II 125 nr. 60; LV 245 nr. 17; Bar. 201; LTA 260(340), 325(73), 410(88), 420(127), 422(50).

3623. *Ant medžio užkabinta virvė.* Norintį kartis žmogų velnias pamoko pavogti šykštuolio slepiamus pinigus ir ten palikti virvę - pasikaria šykštuolis.

The Rope Hanging from the Tree. The man about to hang himself is instructed by the devil to steal the miser's hidden money and leave a rope near the place - the miser hangs himself.

[25]: LP II 119 nr. 50; LPY II 214 nr. 135, IV 55 nr. 56; LV 318 nr. 53; Žv. 1928 p. 31; MP III 57; LTA 10a(62), 35(36), 42(35), 397(42), 405(274), 420(128), 426(50), 449a(119, 131d), 465(12), 484(3), 536(36), 552(1134), 619(12); LMD I 133(258), I 114(1), I 609(5), I 842(32), I 855(114).

3626. = est. p. 123 nr. 46, liv. p. 71 nr. 214. *Užkeikti pinigai vaidenasi.* Girdi balsą: „Krisiu, krisiu... Eisiu, eisiu... Pulsiu, pulsiu... Lėksiu, lėksiu... Lįsiu, lįsiu... Mesiu, mesiu... ir pan".; drąsuolis atsako: „Krisk (eik, lėk, lįsk, pulk, mesk...)", nukrenta pinigai.

Cursed Money Haunting People. The voice: „I shall drop... fall... go... fly... get in... throw... etc".; the brave man: „Drop (fall go, fly, get in, throw...)", money drops down.

[25]: Dow-Sylw. I 265; Kar. XII 21 nr. 61; LPY II 217 nr. 139; LV 195 nr. 75–76, p. 243 nr. 15; TŽ II 259(2 var.); Žv. 1931 p. 203; LTA 260(214, 384), 350(180), 358(639), 368(91), 369(30), 421(132), 449a(103), 450(121), 462(211), 469(100), 507(11, 18), 552(730); LMD I 144(1), I 312(24).

3627. *„Mušk, bus pinigų!"* Užkeikti pinigai vaikšto įvairiais pavidalais (gyvulio, žmogaus), prašo sušerti ar paliesti, pabyra pinigai.

„Strike, there will be Money!" Cursed money wanders about in various shapes (animal, human), asking to be struck or touched - money falls out.

[46]: Dow-Sylw. I 141; Siem. 116 nr. 119; LP II 127 nr. 70, p. 128 nr. 72; LPY II 200 nr. 121, IV 76 nr. 78; Žv. 1928 p. 105; LTA 11(34, 94, 96–97, 110), 260(502, 505), 284(589, 608, 644), 294(25), 337(42, 59), 338(665), 356(167), 368(20, 107), 369(30), 370(215), 374d(1723, 2083), 380(419), 421(75), 422(38), 462(428), 545(78), 552(710), 619($71^{3,8}$, 97, 108), 670(1), 692(47); LMD I 103(31), I 144(1, 74), I 540(7), I 611(3), I 656(5).

3628. *Pinigai keliauja – žydas su karve.* Žmogus girdi velnių pokalbį pirtyje: „Tuos pinigus paversiu karve, o pats pasiversiu žydu ir išsivesiu"; sušeria karvę rožančium, pabyra pinigai.

Money Making a Journey – the Jew with the Cow. The man overhears the devils' conversation in the bath-house: „I shall change the money into a cow, myself into a Jew, and thus take it out"; lashes at the cow with a rosary – money falls out.

[5]: LTA 208(116), 260(482), 370(154), 421(99); LMD I 184(6).

3629. plg. est. 834*. *Pastipęs šuo – pinigai.* Kasdamas pinigus randa pastipusį šunį; meta jį kaimynui pro langą – pabyra pinigai.

The Dead Dog – Money. Digging for money, the man finds a dead dog; throws it to his neighbour through the window – money falls.

[15]: Dow-Sylw. I 116, 141; LPY II 67 nr. 42, p. 201 nr. 122; Žv. 1928 p. 142; LTA 260(488), 368(210), 449b(17), 462(520), 470(3), 480(271), 545(76), 552(802), 692(41); LMD I 133(127).

3630. *„Semk, bet tik dukart".* Už pataisymą besivaidenančios pinigų skrynios užraktų, leidžiama iš jos pasisemti pinigų, bet tik dukart (kartą, triskart); semiant daugiau kartų, negu leista, nukrenta skrynios viršus ir nukerta rankas.

„Take, but only Twice". For repairing the lock of a chest containing cursed money, the repairer is allowed to help himself to the money in the chest, on condition that he will take of it but twice (once, threetime); if this condition is disregarded, the lid of the chest drops down and cuts off the offender's hands.

[7]: Kar. XII 21 nr. 62; LPY IV 76 nr. 79; LTA 260(97), 395(56), 544(274), 551(5), 619(70).

3631. *Laivelis su pinigais.* Pinigai vaidenasi: ežere plaukioja pilnas aukso laivelis, jame sėdi mergaitė.

The Ghostly Money in the Boat. A boat full of the ghostly gold and a girl sitting in the boat are seen floating on the lake.

[5]: LTA 11(39, 105, 107), 430(251, 260).

3632. *Dega paslėpti pinigai.* Ką daryti, kad galima būtų iškasti degant pamatytus pinigus.

Concealed Money on Fire. What should be done to unearth the money seen burning.

[10]: LP II 128 nr. 71, 73–75; LTA 11(31), 42(44), 260(92–93), 619(87); LMD I 133(117).

3635. = liv. p. 69 nr. 202–205. *Sapnuoja paslėptus pinigus.* Prisisapnuoja žmogui paslėpti pinigai, nurodo, kur jie yra ir kaip reikia juos paimti – taip elgdamasis, kaip sapne buvo nurodyta, žmogus iškasa pinigus, bet neišpildęs visų sąlygų, pinigų negauna.

Dreaming of Hidden Treasure. The treasure itself appears to the man in his dreams and tells him what he is to do in order to find it – observing all the conditions laid down to him, the man really finds the treasure; failing to do so – does not succeed in his search.

[5]: LV 179 nr. 34, p. 195 nr. 74; LTA 260(96, 98–99).

3642. Plg. liv. p. 71 nr. 215. *Įvairu apie paslėptus arba užkeiktus pinigus.* Vaidenasi paslėptas lobis, jį kasa ar kaip kitaip nori paimti, retai tepavyksta, dažniausiai lobių ieškotojai skaudžiai nukenčia (įvairūs nuotykiai).

Various Adventures Met with whilst Seeking Hidden or Cursed Money. Hidden treasure haunts the place, is searched for (by digging or otherwise), but rarely found; usually the treasure seekers meet with seriuos mishap.

[95]: Dow-Sylw. I 207; Lang. 425–426 nr. 9–10; LP II 129 nr. 76, p. 204 nr. 50; LPY II 204 nr. 128; LV 189 nr. 60, p. 191 nr. 63, p. 192 nr. 70, p. 201 nr. 88, p. 243 nr. 14, p. 244 nr. 16, p. 330 nr. 70; Žv. 1928 p. 167; LTA 11(53, 73–76, 113), 69(483), 217(239), 219(98), 260(506), 284(548, 592–595, 601, 607, 634–635, 644), 322(163–164), 325(91–93), 337(25, 55), 339(9, 10, 20–25), 350(189, 237), 372(74), 405(248), 421(102), 462(18), 469(45), 470(2, 4), 544(264), 545(75), 551(7), 552(730, 803), 600(3), 601(6), 619(5^{11}, 60, $71^{1,7}$, 80, 88, 94), 720(86–88); LMD I 133(121, 130, 263), I 144(48), I 315(5), I 586(1, 2), I 593(1), I 595(8), I 598(6), I 600(2^4, 3^2), I 618(8–10), I 822(6), I 978(6–9).

3644. *Paparčio žiedas.* Kaip galima rasti paparčio žiedą – velnias trukdo žmogui nuskinti žiedą, kurio pagalba galima matyti žemėje paslėptus turtus (įvairūs nuotykiai).

The Fern Blossom. How it may be found – the devil hinders man from securing the blossom which would give him the power of finding treasure concealed in the earth (various adventures).

[22]: Siem. 143 nr. 147; Dow-Sylw. II 226; Mitt. II 69–70 (2 var.); LP I 76 nr. 17, p. 77 nr. 19; LPY II 215 nr. 137 = Specht 292 nr. 38; MT V 150 nr. 1850; LTA 11(84), 219(111), 284(624), 325(63–64), 390(124), 430(381), 600(1, 31, 201^{27}); LMD I 306(3), I 318(19), I 513(8b), I 531(1).

3645. *Už apavo užkritęs paparčio žiedas.* Einant per papartyną, užkrenta už vyžos paparčio žiedas, ir žmogus stebisi, kad žemė atrodo permatoma, kaip stiklas, – mato paslėptus turtus, viską žino ir t.t.; parėjęs namo nusiauna kojas, žiedas iškrenta, ir vėl nieko nebežino.

The Fern Blossom Inside the Footgear. As the man walks among the ferns, a fern blossom drops into one of his shoes: to his great astonishment, he finds that the earth has become transparent, like glass – he sees hidden treasures, knows all, etc. When he comes home and takes off his shoes, the blossom falls out and the wonderful power of seeing hidden treasures, knowing all, etc. leaves him.

[10]: Mitt. I 343 = LPY I 190 nr. 99; LP I 77 nr. 18, 20; LPY II 216 nr. 138; LTA 10b(122–123, 125), 368(134), 374c(1497), 619(163).

3648. *Išmesta dovana.* Už kokį nors patarnavimą nepažįstamasis (velnias ar kokia kita dvasia) duoda žmogui anglių, lapų ar kitų niekam vertų daiktų; supykęs žmogus juos išmeta, bet namo sugrįžęs gailisi, nes keli užsilikę trupiniai virsta auksu.

The Discarded Gift. As a reward for some service or other, the grateful stranger (devil or other spirit) gives the man coal, leaves or other worthless things. Feeling vexed, the man throws them out of his pocket. Soon regrets the deed, for when he gets home, the remaining particles of the gift turn to gold.

[5]: LV 183 nr. 39, p. 195 nr. 75–77, p. 196 nr. 78.

3650. = Aa-Th. 745. *Grįžtąs pinigas.* Savininkas negali juo atsikratyti, visada jis grįžta atgal ir parsiveda kitus kartu su juo buvusius pinigus; reikia nunešus padėti ton pačion vieton, kur jį rado arba įmesti bažnyčioje į aukų dėžutę, tada nebegrįžta. (Vadinamas dar „aitvaro pinigu", po vieną tokį pinigą esą kiekviename užkeiktame lobyje).

The Ever-returning Coin. The owner cannot get rid of the coin: it always returns to him, bringing along its companions also; put back in the place were it was first found, or thrown into an alms box in church, it never comes back again. (It is also called the „goblin's coin" and it is said that cursed hoards each contain one such coin).

[16]: Bezz. 68; Jurk. 104 nr. 48 = LPY I 157 nr. 81; LP I 101 nr. 36, II p. 16 nr. 27, p. 134 nr. 26–27; LTA 11(9), 14(30), 260(101), 284(641), 397(92), 452(82), 606(126); LMD I 144(51), I 561(234a), I 593(2).

3651–3675. RAGANOS IR BURTININKAI
WITCHES AND MAGICIANS

3651. = isl. p. 306 I[4] est. p. 138 nr. 106, liv. p. 62 nr. 156. *Raganos ir smalsus bernas.* Pasitepęs raganų koše pažastis, bernas išlekia pro kaminą į raganų susirinkimą; namo parjoti duoda jam kumelę, kurią jis pakausto – pasirodo būta jo šeimininkės; arba: ištarus šventą žodį, kumelė pradingsta, pasijunta kibąs medžio viršūnėje ar baloje besąs; dažniausiai tai įvyksta šv. Jono naktį ir raganos renkasi Šatrijos kalne.

Witches and the Inquisitive Youth. The youth anoints his armpits with the witches' ointment, and flies out through the chimney to the witches' sabbath; he is given a mare to ride home with; he has it shod – turns out to be his own mistress or on the utterance of a holy word, the horse disappears and the youth finds himself clinging to the top of a tree or lying in a swamp; this usually happens on St. John's Eve, and the witches' sabbath takes place on the Šatrija Hill.

[15]: Dow-Sylw. II 257; LP I 74 nr. 10, 12; LPY III 275 nr. 165; LTA 337(26), 368(332), 397(89), 407(2), 421(52), 449b(154), 462(272, 528), 494(38), 552(823); LMD I 144(49).

3652. *Raganos žiemą joja žirniauti.* Smalsus bernas pasislepia tuščiame avilyje, ant kurio raganos joja į šiltą kraštą žirniauti; ir jis prisiskina žirnių; raganos jam atsikeršija.

In Winter Witches Ride to Gather Peas. The inquisitive youth hides himself in an empty bee-hive, on which the witches ride away to a warm land: he too gathers some peas for himself; the witches take revenge upon him.

[6]: LTA 42(61), 344(725), 350(171), 619(156), 670(10); LMD I 661(23).

3653. *Raganos gadina gyvulius.* Burtai šv. Jono rytą, kad atimtų karvių pieną (velka per rasą kamanas, iš kurių paskui teka pienas) ir kt.

Witches Work Harm to Animals. Charms practised by witches on the morn of St. John's Day, to make a cow cease giving milk (a bridle, from which later milk flows, is dragged through the dew), etc.

[26]: Dow-Sylw. II 69; LTA 14(32–34, 36–37, 39), 284(569, 570), 395 (74–75, 85–86, 89), 397(88), 430(42), 462(273, 529), 507(22–23), 600(10), 662(232), 720(34); LMD I 209(6), I 502(13), I 624(15).

3654. = liv. p. 58 nr. 133. *Raganavimai vestuvėse*.* Gudrus piršlys (kareivis) paverčia niekais raganos (raganiaus) burtus ir jas pačias prikankina: užauga ragai ant raganos galvos, išgręžia akį, paverčia vilku, turi graužti pastipusius arklius ir pan.

Sorcery at Weddings. An artful match-maker (soldier) defeats the witch (magican) in her spells and worries her: has horns grow on her head, bores out an eye, changes her to a wolf, has her gnaw the carcass of a horse, etc.

[25]: Dow-Sylw. I 142; LPY IV 83 nr. 90; TD I 221, 258–259 (3 var.); LTA 274(40), 279(68), 325(52), 327(10), 395(69–71, 90), 397(91), 398(270), 420(120–121, 135), 421(101), 462(50); LMD I 301(8), I 502(14), I 600(3[1]), III 24(1).

3655. = rus. *499 A. *Šunimi ir žvirbliu paverstas vyras.* Neištikima žmona-ragana paverčia savo vyrą šunimi. Tarnauja pas piemenis. Vėliau namo sugrįžusį vyrą žmona paverčia žvirbliu. Jį sugauna burtininkas ir, vėl atbūręs žmogumi, pamoko, kaip paversti savo žmoną kumele (magiškos kamanos).

The Man Transformed First to a Dog and Later to a Sparrow. His unfaithful witch-wife transforms him to a dog. He takes service with the shepherds. When he returns home, his wife changes him to a sparrow. As such, he is caught by a magician, who returns him to human form, and teaches him to change his wife into a mare (the magic bridle).

[15]: Dow-Sylw. I 317; LP I 79 nr. 25; LTA 10a(30), 208(17), 217(115), 398(281), 425a(101), 462(526), 561(1); LMD I 133(22), I 143(1), I 296(3), I 324(7), I 822(8), III 114(19).

3656. = isl. 3061, est. p. 130 nr. 71, liv. p. 62 nr. 157. *Merga užjodinėja bernus.* Ragana merga paverčia bernus arkliais ir jodinėja jais visą naktį. Kieno nors pamokytas, bernas pirmas jai užmeta ant galvos kamanas, paverčia mergą kumele ir ją užjodo arba leidžia pakaustyti visas keturias kojas. Nužudęs raganą mergą, turi tris naktis saugoti jos lavoną ir palaidoti (žr. mt. *369).[7]

Youths Witch-ridden. The witch-girl transforms youths into horses and rides them all night long. Acting on some person's advice one youth manages to cast the bridle over the wench's own head, and thus she herself turns into a horse. The youth rides the horse to death or has all its hoofs shod. Having thus killed the witch, for three nights he must keep watch over the body, and then bury it (see Mt. *369).

[9]: Dow-Sylw. II 93; LPY II 230 nr. 147; MT V 133 nr. 1623; LTA 260(421), 397(90), 462(527); LMD I 144(18), I 318(6), I 324(8).

3657. *Sužalota ragana.* Gudrus žmogus pažįsta raganą, pasivertusią kokiu nors gyvuliu ar daiktu ir norinčią kenkti žmonėms ar gyvuliams. Žmogus sužaloja tą gyvulį ar daiktą: nukerta gyvuliui kojas, nulupa nuo lazdos žievę, nuskuta žuviai žvynus. Kitą dieną sužino, jog kaimynė ragana serga: kažkas jai nukapojo kojas ir rankas, nulupo gyvai odą ir pan.

The Mutilated Witch. The clever man recognizes the witch each time she, intending to work malifice to man or animal, transforms herself into an animal or thing. The man, accordingly, injures that animal or thing: cuts off the animal's legs, shaves off the bark from the stick, scrapes off the scales from the fish. Next day he hears that his neighbour, the witch, is sick: somebody has chopped off her hands and feet, taken the skin off her, etc.

[12]: Dow-Sylw. I 195, II 82; LP I 75 nr. 16 = MT III 133; LPY IV 82 nr. 89; TD I 92(2 var.); LTA 264(140), 284(540), 545(83), 552(948), 662(200); LMD I 999(6).

3664. *Raganų procesai.* Raganų deginimai ir plukdymai.

Proceedings against Witches. The burning and the ducking of witches.

[7] Žr. J. Balys. Raganavimai vestuvėse (Sorcery at Weddings). – *Tautosakos darbai*, 1935, I, p. 279–283.

[14]: LP I 78–79 nr. 23–24; Dow-Sylw. II 69, 465; *Mūsų senovė* III 425 nr. 2; *Pan. balsas* 1925 nr. 26; *Liet. žinios* 1935 nr. 4875; *Diena*, 1935 nr. 27; LTA 291(270); LMD I 218, I 305(1), I 330(4), I 656(4), I 661(23). Žr. E. Wolter. Zur Geschichte des litauischen Hexenwesens. - Mitt. IV 375–382.

3665. *Įvairu apie raganas ir raganavimus.* Kaip žmonės pasidaro raganomis ar raganiais, raganų santykiai su velniais, kaip apsisaugoti nuo raganų ir joms pakenkti, įvairūs nuotykiai su raganomis.

Various Stories about Sorcerers and Sorcery. How people become witches; witches' relations with devils; how to ward off and harm the witches; various adventures with witches.

[48]: Lang. 438–441 nr. 19–21; Dow-Sylw. II 38, 63, 65, 80, 409; LP I 75 nr. 15; LV 326 nr. 64, p. 386 nr. 198; LTA 42(52–53, 55), 325(55–60), 349(46), 397(86–87, 93), 481(45), 499(23), 507(24), 552(950), 581(10), 600(33[15], 250), 619(68, 137), 670(12); LMD I 133(213), I 144(66), I 316(30), I 334(2), I 480(2), I 502(8), I 624(16), I 661(23), I 841(1, 6, 13), I 978(24), I 999(7), III 23a(1).

3666. *Gyvačių ir pelių žavėtojai:* „kirmėliai" išgydo gyvatės įgeltus žmones, gali sušaukti į vieną vietą gyvates ar peles ir jas kur nori nuvesti.

Snake and Mice Charmers: the „reptile-men" cure snake bites, and can summon together snakes and mice and lead them away anywhere.

[13]: Lang. 442 nr. 23; LTA 28(365–366), 109(42a), 395(76–77), 449b(158), 462(242), 494(39), 545(114), 720(13); LMD I 142(42), I 841(14).

3667. *Magiški daiktai: žolė, kaulelis, akmenėlis.* Juos įsigijęs žmogus gali pasidaryti burtininku.

The Magic Objects: Grass, Bone, Stone; any person acquiring these objects can become a magician.

[6]: LMD I 312(3–8).

3668. *Burtininkas kerštaudamas iškrečia kokį nors pokštą:* ima name kažkas dejuoti, girnos pačios mala, atrodo, kad vanduo semia ir pan.

The Magician Takes his Revenge by Playing a Trick upon his Offenders: some one in the house mysteriously begins to moan, the handmill begins to grind by itself, or all are made to believe that they are sinking into water (and the like).

[10]: LPY III 35 nr. 12; LTA 11(19, 21), 42(42), 325(45–46), 462(346); LMD I 656(2), I 803(8), I 897(50).

3669. *Geri burtininkai:* atkeri blogųjų (raganių) darbus.

The Good Magicians: destroy the spells made by the bad ones.

[6]: LTA 325(48–51, 54), 530(1).

3670. *Raganius nori pasidaryti nemirtingas.* Liepia jį užmušti, sukapoti ir užkasti į žemes, o po devynerių metų vėl atkasti; atkasė metais per anksti.

The Magician who Wanted to Become Immortal. Orders himself to be killed, his body hacked to pieces, buried in the earth and excavated after a period of nine years; the excavation is effected a year too soon.

[1]: LTA 327(308).

3671-3680. VILKOLAKIAI
WEREWOLVES

3671. = est. p. 131 nr. 75, liv. p. 64 nr. 168. *Vilkolakiais galį pasiversti žmonės.* Kai kurie žmonės kartas nuo karto prieš savo norą turi pasiversti kuriam laikui vilkais; šeimininko ir mergos nuotykis: apdaužo vilkui galvą, vėliau pamato sužeistą savo šeimininką.

People who can Change themselves into Werewolves. Certain persons, from time to time and against their own will, must change themselves to wolves. The incident of the maid with her master: she mauls the head of the wolf, and later sees her master similarly injured.

[12]: LP I 191-192 nr. 1-4; Dav-Silv. 9 nr. 3 = LPY II 55 nr. 34; LTA 274(45), 456(18), 462(349), 600(248); LMD I 133(73-74), I 143(3).

3672. *Raganų vilkolakiais paversti žmonės.* Kaip juos galima vėl atversti žmonėmis; šokant vilkolakiui per tvorą, nutrūksta užkerėtas diržas - vilkolakis vėl atvirsta žmogum.

Persons Transformed to Werewoles by Witches. How they can be returned to human form; in jumping over a fence, the charmed belt on the werewolf snaps - he becomes his own self again.

[7]: LP II 189 nr. 4, 6; LPY IV 106 nr. 107, p. 107 nr. 109 (= Specht 295 nr. 40); LTA 462(208); LMD I 144(70-71).

3673. *Raganų kitais gyvūnais paversti žmonės.* (Plg. mt. 3655.)
Persons Transformed by Witches to other Animals.
[4]: LTA 260(176), 397(60), 421(9, 10).

3674. = est. p. 130 nr. 73, liv. p. 63 nr. 160. *Vilkolakiais paversti vestuvininkai.* (Plg. mt. 3654).
The Wedding Company Transformed to Werewolves.
[8]: LP II 189 nr. 3, 5, 7; El. 132 nr. 328; TD I 259; LTA 42(62), 545(84); LMD I 93(2).
Plg. TD I 279-280 nr. 4.

3675. = liv. p. 63 nr. 162. *Vilkolakiai papjauna merginas.* Pas vakaruojančias merginas ateina bernai. Viena pabėga, pastebėjus, kad bernai turi uodegas, kitas merginas vilkolakiai papjauna ir nugraužia krūtis.

Girls Killed by Werewolves. A company of girls working late at night are visited by youths. Noticing that the youths have tails, one girl flees. The rest are slain and their breasts gnawed at by the werewolves.

[2]: LPY IV 106 nr. 108; LTA 724(104).

3680. *Įvairu apie vilkolakius.*
Various Stories of Werewolves.
[6]: LMD I 144(41), I 513(9), I 978(14-16, 18).

3681-3690. SLOGUČIAI IR SLOGUTĖS
NIGHTMARES

3681. *Slogutė (laumė) slogina berną (succubus).* Žr. mt. *369, *423-424.
A Fairy-Nightmare Oppresses a Youth.
[12]: LP II 202-203 nr. 39-47; LPY IV 141 nr. 137; LTA 374d(2110); LMD I 312(18).

3682. *Incubus.* Pas merginą svirnan naktį ateina bernas (velnias) ir neduoda miegot. Merginą kas nors pamoko, kaip reikia juo nusikratyti – velnias išlekia, išgriaudamas svirno sieną. Arba velnias lanko moterį naktį jos vyro pavidalu.

Incubus. A youth (devil) comes at night to the girl in the granary and will not let her sleep. Some one tells the girl how to get rid of him – the devil flies out, wrecking the wall of the granary. Or the devil takes the form of the woman's husband and comes to visit her at night.

[2]: LTA 374c(1251), 452(135).

3683. *Slogina ir jodo arklius.* Paprastai tai daro laumės, velniai arba raganos; apsaugojimo priemonės: žvakė po puodu, šermukšnio lazda, kiaulės oda ir kt.

Horses Ridden and Oppressed by Nightmares. Usually this is done by fairies, devils or witches. Means of warding them off: a candle placed under a pot, a rowan-tree rod, a pig skin, etc.

[12]: LP II 61–62 nr. 5–6, p. 203–204 nr. 48–49; LV 348–349 nr. 105–106; LTA 260(269, 538), 720(16); LMD I 312(2), I 641(3), I 661(52).

3684. = est. p. 127 nr. 60, liv. p. 67 nr. 187. *Ragana slogina gyvulius.* Žmogus budi naktį tvarte, saugodamas kažkieno varginamus gyvulius. Turi po puodu degančią žvakę. Išgirdęs triukšmą, atidengia žvakę, randa vidury tvarto šakes, jas perlaužia ir išmeta lauk. Rytą išgirsta, jog jo kaimynė esanti sunkiai sužalota (žr. mt. 3657).

The Witch-Nightmare Oppressing Animals. Wanting to discover the cause of the mysterious fatigue of his animals, the man keeps watch at night in the stable. He has with him a lighted candle under a pot. On hearing a noise, he uncovers the candle: sees a hayfork standing in the middle of the stable. Breaks the fork in two and casts it outside. Next morning he hears that a woman neighbour is seriously injured. (Cf. Mt. 3657).

[2]: LTA 284(539), 552(947).

3685. *Nekrikštyti vaikai kaip slogučiai.* Pagauti prašo krikšto. Dažniausiai tai esti nusmaugti mergvaikiai (žr. mt. 3254).

Dead, Unbaptized Children as Nightmares. When caught, they beg baptism. Usually they are murdered illegitimates (see Mt. 3254).

[8]: Dow-Sylw. II 72; LV 202–203 nr. 1–5, p. 206 nr. 14–15.

3686. *Slogina besivaidenąs numirėlis.*

A Dead Man as Nightmare.

[4]: LV 241 nr. 11; LTA 422(16); LMD I 312(19, 20).

3687. = liv. p. 67 nr. 183. *Naktį slogučiais virstą žmonės:* ketvirtadienį gimę ir sekmadienį krikštyti žmonės (plg. mt. 3510) tam tikru laiku (ketvirtadieniais) turi prieš savo norą ką nors sloginti – žmones, gyvulius, tvorą ar medį ir pan.

Persons Who at Night Become Nightmares: those who are born on a Thursday and christened on a Sunday (Cf. Mt. 3510), must at certain times (on Thursdays) press somebody or something – a human being, an animal or even a tree, a fence and the like.

[1]: LV 205 nr. 13.

3690. *Įvairu apie slogučius.*

Various Stories about Nightmares.

[10]: LV 203 nr. 7–8; LTA 604(74–81).

3691-3710. LAUMĖS[8]
FAIRIES

3691. *Laumės ir kūdikis.* Laumės saugo ir apdovanoja motinos netyčiomis lauke pernakt pamirštą kūdikį; tyčiomis paliktą kūdikį užsmaugia.

Fairies and a Child. The fairies guard and make gifts to the child which the mother has accidently left outside for the night; they strangle the child left out on purpose.

[47]: Dauk. 109 nr. 92; Dow-Sylw. I 40, II 77; Kar. XII 35 nr. 71; Schl. Lit. 107 = Schl. Mär. 95 = Schl. Hand. 201 = LPY I 71 nr. 25 = Specht 182 nr. 9; Les-Brug. 79 = LPY I 168 nr. 97; Bezz. 42; ŽS 1894 p. 255 nr. 1 = LPY II 73 nr. 50; Mitt. IV 518, 520(= LPY III 311 nr. 185); LP I 103 nr. 2, p. 105 nr. 7, II 191 nr. 1, p. 199-201 nr. 34-37; LPY II 70 nr. 44, p. 71 nr. 48, III 314 nr. 189, IV 133 nr. 128; Capp. Mär. 36 nr. 15B; LTA 28(350, 362), 218(21), 260(498), 291(225), 344(738), 349(41), 397(48), 407(18), 422(54), 450(53), 456(47), 462(92, 185, 491), 544(305), 545(70), 552(799), 613(240), 686(67); LTA pl. 288(4); LMD I 160(4), I 323(2), I 513(7), I 554(4).

3692. *Laumės pamaino naujagimius vaikus.* Kai žmonės ruošiasi nužudyti laumėvaikį, laumė atneša ir grąžina pavogtąjį žmonių vaiką, skųsdamasi, kad ji gražiai tą vaiką užlaikiusi, o jos vaiką žmonės norį nužudyti (žr. mt. *412, ypač 3295).

Fairies Exchange New-born Children. When the parents are about to kill the changeling, the fairy appears with the stolen child, and reproaches themsaying: „I have taken good care of your child, whereas you are ready to murder mine" (see Mt. *412 - especially 3295).

[21]: LP I 105-106 nr. 9-12, II 198-199 nr. 28-33; LPY III 315-316 nr. 191-192, IV 133 nr. 127, p. 134 nr. 129; LV 309 nr. 45; Mitt. II 57; Capp. For. 35 p. 123 nr. 16 = Capp. Mär. 35 nr. 15A; LTA 368(60); LMD I 133(110), I 160(5), I 323(9).

3693. *Bernas erzina laumes* (dažniausiai besivanojančias pirtyje), esti jų persekiojamas ir vos jam pavyksta ištrūkti.

A Youth Annoys the Fairies (usually in the bath-house, while they are bathing). Is persecuted by them and barely escapes their fury.

[24]: Les-Brug. 79 = LPY I 169 nr. 98; Mitt. II 61, IV 516; LP I 108 nr. 19, p. 109 nr. 21, II 148 nr. 11, p. 195 nr. 11, p. 197 nr. 20; LPY I 72 nr. 26, II 69 nr. 44, p. 70 nr. 45, p. 72 nr. 49, IV 132 nr. 125; LTA 219(109), 421(118), 449b(19); LMD I 133(100), I 318(17b), I 323(8), I 332(3), I 550(2), I 561(33-35).

3694. *Laumių dovanos.* Nereikia laumių dovanų matuoti, kiek dar liko, skaičiuoti ir pan. Dažniausiai jų dovana esti drobė, duota neturtingai našlaitei arba žmogui, kuris vakare randa jas drobes bevelėjančias ir pasveikina („Padėk, Dieve!" - „Ką padėjai, pasiimk").

Charm Gifts of the Fairies. What is left over must never be measured, counted (and the like). The fairies' gift usually consists of linen, and is given to the orphan girl or the man who, at eve, chances to find the fairies at the task of rinsing and laying out the linen to bleech. („God bless you in your labours". - „Take that which has been blessed").

[16]: Schl. Lit. 107 = Schl. Mär. 94 = Schl. Hand. 200 = LPY I 70 nr. 25 = Specht 184 nr. 9; Mitt. IV 522 = LPY III 312 nr. 186; LP I 106 nr. 14, p. 115 nr. 26, II 191 nr. 1,

[8] Žr. mt. *412, *423, 500, 3681.

p. 193 nr. 5, p. 196 nr. 18, p. 197 nr. 24; LPY III 317 nr. 193, IV 139 nr. 132, p. 140 nr. 135; LV 183 nr. 39; LMD I 133(227), I 144(60), I 323(1), I 332(2).

3695. *Laumės dirba moteriškus darbus* (dažniausiai verpia). Tačiau joms reikia duoti medžiagos, kitaip ir žarnas išverps. Arba reikia atspėti laumės vardą (žr. mt. 500). Jas pavyksta apgauti, pvz., sušukus: „Laumės, lauke verkia vaikai!", jos išbėga pažiūrėti, tuo tarpu užrakinamos durys. Kartais jos ir be blogų minčių padeda moterims.

Fairies Doing Women's Work (usually spinning). When they undertake the spinning, there must be no lack of materials, otherwise they will spin up the very intestines of the women. Or the woman must guess the name of her fairy helper (cf. Mt. 500). However, by some ruse or other, the women often succeed in outwitting the fairies, e.g., by exclaiming: „Fairies, your children are crying outside". When the fairies run out to look, the women lock their doors upon them. Sometimes the fairies bear the women no malice and help them in quite a friendly way.

[31]: Schl. Lit. 108 = Schl. Mär. 95 = Schl. Hand. 201 = LPY I 70 nr. 25 = Specht 181 nr. 9; Kar. XII 36 nr. 72; Mitt. II 58, 517 (2 var.); LP I 106–108 nr. 13–16, p. 115 nr. 27, II 193 nr. 5, p. 195 nr. 12–13, p. 196 nr. 14–16, 19, p. 197 nr. 21–23; LPY II 69 nr. 44, p. 71 nr. 46–47, IV 139 nr. 133; LTA 422(3), 449b(18), 452(54); LMD I 144(16, 61), I 318(17f), I 339(7).

3696. *Laumės kerpa avims vilnas.* Bernas, pasislėpęs tvarte, saugo gyvulius. Kai apšviečia laumes su žvake, jos dėkoja: „Dėkui, kad pašvietei". Arba viena laumė sako: „Reik dabar nukirpti ir tą avį, kur slepiasi jaujoj po krosnim"; bernas dreba; kita laumė: „Ne, tegu bus rytojui".

Fairies Shearing the Sheep. The farm servant hides himself in the stable to watch the sheep. When he turns the light of the candle on the fairies, he is thanked by them. Or one fairy says: „Let us now shear the sheep that is hiding under the stove in the barn". The servant begins to tremble with fear. The other fairy: „No, let us leave it for the morrow".

[4]: Dow-Sylw. I 143; LTA 604(72–73); LMD I 144(39).

3697. *Laumės bijo lino žiedo* (žr. mt. 3347).
Fairies Afraid of the Flax Blossom.
[3]: Mitt. IV 525 (= LPY III 312 nr. 187); LTA 340(71); LMD I 323(6).

3710. *Įvairūs nuotykiai su laumėmis.*
Various Adventures with Fairies.
[22]: LP I 108 nr. 17–18, p. 109 nr. 20, 22; Mitt. IV 524, 526 (= LPY III 313 nr. 188); LPY IV 141 nr. 136; LV 191 nr. 67; Capp. Mär. 36 nr. 15C; LTA 11(46), 42(2), 450(120), 462(492), 619(4); LMD I 133 (101–102), I 144(59), I 318(17a,c), I 323(10), I 554(1), I 661(63).

3711–3720. MILŽINAI
GIANTS

3711. *Milžinai pasidalina kirviu.* Ant vieno kalno gyvena vienas milžinas, ant kito kitas, bet abu turi tik vieną kirvį; esant reikalui, vienas milžinas per didelį atstumą paduoda kirvį kitam milžinui.

Two Giants Share one Axe. They live on separate mountains and have only one axe between them; when one needs it, the other hands it to him across a vast disfance.

[4]: Dow-Sylw. II 113[1]; LP I 143 nr. 3, II 217 nr. 2, p. 218 nr. 6.

3712. = lap. p. 47 nr. 73, liv. p. 73 nr. 225, flem. 701*. *Milžino vaikų žaislas.* Milžino vaikas randa lauke artoją su jaučiais, pasiima juos ant delno ir parsineša kaip žaislą namo; tėvas liepia vaikui jų nekankinti ir nunešus palikti ten, kur juos rado.

The Toy of the Giant's Children. The giant's child comes across a ploughman ploughing with oxen, and, on the palm of his hands, carries them home as a toy for himself; his father forbids him to torment them and makes him take them back where he found them.

[9]: LP I 143 nr. 1, II 218 nr. 4; LTA 10a(93), 368(207), 374c(1373), 462(450), 600(181[24]); LMD I 513(10), I 561(25).

3713. *Milžinas milžiną kviečia į puotą (vestuves).* Milžinas klausia kvieslį, ar daug jo šeimininkas paruošė vaisių; lieka patenkintas išgirdęs, jog padarė penkis prūdus alaus, treji metai kaip vieną jautį iš miško veda, o dar tik ragai tematyti ir pan.

One Giant Invites another to a Feast (Wedding). The giant asks the inviter whether his master has provided plenty for the feast; is satisfied when told that there will be five ponds of beer and that the ox, which is intended for the feast, is being for the third year led out of the forest and yet only his horns are in sight (and the like).

[3]: LP I 143 nr. 2, II 218 nr. 5; LTA 260(487).

3714. *Milžinų statiniai.* Milžinų supilti kalnai, pusiasaliai, salos, suneštos akmenų krūvos ir pan. Taip aiškinama kai kurių geografinių vietų pavidalo kilmė.

Buildings by Giants. Mountains, peninsulas, islands, heaps of stones, etc., built by giants. Such is the explanation given concerning the origin of the shape of certain geographical places.

[6]: N. Preuss-Prov. Bl. V (1848) p. 469; LTA 293(407c), 369(27), 374e(2612), 452(140), 619(104).

3720. *Įvairu apie milžinus.*

Various Stories about Giants.

[8]: Kar. XI 279 nr. 36; LP I 143 nr. 4–5; LTA 262(176), 284(642), 322(158, 191), 619(123).

3721–3735. RELIGINIO POBŪDŽIO SAKMĖS
STORIES OF A RELIGIOUS CHARACTER

3721. *Legendos iš šventųjų gyvenimo (apokrifai).*

Legends of the Lives of the Saints (Apocrypha).

[12]: LTA 260(85, 302–303, 307, 313), 520(13), 619(53, 86), 675(170); LMD I 114(2a), I 541(1), III 83(10).

3725. *Stebuklingos vietos.* Nepaprasti šaltiniai, medžiai, paveikslai ir stebuklingi išgijimai prie jų; paslaptingas balsas nurodo, kurioje vietoje reikia statyti bažnyčią; įvairios kitos stebuklingos vietos.

Miraculous Places. Remarkable fountains, trees, pictures, and the miraculous cures connected with these; the mysterious voice directing where to (build a church; various other miraculous places.

[15]: Kar. XII 12 nr. 55[1,2]; LTA 28 (357, 348, 362), 284(584), 325(7), 430(2, 30), 481(52), 619(42, 50), 692(35), 724(7); LMD I 573(16).

3726. *Pasninko laužytojo bausmės.* Kadangi už dantų likę mėsos trupiniai galima esą valgyti ir pasninko dieną, tai gudruolis atsigula įsikandęs dantyse mėsos gabalą - rytą atranda jį negyvą.

The Punishment of a Would-be Fast-Breaker. Since it is no sin to eat pieces of meat remaining in the mouth after a meal taken on the eve of a fast-day, the artful man goes to sleep with a piece of meat grasped in his teeth - next morning he is found dead.

[3]: LTA 368(261), 374c(1452); LMD I 513(2).

3727. *Piemuo maitina smūtkelį.* Sekdamas pamokslininko žodžiais, piemuo visada nešioja su savim kryžių ir jį maitina; stebuklinga mirtis - Dievas pakviečia jį pas save pietų.

A Poor Shepherd Boy Feeds a Crucifix. Following the words of a preacher, the shepherd boy always carries about with him a crucifix, and nourishes it; the miraculous death - God invites the boy to dine with him.

[6]: Žv. 1927 p. 175; LTA 350(202), 406(229), 492(11), 692(22), 724(116).

3728. *Bausmė šykštuoliams.* Neduoda našlaičiams išmaldos - iš riekiamos duonos bėga kraujas arba paslėptas išmaldai skirtas maistas virsta žalčiu, kuris apsivynioja apie šykštuolio kaklą.

Avarice Punished. After bread is refused to orphans, blood flows from it when cut; or the food that was meant for the poor, but was hidden away by the miser, turns into a snake, which twines itself around the miser's neck.

[6]: LTA 42(36), 364(6), 450(48), 469(2); LMD I 133(4, 27).

3736-3765. ISTORINIO POBŪDŽIO PASAKOJIMAI (ATSIMINIMAI)
STORIES (REMINISCENCES) OF AN HISTORICAL NATURE

3736. *Kryžiuočių laikai.*
The Crusade Period.
[1]: LMD I 573(6).

3737. *Totoriai Lietuvoje.*
The Tartars in Lithuania.
[1]: LMD I 316(23).

3738. *Švedų antplūdis.*
The Swedish Invasion.
[10]: Dow-Sylw. II 430; LTA 11(55), 368(119), 372(77-78), 462(414), 533(1), 552(746), 613(159); LMD I 483(3).

3739. *Prancūzmetis (1812 metai).*
The French Invasion.
[20]: LV 162 nr. 10, p. 168 nr. 21, p. 172 nr. 24, p. 174 nr. 26, p. 176 nr. 30, p. 188 nr. 57; LTA 11(89-92), 28(363), 109(42), 325(1, 2), 372(81, 93), 406(256), 420(114), 449a(39a); LMD I 173(2).

3740. *Prancūzų paslėptas auksas Lietuvoje.* Atvažiuoja į Lietuvą prancūzai ir tam tikrose vietose ieško per prancūzmetį (1812 metais) paslėpto Napoleono armijos aukso.

French Gold Concealed in Lithuania. The French come to Lithuania, and hunt in certain places for the gold which they believe was concealed by Napoleon's army, during the French invasion (1812).

[4]: LTA 372(79, 80), 405(307), 601(7).

3741. *Apie istorines asmenybes.*
Stories about Historical Personages.
[6]: LTA 462(127), 581(2), 600(113–114); LMD I 297(8, 10).

3742. *Badmečiai ir marai.*
Famine and Pestilence.
[10]: LTA 11(104), 198(346); LMD I 483(1, 2), I 564(32–37).

3743. *Rekrūtų gaudymas.*
Hunting up Recruits.
[3]: LTA 265(219), 270(555); LMD I 176.

3744. *Baudžiavos laikai ir žiaurūs ponai.*
Period of Serfdom and Cruel Lords.
[46]: LTA 270(535), 284(153, 587), 314(26), 322(171), 325(8, 9), 349(44), 350(217), 368(92a, 301), 372(82–86, 89, 94), 381(128–129, 131), 395(67), 405(306), 426(61), 430(57, 235, 252, 387), 499(10), 527(22), 578(1), 544(362), 545(111), 581(14), 613(160, 237), 619(114), 675(94), 720(27, 30), 724(84); LMD I 103(4), I 185, I 607, III 8(1), III 117b(8).

3745. *Žmogus vietoj gegutės.* Ponas liepia baudžiauninkui įlipti į medį ir kukuoti gegute, o pats nušauna „gegutę".
A Human Being in Place of a Cuckoo. A cruel master commands his serf to climb a tree and imitate the cry of the cuckoo; he shoots the „cuckoo".
[4]: LTA 270(535), 284(587), 430(122), 581(2).

3748. *Ponas Čičinskas.* Žiaurus Upytės valdovas, istorinis asmuo, kuriam žmonių pasakojimai priskiria daug didelių nuodėmių. Galop Velykų rytą jis raitas įjojęs bažnyčion ir nužudęs prie altoriaus mišias laikantį kunigą, bet namo grįžtant trenkė į jį perkūnas, dvaras nugrimzdo, žemė nepriėmė jo lavono, kuris ilgą laiką išsilaikė nesupuvęs.
Squire Čičinskas. The cruel lord of Upytė, an historical personage, to whose account popular tradition ascribes many a great iniquity. Finally one Easter morning, after riding into church on horseback and murdering the priest holding mass, he, on his way home, was struck dead by lightning, his manor swallowed up by the earth; his body was persistently being cast up by the earth, and for a long time resisted decay.
[10]: Dow-Sylw. II 52; LTA 406(265–266), 619(106, 161); LMD I 158, I 171, I 181, I 502(7), I 814(4).

3750. *Rusų priespaudos laikai.*
Period of Russian Oppression.
[5]: LTA 11(43), 338(656), 420(118), 462(209, 210).

3751. *Sukilimai prieš rusus 1831 ir 1863–1864 metais*
Revolts Against the Russians, in 1831 and 1863–1864.
[16]: LTA 11(52), 28(362), 291(231), 325(3–6), 372(90), 420(115–117, 122), 552(1111), 600(184[26]); LMD I 93(12), I 173(1).

3752. *1905 metų revoliucija ir juodašimčių baubas.*
The Uprising in 1905 and the Black Hundred Terror.
[1]: LMD I 817(19).

3753. *Didysis Karas ir vokiečių okupacija.*
The Great War and the German Occupation.
[5]: LTA 395(66), 511(22, 24–25); LMD I 564(38).

3760. *Liaudies etimologizavimai.* Aiškinama vietų vardų kilmė.
Folk-Etymology. Explanations of the origin of place-names.
[25]: LTA 284(566, 585), 324(13), 396(113), 401(22–23), 522(38–40, 42–43), 552(472, 898), 619(98, 107, 143–144), 692(45), 720(19–22, 24–26).

3765. *Lokalinė istorija.* Pasakojimai apie tam tikrų vietų, miestų, bažnyčių ir t.t. praeitį.
Local History. Stories of the past history of certain places, towns, churches, etc.
[17]: LTA 284(565), 395(61, 63), 405(304–305), 406(255, 257), 544(357, 357a, 358), 552(899), 601(18), 619(45–49).

3900–4000. NEKLASIFIKUOTOS SAKMĖS (ĮVAIRU)
UNCLASSIFIED LEGENDS (MISCELLANY)

3900. = rus. *298. *Vėjo, Šalčio ir Saulės ginčas.* Ginčijasi, kuriam iš jų žmogus davė „labą dieną"; žmogus atsako, jog Vėjui; Šaltis nori žmogų sušaldyti, Saulė sudeginti, Vėjas gelbsti.
Dispute of Wind, Cold and Sun. All three dispute over the man's greeting, each claiming it for himself. The man tells them that it was meant for the Wind. In anger the Cold tries to freeze the man, the, Sun to burn him; he is saved by the Wind.
[9]: LP II 216 nr. 4–5; LPY IV 151 nr. 143; Liet. pas. 15 nr. 15; LTA 218(43), 368(267), 544(297); LMD I 142(33, 35).

3901. *Žmogus šaukia Vėją į teismą už padarytus nuostolius.* Vėjas nenori bylinėtis, gausiai atlygina skriaudą, nubaudžia paperkamą teisėją.
A Man Takes Action against the Wind for Damages. Wanting to have nothing to do with legal proceedings, the Wind generously makes good the damages; punishes the judge guilty of bribery.
[3]: LP I 138 nr. 4; LMD I 483(15), I 842(28).

3902. *Broliai Vėjai, jų nuotykiai, santykiai su žmonėmis.* Vėjai nori pasivaikščioti jūros dugne (išpučia vandenį), išgelbsti nekaltai nuteistą mirti žmogu, apdovanoja mergaitę ir už nekantrumą (nemandagumą) vėl viską atima ir t.t.
The Brother Winds, their Adventures and their Relations with Human Beings. The Winds go to take a walk at the bottom of the sea (blow out the water), save an innocent man sentenced to death, and reward a girl; take everything back again for impatience (discourtesy), etc.
[8]: LP I 137 nr. 2–3, II 214 nr. 2; LPY III 55 nr. 24; El. 7 nr. 2; LTA 262(225), 421(69); LMD I 525(10).

3903. = liv. p. 60 nr. 149. *Į vėjo sūkurį mestas peilis.* Vėliau tą peilį mato pas kokį nors žmogų, į kurio kūną tas peilis įsmego.

The Knife Hurled into a Whirlwind. Later this knife is found stabbed into a man's body.

[11]: Mitt. II 62; LP I 136 nr. 1, II 213 nr. 1; LV 365 nr. 156–158; LTA 374d(2092), 486(29); LMD I 312(12–13), I 661(64).

3904. *Peikiamas ir giriamas šaltis.* Jei šaltį peikia, jis keršija ir dar labiau šaldo, jei giria – apdovanoja (duoda rūbų ir pan.).

Cold Depreciated and Praised. Depreciated, takes revenge by becoming colder, praised – makes reward (gives clothing and the like).

[6] Dow-Sylw. II 78; LP II 215 nr. 3, p. 217 nr. 6; LPY II 243 nr. 152, IV 151 nr. 144; LTA 218(48).

3905. *Įžeista ugnis.* Kaimynų ugnys kalbasi: blogai prižiūrima ugnis žada „eiti pasivaikščioti", t.y. sudeginti savo šeimininko trobas. Kita ugnis prašo, kad degindama nepaliestų jo šeimininko turto, kuris ją gerai užlaiko.

The Offended Fire. The fires of two neighbours talk: the neglected one threatens „to go and take a walk" (i.e., to burn down its master's house). The well tended fire pleads with it for the safety of its own master's property.

[6]: LP I 130 nr. 4–5, p. 131 nr. 13; LTA 374d(1680); LMD I 209(1), I 561(138).

3906. *Krintančios žvaigždės.* Kiekvienas žmogus turi danguje savo žvaigždę, kuri jam mirštant krinta ir sudega.

Falling Stars. Every human being has his own star in heaven; when he is moribund, this star falls to earth and burns up.

[2]: LV 1 nr. 1; LTA 372(91).

3907. = liv. p. 81 nr. 8–9, rum. p. 84 nr. 4, flem. p. 82 nr. 8. *Nusidėjėlis Mėnulyje.* Mėnulyje mes matome moterį su naščiais arba vyrą su malkų ryšuliu ant pečių, kurie ten pateko, Dievui nubaudus juos už kokį nors prasižengimą.

The Sinner in the Moon. The woman or the man we see in the Moon – the former with a yoke on her shoulders, the latter with a bundle of firewood on his back – were put there by God, in punishment for some sin they had committed.

[5]: Bar. 122; LTA 449b(33); LMD I 513(1), I 561(118), I 661(7).

3908. Plg. est. 123 nr. 45, lap. p. 45 nr. 50. *Pano mirtis.* Žmogus girdi miške balsą: „Juozapai, Juozapai, pasakyk Nopijai, kad numirė Zopija". Kai jis namie papasakoja šį nutikimą, iš papečkio išlenda gyvatė ir nubėga miškan.

The Death of Pan. A man in the forest hears a voice: „Joseph, Joseph, tell Nopia that Sofia is dead". When he comes home and relates the incident, a snake crawls out from under the fire-place and takes itself off to the forest.

[1]: LTA 720(14).

3909. *Nepaprasta rupūžė.* Bernas nori užmušti rupūžę, merga jį sulaiko; po kurio laiko tą mergą pasikviečia pas save svečiuos į požemį graži ponia (ta pati rupūžė), gerai vaišina, bet virš jos galvos ant šilkinio siūlo kabo girnapusė – „Taip ir mano gyvybė tada buvo pavojuj".

The Remarkable Toad. A youth is on the point of killing a toad, when his hand is stayed by a girl. Some time later, a beautiful lady (the toad) invites the girl to her abode in the underworld. She is grandly entertained, but all the time there is a grindstone hanging over her head by a single silken thread. – „My life was in similar danger that day".

[1]: Capp. For. p. 124 nr. 18 = Capp. Mär. 68 nr. 23.

3910. *Žmogėdros.*
Cannibals.
[2]: LMD I 481(9), 561(221).

3911. Plg. liv. p. 73 nr. 232. *Šungalviai.* Vienakiai šungalviai (laukiniai žmonės) persekioja ir ėda kaimiečius.
Dog-headed Savages (Hundsköpfe). Peasants persecuted and devoured by one-eyed, dog-headed savages.
[2]: LTA 350(245); LMD I 316(24).

3912. *Amazonės.* Ginkluota švedė ateina į kūrenamą pirtį ir nusirengusi šildosi. Vyras užmuša ją akmeniu ir pasiima jos ginklus.
Amazones. An armed Swedish woman comes to a bath-house which is being heated, disrobes and warms herself there. A man kills her with a stone and takes away her weapons.
[1]: Dow-Sylw. II 416.

PASAKOJAMOJI TAUTOSAKA IR JOS TYRINĖJIMAI

Tiefere Bedeutung liegt in dem Märchen meiner Kinderjahre, als in der Wahrheit, die das Leben lehrt.

Friedrich Schiller

Pasakojamosios tautosakos vardu (vok. *Volkserzählungen*) vadinsime visą prozinę, t.y. neeiliuotą (nemetrinę), liaudies kūrybą. Ji paprastai skirstoma dar į kelias rūšis: pasakas, sakmes, legendas, pasakėčias ir pasijuokimus arba anekdotus. Nors ši sistematika yra daugiau teorinis dalykas, tikrenybėje ne visados yra lengva kiekvienu konkrečiu atsitikimu pasakyti, kokiai pasakojamos tautosakos rūšiai vieną ar kitą liaudies kūrinį turime priskirti, vis dėlto toks skirstymas turi pagrindo: taip pagalbinė liaudies pasakojimų tyrinėjimo priemonė.

Šioje apžvalgoje bus trumpai pateikti visų pasakojamosios tautosakos rūšių apibūdinimai, aptarti jų tarpusavio santykiai, panagrinėtos ir įvertintos įvairios teorijos, pateikti svarbesni šios mokslo srities nūnai pasiekti rezultatai. Čia pirmoj eilėj turima galvoj mūsų skaitančioji visuomenė, nesekanti specialios užsienio literatūros, kuriai ši apžvalga galės padėti susiorientuoti dideliame kultūriniame liaudies pasakojimų lobyne.

I. PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS RŪŠYS

Jau iš pat mažens dienų visiems teko susidurti su **pasaka**, tąja visos jaunuomenės mylimąja, kuriai ir suaugę ne visada lieka abejingi, bet dažnai moka pasisemti malonaus nusiteikimo, pasigėrėti kūrybiniu žmogaus fantazijos žaidimu ir ten įdėta ilgų amžių ir daugelio kartų išmintis. Čia mums rūpės panagrinėti pasakas moksline prasme. Tad pirmiausia: **kas yra pasaka?**

Vienos tikslios ir visus patenkinančios pasakos aptarties nėra. Žymus pasakų tyrinėtojas J. Bolte ją taip apibrėžia: *Pasaka vadiname poetišką, fantazijos suaustą pasakojimą, ypač iš stebuklų pasaulio, nuostabią istoriją, kuri nėra surišta tikrojo gyvenimo dėsniais, kurios tačiau su pasitenkinimu klauso visų luomų žmonės, nors jos tikrumu ir netiki.* Kitas pasakų tyrinėtojas Fr. Panzeris ją taip apibrėžia: *Žodžiu „pasaka" imant šį terminą moksline prasme, vadiname trumpus, vien tik pasismaginimui tarnaujančius, pasakojimus apie fantastiškai stebuklingus atsitikimus, kurių tikrenybėje nebuvo ir negalėjo būti, nes jie prieštarauja gamtos dėsniams.* Taigi **liaudies pasakos yra nuo tikrenybės sąlygų nepareiną pasakojimai, ypatingai iš stebuklų ir burtų pasaulio, kurie, nereikalaudami įtikėjimo, nori klausytojus maloniai nuteikti.**

Pasakose vietoj tikrenybės sukuriamas kitas pasaulis, kur viskas vyksta ne taip, kaip iš tikrųjų yra mūsų kasdieniniame gyvenime, bet taip, kaip pagal mūsų norus turėtų pasaulyje būti. Pasitenkinimas, kurį mumyse sukelia pasakų įvykiai,

sudaro priešingumą nepatenkinančiai mūsų gyvenimo aplinkybių tikrumai ir tuo pačiu mus maloniai nuteikia. Tad pasakos yra mūsų norų fantazijos, svajonės. Tai, ko pats žmogus pats sau slaptai geidžia ir viliasi, sudeda savo įsivaizduojamiems herojams. Laimės supratimas skiriasi pagal tautų charakterį, todėl ir pasakų laimingųjų likimas įvairuoja. Dažniausios išsvajotos laimės pasireiškimo formos yra: netikėtas praturtėjimas, garbė ir reikšmingumas (iš visų niekinamo staiga tampa karalium), laimingos vedybos su vertingu ir aukštesniu už save asmeniu (kvailys laimi karalaitės ranką, karalaitis veda našlaitę). Galop pasakose mus žavi įgimto žmoniško teisingumo jausmo patenkinimas: įsikūnijęs nedorėlis (pvz., pamotė ragana) tinkamai nubaudžiamas, po ilgų bandymų ir vargų, galop laimi dorasis, taigi nubaudžiama klasta ir laimi tiesa, atlyginami tvirtos valios ir likimui nepasiduodą asmenys, pvz., išskirti mylimieji vėl susitinka. Pasakos visada turi laimingą pabaigą. Svaiginąs pasakų laimės didingumas glūdi kaip tik tame, kad čia iš visos sau lygių minios nuostabiu būdu iškeliamas vienas asmuo, dažniausiai kaip tik toks, kuris visos savo aplinkos buvo niekinamas, nuteistas amžinam vargui ir nereikšmingumui (neturtėlis, našlaitis, -ė, kvailys, jauniausias brolis).

Pasakoje stebuklingu būdu pakeičiamas tik vieno ar daugiausia kelių asmenų likimas, tuo tarpu visa kita lieka kaip buvę. Juk negi gali visi žmonės būti karaliai – ir naujajam karaliui taip pat reikės ir tarnų, ir darbininkų, ir kareivių. Taigi pasakose nėra tiesioginės tendencijos kovoti su socialine nelygybe ar neteisybe. Socialinė santvarka lieka nepakeista, tik pasikeičia keletos asmenų likimas: nužemintas išaukštinamas ir išaukštintas nedorėlis nužeminamas. Užtat pasakos visų labiausiai bujoja neturtingųjų ir gyvenimo atstumtųjų žmonių tarpe, jie bando pasakų svajonėmis pasaldinti savo karčią dalią.

Tačiau kodėl tada pasakas mėgdavo ir gyvenimo gėrybių pertekėliai: sultonai, kalifai ir carai, kurie turėdavo savo profesionalus pasakorius? Čia susiduriame su kitu pasakų gyvastingumo akstinu – tai žmogaus polinkis į žaidimą, reikalavimas patenkinti žmogaus kūrybinės fantazijos veržimąsi. Žmogų džiugina įdomios situacijos, jis ieško nepaprastumo ir komiškumo, džiaugiasi sumaniais melagiais ir nuostabiais gudruoliais, pvz., apsukriais vagimis, juokiasi iš žmogiško paikumo. Gamta su savo gyvių pasauliu suteikia žmogaus fantazijai irgi gausaus peno. Panaikinama žmogų ir gamtą skirianti riba, visa gamta, augalai ir gyvuliai, akmenys ir vanduo, jaučia ir kalba kaip žmonės.

Į pasakas žmogus sudeda savo pažiūras į žmones ir pasaulį, čia atsispindi jo dorovės supratimas. Čia nuolat randame pavyzdžius ir pamokymus, nurodymus ir perspėjimus, susižavėjimą ir pasipiktinimą. Visa tai paprastai išreiškiama ne žodžiais, bet vaizdais ir dinamišku veiksmu. Sausų pamokslų nemėgstama, jie retai pasiekia savo tikslą, kas kita gyvi pavyzdžiai, kalbą faktai. Galop gyvos ir tiesiog nuostabia kompozicija sukurtos situacijos patenkina mūsų estetinį jausmą, duoda meniško nusiteikimo. Štai kodėl pasakos yra mėgstamos senų ir jaunų, mokytų ir bemokslių, vergų ir valdovų, tai tam tikras dvasios penas.

Pasaka yra „pasaka", tai ne tikrenybė, bet prasimanytas dalykas. Ir pasakotojas, ir klausytojai tai žino. Jei kartais pasakorius ir tvirtina, jog tai tiesa, jog ir jis ten buvęs, *alų midų gėręs*, tai vis tiek visiems yra aišku, jog tai prasimanymas. Ir pasakorius savo užtikrinimams, jog pasakojąs tiesą, dažnai suteikia tokį pavidalą, jog kiekvienam aišku, kad tai tik *akių apdūmimas*. Bet žmonės mėgsta leisti iliuzijoms save suvedžioti, tad mėgsta ir pasakų melą, by tik gražiai pameluojama.

Gražiai mokąs „meluoti", t.y. daug pasakų žinąs, žmogus yra pageidaujamas susiėjimuose asmuo, jis respektuojamas ir naudojasi kai kuriomis privilegijomis. Tai visiems maloni pramoga, jaukus laiko praleidimas, geras vaistas prieš įkyrų

nuobodulį. Tai tas pats, kas šių dienų civilizuotam žmogui romanai, kinas ar teatras. Man sakėsi geras pasakorius Jonas Jankevičius nuo Skapiškio, kad kai jis sirgęs ir gulėjęs Panevėžio ligoninėje, tai visi tos palatos ligonys jį labai mėgę dėl jo pasakų ir nuolat prašydavę pasakoti. Jau baigiant pasveikti, vieną vakarą pasikvietusi jį budinti sesuo ir prašiusi pasakoti savo pasakas, kurių jis moka per 80 ir labai gyvai pasakoja. Seniau prancūzų karo laivyne kiekviename laive galima būdavę rasti savo *conteur* (pasakininką), kuris laisvu laiku sakydavęs pasakas. Kai E. Lönnrotas paklausė vieną suomį, iš kur jis tiek daug pasakų moka, šis atsakė, jog ilgus metus tarnavęs pas ledinuotosios jūros rusų ir norvegų žvejus ir kai tik audra trukdžiusi žvejoti, jie leisdavę laiką pasakodami pasakas. Rytų šalyse kavinės yra toji vieta, kur suaugę vyrai smaginasi pasakomis. Afrikos keliauninkas H. Stanley sudarė visą knygą iš pasakojimų, kuriais gaivindavosi prie laužo jo juodaodžiai nešikai. Darbininkai, kareiviai, jūrininkai, žvejai, piemenys, nekalbant jau apie vaikus, ir dabar mėgsta trumpinti laiką pasakomis, gerbia gabų pasakorių, apdovanoja jį maistu, taboka, degtine. Šiaurės Rusijoje žvejai pasakoriui duoda dalį savo laimikio, malajai (Indonezijoje) pasakas vadina „paguoda skausmuose", o papua (Naujojoje Gvinėjoje) gausiai apdovanodavo viena europietį, kuris jiems recituodavo 1101 nakties pasakas. Man pasakojosi geras pasakorius Povilas Gaidimauckas nuo Kupiškio: „Vidugiriuos kaip jodavom nakties, tai sakydavau vis pasakas, užtat kiti berniokai manęs malkų rinkt nevarydavo".

Buvo laikai, kai pasakų sekimas buvo amatas, kuris galėjo pasakorių išmaitinti. Tokie pasakoriai profesionalai buvo graikų *aretalogos*, romėnų *fabulator*, viduramžių *spielmann*, turkų *meddah*. Egipto faraonai irgi liepdavo sakyti jiems pasakas. Paprotys pasakų pagalba užmigdyti valdovą buvęs vartojamas ne tik arabų kalifų, bet taip darydavęs ir Aleksandras Didysis. Ispanijos žydas Petras Alfonsas apie 1110 metus savo veikale *Disciplina clericalis* pasakoja apie karalių, kuris savo fabulatoriui kiekvieną naktį liepdavęs atpasakoti penkias istorijas. Yra likę žinių apie vieną turtingą XII a. rusą, kuris prieš užmigdamas liepdavęs savo tarnui kutenti jam padus ir kartu sekti pasakas. Caras Jonas Baisusis († 1584) tam pačiam tikslui laikė savo dvare tris aklus vyrus. Tokie pasakų sekėjai (*bachari, skazateli, skazočniki*) XVII a. buvę randami carų Mykolo ir Aleksiejaus dvare, juos mėgusi ir carienė Elžbieta, taip pat jų turėję daugelis rusų didikų. Buvę ir keliaują pasakoriai *skomorochi*, viduramžių *spielmannų* palikuonys, kuriuos bajorai kviesdavę į savo dvarus. Rusuose yra labai išplitusi savotiška pasaka apie gudrų vagį, atėjusi ir į lietuvius (mt. *1525 J): vagis, apsimetęs pasakoriumi, ateina naktį pas poną ir pasakoja jam neva pasaką, kaip vagys išvogė vieno pono dvarą – jo draugai tuo metu kaip tik tą daro, ką jis pasakoja, ir išvagia to paties pono dvarą. (plg. mt. *1525 K. Kam turi tekti kailiniai).

Pasakos dažniausiai yra sakomos vakarais, ypač žiemą prie židinio, užtat daugelis senesnių pasakų rinkinių vadinami *židinio pasakomis* (pranz. *au coin du feu*, angl. *fireside stories*) ir *žiemos pasakomis* (Šekspyro *Winter's tale*, Ch. Wielando *Wintermärchen*). Pas mus irgi įvairios tautosakos žydėjimo laikas buvo tada, kai viso kaimo verpėjos rinkdavosi vakarais į vieną pirkią. Vakaras ir tamsa suteikia savotiško paslaptingumo. Neretai, ypač pirmykščiose tautose, randame įsitikinimą, jog dienos metu pasakų sekimas atneša nelaimę, net, vakare, sekant pasakas, užgesinama šviesa. Ir apskritai naktis pasakose turi daug reikšmės: pasakų veiksmas paprastai vyksta naktį, tada atliekami sunkūs užduoti darbai; į gyvulius užburti asmenys naktį atgauna savo žmogišką pavidalą; rytas išvaduoja iš neišvengiamos pražūties ir kančių (saulė ar gaidys nubaido dvasias); be to, pasakos veikėjams dažnai uždraudžiama miegoti.

Kad pasakos galėtų sudominti ir pavergti klausytojus, reikia gero pasakoriaus, kuris sugebėtų savo pasakojimui suteikti gyvą formą. Jo pasakojimas turi būti intriguojantis, įtemptas ir kartu džiuginąs savo pabaiga. Todėl jis turi mokėti vaizdžiai nupiešti visas detales, turi pats pergyventi pasakų herojų skausmus bei džiaugsmus ir jais užkrėsti klausytojus. Čia reikia tam tikro įgimto artistinio gabumo. Man yra tekę ne kartą matyti, kaip geras pasakorius taip įsigyvena, sekdamas savo pasaką, jog pats ima verkti. Dažnai intonacija, mimika ir gestai čia daugiau pasako, negu žodžiai.

Pasakorių tarpe randame ir vyrų, ir moterų. Pastarosios ypač mėgsta sekti pasakas vaikams. Tačiau tikri pasakų kūrėjai ir meniški pasakų sekėjai visur yra vyrai. Moterys dažnai tik ilgiau išlaiko vyrų sukurtas pasakas.

Kita stambi pasakojamosios tautosakos rūšis yra **sakmė**. Kai pasaka yra žaidimas, sakmei suteikiamas rimtas pobūdis. *Sakmė yra pasakojimas apie nepaprastą pergyvenimą, kuriam tikima ir kuris laikomas tikru.* (Fr. Ranke). Sakmė reikalauja ir iš pasakotojo, ir iš klausytojų tikėjimo, ji nori duoti tikrenybę, papasakoti apie įvykius, kurie iš tikrųjų esą atsitikę. Todėl sakmei nebūtina laiminga pabaiga – daugelis sakmių baigiasi tragiškai. Sakmė neturi kito tikslo, kaip tik pranešti apie kurį nors tikrą įvykį, ji nori pamokyti, todėl reikalauja, kad ja būtų rimtai tikima. Pasaka vyksta nežinomoje vietoje, nežinomu laiku (*labai seniai...*), veikėjai taip pat paprastai esti bevardžiai didvyriai, sakmė reikalauja tikėjimo ir tuo tikslu, kalbėdama kaip apie tikrai įvykusį faktą, nurodo vietą, laiką ir asmenis (arba pačiam pasakotojui esą taip atsitikę). Pasaka yra bendro pobūdžio, sakmė yra labiau lokalinė. Pasaka yra poetinis, sakmė, istorinis pasakojimas. Kai pasaka tik pasakoja, yra subjektyvi ir sudėtinga, sakmė stengiasi išaiškinti, yra objektyvi ir paprasta. Sakmės tikslas – pranešti apie paslaptingas ir nejaukias žmogų apsupančias jėgas, jos visas dėmesys nukreiptas į fantastišką nuotykį, į kurį žmogus, atrodo, tik pripuolamai esti įpainiojamas. Pasakose sukuriami ryškūs ir tarpusavy kontrastiški tipai: narsuolis ir bailys, doras ir nedorėlis, gudruolis ir kvailys, laimingas ir nelaimėlis. Tuo tarpu sakmei žmogus įdomus tik kaip tam tikro pasakojamo nuotykio dalyvis, todėl sakmėse žmonės nėra jokie užbaigti tipai. Tad sakmėje visa ko centras yra pats **įvykis** (nuotykis), ji nori tą įvykį kuo vaizdžiau ir įspūdingiau perteikti, tuo tarpu pasakoje visa ko centras yra veikėjas ir jo likimas. Iš to susidaro ir formalūs pasakų ir sakmių skirtumai. Sakmė, norėdama tikrai pranešti tik apie kurį nors vieną įvykį, yra dalykiška, trumpa, paprasta ir aiški, be didelių nukrypimų tiesiog einanti prie savo tikslo. Todėl sakmės paprastai yra trumpos ir susideda tik iš vieno epizodo, tuo tarpu pasakos jungia vieną epizodą prie kito į ištisą menišką grandinę. Kai pasaka svyruoja tarp rimtumo ir žaidimo, svajonės ir tikrenybės, sakmė siekia tiesos ir rimtumo, tad ji daug nesirūpina menišku savo pasakojimo pavidalu.

Sakmės yra senesnės už pasakas. Kai pasakos jau yra tam tikras kultūros produktas, sakmės yra betarpiškas įspūdžių ir primityvaus galvojimo pareiškimas. Sakmėse mes pastebime pirmas žmonių pastangas ištyrinėti daiktų santykius, išaiškinti kokius nors žmogaus dėmesį atkreipusius reiškinius, perkeliant juos iš stebuklų srities į kasdienio gyvenimo šviesą. Taigi sakmės yra naivus, nekritiškas liaudies mokslas. Tai primityvaus žmogaus galvojimas ir pasaulio bei jo reiškimų aiškinimas, tai asociatyviškai galvojančio žmogaus pasaulėžiūra ir filosofija.

Dauguma sakmių yra kilusios iš natūralaus žmogaus žinojimo troškimo, noro išaiškinti jį apsupančios aplinkumos realius daiktus ir įvykius. Tai bus vadinamosios kilmę aiškinančios arba etiologinės sakmės (žr. mt. 3000–3250). Joms nemaža įtakos turėjo krikščionybė ir kiti tikėjimai. Šalia etiologinių sakmių kartais

ir paprastoms sakmėms suteikiamas etiologinis charakteris, padarius gale tam tikrą išvadą.

Kita svarbi sakmių kilmės priežastis yra **pergyvenimai**, susiję su žmogaus pojūčių suklydimais ir net tam tikrais fiziniais sutrikimais. Tatai davė progos atsirasti labai gausingai **demonologinių** sakmių grupei. Taip žmogaus akių pergyvenimų dėka yra kilę sakmės apie degančius pinigus (mt. 3632), skrendantį ugninį aitvarą (mt. 3468), žaltvyksles (mt. 3538), numirėlių mišias (mt. 3558). Degą pinigai paprastai yra ne kas kita, kaip saulėje blizganti stiklo šukė, skrendąs aitvaras – krintančios žvaigždės (meteoritai), o mėnesienoje blizgą bažnyčios langai sudaro įspūdį, kad viduje dega šviesos, vadinasi, meldžiasi numirėliai. Klausos pergyvenimai irgi duoda progos sakmėms susidaryti: čiurlena upėje vanduo – laumės velėja (mt. 3694), skardus aidas – skamba ežere paskendę varpai (mt. 3610, be to, varpų skambesio iliuziją sukelia ir arterijų sukalkėjimo liga), dar ryškesnis aido dėka kilęs motyvas yra pamėgdžiojąs žmogų gyvulys (mt. 3300). Tačiau daugiausia sakmių yra kilę dėl žmogaus vidinių pergyvenimų. Čia didelę reikšmę turi baimė, svaigalai, nuovargis, badavimas, sapnai. Juk sakmių nuostabieji įvykiai ir pergyvenimai dažniausiai atsitinka naktį, kur nors keliaujant vienam žmogui. Kas nori susitikti ir kalbėtis su dievais ar dvasiomis, gauti iš jų apreiškimus, tas eina į tyrus ir miškus gyventi atsiskyrėlio gyvenimą, jis budi ir badauja arba tam tikrais svaigalais, gėrimais ir rūkymu, ekstaziniais šokiais pasiruošia kontaktui su dvasiomis, kaip, pvz., šamanai. Ryškiausias iš baimės pergyvenimų kilęs sakmės tipas yra vad. *huckup* (mt. 3425): naktį tamsoje vienam bekeliaujančiam žmogui, ypač praeinant jam pro tokią vietą, apie kurią kalbama, kad ten vaidenasi, staiga kažkas iš užpakalio užšoka ant pečių, reikia jį nešti, ta našta darosi vis sunkesnė, tiesiog gniaužia kvapa, kol nuo tos naštos neišvaduoja varpų skambesys, šunų lojimas, šviesa, malda ar kankinamojo keiksmas – kitaip nešėjas, visai išsisėmęs, sukrinta savo nepaprastos naštos slegiamas. Tai ne kas kita, kaip kvapą gniaužiančios baimės pergyvenimai. Šaukimas vardu, „dvasių antausis" irgi pridera šiai pergyvenimų rūšiai. O kiek visokių nuotykių su velniais turi mūsų ūkininkai, kai įsikaušę naktį grįžta iš turgaus: velniai juos paklaidina, vedžioja pernakt po balas (žr. mt. 3420, plg. mt. 3332), vadina grumtis (žr. mt. 3542); akmenį ar kelmą palaiko gyvuliu ir įsidėjęs į ratus parsiveža namo (žr. mt. 3301) ir t.t. Iš vestuvių grįžtąs muzikantas paklydęs pramiega visą naktį baloj ar miške ant kelmo, sapnuoja sunkų girtuoklio sapną ir paskum pasakojasi savo „nepaprastą nuotykį" (žr. mt. 3276–3277). Dažnai ir patys nuotykių turėtojai kitą dieną pamato, jog tai būta visai paprasto daikto ar įvykio, kuris jį naktį taip buvo išgąsdinęs (žr. mt. 3446). Pavyzdžiui, naktį namo grįžtantį girtuoklį panamėj užpuola velniai, jis ginasi ir iš visų jėgų muša velnius, išsimiegojęs rytą mato – visos jo linų gubelės išdraskytos, žr. LTA 578(13).

Ligonių karščiavimai ir kliedėjimai taip pat duoda progos sakmėms susidaryti (žr. mt. 3492, 3501). Iš gimdyvių karščiavimų ir baimės sapnų yra kilę sakmės apie naujagimių pamainymą (žr. mt. 3295, 3692), kurios ypač yra išplitusios germaniškoje Šiaurės Europoje (žr. Piaschewski. *Der Wechselbalg*. Breslau, 1935). Ir iš viso sapnai kaip sakmėms, taip ir pasakoms susidaryti turi nemaža reikšmės. Pvz., baimės sapnų įtakoje yra kilusios sakmės mt. 3540–3541, erotinių sapnų ir kraujo apytakos sutrikimų įtakoje susidariusiais reikia laikyti motyvus *423–424 ir 3681–3682, aiški sapnų įtaka matyti ir motyvuose 365, 3525, 3593. Apie sapnų įtaką pasakojamai tautosakai teks dar kalbėti vėliau.

Galop sakmėms susidaryti nemaža įtakos turi ir psichinės ligos. Taip laukinė dvasių medžioklė (mt. 3518) yra ne kas kita, kaip epileptiko pergyvenimai. Velnio

apsėstieji (mt. 3368), dvasiaregiai (mt. 3510–3511), dvasių persekiojamieji (mt. 3512) yra aiškiai psichiniai nenormalūs žmonės. Virtimas vilkolakiais irgi yra tam tikra psichinė liga.

Sakmėms yra charakteringas ciklinis jų pasakojimo būdas: gūdų rudens vakarą kas nors pirkioje papasakos kokį atsitikimą apie velnius, tuojau jį papildys kitas ir trečias, papasakodami savo pergyventus ar girdėtus panašius atsitikimus. Taip bematant susidarys visas panašių sakmių ciklas ir tik niekam daugiau nieko ta tema nebežinant, einama prie kito ciklo. Toks laipsniuojamas pasakojimo būdas sustiprina įspūdį ir patikimumą (juk ne vienas panašius atsitikimus yra girdėjęs!) ir ypač vaikams įvaro daug baimės: jie ne tik nebedrįsta duris praverti, bet ir kojas ant suolo susikrauna.

Demonologines sakmes sustiprina ir papildo panašūs prietarai ir burtai. Naujos sakmės dažniausiai kuriamos asociacijos būdu, veikiant ankstyvesniems žinojimams ir įtikėjimams.

Paskutiniu sakmių kilmės šaltiniu reikia laikyti **realius įvykius**, tai bus liaudies atsiminimai iš savo praeities arba vadinamosios **istorinės** sakmės. Šalia grynai fantastinių etiologinių ir demonologinių sakmių randame ir tokių, kurios visos arba tik atskiri jų epizodai turi iš gyvenimo paimtą pagrindą. Daugelyje sakmių ir pasakų randame praėjusių laikų ir buvusių kultūrų pėdsakus, senų tikėjinių ir papročių atgarsius. Primityvaus žmogaus pasaulėžiūra dažnai kaip tik sudaro tą pamatą, kuriuo remiasi, mūsų akimis žiūrint, taip fantastiškas ir paikas pasakojimas. Tačiau kaip istorinis šaltinis pasakos ir sakmės tėra labai mažos vertės. Galima sakyti, jog liaudies kūryba, pirmiausia dainos (epas), toliau sakmės (padavimai) veik nieko neduoda tikrajai istorijai. Liaudžiai trūksta istorinės sąmonės, ji nesupranta istorinių įvykių didumo ir reikšmės, nemoka vertinti istorinių asmenybių ir todėl nėra nesufalsifikuotų liaudiškų istorijos tradicijų. Jeigu liaudis pamėgsta kurią istorinę asmenybę, tai jai skiria visą savo simpatiją, sudeda visokiausius iš įvairių vietų ir laikų paimtus žygdarbius arba apie vieną herojų pasakojamus dalykus lengvai priskiria kitam – juk vardus pakeisti yra labai lengva. Todėl tautosakos negalima vartoti kaip istorijos šaltinio tiesiogine prasme, nes liaudis nejaučia reikalo istorinius įvykius užfiksuoti, nesugeba tai padaryti, jie veikiai nublunka, netekdami savo istorinio pamato. Tiesa, netrūksta sakmių, kurios rišamos su tam tikromis vietomis, kuriose vyko svarbūs istoriniai atsitikimai, dažnai tokie pasakojimai išsilaiko kelis šimtmečius, tačiau tai yra tik legendų atbalsiai apie didelius darbus, jie yra migloti, sudaryti pagal tam tikrą štampą, jog tikrosios istorinės prasmės veltui ten ieškotume. Dėl savavališko būdo, kuriuo sakmės painioja tiesą ir kūrybą, atsiminimus ir fantaziją, visiškai negalima iš pačios sakmės, be kitų pagalbinių priemonių, atskirti istorinę tiesą nuo fantazijos. Tad sakmėmis galima naudotis istorijos reikalui tik tada, kai jas galima patikrinti ir patvirtinti kitais patikimesniais istoriniais šaltiniais. Pvz., mes turime sakmių, jog kuriame nors kalne prie Kauno ar kur kitur yra palaidotas trejopame grabe kunigaikštis arba ten jis miega su savo kariais ir kada nors pabus, iškils sunkią valandą kraštą vaduoti (žr. mt. 3595). Net dažnai sakoma, jog tai esanti šv. Kazimiero kariuomenė. Tačiau tokie pasakojimai visiškai nereiškia, kad viename ar kitame piliakalnyje tikrai yra palaidotas koks kunigaikštis, Kazimieras ar kas kitas. Tai labai plačiai žinomas keliaująs motyvas, garsioji vokiečių *Kaisersage*, pirmą kartą paminėta jau 1434 metais Vokietijoje, kad įvairiuose kalnuose miega arba Fridrichas II, arba Karolis Didysis, ir vienas, ir kitas liaudies mylimieji, kurių mirtimi žmonės nenori tikėti. Kitos istorinės sakmės yra į liaudį patekusios iš metraščių, kurių autoriai dažniausiai savo ruožtu imdavo paprastas bespalves liaudies

sakmes ir jas „suistorindavo". Pvz., sakmės apie žmonių aukas statyboje (mt. 3519) yra labai plačiai žinomos, jomis remdamasis kronikininkas sukūrė „istorišką" Vilniaus pamatų padėjimo sakmę. Arba sakmė apie mergaitę, išgelbėjusią Vytautą iš kalėjimo - dainas apie panašią heroję mergaitę turi ir italai, ir prancūzai, tai irgi žinomo motyvo pritaikinimas *ad rem*, rašytojo romantiko darbas. Tad nėra negalimas daktas, jog ir V. Krėvės sukurtasis neva liaudiškas Dainavos karalius Šarūnas po kiek metų, liaudžiai skirtų knygelių dėka, pasidarys liaudiška „istorine" persona, nors mažai knygas teskaitanti liaudis tokius dalykus sunkiai pasisavina.

Paleobiologas O. Abelis mano, kad pasakose ir sakmėse randami slibinai, drakonai ir kiti pasakiški gyviai esą atsiminimai tų nepaprastų ikiistorinių laikų gyvūnų, kurių griaučius dabar mes matome gamtos muziejuose. Tačiau laikas ir objektyvaus stebėjimo stoka juos liaudies tradicijose pavertusi į keistas ir sudarkytas formas, bet paleobiologas juos vis dėlto galįs atpažinti (*Die vorweltlichen Tiere in Märchen, Sage und Aberglaube*. Karlsruhe, 1923). Žinant, kad liaudies pasakos yra toli pažengusios kultūros produktas, sunku įtikėti, jog atsiminimai apie tuos nepaprastus gyvius taip ilgai būtų galėję žmonių atmintyje išlikti. Greičiausia tai bus paprastas fantazijos žaismas.

Jei pasakos ir sakmės veik nieko neduoda tikrajai istorijai, tai jos yra labai vertingos kultūristoriniu atžvilgiu. Jau buvo minėta, jog sakmės yra senesnės už pasakas. Kai kurių ir dabar tebegyvų sakmių mes galime nustatyti vėlyviausią kilmės datą, kai jos pirmą kartą buvo paminėtos rašytiniuose šaltiniuose. Taip apie numirėlių mišias (mt. 3558) turime žinių jau iš VI a., apie keliaujančius ežerus (mt. 3605) iš VIII a., apie žmogaus sielą vabalėlio pavidale (mt. 3520) iš VIII a., apie milžino vaikų žaislą (mt. 3712) iš IX a., apie aitvarus iš 1025 m. Vilkolakius žinojo ir senovės graikai: Dzeusas pavertė vilku Arkadijos karalių Lycaoną, kuris padavė dievui žmogienos, norėdamas ištirti ar jo svečias tikrai yra dievas. Epideminio pobūdžio vilkolakiais virtimo liga (likantropija) siautėjo viduramžiuose veik visoje Europoje.

Yra sakmių, kurių amžiaus negalima nustatyti, jos gali visados ir visur iš naujo atsirasti, nes remiasi fizine žmogaus prigimtimi. Prie jų dera sakmės apie slogučius ir *huckup*. Joms atsirasti reikalingas tik tam tikras pergyvenančiojo fantazijos arba mitinės apercepcijos laipsnis. Kas kita yra tas pavidalas, kuriuo toji demoniška būtybė įsivaizduojama, dėlei jų galima jau kalbėti apie motyvų keliavimą ir skolinimąsi.

Jei sakmės amžius dažnai yra sunku nustatyti, tai neretai galima aiškiai matyti, kokiam idėjų pasauliui kuri sakmė pridera: ikikrikščioniškam ar krikščioniškam. Taip sakmės apie atgailojančias sielas ir nubaustus nedorėlius (žr. mt. 3555–3558), šūvį į ostiją arba mūką (žr. mt. 3320), paskendusius miestus ir bažnyčias (žr. m. 3610) yra kilusios iš krikščioniškos pasaulėžiūros, tuo tarpu sakmės apie vaidulius (žr. mt. 3542–3543, 3546) yra iš ikikrikščioniškosios gadynės. Didelė sakmių dalis pasakoja apie numirėlius ir čia ypač ryškiai galime pastebėti tuos du periodus: senesnį ikikrikščionišką ir jaunesnį, jei ne tiesiog krikščionišką, tai susidarusį žymioje krikščioniškos pasaulėžiūros įtakoje. Krikščioniškos gadynės pasakojimai apie numirėlius kilo arba pritaikant senąsias tradicijas krikščioniškai pasaulėžiūrai ir kultui, arba sukuriant visai naujus pasakojimus, remiantis krikščioniškos pasaulėžiūros elementais. Žinoma, dažnai nėra taip lengva nustatyti, kuriuo būdu tradicija yra susidariusi, tačiau stabmeldiškos ir krikščioniškos kilmės tikėjimų į numirėlius bendra charakteristika yra labai ryški: ikikrikščioniškoje gadynėje stengtasi numirėliu atsikratyti, krikščioniškoje – norima išvaduoti skaistykloje atgailaujančias vėles. Stabmeldiška pasaulėžiūra numirėlius laikė ne

kokiomis nors dvasiškomis būtybėmis, bet jie atrodė jiems visai panašūs į gyvuosius - jie turi tą patį materialų kūną, tik yra labiau demoniškos prigimties, piktai nusiteikę gyvųjų atžvilgiu. Vadinasi, žmogus pakeitė tik gyvenamą vietą - dabar jis gyvena kape. Dvasiško „sielos" supratimo čia visiškai nematome. Senesnioji ikikrikščioniškos gadynės „sielos" sąvoka liaudies samonėje yra ankštai susijusi su kūnu ir tik krikščionybės įtakoje imama aiškiai skirti materialinė ir dvasinė pusės, „kūnas" ir „siela". Tad, kad ir visur tikima į žmogaus pomirtinį gyvenimą, primityviškesnė yra pažiūra, jog tame gyvenime ir toliau dalyvauja materialus kūnas. Galop ir krikščionybė nėra visai nuo šios pažiūros išsivadavusi: paskutinią teismo dieną sielos vėl susiras savo kūnus ir taip stos Dievo akivaizdoje. Ikikrikščioniškos gadynės liaudies tradicijose visur stengiamasi atsikratyti neramiais ir gyviesiems kenčiančiais numirėliais, norima padaryti juos nepavojingais ar net sunaikinti. Jie klajoja dėl savo piktos valios, jiems malonu kankinti gyvuosius, tad juos reikia be jokio pasigailėjimo naikinti, taip nuo jų apsisaugant. Visai kita gadynė prasideda su krikščionybe - dabar numirėliai neranda kape ramybės dėl savo blogų, darbų jiems gyviems tebesant, ar dėl neatliktų pareigų. Čia sutinkame dorovinę tendenciją, „nuodėmės" ir „bausmės" sąvokas - jie kenčia skaistykloje ir klajoja žemėje, kol atlieka bausmę. Tai vargšė kenčianti ir atgailaujanti siela, kuriai reikia padėti išsivaduoti. Išvaduota padėkoja ir daugiau nebesivaidena.

Gausiai krikščioniškosios pasaulėžiūros elementų randame sakmėse apie velnius ir raganas, nors ir čia neretai dar galima įžvelgti, jog tas kiaurai krikščioniškas velnias dar turi kai kuriuos savo pranokėjų, stabmeldiškų dievų, nykštukų ir milžinų, bruožus (žr. mt. 3250, 3285, 3287, 3451-3454, 3457-3458, be to, dar mt. 1165, *1166). Velnio sąvokos susidaryme bei raidoje aiškiai atsispindi ikikrikščioniškų ir krikščioniškų pažiūrų kova. Dėlei laumių (skirti nuo laimų!) reikia pastebėti, jog jos yra visų mažiausiai krikščionybės paliestos senosios mūsų sakmių būtybės, tam tikros gamtos deivės, kaip ir visas tikėjimas į fėjas Europoje, greičiausiai turinčios ryšių: su senųjų keltų tradicijomis (žr. HDM II 79).

Čia susiduriame su klausimu, kokie yra sakmių ir pasakų santykiai su mitologija. Bet pirmiausia - ką vadiname **mitų** vardu? **Mitai yra pasakojimai apie dievų kilmę, darbus ir jų likimą**. Mitas paprastai pasakoja, kad toks ir toks herojus, -ė yra gimęs iš tokių ir tokių tėvų, tokius ir tokius darbus padaręs, tam tikras kančias iškentėjęs, tam tikru būdu miręs (dažnai ir vėl prisikėlęs) ir priimtas į dievų skaičių. Taigi **mitas yra tam tikro negamtiško herojaus biografija.** Tačiau paprastai mitologijos vardu vadinami įvairiausios liaudies religinės pažiūros ir įsitikinimai, nepriderą jokiai oficialiai pripažintai šių dienų religinei sistemai. Todėl ir kalbama apie vienos ar kitos tautos mitologiją. Tai nėra tikslu. Kas paprastai vadinama „mitologijos" vardu, tiksliau būtų vadinti **demonologija** ir prietarais. Seniau buvo manoma, jog pasakų tyrinėjimai sudaro lyginamosios mitologijos pagrindą ir kad jais reikia pradėti, norint įsibrauti į mitų pasaulį (P. Ehrenreichas). Taigi pasakos esą svarbiausias mitologinių tyrinėjimų šaltinis. Tiesa, ne visos pasakos ir sakmės tam reikalui tinkančios, kaip manė mitologinė mokykla, bet tik tam tikra jų dalis. Tačiau šiandien vyrauja dar nepalankesnė kad ir nuosaikiems mitologininkams nuomonė. Sakmės duodančios vertingos medžiagos tik religijos psichologijai, tuo tarpu religijos istorijai ar kurios tautos mitologijai - veik nieko. Šiandien nagrinėjant sakmes, nenorima pirmoj eilėj rekonstruoti kokią nors ikikrikščionišką stabmeldystę, surasti kažkokius mitus, bet visas dėmesys pirmiausia kreipiamas **į dabartį ir į tautą,** kuri ir šiandien savo sakmes pasakoja. Norima pažinti tą dvasios pasaulį, magiškas, religines, dorovines, teisines, gamtines ir istorines pažiūras bei įsivaizdavimus, kurie toje tautoje gyvena arba kuriuose tauta

gyvena. Tad sakmių tyrinėjimai nebenori būti tik mitologijos pagalbininkai, bet dalis tautotyros, kurios tikslas yra ne sielotis dėl kažkokių buvusių ar nebuvusių dievų ir mitų, o pažinti, aprašyti ir aptarti kiekvienos tautos ypatumus. Tačiau neužtenka tik sužinoti ir aprašyti, ką tauta mano, tiki ir pasakoja, tai yra rinkti ir tvarkyti medžiagą, bet reikia pasistengti šį jos manymą, tikėjimą ir pasakojimą **suprasti**, atsižvelgiant į dvasinius veiksnius ir atsekant istorinį jų susidarymą. Ši žymaus vokiečių sakmių tyrinėtojo Fr. Rankes skelbiama pažiūra reikalauja tyrinėti sakmes psichologiniu ir kultūristoriniu atžvilgiu, siekiant tautos dabarties pažinimo.

Panašias pesimistiškas mitologijos atžvilgiu tezes skelbia ir A. Brückneris, turėdamas galvoje slavų folklorą. Anot jo, senovės religiniam gyvenimui pažinti svarbiausias dalykas esąs kultas, nes jis yra neatskiriamas nuo kasdienių reikalų; magija savo reikšmę turinti tik tam tikromis progomis; tuo tarpu mitai neinteresuoją plačiųjų masių, dažnai jiems esą svetimi. Mitus pažįstą aukštesniame kultūros laipsnyje tik išrinktieji, pašalinami jie, tai ir mitai savaime dingstą be pėdsakų. Iš seno ir modernaus folkloro dar galima bendrais bruožais pažinti senąjį kultą ir magiją, nors bažnyčią jau daug ką seniai pašalinusi. Kadangi papročiai senąjį kultą toliau tęsia, tad prie **senojo** folkloro galima esą rasti užsilikusias ir kai kurias mitologines nuotrupas. Tačiau kai teturime labai menkas žinias apie slavų mitus, kultui ir magijai seni ir nauji šaltiniai labai daug duodą. Lietuviuose mitų pėdsakų Brückneris daugiau randa negu slavuose, tačiau ir čia jie esą labai menkai teišsivystę. (Archiv f. sl. Phil., Bd. 40. 1926, p. 1–21).

Šiaip ar taip, mitologininkų gadynę reikia laikyti jau pasibaigusia, apie tai kalba jau ir tas faktas, kad neatsižvelgiant į dideles mitologininkų pastangas ir darbštumą, jų pasiekti rezultatai yra labai menki ir daugumoje neįtikiną. Tad reikia atsikratyti seno įpratimo ir sakmes pirmiausia imti nagrinėti mitologiniu požiūriu.

Tam tikra pasakojimų grupė vadinama **legendomis**. Tai pasakojimai apie šventuosius, jų gyvenimą, darbus ir kančias, apie atsitikimus ir su paprastais žmonėmis, tačiau kur aiškiai matomas Dievo pirštas. Jos atsirado norint išlaikyti atsiminimus apie didžiuosius šventuosius, iškelti jų darbus, kančias ir stebuklus, juos išryškinti ir padidinti. Tai religijos ir kūrybos, moralų ir pasakų mišinys (žr. mt. 750–849 ir 3721–3735). Legendų kūrimo ir žydėjimo laikai buvo pirmi krikščionybės amžiai ir krikščioniškasis viduramžis. Pasakas ir legendas dažnai nėra galima griežtai vienas nuo kitų atskirti – legendos dažnai yra persunktos pasakų motyvais ir pasakos legendų bruožais, kartais pasakos pasirodo legendos rūbuose ir atvirkščiai.

Aiškiai pamokomą charakterį turi ir **pasakėčios**, kuriose veikia gyvuliai, kartais tik tarpusavy, kartais ir su žmonėmis, bet tai nepaprasti gyvuliai – jie turi žmogišką sąmonę, protą ir kalbą, jų veiksmuose atvaizduojama žmogiška elgsena ir išvadoje dažnai padaromas koks nors patarlės pobūdžio pamokymas. Daug pasakėčių pobūdžio bruožų randame pasakose apie gyvūnus (žr. mt. 1–295). Didieji pasakėčių kūrėjai Ezopas ir Fedras irgi gausiai naudojosi liaudies motyvais. Mūsų laikais susidomėjimas pasakėčiomis yra žymiai sumažėjęs, nors neretai vartojamos iš pasakėčių kilusios patarlės, pvz., kalbama apie liūto dalį, vilką avinėlio kailyje, gyvatę prie krūtinės ir kt. Žymiausią lietuvių pasakėčių rinkinį yra paskelbę H. Scheu ir A. Kurschat *Pasakos apie paukščius, Žemaitische Tierfabeln* (Heidelberg, 1913), tačiau visa medžiaga čia imta tik iš vieno asmens, kuris greičiausiai yra buvęs žymioje knyginės literatūros įtakoje.

Tikrą priešingybę rimtai ir maldingai legendai sudaro dar viena liaudies pasakojimų rūšis – **pasijuokimai** arba anekdotai (vok. *Schwank*, angl. *jokes*), kuriems

pavadinti ir gero lietuviško termino neturime. Kai kas juos nori pavadinti realistinėmis pasakomis, pabrėžiant jų priešingumą stebuklinėms pasakoms arba pasakoms siaura to žodžio prasme. **Pasijuokimu pirmiausia vadiname trumpą pranešimą apie kokį nors kvailą arba išdykusį šposą, kokį nors ypatingą, juoktis verčiantį nuotykį, ypatumą arba veiksmą** (Frv. d. Leyenas). Taigi čia turime reikalo su kokiu nors nepaprastai sąmojingu ir nuotykingu įvykiu, kurio veikėjai yra nepaprasti gudruoliai ir nepaprasti kvailiai. Mes čia nerandame stebuklingumo elementų, nuotykiai neprieštarauja gamtos dėsniams: jeigu iš tikrųjų būtų tokių gudrių ir tokių kvailų asmenų, jeigu taip laimingai ar nelaimingai susidėtų išorinės aplinkybės, pasakojami nuotykiai galėtų ir tikrumoje įvykti. Didelė pasijuokimų dalis koncentruojasi apie lytinį gyvenimą: neištikima žmona, lengvabūdis vyras ir viskuo rizikuojąs meilužis yra dažniausi pasijuokimų personažai. Meilužio rolės dažnai mėgstamos priskirti dvasininkams. Svarbią rolę dažnai čia turi ir gudrus bernas, kuris palaiko savo šeimininko pusę. Pasijuokimuose linkstama į perdėjimą, sudaroma juokingiausios situacijos, visur vyrauja komiškumas ir supuolimas. Šios rūšies pasakojimais gausiai naudojosi viduramžio rašytojai savo novelėms (G. Boccaccio ir kiti) ir priešingai - daugelis jų paplito liaudyje rašytų šaltinių dėka. Kaip geri šio žanro meisteriai pasižymėjo indai, graikai ir romaniškos tautos. Kai sakmė pasižymi savo rimtumu, paslaptingų jėgų veikimu, kai pasakai yra būdinga žaidimo, turtų ir stebuklų pamėgimas, pasijuokimai kreipia savo dėmesį į kasdieniškumą ir kvailumą: kvailystės ir juokingumo nepaprastas perdėjimas, jų perkėlimas į kasdienį gyvenimą yra būdinga pasijuokimams. Čia rodomas kvailys ir nuolat pabrėžiama, kaip lengvai žmonės kvailinami. Pasijuokimų rimtumas yra paikystė, per kvailystes mokosi ir yra mokomi žmonės. Kai legendose matome viduramžių dvasingumo įtaką pasakoms, tai pasijuokimai ir panašūs nuotaikingi bruožai liaudies pasakojimuose didžiąja dalimi yra XVI a. padaras. Tuo sąmojaus pamėgimo laiku buvo sukurtas daugelio pasijuokimų pavidalas, kuris mažai tepasikeitęs išliko iki mūsų laikų, dažnai rašytinės literatūros (*Schwankbücher*) dėka.

Jau buvo minėta, kad grupuojant pasakojamąją tautosaką ne visados yra lengva nustatyti ribas tarp vienos ir kitos pasakojimų rūšies. Taip sunku rasti griežtą ribą tarp legendinių (II B) ir stebuklinių arba nuostabos (magiškų) pasakų su nepaprastu priešininku (II A), taip pat tarp novelinių pasakų (II C) ir pasijuokimų (III). Pasakojimai apie kvailą velnią (II D) turi ir stebuklinių pasakų, ir pasijuokimų bruožų. Visos dirbtinės sistemos turi trūkumų, tačiau geriau turėti kad ir netobulą sistemą, negu jokios.

Įvairiais laikais į pasakas nevienodai buvo žiūrėta. Klasiškoji senovė jas mėgo. Viduramžių teologai jas mielai panaudodavo savo tikslams. Švietimo gadynėje, XVII a. gale ir XVIII a. pradžioje, pasakomis labai buvo susidomėta Prancūzijoje, tuo laiku jos ten buvo labiausiai skaitoma literatūros rūšis. Daugiausia buvo pamėgtos fėjų pasakos, rašytojai jas stilizavo ir kūrė. Prie tokių pasakų rinkinių autorių pridera Perrault, grafienė d'Aulnoy ir eilė kitų damų iš aukštų visuomenės sluoksnių. Iš prancūzų fėjų pasakas mielai pasisavino vokiečiai ir anglai. Tuo tarpu Vokietijoje XVIII a. buvo liaudies pasakoms sunkūs laikai. Apsišvietusiems teologams pasakos atrodė kaip neprotingų prietarų liekanos, kurias griežčiausiai reikia persekioti ir išnaikinti. Imtasi policinių priemonių uždrausti bendroms verpimo seklyčioms, toms „visų nuodėmių perų vietoms", kur kaip tik bujojo pasakos. Tačiau dideliam apšviestųjų nusivylimui ir tada pasirodydavo vienas kitas pasakų rinkinėlis. Rašytinė literatūra irgi buvo neigiamai nusiteikusi liaudies poezijos atžvilgiu. Kas keisčiau, kad kai literatai mielai pasisavindavo prancūziškas

fėjų pasakas, vokiečių liaudies pasakoms nenorėjo pripažinti egzistencijos teisių. Tik XVIII a. pabaigoje, prasidėjus antiracionalistinei srovei ir romantizmui, pasakos buvo išvaduotos iš sunkios našlaitės dalies. Kaip įvairiais laikais į pasakas buvo žiūrima, daug įdomios medžiagos yra surinkęs J. Bolte (IV 41–94), paskelbdamas net 204 žymesnių žmonių nuomones, cituodamas jų raštus.

Dėlei pasakų auklėjamosios vertės nuomonės irgi keitėsi. Dideli pasakų priešininkai buvo Mahometas, J.J. Rousseau ir I. Kantas. Ypač pastarojo dėka, pasakos ilgą laiką buvo laikomos kenksmingu vaikams dalyku. Pirmas iškėlė didelę auklėjamąją pasakų vertę J. Herderis. Netrukus pasakos susilaukė daug draugų pedagogų tarpe. Priekaištai, kad pasakos jaunuomenę blogai veikia psichologiniu atžvilgiu, per daug sužadindamos vaikų fantaziją ir yra kenksmingos doroviniai religiniu atžvilgiu dėl jose piešiamų nuodėmių, buvo pavadinti nepamatuotais. Modernioji pedagogika su mažomis išimtimis pripažįsta didelę pasakų vertę auklėjimui ir skiria joms žymią vietą auklėjimo priemonių tarpe. Žinoma, reikia jas mokamai parinkti ir perteikti. Liaudies pasakos pasirodė auklėjimo reikalams esančios tinkamesnės, negu rašytinės. Žymi pedagogė Ch. Bühler plačiai nagrinėja pasakų įtaką vaiko fantazijai (žr. jos studiją *Das Märchen und die Phantasie des Kindes*). Taigi dabar vyrauja nuomonė, jog pasakos teigiamai veikia jaunuomenę ne tik estetiniu, bet taip pat etiniai socialiniu ir religiniu atžvilgiu. Paskutiniu laiku pasakos mėgstamos inscenizuoti ir rodomos vaikams skirtuose spektakliuose.

II. TEORIJOS APIE PASAKŲ KILMĘ IR JŲ PAPLITIMĄ

Mitologinė teorija. Pirmieji moksliškai pagrįsti pasakų kilmę stengėsi broliai Grimmai. Jie laikė galimu dalyku, kad kai kurios panašios pasakos įvairiose vietose galėjusios ir visai savarankiškai atsirasti, jų panašumas tada būtų paprastas sutapimas; neginčijo, jog kai kurios pasakos galėjusios ir iš vienos tautos į kitą nukeliauti; tačiau visos pasakos esančios kilusios iš senųjų mitų, dievų ir herojų sakmių. Kai laikui bėgant mitai atskirose tautose įvairiai pasikeitė ir nubluko, galop ir visai buvo užmiršti, iš jų nuotrupų kilusios liaudies pasakos. Tad vokiškos pasakos esančios paskutinis senųjų ariškų mitų atgarsis, jos esančios kilusios bendroje ariškų tautų protėvynėje, kadangi panašias pasakas žino ne tik germanai, bet ir kiti indoeuropiečiai. Taigi pasakos esančios ariškų tautų nuosavybė ir pirmiausia germaniškų tautų. Kuo atskiros tautos savo kalba labiau yra nutolusios nuo germanų kalbų, tuo ir jų pasakos esančios labiau nutolusios nuo ariško-germaniško prototipo.

Ilgą laiką ši teorija turėjo daug pasekėjų. Tačiau ji negali išaiškinti itin didelio įvairių tautų pasakų panašumo, priimant hipotezę, kad tie panašumai remiasi bendros ariškos protautės laikais. Tada tegalėtų būti panašūs tik patys pagrindiniai bruožai, tuo tarpu mes pastebime ir toli nuo viena kitos gyvenančių tautų pasakose panašumus iki mažiausių smulkmenų. Be to, daugelis pasakų yra kilusios daug vėlesniais laikais, negu bendros idoeuropiečių protautės gadynė. Tad kaip tuos panašumus išaiškinti? Galop pasakos nėra tik indoeuropietiškų tautų privilegija, tas pačias pasakas mes randame ir tautose, kuriose su indoeuropiečiais nieko bendro neturi, tad nėra jokio pagrindo indoeuropiečiams suteikti pasakų monopolį. Todėl visai nuosakiai elgėsi Bleckas, papildydamas Grimmų teoriją tuo būdu, kad kiekvienos didesnės tautų grupės pasakos esančios kilusios tų

tautų protėvynėje. Dar toliau nuėjo suomis Salmelainenas: matydamas, jog ir indoeuropiečių, ir suomių-ugrų tautos turi tas pačias pasakas, jis pasakų protėvynę ir kilimo laiką nukėlė į visos žmonijos protautės laikus bendroje protėvynėje. Bet visa tai yra tik grynai teoretinės spekuliacijos. Tačiau mitologinės teorijos ir pirmiausia Jokūbo Grimmo nuopelnas yra, kad į pasakas imta žiūrėti ne kaip į keistenybes ir tik pasismaginimo priemonę laikui praleisti, bet imta jas rimtai tyrinėti, vadinasi, pasakoms buvo pripažinta ir mokslinė vertė.

Mitologinė teorija susilaukė daug pasekėjų, tačiau jie Grimmų teoriją beveik kiekvienas savaip aiškino. Taip sanskritologas Maxas Mülleris pasakas laikė ne mitišku herojų žygdarbių atvaizdavimu, bet gamtos reiškinių ir įvykių simbolizacija. Tatai bandė jis įrodyti etimologizuodamas dievų vardus. Pasakų mitologijos centru jis laikė dangaus kūnus. Šią teoriją palaikė ir toliau vystė: anglas G. W. Coxas, jis bandė išaiškinti pasakų mt. 248, 302, 303, 563 pirminę prasmę; italas A. Gubernatis, bandęs išaiškinti dešimtį žinomų pasakų, jų tarpe mt. 303, 425 A, 510, 700, 950; prancūzai H. Hussonas ir A. Lefévre. Ko verti šios **astronominės** mitologininkų grupės pasakų tyrinėjimai, paaiškės iš vieno kito pavyzdžio. Sakysim, Lefévre taip aiškina Raudonkepuraitės motyvą: Raudonkepuraitė – tai ryto aušra, pyragaičiai – aukos, senelė – senosios aušros simbolis, vilkas – arba saulė arba debesys ir naktis, kurie praryja aušrą; vilkas, kuris nori praryti Raudonkepuraitę, ir Mėlynbarzdis, žūdąs savo žmonas (mt. 311), yra saulė, persekiojanti ryto aušrą; erškėtrožę iš miego pažadinąs karalaitis (mt. 410) yra irgi ne kas kita kaip saulė, pavasarį atgaivinanti sušalusią žemę. Prie kokių nesąmonių prieidavo astralmitologai, aiškiai rodo G. Friedrichso storas veikalas, kur jis beveik visus brolių Grimmų pasakose randamus epizodus bando išaiškinti dangaus kūnų, ypač saulės pagalba. Vėliau kiti vokiečiai mitologininkai soliarinės mitologijos vietoje pamėgo lunarinę (mėnesio) mitologiją. Žymiausi šios krypties atstovai buvo E. Siecke ir P. Ehrenreichas. Jie pasakas aiškino mėnesio fazių įtaka.

Nuo astronominių mitologininkų skyrėsi vokiečiai A. Kuhnas ir W. Schwartzas. Jie vietoje soliarinės teorijos sudarė naują metereologinę teoriją, pabrėždami didelę audros ir debesų, apskritai atmosferos reiškinių ir metų laikų įtaką mitams susidaryti. Teisinga yra tik Schwartzo pažiūra, kad liaudyje iki šiol tebegyvenanti „žemesnioji mitologija" yra daug senesnė, negu sudėtingi dievų mitai. Tiesa, dangaus kūnai ir gamtos reiškiniai sužadina žmonių fantaziją, tačiau jie nėra vieninteliai mitologijos šaltiniai. Tikėjimai į dvasias, demonus ir burtus yra ankstyvesni, jie veikia žemėje ir tik vėliau seniai žinomi tikėjimai ir pasakos kartais perkeliami iš žemės į dangaus skliautą. Be to, didžioji pasakų dalis su mitologija nieko bendro neturi. Jau W. Mannhardtas į pasakas žiūrėjo kaip į tarptautines noveles ir jas visiškai išbraukė iš vietinės mitologijos šaltinių. Kai seniau liaudies tradicijose visur buvo ieškoma ir matoma mitologija, tai šiandien folkloristai jos visų mažiausiai berandą.

Indiška teorija. Sanskritologas Theodoras Benfey'us 1859 metais išleido indų pasakų rinkinio *Pancatantra* vokišką vertimą ir leidimo prakalboje išdėstė savo pažiūras į pasakas, kurios buvo griežtai priešingos iki tol vyravusiai mitologinei teorijai. Jis atidengė pasakoms užmestą paslaptingą mitinį šydą ir siejo jas su literatūra. Svarbiausia jo tezė: didžioji aziatiškų ir europietiškų pasakų dalis yra kilusios iš Indijos, kur jas sukūrė budizmas, o iš ten, pirmiausia rašytinei literatūrai padedant, jos išplito po visą pasaulį. Tik gyvūnų pasakos, kurių seniausias randame Ezopo vardo pasakėčiose, keliavusios priešinga kryptimi – iš Graikijos į Indiją. Indiškos pasakos turėjusios tiek galios, buvusios tokios patrauklios, kad jos veikiai išstūmusios kitų tautų panašius pasakojimus, užėmusios jų vietą ir buvusios

lengvai nacionalizuotos. Benfey nuomone, indiškų pasakų išplitimas prasidėjęs X amžiuje, kai islamiškos tautos susipažinusios su Indija, ir indų pasakojimų rinkiniai, per persų ir arabų vertimus, pasklidę po arabų valstybes Azijoje, Afrikoje ir Europoje. Indų pasakos pasiekusios apie XII amžiaus vidurį Europą dviem keliais: per Bizantiją rytuose ir per Šiaurės Afriką - Ispaniją bei Siciliją vakaruose, pastaruoju atsitikimu maurų dėka. Į Šiaurės ir Rytų Europą indiškos pasakos patekusios ir kitu keliu, per Šiaurės Aziją. Čia prisidėjęs ir apie 200 metų trukęs mongolų viešpatavimas slaviškuose Rytų Europos kraštuose.

Benfey teorija rado nemaža pritarimo. Žymiausi sekėjai, ne be tam tikrų rezervų, yra prancūzas Em. Cosquinas ir vokietis Fr. v. d. Leyenas. Ši teorija padarė didelę pažangą, pripažindama dėsnį, jog pasakų panašumas įvairiuose kraštuose remiasi tiesioginiu perimamu, keliavimu ir skolinimu. Vadinasi, pasakos sukuriamos tam tikroje vietoje, iš kur plinta toliau. Žinoma, klaidinga yra veik visas pasakas kildinti iš Indijos. Kuo remiantis norima ginčyti, kad kitos tautos negalėjusios pasakų sukurti, o tik indai? Nuostabu, kad Benfey graikams priskyrė gabumus kurti pasakas apie gyvūnus, tuo tarpu kitų pasakų rūšių graikai kažkodėl negalėję sukurti ir turėję skolintis iš indų. Dar nuostabiau, kad tokie pasakų meisteriai, kaip indai, turėję gyvūnų pasakas skolintis iš graikų. Kad kai kurios plačiai Europoje žinomos pasakos iš tikrųjų greičiausiai yra kilusios Indijoje, patvirtino ir naujausių laikų tyrinėjimai, pvz., prie tokių pasakų reikia priskirti mt. 460, 461, 516, 560. Tačiau daugelis pasakų, žinomų ir indams, yra ne Indijoje kilusios. Europietiškos kilmės pasakų irgi netrūksta, prie jų pridera, pvz., šie motyvai: 1-2 ir 154 (Šiaurės Europa); 566 ir 567 (Vakarų Europa); 1640 (germaniški kraštai); 900 (romaniški kraštai); 303 ir 780 (Prancūzija); 130, 500, 563-564 (apskritai Europa). Tai parodė monografinės šių motyvų studijos.

Šiandien indologai laiko visiškai neturinčią pagrindo pažiūrą, kad indų pasakos esą budistinės kilmės, jos yra ankstyvesnės. Neteisingas yra ir Benfey per didelis rašytinės literatūros vertinimas pasakų išplitimo kelyje. Tokiam manymui susidaryti galėjo prisidėti faktas, kad senoji indų pasakų literatūra buvo labai gausi, o iš liaudies užrašytų pasakų jo laikais dar maža tebuvo. Jei kurią pasaką randame kuriame nors indų rašytiniame šaltinyje, tai dar visiškai nereiškia, kad tas rašytinis variantas ir buvo tuo pradiniu šaltiniu, iš kurio pasaka kituose kraštuose pateko į liaudį. Liaudies kūryba gyvena savarankišką gyvenimą ir liaudies variantai dažnai turi daug senesnę pasakos formą, negu indiški ar kurie kiti literatūriniai perdirbimai. Taigi tyrinėtojas pirmiausia savo dėmesį turi kreipti į liaudies variantus.

Kai Benfey pasakų tėviške norėjo padaryti Indiją, J. Braunas visų pasakų ieškojo Egipte, o panbabilonistai H. Winckleris ir P. Jensenas - Babilonijoje. Tai vis tos pačios rūšies vienašališkumai.

Etnologinė teorija. Kai Benfey pasakas laikė kilusias istoriniais laikais, etnologai jas vėl nukėlė į pirmąsias tautų gyvenimo dienas. Jau W. Grimmas buvo metęs mintį, jog *yra padėčių, kurios atrodo tokios paprastos ir natūralios, kad jos visur gali pasikartoti, kaip yra minčių, kurios tarsi pačios savaime iškyla, todėl galėjo įvairiuose kraštuose tos pačios arba panašios pasakos ir nepriklausomai viena nuo kitos atsirasti.* Tačiau ši W. Grimmo idėja liko veik nepastebėta ir tik kai A. Bastianas ėmė skelbti savo *Elementargedanken* teoriją, anglai E. B. Tyloras ir ypač Andriejus Langas ėmė ją taikyti ir pasakoms. Buvo aiškinama, kad primityvus galvojimo būdas, tikėjimai ir fantazija visose tautose esą panašūs, nes kaip žmogaus kūno ypatumai visur esą tie patys, taip ir dvasios funkcijos savo pagrindiniais bruožais sutampančios. Tuo būdu įvairiose vietose visai savarankiškai galėjusios atsirasti panašios

pasakos, nes tie patys žmogaus psichikos ypatumai duodą ir panašias pasireiškimo formas. Tad pasakų panašumai įvairiose tautose remiasi ne skolinimu ar keliavimu, bet daugiakarčiu savaimingu kilimu. Tai bus vadinamoji **poligenezė**. Dar ši pažiūra vadinama **antropologine** pasakų kilmės teorija, nes seniau antropologijos vardu buvo vadinama ir etnologija.

Pirmu pažvelgimu ši teorija atrodo labai imponuojanti ir gerai pagrįsta. Sakysime, pasakų apie gulbe pasivertusią mergaitę (mt. 400, *404) randame ne tik Europoje (pas lietuvius, vokiečius, islandiečius), bet ir Celebes saloje Indonezijoje, Aurora saloje Melanezijoje, pas aino, indėnus, turkus ir *1001 nakties* rinkinyje; apie naujagimių pakeitimą (mt. 3295, 3692) pasakojama ne tik Europoje, bet ir Kinijoje, pas primityvias tautas Šiaurės Amerikoje, prie Pacifico ir kitur; apie vedybas su slogutėmis (mt. *423) žino ne tik lietuviai, bet ir vokiečiai, anglai, estai ir slavai. Tačiau čia reikia skirti du dalykus: panašius atskirus įsivaizdavimus ir sudėtingus, iš visos įsivaizdavimų grandines sudarytus junginius, kaip pasakos. Yra įmanoma, kad gamtiškoje būklėje gyvenančiose tautose kartais visai savarankiškai susidaro panašios mintys ir vaizdiniai, tačiau tai dar toli gražu ne pasakos. Pasakos nėra primityvūs įsivaizdavimai, bet komplikuoti kūriniai, įvairių kraštų pasakų panašumai neapsiriboja tik bendro pobūdžio bruožais, bet dažnai sutampa iki smulkmenų. Čia teigti savaimingą daugiakartį kilimą būtų per drąsu. Jei pati idėja apie mergaičių pasivertimą gulbėmis ar tikėjimas į naujagimių pakeitimą ir gali poligenetiškai kilti įvairiose vietose, tai toji pasakojimo forma, kurioje ši idėja konkrečiai pasireiškia, žodžiu, visas komplikuotas atitinkamų nuotykių nupasakojimas, yra įvairiose vietose labai skirtingas. Tokia komplikuota pasaka, kaip mt. *423, jau jokiu būdu negali poligenetiškai kilti ir jei mes ją randame pas įvairias Europos tautas, tai čia reikia ieškoti giminingumo, skolinimo, keliavimo. Sakmių tyrinėtojas O. Dähnhardtas sakosi, jog savo darbo pradžioje visados turėjęs prieš akis savaimingo kilimo galimumą. Tačiau patyrimas jį pamokęs, kad daug lengviau yra keliavimus įrodyti, negu savarankiškas analogijas. Jis daro tokią išvadą: pasakose ir sakmėse, kur tik **vienas** bruožas tėra panašus, galėjo jis ir savaimingai kilti, ypač gamtą aiškinančiose sakmėse, nors ir čia keliavimo galimumas nėra negalimas; tuo tarpu **daugelio** bruožų viename pasakojime panašumas visada reiškia keliavimą. Panašiai mano ir A. Spameris: atskiri pasakų bruožai, kurie nėra taip jau gausūs, galį ir savarankiškai kilti, tačiau jie vieni vargu ar gali išsilaikyti, jie tuojau sujungiami į pasakų formules ir pasakų tipus, o jau tokių sudėtingų formulių ir tipų daugiakartis savaimingas kilimas yra abejotinas. Atsitiktinius panašumus lengvai galima atskirti nuo organiško giminingumo, pasakas lyginant žiūrima ne atskirų bruožų ar epizodų sutapimo, bet visumos panašumo, o čia jau reikėtų tikro stebuklo, kad atsitiktinai susidarytų tiek daug nuostabių sutapimų. Galop ir A. Langas, disikutuodamas su E. Cosquinu, turėjo pripažinti nors dalinį motyvų keliavimą. *Pagrindinė etnologinės teorijos klaida yra ta, kad ji nemoka skirti dalies ir visumos, ir nepripažįsta pasakos, kaip meniško kūrinio, prigimties* (Fr. Ranke).

A. Lango idėjų pažadinti prancūzas P. Saintyves ir švedas P. Nodermannas bandė pasakas kildinti iš metų laikų ir įšventinimo (iniciacijų) ceremonijų. Taip nykštukas (mt. 700) rišamas su jaunuolių subrendimo apeigomis, Raudonkepuraitė esanti gegužės mėnesio karalienė, erškėtrožė – gamtos atgimimas naujais metais ir t.t. Panašios dideliu stropumu ir mokslišku perkrovimu apšarvotos teorijos daro savotiškos proto akrobatikos įspūdį, ir pasakų mokslą daugiau diskredituoja, negu suteikia vaisingų įžvalgų.

Sapnų teorija. Istorija mums sako, kad senosios kultūros tautos – babiloniečiai, egiptiečiai, žydai ir indai – tikėjo sapnų pranašaujančia galia. Kad sapnais ir

iki šiol daug kur tikima, rodo visuose kraštuose išplitę sapnininkai. Tuo labiau sapnai darė įtakos prietaringam ir bailiam primityviam žmogui. Jam dažnai tekdavo badauti, o laimėjus grobį persivalgyti, tada sapnai esti dar dažnesni, miegas neramus. Pabudęs žmogus pasakoja savo sapną, dažnai dar įdėdamas daugiau fantazijos, sapnas virsta kūryba. Pasakose mes pastebime daug sapnams būdingų bruožų: kartojami žodžiai, žygiai ir judesiai, skraidoma ore, sutinkamos nenugalimos kliūtys, didžiausio pavojaus metu sapnuojąs žmogus pabunda, o pasakoje ateina pagalba. Sapnai dažnai esti nemalonūs, pilni pavojų, tačiau, kaip ir pasakoje, baigiasi laimingai, nes nepasibaigia - žmogus nubunda. Taigi pasakose yra nemaža panašių į sapnus nuotykių. Iš to daroma išvada, kad pasakos atsiradę tada, kai žmogus dar daugiau tikėjęs sapnais ir nemokėjęs jų skirti nuo gyvenimo tikrumos.

Sapnus tyrinėjo E. Tyloras ir W. Wundtas, o ypač sapnų reikšmę mitams, pasakoms ir sakmėms susidaryti iškėlė Ludwigas Laistneris. Štai keletas pavyzdžių, kur pasakų epizodams turėję įtakos sapnai. Mt. 311: Mėlynbarzdis uždraudžia savo žmonai įeiti į vieną kambarį; duoda raktus (obuolį, karolius), kurie, įėjus jai į uždraustą kambarį, kur pilna lavonų ir kraujo, nukrenta į kraują ir paraudonuoja; moteris juos plauna ir plauna, bet jie lieka raudoni. Tai esąs iš sapnų kilęs epizodas: baimė ir pavojus, nuo kurio, nežiūrint visų pastangų, negalima išsivaduoti. Kiti „tuščių pastangų" pavyzdžiai: negalėjimas pasikelti nuo sėdynės (mt. 330), prilipimas prie kokio nors daikto (mt. 571), jojimas į stiklo kalną (mt. 530) - darbas, kuris vis iš naujo tenka pradėti, ir vis nėra rezultatų. Kiti neįmanomi uždaviniai: išsemti su kaušu tvenkinį (mt. 425), išskirti sumaišytus grūdus (mt. 510, 554). Arba visiems žinoma Tantalo kančių legenda. Panašiai pasakoja indai: nori paimti negyvą paukštį, kaip tik ištiesi ranką, jis nuskrenda. Polineziečiai pasakoja apie kelionę aname pasaulyje: galima eiti namų sienomis ir per medžius, tarsi tai būtų oras, bet kai nori skinti vaisius, jie išsprūsta iš rankų kaip šešėliai. Lietuviuose tik našlaitė gali skinti vaisius nuo stebuklingo medžio ir semti iš šulinio vandenį - priėjus pamotės dukteriai, vaisiai kyla aukštyn, vynas senka gilyn (mt. *481). Sapne daiktai didėja, tęsiasi (plg. mt. *1416 A: pupos stiebu į dangų), norime kalbėti, bet negalime (plg. mt. 451, 516), krintame į bedugnę, bet neužsimušame (plg. mt. 480), o po visos eilės pergyvenimų vėl grįžtama į pirmykščią padėtį (žr. mt. 555, 1430). Kelionės į kitą pasaulį (žr. mt. 460, *472) irgi esą sapnų motyvai ir šios kelionės priderą seniausiems pasakų išradimams.

Žinoma, klaidinga yra visur sapną laikyti pirma ir seniausia pasakojimų kilmės priežastimi, kaip darė L. Laistneris. Sapnai yra tik vienas iš kai kurių pasakų epizodų kilmės priežasčių, ir kiekvienu konkrečiu atsitikimu reikia ištyrinėti, kiek čia sapnas galėjo turėti įtakos. Ne visiems žmonės sapnai yra vienodai prieinami. Ypač lengvai pasiduoda jautrūs ir gyvos fantazijos asmenys, nervingi, dažnai epileptiškų palinkimų individai. L. Laistneris ypač pabrėžė tik vieną sapnų rūšį: baimės sapnus. Reikia skirti tris sapnų rūšis: grynus fantazijos sapnus, baimės sapnus ir pageidavimų sapnus. Į kitą kraštutinumą nuėjo psichoanalitikai S. Freudas ir F. Riklinas, visas pasakas norėdami kildinti iš erotinių pageidavimo sapnų. Tiesa, erotinio pobūdžio sapnai kai kuriose pasakose yra palikę pėdsakų (pvz., mt. *423, *424), tačiau visur pasakose ir sapnuose matyti tik seksualinę simboliką, yra dirbtina ir jokios kritikos neišlaikanti teorija. Ši **seksualinė** teorija yra toks pat vienašališkumas, kaip ir pasakose matyti tik atmosferos reiškinių kovą ar dangaus kūnų personifikaciją. Tuo tarpu nuosaikiai ir įtikinamai sapnų įtaką pasakojimams nagrinėja danas Fejlbergas, vokiečiai Fr. Ranke ir F. v. d. Leyen. Ne mažiau kaip sapnai, atskiriems pasakojimų epizodams susidaryti yra prisidėję

svaigalai (opiumas, hašišas, baltoji degtinėlė), asketizmas, šamanizmas ir psichinės ligos, apie kuriuos jau buvo anksčiau kalbėta.

Agnostiškoji teorija. Visos aukščiau suminėtos teorijos turi dalį tiesos, bet nė viena jų savo visuma nėra priimtina. Tad nenuostabu, jog kai kam ėmė atrodyti, jog pasakų tyrinėjimas iš viso yra beprasmis darbas. Aiškiausiai tokį skepticizmą pareiškė prancūzas T. Bédier 1893 metais ir jo agnostiškoji teorija savo laiku sukėlė daug dėmesio – užsienyje ji buvo aštriai kritikuojama ir atmesta, o prancūzams pridarė didelių nuostolių: ne tik kad kurį laiką nebebuvo rašomos pasakų monografijos, bet ir pasakų rinkimas prancūzuose veik visiškai sustojo. Mat pagal Bédier teoriją pasakų rinkimas, tvarkymas ir daugybės variantų lyginimas esąs tik bereikalingas laiko eikvojimas. Nežiūrint visų pastangų, negalima esą nustatyti nei pasakos pirmykštės formos, nei jos kilimo vietos, nei paplitimo kelių. Liaudis arba sukuria pati savo pasakas, arba jas pasiskolina, žodžiu, elgiasi, kaip jai patinka. Pasakojimai, kurie remiasi bendrais žmogiškais įsivaizdavimais ir santykiais, galį visur ir visados gyvuoti. Bandyti nustatyti jų kitimą ir keliavimą yra tuščias darbas ir čia T. Bédier ypač aštriai kritikavo indišką teoriją. Jo nuomone, negalima esą rasti jokių variantų kitimo dėsnių. Kiekvienas pasakojimas turįs tam tikrą „pastovią formą" (*forme irréductible*), kur nieko negalima išleisti, nes tada pasakojimas nebeteks prasmės, ir „pripuolamus bruožus", kuriuos kiekvienas pasakotojas galįs keisti, kaip jam patinka. Tai *forme irréductible* nustatyti užtenka ir vieno varianto, tad visoks variantų rinkimas ir lyginimas esąs betikslis darbas. – Tikrenybėje tokios nepaliečiamos *forme irréductible* nėra: gali pasikeisti visi pasakojimo bruožai arba ir visai būti išleidžiami, tačiau tie pakeitimai vyksta ne pripuolamai ir savavališkai pagal kiekvieno pasakotojo norą, o pagal tam tikrus dėsnius. Pasakos nėra abstrakčios formulės, bet iš pat pradžios gyveną konkretų gyvenimą organiški kūriniai. Iš variantų galime perskaityti pasakos istoriją. Visa eilė pasiektų realių laimėjimų išblaško T. Bédier skepticizmą.

Literatūrinė teorija. Žymiausias šios krypties atstovas yra A. Wesselskis, kurio gausūs darbai imponuoja dideliu apsiskaitymu ir literatūrinės medžiagos pažinimu. Jo nuomone, pasakos esančios mitų kūdikiai, tiesa, jau mirštančių arba ir išmirusių mitų, kur tie kadaise buvę bendrai tikimi mitų motyvai virtę tik paprastomis poetinėmis fikcijomis. Pasakos esančios individualūs ir meniški kūriniai, panašiai kaip novelė. Didžioji liaudies pasakų dalis esančios ne kas kita, kaip **literatūrinė gėrybė,** iš knygų patekusi į liaudį. Liaudis tik reprodukuojanti ir paprastai sugadinanti knygiškus pasakojimus. Į variantus reikią žiūrėti kaip į spindulius, einančius iš vieno punkto, iš spausdinto šaltinio.

Kad liaudis gali kurti, kad ji variantus perdirba, neginčyja ir Wesselskis. Tad kodėl gi pradžioje būtinai turėjo būti popierius, o ne gyvas žodis? Mes kaip tik matome, jog žinomų rinkinių, kaip *Gesta Romanorum*, *Pantamerone* ir kt. autoriai gausiai naudojosi liaudies tradicijomis. Rekonstruojant variantų palyginimo pagalba pirmykštę pasakojimo formą, neretai pasirodo, kad ir mūsų laikais iš liaudies užrašyti variantai yra daug sveikesni ir artimesni pagrindinei siužeto formai, vadinas, ir senesni, negu seniausi knygiški variantai. Taigi liaudies tradicijos ir knyginė literatūra dažnai gyveno visai savarankišką gyvenimą. Pasakojimas plinta ne spindulių, bet bangų pavidalu. Tiesa, kartais knygiški šaltiniai turėjo įtakos liaudies pasakojimams, kai kurie ir buvo iš knygų paimti, ypač pasijuokimai, bet tai tik atskiri atsitikimai, o ne taisyklė. Užtat knygiški variantai neturi jokios pirmenybės prieš liaudiškus, tai tik **vienas** iš variantų. Didžiausia jų nauda yra ta, kad jie padeda nustatyti vėliausią motyvo kilmės datą. Knygiški variantai turi visą eilę savotiškumų, dažniausiai kilusių redaktoriaus plunksnos

dėka, tad juos reikia skyrium nagrinėti nuo liaudies variantų ir tik paskum lyginti rezultatus.

Literatūrinei krypčiai reikia priskirti ir André Jolles, kuris pasakojamojoj tautosakoj norėjo surasti stilistinio ir psichologinio pobūdžio „paprastąsias formas". Jis pasakojamąją tautosaką skirsto į devynias rūšis (legenda, sakmė, mitas, mįslė, patarlė, kasus ir memorabile, pasaka, sąmojus), stengiasi kiekvienai rūšiai surasti būdingas „paprastas formas", kurios yra literatūrinės prigimties ir tautotyrininkui atrodo esančios per daug abstraktiškos.

Kai pats T. Bédier nemokėjo tiksliau nurodyti, kas yra toji pasakos pastovioji forma, ją bando surasti rusas V. Proppas, nagrinėdamas pasakas morfologiškai. Jo nuomone, pastovusai pasakos elementas esąs veiksmas arba funkcija. Tai toks pat atradimas, kaip ir išmintis, jog sniegas yra baltas. Proppas siūlo ir savotišką pasakų klasifikacijos sistemą, ne pagal siužetus, bet pagal pasakų kompoziciją, pagal jų struktūrines žymes. Tai nėra jokia naujiena, panašaus principo sistemą jau seniai siūlė J. G. Hahnas, kuri taip ir liko popieriuje, nes tai teoretinė konstrukcija, negalinti rasti jokio praktiško pritaikymo ir negalinti būti pagalbine tyrinėjimų priemone. Toks pat likimas laukia ir Proppo schemą stebuklingosioms pasakoms klasifikuoti. Jo formaliniai pasakų nagrinėjimai savo rezultatais ne kuo geresni už astralmitologininkų imponuojančias, bet dirbtines, kompozicijas.

Paveldimoji teorija. Vėl atgaivinti brolių Grimmų paveldimąją teoriją bando švedas W. von Sydowas. Jo nuomone, stebuklingosios pasakos esančios tik indoeuropietiškų tautų nuosavybė ir paveldėtos iš indoeuropiečių protautės laikų, maždaug iš trečio tūkstančio metų iki Kristaus. Tuo tarpu novelinės pasakos ir pasijuokimai priderą semitiškoms tautoms, ir ši pasakojamosios tautosakos rūšis daugiau esanti linkusi į keliavimą. Savo teoriją jis remia tuo, kad stebuklingųjų pasakų trūkstą semitams ir Skandinavijoje stebuklingosios pasakos daugiau esti perduodamos iš vienos kartos į kitą, negu keliaujančios iš vienos tautos kiton. Stebuklingosioms pasakoms sunku esą nugalėti kultūrų ir kalbų sienas, jos reikalauja ypatingai gerų pasakotojų ir iš kitur pas germanus atkeliavusios stebuklinės pasakos negalinčios prigyti. Taigi skolinimas ir keliavimas nesanti taisyklė. Įvairios tos pačios stebuklinės pasakos redakcijos (panašių variantų grupės) dėl izoliuotumo atsiradusios įvairiose kultūros srityse iš senos paveldėtos medžiagos. Šiuos paveldėtus tipus jis vadina **oekotipais**, tai lokalinės kurios nors pasakos redakcijos. Ypatingą svarbą jis suteikia aziatiškų ir europietiškų pasakų skirtingumams, kurie atsiradę atsiskyrus Azijos indoeuropiečiams nuo Europos indoeuropiečių. Slavų pasakos dažnai daugiau rodą giminingumo aziatiškoms, negu atitinkamoms europietiškoms pasakoms.

Neaišku, kodėl stebuklinės pasakos negali keliauti, kai toks keliavimas pripažįstamas kitoms pasakų rūšims. Jei indoeuropiečių pasakos galėjo toliau keliauti, patekusios į neindoeuropiečių tautas, tai kodėl jos negalėjo keliauti pačių indoeuropietiškų tautų tarpe? Turinio atžvilgiu mažas skirtumas tarp gero ir blogo pasakotojo kalbų sienos prozos pasakojimams plisti nesudaro kliūčių, o lokalinės redakcijos (oekotipai) susidarė tik vėliau. Taigi ir stebuklingųjų pasakų keliavimas yra visai galimas ir neindoeuropiečių, ir indoeuropiečių tarpe, ką parodė atskirų siužetų tyrinėjimai. Taigi W. Sydowo teorija yra neįtikinanti.

Geografinis-istorinis metodas. Šis metodas dar vadinamas ir suomiškuoju arba suomių mokykla, nes vyriausi jo kūrėjai buvo suomiai Kaarle Krohnas ir Antti Aarne. Tai nėra teorija tikra to žodžio prasme, čia nestatomos kokios nors naujos oro pilys, bet nuosaikiai paimama iš ankstyvesnių teorijų tai, kas jose yra teisinga ir papildoma praktišku, tautosaką benagrinėjant įgytu patyrimu. Ne teoretiškai

spekuliuojant, bet dirbant konkretų liaudies tradicijų tyrinėjimo darbą, ypač tyrinėjant Kalevalos motyvus, buvo pastebėti tautosakos gyvenimą tvarką dėsniai, patyrimo keliu buvo surasti būdai ir priemonės, kaip konkrečiais atvejais galima lengviausiu ir patikimiausiu būdu bandyti išspręsti folkloristų dominančias problemas. Šie ypatumai ir suteikia suomių metodui pastovumo charakterį, kuriuo nepasižymi daugelis skrajų spekuliatyvinių teorijų.

Suomių metodas pasakas nagrinėja istoriniu būdu – kur ir kada pasaka yra kilusi, reikia nustatyti kiekvienu konkrečiu atsitikimu. Jos geografinis paplitimas arba keliavimas nustatomas variantų lyginimo būdu. Nei Indija, nei kuris kitas kraštas negali būti **visų** pasakų tėviške. Įvairiose vietose ir įvairiais laikais yra sukurta pasakų. Tiesa, Indija yra daugelio pasakų tėviškė, bet ne visų. Europietiškos kilmės pasakų irgi yra. Kai kurios sritys ir kai kurios tautos pasižymi ypatingais sugebėjimais pasakoms kurti. Prie tokių sričių pridera Rytų kraštai ir pirmiausia Indija, toliau katalikiškoji Vakarų Europa. Iš Indijos kai kurios pasakos atkeliavusios iki Europos, tuo tarpu Vakarų Europoje kilusios pasakos tepasiekusios ne toliau kaip Rusijos Aziją. Taip pat yra buvusios tam tikros epochos, ypač palankios pasakoms atsirasti. Indijoje tai buvę senais ikibudistiniais laikais, o Europoje viduramžiuose. Prietaringa viduramžių dvasia, paslaptingumo ir misticizmo pamėgimas sudarę patogią dirvą pasakų kūrybai. Tačiau kiekvienai pasakai reikia konkrečių tyrinėjimų keliu nustatyti kilmės vietą ir laiką.

Pasakos yra kultūros produktas. Jos daugiau plinta tradicijos, o ne literatūros keliu. Knygos seniau buvo brangios ir retos, skaityti maža kas temokėjo. Metrinei kūrybai keliauti trukdo kalba, pasakoms tai ne kliūtis. Net iki šių laikų pasakos pirmiausia plito žodžiu, taip iš senojo kontinento jos pateko į kolonijas. Mūsų laikais liaudies fantazija labai retai sukuria naujas pasakas. Novelės ir pasijuokimai yra jaunesni už stebuklines pasakas.

Pagrindinė suomių mokyklos tezė yra ši: **kiekviena sudėtingesnė liaudies tradicija yra kilusi tik vieną kartą, tam tikroje vietoje ir tam tikru laiku, dažnai ji yra iš pirmykštės savo tėviškės bangų pavidalu paplitusi į visas puses, ir laikui bei vietai keičiantis daugiau mažiau pakitusi.** Folkloristo uždavinys yra susekti tą pirmykštę arba pagrindinę šios tradicijos formą, surasti jos tėviškę ir kilimo laiką, nustatyti nukeliautąjį kelią ir pažinti įvykusią raidą. Toks liaudies tradicijų nagrinėjimas dažnai mums duoda progos įžvelgti įvairių tautų kultūrinius santykius. Be to, sprendžiant šias problemas dažnai dar gauname atsakymus ir į visą eilę kitų įdomių klausimų: kas kiekvienos tautos yra įdėta į vieną ar kitą liaudies tradiciją, kokios sąlygos padėjo jai susidaryti, kokio ryšio ji turi su liaudies tikėjimais ir bendruomeniniu gyvenimu, kiek joje pasireiškia liaudies pažiūros, nusiteikimai ir kiti dvasios būsenos reiškiniai, taip mes pažįstame jos kūrėjo pasaulėžvalgą ir psichologiją. – Taigi kiekvieną siužetą reikia skyrium monografiškai išnagrinėti. Kai bus tai padaryta su visa eile bent svarbiausių siužetų, bus galima daryti bendras išvadas apie didesnes pasakų grupes, apie jų geografinį ir etninį pasiskirstymą. Pasakų tyrinėjimo technika yra išdėstyta A. Aarne's *Leitfaden der vergleichenden Märchenforschung* (Helsinki, 1913) ir patobulinta K. Krohno *Die folkloristische Arbeitsmethode* (Oslo, 1926).

Kai kuriuos suomių metodo skelbiamus principus tautosakininkai jau ir anksčiau vartojo, pvz., R. Köhleris, iš dalies ir J. Bolte. Tačiau pastarasis daugiau dėmesio kreipė į atskirus siužeto epizodus ir jų kitimą, norėdamas nustatyti, kas kiekvienos tautos yra įdėta į vienos ar kitos pasakos variantus, bet pirmykštės formos rekonstruoti nesiima. Suomių metodas susilaukė daug pasekėjų žymių folkloristų tarpe, kurie juo vadovaudamiesi parašė eilę vertingų studijų, atspaustų

daugiausia FFC serijoje. Prie jų tenka priskirti vokietį W. Andersoną, rusą N. P. Andrejevą, norvegą R. Th. Christianseną, suomį M. Haavio, vokietį L. Mackenseną, neminint visos eilės mažiau žinomų folkloristų. Žymiausias šio metodo kritikas yra A. Wesselskis, kuris suomių metodui prikiša, kad jis nepakankamai įvertinąs knyginės literatūros įtaką liaudies variantams.

Ne visados galima suomių metodu naudojantis tikrai nustatyti siužeto kilmės vietą ir laiką, dažnai tenka pasitenkinti tik apytikrėmis datomis. Rekonstruojant pirmykštę formą, nelengva išvengti tam tikro subjektyvizmo, tai priklauso, žinoma, ir nuo to, kas tą metodą naudoja ir kiek turi savo darbui medžiagos - ir geriausią metodą galima paversti karikatūra. Dvasios mokslų srityje daug kur tenka pasitenkinti tik reliatyvaus tikrumo išvadomis, o subjektyvizmo visiškai išvengti žmogiškai prigimčiai neįmanoma. Tačiau konkretūs darbai įrodė, jog pasakos istorijai ir geografijai nustatyti suomių metodas yra jei ne tobulas, tai geriausia priemonė iš visų iki šiol esamųjų.

Siužetinis ir struktūrinis pasakų tyrinėjimas. Suomių metodas savo dėmesį pirmiausia kreipia į pasakos turinį. Tačiau šalia siužetinio bei istorinio tautosakos nagrinėjimo būdo galimas dar ir kitas - stilistinis arba literatūrinis. Tada visas dėmesys bus kreipiamas į formą. Aišku, yra reikalingi abu liaudies tradicijų tyrinėjimo būdai, ir jie vienas kitam neprieštarauja. Rusų folklorininkas M. Asadowskis sako: *Pasaka, kaip ir kiekvienas kitas meno kūrinys, turi savyje tam tikrą meniską siekimą, kuris pasirodo visoje paveikslų eilėje kaip formą duodas pagrindas, ir jų nušvietime pasidaro aiškūs visi atskiri elementai bei mažos stilistinės detalės. Todėl vienas svarbiųjų uždavinių yra surasti tą meniską siekimą, analizuoti meniškąjį planą.* Daugiau tas pats autorius pastebi, jog stiliaus studijos nėra tik priemonė nustatyti vienokiai ar kitokiai pasakos struktūrai. Stiliuje pasirodanti visa pasakos, kaip užbaigto meniško organizmo, pirmykštė esmė. Todėl reikią atsižadėti struktūrą traktuoti tik kaip kažkokį grynai išorinį ar mechaninį reiškinį. Struktūra nėra tik paprasta išsireiškimo priemonių suma, bet organinė jų sistema, užbaigta ir pagal tam tikrus dėsnius sutvarkyta išraiškos grandinė. Pasakų stiliaus tyrinėjimai neturi pasitenkinti tik paprastu atskirų meniškų elementų suskaitymu, bet svarbiausias uždavinys turėtų būti - nustatyti kiekvieno atskiro struktūros elemento reikšmę pasakos meniškoje visumoje. Šis darbas yra neskiriamai susijęs su pasakotojų individualybės tyrinėjimais, nes, kaip sako M. Asadowskis, *kiekvienoje tautoje pasaka įgauna individualistinį vietinį ataspaudą, kuris yra atskirų pasakotojų jai suteikiamas.* Užtat rusų folkloro mokykla, taip daug dėmesio kreipianti į pasakos stilių, labai didelę reikšmę skiria pasakotojo asmenybei, jo biografijos ir visos asmenybės tyrinėjimams. Rusų folkloristai net taip toli nueina, jog ir pasakų rinkinius tvarko ne pagal turinį, bet pagal pasakotojus. Čia reikia dar pastebėti, jog tas pats pasakotojas tą pačią pasaką įvairiai pasakoja, atsižvelgdamas ir į klausytojų sudėtį.

Struktūrinis pasakų stiliaus tyrinėjimas turi prasmės ir yra reikalingas, todėl sveikintinos A. Jolles ir V. Proppo pastangos, nors jų padarytos išvados tuo tarpu yra labai problematiškos ir maža teduodančios naujos šviesos. Reikia žinoti, jog literatūrinius pasakų tyrinėjimus galima pradėti tik tada, kai tą medžiagą kultūristorikas jau yra ištyrinėjęs suomių metodo pagalba, kitaip literatams gresia didelis pavojus nuklysti į šunkelius. Kitas būtinas dalykas - tai autentiški liaudies tekstai. Apie jokį „stilizavimą", žinoma, negali būti ir kalbos, tekstai turi būti užrašyti tarmiškai ir stenografiškai, bet ir to dar maža, griebiamasi technikos pagalbos, ištisos pasakos užrašomos fonografu ar magnetofonu, daromos pasakotojų nuotraukos mimikai ir gestams užfiksuoti, idealas būtų garsinė filma. Tuo tarpu turint netobulus užrašymus, stilistiniai pasakų tyrinėjimai veik neįmanomi. Tokius

tekstus, išskyrus kritiškus užrašytojo priedėlius, galima panaudoti tik kultūriniamm-istoriniams arba siužetiniams tyrinėjimams.

Sociologinę pasakų pusę ypač akcentuoja vokietis Fr. Ranke. Į pasakas reikią žiūrėti kaip į **gyvą** bendruomeninio gyvenimo reiškinį. Reikia pažinti pasakos reikšmė šiandieniniame tautos gyvenime. Jis rašo: *Tautotyra pirmiausia yra mokslas apie gyvą reiškinį. Ką tauta nori surasti – yra tas dvasinis ir daiktinis turinys ir formos, kurios tradicijų rišamuose mūsų liaudies sluoksniuose dar šiandien tebėra gyvos, kuriose mūsų tauta gyvena. Tatai pritaikoma pasakoms: tautotyrinis pasakų tyrinėjimas turi laikyti savo kilniausiu uždaviniu, kur dar yra galima, ištyrinėti pasakas jų dabartiniame gyvenime liaudyje ir jų reikšmę liaudžiai.* Tad labai svarbu yra pažinti tą bendruomeninę aplinką, kurioje pasaka ir pasakininkai gyvena, jų įtaka vienų kitiems.

III. ŽYMESNIEJI SENIEJI PASAKOJIMŲ RINKINIAI

Seniausia iki šiol žinoma pasaka, kurios datą galima nustatyti, buvo rasta egiptiškame papiruse iš faraono Seti II laikų, apie 1250 m. iki Kristaus. Ją perskaitė E. de Rouge'as 1852 metais Jos turinys yra toks.

> Kartą gyveno du broliai: vyresnysis Anupas, kuris buvo vedęs, ir jaunesnysis Bata, kuris gyveno savo brolio namuose. Kai kartą Bata grįžo iš lauko namo paimti grūdų sėjai, brolio žmona ėmė prie jo meilintis. Jaunikaitis ją atstūmė ir išėjo į lauką. Bijodama, kad nebūtų įskųsta vyrui, moteris ėmė skųstis, kad jaunesnysis brolis norėjęs prieš ją panaudoti jėgą. Anupas patikėjo žmona, vakare pasislėpė už kūtės durų ir su peiliu rankoje laukė grįžtančio brolio, norėdamas jį nužudyti. Tačiau Batą perspėjo karvė, prašnekusi žmogaus balsu, ir jis pabėgo, šaukdamas pagalbon Saulės dievą Ra. Dievas leido tarp jų atsirasti pilną krokodilų upę ir Anupas negalėjo pasiekti brolio. Kai patekėjo saulė, Bata papasakojo broliui jo žmonos klastą, ir atsisveikinęs nuėjo. Nuliūdęs Anupas grįžo namo ir nužudė savo žmoną. Bata nuėjo į kedrų klonį ir paslėpė savo širdį kedro žieduose. Devyni dievai dovanojo Batai gražiausią merginą. Srovė nunešė jos kasą pas faraoną, kuris apsvaigo nuo jos kvapo ir tol nenurimo, kol nevedė gražuolės. Nedėkinga moteris išdavė faraonui savo pirmojo vyro paslaptį ir jis liepė nukirsti kedrą, kur buvo Batos širdis. Bata krito negyvas. Vyresnysis brolis, pamatęs putojantį alų ir sudrumstą vyną, suprato, kad brolis yra pavojuje ir išėjo jo ieškoti. Rado lavoną, surado širdį, įdėjo ją vandenin ir davė Batai išgerti. Bata atgijo ir galvojo apie kerštą. Jis pasivertė jaučiu, brolis nuvedė jautį į faraono rūmus. Žmona pažino jautyje savo pirmąjį vyrą ir liepė nužudyti jį. Iš nukritusių kraujo lašų išaugo du persikų medžiai. Žmona liepė tuos medžius nukirsti. Kertant medžius, įkrito jai į burną skiedrelė, ji pagimdė berniuką, kuris buvo ne kas kitas, kaip patsai Bata. Jis išaugo kaip faraono sūnus ir po tėvo mirties užėmė sostą. Tada nuteisė mirti nedorą moterį, pasikvietė brolį Anupą ir pasidalino su juo valdžią.

Šioje egiptiečių pasakoje randame visą eilę epizodų, kuriuos žino ir mūsų dienų pasakos. Iš viso pasaka primena mt. 303 ir ypač 315 B. Be to, plg. mt. *381 ir *452–453 (perspėją gyvuliai), 313–314 (magiška kliūtis), 302 (paslėpta gyvybė), 531 (poną sužavėjusi kasa). Pradžia panasi į Biblijos pasakojimą apie Potifaro žmoną ir dorąjį Juozapą.

Kita apie 1000 m. iki Kr. papiruse surašyta egiptiečių pasaka kalba apie karalaičiui išpranašautą mirtį, panašiai kaip mūsų mt. *932 A. Rampsinito pasaką (mt. 950) Herodotas užrašė Egipte apie 440 m. iki Kr.

Pasakų motyvų randame babiloniečių epe *Gilgamešas* (pilnas nuorašas apie 650 m. iki Kr.). – Dar daugiau jų yra Senajame ir Naujajame Testamente: Dievo apsilankymas pas Abraomą ir Lotą (plg. mt. 750), Tobio istorija su dėkingu numirėliu (plg. mt. 506), Saliamono sprendimas, kuriai iš dviejų moterų pridera vaikas

(paralelės senuose indų raštuose ir paveiksluose ant Pompėjos sienų) ir kt. Biblijos pasakojimas apie Adomą ir Ievą rojuje turi paralelių senuose indų ir persų šaltiniuose. - Pasakų kaip pavyzdžių randame Talmude ir Midraše, pvz., mt. 875, 1510. Hebrajų pasakojamoji literatūra labai gausi, ypač pasakėčiomis, novelėmis ir pasijuokimais, bet jie neturi stebuklinių pasakų. - Graikai ypač mėgo pasakas apie gyvūnus. Ezopui priskiriamos pasakėčios yra kilusios įvairiais laikais iš įvairių šaltinių. Labai plačiai paplitęs yra milžino apakinimo pasakojimas (mt. 1137), žinomas iš Odisėjos, kurioje yra daug įvairių pasakų motyvų; taip pat jų yra ir graikų mituose, pvz., Heraklio kova su Hydra (plg. mt. 300), gydą obuoliai iš Hesperidžių sodo (plg. mt. 561). Vienoje V a. iki Kr. vazoje nutapyta, kaip žmogėdra nužudo savo dukteris, nes nykštukas sukeičia kepures (plg. mt. 531, 1119). - Praktiška romėnų dvasia nelabai buvo palanki pasakoms klestėti. Nemaža pasakų į Romėnų imperiją atnešė graikės vergės, romėnų vaikų auklėtojos. Ovidijus ir Apulėjus naudojosi pasakų siužetais. Pastarasis III a. iki Kr., liaudies motyvais sekdamas, sukūrė savo *Amūrą ir Psichę* (mt. 425A).

Žymiausi indų pasakų rinkiniai yra *Pancatantra*, t.y. penkios knygos, ir *Katasaritsagara*, t.y. pasakojimų srovių okeanas. Pirmoji buvo parašyta sanskrito kalba apie 300 m. iki Kr. greičiausiai Kašmire ir iš ten paplito po visą Indiją. Tai yra pamokymų knyga, ypač gyvenimo išminties ir valstybės reikaluose. Jos moralė skiriasi nuo Europos tautų moralės: kas yra gudrus ir klastingas, tas laimi ir esti laimingas, kas kvailas ir neapgalvotai elgiasi - žūva. Rinkinys susideda iš penkių knygų: pirmoji knyga skirta politikai, joje veikia įvairūs gyvūnai; antroji knyga skirta gyvenimo išminčiai, nagrinėja draugystės naudingumą, joje veikia paukščiai; trečia knyga skirta karo reikalams; ketvirtoje knygoje pasakojama apie lengvatikius, kurie patiki apgavikais ir visko netenka; penktoje knygoje perspėjama dėl neapgalvotos veiklos. Visos tos išmintys perteikiamos pasakojant atitinkamas pasakas. Rinkinys 750 metais buvo išverstas į arabų, XI a. į graikų, XII a. į hebrajų, o iš hebrajų kalbos 1263–1278 metais išverstas į lotynų ir 1480 metais išspausdintas. Pirmasis vokiškas leidimas pasirodė 1483 metais, itališkas 1583 metais, buvo padaryta nemažai ir slaviškų vertimų. Tuo būdu *Pancatantra*, ypač jos pirmoji knyga, turėjo didelės įtakos Vakarų Europos literatūrai. Visose kalbose ir literatūrose, ypač viduramžių pasakojimų rinkiniuose, randame šio indiško veikalo pėdsakų. Jo įtaką liaudies pasakoms ypač akcentavo Benfey (žr. indiška teorija).

Kitas garsus indų pasakojimų rinkinys yra *Katasaritsagara*, turįs apie 5–600 pasakojimų ir priskiriamas autoriui Somadevai. Jis medžiagą ėmęs iš senos indų *Kvailių knygos*, parašytos prieš 492 m. po Kr. Šiame rinkinyje randame visą eilę istorijų apie apgavikus ir vagis, kurios koncentruojasi apie gudrų vagį Mūladevą, panašiai kaip lietuviuose apie Klimą (žr. mt. 1525). Taip pat yra daug pasakojimų apie raganas. Labai daug šiame rinkinyje randamų motyvų aptinkami populiariosiose, labiausiai paplitusiose Vakarų Europos pasakose.

Garsusis *Tūkstanties ir vienos nakties* pasakų rinkinys arabiškų vertimų dėka iš Rytų kraštų pasiekė Europą. Arabai pirmiausia pažymėtini kaip tarpininkai pasakų srityje. Šaltiniai sako, jog minimas rinkinys X a. iš persų kalbos buvo išverstas į arabų kalbą. Persiškas originalas iki šiol nėra rastas. Tačiau tai nėra vienų persų ar arabų kūrinys. Jame pastebime visą eilę įtakų: pagrindą sudaro persiškai-indiškos tradicijos, paraleles randame indų ir persų liaudies pasakojimuose, daugelis novelių ir anekdotų yra kilę iš Bagdado, galop labai ryški yra ir egiptiečių įtaka. Yra čia pasakų babiloniškos ir žydiškos kilmės ar net ir krikščionybės įtakos paveiktos, tačiau Europa *1001 nakties* rinkiniui daug mažiau turėjo įtakos, negu jis Europai. Šiame rinkinyje randame tokius motyvus, kurie žinomi ir lietuvių

pasakoms: 301, 325, 331, *422, *422A, 467, 513A, 545B, 551, 560, 561, 562, 563, 575, 613, 653, 670, 676, 706, 707, 780, 884, 1137. Žinoma, ne visos šios pasakos yra kilusios tiesiog iš *1001 nakties* rinkinio, daugelis jų turi tik bendrą trečią šaltinį. Europai *1001 nakties* rinkinys tapo prieinamas Gallando vertime 1704–1717 m., tačiau daugelis pasakų jau daug seniau buvo pasiekusios Europą tradiciniu keliu, t.y. gyvu žodžiu.

Katalikiškuose viduramžiuose susidarė labai gausi pasakojamoji literatūra, tarnaujanti pamokslininkams kaip pavyzdžiai (vadinamieji *exempla*). Taip elgtis skatino jau popiežius Gregorijus Didysis apie 600 metus. Petras Alfonsas apie 1110 metus sudarė savo *Disciplina clericalis*, kur buvo krikščioniškos moralės mokymo reikalams panaudotos 34 pasakėčios ir kiti pasakojimai. Tikra *exempla* žydėjimo gadynė prasideda XIII a. Vyskupas Jokūbas iš Vitry (1165–1240) pamokslų reikalams pritaikė 420 pasakaičių, jų tarpe randame motyvus 756B, *996, 1430. Žymiausią šios rūšies rinkinį sudarė domininkonas Jonas Bromyardas (miręs 1418), pavadintą *Summa praedicantium*, kur pateikė apie 1000 dvasinio ir pasaulinio turinio pasakojimų. Juos šimtmečiu vėliau panaudojo Jonas Pauli savo garsiam pasijuokimų rinkiniui *Schimpf und Ernst*.

Tos pačios *exempla* literatūros rūšiai pridera ir garsioji *Gesta Romanorum*. Tai buvo mėgiamiausia pasiskaitymų knyga viduramžiams baigiantis, sudaryta tuoj po 1300 metų. Rinkinio autorius nežinomas, aišku, jis buvo dvasininkas, gyvenęs kur nors vienuolyne apie Bodeno ežerą. Jis buvo gerai susipažinęs su to laiko anglų literatūra. Seniausias rankraštis, datuotas 1317 metais, yra žuvęs, dabar turimas ankstyviausias rankraštis yra 1342 metų. Šis rinkinys buvo taip pamėgtas, kad yra išlikusios net 138 rankraštinės jo kopijos. Pirmosios trys spausdintos laidos pasirodė 1472–1475 metais Utrechte ir Kölne, rinkinys buvo išverstas į visą eilę Europos kalbų: olandų 1481 metais, vokiečių 1489, anglų 1500, prancūzų 1521, baltarusių 1877, lenkų 1894 ir kt. Šiame rinkinyje jau pastebime nukrypimą nuo viduramžiškų vienuolių idealų. Vietoj atsivertimo istorijų ir legendų apie įvairius stebuklus ir šventuosius, kurių pilna buvo viduramžių literatūra, čia randame riterius, su išgalvotais romantiškais vardais, spalvingai piešiamas jų fantastiškas likimas. Pateikiami ir anekdotai, paimti iš antikos ir viduramžių autorių (Senecos, Maximo, Gervasijaus, Petro Alfonso), sakmės apie karalius ir kunigaikščius, pradedant Aleksandru Didžiuoju ir baigiant Fridrichu II. Pasakojimams būdingos mįslingos antraštės, gale pridedami moralai – išvados. Pasakojimų skaičius įvairiose laidose svyruoja tarp 150 ir 283. Jų tarpe randame per 20 pasakojimų, kuriems paralelių užtinkame ir liaudies tradicijose. *Gesta Romanorum* rinkinyje randame šiuos ir lietuviams žinomus motyvus: 566, 660, *787, 921A, 923, 1626, 1950. Ar turėjo *Gesta Romanorum* tiesioginės įtakos liaudies pasakojimams? Dėl to ginčijamasi. Bendro sprendimo negali būti, tai įmanoma nustatyti kiekvienu konkrečiu atsitikimu. Tačiau kad rinkinio autorius ar autoriai be rašytinių šaltinių dar naudojosi ir liaudies tradicijomis ir jas literatūriškai perdirbinėjo, yra visiškai aišku.

Visai skirtingos nuo viduramžių *exempla* literatūros yra Straparolos *Žavėtinos naktys* (pirma dalis pasirodė 1550 metais, antra dalis 1553 metais Venecijoje). Čia randame pasakojimus, anekdotus ir mįsles, imtas iš įvairių autorių, lotynų ir prancūzų pasakėčių, bet daugiausia, ypač pasakos, yra paimta iš italų liaudies. Autorius gyveno tarp XV a. pabaigos ir XVI a. vidurio. Rinkinio rėmai panašūs į Boccaccio: Murano saloje prie Venecijos susirenka vyskupo rūmuose būrys kilnių damų, merginų ir vyrų, kurie per 13 nakčių pasakoja istorijas. Iš 74 pasakojimų 53 yra obsceniški, todėl rinkinys pakliuvo į *index librorum prohibitorum*. Tačiau jis turėjo nemažą pasisekimą ir susilaukė daug laidų bei vertimų: prancūziškai 1560 m.,

vokiškai apie 1575 m., ispaniškai 1583 m. Šiame rinkinyje, tarp kitų liaudiškų pasakojimų, randame tokius ir lietuviams žinomus motyvus: 325, 326, 506, 670, 901, 1351, 1641.

Pirmu europietiškų liaudies pasakojimų rinkėju tikra šio žodžio prasme turi būti laikomas neapolietis Basile (1575–1632). Jis daug keliavo, buvo įstojęs į Venecijos kariuomenę savanoriu, dalyvavo literatūriniame gyvenime, dirbo įvairius darbus. Jo pasakų rinkinys *Pantamerone* buvo atspaustas jau autoriui mirus, Neapolyje 1634–1636 m. Čia randame 75 pasakas, suskirstytas į 5 skyrius. Visą medžiagą jis ėmė iš italų liaudies tradicijų ir tuos liaudies kūrinius sąžiningai atpasakojo. Straparolos rinkiniu jis nesinaudojo, greičiausia jo visai ir nežinojo, tik 4 pasakojimai yra bendri Straparolai ir Basile, tačiau aiškiai matyti, jog Basile juos savarankiškai užrašė. Jį žavėjo liaudies kalbos turtingumas ir sąmojai, todėl jo pasakos ir kai kurie kiti raštai buvo išleisti neapolitanietiška tarme. Jo stilius labai įvairus, vaizdus ir gyvas, pilnas sąmojaus ir satyros, gyvi ir gražūs gamtos vaizdai. Veikėjai mėgsta sakyti ilgas ir perdėtai iškilmingas kalbas, suokia besaikes meilinimosi giesmes arba griausmingai koliojasi per kelis puslapius. Labai originalūs yra jo palyginimai, pilni pajuokos ir kontrastų, nėra obsceniškumų. Visame rinkinyje nerandame nė vieno krikščioniškųjų legendų šventojo, angelo ar velnio. Antgamtiškos būtybės yra arba geros fėjos (*fata*), arba nedorėliai žmogėdros (*uorco*). Rytų kraštų pasakas jis bus pažinęs Kretoje. Rinkinio rėmais paimtas mt. *446: išgelbėtas karalaitis surinko mieste 10 geriausių pasakotojų, kurios per 5 dienas pasakojo jam su maure pasakas; dešimtoji buvo tikroji jo išgelbėtoja Zoza; ji papasakojo savo likimo istoriją; patyręs tiesą, karalaitis liepė apgavikę maurę gyvą palaidoti, o pats vedė Zozą. *Pantamerone* randame šiuos pasakojimų motyvus, kurie ir lietuviams yra gerai pažįstami: 300, 303, 310, 313, 314, 403A, 407, 425A, 501, 510, 513, 516, 545B, 552A, 559, 560, 563, *572, 621, 653, 675, 706, 883B, 900, 1381, 1387, 1643. Tolimesnei Europai *Pantamerone* tiesioginės įtakos per vertimus neturėjo. Panašumai su kitų Europos tautų liaudies tradicijomis yra atsiradę žodinio liaudies tradicijų keliavimo dėka. Žinoma, tai dar visiškai nereiškia, jog visi aukščiau minėti motyvai atkeliavo į Lietuvą tiesiog iš Italijos – jie galėjo pasiekti Lietuvą įvairiais keliais, tačiau ir itališki, ir lietuviški variantai yra kilę iš vieno ir to paties bendro pirmykščio šaltinio, kuriam nustatyti reikia kiekvieną motyvą atskirai išnagrinėti.

Ši trumpa žymesniųjų pasakojimų rinkinių apžvalga buvo padaryta norint parodyti, kaip atsargiai reikia vertinti pasakojamosios tautosakos tautinį pobūdį, nes daugelis pasakų, kurias kai kas yra linkęs laikyti grynai **lietuviškomis** ir daryti toli einančias literatūrines ar psichologines išvadas, yra labai plačiai ir seniai žinomi motyvai. Galima sakyti, jog didelė žinomųjų pasakų dalis dabar yra beveik visos žmonijos nuosavybė, o jų pirmykščiam šaltiniui surasti reikia ilgų ir nuodugnių studijų.

IV. LIAUDIES PASAKOJIMŲ SUSIDARYMO VYKSMAS

Motyvas, siužetas ir tema. Pirmiausia, kas yra motyvas. Šiame kataloge motyvu paprastai vadinamas tam tikras užbaigtas pasakojimas, susidedąs iš visos eilės nuotykių ir epizodų, tai bus tam tikras pasakojimo **tipas**, turįs savyje užbaigtą siužetą, kuris su nedideliais nukrypimais pasikartoja visuose variantuose. Tokio

principo laikantis sudarytas ir A. Aarne's katalogas. Tačiau ir jame yra padaryta išimtis katalogo numeriams 1–5 ir 1000–1199. Čia atskiru numeriu žymimas ne visas pasakojimas, bet atskiri užbaigti jo epizodai, kurie pasakojimuose įvairiai tarpusavy surišami. Kai kurie tautosakininkai ir yra linkę motyvo vardu vadinti ne visą sudėtinį pasakojimą, bet jo atskiras, daugiau mažiau savyje užbaigtas dalis arba epizodus. Taip A. Weselowskis griežtai skiria motyvą nuo siužeto, ir į motyvą jis žiūri kaip į nedalomą vienetą, tam tikrą formulę arba nedalomus pasakos elementus, kuriuos sujungus gauname siužetą arba pilną pasakojimą. Plačiai šį klausimą nagrinėja A. Christensenas (*Motif et théme.* – FFC 59. Helsinski, 1925). Jo nuomone, motyvas sudaro tam tikrą pilną ir užbaigtą epizodą. Yra motyvų, kurie susidaro iš daugelio dalinių motyvų (*motifs partiels*). Pastarieji atskirai paimti negali egzistuoti, paprastai jie yra tik vieno kurio pilno motyvo sudėtinė dalis. Kita vertus, du ar daugiau nepriklausomų ir pilnų motyvų, kurie vienas kitą gali papildyti, dažnai sudaro natūralų ir logišką sąryšį turintį motyvų junginį. Tai bus jungiamieji motyvai (*motifs correspondants*). Pvz., pasakojimas apie gulbėmis pasiverčiančias mergaites (400): prie vandens nusileidžia kelios gulbės, padeda ant kranto savo plunksnas, pasiverčia mergaitėmis ir maudosi (dalinis motyvas); herojus paima vienos jų plunksnų rūbus, mergaitė nebegali pasiversti gulbe ir lieka prie jo (kitas dalinis motyvas, kurie kartu sudaro pilną motyvą); po kurio laiko moteris susiranda savo plunksnas ir pasivertusi gulbe pabėga, pranešusi vyrui, kad jei jis ją myli, galės surasti tolimoje šalyje (dalinis motyvas); herojus po didelių vargų galop suranda savo žmoną (kitas dalinis motyvas). Šiame pasakojime mes turime keturis dalinius motyvus, kurie sudaro du pilnus motyvus: įsigyjimas moters (fėjos), pagrobus jos plunksnų rūbus ir pražuvusios žmonos suradimas. Šie du pilni motyvai bus jungiamieji motyvai, tačiau jie ne visados yra sujungiami, pvz., pasakojime 313A moteris nebando nuo vyro bėgti, o pasakojime *404 vyras neina žmonos ieškoti. Be to, pasaka ar sakmė nesusidaro tik iš vienų motyvų, jose yra daug ir paprastų santykių elementų (*éléments de relation simples*), kurie cementuoja visą pasakojimą. – Tuo tarpu **temos** terminu A. Christensenas vadina pagrindinę idėją, išreikštą vienu motyvu arba motyvų junginiu. Pvz., 506 mt. pagrindinė idėja: kilnus darbas yra atlyginamas. Tačiau ne visuose pasakojimuose tema yra aiški, daugelyje jų tema yra antraeilis dalykas, visas dėmesys nukreiptas į pačių nuotykių įdomumą, į nuteikiančią motyvo ir motyvų sudėtį. Daugelis pasakojimų apie nuotykingas keliones ir istorinių sakmių neturi jokios temos arba pagrindinės idėjos. Kitur ji yra neryški ir nei pasakotojams, nei klausytojams nerūpi. Pvz., mt. 1000–1029 arba 1060–1140 pagrindinė idėja: protas ir sumanumas nugali didelę fizinę jėgą, tačiau klausytojus domina ne pati tema, jie jos dažnai nemato, o pats siužetas ir jo detalės, vykęs motyvų ir nuotykių išdėstymas.

Kai kas, pvz., Rittershaus, buvo linkęs manyti, kad pasakos ne visada buvusios tokios, kokias dabar jas matome. Pradžioje buvę tik palaidi motyvai, atskiri epizodai, kurie vėliau visai pripuolamai būdavę sujungiami, ir taip atsiradusios pasakos. Jeigu iš tikrųjų pradžioje būtų egzistavę atskiri motyvai, kurie paskum buvo kaip pakliuvo sujaukti, tai pasakose mes matytumėme didžiausią sąmyšį ir jokiu būdu negalėtumėme gauti tokių nuosakių ir organiškų pasakojimų, kokius dabar turime. Atskiri motyvai negali gyvuoti, jie išsilaiko ir keliauja tik susirišę į pasakojimus. Ne atskiri motyvai daro įtaką pasakoms, bet vienas sudėtinis pasakojimas kitam, tačiau pasakojimo visuma nuo to nenukenčia ir ilgus amžius lieka ta pati. Pvz., visoje Europoje žinomą pasaka apie stebuklingą paukštį (567) randame jau XIV a. persų rinkinyje *Tuti – Nameh*, ji savo pagrindinėmis dalimis visai atitinka šių dienų liaudies variantus, vadinasi, per 600 metų iš pagrindų nepakito.

Taigi kiekviena sudėtinė pasaka yra iš pat pradžių organiškas ir pastovus kūrinys, kilęs tik vieną kartą tam tikroje vietoje ir tam tikru laiku, bet ne atsitiktinis motyvų konglameratas, be jokio vidujo sąryšio, pripuolamai įvairiose vietose vis iš naujo sudaromas. Kadangi atskiri motyvai savarankiškai negali egzistuoti, tai ir bandymai sudaryti ne ištisų pasakojimų arba tipų, bet jų sudedamųjų dalių arba motyvų katalogus yra nevykę ir negali būti realūs. Kiekviena tokia sistema (pvz., A. Christenseno ar S. Thompsono) skaldo organišką pasakojimų struktūrą ir vietoj aiškumo bei parankumo pridaro tik painiavos. Todėl A. Aarne's sistema yra daug realesnė. Tik jo pasakojimų numerius tiksliau būtų vadinti **tipais**, o ne motyvais, tačiau pastarasis terminas yra labiau įsigalėjęs, todėl ir buvo čia paliktas. Pagal A. Aarne's sistemą motyvais vadiname tipus arba siužetus, o motyvus siaurąja prasme vadiname epizodais.

Dažnai vieno kurio tipo variantų grupė tam tikroje srityje ar tam tikru laiku įgyja kai kurių bendrų laikinių, lokalinių ar tautinių ypatumų, kuriais jie skiriasi nuo kitų variantų. Tokią variantų grupę vadiname **redakcija** (vok. *Fassung*). Jų pažinimas, išskyrimas ir aptarimas yra svarbus, nagrinėjant atskirus pasakojimų tipus.

Formulės. Pasakose dažnai kartojami tam tikri išsireiškimai arba formulės. Tai yra didelis palengvinimas pasakotojui, ypač parankus dviem kritiškais momentais: pasakojimą pradedant ir jį baigiant. Iš čia susidarė tam tikros nuolat pasikartojančios pasakų **pradžios** ir **pabaigos** formulės.

Dažniausia pasakos pradžios formulė: *Vieną kartą buvo... Es war einmal* (vok.)... *Il y avait une fois* (franc.)... *Once upon a time* (angl.) ... Šią formulę žinojo jau Aristofanas. Yra ir asmeniško pobūdžio įžangų: *Dabar aš jums papasakosiu... Aš noriu papasakoti... Aš žinau...* Yra ir ilgesnių pradžios formulių: *Dabar, broliai, aš jums pasakysiu pasaką: kam nepatinka, gali neklausyti, ir kai mes pradėsime, tegu netrukdo* (rus.). Pastebime pastangų ir įtikinti klausytojus pasakojimo tikrumu, nes klausytojai reikalauja tiesos, nenori „melų". Tada pasakojimui suteikiamas lokalinis charakteris: nurodoma vieta, laikas ir asmenys, pačiam taip atsitikę arba atsakomybė už pasakojimo tikrumą perduodama kitiems asmenims: taip pasakojęs jo senelis, taip atsitikę jo geram pažįstamam. Tokius įtikinimus mes paprastai sutinkame sakmėse, tuo tarpu pasakose dažniausiai sakoma: *Senais laikais vienoj šaly (už devynių girių ir devynių kalnų) buvo toks karalius...* Apskritai pasakos teisingumo užtikrinimas yra nerimtas. Pvz.: *Klausykite, jeigu norite, sužinosite įdomią istoriją, kurioje nėra jokio melo, išskyrus galbūt vieną ar du* (bretonai ir prancūzai). Arba: *Buvo kartą, kaip ten kartą buvo; jeigu būtų nebuvę, nebūtų pasakojama; taigi buvo kartą...* (rumunai). Vengrijoje, Balkanuose ir Rytų kraštuose yra išplitusi tokia pradžios formulė: *Buvo taip kartą, nebuvo taip...*

Randame ir perėjimo formulių nuo vieno epizodo prie kito: *Dabar mes vėl grįšime prie princo... Leiskime jam bėgti ir žiūrėkime, kaip NN elgėsi su karalaitėmis... Leiskime dabar X su tarnaite keliauti, pasakojimas nori krypti į Y, kuris vienas toliau buvo nukeliavęs...* Tai viduramžiško pasakojimo liekana. Lietuvių pasakose tokie perėjimai labai reti, pasitenkinama trumpa pastaba: *Tuo laiku... O dabar...* Kartais įspūdžiui sustiprinti pasakotojas ir tiesiogiai kreipiasi į klausytojus: *Jūs galite suprasti, kaip jie verkė dėl savo vargšų vaikų... Ir ar jūs manote, kad galėjo rasti... Kągi turėjo jie daryti...*

Tačiau visų gausiausios ir įdomiausios yra pasakų pabaigos formulės, kurių daug ir įdomių turi ir mūsų pasakos. Daugelis pasakų baigiasi vestuvėmis ar šiaip puota (juk pasakos pabaiga turi būti laiminga!), o toje puotoje ir pats pasakotojas buvęs. Tvirtinimas, jog ir jis ten alų midų gėręs, per barzdą varvėję, o burnoj nieko

neturėjęs, žinomas ir rusams. Nepaprastos dovanos ir jų praradimas (stiklo batai, popieriaus kepurė, vaško kumelaitė ir t.t., žr. mt. 1880) randami taip pat Rytprūsiuose, Pomeranijoje, Westfalijoje, Valonijoje ir Prancūzijoje. Dažnai dar pasakotojas tvirtina, kad kaip tik vietoj tų nuotykių jį įdėję į patranką, šovę ir jis čia pat nukritęs. Kartais pasakotojas skundžiasi, jog į tą didelę puotą visus pakvietę, tik jį ir jo klausytojus užmiršę pakviesti. Apie pasakų herojus dažnai sakoma: *Dar ir dabar tebegyvena, jeigu nenumirė.* Pasakotojas juos dargi pažinęs. Pvz., Veronika Kurulaitė nuo Palėvenės (Panevėžio aps.) taip baigdavo man pasakojamas pasakas: *Ir aš pažinau kunigą ir poną, dvaran dirbtų eidavau, karaliaus tai nepažinau... Kai tą saldotėlį tai ir aš pažinau... Kai Adomą su Ona tai jaunystėj teko pažinti, kai girion nuėjo nebemačiau, kad ir teko per tą girią eit... Tas dvaras tai teko matyt, kai karaliaus tai nemačiau... Dar ir man kailinius davė...* Žr. LTA 979 (86–87, 89–91). Kartais pasakotojas pabaigos formulę labai vykusiai pritaiko esamoms aplinkybėms. Pvz., man teko užrašinėti pasakas iš gero pasakoriaus Petro Navarcko (Kupiškio v.), jis buvo užkuriomis vedęs Minkevičaitę ir neseniai jų kaimas išsiskirstė vienkiemiais, be to, jam tuokart skaudėjo koją ir dantį, tai jis vieną pasaką taip baigė: *Aš ten buvau, alų midų gėriau, kaip pasigėriau, tai mane įdėjo mozieriun, kaip mane šovė, tai ir atšovė ant Minkevičių. Kalbėjom kalbėjom ir susikalbėjom va su tokia boba, ten prie lango sėdi. Dabar išsikėlėm vienkiemiuos, o man dantį sopa, tai nei tos bobos nebereikia, nieko.* Kitą pasaką taip baigė: *Ir aš gėriau, ale kai dantys skauda, šalto šilto bijo, tai nedaug ir teišgėriau.* Žr. LTA 979 (8–9).

Ir pačioje pasakos eigoje randame tam tikrų pastovių išsireiškimų. Pvz., padėjėjų atgydytas herojus dažniausiai taip prabyla: *Kaip ilgai ir gardžiai aš miegojau...* Slibinas arba velnias, pajutęs paslėptą žmogų, klausia: *Kas čia smirda žmogaus dvasia?* Panaši scena ar padėtis paprastai atvaizduojama tais pačiais vaizdais ar net ir žodžiais. Pvz., tokiu būdu norima parodyti, kaip greitai galima lėkti erdve ant kokio nors magiško daikto arba dvasių nešamam – žmogui vėjas nuneša kepurę, prašo ją paimti, bet gauna atsaką: *Ji jau liko trečioj karalystėj.*

Nors pasakos yra prozos kūriniai, tačiau jose neretai randame ir eiliuotų posmelių. Eilėmis dažniausiai kalba pasakos svarbieji herojai, eiliuota kalba papasakoja savo likimą nuskriaustieji (žr. mt. 450, *452, *453), dažnai eiliuota kalba pasakose vartojama tam tikroms magiškoms formulėms išreikšti, sutartu būdu susišaukti (žr. mt. 123, 327C, *425D), taip pat situacijoms apsakyti, kurios yra ypač svarbios, ir kelis kartus tenka pakartoti. Tokie eiliuoti posmeliai yra dainuojami, tikriau ripuojami.

Yra visa **formulinių pasakų** rūšis (mt. 2000–2300). Tačiau formulinio pobūdžio turi ir šiaip pasakos, pvz., mt. 555, 1415, 1430, 1696. Didelė formulinių pasakų dalis (mt. 2000 t.t.) yra dainuojamos, todėl dažnai jas klaidingai priskiria prie dainų. Žymiausi šios pasakų rūšies tyrinėtojai yra amerikietis A. Tayloras (žr. HDM II 164–191) ir suomis M. Haavio (žr. FFC 88–89). Formulinėms pasakoms būdingas yra kartojimo pamėgimas. Greičiausiai jos turi glaudų ryšį su kai kuriomis ritualinėmis apeigomis. Kai kurios jų yra labai plačiai pasklidusios ir greičiausiai bus indiškos kilmės. Pvz., „Žekelio giesmę" (mt. *2010) randame Indijoje, Persijoje, pas kirgizus ir visoje Vakarų Europoje. Apie šį motyvą yra labai daug prirašyta, tačiau jo kilmė ir reikšmė galutinai neišaiškinta, greičiausiai motyvas bus indiškos kilmės. Tuo tarpu mt. *2010 I esąs švediškas. Mt. 2025 žinomas tik Šiaurės Vokietijoje, Anglijoje, Skandinavijoje, Pabaltėje ir Rusijoje. Mt. 2033 nežinomas Pietų Europoje, daugiausia išplitęs Šiaurės ir Rytų Europoje (norvegai, anglai, danai, vokiečiai, estai, suomiai, lietuviai ir rusai). Atsargaus tarno motyvas (*2040) minimas jau Petro Alfonso (apie 1110 metus) ir kiek vėliau Vokietijoje ir Prancūzijoje. Šio

motyvo liaudiški variantai reti, jis bus greičiausiai rytietiškos kilmės. Apie varną ant smaluoto stogo (mt. 2017) iki šiol rasta variantų tik suomiuose ir lietuviuose. Vakarų Europoje ir Anglijoje paplitusi formulė apie savaitės įvykius (pirmadienį veda, o šeštadienį jau žmoną laidoja), pastebėta ir lietuviuose. – Apskritai formulinės pasakos yra senas ir labai įdomus žmonijos kultūros reiškinys, maža teišaiškintas, nes tyrinėjimams labai trūksta medžiagos – liaudies variantų. Daugelis tautosakininkų, matyt, į jas neatkreipė dėmesio, laikydami tai vaikų žaidimu.

Epiniai įstatymai. Apie epinius įstatymus negalima kalbėti gamtos mokslų įstatymų prasme, nes jie nėra be išimčių. Jie tvarko gyvosios kalbos sukurtų epinių veikalų gyvenimą ir nuo rašytinės literatūros dėsnių žymiai skiriasi, kaip tarmės skiriasi nuo literatūrinės kalbos.

Jau norvegų folklorininkas Moltke Moe bandė nustatyti epinių liaudies kūrinių **kitimo** įstatymus laikui bėgant, tad jo įstatymus galima pavadinti istoriniais liaudies kūrinių **gyvenimo** įstatymais. Tame istoriniame epinių liaudies kūrinių kitimo vyksme jis skiria šiuos veiksnius: I. Bendri psichologiniai faktoriai: 1. polinkis motyvus plastiškai išplėsti, toliau vystyti ir priešingai – sutraukti, bet be jokios pašalinės įtakos, turint prieš akis tik vieną ir tą patį motyvą; 2. motyvų tarpusavio įtaka vienų kitiems, polinkis sujungti, analoginti ir priešingai – išskirti (čia turima galvoje ne tik liaudies motyvų įtaka vienų kitiems, bet ir literatūrinė įtaka liaudies kūrybai); II. Istoriniai faktoriai: 3. kitimas laikui bėgant, motyvui keliaujant iš vienos šalies į kitą, nuo vienos tautos prie kitos – prisitaikymas laiko, vietos ir klausytojų sudėties reikalavimams, prisitaikymas naujoms kultūrinėms ir istorinėms sąlygoms (tik išorinis ir esminis kitimas, racionalizavimas ir sujuokinimas, religinė įtaka, pritaikymas luomams ir užsiėmimams); III. Individualiai psichologiniai faktoriai: 4. pasakotojo ar dainininko asmenybės įtaka (atmintis, poetiniai gabumai, raiškos galia, galop dar lytis, užsiėmimas, pasaulėžiūra, gyvenimo patyrimas). – Kaip matome, epinės liaudies kūrybos pokyčiams daro įtakos daug daugiau veiksnių, negu rašytinei literatūrai. Šiuose labai bendrai formuluotuose, iš folkloristinio patyrimo semtuose, dėsniuose yra apimti visi galimi liaudies epinių kūrinių kitimai. Kiti folkloristai tik smulkiau suskaldė jau M. Moes pastebėtus dėsnius, labiau juos specializavo.

Danas Akselis Olrikas stengėsi pažinti ne tiek motyvų kitimo dėsnius, kiek pačius epinės liaudies kūrybos **stiliaus susidarymo** įstatymus, todėl jis savo surastas taisykles vadina „kompozicijos taisyklėmis" arba „konstruktyvinėmis formulėmis". Dalis jo įstatymų yra bendri kūrybai iš viso: veiksminė logika ir plastika, veiksmo vieningumas, koncentravimasis apie svarbiausiąjį asmenį. Kiti įstatymai yra būdingi liaudies kūrybai: ramios pradžios ir pabaigos formulės, schematizavimas, turinio apžvelgiamumas, pakartojimai (paprasti ir laipsniuoti), trijų skaičiaus pamėgimas, sceniškas dvejumas, priešingumas tarp vyriausio herojaus ir šalutinių asmenų (vyriausio herojaus pradinis nežymumas). Ypač verti dėmesio epinio pasakojimo pasikartojimai ir trijų kartų laipsniavimas, priešingybė tarp žygio sunkumo ir veikiančiojo jėgų. Paprastai esti trys užduoti darbai arba draudimai, trys pavojai ir juos pašalina trys stebuklai. Kuo tolyn, tuo pavojai darosi didesni, užduodami darbai sunkesni. Jei du kartus herojus pralaimėjo, tai trečią kartą laimės, nors tai bus pats sunkiausias uždavinys. Jei dviems asmenims (broliams) nepavyko, tai trečiam pavyks ir jis išgelbės abu pirmuosius. Tikrasis herojus paprastai esti netikėtas: du vyresnieji, stipresnieji ir protingieji broliai pralaimi, tuo tarpu trečias jauniausias, visų laikomas kvailučiu, lieka laimėtoju. – Šie A. Olriko pastebėti dėsniai neišsemia visų liaudies kūrybos epinių ypatumų. Be to, liaudies pasakojimai, metrinis epas ir baladės turi dar kiekvienas skyrium

savotiškų stiliaus ypatumų, kuriuos išskirti ir nustatyti bando F. Kauffmannas, ypač atsižvelgdamas į psichologinę jų pusę.

Praktikas suomis Antti Aarne yra panašesnis į M. Moe, jis bando nustatyti epinius pasakojimo kitimų įstatymus, praplėsdamas ir konkretizuodamas M. Moes dėsnius. Svarbieji A. Aarne's epiniai įstatymai yra tokie: 1. kurio nors epizodo pamiršimas; 2. pasakojimo išplėtimas, įvedant jam nepriderančius epizodus, dažnai dargi sujungiant du skirtingus pasakojimus į vieną, ypač jeigu jie turi vieną kitą panašų epizodą; 3. padauginimas (sudvigubinimas, sutrigubinimas) nuotykių, asmenų ir daiktų, trikartis laipsniavimas; 4. analogijų sudarymas, ypač klausytojų mėgstamuose epizoduose; 5. bendro bruožo specializavimas ir specialaus bruožo subendrinimas (pvz., vietoj „paukštis" imama vartoti speciali jo rūšis „varna" arba vietoj „magiškų obuolių" lieka tik bendriniai „nuostabūs vaisiai"); 6. sukeitimas: vietoj pamiršto arba nebetinkamo bruožo paimamas koks nors naujas iš kitur atklydęs bruožas, jeigu tik jis yra šiek tiek panašus į senąjį ir dera pagrindiniam pasakojimo veiksmui, be to, tada dažnai sukeičiamos ir veikėjų rolės; 7. gyvūnų nuotykių sužmoginimas (antropomorfizavimas), rečiau atvirkščiai – žmonių nuotykių priskyrimas gyvūnams (zoomorfizavimas); 8. gyvulių nuotykių demonizavimas ir atvirkščiai – velnio nuotykių priskyrimas gyvūnams; 9. egomorfizmas: pasakotojas perima herojaus rolę, kalba pirmame asmenyje („aš") ir pasakoja neva savo paties pergyventus nuotykius; 10. vieno to paties pasakojimo epizodo įtaka kitam epizodui – pakeitus vieną epizodą, norom nenorom reikia pakeisti ir kitus su juo susijusius epizodus, kad visas pasakojimas nenustotų vieningumo ir prasmės; 11. pasakojimo aklimatizavimas naujoje vietoje, t.y. pritaikymas kitokioms vietos sąlygoms; 12. modernizavimas pasenusio daikto arba sąvokos, t.y. pakeitimas prasmės nustojusio objekto nauju. Pakitimai pasakose dažnai yra tokie natūralūs, kad jeigu jie neįvyktų, pasaka nustotų savo nuosakumo ir patraukos.

Epiniai stiliaus įstatymai, teisingai suprasti ir aiškinami, ne išsigalvoti, bet surasti betiriant liaudies kūrybą, sudaro vertingą priemonę liaudies kūriniams pažinti ir jų istoriniam gyvenimui tyrinėti. Pirmiausia jie padeda atskirti literatūrinę ir liaudies kūrybą. Jų pagalba mes galime pažinti tikras liaudies tradicijas, atskirti pseudotautosaką ir nesąžiningų užrašinėtojų prasimanymus nuo tikros liaudies kūrybos, kai kuriais konkrečiais atsitikimais dargi galime tiksliai nustatyti, kiek kurioje abejotino autentiškumo tradicijoje yra liaudies, kiek stilizatoriaus kūrybos. Epiniai stiliaus ir kitimo įstatymai, kartu su geografiniu-istoriniu metodu, sudaro realų pagrindą liaudies kūrybai tyrinėti.

Magija ir tikrovė. Pasakos nėra vien tik žmogaus fantazijos žaismas – tai kartu ir pasismaginimo priemonė, ir rimtas dalykas. Todėl pasakose atsispindi žmonių pažiūros ir tikėjimai. Žinoma, klaidinga yra pasakose visur matyti tik simbolius ir mitus, kaip seniau buvo daroma, tačiau magiškų tikėjimų pėdsakų pasakose (ypač sakmėse) yra daug. Tikima į burtininkiškas jėgas, esančias gamtoje, šalia žmogus, bet ir pats žmogus, ypač tam tikros jo kūno dalys, yra magiškų tikėjimų objektai. Keletas pavyzdžių. Dažnas yra tikėjimas, kad žmogaus jėga glūdinti jo **plaukuose**, pvz., Biblijos pasakojimas apie Samsoną, kuriam paralelę randame induose; Rytų kraštų pasakose pasirodo dvasios, kai tik imami deginti jų plaukai – lietuviuose irgi tikima, kad degindamas plaukus gali prišaukti tą žmogų; todėl herojus pasakoje mt. 461 nori pavogti tris velnio plaukus, vadinasi, jo jėgą; kad vyrą sužavi iš kur nors patekusi moters kasa, randame pasakojimus senovės egiptiečiuose, induose, mongoluose, armėnuose ir europiečiuose (žr. mt. 531). Kas turi savo rankose kito žmogaus **rūbą** ar bent jo dalį, tas gali jam diktuoti savo valią: šį tikėjimą

randame melaneziečiuose, induose, visur Europoje (žr. mt. 313A, 400, *404, *425D). Visais laikais ir įvairiose tautose užtinkame tikėjimą, kad žmogaus esmė yra surišta su jo **paveikslu** – kas turi to asmens paveikslą, tas turi ir visą galią tam asmeniui: visus skausmus, kuriuos jis daro paveikslui, turįs jausti ir tas asmuo. Tai daugelio burtų pirmoji priemonė, pvz., australiečiai, norėdami turėti sėkmingą medžioklę, piešia smėlyje kengūras ir bado jas ietimis. Užtat primityvūs žmonės dažnai nesiduoda fotografuojami, kad nesugautų jų sielos. Lietuvių velniui irgi nemalonu, jei žmogus niekina jo paveikslą ar statulą (žr. mt. 3326). Marijos paveikslas išgelbsti kunigą (mt. 3268), velnio paveikslas nužudo nedorą poną (mt. 3355). Vadinas, paveikslas yra asmens personifikacija. Panašūs tikėjimai siejami ir su **vardu**: kas žino mano vardą, to valioje aš esu, jei ištariu savo vardą, tai atiduodu dalį savęs. Užtat velniai ir laumės taip slepia savo vardus ir, sužinojus jų vardus, nebegali kenkti žmogui (žr. mt. 500, 3420). Magiškos priemonės taip pat yra **kraujas** ir **seilės**. Kraujas yra gyvybės simbolis, jis gali net mirusius atgaivinti (žr. mt. 303 ir 516), seilės gali kalbėti to asmens balsu (žr. mt. 313, 314). Magiškos galios turi ir **bučinys**. Daugelis užburtų pasakų karalaičių išvaduojamos pabučiavimu (pvz., mt. 410), rečiau ašaromis (mt. *446). Visoje eilėje sakmių (mt. 3592, lygiai taip pat ir vokiečiuose) užburta karalaitė prašo: „Pabučiuok mane!", tačiau bučiuoti reikia ne gražuolę, bet rupūžę ar kokią kitą baidyklę, dažniausiai prašymas neišklausomas, nėra drąsos kad ir per šilko skarelę pabučiuoti, ir užkeiktoji pradingdama sudejuoja, jog vėl tiek ir tiek metų jai teks vargti, kol vėl galės savo laimę bandyti. Kartais draudžiama bučiuoti, nes bučinys atima atmintį (mt. 313C).

Pasakose mes pastebime glaudų žmogaus ir gamtos bendravimą. Žmogaus siela apsigyvena ant jo kapo išaugusioje gėlėje (mt. 407) arba medyje (mt. *315B, 780), tačiau ne tik nemedžiaginė siela; mokamai pasielgus, galima iš jų ir vėl atgauti gyvą žmogų. Dar glaudesni santykiai yra su gyvūnais: gyvūnais dažnai paverčiami, į gyvūnus užburiami žmonės (pvz., mt. 402, 425, 441, 450 ir kt.), todėl jie tokie protingi, juos galima vėl žmonėmis atversti. Žmogus iš gyvūnų turi daug ūkiškos naudos, kai kurie gyvūnai yra jo ištikimi palydovai (pvz., šuo yra seniausias žmogaus prisijaukintas gyvulys), iš čia pasakos apie ištikimus, dėkingus ir gelbstančius gyvūnus (žr. mt. 530–559). Primityvūs žmonės mano, kad gyvūnai yra gudresni už žmones, pvz., tigras Indijoje), tai paslaptingas nebylys sutvėrimas, kuris dažnai garbinamas kaip dieviška būtybė (pvz., senovės Egipte). Glaudūs žmogaus ir gyvūnų santykiai, ypač ūkiški veiksniai, sudarė įtikėjimą į žmonių giminingumą su gyvuliais ir jų respektavimą, taip vadinamą totemizmą.

Galimas daiktas, kad pasakose yra tikrovės atgarsių ir iš gilios senovės. Karalaičių aukojimas slibinui (mt. 300) gali priminti žmonių aukas, pasakojimai apie žmogėdras gali būti kanibalizmo atgarsiai. Viename prancūzų XIII a. pasakojime apie nepaprastą Torelore karalystę girdime, kad kai karalius guli lovoje ir serga gimdyvės liga, jo žmona, tik ką pagimdžiusi kūdikį, traukia su senais vyrais į karą. Tai primena kai kuriose primityvėse tautose randamą *couvades* paprotį, nors čia gali būti ir paprastas fantazijos žaidimas apie nepaprastą šalį, kurioje viskas vyksta atbulai. Visa eilė pasakų žiaurumų, nepaprastų nuteisimų esą paimta iš tikrovės. Pvz., prie arklio pririštos rankos ir kojos (prilipusi pamotė ragana, žr. mt. *452, *453), pririšimas prie arklio uodegos, sudraskymas į keturias dalis pririšus rankas ir kojas prie arklių, gyvo palaidojimas, įdėjimas į vinių prikaltą statinę ir nuritinimas nuo kalno, galvos nukirtimas paleidžiant skrynios dangtį – tai vis kadaise tikrenybėje buvę vartojami nuteistiesiems mirties įvykdymo būdai. Vagys ir plėšikai jaudina visų laikų žmones, tačiau dažnai jie apsupami didvyriškumo skraiste, pvz., kad ir šių dienų JAV, ypač viduramžių Italijoje ir Ispanijoje,

dabar Kinijoje. Sąmojais ir gudriais sprendimais taip pat žavimasi ir jie pasakojami. Kasdienis gyvenimas duoda pakankamai pavyzdžių ir apie gudrius, ir apie kvailus žmones. Nepaprastų pasisekimų ar nepasisekimų irgi netrūksta. Juos paprastai mėgstama grupuoti apie kurią vieną asmenybę (Eulenspiegel, Klimas ir kt.). Tad netenka stebėtis, jei pasakose šen ten randame ir tikrovės atgarsių.

Seniau buvo linkstama manyti, kad juo kuris motyvas yra retesnis, tuo jis senesnis, kuo daugiau nepaprastas, tuo labiau primityvus. Dabar prieita priešingų išvadų. Pasakai išplisti reikia daug laiko, tad **juo kuri pasaka daugiau išplitusi, labiau žinoma, tuo ji yra senesnė.** Taip pat primityvus žmogus kažkokių dalykų dar negalėjo išgalvoti, taigi **juo daugiau natūralumo ir paprastumo, tuo pasaka senesnė ir atvirkščiai.** Kuo toliau, tuo labiau pasakotojai nukrypsta nuo natūralaus kelio, prideda savo pagražinimų ir išplėtimų.

Tautinis pobūdis. Didžioji pasakojimų motyvų dalis yra žinoma daugeliui tautų ir juos galime laikyti **tarptautiniais** pilna to žodžio prasme. Tačiau tai nė kiek nemažina jų reikšmės. Tiesa, plačioji publika visados yra nepatenkinta, kai savosiose liaudies tradicijose ar apskritai kultūroje tyrinėtojai randa daug svetimybių ir skolinių. Toks perdėtas patriotizmas ar naivus romantizmas ne tik nieko bendro neturi su mokslu, bet rodo tikrą obskurantizmą kultūros dalykų supratime. *Nur Barbarei ist ursprünglich*, – yra pasakęs viename privačiame pokalbyje Kaarle Krohnas. Juk ir visa kultūros pažanga remiasi kartą surastų gėrybių pasisavinimu, jų pritaikymu ir tobulinimu. Kiekvienas kultūros reiškinys, jei tik jis yra naudingas arba atitinka žmonių skonį, jų pažiūras bei įpročius, bematant plinta. Ir tokie universalūs reiškiniai kultūros istorijai yra daug vertingesni ir daug daugiau saką, negu originalūs unikumai. Visų tautų liaudies tradicijose, galop ir visų tautų kultūrose randame labai maža visiškai originalių ir kiaurai savarankiškų kultūros reiškinių, visur pastebime daugiau ar mažiau išplitusius kultūrų ciklus ir jų mišinius. Tokių kultūros reiškinių keliavimo, jų prisitaikymo ir raidos tyrinėjimai mums atidengia daug gilių žmonijos kultūros istorijos paslapčių.

Nors pasakų motyvai ir yra tarptautiniai, tačiau kiekviena tauta pasakas pasakoja savaip. Jau pasakų skolinime pasireiškia tautos charakteris – kai kurios tautos pasakas labai mielai iš kitų pasiima, kitos ne. Pvz., Jan de Vries yra pastebėjęs, kad Indijos tautose visai neprigijo anglų pasakos. Šiaurės Amerikos indėnai, S. Thompsono tvirtinimu, irgi nepasisavinę iš anglų nė vienos pasakos, tuo tarpu daug jų pasiskolinę iš prancūzų, ispanų ir negrų. Tačiau europiečių pasakas jie dažnai taip pakeičia ir prisitaiko vietos sąlygoms (aklimatizuoja), kad jų europietišką kilmę vos begalima pažinti. Jau ir paviršutiniškai skaitant įvairių tautų, tos pačios pasakos variantus galima pastebėti nemaža skirtumų. Tačiau tie tautiniai ypatumai dar tebėra labai maža nagrinėti, nors tai labai įdomi tema, pvz., Löwis of Menaras mėgino nustatyti vokiškų ir rusiškų pasakų herojų charakterius ir surado labai įdomių skirtumų. Galbūt svarbiausias tautinis variantų ypatumas bus vyriausiojo veikėjo ar objekto pasirinkimas. Taip skandinavų tradicijose labai mėgstami milžinai, romanų – fėjos, anglo-saksų – elfai ir kitos dvasios, lietuviuose labai dažna ir svarbi figūra yra velnias ir nedora pamotė ragana. Tad pasakų mokslas dar turi prieš akis didelį ir svarbų uždavinį: **išaiškinti atskirų tautų charakterio pasireiškimus jų pasakojamojoje tautosakoje kaip turinio, taip ir formos atžvilgiu.** Tam reikalui sakmės duoda daugiau medžiagos, negu pasakos, nes sakmėse yra daugiau vietinių ir individualių atspalvių, nors pagrindinė motyvo idėja gali būti ir plačiai žinoma. Čia aiškiai matome, kokį skirtingą pavidalą įvairios tautos suteikia tam pačiam turiniui, tos pačios kilmės įsivaizdavimui. Tuo būdu lygindami lietuviškus pasakojimus su atitinkamais kitų tautų variantais, mes ga-

lėsime nustatyti ne tik kas pasiskolinta ir kas kitiems paskolinta, bet ir pamatysime, kaip lietuviai svetimą medžiagą sutautina, kokie yra būdingi mūsų pasakojimų ypatumai. Tačiau tokiems, ypač stilistiniams, tyrinėjimams sėkmingai daryti būtina turėti nesufalsifikuotus, nesuliteratūrintus ir tarmiškai užrašytus tekstus, o abejotinuose pasakojimuose pirmiausia reikia imtis nuodugnios šaltinių kritikos. Be to, mėginant nustatyti tautinį pasakų pobūdį, reikia gerai pažinti ne tik savąją, bet ir gausią svetimą pasakų medžiagą (bent Europos tautų!), o taip pat žinoti ir mokėti pasinaudoti atitinkamomis metodinėmis pasakų tyrinėjimo priemonėmis.

Lietuvių pasakojimų tautinis pobūdis tebėra veik netyrinėtas. Aišku, lietuviams darė įtakos mūsų artimieji kaimynai – germanai ir slavai. J. Bolte sako: *Medžiagos atžvilgiu lietuvių pasakos rodo daug susitikimų su vokiškais ir baltarusiškais kaimynais* (V 163). Tačiau lietuvius dar pastebimai veikė ir šiaurietiškos (skandinaviškos) tradicijos. Jei tarp lietuvių ir estų pasakų randame daug bendrumų, tatai reikia aiškinti bendro trečio šaltinio, pirmiausia rusų ir vokiečių, įtaka. Iš šio katalogo galima pastebėti, jog daugelį motyvų, kuriuos estai ir rusai papildomai įtraukė į savo katalogus, randame ir lietuviuose. Žinoma, lietuviai iš savo pusės kaimynams irgi darė įtakos. Tai aiškiai pastebime Rytprūsiuose. Daugelis savotiškų motyvų redakcijų iki šiol yra pastebėta tik Lietuvoje ir Rytprūsiuose, tai matyti palyginus šį lietuvių ir Plenzato Rytprūsių motyvų katalogus. Nenuostabu, Rytprūsiuose ir dabar tebegyvena keliasdešimt tūkstančių lietuvių, tad jų pasakos galėjo ir turėjo daryti įtaką vokiškosioms. Rytprūsiuose, kaip ir lietuviuose, pastebimas didelis giedamų posmelių pasakose pamėgimas (žr. Grudde. *Plattdeutsche Volksmärchen aus Ostpreussen*. Königsberg, 1931). Bet ir savo turiniu Rytprūsių pasakos yra daug kuo skirtingos nuo vokiečių pasakų, turi daugiau bendrumo su lietuviškomis, iš dalies gal ir slaviškomis, negu su vokiškosiomis pasakomis. Tai ir patys vokiečiai pastebėjo, pvz., Fr. Ranke sako: *Taip pat ir turinys tų Rytprūsių pasakų daug kur skiriasi nuo šiaip Vokietijoje paprastai pasakojamų* (žr. A. Spamer. *Deutsche Volkskunde*, I 253).

Baigiant reikia dar kartą pabrėžti, jog mokslinis lyginamojo pasakų tyrinėjimo uždavinys: **sutvarkyti gausybę variantų į apžvelgiamą sistemą, supratingai lyginti variantus ir aiškinti pasakos istoriją, kartu iškeliant aikštėn ir tautinius pasakos ypatumus.**

SVARBESNIOJI PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS LITERATŪRA

Šis literatūros sąrašas turėtų padėti susidomėjusiems pasakojamosios tautosakos tyrinėjimais asmenims. Pirmaeiliai veikalai pažymėti žvaigždute (*).

*A. Aarne. *Leitfaden der vergleichenden Märchenforschung*. – Folklore Fellows Communications, Nr. 13, 1913.

– „ – *Übersicht der Märchenliteratur*. – FFC, Nr. 14, 1914.

*W. Anderson. *Zu Albert Wesselski's Angriffen auf die finnische folkloristische Forschungsmethode*. Tartu, 1935.

M. Asadowskij. *Eine sibirische Märchenerzählerin*. – FFC, Nr. 68, 1926.

*J. Bolte und G. Polivka. *Anmerkungen zu den Kinder- u. Hausmärchen der Brüder Grimm*. I–V. Leipzig, 1913–1932.

* – „ – *Name und Merkmale des Märchens*. – FFC, Nr. 36, 1920.

* – „ – *Zeugnisse zur Geschichte der Märchen*. – FFC, Nr. 39, 1921.

W. A. Berendsohn. *Grundformen volkstümlicher Erzählerkunst in den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm*. Hamburg, 1921.

E. Bethe. *Märchen, Sage, Mythus*. Leipzig, 1922.

Ch. Bühler. *Das Märchen und die Phantasie des Kindes.* 3 Aufl. Leipzig, 1829.

A. Christensen. *Motiv et théme.* - FFC, Nr. 59, 1925.

E. Cosquin. *Études folkloriques: recherches sur les migrations des contes populaires et leur point de départ.* Paris, 1922.

*O. Dähnhardt. *Natursagen. Eine Sammlung naturdeutender Sagen, Märchen, Fabeln und Legenden.* Bd. I: Sagen zum alten Testament; Bd. II: Sagen zum neuen Testament; Bd. III-IV: Tiersagen. Leipzig, 1902-1912.

**Die Märchen der Weltliteratur.* Hrg. von F. v. d. Leyen und P. Zaunert. Jena: Diederichs.

A. v. Gennep. *La formation des légendes.* Paris, 1910.

P. Groth. *Die ethische Haltung des Volksmärchens.* (Form und Geist, 16). Leipzig, 1930.

H. Grudde. *Wie ich meine „plattdeutschen Volksmärchen aus Ostpreussen" aufschrieb.* - FFC, Nr. 102, 1932.

E. S. Hartland. *The science of fairy tales.* London, 1925.

G. Henssen. *Volkstümliche Erzählerkunst.* 1936.

J. Hertel. *Das Pancatantra, seine Geschichte und seine Verbreitung.* Leipzig, 1914.

F. Heyden. *Volksmärchen und Volksmärchenerzähler.* Hamburg, 1922.

H. Honti. *Volksmärchen und Heldensage. Beiträge zur Klärung ihrer Zusammenhänge.* - FFC, Nr. 95, 1931.

- „ - Celtic studies and european folk-tale research. *Béaloideas,* VI, (1936), p. 33-39.

G. Huet. *Les contes populaires.* Paris, 1923.

A. Jolles. *Einfache Formen.* Halle, 1929.

M. Yearsley. *The folklore of fairy-tale.* London, 1924.

G. Kahlo. *Die Verse in den Sagen und Märchen.* Jena, 1919.

*K. Krohn. *Die Folkloristische Arbeitsmethode.* Oslo, 1926.

* - „ - *Übersicht über einige Resultate der Märchenforschung.* - FFC, Nr. 96, 1931.

R. Köhler. *Kleinere Schriften zur Märchenforschung.* Hrg. von J. Bolte. I-III. Weimar, 1898-1900.

F. v. d. Leyen. *Das Märchen in den Göttersagen der Edda.* Berlin, 1899.

- „ - *Zur Entstehung des Märchens. Archiv für das Studium der neueren Sprachen,* Bd. 113-116. (1904-1906.)

- „ - Aufgaben und Wege der Märchenforschung (in: Aufsätze... *Ernst Kuhn zum 70. Geburtstag.* München, 1916, S. 400-412).

* - „ - Das Märchen. (*Wissenschaft und Bildung,* 96). 3 Aufl. Leipzig, 1926.

-„- Indogermanische Märchen. *Zeitschrift für Volkskunde,* Bd. I, (1929), S. 16-26.

-„- *Volkstum und Dichtung, Studien zum Ursprunig und zum Leben der Dichtung.* Jena, 1933.

-„- Die Volkssage (in: A. Spamer. *Die deutsche Volkskunde.* Leipzig, 1934. Bd. I, S. 203-215).

A. v. Löwis of Menar. *Der Held im deutschen und russischen Märchen.* Jena, 1912.

-„- Kritisches zur vergleichenden Märchenforschung. *Zeitschrift d. Ver. f. Volkskunde,* Bd. 25, (1915), S. 154-166.

O. Ludwig. *Richter und Gericht im deutschen Märchen.* Bühl-Baden, 1935.

*Hrg. v. L. Mackensen. *Handwörterbuch des deutschen Märchens.* Bd. I ff. Berlin, 1933 ff.

E. Müller. *Psychologie des deutschen Volksmärchen.* München, 1928.

A. Olrik. Epische Gesetze der Volksdichtung. *Zeitschrift für deutsches Altertum.* Bd. 51, (1909), S. 1ff.

F. Panzer. *Märchen, Sage und Dichtung.* München, 1905.

-„- Märchen (in: J. Meier. *Deutsche Volkskunde,* 1926, S. 219-262).

R. Petsch. *Formelhafte Schlüsse im Volksmärchen.* Berlin, 1900.

V. Propp. *Morfologija skazki.* Leningrad, 1928.

*F. Ranke. *Die deutschen Volkssagen.* 2 Aufl. München, 1924.

-„- Sage (in: J. Meier. *Deutsche Volkskunde,* 1926).

-„- Aufgaben volkskundlicher Märchenforschung. *Zeitschrift für Volkskunde,* Bd. IV, (1933), S. 203-211.

-„- Märchen (in: A. Spamer. *Die deutsche Volkskunde.* Leipzig, 1934, Bd. I, S. 249-262.).

*-„- *Völkssagenforschung. Vorträge und Aufsätze.* Breslau, 1935.

F. W. Schmidt. Die Volkssage als Kunstwerk. Eine Untersuchung über Formgesetze der

Volkssage. *Niederdeutsche Zeitschrift für Volkskunde*, Bd. VII, (1929), S. 129-143, 230-244.

H. Schneider. *Germanische Heldensage*. Bd. I: Ursprung und Wesen der Heldensage (Berlin, 1928), Bd. II: Nordgermanische Heldensage (Berlin, 1933).

C. W. v. Sydow. Das Märchen als indogermanische Tradition. *Niederdeutsche Zeitschrift für Volkskunde*, Bd. IV, (1926), S. 207-215.

*-„- Kategorien der Prosa-Volksdichtung (in: *Volkskundliche Gaben*, John Meier zum 70. Geburtstag dargebracht. Berlin, 1934. S. 253-268).

E. Tagethoff. Die Dämonen im deutschen und französischen Märchen. Ein Beitrag zur Lösung des Problems der Märchenwanderung. *Schweizer Archiv für Volkskunde*, Bd. 24, (1923), S. 137-166.

-„- *Märchen, Schwänke und Fabeln*. (Bücher des Mittelalters, 4.) München, 1925.

L. F. Weber. *Märchen und Schwank. Eine stilkritische Studie zur Volksdichtung*. Kiel, 1904.

K. Wehrhan. *Die Sage* (Handbücher zur Volkskunde, 1.) Leipzig, 1908.

*A. Wesselski. *Märchen des Mittelalters*. Berlin, 1925.

-„- *Versuch einer Theorie des Märchens*. Reichenberg, 1931.

-„- Die Formen des Volkstümlichen Erzählguts (in: A. Spamer. *Die deutsche Volkskunde*. Leipzig 1934, Bd. I, S. 216-248.)

W. Wundt. *Völkerpsychologie*. Bd. II. Mythus und Religion. Dritter Teil. Leipzig, 1909.

LIETUVIŲ LIAUDIES SAKMĖS

PRATARTIS

Žodžiu **sakmė** (tarmėse dažniau sakoma „sekmė") vadiname tąją pasakojamosios tautosakos rūšį, kurią vokiečiai vadina *Sage*, anglai *legend, myth*, prancūzai *légende, tradition*, rusai *skazanie, predanie*. Anot Fr. Ranke's, *sakmė yra pasakojimas apie nepaprastą pergyvenimą, kuriuo tikima ir kuris yra laikomas tikru.*

Nelengva yra nustatyti aiškias ribas tarp sakmės ir kitų pasakojamosios tautosakos rūšių, pvz., pasakų. Kai kam galės atrodyti, kad vienas kitas šioje knygoje įdėtas pasakojimas yra gryna pasaka arba pasijuokimas (anekdotas). Aišku, tarp dviejų taip artimų tautosakos rūšių visados yra tam tikro pereinamojo laipsnio kūrinių, kuriuos galima skirti ir prie sakmių, ir prie pasakų - subjektyvumo čia sunku išvengti. Tokį gimininguma nurodo ir atitinkamos pastabos skliausteliuose šalia eilinio numerio.

Mūsų pasakojamosios tautosakos leidimas pradedamas nuo sakmių todėl, kad jos yra senesnės ir primityvesnės už pasakas, be to, jose daugiau pasireiškia tautiniai ypatumai. Tuo tarpu pagal motyvų numeraciją jos eina po pasakų, nes prisilaikoma 1936 m. išleisto „Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogo" (*TD*, II), kur buvo pasinaudota A. Aarne's-S. Thompsono sistema ir ji praplėsta, imant toliau kataloguoti ir sakmės, pradedant Mt. 3000. Iš šios knygos bus matyti, kad minėtasai sakmių katalogas papildomas, atsargai paliktose tuščiose vietose įterpiant naujus motyvų numerius arba esamus skaldant raidžių A, B pagalba. Tik vienoj kitoj vietoj tepadarytas motyvo numerio pakeitimas, apie tai pažymint atitinkamoje vietoje.

Parenkant medžiagą buvo panaudoti gausingi LTA ir LMD rankraštiniai rinkiniai ir laikytasi dėsnio: dėti tik dar nespausdintus variantus. Tatai savaime suprantama, turint tiek daug dar niekur nespausdintos medžiagos. Vienas kitas jau kur nors spausdintas variantas pateko tik išimtiniais atsitikimais: kai retesniam motyvui tuo tarpu nerasta dar nespausdintų variantų, be to, vienas kitas variantas išverstas į lietuvių kalbą, jei jis buvo paskelbtas tik svetima kalba, pagaliau galėjo ir per neapsižiūrėjimą būti pakartotas kuris jau spausdintas variantas, - pastaruoju atsitikimu reikia žiūrėti kaip į korektūros klaidą. Savotišką išimtį čia sudaro Motiejaus Slančiausko (Slančiaus) užrašymai. Dalis jų jau buvo atspausdinta J. Basanavičiaus *Lietuviszkų pasakų* I tome (Shenandoah, 1898). Šis leidinys dabar labai retai beužtinkamas, be to, LMD esantieji Slančiausko užrašymai, kad ir daryti iš tų pačių asmenų, bet turi kiek kitokį pavidalą: tas pats turinys atpasakojamas kitais žodžiais ir turimuose rankraščiuose dažnai daugiau vykusiai, negu Basanavičiaus leidiny. Tatai galėjo įvykti dėl dvejopos priežasties: galėjo čia būti kaltas Basanavičiaus redagavimas, tačiau greičiausiai tai bus antrinis Slančiausko

užrašymų egzempliorius, nes šis rinkėjas mėgdavo kartą girdėtus dalykus kelis kartus įvairiais laikais iš prisiminimo užrašyti ir tuos užrašymus įteikti keliems asmenims (J. Jablonskiui, J. Basanavičiui ir LMD, gal ir dar kam kitur). Atsižvelgiant į tai, kad M. Slančiausko užrašyta medžiaga yra labai įdomi ir vertinga, prisimenant sunkumus gauti minėtąjį Basanavičiaus leidinį, čia ir yra gausiai dedami M. Slančiausko užrašymai. Slančiausko rinkiniai, pažymėti LTA signatūromis, gauti iš J. Jablonskio palikimo.

Daug sunkumų sudarė rašybos klausimo sprendimas. Buvo daug galvota, tartasi su kalbininkais, ir pagaliau apsispręsta laikytis tokių dėsnių:

1. Ir seniau užrašytiems tekstams pritaikyti šių dienų bendrinės kalbos rašmenis.

2. Tarmiškus tekstus išversti į bendrinę kalbą, nes visai tiksliai ir patikimai užrašytų tarmiškų tekstų labai maža tėra. Tačiau, kad ir prisilaikant bendrinės kalbos rašybos, stengtasi perdaug nenutolti nuo gyvosios kalbos, nes juk čia turime reikalą su tautosaka. Todėl palikta daug provincializmų, rašomą „pj", „bj" ir kai kur „jie-", paliekami tokie žodeliai, kaip „nog", „ing", „navet" ir kiti panašūs gyvosios kalbos ypatumai bei žodžiai. Tiesa, tam tikras vienodumas galbūt nebus išlaikytas: nubraukta „s" žodžiuose „atgalios", „toliaus", „gražiaus"; daug vargo turėta ir su žodeliu „kaip" - mūsų liaudis dažniausiai laiko aplinkybei žymėti vartoja žodelį „kaip", o būdo - „kai", taigi visai priešingai, negu mes bendrinėj kalboj esame įpratę; pagaliau neišlaikytas vienodumas ir galūnių trumpinime: vienur jos paliktos sutrumpintos, ypač išleidžiant balses, kitur atstatytos pilnos - tas pats nevienodumas pastebimas ir bendrinėj kalboj. Palikti ir tokie nevienodumai, kaip: „vaidenasi" ir „vaidinasi", „vaikezas" ir „vaikėzas", „vedžioja" ir „vadžioja", „angelas" ir „aniuolas", „ražančius" ir „rožančius", „zakrastijonas" ir „zakristijonas" ir kt. Čia palikta laisvė tarmėms. Apskritai, buvo stengtasi, kad bent toj pačioj sakmėj būtų išlaikytas tam tikras vienodumas.

3. Dažniau užtinkami svetimžodžiai (barbarizmai) paliekami, retesni jų paaiškinami skliausteliuose, labai reti pakeičiami lietuviškais žodžiais, apie tai pažymint išnašose.

4. Mano įdėti žodžiai, posakiai ir aiškinimai paimami į kampuotus skliaustelius [].

5. Tie žodžiai ir posakiai, kurie atrodo esą nereikalingi ir galima būtų išleisti niekuo nepakenkiant prasmei, paimti į lenktus skliaustelius ( ). Lenktuose skliaustelyje dedami ir užrašytojų aiškinimai.

6. Dažnai teko sukeisti žodžių tvarką sakinyje. Kadangi tatai nurodyti techniškai yra gana sunku ir prasmės atžvilgiu nesudaro svarbos, tik padaro tekstą lengviau skaitomą ir suprantamą, todėl tokie sukeitimai nenurodomi. Tačiau šie sukeitimai ne visur buvo daromi, kur to reikalautų šių dienų bendrinės kalbos stilius: kur yra kad ir neįprasta žodžių tvarka sakinyje, bet jei numanu, kad ji yra liaudies, tai taip ir buvo palikta. Stengtasi taisyti tik tokiais atsitikimais, kai atrodė, kad užrašytojas, atpasakodamas savais žodžiais sakmės turinį, nesklandžiai išsireiškė. Be to, yra pastebėta, kad laisvai kalbėdamas kaimo žmogus paprastai labai gražiai sudaro sakinius (plg. fonografu užrašytus pasakojimus), tuo tarpu kai užrašinėtojas, nespėdamas jo kalbos užrašyti, karts nuo karto jį pertraukia, prašo palaukti, taigi nutraukia laisvą jo minties eigą, tai tada ir gaunasi kratinys.

7. Nenurodomi ir smulkūs kai kurių raidžių ar galūnių pakeitimai, reikalingi padaryti naikinant tarmiškumus ir prisitaikant šių dienų bendrinės kalbos stiliui.

8. Skiriamieji ženklai teko man sudėti ar keisti, nes užrašytojų skyryba labai dažnai buvo netinkama.

Susilaukus rimtų nuomonių ir pastabų tokios, galima sakyti, tautosakinės rašybos dėlei, tolimesniuose tomuose galima bus ją pagerinti.

Savaime suprantama, kad tautosakininkui daug daugiau, negu rašyba, rūpi kitas klausimas: medžiagos patikimumas, t.y. tikras jos liaudiškumas. Ir čia ne kartą teko daug galvoti, lyginti, tyrinėti, net ieškoti tų asmenų, iš kurių esą užrašyta. Daug nepatikimos medžiagos buvo atmesta, bet šen ten ir susvyruota. Abejonės sklaidomos, tyrinėjimai ir tardymai varomi toliau. Baigus visą leidinį, kurio numatoma būsią trys tomai, galės būti paskelbtas ir netikros arba abejotinos medžiagos sąrašas, - o kad tokios nebūtų prasprūdę, sunku tikėtis.

Paskutinio tomo gale, jei pavyks laimingai užsimotą darbą baigti, numatau duoti ir stambesnę apžvalginę studiją įvairiais mūsų liaudies sakmių klausimais.

Šis sakmių rinkinys, kuriuo pradedama leisti stambūs rūšiniai mūsų tautosakos leidiniai, skiriamas ir studijų, ir plačiosios visuomenės reikalams. Visados nėra lengva tuodu uždaviniu suderinti. Todėl, pavyzdžiui, kai kurios sakmės teko nukelti į knygos galą, sudarant ypatingą skyrių „fabula obscena". Tačiau mes nesame tiek turtingi, kad galėtume išleisti atskirus tų pačių dalykų leidinius mokslininkų kabinetams ir lietuviškajai šviesuomenei, ypač turint galvoj jau surinktos tautosakos gausumą. O mūsų tautosaka turi pagaliau vėl grįžti į tautą, į naująsias kartas, ir tuo būdu įgyti daugiau gyvenimiškosios reikšmės bei prasmės.

J. B.
Kaunas, 1940.IV.18.

DAŽNESNI TRUMPINIMAI

LMD = Lietuvių mokslo draugijos rinkinys
LTA = Lietuvių tautosakos archyvo rinkinys
Mt. = Motyvas pagal „Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogą" (žr. *TD*, II).
MT = *Mūsų tautosaka*
TD = *Tautosakos darbai*

Apskričių pavadinimų trumpinimai

Al. = Alytus
Br. = Biržai
Bs. = Brėslauja
Gr. = Gardinas
Kn. = Kaunas
Kd. = Kėdainiai
Kr. = Kretinga
Kp. = Klaipėda (m. ir aps.)
Ld. = Lyda
Mr. = Marijampolė
Mž. = Mažeikiai
Pn. = Panevėžys
Pg. = Pagėgiai
Rs. = Raseiniai
Rk. = Rokiškis
Sn. = Seinai
Šk. = Šakiai
Šl. = Šiauliai
Št. = Šilutė
Šv. = Švenčionys ir Švenčionėliai
Tr. = Trakai

Tg. = Taugarė
Tl. = Telšiai
Uk. = Ukmergė
Ut. = Utena
Vk. = Vilkaviškis
Vl. = Vilnius
Vn. = Valkininkas
Zr. = Zarasai
Kl. = Klaipėdos kraštas
PrL. = Prūsų Lietuva (Rytprūsiuose)

THE REVIEW OF THE MOTIVE CONTENTS

Nos. 1–4, Mt. 3001: The Creation of the Good and of the Bad Angels (Devils). God creates the angels; Lucifer tries to imitate him – creates the devils.

Nos. 5–6, Mt. 3002: The Bad Angels' Revolt against God. Headed by Lucifer, a group of angels revolted against God (Cf. Mt. 803). In punishment for this, God banished them to hell, and there they became devils (Cf. Mt. 3458).

Nos. 7–11, Mt. 3005: Creation of Earth. God creates the earth from mud which the devil brings from the bottom of the sea. The devil wants to drown God, or the mud concealed in the devil's jaws begins to augment.

Nos. 12–14, Mt. 3008: The Origin of the Form of Earth's Crust. God creates land, devil gulfs and swamps. Or: the journey of the first people after banishment from paradise.

No. 15, Mt. 3012: Earth Asks God for Allevation. God first sent flood, then pestilence; what will come next – no one knows.

Nos. 16–25, Mt. 3015: Origin of Stones. The devil sowed the stones; God sent the cold to prevent their growing. Or: Christ (or Virgin Mary), having injured his foot against a stone, bade the stones grow no more.

Nos. 26–28, Mt. 3020: Origin of Fire. Originally there was no fire in hell; Christ set it on fire with his blood. Birds brought fire from hell for people. [Note: there is a printing error in the book: printed Mt. 3015, should be 3020.]

Nos. 29–30, Mt. 3025: Origin of the Heavenly Bodies. Origin of the Pleiades and tbe rainbow.

No. 31, Mt. 3026: Saint Peter – Orderer of the Air.

Nos. 32–39, Mt. 3030: Creation of Man. God's and the devil's activity in the creation of man. Origin of man's bodily characteristics. Creation of woman (from dog's tail). Temptation of the first pepple, and their loss of paradise.

Nos. 40–41, Mt. 3032: Origin of Disease. Thanks to the devil, man's body has become subject to disease.

No. 42, Mt. 3032A: Origin of Pain.

Nos. 43–44, Mt. 3033: Why the Children of Man do not Start Walking Earlier. Women angered the Lord.

Nos. 45–49, Mt. 3035: Origin of Man's Finger Nails. Originally man's whole body was covered with horny skin. After man committed sin, God left him this skin only at the ends of his fingers.

Nos. 50–57, Mt. 3040: Origin of Sexes. Origin of the sexual organs.

Nos. 58–62, Mt. 3040A: The Origin of Beards and Wiskers. Miraculous spring in paradise: hair started to grow on those parts of the body which were moistened by this spring's water.

Nos. 63–69, Mt. 3040B: The Beginning of Sexual Intercourse.

Nos. 70–73, Mt. 3045: Origin of Man's Superiority over Woman. God ordered Adam and Eve run to the brook to wash themselves – the one to reach the brook first would be the other's superior; Adam was the winner. Or: originally superiority was given to woman, but she made poor use of her authority.

Nos. 74–78, Mt. 3046: Why Women never have Leisure. Because they refused to show God the way, saying they had no time.

No. 79, Mt 3046A: The Origin of Unpleasant Women.

Nos. 80–81, Mt. 3046B: The Origin of the Devotees (Women).

Nos. 82–93, Mt. 3047: Kinship of Woman and the Devil. The devil and the woman fight. St. Peter cuts off their heads. When he is ordered by God to revive the beheaded, he places the heads on the wrong bodies.

Nos. 94–96, Mt. 3047A: The Kingship of Foreigners with the Devil.

Nos. 97–103, Mt. 3049: The Origin of the Foreigner and his Characteristics.

Nos. 104–106, Mt. 3050: Creation of the Gentry. They were made of different material (wheat dough that a bitch devoured).

Nos. 107–109, Mt. 3056: The Origin of Trade and its Characteristics. God assigns people their vocations.

Nos. 110–112, Mt. 3057: God Teaches People to Work. Those who later boast of having learned work by their own efforts, God punnished.

Nos. 113–114, Mt. 3060: The Span of Man's Life. Man's own life – 33 years; be gets also the horse's, the dog's and the monkey's portions.

Nos. 115–121, Mt 3062: Why Men no longer Know the Time of their Death. Custom changed when men began to repair fences with stalks when they knew they were to die the next day.

No. 122, Mt. 3070: Why the Face is Wiped Dry after Washing. God promised to the devil all those people who after washing would not wipe their faces. The devil waits in vain.

No. 123, Mt. 3080: Origin of the Latin Language. Two solitary children all by themselves begin to speak in this language.

Nos. 124–130, Mt. 3081: Animals Created through Contesting of the Devil with God. God makes birds, devil reptiles (and the like).

Nos. 131–133, Mt. 3082: God and Devil Torment each other with their Creations. The devil pesters God with mosquitos – God makes a fire and safe guards himself; God plagues the devil with fleas – the devil is unable to find means of protecting himself.

Nos. 134–137, Mt 3083: God's and the Devil's Herds. God changes colour of devil's cows (gives them tails); devil does not recognize his own herd any more; God appropriates them.

No. 138, Mt. 3085: God and the Devil are Mowing. God mows with a chisel, the devil – scythe. God erroneously talks the devil into changing the scythe for the chisel.

Nos. 139–146, Mt. 3086: Creation of Wolf. The devil is unable to give life to the wolf he has created. God instructs him to say: „In the name of God, rise and devour the devil!"

No. 147, Mt. 3087: Why the Wolf's Jaws are Black. The wolf originated from a dog who burned his jaws with a hot stone given to him by his mistress, in place of bread.

No. 148, Mt. 3088: Wolves – St. Georges Hounds. When they howl, then they sing St. George's hymn.

Nos. 149–152, Mt. 3090: Creation of She-goat. God makes sheep, devil – goat. Or: the devil makes a she-goat, but it is inert; God gives it life (strikes it with a wand) or teaches the devil how to do it.

Nos. 153–161, Mt. 3092: Origin of Horse. Adam harrows the soil, with Eve harnessed to the harrow. The devil (invisible to Adam) presses the harrow down, to make the work harder. On God's advice, Adam lashes at the harrow, whereupon a horse and mare originate from the devil.

No. 162, Mt. 3093: Why Horse has Small Excresences on Legs.

Nos. 163–175, Mt. 3094: Why the Horse is always Eating and the Ox Sated. The horse, because he had to eat, refused to carry God across a river. Curse: „You will always eat!"

Nos. 176–182, Mt. 3096: Origin of Running Water. God ordered all the animals and birds to dig rivers, lakes, springs. Those birds who refused to help dig them may not drink of running waters, but must lick dew from stones or grass.

Nos. 183–191, Mt. 3098: The Wild Animals are Building the Roads, the Mole Refused. Therefore, the mole, when he runs onto a road, must die.

Nos. 192–196, Mt. 3100: The Devil in Noah's Ark. Devil in shape of mouse gnaws a hole in the Ark. Adder (Tropidonotus natrix) stops hole with his tail. God allows adder to choose his own food. Adder sends mosquito to discover what creature has sweetest blood. Mosquito discovers that man has the sweetest blood. Rather than let him tell this secret, swallow tears out his tongue. When adder discovers swallow's treachery, bites his tail.

Nos. 197–199, Mt. 3104: The Flight to Egypt. Plant and animal characteristics as punishment or reward merited for conduct during the flight of the Child Jezus to Egypt.

Nos. 200–202, Mt. 3104A: The Rapid Growth of Grain. Mary and Joseph escaping to Egypt, find a farmer sowing grain. The grain, still under observation grew tall. When the persecutors appeared, the questioned farmer answered, that he saw the refugees then when he was souwing the grain. „That was a long while ago", decided the persecutors.

Nos. 203–206, Mt. 3105A: Trembling Aspen – the Holy Family hid under her.

Nos. 207–213, Mt. 3105B: Trembling Aspen – Judas hung himself on her.

No. 214, Mt. 3109: Dog's Service. Why the dog does not errect houses for himself.

No. 215, Mt. 3110: Man Rules all Animals. God gave greatest strength to the lion. „To whom, Lord, did you give wisdom?" – „To man." – „Then, all the same, I am in man's power."

Nos. 216–218, Mt. 3112: Origin of the Bear. A man is changed into a bear for attempting to scare God (Christ), who was journeying.

No. 219, Mt. 3115: Animals Transformed from Man. For mockery, sloth, inhospitality, avarice, etc.

Nos. 220–221, Mt. 3120: Creation of the Cat. The Virgin Mary throws her glove.

Nos. 222–224, Mt. 3121: Why a Cat Purrs. Immediately the cat was created, it wanted to devour man. God commanded it to pray. Purring is cat's manner of praying. While it prays, it forgets to slay man.

No. 225, Mt. 3122: Why the Cat Eats first, then Washes herself. The mouse fooled the cat.

Nos. 226–227, Mt. 3125: Origin of the Ass's Characteristics. Whyhe is stupid and has long ears.

No. 228, Mt. 3127: Origin of Hedgehog's Spines.

Nos. 229–231, Mt. 3130: Birds at Christ's Crucifixon. As a reward for their compassion, they get special colour of feathers.

Nos. 232–245, Mt. 3131: Origin of the Stork. For breaking a prohibition against looking into the bag which held insects and reptiles and which God had given her to drown in a stream, the inquisitive woman is transformed to a stork (origin of black wings: from blowdealt with charred stick), and ordered to pick up the creatures she let escape.

Nos. 246–247, Mt. 3132: God Changes Bad People into Storks.

Nos. 248–250, Mt. 3134: Origin of the Cuckoo. For weeping over her brothers lost in war, or over her dead husband, God transforms her to a cuckoo.

Nos. 251–252, Mt. 3135: The Cuckoo is a Transformed Jewess. She mocked from tormented Christ.

Nos. 253–255, Mt. 3137: Why the Cuckoo does not Hatch out her Young. The other birds promised to take this duty upon themselves, as she helped to deliver them from their cruel king Kukas.

Nos. 256–257, Mt. 3142: Origin of the Peacock's Feathers. The devil dressed the peacock with the most beautiful feathers, as for the she-peacock he was to late, because the cock had crowed.

Nos. 258–259, Mt. 3148: Creation of the Lark. God creates the lark for the delight of the husbandman.

No. 260, Mt. 3151: The Origin of the Nightingale's Voice and Feathers. Formerly the nightingale had beautiful feathers and proudly sang: „What is God, what is not God, I do not recognize that God." God sent the hawk, who plucked out her nicest feathers. Then the nightingale began to sing: „God is almighty, what he wants, that he performs."

Nos. 261–262, Mt. 3165: Origin of Colours of Birds' Feathers. How various other birds got their characteristic colour of feathers.

Nos. 263–270, Mt. 3168: Origin of Bird's Voices. Various accounts, explaining the origin of certain bird's voices and their meanings (Cf. Mt. 235).

Nos. 271–272, Mt. 3173: Origin of Various Bird Characteristics.

Nos. 273–281, Mt. 3178: Origin of Crayfish Characteristics. He impolitely answered God, therefore his eyes are in the back and he crawls backward.

No. 282, Mt. 3180: Origin of the Flounder's Shape. A half-eaten fish, that St. Peter threw back into the sea.

No. 283, Mt. 3181: Why Flounder has Crooked Mouth. As punishment for discourteous answer to God.

Nos. 284–285, Mt. 3182: Origin of the Perch's Spines.

Nos. 286–287, Mt. 3185: The Origin of the Characteristics of other Fishes. Acquired as reward or punishment for conduct during Christ's passage across the river.

Nos. 288–289, Mt. 3189: Why Sun Gives no Warmth to Frogs. The frogs, hearing of the Sun's intended marriage, complained to God: „The Sun alone torments us enough with her heat, but we shall be scorched when she, together with her offspring, will start heating us." Offended by this complaint, the Sun refused to give any warmth to the frogs.

No. 290, Mt. 3190: Frogs During Sowing Time. The frog vowed to eat God's sown rye, therefore God made that during sowing time frogs unable to open their jaws.

Nos. 291–295, Mt. 3200: The Spider and the Ant. Or: why ant has a wasp-waist and spider a hump on back. Spider made to God a false accusation against man; ant hastened to heaven to vindicate him.

Nos. 296–300, Mt. 3205: Origin of the Bee and of its Characteristics. The bee wanted man to die from her sting, but God ordained that she herself die by it.

No. 301, Mt. 3206: St. Peter's Grass. Medicine for snake-bite.

Nos. 302–303, Mt. 3215: Why Trees Speek no More. They always entreated men not to cut them down.

No. 304, Mt. 3218: Origin of the Rue. From drops of Christ's blood.

Nos. 305–314, Mt. 3220: Ear of the Corn – the Dog's Share. God in his wrath on mankind was determined to destroy the corn crops, but the dog begged him to leave the ear of the corn at least to such a length as he could crush into a mouthful. He was granted his request.

Nos. 315–322, Mt. 3221: Origin of Shapes of Grain. How wheat, barley and oats got their characteristic shapes: they could not stand the winter cold in the fields, and so, they ran.

No. 323, Mt. 3222: The Clover's Offence. He did not mourn Christ's death upon the cross, therefore he is unsuitable for medicine, bees do not gather his honey, and the Church does not consecrate him.

No. 324, Mt. 3225: Ash is Blind. He buds the latest and is the earliest to shed his leaves, because he is blind, and the other trees lie to him.

No. 325, Mt. 3230: Origin of Mushrooms. St. Peter was obliged to spit on bread concealed in his bosom; mushrooms grew up from the bread.

Nos. 326–337, Mt. 3240: Origin of Tabacco. From a weed that sprang up from the grave of the devil's wife or mother, a wanton or Judas.

Nos. 338–339, Mt. 3241: Why the Tobacco has been Spitten upon. The first people had spitten on her in paradise, because they found that she was very bitter – therefore everyone smoking tobacco spit.

Nos. 340–342, Mt. 3243: Origin of Whisky. Lucifer made whisky from the urine of a she-goat (Cf. Mt. 3291). God permitted people take of it, but only two small glasses.

Nos. 343–346, Mt. 3250: The Devil Courts a Girl. She assigns him a difficult task, e. g. orders him to build overnight a stone bridge across a river. He does it badly, or, since he usually is deceived (e. g. someone imitates the cry of a cock), does not complete it by the appointed time.

Nos. 347–352, Mt. 3251: Devils Dance with Girls. Passing as young men, they dance with girls at dance-gatherings. They carry off, or at least torture those overfond of dancing.

Nos. 353–365, Mt. 3252: The Devil and the Girl in the Bath-house. The devil invites the girl (the stepdaughter), who is alone in the bath-bouse, to go to dance with him. She makes her excuse that she has no shoes, dress, etc. The devil keeps bringing these things till cockcrow. The foolish girl (daughter) asks for all the fhings at once, and the devil dances her to death.

No. 366, Mt. 3252A: Girls Bathe the Devil. For this they receive gifts from the devil – clothing.

Nos. 367–369, Mt. 3253: The Girl Married to a Devil. Despairing of ever finding herself a husband, the girl exclaims : „I would marry even the devil, were he to marry me". The devil takes her at her word.

Nos. 370–372, Mt. 3254: The Devil Bears the Childbirth Pains of Illegitimate Mothers. Hence their easy delivery, but they are often tempted to destroy their newborn.

Nos. 373–375, Mt. 3255: The Beldams in the Kiln-barn. An old woman is shut up in the kiln-barn, to be torn by the devils. She is courteous to the devils, therefore

they reward her. Another old woman wishes to be likewise rewarded, but is very rude and the devils torment her to death.

Nos. 376–377, Mt. 3256: The Bold Woman. „God has no use for me, and the devil will not take me", – such is the repartee a bold woman makes to people who warn her against going home alone at night. On the way she is strangled by the devil.

Nos. 378–387, Mt. 3257: The Devil Unpeels a Women's Skin. Various adventures: this happens when spinning on the eve of Sabbath – breaking it (cf. Mt. 3375), when a woman goes alone to the bath-house or into the kiln-barn. E. g.: one of two girls lingers in the bath-house; the other, waiting outside, urges her: „Hurry up and finish"; the voice: „I have almost finished, just the fingers are left". Or: the girl, who is to throw down sheaves for thrashing, climbs to the top of the crops stacked in the barn, and disappears; those waiting below call to her: „Toss, if you are tossing"; the voice: „Just a moment!" – the skin stripped off the girl is thrown down.

Nos. 388–390, Mt. 3258: A Woman Lodges for the Night with the Devil. The devil peels off her skin or chokes her.

No. 391, Mt. 3259: A Girl Promises the Devil her First-born. For this reason he quickly finds her a husband. The son finally saves himself.

Nos. 392–394, Mt. 3260: The Women Unwilling to have Children. At night, she remains in the church alone, and sees what kind of children she would have had. She must not begin to speak, if she does, the supposed children strangle her.

Nos. 395–399, Mt. 3265: Devils Desire Girls. Girls' various adventures with devils.

Nos. 400–402, Mt. 3266: The Devil Aids to Study for Priesthood. For this, he must promise the devil his soul. Having become a priest, the man finds means to save himself.

Nos. 403–404, Mt. 3266A: The Priest, Immured in a Wall, and a Devil. The devils feed the offender and immured in the wall (tower) priest, believing to get his soul, but the devil is unsuccessful.

Nos. 405–409, Mt. 3267: The Penance of a Priest. The priest, who sold his soul to the devil, orders his servant to cut him (alive) up into pieces, to crucify him on a tree (and the like), thus saves his soul from the devils.

Nos. 410–412, Mt. 3268: The Picture of the Virgin Mary Saves the Priest. The priest, who has sold himself to the devils, orders them, as a last task, to paint the picture of the Virgin Mary. The priest embraces the picture and is thus saved – the devils dare not take him.

Nos. 413–415, Mt. 3269: The Devil Makes the Hide or Herdsboy to a Priest. After quarelling with the devil, the priest forgets all he learned (does not know how to hold Mass). Is punished.

Nos. 416–418, Mt. 3270: Devil-priest. The christened Jew becomes a priest. During Mass, he stabs the consecrated Host; blood flows. He kills the other priest who saw him commit the sacrilege. The dead priest exposes the murderer.

Nos. 419–422, Mt. 3271: The Devil Posing as a Priest. The devil adopts the rector's appearance and comes to a wedding, where he urges the people to drink whisky. Or: devil as a priest preaches a sermon in church.

Nos. 423–424, Mt. 3275: The Priest's various Adventures with Devils.

Nos. 425–438, Mt. 3276: The Musician at the Devils' Feast (Wedding). The devils moisten their eyes, the musician does likewise. He is able to see the devils roaming about and tempting people. When the devil observes this, he tares out the man's eye which gave him the power of seeing devils.

Nos. 439–442, Mt. 3276A: An Ordinary Person (not Musician) at the Devils' Feast.

Nos. 443–453, Mt. 3277: The Musician at the Wedding of a Woman that Hanged herself. Sees the devils dancing with a woman whom he knows and who, it turns out, hanged herself precisely at the time he saw her dancing there. Next morning finds himself lying in a swamp, in place of money – leaves.

Nos. 454–459, Mt. 3277A: An Ordinary Person (not Musician) at the Wedding as the above.

Nos. 460–466, Mt. 3278: At the Devils' Wedding – Hung by the Legs. When the bride deals out her gifts of towels, the man puts forward his leg, in place of his head – finds himself hanging by the leg.

Nos. 467–472, Mt. 3279: The Musician who Fell into Hell. Has to play for the devils. Purposely breaks the strings of his fiddle. The devils take him back to earth to repair the strings. Thus he is saved.

Nos. 473–488, Mt. 3282: The Devil and the Thief. The thief goes to steal the bridegroom's horse, the devil to harm the bride. They meet and talk. „Well, how are you going to harm her?" – „When she will sneeze, no one will hear and say to her: God bless you." The thief outside the window: „God bless you!" The devil: „Hold the thief!"

Nos. 489–490, Mt. 3285: The Devil as a Builder. The devil undertakes to build a bridge (or a church), on condition that he shall get the soul of the first to cross it. A goat is sent in place of a human being.

Nos. 491–492, Mt. 3286: The Youth's and the Devil's Bargain. The devil is to build a church. Must square the timber on a stone without blunting his axe. Staring at the girl sent purposely to distract him, the devil strikes his axe into the stone.

Nos. 493–496, Mt. 3287: The Devil Carries a Stone with which he Wants to Destroy the Church. Midway he is obliged to drop it because of the crowing of a cock. Such is the explanation given concerning the origin of large stones.

Nos. 497–504, Mt. 3288: Extraordinary Stones. Stones bearing the footprints of devils and of saints; human beings cursed and turned to stone, etc.

Nos. 505–511, Mt. 3290: The Devil's Servitude. The devil takes service with a farmer in return for the bread he stole. Punishes the mean landowner and makes his master prosperous.

Nos. 512–520, Mt. 3291: The Devil Teaches the People to Make Whisky. While in the service of a man, in return for bread stolen from him, the devil teaches him how to make whisky (cf. Mt. 3243).

Nos. 521–524, Mt. 3292: The Devil Serves Man as a Farm-hand. Wages: „As much as I can carry". When his year of servitude is up he carries away with him the threshing-barn along with the grain; or: in payment he asks to be cursed. Requests that no salt be put into his food.

Nos. 525–526, Mt. 3295: Devil Exchanges New-hom Children. The child is dumb and very heavy. A neighbour gives advice on how to make the child speak and drive him out (an extraordinary fire should be made). After this the little devil disappears, and the parents recover their real child (cf. Mt. 3692).

No. 527, Mt. 3296: The Child who was Stolen and Abandoned hy the Devil. When he has grown up, he overhears a conversation of the ravens (devils), from which he learns about his real parents. Discoveres them, and drives out the changeling (devil-hild) they were rearing in his place (cf. Mt. *412).

No. 528, Mt. 3297: A She-devil Suckles a Human Child. The boy sees her. The child dies, but revives again when holy water is sprinkled on it.

Nos. 529–540, Mt. 3300: The Mimicking Animal. The man finds a kid nearly stiff with cold. He fondles and pities it: „The poor wee kid, how it's frozen". The kid (devil) begins to mimick the man's words.

Nos. 541–558, Mt. 3301: Animal in Cart Turns to Stone (Treestump). The man finds a pig (sheep) tied up on the road and takes it with him in his cart. The animal becomes so heavy that the horses are unable to pull the cart. Or: when it is brought home it turns to a stone (tree-stump).

Nos. 559–577, Mt. 3302: Exchanging Things with the Devil. The objects exchanged are: firearms, pipes, musical instruments, horses, clothes. Later on, it turns out, that the man has received a leg of carrion in place of a gun, a tree-stump in place of a horse, and the like.

Nos. 578–580, Mt. 3303: The Brave Man's Bargain. He bargains to fetch at night some article from the kiln-barn. By promising to come again, the clever man saves himself from being tortured, or strangled by the devils. At night he hears a voice: „Why didn't you come again?"

Nos. 581–586, Mt. 3304: Sinners - Devil's Horses. Sinners and those who sold themselves to the devil are, after death, transformed to horses (oxen) and used by devils for driving purposes (cf. Mt. 761).

Nos. 587–590, Mt. 3306: The Devil Borrows a Sledge. One summer night a farmer hears a voice: „Neighbour, lend me your sledge: I want to fetch my children from X to Y pool." Next morning he finds his sledge very muddy.

Nos. 591–593, Mt. 3307: The Devil Inside the Carrion. The huntsman waits for the wolves to gather round the carcass of a horse. The horse springs up and persues the huntsman. The crowing of a cock saves him.

Nos. 594–596, Mt. 3308: The Devil in the Shape of a Wolf (Bear). The huntsman shoots him with a silver coin.

Nos. 597–604, Mt. 3315: The Presence of Devils Accidently Summoned. Through the reading of a wizard's book or through some other magic action, a crowd of devils make their appearance and demand work.

Nos. 605–609, Mt. 3309: A Man Tries to Hang Himself in Jest. Hangs himself in reality, because the devil hinders help.

Nos. 610–614, Mt. 3310: The Devil Makes Hanging a Temptation. Man ties a loop on his finger or pretends to hang himself with a thin thread on a small branch, then the devil appears and teaches, how to hang oneself, but the man's desire disappears and he does not hang himself. Or: tying the rope man says: „Oh, God assist!" The rope or branch breaks. Then man says: „What the devil!" The devil answers: „Why didn't you say that earlier?"

[Notice: Printed in the book is Mt. 3309 and 1310 (Nos. 605–614) after Mt. 3315 (Nos. 597–604), should be vice versa: first Mt. 3309 and 3310, then Mt. 3315 legends.]

Nos. 615–623, Mt. 3320: Shooting at the Consecrated Host. The rifleman, wishing to become a good marksman, shoots at the Consecrated Host or the Crucifix. Blood flows. While hunting, the devils bring him weeping animals, dragging them by the ears. With an unloaded gun the rifleman kills all he aims at. When he dies, his spirit finds no rest.

Nos. 624–627, Mt. 3321: Consecrated Host is Put into a Beehive. The bee-master by this means has success with his bees. When he dies, his spirit haunts the place.

Nos. 628–630, Mt. 3323: Other Sacrileges with Communions.

Nos. 631–632, Mt. 3325: The Devil and the Blacksmith Rejuvinate People. The devil, masquerading as a servant, teaches the smith how to rejuvinate people. Working independently, the smith falls into trouble. The devil saves him (cf. Mt. 753).

Nos. 633–638, Mt. 3326: The Devil Avenges Himself for Insulting his Picture. The blacksmith with a hot iron burns the nose of the devil's picture. Or: a priest or other servants of the church insulted the devil, e. g. gives the fig to his picture. The devil robs the church and brings the things to the offender's room. The latter saves himself by promising never again to abuse the devil. Sometimes the devil rewards those, who respect his picture.

No. 639, Mt. 3331: The Devil Supports Superstition. Every year at Shrovetide it is the farmer's custom to take a cart of manure to the fields. The priest forbids him to do this. An ox perishes. The farmer demands the priest to refund him the damages. By sprinkling holy water on the ox, the priest drives the devil out of it and thus it comes back to life.

Nos. 640–649, Mt. 3332: The Devil's Artifice. The devil, posing as the man's relative or neighbour, invites him to spend the night at his house – the man finds himself lying on a tree in the forest or in a swamp (and the like).

Nos. 650–652, Mt. 3335: The Devil Carries a Jew to Hell. On seeing a Christian, the Jew asks him for help – to make the sign of the cross on him.

Nos. 653–658, Mt. 3338: Devils Play a Disc-game. Posing as boys, the devils come to play this game with the lads of the village, especially if the game is played during Mass.

Nos. 659–664, Mt. 3340: The Devil is always to Blame. The devil exerts himself to perform some good for man, but instead of thankfulness he is condemned beforehand.

Nos. 665–670, Mt. 3345: The Devil is Caught. The devil is caught with the help of a sacred article (rosary) or some other magic thing (e. g. band for breeches).

Nos. 671–672, Mt. 3346: Why the Devil Fears the Rowan-tree. He could not pronounce its name, when naming all the other trees, or God had beaten the devil with a rowan cane.

Nos. 673–675, Mt. 3697: The Devil is Afraid of Flax. The man, who is carrying a sack of money for the devil, hides himself among the flax; the devil is powerless to get him out (Cf. Mt. 3697).

Nos. 676–680, Mt. 3350: Playing Cards with the Devil. Picking up a card that had dropped on the floor, the man sees that his partner has cloven feet. He wrestles with the devil till coekcrow.

Nos. 681–684, Mt. 3355: The Devil's Picture. The master demands somebody to paint a real picture of the devil. The devil helps the painter. When the master sees the picture, he dies.

Nos. 685–687, Mt. 3356: Devil – Dandy's Tailor. The dandy demands clothes sewed without thread. The devil disguised as a tailor makes them (or: the devil helps the tailor). He prohibited the attendance of church with these clothes. In church the dandy's clothes fall to pieces, leaving him naked.

Nos. 688–690, Mt. 3360: The Devil is Amazed (Frightened) by the Two-headed Man. Two clever men spend the night in a haunted barn, and sleep together in one sack, in such a manner, that the head of one protrudes from one end of the sack, and that of the other – from the oppositie end. The devil is scared when he sees the „two-headed" man.

Nos. 691–692, Mt. 3361: Evening Pray is Necessary. When the man who never said his prayers goes out at night, the devil takes him to wander about the forest throughout the night.

Nos. 693–701, Mt. 3365: The Dead Wizard and the Devils. Dying, the wizard who had sold his soul to the devil, asks another man to keep watch at his grave for

three nights. The devils cut up the corpse to pieces (skin the dead man). One of the pieces drops within the circle the man on guard has drawn around himself (therein he also drags the skin of the dead man). The devils are unable to reassemble the corpse (or has lost the skin) - thus the dead man is saved from them.

Nos. 702-709, Mt. 3368: The Devil Possesses Man. Egzorcisms and other means are used to expel the devil.

No. 710, Mt. 3368A: The Devil Kindnaps a Man. For many years the man must serve the devil. When the man finally redeems himself, he appears to be very old, although young in years - you see, he had to feed upon horse dung.

Nos. 711-718, Mt. 3369: The Devils Habitate among People. By artifice or by using magic or blessed objects the devils may be expelled (see also Mt. *1169).

Nos. 719-743, Mt. 3375: The Devil Punishes Those who do not Observe the Sabbath. At such a time (especially during the time of Mass), mostly hunters and fishermen meet with various adventures.

Nos. 744-745, Mt. 3376: The „Sabbat's" Punishment. An old woman (=„Sabbath"), clothed as a begger, who lodges for the night, breaks the hostesses' bones, because she did not keep the Sabbath.

Nos. 746-748, Mt. 3380: The Devil Tempts the People into Misfortunes (cf. Mt. 3332).

Nos. 749-756, Mt. 3390: The Devil Fails. Various instances of the devil being outwitted.

Nos. 757-758, Mt. 3400: The Devil Wins. His victim is a man's soul.

Nos. 759-765, Mt. 3412: The Devil Leads and Misguides People, who are travelling at night.

Nos. 766-773, Mt. 3413: The Devil Hinders those Driving at Night.

Nos. 774-776, Mt. 3414: The Devil Invites a Man into his Horsebuggy. The man thinks he is sitting in a horse-buggy or sledges, but really, at the moment, the devil drags him by his legs with great speed over the lake's ice.

Nos. 777-784, Mt. 3415: At Night a Man Chases Uncommon Animals. It is the devil diguised as an animal (cf. Mt. 3300-3301).

Nos. 785-787, Mt. 3416: The Tobaccoers Take Snuff with the Devil. The man sees that the stranger has no holes in his nose, and asks, how can he take a snuff of tobacco.

Nos. 790-794, Mt. 3418: The Devil Helps the People to Perform their Work. Sometimes the devil does not have bad intentions, however the people often save themselves by cleverness from the danger, comprehending who is their helper.

Nos. 795-799, Mt. 3419: Night Herder's Adventures.

Nos. 800-820, Mt. 3420: Various Adventures with Devils.

Nos. 821-824, Mt. 3422: Atheists (Freemasons) and their Death. When the freemason is moribund, strangers (devils) drive up to the house and carry him away with them (Cf. Mt. 3400). Or: a freemason, who has sold his soul to the devils, feeling his end drawing near, sets the devils on his good and strong son; through a whole night the son wrestles with the devils.

No. 825, Mt. 3423: An Atheist's Dinner. The master is ill, because before eating he did not cross himself. In the future the devils eat his food and in its place they put dung. A hermit learns the devils' acts and heals the master (cf. Mt. 3361).

No. 826, Mt. 2423A: An Atheist's Bath. He heats bath-room with the chopped up wood of a cross. While bathing the devil tortures him.

Nos. 827-832, Mt. 3425: Huckup - Unusual Burden. Something clings on the

back of a man travellnig at night, and, for some length of time, he is obliged to carry about with him this mysterious load.

Nos. 833–850, Mt. 3440: The Devil Haunts in Various Forms. Man, upon seeing this is frightened, but not harmed by him.

Nos. 851–853, Mt. 3441A: The Real Devil Strangles the Shamdevil. A poor woman digs up money. Her neighbour dressed as a devil and arriving at night demands the money. The following night at his home lodges somekind of a gentleman, giving the reason that he wished to lie in wait for hares. At night, when the shamdevil goes and demands money, the Stranger asks: „Who are you?" – „The devil." – „Which guild?" – „The ninth." – „I belong to the twelfth." And the real devil carrys off (strangles) the shamdevil.

Nos. 854–858, Mt. 3441B: Real and Sham Ghosts. A man who disguised as a ghost or a devil wants to scare others (especially women). He succeeds in frightening others, but he also is horrified upon seeing that he is being pursued by a real ghost (devil) – both combat, usually the man is defeated.

Nos. 859–860, Mt. 3442: A Thief Dressed as a Devil. By the roadside the thief robs the people, until some fearless person does kill him or, clarifies who he is, at least, beats him well.

Nos. 861–863, Mt. 3443: The Man Playing „Bogy" is Killed. Meaning to frighten another man, he imitates the devil or a ghost. The joke proves fatal to him, as the man, instead of taking fright, kills him.

Nos. 864–865, Mt. 3443A: The Fearless Cobbler. Intending to frighten a fearless cobbler, the practical joker pretends death; the cobbler is invited to keep watch over the corpse; when the corpse attempts to rise and get up, the cobbler with his hammer deals him a blow on te forehead: „Since you are dead, so lie still!"

No. 866, Mt. 3443B: A Wife Pretending to be Dead. The husband vows to his wife that when she dies he would bury her in a golden coffin. Wanting to test her husband, the wife pretended to be dead. Observing, that her husband was constructing a wooden bed, she starts to scold – the husband kills her.

No. 867, Mt. 3444: The Two Fearless Men. They try to frighten one another, but get scared themselves and both flee.

Nos. 868–871, Mt. 3444A: The „Bogey" Player's Various Adventures.

Nos. 872–874, Mt. 3445: The Ghost in the Barn. A traveller asking for night-lodgings is granted shelter in the barn, but is forewarned, in jest, that the barn is haunted. At night the traveller kills the mare and her foal (or calves) that had come into the barn, mistaking them for ghosts.

Nos. 875–890, Mt. 3446: The Ghost is Solved. Misunderstanding, a man at night is frightened by something which he afterwards realizes was a simple thing or an ordinary occurence.

[Notice: legends, which are labelled „fabula obscena", are placed at the end of the book.]

I. ETIOLOGINĖS SAKMĖS

1-6. ANGELŲ IR VELNIŲ SUTVĖRIMAS (MT. 3000-3004)

1-4. GERŲ IR BLOGŲ ANGELŲ (VELNIŲ) SUTVĖRIMAS (MT. 3001)

1. Po sutvėrimo pasaulio Ponas Dievas, vaikščiodamas po svietą, vienam paupy nusispjovęs ir nuėjęs neatsižvelgdamas toliau. Po to tropijos jam vėl sugrįžti atgal į tą vietą ir ten atradęs žmogų paupy bestovintį. Nepermanydamas, kas jis toks yra, klausiąs: „Kas tu toks esi?" Žmogus: „Aš nežinau". Dievas: „Ko tu čia stovi? Kas tave čia pastatė?" Žmogus: „Aš nežinau". Tada Dievas atsiminęs, kad jis čia nusispjovęs ir sakąs jam: „Tai tu esi Liucips - tu per mane atsiradai, tu manęs ir klausyk!" Žmogus pakarniai apsiėmęs. Ponas Dievas: „Lįsk į tos upės dugną ir paėmęs du akmenėliu išnešk man!" Liucips taip padaręs. Pondievs tuos akmenukus ėmęs mušt vieną į kitą, tai iš tų pradėjo birti žemyn aniuolai kaip žarijos. Tie patys ir dabar tebėr. Pabaigęs darbą, įmetęs vėl akmenukus į upę ir skirdamasis nuo Liucipo pasakęs, kad nebeužkabavotų tų akmenukų. Ir nuėjęs toliau į svietą. Liucips pasilikęs mislijąs, kad galės taip pat aniuolų ir arkaniuolų padirbt, kad Ponas Dievas per tai jam būtų lygus. Suieškojęs tuos pačius akmenukus ir pradėjęs taip pat dirbti. Ir pridirbęs tiek pat aniuolų ir arkaniuolų kaip Ponas Dievas. Po to, kur buvęs, kur nebuvęs, Ponas Dievas sugrįžęs atrado Liucipą per nepaklusnumą tokį darbą padirbus. Ėmęs ir prakeikęs patį Liucipą, taip pat ir jo dirbtuosius aniuolus ir arkaniuolus už velnius. Daugiau apvedęs juos apie didelę duobę, pasakęs: „Čia yra pekla!" - ir sustūmęs visus ten į vidų ant amžių. Taipogi ir šiandien ta pati pekla, tie patys velniai ten yra. (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1275.)

2. Ir vėl jam liepė Dievas į vandenį pasinerti, o iš marių putų išnešti. O kada vieną kartą nėrėsi, nieko negavo, ir antrą, o už trečio jau karto išnešė, o iš tų putų padarė Dievas bliūdą. O padažęs su pirštu bevardžiu į putas ir taip nuo galo bevardžio piršto lašino lašus į torelką. Ir iš tų darėsi gražūs aniolai, ir kiti pirmieji, kur yra dabar po Dievu. O tas Liucius matydamas, kad taip galima sutverti, tai ir anasai, kuris putų dar turėjo pasikavojęs už ausų ir dantų, ir ans mislijo dėl savęs pasidaryti tokius aniolus. Ale kitaip jam pasidarė: pradėjo anam degti su liepsna burnoje. Tai ėmė šaukti Dievo. Taip Dievas ugnį (kad) ano atėmė, o numetė į vidurį žemės. O tas norėjo, kad užgestų, bet Dievas jam sakė: „Tai bus dėl nelabųjų

ta ugnis". Ale Dievas anam Liucinui ėmė sakyti: „O kad tu nori, kad tau neilgu būtų, tai eik ing pamares, vandens kraštą, susitverk dėl savęs aniolų, kiek tau reikės". O kad taip pavelijo Dievas, taip anas priėjo prie marių ir pamirkė pirštą bevardį į vandenį, ir lašino ant krašto marių. Kiek lašų lašėjo, tai tiek aniolų stojosi dėl jo. O kur Dievas ką sutvėrė, viskas savo (vieną) vietą turėjo apsirinkęs. O ta vieta buvo pačiam vidury žemės. Ir praminta, kaip senieji sako, rojus. (Kazimiera Paulauskė, Antvejų k., Čekiškės v., Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163b.)

3. Pons Dievs nusispjovęs ir iš to spjaudulio atsiradęs Liucius. Jam matant, Pons Dievs su dviem akmenėliais pritrynęs daugybę aniuolų, o Liucius su tais pačiais pritrynė daugybę velnių. (A. Varašauckas, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/2.)

4. Dievas tvėrė žmones iš molio, pūtė ir jie skrido ant žemės. Ir angelas prisižiūrėjęs pradėjo taip pat lipdyti iš molio ir pūst. Angelo padaryti tvariniai tik kliba, bet neskrenda - tik kliba. Angelas nuėjo pas Dievą ir klausia: „Kodėl tavo skrenda, o mano tik kliba?" Tada jam Dievas liepė: „Eik ir pažiūrėk į tą, kurį nulipdei. Ir tu būsi toks". Angelas nuėjo, žiūri - Dievo paverstas strošniu Liucipierium. Angelas nusigando ir pavirto velniu. Tada juos Dievas pradėjo brukti žemėn ir svaidė tris dienas iš dangaus. Ir dabar dar kai kada matosi velniukas, bekaręs ant debesies krašto. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/42.)

5-6. BLOGŲJŲ ANGELŲ SUKILIMAS PRIEŠ DIEVĄ (MT. 3002, PLG. 803)

5. Dievas turėjo brolį, vardu Liuciponas. Jie abu turėjo po kiek ten chorų aniuolų. Tik Dievas buvo kiek viršesnis. Liuciponas pasikėlė panaberijon ir tarė: „Aš padarysiu tą patį, ką ir Dievas padaro". Užtat užpyko ant jo Dievas ir pasikėlė tarp jų vaina: vajojos jų aniuolai. Dievas brolį Liuciponą nugalėjo ir ištrėmė žemėn. Liuciponas ištremtas žemėn pasidžiaugė: (kad) girdi, Dievui dangus, o man žemė. Tada Dievas atvėrė jam peklą ir nugramzdino ten jį su jo aniuolais-velniais. Kai Dievas trėmė iš dangaus Liuciponą su jo aniuolais, tai anie kiek dienų ir naktų kaip sniegas snigo. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/421.)

6. Dievas, sutvėręs pasaulį, sutvėrė ir Liuciperį. Dievas, vaikščiodamas vieną kartą po dangų, sutinka Liuciperį ir klausia: „Kas tu esi?" Liuciperis tyli, jis nežino, kaip atsakyti. Tada Liuciperis klausia (pas) Dievą: „Kas esi tu?" Dievas atsakė: „Kas aš? - Dievas". Gi Liuciperis negalėjo išsiaiškinti, kas jis toks yra. Jam buvo liūdna gyventi danguje. Dievas turėjo dvylika chorų, kurie Jį linksmino, o Liuciperis - tik tris. Todėl Liuciperis pradėjo purkštauti ant Dievo, kad jam davė tik tris chorus, o pats turi net dvylika chorų. Dievas tai sužinojo ir Liuciperį išvarė į pragarą. (V. Majauskas, 67 m.a., Kasčiukiškių vk., Žąslių v., Tr. Užr. A. Alkovikas 1937. LTA 1555/119.)

Pastaba. Daugiau Mt. 3001-3002 variantų (viso 40) yra paskelbta *Vairo* XXI numeryje (1937, Nr. 11, p. 273-282 ir Nr. 12, p. 437-447), straipsnyje „Gero ir pikto prado kova liaudies tradicijose", be to, jų dalis (25 variantai) buvo išversta angliškai *Tautosakos darbų* III tome (p. 321-331), straipsnyje „Lithuanian Legends of the Devil in Chains", todėl jie čia nebekartojami.

7-31. ŽEMĖS IR NEGYVOSIOS GAMTOS SUTVĖRIMAS (MT. 3005-3029)

7-11. ŽEMĖS SUTVĖRIMAS (MT. 3005)

7. Sako, pradžioj, prieš sutvėrimą pasaulio, kol dar nieko nebuvo, tiktai vieni vandenys visur, Ponas Dievas žadėjo sutverti svietą. Tai Liucius nuėjęs pos Poną Dievą ir klausiąs, ar nereikėtų ko, tai ir šis padėtų. Ponas Dievas jam liepęs: „Lįsk į dugną vandenų ir atnešk man!" Liucius tuoj ir leidęsis ant dugno vandenų, prisikabinęs saujas ir dantis smilčių, nunešęs pas Poną Dievą smiltis ir atidavęs iš rankų, o dantyse pasilikęs sau, mislydamas: „Ką matysiu ir Ponas Dievas dirbs, tai ir aš tą patį darysiu". Ponas Dievas atėmęs iš jo rankų tas smiltis ir paklausęs: „Ar jau daugiau nebeturi?" Liucius atsakęs: „Ne!" Daugiau Ponas Dievas tas smilteles išbarstęs ant viršaus vandenų, tai tuoj ten pasidariusi sausa žemė. Ir pradėjo visokie medžiai ir žolės augti. Taip ir Liuciaus dantyse tos žemės ėmė pūstis, augti. Daugiau tas Liucius nebesitverdamas vėl bėgo pas Poną Dievą klaustis: ką dabar reik daryti, kad jis nebesitveriąs? Ponas Dievas liepė jam spjauti, kur niekas negalėtų užeiti. Liucius nuspjovęs ir klausiąs Pono Dievo: „Tai kas dabar bus iš to, kur aš išspjoviau?" Ponas Dievas atsakęs: „Ogi pekla!" Liucius: „Tai kas toj pekloj bus?" Ponas Dievas: „Ogi tu!" Tas Liucius tai buvęs vyresnysis kitų aniuolų, tai Ponas Dievas nuo to laiko tą Liucių ir kitus jo aniuolus ir nustūmęs nuo dangaus į peklą, ir visi palikę velniais. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1215.)

8. Nuo pat pradžios svieto, kai dar nieko matomo nebuvo, o visur tamsu, it kisielius, susimaišęs su tirštumu skystums, visur maišėsi. O jau, sako, tenijai kada dvasė sklandžiusis ir maišiusis po tuos dumblynus, ir tose tamsybėse lakiojusi, kaipo karvelis paveidumo. Taip po to [tas], kurį Dievu vadiname Sutvertoju, ėmė po dalims skirti. Ir tarp miglos praskleidimo ing aukštą padarė taką, kad galėjo jau visur vaikščioti. O kad Dievas, eidamas tuom pirmu padarytu taku, nusispjovė į kairiąją pusę ir tas spjaudalas sugulė į vandenį, ant tos vietos, ant to spjaudalo, ir pasidarė čystas žmogaus šešėlio paveikslas, asaba ant žmogaus paveidi. Taip Dievas atsisukęs atgal ir pažiūrėjęs į savo spjaudalą. Ir pamatė paveikslą ant žmogaus paveidų. Taip tada praminė anam vardą, šaukdamas vardu po tris sykius: „Liucinai, Liucinai, Liucinai, eik šen pas mane!" Ir tuojau stojos cielas paveikslas žmogaus. Taip dabar liepė anam nertisi ing mares ir išnešti iš ten sėklikes, kokias tenai tarpu rankų suspaus. Ale kada vieną sykį pasinėrė ing vandenį, (ir tuojau) po valandos Liucinas iškilo į viršų tuščiomis rankomis. O tai dėl to, kad vanduo išplovė [sėklas] benešant į aukštą iš rankų. Na, taip liepė jam antrą kartą nertisi, ir vėl tuščiomis rankomis pasirodė. O kada trečią sykį pasinėrė į vandenį, taip tada ėmė tų sėklų pilną burną, pilnas ausis prisikišo. O tai jau paskui neišplovė vanduo. Taip tada Dievas už tai aną subarė, už lokamstvą, kad per daug visur prisigrūdo sėklos: ir pilną burną, ir ausis. Ir taip Dievas pasėjo tą sėklą ant viršaus vandens. Ir pradėjo jau augti žemė. Taip tas Liucinas ir paėjęs biškį toliau nuo Dievo. O kur dar turėjo sėklos, likusios burnoje, – o čia mato, kaip Dievas sėja žemę, kad žemė aug nuo pasėjimo sėklos, – todėl ir ansai pradėjo sėti. Ir ano pradėjo žemė kartu augti. Tada jį Dievas sudraudė antrą kartą, kad ans to nedarytų. (Kazimieras Paulauskė, Antvejų, k., Čekiškės v., Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163a.)

9. Dievas kai tvėrė žemę, tai nusiuntė velnią mariosna žemių. Ir jis iš pat dugno paėmė [žemių] į koserą. Ir kai atnešė, tai Dievui visos [žemės] nedavė, pasiliko nasruose ir manė, kad turėsiąs savo žemės. Bet kai Dievas palaimino žemę, pabėrė

ant vandens ir pasakė: „Auk, žeme!" – žemė pradėjo augti visur, ir velnio nasruose taip [pat], kad net nasrus ėmė plėšti. Tada velnias ėmė prašyti Dievo, kad Dievas lieptų išbyrėti žemei, ir Dievas sugavo melagį. (Užr. Dominykas Nasolius, III-čio skyr. mok., 1927.II.6. LMD I 842/2.)

10. Kai sumislijo Dievas sutvert žemę, tai velniui liepė nertis marių galan ir paėmus išnešt žemės. Velnias pasnėręs mislija: „Išsinešiu ir sau žemės draugėj". Taip ir padarė: prisikišo pilną burną žemės, o Dievui išnešė saujose. Gavęs žemės, Dievas jai liepė augti. Ji pradėjo augti, pradėjo velniui plyšt žiaunos. Velnias pradėjo guzais spjaudyti ir prispjaudė daugybę akmenų. Taip akmenys ir po šiai dienai yra. (Paluodės k., Salako v., Zr. Užr. V. Dičiūnas 1936. LTA 961/311.)

11. Labai seniai, kuomet dar pasaulio nebuvo, gyveno tiktai vienas Dievas. Jisai gyveno miglose, o žemai po Jo kojomis buvojo vanduo. Ilgą laiką Jisai gyveno tose miglose, bet galų gale vienam nusibodo; na, ir sumanė sutverti kokį nors gyvą daiktą, su kuriuo Jisai galėtų linksmai dienas praleisti. Taigi sutvėrė angelą, su kuriuo ilgą laiką pragyveno. Pagaliau angelas pradėjo nerimastauti, kad miglose reikia gyventi ir nėra nė ant ko atsistoti. Tada Dievas liepė jam pasinerti vandenin ir iš ten išnešti viršun kelis grūdelius žemės. Angelas pasinėrė sykį ir ilgai, ilgai landžiojo vandenyje, bet nerado; tuomsyk Dievas liepė ir antrųsyk nertis, bet ir vėlei nerado; Dievas liepė ir trečiųsyk nertis, ir kuo giliausiai. Dabar tik už kiek laiko angelas išnešė po nagu kelias smilteles, ir Dievas iš jų sutvėrė sklypą žemės ir paleido jį ant vandens plūkoti, o pats su angelu atsistojo ant jo. Bet angelui nusibodo ilgai ant žemės stovėti ir prašo savo Viešpaties, kad žemę padidintų, kur galima būtų atsisėsti, o net ir atsigulti. Išklausė Dievas savo tvarinio meldimo ir žemės sklypą padidino. Dabar jau mėgins Dievas su angelu pirmąsyk atsigulti ir pamiegoti. Bet angelas kol kas neužmigo: jisai manė Dievą nustumti nuo tos žemės. Kada nudavė [atrodė] jam, kad jau šis užmigo, – nors Dievas visai nemiegojo, – pradėjo jisai savo Dievą traukyti ir stumdyti už kojų nuo [žemės] krašto vandenin, bet buvo veltui, nes stumiant ir traukiant Dievą vandenin, žemė tame šone didinosi, į kur stūmė ar traukė. Ant galo Dievas pabudo ir užklausė jo, ką jis daraąs, kad nemiegąs. Angelas, žinomas daiktas, teisinosi, bet Dievas sugavo meluojant ir pasakė, ką jis daręs. (P.S. Pabaigos tikrai nežinau, rodos, kad angelą Dievas nubaudė. Užrašiau atsiminęs. Pasakojo apie 1901 m. piemenė Ona Žvaliauskaitė, Bakšių k., Alytaus v. Užr. Jonas Miglinas 1911. LMD I 513/11.)

12-14. ŽEMĖS PAVIRŠIAUS KILMĖ (MT. 3008)

12. Pradžioje pasaulio nebuvo nei žemės, nei saulės, nebuvo nieko, tiktai vien vanduo. Ant tų vandenų viešpatavo du Dievu. Pirmas Dievas buvo vyresnis ir galingesnis už antrąjį. Pirmasis Dievas žinojo, jog ant dugno tų vandenų yra biškis žemės. Todėl pasiuntė antrąjį Dievą, idant tas atneštų jam tą žemę. Antrasis Dievas buvo tuomi neužganėdintas dėl to, kad jis, kaipo jaunesnysis, turi tarnauti pirmajam Dievui. Todėl nuėjo ir, suradęs tą žemę, iš pykčio suvalgė didesniąją dalį žemės, o parnešė Dievui visai mažai. Pirmasis Dievas paėmė tą žemę ir pradėjo barstyti ant vandenų. Žemė ėmė brinkti ir stiprėti. Tuo pačiu laiku pradėjo brinkti suvalgytoji žemė antrojo Dievo viduriuose. Šis iš skausmo pradėjo bėgioti po visą žemę ir vemti be jokios tvarkos. Kurioje vietoje daug išvėmė, tenai pradėjo augti dideli kalnai, o kur mažiau – tenai mažesni kalneliai, o kur visai nevėmė – ten žemė pasiliko lygi. Iš tos tai priežasties mūsų žemė nelygi. Vandenų labai daug liko neužsėtų, nes neteko žemės. (LMD I 851/1.)

13. Ponas Dievas Liuciui liepė iš vandenų prisikabinus išnešt pilnas saujas žemių, o jis ir dantis prisikabinęs. Ponas Dievas kur pabarstė, atsirado sausuma, ir ėmė augt ir žaliuot visokios želmenys. O Liucius kur nuspjovė, rados bedugnės, pelkės. (Kaz. Benelis, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/3.)

14. O kada ansai [Adomas] perėjo visas žemes, tai kur žengdamas su koja užkėlė, tai čia jau paliko kalnai, o kur neužengė, tai paliko čia pelkės ir nederanti žemė. O kur verkdamas apsistojo, tai čia pasiliko ravai ir upiukai nuo ašarų, bėgantys savo taku ing vakarus (Žemaitijoje). O kadą sugrįžo iš vakarų į rytus, visą žemę apvaikščiojęs, ir pradėjo žemę kasti su lopeta ir ardyti dėl savo maisto. (Kazimiera Paulauskė, Antvejų k., Čekiškės v. Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163f.)

15. ŽEMĖ PRAŠO DIEVĄ PALENGVINIMO (MT. 3012)

15A. Kad po sutvėrimo pasaulio daugel svieto prisiveisė, žemė ėmė Ponui Dievui skųstis, kad nebeištversianti. Ponas Dievas, jos [prašymo] išklausęs, leido paskandą. Po to, kad [vėl] prisidaugino svieto, vėl žemė prašė Pono Dievo palengvinti. Ponas Dievas žadėjo, bet kažin kuo ir kada? (J. Pirants, Lepšių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1475.)

15B. Žemė prašė Pono Dievo palengvinimo, kai žmonių prisidaugino. Ant pirmo prašymo [Dievas] leido tvanus, ant antro marus, ant trečio pažadėjo, bet da nesulaukėm ir nežinom, kas da bus ant ateities. (Juozas Pirants, Lepšių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/16.)

16-25. AKMENŲ KILMĖ (MT. 3015)

16. Dievas, sutvėręs pasaulį, labai puikiai viską surėdęs: pradėjo žolės žaliuoti, medžiai augti. Bet velniui nepatikęs toks darbas. Užsimanęs periškadyti Dievui ir gamtai. Dėlto užsėjęs akminine sėkla, smulkiais grūdeliais, kurie labai gražiai augo ir plėtės. Laike trijų dienų augimo, užplėtę didžius žalumynų plotus. Matydamas velnio paikybę, Dievas užsimanė patremti. Užleidė didį šaltį, kuris šaldydamas sutraukė [akmenis] į didžius ir mažus gumulaičius. Traukiantis akmenims nog šalčio, velniukai ne kuriose vietose šokinėjo, norėdami suturėti akmenis nog gumulavimosi. Dėlto dabar daug akmenų esą su znokais: rodos, kad žmogaus pėdos, karvių pėdos išsispaudusios tebesančios, jau nog senų laikų, nog svieto sutvėrimo, akmenų pasėjimo. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 327/1.)

17. Akmenys augo seniau. Kada Dievas viską tvėrė, užleido šalną ant akmenų: jie minkšti buvo, pakando juos šalna ir nustojo augti. Užtat akmenys tokie raukšlėti, duobėti. Dievas tyčia tai padarė, kad akmenys neaugtų, nes jeigu būtų dar vis akmenys augę, tai nebūtų kur nė žmonėms pasidėt, nė kitiems gyviems daiktams, ką tik Dievas sutvėrė. (V. Žaromskienė, 57 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1936.XI.12. LTA 988/89.)

18. Kai Jėzus ėjo per Jordano upę, brido per upę ir užkliuvo jam akmuo, parpuolė ant žemės ir susimušė veidą. Dievas pasakė: „Augsite ir augsite jūs!" Ir auga vis akmenys: išrenka juos iš dirvos, ir vėl jų pilna. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.I.22. LTA 1060/77.)

19. Kai dar vaikščiojo ant žemės Panelė Švenčiausioji, ji taip kartą, eidama keliu, susimušė dešinės kojos didįjį pirštą. Tada Viešpaties Panelė Švenčiausioji sako: „Viešpatie, duok šitiems akmenims savo žodį, kad jie nė vienas didesnis neaugtų, nes jei jie visi suaugs, tai žmogus negalės gyventi ant žemės, nes jie užims visą žemę ir neturės kur žmogus javų sėti ir iš bado mirs". Viešpats Dievas paklausė Panelės Švenčiausios ir pasakė akmenims, kad jie nuo šios dienos neaugs, [liks] kokie jie yra. Ir nuo to laiko akmenys nebeauga. (Užr. A. Ražanauskas 1930. LTA 368/319.)

20. Akmenys rados iš žemės ir augo lig Kristaus užgimimo. Jėzus gimė per Kalėdas, griausmas užgriaudė, ir akmenys nustojo augę. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/44.)

21. Senų senovėje, kada dar akmenys augo, Dievas kūrenęs ugnį. Girdi - triukšmas. Dievas skubinosi eiti ton vieton ir užgavo ant akmens koją. Priėjo ir mato: du velniai pešasi. Dievas išskyrė velnius ir įsakė akmenims daugiau neaugti. Todėl ir dabar ne visi akmenys yra lygūs: maži ir dideli, kaip buvo anuomet užaugę. Velniams Dievas liepė krauti akmenis į maišus ir nešti vienon vieton. Bet dažnai maišai pratrūkdavę, tai ir akmenys ant žemės byrėjo. (A. Daunorienė, 60 m.a., Žalakių vk., Šiluvos v., Rs. Užr. A. Urbonas. LTA 898/137.)

22. Senovėje akmenys augo. Vieną kartą ėjo Pana Marija ir nusimušė į akmenį kojos pirštą. Ji tada labai supyko ir pasakė: „Kad tu didesnis neaugtum!" Nuo to laiko akmenys daugiau nebeauga. (I. Senūta, 82 m.a., Kabinių k., Al. Užr. V. Bardzilauskas 1936. IV. LTA 865/92.)

23. Seniau akmenys augo. Tik kai eidama Motina Švenčiausia nusidaužė į juos koją, tada paėmė ana juos ir pakeikė: „Kad jūs nigdi daugiau neaugtute!" Nuo to čėso ir perstojo akmenys augti. (E. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų, k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/236.)

24. Pirmiau akmenys vaikščiodavo. Bet kartą Ponas Dievas su Švč. Marija ir šv. Juozapu vaikščiojo po žemę, ir Švč. Marija įsidūrė koją, kad net kraujas pradėjo bėgti. Ji tarė: „O, kad jūs daugiau nebevaikščiotumėt!" Nuo to laiko akmenys ir nevaikšto. (J. Lukošienė, Krakės, Kd. Užr. J. Zinkus 1931.X.26. LTA 768/627.)

25. Pradžioje svieto akmenys augo kaip grybai ir neturėjo anie nei kokio vardo. Mandrasai Saliamonas davė jiems vardus, sakė: „Čia bus akmuo". Nuo to čėso, kaip davė vardą, akmenys tuoj sustojo augę: kokie buvo tuo čėsu, ir dabar tokiais liko. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.24. LTA 1488/66.)

26-28. UGNIES KILMĖ (MT. 3020)

26. Kai Viešpats Jėzus nužengė į pragarą, tai ten jau rado pasikorusio Judo dūšią. Judas sako: „Man ir čia gerai". Tada Viešpats Jėzus metė savo kraują ir padarė pragarą degantį. Anksčiau pragaras buvo šaltas. (Doveika, 40 m.a., Seredžius, Kn. Užr. J. Dovydaitis 1932. LTA 462/22.)

27. Dievas, sutvėręs žemę, sumanė joje apgyvendinti visokių paukščių. Tada sutvėrė visokių paukščių. Tada gandras ir gauronas [=kovas] buvo balti, o blezdinga

neturėjo raudono pagurklio ir perskeltos uodegos. Dievas tada sutvėrė ir žmogų. Kad jam nebūtų šalta, nutarė duoti ugnies. Nė rojuj, nė danguj ugnies nebuvo. Dievas įsakė kovui parnešti ugnies iš pragaro. Nuskrido kovas į pragarą, įlėkė į vidų ir tuoj prie pečiaus paimti ugnies. Bet jį pastebėjo velnias, nutvėrė ir tuoj į smalos statinę murkt ir įmurdė. Kovas gal būtų ir žuvęs smalos statinėj, bet pasisekė iškišti snapą laukan. Šiaip taip jam pasisekė išlėkti [=ištrūkti] iš statinės. Parskridęs žemėn žiūri, kad visas pajuodavęs, tik vienas snapas baltas. Nuo to laiko ir liko kovas juodas, baltu snapu. Dabar Dievas siunčia gandrą į pragarą ugnies parnešti. Jį, betykantį ugnies prie pragaro durų, pastebėjo velnias ir, nutvėręs smalinę mentę, rėžė gandrui per nugarą. Gandras išsigandęs dūmė žemėn ir paršveitė juodu lopu ant nugaros. Pagaliau Dievas pasiuntė blezdingą ugnies parnešti. Ji nulėkė į pragarą, pagriebė ugnies ir lekia. Pamatė velnias, pagriebė šaudyklę ir kad šaus į ją, bet pataikė tik į uodegą ir ją perskėlė. Užtai Dievas leido blezdingai po vienu stogu su žmogum gyventi ir atminimui paliko jai raudoną pagurklį. (Tolainių k., Užvenčio v., Šl. Užr. Bagdonas 1931. LTA 267/34.)

28 (plg. Mt. 3100). Kitą kartą, kada buvo sutvertas svietas, velniai, užvydėdami žmogui visų vigadų, norėjo pakavoti ugnį. Du velniu čiukure rokuoją, tai kur reik ugnį pakavoti, - šen dėti, ten dėti reikią, - surokavusiu kitur niekur nedėti kaip tiktai į kūlį [=akmenį] ir geležį. O blezdinga, tuo kartu čiukure būdama, girdinti, kur anuodu surokavusiu padėti, ir palėkdama sakanti: „Žinau, kur juodu ugnį ketate kavoti". Tas velnias kaip rėžęs anai su lenciūgu, pačiai nekliuvę, ale per uodegą, ir išskėlęs kaip skeltę. O kad būtų pasitropiję anai per skersą uodegą, būtų čystai nukirtę. (S. Daukanto *Pasakas massiū*, Vilnius, 1932, p. 72, Nr. 44. - Užrašyta 1835 m. Kretingos aps.)

29-30. DANGAUS ŠVIESULIŲ KILMĖ (MT. 3025)

29. Vieną kartą Marija sijojo miltus. Marijai išėjus laukan, velnias įlėkė į vidų ir pavogė sietelį. Sugrįžus Marijai [ir] neradus sietelio, pradėjo visur [jo] ieškoti ir atrado sulankstytą po lova. Tada Marija sietelį įstatė į dangų ir iki šios dienos tas sietelis yra danguje, vadinamas Sietynu. (J. Tverkus, 80 m.a., Plingių k., Girkalnio v., Rs. Užr. St. Džiugas 1938.III.7. LTA 1542/394.)

30. Dievas palikęs vaivorykštę po tvano, kuri reiškianti, kad daugiau tvano nebus. Vaivorykštė traukia iš ežerų ir upių vandenį į debesis, kada juose vandens sumažėja. Kartais gali įtraukti medžius, gyvulius ir žmones. Kartą buvo įtraukusi piemenį ir tris jo ožkas. (V. Jucius, 53 m.a., Antaniškės vk., Kaltinėnų v., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.2. LTA 1167/433.)

31. ŠV. PETRAS - ORO TVARKYTOJAS (MT. 3026)

Dievas paliko šv. Petrui tvarkyti orą. Kadangi Dievas kalbėjo lenkiškai (buvo ponas), o šv. Petras buvo iš mužikų ir nemokėjo lenkiškai, išėjo didelis nesusipratimas. Dievas pasakė šv. Petrui, kad jis duotų [lietaus] tuomet, kuomet žmonės „prosit", o Petrui pasigirdo, kad kuomet „kosit". Kai tik pradeda žmonės šieną pjauti, šv. Petras ir duoda lietaus. (V. Jucius, 53 m.a., Antaniškės vk., Kaltinėnų v., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.2. LTA 1167/432.)

32-123. ŽMONIŲ SUTVĖRIMAS IR JŲ YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3030-3080)

32-39. PIRMŲJŲ ŽMONIŲ SUTVĖRIMAS (MT. 3030)

32. Kadai seniai Viešpats Dievas ėjo per vieną žemės plotą. Beeidamas du kartu nusispjovė ir nuėjo, kur jam reikėjo. Tačiau spjaudalai neišdžiūvo, bet pavirto žmonėmis: pirmas - vyru, antras - moterim. Tiedu žmonės tenai ir gyveno. Po keleto metų vėl ėjo Dievas ta pačia vieta ir pamatė tuodu žmones. Ėmė Jis galvoti, kada gi Jis galėjo tuos žmones sutverti. Pagaliau atsiminė, kad šia vieta eidamas nusispjovęs, tad iš tų spjaudalų turėjo rastis ir tie žmonės. Ponas Dievas vyrą pavadino Adomu, o moterį Ieva. Adomas ir Ieva buvo mūsų ir visų žmonių pirmieji tėvai. (J. Indriūnas, 85 m.a., Duokiškio bk., Kamajų v., Rk. Užr. B. Zaleskis 1928.III.12. LTA 10b/120.)

33. Labai senais laikais, kai dar žmonių ant žemės nebuvo, gyveno vienas Ponas Dievas, visų karalių Karalius. Bet tada jis dirbo visus prastus darbus, kaip ir mes kad dirbame. Kartą Dievas plovė puišiną veidą, nes pečių bekūrendamas buvo susitepęs. Jam besiprausiant, vienas lašas vandens nukrito žemėn. Tas vandens lašas, nukritęs žemėn, pavirto žmogum. Taip ir buvo sutvertas pirmasai žmogus. Dievas matydamas, kad vienam žmogui labai nuobodu, sutvėrė moterį. Vyrą pavadino Adomu, o moterį - Ieva. (J. Indriūnas, 85 m.a., Duokiškio bk., Kamajų v., Rk. Užr. B. Zaleskis 1928.III.12. LTA 10b/121.)

34. O kada Dievas norėjo viską surėdyti ir sutverti, - na, tai paukščius, žvėris, žuvis, žolę, - tai ant tos vietos daržas rojum vadinos. Ir Dievas užtvėrė tą daržą aplinkui, kad Liucius neįeitų, viską Dievui berėdant ir betvarkant. Taip dar nulipytas kūnas buvo neišdžiūvęs, o jau sustingęs, tada Dievas, ant dešinio kelio priklaupęs, ir kvėpė į žmogų savo dvasią. Taip [žmogus] pradėjo judėti ir akis atdarė. O Dievas pašaukė, sakydamas (su) vardu: „Adomai, kelkis!" O tas kaip iš miego atsikėlęs. O dabar tas Liucius norėjo žinoti, ką Dievas darže daro, ale bėda, negalėjo niekur įeiti, visur yra uždaryta. Ir neatrand skylės nei jokios. O taip pavirtęs Liucius į piktvarlę ir per pamatų žemes įlindo į daržą, norėdamas pamatyti, kas yra per gražumas darže. O kad rado ten Dievą rėdant visus daiktus, taip Liucius ėmė Dievo prašyti, kad jam vieną obelę dovanotų. Taip pagal ano prašymą [Dievas] dovanojo. Taip tas Liucius, kad tą loską gavo ir [Dievas jam] dovanojo, taip sau vėlei iš daržo išėjo, kur jam reikėjo. O Dievas Adomui visą (valdžią) pavedė po ano valdžios, ale tos vienos obelies, kur buvo tam Liuciui dovanojęs, tai tą įsakė aiškiai, kad neužkabintų tos. Ale ano Adomo [buvo] draugininkė, kurią Dievas, iš kairios pusės šono išėmęs bemiegančiam Adomui kaulą ir pripildęs du cielu kūnu, ir atvedė pas Adomą, ir padavė už pačią. Jos vardas Ieva. O kad ana vaikščiojo po daržą linksma ir priėjo prie užginto medžio, rado žaltį beslankiojantį. Tai tas Liucius buvo pasivertęs į žaltį. Taip tas ėmė šnekėti Ievai, o paklausė Ieva to žalčio, nuskynė obuolį ir valgė. Ir Adomą pašaukus davė pusę. O kada reik praryti, tada tuojau atsistojo gerklės gale, kur ir dabar pas vyrus ženklas - guzas yra. Taip tuojau visi ano drabužiai, su kuriais buvo Dievas anuos sutvėręs, nusinėrė kaip vėžiai nuo galvos ligi kojų. O tai ano drabužiai buvo: kaip [dabar] nagai ant galų pirštų, tai anų visas kūnas toksai buvo. Ir kaip ant galvos plaukai, taip tie plaukai nusitęsę buvo lig žemės. O kada užgintą obuolį rijo, kąsnys jų dar gerklėj tebebuvo, ale tuojau nusmuko plaukai ir nusinėrė nagai. Ir pasidarė abudu pliki. Vienas kito gėdydamies, ėmė kavotis po krūmus, o kada Dievas atėjo, tai tada Adomą išbarė ir sakė, kad už tą darbą uždirbai dėl savęs smertį. Abudu su

Ieva iš daržo išvarė. Ir liepė jam Dievas pereiti visas žemes, nuo saulės tekėjimo lig nusileidimo, ir sau apsiskirti, kur tiktai nori, vietą dirbti žemę dėl savo kūno maisto ir apdaro. (Kazimiera Paulauskė, Antvejų k., Čekiškės v., Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163e.)

35. Taip sako senovės žmogus Simonavičius iš Pakalmonės, sako, kad Dievas žmogų lipdė su abiem rankom, o pirštų galus, aplipusius nuog molių, tai vis valė ing pasturgalį. Ir visą kūną pakolei nulipdė, tai vis turėjo nusivalyti pirštų galus, ir visą kūną kolei sudailino. Dėlto dabar vis yra pasturgaly kūnas storesnis, taip ir vis kaltesnis, už viską tur atsakyti. Kas ne kas, o tas pasturgalis tur atsakyti (*w skurę bierze*). O kada Dievas visą cielą kūną sutvėrė, ale nosiai nepriteko, taip iš užpakalio pasturgaly ravą padarė, o molį iš tenai išėmė ir nosį iš to sutvėrė. O dėlto ir šiandien atsiliep pasturgalis su nosia: vos iš pasturgalio kas brakšt, ir tuojau į nosį šmakšt. (Kazimiera Paulauskė, Antvejų k., Čekiškės v., Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163d.)

36. Dievas kai sutvėrė vyriškį, tuomet ir sako: „Jug tau vienam bus ilgu, reik sutverti ir moteriškę". Vyriškis nudžiugo. Kai užmigo ansai, Dievas ir išėmė anam vieną šonkaulį, ir pasidėjo ant žemės, lig kol užtaisys šoną. O buvo Dievo rudas šuniukas, anas su Dievu buvo atėjęs kartu. Kai tik pasidėjo tą šonkaulį ant žemės, tas šuniukas capt - nutvėrė ir ėmė bėgti su visu šonkauliu. Dievas gintis. O rojus buvo aptvertas aukšta mūro tvora. Kai tik šuniukas pribėgo prie tvoros - kiukt ir peršoko. Dievas nebesuspėjo pagrobti ano, tiktai nutvėrė už uodegos ir nutraukė. Taip Dievas ir gavo iš uodegos sutverti moteriškę. (E. Dainienė, 65 m.a., Bausko k., Papilės v., Šl. Užr. S. Majauskas 1936.IX.9. LTA 987/11.)

37. Dievas sutvėrė Adomą, ale jam labai nuobodu buvo vienam. Jis ir prašo Dievą, kad sutvertų moterį. „Gerai, - sako Dievas, - sutversiu, ale duok išimti vieną šonkaulį". Adomas davė Dievui išimti šonkaulį. Dievas padarė operaciją ir padėjo šonkaulį šalia. Tuo metu šuva kapt už šonkaulio ir katioš. „Vykis, Adomai, - sako Dievas, - jei nori moteries". Adomas dui vytis. Ale kur tu pavysi šunį. Adomas tik už uodegos pagavo. Jis taip stipriai įsikabino į šunies stimburį, kad net nutraukė, o šuo su šonkauliu ir nulėkė. Sugrįžo Adomas liūdnas pas Dievą ir sako: „Neatėmiau šonkaulio". - „O ką čia rankoj turi?" - klausia Dievas. „Šunies stimburį". - „Na, tai gerai, - sako Dievas, - padarysim moterį ir iš stimburio". Taigi moterys yra sutvertos iš šunies stimburio. (M. Janionis, 26 m.a., Gričiūnų (Miškinių) vk., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.IV.8. LTA 859/70.)

38. Kuomet Dievas sutvėrė Adomą, tai Adomui vienam buvo nuobodu gyventi. Tada Adomas prašė Dievo sutverti jam draugę. Dievas sutiko. Kada Adomas užmigo, Dievas, paėmęs peilį, išpjovė Adomui šonkaulį. Išpjautą šonkaulį pasidėjo šalia, o žaizdą pradėjo susiūti. Tuo tarpu pro šoną bėgo šuo ir pamatė kaulą. Šuo nutvėrė kaulą ir bėga. Dievas, tai pamatęs, pradėjo šunį vytis. Kai šuo šoko per tvorą, Dievas suskubo jam nutverti už uodegos ir uodega nutrūko. Tada Dievas toliau šuns nesivijo, o nutarė iš tos uodegos sutverti moterį. Kaip tarė, taip padarė. Paskiau pasakė Adomui, kad jam žmoną sutvėrė iš šuns uodegos. Todėl ir dabar daug kur žmonės moteris vadina šuns uodegomis. (A. Matulaitis, 64 m.a., Stebuliškių k., Liudvinavo v., Mr. Užr. V. Bakūnas 1938. LTA 1658/203.)

39. Dievas, sutvėręs pasaulį, vaikščiojo po gražius sodus, o paskui Dievą sekiojo velnias ir prašė Dievą, kad nulipintų žmogų. Dievui įkyrėjo velnio kalba ir sako: „Tu nulipink, o aš jam protą įkvėpsiu". Velnias greit nutėškė iš molio panašų į bulvoną. Ir kada buvo baigta, užsidėjo rankas sau ant galvos, o tuo laiku ant bulvono galvos pradėjo augti plaukai. Velnias nusigandęs nuleido rankas į tarpkojį - tuoj bulvono tarpkojy pradėjo želti plaukai. Paskui atėjo Dievas, įkvėpė jam gyvybę ir protą. (Jurgis Tverkus, 80 m.a., Plingių k., Girkalnio v., Rs. Užr. St. Džiugas 1938.III.7. LTA 1542/375.)

40-41. LIGŲ KILMĖ (MT. 3032)

40. Taip po visko surėdymo [Dievas] ant tos vietos pamislijo sau: „Reikia žmogų nulipyti iš čysto molio". O kada jau gatavas buvo nulipytas, tiktai laukė, lig kolei sustings ir sudžius molis, tai dabar kur buvęs, kur nebuvęs Liucius atpuolė. Atpuolęs visą tą nulipyto žmogaus molį subadė, susmaigė su pirštu, visą taip padarė ir pats sau pasitraukė. O Dievas, radęs taip padaryta, pašaukė aną prie savęs, sakydamas: „O ką tu čia dabar padarei?" O anas sako: „Vai, Dieve, aš gerai padariau; bo kad ans žmogus sveiks gyvens ant svieto, tai Tave suvisu užmirš". O Dievas sako: „Kaip tai gal būti?" - „O tai yra - kiek čia yra mano subadymų, tai ans turės tiek ligų, sopulių ir vargų, ir bėdų. O tai per tuos kentėjimus atmins ant Tavęs". Ale dėlto liepė anam Dievas užlipinti subadymą ir užteplioti visą suadymą, kad taip būtų dailu, kaip buvo. Ale tasai Liucius lygindamas tiktai paviršiuj užtepliojo ir visą brudumą (skyles) iš viršaus ing vidų suglostė. O taip ir šiandien [yra] vidury kūno to brudo užlyginta, kur subadytos vietos buvo, tai ligų kuo daugiausia yra kūno viduriuose. (Kazimiera Paulauskė, Antvejų k., Čekiškės v., Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163c.)

41. Ponas Dievas sutvėręs žmogų: gražų nulipęs ir papūtęs, - ir gyvas. Ir velnias nugiauštavęs bjaurų, gyvybės neįpūtęs ir apspjaudęs. Ponas Dievas tą išvertęs ir įpūtęs gyvybę. Tai visi, kurie skrepliuojas, nuo to paeina. (Brigyta Čeputytė, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/10.)

42. SKAUSMO KILMĖ (MT. 3032A)

Adomas kelis šimtus metų gyveno ir nepažino nė kokios sopės. Aniuolas, iš dangaus nužengęs, klausia Adomą: „Tai tu nežinai, kas yra sopė? Va šitokia". Ir pradėjo Adomui gnybti. „Sopa? " - „Sopa, sopa! " - atsakė Adomas. „Tai šitokia yra sopė", - atsakė aniuolas. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/410.)

43-44. KODĖL ŽMONIŲ VAIKAI ILGAI NEVAIKŠTO (MT. 3033)

43. Bobos pradėjo prašyt Dievo, kad vaikai ilgai nevaikščiotų, tai anos nešiodamos pasilsėtų. Dievas joms sakąs: „Tai ir nešiosite metus, bet darbo daugiau turėsite ir nepasilsėsite". Taip ir yra: nešioja vaikus ir darbo vis daug turi. (O. Mažiulienė, 48 m.a., Duokiškio bž., Kamajų v., Rk. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.22. LTA 1184/33.)

44. Dievui bobos nusidėjo, užtai vaikai ilgai nevaikšto. Kartą bobos kalba: „Tai mano vaikai greit vaikšto". - „Mano tai dar nevaikšto, ir visada negreit visi pradeda", - bėdavoja kita. „O mano tuoj iš lopšio ir vaikšto". Nepatiko jos gyrimasis Dievui ir sako: „Pakentėsi tu man, ir tavo vaikai ilgai nevaikščios". Ir Dievas nedavė

jos vaikui trejus metus vaikščioti. O dabar jau ir daugelis vaikų ilgai nevaikšto. (K. Pankevičiūtė, 22 m.a., Pagrundos-Redžionių k., Kamajų v., Rk. Užr. A. Mažiulis 1935.XII.25. LTA 1184/5.)

45-49. ŽMOGAUS NAGŲ KILMĖ (MT. 3035)

45. Rojuj žmogus buvo apvilktas tokiais rūbais kaip naga. Bet kai sugriešijo, tai liko nuogas. Dievas paliko to apsivilkimo po truputį ant galų pirštų. Kad ne Adomo sugriešijimas, tai nereiktų mums apsivilkti, būtume apsivilkę taip, kaip buvo apsivilkęs prieš sugriešijimą Adomas su Ieva – rūbais kaip mūsų nagos. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/411.)

46. Pirmieji žmonės nebuvę nuogi, kaip mes dabar esame. Jų visas kūnas buvęs nagu apdengtas, todėl jiems nebuvę nei šilta, nei šalta ir jokių drabužių nereikėję. Kada žmonės nusidėjo, Dievas numovęs jiems tą naginį apvalkalą nuo viso kūno ir tik palikęs nagus ant kojų ir rankų pirštų galų, kad žmogus, į juos žiūrėdamas, visados atsimintų aną laimingą gadynę, kaip dar rojuj buvęs. (J. Senonis, Boiragių k., Pušaloto v., Pn. Užr. A. Andrašiūnas 1931.XII.7. LTA 219/104.)

47. Žmonės turėjo ant viso kūno tokį rūbą, koks yra ant pirštų galų, kaip nagas. Jis niekuomet nenusidėvėdavo, buvo amžinas. Žmonės virto dideliais tinginiais: per kiauras dienas drybsojo kur paunksnėje, nieko dirbti nenorėjo. Tad Dievas už pakūtą nuvilko tą rūbą. Gavo patys pasidaryti sau drabužį: verpti, austi, siūti. Atminimui tik paliko nagus ant pirštų. (Veviržėnų v., Kr. Užr. M. Bučnys 1937. LTA 1431/148.)

48. Nagas pas žmogų yra toks palikimas. Adomas su Ieva buvo sutverti iš tokios medžiagos kaip nagas. Kai jie prasikalto Dievui, Dievas juos išvarė iš rojaus žemėn. Kol išvarė ir žemę pasiekė, jų kūnai persimainė į dabartinį kūną, tik galuose pirštų liko Adomo kūno dalis, kurią mes dabar vadinam nagais. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/45.)

49. Adomas ir Ieva, pakol buvo rojuje, o dar nebuvo sugriešiję, jų visas kūnas buvo kai nagas, o kai sugriešijo, tas kūnas paliko minkštas, reikalaujantis drabužių, ir jie kits kito pradėjo gėdytis. Visas kūnas suminkštėjo, tiktai galai rankų ir kojų pirštų paliko kokie buvę, dėl atminties. (Senesnių laikų rankraštis, vieta ir užrašytojas nežinomi. LTA 2171/37.)

[Nr. 50-69, Mt. 3040 A-B (lyčių kilmė, barzdos ir ūsų kilmė, lytinių santykių pradžia): *fabula obscena.*]

70-73. VYRŲ VIRŠENYBĖS PRIEŠ MOTERIS KILMĖ (MT. 3045)

70. Taigi visi žinome, kad pirmuosius žmones, Adomą ir Ievą, Dievas sutvėrė ir pavedė jiem linksmąjį rojų, ir jie tenates gyveno. Ar ilgai, ar trumpai, to mes jau nežinome. Kada Adomas ir Ieva sugrišijo prieš Dievą, stojos išvaryti iš rojaus ant pusčių ir tenaites, sako, turėjo pradėti gyventi. Bet jie, sako, nežinojo, katras iš jų yra vyresnis ir katras katro turi klausyti. Adomas gynė, kad Ieva jo turi klausyti, o Ieva neapsileisdama gynė, kad Adomas turi jos klausyti. Kada jie ten sustoję ginčijosi, pasirodė jiem, sako, Ponas Dievas ir užklausė jų, už ką jie taip ginčijasi. Tada Adomas ir Ieva prakalbėjo nusigandę, sako: „Viešpatie, mes ginčijamės ir patys nežinome, katras iš mūs turi būti vyresnis ir katras katro turim klausyti".

Dievas pamąstęs atsakė: „Negaliu aš iš jūsų vieną aukštyti, o antrą pažeminti, bet kad jūs to reikalaujat, tai turite bėgti ing tą upelį, ir katras iš jūs pirmiau nubėgsite ir vandeniu burną nusiprausite, tai tas būsit vyresnis". Kada Dievas tai ištarė, tai Adomas ir Ieva pasileido bėgti prie to upelio. Bebėgdama Ieva Adomą pralenkė ir pribėgo pirmiau prie vandenio. Nespėjo, sako, dar Ieva rankas prie burnos pridėti, kaip Adomas puolėsi prie vandenio. Ieva, tai matydama, dideliai užvydėjo Adomui, kad tas tuo vandeniu nenusipraustų. Griebė, sako, Adomui už burnos ir stūmė jį nog vandenio. Kaip stumdama pamatė, kad Adomui ūsai ir barzda išaugo, tai pamačiusi Ieva labai nusiminė ir suprato, kad ji pati apsigavo. Nuleido tada rankas ir pati pripažino Adomą viršininku arba savo vyru. (Vitgirių k., Keturvalakių v., Vk. Užr. V. Sinkevičius. LMD I 299/18.)

71. Kada šv. Petras, vaikščiodamas po žmones, skelbė Kristaus mokslą, niekur negaudavo nakvynės. Nuėjęs pas Dievą, pradėjo skųstis, kad vyrai pikti, negali gauti nakvynės, nei valgyti neduoda. Moterys geresnės širdies, bet jos teisių neturi. Todėl prašė Dievą, kad atimtų nuo vyrų teises ir moterys būtų vyresnės už vyrus. Dievas taip ir padarė. Dabar šv. Petrą visur priimdavo nakvynės. Kartą užėjęs pas vieną žmogų, gavo nakvynę. To vyro tada namie nebuvo, miške medžius kirto. Parvažiavęs namo, nuvargęs ir išalkęs, prašo pačios, kad duotų valgyti. Pati, sėdėdama prie pečiaus, sakė laiko neturinti. Kai vyras norėjo dar ką pasakyti, pati atsikėlus nedavė kalbėti ir pradėjo jį mušti. Šv. Petras tai girdėdamas norėjo juos į taiką suvesti, bet ir pats gavo gerokai. Tada sugrįžęs pas Dievą prašė, kad padarytų vyrus vėl vyresniais už moteris. Vyrai ne tokie pikti kaip moters, - nors nakvynės negaudavo, bet ir mušti negaudavo. (M. Kreslauskienė, 35 m.a., Rozalimo m., Pn. Užr. L. Kreslauskaitė. LTA 260/295.)

72. Kitais sykiais vaikščiojo šv. Petras su Ponu Dievu per žmones. Sykį ir sako Petras Dievui: „Dieve, padaryk, kad moterys turėtų ant vyrų valią, o ne vyrai ant moterų". - „Gerai", - sako Viešpats. Sykį užėjo jie prašytis nakvynės. Rado vyrus bešeriant kiaules, beplaunant mazginį, o moteris bepjaunant šieną. „Negalim, - sako vyrai, - kai pareis moters iš lauko, ant mūsų barsis, o gal ir į kailį duos, kai ras priimtus pakeleivius". Bet šiaip taip įsiprašė ir jie buvo priimti. Davė jiems valgį, pataisė lovą. Šv. Petras atsigulė nuo krašto, o Dievas nuo sienos. Ugi kai parėjo iš lauko bobos, kai ėmė duot vyrams. Paskui pasiėmusios pagalį įpuolė duot šventam Petrui, nes jis gulėjo nuo krašto. Davė davė, pagalys triaukšt ir nulūžo. Boba išbėgo į malkinę susirast kitą pagalį. Šv. Petras su skaudamais šonais meldžia Dievą, kad leistų jam atsigulti prie sienos, nes žinojo, kad atbėgus boba vėl ims duoti kraštutiniam. Boba įbėgdama su pagaliu šaukia: „Dabar tam kraštutiniam užtenka, duosiu anam!" Ir vėl duod šv. Petrui. Einant toliau, šv. Petras, vos paeidamas, maldauja Viešpatį: „Dieve, vėl padaryk taip, kaip buvo, - tegul būn vyrai viršesni". Dievas vėl šv. Petro prašymo išklausė. (P. Stulgaitienė, 45 m.a., Vengerskų k., Girkalnio v., Rs. Užr. Vl. Stulgaitis 1934. LTA 457/230.)

73. Seniai jau seniai, kada Ponas Dievas vaikščiojo ant žemės su savo apaštalais, su šventu Petru ir šventu Povilu, jie beeidami atrado kur ten „blaivių moterų" susirinkimą-sueigą. Tos moterėlės ko ten susiginčijusios ir iš to susipykusios: lojojos, keikės ir susipešė, da ir... [=pasturgalius] rodės. Toliau jie paėję rado vyrų sueigą. Vyrai beveik visi girti buvo: kas jų buvo tarta, tas nutarta ir nė kokių ginčų pas juos nebuvo. Jie visi tik maloniai gėrė, sveikinos, bučiavos ir gana. Tokia moterų sueiga Ponui Dievui ir jo apaštalams nepatiko ir pasakė, kad moterų sueigų

nebūtų, bet tiktai vien vyrų ir gana. (Bertulienė-Kalvienė, Reibenių k., Skaisgirio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1914. LMD I 483/16.)

74-78. KODĖL MOTERYS NIEKAD NETURI LAIKO (MT. 3046)

74. Vieną kartą Dievas pasivertė seneliu ir išėjo į pasaulį pasižiūrėti, kaip gyvena žmonės. Eina jis per lauką, randa vyrą lauką beariantį ir prašo, kad parodytų jam kelią į kitą kaimą. Artojas sustabdė arklį, pavėdėjo senelį ir paaiškino, kur reikia eiti. Senelis širdingai padėkojo ir nuėjo. Toliau beeidamas jis randa avižas begrėbiančią moterį. Ji taip skuba, taip skuba, net sušilusi. Prieina senelis, pasako: „Padėk, Dieve" ir prašo parodyti kelią: „Moterėle, ar negalėtum parodyti man kelią į aną kaimą?" – „Neturiu laiko, matai, kaip skubu", – atsakė moteris. Senelis palingavo galvą ir nueidamas tarė: „Kad tu per visą savo gyvenimą neturėtum laiko". Nuo tada moterys amžinai dirba, skuba, bėga ir vis neturi laiko. (Povilaitienė, 60 m.a., Skribakių k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Stonys 1936. LTA 990/1.)

75. Vaikščiodamas po žmones, Dievas rado moteriškas, prie prūdo beskalbiančias drabužius, ir prašė parodyti kelią. Moteriškos atsakė neturinčios laiko. Dievas ėjo toliau. Kieme rado vyrus, beskaldančius malkas, ir vėl prašo parodyti kelią. Vyrai Dievą palydėjo ir gerai nudavadijo kur eiti. Atsisveikindamas su vyrais, Dievas pasakė: „Jūs dirbę dirbę galėsit pasiilsėti, o moteriškos neturės laiko pasiilsėjimui". Todėl dabar moteriškų darbams nėra galo. (A. Rimkus, Upyna, Tg. Užr. M. Čilvinaitė. LTA 290/51.)

76. Dievas eidamas užėjo pirkion paklausti kelio. Rado bobą kūrenant pečių ir kepant blynus. Dievas ir paprašė ją parodyt kelią. Boba sako: „Man nėr kada tau rodyt kelią, man reikia blynus kepti". Mat ana Dievo nepažino. Dievas jai ir atsakė: „Tu nigdi neturėsi čėso". Eina Dievas toliau ir randa ariant artoją. Dievas jam ir sako: „Parodyk man kelią". Žmogelis paliko žagrę ir parodė kelią. Tada Dievas ir sako: „Tu padirbėsi, ale ir pasilsėsi". Dabar taip ir yra: boba nigdi neturi čėso, o vyras padirba, ale kai ateina namo, tai ir pasilsi, jam ir šaukštas paduotas. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/414.)

77. Užeina pirkion senas senas senelis, – tai buvo Dievas, – ir prašo bobą, kad parodytų jam kelią. „Ai, aš neturiu čėso: mano pečius kūrenas, vyras art nuėjo, tai reikia jam sniedanis ruošt. Blynai kepa, tai sudegs, puodai kūpa [=verda]. Eik tu toliau, tau lauke kas nors kelią parodys". – „Tu neturi čėso ir nigdi jo neturėsi", – pasakė išeidamas senelis. Eina toliau senelis ir randa ariantį vyrą. Taigi jį ir paprašė parodyti kelią. Tas pametė arti ir parodė kelią. Tada senelis ir sako: „Tu padirbsi ir pasilsėsi". Tai užtat dabar bobos ir neturi nigdi čėso, kad neparodė Dievui kelio; vyras parodė, tai ir pasilsi. (Em. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/234.)

78. Vienąroz ėjus boba. Ją sutikęs Dievas ir klausiąs: „Kur eini, maž man padėsi vienam dalyke?" O boba atsakius: „Eik sau kur nori, man nėra čėso!" Ir Dievas tada pasakęs: „Kad tu bėgtum ir niekad neturėtum čėso!" Nuo to bobos neturi niekad čėso. (J. Sodarskis, Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1418/853.)

79. NEMALONIŲ MOTERŲ KILMĖ (MT. 3046A)

Kitą kartą, kada Motina Švenčiausia ėjus ant šliūbo, tai ji susitaisius tokį parėdką iš 12 porų moterų, mergelių. Ir ji pasakius visoms, kad jei kas mums į baž-

nyčią įeinant užstotų ir visaip kaip imtų mus narvot, juokyt, mes tylėkim ir tylėkim. Bo mat Motina Švenčiausia žinojus, kad jas velniai užstos, užpuls. Daugiau jos ir einančios. Priėjusios arti bažnyčios, jau per šventorių beeinant, kai užpuolę tokie jauni vaikezai, kai imsią ant jų pult, draskyt, visaip kaip juokyt. Jau čyst priėjusios prie bažnyčios, niekur nė viena neprasijuokus; beeinant į pat bažnyčią, šešios poros įėjusios, niekur neprasijuokusios, o kitos šešios, kai tie labai ėmę čiūdytis visaip kaip, ir nebeiškentusios, ir prasijuokusios. Tos ir nebeįėjusios į bažnyčią. Daugiau Pana Šventoji išeinanti su toms savo tavorškom iš bažnyčios, visos linksmos, gražios, ir randanti tas apie bažnyčią bevaikščiojančias tokias susiraukusias, supykusias. Daugiau Motina Švenčiausia ant jų ir pasakius: „Kad jūs nebegalėjot iškentėti taip, kaip aš jums sakiau, nesijuokusios, tai dabar ir bus iš jūsų tokių moteriškų, kaip jūs, ant svieto, kol sviets svietu bus. Ir jūs visos būsit vadinamos cimbolijos". Tai dabar nuo to laiko visos tokios susiraukėlės ir vadinas cimbolijos. O tos, kur į bažnyčią eidamos neprasijuokė tada, tai dabar visos yra linksmos. (Urbonienė, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208A/21.)

80–81. DAVATKŲ KILMĖ (MT. 3046B)

80. Kitą kartą, kada šv. Vincentas vaikščiojo ant žemės, nuėjęs pas vieną poną. Tas ponas klausiąs, kurį valgį pataisyti. Šv. Vincentas atsakęs, kad tą, kas jam yra mylimiausias. Ano boba galvoja, kas jai yra mylimiausias – anos pačios vaikas! Ir papjovė tą vaiką, išvirė ir pataisė strovą: vieną pusę išvirė, o antrą išnešė padėti. Tą išvirtą padėjo ponui su šv. Vincentu. Didžiai nusiminė ponas, kad savo vaiką papjovė. „Ką dabar darysim", – sako. Tai šv. Vincentas pasakė: „Atnešk žaliąją mėsą!" Ir pridėjęs prie išvirtos peržegnojo – ir stojos sveikas vaikas, ir labai gražios asabos. O taip ir velnias turėjęs prastą pačią, kumpanosę ir didžiai bjaurios asabos. Taip anas papjovęs, pusę išviręs, o antrą dalį žalią padėjęs ir pavadino šv. Vincentą. Taip ir padarė. Šv. Vincentas parėjęs sudėjo mėsas: išvirtą ir nevirtą į kupetą, peržegnojo, ir stojos sveika ir didžiai graži. Velnias vedėsi į peklą savo naują pačią. Ir velniams didžiai patiko tokia gražybė, didžiai tiko velniams. Ir lauke vaisiaus: pradėjo dėti kiaušinius, didžiai daug, be skaitliaus, ir po tam įperi, ir didžiai karštai įperi, matai buvusi užšaukta. Visi kiaušiai išperėjo, nei vieno kliuko neliko, ir išperėjo baisiai baisius vabalus. Numanykit, kad net pats tamsiausias ponas Liuciperis neapkentė, liepė jos vyrui išvežti ant žemės [ir] išbarstyti. Tas išbarstė ant žemės, kur tik įmanė. – Taip į vieną tarpą mirė turtingas ponas, o tas ponas turėjo būti į peklą parvestas. Ir prisakė tamsiausias ponas Liuciperis parnešti nuo žemės surinkus tuos perus. Ir tasai velnias, maišą pasiėmęs, ėjo ir ėjo per svietą rinkdamas, per miestus, miestelius. Ieškodamas nueina netoli Žemaičių Kalvarijos. Veizi – ant kalno Kalvarijos kryžius sukasi. Ir [kai] jis atėjo pas tą kryžių, apsistojo suktis. Jis mislija: „Kaip čia yra, kad tas kryžius sukos, o dabar nebesukas". Tai, maišą pakabinęs ant to kryžiaus gembės, įėjęs veizėti. Žiūri, kad vėjinė melnyčia, veizi, kad akmuo sukasi; o anas užmiršo, kad maišą tenai pakabino. Kai pradėjo malti, suktis smarkiai su tuo maišu: pakelia ir duoda į žemę, o tas maišas praplyšo. Kol skylė ankšta buvo, tol toli sprengė: lig Kulių miestelio, lig Tauragės, lig Švėkšnos – visur nusprengė, o kai didelė skylė praplyšo, tada ten pat su visu dugnu smuko ir smuko. Tokiu būdu davatkos prasidėjo. (A. Metrikis, 51 m.a., Šiemulių k., Kulių v., Kr. Užr. A. Valiuškis 1931.VII.5. LTA 322/180.)

81. Vienas kipšas vargo dienas naktis, o vis negalėdavo sugundyti vieno jauno klieriko. Kaip jis nesistengdavo, o vis tiek nieko nepešdavo. Liucipierius pagaliau

baisiai supyko ir suriko ant to kipšo: „Jeigu nesugundysi dabar to klieriko, tai aš tau užduosiu tokią bausmę, kokios niekam nedaviau". Velnias sumislijo taip padaryti: sugundyti klieriko šeimininkę, kad ji išvirtų klierikui savo vaiką, o klierikas jį suvalgys. Sykį išeinant klierikui į seminariją, klausia jo šeimininkė, ką išvirti pietums. Klierikas atsakė, kad jam išvirtų, kas jai mieliausia. Šeimininkė papjovė savo mylimiausią vaiką ir išvirė. Kai parėjo klierikas, šeimininkė atnešė ant stalo savo vaiko mėsą ir sako: „Atnešiau tau išvirus, kas man mieliausia". Klierikas klausia, ką ji čia išvirus. Šeimininkė atsakė, kad ji išvirusi savo mylimiausią vaiką. Klierikas surinko visus vaiko kaulus, aplipino mėsa ir vaikas atgijo. Taip ir nepasisekė kipšui klieriko sugundyti. Kai parėjo kipšas į peklą, Liucipierius užriko ant velnio ir pasodino ant sagono. Liepė tupėti ant to sagono, kol kas išsiris. Velnias perėjo vienus metus - niekas neišsirito, perėjo kitus - vėl nieko, pagaliau perėjo trečius ir išsirito tokie gyviai: pusė balta, pusė juoda. Velnias susikrovė juos į maišą ir išnešiojo (juos) peklos sagonus kurstyti. Vienus metus gerai kurstė, paskui jie pradėjo su velniais jodytis. Niekas nekurstė sagonų ir pradėjo dūšios iš katilo bėgti. Liucipierius pamatė, kad jau čia blogai. Jis liepė sukišti visas į maišą ir išnešti į Amerikos dykumas. Velniui benešant pro Lietuvą maišą, maišas prakiuro ir davatkos nukrito ant žemės. Taip atsirado davatkos. (Girkalnio v., Rs. Užr. Jonas Prakapas 1938. LTA 1552/253.)

82-93. MOTERS IR VELNIO GIMININGUMAS (MT. 3047)

82. Apie Raseinių ir Kalnųjų apygardą, seniai žemaičiai, kurie tebekrut [= tebegyvena] parvoršia[?], tai anie apsakė: „Atsulis 130 metų, Bakutis 111 metų ir Martins". Tai anie apsakė apie tą Diklių. Kurie gerai žino, sako, kad anas gimė netoli Girkalnio iš Pakalniškių kaimo, iš vargingų tėvų. Ale piemenį kaip praaugo ir išėjo ant slūžbos, svetimiems tarnauti, pas vieną gaspadorių Gicą, o paskui pas Jainauską. Ir taip buvo pas vieną pusę metų, o pas kitą dar metus galėjo išbūti per savo didelį kytrumą ir neapimtą mandrumą. Ir taip manboje[?], kaip tas bulius po svetimą bandą, kur dieną, kur kitą, po visą Girkalnio, Raseinių parapiją, mokydamasis darbų nuo raganų, nuo bjaurių bobų, kurios tą darbą gerai žino. O tai dėlto, sako tas pats Diklius, kad boba velnio galvą ant savęs turi ir dėl to anos greit gali blogai ir gerai padaryti. Ir dėlto tai sako: taip (kad) kitą kartą ėjo Kvaraba Dievaitis vienu keliu su savo tarnu ir rado ant kelio besipešant bobą su velniu. Taip Kvaraba Dievaitis tarnui įsakė tą urdemelį tarp anų perskirti, kad taip nesimuštų. Ir taip tarnui pasakęs nuėjo sau vienas keliu. O anas tarnas įsimaišė tarp bobos ir velnio, pradėjo skirti, gadyti anuos. Ale tundai bobos, įniršusios iki pentinų savo, nenorėjo ano klausyti, ale dar ant to tarno didžiu piktumu šoko aną smaugti už tatai, kad ans čia kišas ing jų tarpą. O tas tarnas ėmė, turėdamas tą galybę ir valdžią nuo Kvarabos Dievaičio, supykęs ant vienos ir ant antros, nutrolino abiem galvas už tatai, kad ano neklausė. Ir paliko beklakšančius negyvus. O patsai tarnas, padaręs taip, pasivijo savo Kvarabos Dievaitį. O kada prisivijo (arti) ir [Dievaitis] paklausė: „Kas ten dėjosi?" - „Abiem galvas nusukiau". - Taip čia vėl Kvaraba Dievaitis sudraudė tą savo tarną už negerą darbą ir liepė, kad kuo veikiausiai nubėgtų atgal ir galvas joms uždėtų, ir kad anie gyvi vėl sau būtų, kaip kad buvo. Ale tas tarnas, iš to savo greitumo, pakeitė galvas iš netyčių: ir taip bobos galvą uždėjo ant velnio, o velnio ant bobos. Ir tuojau anie sukilo sveiki taip, kaip ir buvo. Je, taip tas Diklius sakė: matęs savo akimis tą bobą, kad ana buvo netoli Šatrijos kalno ir ten trobelę sau turėjo. Ir buvo ant veido juodai raudona, nosis užkumpusi, pryšakiniai dantys ilgesni, pati stora kaip terluks (vicbus). Ir dar ilgai po to gyveno ant svieto. Ir ana kuo pirmiausia buvusi ant visų raganų ragana. Ir dar

daug iš anos vaikų užgimė ant svieto. Dėl to kurie buvo iš anos pamilijos, tų bobų velniai labai saugojos ir bijojo. Ir taip tas Diklius tankiai kalbėdavęs apie tas bobas dėl to, kad ans labai gerai apie anas žinojo ir anas matė. (Dom. Tvardus, Rudnių k., Girkalnio v., Rs. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1888. LMD I 1000/464.)

83. Kitą kartą, kad Pons Jėzus su savo apaštalais vaikščiojo ant svieto žmones mokydams, tai tada vis būdavo užsakyta, į kurią vietą jis ateis pamokslų sakyti. Tai tada susirinkdavo ten žmonės pirm laiko iš visų pusių - bet žinoma, tą labiausiai darydavo moteriškos. Taip vieną kartą jau buvo žinia, kad ten ir ten per marias jau atvažiuos čia su laivu Pons Jėzus pamokslų sakyt. Ten moterys susirinkusios ir laukė, bet velniai joms pavydėjo. Pirma norėjo taip pat jas nugandyt, nubaidyt, bet joms nieko nepadarė. Paskui ėmė jas stumti, mušti, moterys ėmė turėtis ir pasidarė ten didelis sujukimas ir kibela. Ponsdievs, atvažiavęs su laive, išlipo ant krašto, jau nor pradėt savo pamokslus sakyt, bet rand čia juos besimušant. Tuoj Pons Jėzus pasiuntė šventą Petrą: „Eik greitai ir perskirk juos ten". Švents Petras nuėjęs tuoj met velnius į šalį, moteriškom vėl paded, jos puol dar labiau ant tų velnių; met moteriškas, velniai puol. Švents Petras supyko, jis turėjo su savim kardą, ėmė ir nukapojo visiem galvas, - tiek tiem velniam, tiek tom moterim. Nuėjęs pas Poną Dievą ir klausiąs Ponsdievs: „Ar jau perskyrei?" Švents Petras sakąs: „Kad negalėjau ir nukapojau visiems galvas". Pons Jėzus sušukęs: „Aje, ką tu padirbai?! Eik greitai ir vėl uždėstyk visiems galvas". Švents Petras (nuo) Pono Dievo pergandints nubėgo, su skuba nebegalėjo nei beatrasti, katram kokią galvą uždėti. Kitai moteriškai uždėjo velnio galvą, kitam velniui moterišką galvą, retai kur pasitaisė uždėti moteriškai moteries galvą, o velniui velnio. Tai daugiau nuo to laiko ir dabar taip tebėra: katras vyrs gaun pačią, kur moteriškai moteriška galva, tai dėku Diev; bet katras gaun su velnio galva, tai tas gyvs pražuvęs. O kur velniam moteriškas galvas uždėstė, tos netur noro tekėt už vyro, tos į davatkas eina. (Juozas Stonys, Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1903.X.6. LMD I 332/10.)

84. Kitą kartą Ponas Dievas, Petras ir Jonas vaikščiodami po svietą pamatė, kad vienas velnias su boba mušas. Jonas pripuolęs prie jų ir su šoble nukirtęs abiem galvas. Petras tai matydams liepęs, tegul užded jiems vėl galvas. Jonas uždėjęs, ale pasiklydęs: bobai uždėjęs velnio galvą, o velniui bobos galvą. Taip gi ir dabar boboms yra velnio galva, už tai jos yra ir durnesnės už vyriškius, už tai ir priežodis yra: „Durns, kaip koks velns!" (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1281.)

85. Seniai seniai, tai buvo tais laikais, kada žmonės aukštyn kojom, vaikščiojo, ledas šildė, ugnis šaldė, tvoras kilbasom tvėrė, namus iš sūrio statė. - Vieną kartą šventas Petras asiširdijo ant bobų ir ant velnių, kad bobos su velniais susidėjo. Liepė savo slūgom nukirsti visom bobom ir velniam galvas. Slūgos ir nukirto jiems galvas. Paskui šv. Petras apsigalvojo, kad negerai padarė, nes be bobų svietas išnyks, ir liepė vėl galvas pridėti ir prigydyti. Slūgos skubindami sumaišė galvas: velniams bobų galvas uždėjo, o boboms velnių. Iš to dabar liko prijunkinys, sako: „Pusė bobos, pusė velnio" arba „Boba su velnio galva". (Kaz. Popakulis, 89 m.a., Eidymieniškės k., Apsos v., Bs. Užr. Vyt. Popakulis. LMD III 115/13.)

86. Pakelėj buvo karčema. Toj karčemoj kuokinė. Joj šoko mergos su velniais. Tuokart ėjo Jėzus Kristus su apaštalais. Jėzus truputį atsiliko, apaštalai priėjo prie karčemos ir pamatė, kad mergos šokdamos su velniais griešija. Tai šv. Petras

užpykęs ėmė ir nukapojo visoms mergoms ir velniams galvas. Kiti apaštalai ir sako: „Padabok, kai barsis ant tavęs Jėzus, ką padarei". Tada Petras stvėrė greit ir pradėjo galvas lipdyt atgal. Bet beskubindamas sumaišė: uždėjo kai katroms mergoms velnių galvas, o mergų velniams. Galvos ir priaugo. Tai dabar užtat ir yra mergų su velnių galvom. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/415.)

87. Kai Kristus uliojo ant žemės, vieną kartą ėjo su šv. Petru ir užėjo vienon ūlyčion. Daboja - pulkas bobų baras ir paskui pradėjo muštis. Ir pamatė šv. Petras, kad tam bobų pulke yra ir tiek velnių, kiek bobų - anie jas sukusijo. Šv. Petras kai šoko, išsitraukė šoblę ir nukapojo bobom ir velniam galvas. Kristus pradėjo bartis ant šv. Petro: „Ką tu, - sako, - padarei? Ne tavo dalykas anas baust. Čia taip reikėjo, kad anos susibartų. Uždėk vėl visiem galvas". Šv. Petras skubom uždėjo, uždėjo bobom ir velniam galvas, Kristus papūtė - galvos ir prigijo. Iš greitumo šv. Petras neatrinko, kur bobų, kur velnių galvos ir uždėjo katros katriem pakliuvo. Tai katrom bobom pakliuvo velnių galvos, tos ir nesgadnos - pasiutę. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.VII.15. LTA 978/204.)

88. Kartą Dievas su šv. Petru ėjo pasivaikščioti. Beeidami pamatė, kad velnias su boba pešasi. Dievas liepė Petrui perskirti. Petras skyrė, bet negalėjo, nes juodu buvo susikabinę į plaukus ir rovėsi. Petras nuėjo pas Dievą ir pasakė, kad negali perskirti. Dievas dar liepė eiti ir perskirti. Nuėjęs skirti ir netekęs kantrybės, paėmęs kardą nukirto abiem galvas. Atėjo pas Dievą ir pasakė, kaip perskyrė. Tada Dievas liepė eiti ir uždėti galvas. Petras, nuėjęs uždėti galvas, per klaidą nepataikė: velnio galvą uždėjo bobai, o bobos - velniui. Todėl ir dabar sakoma, kad boba yra pasiutesnė už velnią. (M. Ivanauskienė, 80 m.a., Lazdijų m., Sn. Užr. A. Seškevičiūtė. LTA 449a/114.)

89. Vieną kartą labai seniai buvo iškilęs tarp bobų ir velnių karas. Mušėsi mušėsi ir nei viena, nei antra pusė nenori nusileisti. Dievas sako šv. Petrui, kad jis nueitų juos perskirti. Nuėjo šv. Petras skirti. Skyrė skyrė, pagaliau supykęs sako: „Kad jūsų negaliu perskirti, tai bus blogai". Tuoj šv. Petras nukapojo visiem velniam ir bobom galvas. Nuėjo namo, Dievas klausia: „Ar jau tu perskyrei?" - „Perskirti neperskyriau, bet visiem galvas nukapojau". Dievas sako: „Bėk greičiau ir galvas uždėk!" Nubėgo jis ir beskubėdamas sukeitė galvas. Taip ir išėjo: katrai bobai kliuvo velnio galva, ta ir pikta kaip velnias, o kuriai savoji, ta ir paliko kokia buvusi. (Urbonienė, 60 m.a., Šiaulėnų m., Šl. Užr. V. Mikalčius 1932.II.1. LTA 368/190.)

90. Kartą ėjo Kristus su šv. Petru ir pamatė velnią besimušantį su boba. Kristus ir sako šv. Petrui: „Eik ir perskirk!" Šv. Petras nuėjo ir abiem nuėmė galvas. Kai šv. Petras sugrįžo, Kristus klausia: „Ar perskyrei?" Šv. Petras sako: „Taip, nuėmiau galvas". - „Negerai padarei, - sako Kristus, - eik atgal ir uždėk!" Kai šv. Petras nuėjo uždėti galvų, tai galvos buvo susimaišiusios ir jis nebegalėjo išskirti, katra galva bobos, katra velnio. Taip ir sukeitė: velnio galvą uždėjo bobai, o bobos galvą uždėjo velniui. Ir dabar bobos su velnio galva yra baisiai pasiutusios. (A. Rimkus, Upynos m., Tg. Užr. M. Čilvinaitė. LTA 290/52.)

91. Vieną kartą Dievas su šv. Petru vaikščiojo po žemę. Beeidami pro trobelę, išgirdo didžiausią riksmą. Dievas liepė eiti Petrui pažiūrėti, kas ten dedasi. Petras

įėjęs nepažino, kad velnias, pasivertęs moteriške, barasi su gyvenančia trobelėje moteriške. Petras išėjęs pasakė Dievui ką matęs ir ką girdėjęs. Dievas liepė Petrui eiti ir nukirsti jiems galvas. Petras įėjo, nukirto jiems galvas, bet išėjęs tarė: „Negerai padarėm: vaikai verkia, šaukia, netekę savo motinos". Dievas pagalvojęs, pagalvojęs ir sako: „Eik ir atgaivink! Uždėk galvas joms ir vėl bus gyvos". Taip ir padarė (nuėjo), bet beskubėdamas uždėjo ne tas galvas, mat apkeitė: velnio galvą uždėjo moteriškei, o moteriškės - velniui. Taip ir pasiliko, ir pasidarė vėl gyvos. O tos moteriškės buvo piktos, mušėsi, pakaušius lygino viena antrai. (J. Valčiukienė, 56 m.a., Varvalių k., Kelmės v., Rs. Užr. J. Valčiukas 1931.IV.26. LTA 368/55a.)

92. Tas buvo labai seniai. Šv. Povils sumislijo, kad reik išnaikinti velnius arba piktas dvasias. Nuėjo pas Dievą ir sako: „Visagalis Viešpatie, kam reikalingi yra velniai? Juk anie nieko gero nepadaro, o tik žmones gundina ir traukia į pragarą. Reik anuos nugalabyti". Dievas nusišypsojo ir atsakė: „Tai nugalabyk, jeigu anų neapkenti". Apaštals nužengė ant žemės, surinko didelį būrį moterų: mergų, davatkų ir traukia į peklą. Mat moteriškos paklusnesnės ir velniai anų daugiau bijo, negu vyrų. Velniai, pajutę atžygiuojant šv. Povilo kariuomenę, baisiai išsigando. Pekloj kilo didelis triukšmas. Nebežino velniai, ką reikia daryti. Paskiau velnių viršininkas sugalvojo mandrumu iš bėdos išsisukti, ištrūkti. Susirinko visi velniai su įvairiais instrumentais ir eina grajydami pasitikti apaštalo kariuomenę. Išgirdusios lengvabūdės mergos grajijant, pradėjo šokti, suktis, užmiršo, ko anos atėjo. Pradėjo šokti ir velniai, ir šoko visi: velniai su mergoms, mergos su velniais. O Povils žiūrėjo ir laukė, kas bus. Ale paskui pritrūko kantrybės ir pradėjo kapoti su mečium galvas, nežiūrėdamas, kam kliūva: ar velniui, ar jo paties kareiviui-davatkai. Po kelių minučių gulėjo visi šokėjai be galvų. Šv. Povils, bekapodams galvas, baisiai sušilo ir atsistojo pagal medį pasilsėti. Pamatęs, kad taip pat ir mergos guli be galvų, apaštals nusigando ir mislija: „Kad velnius išnaikinau, tai gerai, bet ką aš padariau su tom nekaltom moteriškom?!" Tuo tarpu atėjo Dievas ir klausia: „Ką čia, Povilai, taip galvoji? Ar velnių gailies?" - „Velnių tai aš negailiu, - atsakė šv. Povils, - tik man gaila tų nekaltų moteriškų". - „Pasprabavok pridėt anoms galvas, - patarė jam Dievas, - gal atgis". Šv. Povils pamėgino vienai moteriškai pridėt galvą, ta atsigijo. Tada apaštals metė burnosą ant žemės ir valy dėti galvas prie kūnų. Ale iš didelio greičio sumaišė šventasis velnių galvas su moteriškų galvoms, didesni stuomens [gavo] moteriškų galvas, (su) mažesni [velnių]. Po valandos visi šokėjai buvo gyvi, ale kitoki, negu pirmiau. Velniai turėjo moteriškų galvas, todėl buvo gražesni. Ale užtat moteriškos retai kuri turėjo savo galvą. Nuo to laiko daug moteriškų nebėra tokios gražios, kokios buvo prieš tą atsitikimą. (P. Penikas, Paskerdinės k., Kelmės v., Rs. Užr. D. Penikas. LTA 552/753.)

93. Viena moteriškė išėjo grybauti. Tame miške kartu grybavo toks ponas, labai gražiai apsitaisęs. Tai buvo velnias, pasivertęs žmogumi. Jie abu ir grybauja. Bet tas velniūkštis vis užeina pirma tos bobos ir išrenka kur geruosius grybus. Šita boba ir nebeprisirenka grybų. Jai taip, kaip viena grybaudavo, tai ir labai sekdavosi grybaut, parsineš pilną didelę kašelę. O dabar kur tik ji nori eiti, tai ir tas kipšas vis priekin jos užeina. Galop šita moteriškė ir labai perpyko. Ji pradėjo kibti prie velnio. Iš pradžios dar nelabai, bet paskui kai pamatė, kai jis vis neina iš priekio, tai ir iš viso susimušė. Ir pradėjo taip muštis, kaip kad mušasi kokie girti, labai supykę. Kiti velniai, būdami pragare, visa mato, kas čia dedasi. Jie, į tai žiūrėdami, išėjo iš kantrybės. Liucipierius ir siunčia vieną velnią juodviejų išskirti. Tas greit nubėgo ir atrado juos besimušant. Jis pradėjo juos skirti. Bet kai velnias

nustoja muštis, tai boba prilenda, o kai nustoja boba, tai velnias prilenda. Tai tas velniūkštis ir neišskyrė jų. Jis nebežino, kas ir daryti. Dabar jis, paėmęs kirvį, nukirto abiem galvas, tuomet tai nustojo jie abu muštis. Dabar jis apsidžiaugė, manydamas, kad jis labai gerą darbą padarė. Ir nurūko kaip dūmas vėl į pragarą. Nubėgęs į pragarą pasigyrė, kad juos užmušė abu, kad jiem abiem galvas nukirto. Liucipierius sako: „Ką tu padarei? Jis mums grybų nors atnešdavo, o jūs visi tingit eiti grybauti. (Ir vis tiek daug grybų atneša.) Tai kas, kad ir jis kvailas, bet jis mums naudingas. O tai moteriškei namie maži vaikai, tėvas vienas namie likęs nemokės, kaip su vaikais apsieiti". Dabar Liucipierius siunčia vieną velnią ten, kur jie mušės, ir sako: „Eik tu, daktarai, gal (maž) kaip [nors] jiems galvas uždėsi, man vis tiek jų abiejų gaila". Velnias-daktaras ir nuėjo. Radęs liemenius ir galvas, pradėjo lipdyti. Bet jis visai nežiūrėjo į liemenius, kuris kieno yra, ir priklijavo velniui bobos galvą, o bobai velnio galvą. Tas velnias, jo velnio liemuo, tai ir nurūko į pragarą. O boba, parėjusi namo su velnio galva, visa mislija kaip velnias. Tai nuo tos bobos ir paplito bedievybė: ji pradėjo gundyt savo vaikus ir kitus žmones, kad netikėtų į Dievą, kad jo visai nėsą. (K. Butkus, 80 m.a., Daržynių k., Daugailių v., Ut. Užr. G. Stasiulionytė 1933.IV.23. LTA 421/40.)

94-96. KITATAUČIŲ GIMININGUMAS SU VELNIU (MT. 3047A)

94. Ėjo Ponas Jėzus su šv. Petru keliu. Eidami jie pamatė, kad mušasi žydas ir velnias. Tuomet Jėzus tarė Petrui: „Eik ir išskirk tuos du peštukus". Šv. Petras nuėjo, bet išskirti jų niekaip negalėjo. Tada šv. Petras paėmė ir nukirto jiems galvas, ir paliko. Atėjo šv. Petras pas Jėzų ir sako: „Nieko negalėjau jiems padaryti, tada paėmiau ir nukirtau jiems galvas". – „Taip negalima, – eik ir prilipdyk jiems galvas", – tarė Jėzus. Petras nuėjo, rado juos, paėmė ir prilipdė jiems galvas. Bet, lipdydamas galvas, Petras apsiriko: žydo galvą prilipdė velniui, o velnio – žydui. Velnias greitai nubėgo pas Poną Jėzų ir sako: „Šv. Petras man prilipdė ne mano, o žydo galvą". Jėzus jam nieko neatsakė. Jėzus eina toliau ir sutinka žydą, ir sako jam: „Žydeli, ne savo galvą turi!" Žydelis išpešė kuokštą plaukų iš galvos ir sako: „O, tai mano znokas". Dabar Jėzus nusprendė, kad žydas už velnią yra protingesnis. (V. Majauskas, 67 m.a., Kasčiukiškių vk., Žąslių v., Tr. Užr. A. Alkovikas 1937. LTA 1555/124.)

95. Senų senovėje nežinia už ką susiginčijo velnias su lenku. Dievas, matydamas tokį smarkų ginčą tarp velnio ir lenko, liepė angelui eiti ir perskirti. Angelas visaip mėgino perskirti, bet negalėjo. Tada angelas, išsitraukęs kardą, nukirto abiem galvas ir grįžo pas Dievą. Dievas paklausė: „Ar perskyrei velnią su lenku?" Angelas atsakė: „Negalėdamas perskirti, nukirtau abiem galvas". Dievas sušuko: „Ką tu padarei? Eik greičiau ir uždėk jiems galvas!" Angelas, atbėgęs iš greitumo, nė nepastebėjo, kai velnio galvą uždėjo ant [lenko] kaklo, o lenko galvą ant velnio kaklo. Tik tada juodu patenkinti išsiskyrė. Nuo to laiko lenkai yra blogi ir klastingi. (J. Pečiulis, Vidugirių k., Lazdijų v., Sn. Užr. A. Pupka 1933.III.15. LTA 445/34.)

96. Seniai, seniai, kai dar Jėzusas an žemės vaikščiojo, ajo jis rozų su šv. Petru prie Žuvinto ažerų. Tuomroz prie ažerų važiavo guogas, – tep dzūkai marijampoliečius, kapsus vadina, – vežė parduoc in Simnų malkų. Apė ažerų aplinkui buvo balos, tai jis nežinodamas kelio bijojo, kad kur neinklimptų. Važiuoja, važiuoja guogas ir suscinka velnių. Nuzdziougė jis, kad velnias jį dar galės gerai išvesc. Nu, jir pradėjo velnias jį vesc. Vedė, vedė, ogi žiūro – kad jou jį tep invedė, kad jokiu rodu negałės išvažiuoc. Dar guogas kad perširdo an velnio, acivertė botkai-

cio storgalį jir davai velnių ūbyc. Velnias irgi nenusilaido, tai jir pradėj abudu kantupycis. Jėzusas visų čėsų ajo paskui jir žiūrėjo, kad guogas važiuoja ty, kur velnias liepia. Dar pamatys, kad velnias su guogu kutniuojas, liepė šv. Petrui aic jubs perskyrc. Atėjo šv. Petras pas juos ir liepia skyrcis. Ali jir velnias, jir guogas buvo tep inširdį, kad nei bemislino skyrcis. Dar mato, kad gražumu negałės jų sutaikyc, o nesutaikius nesnori gryšč pas Jėzusų, ba tas ant ruros lieps aic, tai jis išsitraukė šoblių ir nukirto abiem galvas. Tadu grįžo pas Jėzusų jir pasakė, kad jou perskyrė. Jėzusas, šv. Petru neusicikėdamas, klausia: „Tai kap tu juos perskyrei?" Šv. Petras atsakė: „Ogi galvas nukirtou". Kap cik tep pasakė, tai kap jėmė an jo Jėzusas rėkc, kap jėmė rėkc, kap jis gałėjo galvas kapoc, jo nepasklausys. Išrėkė, išrėkė jir liepia aic, jir vėl uždėc abiem galvas. Ne kų daris - turi klousyc. Sugrįžo šv. Petras, uždėjo vienam galvų, kitam galvų jir ais atgal, ogi žiūro, kad jis apsimilino: guogu uždėjo velnio galvų, o velniu guogo. Suko suko galvų, kas jam daryc: ar sakyc Jėzusu, ar ne, - jas lieptų atmainyc, ali jis vis ciek negałėt. An galo jir sumislino Jėzusu nesakyc: vėl goutų rėkc. Tai tep jir liko - guogas su velnio galvu, o velnias su guogo. Tai dar guogas ka velnias: visur jo turi lankcis. (Tarmiškai.) (A. Berčiūnas, 57 m.a., Atesninkų k., Simno v., Al. Užr. A. Berčiūnaitė 1936. LTA 774/78.)

97-103. KITATAUČIŲ IR JŲ YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3049, PLG. *1870)

97. Sumanė Dievas padaryti lenkus ir lietuvius. Atsinešė Dievas juodų ruginių miltų ir kvietinių baltų, valcevotų miltų. Iš ruginių miltų užminkė tešlą ir iš tos tešlos sulipdė žmogų, ir pavadino lietuviu. Paskui vėl užminkė iš kvietinių miltų tešlą, sulipdė žmogų. Sulipdęs jį visokiom kraskom išmaliavojo, kad būt gražesnis. Numaliavojus jam lenką, atbėgo šuo ir prarijo lenką. Dievas paėmė drūtą ir ilgą pagalį ir pradėjo vytis. Vijosi vijosi ir negalėjo niekaip privyti. Šuva uždusęs ir nudvėsė. Paskui pakilo tvanas ir išnešiojo kaulus po visą kraštą. Iš tų kaulų pasidarė daugybė lenkų. (Užr. K. Stanikūnas 1920.XII.27. LTA 613/218.)

98. Kitą kartą buvęs vienas žmogus su labai gera galva, su dideliu pilvu ir su labai tvirtom kojom. Ką jis ten padaręs kitiem žmonėms, tie jį apsūdiję vežiot po svietą, už kojų pririšus. Tai daugiau kai jį čia vežę per Lietuvą, per Kuršą į Maskoliją, tai jam per Lietuvą vežant galva nutrūkus, per Kuršą - pilvas iškritęs, o per Maskoliją - ir kojos nubaigusios trūkt. Tai užtai dabar lietuvių gera galva, latvių dideli pilvai, o maskolių stiprios kojos. (I. Petruitis, Jauneikių k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas LTA 1208B/1325.)

99. Dievas su šv. Petru ėjo keliu. Užėjo arklio mėšlą ir Petras paspyrė koja - ir iš mėšlo iššoko raudona rubaškėle maskoliokas. Nuo to ir atsirado anie, jų pirmiau ant svieto nebuvo. Ir dabar anie nešioja raudonom rubaškom (marškiniais) ir juos vadina „Kumelės krauju". (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.7. LTA 987/270.)

100. Kai vedė Kristų mūčelnykai nužudyt ant Kalvarijos kalno, pakelėj maskoliai pjovė lentas. Jiem pagailo Kristaus, šoko su bartom, kirviais ir nukapojo mūčelnykams galvas - norėjo atgint Kristų. Tada Kristus pasakė jiem: „Būkit jūs per amžius razbainykai ir vagys". Nuo to čėso maskoliai ir liko vagimis. Anie vagia taip ką sukliudydami, tai ir pačios taip negali geruoju pasiimt, ale vagia. Jeigu jau maskolis čėsnas, tai nors pačią turi vogt. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.VII.15. LTA 978/203.)

101. Žmonės seniau nei dienų, nei valandų nežinojo. Šv. Tėvas sušaukė visus dvasininkus ir jiems sustatė kalendorių. Prie Rymo yra upė. Priėję upę, dvasininkai nusiavė čebatus, tik ruskių popas buvo su vyžom ir pakol jas nusiavė, jau tie buvo [toli] nuėję. Kol kojas nusiavė, per tą laiką praėjo trys dienos, ir pakol nuėjo, praėjo dešimt dienų. Ir nuėjo trylika dienų vėliau Ryman. Užtat rusų kalendorius ir eina trylika dienų vėliau. (J. Sodarskis, 50 m.a., Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1419/20[344].)

102 (žr. Mt.*1638). Kitą kartą kryžiauninkai žydai norėjo Poną Jėzusą čystai nukryžiavoti, keturiom vinim prie kryžiaus prikalti. Bet ten pasitropijęs būti čigonas, tas ir pavogęs vieną vinį, tai trim beprikalę Poną Dievą. Tai už tai dabar čigonui valia vogti. (Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1509.)

103 (žr. Mt.*1867A). Vieną kartą atėjęs Jėzus žydų suėjiman. Žydai Kristų visaip šidijo. Ir dabar pamatę, kad Kristus ateina, anie pavožė žydelką po kubilu. Pilotas ir paklausė Kristų: „Kad geras esi Dievas, atspėk, kas yra po kubilu?" Kristus sako: „Kiaulė su dvylika paršiukų". O žydai juokias, sako: „Ką gi anas atspės!" O kai atvožė, ir išropojo degloji. Nusigando pamatę kiaulę su dvylika paršelių. Pirma anie valgė kiaulieną, nuo to laiko žydai jos nebevalgo. (J. Sodarskis, 50 m.a., Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1419/20[337].)

104-106. PONŲ (BAJORŲ) SUTVĖRIMAS (MT. 3050, PLG. *1871)

104. Kai Dievas tvėrė svietą, tai sutvėrė žmones iš prasto molio. Pamatęs, kad visi bus lygūs, pamislijo, kad reikia ir šviesesnių, ir baltesnių, ir dalikatesnių. Tai primaišė kvietinės tešlos, kad keletą ponų sutverti. Tam čėse Dievas nuvėjo pasilsėt, o kalė įpuolusi suėdė tešlą ir išlėkė. Lakstydama išmėtė po miškus ir laukus. Kur numetė po obele, tai tas pan Jablonski, katrą ant akmenio – Kaminski, kur po lazdynus – Leščinski, kur ant tilto – Mostovič, kur po egle – tai Jaloviecki ir t.t. Kur tik yra [tokios] pavardės, tai vis iš tos [tešlos] paeina. Paskui Dievas rado visus bajorus stovinčius, o vieną teberado kalės išmestą tebegulintį. Tada Dievas pasakė: „Avėk-drėk!" [Šalin, mėšle!], – ir iššoko vokietis. (Baltrus Aleliūnas, Maženių k., Velykių p., Pn. LMD I 809/8.)

105. eniau, kada žmonija paėjo iš Adomo ir Ievos, tai visi buvo vienodo tamsaus luomo, nebuvo kam vergauti ir kam ponavoti. Tai aš papasakosiu, kaip atsirado bajoras. Žinoma, bajoras yra iš geresnės medžiagos, negu mužikas, tą ir faktai parodo, pvz., bajoras valgo piklevotą duoną, uogienę, paukštieną, negali sunkiai dirbti ir pan., o mužikas visai kitoks: jis valgo rūgščiai, sūriai, pakenčia šaltį, gali sunkiai dirbti, kietoj lovoj miegoti. „Tiesa tiesa, bravo, kur razumas – tai jis viską žino, pravda, prašom toliau sakyt". [Besiklausančio bajoro pastaba.] Tai, gerbiamieji, Dievas viską sutvėrė, tik bajoro ne. Tai labai daug priviso varlių, ten apie Varšuvą, tai per varies niekas negalėjo gyventi. Tada Dievas paliepė šv. Petrui, sako: „Petrai, eik sutverk bajorą!" Petras nužengė iš dangaus ant žemės, susikalė tokį lovį, kaip dabar cementą maišo, paėmė maišą pačių geriausių keturių nulių miltų, – ne taip kaip mužiką iš molio kad sutvėrė. Primaišė pilną lovį. Tik išgirdo, kad danguje didžiausias triukšmas. Tai jis paliko ir nulėkė ten numalšinti: mat visokių ten priėjo per tą laiką, kai jo nebuvo. Paskiau jis sugrįžo numalšinęs, žiūri, kad lovy nėr nė biškio košės. Kad užpyko, nežino nė ką daryt. Žila kiaulė sukinasi. Jis pagavo lentgalį, kad pradėjo duot jai per šonus. Tik kad pradės kristi barzdočiai su kalnierčikais, lekerkom, tik kiaurais klynais. Pirmiausia iškrito grafas

Oginskis, Kontrimas, Želigovskis, Pilsudskis ir t.t. – „Tfu, durniau!..“ (J. Martišius, 24 m.a., Meiliškių k., Grinkiškio v., Kd. Užr. J. Martišius 1934.II.2. LTA 527/21.)
[Nr. 106: *fabula obscena.*]

107–109. AMATŲ IR JŲ YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3056)

107. Senovėje, kada Dievas sutvėrė pasaulį, liepė susirinkti visiems žmonėms, kad paskirtų kiekvienam kokį amatą. Suėjo žmonės aplink Jo sostą ir laukia Dievo ateinant. Dievas atsinešė su savim du maišu, kuriuose buvo sukrauti visi žmonių amatai. Atidaręs maišą, ėmė skirti kiekvienam iš eilės kokį [nors] amatą. Priėjo vienas žmogus, kuris turėjo didelę nosį. „Tu, – sako Dievas, – būsi raštininkas“. Priėjo kitas žmogus, kuris turėjo ilgas kojas. „Tu, – sako Dievas, – būsi amatininkas“. Paskui priėjo tas žmogus, kuris turėjo ilgas rankas. „Tu, – sako Dievas, – būsi vagis“. Ir taip tą, kuris turėjo ilgą liežuvį, paskyrė advokatu, kitą – artoju ir taip kiekvienam paskyrė kokį nors amatą. Bet vienas žmogus, kuris buvo pasislėpęs už sosto, verkdamas atėjo ir prašė Dievo: „Dievuli, visiems paskyrei amatus, o aš ką veiksiu?“ Abudu maišu buvo tuščiu, todėl Dievas liepė žmonėms sugrįžti ir kiekvienas turėjo savo amato truputį atiduoti: tas, kurs turėjo ilgas kojas, davė jam kojos pusę; tas, kurs turėjo ilgą liežuvį, davė jam gabaliuką liežuvio. Kiti taip pat, visi po truputį jam visko davė. Tada tas žmogus tarė Dievui: „Dievuli, dabar mano amatas yra geriausias iš visų ir todėl aš būsiu agronomas“. Iš to ir kilo agronomai. (M. Kelmelytė, 27 m.a., Veisėjų m., Sn. Užr. H. Židžiūnaitė. LTA 449b/59.)

108. Adomas ardamas išvaręs pirmą vagą ir atsisukęs pažiūrėt. Pamatęs, kad ta vaga pilna prikritus visokių paukštelių, vabalėlių ir kirminėlių. Nusigandęs mislydams: „Tai ką aš valgysiu, ką tie gyvulėliai?“ Ir storojosi daugiau ir daugiau užarti. Nuo to (už tai) ir dabar kiekvienas žmogus storojas, rūpinas daugiau į savo pusę užsidirbti. Adomui atsižiūrėjus pripuolė gundymas, lokamstva, – kad ne taip, tai būtų jam vienos vagos užtekę, ir mum būt mažiau tereikėję. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1220.)

109. Dievas dalijo poras. Visų stonų vyrams vis davė pačias ir dar dvi moteriškos liko. „Tai dabar pakvieskit dvasiškius“, – sako Dievas. Kai pasakė dvasiškiams, tai pirmasis pribuvo rabinas. Tai Dievas davė [jam] pačią ir sako: „Ženykis, kiek nori kartų!“ Antras pribuvo popas, tai jam Dievas atidavė paskutinę moteriškę ir sako: „Duodu tau paskutinę pačią, ir kai šita mirs, tai kitos gauti negalėsi“. O kai pasakė kunigui, kad eitų pačios paimti, tai anas tuo kartu gėrė arbatą. Kai pasakė, tai anas nesiskubino, bet ranka numojo ir sako: „Paspėsiu...“ O kai arbatos atsigėręs nuėjo pas Dievą pačios, tai jau nerado nei vienos moteriškos. Todėl ir dabar katalikų kunigai neženoti. (Elž. Rūkštelytė, 37 m.a., Salako m., Zr. Užr. ji pati 1938.VIII.12. LTA 1713/129.)

110–112. DIEVAS MOKO ŽMONES DARBUS DIRBTI (MT. 3057)

110. Senelis eidamas pamatė artoją, su jaučiais beariantį vieną vagą per visus laukus ir atgal dyką arklą nešantį į antrą galą. Senelis pamokė pasitaisyti verstuvę ir iš abiejų galų arti. Atėjęs į namus, [senelis] atradęs mergelę beaudžiančią: be nyčių, be skieto, per gijas su pirštais ataudus bekaišiojančią. Senelis ją pamokė, kaip pasitaisyti nytis, skietą, šaudyklę (šautuvą) ir t.t. Po kelių dienų senelis, sugrįžęs pas artoją, paklausė: „Kas tave, vaikel, išmokė taip gražiai arti?“ Jis atsakė: „Anądien toks senelis apsistojo ir pamokė, labai jam dėkui“. Senelis jam pasakė:

„Ir dirbai, ir atilsį turėsi". O nuėjęs pas tą mergelę paklausė: „Kas tave, vaikel, išmokė taip gražiai austi?" Ji atsakė: „Ogi aš pati". Senelis jai pasakė: „Dirbsi, dirbsi ir neturėsi atilsio". (Slančiauskas (tėvas), Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas LTA 1208B/1481.)

111 (+ Mt.*758). Kai seniau Dievas vaikščiodavo, užėjo į vieną kaimą, įėjo į tokią trobą, kur mergaitė audė. Ir tik per vieną sykį iššaudavo, ir nupjaudavo, ir vėl iš to pačio galo. O Dievas, pasivertęs seneliu, įėjo į gryčią, pagarbino, priėjo prie tos mergaitės ir sako: „Gražiai moki austi". „Gražiai", - atsakė mergaitė. Dievas sako: „Tik biškį negerai: kai iššauni vieną kartą, tai vėlek atgal", - ir pamokė, kaip reikia daryti. Mergaitė visus jo pamokymus išklausė ir buvo labai gera audėja. Paskum nuėjo į kitą gryčią, žiūri - kita mergaitė audžia. Irgi pagarbino, bet ta, rodos, negirdi. Senelis priėjo prie jos ir sako: „Gražiai moki austi". O ji sako: „Aš ir be tavęs žinau, kad gražiai". Dievas, nieko nesakęs, ir nuėjo. Ir išeidamas sako: „Kad tu ir visada nemokėtumei austi". Ir ta niekados neišmoko austi. O ta, kur paklausė, buvo labai gera audėja. Paskum pavasarį [senelis] eina per lauką, žiūri - tokį dirvoną [aria] žmogus ir su tokiais blogais arkliais, tie arkliai vos bepaeina. Ir sako: „Padėk, Dieve!" - „Dėkui", - atsakė biednas žmogus. „Ale kad tavo dirva varpučiuota". - „Kad Dievas duos, tai bus šiokie tokie rugeliai". Pasakė sudie ir nuėjo pas kitą žmogų. Žiūri - tas žmogus [aria] stainiais arkliais ir kad išdirbta žemė. Priėjo prie to žmogaus ir sako: „Padėk, Dieve! " Ir tas atsakė dėku. „Ale kad [gerai] tavo žemė išdirbta, - sako Senelis, - kad Dievas duos, tai čia gali būti labai geri rugiai". - „Aš ir be tavęs, seni, žinau, kad bus geri". Ir Senelis, nieko nesakęs, nuėjo. Kitą metą, kur su stainiais arkliais dirbo, nieko nebuvo rugių, tik kur Senelis perėjo, ten truputį buvo. Paskui jis [=ūkininkas] ir sako: „Kad būčiau žinojęs, tai būčiau tą senį po visą dirvą išvalkiojęs". O to žmogaus, kur buvo amžini dirvonai, tai buvo kuo geriausi rugiai. Ir tas žmogus praturtėjo, ir ant kitų metų buvo toks pat ūkininkas, kaip anas [turtingas] ūkininkas buvo. (E. Vaitkienė, Gudžiūnų bž., Kd. Užr. A. Vaitkus 1933.I.20. LTA 422/56.)

112. Dirbo seniau žmonės, bet rūbų neturėjo, o moterys buvo dykos. Pamačiusi Švč. Panelė liepė numesti paukščiams vieną gražų geltoną grūdelį iš dangaus. Pavasarį rado žmonės gražų grūdelį ir pamislijo, kad gal anas auksinis. Išdygo po kurio meto žolelė ir pražydo. Žmonės nežinojo dar, kas su juo daryti, bet Švč. Panelė parodė. Žmonės nudžiugo ir nuo to čėso išmoko liną daryti ir nebuvo nuogi. Paskui visi sėjo, o kad daug [darbo] su linais, tai Švč. Panelė padarė dėl to, kad bobos, būdamos dykos, daug pletkavoja - kai dirbs, nebeteks joms pletkavoti. (O. Mažiulienė, 48 m.a., Duokiškio bž., Kamajų v., Rk. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.12. LTA 1184/29.)

113-114. ŽMOGAUS AMŽIUS (MT. 3060)

113. Už ką gyvuliai neilgai gyvena? - Už tai, kad nuo jų nuimta metai ir atiduota žmogui. Kristus paskyrė visiems gyviems sutvėrimams - žmonėms ir gyvuliams - lygiai po 33 metus gyventi. Pirmiausia sako arkliui: „Tu gyvensi 33 metus, sunkiai dirbsi, daug neėdęs būsi. Už tat tavo bus garbingas gyvenimas - penėsi visą svietą, ir už tai dar gausi dažnai per nugarą botagu ar lazda". „Ai, - nusigando arklys, - Dieve, nuimk man desėtką metų! Vis tiek aš neištesėsiu taip sunkiai vargdamas". O žmogus išgirdęs sako: „Tai man, Dieve, šitą dešimtį pridėk". Kristus ir atidavė žmogui šitą dešimtį metų. Tada skyrė šuniui ir pasakė, kaip jam reikės gyvent - kad ir šalčiuose, blogam ore reiks namai pilniavot, lot ir

dar dažnai [būt] alkanam. Ir šuva prašo Dievą: „Numesk man, Dieve, kokį dvidešėtkį metų, gana man bus trylikos". Paskui žmogus vėl sako: „Tai pridėk man, Dieve, šituos metus". Dievas atidavė [žmogui] ir šuns metus. Paskui nolpa [=bezdžionė] ir ta vėl prašo, kad jai numestų kiek metų, ir jai nuobodus gyvenimas - o žmogus ir tuos susidarė. Dabar žmogus, kai gyvena ligi 33 metų, [tai] linksmas, jaunas, ramu jam gyvent - anas gyvena tada tikrą savo vieką, Dievo duotą. Apsiženijęs jau gyvena sunkiausias dienas: dirba kaip arklys, daug rūpesčių turi, daug atsakomybės - tada gyvena anas arklio metus. Paskui kai pasenėja, tai gyvena šuns metus: sulaukia vaikų, vaikai jį tiūkoja kaip šunį, rieja, nekenčia. Paskui jau gyvena nolpos amžių: užlindęs ant pečiaus čiūkso, apžėlęs, apaugęs plaukais kaip nolpa, visi juokias, šidija kaip nolpą. Kai žmogui atidavė gyvuliai savo metus, tai dabar arklys daugiau negyvena kaip 25 metus, šuva 13 metų, ale ir žmogus jų metuose nelaimingas. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.1. LTA 978/244.)

114. Dievas sutvėrė žmogų ir gyvį. Reikia gi paskirti, kiek katram gyventi. Žmogui: „Tu gyvensi 30 metų". O žmogus nekontentas - trumpa gyvent. Nuėjo Dievas prie arklio - ir tam 30 metų gyvent. „Bet, - sako, - tavim ars, važinės, užeis audra, paskui supančios kojas virvele, tave pames pabaly, o gaspadorius eis nuo lietaus pirkion". Tai arklys ir sako: „Man gana bus ir 10 metų". Pašoko mužikas: „Tai man tuos 20 metų!" Davė jam Dievas, jau mužikas turi ir 50 metų. Nuėjo Dievas pas šunį. Ir šuniui taip sako: „Gyvensi 30 metų. Tave ir lakins, ir penės, bet kai užeis naktis, išvarys lauk ir sakys: tu lakiok ir vaikščiok!" Šuva ir vėl apsiraudojo: „Man gana bus 10 metų". Mužikas vėl pašoko: „Tai man tie 20 metų!" Dievas davė ir šunies metus. Tai kai gyveni savo metus, tai linksma, gražu, o kai gyveni arklio metus, jau tau sunkiau. Gyveni šunies metus, jau tau sunku, jau tau ir bloga, - o tu durnas, tu niekam negadnas ir žėdnas nuo savęs teūžija. (M. Žuromskienė, 73 m.a., Bieniūnų k., Rimšės v., Bs. Užr. J. Aidulis 1935.V.7. LTA 724/23.)

115-121. KODĖL ŽMOGUS NEŽINO SAVO MIRTIES VALANDOS (MT. 3062)

115. Kitą kartą, kai Dievas vaikščiojo ant žemės, žmogus tvėrė kietinę tvorą. Dievas priėjo arčiau ir klausia: „Kodėl menką tvorą tveri?" Žmogus sako: „O kam man tvirtą tverti, juk aš ilgai nebegyvensiu - už savaitės mirsiu. Vaikai užsitvers, kokia jiems patiks". Dievas pagalvojęs sako: „Nuo tos valandos daugiau niekas nežinos, kada reikės mirti". Iš tiesų dabar niekas ir nežino. (E. Valčiukienė, 35 m.a., Lašinskių k., Kelmės v., Rs. Užr. Stepas Valčiukas 1938. LTA 1783/72.)

116. Eina Dievas, pasivertęs seneliu. Daboja - tveria žmogus smilginę tvorą. Dievas ir klausia: „Ką tu čia dirbi? Kam tu tveri smilginę tvorą?" - „Kam reikia drūtesnės, - sako žmogus, - kad aš ryt mirsiu". Tada Dievas žmogui taip padarė, kad anas savo smerties nežinotų, kad vis būtų ryt, ryt ir ryt. (Uršulė Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1488/416.)

117. Senovėje žmonės žinojo savo ateitį, gyvenimą ir mirtį. Tai buvo tie laikai, kada dar Dievas vaikščiojo ant žemės. Kartą Dievas, eidamas keliu, pamatė žmogų, kurs tvėrė tvorą iš šiaudų. Dievas priėjo prie jo ir klausia: „Kodėl tu, žmogau, netveri tvorą iš lentų, bet iš šiaudų?" - „Ogi kam aš tversiu lentų tvorą, jug už kelių dienų mirsiu". Iš to atsitikimo Dievas taip padarė, kad žmonės nežinotų savo gyvenimo ir mirties. (LMD I 851/2.)

118. Seniau, kai dar Dievas po žemę vaikščiodavo, žmonės žinojo, kada jie mirs. Kartą vienas žmogus (kadangi) žinojo, kad tuoj mirs, tvėrė tvorą kiečiais (dideliais piktžolės stiebais). Pro šalį ėjo Dievas ir paklausė: „Žmogau, kodėl iš kiečių tvorą tveri?" – „Mano gyvenimui užteks ir tokios", – atsakė šitas žmogus. Paskui šitas žmogus nuėjo į mišką ir visų savo medžių išsikirsti, nes nenorėjo kitiems palikti. Nuo to laiko Dievas padarė, kad niekas nežino, kada mirs. (O. Linkienė, 54 m.a., Bajorų k., Tauragnų v., Ut. Užr. A. Linka. LTA 545/103.)

119. Seniau žmonės žinodavo savo mirties valandą. Todėl prieš mirsiant niekuo nesirūpindavo, bet tik laukdavo mirties. Vieną kartą Dievas eina mišku ir pamato grytelę. Iš tos grytelės išeina žmogus, išskėlė skiltuvu ugnies ir uždegė mišką. Kai miškas įdegė, tada žmogus pastatė vandens puodą. „Ką čia veiki, žmogau?" – paklausė Dievas. Žmogus atsakė: „Vandenį šildau". Dievas vėl tarė: „Tai sukurk ugnį ir šildyk, kam gi visą mišką naikini?" Žmogus atsakė: „O ar man giminė koks, tas tavo miškas, – vis tiek aš rytoj mirsiu, tai kam man reikia jo?" Dievas pamanė ir tarė jam: „Na, jei taip, tai nuo šios valandos tu daugiau nebežinosi savo mirties valandos". Praslinkus kiek laiko, eina Dievas tuo pat keliu ir mato tą patį žmogų, ariant žemę ir medžius sodinant. Tada jis paklausė žmogaus: „Kam tu tuos medžius sodini?" Žmogus atsakė: „Išaugs miškas". Dievas sako: „O kam tau tas miškas? Tu jau labai senas ir gal greit mirsi, savo miško nepamatęs". Žmogus atsakė: „O kas žino, gal ir negreit?" – „Matai, – tarė Dievas, – kaip gera, kad nežinai iš anksto savo mirties, nes tavo miškas gal bus naudingas tavo vaikams". (Jasinskienė, 60 m.a., Rozalimo m., Pn. Užr. E. Maironytė 1927.IV.21. LTA 260/71.)

120. Gyveno senas senelis. Ir tas senelis pradėjo sirgti. Nuėjo pas gydytoją, gydytojas jam pasakė, kad už metų mirs. Baigdamas metus gyvent, senelis mano, kad greitai mirs. Nebedaug laiko liko gyventi, tada jis ir pradėjo naikinti savo ūkį, kad kitam nieko neliktų: iškirto sodus ir šiaip medžius, ant galo uždegė ir savo pirkią. Ir žiūri – pamatė ateina senas senelis. Ten buvo Dievas. Jį ir klausia: „Ką tu čia, žmogel, dirbi?" – „A deginu trobas, išnaikinau medžius". Tas senelis klausia: „Kodėl taip dirbi?" – „Aš rytoj mirsiu, kitam palikt nenoriu". Tada tas senelis jam atsakė: „O jei nemirtum, kaip tada gyventum, išnaikinęs trobas, ūkį?" Tas senelis jam sako: „Kad daktaras sakė, jog mirsiu". Kaip kartas ir nemirė. Tuomet nebegali gyventi, nieko netur. Tada naujai pradėjo statyti trobesius, taisyti ūkį, sodinti sodus. Žiūri – eina ir toks pat senelis, ir klausia: „Kam tamsta sodini medžius, taisai ūkį? Toks senas, juk nebeilgai gyvensi, tuoj mirsi". Tas žmogelis jam atsakė: „Nėr žinios, kada mirsi, o kad aš numirsiu, kitiems liks". (A. Baltrūnas, 40 m.a., Mackinų k., Utenos v. Užr. J. Baltrūnas 1933.IX.18. LTA 450/50.)

121 (plg. Mt. 672A). Viena boba buvo labai neturtinga, bet gera. Jeigu ji sutinka pavargėlį, tai ką turi, jam atiduoda, kad ir pati nevalgius lieka. Ji eidavo į mišką uogaut. Vieną kartą nuėjo į mišką ir sutiko gyvačių karalių. Jinai būtų nepažinus, kad ten karalius, bet buvo su aukso karūna. Jinai nusigando, norėjo bėgti, bet ir vėl susilaikė. Nežinodama kas daryti, nusimovė andaroką ir padėjo ant žemės. Gyvačių karalius padėjo karūną ant andaroko ir nubėgo. Jeigu ana boba būtų gyvačių karaliui ką nors dariusi, tai karalius būtų sužviegęs baisiu balsu, būtų subėgusios viso pasaulio kirmėlės-gyvatės ir būtų ją surijusios. Moteriškė pasiėmė andaroką ir tapo tuojau viską žinanti: kada ji ir kiti mirsią, kur yra turtai žemėse. Jos ainiai taip pat žinojo. Vieną kartą žmogus žinojo, kad jau greit mirs. Turėjo

daug miškų ir ėmė kirsti miškus, kad niekam neliktų. Jam bekertant atėjo Dievas ir klausia: „Kam tu kerti miškus?" Žmogus atsakė: „Tuoj mirsiu, tai kam aš kitam paliksiu?" Dievas atsakė: „Jeigu pavydi kitiems turto, tai nuo šio laiko niekas nieko nežinos ir net nežinos, kada mirs". (V. Ivonytė, 60 m.a., Šmuiliškio vk., Tauragnų v., Ut. Užr. P. Ivonis. LTA 450/79.)

122. KODĖL NUSIPRAUSUS ŠLUOSTOMA BURNA (MT. 3070)

Velnias Pono Dievo prašęs, kad jam tą žmogų atiduotų, katras burnos neprausęs einąs valgyt. „Ne, - Ponas Dievas sakąs, - aš tą atiduosiu, katras nusiprausęs nesišluosto". Velnias ėjęs tokio [žmogaus] ieškot, bet niekur tokio neapėjęs. Pamatęs: vienas, arklius ganydamas, burną prausiąs. Ėmęs jo arklius į iškadą ginti, bene užmiršiąs bumą nusišluostyti. Kada (matei) pamatęs, kad jau arkliai arti iškados, bėgąs rėkdams: „Tprus kur! Tprus kur!" O čia su marškinių rankove tik braukiąs per burną ir braukiąs, taip ir nusišluostęs. Taip velniui nieks ir neteko. (J. Močius, Šl. aps. Užr. M. Slančiauskas LTA 1208B/1552.)

123. LOTYNŲ KALBOS KILMĖ (MT. 3080)

Kitą kartą vienas ponas du mažutėliu vaikeliu uždaręs augino ir visiems, kas kada prie jų ėjo ar valgyt davė, buvo uždrausta myriu, kad niekas nė vieno žodžio prie jų [ar] su jais nesušnekėtų. Tie vaikai augdami patys ir pradėję kalbėti lotyniškai. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1894.III.13. LMD I 564/13.)

124-342. GYVULIŲ IR AUGALŲ SUTVĖRIMAS (MT. 3081-3245)

124-130. DIEVAS IR VELNIAS RUNGTYNIAUDAMI TVERIA GYVULIUS (MT. 3081)

124. Dievas, norėdamas vieversį sutverti, paėmęs molio gabalėlį ir metęs aukštyn. Molio gabalėlis virtęs vieversiu, nukritęs žemėn ir pradėjęs giedoti. Velnias, tupėdamas už akmenio, visą tą atsitikimą matė ir panoro padaryti paukštelį. Paėmė dumblo saują ir metė aukštyn. Dumblas nukrito atgal ir palindęs po akmeniu pradėjo kurkti, nuo ko ir pats velnias išsigando. Tai buvo rupūžė. (Z. Liumienė, Gataučių k., Linkuvos v., Šl. Užr. J. Liumas. LTA 598/27.)

125. Vieną kartą žmogelis sunkiai dirbo laukuose, jam net prakaitas per drabužius sunkėsi. Keliu ėjo Dievas, pasivertęs ubagėliu. Jis sako žmogui: „Padėk, Dieve!" Žmogus atsakė: „Dėkavoju" ir labai prijimnai su ubagėliu pasišnekėjo. Dievas sako: „Kad tau būtų smagiau ir linksmiau dirbti, aš tau padarysiu paukštuką". Ir Dievas, paėmęs molio šmotelį, nulipino paukštuką, išmėtė į orą ir sako: „Lėk, paukšteli, ir čiulbėk artojams, kada jie aria ar dirba žemelę". Ir molis pavirto vieversėliu, ir iškilęs ėmė čiulbėti. Tuo tarpu už akmens [pasislėpęs] velnias paėmęs dumblo, taipgi nulipdęs metė į orą, bet jo dumblas nukrito ir pavirto į rupūžę. (K. Babeckas, 64 m.a., Liubavo v., Mr. Užr. K. Venclova 1938.II. LTA 1446/12.)

126. Vieną kartą Dievas su dviem angelais ėjo paupiu. Jiems beeinant, atsirado prie jų ir vienas velnias, angelu pasivertęs. Dievas negalėjo atskirti, kuris velnias, kurie jo angelai, nors ir žinojo, kad su jais kartu yra vienas velnias. Tada Ponas Dievas padavė visiems po akmenėlį ir liepęs mesti tolyn. Angelų mestieji akmenėliai

pavirto gražiais pilkais paukšteliais-vieversėliais, o velnio - nukrito rupūže. Taip Ponas Dievas atskyrė velnią nuo angelų. Velnią pavarė, su angelais nuėjo toliau, o vieversėliai ir rupūžė paliko iki mūsų dienų. (J. Indriūnas, 85 m.a., Duokiškio bk., Rk. Užr. B. Zaleskis 1928.III.12. LTA 10b/118.)

127. Vieną kartą, jau labai seniai, vaikščiojo ant žemės Dievas su dviem aniuolais. Prisidėjo prie jų velnias, aniuolu pasivertęs. Dievas nežinojo, kuris jų velnias, ir liepė jiems mesti po akmeniuką. Aniuolų mesti akmeniukai virto kregždėmis, o velnio - varle. Taip ir rados varlė ir kregždės, o Dievas atskyrė nuo aniuolų velnią. (A. Mažiulis, 50 m.a., Žukliškės k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1927.VIII.10. LTA 10b/274.)

128. Velnias Dievui nepadėjo žmogaus sukurti. Velnias sukūrė tik rupūžę. Dievas susiginčijo su velniu. Dievas tarė: „Mano šokinės, o tavo rėplios!" Abu jie lipino vienokius padarus, bet iš Dievo pasidarė varlė, kuri šokinėja, o iš velnio rupūžė. (K. Balsienė, 78 m.a., Pilviškių m., Vk. Užr. P. Preikšas 1935.XII.10. LTA 752/34.)

129. Kartą paėmė Dievas gabalėlį molio ir išlipdė gražų balandėlį. Velnias, tatai matydamas, užsidegė pavydu ir nutarė sutverti dar gražesnį sutvėrimą. Paėmė gabalą molio, pradėjo lipdyti, bet niekas neišėjo. Supykęs metė molį į balą. Iš to molio pasidarė bjauri rupūžė. (L. Adaškevičius, Pn. aps., 1925.IV.17. LTA 43/38.)

130. Dievo sutvertieji paukščiai giedojo jo garbei giesmes. Velnias tuo pasipiktino, ėmė ir padarė žvirblį, kad šis jam pagiedotų ir žmonėms javus naikintų. Žvirblis užtat ir bijo šventų daiktų. Tuo pasinaudoja ūkininkai ir, kuomet eina sėti miežių, tai rankas pasitrina per Velykas šventintos mėsos kauleliais. Nė vienas žvirblis neles tuomet miežių. (Šunskai, Mr. Užr. V. Jaujininkas. LTA 598/25.)

131-133. DIEVAS IR VELNIAS KANKINA VIENS KITĄ SAVO TVARINIAIS (MT. 3082)

131. Velnias sakęs Ponui Dievui: „Leisk man, kad aš padarysiu [tokius] vabalus, kad Tu, Pone Dieve, niekaip neatsiginsi". Ponas Dievas jam leidęs. Velnias pridirbęs daugybę uodų ir užleidęs ant Pono Dievo. Ponas Dievas susikūręs ugnelę. Prie ugnelės per dūmus nė vienas velnio padarytas vabalas nelindęs. Paskui Ponas Dievas sakąs velniui: „Dabar aš ant tavęs užleisiu savo padarytus vabalus, tu ar atsiginsi?" Ponas Dievas užleidęs ant jo blusas, tai velnias, kad ir ugnį kūrenęs, kad ir ką daręs, niekur netvėręs. Tai tik ant kuolelio atsitūpęs, susirietęs ledva ne ledva per naktį iškentęs. (Trumpaičių k., Gruzdžių, v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1221.)

132. Kitą kartą Dievas, vaikščiodamas ant žemės, dirbo vis naujus daiktus. O velniui tas didžiai netiko. Dėlto, sulipinęs kaip prakaitas mažučius pailgus katilaičius, praminė žmonių uodais. Ir tais uodais užleido Poną Dievą, kurie birbė kaip patrakę ir siurbės kiek galint. Matydamas Dievas, jog doros (rodos) nebus, susikūrė ugnį ir nė vieno uodo (kuisio) nebeliko. Po tam priėjęs šiukšlyną paspyrė koja, ir ėmė šokinėti maži juodi sutvėrimai, blusos. Ir jomis velnią užleido. Bet tas, pigiai žinodamas vaistus, kaip nuo uodų [gintis], susikūrė ugnį, užšilo ir blusos ėdė jį labiau, negu pirma. Matydamas nieko Dievui nepadarysiąs, pasišalino sėdamas blusas ir uodus, idant kenktų tie bjaurūs gyvulaičiai žmonėms ir žmonės,

būdami nekantrūs, greičiau griešytų. Uodai (kuisiai) ir blusos [?] velnio darbas. (Trumpaičių k., Joniškio par., Šl. Užr. Pr. Narvydas 1903.IV.20. LMD I 888/8.)

133 (plg. Mt. 3120). Senovėj, kada dar velniai vaikščiojo po pasaulį, pasikvietė Liucipierius Dievą į svečius. Dievui pas Liucipierių bebūnant, atėjo vakaras, tai Liucipierius prašė Dievo apsinakvoti. Vidurnaktį Dievui užmigus, Liucipierius sutvėrė aibes žiurkių, kad jos Dievui miegoti neduotų, o vėliau ir žmonėms žalą darytų. Kai žiurkės suėjo kambarin, kur Dievas miegojo, Dievas numetė tuo laiku žemėn pirštinaitę, kuri virto kate ir pradėjo gaudyti žiurkes. Rytą Liucipierius klausia Dievą: „Ar gerai, Dieve, miegojai?" – „Gerai. Dabar prašau ateiti į svečius pas mane", – užsiprašė Liucipierių Dievas. Atėjo Liucipierius pas Dievą svečiuosna. Dievas jį vaišingai priėmė ir vakarui atėjus apnakvino. Tačiau jam ramiai tą naktį miegoti neteko. Mat Dievas tą naktį sutvėrė blusas ir jomis užleido Liucipierių. Rytą pabudus klausia Dievas Liucipieriaus: „Ar gerai miegojai?" Liucipierius norėjo sakyti gerai, bet tuo tarpu blusos kad užniks kapoti Liucipierių, kad jis nesikęsdamas, trindamasis į erškėčius ir namų kerčias, viesulu nuūžė pragaran. Nuo to laiko katė iki šiai dienai gaudo žiurkes, kadangi anuomet jų visų ji neišgaudė. Blusų gi pilnas pragaras. Jos ten kanda nusidėjėlius, neužmiršdamos ir šiam pasauly gyvenančių nusidėjėlių. (J. Kriaučiūnas, 40 m.a., Krekenavos m., Pn. Užr. A. Tamašauskas. LTA 368/273.)

134–137. DIEVO IR VELNIO KAIMENĖ (MT. 3083)

134. Kitą kartą velnias dirbęs visokius negražius gyvulius: juodus, su ragais, be ausų, neperskeltomis nagomis. Prisidirbęs ir prisileidęs pilnas lankas. O Ponas Dievas tiktai kūtes būdavojęs. Velnias ir juokias iš Pono Dievo, sakąs: „Na, ką gi tu leisi į tas save kūtes, kad tu nė kokių gyvulių neturi?" To velnio piemuo, beganydamas tą bandą, ir užmigęs (Julė Kardišauckienė sakius, kad pats velnias ganęs tą savo bandą). Ponas Dievas tuoj pasakęs žodį ir atsiradę daugybė vabalų, gylių, sparvų, aklių, musių, uodų – ir paleidęs [juos] ant tos velnio bandos. Tuos gyvulius kaip apniko tie Pono Dievo vabalai, visi gyvuliai ir subėgo į Pono Dievo kūtes. Ponas Dievas tuos gyvulius peržegnojęs, tuoj tie visi gyvuliai persimainę: iš juodų [ir] be ausų atsiradę baltų, margų, su ausims, visi gražūs palikę. Tas velnias pamatęs, kad jo galvijų lankose nebėra. Atėjęs pas Poną Dievą ir sakąs: „Ar neatbėgo, Pone Dieve, mano gyvuliai į tavo kūtę?" Ponas Dievas sakąs: „Eik pats pažiūrėk!" Velnias nuėjęs į kūtes, žiūrįs, kad nėra jo nė vieno gyvulio: visi gražūs – balti, margi, su ausim, su perskeltom nagom. Velniui niekas nebelikę [veikti]. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1217.)

135. Velnias sutvėrė visus gyvulius. Anas jų sutvėrė didelį būrį ir kai jie išsibėgiojo ir nubėgo pas Dievą, Dievas pradėjo juos ženklinti: karvėm perkirto kanopas, kakton sraigtus įbedė. Velnio buvo sutvertas kuinas be ragų, o Dievas arklio nespėjo paženklinti, tad jo dabar kanopa apskrita. Arklys yra velnio sutvėrimas. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/50.)

136. Kai Dievas ant žemės gyveno, jis statė tvartus. O velnias iš Dievo juokėsi: „Tu statai tvartus, ale kam tu juos statai, kad gyvulių nė vieno neturi?" O velnias turėjo tada daug gyvulių. Dievas pastatė tvartus ir prisivedė karvių, avelių, kiaulių, ožkų ir kitų gyvulių, ir visus suznočijo. Paėmė perskėlė visiems gyvuliams kojas, kad su velnio gyvuliais nesusimaišytų, kad jų velnias nepavogtų. Dievas paliko tik vieną arklį nepaznočijęs. Tai ir dabar visi gyvuliai možna valgyti, kurie

yra Dievo paznočyti, perskeltomis kojomis, o kai arklio neskeltos kojos, jis nemožna valgyti. (K. Černiauskienė, 70 m.a., Lelėčkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.8. LTA 1484/92.)

137. Dievui sutvėrus žmogų, velnias labai užpyko ant Dievo ir keršydamas sutvėrė galvijus: karvę, avį, kiaulę, ožką ir kt. Galvijų nagas padarė panašias į savo - neskeltas. Vieną kartą anksti rytą Dievas išėjo pasivaikščioti, apsidairyti javų ir pamatė visus velnio galvijus javuos. Užpyko Dievas ant velnio, parvarė galvijus tvartan ir perskėlė visiems nagas. Ateina velnias pas Dievą ir klausia: „Ar nėra uždarytų tvarte galvijų?" - „Yra, - atsakė Dievas, - bet ne tavo, nes tavo galvijų nagos neskeltos, o čia uždarytųjų galvijų nagos skeltos". Velnias nuėjo kartu su Dievu tvartan ir pamatęs, kad galvijai nepanašūs į jo sutvertuosius, nes visų buvo nagos skeltos, neprisipažino. Tokiu būdu Dievas apgavo velnią ir nuo to laiko velnio galvijai paliko Dievo nuosavybėje. (Vičiūnų k., Želvos v., Uk. Užr. J. Dovydaitis 1932.X. LTA 776/301.)

138. DIEVAS IR VELNIAS ŠIENAUJA (MT. 3085)

Dar pirmiau (ne kaip kitą kartą) velns už vis geriausius padargus vartojo. Kad niekur nebuvo žinomi dalgiai ir kiti geri įtaisymai, o jis nors vieną turėjo. Vieną kartą per šienpjūtį velns pjovė šieną su dalgiu, o Pons Dievs, kaip dalgio neturėjo, tai jis savo pievose su kaltu pjovė šieną. Pons Dievs matydams, kad su kaltu nėr nė koks pjovims, naktį užleidęs velniui saldų miegą ir paėmęs jo dalgį, ir kuo ne visas savo pievas išpjovęs; potam dalgį padėjęs, kur buvę. Velns, kad gerai išmiegojo, atsikėlęs pamatė, kad Pons Dievs kuo ne visą pievą išpjovęs, o jo dar tik gera pradžia; tuoj velns ir pradėjęs vadyt Poną Dievą dalgį ant kalto mainyt. Pons Dievs ir atidavęs velniui kaltą, o nuo velnio paėmė dalgį. Vėl kai abudu im pjauti, Ponui Dievui ein gerai, taip ein. Taip Pons Dievs kitą kartą tankiai apgaudinėjo velnią, bo kad velns durns, nes ir priežodis tą mums mena: „Durns kaip velns". (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1293.)

139-146. VILKO SUTVĖRIMAS (MT. 3086)

139. Kai Dievas sutvėrė žemę, ėmė tverti ir kitus tvarinius. Atėjo pas Dievą vienas iš dangaus išmestasis angelas ir žiūri, kaip Dievas vilką tveria. Parėjo namo, nusilipdė iš molio vilką, ale tas, kaip buvo molinis, taip ir liko. Tada velnias nuėjo vėl pas Dievą ir klausia: „Na, Pons Viešpatie, aš irgi tokį vilką sutvėriau, ale mano nejuda". Tada Dievas jam sako: „Tai tu nemokėjai. Kai sutveri vilką, tai reikia sakyti: 'Uže velnią!' - ir vilkas bus gyvas". Velnias parėjo namo, vėl nusilipdė iš molio vilką, ale taip sakyt, kaip Dievas liepė („Uže velnią!") jis bijojo. Tai velnias vietoj tų žodžių sako ant to vilko: „Uže Dievą!" Vilkas kaip stovėjo, taip ir stovi, nė krust. Velnias ir vėl eina ant rodos pas Dievą. Nuėjo ir sako: „Dariau, Viešpatie, kaip sakėt, ir vis vilkas nejuda". Dievas jam vėl sako: „Tai tu turbūt taip nedarei, kaip liepiau. Tik sakyk, kaip liepiau, ir bus gerai". Ką darys velnias. Susuko nosį ir vėl eina namo. Parėjo, vėl nusilipdė baisiausią vilką ir jau dabar nutarė sakyt taip, kaip Dievas mokino. Ale velnias jau numanė, kad čia gali būti blogai. Tai jis tą vilką pastatė nuošaliau nuo medžio, o pats atsistojo palei medį ir sako: „Uže velnią!" Vilkas kaip šoks ant velnio, o velnias šoko į medį, ale dar visai įlipti nespėjo, tai vilkas ėmė ir nukando užkulnius. Užtai ir dabar velnio koja be užkulnio. (J. Kedys, 51 m.a., Raišupio k., Igliškėlių v., Mr. Užr. J. Kedys. LTA 327/303.)

140. Dievas sutvėrė žmogų. O velniui piktumas daros ir mislija sau, jog ir aš galiu taip pat nulipdyti iš žemių. Velnias nuėjęs pas Dievą: „Dieve, ir aš galiu tą patį padaryti, ką ir tu: sutverti gyvybę". – „Na, ką tu sutversi (nulipysi)?" – „Vilką". – „Na, lipyk!" Velnias griebės už darbo ir nulipė vilką. Dabar nežinia, kaip reik gyvastį įdėti. Ein klaustis Dievo. Dievas pasakė: „Sakyk: 'Vilke, vilke, tau Dievas duoda gyvastį, velniui nukąsk kulnį!'" Velnias: „Vilke, vilke, nukąsk [Dievui] kulnį, tau velnias duoda gyvastį!" Vilkas nekruta, nekrusteli. Velnias ein pas Dievą. – „Dieve, kodėl vilkas nekruta?" – „(Todėl) kam sakai, kad velnias duod gyvastį? Sakyk: 'Tau Dievas duod gyvastį, nukąsk kulnį velniui!'" Bet velnias, dar nenorėdams Dievui garbę pavesti, kad Dievas duod gyvastį, tris kartus sakė, kad velnias tau duoda gyvastį, nukąsk [Dievui] kulnį! Mato, kad nieko nepadarys. Paskutinį kartą pasakė Dievo sakytus žodžius, – tuoj griebė velniui užkulnį, nukandęs nubėgo sau. Velnias nuo to čėso paliko be kulnių. Dar lig šiol buvo kalbama tarp senų žmonių, vilkui esą ant kaktos velnio plaukai, kad tai jį pamatęs negali išrėkti (gvoltas). (Užr. I. S. Žuvis 1895.III.12. LMD I 822/1.)

141. Kitą kartą Dievas paėmė molio gabalą, nulipdė žmogų ir įpūtė jam dūšią. Tą matė velnias. Jis paėmė molio gabalą ir nulipdė vilką. Nulipdęs norėjo įpūsti jam dvasią. Pučia pro vieną galą, pučia pro kitą galą, bet nieko negali padaryti – kaip negyvas, taip negyvas. Dirbos, dirbos ir ant galo eina pas Dievą ir klausia: „Kaip reikia įkvėpti vilkui dvasią?" – „Nueik pas savo vilką, – sako Dievas, – ir sakyk jam: 'Vilke vilke, papjauk velnią!' – tada jis pasidarys gyvas". Nuėjo velnias pas vilką ir sako jam: „Vilke vilke, papjauk Poną Dievą!" Bet vilkas nė judėti neduda – stovi, kaip stovėjęs. Tuomet velnias (nuėjo) įlipo į aukštą medį ir sako: „Vilke, vilke, papjauk velnią!" Kad šoks vilkas ant velnio, o jis kaip spyrė vilkui į kaktą ir įspyrė velnio plauką. Vilkas nubėgo į mišką, o kaktoj ir šiandien tebėra įspirtas velnio plaukas. (J. Čiuta, 60 m.a., Plikiškių k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Čiuta 1930.VII.7. LTA 324/11.)

142. Dievas sutvėrė visus gyvulius. Vilkas dar likęs [nesutvertas]. Dievas nulipdė iš molio vilką (ir jau dirbs). Tuo laiku atsirado velnias. Velnias ir prašo Dievą, kad pazvalytų sutverti jam bent vieną gyvulį. Dievas jam liepė prisikelt molio šmotą. Velnias nuėjo ir sako: „Vilkai, vilkai, mano močia!" Vilkas nesikelia. Velnias nuėjo pas Dievą ir sako: „Aš kėliau, bet nesikelia". – „Kaip sakei?" – paklausė velnią Dievas. „Vilkai, vilkai, mano močia!" – „Sakyk, kad Dievo Močia!" Velnias nuėjo ir mislija sau: „Kaip gi aš sakysiu, kad Dievo Močia?" Ir vėl kelia: „Vilkai, vilkai, mano močia!" Molis nesikelia. Tada velnias mislija sau: „Aš tik pamislysiu, kad Dieva Močia – kaip gi galiu aš, velnias, sakyti, kad Dievo sutvertas? Na aš tik pamislysiu bent kiek". Kaip tik pamislijo, vilkas šmakšt ir atsistojo. Velnias tada bėgt, o vilkas duj velnią vyt. Velnias pribėgo alksnį ir lipa medin. Ir vilkas paskui jį. Velnias įlipo viršūnėn, vilkas tik kapt ir iškando užpentį. Kraujas iš užpenčio bėgt, bėgt ir užbėgo visą alksnį. Užtat dabar visi velniai be užpenčių ir alksniai nuo to laiko liko raudoni. (J. Sodarskis, 50 m.a., Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1419/20[326].)

143. Velnias prašęs Pono Dievo, kad leistų jam ką nors sutverti. Ponas Dievas jam leido [sutverti] vilką. Velnias nuėjęs į mišką, nudirbęs, nutaisęs iš samanų, bet kad tas vilkas buvęs negyvas. Velnias ėjęs pas Poną Dievą klausti, kaip jį reik gyvą padaryti. Ponas Dievas sakąs: „Priėjęs pasakyk: 'Vilke, vilke, praryk mane!' ir bus gyvas". Velnias priėjęs ir sakąs tylom: „Vilke, vilke, praryk mane!", nes

velnias balsiai sakyt bijojo. Tas vilkas vėl nekušt. Šis dar ein pas Poną Dievą, kad nekuštąs. Ponas Dievas sakąs: „Sakyk balsiai ir kuštės!" Velnias priėjęs ir pasakęs balsiai: „Vilke, vilke, praryk mane!" Tas vilkas tuoj šokęs ir prarijęs tą velnią. Žmonės sako, kad vilkas velnio plauką turįs: už tai žmogus, vilką pamatęs, nušiurpsta, nusigąsta. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1471.)

144. Kad Ponas Dievas nulipęs pirmąjį žmogų, papūtęs į jį dvasią, tai tas žmogus ir palikęs gyvas. Velnias, pamatęs Viešpatį Dievą lipant, taip pat ir jis gniaustavęs ir nulipęs. Daugiau ėmęs pūsti į tą savo lipdytąjį žmogų, bet tas niekur nekuštėjęs iš vietos. Daugiau tas velnias supykęs, davęs tam savo žmogui per pakaušį su kūloku, tas ir sulinkęs dvilinkas. Pats nuėjęs sau. Ponas Dievas, eidamas pro šalį, pamojavęs su lazdele tam velnio nulypytajam, tas susijudinęs bėgt. Nubėgęs į mišką ir palikęs vilku. - Žmonės sako, kad vilkas velnio plauką turįs, užtai jį pamatęs žmogus tuoj nusigąsta, nušiurpsta. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1216.)

145. Pasaulio tvėrimo [metu] Dievas ir velnias gerai sugyveno. Jie abu tvėrė gyvulius. Tačiau velnias neturėjo jėgos paversti savo kūrinį, nulipintą iš molio, gyvu. Velnias nulipindavo, o Dievas suteikdavo gyvybę. Po kiek laiko velnias panoro, kad Dievas ir jam duotų tam tikrą galią suteikti kūriniui gyvybę, bet Dievas tos galios jam nedavė ir nuo to velnias susipyko su Dievu. (I. Senūta, 82 m.a., Kabinių k., Alytaus v. Užr. V. Bardzilauskas 1936.IV. LTA 865/91.)

146. Kai Dievas sutvėrė gyvulius, norėjo ir velnias savo laimę išbandyti, - padarė iš molio vilką, tačiau negalėjo jam sielos įpūsti. Tada nuėjo jis pas Dievą prašyti patarimo. Jam buvo atsakyta, kad jis turįs vilką pats ant savęs siundyti. Klastingasis betgi dukart bandė vilką ant Pono Dievo siundyti. Tačiau vilkas liko stovįs be gyvybės ir nejudąs. Pagaliau tretį kartą velnias persigalėjo ir pasiundė vilką ant savęs, pirma pats atokiai atsitolinęs. Vos išgirdo vilkas pamažu sakomus žodžius, kai puolė jį, kad velnias vos suskubo baloje pasislėpti. Vilkas pagavo jį už plaukų ir nuo to laiko vilkas turi savo dantyse velnio plaukų. (*Aus Russisch-Litauen*. Vertimas iš vokiečių kalbos. - *Inland*, 1862, Nr. 3 = O. Dähnhardt. *Natursagen*. I, (1907), p. 149.)

147. KODĖL VILKAS TURI JUODUS NASRUS (MT. 3087)

Kitą kartą žmonės labai mylėjo šunis. Kiekviena šeimyna laikydavo šunį ir tam šuniui gerai duodavo ėsti dėl to, kad ir jie buvo geri. Viena boba savo ištikimam šuniui vietoj duonos gabalo metė karštą akmenį tiesiai į snukį. Šuo, apžiojęs akmenį, kaukdamas išbėgo į mišką. Ten Dievas jam pasakė, kad jis gali nebeiti žmogui tarnauti, bet be jokio darbo nueiti į namą su galvijais arba kur kitur ir pjauti žmonėms naudingus gyvulius. Tam šuniui dėl to, kad apdegęs, snukis pasidarė juodas; jį pavadino žmonės vilku dėl to, kad jis visur valkiojasi. (Upytės p., Pn. Užr. P. Valentinavičiūtė. LTA 768/484) = *MT*, II, p. 138.

148. VILKAI - ŠV. JURGIO KURTAI (MT. 3088)

Šventas Jurgi, Dievo ricieriau,
Valdyk savo kurtus:
Kad negaudytų mūsų piemenėlių,
Kad negaudytų mūsų avinėlių...

Kad seniau, kol dar daugiau miškų pas mus buvo, tai vilkai su savo šeimynomis naktimis kaukdavo. O mūsų žmonės sakydavo, kad tai vilkai švento Jurgio giesmę gieda. Apie 1868 metus ir man pačiam teko girdėti tokią jų giesmę kaukiant. Gruzdžių bažnyčioj ir kitose, kur tik [yra] atlaidai ar švento Jurgio šventė (balandžio 23 d.), tai tą dieną tose bažnyčiose vištų kiaušinių prideda bent po kelis pilnus daklius (vyčių pintinės). Žąsų kiaušus tuos tik atneša, katrie Blovieščiaus rytą (kovo 25 d.) padėti. Tokių nededa perėti po žąsimi: būk nelaimingi esą, būk neišperiančios žąsys ar dėl kitos kokios bledies. (Reibenių k., Skaistgirio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1911. LMD I 483/7.)

149–152. OŽKOS SUTVĖRIMAS (MT. 3090)

149. Dievas sutvėrė visokius gyvulius, ant galo ir avį. Velnias, veizėdamas į sutvertą avį, manė savyje: „Tai kas čia, didelis daiktas, juk ir aš tokį gyvulį galiu sutverti!" Per kelias dienas, pasislėpęs nuo Dievo, lipdė ir lipdė iš molio, kol tik nenulipdė geidžiamojo gyvulio – avies. Gyvulys būtų kaip gyvulys, jam išrodė, kad dar ir tobulesnis už Dievo sutvertąjį, tik nelaimė, kad nekruta. Reikia įpūsti gyvybę. Pūtė, pūtė atsistojęs – kaip nekruta, taip nekruta. Eina pro šalį Dievas ir, pamatęs jį betrypiantį apie savo sutvertą gyvulį, klausia: „Ką tu čia dirbi?" Velniui nėra kaip išsiginti – prisipažino, kad norėjęs sutverti avį, ir niekaip nesiveda įpūsti jai gyvybės. Priėjo Dievas artyn, pūstelėjo kartą, ir pašoko gyvulys iš vietos. Pradėjo tuojau bėginėti ir ėsti žolę. Bet koks buvo jo skirtingumas nuo avies: turėjo barzdą, užriestą uodegą, stačius ragus ir truputį smirdėjo. Paregėjęs tokį nepanašumą į avį, velnias tarė: „Reikia jį užmušti". – „Ne, – atsiliepė Dievas, – tegu vadinasi ožka ir tebūnie žmogui ant naudos". Taip taręs, pavarė į mišką. Ir taip nuo to laiko liko sutverta ožka. (Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1904. LTA 2201/61 = LMD I 144/30.)

150. Velnias pasidirbęs juodą ožką ir pasistatęs ant tvoros. Ponas Dievas, eidamas pro šalį, barkštelėjęs su lazdele jai į tarpuragį, ta nušokus į daržą, o ta ožkelė palikus balta kakta, tai yra žebra galva. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1470.)

151. Paėmė Dievas gabalėlį molio ir nulipdė gyvulėlį. Jį pastatė ant tvoros ir pasišaukęs velnią klausia: „Koks čia gyvulys?" Velnias sako: „Labai gražus, tik nežinau, kaip jį vadinti. Tegul bus ožka". Dievas jam atsakė: „Taip, tegul bus ožka. Tai gyvulėlis biedniesiems". (M. Truklicienė, 50 m.a., Sniegiškės k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1927.VII.6. LTA 10b/265.)

152. Kai jau ir dangus, ir žemė, ir žolės, ir medžiai buvo sutverti, Dievas pradėjo tverti gyvulius, paukščius. Velnias viską matė ir labai pavydėjo Dievui garbės: na kaipgi, Dievą bus kam garbinti, o velnio ne! Todėl ir velnias sumislijo kokį daiktą padaryti. Pasiieškojo velnias molio, gerai jį išminkė ir pradėjo lipdyti ožką. Labai džiaugėsi velnias, kai buvo ožka nukrėsta, ale ji buvo molio šmotas ir tiek tiktai: ji nejudėjo, nė nieko. Tada velnias nuėjo prie Dievo ir klausia: „Dieve, ar neužmiršau ko savo ožkai prilipdyti?" Dievas sako: „Ar aklas esi? Žiūrėk: ir kojos, ir ragai, ir barzda yra". Tuo tarpu Dievas sutvėrė kažkokią paukštytę. Dievas padėjo ją ant savo rankos ir tarė: „Skrisk per Dievo galybę!" Paukštytė tik purpt ir nulėkė. Dabar velnias galvoja: „Aha, dabar ir mano ožka bus gyva!" Velnias priėjo prie ožkos ir šaukia: „Šok per velnio galybę!" Bet ožka nešoko. Velnias vis rėkė: „Šok per velnio galybę, šok per velnio galybę, šok, šok, šok!" Ožka kaip

stovėjo, taip ir stovi. Velnias net sušilo berėkdamas, o ožka – nė krust. Ką gi velnias darys? Tada jis sako ožkai pamažiuku į ausį, kad Dievas negirdėtų: „Šok per Dievo galybę!" Kaip tik taip pasakė, ožka tik strik ir ėda žolę. Velnias pamatė, kad savo galybe nieko negali padaryti ir daugiau nieko nebetvėrė. Bet ožka tai yra velnio. Žiūrėk, kaip ji į velnią ir panaši. (M. Janionienė, 46 m.a., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.II.27. LTA 772/19.)

153–161. ARKLIO KILMĖ (MT. 3092)

153. Na tai dabar trečią dieną atėjo Dievas pas Adomą. Ir rado bedirbant ir beekėjant žemę. Adomas su Ieva traukė ekėčias, o du velniai, užsisėdę ant vidurio ekėčių, ir slogino į žemę, kad Adomui ir Ievai būtų sunku traukti. O čia Dievas priėjo iš netyčių prie Adomo. Ir turėjo lazdelę rankoje. Su lazdele sukirto vienam ir antram velniui, ant ekėčių sėdintiems. Ir taip vienas į vieną pusę ekėčių nusirito, o antras į antrą pusę nusirito. Ir pasakė Adomui: „Kinkyk tas bestijas į ekėčias!" Bo tie velniai stojosi tuojau arkliais. Ir Adomas prasidžiaugė, kada Dievas dovanojo aniem gerą pagalbą. Ir vėl Adomas priėjo prie Dievo sakydamas, kas aną (jį) buvo užpuolęs, kad norėjo užmušti aną ir jaučius ano. Ir kad sūnų savo užrašė. Taip Dievas žinojo, kas jis yra toks ir kam [sūnų] užrašė. Taip Dievas nieko nesakė Adomui, sugrįžo į dangų. (Kazimiera Paulauskė, Antvejų k., Čekiškės v., Kn. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.III.10. LMD I 1000/163h.)

154. Ponas Dievas, išvaręs iš rojaus Adomą ir Ievą, liepė arti ir ekėti, tuo duoną užsidirbti. Adomas su Ieva, išėję iš rojaus, nuėjo į (pustus) tuščius laukus. Reikia pradėti arti. Kuo arsi? Adomas kinkos Ievą į žambrį ir pradėjo arti. O velniai juokias džiaugdamies, jog ne jie vieni paliko nelaimingi (vargšai): ir Adomas su Ieva iš taip puikaus rojaus paliko išvaryti ir turės vargti. Vienok Dievas pasigailėjo Ievos ir velnius už tiešijimąsi dar labiau pakorojo. Velniai juokės, Adomas nuvarė vagą į antrą galą varsto, randa Dievą bestovint. Dievas sako: „Adomai, kai nuvarysi vagą į aną galą ir apsisuksi varyti atgal, drožk su botagu atgal į užpakalį, ir atsisukęs žiūrėk, ką rasi, – tai tą kinkyk į ienas ir tuo ark". Taip Adomas ir padarė. Varo vagą, velniai juokiasi, atsisukęs atgal drožė su botagu ir užkliuvo velniui (sudrožė). Atsisukęs žiūri – velnio vietoj stovi nepadabnas į velnią, ale į gyvulį. Adomas, atsivedęs prie žambrio, kinko į ienas. Pasikinkęs, na ar klys, ar ne [?], šit ir nuo šito žodžio davė ir vardą „arklys". – Dar ir dabar yra galima girdėti šitokias kalbas pas žemaičių piemenėlius. Sako, visi gyvuliai yra Dievo sutverti, o arklys yra iš velnio paverstas, – bo visi atsiguldami ir atsikeldami priklaupia ant kelių atiduoti Dievui garbę, o arklys neklaupia dėl to, kad nuo velnio paeinąs. (Užr. I. S. Žuvis 1895.III.12. LMD I 822/2.)

155. Arkliai atsiradę iš žalčio. Kada Adomas su Ieva sugriešijo ir juos Dievas išvarė iš rojaus, tai jiem reikėjo sunkiai dirbt. Vieną sykį traukia ekėčias Adomas su Ieva susikabinę, o ant tų ekėčių guli žaltys susirangęs. Atėjo Dievas prie jų. Klausia jų: „Ar sunku traukt ekėčias?" – „Sunku", – sako. Sukaitę jie, šlapi, taip jiem sunku. Dievas sudrožė su lazda tam žalčiui ir atsistojo ant tos vietos, kur buvo žaltys, pora arklių. (V. Žaromskienė, 57 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1936.XI.12. LTA 988/90.)

156. Kai Adomas su Ieva išėjo iš rojaus, – išvarė juos Dievas, kam sugriešijo – nuskynė obuolį, kur Dievas sakė neskint. Išvarė juos Dievas iš rojaus ir reikėjo jiems sunkiai dirbt. Ekėčias traukia susikabinę, pavalgyt reikia... Žaltys guli ant

ekėčių. Dievas atėjo pasižiūrėti, kaip čia jiem einas dirbt. Sunku traukt ekėčias... Dievas metė lazda į žaltį ir atsistojo arklys iš žalčio. Pakinkė Adomas arklį ir lengviau buvo dirbt. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.II.12. LTA 1061/21.)

157. Kai Adomas su Ieva nusidėjo rojuj, Dievas juos iš ten išvarė, sakydamas: „Eik, Adomai, iš rojaus, pažink procę artojaus". Išvarydamas parodė, kaip dirbti visus darbus ir užsidirbti sau duoną. Adomas, išėjęs iš rojaus, pradėjo dirbti. Jis pasiėmė eglės viršūnę, įsikinkė pats save ir pradėjo ekėti lauką. Jam beekėjant, ekėčios pasidarė taip sunkios, kad jis vos jas patempė. Tuo tarpu ėjo pro šalį Dievas ir užėjo pažiūrėti, ką dirba Adomas. Adomas pasakė Dievui, kad jis ekėja lauką ir sės rugius duonai. Dievas sako Adomui: „Kam tu vežioji šėtoną, kuris spaudžia tavo ekėčias?" Ir taip sakydamas kirto su rykšte šėtoną, pasivertusį žalčiu, pusiau. Iš vienos žalčio pusės pasidarė arklys, iš kitos - kumelė. Tada Dievas sako Adomui: „Imk, kinkykis, mušk kaip žalčius, tik duok gerai ėst, o jie tau viską padarys". Nuo to laiko Adomui nereikėjo pačiu savim ekėti ir kiti darbai dirbti. (J. Senuta, 82 m.a., Kabinių k., Alytaus v. Užr. V. Bardzilauskas 1936.IV. LTA 865/98.)

158. Kai Dievas Adomą ir Ievą išvarė iš rojaus, reikėjo jiems dirbti žemė. Arklių nebuvo. Pasikinkė Adomas Ievą į ekėčias ir ekėja. O velnias vis sėdasi ant ekėčių, kad sunkiau būtų. Ievai prakaitas teka, žliaukia. Pagailo Dievui žmonių. Seneliu pasivertęs, ateina ir sako: „Šerk, Adomai, botagu per ekėčias!" Adomas šėrė, perkirto velnią pusiau ir vienapus ekėčių stojos arklys, kitapus kumelė. Ir nebereikėjo daugiau Ievos kinkyti į ekėčias. (A. Balienė, Krasnavos vk., Kupiškio v., Pn. Užr. J. Balys 1934.VII.2. LTA 42/78.)

159. Pačioje pradžioje svieto, kada arklių nebuvę, tai Adomas ir Ieva, susikibę abudu prie vienų ekėčių, savim traukdami laukus ekėję ir taip sunkiai dirbę, kad net putos dribusios. Tai ir Ponas Dievas, vaikščiodamas po svietą asaboj senelio ir ubago, (Jis) priėjęs prie Adomo ir Ievos ir liepęs Adomui pasižiūrėt, kas ant ekėčių yra. Šis kai pasižiūrėjęs, pamatęs bjaurų žaltį, begulintį dėl sunkumo ant ekėčių. Senelis sakąs: „Čiupk jį ir perplėšk". Adomas žaltį kaip perplėšęs, tuoj iš vienos pusės atsiradęs arklys, o iš antros - kumelė. Tai senelis pasakęs: „Imk tu, Adomai (žmogau), tuos geruosius gyvulius, pakinkyk į ekėčias ir ekėk su jais, ir valdyk anuos!" Taip nuo to karto pradėjo vestis arkliai. Ale pradžia jų parein nuo pekliško žalčio. (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1205.)

160. Dievas, ištrėmęs iš rojaus Adomą ir Ievą, pasakė, kad savo darbu tevalgysią duoną. Vieną kartą arė Adomas Ievą pasikinkęs. Prie jų priėjo Dievas ir sako: „Ar nesunku darbą dirbti?" - „Dieve, labai sunku", - sako Adomas. Tada Dievas su lazda kirto per žagrę ir šalia Dievo atsistojo du arkliai. Dievas tarė: „Adomai, pasiimk ir pasikinkyk juos į plūgą, bet neužmiršk pasižaboti". Ir nuo to laiko atsirado arkliai. (J. Tverkus, 80 m.a., Plingių k., Girkalnio v., Rs. Užr. St. Džiugas 1938.III.7. LTA 1542/376.)

161. Kai Dievas sutvėrė svietą, visus gyvulius ir žmogų, tada Dievas arkliui pasakė: „Tu dabar nuo šios dienos turi klausyti šito sutvėrimo", - rodydamas arkliui žmogų. „Tokio mažiuko ir nedrūto, tai tik aš jo neklausysiu", - atsakė arklys. Tada Dievas liepė arkliui triskart apsisukt. Arklys apsisuko. Dievas arklio

vėl klausia: „O dabar šito ar klausysi?" - rodydamas [tą patį] žmogų. „Šito tai klausysiu", - atsakė arklys. Kada arklys apsisuko, tai jam pasirodė, kad žmogus [yra] toks tai milžinas, labai drūtas. Ir dabar nuo to sykio arkliui rodosi, kad žmogus labai galingas, užtai jis jo klauso. Bet kai arklys stimpa, tada jis pamato, koks žmogus [yra] silpnas. „Ščėstis tavo, kad aš pirma nežinojau tavo sylos, būčiau tavęs neklausęs", - sako arklys stipdamas. Kai stimpa arklys, o žmogus prieina, tada jis nori atkeršyti žmogui: griežia dantimis, kojomis spardo, žemes kasa ir t.t. (LTR 98/42.)

162. ARKLIO ŽEMOSPIRGIŲ KILMĖ (MT. 3093)

Kai Adomas išėjo iš rojaus, jis neturėjo jokių gyvulių. Tai jam Dievas davė visokių gyvulių ir arklį. Dievas kai sutvėrė arklį, tai jo kojos buvo suaugusios į krūvą, taip kad jis turėjo šokte šokti, kaip supančiotas. Tokį Adomui ir atidavė. Adomas aria, o arklys šokte šoka. Ir ateina Dievas. „O ką, ar geras gyvulys, katrą aš tau daviau?" Adomas atsakė: „Geras, Pon Dieve, tik kad prastai eina". Dievas išsiėmė iš kišenės peiliuką, kojų suaugas papjovė ir arklys pradėjo gerai vaikščioti. Padavęs tokį arklį Adomui, Dievas pasakė: „Kai paleisi iš žuobrio, supančiok, kad nepabėgtų". Nuo to sykio pradėjo arklį pančiot. Tose vietose, kur buvo kojų susegimai, yra ir dabar kauliniai znokai tarpkojėse, vadinami žemospirgiai. (LMD I 315/3.)

163-175. KODĖL ARKLYS VIS ALKANAS, O JAUTIS SOTUS (MT. 3094)

163. Kitą kartą Dievas, vaikščiodamas ant žemės, kartą priėjęs didžią upę. Norėdamas ištirti paklusnumą savo sutvėrimų, priėjęs prie arklio prašė pernešti per upę. Bet arklys tarė: „Esu nuvargęs dirbdamas per dienas, neturiu laiko, reik ėst..." Tada Dievas tarė: „Tu ir visi patamkai tavo ėsite ir nepasilsėsite". Priėjęs prie ėdančio jaučio, paprašė nešti per upę. Jautis sau ramiai perplaukė, užsisodinęs [Dievą] ant nugaros, per upę. Dievas tarė: „Tu savo amžiuj ėsi, priėsi ir pasilsėsi". Dėlto po šiai dienai arkliai nėra niekados sotūs, ėda, kol priilsta, o jautis biškį užlaižęs ir ilsis atsigulęs. Tai Dievo parėdymas. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1903.II.8. LMD I 327/5.)

164. Vieną kartą, bevaikščiodamas po žemę, Ponas Jėzusas atėjo prie upės ir norėjo persikelti į kitą pusę. Prie upės ganėsi arkliai ir jaučiai. Jis paprašė (pas) arklį, kad jis perkeltų jį į kitą pusę upės. Arklys atsisakė perkelti, sakydamas: „Man reikia ėsti, nes aš tuoj einu darban". Tada Jėzusas pasakė: „Kad tu ėstum ir niekados nepriėstum". Ir nuėjo pas jautį prašyti, kad perkeltų per upę. Jautis sutiko ir perkėlė Jėzusą į kitą pusę upės. Grįžęs atgal, tik truputį užėdė jautis ir pasidarė sotus. (I. Senūta, 82 m.a., Kabinių k., Alytaus v. Užr. V. Bardzilauskas 1936.IV. LTA 865/99.)

165. Vieną kartą ėjo per pasaulį žmogus. Jis beeidamas priėjo upę. Palei upę buvo didelės ganyklos ir ganyklose buvo labai daug žolės. Toje ganykloje ganėsi arklys. Žmogus prašo arklį, kad pervežtų jį per upę. Arklys atsakė: „Aš neturiu laiko - mane paleido valandėlei pasiganyti". Žmogus sako: „Prisivalgysi per tą paskirtą laiką". Eina žmogus toliau ir pamato besiganantį jautį. Prašo, kad jį perkeltų per upę. Jautis atsakė: „Aš esu trumpam laikui paleistas pasiganyti, bet aš tave perkelsiu per upę". Jautis ir perkėlė žmogų per upę. Sugrįžęs prisiganė per tą laiką. Tas žmogus buvo Dievas. Ir įsakė arkliui: „Tu visą laiką ėsi ir niekados

neprisiėsi". O jaučiui pasakė: „Tu per trumpą laiką prisiėsi". Ir dabar taip yra: arklys ėda dieną naktį ir neprisiėda, o jautis per trumpą laiką prisiėda. (J. Liutkevičius, Novačelių k., Kėdainių v. LTA 426/46.)

166. Kartą Kristus keliaudamas labai skubėjo. Pėsčias nesitikėjo laiku pasiekti vietos. Ganykloj užtiko besiganančius arklį ir jautį. Paprašė arklio kaipo greitesnio, kad jį panėšėtų. Tačiau arklys atsisakė – jis esąs ką tik po darbo, pavargęs ir alkanas. Kristų nunešti sutiko jautis. Nujodamas Kristus pasakė arkliui: „Tu visad būsi alkanas ir niekuomet nepriėsi". Nuo to laiko arklys ganykloj kiaurą dieną ir naktį nenustodamas ėda, ir vis neprieda, atrodo, lyg visuomet būtų alkanas. O jaučiui: „Tu dėl alkio niekuomet nesikankinsi, nes greit priėsi: nors ir nedaug ėdęs, tačiau būsi stiprus ir niekad darbe nepavargsi". Ir jautis tapo dideliu ir nepavargstamu darbininku. Jo darbingumas net į patarlę įėjo: „Dirba kaip juodas jautis", sakoma ant darbštaus ir stipraus žmogaus. (Ukmergė. Užr. A. Tiešis 1931.III.11. LTA 596/12.)

167. Vieną kartą Dievas, eidamas pavargėliais, rado pievoj besiganančius kartu jautį ir arklį. Dievas sakąs arkliui: „Panėšėk mane!" Tas atsakęs: „Neturiu laiko, turiu ėsti". Dievas atsakęs: „Tai ir ėsi, niekad nepasilsėsi". Paskui sakąs jaučiui: „Tu panėšėk mane!" Tas sakąs: „Gerai, galiu panėšėti". Dievas ir sakąs jam: „Tu ėdęs ėdęs pasilsėsi, o tavo draugas arklys niekad neturės atilsio". Nuo to laiko jautis ir priėda greičiau už arklį. (A. Verbauskienė, Stibiškės k., Laukuvos v., Tg. Užr. M. Verbauskas. LTA 260/84.)

168. Eina senelis (Dievas) ir randa besiganantį arklį. „Pernešk, – sako, – mane per upelį". – „Ai, aš neturiu kada: mane tik paleido gaspadorius ganytis. Taigi, reikia man skubint ėsti, nes vėl tuoj ateis anas pasniedojęs ir paims mane darban". – „Tu ėsi ir vis alkanas būsi!" – pasakė jam senelis ir nuėjo. Eina toliau senelis ir randa besiganantį visą suprakaitavusį, tik nuo darbo paleistą, veršį. Jį ir paprašė pernešt per upelį. Veršis tuoj liepė seneliui sėstis ant jo ir be žodžio pernešė jį. Tada senelis ir sako: „Tu priėsi ir pasilsėsi". (Em. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/235.)

169. Ėjo Dievas (seniau uliodavo). Jam reikėjo pereit per upelį. Priėjo anas prie arklio ir jį paprašė, kad perneštų. Arklys ir sako: „Man reikia ėst, neseniai mane paleido nuo darbo". Tai išgirdęs Dievas nuėjo toliau. Eina toliau ir randa ganantis jautį. Dievas ir jį paprašė pernešti. Jautis, nors buvo irgi nuvargęs, bet ėmė ir pernešė. Tada Dievas jam sako: „Tu paėsi ir pasilsėsi, o arklys ės, ir vis bus alkanas ir alkanas". Užtat dabar arklys nigdi ir neprieda. Jei anas stovi, tai ne [todėl], kad sotus, bet kad pavargsta beėsdamas – nasrai nusopsta. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/434.)

170. Kai uliojo Kristus ant žemės, priėjo upelį ir prie upelio ganėsi gyvuliai. Anas (Kristus) nenorėjo sušlapt brisdamas per upę ir prašo arklį, kad jį perneštų. „Ai, – sako arklys, – kad man labai noris ėsti, va tik gaspadorius iškinkė ir paleido pievon – nėr kada". Tada Kristus sako jaučiui: „Tai tu pernešk mane". – „Nu, – sako jautis linksmai, – sėskis, aš pernešiu Kristų". Kristus užsėdo, jautis ir pernešė. Kristus, perėjęs per upelį, davė tokį palaiminimą jaučiui, kad anas lengvai sutiko jį pernešt: „Tu užtai, kad mane pernešei, galėsi greit priėsti ir gulėdamas ilsėtis ir gromuliuot. A tu, arkly, nigdi neturėsi poilsio – tu ėsi ir ėsi, dieną ir naktį, ir

vis būsi alkanas". Nuo to laiko dabar jautis pusiaudienį užėda ir gulėdamas gromuliuoja, o arklys ėda ir ėda be perstojimo. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.1. LTA 987/243.)

171. Ėjęs Viešpats Jėzus keliu Verbų sekmadienį ir labai pavargęs. Pakelėj sutikęs arklį ir prašęs jį, kad panėšėtų, bet arklys nesutikęs, sakydamas, kad jį leidęs gaspadorius pasiganyti ir anas neturįs čėso - jam reikia priryti. Tai ir taręs jam Jėzus: „Tu niekuomet neprirysi". Užtat arklys visada ir ėda. Bet sutiko karvę ir prašo ją: „Tu mane, žaloji, pavėžėk!" Toji sutiko, jei tik gaspadorius leistų. Užtat karvei pasakė: „Tu greit priėsi". Užtat karvės greit ir priryja, kad ir prastesnį pašarą ėsdamos. (A. Vaitonis, Duburių k., Antazavės v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1419/12.)

172. Kadaise eina aniuolas paupiu ir randa žmogaus ką tik paleistus iš jungo arklį ir veršį. Aniuolas paprašė arklį: „Pernešk tu mane per upę". Arklys pasakė: „Ką aš tave nešiu? Mane ką tik paleido iš jungo". Atsisakė nešti. Tada jam aniuolas pasakė: „Tu ėsi ir niekaip nepriėsi, ir atilsio neturėsi". Aniuolas priėjo prie veršio ir prašo pernešt per upę. Veršis sako: „Norėčiau ėsti, ale pernešiu". Veršis paėmęs ir pernešė per upę. Tada jam aniuolas pasakė: „Truputį užėsi ir gromuluosi: ir būsi sotus, ir turėsi atilsį". (V. Bulka, 75 m.a., Straksiškės k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/61.)

173. Kai Jėzus gimė Betliejaus stainelėj, tai arklys šieną ėdė, nieko nedabojo, o veršis - paės paės šieną ir savo dūsavimu Jėzų šildo. Taip Jėzus padarė, kad arklys nepasisotina, tai turi ėst visuomet, o veršis paėdęs biškį gromulioja ir sotus - anas užsislūžijo. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/59.)

174. Kartą Dievas beeidamas priėjo upę. Prie upės ganėsi arklys ir jautis. „Pernešk tu mane per upę, - paprašė Dievas arklį, - nes tu esi stipresnis, kaip jautis". - „Nenešiu - labai noriu ėsti ir neturiu laiko". - „Tai būk besočiu", - pasakė Dievas ir nuėjo prie jaučio. Nors jautis buvo ir labai alkanas, bet Dievą per upę pernešė. „Tu ir mažai ėdęs būsi sotus", - tarė Dievas. Nuo to laiko arklys ir ėda ir nori, o jautis ir mažai ėdęs yra sotus. (Vičiūnų k., Želvos v., Uk. Užr. J. Dovydaitis 1932.X. LTA 776/300.)

175 (+ Mt. 3112). Kitą kartą Ponas Dievas asaboj senelio ėjęs per svietą. Priėjęs vieną upę, per katrą reikė pereiti, ale liepto nebuvę. Tai pamatęs ten pat arklį, ant lankos beėdantį. Priėjęs ir prašęs to arklio: „Pernešk mane per upę". Arklys atsakęs: „Neturiu laiko - reik ėsti". Ponas Dievas pasakęs: „Ėsk! Kad tu ir vis ėstum!" Daugiau ėjęs toliau, atradęs jautį ir sakąs: „Jauti, pernešk mane per upę!" Jautis pernešęs. Ponas Dievas pasakęs jam: „Ėsk, paėdęs galėsi pasilsėti!" Daugiau Ponas Dievas ėjęs toliau. Jį ateinant pamatę du piemenys, zeniukas ir mergička. Ir sako: „Bėkim, palįskim po tiltu ir išgąsdinkim tą seniuką!" Taip ir padarė. Palindę po tiltu pradėjo nernėti ir negražiai bliauti. Ponas Dievas eidams per tiltą ir pasakęs: „Kad jūs tokiais laisvais žvėrimis ir paliktumėt, kaip bliaunat!" Tuoj tie ir palikę už meškas: patinas ir pataitė. Ponas Dievas nuėjęs savo keliais. Taip tai nuo to karto ir dabar dar arklys yra ėdimams dieną ir naktį. O jautis, priėdęs dieną, naktį silsis. O žvėrys, meška, parein nuo giminės žmonių, nuo tų dviejų piemenų. Dėl to meškos [buvo] senovėj visos padabnos į žmones. (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis. LTA 1208B/1254.)

176-182. TEKANČIŲ VANDENŲ KILMĖ (MT. 3096)

176. Kad kitą kartą visi paukščiai ir paukšteliai kasė upes ir upelius, tai volungė tingėjus, nėjus. Na tai dabar volungei ir nevalia gerti iš upės ar upelio, tiktai nuo medžių lapų rasą geria. Už tai ji prieš lytų vis rėkauja: „Duok, Dieve, lytaus! Duok, Dieve, lytaus!" Kiti sako, kad lingė (klykis) nėjus upių kasti, tai ji dabar tik prilytą ant akmens vandenį tegerianti ir prieš lytų klykaujanti: „Lyk-lyk! Lyk-lyk!" (Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 142/13.)

177. Kitą sykį visi paukščiai ėjo ravų kast, o peslys nėjo, tai dabar jam nevalnia iš niekur gert, kaip tik nuo akmens arba nuo tvoros. Kad jau nudžiūsta nuo akmenų ir nuo tvorų vanduo, tai jis lakstydamas klykia: „Lyk, lyk!" – ir prašo Dievo, kad lytų, kad jam prilytų ant akmenų arba ant tvorų. (Teklė Ramanauskienė, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1902. LMD I 315/11.)

178. Jau seniai, kai po didžiojo tvano prasidėjo didelė sausra, tai gyvuliai ir paukščiai turėjo [kentėti] didelę stoką vandens, tai gal buvo gegužės mėnesį. Tada susitarė visi žvėrys ir paukščiai iškasti didelę duobę, kad nereikėtų daugiau trokšti. Tai visi žvėrys ir paukščiai ėjo kasti duobę, kad lietui užėjus prisipildytų pilna duobė. Tada visi žvėrys ir paukščiai iškasė duobę. Ir užėjo lietus, prisipildė pilna duobė vandens. Visi dirbo, kaip kas išmanė. Tiktai viena volungė nekasė, nėjo į darbą ir juokėsi, savo paprastą giesmę giedodama: „Kly-kly-kly! Aš ir taip atsigersiu, kiek tik mano širdis trokš! Kad ir lauksiu, ir iki paskutiniajai prilauksiu, bet dirbti, tai nedirbsiu!" Ir tuo protu volungė, durna būdama, pasitikėjo ir nėjo į darbą. Bet kai vėl užėjo didelės sausros, tai volungė labai norėjo gerti, o visi paukščiai ir žvėrys saugojo, kad neatsigertų. (Žvėrys ir paukščiai iškasė duobę ir prilijo. Paskui vėl užstojo sausra ir paukščiai džiaugėsi savo darbu. Tik viena volungė, pasilikusi be lašo vandens, ėmė trokšti.) Neiškentusi ji prisiartino prie duobės ir norėjo nors lašelį vandens atsigerti, bet žvėrys ir paukščiai visi supuolė ir nuvijo ją šalin. Ir ne tik nuvijo ją šalin nuo savo duobės, bet dar nutarė saugoti, kad volungė visai nuo žemės negertų, nė iš mažiausios duobelės. Nuo to sykio taip ir pasiliko, kad volungė negali gerti nuo žemės vandens. Ji tiktai prašo Dievo lietaus: „Kly-kly-kly!" Dievas, pasigailėjęs volungės, visada jos ir išklauso. Dėlto kai volungė im klykti, žmonės spėja, kad bus lietaus. O žvėrys ir paukščiai vis labai daboja, kad negertų nuo žemės vandens. (Miškinių k., Kučiūnų v., Sn. Užr. V. Baniulis 1933.III.2. LTA 449a/92.)

179. Kadaise Dievas siuntė visus paukščius kast ežero ir visi paukščiai paklausė Dievo siuntimo, suskrido kasti ežero. Tik viena vieniausia nepaklausė, tai kuolinga. Ir dabar toji paukštelė, kuolinga, vis prašo skraidydama Dievą: „Lietaus, lietaus!.." Kaip ana įsinori gerti, tai negeria iš ežero, iš upės, ale geria iš ten, kur lietaus prilyta: nuo akmens, dirvoj iš duobelės, iš karvės pėdos. (L. Dičiūnienė, 62 m.a., Sabalunkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.17. LTA 1541/90.)

180. Dievas visas paukštes varė kasti ežerų. Viena kokia ten paukštelė nėjo kasti, sakydama: „Aš ir nuo akmens atsigersiu". Užtat Dievas jai už neklausymą ir uždraudė iš ežero gerti. Tai dabar ana ir laukia lietaus. Kai tik nelyja, tai ana ir rėkia: „Lyt, lyt, lyt!" – kad turėtų ko atsigerti, prašo lietaus. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/439.)

181. Kai Dievas sutvėrė pasaulį, upių ir ežerų nebuvo. Dievas pristatė visus žvėris kasti upes ir ežerus, kad vanduo kur subėgtų ir sausa žemė paliktų. Tik

vienas klykis nėjo prie darbo ir ant akmens atsitūpęs purinėjosi prieš saulę. Dievas supyko ant jo ir pasakė: „Kad tu manęs neklausai, negersi iš upių ir ežerų vandens, galėsi savo troškulį nutildyti tik akmens vandeniu". Dabar klykis, kad ilgai esti giedra ir jis ištrokšta gerti, pradeda padangėmis lakstydamas klykti, lietaus prašyti. Dievas pasigaili jo visada, ir trečią dieną lyja. Ir kai prilyja, jis ant akmens duobelės (iš jų) atsigeria. Kai žmogus išgirsta klykį padangėmis klykiant, sako, kad po trijų dienų bus lietaus. Taip ir yra. (P. Bagdonas, Tolainių k., Užvenčio v., Šl. 1931. LTA 267/26.)

182. Tilvikas, atsigėręs iš upės ar duobės vandens, tuoj dvesia, nes kai Dievas įsakė visiems paukščiams ir žvėrims upę kasti, tai tilvikas nėjo kasti, - užtai jam negalima gerti vandens iš upės. (Naujamiestis, Pn. Užr. P. Kovarskas. LTA 444/307.)

183-191. ŽVĖRYS TAISĖ KELIUS, KURMIS ATSISAKĖ (MT. 3098)

183. Kitą kartą Perkūnas, būdamas galingu Dievu, suvadino žvėris iš viso pasaulio ir užsakė dirbti kelius ant žemės. Visi žvėrys prisiėmę dirbti, bet kurmis nenorėjo klausyti. „Aš, - sako, - pats sau pasidirbsiu kelią, o visiem nedirbinėsiu". Perkūnas perpyko už tokį žodį - atsisakymą. Dėl to pasakė: „Kad tu perbėgsi ne savo dirbtą kelią, turėsi stipti". Dėl to dabar kurmis, jei landydamas išlenda ant kelio ir perbėga per kelią, tuoj ir stimpa (dvesia). (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 327/2.)

184. Kad kitą kartą visi žvėrys ir žvėreliai kelius dirbę, kurmis ginčijęsis, nėjęs dirbti, - ir dar ką kiti dirbę, tai kurmis jų darbą ardęs ir kilnojęs žemes. Tai užtai dabar kurmiui ir skersai kelio nevalia perbėgti, - randi tankiai ant kelio ar ant tako kur nebegyvą, nusprogusį. Seniai sakinėdavo man mano motina. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 142/14.)

185. Kai visi žvėrys taisė kelius, kurmis ilsėjosi. Nuo to laiko Dievas uždraudė jam vaikščioti keliais. Jis pats turi pasidaryti sau kelią, jeigu nori kur nors eiti. Jei jis pereina ne savo po žeme padarytu keliu - gaišta. (I. Senūta, 82 m.a., Kabinių k., Alytaus v. Užr. V. Bardzilauskas 1936.IV. LTA 865/100.)

186. Kitą kartą Dievas liepęs visiems eiti kelių taisyti. Visi išėjo taisyti, o kurmis atsisakė. „Aš, - sako, - nevaikščiosiu keliais ir neisiu taisyti". Dabar kai tik kurmis įein į kelią, tuojau dvesia. (Mačiūkių k., Platelių v., Kr. Užr. J. Mickevičius 1928.II.19. LTA 552/955.)

187. Dievas davė visiem kelius ir liepė eit taisyti. Varė ir kurmį į darbą. Kurmis priešinos, sakė: „Man nereikia kelio, aš ir be jo pragyvensiu". Nu tai Dievas ant jo užpyko ir sako: „Tai tu turėsi visada landžiot apačia žemės: o kai išlįsi ant viršaus, tai mirsi!" Užtat dabar kurmis, kai išlenda iš po žemių ir pereina per kelią, tuoj išstimpa. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.VII.15. LTA 978/199.)

188. Dievas liepė visiems gyvuliams taisyt kelius, taipgi ir visiems žvėrims. Kurmis Dievo neklausė. „Kam, - sako, - man taisyti kelius, kad aš galiu ulioti ir apačia". Dievas užpyko ir užtat, kad kurmis neklausė, jam uždraudė ulioti per kelią, sakydamas: „Kai tik tu ant kelio užeisi, tai išdvėsi". Taip dabar ir yra - kai

tik kurmis užeina ant kelio, tai ir išdvesia. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/440.)

189. Dievas liepė visiems gyvulėliams ir žvėreliams taisyt kelius. „Eik ir tu, kurmeli, taisyt kelią", - sako Dievas. „Man nereikia tavo kelio, aš ir be kelio galiu gyventi",- sako tas. „Kad tau nereikia kelio, tai tu per jį ir neuliuosi". Tai dabar kurmis, kai tik užeina ant kelio, tai tuoj ir nudvesia. (T. Bekerienė, 42 m.a., Pumputiškės k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.23. LTA 1487/306.)

190. Dievas liepė visiem paukščiam, žvėrim, žvėreliam kelius taisyti. Visi ėjo, o kurmis atsisakė: „Man nereikia kelio, aš netaisysiu". Tai Dievas jam pasakė: „Tai, kurmi, ir nevaikščiosi per kelią". Ir dabar kurmis negali vaikščioti kelio paviršiu - bijo. Kai užeina ant kelio - ir negyvas. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/62.)

191. Vieną kartą Dievas liepė paukščiams ir gyvuliams eiti kasti Dauguvą. Visi paukščiai ėjo, tik žvirblis nuskridęs išsitepė purve ir pasirodė Dievui. Kurmis patingėjo kasti ir nubaudė jį daugiau žmonių vaikščiojamais keliais nevaikščioti. Todėl ir dabar matome, kad kartais ant takelio ar kelio guli negyvas kurmis. Kitus paukščius Dievas apdovanojo, kitus nubaudė. (K. Paškevičienė, Biržai. Užr. V. Paškevičius. LTA 265/238.)

192-196. VELNIAS NOJAUS LAIVE (MT. 3100)

192. Buvo patapas, Nojas plaukė karoblium [=laivu]. Velnias, pasivertęs pele, ėmė ir pragraužė laivo dugną. Tame laive sutvėrimų buvo tik po porą: du karveliai, dvi ožkos ir t.t. Pamatė žaltys, kad vanduo bėga karoblin. Atrado greit tą skylę ir užkišė savo uodega. Karveliai skraidė išleisti viršuj laivo ir žiūrėjo, ar nepamatys žemės. Pasiekė ir žemę. Dievas žalčiui, kad išgelbėjo karoblių, sako: „Ką nori - aš tau užtat duosiu?" Žaltys sako: „Viešpatie, aš noriu sužinot, kieno gardžiausias kraujas". Dievas paleido uodą ieškoti, kieno gardžiausias kraujas. Uodas skraidė ir mėgino kraują visų gyvulių, paukščių ir nerado gardesnio, kaip žmogaus kraujas. Kregždė pamatė skrendant uodą ir klausia: „Kur skrendi?" - „Skrendu pasakyti žalčiui, kad gardžiausias kraujas žmogaus". Kregždė mislija: „Aš pastogės neturėsiu". Ir dar kartą jį paklausė. Tas kaip iškišo liežuvį, kapt ir nukando. Tas nuskrido pas žaltį ir zirzia, nieko nepasako, o kregždė nuskridus sako: „Uodas sako, kad varlės gardžiausias kraujas". Tas kapt, nutvėrė varlę ir kaštavoja kraują - net nusikratė, kad negardus. Užpykęs paėmė ir tvėrė kregždę už uodegos, ir iškando uodegą. Užtat dabar kregždės uodega kaip žirklės. (Ona Sodarskienė, 50 m.a., Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 141/20[354].)

193. Kitą kartą, kai buvę didieji plūdai, tai tada Nojus, akrotą budavodamas, užmiršęs vieną vinį užkalti. Daugiau kai visus gyvulius ėmėsi po porą, tai gyvatės nenorėjo priimti. Bet kai vanduo ėmė veržtis pro tą skylę į vidų, tai jis suprato, kad ir gyvatė jam reikalinga. Priėmė į akrotą, o ji su uodega savo užkišus tą skylę ir perturėjus, kol vanduo išdžiūvo. (Kiburis Baltokas, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/212.)

194. Kai Dievas korojo žmones patapu, tai Nojus dar prieš tai, jau per keletą metų, dirbo akrentą [=laivą]. Kai užėjo patapas, tai Nojus su visu savo turtu, gyvuliais ir su šeimyna, susikrovė tan akrentan ir plaukė. Velnias sumislijo jį nutapyt,

taigi pasivertė pele ir išgraužė akrento dugne skylę. Tada žaltys greit šoko ir savo uodega užkišė tą skylę, kad nepribėgtų vandens. Taip žaltys ir išgelbėjo Nojų. Užtat ano dabar ir nemožna mušt. (P. Misevičius, 71 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.13. LTA 1487/144.)

195 (plg. Mt. 3120). Nojaus akrente velnias, pasivertęs pele ir norėdamas jį nutapyt, pragraužė skylę. Tai matydamas Dievas metė pirštinę savo ir iš jos pasidarė katė, kuri lupt nustvėrė ir prarijo tą pelę. (P. Misevičius, 71 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.13. LTA 1487/145.)

[Nr. 196: *fabula obscena.*]

197-199. BĖGIMAS Į EGIPTĄ (MT. 3104)

197. Viešpats Jėzus, būdamas mažas, gyveno Jeruzolime. Jis išeidavo iš trobelės į sodą, žaisdavo su gėlėmis ir įvairiais vabzdžiais. Jėzusas žinodamas, kad lietus ateina, nueidavo į darželį, pagriaudavo lelijas ir kitas gėles, kad lietus neprilytų. Praėjus lietui, sustatydavo visas lelijas ir kitas gėles. Išeidavo į sodą, rasdavo biteles, kurios negali parskristi į avilius, jis paimdavo jas ir parnešdavo į avilius. Vieną kartą vaikščiodamas po kiemą, Jėzusas pamatė sargybinį, kuris stovėjo prie vartų ir labai svyravo. Jėzusas suprato, kad jis nori gerti. Pasėmė su saujele vandens ir pagirdė jį. Neilgai trukus karalius Erodas iškėlė savo sode pietus. Į tuos pietus Erodas liepė sunešti moterims visus neseniai gimusius kūdikius. Sunešė visos moterys kūdikius, taipgi Marija su Juozapu irgi atnešė savo sūnų Jėzų. Davus Erodui įsakymą, kareiviai pradėjo kūdikius kapoti. Moterys norėjo bėgti pro vartus, bet sargai neleido. Marija, pasiėmus Jėzų į rankas, bėgo pro vartus. Prie vartų stovėjo vienas sargybinis. Bitė įgilė sargybiniui į akį ir jis nepamatė Marijos, išeinančios su kūdikiu ir Juozapu. Bėgo jie iš miesto. Prie miesto vartų stovėjo tas pats sargybinis, kurį Jėzus pagirdė. Sargybinis, pamatęs ateinančią moterį, bėgo žiūrėti, ar ji neneša kūdikio. Jis pribėgo prie jos ir pamatė moterį, nešančią lelijas – mat Jėzus buvo pavirtęs į lelijas. Marijai su Kūdikiu ir Juozapu išbėgus iš miesto, bėgo jie į Nazareto miestelį. Ėjo jie ėjo, priėjo mišką, privargo ir atsigulė poilsio. Marija ir Juozapas užmigo, o Jėzusas neužmigo. Erodas klausė vartų sargo, ar nematė einant moters su kūdikiu. Sargas sakė, kad nematęs. Erodas sakė, kad jis matęs einančią moterį su kūdikiu. Erodas liepė ją vytis. Sargybinis bėgo per tą mišką ir pro tą vietą, kur jie miegojo. Bebėgdamas jis pamatė Mariją ir Juozapą miegančius, o Jėzų sėdintį ir linksmai žiūrintį į jį. Sargybinis pasigailėjo jo, nes atsiminė, kad jis jį pagirdė. Sargybinis paliko jį gyvą ir parėjo pas Erodą. Jis pasakė Erodui, kad neradęs nė jokios moters. Erodas pasiuntė kareivius ieškoti moters su kūdikiu. Tuo tarpu Marija su Juozapu ir kūdikiu ėjo toliau. Beeidami jie vėl pavargo ir atsisėdo po beržu pailsėti. Kareiviai bėgo pro tą beržą, kur jie sėdėjo. Beržas nuleido savo šakas, apgaubė juos ir kareiviai jų nepamatė. Nieko neradę, kareiviai parėjo namo. Marija, Juozapas ir Jėzus ėjo toliau. Neilgai trukus jie priėjo palmės medį. Jėzus priėjo prie palmės medžio, pradėjo glostyt ją, tardams: „Palma, palma, pasilenk!" Palmė pasilenkė. Jėzus nusiraškė vaisių kekę. Pasisotinę vaisiais, Marija, Juozapas ir Jėzus nuėjo į Nazareto miestelį. (V. Kalsas, 83 m.a., Klovainių m., Šl. Užr. K. Ožalas. LTA 619/53.)

198 (plg. Mt. 3105 ir 3137). Kaip Jėzusas gimė, tai Erodas norėjo nužudyti Kristų. Motina Švenčiausia, norėdama išgelbėti savo sūnelį, bėgo į Egiptą. Pakeliui šventoji šeima pasislėpė po drebule. Drebulė nusigandusi (ėmė drebėti), kad jos nenukirst užtat, kad ji slepia bėglius, pradėjo drebėti. Motina Švenčiausioji,

pastebėjusi, kad drebulė bijo, tarė jai: „Kad tu drebėtum visą savo amžių, kaip dabar drebi". Ir drebulė pasiliko drebėti, o po jos ir visos kitos drebulės dreba visą savo amžių. Toliau bėgdama Motina Švč. pasislėpė po lazdynu. Lazdynas maloniai priėmė šv. šeimą ir nuleido ant jos savo šakas. Tiktai gegužėlė atlėkus pradėjo kukuoti, kur yra ieškomas vaikelis (ir pradėjo kukuoti): „Kuku! Kuku! Kuku!" Bet Erodo kareiviai vis tiek nerado Kristaus, o motina, keliaudama toliau, tarė: „Tu, lazdyne, visada būsi geras visiems. Tu, gegužėle, visą savo amžių kukuosi, tad ir vaikams perėti neturėsi laiko". Ir dabar lazdynas yra lankstus medelis ir visiems patinka dėl savo riešutų, o gegužė savo kiaušinius deda į kitų paukščių lizdus, nes jai nėra kada perėti – ji turi amžinai kukuoti. (Paliūnų k., Seirijų v., Al. Užr. V. Baniulis 1933. LTA 449b/192.)

199. Kai Erodas norėjo nužudyti Kristų, Motina Švenčiausia, norėdama išgelbėti savo sūnų, bėgo į Egiptą. Bėgdama pasislėpė po drebule. Drebulė nusigando, kad jos nenukirstų, pradėjo drebėti. Motina Švenčiausia sako: „Kad tu visą savo amžių drebėtumei". Taip dabar drebulės ir dreba, nors ir mažas vėjelis pučia. Toliau bėgdama pasislėpė už lazdyno. Lazdynas tuojau šakas nuleido lig žemės, pasislėpė Motina Švč. O gegutė atlėkus ir kukuoja: „Kuku! Kuku! Kuku", – šaukė Erodą, sakydama, kad čia yra Motina Švč. O ji sako: „Tu, lazdyne, būsi per visus amžius toks nuleidęs šakas. O tu, gegute, kukuok visą savo amžių, kad ir vaikų perėti neturėtum laiko". Užtai dabar gegutė deda kiaušinius į kitų paukščių lizdus, nes jai reikia kukuoti. (Pušaloto v., Pn. Užr. K. Stelmokas 1931. LTA 260/540.)

200–202. GREITAS JAVŲ AUGIMAS (MT. 3104A)

200. Trys Karaliai nešė Kristui dovanų ir susitiko Erodą. Erodas klausia: „Kur einat?" – „Einam karaliaus aplankyti ir nešam jam dovanų". Erodas baisiai užpyko, kad [kitas] jo vietoj bus karalius, o jį nugriaus ir sako: „Ir aš noriu jį aplankyti". Marija ir Juozapas bėgdami pamatė netoli Erodo artoją, ekėjant miežius. Marija sako: „Padėk, Dieve!" Artojas atsakė: „Dėkui!" – „Kai eis Erodas ir paklaus, ar [kas] ėjo, tu sakyk: [ėjo,] kai miežius ekėjau". Ateina Erodas ir klausia: „Ar kas ėjo?" – „Ėjo, kai šituos miežius ekėjau". O tuo laiku miežiai užaugo dideli ir su varpom. Erodas sako: „Eik, durniau, jau miežiai su varpom!" (J. Sodarskis, 50 m.a., Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1419/20[352].)

201. Kai Poną Dievą norėjo nukryžiuoti ir žydai jį vaikė, tai Ponas Dievas atėjo pas žmogų, kuris aparė grikius. Ponas Dievas sako: „Aš atsigulsiu ant sumetimo, tu mane apark". Žmogus aparė, tai grikiai sudygo ir pražydėjo tuoj rozu. Atbėgo žydai ir klausia: „Ar nematei tokio pono einant?" Žmogus atsakė: „Tada mačiau, kai grikius sėjau". O rupūžė, – tai buvo ledokas [= velnias] – kvarkia: „Dar, dar, dar..." (reiškia: dabar). Bet žydai jos nesuprato ir nuėjo. Tai dėlto žmonės ir stato sėdelius ant sumetimo, ir kai griaudžia, negalima stovėti ten, kur viena vaga nuvaryta. Stotis ant sumetimo, nes ten Ponas Jėzusas apartas, ten Perkūnas nemuša. (R. Zenkevičienė, 80 m.a., Ricielių k., Liškiavos v., Al. Užr. E. Šneideris 1931.IV.10. LTA 374/2068.)

202. Kad Pana Marija kitą kartą bėgus į Egipto žemę, nes iš tolo jau žydai vijosi, priėjus prie epušės sakanti: „Epuše, apdenk mane, kad žydai nepamatytų!" Epušė nepaklausius. Pana pasakius: „Kad tu visą amžių drebėtum, kaip aš dabar!" Toliau pribėgus prie eglės, sakanti: „Apdenk mane!" Eglė ir nuleido žemėn šakas, žydai ir nepamatė. Po tam eglei pasakius: „Kad tu ir žaliuotum žiemą ir

vasarą!" Daugiau bėgus pro vieną sėjėją ir pasakius: „Tu šiandien sėji, o rytoj pjausi". Ant rytojaus žmogaus javai buvo pjaunami ir jis pjovė. Žydai vydamiesi paklausė žmogaus: „Ar nėjo čia kokia moteriškė su kūdikiu?" Žmogus atsakęs: „Kai sėjau, tai ėjo". – „Tai ilgs laiks yra! Tas niekai!" Ir grįžo atgal. To žmogaus dukterėlė norėjus sušaukti žydus ir sakyti, kad vakar ėjo, ale tas žmogus surikęs ant mergičkos: „Cit, tu varle!" Mergička tuoj ir pavirtus į varlę, nušokus į pievą. Taip tai ir dabar dar nuo to laiko epušės lapai dreba, o eglės šakos žemyn linkusios, žaliuoj tiek žiemą, kiek vasarą, o varlė pareina nuo mergičkų. Visos varlės, visų varlių gimims, tęsiasi nuo anos vienos pirmos varlės. Nes ir dabar tarp bobų laikosi priežodis: „Cit, varle!" (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis. LTA 1208B/1255.)

203-206. EPUŠĖ DREBA - PO JA SLĖPĖSI ŠV. ŠEIMA (MT. 3105A)

203. Kai Panelė Švenčiausia su Jėzumi bėgo Egiptan, užėjo didelė audra su lietum. Ieškojo sau priedangos nuo audros, o kadangi radosi kely, kur nematė jokių namų, tat turėjo slėptis po medžiais. Palindo po vienu medžiu, jau patogiai atsisėdus norėjo atsidusti lengviau, [kai] pastebėjo, jog šis medis visas iš baimės dreba, kad Erodas neužpultų ir nerastų po jo prieglauda Marijos su kūdikėliu. Marija pastebėjus ir žinodama medžio baimės priežastį, pasiėmusi vaikelį ant rankų, apleido medį, sakydama: „Ne tik tu visas, bet ir kiekvienas tavo lapelis drebės lig pasaulio pabaigos". Palindo po kitu medžiu, šis pajautęs, jog pats Išganytojas, Atpirkėjas viso pasaulio, slepiasi nuo pavojaus, rasdamasis žmogaus kūne ir turėdamas kęsti visus nepatogumus, kad išpildžius savo tėvo valią, apglėbęs savo šakomis, rūpestingai pridengęs išlaikė visą audros laiką, kuri niekaip nepakenkė Marijai su Jėzumi. Apleisdama šį medį, Panelė Švenčiausia ištarė: „Žaliuosi žiemą vasarą, reikšdamas amžiną jaunystę; atrodysi gražiai, kiekvieno praeinančio viliosi į save akį ir kiekvieną keleivį nuo nepatogumų gamtos priglausi po tų amžinai liektančių nuleistų šakų". Taip ir po šiai dienai drebulė atrodo išblyškusi, nes labai ją išgąsdino Panelės Švenčiausios ištarmė, ir dreba jos kiekvienas lapelis ir nesant vėjo. O eglė, apdovanota visa kuom, visuomet graži, ir jos šakomis puošia iškilmėms vietas, ji užima visur pirmą vietą. (Žemaičių padavimas. Užr. M. Prancūzevičiūtė, bendrabučio auklėtinė. Vilnius, 1926.XI.22. LMD I 605/43.)

204. Jėzus ir Marija bėgo Egiptan, priėjo prie drebulės ir prašo, kad juos apglėbus lapais ir šakom pakavotų. Drebulė pradėjo drebėt ir sako: „Aš bijau, neglėbsiu". Tada Jėzus su Marija pasakė: „Jau tu visą savo amžių drebėsi". Na, ir dreba dabar. Tada Marija nuėjo prie lazdynų krūmo, paprašė lazdyną. Krūmas Mariją pakavojo. Todėl lazdyno nė griausmas nedaužo niekuomet. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/52.)

205. Kada Motina Švenčiausia su kūdikėliu Jėzumi bėgo nuo Erodo karaliaus kareivių, matydama, kad nuo anų neišbėgs, – anie [buvo] greitesni už Mariją, – Marija pasislėpė už storo drebulės medžio. Kareiviai čia pat, o Marijos širdis iš išgąsties baisiai muša: plupt, plupt..., iš tolo girdėti. Pagailo epušei Motinos ir Vaikelio, ir pradėjo diktai šlamėti savo lapais taip, kad kareiviai praėjo pro šalį nenugirdę Marijos širdies plupėjimo. Tam atminimui ir dabar epušė savo lapus virpina, nors nė kokio vėjelio nebūtų. (Veviržėnų v., Kr. Užr. Martinijonas Bučnys 1937. LTA 1431/191.)

206. Epušės lapai dreba štai dėl ko. Kada žydai gaudė Panelę Švč., tai pastaroji pasislėpė po epuše. Rupūžė, būdama netoli, kurkė: „Šitai, šitai!" Epušės lapai, iš

baimės, kad žydai nepamatytų Panelės Švč., pradėjo drebėti. Nuo to laiko ir dreba. (Kalvarijos m., Tl. Užr. J. Sondeckas. LTA 600/48.)

207-213. EPUŠĖ DREBA - ANT JOS PASIKORĖ JUDAS (MT. 3105B)

207. Kitą kartą, kai Judošius pardavė Kristų už trisdešimt sidabrinių grašių, turėdamas tuos pinigus pasijuto, kad blogai yra padaręs. Nešė tuos pinigus atiduoti. Pinigų nepriėmė. Tada jis neturėjo ramumo ir nežinojo, kur dingti. Taip besivalkiodamas iš vietos į vietą, jisai nuėjo į miestą, į vieną liejyklą, kur rado beliejant varpą. Tada Judošius prašė liejykloj, kad priimtų jo pinigus ir įlietų juos į varpą. Liejykloj pinigus priėmė ir juos įliejo. Kai tik varpą nuliejo gatavai, jis nekieno nekrutinamas pradėjo tuojau zvanyti be paliovos. Tas varpo zvanijimas dar daugiau nedavė Judošiui ramumo, tai nuvežė jį ir paskandino į jūres. Kad ir būdamas vandeny, varpas vis nenustojo zvanyti. Tada Judošius neištrivojo ramumu, nuėjo po drebule ir iš išgąsčio drebėdamas pasikorė. Kai Judošius pasikorė, varpas nustojo gaudęs, o drebulės lapai nuo to sykio, nors ir mažiausiam vėjeliui pučiant, vis dreba. (J. Timinskas, 75 m.a., Rėžgalių k., Kidulių v., Šk. Užr. V. Augaitis-Butkus 1938.VI.11. LTA 1644/85.)

208. Kai Judošius Poną Jėzų pardavė, tai iš dasados (sielvarto) neturėjo kur pasidėt. Taigi sumislijo pasikart. Pribėgo anas prie medžio, norėdamas jau pasikart, ale kai tik pasinešėja, tai to šakos užsiriečia aukštyn ir šis negali pasiekt pasikarti. Tada Judošius šoko prie epušės ir pasikorė. Ta, pamačius kas atsitiko, baisiai nusigando ir pradėjo drebėt. Nuo to čėso dreba ir dabar. (T. Bekerienė, 42 m.a., Pumputiškės k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.23. LTA 1487/308.)

209. Kai atsikėlė Jėzus Kristus iš numirusių, tai sužinojęs Judošius bėgo pasikarti. Bet medžiai jo nepriėmė. Tada anas šoko prie epušės ir ant jos pasikorė. Tai buvo padaryta epušei iš netyčių, todėl ana pamačius, kad ant jos pasikorė Judošius, taip persigando, kad pradėjo drebėti. Taip dreba ana ir po šiai dienai. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/441.)

210. Kai Judošius, pardavęs Kristų už trisdešimt grašių, pamatė savo nuodėmę, nubėgo prie epušės ir pasikorė. Ponas Dievas tam atminimui įsakė epušei amžinai drebėti, priminti visiems apie Kristaus išdaviko mirtį ant epušės. Dėl to dabar epušės lapai ir dreba, nors ir jokio vėjelio nesti. (J. Indriūnas, 85 m.a., Duokiškio bk., Kamajų v., Rk. Užr. B. Zaleskis 1928.III.12. LTA 10b/119.)

211. Judas, išdavęs Kristų žydams, pajuto savo sąžinės graužimą. Todėl, nunešęs gautus pinigus, metė atgal ir liepė grąžinti Išganytoją. Bet žydai nė manyti nemanė apie grąžinimą Jėzaus Kristaus. Tuomet Judas, nebegalėdamas pakęsti sąžinės graužimo, nuėjo į mišką ir ant sausos drebulės šakos pasikorė. Drebulė labai nusigando, nes ant jos šakos kabėjo Kristaus išdavėjas, ir pradėjo drebėti. Nuo to laiko ir visos drebulės, atminusios Judą, dreba. (Sereika, 76 m.a., Strulionių k., Naujamiesčio v., Pn. Užr. B. Sereika 1928.XI.16. LTA 260/249.)

212. Judošius, pardavęs Poną Jėzusą žydams, paskui pasigailėjo savo bjauraus darbo. (Užstatė,) nuėjo pas žydų vyresniuosius, norėjo Jį vėl atpirkti ir sakė: „Še, atsiimkit savo pinigus ir duokit man Jėzusą!" Bet žydų vyresnieji atsakė jam: „Pinigų mums nereikia, daryk su jais ką sau nori, o Jėzuso mes tau neduosime". Tada Judošius (paėmęs) metė pinigus žydams, išspruko ir bėgo tiesiai į mišką pasikarti.

Bet medžiai neprisileido tokio bjaurybės ant savęs pasikarti. Judošius tada užtiko epušę bemiegančią, dėlto ir pasikorė ant jos. Kada epušė pabudo iš miego ir pamatė ant savęs bjaurybę, tai ėmė drebėti ir dabar vis tebedreba. (A. Dobkevičienė, Staiderių k., Lazdijų v., Sn. Užr. A. Paciukonis. LTA 449/15.)

213. Ant epušės Judošius pasikorė. Jam gėda buvo, jis išdavė Jėzų ant numūčijimo. Kai Jėzus mirdamas ant kryžiaus rodė stebuklus - nužengė į dangų, tai Judošiui gėda pasidarė ir jis pasikorė ant epušės. Užtat epušė dreba ir dreba, dieną naktį šušuoja ir šušuoja: šu-šu-šu... Kad ir nėr vėjo, jinai dreba. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.I.22. LTA 1060/80.)

214. ŠUNS TARNYBA (MT. 3109)

Žiemą šuo dreba nuo šalčio ir sako: „Jau kad tik vasara ateitų, statysiu namus". Sulaukia vasaros, guli kanapėse ir sako žiovaudamas: „Šitas kreivas". Ant kito žiovaudamas sako: „Šitas laibas". Taip niekaip neprirenka medžio statyti trobai, tai taip amžinai trobos ir nepastato. (M. Rūkštelienė, 78 m.a., Jakiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elz. Rūkštelytė 1938.VIII.9. LTA 1713/51a.)

215. VISI GYVULIAI YRA ŽMOGAUS VALDŽIOJ (MT. 3110)

Kitą kartą (kad) Ponas Dievas visiem gyvuliam, žvėrim ir paukščiam dalijęs talentus: vieniem gražumus, kitiem greitumus, levui už visus didesnę spėką. Tada levas klausiąs Pono Dievo: „Gi kam, Pone Dieve, protą atidavei?" Ponas Dievas sakąs: „Žmogui". Levas sakąs: „Na, tai vis tiek ir aš esu žmogaus rankose". (Jonas Mocius. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 142/37.)

216-218. LOKIO KILMĖ (MT. 3112)

216. Senovėje, kada Kristus vaikščiojo ant žemės, tad vieną sykį, kurie netikėjo į Kristų, sumanė jam iškrėsti šposą. Jie padarė taip: vienas palindo po tiltu ir pradėjo mauroti. Tada kiti klausia: „Klausyk, jeigu esi Dievas, tai pasakyk, kas po tuo tiltu per gyvulys yra pasislėpęs?" Kristus atsakė: „Čia yra toksai gyvulys, kuris nori išgąsdinti savo valdovą ir užtai nuo šio sykio aš jam duodu vardą meška". Ir visi pamatė, kai iš po tilto išrėpliojo ne žmogus, bet jau gyvulys. Tai nuo to sykio atsirado meškos. (Šiluvos bk., Rs. Užr. V. Mikalčius 1936.IX.8. LTA 989/15.)

217. Seniai, labai seniai, kai Kristus gyveno ant žemės, vieną kartą ėjo su savo mokiniais nakčia. Pamatę jį arklininkai palindo po tiltu. Kai Kristus su savo mokiniais atėjo kiek arčiau, išlindo iš po tilto, pradėjo priešais bėgti. Kristus pamatęs pasakė: „Kad norit būti tokiais, galit būti". Tuoj tie arklininkai pavirto lokiais ir nubėgo į mišką. (Pušaloto v., Pn. Užr. K. Stelmokas 1931. LTA 260/527.)

218. Kitą sykį, jau labai seniai, dar Kristaus laikais, kada dar Kristus su savo mokiniais vaikščiojo žemėje, tai tada būdavo labai daug gąsdintojų. Tai vieni gąsdintojai susitarė gąsdinti nakčia žmones, kurie eis tuo keliu. Tada, išsivertę kailinius, palindo po tiltu [ir] laukia, kada [kas] eis tuo keliu. Naktis buvo tokia tamsi, jog mažai kas buvo matyti. Išgąsdino keletą žmonių, kurie tuo keliu ėjo. Šiaip ar taip, ir žmonės pradėjo pasakoti, kad po tiltu kas nors vaidenas, ir sutemus bijojo ir praeiti pro tą vietą, nes sako galį nužudyti. Taigi pasitaikė vieną sykį, kad tuo keliu ėjo Kristus su savo mokiniais. Taigi pamatę žmones ateinant, gąsdintojai išlindo iš po tilto ir pradėjo šleivoti, panašiai lyg lokiai. „Jeigu norite [būti] lokiais,

būkite ir lokiais". Gąsdintojai pavirto lokiais ir nubėgo į girią. Po to laiko toj vietoj niekas nesivaideno ir žmonės vėl ramiai sau vaikščiojo. (Miškinių k., Kučiūnų v., Sn. Užr. V. Baniulis 1933.III.2. LTA 449a/92a.)

219. DIEVAS PAVERČIA ŽMONES GYVULIAIS (MT. 3115)

Gyveno labai negeras ponas. Jis labai mušdavo darbininkus, jiems valgyt neduodavo. Darbininkams daug sunkiau buvo gyvent pono dvare, negu gyvuliams. Jie gaudavo tik peludės (duona, iš pelų iškepta) valgyti ir gulėdavo tvartuose: vyrai su arkliais, moterys su karvėmis. Kartą pro tą dvarą ėjo Dievas, pasivertęs elgeta, ir užėjo naktigulto. Ponas leido jam apsinakvoti tvarte su kitais darbininkais ir davė jam peludės valgyti. Elgeta rytojaus dieną atsisveikindamas paprašė pono duonos kąsnio, nes jis negalįs peludės valgyti. Ponas užpyko ant jo už drąsų kreipimąsi prie jo, išvarė ir užpjudė šunimis. Dievas pavertė tą poną kalakutu. Ponia ir ponaičiai atsikėlę rado kalakutą kieme, labai nustebo, nes niekas nebuvo matęs tokio padaro ir liepė įvaryti į tvartą. Pono ieškojo ieškojo, bet nerado. Dievas, bausdamas poną už išdidumą, pavertė kalakutu, kuris dabar tebesididžiuoja, iškėlęs raudoną skiauturę, nors ir tvarte gyvendamas. (M. Lunis, 70 m.a., Veprių m., Uk. Užr. P. Valeika 1931.III.23. LTA 288/2.)

220-221. PELIŲ IR KAČIŲ KILMĖ (MT. 3120)

220. Ilgai galvojo velniūkštis, kaip čia pakenkti žmonių giminei, kaip ją paskandinti pragaran. „Aha, – nušvitusiu veidu taria velnias, – sugalvojau: visą žmoniją suvarysiu pragaran ir nuo Liucipieriaus gerai gausiu už tokį gudrumą – tikrai būsiu pakeltas į aukštesnę vietą. Vat tai bus gyvenimas!" Po to tuoj pradėjo vykdyti savo planą: čiupo purvo žiupsnį ir nulipdė pelę. „Pele, stok ir ryk žmonių valgius, juos erzink, pykink, o aš tau už tai labai atsimokėsiu. Tegul anys keikias, tegul daug pridaro griekų, man bus džiaugsmas ir didelė puota". Ale pelė nesistoja. Labai velnias niršo. Ką gi darysi, prakeikta nesistoja ir gana. „Dabar visas mano planas suirs, – aimanavo velnias, – šauksiuos Dievą, gal anas padės, jei aš jį garbinsiu. Pele, stok, Dievo vardan!" Pelė atsistojo ir pradėjo bėginėt. „Va va, tai viskas tvarkoj", – džiaugias velnias. Ilgą laiką gerai velniui klojos, ale paskum atėjo galas. Vieną kartą Marija, Dievo Motina, užmiršo savo pirštines pas vieną biedną našlę. „Ai, rankom šalta; pamiršau pirštines pas našlę, o toli grįžt", – kalbėjo Dievo Motina savo sūnui Jėzui. „Kentėk, negrįžk, – sako Jėzus, – tegul pasilieka pas žmones ir tegul teikia vargšams didelę naudą: tegul pavirsta jos katėmis, katros gaudys peles, valgių gadintojas". Taip Kristui pasakius, Marijos pirštinės pavirto katėm. Užtat žmogus kates labai myli. (P. Nakienė, 49 m.a., Mickūnų k., Kamajų v., Rk. Užr. P. Vilutis 1935. LTA 670/5.)

221. Senovėje buvo toks ūkininkas. Jį apipuolė pelės. Bet senovėje nebuvo kačių. Jis ėjo verkdamas per mišką, kad negalįs niekur nieko pasidėti. Susitikęs gražią, šviesią moteriškę. Ta moteriškė klausia: „Žmogeli, ko tu verki?" Ūkininkas sako (jis suprato, kad čia Marija): „Ko neverksi, moteriške, kad mane apipuolė pelės, kad jau nėra kur nieko pasidėti". Marija jam davė pirštinėles ir sako: „Kai parneši jas [namo], mesk į ugnį ir tuoj atsiras katė". Ūkininkas parėjo namo ir jis įmetė [ugnin] pirštines, tuoj atsirado katė. Vakare kai visi sugulė, užgęsino šviesą, tuoj ėmė pelės bėgioti po triobą. Pagaliau katė nušoko nuo krosnies, ėmė pjauti peles ir dėti į krūvą. Paskui tie seneliai mylėjo katę. (Pagaliau) nuo to laiko atsirado katės. (Girkalnio m., Rs. Užr. J. Stankevičius. LTA 370/42.)

222-224. KODĖL KATĖ PURKUOJA (MT. 3121)

222. Dievas sutvėrė katę ir persakė jos pareigas: „Tu būsi miklus sutvėrimas: laipiosi po medžiais, namų aukštus, gaudysi ir pjausi paukščius, peles. O žmogus bus už tave vyresnis". Katė sako: „Tai aš ir žmogų pjausiu". – „Na, gerai, – sako Dievas, – kai sukalbėsi poterius, tai galėsi papjauti". Užtat ana dabar kalba poterius – murna ir bemurnėdama užmiega, niekaip nepabaigia. Kad pabaigtų, žmogų ir papjautų. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.3. LTA 987/262.)

223. Vienas žmogus ėjo keliu ir paskui jį sekė katinas. Atėjo naktis, anas įlindo į žabus, o katė saugoja [jį] nuo pelių. Besaugant užlekia žmogui ant gerklės lapas. Katė pamislijo, kad pelė, ir kad tvers už gerklės, ir papjovė žmogų. Na tai, kai žmogų papjovė, tas nuėjo dangun. Dievas klausia: „Kol tavo gerklė perkąsta?" – „Katė perkando". Tada Dievas ant katės užpyko ir tarė: „Tu dabar užu žmones poteriausi ir poteriausi, ir dieną ir naktį, net miegodama". (B. Vasiliauskas, Budriškių k., Dusetos v., Zr. Užr. A. Mažiulis 1935.XII.13. LTA 720/96.)

224. Katinas norėjo papjauti žmogų. Kad anas užmirštų savo sumanymą, Dievas jam uždavė kalbėti poterius. Tai dabar nar nar, nar nar, – ir kalba anas savo poterius. Bekalbėdamas užmiršta pjauti žmogų. Katras katinas eidamas minutėlę stabteli, tai tada anas mislija žmogų pjauti. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/442.)

225. KODĖL KATĖ PIRMA ĖDA, TADA PRAUSIASI (MT. 3122)

Katė pelę sugavo. Tada pelė katei sako: „Ė, koks tu ponas – nesiprausęs burnos valgysi". Katė susisarmatijo, pelę padėjo, nuėjo praustis burną. Pelė pabėgo. Katė burną nusiprausus atėjo – nėra pelės. Tai dabar nuo to [laiko] katė pirma paėda, o tada burną prausias. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/63.)

226-227. ASILO YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3125)

226. Dievas sutvėrė visus gyvulius ir davė jiems vardus. Paskutinis liko asilas. Dievas jį pasišaukė ir pasakė, kad jis „asilas". Bet asilas tuojau užmiršo ir vėl klausia Dievo. Dievas sako, kad jis asilas, asilas; bet asilas vėl užmiršo ir vėl atėjo pas Dievą klausti savo vardo. Dievas supyko, paėmė jį už ausų ir kratydamas sako: „Asilas, asilas, asilas..." – iki jis jau atsiminė. Parėjo namo ir jį visi vadino, be to, dar ilgaausiu, nes jo ausys buvo labai ilgos. (A. Labanauskas, 80 m.a., Tarpučių k., Marijampolės priemiestis. LTA 732/247.)

227. Nusibodus arkliui žvengti, jis nuėjo pas Dievą prašyti, kad jam duotų kitą darbą, o ne žvengti. Ilgai jis prašė Dievą. Kai jau Dievui nusibodo, jis jam davė asilo darbą, o asilą pavertė arkliu. (A. Labanauskas, 80 m.a., Tarpučių k., Marijampolės priemiestis. LTA 732/244.)

228. EŽIO DYGLIŲ KILMĖ (MT. 3127)

Galbūt kada pirmą kartą saulė tekėjo, tada kur koks gyvulėlis stovėjo arba gulėjo, tai tokius plaukus sau gavo, kaip va: ežys stovėjo [ant] viršaus kalno ir pirmiausiai pamatė saulės spindulių žarus, užtai jis visas tokiais smailiais žarais pasišiaušęs; katrie gulėjo ant samanų, tiems minkštos vilnos. (St. Meška, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1474.)

229-231. PAUKŠČIAI PRIE NUKRYŽIUOTO KRISTAUS (MT. 3130)

229. Vienus dagilėlius Dievas sutvėrė margus, o kitus pilkus. Margųjų dagilėlių rūbai buvo labai gražūs, įvairių spalvų, o pilkieji buvo panašūs į žvirblius. Taigi pilkasai dagilėlis vieną kartą ir prašo Dievą: „Viešpatie Dieve, suteik man nors pagurklę raudoną!" Dievas tarė: „Jei tu užsitarnausi tą raudonumą, tai ir turėsi". Taip ir skraidžiojo dagilėlis pilkais rūbais, ligi atėjo į žemę Dievo sūnus Jėzus Kristus, kurį, kaip žinome, žydai nukankino, erškėčių vainiką ant galvos uždėjo ir ant kryžiaus prikalė. Pamatė dagilėlis, kad Dievo Sūnus taip kenčia nuo giliai į galvą įlindusių spyglių ir nebegalėjo susiturėti, taigi jam pagailo nelaimingo kankinio. Priskrido arčiau prie galvos ir ištraukė tą spyglį, kuris giliausiai buvo įlindęs Dievo Sūnui į galvą. Bet kai traukė dagilėlis tą spyglį iš šventos galvos, tai truputį per neatsargumą susikruvino pagurklę. Dievas taip ir padarė, kad toji žymė, užtiškęs kraujas, paliko dagilėliui visam laikui. Pilkasai dagilėlis ir dabar tebėra su raudona pagurkle. (Naujamiesčio v., Pn. Užr. P. Valentinavičiūtė. LTA 598(30), plg. *MT*, IX, p. 29, nr. 56.)

230. Vieną kartą sutvėrė seneliukas pilkąjį dagilėlį ir pasakė jam: „Jei gerą darbą padarysi, tai kakliukas bus raudonas". Susirūpino dagilėlis raudonu kakliuku: laksto, gieda, vaikus peri, o žadėtojo papuošimo kaip nesulaukia, taip nesulaukia. Susikrovė pavasariop dagilėlis lizdą netoliese kelio ir girdi vieną dieną kokį tai riksmą, didelį žmonių triukšmą. Skrenda dagilėlis pasižiūrėti to riksmo ir nustebęs pamatė, kaip žmonių minia stumdo ir muša kokį tai žmogų, su erškėčių vainiku ant galvos. Paskum įnirtę žmonės pakėlė tą kankinį aukštyn ir prikalė prie kryžiaus. Buvo tai Dievo Sūnus Jėzus Kristus, kurį nukankino žydai. Pagailo dagilėliui besikankinančio Dievo Sūnaus, priskrido jis prie kankinio ir ištraukė vieną dyglį iš jo galvos. Parskrido dagilėlis atgal į namus savo lizdan, o vaikai, pamatę savo tėvą, pradėjo sakyti: „Tėveli, kakliukas tavo raudonas!" Ir dabar dagilėlis vis krauna savo lizdą arti kelio, o kai pamato kryžių, tai gražiai gieda. (Panevėžys. LTA 598(31), plg. *MT*, IX, p. 29, nr. 57.)

231. Sėdėjo senelis lauke ant akmenėlio. Ir turėjo dažalų, ir moliavojo visus paukščiukus visokiom gražybėm, katras tik atskrido: katram gražiai plunksneles pritaikino, katram sparnelius žalius, katram kuodą didelį, - visus išgražino paukštelius ir pristigo dažalų. Ateina pilka paukštytė, atskrenda. Sako: „Ir man pagražink (šiandie), seneliuk!" - „Nebeturiu, - sako, - dažalų". Visa markatna, visai nuliūdus, nebežino kas daryt. Nuskrido, - kryžius buvo, - nuskrido ant kryžiaus markatna. Tik nurauna iš kryžiaus erškėčių dyglį. Beskubindama užtėškė ant gurklelio kraujo. Pradėjo snukiuku trinti, pasidarė gurkliukas raudonas. Visa nudžiugo, - bent gurkliukas raudonas - Dievui dėkui! Sudėjo kiaušinėlius, išperėjo paukščiukus, žiūri - visi paukščiukai raudonais gurkliukais. (Tai ten yra sniegena ir dabar po šiai dienai.) Susitiko, sako: „Jūs gražiai dažalais išdažyti, o ašei - ana gi va!" Sniegena nei žiemos bijo ir ana sniegena po šiai dienai. (K. Statulevičienė, 85 m.a., Ragelių bk., Rokiškio v. 1939.XI.4. LTA pl. 1155/2.)

232-245. GANDRO KILMĖ (MT. 3131)

232. Kitą kartą Pons Dievs Dzidoriui padavęs šikšninį maišą, prikištą pilną su gyvatėm, varlėm, žiurkėm ir visokiais vabalais (ir t.t.). Liepęs nunešti į upę ir paskandinti, tik pačiam nezvalijo žiūrėti, kas ten yra. Dzidorius tuoj nunešęs pas upę, pasidėjęs ant kranto ir mislijąs: „Kaipgi aš nepasižiūrėjęs skandinsiu?" Tai

kai tik atrišęs maišą, tuoj žiurkė išbėgusi. Šią pradėjęs gaudyti, tuo tarpu visos bjaurybės: gyvatės, varlės, kirminai išbėgo iš maišo. Dzidorius smūtnas parėjęs namo. Pons Dievs klausiąs: „Ar paskandinai?" Dzidorius: „Viskas išbėgo, nieko nesugavau". Pons Dievs vėl pasakęs: „Tai tu eik ir gaudyk juos per amžius". Dzidorius, pavirtęs į gužą, ir šiandien tebegaudo po laukus, po balas savo paleistuosius gyvūnus. (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1277.)

233. Senų senovėje, tik ką pasaulį įkūrus, pradėjo žmonės skųsties Dievui, kad gyvatės ir kiti visoki šiukštinai esą nereikalingi, nes daugį įkertą, ir per tatai dažnam reikią net mirti. Dievas paklausė žmonių prašymo: surinko visas gyvates, žalčius, varles ir kitas bjaurybes maišan, ir pats labai laiko neturėdamas, nes ubą (=pečių) kūreno, pasišaukė pas save gandrą ir padavė jam šitą maišą su gyvatėmis. Dabar prisakė nunešti ir įmesti su visu maišu į marias. „Tik, - sako Dievas, - žiūrėk, neatrišk maišo!" - Užsidėjo gandras maišą ant pečių ir nešasi. Atsisėdo pasilsėti. Besėdint užrūpo jam pažiūrėti, kas yra maiše. Vos tik atarišė, tuoj šmukšt viena gyvatė ir išlindo. Pradėjo gandras ją gaudyti; bet tą begaudant visos gyvatės ir varlės išlindo ir išsislapstė po balą. Priėjo gandras, pamatė, kad maišas jau dykas. Grįžo pas Dievą visiškai nuliūdęs ir papasakojo, kas atsitiko. Dievas da tebekūreno ubą ir užgirdęs, kad gandras jo paliepimo neatitiesė, užpyko ir pagriebęs nuodėgulį rėžė gandrui per nugarą. Nuo to Dievo rėžimo ir paliko gandrui ant nugaros juodas lopas. Gandras to lopo baisiai nekenčia, atmindamas iš kieno priežasties jam tas teko, ir lig šiai dienai pasiliko varlių ir gyvačių neprietelius: kur tik sutikdamas, tuoj gaudo ir praryja. (Užr. K. Būga. LMD I 139/7.)

234. Busilas paėjo iš moterų, ba [=nes] moterys vaikščiojo su juodom suknelėm [ir] norėjo būti tokios susilenkusios kaip busilai. Dievas anas į busilus ir pavertė, o pirma busilų nebuvo. Dievas surinko visas paškustvas, kas yra, ir maišan sudėjo. Žmogui liepė: „Imk tu tą maišą ir kur raistan (bagna) įmesk ir nežiūrėk". O jis atsirišęs pažiūrėjo, tai tas brudas, - žalčiai, gyvatės, rupūžės ir t.t., - į svietą išėjo. (M. Šelkevičius, 80 m.a., Valkininko v. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1896.X.3. LMD I 480/1[2].)

235. Dievas surinko visą brudą didelian maišan ir liepė bobai nunešt ir nutapyt, ir liepė bobai nedabot. Boba neiškentė, paėmus padabos. Gyvatė ir išpauzė. Boba gyvatę nusivijo, maišą pametusi, ir iš maišo visos razpauziojo. Boba nerado nė vienos. Užtai ją Dievas padarė becianu (busilu). Kaip buvo boba juoda spadnyčia ir baltais marškiniais, [tai] ir beciano dabar juoda uodega. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/64.)

236. Labai seniai Ponas Dievas, kai dar svietą tvėrė, sutvėrė daugybę gerų gyvulių, o velnias pritvėrė blogų: gyvačių ir kitų šliužų. Žmonės pradėjo Dievą prašyti bėdodami, kad nuo gyvačių ir kitų šliužų jų daug miršta ar sergą. Dievas, pamatęs žmonių vargus, sugriaudė. Visi, kas gyvas, suėjo. Tuojau gyvates ir šliužus suvarė maišan ir sako busilui: „Imk ir nešk! Nunešęs prigirdyk, tik nežiūrėk!" Busilas užsidėjo maišą ir nešas. Privargo ir pasdėjo pasilsėti. Pasdėjęs pamatė, kad [kaž]kas jame kruta. Nebeiškentė anas ir pažiūrėjo. Ir kai tik atsirišo maišą, (bo) viena gyvatė ir išlindo. Anas tuoj šoko gaudyti. Sugavęs priėjo prie maišo ir pamatė, kad [jis] jau dykas. Anas nusigando, bet atsiminė, kad Dievas gailestingas, gal pasigailės, ir nuėjo į Dievą. Nuėjęs rado Dievą pečių kūrenant. Busilas pasisakė visa. Dievas susiraukė, paėmė nuodegulį, šėrė per nugarą ir sako: „Nuo

šios dienos tau nugara ir bus juoda, atminimui Dievo bausmės, o dabar eik ir gaudyk!" Busilas išėjo ir nuo to čėso lig šios dienos tebegaudo. O nugaroj - lopinys juodas, tai Dievo bausmė. (A. Mažiulis, 53 m.a., Žukliškių k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Mažiulis 1935.XI. LTA 720/3.)

237. Surinko Dievas visas bjaurybes: driežus, varles, kirmėles ir sukišė juos maišan. Po to padavė bobai ir liepė jį nunešti ten kokian daiktan, tik nedabot liepė. Boba paėmė maišą ir neša. Nusinešus už kalno, parūpo jai, ką ten Dievas uždavė nešti. Taigi paėmė ir atrišo maišą - ir išleido visas bjaurybes. Dievas užtat ant bobos labai užpyko. Paėmė, numovė jai andaroką, pavertė ją gandru ir liepė surinkti visas bjaurybes. Taigi dabar gandras (užtat) ir renka tą brudą. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/443.)

238. Pradėjo žmonės pykti ant Dievo, kad [yra] daug visokių bjaurybių. Dievas sugaudė visas tas bjaurybes maišan ir padavė busilui: „Nunešk ir prigirdyk, tik neatrišk!" Busilas nusinešė paežerėn ir [jam] parūpo pažiūrėti. Atsirišo ir iššoko varlė. Anas pradėjo gaudyti, o kol tą pagavo ir visos iššoko. Tada nuėjo skųstis pas Dievą. Dievas supyko, kai davė deguliu jam per nugarą ir susuodino, ir liepia: „Dabar tu gaudysi visas bjaurybes iki išgaudysi!" Už tai dabar anas su lopiniu ir gaudo bjaurybes. (B. Vasiliauskas, Budriškių k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Mažiulis 1935.XII.21. LTA 720/99.)

239. Dievas sutvėręs visokių bjaurybių, [kurie] taip pradėjo žmones varginti, kad tie prašė Dievą, kad tas pasiimtų. Dievas sukišė maišan ir pasišaukė bobą: „Paimk ir nunešus su maišu įbruk ežeran, tik nežiūrėk!" Boba nusinešė ir, kai Dievas nematė, pasižiūrėjo. Tik ėmė ir išlindo varlė. Lig aną pagavo, ir visos išlindo. Nuėjo raudodama Dievui pasisakyti. Dievas maišė pečių kačerga. Sužinojęs sugriebė suodiną kačergą ir šėrė jai per nugarą. „Dabar gaudysi tu jas per visą gyvenimą!" Ana pavirto busilu ir gaudo visas bjaurybes, o ant nugaros lopinys, kur Dievas kačerga sušėrė. (Ona Mažiulienė, 48 m.a., Duokiškio bk., Kamajų v., Rk. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.22. LTA 1184/34.)

240. Gandras yra paverstas iš žmogaus. Tai atsitiko tada, kai dar Dievas vaikščiojo po mūsų žemę. Dievas darydavo stebuklus, bet mėgdavo ir pašposinti. Kartą Jis surinko iš vienos kūdros varles, susitiko vieną žmogų ir sako jam: „Še, imk šitą maišą ir nešk kur į bedugnę, paskandink, tik nepažiūrėk į jį, nes tada tave nubausiu". Žmogus paėmė tada tą maišą ir pasižadėjo nežiūrėti, bet neiškentė ir pažiūrėjo. Tada staigiai tos varlės išbėgiojo, o jis pavirto į gandrą. Nuo to laiko jis turi gaudyti tas varles ir jomis misti. Todėl gandro negalima užmušti. (E. Samulevičienė, 45 m.a., Yliškių k., Garliavos v., Kn. Užr. Č. Krivka 1938. LTA 1555/27.)

241. Dievas surinko visą brudą, kirmėles, varles, sudarė juos maišan ir liepė bobai su balta bliuskele ir juodu andaroku, nunešt tą maišą kur ten, tik nepadabot. Boba benešdama neiškentė ir padabojo, ir išleido iš maišo visas bjaurybes. Tada Dievas užpyko ant bobos ir sako: „Kad tu išleidei tą brudą, tai dabar eik ir surink". Ir pavertė ją bacionu. (T. Bekerienė, 42 m.a., Pumputiškės k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.23. LTA 1487/310.)

242. Seniai, labai seniai, kai prisivaisė daug liūlių, - driežlių, gyvačių, kirmėlių, rupūžių, - ir ėmė žmonės skųstis pas Dievą, kad juos išnaikintų. Dievas liepė

juos suvaryti į maišą ir liepė moteriškei nešti maišą į mares ir nepažiūrėti. Bet ji neiškentė: „Girdi, kaip aš galiu nešti nepažiūrėjus". Tai ji atrišo maišą ir viena išbėgo. Ji gaudė gaudė tą vieną, ir visos išlipo ir pakriko, ir ji nuėjo pas Dievą prašyti, kad jas vėl suvarytų. Tai Dievas sako: „Kad tu pažiūrėjai, tai pavirsi gandru ir tol rinksi, pakol visas surinksi!" Ir tuoj moteriškė virto gandru ir rinko, ir dabar renka. (Gailiūnų k., Liškiavos v., Al. Užr. J. Kušulynaitė 1931. XII. LTA 374e/2951.)

243. Senų senovėje, kai Dievas sutvėrė pasaulį, pamatė, kad ant žemės yra daugybė visokių nuodingų sutvėrimų, kurie kanda kitus ir nuo to daug [žmonių] žūna. Dievas paėmė didelį maišą, surinko visokias nuodingas bjaurybes, sukišo jas į maišą, užrišo ir pašaukė gužą. Liepė jam nunešt ir įmest į upę. Išeinant prisakė, kad neatrištų maišo. Gužas užsidėjo maišą ant nugaros ir eina. Nuėjo pas ežerą ir norėjo maišą jau mesti į vandenį, bet jam parūpo pažiūrėti, kas čia yra. Atrišo, tik šmukšt viena gyvatė ir išlindo lauk. Jis pametė maišą ir puolė gaudyti gyvatę. Kol tą gyvatę sugavo, visi kiti iš maišo išbėgiojo. Parėjo su tuščiu maišu nusiminęs gužas pas Dievą, gailėjos nepaklausęs įsakymo. Dievas tuo laiku pečių kūreno. Išgirdęs, ką gužas padarė, taip supyko, griebė iš pečiaus nuodėgulį ir kad davė gužui per nugarą. Nuo to laiko pasiliko gužui juoda nugara, ir jis dar tebegaudo gyvates ir kitus šliužus. (J. Čiuta, 60 m.a., Plikiškių k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Čiuta 1930.VIII.6. LTA 324/10.)

244. Kartą Dievas surinko visus šliužikus gyvius, padavė garniui nunešti ir įmesti į ežerą. Šliužikai buvo sudėti į maišą, maišas buvo užrištas. Kada Dievas davė garniui nešti šliužikus, nesakė, kas čia yra. Garnys benešdamas neiškentė, norėjo pažiūrėti. Atsirišo maišą ir žiūri, šliužikai ėmė bėgioti ir išbėgiojo visi. Dabar garnys nuėjo į Dievą pasiskųsti, sakydamas: „Norėjau pažiūrėti, kas ten buvo, nes nežinojau". Dievas kūreno krosnį. Kai davė garniui per nugarą kuragaliu ir įsuodino garnį. Dabar garnys visados nuo to vaikščioja juoda nugara ir vaikščios amžinai. Dievas jam liepė rinkti tuos šliužikus, kuriuos išbarstė, per visą garnio amžių. Dabar garnys ir renka. (A. Salinis, 100 m.a., Paliūnų k., Rudaminos v., Sn. Užr. V. Salinis 1931. LTA 449b/166.)

245. Žmonės kalba, kaip vieną kartą busilas nulėkė pas Dievą prašytis, kad jam duotų geresnę algą. Tai jam Dievas kai davė kuragaliu per sparnus, tai [ir] dabar busilo sparnų galai juodi. (Gailiūnų k., Liškiavos v., Al. Užr. V. Kalpokas 1931.XII. LTA 374e/2874.)

246-247. DIEVAS PAVERČIA GANDRAIS NEGERUS ŽMONES (MT. 3132)

246. Sako, kad garnys paeina iš mergos. Sako, taip buvo: vieną kartą Dievas, eidamas keliu, susitiko mergą ir paprašęs nog jos almužnos. Merga netik kad nedavė almužnos, [bet dar] visaip iš Dievo išsijukė: ji pagavo varlę ir kišo Dievui prie burnos. Dievas, sako, už tai ją pakorojo. (Keturvalakių v., Mr. Užr. V. Sinkevičius. LMD I 299/5.)

247. Kitą kartą du piemenukai, zeniukas ir mergička, vasaros metu plukdėsi upėj ir pamatė arti Poną Dievą, beateinantį paupiu. Tuoj puolė prie drapanų. Marškinių nebespėjo apsivilkti, tik ant pliko kūno kelneles ir sijonėlį apsivilko, ir stovi ant pusės pliki, kol Pons Dievs praeis pro šalį. Pons Dievs eidamas išvydęs juos ant pusės baltus, ant pusės juodus ir taip pasakęs: „Kad jūs tokie ir liktumėt". Tai tie vaikeliai ir virtę į gužus. Užtai ir dabar gužų yra pasturgaliai juodi, o pirmaga-

liai balti. O kaip gužai paeina nuo nekaltų vaikelių, dėlto ponai ir visi geri žmonės juos keravoj, deda geras ekėčias ant stogų, kad būtų jiem kur lizdą pasitaisyti dėl vaikų auginimo ir niekam nevalia nušauti nei užmušti gužą, bo kad nuo žmogaus paein. (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1279.)

248-250. GEGUTĖS KILMĖ (MT. 3134)

248. Gegutė yra paversta iš panelės. Tai atsitiko tada, kai dar Viešpats vaikščiojo po pasaulį. Viena panelė turėjo savo mylimą bernelį, bet tą bernelį pašaukė į karą. Ir išvažiavo jis. Mergelė nekantriai jo laukė, bet negalėjo sulaukti. Nesulaukdama savojo bernelio, ji verkė per dienas ir naktis. Dievas, to nepakęsdamas, pavertė ją gegute ir įsakė jai kukuoti. Todėl ir negalima gegutės nušauti bei nužudyti. (E. Samulevičienė, 45 m.a., Yliškių k., Garliavos v., Kn. Užr. Č. Krivka 1938. LTA 1555/26.)

249. Vienas vyras, vardu Jokūbas, numirė, palikdamas savo bobą, katrą labai mylėjo. Tada ana jo kur tik eidama vis raudojo: „Jokūb, Jokūb!" Ir ant Dievo nasringivoja, priešinas, nesutinka su Jo valia: „Negerai padarei, Dieve, kam mano vyrą paėmei!" Tada Dievas ir sako: „Kad tu manęs neperprašai, ale vis nasringioji, tai kukuok, ir kukuosi dabar per amžius". Ir pavertė ją geguže. Tai dabar gegužė ir verkia savo vyro: „Jo-kūb, Jo-kūb!..." (T. Bekerienė, 42 m.a., Pumputiškės k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.23. LTA 1487/309.)

250. Gegutė turėjo vyrą, vardu Jokūbą. Tas vyras mirė, tai dabar gegutė jo ieško, šaukdama: „Jokūbai, vyreli, kū kū! Jokūbai, vyreli, kū kū..." Išeidama ieškoti savo vyro, gegutė paprašė kielės, kad jai išperėtų vaikus. Dabar gegutė ir deda kiaušinius pas kielę, nes pati neturi laiko ir negali perėti, kadangi našlė. (M. Janionienė, 46 m.a., Dubarų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.IV.5. LTA 859/6.)

251-252. GEGUTE PAVERSTA ŽYDĖ (MT. 3135)

251. Kai Poną Dievą vedė kryžiuoti per Jeruzolimo miestą, daug moterų ėjo paskui Jėzų raudodamos. Kada ėjo pro Piloto namus, jo duktė, iškišusi pro langą galvą, tyčiodamos iš verkiančių moterų pradėjo kukuoti. Tada Jėzus atsisuko ir tarė: „Kad tu visą savo amžių kukuotum ir vietos niekur nerastum". Sulig tais žodžiais Piloto duktė purst pro langą ir išlėkė geguže kukuodama. Ir dabar kukuodama laksto, niekur vietos neranda. (Bagdonienė, Tolainių k., Užvenčio v., Šl. Užr. P. Bagdonas 1931. LTA 267/22.)

252. Kad Kristų žydai vedė nužudyti ant kalno Kalvarijos, viena žydė iš antro gyvenimo (aukšto) atsidarė langą ir iš didelio džiaugsmo sukukavo tris kartus: „Ku-kū, ku-kū, ku-kū!" Kristus išgirdęs atsigręžė ir tarė: „Visą šitą mėnesį kukuosi, o paskui galvažude virsi!" Vos tik Kristus ištarė šiuos žodžius, žydė tuoj pavirto geguže ir išlėkė. Kaip Kristus pasakė, taip ir įvyko: vos vieną mėnesį iškukavus, gegužė pavirsta vanagu ir gaudo paukštelius. (Vičiūnų k., Želvos v., Uk. Užr. J. Dovydaitis 1932.X. LTA 776/305.)

253-255. KODĖL GEGUTĖ NEPERI VAIKŲ (MT. 3137)

253. Buvę kitą kartą labai dideli paukščiai, kugai, ir jie labai kitus paukščius ir paukštelius rydavę. Kad tik koks paukštelis pasirodydavęs ant oro, tai tuojau tie kugai ir prarydavę. Tai daugiau visi tie paukščiai ir paukšteliai susitarę devynias

dienas gavėt, kad niekur nė viens nuo žemės į orą nepakiltų. Ir išgavėję. Po devynių dienų da visi paukščiai ir paukšteliai prie žemės tyliai tebetupėję. Gegužė pirmoji apsidrąsinus ir iškilus į orą sakanti: „Kugai-kugai! Kuku-ku-ku!" Ir jau kugai visi buvo išdvėsę, nebebuvo nė vieno gyvo. Tai daugiau visi paukšteliai, didi [ir] maži, sukilę į orą ir ėmę visi laisvai lakioti. O tie patys mažieji paukšteliai - kielės, startos, pečlindos, mečergos ir kt. - apsiėmę gegužei vaikus išperėti. Tai užtai dabar gegužė pati vaikų savo ir nebeperi. Kada kiti paukščiai ją už tai subara, tai jį kukuodama sako: „Kas kukuos, kas kukuos, kad aš eisiu perėti?" (Miturienė, Trumpaitėlių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 142/8.)

254. Seniau buvęs labai didelis ir baisus paukštis Skukas. Jis gaudydavęs ir rydavęs visus kitus paukščius. Pagaliau jis išgaudęs viso pasaulio paukščius, belikęs nedidelis pulkelis. Likusieji bijodami, kad ir jiems nepriseitų žūti Skuko nasruose, susirinkę visi į vieną krūvą ir pasislėpę didelėj tankynėj, kur Skukas negalėjęs įkišti nei snapo. Skukas skraidęs aplink tą tankynę, tykodamas kurį nutverti, kad tik išlįstų, bet nei vienas nesirodęs, ir jis nieko nebegalėjęs jiems padaryti. Nuo to laiko Skukas nebesirodęs, bet paukščiai vis dar nedrįsdavę išeiti iš tankynės, kad kur nebūtų Skukas pasislėpęs. Taip jie išbuvę ilgą laiką, nematydami to baisaus paukščio, vienok nei vienas pirmas nenorėjęs eiti žiūrėti, kur jis pasidėjęs. Ant galo drąsiausia atsiradusi gegutė. Ji tariusi: „Gerai, aš eisiu žiūrėti Skuko, tik jūs, kuriam aš padėsiu kiaušinį, išperėkite ir užauginkite mano vaikus, jei aš pražūčiau Skuko naguose". Visi paukščiai sutikę ir gegutė išskridusi ieškoti Skuko. Ji radusi jį, gulintį išdvėsusį baloje, nebegyvą ir išvertusį pilvą. Gegutė iš džiaugsmo užskridusi jam ant pilvo, atsistojusi ir ėmusi linksmai šaukti: „Skukas, Skukas, Skukas! Kuku, kuku, kuku!" Visi paukščiai išskridę ir buvę laisvi. Nuo to laiko gegutė nebeperi savo vaikų, - jai išperi kiti paukščiai, į kurių lizdą ji padeda kiaušinį. O ji atminimui tos linksmybės turi kasmet kukuoti pavasarį. (Eriškių k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Valikonis. LMD I 814/6.)

255. Seniai, labai seniai, tuoj įkūrus pasaulį, vienam krašte apsigyveno toks paukštis, kuris kitus paukščius ėsdavo. Kiti paukščiai galvojo, kaip čia [juo] atsikratyti. Taip jie sugalvojo, kad reikia iš čia visiems iškeliauti, tai jis badu pastipsiąs. Taip paukščiai ir padarė. Išlekia tas paukštis vienas, lekia ir badu stimpa. Bet kai dar stiprus buvo, tai dar ilgai laikėsi. Paukščiai, kiek palaukę, vieną siuntė pažiūrėti, ar jis [dar] gyvas. Bet kai jis nulėkė, tas paukštis tuojau puolė ant jo, bet šis buvo vikrus ir paspruko. Parlėkęs pasakė, kad dar gyvas. Po kiek laiko norėjo lėkti gegutė, bet ji turėjo padėjus kiaušinių ir reikė vaikus perėti. Kiti paukščiai sutiko išperėti. Gegutė nulėkusi dar rado gyvą, bet jau buvo sulysęs ir bejėgis, todėl ji šoko prie jo ir užkapojo. Ir vieną plunksną išrovusi nunešė kitiems paukščiams parodyti. Paukščiai, pamatę plunksną, dėkojo gegutei už nugalėjimą. Ir vėl visi grįžo į tą vietą. Dabar jiems niekas nekliudė gyventi, nes tas paukštis buvo negyvas. O gegutės vaikai liko kitiems paukščiams perėti. Todėl ir dabar gegutės vaikus kiti paukščiai peri. (Marijampolė. Užr. G. Šačkus. LTA 489/10.)

256-257. POVO PLUNKSNŲ KILMĖ (MT. 3142)

256. Kitą kartą velnias povą visaip kaip [kuo] gražiausiai išrėdęs, (su) visokiom aukso, sidabro plunksnom. Bet tiktai patiną, o patelką nebespėjęs išrėdyt, - buvęs kelias plunksnas įkišęs ir tos pačios iškritusios, nes gaidys pragydęs. Už tai povo mėsa nevalgoma. (J. Mocius, Šiaulių aps. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1532.)

257. Povą velnias visaip taisė. Taigi, aptaisė anas jį visą visokiais rateliukais. Po to pradėjo taisyt ir povienę. Bet šitos jau nespėjo aptaisyt. Tik kad aptaisė galvą, ir gaidys tik kakaryyykoo! Taip ir po šiai dienai liko: povas visas aptaisytas, o povienės gražiai aptaisyta tik galva. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/447.)

258-259. VIEVERSIO KILMĖ (MT. 3148, PLG. 3081)

258. Kadai labai seniai Dievas vaikščiojo po laukus ir rado ariantį artoją visai vieną. Dievas pamatė, kad vienam artojui labai nuobodu dirbti laukuose, tad jis sumanė artojui sutverti draugą - tai vieversį. Ponas Dievas paėmė žemės kąsnelį ir nulipdė paukštelį - vieversį. Padaręs jį, metė aukštyn, paukštelis ir nuskrido giedodamas, čirškėdamas. Užtai vieversiukas ir yra toks pilkas, visai panašus į žemę, ir artoją linksminantis. (J. Indriūnas, 85 m.a., Duokiškio bk., Kamajų v., Rk. Užr. B. Zaleskis 1928.III.12. LTA 10b/117.)

259. Vieversėlis kilęs iš grumtelio. Velnias užpyko ant Dievo ir metė grumtu į dangų, o tas grumtelis pavirto vieversėliu ir ėmė giedoti. (M. Janionienė, 46 m.a., Dubarų k., Ramygalos v., Pn. Užr. Kazys Janionis 1936.IV.5. LTA 859/5.)

260. LAKŠTINGALOS BALSO IR PLUNKSNŲ KILMĖ (MT. 3151)

Kitą kartą lakštingalai buvusios už visų paukščių gražesnės plunksnos ir balsas. Daugiau ta lakštingala ėmus didžiuotis. Šokinėdama sakanti: „Koks tas Dievs, koks ne Dievs, aš to Dievo nepažįstu!" Daugiau Ponas Dievas ir pasiuntęs vanagą, sakąs: „Eik tu [ir] jai tas gražiąsias plunksnas nurauk!" Vanagas tuoj sučiupęs, nuravėjęs ir daugiau atidygusios tiktai tokios pilkos [plunksnos] kai žvirblio. Daugiau sakanti: „Dievs visagalis, ką nor tai padaro". (A. Stankūnas, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 142/9.)

261-262. ĮVAIRIŲ PAUKŠČIŲ PLUNKSNŲ SPALVOS KILMĖ (MT. 3165)

261. Kitą kartą ne kurios kurapkos skundėsi Dievui, kad taip negražiomis plunksnomis jas apvilko. Pageidavo, kad žvaigždžių šviesa ar bent šv. Jono vabalėlio spindėjimu jas papuoštų. Dievas išklausė jų noro. Bet neilgai tesidžiaugė savo puošnumu: vienas šauliai iššaudė, o kitas vanagai išgaudė, niekur negalėjo pasislėpti. Beliko vienos raibosios. (Veviržėnų v., Kr. Užr. M. Bučnys 1937. LTA 1431/64.)

262 (plg. Mt. 1880). Viena mergaitė ganė pas Dievą karves. Gale metų jai dovanojo pilką balakanėlį, žirkles, kaltą, auksinį kumeliuką ir baltinius ir paleido namo. Mergaitė ėjo, ėjo ir pavargo, atsisėdo pailsėti. Pasidėjo ant žemės balakanėlį, žirkles, kaltą, auksinį kumeliuką ir baltinius. Skrido pro šalį varna ir pagriebė balakanėlį. Paskui skrido šarka ir pačiupo kaltą. Paskui skrido kielė ir pačiupo auksinį kumeliuką. Varna, pagriebusi balakaniuką, apsivilko, - nuo to laiko varnos su pilku balakanėliu. Kregždė, pagriebusi žirkles, įsikišo į uodegą, - nuo to laiko kregždė su žirklėm uodegoje. Šarka, pagriebusi kaltą, įsikišo į uodegą, - nuo to laiko šarkos uodega kaip kaltas. Kielė, pagriebusi auksinį kumeliuką, nujojo, - nuo to laiko kielės papilvė geltona. Pasilsėjus mergaitė ėjo per mišką ir užkliuvo baltiniai už beržo, - nuo to laiko beržas balta žieve. (Grucė, Punkiškių k., Šimonių v., Pn. Užr. J. Grucė. LTA 368/302.)

263–270. PAUKŠČIŲ BALSŲ KILMĖ (MT. 3168)

263. Malata juodoji ganius pas velnią bandą ir praganius visus jo gyvulius. Tai velns jai kaip metęs su akmeniu į pakaušį ir pramušęs kruvinai, tai užtai Judošiaus nuolatos ir dabar pakaušis raudonas, o ji vis lekiodama teberenk tuos velnio galvijus: „Tprus, tprus!" (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1218.)

264. Kada Kristus buvo nukryžiuotas, visi paukščiai ir žvėrys sakė, kad Kristus jau numirė. Tik viena pempė rėkė: „Gyvas! Gyvas!" Nuo to ji ir dabar tankiai taip rėkia. (Stetiškių k., Velžio v., Pn. Užr. L. Žukauskaitė. LTA 598/19.)

265. Vienus metus tiek daug vaikų priperėjo pempės, kad baisiausia: kur tiktai eini, vis pempiukai ir pempiukai. Paskui kai pradėjo auginti savo vaikus, tai viską sulesdavo: ir visokius vabzdžius surinkdavo, savo vaikams nešdavo ir penėdavo. O kai viską nurinko, tai žmonės užpyko, kad javus jiems lesa ir vaikams neša. Taip užpyko žmonės ir pradėjo pempes gaudyti ir mušti, o kai kiaušinius rasdavo, tai tuojau išdaužydavo ir parsinešdavo, kepdavo. O kai jų vaikus rasdavo, tai mėtydavo, prigirdydavo. Tai pempės išsigandusios negalėjo tame krašte gyventi ir perėti, tai jos išlėkė į kitus kraštus gyventi ir perėti ir tenai perėjo. Bet paskui, kai lietus pradėjo lyti, tai vėl jos turėjo strioko, kai pradėjo eiti vanduo ir jų vaikus prigirdė. Ir vėl jos neturėjo nei kur dėtis, nei kur perėti. Vieną kartą ėjo šv. Juozapas su Jėzusu, tai pamatė, kad pempių lizdai apsemti. Paklausė Jėzusas, kodėl taip pempės rėkia, klykia. Jam tada atsakė šv. Juozapas, kad jų lizdai apsemti, užtai jos taip rėkia. Išgirdo Jėzusas ir pradėjo melstis, kad [Dievas] jo maldų išklausytų ir pempėms duotų geresnę vietą lizdus sukti. Ir išklausė Dievas maldų, ir pasigailėjo jų, ir paskui davė joms geresnę vietą. Ir dar joms davė tokį balsą: kai tik žmogų pamato, tai tuojau sveikina. Ir kai žmonės išgirsta tokį balsą, (ir) nieko joms nedaro. (Jokūbaičių k., Gudžiūnų v., Kd. Užr. Br. Barauskas. LTA 422/124.)

266. Kartą nuėjo žvirblis pas vieversį prašyti, kad šis išmokytų jį giedoti. Matai, žvirblis neturėjo jokio balso ir norėjo pramokti tokių gražių giesmių kaip vieversys. Vieversys sutiko ir ėmė žvirblį mokyti, bet kaip tiktai ištarė žodį „čivirvivir", ir žvirblis nustojo vieversio pamokos klausyti. Nustojo klausyti ir ėmė pats giedoti: „Čiau čiau, čiau čiau", paskum nuskrido ir sako: „Dabar aš jau moku giedoti, užteks man tų mokslų!" Dabar užtai ir vadina žvirblį čiauškiu, nes jis visuomet čiauškia, o kitaip giedoti nemoka. (Kirkūnų k., Panevėžio v. Užr. A. Balčikonytė. LTA 598/8.)

267. Volungė mainė su putpele arkliais ir volungė laimėjo. Iš džiaugsmo volungė šėrė arkliui ir rėkė: „Išt ci ci, išt ci ci!" O putpelė, norėdama atsimainyti, šaukė: „Put, palauk! Put, palauk!" (Svilių k., Vabalnininko v., Br. Užr. A. R. Niemi 1910.VIII.10. LTA 626/662.)

268 (žr. Mt. 235). Margasparnis pasiskolino iš griežlės tris bakanus duonos. Reikė atiduot margasparniui duonos visus tris bakanus, bet jis nenorėjo ir vis rėkė: „Du du du!" O griežė ginčijo: „Tris tris tris!" (Svilių k., Vabalninko v., Br. Užr. A. R. Niemi 1910.VII.10. LTA 626/663.)

269. Kartą blogais metais bryzelė (griežlė) pažyčiojus dudučiui tris bulkeles duonos. Ir kai bryzelei prisiėjo duonos, ana sakanti: „Duduti, duduti, atiduok tris

bulkeles duonos!" O dudutis ginas, kad tik dvi, vis sakąs: „Du, du, du pasižyčiojau!" Ir taip abu nesusitaria iki šiai dienai, abu per vasarą baras. Bryzelė rėkianti: „Tris tris tris!" O dudutis: „Du du du!" (A. Mažiulis, 53 m.a., Žukliškių k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Mažiulis 1930.XI.13. LTA 720/1.)

270. Kitą kartą tutlys pasiskolino iš griežės duonos. Paskui grąžina du kepalu duonos. Griežė reikalauja trijų: tiek buvę imta. Liudininkų nėra. Ginčui spręsti pasirinko gegužę. Ta, nenorėdama supykinti nei griežės, nei tutlio, pareiškė: „Aš moteriškė negudrią galvą teturiu, galiu suklysti. Neužilgo aš išperėsiu vaiką, tas užaugęs išspręs judviem bylą, - jis, kaip vyriškis, bus gudresnis". Bet kad nepastatyti nė savo vaiko kėblion padėtin, ji pati vaikų neperi, deda kiaušinius į kielės lizdą. O tutlys su grieže, laukdami bylos sprendimo, vis tvirtina vienas: „Du du", antras: „Trys trys". O gegužė, juos gudriai nuvylus, pakukavus tankiai nusikvatoja. (Veviržėnų v., Kr. Užr. M. Bučnys 1937. LTA 1431/61.)

271-272. ĮVAIRIŲ PAUKŠČIŲ YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3173)

271. Kitą kartą, seniai seniai, šikšnosparnis, varnalėkštis ir tilvikas, pasisamdę akrotą, važiavo į užmarį kokių ten tavorų pirkti. Bet šikšnosparnis, neturėdamas savo pinigų, žyčiojos nuo kažin ko kito. Kai nuvažiavo į užmarį, tai prisipirko daugybę [prekių]: šikšnosparnis - nežinau, kokius ir ką tavorus pirko, o varnalėkštis prisipirko daugybę gelumbių, bet tilvikas pirko brangius diemento akmenėlius. Ir kai susidėjo į akrotą, važiavo namo, bet nelaimei atsitikus paskendo akrotas su visais tavorais, tik jie patys led išsigelbėjo nuo smerčio. Bet tos nelaimės ir po šiai dienai neužmiršta. Šikšnosparnis, nebeturėdamas pinigų skolai užmokėti, taip ir po šiai dienai slapstos, idant nesutiktų tą, nuo ko tur pinigų paėmęs, - užtai dienomis nelaksto, tiktai naktį. O varnalėkštis dar ir po šiai dienai patvoriuose ir šalikelėm tykinėja tų savo gelumbių. Kas eina pro šalį, jis tam vis griebia už drabužių, čiupinėja, bene jo gelumbes dėvi. Taip pat ir tilvikas visais paupiais tebelaksto, ieškodamas tų savo brangių akmenėlių. (L. Ripskis, Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. Trumpulis 1893. LTA 1208B/1297.)

272. Vieversys prašė Dievą, kad žmonės mirtų, tai [tada] būtų daug dirvonų, jam būtų daugiau vietos gūžtai krauti. O kregždė prašė Dievą, kad žmonių kuo daugiau būtų, tai bus daugiau namų ir bus jai daugiau vietos kur po šiaudiniais dangčiais sukti gūžtas. (M. Rūkštelienė, 78 m.a., Jakiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.VIII.9. LTA 1713/51.)

273-281. VĖŽIO YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3178)

273. Senų senovėje keli šventieji ėjo per žemę mokyti žmonių. Dievas norėjo sužinoti [iš] apvynio ir vėžio, kur nuėjo šventieji, - ar jie sakys teisybę. Apvinys parodė Dievui į viršų. Dievas liepė sekti ir jam į viršų, todėl apvinys ir raitosi į viršų. O vėžys parodė atgal su ranka, Dievas irgi liepė eiti atžagariom. Todėl ir dabar vėžys replioja atžagariom. (K. Paškevičienė, 53 m.a., Biržai. Užr. V. Paškevičius 1926. LTA 265/244.)

274. Iš visų žvėrių, katruos Dievas sutvėrė, buvo mandriausiu vėžys dėl to, kad jis buvo melnyku. Melnykavęs keletą metų, jis pradėjo vogti ir taip jam nesivedė, kad visados jį sugaudavo. Tada jis atėjo pas Dievą ir prašo, kad duotų jam į užpakalį akis, - dėl to, kad jis nemato, kaip jį nutvers už svetimą daiktą. Dievas,

neilgai laukęs, išėmė akis iš jo kaktos ir įdėjo jam į užpakalį. Turėdamas akis užpakaly, vėžys visai turėjo perstoti vogti, - dėl to, kad jis negalėjo greit paeiti. Tada jis atėjo vėl pas Dievą ir prašė, kad Dievas jam duotų akis ir užpakaly, ir priešaky. Bet Dievas atsakė: „Niekam aš nedaviau po keturias akis ir tu negausi!" Tada vėžys, supykęs ant savo Sutvėrėjo, nunešė prie upės visus daiktus, katrie prigulėjo prie jo melnyčios, ir suvertęs juos į upę pasistatė sau mūrinę melnyčią (urvą krante). Praėjo keletas dienų, upė užtvino ir jo melnyčią visai sugriovė, o jis, sugavęs vienas tik girnas, pasiliko biednas. (J. Paciukonienė, Staiderių k., Lazdijų v., Sn. Užr. A. Paciukonis 1933. LTA 449b/12.)

275. Vieną sykį įsižiūrėjo vėžys, kad jo vaikai atbuli plaukią. Sako vėžys: „Vaikai, kodėl jūs atbuli plaukiat?" O tie vėžio vaikai sako vėžiui: „Kad mes atbulai plaukėm, tai tu mum parodyk, kaip mes turim plaukti". Tas vėžys jau pamokysiąs, ogi kad žiūri - ir jis atbulai plaukia. „Tai matai, - sako vaikai, - norėjai mus pamokyti, o ir pats atbuluoji". (Pautieniukas, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. Vincas Basanavičius 1903. LMD I 133/207.)

276. Dievas, sutvėręs gyvulius ir paukščius, pradėjo dalyti akis. Vėžys pasivėlavo į dalybas, jam beliko mažos akys. Dievas jam ir duoda mažytes akeles. Vėžys supykęs sušuko: „Kišk į pasturgalį tokias akis!" Dievas ir įdėjo jam į užpakalį akis, kaip vėžys liepė. Dėlto dabar vėžys ir eina atbulas, nes jo akys užpakaly. (Tolainių k., Užvenčio v., Šl. Užr. P. Bagdonas 1931. LTA 267/14.)

[Nr. 277-281: *fabula obscena.*]

282. PLEKŠNĖS PAVIDALO KILMĖ (MT. 3180)

Per Paskutinę Vakarienę valgyti buvo paduota plekšnė. Viena jos pusė liko nesuvalgyta. Po vakarienės šv. Petras įmetė ją į upę. Plekšnė pavirto gyva ir nuplaukė, bet nuvalgytas jos kūno šonas taip ir pasiliko baltas. (Navaršonių k., Naujamiesčio v., Pn. Užr. El. Kasperavičiūtė. *MT*, IX, p. 23.)

283. KODĖL PLEKŠNĖ TURI KREIVĄ SNUKĮ (MT. 3181)

Kai Dievas sutvėrė pasaulį ir gyvulius, tai davė visiems jiems vardus. Norėdamas sužinoti, ar visos žuvys žino savo vardus, Jis pradėjo jas klausinėti. Visos žuvys žinojo savo vardus. Plekšnė girdėjo, kaip Dievas jos vardą šaukė, bet ji tyčia neatsiliepė. Tada Dievas dar smarkiau šūktelėjo: „Plekšne, plekšne!" Plekšnė savo snukį suraukė ir pamėgžiodama atsakė: „Plekšne, plekšne!" Dievas labai už tai supyko ir padarė, kad visos plekšnės iki šios dienos turi kreivą snukį. (Ten pat.)

284-285. EŠERIO DYGLIŲ KILMĖ (MT. 3182)

284. Seniau ešerys buvo tokia žuvis, kurią labai gaudydavo kitos žuvys. Jis nuėjo pas Dievą ir sako: „Viešpatie, duok man tokį ginklą, kad galėčiau nuo žuvų apsiginti". Dievas metė jam saują adatų ir sako: „Kokia žuvis norės tave praryti, tu tuoj kišk tas adatas". Ešerys turi dabar adatas ir daro taip, kaip liepė Dievas. (Mažaičių k., Židikų v., Mž. Užr. L. Žukauskaitė. LTA 598/17.)

285. Šis atsitiko Paliūnų kaime, Seirijų parapijoj, bet jau seniai. Dar senų senovėje, kada žmonės (dar) nemokėjo bučių megzti žuvims gaudyti, vienas žmogus sumanė nusimegzti bučių. Jis nusimezgė ir pastatė ežere. Ryto metą jis mano nueisiąs ir rasiąs žuvų. Tame bučiuje buvo pridėta žuvims gardžiausių valgių. Atėjo

į bučių [prie bučiaus] visokių žuvų, bet nė viena nelindo, tik ešerys. Jis, pasiėdęs visko, išlindo ir nubėgo, o kitoms žuvims pasakė, kur yra gardžiai pavalgyti. Tada daugelis žuvų nubėgo ir įlindo į bučių, pasivalgę norėjo išlįsti, bet nemokėjo. Tada visos žuvys užpyko ant ešerio. Ryto metą žmogus atėjo žuvų išsiimti iš bučiaus. Kai tik jis pakėlė bučių, ir iškrito lydeka iš bučiaus, ir pasakė kitoms žuvims, kad tai padaręs tas ešerys. Tada visos žuvys ėmė naikinti ešerius ir norėjo juos suėsti. Tai ešerys nuėjo pas Dievą pasiskųsti. Dievas sakė: „Aš (tave) padarysiu, kad tavęs negalės nė vienas paliesti: tu būsi apaugęs spygliais, - kaip tave ims iš pasturgalio, tai durs, o iš galvos turi akis ir taip galėsi apsiginti". Taigi nuo tų laikų ir dabar dar ešerys spygliuotas. (Paliūnų k., Seirijų v., Al. Užr. V. Salinis. LTA 449a/94.)

286-287. KITŲ ŽUVŲ YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3185)

286. Kristui keliaujant kartą prireikė persikelti per upę. Jis tuo laiku ėjo vienas, be apaštalų. Per upę nebuvo nei liepto, nei tilto. Valties aplinkui irgi nebuvo matyti. Vakaras artinosi ir Kristus turėjo skubėti. Bestovėdamas pastebėjo plaukiant lyną ir paprašė, kad jį perkeltų per upę. Lynas nepažino Kristaus. Mat jis paprastai didelis miegalis, o čia buvo vakaras, todėl ir visai apsnūdęs plaukė. Į Kristaus prašymą jis tik sumurmėjo: „Noriu miego, matai, kad vakaras" - ir nulindo į dumblą. „Tu visuomet lindėsi dumble", - nubaudė jį Kristus. Iki šiol lynai visą laiką gyvena dumbliname dugne.

Pro šalį plaukė ešerys. Kristus kreipėsi į jį. Nors jis irgi buvo didelis tinginys, tačiau apsukrus. Ir pastebėjo, kas per dalykas. „Viešpatie, aš toks mažiukas, nė nepakelsiu Tavęs. Mano nugara šiurkšti -Tu įsidursi ant manęs atsisėdęs", - teisinos ešerys. „Tu visada liksi toks neužauga ir tau ant nugaros augs aštrūs dygliai", - nusprendė Kristus.

Pasirodė lydys. Jis bematant Kristų pernešė per upę. Atsidėkodamas Kristus jam pasakė: „Tu savo galvoj nešiosi visus mano būsimos kančios įrankius. Be to, tu būsi stipriausias ir didžiausias ežeruose ir upėse. Tavo mėsa bus skaniausia. Tave aš skiriu ežerų ir upių karaliumi". Iš tiesų, lydžio galvoj yra kaulų kryžiaus, ieties, replių, vinių, kūjo pavidalo. (Ukmergė. Užr. A. Tiešis 1931.III.11. LTA 596/11.)

287. Kai žydai Jėzų mūčijo, tai anie sau tada pasidėjo valgyt žuvų, o Jėzui - gyvatę. Tada Jėzus paėmė ir apvertė gyvatę unguriu - gardžiausia žuvim. (P. Misevičius, 71 m.a., Nariūnų k., Salako v., Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.13. LTA 1487/156.)

288-289. KODĖL SAULĖ VARLIŲ NEŠILDO (MT. 3189)

288. Kartą sumislijo saulė ženytis, o varlės mislija: „Dabar viena jau visas balas išdžiovina, o kai bus dviejuos, dar vaikai, tai niekur balelės nerasi". Ir sustarę nuėjo Dievui skųstis, bet jo namie nerado. Kai Dievo nerado, tai saulė sužinojusi sako: „Šviečiau ir šviesiu, šildžiau ir šildysiu, bet šitų bjaurybių mano spinduliai nepasieks!" Ir dabar už tai varlių kraujas šaltas iki šiai dienai. (B. Vasiliauskas, 13 m.a., Budriškių k., Dusetos v., Zr. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.21. LTA 720/102.)

289. Kartą varlės labai susirūpinusios saulės vedybomis: saulė ištekėsianti už vyro, vedusi saulė, žmona, turės vyrą ir vaikų sauliukų. „Tai ką bereiks daryti ir kur pasidėti, kai jie išdžiovins visus upelius ir ežerus!" - dejavo varlės. (Jocienė, 45 m.a., Gaštynų k., Kurtuvėnų v., Šl. Užr. Vl. Trinka 1930.III.23. LTA 293/404.)

290. VARLĖS SĖJOS METU (MT. 3190)

Labai, labai seniai Dievas rugius sėjo. Jam besėjant iš kažkur išindo varlė ir sako: „Ką tu pasėsi, tai aš suėsiu!" - „Aš tau žandus surakinsiu!" - atsakė Dievas. Kaip matome, ir šiandien varlė per rugių sėją negali prasižioti. (Viešintų v., Pn. Užr. J. Jokubka. *MT*, IX, p. 25, nr. 48.)

291-295. VORAS IR SKRUZDĖLĖ (MT. 3200)

291. Kitą kartą voras, bebėgiodamas ant žolyno, radęs duonos trupinėlių, prisibarsčiusių, kur žmonės buvo valgę. Ir tuos surinkęs, nunešęs pas Poną Dievą, rodąs ir sakąs: „Žiūrėk, Pone Dieve, kaip žmonės tavo dovanas po visų kojom barsto ir myniojy". Skruzdėlė, paskui vorą nubėgusi, sakanti: „Žmonėms tie trupinėliai netyčia bevalgant nukrito". Ponas Dievas vorui davė su kūloku į kuprą, tai jam kupra iššokus. O skruzdėlę perjuosęs su siūlu leisdamas iš dangaus, tai už tai skruzdėlė persiveržus. (Kaz. Janušas, Šl. a. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 142/31.)

292. Kitą kartą piemenys, ganydami bandą, valgydami pritrupino duonos trupinių, ką matydamas voras, prisirinkęs trupučių, nusileido tiesiai pas Perkūną [Dievą?], skaržydamas piemenis, jog [jie] Dievo dovaną barsto, prašydamas juos pakoroti. Jau Perkūnas būt paklausęs, bet kur nebuvus skruzdė perprašė Perkūną, išrodydama piemenėlių vargingumą ir neteisybes voro. Perkūnas už tai perpyko ant voro ir kumstelėjo tam taip smarkiai per kuprą, jog iššoko didi kupra, ir voras iš debesų iškrito ant žemės. O skruzdėlę paglostė, glostydamas paspaudė per vidurį ir įgniaužė. Dėlto po šiai dienai skruzdės petrūkusios, tai [nuo] Perkūno. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1903.II.8. LMD I 327/4.)

293. Voras yra mums nereikalingas, tai jis mus ir apskundžia Dievui. Išėjo žmonės [dirbti], dirbdami ant lauko valgė ir nulėkė trupinys, tai jis surinko ropinėdamas ir apskųs žmones: paėmė molio šmotą ir aplipdęs šitais duonos trupiniais nunešė Dievui ir rodo: „Matai, kaip Tavo dovaną mėto". Tai Dievas paėmęs jam kaip davė šituo moliu per kuprą, ir užaugo jam kupra. Ir iš to paties pasidarė tinklas, kad jis toliau negalėtų vaikščioti. (Bukauskas, Linkiškių k., Šimonių v., Pn. Užr. J. Elisonas 1911.II.24. LMD I 661/20.)

294. Ganydami piemenys valgė duoną ir nutrupėjo vienas trupinys. Tai pamatęs voras greit jį nusitvėrė ir neša Dievui parodyt, kaip žmonės duonos nevožoja. Nunešė ir sako: „Dieve, neduok dermės! Žmonės trupina duoną, mėto, kojomis mindo". Tai pamačius skruzdėlė vijosi vorą, kad Dievui pasakyti, kad anas meluoja. Bebėgdama net patrūko, - užtat ir dabar persismaugus. Nubėgo pas Dievą ir sako: „Neklausyk, Dieve, voro, nes anas meluoja: piemenys biedni ir jiems iš nenocko [= netyčiom] šitas duonos trupinėlis išlėkė, o voras jį nustvėrė ir Tau atnešė". Tai išgirdęs Dievas ant voro baisiai užpyko, susukė šiaudų gniūžtę ir kai davė juo stačiai vorui nugaron, kad net kupra jam iššoko. (Em. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/238.)

295 (žr. Mt. 280). Vieną kartą susiginčijo skruzdėlė su krankliu, kuris yra iš jų drūtesnis. Kranklys sakė skruzdėlei, kad jis ją galės praryti, o skruzdėlė sakė: „Aš pakelsiu tiek alavo, kiek aš pati turiu dydžio, o tu nepakelsi". Kranklys pabandė kartą, kitą ir nepakėlė. Skruzdėlė, paėmusi alavo gabalą, nors ir labai sunkiai, bet pakėlė. Nuo to kėlimo ji patrūko ir dabar pasmaugta. (I. Senūta, 82 m.a., Kabinių k., Alytaus v. Užr. V. Bardzilauskas 1936.IV. LTA 865/101.)

296-300. BITĖS IR JOS YPATUMŲ KILMĖ (MT. 3205)

296. Dievas kai sutvėrė bitę ir sako jai: „Tu būsi darbštus sutvėrimas: neši medų, vašką, - iš vaško lipdys žvakes mano garbei, o iš viso to žmonės turės polzą. Kad tavęs neužpultų piktadėjai, tau duosiu ginklą - galėsi įkąst". Bitė, pasididžiuodama savo garbingom pareigom, ir sako Dievui: „Ką aš įkąsiu, tegu tas ir miršta". - „Ne, - sako Dievas, - geriau tu pati numirsi įkandusi". Užtat dabar bitė, kai įkanda ką, tai pati ir miršta. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jaracka s 1936.IX.3. LTA 987/261.)

297. Kada Dievas visiems sutvėrimams dalino ginklus, tai bitei davė gėluonį. Tada bitė tarė: „Kai gelsiu žmogui, tai jis mirs". O Dievas bitei pasakė: „Kai gelsi žmogui, tai pati mirsi". Todėl dabar bitės, įgėlusios žmogų, miršta. (Z. Stunžienė, 72 m.a., Daugailių m., Ut. Užr. Al. Urbonas 1938.VII. LTA 1657/324.)

298. Bitei nepazvalyta gilti žmones, nes tada ji mirs. O nepazvalijo jai Ponas Dievas, nes jos procę Dievas palaimino, prisakė žmonėms bitei pasakė: „Kai gelsi žmogui, tai pati mirsi". Todėl dabar bitės, turinti tik medų nešti, korius daryti ir žmogaus neliesti. Kuri bitė to Dievo prisakymo nelaiko, tai jau jos vaškas nebūtų Dievui palaimintas, užtat ji turi mirti. (V. Vyšniauskienė, 80 m.a., Klabinių k., Aluntos v., Ut. Užr. Al. Urbonas 1938. LTA 1627/191.)

299. Kartą bitė sakė Dievui: „Kai tik aš žmogų įgelsiu, tuoj anas numirs". Bet Dievas atsakęs: „Veli tu numirk, negu žmogus". Ir nuo to laiko bitė įgėlusi numiršta. (K. Mezginienė, 58 m.a., Voverinės vk., Kamajų v., Rk. Užr. J. Mezginis 1931.VI.27. LTA 396/100.)

300. Kartą ėjo šv. Petras su Kristum. Bitelė įgėlė Petrui. Petras sako: „Viešpatie, iššudyk visas šitas bjaurybes, kurios žmones kankina". Kristus jam aiškina: „Tau tik viena įkando, kodėl gi visas reikia žudyti? Ar teisinga, kad už vieną nusidėjėlę kentėtų visos?" Tik tą vieną bitelę, kuri įkando Petrui, Kristus pasmerkė mirti. Dabar miršta bitelė, kuri įkanda: kai gėluonį išleidžia, jos vidurėliai išeina ir ji miršta. Taip Kristus padarė. (P. Sadauskaitė, 40 m.a., Ukmergė. Užr. P. Valeika 1932.XII.25. LTA 397/173.)

301. ŠV. PETRO ŽOLYNAS (MT. 3206)

Kai sutvėrė Dievas kirmėlę [=gyvatę] ir davė jai tokią galią, kad nuo įkirtimo miršta žmogus, stimpa gyvuliai, tai ana pasididžiuodama ištarė: „Ką įkirsiu, tas ir mirs!" - „O aš pasodinsiu tokį žolyną, - sako šv. Petras, - kuris išgydys nuo tavo įkandimo". Kai pasodino šv. Petras žolyną, tai kirmėlė palindo po žemėm ir nukirto, nukando tam žolynui šaknį. Žolynas išleido šakneles ir prigijo, ir dabar auga, ir žmonės vartoja nuo kirmėlės įkandimo, daugiausia galvijam. Dabar kai iškasi žolyną (šv. Petro žolyną), tai šaknis, kaip morka, stora, trumpa ir atrodo, kaip nukirsta. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jaracka s 1936.VII.15. LTA 978/231.)

302-303. KODĖL MEDŽIAI NEBEŠNEKA (MT. 3215)

302. Senybėj medžiai ūturdavo. Kai nueina, būdavo, jų kirst, tai prašysis, prašysis, kad jų nekirstų, kad jau ir daturėt nemožna dėl jų prašymo. Sakydavo: „Ai, nekirsk tu manęs, palik tu mane, eik prie kito!" Prie kito nueini - kitas prašos

nekirst. Kad taip nebūtų, tai Dievas padarė, kad anie negalėtų ūturti. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.13. LTA 1486/518.)

303. Medžiai pirma ūtarodavo kaip žmonės. Nueina kirsti medį, [medis] gerą žmogų atsiprašo, ir žmogus neturi kas daro be medžio. Todėl Dievas padarė, kad neūtarotų. Tai dabar kerta, kam reikia. Medis gyvas, tik neūtaroja. (Rizgūnų k., Daugėliškio v., Šv. Užr. K. Trapikas 1936. LTA 952/54.)

304. RŪTOS KILMĖ (MT. 3218)

Kada Jėzusą nukryžiavo, šv. Magdalena surinko nukritusius kraujo lašelius ir pasėjo. Išaugo rūtos, už tai rūtų negalima mėtyti. (Kalvarija, Tl. Užr. J. Sondeckas 1911. LTA 600/52.)

305-314. VARPOS - ŠUNS DALIS (MT. 3220)

305. Seniau javų varpos buvusios daug didesnės: beveik per visą šiaudą. Kartą žmogus, kažkuo blogai nusiteikęs, ėmė sakyti Dievui: „Ir mažesnių varpų būtų žmogui gana - aukščiau būtų galima pjauti javus, nereiktų lenktis pjaunant". Dievas klausia, paėmęs javą, kiek tos varpos palikti: „Lig pusės?" - „Per daug". - „Ketvirtdalį šiaudo?" - „Per daug". Dievo ranka siekia netoli viršūnės: „Ar tiek?" Žmogus jau norėjo pasakyti: „Per daug dar", bet čia pat buvęs šunelis apžiojo javo galą, kiek jo nasruose tilpo. Dievas pasakė: „Tokia bus javo varpa, - o jei tau bus per daug, šuneliui liekaną atiduok". Šunelio dėka varpa dar labiau nesumažėjo, tas ir tyko iš žmogaus savo dalies. (Veviržėnų v., Kr. Užr. M. Bučnys 1937. LTA 1431/62.)

306. Seniau augo varpos lig žemės. Viena boba širdijos, kad sunku pjaut: reikia labai žemai lenktis. Eina Dievas. Anas išgirdo, kad boba keikia, kad negerai pjaut dėl varpų didumo. Dievas ir sako: „Kiek tau reikia?" Per kokį sprindį pabraukė nuo žemės varpą ir vėl klausia: „Gana bus tiek?" - „Maža dar!" - sako boba. Tada Dievas brukš - pabraukė aukščiau varpą ir vėl klausia: „Ar tiek gana bus?" - „Maža", - sako boba. Tada Dievas užpykęs kai braukė varpą ir būtų jau nubraukęs visą, tik šuva kapt už varpos viršūnės ir apžiojo kąsnelį varpos. Tik tiek tada ir liko nenubraukta, kiek buvo šuns žiaunose. Taip ir po šiai dienai: turim tik tokias varpas, kaip šuniui apžioti. (P. Misevičius, 71 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Vl. Dičiūnas 1938.I.13. LTA 1487/167.)

307. Žmonės sako, kad pradžioj svieto nereikė nė arti, nė ekėti: pirštu žemę prasimaišydavę, grūdus pasėdavę, ale javai taip augdavę, taip augdavę, kad nuo žemės ligi viršūnės, ant viso šiaudo, būdavus viena varpa, vieni grūdai. Kaip pjaudavę, daug grūdų palikdavę apačioj, prie ražienų. Tai žmonės ėmę ant Pono Dievo rūgoti, bartis, kad daug ant pustynės eina grūdų. Taip Ponas Dievas atėjęs vieną kartą į dirvas, pabraukęs nuo apačios šiaudo į viršų ir klausiąs: „Ar tiek, ar gana?" Žmogus atsakęs: „Ne!" Ponas Dievas dar vėl pabraukęs: „Ar tiek?" Žmogus: „Ne!" Tai daugiau Ponas Dievas norėjęs nubraukt visą varpą, visus grūdus nuo šiaudo. Tai ten buvęs šunelis, tas matydams griebęs ir apžiojęs, tai tiek ir paliko tos varpos. - Taip dabar žmonės tiek ir teturim - šunies dalį, iš buvusiųjų kitos kartos varpų. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1219.)

308. Seniau ir rugiai buvo ilgom varpom, iki žemės. Pjaunant būdavo daug vargo, o bobom labai įgrįso. Susitarė eit į Dievą skųstis. Nuėjo ir sako: „Dabar

rugiai didelėm varpom, siekia žemę, mums sunku susilenkti; o paskui nupjovus privargsti, kol sunešioji". Dievas pasišaukė šunį ir sako: „Kąsk!" Šuo atkando nedidelį varpos šmotelį. „Tokiom varpom dabar ir bus", - pasakė bobom. Ir liko trumpom. Kad šuo daugiau būtų apžiojęs, būtų ilgesni. (Ona Mažiulienė, 48 m.a., Duokiškis, Kamajų v., Rk. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.12. LTA 1184/31.)

309. Anksčiau rugiai turėjo dideles varpas, bet bobom nepatiko, kad sunku nešiot. Susitarė nueit pas Dievą. Išgirdęs Dievas, kuom atėjo bobos skųstis, paėmė rugio varpą ir davė šuniui: kiek šuo nukąs, tokiom varpom bus. Šuo atkando nedidelį šmotelį ir nuo to laiko rugiai liko trumpom varpom. Gaspadinės buvo jau linksmos, ir nuo to čėso pradėjo šuniui duoti pagrandų bandelę. (K. Pankevičiūtė, 22 m.a., Pagrundos-Rėdžionių k., Kamajų v., Rk. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.12. LTA 1184/1.)

310. Rugių varpos seniau buvo per visą šiaudą. Bet žmonės nusidėjo ir užtat Dievas juos nubaudė. Ir žmonės, ir gyvuliai ėmė kentėti badą. Tada šuva nubėgo pas Dievą ir sako: „Dieve, susimylėk nors ant manęs!" - „Kiek apžiosi, - sako Dievas, - tiek ir liks rugių varpų". Dabar taip ir yra: kiek šuva apžiojo, tokios ir yra varpos. (J. Pratusys, 75 m.a., Kunigiškių k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.VI.29. LTA 909/44.)

311. Seniau varpos buvo ligi žemės. Žmonės labai išdargo. Viena moteris kepė blynus ir susidergė vaikas. Ana paėmė blyną ir nušluostė vaikui paskuigalį. Tada Dievas užpyko ir nukorojo žmones: daug metų nedavė žemė nė kokio urazojaus. Žmonės dejavo ir nevalgę, suvargę uliojo. Ir atsirado iš kažin kur šuva, staugdamas iš bado. Paiškadijo Dievui šunelio, padavė jam didelę varpą ir sako: „Apžiok, ir kiek tu apžiosi, tokio ilgumo paliksiu varpas". No to čėso žmonės ir gyvena tik iš šuns dalies. (J. Bikulčytė, 65 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.VII.7. LTA 977/139.)

312. Mes gyvename šunio dalioj. Seniau javų varpos buvo labai ilgos, nuo viršaus iki žemei: per visą dabartinį šiaudą (tai) buvo vien varpa, pilna grūdų. Tuokart nebuvo šiaudo, bet varpa. Žmonės duonos ir blynų turėjo užtektinai. Kiti žmonės net užmiršo godoti Dievo dovaną. Viena moteriškė turėjo prisikepus daug blynų. Kad blynai buvo dideli, todėl ji apšluostė vaiką. Dievas tą pamatęs užpyko ir norėjo, idant žmonės neturėtų duonos. Dasižinojęs apie tai, šuo nubėgo ten, kur augo rugiai ir kiek galėjo, tiek apžiojo varpą ir tarė Dievui: „Dieve, palik dalį varpos, kiek aš apžiojau, ant mano dalies!" Dievas susimylėjo ant šuns ir paliko tiek, kiek jis apžiojo. Taigi dabar varpos [yra] tokio didumo, kiek gali apžioti šuo. Todėl kaimuose kiekviena moteriškė kepdama duoną visados šuniui duoda kąsnelį tešlos. (LMD I 851/3.)

313. Seniai, labai seniai, buvo žmonėm Dievo duota, kad uždėrėdavo visokia nauda, kad būdavo varpa per visą šiaudą. Žmonės, turėdami per daug naudos, jos nebrangindavo, visur mėtydavo, net ir supūdavo. Kartą boba paėmė blyną ir pašluostė vaikui pasturgalį. Nuo to Dievas supyko ir nedavė visai jokio derliaus. Žmonės pasėdavo, tai užaugdavo tik šiaudai arba niekas neaugdavo, nedygdavo visai. Prasidėjo badas, tai žmonės pradėjo melst Dievą - prašyti derliaus, kad sugrąžintų. Dievas neklausė, nedavė. Tada pradėjo prašyti gyvuliai, tai irgi nedavė. Ant galo pradėjo prašyti šuva. Šuva tiek prašė, tiek prašė, kad Dievas grąžino

derlių, ale davė tiek varpos, kiek šiaudo pareina šuns nasruosna. Dabar šunis reikia žmonėms mylėti, nes žmonės gyvena šuns dalioj. (Elž. Rūkštelytė, 37 m.a., Salako v., Zr. Užr. ji pati 1938.VIII.15. LTA 1713/152.)

314. Seniai, labai seniai, javų varpos buvo nuo žemės ligi galų. Žmonės prisimaldavo daug miltų, prisikepdavo daug blynų ir kai nesuvalgydavo, tai net moterys pradėjo vaikam pasturgalius šluostyti. Dievas užpyko ant žmonių, atėjo ant žemės ir pradėjo braukyti varpas. Šuo pamatė Dievą braukant javus, sako: „Dieve, ką darai, juk aš nekaltas, kad moterys kvailos. Ir man reiks badas dėl jų kentėti. Palik nors dėl mano dalies". Dievas sako: „Kokia tavo dalis, kiek tau palikti?" – „Ogi kiek aš galiu apžioti". Dievas ir paliko tokias varpas, kiek šuo gali apžioti, tai reiškia, tik šunies dalį. O dabar ir žmogus maitinas iš šunies dalies. (Užr. K. Stelmokas 1927. LTA 260/542.)

315-322. GRŪDŲ PAVIDALO KILMĖ (MT. 3221)

315. Labai seniai Dievas sutvėrė rugį, kvietį, miežį ir avižą ir išsiuntė į žemę. Kol vasara buvo, visiems gerai buvo, bet kai atėjo žiema, javai pradėjo Dievui skųstis, kad nebgalį šalčio iškęsti. Visų pirma nubėgus aviža pas Dievą ir skundžiasi, kad nebetversianti. Dievas jai davęs vaiką ir drobulę, ir atgal išsiuntęs į žemę. Praėjo kiek laiko. Aviža su vaiku ir drobule paliko žemę ir nubėgo į dangų. Praėjo kelios dienos ir miežis pradėjo šaukti: „Ui kad šalta, nebegaliu iškęsti, bėgsiu ir aš", – ir ėmė bėgti. Supyko kvietys ant miežio, nutvėrė mietą, pasiginė ir dūrė bėgančiam miežiui į pasturgalį. Miežis kaip bėgo ir nubėgo su kuolu užpakaly. Užėjo dar didesni šalčiai. Tvoros traška, sniegas girgžda. Ir kvietys pradėjo šaukti: „Ir aš nebeišlaikysiu, ir aš bėgsiu pas Dievą", – ir ėmė bėgti. Supyko rugys: ar jis vienas žiemą kęs. Pradėjo kvietį vytis. Pasivijo ir kad tvos kviečiui su kuolu per pilvą, net pilvas persprogo. Kvietys aukštynakas pavirto ir nebepabėgo. Taip ir išgulėjo visą žiemą. Kad kvietys su rugiu iškentėjo pirmą žiemą, ir dabar jie kenčia žiemą ir vadinas žiemkenčiai. Miežis ir aviža žiemos neiškentėjo, ir dabar tik pavasarį išeina į laukus. Aviža ir ligi šiol nešioja vaiką ir drobulę, miežis kuolą, kvietys perskeltu pilvu vaikščioja. (Tolainių k., Užvenčio v., Šl. Užr. P. Bagdonas 1931. LTA 267/29.)

316. Rugys, miežis ir aviža susitarė žiemoti lauke. Avižai vienai šalta pasidarė, ana ir sako jiems: „Leiskit mane namo, aš pasiimsiu savo dukrelę, mudviem susiglaudus bus šilčiau". Aviža kaip nuėjo ir negrįžo; tai kaip ana norėjo būt dviejuos, taip ir liko – vienoj makštelėj visada po dvi. O miežis, kai tik pasirodė šalna, anas pabūgo šalčio ir, neklausęs rugio, ukadai namo. Tik rugys, paėmęs lazdą, kaip mes jam ir pataikė stačiai užpakalin, lazda ir įsibedė. Taip dabar anas su lazda – su akuotu. O rugys išlaikė sutartį, peržiem išbuvo lauke. Užtat anas čystas, be jokio akuoto. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.24. LTA 1488/65.)

317. Kai Dievas atskyrė vandenį nuo žemės, leido ant žemės augalus. Senų senovėje rugio grūdas buvo su uodega [= akuotu], kaip dabar miežių. Rugys buvo paskirtas javų karaliumi. Vieną vakarą miežis nuvažiavo pas avižą piršliuosna be rugio žinios, ir po kiek laiko miežis avižą vedė. Greitai susilaukė jie sūnelio, kurį ir dabar aviža šalia savęs nešioja. Sūnelis paūgėjo. Rugys iš kažin kur sužinojo, kad taip atsitiko, liepė atvesti miežį. Rugys pasiėmė lazdą, kurią jis vis nešiodavosi, ir kad jau drožė miežiui, tai net įlindo lazda. Nuo to laiko miežis ir nešioja

uodegą. (St. Aleksejūnas, 87 m.a., Vilionių k., Kaišiadorių v., Tr. Užr. A. Leonavičius 1937. LTA 1555/42.)

[Nr. 318–322: *fabula obscena.*]

323. DOBILO PRASIKALTIMAS (MT. 3222)

Kai Jėzus mirė ant kryžiaus, tai visi kvietkeliai nuvyto, o dobilas raudonasai pražydo. Užtat dabar jo ir bažnyčia nešvenčia, ir bitės medaus neima. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/457.)

324. UOSIS - NEREGYS (MT. 3225)

Uosį žmonės vadina neregiu užtat, kad jis vėliau už kitus medžius sprogsta, o anksčiau meta lapus. Pavasarį, kai kiti medžiai sprogsta, jisai klausiąs: „Ar jau laikas sprogti?" Medžiai pasityčiodami atsako: „E, da anksti, da ne laikas". Praėjus kiek laiko ir vėl klausiąs, tada medžiai juokdamiesi atsako: „Tai da kvailas medis, jau mes seniai išsprogom, o jisai dar neprisirengęs". Tuomet uosis su striokais išsprogstąs. Rudenį vėl tą patį pasako. Uosis vėl klausiąs: „Ar jau laikas mesti lapus?" - „Jau mes seniai be lapų", - atsako medžiai, pasityčiodami iš neregio, nors dar jie visi su lapais. O uosis įtiki kitiems medžiams ir numeta [lapus] pirmiau kitų. (Spraulių k., Pilviškių v., Vk. Užr. J. Palukaitis 1896. LMD I 580/4.)

325. GRYBŲ KILMĖ (MT. 3230)

Ėjo Kristus su šv. Petru. Toje šalyje buvo badas. Užėjo pas neturtingą našlę ir paprašė valgyti. Pas biedną valgyti šv. Petras nenorėjo. Našlė davė jiems tik duonos su ašakom, nes daugiau nieko neturėjo. Kristus duoną valgė, o šv. Petras pro užpakalį mėtė. Pamatęs Kristus už tai barė šv. Petrą. Todėl tuos trupinėlius pavertė grybais, kad žmonės rinktų valgyti. (Elena Grigaravičienė, 63 m.a., Aukštadvario m., Tr. Užr. S. Biziulevičius LTA 733/966.)

326-337. TABOKOS KILMĖ (MT. 3240)

326. Velnias turėjo labai seną motiną. Jis nuėjo pas Dievą ir sako: „Padaryk mano motiną vėl jauną". Dievas atsakė: „Tavo motiną padaryti vėl jauną neapsimoka, geriau tu ją užmušk, užkask pelkėj ir pamatysi, kas ten išaugs. Tik turėsi devynius rytus nešti savo burna vandenį ir laistyti motinos kapą". Velnias labai nudžiugo, nes manė, kad jam išaugs nauja motina. Parėjęs namo, savo motiną užmušė ir užkasė ją pelkėje. Dabar velnias kiekvieną rytą nešė savo burna vandenį ir laistė motinos kapą. Devintą rytą nuėjęs prie kapo, rado išaugusį didelį augalą, dideliais plačiais lapais ir geltonais žiedais. Velnias nežinojo, ką su tuo augalu daryti, todėl pasikvietė Dievą, parodė tą augalą ir paklausė, kas tas per augalas. Dievas pasakė: „Šitas augalas vadinsis taboka ir kas jį rūkys, tas tavo motiną apspjaudys". Tas velniui labai nepatiko. Tada Dievas pasakė: „Kas šį augalą trauks į nosį, tas tavo motiną apverks". Velnias nudžiugo, kad bus kas jo motiną apverkia, pradėjo šį augalą laistyti ir auginti. (Šiauliai. Užr. A. Johauševičius 1932. LTA 350/187.)

327. Buvo seno velnio boba. Anas ją paėmė ir nunešė kalvėn, kad pataisytų ant jaunos. Kavolis kai stuktelėjo, tai ir pasipylė jos kauleliai pelenuosna. Po to juos išbarstė ir iš jų išdygo taboka. Vyrai, radę taboką, pradėjo kūryt. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/458.)

328. Kitą kartą kad numirus velnio motina, tai niekas dėl jos neverkęs. Pats velnias labai nuliūdęs, ėjęs pas Poną Dievą ir klausiąs: „Kodėl gi kitų motinos kad miršta, tai yra daug kas verkia, o mano motina kad numirė, niekas neverkia?!" Dievas pasakęs: „Paimk žolę tą, kuri yra macna, ir pasodink ant savo motinos kapo, tai kas tą žolę užuos, tas tavo motinos raudos". Velnias taip ir padaręs. Norint žolė ir didelė užaugo, vienok dar niekas neverkė. Velnias (tai) matydamas, kad niekai yra, ėmęs [ir] nuskynęs kelis lapus tos žolės, ir įsikišęs į kelinių kišenę. (Jam) ten tie lapai ir sudžiūvę. Daugiau sutikęs vieną žmogų ir davęs tam kelis lapus. Tas žmogus pasitaisęs pypkelę ir padėjęs ugnį ėmęs kūrenti. Pakūrijęs ir nusispjovęs. Velnias, tai regėdamas, labai supykęs, kad ant jo motinos spjaudo, ir nuėjęs toliau. Daugiau vėl sutikęs vieną žmogų, tam išgraibęs tų smulkmenų iš savo kelinių kišenės ir davęs pilną saują. Žmogus tuoj ėmęs grūsti ir iš to pradėjęs labai čiaudėti, net apsiašarojęs. Velnias pamatęs labai pradžiugęs, kad jau žmonės ims dėl jo motinos verkti. Tai dėl to velnias ėmęs ir praminęs tą žolę vardu taboka. Labai ją šėnavojęs, laistęs, auginęs ir po visą svietą platinęs, katros ir dabar papilniui yra. Vienok kas taboką kūrij, tie velnio neprieteliai yra, o kas šniaukš, tie geriausi jo prieteliai (yra). (Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Trumpulis 1887. LTA 1208B/1214.)

329. Numirė velnio močia. Velnias sako aniuolui: „Raudos visi žmonės". – „Kaip tai? Neraudos!" – ginčijo aniuolas. O velnias primygęs vis sakė: „Nu ir pamatysi, bo neraudos". Velnias paėmė ir padirbo žmonėms tabokierkas, pripylė geros tabokos ir išdalijo. Žmonės kai tik pauostė, pradėjo raudoti. Tada aniuolas sako: „Žmonės neturi raudoti", – ir padirbo pypkeles. Žmonės, pypkeles kūrydami, pradėjo spjaudytis. Užtat velnias pralaimėjo. Užtat tik tabokierkos velnio padirbtos, o pypkelės aniuolo, todėl kūryt možna, tik gert [=uostyt] ne. (P. Vilkas, 70 m.a., Suvaidiškių k., Pandėlio v., Rk. Užr. M. Gintautas 1930.VIII.17: LTA 536/34.)

330. Pekloj mirė Liucipieriaus pati. Liucipierius pamatė, kad jo pačios nieks nesigaili, neverkia. Taigi jisai paėmė kažin kokią žolę, pradėjo trinti, o sutrynęs visiems davė uostyti. Pauostę tuoj pradėjo visi čiaudėti ir ašaroti. Tuomet Liucipierius sako: „Žiūrėkit, mano pačios visi gailis!" Bet tame pagrabe buvęs ir šventas Petras. Jisai lapus tos pačios žolės suvyniojęs davė visiems rūkyti. Rūkydami visi ėmė spjaudyti. Šventas Petras ir sako: „Žiūrėk, tavo pačios nė vienas nesigaili, bet visi spjaudos, bjaurisi". Nuo tada ir atsiradęs tabakas. (Naujamiestis, Pn. Užr. J. Palukaitis 1913.I.13. LMD I 502/11.)

331. Taboka atsirado iš Judošiaus pilvo. Kai Judošius pardavė ir žydai Jėzų nukryžiavojo, tada Judošius su tais pinigais, katruos gavo nuo žydų, pasikorė. Iš jo pilvo išdygo šaknis – taboka. Velniai tą taboką trynė, dėjo tabakierkon ir davė žmonėms uostyt. Žmonės, uostydami taboką, ėmė verkt. Kai Jėzus Kristus atsikėlė iš numirusių, pamatė visus žmones verkiant. Anas klausia angelo: „Ko žmonės verkia?" Angelas sako: „Verkia Judošiaus, kad pasikorė ir iš jo pilvo išdygo šaknis, – velniai tą šaknį trina ir duoda žmonėms uostyti, žmonės uostydami verkia". Kristus liepė angelams lipdyt pypkeles ir duot žmonėms (su) ta taboka rūkyt ir spjaudyt ant Judošiaus pilvo. Taip atsirado liulkos ir rūkymas. (Z. Baubinienė, Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1779/119.)

332. Kai Judas Išganytoją pardavė žydams už 30 grašių, paskum pamatęs, kad negerai padarė, nulėkęs pasikorė. Žydai Išganytoją nukryžiavojo, numarino. Kai

jį geri žmonės palaidojo, tai žydai pastatė sargybą, kad sergėtų ar kelsis iš numirusių, kaip gyvas būdamas sakė. Išganytojui kėlus iš numirusių trečioje dienoje, žydai labai persigando. Jie pamatė, kad tikrai kėlės, tai jie sako, gal ir apaštalai kelsis. Kadangi Judas buvo apaštalas, tai žydai susitarę nuėjo ir jo sergėti pasikorusio, ar jis kelsis. Jie sergėjo jį, pakol virvė nukirmijo, nutrūko ir Judas nukrito žemėn nuo šakos. Tada žydai sako: „Jis turbūt nesikels, kad nebuvo palaidotas". Tai jie iškasė duobę, įvertė jon Judą ir vėl saugo. Jiems saugant, po kiek laiko išdygo ant Judo kapo kokia tai žolė. Kai ji užaugo, tai jos lapai pradėjo geltonuoti ir pagaliau jie sudžiūvo. Sargybiniai mano, kas čia iš jos išaugs. Vienas sargybinis paėmė sausų lapų, susukė juos ir uždegęs ėmė traukti - rūkyti. Bet kai gerai pritraukė dūmų, ėmė jam galva suktis. Tada jis ir sako: „Fi, matai, koks jis gyvas buvo pasiutęs, tai tokia ir pasiutus žolė auga ant jo kapo". Bet kai jie ėmė rūkyti daugiau, tai ir priprato, - tik vis rūkydami spjaudo ant Judo atminimo. Daugiau jie ėmė patys sėti ir auginti tą žolę-tabaką. Tai daugiau ir visi ėmė rūkyti, ir šiandie visi rūko, tik rūkydami spjaudo ant Judo atminimo. Štai iš kur prasidėjo tabako auginimas. (J. Čeponis, Šedukonių vk., Pušaloto v., Pn. Užr. P. Laskauskas 1930.X.1. LTA 368/9.)

333. Didžiai sena buvo Liutarienė ir turėjo puikią dukterį. Po tam ta duktė gyveno pas aną ir ji pasimirė. Kai ana pasimirė, palaidojo į liuterių kapus. Po tam ant anos kapo išdygo toks lapas su kvapu. Suvadino visus liuterius ir anie svarstė svarstė, kas gali ta žolė būti. Ir paskum sutarė seniai diedai ir pavadino taboka. (K. Ramunienė, 72 m.a., Šiemulių k., Kulių v., Tl. Užr. A. Valiuškis 1931.VII.5. LTA 322/178.)

[Nr. 334–337: *fabula obscena.*]

338–339. APSPJAUDYTA TABOKA (MT. 3241)

338. Dievas, sutvėręs medžius, augalus ir žoles, nebuvo paskyręs joms vardų. Todėl vieną kartą Dievas liepė susirinkti visoms žolėms. Prisirinko daugybė žolių. Dievas pavadino jas įvairiais vardais. Po kai kurio laiko, kažkur eidamas, rado lyg nematytą žolę. Dievas paklausė žolės, koks jos vardas. Žolė atsakė: „Viešpatie, aš jokio vardo neturiu". Dievas vėl sako: „Tai tu nebuvai atėjusi, kai aš visoms žolėms skyriau?" - „Ne", - atsakė žolė. „O kodėl nebuvai?" - klausia Dievas. „Todėl, kad mane paragavęs Adomas apspjovė, o tai pastebėjusios kitos žolės mane dar labiau apspjaudė. O dėlto, Viešpatie, aš nedrįsau Tau pasirodyti". Dievui pagailo žolės ir jis pasakė: „Nuo šiol žmonės ims tave gerbti ir daug kas tave pamils, o tu pati vadinsies taboka". Taip ir įvyko: žmonės ėmė rūkyti taboką ir visuomet su savim nešiotis, bet visuomet labai spjaudosi ją rūkydami, kaip tos žolės, kad ją apspjaudė. (D. Streckienė, Viekšnelių k., Luokės v., Tl. Užr. J. Streckis. LTA 368/63.)

339. Dievas sykį liepė visoms žolėms ateiti pas Jį. Ir visos žolės atėjo, viena tik taboka pasiliko rojuj. Dievas, nematydamas tabokos, klausė žolių, kur pasiliko ji. Ir kada Jis sužinojo, kad ji neatėjo, liepė jai tuojau pribūti ir paklausė, kodėl ji neatėjo. Tada taboka atsakė: „Todėl, kad mane visi mano draugai apspjaudė". Tada Dievas vėl klausė: „Kodėl tave apspjaudė visos žolės?" Ir taboka atsakė: „Dėl to, kad Adomas su Ieva, kaštavodami smoką visų žolių, atrado mane, kad aš labai karti ir dėlto mane apspjaudė". Tada Dievas atsakė: „Nuo šios dienos visi tave turės ir šienavos - didelis ir mažas". (J. Paciukonienė, Staiderių k., Lazdijų v., Sn. Užr. A. Paciukonis 1933. LTA 449b/13.)

340-342. DEGTINĖS PRADŽIA (MT. 3243, PLG. 3291)

340. Velnias išmislijo arielką ir duoda žmogui paragauti: „Geras vaistas", - sako. „Kas vieną stiklą gers - Dievui garbė, kas antrą - sau, o kas trečią - velniui". Žmogus geria: išgeria sau, Dievui, išgeria ir velniui. Kai išgėrė trečią, ėmė degti jam gerklė. „Ropum, ropum!" (dega, dega!) - ėmė šaukti žmogus. Iš čia ir degtinė. (J. Pratusys, 75 m.a., Kunigiškių k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.VI.29. LTA 909/47.)

341. Kai dar ant žemės nebuvo žmonių, kai Liucipierius dar buvo arkaniuolu, ėmė jis visokias štukas išmislinėt. Štai sykį jis išspaudė iš rugių skystimą, kurį pavadino šnapsu. Kai jis jį išmėgino ir dažinojo, kad nuo jo možna pasigert, davė kitiems savo aniuolams. Dievas pamatęs, kad Liucipierius girdo aniuolus, irgi atėjo pas Liucipierių į svečius. Liucipierius tuoj davė Dievui pakaštavot. Dievas išgėrė vieną stikliuką ir sako: „Nieko sau gėrimas! Vieną stikliuką išgert, tai į sveikatą, antrą - nieko sau, trečią - tai jau tikras durnius". Bet Liucipieriui tas nepatiko ir jis ėmė aniuolams įsakinėt, kad vienas stikliukas nesveika gert. Taip it išsiplatino šnapsas. (K. Alinauskas, Miškinių k., Raudondvario v., Kn. Užr. B. Juška. LTA 98/25.)

342. Dievas kai sutvėrė svietą, ant galo sutvėrė ir žmogų. Liucipierius, pykdamas ant Dievo už išmetimą iš dangaus, ketino kokių nors štukų iškirst. Kada jau buvo daug žmonių, daug jau buvo išmirusių, daug ir pas jį pekloj dūšių buvo. Štai jis sumislijo paleist į svietą kokį nors daiktą, kad tas žmonėms periškadytų gyvent ir kad jam daugiau į peklą pribūtų dūšių. Sykį paėmė septynias bobų dūšias ir padarė ožką, o iš ožkos šlapimo padarė šnapsą. (K. Alinauskas, Miškinių k., Raudondvario v., Kn. Užr. B. Juška. LTA 98/26.)

II. VELNIAI IR ŽMONĖS

343-399. VELNIAI IR MOTERYS (MT. 3250-3265)

343-346. VELNIAS PERŠASI MERGINAI (MT. 3250)

343. Vieną kartą gyveno kerdžius, vardu Dvarelis. Jis nuo mažens ganė Dvareliškio dvaro galvijus. Tas kerdžius turėjo labai gražią dukterį. Kai duktė sulaukė aštuoniolikos metų, ją pradėjo piršliai lankyti. Nuo piršlių lankymo mergaitė išpuikėjo ir nei už vieno bernelio tekėti nebenorėjo. Kartą atvažiavo piršliai, o jaunikis pažadėjo mergaitei viską padaryti, ką ji tiktai panorės. Kerdžiui nepatiko jaunojo nosis, nes ji tiktai vieną skylutę teturėjo. Kadangi mergaitė buvo sutikusi už to tekėti, kuris jos visus norus patenkins, tai ir atsisakyti nebuvo kaip. Ponaitis sakėsi, kad jo dvaras yra anoj pusėj Nemuno, tai mergaitė pareikalavo, kad per vieną naktį jaunikis pastatytų per Nemuną tiltą. Jaunikis sutiko. Temstant jaunikis griebėsi darbo ir dirbo iki pusiaunaktų. Kerdžius pasislėpęs matė, kad jaunikis velnio pavidale didelius akmenis nešė ir į Nemuną metė. Tokiu tiltu gali visą Nemuną užtvenkti ir daug žalos žmonėms padaryti. Kerdžius įlipo į kubilą ir sugiedojo gaidžio balsu. Jaunikiui akmuo iškrito ir jis, nebepabaigęs tilto statyti, pranyko. Taip ir liko nebaigtas akmens tiltas ties Rumšiškių miesteliu. Jis ir dabar velnio tiltu vadinamas. Merga sužinojo, koks jaunikis buvo pas ją atvažiavęs, atsižadėjo savo puikybės ir ištekėjo už kaimynų bernelio. (V. Tveraga, Darsūniškio m., Tr. Užr. K. Sakalauskas 1932.I.10. LTA 368/183.)

344. Užsimanė rozą velnias apsiženyti su Sudvariškių mergina. Ši žinojo, jog jos vaikinas yra velnias, bet niekaip negalėjo atsakyt. Na, ir velnias sakė, jog per tris dienas surengtų veseliją, jis atvažiuos su savo ženikais. Ką daryt? Na, ir sugalvojo ta mergina: kad velnias, neužturėjęs vandens, taip padarytų per vieną naktį, kad ji per Alšos upę galėtų pereiti nesuvilgius kelių. Velnias ardė ardė krantus, bet kaip reikiant neišardė, gaidys pragydo, o mergina už jo po tam jau galėjo netekėt. (J. Jurgelevičius, 69 m.a., Jeseniškių k., Aukštadvario v., Tr. Užr. S. Biziulevičius 1936.IV.24. LTA 905/17.)

345 (plg. Mt. 3252). Vieną kartą gyveno du ponai, turėjo dvi tarnaites. Vieną kartą išvažiavo ponai į svečius. Viena tarnaitė išvažiavo kartu, o antra paliko namie. Tai tarnaitei, kuri paliko namie, buvo baisu, ji išėjo į dvarą pasikviesti sau draugės pernakvoti. Bet nė viena nenorėjo eiti, nes buvo visoms baisu, kad ten netoli buvo kapai. Negavusi draugės, ėjo ji į namus. Jai einant per tiltą išlindo iš patiltės balta avytė. Ji pasigavo tą avytę ir džiaugdamosi nešėsi į namus. Įėjusi į gryčią paleido avytę po paloviu. Bet buvo jau vakaras ir ji užsikišė duris, ir atsisėdo prie lango. Žiūri, ateina iš kapų toks baltas žmogus. Ji tuoj atsitraukė nuo lango ir atsisėdo kertėj, kad jos nematytų. Jis, priėjęs prie durų, ėmė belsti. Tik ta avytė iš palovio subliovė: „Meee!" ir tuoj jis atsitraukė nuo durų. Antrą kartą vėl subeldė. Ta avytė vėl subliovė: „Meee!" ir vėl jis atsitraukė. Trečią kartą subeldė, ta avytė nebespėjo subliauti, ir įėjo į vidų. Jis įėjęs pradėjo klausinėti: „Ar tu tekėsi už manęs?" Tai ta mergaitė atsakė: „Kad aš neturiu suknelės". Jis tuoj atnešė. „Ar tekėsi už manęs?" Ji sako: „Kad aš neturiu čebatų". Jis jai atnešė. Ir taip ji jo daug ko klausė [= prašė], jis jai visa atnešė. Buvo jau dvylikta adyna. Gaidžiai sugiedojo ir jis išnyko iš jos akių, ir jai paliko viskas, ką tik buvo atnešęs. Antrą dieną parvažiavo ponai ir ta tarnaitė. Tada ta tarnaitė, kuri buvo pasilikusi namie, jai viską pasirodė. Ta ėmė klausinėti: kur ji gavo ir kas jai davė. Ta viską pasisakė. Trečią dieną taisos vėl ponia važiuoti į svečius. Dabar važiuoja antra tarnaitė. Ta tarnaitė džiaugdamos pasilieka namie ir laukia tik vakaro. Atėjo vakaras. Ji nuėjo ne į dvarą, bet tuoj atsisėdo prie lango. Žiūri - ateina tas pats velnias ir tuoj įėjęs į vidų sako: „Ar tu tekėsi už manęs?" Ji sako: „Kad aš nieko neturiu". Tai velnias viską atnešė ir sako: „Ar tekėsi už manęs?" Ji sako: „Ne!" Tas velnias sako: „Sakyk greičiau, bo jau man pikt". Ji sako: „Ne!" - „Sakyk, bo jau man dantys lenda". Ji sako: „Ne!" Jis sako: „Sakyk, bo jau aš tave sudraskysiu". Ji sako: „Ne!" Kad ji neina už jo, jis paėmė ir sudraskė. Jis ją sudraskęs aptaisė su tom drapanom ir paguldė lovoj. Parvažiavo ponia ir rado ją sudraskytą. (V. Petkevičienė, Vitartų k., Pasvalio v., Br. Užr. E. Pekulytė. LTA 262/102.)

346. Anelytė turėjo patėvį. Tas kad ir buvo jai kartais geras ir taisė, kiek išsigalėjo, bet visgi neturėjo ant jos širdies. Anelytė, nors nebuvo nuo patėvio nubarta, bet buvo smūtna, kad tas jos nemyl. O patėvis vis nūdijos savo vaikų. Po metų Dievas davė jiem sūnų. Tas labai greit augo ir buvo labai razumnas. Tėvas jį labai mylėjo, o Anelytei pasidarė dar labiau neloskavas. Ant galo nutarė jos visai atsikratyti. Parsivedė vieną kartą namo pulką vyrų ir liep Anelytei eit su tais vyrais į pustynę. Kad ir kaip buvo Anelytei neroda skirtis su motina, bet turėjo patėvio klausyti, tik prašė leist atsisveikint. Motiną atrado verkšlenančią, pasiklonijo jai į ranką. Motina peržegnojo Anelytę ir sako: „Dievas tavęs neapleis". Tie vyrai nuvedė nabagę į pustynę, pristatė prie girnų ir liepė malt. Anelytė mal visą dieną. Vakare išlend iš pagirnio žiurkelė ir sako: „Anelyt, duok man vieną grūdelį, aš tau būsiu prietelkėlė". Anelytė davė. Žiurkelė sutriuškino ir vėl nulindo į pagirnį.

Kitą vakarą Anelytė davė žiurkelei du grūdu. Trečią vakarą žiurkelė pasakė: „Šiandien turi būti tavo su velniu veselė pakelta". Ji pamokino Anelytę, kas reikia daryt, kad kaip nors išsisukti. Anelytė pažadėjo viską, ką ji liepė, išpildyti. Vakare ateina velnias ir sako jai: „Malk!" Anelytė atsakė: „Nemalsiu! Neturiu nei algierkėlės užsivilkti". Tuoj velnias pristatė jai puikiausią algierką ir vėl liepia malt. „Nemalsiu, - sako, - šiąnakt mano veselė, o aš neturiu nei gražios suknės pasirėdyt, nei karolių". Velnias viską pristatė, bet Anelytė vis nemalė ir reikalavo pirštinių, paskui bačiukų, skarelės ir t.t. Velnias atnešė, o Anelytė vis nemala, sako: „Šiąnakt mano veselė, o aš neturiu nė miltų pyragams kepti". Velnias atvilko du maišu miltų ir sako: „Kepk greičiau!" - „Kaip aš galiu kepti, neturiu nei mielių, nei razinkų įdėt į pyragą". Velnias tuoj atnešė du buteliu mielių ir dar šiokių tokių prismokų ir sako: „Skubink greičiau kept, o aš pamalsiu". - „Neleisiu tavęs malt, - sako Anelytė, - nes patėvis užmuš mane sužinojęs, o ir pati nemalsiu: šiąnakt mano veselė ir aš turiu atsilsėti". Tuo laiku gaidys sugiedojo. Velnias nubėgdamas tepasakė: „Tavo ščėstis, mano neščėstis!" Ir būtų patėvis išdavęs Anelytę už velnio, kad pelytė nebūtų pagelbėjus. (Radviliškio m., Šl. Užr. A. Galgauskaitė 1929. LTA 552/729.)

347-352. VELNIAI ŠOKDINA MERGINAS (MT. 3251)

347. Kalvarijoj prie pašto buvo karčema, kuri vadinosi Pačtynė. Toj karčemoj vakarais susirinkdavo ir šokdavo. Prie vienos mergelės pradėjo pirštis kavalierius. Jis su ja kiekvieną vakarušką šokdavo ir jai visko pripirkdavo. Jisai ją kalbino ženytis. Vieną vakarušką jisai su ja šoko, nupirko jai alaus, bulkučių ir davė penkis rublius ant skepetos. Ir tuos pinigus, ir bulkutes ji įrišo į skepetaitę. Jisai ją per vyganes palydėjo namo. Kai daėjo grabę, jis pats peršoko, o ją įtraukė į grabę. Paskui jis ją vėl ištraukė ir palydėjo ligi namų. Iš ryto marti liepė jai keltis ir [eiti] prie darbo. „Aš negaliu keltis, man labai galvą skauda. Aš turiu gražų kavalierių, gražiai apsirengusį, kuris su manim nori ženytis. Ir jis davė vaikams parnešti gastinčiaus", - papasakojo ji. Nueina marti pažiūrėti, - surišta skepetukėj arklio mėšlas ir skiedrukės vietoj bulkučių ir pinigų. O kur ji alų gėrė, tai jos lūpos buvo kruvinos, - ji ne alų gėrė, tik kraujus. Ir ji visa buvo sugnaibyta, mėlyna. Kai ji viską pamatė, labai išsigando ir labai sirgo. (P. Lieponienė, 70 m.a., Kalvarijos m., Mr. Užr. E. Azarevičiūtė. LTA 452/136.)

348. Kai velniai vaikščiojo po žemę, tai buvo seniai, labai seniai, štai toks buvo atsitikimas. Viename kaime gyveno labai dievobaiminga mergaitė. Jaunimas sekmadieniais linksmindavos, o ji niekuomet neidavo į tuos pasilinksminimus. Vieną sekmadienį atėjo pas ją draugės ir tempte ištempė į vakaruškas. Girdi visi, kad kas su skambučiais atvažiuoja. Žiūri visi ir mato - dideliu širmu arkliu įvažiuoja du ponaičiai. Tai buvo žiemą. Įėję tie ponaičiai į kambarį, tarė: „Ar galima būtų sušilti ir pasišokti, nes važiuodami labai sušalom?" Jaunimas atsakė, kad galima. Dabar jie tarė: „Šoksim visi, trepinėsim: seni su seneliais, jauni su jaunaisiais, visiems linksma bus". Pradėjo tie ponaičiai sveikintis. Toji dievobaimingoji mergaitė mato, kad tai yra velniai. O kiti niekas nemato. Besisveikinant priėjo ir prie tos mergaitės. Mergaitė persižegnojo ir tarė: „Atsitrauk, šetone, nuo manęs!" Velniai, išgirdę šiuos žodžius, spruko pro duris. Bebėgdami nuvertė pušį, pečiais ir duris išlaužė. Suskambėjo skambiai ir nubėgo velniai į pragarą. (Sakalauskienė, Činkių k., Kėdainių v. Užr. J. Sakalauskas LTA 270/507.)

349. Seniau kalėduškos būdavo kaimo karčemose. Kartą atėjo į karčemą per kalėduškas toks ponaitis, pasdabojo vieną mergą ir ėmė ją šokdint be nustojimo.

Ir būt mergą užšokdinęs, bet šinkorka užsižiūrėjo, kad ponaitis su viena šnirple ir pažino, kad tai ledokas. Pasgailėjo mergos ir tarė: „Eik šen, berneli, aš tau linų mūką išpasakosiu". Ir kai ėmė pasakot, kaip liną sėjo, kaip augo, kaip žydėjo, ravėjo, rovė, vežė, kūlė, džiovė, mynė, braukė, šukavo ir t.t., ir užgiedojo gaidys. Jis išnyko ir merga liko išgelbėta. (R. Zenkevičienė, 80 m.a., Ricielių k., Liškiavos v., Al. Užr. E. Šneideris 1931.IV.13. LTA 374d/2087.)

350. Kitąsyk į vestuves velniai ateidavo. Mano močiutė labai mėgdavo šokti. Tai sykį ateina į vestuves toks gražus ponaitis. „Ot, - sako ji, - kad šis mane vestų šokti!" Nugi ir išveda. Ale ji pažiūrės jam į veidą, ar gražus. Kai ji tik dirstelėjo, susimislijo bešokdama ir užstojo tam ponaičiui ant kojos. Ugi junta, kad čebatas tuščias, kojos nėra. Tada ji suprato, su kuo ji šoka, persigando. Velniukas prapuolė, o ji pasijuto viena vidury šokančių bestovinti. (M. Pakarklytė, Gelgaudiškio m., Šk. Užr. Vl. Kulbokas 1932.VII.23. LTA 395/73.)

351. Dar [=dabar] tai velnių nėra, o seniau tai būdavo. Sueisim kada subatvakarį pašokt, tai ir ateina kokis susiedas, ir ima šokt kaip padūkęs, mergas pailsina. Tik žiūrėk, kad jo nosy tik viena skylutė. Peržegnoji ir prapuola. O paskui paklausk pas to susiedo pačią, kur jos vyras buvo, tai vis atsako, kad arba buvo karčemoj ir parėjo girtas, arba gulėjo ir stenėjo. Aišku, kad to žmogaus skūron velnias buvo įlindęs ir vakaruškose šoko. (Rauliškienė, 58 m.a., Cigoniškių k., Mirolsavo v., Al. Užr. A. Andrulionis 1934. LTA 481/43.)

352. Kartą vakaruškose niekas nevedė vienos mergos šokti. Ji išeidama namo taip ir sako: „Nė velnias neveda manęs šokti!" Ir kai tik parėjusi įėjo kamaron, tuoj pritapo velnias ir pradėjo ją šokdinti. Taip ją šokdindavo kiekvieną naktį ligi gaidžiagysčių. Jos brolis buvo klierikas ir nutarė išvaryt velnią. Jis vieną naktį, kai kamaroj velnias šokdino seserį, vienas pirkioj lyg grodamas mėtė kortas. Tuoj įlėkė iš kamaros velnias ir pavedė [=siūlė] jį sugroti. Klierikas ir sako velniui: „Išsigręžkim sienoj po skylę ir kuris pralošime, įlisim jon". Jie taip ir padarė. Per ilgą klierikas aplošė velnią ir tas nusigandęs įlindo skylutėn. Klierikas jį užvarė pagaliuku ir paskui pradėjo šerti į tą vietą ražančium. Velnias išlėkdamas net sieną išgriovė. Daugiau nuo to čėso mergos nebešokdindavo. (L. Berčius, 87 m.a., Bajorų k., Tauragnų v., Ut. Užr. A. Linka 1935. LTA 545/90.)

353-365. VELNIAS IR MERGINA PIRTY (MT. 3252)

353. Gyveno susiženiję našliai, diedas ir boba. Nu, ir diedas turėjė savo dukterį, o boba savo dukterį. Tai toji boba savo dukterį labai mylėjo, o podukros labai nekentė. Taip rozą iškūreno pirtį ir nuėjo visi praustis, tik podukros neleido rozu močeka. „Tu labai sutrė, bjauri, tai nusiprausi paskui viena", - pasakė močeka. Nusiprausė jie, parėjo ir nusiuntė podukrą praustis, kad ją koks velnias paimtų. Podukra nuėjo pirtin, nusirengė ir prausias. Ateina gražus toks bernas ir sako: „Prauskis greičiau, tai eisim pašokti". - „Kaip aš prausiuos, kad aš neturiu muilo?" - atsako toji merga. Kaip bematant tas bernas-ponaitis su muilu ir žast čia. Merga vėl prašo: „Dar man reikia abrūso nusišluostyt". Ponaitis ir abrūsą dastatė. Merga vėl prašo marškinių, ponaitis atneša ir marškinius. Atnešęs sako: „Merga, merga, einam šokti!" - „O kaip aš eisiu, kad neturiu suknelės?" - atsako merga. Ponaitis su suknele tuoj čia ir vėl sako: „Merga, merga, einam šokti!" - „O kaip aš eisiu šokti, kad neturiu čeverykų?" - atsako merga. Ponaitis atneša čeverykus ir sako: „Merga, merga, einam šokti!" - „O kaip aš eisiu, kad neturiu šukų?" - atsako

merga. Ponaitis atneša šukas ir vėl sako: „Merga, merga, einam šokti!" – „O kaip aš eisiu, kad neturiu zerkolo?" – atsako merga. Ir taip tam ponaičiui benešiojant daiktus, užgiedojo gaidys, ir tas ponaitis (velnias) sukeikė: „Kad tave velniai ir su tavo parėdais, už juos neteko pašokti". Ir pats prapuolė. Podukra rytą parėjo kaip kokia ponia. Močeka manė, kad ją uždusins, o dar čia parėjo taip pasirėdžius. Liepė naumisniai iškūrent pirtį, nusiprausė visi, o savo dukterį siunčia paskiausia vienai praustis, kad ir ją taip parėdytų ponaitis. Nuėjo jau toji ščyra duktė ir nusirengus prausias. Ir vėl tas ponaitis atėjo ir sako: „Merga, merga, einam pašokti!" – „O kaip aš eisiu, kad man reikia muilo, abrūso, čeverykų, šukų, zerkolo...", – išminė ji viską iš rozo. Ponaitis viską atnešė ir išvedė šokti. Šoko šoko, ir jis ją užšokino – nasrus perplėšė, iškišo galvą per langelį ir pats prapuolė. Rytą motka nesulaukus eina pažiūrėti duktės ir, pamačiusi perplėštus nasrus, sako: „Tai ko, dukrele, taip juokies?" Bet arčiau atėjus pamatė negyvą dukterį, su perplėštais nasrais-burna. (K. Raklinavičienė, 45 m.a., Raitininkų k., Merkinės v., Al. Užr. V. Ulčinskas 1937.III.23. LTA 1074/127.)

354. Vieną kartą žmogus pakūrė pirtį. Ir nuėjo moteriškės plautis. Visos moteriškės nusiplovė, bet jų viena duktė niekaip negalėjo nusiplauti. Ir sako ji: „Eikit namo, aš nusiplausiu ir pareisiu". Visos moteriškės parėjo, tik ji viena pasiliko. Atvažiavo velnias ir sako: „Baraš čia eisiu šokti, – nesu burna prausta, nei galva šukuota". Jis sušukavo galvą. Dabar jis paklausė: „Kur reik vandens atnešti?" Barbora sako: „Į rėtį". Jis nešė nešė – visas vanduo išbėgo. Velniui benešant vandenį ir užgiedojo gaidys. Velnias išbildėjo, ištarškėjo. Ji paliko bestovinti su auksais apdėta. Antrą dieną žmogus pakūrė vėl pirtį. Ir vėl moteriškės ėjo plautis. Dabar jos paliko antrą dukterį pirtyje, tyčia. Iš ryto atėjo, žiūri – dukters kaulai į maišiuką supilti, skūra po pirties durų padėta. (J. Mitkaitė, 17 m.a., Kentaučių k., Židikų v., Mž. Užr. V. Lauraitytė 1935.XII.28. LTA 788/98.)

355. Slūžijo merga pas gaspadorių. Lauke dirbdama ir pasivėlavo, o buvo subatos vakaras, ir nepaspėjo su moterim pirtin. Gaspadinė sako: „Eik, nebijok, mes nueisim ir pabūsim prie pirties durų". Ana nuėjo ir pradėjo praustis. Tik daboja – duryse stovi juodas, kaip anglis, žmogus ir sako: „Aš dabar su tavim prausiuos". A merga buvo razumna, sako: „Ne, palauk, kai tu man visko pristatysi, tada prausimės". Ir ana užsigeidė pirma muilo, tada grabenio, suknios, šilko, nažutkos, burnuso. Taip ana marudijo, kad tik datraukti ligi gaidžiagystės. Kai gaidys užgiedojo, tas žmogus griuvo ant žemės ir plyšo, o ana visokio turto vežimą atsivežė. Tada sužinojo gaspadinė ir išsiuntė savo dukterį kitą subatą pirtin. Kai nuėjo ana pirtin, tuoj pamatė šitą juodą žmogų, nusigando ir nuslobo. Anas paėmė ją ir pakepė ant krosnies. Mama rytą nuėjus rado ant krosnies. Matai, ana ėjo norėdama gauti turto, ją Dievas ir pakorojo. A pirmoji iš vargo nuėjo ir liko bagota. (J. Bikulčytė, 65 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.VII.7. LTA 977/140.)

356. Tėvas turėjęs dvi dukteri. Vieną jis labai mylėjęs, o antrosios visai nekentęs ir mislijo, kaip ją pražudyti. Vieną kartą tėvas užmanė nemylimąją dukterį, išdarius pliką, nuvesti pirtin, mislydamas, kad tenai ją biesas sudraskys. Taip tėvas ir padarė: vakare nuvedęs ją į pirtį ir uždaręs pliką. Biesas atėjęs ir vadinąs: „Onele, Onele, eikim šokti!" – „Negaliu eiti, plika esu". – Biesas tuoj jai pristatęs puikiausius drabužius ir vėl vadinąs: „Onele, Onele, eikim šokti!" – „Neturiu kuskilėlės, negaliu eiti šokt", – Onelė atsakė. Biesas tuoj ir gražią suknelę jai pristatė ir

vėl vadinąs šokti. Onelė taip pat atsakanti: „Batelių neturiu, negaliu eiti šokti". Biesas tuoj jai ir batelius pristatė, ir vėl vadinąs: „Onele, Onele eikim šokti!" - „Negaliu, neturiu dirželio". Biesas tuoj jai ir dirželį pristatė. Kaip jau viską jį turėjo, tai gaidys ka-ka-ry-kū! užgiedojo ir biesas išnyko. Ryto tėvas eis veizėti savo duktės, mislydamas, kad dukterį jau ras sudraskytą ir grobus išvalkiotus ant ardų. Bet nuėjęs atrado dukterį sveiką, linksmą ir gražiausiai apdarytą. Tėvas iš to labai dyvijos. Jis mislija: „Reik nuvesti ir mylimąją dukterį, bene ir aną taip pat apdarys". Taip tėvas nuvedė ir mylimąją į pirtį, ir ją uždaręs paliko. Biesas atėjo naktį ir vadina: „Domicėle, Domicėle, eikim šokti!" Ta nieko neatsakiusi ir biesas tuoj pagriebęs sudraskė į šmotelius, ir grobus išvalkiojo po pirtį. Tėvas, nuėjęs ir atradęs mylimąją dukterį sudraskytą, labai nusiminė. (Grigaičių k., Žaliosios v., Vk. Užr. Kazys Sidabras 1912.III.25. LMD I 509/5.)

357. Vieną kartą gyveno tėvas ir motina, ir turėjo jiedu vieną vaiką, vardu Marytė. Neužilgo motina mirė ir paliko vieną Marytę gyventi prie tėvo. Tėvas vedė labai bjaurią raganą, kuri labai nekentė Marytės. Kartą ragana sako tėvui: „Imk ir išvežk ją į jaują nakčiai, ten tikrai ją pasmaugs velniai". Tėvas taip ir padarė. Nuvežė Marytę į jaują ir paliko vieną per naktį pabūti. Mergaitė labai nusigando, kai pamatė, kad ji viena esanti: ėmė verkti ir dejuoti, bet niekas negelbėjo. Atėjo naktis. Mergaitė užlipo ant krosnies ir atsigulė. Apie vienuoliktą valandą atėjo gražus ponas, kuris sako: „Merga, merga, einam šokti!" Ji sako, kad neturinti gražios suknelės. Jis atnešė jai suknelę ir sako: „Merga, merga, einam šokti!" Ji sako: „Kad neturiu gražių batų". Velnias atnešė jai batus ir sako: „Merga, merga, einam šokti!" Marytė sako: „Aš neturiu gražių pančekų". Velnias atnešė jai ir pančekas ir sako: „Merga, merga, einam šokti!" Ji sako, kad neturinti gražios kepurės. Velnias atnešė ir kepurę ir sako: „Merga, merga, einam šokti!" Ji sako, [kad] jai reikia vandenio nusiprausti. Velnias atnešė vandenio nusiprausti. Tuo laiku sugiedojo gaidys, ir velnias prapuolė. Kai išaušo, ji gražiai apsivilko ir parėjo namo. Pamotė, pamačius taip gražiai apsitaisiusią Marytę, liepė tėvui nuvežti ir jos tikrą dukterį. Tėvas nuvežė raganos dukterį ir paliko jaujoje. Kai atėjo naktis ir vienuolikė valanda, velnias ir sako: „Merga, merga, einam šokti!" Ji sako: „Aš neturiu tuplių, suknelės, karolių, skrybėlės, šukų ir kt." Velnias atnešė viską. Ji greit apsirėdė, manydama daugiau pašokti. Ji pradėjo šokti, ir taip velnias ją pasmaugė. Atėjo rytas, velnias nuvilko ir užmetė ant krosnies. Atėjo rytą pati ragana pasiimti dukters. Žiūri, guli negyva ant krosnies. Ragana labai nusiminė ir pasimirė. (P. Kracuškas, 32 m.a., Utenos m. Užr. J. Mitalas 1933. LTA 421/125.)

358. Pamotė turėjo vieną augintinę, o anų pirty baidė. Pamotė norėjo ana nusikratyti. Vakare kaip aną nuvedė į pirtį, ten susirinko visokie tancelninkai. Vadina ir aną šokti, sako: „Elenėle, eikšen ir tu šokti!" Ana sako: „Aš neturiu jupelės". Parnešė anai jupelę ir vėl vadina šokti. Ana sako: „Aš neturiu batų ir pančekų (žekių)". Parnešė tą, ką prašė, ir vėl Elenėlę vadina šokti. Ana sako: „Aš neturiu kaspinų ir spilgų". Parnešė ir tuos velniai, o ana vis tiek nein šokti. Ana sako: „Aš neturiu kuskelės (kuskelaitės)". Taip bodelėms benešiojant išaušo ir anie išsiskirstė. Elena paliko viena. Pamotė mano, kad jau augintinė nebėr gyva. Nuėjo ana Elenos parsivesti, randa gražiausiai papuoštą. O antrą vakarą pati savo dukterį nuvedė į pirtį. Nu, tuojau susirinko bodelės tancavot. Pavadino aną šokt. Šokino tol, kol mergaitės vieni kaulai beliko. Motina manė, kad ras ir savo dukterį puikiausiai papuoštą, bet rado rytmetį vienus kaulus. (Mačiūkių k., Platelių v., Kr. 1929.II. LTA 552/813.)

359. Kitą kartą gyvenęs žmogus su pačia ir ano pati mirė. Anuodu turėjo vieną dukterį. Ans apsiženijo su kita pačia, o ta antroji pati buvusi ragana. Anuodu kiek pragyvenusiu įsigavo dukterį. Pamotė nekentė tos pirmosios pačios dukters. Ana liepė eiti į daubą gulti, o toj dauboj baidė. Ana bijojo eiti gulti, bet ana vis tiek liepė. Nuėjusi atgulė. Kiek pagulėjusi klausos, atskamb dideliausia parietka ir tuojau suėjo į reję, paskui į daubą ir aną pradėjo vesti šokti. Ana sako: „Aš neturiu batelių". Velniai greitai bėgo, atnešė. Atnešė batelius, aną vadina vėl šokti. Ana sako: „Aš neturiu bateliams užvarčių užvarstyti". Tie vėl greitai bėgo atnešti užvarčių pykdamies. Atnešė tuos užvarčius, aną ir vėl prašo eiti šokti. Ana sako: „Aš neturiu sijono". Anie vėl greitai pabėgo atnešti sijoną. Atnešė, vėl veda šokti. „Aš dabar negaliu eiti šokti, neturiu žakieto". Tai atnešė ir tą žakietą. Aną ir vėl veda šokti. Ana sako: „Aš neturiu žiedų. Šok pats be žiedų, a gerai bus?" Tie, dideliai supykę, bėga greitai žiedo atnešti. „Na, - sako, - dabarčiau viską turiu, viską turiu, tik kuskelės neturiu". Tai išbėgo kuskelės atnešti, norėjo greitai eiti šokti. Kaip atnešė, anie vėl veda šokti. „Dabar dar, - sako, - aš neturiu pinigų". Anie greitai atnešė pinigus. Ana sako: „Kur aš dabarčiau dėsiu tuos pinigus be parkmanos?" Tai parkmaną atlekino. Ana nebturėjo ką besakyti. Ana strajijos, pinigus kaišiojo lengvai. Kad ana būtų išėjusi šokti, būt aną ten velniai nukankinę, tik tuo tarpu gaidys kakari-ko! tai velniai viską palikę išbėgo. Ana ryto metą atsikėlusi parėjo namo, savo pinigais ir turtais nešina. Ragana nustebo, kai ana pamatė pareinant tokią bagotą, o nieks nenužudęs. Greitai klausia: „Kaip tu išsigelbėjai?" Ana viską papasakojo, ko prašiusi. Ragana savo dukterį išmokė visko, kaip poterius. Raganos duktė nuėjusi į daubą gulti. Tai velniai atvažiavę pradėjo greitai vesti šokti. Ana viską buvo išmokusi, kaip poterius. Ana papasakojo: „Aš noriu batelių, užvartėlių, sijonėlio, žakietėlio...", - o anie klausos visa ausis ištempę. Ana viską išpasakojo. Anai viską vienkart ir atnešė. Aną tuojau paėmė, šankino, šankino, kol gaidžiai pragydo. Ryto metą kai išaušo, ragana nuein savo dukters pasitikt, pelną parnešt ir turtą. Pravėrusi daubos duris veiz, anos dukters plaučiai pakabyti ant ardos. Ta pirmoji, kur išsigelbėjo, paliko dideliai bagota ir dabarčiau tebegyven, jeigu nenumirė. (O. Mickevičienė, 55 m.a., Mačiūkių k., Platelių v., Kr. Užr. J. Mickevičius 1934. LTA 470/24.)

360. Buvo podukrė ir trys močekos dukterys. Močeka nemylėjo podukrės. Pirma nuėjo pirtin močekos dukterys, aną paliko ruoštis. Nuėjo ji ant galo pirtin viena. Atėjo velnias. „Ko tau reikia?" - „Čeverykų!" Atnešė. „Dar neturiu užvalkalo (sijono)". Vėl atnešė. „Dar neturiu raštų". Visko prinešė, dar atanešė audeklo. „Aš pasakysiu, kaip atsiranda audeklas: pasėja, nurauna, mirko, labai muša kultuve, kol išbala..." Kol išsakė ir užgiedojo gaidys. Pareina rytą su daugybe bagostros. Kitąkart močeka paliko savo dukterį pirty. Toji tuoj iš karto visa susakė, velnias atnešė ir tada ją pakorė. (Dubanienė, 80 m.a., Murmų k., Kaltinėnų v., Šv. Užr. J. Balys 1934.IX. LTA 686/50.)

361. Kampininkė turėjo dvi dukteris prie savęs: viena buvo tikra duktė, kita podukrė. Žinoma, kaip kožna kampininkė, taip ir ji, ėmė nuo gaspadorių verpalus ir iš to su dukterimis maitinosi. Vasaros laiku ėjo pas ūkininkus dirbti, o žiemos laiku užsiimdavo verpimu. Verpimo turėjo užtektinai, o kad nebūtų žiemos laike ilgu verpt ir pačėdint žiburį, - nes kitados žiburys buvo brangus, - tai rinkdavosi į vieną gryčią pas turtingesnius ūkininkus, kur turėjo daug vietos ir šiltas gryčias. Tada verpdamos dainavo ir pasakas sakė. Ir tos merginos nešdavosi kas vakaras vindelius pas kitas mergas, nes paskyrium [ėjo] viena į vieną galą kaimo,

kita į kitą. Viename kaimo gale buvo tuščia gryčelė. Vakare eidama kampininkės podukrė paregėjo toj gryčioj žiburį ir patrauktu akivumu norėjo dažinot, kas į tą gryčią įsikraustė. Užėjo ir vos slenkstį peržengė, nutvėrė ją per pusę striukas vokietukas ir prašė, kad eitų su juom šokti. O mergina taip ir persigando, jog net persižegnojo ir vokietukas ją paleido, nes prašė, idant sėstų ir verptų, o jis jai padės, jog daugiau už kitas mergas suverps. Atsisėdus mergina pradėjo verpti ir norint dar iki gaidžių buvo gana toli, viską suverpė, o striukis tarė: „Suverpei, mergel, viską, dabar eisiva šokti". – „Norint verpiau, bet dabar turiu pasiilsėti, užvalgyti, o neturiu ko". Striukis išnyko, o už valandos atneša visokių saldžių pyragaičių, o kada mergina pavalgė, velnias tarė: „Na, mergel, suverpei ir pavalgei, dabar eisiva šokti". – „Norint suverpiau ir pavalgiau, tai šokti neisiu, nes labai noriu gerti". Atnešė ir vandens, ir kada išgėrė, velnias tarė: „Kad jau suverpei, pavalgei ir atsigėrei, eisiva šokti". – „Šokti neisiu, pakol neatneši malkų ir nesukursi ugnies, ba tamsu ir šalta". Vos velnias spėjo atnešti malkų ir ugnį užkurti, tuomet gaidžiai užgiedojo ir striukis išnyko. Mergina parėjo namo. Močeka užsispyrė klaust, kur ji eina verpt, toji neslėpė ir viską papasakojo. Sulaukus vakaro, nusiuntė savo dukterį į gryčią, o podukrai liepė eiti pas kitus verpti. Nuėjo duktė į gryčią, o už valandos atbėgo striukis ir tarė: „Padėk, mergele, verpimą, o eisiva šokti". – „Atnešk man valgyti, gerti ir padaryk ugnį, tada eisiva šokti". Striukis išnyko ir už valandos atnešė valgių, gėrimų ir ugnį užkūrė, o kada pavalgė ir nepersižegnojo, striukis pagriebė šokti. Du kartu apsuko, merginai sprandą nusuko, į langelį įkišo, o pats nubėgo į peklą. Motina, nesulaukdama dukters, atėjo į gryčią. Pamačius langelyje dukters galvą, kalbėjo: „Turėjo daug priverpt, jog iškišusi galvą šaiposi". Kada įėjo į vidų, tuomet pastebėjo, kas su jos dukteria atsitiko. (V. Glinskas, 84 m.a., Beviršių k., Rudaminos v., Sn. Užr. A. Glinskas 1932. LTA 449a/64 = 552/915.)

362. Vieną sykį gyveno tokia biedna našlaitė. Jos močeka buvo ragana, kuri turėjo taip pat vieną dukterį. Ta jos duktė buvo baisiai bjauri, o našlaitė labai graži, todėl ragana jos labai nekentė. Toj vietoj buvo jauja, kur kožną naktį vaidydavos. Tai močeka ragana sumanė atsikratyti našlaitės. Vieną sykį ji, pasišaukus savo vyrą, o tos našlaitės tėvą, sako: „Vežkim ją į tą jaują, uždarykim, per naktį pabus, į rytą rasime tik kaulus". Tėvas pirmiau nenorėjo nė girdėti apie tokią kalbą, ale ilgą laiką raganos kurstemas, ant galo nusileido ir nuvežė vargšę į jaują. Jai vienai bebūnant jaujoj, naktį bar bar bar ir barškinas velniai prie langiuko: „Įleiski mumis į jaują!" Našlaitė juos įleido. Visi velniai vadin ją šokti. „Tai ką aš – neapsirėdžius, negaliu, – sako našlaitė, – duokit man šilkinę suknią, tai eisiu". Velniai zaras pristatė blizgančią suknią. „Dabar duokit čeverykus, kepurę, šukas, pančekas..." Ir taip per visą naktį ji visko prašė, o velniai nešė. Beauštant gaidys sugiedojo ir velniai, nutraukę nešimą, prapuolė. Rytą išvarė ragana našlaitės tėvą išmest našlaitės kaulų. Bet kaip nustebo tėvas, pamatęs savo dukterį, apsikrovusią visokiais turtais. Kitą vakarą vežė jau ragana savo dukterį į jaują, tikėdamos dar daugiau įgysianti turtų. Naktį pasibeldė velniai prie langiuko, prašo, kad juos įleistų. „Aš jums ne slūga, o jūs man ne ponai", – suriko išdidžiai raganos duktė. Zaras velniai patys įlindo ir prašo, kad eitų su jais šokti. „Kas jums rūpi", – sumurmėjo susiraukus. Velniai perpykę visi puolė, pradėjo ją tampyt, tąsyt, kol visus kaulus išnarstė. Ant rytojaus atpyškėjo ragana su karieta parsivežt savo dukters turtų. Ale ką ji rado! Vietoj turtų – kaulų krūvą. Didžiai nusiminus ragana parsivežė namo ne šilkais apsirėdžiusią dukterį, ale kaulų maišelį. (P. Stulgaitienė, 45 m.a., Vengerskų k., Girkalnio v., Rs. Užr. V. Stulgaitis 1934.I.3. LTA 457/231.)

363 (plg. Nr. 345–346). Vieno neturtingo žmogaus duktė susiderėjo su kitomis mergomis, kad ji išbus per naktį viena pirtyje. O toj pirty, žmonės kalbėjo, kad vaidinasi. Užėjus nakčiai, ji nuėjusi į tą pirtį, užsidegė žvakę ir pina juostą. Tik apie dvyliktą nakties susibrazdeno ir išlindo iš po krosnies ponaitis. Mergaitė bijkį nusigando, bet vėl mezga sau toliau ir tiek. Prisiartinęs ponaitis prie mergos tarė: „Ar tu už manęs tekėsi? Jei sakysi, kad netekėsi, aš tave nužudysiu". Mergaitė nusigandusi pamislijo, kaip tam ponaičiui reikia atsakyti. Pamislijus sako: „Jei atneši, ko man reikia, tai tekėsiu už tamstos". Ponaitis paklausė: „Ko tau reiks atnešti?" – „Visų pirma, tuoj man reikia drapanų". Ponaitis apsigręžęs išlėkė. Po kiek laiko atlėkė glėbiu nešinas. Prinešęs prie pynėjos, numetė žemėn ir sako: „Na, dabar ar tekėsi už manęs?" – „Ne, – atsako pynėja, – dar man reikia čebatų". Tuoj ponaitis išlėkė. Po kiek laiko sugrįžo čebatų glėbiu nešinas. Prinešęs numetė prieš mergaitę ir vėl klausia: „Na, dabar jau ar tekėsi?" – „Ne, – atsako mergaitė, – man reikia prie šliūbo šlejerio". Po kiek laiko ponaitis jau atsibačino su glėbiu šlejerių. Numetęs prieš mergaitę klausia: „Dabar jau tekėsi?" – „Ne, – atsakė mergaitė, – su kuom mes per veselijas svečius mylėsme? Reikia alaus". Ponaitis greitai apsigręžęs išlėkė. Po kokio čėselio atsibeldė su bosu alaus. Įvoliojęs pirtin bosą sako: „Na, o dabar tekėsi?" – „Ne, – atsakė mergaitė, – ką mes duosim svečiam prie alaus užkąsti? Reikia mėsos". Už kokio čėselio sugrįžo ponaitis su puse jaučio (velkant). Numetęs prieš pynėją, supykęs sako: „O dabar ar už manęs tekėsi?" Kol jis su jaučiu sugrįžo, tai ji sumislijo, ką vėl reiks prašyti. Dabar ji jam ir sako: „Ne, kaip mes eisim prie šliūbo be žiedų?" Greitai apsigręžęs ponaitis išlėkė. Ir už valandėlės sugrįžo, daug žiedų nešinas. Įlėkęs į pirtį metė tuos žiedus ir jau buvo beklausiąs, tik tam čėse: „Kakaryko!" – suriko gaidys. Ponaitis, numetęs žiedus, surėkė supykęs: „Mano nelaimė, tavo laimė!" ir įsmuko pakrosnėn. Mergaitei pasidarė taip linksma, kad net akims šviesu. Išaušus dienai, parbėgo mergaitė į namus linksma ir nupasakojo, kaip jai atsitiko. Tėvas tuojau pasižyčiojęs porą arklių su uorėm ir nuvažiavo prie pirties, sukrovė į uores visas drapanas, šlejerius, verčia tą bosą alaus, užkrauna tą jautį ir parsiveža visus į namus. Iš to paliko bagotas. Išgirdusi kaimyno duktė labai panoro ir ji tokį turtą įgyti. Atėjo vakaras, pasiėmusi žvakę, juostą ir nuėjo į pirtį. Nuėjusi įsižibino žvakę, atsisėdusi ir megzdama juostą laukia ponaičio. Lig dvylikai tylu buvo. Apie dvyliktą susibrazdino ir išlindo iš po krosnies gražus ponaitis. Prisiartino prie ūkininko dukters ir sako: „Ar tu už manęs tekėsi? Jei netekėsi, tai aš tave pasmaugsiu". Gaspadoriaus duktė greitai atsakė: „Jei atneši, ko aš prašysiu, tai tekėsiu". Ji jau buvo sumislijusi, ko jai reiks prašyti. Ponaitis paklausė: „Na, ko tau reiks atnešti?" Mergaitė linksmai atsakė: „Daug ko reikia! Reikia drapanų, čebatų, kepurės, žiedo šliūbui, pirštinių, pančekų, mėsos, pyrago, alaus". Ponaitis pasiklausęs išlėkė ir atnešė po čėselio glėbį, ko tik ji prašė. Įnešęs numetė prieš ir klausė: „Na, dabar ar tekėsi už manęs?" Mergaitė, nebežinodama ką prašyti, norėjo priešintis, bet ponaitis čiupo ir nusmaugė mergaitę. Su galva langelį užkišė, su žarnomis duris užrišė, dūšią nučiupęs išlėkė. Ryto metą atvažiavo ūkininkas, tos mergaitės tėvas, su pora arklių turto parvežti. Eidamas pirtin nusigando, kad durys su žarnom užrišta. Įėjęs vidun žiūri – nagi langas su galva užkištas, dantys išsišiepę. Net šiurpas tėvui per nugarą perėjo. Surinkęs visus tuos kaulus parsivežė ir palaidojo. Pirmajai pynėjai atsirado jaunikis ir buvo veselijos, o antrosios juostų pynėjos buvo pakasynos. Abi netoli viena nuo kitos gyveno. Ir per balius buvo daug svečių. Abiejų gryčių maišėsi iš vieno. Visi gėrė, valgė, dainavo, giedojo, šoko, žodžiu sakant, kas ką mokėjo, tas tą darė. (Daukniūnų k., Krinčiūno v., Br. Užr. L. Mačiukas 1926.I. LTA 499/3.)

364 (+Mt. *2010). Vieną kartą gyveno turtingas ūkininkas. Jis turėjo vieną dukterį, vardu Onutė. Ji nieko nedirbdavo, visus darbus atlikdavo tarnaitė. Vieną kartą šeimininkas šeštadienio vakare iškūreno pirtį ir liepė savo boboms eiti į pirtį. Šeimininkė nuėjo pirmutinė su savo dukterimi į pirtį, išsimazgojo ir atėjo. Dabar turėjo eiti tarnaitė į pirtį, – o ji dar nebuvo baigusį apsiruošti, nes kai subatvakaris buvo, turėjo daug ruošos. Baigusi apsiruošti tarnaitė turėjo eiti viena į pirtį. Buvo jau vėlus vakaras, bet ji nebijojo. Nuėjusi į pirtį nusirėdė ir pradėjo mazgotis. Bet staiga durys atsidarė ir įėjo gražus ponaitis – tai buvo velnias. Velnias užklausė mergaitės, ką ji daro taip vėlai pirtin atėjus. Mergaitė atsakė, kad mazgotis atėjusi, nes anksčiau laiko neturėjusi. Velnias paklausė, ar ji moka žekelį. Tarnaitė atsakė, kad moka ir pradėjo velniui dainuoti:

Žek, žek, žekelėl,
Visų žekų mokytojas,
Švento Rašto pildytojas,
Pasakyk, žekeli: „Kas tas yra viens?"
„Viens sūnelis Marijos,
Kas danguj karaliauja ant amžių.
Žek, žek, žekelėl..."
„Pasakyk, žekeli: kas yra du?"
„Du Dievo svietkai,
Viens sūnelis Marijos,
Kas danguj viešpatauja per amžius.
Žek, žek, žekelėl..."
„Pasakyk, žekeli: kas yra trys?"
„Trys patrijarkai,
Keturi evengelistai,
Penkios ronos Jėzuso,
Šešios dangaus lelijos,
Marijos pajautimo,
Septyni sakramentai,
Aštuonios žvakės ant altoriaus,
Devyni chorai angelų,
Dešimt Dievo prisakymų,
Vienuolika mučelnykų,
Dvylika apaštalų".
„Dvylika apaštalų, – eik, velne, peklon!
Vienuolika mučelnykų, – eik, velne, peklon!
Dešimt Dievo prisakymų, – eik, velne, peklon!
Devyni chorai angelų, – eik, velne, peklon!"
Ir t.t.

Mergaitė ir išdainavusi visą žekelį nuo pradžios iki galo. Velnias jai davė pilną kapšį auksinių pinigų, o pats pražuvo. Tarnaitė parėjo į namus, pasirodė šeimininkei, kad turinti pilną kapšį auksinių. Šeimininkė nustebo, pamačiusi pilną kapšį auksinių. Ji klausė mergaitės, kur ji gavo tuos pinigus. Mergaitė atsakė, kad jai davė gražus ponaitis už tai, kad ji padainavo jam žekelį. Šeimininkė panorėjo, kad jos duktė irgi gautų pilną kapšį auksinių. Ir prašė tarnaitės, kad jos dukterį išmokytų žekelį iki sekančio šeštadienio. Atėjus kitam šeštadieniui, šeimininkas vėl iškūreno pirtį. Dabar šeimininkė leidžia savo tarnaitę eiti į pirtį, o paskui leis savo dukterį. Tarnaitė nuėjo, nusiplovė ir atėjo. Velnio nematė, nes dar nebuvo dvyliktos valandos. Tuojau, kai tik sugrįžo tarnaitė iš pirties, tuojau nubėgo Onutė į pirtį. Nusirėdė ir pradėjo plautis. Bet staiga įėjo gražus ponaitis, – tai buvo tas pats velnias. Onutė labai nusigando pamačiusi velnią, nes jis taip baisiai rėkė ant jos, kodėl ji taip vėlai į pirtį atėjusi, ar anksčiau laiko neturėjusi išsimazgoti. Tuojau jos paklausė velnias: „Ar moki žekelį?" Bet Onutė nei pusės žodžio negalėjo

ištarti, nes taip buvo persigandusi, kad ir žekelį pamiršo. Atsiminusi keletą žodžių iš pradžios, Onutė ėmė dainuoti velniui:

Žek, žek, žekelėl,
Visų žekų mokytojas,
Švento Rašto pildytojas,
„Pasakyk, žekeli: kas yra viens?"
„Viens sūnelis Marijos,
Kas danguj karaliauja per amžius."

Toliau nebežino, kaip dainuoti. Bet dar atsiminusi keletą žodžių iš antro galo ir pradėjo dainuoti:

Dvylika apaštalų, - eik, velne, peklon!
Vienuolika mučelnykų, - eik, velne, peklon!
Dešimt Dievo prisakymų, - eik, velne, peklon!

Velnias užpykęs tarė Onutei: „Ką čia dainuoji, kad nemoki! Aš pats žinau, kad turiu eiti į peklą!" Ir iš pykčio pagriebęs Onutę perplėšė perpus ir užmetė ant krosnies kepti, o pats nusispjovęs išėjo. Motina laukė savo dukters iš pirties pareinant, bet negali sulaukti. Jau praėjo pirma ir antra valanda, o Onutės dar vis nėra. Pagaliau nebesulaukdama ėjo žiūrėti. Nuėjusi į pirtį žiūri, kad jos brangioji dukrelė kepa ant krosnies. Motina persigando ir parbėgo į namus. Ir nuo to laiko niekas taip vėlai į pirtį nebeidavo. (J. Puzinas, Pakalniečių k., N. Radviliškio v., Br. Užr. J. Užunaris 1926. LTA 265/230.)

365. Kartą gyveno mergaitė. Ji buvo labai didelė darbininkė, todėl dieną neturėdavo laiko nueiti į pirtį. Kartą ji norėjo eiti į pirtį. Ji žinojo, kad pirtyje gyvena laumės*. Tada mergaitė nuėjo pas senelę ir paklausė ką daryti, jei pamatys laumę. Senutė atsakė: „Jei laumė paklaus tave, ar esi viena, atsakyk: 'Ne viena, su Dievu'". Vakare mergaitė nuėjo į pirtį ir maudosi. Jai besimaudant viena laumė šaukia už lango: „Mergaite, ar tu viena?" Mergaitė atsako: „Ne viena, su Dievu!" Jei ji būtų sakiusi, jog ji viena, laumės būtų ją užmušusios. Laumė nedrįsta pažiūrėti pro langą ir norėdama, kad mergaitė pasakytų jai teisybę, duoda mergaitei šilko skarą. Tada laumė vėl šaukia: „Ar viena?" Ji atsako: „Ne viena, su Dievu!" Laumė mergaitei davė labai daug dovanų, o ji vis tą patį sako. Pagaliau išaušo rytas ir laumė pražuvo. Sekmadienį mergaitė išsipuošusi nuėjo į bažnyčią. Kitos merginos klausia jos, kur ji gavo tokius gražius rūbus. Tada ji sako, kad jai davė laumės. Viena tinginė mergaitė, tai išgirdusi, nuėjo į pirtį ir maudosi. Laumės jos klausia: „Mergaitė, ar tu viena?" Ji atsako: „Viena". Tuomet laumės ją pasmaugė. Mat mergaitė buvo tinginė ir tingėjo nueiti pas senelę pasiklausti, kaip atsakyti laumėms, jei laumės ją kalbins. (P. Bitinaitė, 43 m.a., Švobiškių k., Joniškėlio v., Br. Užr. M. Kleinaitė 1931. LTA 219/101.)

366. MERGINOS IŠPRAUSIA VELNIĄ (MT. 3252A)

Vieną kartą gaspadoriai kūrė pirtį. Jau išsikūreno pirtis ir pradėjo vyrai eiti pertis. Perias perias, išsiperia vyrai, apsidaro. Dabar vyrai sako: „Palikim ir moteriškėm garo". Visi vyrai išėjo namo. Parėjo ir sako: „Moteriškės, taisykitės į pirtį!" Moteriškės atsakė: „Tuojau, tuojau eisim". Vyrai sako: „Greičiau eikit, garas už-

* Atrodo, kad laumių vietoj čia turėtų būti velniai. Kitame variante mergina atsako numirėliui: „Ne viena, šėtone, su Ponu Dievu ir šventais angelais", žr. LTA 260(496).

šals". Ir nuėjo moteriškės į pirtį. Moteriškės perias, perias. Ir vienu kartu beldžias į duris. Viena panelė sako: „Kas čia?" - „Aš atnešu jums vandens karšto nusiplaut". Sako ta panelė: „Ar tu čia, Jonai?" Užduryje atsiliepė: „Taip, taip, aš esu". Tuojau atidarė duris. Įlėkė velnias. Ta (viena) mergelė kad išsigando, pradėjo klykti visos mergos. Atsiliepė velnias: „Nebijokit, aš jums nieko nedarysiu. Tuojau aš jums atnešiu visokių dalykų". Tos moteriškės labai sutiko. Velnias tik pasakė: „Kad išplausit galvas, tai aš jums atnešiu po vieną bliuską". Sutiko tos mergos. Išsiplauna visos mergos galvas, laukia velnio. Vienu kartu drinkt durys atsidarė. Mergos žiūri, kad velnias apsikabinęs tiek drabužių. O mergos labai džiaugias. Velnias paklausė: „Ar išsiplovėt visos galvas?" Mergos atsakė: „Išsiplovėm". Velnias ir sako: „Jeigu aš atrasiu vieną utę jūsų galvoj, tai bliuskoms vienos rankovės neturėsite". Velnias eina, eina utes tikrindamas. Žiūri žiūri, nieko neranda tų učių. Dalija velnias mergoms bliuskas. Išdalijo. Dabai sako velnias mergoms: „Ateikit pėtnyčioj į tą pačią pirtį, tai aš ateisiu pas jumis". Mergos sako: „Eik, tik atnešk mums visokių drabužių". Velnias atsakė: „Gerai, aš atnešiu jums drabužių, bet jūs turėsite mane nuperti ir nuplauti". Susirenka į tą pirtį mergos, laukia velnio, kada ateis. Ateina 12 valanda nakties. Įeina velnias su tiek drabužių, net velnias benešdamas galo vos negavo. Velnias atidavė mergoms drabužius. „Bet tuojau mane plaukite". Nuperia velnią, nuplauna. Ir velnias pranyko. Ir šiemet gyvena mergos gerai su velnio drabužiais. (A. Jodka, 40 m.a., Parakalnio k., Židikų v., Mž. Užr. S. Jodka 1936.III.6. LTA 788/114.)

367-369. MERGINA IŠTEKA UŽ VELNIO (MT. 3253)

367. Gyveno viena merga, ji labai norėjo apsiženyt, bet jos niekas neėmė. Ir vieną rozą va ką ji pasakė: „Kad ir velnias mane imtų, tai ir už jo eitau". Tik jai taip pasakius žiūri, kad ant kiemo su aštuonetu arklių ir su gražia karieta užvažiavo labai gražus ponaitis. Tuoj įėjo tos mergos pirkion. Sutikę su tėvais susėdo karieton ir išvažiavo į šliūbą, o tasai šliūbas turėjo atsibūti mariose, ant didelės salos. Važiuoja džiaugdamosi merga, kad gauna tokį vyrą. Davažiavo jau ir marias, kuriose turėjo atsibūti šliūbas, ir per vandenį važiuoja neskęsdami. Paregėjo čionai toji merga liepsną ir labai nusigando, bet jau ponaitis leisti nesutiko, - tiesiog liepsnon su viskuo ir nuvažiavo. Jau dabar gerai žinojo ji, kad už velnio tekėjo, bet jau buvo nečėsas: pakliuvus velnio naguosna, neišsisuksi. (Pr. Sidaris, Klevų k., Seinų p. Užr. Mykolas Sidaris 1925. LMD I 481/11.)

368. Senų senovėje, kada dar velniai vaikščiojo po mūsų žemę, būdavo visokių atsitikimų. Tais čėsais gyveno viena sena merga ir labai norėjo apsiženyt, bet niekas jos neėmė. Vieną šventą dieną išvažiavo jos tėvai bažnyčion. Ji viena paslikus namie mislija ir sako: „Kad aš nors už velnio nutekėtau". Kai tik ji šituos žodžius ištarė, strikt pas ją gražus ponaitis ir kalbina ženytis. Bet velnias sako: „Aš bažnyčioj šliūbo neimsiu". - „Tai kodėl?" - „Nugi taip, neisiu ir gana". Apsiženino. Bet tik po veselės tas gražusis ponaitis parodė savo žmonai ragus, uodegą ir prisipažino, kad jis velnias. Moteris nusigando, bet ką padarysi. Vieną šventą dieną ji prašos eit į bažnyčią. Velnias neleidžia. Ant galo sutiko ir ji nuėjo. Velnias neina vidun, o tik ant šventoriaus vaikščioja. Žmonės jau visi žinojo apie tą velnią. Ir kai tik šį paregėjo, pradėjo šaukti: „Tavo velnias!" Tuočės ėjo kunigas su procesija aplink bažnyčią ir išgirdo tuos šaukimus. Švęstu vandeniu pakrapino ir šėtoniukas pavirto smalon, o toji vėl pasilikus merga. (B. Jančius, Babrų k., Veisėjų v., Sn. Užr. J. Jančius 1923.XII.18. LTA 208a/121.)

369. Sako, viena mergaitė rinkos rinkos kavalierius ir paseno besirinkdama. Pasižiūri į veidrodį ir nusigando, kad labai paseno. „Dabar, mamunyt, kad ir pats velnias atvažiuotų, ir už to eičiau". Kai tik ir atvažiuoja velnias: toks gražus ponaitis, apsirėdęs. Ištekėjo ji už to velnio. Parsiveža jis ją į savo dvarą. Nusitaisė tas vyras, žiūri ji, kad su ragiukais. Nusiminė ji, tokia nesmagi pasidarė, kai pamatė, jog už velnio ištekėjo. Dabar ji vis prašos, kad leistų ją tas jos vyras motinos aplankyt. Na, išleidžia ją vieną sykį pas motiną. Ale sako: „Tu niekam nesakyk, kad tu už velnio ištekėjai", – uždraudė tas jos vyras, kad ji nekalbėtų niekam. Dabar atvažiavo ji pas savo motiną. Tolimas kelias, ji apsinakvojo. Atsigulė ji į vieną lovą su motina. Klausia jos motina: „Kaip tu, vaike, gyveni?" – „Gi kaip sakiau, mamunyte, kad pats velnias atvažiuotų ir už to eičiau, taip ir ištekėjau už velnio". – „Atiduok plaučius!" – kad suriko tas velnias ir ištraukė jai plaučius per gerklę. (V. Žaromskienė, 58 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1935.XI.4. LTA 786/46.)

370–372. VELNIAS ATKENČIA GIMDANČIŲ MERGAIČIŲ SKAUSMUS (MT. 3254)

370. Kunigas važiavęs per tiltą, girdįs, kad vaitoj kažin kas, po tiltu stena. Išlipęs žiūrįs šis, klausiąs: „Tai ko tu čia čiūdijies?" Velnias atsakęs: „Gi aname sodžiuje mergelė gimdo vaiką, tai aš už ją sopulius kenčiu, kad jai lengviau būtų". (J. Narutis, Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1555.)

371. Vienas ūkininkas buvo išleidęs savo sūnų į kitą kaimą į žentus. Tas sykį važiavo į savo tėvynę, o jam reikė važiuot per tokius krūmus, – o jau buvo po nusileidimo saulės, – klauso: krūmuos kas dejuoja. Pamislijo žmogus, kad koks žmogus primuštas žmogžudžio vaitoja, ateina ant to daikto, kur girdi balsą, – nieko nematyt, tik dejuoja. Sako: „Kas tu per vienas čia esi ant tos vietos, kad aš tavęs nematau, tik girdžiu balsą?" Atsiliepė: „Aš esu velnias". – „Tai ko tu čia unksti?" Sako: „Aš unksčiu, [kad] tame kaime šiąnakt to ir to ūkininko duktė pagimdys sūnų, o pagimdžius užsmaugs, tai aš turiu jos ligą atkęsti". O tam žmogui tas ūkininkas buvo gerai pažįstamas. Atstojęs nuo to velnio suplakė arklius ir nuvažiavo pas tą ūkininką. Klausia: „Na, kur jūs Ona?" Motina sako: „Atsigulė, skundėsi, kad jai galva skauda". Sako tas žmogus: „Eime pažiūrėt, kas ten su ja dedas". O kad atėjo pas ją, rado jau gimusį kūdikį ir besirengiant smaugti. Tada tą kūdikį nuo jos atėmė ir negavo pasmaugt, o tas velnias turėjo dykai kentėjimus. Tada tas žmogus jiems išpasakojo, kaip jam atsitiko važiuojant. (Bendorius, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. Vincas Basanavičius 1904. LMD I 133/45.)

372. Anksti rytą vienas vyras išėjo malt pirkaitėn ir girdi, kad kas vaitoja, kad gi vaitoja skausmingai. Žmogus apsidairė ir šen, ir ten, ir nieko nematydamas sako: „Kiba gi velnias čia šitaip vaitoja!" – „Tai aš", – atsišaukia velnias. „Tai kas tau yra, ko taip vaitoji?" – klausia jo žmogus. „A vot ten ir ten (pasakė kokioj vietoj) serga merga ant mažo, tai aš už ją sergu, nes ana man vaiką pažadėjo". (Elž. Rūkštelytė, 37 m.a., Salako m., Zr. Užr. ji pati 1938.VIII.17. LTA 1713/170.)

373–375. SENĖS JAUJOJE (MT. 3255)

373. Marti labai neapkentė anytos. Ji žinojo, kad jaujoj renkasi velniai. Kartą ėmė ir nugabeno anytą jaujon, ir paliko ją ten pernakt. Susirinko velniai ir došijasi. Vienas sako jai: „Kotre, Kotre, paduok ragučius su nagučiais!" – „Kaip gi aš jum paduosiu, vaikeliai, kad man labai šalta". Velniai tuoj jai atgabeno duknas ir vėl

prašo. Dabar ji sako neturinti šiltų kailinių, toliau batų. Ir taip velniai jai visko nešė, kol pragydo gaidys. Ant rytojaus eina marti išmesti anytos kaulų - buvo tikra, kad velniai ją supašė. Ogi žiūri - ta guli sau apkrauta visokiomis gėrybėmis. Kitąnakt nugabeno marti jaujon savo močią, apklojo šiltai ir paliko. Vėl susirinko velniai ir vienas sako: „Kotre, Kotre, paduok vagučius su nagučiais!" - „Nei aš žinau, nei aš duosiu, - pabirbinkit man į uodegą!" Velniai tuoj ją ištraukė iš duknų, ėmė „birbinti" ir bematant užtąsė senę. Eina rytą marti parsinešti turtų, ogi žiūri - jos močios tik kauleliai belikę. (A. Balienė, 63 m.a., Krasnavos vk., Kupiškio v., Pn. Užr. J. Balys 1934.VII. LTA 42/77.)

374. Vieną kartą gyveno vaikas ir motina. Paskui vaikas apsivedė ir marti labai nesutikdavo su motina. Netoli jų namų buvo jauja. Į tą jaują kasnakt ateidavo velniai veselės kelti. Kartą pati susitarė su patim nuvežti motiną ir palikti jaujoj, kad ją velniai sumindžiotų. Bet ją kai nuvežė, tai ji atsisėdo kampe ir pradėjo poterius kalbėti. Atėjęs vienas velnias sušvilpė ir sako: „Boba, boba, paduok ragučius ir nagučius iš po pečiaus!" Boba tarė: „Atnešk pinigų, tai paduosiu". Velnias nuėjo ir atnešė pinigų, ir padavė per langą. Velnias vėl sušvilpė ir sako: „Boba, boba, paduok ragučius ir nagučius iš po pečiaus!" Boba ir vėl prašo, kad atneštų ko nors. Taip velnias ir prinešė visko. Jam benešant ir gaidys užgiedojo, tai velnias dvilinkas į pragarą nuėjo. Ryto metą marti tarės važiuoti ir parvežti kaulus, bet kai atvažiavo, tai visai kitaip rado: ji sau sėdi ir visokių turtų turi. Tuomet pati marti sako savo pačiam: „Kitą naktį aš važiuosiu į jaują - ir aš tiek turtų turėsiu, kaip ir tavo motina". Kitą vakarą ji pati išsivirė pyragaičių, nusivežė stalą, atsisėdo ir valgo. Vakare ateina velnias, sušvilpė ir sako: „Boba, boba, paduok man iš po pečiaus ragučius ir nagučius!" Tai boba jam atsakė: „Pabirbk man į uodegą!" Tik velnias užpykęs sušvilpė kitus velnius ir visi sulindo į jaują pro langą. Nutvėrė ją, visaip laužyti, draskyti, daužyti po visą jaują. Tai kai ją nužudė, vienas kaulas buvo vienam kampe, o antras kitam kampe, o tuos jos pyragiukus visai išmynė ir padažus išliejo. Rytą atsikėlęs pats jau važiuos, žada ją parsivežti. Kai nuvažiavo, tai pamatė, kad tik vieni kaulai išmėtyti. Tai taip ir numirė pati. (Stonių k., Kaltinėnų v., Tg. Užr. B. Kačiušytė. LTA 370/124.)

375. Senų senovėje gyveno senas žmogus, kuriam mirė žmona. Tada jis susituokė su kita, kuri buvo ragana. Toji ragana labai nekentė pirmosios žmonos dukters Katrės ir liepė vyrui nuvežti ją į dvaro jaują ir ten uždaryti. Žmogus ką darys - nenorėdamas žmonos užpykdyti, jos prašymą išklausė. Nuvežė Katrę į dvaro jaują ir ten paliko. Apie vidurnaktį Katrė išgirdo baisų ūžimą, kuris vis artinosi. Ji visa iš baimės pradėjo drebėti. Pagaliau išgirdo balsą: „Katre, Katre, paduok ragus ir nagus!" - „Kur jie yra?" - paklausė Katrė. „Už pečiaus", - sako balsas. „Man labai šalta", - atsiliepė Katrė. Jai įmetė pro langą kailinius. Po kiek laiko ji vėl išgirdo balsą: „Katre, Katre, paduok ragus ir nagus!" - „Kur jie yra?" - „Už pečiaus". - „Kad man šalta", - sako Katrė. Tada jai įmetė didelį ryšulį, kuriame ji rado visokių gėrybių. Gaidžiams sugiedojus, visi balsai išnyko. Ryto metą tėvas išeina į jaują pažiūrėti, ar Katrė dar gyva, ar jau vaiduokliai ją pasmaugė. Bet kaip nustebo, kada vietoj lavono rado pilną jaują visokių gėrybių ir dar sveiką dukterį. Pamačius visa jo žmona-ragana sumanė važiuoti į tą pačią jaują, manydama, kad ir jai taip seksis. Bet velniai ne tik kad jos neapdovanojo, bet paėmė ir pasmaugė. Taip pasibaigė pavyduolės gyvenimas. Katrė su savo tėvu laimingai gyveno, o gal ir dabar tebegyvena. (K. Dambrauskienė, 45 m.a., Pasvalio m., Br. Užr. Elzė Katilevičiūtė 1936.XII.14. LTA 1780/166.)

376-377. DIEVUI NEREIKIA, VELNIAS NEIMS (MT. 3256)

376. Siručių dvare skerdžiuvienė užsimanė Kūčioms susimalti avižų kisieliui. Žinoma, dvare nėra girnų, tai jai reikėjo eiti su avižom į Pundžius. O buvo jau išvakaros. Namiškiai nenorėjo jos leisti, sakydami: „Toks vėlus laikas, gali kas blogo atsitikti". Bet ji nusijuokė: „Tai kas? Kas mane ims? Dievui nereik, velnias neims, o Bacį kad pasitiksiu, nueisime į Mūrinę, arielkos išgersime ir bus viskas gerai..." Ir išėjo. Vos tik pro duris išėjo ir pasitiko Bacį. Nusitvėrė jis ją į savas rankas ir išvalkiojo per visą naktį po pelkes. Mūčijo, kol tik gaidys nepragydo. Bemūčydamas nuvilko prie Kupščių dvaro ir įmetė į Mižupyną. Turbūt, ar gaidys pragydo, ar kas kitas nuvijo jį nuo jos, tik rytą atsikėlę dvariškiai išgirdo, kad už durų kas niūkia. Išėję žiūri, kad žmogysta. Įnešė į vidų. Sako, da biškį šnekėjo, bet neužilgo ir mirė. Ją nurengus pamatė, kad piršto dėjimo nebuvo sveikos vietos: visas kūnas buvo mėlynai sugnaibytas. Tai mat ką daro per daug didelė drąsa - niekada nereikia užkibinti nabašninko. (U. Levonienė, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/43.)

377. Nuėjo prievakariop moteriškė pas kaimyną ragaišio susimalti. Bemalant sutemo. Kaimynas liepė nakvoti, bet ji sako: „Dievui nereikia, velnias neims, - pareisiu, kad ir nakčia". Beeinančią per krūmus pagavo velnias ir valkiojo už kojų visą naktį po kelmus ir krūmus. Rytą rado bekriokiančią, pusiau sudraskytą. Kad ji būtų sakiusi: „Dievas padės ir pareisiu", - tai būtų parėjusi, o kai ji sako, kad velnias neimsiąs, tai velnias ir paėmė. (Juškaitė, Vardolonių k., Šeduvos v., Pn. LTA 42/24.)

378-387. VELNIAS NULUPA MOTERIAI ODĄ (MT. 3257)

378. Buvo labai lakamna marti. Per nedėlią verpdavo uošvienės verpalus, o subatos vakare tai verpdavo sau. Savo verpalus verpdavo per visą naktį, ligi aušrai. Uošvienė išmiegodavo, pabusdavo, o marti vis tebeverpia. - „Eik tu, marti, gult!" - sakydavo uošvienė, lovoj gulėdama. Marti verpdama atsiliepdavo: „Baigiu, baigiu kuodelį". Taip ji verpdavo kožną subatvakarį. Uošvienė paklausdavo ir vėl užmigdavo, o marti tik verpia ir verpia lig aušrai. Vieną vakarą uošvienė pašaukė: „Marti, eik jau gult!" Marčiai atsiliepus ji vėl užmigo. Po valandos prabudus vėl šaukia, kad eitų gult, bet marti nėjo. Trečią sykį uošvienė prabudus sako: „Eik tu, marti, gult!" - „Baigiu, baigiu marčios skūrą lupt", - atsiliepė gryčioje. Įbėgo žiūrėti į gryčią, žiūri - sėdi jos marti prie verpsties, ale be skūros. Mat, jai velnias nulupo kailį už dirbimą šventryčiais. (O. Mickuvienė, Žaiginio bk., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis. LMD 1144/27.)

379. Man mano motina, - dar aš mažas tebebuvau, - pasakojo, kad viena motina subatvakariais ilgai verpdavus, kad jos dukterys sakydavusios: „Matušėl, eime jau gultis!" Motina atsakydavus: „Palūkėkit, dukrelės, kuodelį pabaigsiu". Vieną subatvakarį nuėjusios visos į pirtį. Dukterys visos nusipėrusios, motina bo periantis, periantis. Dukterys apsivilkusios, apsitaisiusios ir ilgai laukusios priepirty, šaukusios: „Matušėl, eime namo!" Pirty atsiliepę: „Palūkėkit, dukterėlės, paskutinį nagelį nubaigsiu!" Dukterys prasivėrusios pirties duris, žiūrinčios, kad jų motinai visa skūra nulupta. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1492.)

380. Vieną kartą visos moterys nusipėrusios, o Elena dar pasilikus pirty. Periantis ir taip periantis: švakš švakš švakš su vanta. O mat į tą pirtį įėjusios trys

laumės. Viena perianti, o dvi tai Elenai skūrą lupančios. Visos moterys apsivilkusios, šaukiančios: „Elen, Elen, skubinkis!" Laumė atsiliepianti: „Palaukit, palaukit, tuoj, tuoj, jau baigiu pertis!" Vėl pasėdėjusios šaukiančios. Ir vėl taip pat atsiliepę. Nebesulaukdamos moterys žiūrinčios prasivėrusios duris į pirtį. Kai metus laumė jom į akis su ta Elenos skūra. Visos nusigandusios ir išbėgusios iš namo. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1491.)

381. Dvi mergaitės nuėjo maudytis į pirtį. Išsipraususios išėjo iš pirties. Viena užmiršo savo karolius ir grįžo atgal į pirtį. Draugė, ilgai nebesulaukdama, pradėjo šaukti. Tada iš pirties atsiliepė drūtu balsu: „Kai pabaigsiu ir ateisiu". Mergaitė išsigandusi parbėgo namo. Ant rytojaus nuėję į pirtį rado kailį (skūrą), padžiautą ant krosnies, o kaulus vidury pirties. Velnias nulupė mergaitei skūrą, dėl to vėlai į pirtį negalima eiti. (Panevėžys. Užr. K. Žekonytė. LTA 272/63.)

382. Būdavo kai tik subatos vakaras, tai mergos ir sueina pirtin vakaruot – matai, šilta, prikūrenta. Čia jos būdavo juostas audžia ar kitą ką dirba. Be to, čia jos sulaukdavo vakaruot ir bernų. Taip vieną subatvakarį jom vakaruojant, ateina pas jas pulkas bernų. Anie kai sėdos ant suolo, tai uodegos vis už suolo, už suolo. Tai pamatė viena jauna mergaitė. Tada ana nieko nesakius ir nubėgo namo pasakyt. Kolei mergaitė nubėgo, išpasakojo, kolei vyrai atbėgo, tai velniai mergas šitas uždusino, skūras nulupeliojo ir ant krosnies sudžiovė. Atbėgę vyrai rado jau baisų skandalą: mergom skūros numaustyta ir ant krosnies padžiauta. (Em. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/225.)

383. Kai gyvenau prie savo dėdės Vaiguvoj, tai prie jo slūžijo tokia Barbikė. Ale ji buvo tokia drąsi kai žagars: nei ji bijojo vaidenantis, nei bijojo nakties, nieko. Dėdė jai ne sykį ir ne du sakydavo: „Tu, Barbik, liaukis, nebūk taip drąsi. Kur nors tu rasi galą per tokį savo drąsumą". Ale ji nei nesiklausydavo. O mūsų jaujoj dideliai vaidendavosi. Drąsūs vyrai ir tie bijodavo eiti po vieną į tą jaują. O ta Barbikė sakydavo: „Eikit jūs, nei ten nieko nėra, nei ko!" Ale vieną sykį jai kad pasirodė, tai ir pačiai galas buvo. O tai mat, kaip buvo. Abudu gaspadoriai – mano dėdė ir dėdienė – su bernu išvažiavo į Kelmę ant jomarko ir mane išsivežė, o namie pasiliko ta Barbikė ir piemuo. Dabar vakare reikia parnešti lempą iš jaujos. O mat kai lempa viena tebuvo, tai nusinešdavo rytmetį į jaują kulti, su ta pačia ir vakare pasišviesdavo troboj. Tai piemuo neina tos lempos parnešti, bijo. Na, tai ta Barbikė nulėkė – parneš. Ale piemuo laukia, laukia, o Barbikė vis nepareina. Jau jį paėmė baimė. Jis neina nei ieškoti jos, ale įsivedė į trobą šunį ir kenčia sau vienas. Parvažiuojam mes, dėdė dyvijas, kad troboj tamsu. Ale kai piemuo pasakė, kad Barbikė nuėjo į jaują lempos ir nepareina, tai dėdė su bernu, žvakę pasigriebę, tuojau nulėkė į jaują. Kai tik per duris, tuojau ir šaukia: „Barbik, kur tu esi?" Tai iš kurtinio atsiliepė: „Jau, jau baigiu lupti Barbikės skūrą". Pašvietė su žvake į pakurą, žiūri, kad Barbikė po pat ardais pakarta. Jau ji velniui musiek buvo reikalinga, tai jis ją ir atsiėmė. (V. Rubikienė, 67 m.a., Viduklės m., Rs. Užr. A. Rubikas-Jurgūnas 1938. LTA 1605/18.)

384. Susiginčijo kartą dvi mergos su vyrais, būk jos atneš vakare iš kluono spragilą. Netrukus juodvi išėjo. Atėjusios pas kluoną atidarė duris, viena likusi pas pavartę, kita nuėjusi spragilo į peludę. Likusiajai pas pavartę lyg ilgu pasirodė stovėti, tad nekantriai šūktelėjusi: „Imk, kad imi, ką tu ten taip ilgai veiki?" Ir vietoj anos mergos atsakymo išgirdusi peludėj kažin ką storai prakalbėjus: „Imu, imu, tik vieną mažiuką pirštuką turiu!" Suprato šitoji, kad anai jau velnias kailį

lupąs, tad tekina spyrus į gryčią. Bebėgant girdėjosi: „Nagu nagu nykščio, skūrutė ant pantos [?] pakabyta". Be žado atbėgusi šitoji mergina į gryčią, o anai velnias skurą ir pakabino ant pantos. (Biržai. LTA 265/207.)

385. Vieną kartą godingi žmonės atsikėlė pirmadienio rytą labai anksti, dar pirm gaidystės. Dar galėjo būti šventa, nes laikrodžio neturint nežinojo, kuri valanda galėjo būti. Atėjus į kluoną javų kulti, užsilipo mergina ant šalinės pėdų mesti. Nuėjo ji į kitą galą ir nieko negirdėt. Nesulaukdami žemai stovintieji vyriškiai pėdų numetant, pašaukė: „Mesk, kad meti!" – „Tuoj, tuoj", – atsiliepė ant šalinės nepažįstamas balsas. Valandą palaukę vyrai vėl pašaukė: „Mesk greičiau, mesk, mes sušalsim bestovėdami!" – „Tuoj, tuoj", – atsiliepė balsas nuo šalinės ir drebtelėjo į grendimą tos mergos skūrą. Vyrai išsigandę užlipo su žiburiu ieškoti kūno, bet niekur nerado nė kūno, nė dūšios ir nežinia, kur tas viskas dingo. (Noreikienė, 50 m.a., Linksmosios k., Seirijų v., Al. Užr. H. Petrauskas 1933. LTA 449b/61.)

386. Vienoje šaly gyveno našlė. Ana turėjo tris dukteris: dvi tikras, trečią podukrę. Podukrės labai nekentė ir visaip mūčijo, kad tik numirtų. Vieną kartą atėjo visos iš pirties ir liepia šitai netikrajai dukteriai eit, kolei dar šilta pirtis, rūbų mazgot. Matai, buvo tada naktis, tai šita bijojo. Vis tiek išvarė. Ana išėjo, nuėjo pirtin, užsišovė ir mazgoja. Tik kažkas plėšias. Ana neleidžia, tik pradėjo šaukt: „Leisk, vaikeli, aš tau nieko nepadarysiu". Ana ir įleido. Įeina, žiūri – Švč. Panelė. Ją nuramino, apdovanojo visokiais brangiais rūbais ir vėl išėjo. Ana kaip išmazgojo rūbus, tuoj parėjo namo ir pasigyrė. Tuoj močeka sudarė rūbų ir siunčia savo dukterį mazgot. Ana mazgoja ir girdi: kažkas beldžias. Ana tuoj atidarė duris. Žiūri – įeina kipšas. Anas tuoj ją pakabino už kasų ir lupa skūrą. Močeka jau nebeiškenčia – siunčia savo kitą dukterį pasižiūrėti. Ta nuėjo ir klausia: „Ar jau baigi velėt?" – „Baigiu, baigiu", – sako velnias ir lupa skūrą. Ta ir parėjo. Paskui laukia laukia ir eina jau pati pasižiūrėt. Žiūri – jau kaba pirty už kasų. Labai nusigando ir nebeskriaudė savo podukros, nes mislijo, kad už podukros ir jos dukters nebėr. (J. Kepštys, 46 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Bislytė 1937. LTA 1184/96.)

387. Vieną kartą viena moteriškė turėjo dukrą ir podukrą. Ana paėmė tą podukrą, nuvedė į pirtelę, įdavė kalvartą ir gaidį, katiną ir šunį, ir dar duonos, ir druskos. Podukra verpia, verpia ir išalksta ėsti. Ėda, prieina gaidys, prašo – ana duoda. Prieina katinas, ana duoda. Prieina šuo, ana duoda. Vėl verpia, verpia. Įeina į tą pirtelę toks didelis vyras, didelį maišą nešinas. Gaidys tuojau pradėjo giedot, šuo loti, katinas šoko į akis. Tas vyras išbėgo, o tas maišas paliko. Ana eina veizėti, kas tame maiše yra. Veizi – pinigai. Parėjo namo, laumė [=pamotė] atėmė pinigus. Dabar ana liepė eiti į pirtelę savo dukrai. Ana įduoda tuos pačius dalykus. Dukra verpia, verpia. Išalksta ėsti. Ėda, prieina gaidys, prašo – ana įkirto į galvą. Prieina katinas, prašo – ana įkirto. Prieina šuo, ana įkirto. Ir įeina į tą pirtį tas pats vyras. Nulupo jai skūrą ir padėjo ant pečiaus. Motina eina paveizėti – rado jau skūrą nuluptą. (J. Kačerauskytė, Kentaučių k., Židikų v., Mž. Užr. L. Kačerauskas 1933.IX.14. LTA 788/17.)

[Nr. 388–390. Moteris nakvoja su velniu, Mt. 3258: *fabula obscena*.]

391. MERGINA PAŽADA VELNIUI SAVO PIRMAGIMĮ (MT. 3259)

Buvo tokia merga, jau suaugusi, apie trisdešimt metų turėjo. Ir niekad jos peršliai nelankė ir nekibino. Vieną kartą ilgai meldės ir kalbėjo daug poterių, ir visokių maldų, ant tos intencijos, kad jai Dievas duotų kavalierių. Ale kur tau, niekas

nemačija ir negelbsti: kaip nėra jaunikio, taip ir nėra. Ant galo ėmė melstis į velnią. Pasirodė jai velnias ponaičiu, klausdamas (pas) ją: „Jei man atiduosi pirmutinį [vaiką], kai gims iš tavęs, tai duosiu aš tau tokį vyrą, kokio tu nemislinai gauti". Ji sako: „Atiduosiu". Liepė jai savo krauju pasirašyti. Prapjovė ji bevardį savo pirštą ir išdavė velniui kontraktą, paskirdama pirmagimį dėl jo. Atvedė ją tas ponaitis į labai bagoto kupčiaus kromą ir pradėjo targavoti korto ant suknelės. Ale kupčiaus sūnus sako: „Kam tau, mergele, pirkti, kad aš tau ir dovanai duosiu, tik prižadėk būti mano žmona. O matai: pas mane meko netrūksta, būsi pavalgius ir parėdyta". Apsiėmė mergina be jokio priešinimosi ir apsiženijo. Gyveno labai gražiai ir linksmai. Ale po metų laiko sulaukė sūnaus. Pragaišo visa linksmybė, atsiminus apie sukalbą su biesu. Pradėjo verkti ir rūpintis, žinodama, kas laukia jos sūnaus. Sūnus augo, kaip iš pieno plaukė. Pradėjo tėvas leisti į mokslą. Taipgi gerai ir mokėsi: ką kiti vaikai per cielą nedėlią mokėsi, jis per vieną dieną išmokdavo. Ale motina kaip tik jį pamato ir ima labai verkti. Jis, matydamas motiną verkiant, ėmė klausinėti, ko ji verkia. Ilgai nenorėjo prisipažinti. Ant galo prispirta sūnaus turėjo viską pasakyti. Prisipažino, viską savo vaikui nupasakodama ir ant galo pasakė, kad užrašius jį velniui. Liepė motinai neverkti ir paruošti jį keliui, sakydamas: „Eisiu aš pats ieškoti to, kuriam tu mane negimusį pardavei". Atsisveikino ir išėjo. Po trijų dienų jo kelionės rado miške pirkelę. Ten buvo pustelnykas. Užėjo jaunas vaikas, labą dieną davęs senam pustelnykui ir pradėjo tarp savęs kalbėtis. Papasakojo savo reikalą, drauge ir nelaimę, prašydamas pagalbos arba atsipirkimo nuo ledoko. Atsakė jam pustelniykas: „Nieko aš, vaikeli, negaliu. Eik į kitą mano brolį. Turėsi kelio cielą dieną, tai jis tau pasakys, kaip gali išsigelbėti". Pernakvojo vaikinas. Pustelnykas išleisdamas prižadėjo melstis už jį. Devintą vakarą rado, kaip buvo sakyta, pirkutę ir kitą pustelnyką. „Kas tave, vaikeli, čia atsiuntė?" – „Mielas seneli, tavo brolis", – atsako vaikinas. Ir pradėjo apsakinėti su ašarom vaikinas savo nelaimę, prašydamas pagalbos. Senelis atsako: „Nieko negaliu, tik prižadu melstis už tave. O tu, vaikeli, turėsi eiti į mūsų trečią brolį. Kelionės turėsi cielą dieną". Pernakvojęs vaikinas išėjo. Trečią dieną vakare daėjo trečią brolį pustelnyką. Viską išpasakojęs prašė pagalbos. Ilgą laiką mislinęs atsakė: „Nieko negaliu šitam reikale pagelbėt, tik roda. Yra dvasių nuo manęs netoli, cielą dieną kelio. Ten rasi tokį razbainyką, Liucipero kūmą. Kaip daeisi ir rasi, prašyk neperstodamas, tai jis tave išgelbės. O aš melsiuos prie Dievo". Atsisveikinęs pustelnyką vaikinas išėjo, kur pustelnykas jam parodė. Daėjo, nors labai nuvargęs, į razbainyko namelius. Patiko vaikiną strošnas, zdaravas razbainykas, su guzuota obeline lazda, klausdamas, kas jį davedė ir kas jam kelią parodė. „Pustelnykas", – atsakė vaikinas. Ir ėmė pasakot, melsdamas pagalbos. Labai perpykęs šoko ant vaikino, ale tas atsiklaupęs ant kelių ir nenustodamas prašo pagalbos. Ant galo viską išklausęs pagailėjo ir nusivedė vaikiną į pragarą. Priėjęs prie kūmo pradėjo šnekėtis. Liuciperas tuoj užkaitė samavorą kumelės galva. Kolei samavoras užvirė, razbainykas pas kūmą dėl to nekalto vaiko milystos prašė. Liepė visiem velniam susirinkti ir atiduoti tam vaikui kontraktą, motkos padarytą. Susirinko daugybė, ale nė vienas neprisipažino, jog turi raštą. Sušvilpė Liuciperas kitąsyk, dar pribuvo raišų, kreivų, aklų ir su sulaužytais šonkauliais, Perkūno užgautų. Klausė dabar Liuciperas, pas kurį ta kortelė. Nė vienas neprisipažįsta. Paskui vienas šleivas parodė ant raišio, kad pas jį tokia kortelė yra. Liuciperas suriko sakydamas: „Imkit jį kuo greičiausiai ir guldykit ant kūmo lovelės". Sucypė raišis matydamas, kad ne juokai. Net susirietęs iškrankštė kortelę ir padavė razbainykui, o tas vaikinui. Eina abudu namo. Razbainykas mislina: „Kokia mane laukia lovelė, kad tas velniukas, pripratęs [būdamas], ir taip išsigando, o man ką

reiks daryti, kai kūmas prispirs gult, ir kas mane išgelbės?" – „Vaikeli brangus, duok man dabar rodą, ką daryti, kad po mirties man netektų ant tos lovelės gulėt, kur ir patys velniai bijo". Atsakė jam vaikas: „Einam, brangus prieteliau, pas tavo [= tuos?] brolius pustelnykus, jie man davė rodą ir tau duos". Sutiko razbainykas ir nuėjo jie pas pustelnyką ant rodos. Didžiai nusidžiaugė pustelnykas, pamatęs vaikiną išgelbėtą. Razbainykas puolė po kojom seneliui, melsdamas pagalbos. Senelis atsakė jam: „Susidėk didelę krūvą malkų, pasidaryk kryžių, išsispaviedok, užlipk ant malkų krūvos, apsikabink kryžių, o šitam vaikinui liepk malkas užkurti kryžium. Ir kolei numirsi ugnyje, kryžiaus nepaleisk. Tai jeigu ir atbėgs tavo kūmas Liuciperas, tau nieko nepadarys". Kaip jam pasakė, taip jis ir padarė. Sulėkė kaip krankliai, aptūpė apie degančias malkas, ale dovanai, nes angelai jo dūšią iš liepsnų paėmė ir nunešė dangun. (K. Skernevičius, Sobuvos k., Jiezno v., Al. Užr. Pov. Galaunė 1910. LMD I 573/6.)

392–394. NENORĖJUSI VAIKŲ TURĖTI MOTERIS (MT. 3260)

392. Kartą buvo toks atsitikimas. Viena moteris apsivedusi nenorėjo turėti vaikų ir kreipėsi į burtininkę patarimo. Burtininkė patarė taip padaryti: parėjus iš bažnyčios po šliūbo liepė nuspirti kaliošą. Ji nuspyrė kaliošą, o burtininkė įmetė jį į degantį pečių. Pečiuje pasigirdo cypimas, lyg kas vaikus degintų. Ir iš tiesų, ta moteris, keturis metus gyvendama su vyru, nesusilaukė nė vieno vaiko. Jos sąžinė buvo nerami, ji negalėjo nusiraminti. Nuėjo vėl pas burtininkę prašyti patarimo. Burtininkė jai sako: „Uždūšinės naktį nueik bažnyčion ir apsisiautusi balta drobule atsiklaupusi melskis. Tik neatsisuk atgal. Pamatysi, kokius būtum turėjusi vaikus". Ji taip ir padarė. Meldžiasi balta drobule apsisiautusi, o aplink visur dūšių pilna. Po valandėlės prieš jos akis nukrito smalos lašas, o užpakaly išgirdo mergaitės balsą: „Mamyte, mamyte, kodėl tu mane nužudei? Kokia aš būčiau laiminga buvusi". Ji meldžiasi dar labiau. Po valandėlės nukrito antras smalos lašas ir vėl išgirdo mergaitės balsą: „Mamytė, aš tavo antroji duktė. Žiūrėk, kokia būčiau buvus. Kodėl tu manęs nenorėjai?" Ji vos begali susilaikyti. Po valandėlės nukrito trečias smalos lašas ir vėl girdi mažos mergytės balsą: „Mamyte, mamyte, žiūrėk aš tavo trečioji dukrelė. Žiūrėk, tik pažiūrėk, kokia būčiau buvusi graži". Motina neišlaikė ir atsisuko. Dūšios supuolė ir sudraskė ją į šmotelius. (A. Pocius, 39 m.a., Kaltinėnų m., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.4. LTA 1167/206.)

393. Kartą buvusi dideliai graži mergina, kuri prieš tekėdama statė vyrui sąlygą, kad nebūtų vaikų. Eidama šliūbinės išpažinties, apie tai pasisakė kunigui. Kunigas ją labai išbarė ir už pakūtą uždavė vieną naktį prabūti bažnyčioje. Liepė labai melstis ir nieko nesakyti, nors ir kažin ką pamatytų. Ji, nors ir neleido jos būsimasis vyras, nuėjo vakare į bažnyčią ir meldėsi. Prieš dvyliktą valandą nakties įeina į bažnyčią razbaininkas ir sako: „Žiūrėk, kas iš manęs būtų buvęs – razbaininkas. Kiek aš būčiau blogo padaręs! Gerai, kad manęs nenorėjai". Po valandėlės įeina daktaras ir sako: „Žiūrėk, aš būčiau buvęs tavo sūnus. Kiek aš žmonių būčiau išgydęs, kiek būčiau žmonėms gero padaręs. Dabar, kad manęs nenorėjai, pražuvau." Po valandėlės vėl įeina mokytojas ir sako: „Būčiau buvęs tavo trečias sūnus. Kiek būčiau žmonių išmokęs, kiek būčiau gero žmonėms padaręs. Kad manęs nenorėjai, dabar esu pražuvęs". Po valandėlės įeina minyška ir sako: „Būčiau buvusi tavo duktė. Kiek būčiau prisimeldusi ir už save, ir už tave. Ir tau būčiau išmeldusi dangaus karalystę. Kad manęs nenorėjai, pražuvau". Po valan-

dėlės įeina kunigas ir sako: „Žiūrėk, būčiau buvęs tavo sūnus kunigas. Kokia būtų buvusi garbė nuo Dievo ir nuo žmonių. Kad manęs nenorėjai, dabar pražuvau". – „Ir aš pražuvau", – neiškentusi atsakė. Visi sušoko ir pasmaugė. Žmonės rado rytą ją bažnyčioje negyvą. (M. Misevičienė, 37 m.a., Rūtelių k., Kaltinėnų v., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.24. LTA 1167/586.)

394. Gyveno bagota pana. Ji norėjo, kad ji neturėtų vaisiaus. Ji meldėsi ir ubagams davė almužnos, kad ji taip ištekėtų, jog neturėtų nei vieno vaiko. Ta pana vėliau ištekėjo už bagoto vyro. Visko buvo, visko užteko, bet vaikų jie neturėjo. Kada ta moteris jau buvo 50 metų, sykį ji susapnavo tokį sapną. Atėjo pas ją jos vaikai ir vadina ją į bažnyčią, sakydami: „Nenorėjai, mama, mūsų pamatyti ant svieto, tai einam į bažnyčią, ten mus, savo vaikus, pamatysi". Pabudusi moteris nuėjo ir papasakojo tai kunigui. Kunigas jai liepė apsitaisyti kaip ant smerčio ir eiti bažnyčion. Ji taip ir padarė. Jai įėjus į šventorių, bažnyčios durys atsidarė ir ji įėjo į bažnyčią. Kunigas laikė mišias, zakristijonas jam patarnavo, vargoninkas grajijo ant vargonų. Vienas buvo daktaras. Buvo ir vagis. Moteris matė jį surakintą naručninkais, mušamą. Viena mergaitė tarp jų buvo apsikrovusi vaikais – tai pasileidėlė. Visi tie žmonės būtų buvę jos vaikai. Atlaikęs mišias, kunigas ir pasakė tokį pamokslą: „Nenorėjai, mama, mūsų gyvų ant svieto matyti. O jei mes būtume parėję ant svieto, būtume buvę visi sčėslyvi. Aš būčiau buvęs kunigu: būčiau meldęsis, spaviedojęs griešninkus, vertęs juos prie tikėjimo, būčiau sčėslyvu palikęs. Kitas būtų buvęs zakristijonu: būtų tarnavęs prie mišių, meldęsis, būtų sčėslyvas palikęs. Trečias būtų buvęs vargoninku: būtų grajijęs, giedojęs, garbinęs Dievą, būtų sčėslyvas palikęs. Vagis būtų daug iškentėjęs, buvęs turmose mušamas, būtų pradėjęs šauktis prie Dievo, Dievas būtų jam dovanojęs, būtų sčėslyvas palikęs. Ta mergaitė, mūsų sesuo, būtų buvusi pasileidėlė, būtų daug vargo dėl to iškentėjusi, daug pajuokos girdėjusi, būtų šaukusis prie Dievo, Dievas būtų jai dovanojęs, ir ta būtų sčėslyva palikusi. Ir tu būtum sčėslyva buvusi, o dabar visi esam prapuolę". Taip pasakius, jie visi ir pranyko. (Ona Babonienė, 95 m.a., Pagraužio k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Kasparaitis 1938.IX.10. LTA 1727/14.)

395–399. VELNIAMS REIKIA MERGŲ (MT. 3265)

395. Vieną šaltą žiemos vakarą sodžiaus merginos suėjo į daržinę, kur linus mindavo, verpti. Visos verpė, o viena laikė balaną. Tuomet jos pradėjo kalbėtis: „Kad ateitų dabar bernų, padūktume". Tai pasakius, pilna daržinė priėjo bernų. Visos labai nusigando. Labiausiai nusigando laikiusioji balaną, nes ji pamatė, kad jie turi vienas vištos kojas, antras anties, trečias arklio ir kad visi turi nosis be skylučių. Jie juokauja su merginomis ir vis mėgina užpūsti balaną. Turinčioji balaną mergina meldžiasi, žegnojasi ir ko nedaro, bet velniai kaip neina, taip neina. Bet štai šitie bernai pradėjo smaugti mergas. Bet dar nė vienos mergos nenusmaugė, kai jau užgiedojo gaidys ir atėjo velnių šeimininkas. Tuomet velniai pradėjo eiti lauk ir tada visos mergos pamatė, kad tie bernai buvo velniai: visų nosys be skylučių ir su uodegomis. Paskutinysis išeidamas tarė: „Džiaukitės, jūsų laimė!" Jos nusigando ir nuo to laiko niekas nakties laike nesilankė į jaują. (O. Lauciūtė, Juškonių k., Rozalimo(?) v., Pn. Užr. Titėnaitė 1926. LTA 368/49.)

396. Viena merga buvo labai pasileidus ir liubėjosi šventomis dienomis girtauti. Vieną kartą išėjus iš bažnyčios, nuėjo karčemon girtauti. Begirtaujant priėjo

vakaras. Jai namo einant, prisidraugavo vienas vaikinas, kuris ją namo palydėti apsiėmė. Jiem beeinant, jis ją su šnapsu girdė ir norėjo ją apstabdyti ant kelio arba ant griovio kranto pasilsėti. Mergai neįsileidus ant to, jis ją iki namų palydėjo. Merga gulėjo priemenėj ir jis su ja drauge įėjo. Gaspadoriai dar nebuvo gulę. Priemenėn įėjus parvertė tas vaikinas mergą ant lovos ir ėmė smaugti, nes tai buvo velnias. Ta merga buvo šilkine kuska (skepeta) po kaklu pasirišusi, vienu mazgu. Dabar anas vaikinas tą kuską taip sumezgiojo, kad mazgas ant mazgo buvo ir merga vos atsigauti begalėjo, nes velniui nevalia esą žmogų nužudyti, bet tik vargyti ir kankyti. Tai tam piktojui tą mergą bežudant, ėmė iš netyčių staiga sudejavo ir gaspadinė išgirdusi ėjo veizėti, ko tai mergai reikia. Jai su žiburiu išėjus, ji nieko nerado, tik merga buvo užversta ant lovos ir užsmaugta. Ir veidas jau pamėlynavęs buvo. Gaspadinė norėjo jai kuską atrišti, bet negalėjo ir turėjo kuską supjaustyti. Merga po tam tik pamažu atsigavo ir nuo to laiko menką išmintį turėjo. (Klaipėdos apyl.(?) A. Bruožis. LMD I 525/3.)

397. Buvo vienas ponas, jis laikė karčemą, karčemoj laikė šinkarką, o kiek per dieną ji surenka pinigų, tai vakare ponas atima. Už tai tą šinkarką paėmė didelis godumas: gailėdavosi atiduot tuos pinigus ponui, geriau kad jau jai jie liktų. Sykį vakare atėjo pas ją toks ponaitis. Sako šinkarkai: „Tu man pasirašyk, tai tu turėsi pinigų ir visko. Tu įpjauk pirštą, patepk ant popieros ir bus gerai". Tai mergai bile pinigų: tuoj taip ir padarė. Tas velnias jai visko pristatė. Pergyveno toji merga kelias nedėles, atėjo tas velnias, sako jai: „Ką tu čia būsi pas tą poną, eime su manim į mano dvarus". Tai merga tuoj ir eina su juom. O tas velnias, kaip tik išsivedė laukan, tuoj tą mergą pavertė į kumelę ir joja raitas. Atjojo nakčia pas kalvį, sako: „Kalvi, pakaustyk man kumelę!" Sako kalvis: „Kas čia tau eis kaustyt nakčia". Sako velnias: „Aš tau gerai užmokėsiu už patkavą". Kai pažadėjo gerai mokėt, tas kalvis tuoj padirbo patkavas ir kausto. O kad jau prikalė tris patkavas, tam velniui jau vėlu, sako: „Gana kaustyt, jau josiu ant trijų, ba man vėlu". Tuoj tam kalviui, pasėmęs iš kišeniaus, davė gerą saują pinigų ir išjojo. O tas kalvis tuos pinigus įpylė kalvėj į pečiurkę, o pats nuėjo į stubą. Anryt tas kalvis nuėjo į kalvę atsinešt tų pinigų. Žiūri, kad toj pečiurkoj, kur tuos pinigus susipylė, jokio pinigo nėra, tik arklio mėšlas. „Na, - sako, - jau čia ne kas kitas buvo kaip velnias". O tą mergą kaip pakaustė, tai ji tuoj išleido paskutinį kvapą. Velniui kūno nereikia, tik dūšios, už tai tą jos kūną pametė, - apliejo visą akmenį smala, pajuodo akmuo ir pametė ant to didelio akmenio tos mergos kūną. Ant abiejų rankų buvo patkavos ir ant vienos kojos. Tuoj pasklido balsas, kad rado kaustytą patkavom negyvą mergą. Tas kalvis nuėjo pažiūrėti ir pažino savo darbo patkavas. Prūsuos nuo tosyk yra pramintas kaimas: juodas akmuo [Schwarzstein?]. (Buršeigeris, kalvis, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1904. LMD I 133/76.)

398 (plg. Mt. 3252). Vieną kartą vakaravo ilgai viena mergaitė ir atėjo pas ją vienas vyras, koks nepažįstamas, ir klausia ją: „Merga, merga, ko tau reikia?" Jinai atsakė: „Šukų". Už kelių minučių atnešė šukas. Tuomet klausia: „Merga, merga, ko tau reikia?" Ji atsakė: „Batų". Už kelių minučių ir batus atnešė. Tuomet klausia ir vėl: „Ko daugiau reikia?" Jinai atsakė: „Suknelės". Neužilgo atnešė suknelę ir norėjo ją paimti ir nunešti, bet laimė, kad gaidys užgiedojo, tuomet ir šėtonas pražuvo. (Aidukų k., Zablėtiškės v., Šv. Užr. J. Gaidamavičiūtė 1926. LMD I 627/34.)

[Nr. 399: *fabula obscena.*]

400-424. VELNIAI IR KUNIGAI (MT. 3266-3275)

400-402. VELNIAS PADEDA IŠSIMOKYTI KUNIGU (MT. 3266)

400. Vieną kartą gyveno neturtingas vaikas. Jis labai norėjo mokytis, bet neturėjo pinigų ir negalėjo. Ėjo kartą jis per lauką ir galvoja, jis sako: „Nors velniui pasiduosiu, bet į kunigus išeisiu". Tuojau pribuvo toks ponaičiukas. Jis ir sako tam vaikui: „Ko tau reikia, aš viską duosiu: tu nori eiti į kunigus, aš tau duosiu pinigų ir visokių, turtų, bet paskui, kai tu būsi kunigas, tau reiks man tarnauti". Tas vaikinas prižadėjo taip daryti. Ir velniukas pranyko, - jis buvo ponaičiuku pasivertęs. Tas vaikinas išėjo aukštus mokslus. Tas velnias nešė jam viską, ko jam reikėjo. Paskui tas vaikinas išėjo į kunigus. Kai buvo vyskupo į kunigus įšvestas, atėjo velnias ir sako: „Kada man tarnausi, aš jau laukiu?" - „Aš tau tarnausiu, - sako tas vaikinas, įšvestas į kunigus, - dar leisk trejis metus Dievui tarnauti, o paskui jau tau; ir dar ko aš norėčiau - paskutinį kartą atlaikyti šv. mišias". Velnias sutiko. Tam kunigui davė vietą - mažoj bažnytėlėj būti per kamendorių. Jis sumanė gražesnę bažnyčią pastatyti. Taip ir padarė. Velnias prinešė daug pinigų, aukso, sidabro, visokios brangios medžiagos ir išstatė labai gražią bažnyčią, net visi žmonės stebėjosi. Jį, tą kunigą, iškėlė į kitą vietą, kur bažnyčia buvo labai prasta, tik negriuvo. Tas kunigas taip pat padarė, kaip buvo su pirma bažnyčia: ir vėl pastatė labai gražią bažnyčią, net pats vyskupas buvo atvažiavęs pašventinti. Neilgai ten buvo ir iškėlė į kitą vietą, kur buvo labai negraži ir prasta koplytėlė. Jam net gėda tokioj bažnyčioj būti ir laikyti šv. mišias. Vėl sumanė statyti bažnyčią. O dabar, - kada velnias prinešė turtų, gražią bažnyčią išstatė ir pastatė kleboniją, - visi tą kunigą gerbė ir mylėjo. Jau jam priėjo paskutinė diena. Kad priskrido, kad priskrido labai daug varnų, pritūpė pilna klebonija, tik [=vos] pažinti, tik juoda juoda. Tas kunigas laukė dvylikos ir nuėjo mišių laikyti, ir laiko. O velniui buvo sutarta [pasiduoti] iki dvylikos. O tie varnai pasivertė į velniukus ir jie laukia. O tas kunigas nepabaigia mišių laikyti. Ir išmušė dvyliką, ir reikėjo visiems velniams grįžti į savo namus, o kunigas išliko gyvas. (M. Požela, Linkuvos m., Šl. Užr. R. Poželaitė 1932.I.20. LTA 337/16.)

401. Gyveno tėvai ir turėjo sūnų. Sūnus mokinos mokinos, jo tėvai numirė, jis neturėjo kuo mokytis. Galvojo, galvojo sau, kas padaryti, kuo pabaigti mokytis. Eina keliu sau galvodamas ir sutiko šlubį senelį. Klausia: „Ko taip smūtnas eini?" - „Kodėl nebūsi smūtnas, kad tėvai numirė ir neturiu kuo išsimokyti". Atsakė senis: „Tu man pasižadėk ir pasirašyk". Atsakė jis: „Kai šešiasdešimt metų pragyvensiu, aš tau tada pasiduosiu". Jam pinigų davė tiek, kiek reikėjo. Jis mokslus pabaigė, pastojo kunigu. Šlubis davė jam pinigų. Tais pinigais jis išpuošė, auksino bažnyčią. Kiti kunigai dyvijosi, kur gauna tiek pinigų. Baigdamas šešias dešimtis metų, pasikvietė kunigus ir mokytus žmones, kad gelbėtų nuo to šlubio, kuriam buvo pasižadėjęs. Svečiai pasakė: „Kad pasižadėjai, tau jau nebėra pagalbos nuo mūsų". Išleidęs savo svečius, galvojo sau vienas. Zakrastijoną pašaukė, kad pripiltų pilną bačką vandens ir įneštų ją į bažnyčią. Kunigas įėjo į bažnyčią ir apišventė vandenį, kuris buvo bačkoje. Kai apišventė vandenį, tai pašaukė zakrastijoną, nuėjo jie abudu į bažnyčią. Kai įėjo į tą bažnyčią, jie atsiklaupė pasimelsti. Atsiklaupė kunigas vidury bažnyčios tarpe žvakių ir liepė pažiūrėti, kas dedas ore. Zakrastijonas įėjęs ir sako: „Ore dar gražu ir šviesu, saulutė šviečia". Vėl kunigui pasimeldus, liepė zakrastijonui pažiūrėti, kas dedas ore. Zakrastijonas atsakė: „Jau pakraščiai dangaus tamsūs". Zakrastijonui liepė aplink jį uždegti žvakes

ir vėl pasiuntė pažiūrėti, kas yra ore. Zakrastijonas pamatė: dangus visas juodas ir ant bažnyčios yra daug juodų varnų. Atėjęs iš oro kunigui pasakė, kad jau yra daug varnų (vadinamų velnių). Kunigas sako: „Kai aš atsigulsiu kryžium ir kai pamatysi įeinant, tai mane krapink ir krapink švęstu vandeniu, be nustojimo. Kai jie barsis, tu dar daugiau krapink, krapink!" Tuoj įeina su korčiute rankoje šlubis velnias. Priėjo pilna bažnyčia velnių, buvo net ant bažnyčios stogo visa velnių pekla. Kai priskrido pilna bažnyčia velnių, tai buvo anapus žvakių, nes bijojo krapijimo. Šlubis pradėjo bartis: „Ką tu čia spjaudais! Antanai, eik tenai, ką tu čia spjaudais, nes tu man pasižadėjai. Tu mus sušidijai, visą mano kariuomenę. Kelkis, gana, einam! Gana spjaudytis!" (spjaudytis reiškia krapyti). Zakrastijonas spjaudos ir spjaudos, o kunigas guli ir tyli. Jiems besimeldžiant, gaidys sugiedojo pirmą sykį. Tada šlubis supyko ir numetė korčiukę po kojų, kur buvo pasirašęs. Visi velniai bėgo iš bažnyčios ir mušė šlubį: „Kam tu mus visus sušidijai?!" Dar ėmė smarkiau mušti ir išnešė jį pro duris. Zakrastijonas nustojo krapyti ir [kunigas] liepė jam išeiti pažiūrėti ore, ar nėra tų pačių velnių. Įėjęs į bažnyčią, zakrastijonas ir sako: „Jau nėra, tik dar dangaus pakraščiai truputį juodi". Dar kunigas bijojo eiti ir meldėsi, kad neateitų tie patys velniai. Kunigas išėjo iš bažnyčios ir pamatė, kad jau dangus šviesus. Dar įėjo į bažnyčią ir užgesė žvakes, užgesęs parėjo namo. Rytojaus dieną atvažiavo tie patys svečiai pažiūrėti: ar jį paėmė, ar ne. Ir pakėlė didelę puotą, kad jis išliko gyvas, stebėjosi jo protingumu. Po tos puotos gerai gyveno kunigas ir zakrastijonas. Ir pabaigė savo amžių abudu. (Gugiškių k., Degučių v., Zr. Užr. A. Miškis 1926.II.16. LTA 260/157.)

402. Kitą kartą buvo labai turtingas žmogus. Turėjo du sūnu: Raulą ir Tamošių. Sumislino Tamošių leisti į kunigus. Nuvežė į mokslainę, mokinosi mokinosi ir nieko neišmoko. Tėvas prašo profesoriaus, kad baustų. Profesorius kaip galėdamas kankino: ir ant žirnių klupdydavo, ir be pietų palikdavo, o beržinės košės tai tiek gaudavo, kad nei apsakyt negali. Viskas buvo ant tuščio: kaip nesimokino, taip nesimokino, kur nori jį padėk. Profesoriui nusibosta su juom vienu per dienas belstis. Visi vaikai, kiek buvo mokslainėj, juokdavosi iš Tamošiaus, išvydavo jį iš mokslainės. Pareidavo namo, tai tėvas, paėmęs viržį, panaujindavo dar nesugijusius rėžius nuo rykščių ir vėl nuveždavo į mokslainę, o nuvežęs po vaiko akių liepdavo profesoriui: „Daugiau mušti, pusiau gyvą palikti, o turi išmokyti", - sakydavo tėvas. Taip jau buvo atkartota po kiek eilių ir nieko negelbėjo. Taip nusibodo tėvui jįjį banityti ir vežioti, tas pats buvo ir su profesorium. Jau tėvas kartą atvežęs pasakė: „Daryk su juo ką nori, kad ir gyvo nepaleisk, aš jo nenoriu nei matyt, turi išmokyt, koks tu profesorius?! Žmonės meška išmokina, o tu žmogaus negali išmokyt". Profesorius nenorėjo jau nei priimti, bet tėvas paliko ir išvažiavo. Kiek neprisikorojo profesorius, niekas negelbėjo, turėjo pavaryt ir vėl. Pasakė išvarydamas, kad jau daugiau negrįžtų. Ką darys vargšas, eina verkdamas. Ėjo, ėjo - pailso, atsisėdo ir verkia, sako: „Kad nors Dievas duotų man velnią ant pagalbos, kur dabar aš pasidėsiu: iš mokslainės profesorius išvarė, tėvas sakė, kad daugiau jau namo negrįžčiau, tai kad nors velnias man pagelbėtų". Neilgai reikėjo aimanuoti: jam ten besėdint ant akmenio, ateina koks ponaitis su striuka mandieraite, su akulioriais ant nosies, nosis kuprota kaip vanago. Priėjęs užklausė: „O ko tu verki čia?" Tamošius atsakė: „Ką neverksiu, kad nežinau nei kur dėtis, - tėvas nori mane išleisti į kunigus, padavė mane mokytis ir nieko negaliu išmokti. Jau ant mano nugaros daugiau randų kai ant galvos plaukų. Dabar aną nedėlę atvežęs tėvas pasakė: „Jei nesimokys, dėk jį kur nori, kad mano akys daugiau jo

nematytų. Tai kur man dėtis? Sakau: kad ir velnias man pagelbėtų, tai apsiimčiau jam tarnaut, bile tik šitų vargų nematyt". – „Na, tai gerai, – sako, – kad tu nori būt kunigu, tai tau padėsiu įeit, ale turi man pasirašyt, kad kaip stosi ant pirmų mišių, tai aš tave pasiimsiu. Ar pristoji ant to?" Pamislino Tamošius, kaip čia būtų, – galbūt, kad šitas ponaitis tai velnias, ba ne kartą buvo girdėjęs pasakojant, kad velniai pasirodo tai kokiais vokietukais, tai ponaičiais. Mislino pasirašyt, tai ne šposas yra, bet ką gali žmogus pradėt, kad jau galas kelio. Pamislino Tamošius: „Nesulaukimas, kad jis mane tada galėtų paimti, kada aš stosiu jau prie altoriaus". „Na, tai gerai, – prabilo Tamošius, – pasirašysiu, jeigu taip bus, kaip sakai. Bet jau gal manęs dabar profesorius nepriims, ba pasakė, kad daugiau negrįžčiau į mokslainę". – „Tai nieko, – sako velnias, – pasiprašysi ir priims". – „Na, ką daryt, mėginsiu tavo rodos klausyt, jei neprigausi". Tuojau išsitraukė popieros, ponaitis parašė, parašė kažin ką ir liepė duot kairiąją ranką. Mažiuką pirštą įpjovė išilgai ir skersai, ištryško kraujas, ponaitis prispaudė pirštą prie popieros apačios rašto. „Na, tai dabar žiūrėk, kad niekam nesakytai. Eik ir mokykis, ba kad kam išsitarsi apie mūsų derybas, tai nesiseks mokytis". Ir nuėjo ponaitis sau, o Tamošius sugrįžo į mokslainę. Buvo jau vakaras, mokslainė uždaryta. Nuėjo ir Tamošius, kur stalavojosi, pernakvojo, ant rytojaus nuėjo į mokslainę. Mokytojas iš tolo nenori nei artyn leistis. Tamošius atsiklaupęs prašė prašė, ledva perprašė, prižadėdamas, jei iki pietų neišmoks nieko, tai galės jau tada išvyti ir daugiau negrįš. Atsileido širdis profesoriaus, priėmė, įleido į mokslainę iki pietų. Teisingai, mokinosi nešlektai: po pietų ir tą pat dieną per dieną Tamošius davijo su mokslu savo draugus ir pralenkė. Taip už kelių mėnesių buvo pirmutiniu visoj mokslainėj, net pats profesorius džiaugėsi iš Tamošiaus. Netrukus pabaigė Tamošius savo mokslą, nuvažiavo į seminariją, ten ir jam ėjosi gerai. Pabaigė mokslą, išdavė egzaminą ant kunigo, ot jau rytoj bus primicija, pirmos mišios. Dabar Tamošius atsiminė savo parašą, nuliūdo ir sėdi, kaip žemes pardavęs. Priėjo vakaras ir naktis, atsigulė, – neužmiega, toji naktis pasidarė metai. Ant rytojaus, kada valanda eiti ant mišių, klioštoriaus priemenaitėje varpelis suskambėjo, o jis sėdi savo kambarėlyje ir verkia. Čia bažnyčioj laukia nesulaukia. Nuėjo vienas šaukt – neina, ir keli siuntiniai buvo, o jis neina ir gana: užsirakinęs duris sėdi, verkia ir nieko neįsileidžia. Nuėjo ir pats perdėtinis klioštoriaus, pabeldė duris, jau nėr ką daryt, reik įleist. Atidarė duris, net nusigando perdėtinis pamatęs: nemiegojęs per naktį, akys užverktos. Užklausė: „Kas do priežastis, kodėl neini į bažnyčią?" Parpuolė ant kelių ir išpasakojo visą savo gyvenimą: kaip mokslas jam nesisekė, kaip buvo išguitas iš mokslainės, kaip jis šaukėsi, kad nors velnias jam pagelbėtų įeiti į kunigus, ant galo ir apie susiderėjimą su velniu ir parašą, kad kaip stos ant pirmų mišių, tai jį velnias tada pasiims. „Na, tai nieko, nebijok, Dievas bus pagelboje tame, eik drąsiai, tik ką liepsiu, tai daryk". Nuėjo į bažnyčią, apsirengė, stojo prie altoriaus. Tuoj prilėkė pilna bažnyčia kranklių (juodvarnių), o viduriu bažnyčios ateina ponaitis su striuka mandieraite. Tuoj atsistojo perdėtinis ir užklausė: „Ko nori?" Ponaitis tuoj išsitraukė raštą, parodė, sako: „Šitas kunigas man priguli, jis man yra savo krauju pasirašęs, aš jį turiu imti, nes dabar man laikas". – „Negali, – atsakė perdėtinis, – toli ten, už Juodųjų marių, tarpkalnėje yra akmuo: baltas kaip sniegas, saldus kaip cukrus, kas neturi kojos, kad jo dasilyti, išdygsta koja, kas neturi rankos ar akies ir visoki koliekos esti išgydytais, – tai jei tu paspėsi parnešt ir padėt ant šventoriaus tą akmenį, pakol šitas kunigas mišias bus dar nepabaigęs, tai gausi jį". Velnias atsakė: „Gerai." Tuojau švilptelėj ir visi juodvarniai metėsi laukan per duris. O perdėtinis pasakė: „Dabar, kunige, negiedok, ale skaityk". Už poros minutų išgirdo baisų ūžimą,

perdėtinis pasistojęs sušuko: „Kunige, žegnok žmones!" Kunigas atsigręžęs žmones peržegnojo ir tuom tarpu žemė padrebėjo: smailakulniai nuo savo ponaičio gavo ženklą, kad mestų tą akmenį, ba jau buvo tik pusė mylios nuo bažnyčios. Paleido akmenį ant pelkės, tai sako pustrečios mylios įlindo į žemę tas akmuo, ba vietoj pelkės tai šiandien žmonės ten kviečius sėja. (Užr. V.B. Pukas, gyvendamas USA, 1903. LMD 313/3.)

403-404. SIENOJ UŽMŪRYTAS KUNIGAS IR VELNIAS (MT. 3266A)

403. Vieną sykį gyveno toks kunigas. Jis baisiai nemokėjo pasakyt pamokslų, dėl to jo parapijos žmonės buvo baisiai ištvirkę. Vieną sykį jam prisistatė velniukas ir sako: „Atiduok tu man po smerčio savo dūšią, tai aš išmokysiu tavo parapijos žmones". Ką darysi, kunigas sutiko. Kai tas kunigas atlaikydavo mišias, nueidavo sau namo, o velnias, pasivertęs į kunigą, įlipęs į kozaunyčią sakydavo pamokslus. Kai velnias būdavo kozaunyčioj, matydavo visus žmones, kurių kožno žinodavo vardus, pavardes ir blogus ar gerus darbus. „Tu, Juozai, tą ir tą darei! Tu, Petrai, tą ir tą darei, daugiau to nedaryk!" – ir taip panašiai velnias sakydavo pamokslus. Tai žmonės daugiau jokiu būdu nedarydavo blogų darbų, kad paskui bažnyčioj vėl netektų iš gėdos rausti. Tai per metus velnias taip išmokino žmones, kad tokių niekur nebuvo. Ale velniui atsibodo laukt kunigo smerties. Tai jis vieną kartą praskėlė bažnyčios mūre plyšį, įkišo tą kunigą ir užlipino su moliu. „Kunigas prapuolė, kunigas prapuolė..." – dieną ir naktį šnekėjo visa parapija, o nežinojo, kad jis mūrinėj sienoj dar gyvas. Sykį buvo toj bažnyčioj atlaidai. Beeinant apie bažnyčią pro tą vietą, išgirdo, plyšy būdamas, kunigas silpną giedojimą. Tai jis palengva sau pragydo: „Dieve, o Dieve maloningas, tegu nežūsta žmogus neteisingai". Kai tik tuos žodžius ištarė, mūras perskilo ir kunigas išlipo sveikas iš plyšio lauk. Vėl negalėjo visi atsidyvyt staigiu kunigo atsiradimu. Jam mirus, Dievas jo pasigailėjo ir priėmė pas save, o velnias dūšios negavo. (P. Stulgaitienė, 45 m.a., Vengerskų k., Girkalnio v., Rs. Užr. V. Stulgaitis 1934.I.6. LTA 457/221.)

404. Gyveno kunigas. Ir jisai apsirengdavo pilietiškom drapanom ir ėjo po vakarėlius. O žmonės, pamatę jį, kad jis eina po vakarėlius, dasiuntė vyskupam, kad jis eina po vakarėlius ir prisiklauso, ką kas kalba. Bet kunigas užlaikė savo tikybą. O paskui pas jį suvažiavo vyskupai ir kunigai, suėmė kunigą ir uždarę jį bažnyčios bokštan ant septynerių metų. Kunigas, kalėjime būdamas, sako: „Dieve mielas, už ką mane pasodino, kad niekam blogo nepadariau?" Tuomkart ateina kipšas ir sako: „Pasirašyk man savo krauju iš mažiuko peršto, tai bus tau visokių valgių ir gėrimų". Kipšas padavė kunigui peilį, kunigas prasipjovė pirštą ir pasirašė. Kipšas atnešė visokių valgymų ir gėrimų bokštan. Ir jam kasdien atneša kipšas. O sargai jam atnešdavo duonos su vandeniu ir stebėjosi, kad kunigas nevalgo ir nekūsta, ale tunka, ir negalėjo suprasti, kas jam yra, kad jis nevalgo. Praėjo septyneri metai. Kunigas atsėdėjo ir jį paleido iš bokšto. Niekas nesitikėjo, kad kunigas išeis gyvas ir sveikas. Suvažiavo vėl daug kunigų ir vyskupų ir pakėlė balių, kad kunigas išėjo gyvas. O kunigas miegojo savo kambary. Ir kipšas, pasivertęs muse, atlėkė pas jį ir sako: „Dar tu papulsi už prabaščių". Paskui sako: „Dar aš atlėksiu, kai tu gersi arbatą, pasivertęs muse ir įlėksiu į sklenyčią". Kunigas žinojo jo tą pasakojimą. Paskui kunigas atsikėlė ir nuėjo į bažnyčią, paėmė nuo kieliko patiną (dangtį) ir nuėjo į balių. Kai gėrė arbatą, atlėkė musė ir sukino aplinkui tą kunigą, ir įlėkė sklenyčion. Kunigas povaliuko uždengė patina sklenyčią ir van-

duo pradėjo virti, ir visi nustebo. Kunigas sako kipšui: „Atiduok tą man raščiuką, tai paleisiu". Bet velnias sako: „Paleisk, tai atiduosiu". Kunigas sako: „Pirma atiduok, o paskui paleisiu". Velnias išrašė visa sklenyčioj ir atidavė kunigui pro šoną dangčio. Kunigas nudengė sklenyčią ir kai šoko velnias iš sklenyčios - sumušė sklenyčią, išliejo arbatą ir pabėgo. Kunigas išsigelbėjo (pats save) nuo velnio. Vyskupas paskyrė dar jį prabaščium. (A. Malažinskas, Alytaus m. Užr. P. Jakučionis. LTA 552/1122.)

405-409. VELNIUI PARSIDAVUSIO KUNIGO ATGAILA (MT. 3267)

405. Biedno žmogaus sūnus išėjo mokslą ir išvažiavo į kunigų seminariją. Ten jis pradėjo išdykaut, mokslo nesimokyt ir praleido visus savo pinigus. Vaikščioja, rūpinasi: „Ką aš dabar darysiu, - mano tėvai biednai gyvena, vienok man pinigų neprisiųs daugiau". Išėjo iš miestelio, nuėjo kokį varstą ir galvoja: „Ką aš padariau!" Tikrai, kad man užsirodytų pikta dvasia, ir su ta eičiau į draugę. Jis atsigrįžta eit ant miestelio ir sutinka vyruką, panašų į save. Tas vyrukas duoda pasveikinimą ir klausia: „Studentėli, ko tu taip susirūpinęs?" Tas studentas išpasakojo visą savo gyvenimą. Tas ponaitis jam tarė: „Ką tik tu nori dėl savo buvimo, tai tu viską galėsi išpildyt, ale man turėsi pasirašyt". Tas studentas sako: „Tai aš pagalvosiu rytoj iki šitai valandai, paskui galėsiu pasirašyt, ale ir tu man pasirašysi". Taip ir buvo. Susiėjo toj valandoj jiedu šitoj vietoj. Studentas tarė savo tam ponaičiui: „Aš tau pasirašysiu, ale tu, ponaiti, ir tu man pasirašysi". Tas ponaitis taip jam tarė: „Pasirašysiu, ale pamokyk ant kokio dalyko aš tau rašysiuos". Tas studentas ištarė: „Aš noriu išeit seminarijas ir kad aš būčiau kunigu, ir kad gaučiau parapiją, ir po keturiasdešimt metų pasakyčiau tokį pamokslą, kad ir visi žmonės iš graudumo suslabtų". Taip ir sutarė jie, ir pasirašo vienas antram. Parėjo studentas namo, žiūri - pinigų kampe yra ik valiai. Ir jis taip gyvena. Eina į seminariją, išduoda jisai visą savo mokslą priešais kunigiją. Tai dabarties galvoja kunigai: „Šitą jauną kunigą reik nuznočyti prabaščium į tą prapuolusią parapiją". Parvažiavo jisai į savo tėviškę kunigu. Tėvai labai nusidžiaugė. Ale jis neilgai trukus nuvažiavo į parapiją, kur žmonės kunigų nekentė. Nuvažiavo,- bažnyčiukė medinė, samanomis apžėlus, šventorių šienauja. Nuėjo, rado tik vieną zakrastijoną zakrastijoj. Kunigas jo ir klausia: „Ar seniai čia kunigas atsilankė?" Zakrastijonas tarė: „Jau penki metai, kaip čia kunigas buvo, bet apsisukęs išvažiavo". O šitas kunigas ištarė: „O jau aš čia gyvensiu". Pergulėjo jis čionai, pasišaukė zakrastijoną ir sako jam: „Tu pasiieškok nors du žmones, kad ateitų mišių išklausyt". Tas zakrastijonas išbėgiojo visą kaimą. Rado tik dvylikos metų vaiką ir kokių aštuoniasdešimties metų bobelę ir parsivedė mišių klausyt. Išklausė mišių. Kunigas pasišaukė juos į zakrastiją ir davė jiem po dešimt rublių. Paskui jiem sako: „Ale kai atsivesit žmonių ant mišių, tai nuo žėdno žmogaus gausit dar po dešimt rublių". Tai paskui tas dvylikos metų vaikas išbėgiojo po visą parapiją ir atsivedė jisai net penkiolika žmonių su savim, o ta bobelė tik vieną. Tie žmonės išklausė mišių. Paskui juos kunigas nusivedė į zakrastiją ir davė žėdnam po dešimt rublių, o tam vaikui už penkiolika žmonių davė pusantro šimto. Taip nužiūrėdami žmonės taria: „Kodėl tam vaikui taip daug duodi? Ar jis geriau mišių išklausė?" Kunigas tarė: „Atsiveskite ir jūs po penkiolika žmonių, tai aš jum duosiu tiek, kiek šitam vaikui". Taip jie ėmė vienas kitą prikalbėt ir pasidarė didelius turtus iš kunigo pinigų. Per dešimtį metų žmonės ėmė iš kunigo pinigus. O po dešimties metų tai pradėjo ne kurie nešti kunigui ant mišių ir pradėjo dešimtines kunigui pilt. Per trisdešimt septynerius metus atvertė tas kunigas parapiją į gerus žmones. Termino

kunigas turėjo tik trejis metus, jau čėsas baigės. Galvoja kunigas: „Kaip aš atsirišiu nuo to kipšo?" Ir sugalvojo, kad jam gyvam turi skūrą nulupti. Sako: „Man tą galės padaryti furmonas". Jis liepė tam furmonui pakinkyt arklius. Sako: „Mudu bišką toliau važiuosim". Pakinkė arklius tas furmonas, atėjo kunigas ir važiuoja. Privažiavo girią, ale tas kunigas liepia furmonui sukt į šoną iš kelio ir važiuoja per girią be kelio. Vidury girios sustoja ir klausia kunigas furmono: „Kad rėktų jautis, ar būt girdėt palaukėj?" Furmonas atsakė: „Ne, prabaštėl!" Ir stovi dvišakas medis, ir kunigas klausia furmono: „Kas iš šito medžio išeitų?" Furmonas jam atsakė: „Svirtis". Kunigas sako: „Tai tu nežinai, šitas medis - tai mano smertis". O iš valiskos išsiėmė pištalietą ir parodė furmonui: „Šitas tai tavo smertis - jei tu man prie šito medžio nenulupsi skūros, tai aš tave peršausiu". Taip ans greitai sugalvojo: „Prabaštėli, apsiimu visą tą reikalą papildyt". Taip tą adyną kunigas išėmė iš valiskos peilį, du dideliu cvieku, plaktuką ir sako furmonui: „Imk į rankas visas šitas nočynas ir prikalk mane žemyn galva prie šito dvišako medžio, ir imk man skūrą nuo padų pradėjęs, ir nesiskubink". Taip jis ir padarė. Prikalęs kunigą, ima skūrą nuo padų. Nulupo kojas iki kelių. Kunigas klausia: „Kas matyt ant oro?" Furmonas atsakė: „Dangaus nematyt per vienus juodvarnius". Kunigas tada prakalbėjo: „Nesiskubink šitą darbą, kad truktų nors penkias valandas". Jau nulupo iki krūtinės, jau kunigas vos žodį ištaria paklaust, kas matyt ant oro. Jam furmonas atsakė: „Vieni balti karveliai". - „Tai dabar jau gali baigti darbą", - atsakė kunigas. Ale furmonas jau vos žodį suprato. Pabaigęs furmonas paliko jo kūną prikaltą, sėdo į arklius ir išvažiavo namo. Parvažiuoj namo, nuėjo į kunigo stanciją. Atsirakino ir vaikščioja. Tarnaitė klausia: „Kodėl tu, Petrai, vaikščioji po kunigo kambarius? Kur kunigas?" - „Kunigą palikau Ožnugaryje, galit eiti pažiūrėt, o aš kunigo turiu visus popierius ir pasirašymus, ką jis man tik pavedė", - pasakė furmonas. Taip davė žinot į kaimiečius šituos reikalus. Vieni bėga į tą girią, kiti dalinasi kunigo turtus. O tas furmonas įsisėdo į arklius, pasiėmė dar pinigų ir nuvažiavo. Parapijonys, apžiūrėję šitokius netinkančius reikalus, davė žinot zemskiams. Zemskiai sušuko tą furmoną pagaut ir raštavot. Tada tas furmonas policijoj išima visus popierius, parodo nabašninko kunigo visus pečėčius, visus pasirašymus. Taip užtinka jie popierį, kur parašyta, kad nekaltintų tą nekaltą furmoną. Ten buvo šitaip parašyta: „Visa tai buvo mano pasakyta, kad jis padarytų. Taip jis ir padarė, ką aš jam liepiau. Dabar likit sveiki, mieli parapijonys! Aš jus atvedžiau į šventą dvasią, ale jūs ir dabarties neužmirškit Dievulio ir nebūkit toki lakamstvi ant pinigų. Jūs mišių išklausykit, kad ir jum neužmokės". (A. Leonas, 71 m.a., Trakiškių k., Marijampolės v. LTA 452/60.)

406. Vienas klebonas budavojo naują bažnyčią ir pritrūko pinigų, - nėr kuom baigti budavoti. Vieną kartą jis vaikštinėdamas apie budinką mislijo: „Kad kas duotų pinigų, tam atiduočiau dūšią". Ir pakėlęs galvą pamatė, kad per šventorių ateina jaunas ponaitis. Ponaitis sako: „Jei atiduosi man dūšią už trejų metų, tai pinigų netrūksi - aš tau pristatysiu". Klebonas prižadėjo. Nuo to laiko klebonas netrūko pinigų, nes velnias jam nešė ne kapšiukais, bet maišais. Klebonas išmūrijo puikių puikiausią bažnyčią. Kai suėjo trys metai, vieną kartą klebonas klausia savo lekajaus: „Ar tu prižadi man tarnauti lig mano mirimo?" Lekajus: „Prižadu". Klebonas: „Tai prisiek!" Lekajus noroms ne noroms turėjo prisiekti. Vieną subatą klebonas nusiuntė lekajų pas kalvį, kad tas nukaltų tris vinis, ne per striukas, o ketvirtą kad aršinas būtų ilgumo. Kalvis klausia: „Kur jis dės tas vinis?" Lekajus: „Man nesakė". Nedėlioje kamendorius atlaikė vatyvą, klebonas sumą ir po su-

mos, nevalgęs nieko, liepė lekajui pakinkyti arklius, įdėti į ratus staliuką, krėslą, o jis pats pasiėmė rašomą lazdelę, plunksną ir juodylą ir išvažiavo abudu į mišką. Kamendoris, parėjęs iš bažnyčios, klausia gaspadinės, ar nematė klebono. Gaspadinė sako: „Nieko nevalgęs išvažiavo, kur - tai nežinau". Kamendoris nevalgė vienas pietų, nes laukia parvažiuojant klebono. - Klebonas su lekajum nuvažiavęs į mišką pas vieną pušį. Klebonas parašęs, atsisėdęs už stalo, laišką kamendoriui, daugiau, pridėjęs vieną ranką prie pušies, liepė lekajui kalti su vinim. Lekajus verkia, nenori kalti. Bet klebonas sako: „Juk prisiekei, kad tarnausi lig mirimo". Lekajus verkdamas prikalė vieną ranką ir kitą. Klebonas klausia: „Ar aukštai dar juodvarniai?", - kurie, pamatę atvažiuojantį kunigą, sulėkė iš visų šalių. Lekajus: „Dar tebėra ant viršūnės". Klebonas sudėjo abidvi kojas ir liepė perkalti. Lekajus verkdamas perkalė. Klebonas klausia: „Ar dar toli juodvarniai?" Lekajus: „Jau arti galvos". Klebonas liepė su ketvirta vinim perkalti krūtinę. Kaip tik lekajus perkalė, klebonas tuoj mirė, o juodvarniai pamatę, kad jau jiems neteko klebono dūšios, nes ji nuėjo į dangų, supykę kaip lėkė, tai ir nunešė visą pušies viršūnę sulig kunigo galva. Kai lekajus parvažiavo namon, kunigas klausia: „Kur palikai kleboną?" Bet lekajus iš širdies skausmo negalėjo nieko pasakyti, tik padavė laišką, iš kurio kamendorius suprato, kad klebonas mirė. Klebonas prašė pakavoti savo kūną, prašė nekaltinti lekajaus ir apsisakė visą savo gyvenimą. (T. Augustinavičiūtė, Liutkūnų k., Rozalimo v., Pn. Užr. Ig. S. Augustinavičius 1903.V.10. LMD I 301 /28.)

407. Vienas vyskupas prieš senatvę išsiuntinėjo visiems savo vyskupijos kunigams laiškus, kad jie suvažiuotų pas jį. Jis parašė: kas turės gražų balsą, tą paskirsiu savo įpėdiniu-vyskupu. Taip vienas jaunas kunigėlis gavęs laišką ir sako: „Kas man duos tą gražų balsą, jei tik velnias?" Kai tik taip pasakė, pribuvo tuoj ir velnias. „Ką man duosi, - sako velnias, - aš tau duosiu gražų balsą?" - „Aš tau savo dūšią atiduosiu, - atsakė kunigėlis, - bet ar aš dar ilgai gyvensm?" - dar pridūrė. „Aštuoniasdešimt metų dar gyvensi", - pasakė velnias. „Bet duok tu man kokį ženklą, - prašo velnias, - kad tikrai atiduodi man savo dūšią". - „Gerai, - sako kunigėlis, - duosiu monstranciją, tik prieš mirtį per aštuonias dienas pirm vėl atnešk man ją". Paskiau tą kunigėlį išrinko vyskupu, pabuvus - arkivyskupu ir pagaliau kardinolu. Kardinolu jis išbuvo keturiasdešimt metų. Atneša ir velnias monstranciją - liko gyventi tik aštuonios dienos. Kai atgavo monstranciją, kardinolas prisakė savo liokajui įsidėti į karietą katilėlį švęsto vandens, krapylą, knygą ir dvi žvakes ir atvažiuoti anksti rytą prie bromo vartų. O jis nuėjo į bažnyčią mišių laikyti. Po mišių įsisėdo į karietą ir nuvažiavo abu miškan. Vidury miško sustojęs, sustatė uždegęs žvakes, pasiėmė knygą ir meldžias. Pasimeldęs kardinolas sako savo liokajui: „Dabar nukirski man ranką, pašventinki ir įdėki karieton". Liokajus nukirto kardinolo ranką, pašventino ir padėjo karietoj. Dar pasimeldęs kardinolas liepė kitą ranką nukirsti. Liokajus irgi taip pat padarė. Ir dar kiek pasimeldęs sako: „Nukirski man dabar koją ir pašventinęs padėki karieton". Kardinolas atsigulęs ėmė melstis, dar kiek galėdamas. Paskiau pasimeldęs liepė kitą koją nukirsti, ką liokajus irgi padarė. Daugiau dar kiek pasimeldęs, kardinolas sako: „Dabar nukirski man galvą, pašventinki visą kūną, įsidėk karieton ir važiuok namo. Važiuodamas vis šventinki ir šventinki arklius, o parvažiavęs sustoki pas bažnyčią prie bromo vartų". Liokajus pašventino visą kūną. Kai nukirto galvą, įsidėjo karieton ir važiuoja namo. Važiuojant kad priskrido juodvarnių, tik rėkia ir puola ant arklių. Liokajus arklius vis šventina ir važiuoja namo. Artyn į miško kraštą, juodvarniai pradėjo skirstytis po vieną. Kai išvažiavo į lauką, liko tik vienas

juodvarnis, prisikabinęs prie arklių. Per lauką važiuojant pradėjo lėkti karveliai ir tupia ant arklių ir karietos. Kol parvažiavo namo, visi arkliai ir karieta aptūpti karveliais. Netoli nuo bažnyčios nuskrido krankdamas ir tas paskutinis juodvarnis. Kai sustojo prie bažnyčios, iš karietos išlipo jaunas gražus kunigėlis, koksai buvo prieš aštuoniasdešimt metų, o karietoj nebebuvo jokio sukapoto kūno. Jis įėjo į bažnyčią ir ėmė laikyti mišias. Po mišių, kai išėjo kunigėlis iš bažnyčios, tai tie karveliai paėmė jį ir nunešė į dangų. Mat tie karveliai buvo angelai, o juodvarniai - tai velniai. Taip tas kunigėlis per didelę atgailą ir neteko velniui, kuriam buvo pasižadėjęs ir kuris kabinos ant arklių. Bet karveliai-angelai jį už tai nunešė dangun. (P. Januška, 94 m.a., Šedeikonių k., Pušaloto v., Pn. Užr. P. Laskauskas 1930.VIII.30. LTA 368/34.)

408. Vienas kunigas gyveno su savo gaspadine. Gaspadinė tapo kunigo apgauta. Ji, bijodama grieko, nusprendė paklaust kunigo, kaip jai atsipakūtavot už tokį grieką. Bet paskui ji kunigo motinos prašė, kad ji paklaustų sūnaus, ką tokiai mergai daryt, jeigu ji su kunigu apsigavo. Motina paklausė sūnaus. Kunigas sako: „Tokia merga turi save sudeginti, tai atsipakūtavos". Motina pasakė gaspadinei, bet nei motina, nei kunigas nežinojo, kad jų gaspadinė apsigavus. Kunigas kai tik išėjo ant mišių, o motina buvo kitur išėjus, gaspadinė užsikūrė pečių ir įlindo. Eidamas kunigas iš bažnyčios namo pajuto, kad jam kokie tai taukai smirdi. Parėjo namo. Jau motina buvo parėjus. Klausia jis motiną, kodėl smirdi taukais. Jis mislijo, kad jo klebonija dega. Visur apžiūrėjo, ant galo nuėjo į kuknią ir tenai pamatė po pečium baigiant degti gaspadinę. Tada jis suprato, kame dalykas ir kodėl ji susidegino. Dabar jis mislija sau: „Ji dabar išsipakūtavojo, bet ant manęs visi griekai sugulė". Dabar jis jau mislija, kokią sau pakūtą išsirinkti. Ant galo išmislijo. Jis turėjo labai vierną furmoną. Pasišaukė furmoną ir sako: „Pakinkyk geriausius arklius į bričką, pasiimk peilį, virvę ir lopetą". Furmonas viską padarė, ką kunigas liepė. Dabar juodu susėdo ir išvažiavo. Nuvažiavo į mišką. Miške kunigas liepė sustabdyti arklius. Furmonas sustabdė. Paskui juodu priėjo prie vieno medžio. Kunigas sako furmonui: „Tu buvai man visados viernas, taigi ir dabar prisiek man, kad ką aš tau liepsiu, viską turi išpildyt". Furmonas prisiekė. Kunigas liepė iškast palei medį duobę. Furmonas iškasė. Kunigas nusivilko ir liepė furmonui, kad jį pririštų prie medžio. Furmonas pririšo. Kunigas sako jam: „Dabar paimk peilį, pjauk po šmotą mėsos nuo kojų ir mesk į duobę; kai atpjaustysi iki pusės, tada pjaustyk nuo galvos, iki aš būsiu gyvas. Kai numirsiu, tada kūną užkask, o arklius su brička pats pasiimk". Tada furmonas kunigą pjaustė po šmotą ir mėtė į duobę. Kai numirė, tada užkasė jį. Ir taip atsipakūtavojo kunigas. (Laigis, Raudondvario v., Kn. Užr. B. Juška. LTA 98/17.)

409. Vienas kunigas labai mėgo medžioti. Važiuodamas pas ligonį, visada pasiimdavo šautuvą. Vieną sykį, važiuodamas pas ligonį, pamatė bėgantį zuikį. Tuojau nusikabino „bernakulį" ir šovė zuikį, ir nušovė. Paskui iššoko iš vežimo ir nubėgo atsinešti zuikį. Atsinešęs nerado komunijos. Nieko nelaukęs, tikėdamas, kad kur žolėn iškrito, leidosi atgal pasiimti antrosios. Pasiėmęs antrą, leidosi pas tą patį ligonį. Sugrįžęs namo, jau buvo vakaras, susapnavo jaunikaitį. Jaunikaitis kunigui sako: „Jau kad būtum prapuldęs švenčiausią, būtum ir pats prapuolęs". Kunigas klausia jaunikaičio: „Kokią aš turiu daryti atgailą?" - „Kokią nori daryk, nuo tavęs priguli", - atsakė tas jaunikaitis-angelas. Kunigas sugalvojo tokią atgailą: prikūrenti pečių ir tada įlįsti pečiun. Liokajus vis atsisakinėjo, aiškindamas kunigui, kad taip nedarytų. Kunigas taip pasakė liokajui: „Jei tu nedeginsi manęs,

tai aš tave sudeginsiu". Tada sutiko liokajus. Dar kunigas pasakė: „Jei du balti balandžiai ant šitos stulos pešis, tai bus ženklas, kad aš pražuvęs; jei bučiuosis – ženklas bus, kad aš laimingas". Be to, kunigas, kad nesikabintų niekas prie liokajaus, parašė tokio turinio raštelį: „Nesikabinkite niekas, liokajus yra nekaltas". Liokajus, sudeginęs kunigą, perdavė raštą klebonui. Klebonas paskaitęs pamatė, kad liokajus nekaltas. Ir nuo to visi aplinkiniai žmonės pripažino, kad palaimintas. (A. Lubikis, 45 m.a., Lūgynės k., Šunskų v., Mr. Užr. J. Pagirys 1936.IX. LTA 991/2.)

410-412. MARIJOS PAVEIKSLAS IŠGELBSTI KUNIGĄ (MT. 3268)

410. Vienoje parapijoje gyveno klebonas. Vieną kartą jis nusikalto ir kitą dieną parėjo nuo vyskupo raštas, kad kunigas iš klebono yra perkeliamas į vikarą. Klebonas labai nusiminė ir neramus vaikščiojo po sodą. Prie jo priėjo velnias, pasivertęs jaunikaičiu, ir sako: „Kodėl tu toks esi nusiminęs?" Kunigas jam atsakė: „Kam tau apie tai reikia žinoti?" Velnias vėl sako: „Tai gal aš tau galėčiau kuo padėti?" Kunigas sako: „Jau parėjo nuo vyskupo raštas ir tu man nieko negali padėti". Velnias sako: „Pasirašyk man, tai vėl tapsi klebonu". Kunigas sako: „Jei man visados bus pilna dėžutė pinigų, tai aš tau sutinku pasirašyti". Velnias pažadėjo viską padaryti ir dar prieš nueidamas pridūrė: „Po septynių metų aš vėl ateisiu tavęs pasiimti". Kitą dieną parėjo nuo vyskupo raštas, kad kunigas yra paliktas toje pačioje vietoje. – Kartą pasiprašė kunigas pas vyskupą, kad jį perkeltų į menką ir neturtingą parapiją. Vyskupas jį perkėlė. Pirmą sekmadienį kunigas, ant sakyklos užlipęs sakyt pamokslo, sako: „Jūs negraži ir menka bažnyčia, todėl statysim naują, mūrinę". Žmonės buvo labai neturtingi ir tarpu savęs kalbėjo: „Mes ir taip esam neturtingi, o jis nori, kad mes jam pastatytume mūrinę bažnyčią". Kitą sekmadienį kunigas įsakė žmonėms vežti akmenis. Kas tik atveždavo vežimą akmenų, tam kunigas davė po pilną dėžutę aukso. Tada visi žmonės pradėjo vežti akmenis ir visiem kunigas davė po pilną dėžutę aukso. Po kiek laiko buvo pastatyta didelė, graži, mūrinė bažnyčia ir visi žmonės labai džiaugėsi. Atvažiavo vyskupas ir pašventino bažnyčią. Kiek pagyvenęs, kunigas vėl prašo vyskupą, kad jį perkeltų į kitą menką ir neturtingą bažnytėlę. Vyskupas ir vėl jį perkėlė. Jis, užlipęs ant sakyklos sakyt pamokslo, sako: „Jūs menka bažnytėlė, todėl statysime naują". Žmonės suvežė akmenis ir kunigas pastatė kitą gražią bažnyčią. Vyskupas atvažiavęs ją pašventino. Po kiek laiko kunigas vėl prašosi vyskupą, kad jį perkeltų į trečią menką parapiją. Vyskupas sako: „Jau tu pastatei dvi bažnyčias, todėl jau tau bus gana". Kunigo prašomas, vyskupas vėl jį leido. Užlipęs sakyti pamokslo, kunigas sako: „Jūs menka bažnytėlė, statysim naują, mūrinę". Žmonės, būdami neturtingi, nenorėjo bažnyčios statyti, bet kunigo liepiami vežė akmenis. Tada kunigas pastatė trečią mūrinę bažnyčią. Jau baigėsi septyneri sutartieji metai. Pagaliau atėjo velnias kunigo pasiimti. Kunigas sako: „Pirma aš tau liepsiu tris darbus atlikti, o paskui galėsi mane nešti". Kunigas jam pirmiausia liepė visas bažnyčias aptverti šventoriumi. Velnias tuojau visas tris bažnyčias aptvėrė. Paskui kunigas jam liepė ant šventorių prisodint vienodo didumo jovarų, kad jie kitą dieną jau žydėtų. Velnias prisodino šventoriuje jovarų. Tada kunigas neturi jam ką sakyti. Pagaliau sako: „Nupiešk iš kreidos man Marijos paveikslą, kaip ji gyva buvo". Velnias nupiešė ir atnešė Marijos paveikslą. Tada kunigas puolė Marijai po kojų ir sako: „Visa tai aš dariau ne savo naudai, bet tavo garbei". Marija jį uždengė savo ploščiumi ir velnias, nieko nepešęs, sugrįžo į pragarą. (Kalinauskienė, 80 m.a., Lazdijų m., Sn. Užr. A. Akevičius 1934. LTA 692/4.)

411. Buvo vienas kunigas labai biednas. Vieną kartą, beeidamas ant mišių, pamislijo: „Kad patikčiau biesą ir užsirašyčiau". Per mišias jau šnibžda anam į ausį: „Ar veikiai eisi namo?" Po mišių parėjo namo, ir biesas į pakajų, ir sako: „Aš tau duosiu pinigų, kiek tau reiks, o tu man dūšią". Taip anuodu ir surokavo: viens dūšią, antras pinigus duoti. Ir vėl surokavo už kiek metų, kokiame mėnesyje, kokioj dienoj ir kokioj adynoj. Ir tas kunigas sako: „Ką aš liepsiu paskutinėj adynoj jums padirbti, tą ir padirbsite". Taip biesas ir prižadėjo. Po tam kunigas sako: „Kad man būtų silkinė bačka pinigų! Ką aš dieną išsiimsiu, tą jūs naktį turit pripildyti. Norint aš visą išsemčiau, tą naktį turit pripildyti iš peklos ir patį Liucipierių atsivesti". Taip ir susiderėjo. Kunigas atsirado labai bagotas. Išdirbino bažnyčias, kliošlorius ir visiems biedniems davė neskaitęs, bet po rieškučias. Kad jau atėjo diena, pasiėmė liokajų, nuėjo ir išvarė vieną davatką iš namų, ir paliko vienu du troboj. Vieną kartą kunigas sako tam liokajui: „Eik laukan ir veizėk, ar daug ant stogo yra juodvarnių?" Įėjęs sako: „Yra, ale nedaug!" Kunigas skaito ir meldžias. Antrą kartą liep eiti laukan ir veizėti, ar daug yra juodvarnių ant stogo. „Jau, - sako, - daug yra". Kunigas dar didžiau skaito ir meldžias. Tretį kartą liepia eiti ir veizėti. „Jau, - sako, - nebetelp ant stogo". Kunigas sako: „Eik sau namo, aš vienas būsiu". (Čia nebeatmenu). Įėjo viens biesas ir sako kunigui: „Ar gatavas esi?" - „Aš, - sako, - gatavas. O jūs ar visi susirinkot?" - „Ne, - sako, - dar Liucipieriaus nėra, paliko peklo]". Kai jau Liucipierius atlėkė: „Nu, dabar ,- sako, - eikim į tokią vietą, - ką aš liepsiu, tą jūs turit dirbti, savo prižadėjimą išpildyti". Visų pirma liepė padirbti Panelę Švenčiausią, paskum Jėzų Nazaranską. „Kad jūs danguj buvot, jūs turit žinot, kokie anie yra". - „Mes žinom", - sako. Skuba velniai, baigias adyna, o čia darbo yra. Velniai padirba, o kunigas pašventina. Paskum, puolęs po kojų Panelės Švenčiausios, ėmė šaukti: „Apdenk mane rankšluosčiumi savo nuo tų neprietelių!" Taip Panelė Švenčiausia apskleidusi jį ir visi biesai turėjo grįžti, kaip per nosį gavę, - paliko nieko nepešę. Paskiau tas kunigas laimingai gyveno, nes jau pinigų turėjo lig davaliai. Po kiek laiko paseno ir ant senatvės dideliai nabažnas buvo. Ir kad mirė, nebelindo nė vienas biesas. Ir aš ano budynėj buvau, kelis poterius perkandau už ano dūšią, kad daugiau velniai nebeapnyktų. (K. Dargis. Užr. J. Jurkus 1929.VIII. LTA 284/559.)

412. Kunigas statė didelę bažnyčią. Paeikvojo pinigus, parapija pailso, nebeduoda, o jam didžiausias klapatas. Jis vaikščioja sode ir kalba: „Kad duotų pinigų, ir dūšią parduočiau". Tai ir pasirodė vokietėlis. Privedė ant agrastų krūmą, įdūrė dygliu ir pasirašė krauju. „O kada mane imsi?" - „Kai pirmą mišią naujoj bažnyčioj laikysi. O dabar aš eisiu pinigautų". Atsikėlė rytą - krūvos aukso. Kad ištaisė bažnyčią, kuo brangiausią. Visi jį gerbia. Kartą nuo tolo ir kalba: „Kai jūs taip duodat pinigus, ar neištrūksta kartais jum dūšia?" - „Galėtų ištrūkt, kad žinotų". - „Na, argi dar galėtų?" - „Ko gi ne, - jeigu melstųs atsistojęs ant Marijos abrozdo, mes ir nepaimtumėm". Kunigas ir mislija: „Bus gerai". Pakvietė vyskupą, daugybę kunigų. Zakristijonui paliepė Marijos abrozdą padėt ant gradusų. Bažnyčia net aptamso: langai velnių apsemti, net dangtis braška. Atėjo Marija ir apdengė jį savo apsiaustu, velniai ir nebegali imti. Kai po mišios peržegnojo, velniai ir nuūžė. (N. Jurkštas, 50 m.a., Dvaramiškių vk., Kupiškio v., Pn. Užr. J. Balys 1934.IX.20. LTA 979/68.)

413-414. VELNIAS PADARO BERNĄ (PIEMENĮ) KUNIGU (MT. 3269)

413. Seniai, jau labai seniai, buvo pas ūkinyką pusberniukas. Jis buvo nemokytas, bet labai geras vaikinas, tai jis turėjo ganyti naktimis jaučius, arklius, o iki

pusryčių gaudavo pamiegoti. Nors vasaros laike trumpos naktys, visgi neramu ir nuobodu vienam per naktį kupstyne tokiam, – krūmais apaugusi visa pelkė, – kur jis turėjo ganyt naktį. Tai jis susimislino: iš pernykštės lendrės, kurių buvo nemažai tam kupstyne, pasidarė dūdelę, pritaikė mažą ragutį ant galo lendrutės ir praminė skaityne tą savo muziką. Ir taip per kiauras naktis dūdavo, labiausiai apie pusiaunaktį: kada viskas nutyla, jo gyvuliai priėda, sugula, tuomet ir jį pradeda miegas labiau spausti. Tai tada jau tas pusberniukas pučia savo skaitynukę, pakol žandus pailsta. Vieną naktį jam taip bedūduojant, ateina koks ponelis, su striuku mundieruku be skvernų, iš priešais su aukšta skrybėle, ir prašo nuo pusbernuko dūdelės. „Tu, – sako, – eik į kunigus: kad tau sekasi taip gerai dūduot, tai ir į kunigus netruksi įeiti". Pusbernukas pamislijo, kaip čia būtų, bet paskui atsikvotėjo, bo iš pradžių buvo lyg nusigandęs, užklausė: „Kaip aš galėsiu įeit į kunigus, kad aš nemokytas?" – „Tai nieko, – atsakė ponaitis, – tik duok man šitą dūdelę, tai aš tau pagelbėsiu, ir nei plaukas tau ant galvos nesuskaudės. Rytoj išsimiegojęs pasakyk ūkinykui, kad nuo jo atsitrauksi ir jau nenori daugiau dirbti, nei naktimis ganyti ir dūduoti kupstyne, tik nori eiti į kunigus, tai tave jis atleis su džiaugsmu". Sutiko ant to berniukas, atadavė dūdelę ponaičiui ir mislino, kaip bus kunigu. Parvaręs ant rytojaus gyvulius, pasakė savo užmanymą. Ūkinykas tam nesipriešino, atleido jį apmokėjęs, kiek prigulėjo. Kada nusidavė į mokslainę, pasakė, kad nori mokytis ant kunigo. Priėmė jį ir pradėjo mokyti. Labai jam sekėsi, taip, kaip tas ponaitis kalbėjo, niekados nei šlekto žodžio negirdėjo. Po kelių metų gavo paskutinį pašventinimą, pargrįžo į tą pačią parapiją, kurioj gimė, augo ir naktimis ganydamas kupstyne, pasidaręs skaitynukę, dūdavo. Kada atėjo nedėlios diena, turėjo būti primicija, giedotos mišios. Atsistojo prie didžiojo altoriaus mišių laikyti, atsivertė knygas, tuomi tarpu ponaitis iš po altoriaus iškišo lendrinę dūdelę ir prašo, kad pataisytų: jau, sako, nedūduoja. Jis pasakė: „Atsitrauk, šėtone!" Ponaitis sako: „Pataisyk, tai atsitrauksiu: tu nori giedot, o aš dūduoti noriu". Kada jis dirstelėjo į knygas, nieko nepažįsta. Jam kunigai liepė skaityt, pradėt mišias. Jisai sako: „Kad nemoku". Tada nuėmė nuo jo kunigiškus drabužius, išvedė už bažnyčios, išvedę patiesė, davė šimtą rykščių, aprėdė vėl, pastatė prie altoriaus. Tai ponaitis ir vėl pakišo lendrinę, kad pataisytų. O jis vis nieko nepažįsta. Tai taip iki trijų kartų gavo į sėdynę po šimtą rykščių. Kada atvedė trečią kartą pas altorių, tai ponaitis nusijuokė, sakydamas: „Kytras iš tavęs buvo pusbernis: mislinai, kaip dūdelę be vargo pasidarei, taip ir į kunigus įeisi, – dabar tai būsi kunigu, ba tris šimtus antsyk atsiėmei po viso svieto akių". Tą pasakęs, nusijuokė ir išnyko ponaitis, o kunigas giedojo drebančiu balsu, nes nei pasijudinti negalėjo, visas užpakalis subraižytas rykštėmis. Ir taip ilgus metus gyveno, ir buvo geras kunigas. (Užr. V. Pukas. LMD I 313/2.)

414. Vienas skerdžius mokėjo geras dūdeles sukti ir ant tų dūdelių gražiai grajyti. Sykį jam begrajijant išgirdo velniukas. Klausęs, klausęs ir labai jam patiko. Priėjęs prašo, kad jam duotų vieną dūdelę padūduoti. – „Padaryk mane klebonu, o mūsų kleboną skerdžium, tai duosiu". – „Gerai, padarysiu". Kai matai nuo skerdžiaus kojų nusmuko klumpiai, o kiti drabužiai persimainė ir [pavirto] skerdžius kunigu, o klebonas skerdžium. Tikras kunigas: ir mišias laiko, ir pamokslus sako. Viskas gerai. Skerdžius negal atsidžiaugti: „Velnias dūdavo, dūdavo ant tos dūdelės, kažin kaip ir pagadino". Klebonas tuo sykiu pamokslą sakė. Beatlekiąs velnias prie jo. „Pataisyk man dūdelę!" – „Palauk, kai pabaigsiu pamokslą, tada pataisysiu", – sakė klebonas. – „Ale aš liepiu ir tu turi klausyti!" – suriko velnias. „Eik tu nuo manęs gult!" – „Ar tai tu taip? Kaip skerdžium buvai, taip skerdžium

ir būsi!" Velnias pasakė ir išėjo sau supykęs. Kai matai klebonas ir negali sakyti pamokslo, – nieko nežino. Nėra ką daryti, apsimetė liga. Kas žinos, kas ne, o čerauninkas tai viską žino. Jis pasišaukė kleboną pas save ir klausiąs: „Ar tu nori būt kunigu?" – „Noriu". – „Kaip ateis pas tave velnias, kaipo ligonio lankyti, tai tu jam skelk per žandą ir klausk: 'Iš kur tas balsas – ar iš tavo žando, ar iš mano delno?' Jis nežinos ką sakyti ir turės vėl padaryti tave klebonu". Jam besergant ir beįeinąs velnias. Kaip tik jis įžengė į pakajų, klebonas tik strikt nuo lovos, kadgi skels velniui į žandą, tas net nuo žemės pašoko. „Iš kur toks balsas: ar iš tavo žando, ar iš mano delno?" Velnias nežino ką sakyti, bo ne iš vieno delno, nė iš vieno žando negal būti balsas. – „Na, tai kad tu toks mandras, tai būk vėl, kaip buvęs, kunigu". Ir paliko skerdžius kunigu lig pat smerčiui. (Kaz. Bakšys, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/12.)

415. Buvo toks ubagas, jis vaikščiojo ubagaudamas. Sykį eina jau visas sušilęs, pailsęs ir [kalba] pats į save: „Kaip tiem ponam, kunigam gerai ant svieto gyvent, o aš taip turiu vargt ant svieto". Ale sykį eidamas patinka tokį ponaitį, o tas ponaitis tai buvo velnias. Sako tas ponaitis: „Kad tu taip bėdavoji, tai mažu norėtum kunigu būti?" – „Kurgi nenorėčiau, ale kad aš nieko nemoku". Tuoj tą ubagą nusivedė į miestą, parėdė jį kunigiškai. Ale tas velniukas žinojo, kur nebuvo kunigo. Ale sako: „Kai tu laikysi mišias, atsisuksi į duris, tai vis nusijuok, tai mokėsi viską". Ale jau jis ten [būna] kunigu ilgai. Ale sykį sumislijo, sako: „Jau viską moku ant pomietės, kam čia man vis juoktis". Ale kaip jis tik nenusijuokė, taip jau jis nieko nemoka: stovi stovi jau jis, nieko nemoka. Tie žmonės jį ėmė plakt ir plakt, jau taip jį suplakė, kad jis vos gyvas. Paiškadavojo tam velniukui to senio, atėjo tas velniukas, sako: „Jau jį nemuškit, jau jis mokės". Tas senis jau kaip eina melstis, tai pirma vėl vis nusijuokia. Ir mokėjo vėl, ir kunigavo iki smert. (Šikorckis, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius. LMD I 133/272.)

416–418. VELNIAKUNIGIS (MT. 3270)

416. Buvo toks ponas, ale jis gėrė gėrė, pragėrė savo dvarą ir jau liko ubagas. Eina duonos prašinėdamas. Kaip jam nepratusiam, labai baisiai išrodė. Sako: „Kad nors kas man kokį geresnį gyvenimą duotų". Ale čia jau velnias pas jį. „Na, tai tu mažu nori būt kunigu?" – „Norėčia, ale kad aš nemoku mišių laikyt". – „Tu mokėsi ir tropysi viską, ale kai mišias laikysi, tai turi vis durt į ostiją". – „Na, gerai, aš taip padarysiu". O tas velnias žinojo, kur kunigo reikėjo. Jis jį aprėdė kunigu ir nuvedė tenai, o ten kunigo kaip reikėjo, tai jį ten priėmė, – mislijo, kad geras kunigas. Jis kai išeina ant mišių, vis duria ostiją. Jau jis ten prabuvo kokią pusę metų. Ale sykį įsižiūrėjo tarnas, katras tarnavo prie mišių, kad jis duria ostiją ir kraujas bėga. Toj klebonijoj buvo klebonas ir dar vienas kunigas, labai geras. Sako tas tarnas tam kitam kunigui, kad sako, ans kunigas bado ostiją ir kraujas teka. „Ale, – sako, – mažu neteisybė?" O tas tarnas prisiegodamas patvirtino, kad teisybė. Tas kunigas pasako klebonui, kad taip yra su tuom kunigu. Dabar tas klebonas sako tam kunigui: „Sakė ans kunigas, kad tu čėse mišių badai ostiją". – „Katras taip sako, kad aš badau, tai jis pats save nusidurs". Ale vakare eina jis iš piktumo pas aną kunigą. Ano durys užkabintos. Pabarškina į duris, sako anas: „Kas čia? Aš poteriauju". Ale pasikėlęs atidarė duris ir vėl sėdo poteriaut. Ale šitas velniakunigis išsitraukė peilį ir sako: „Ar atsižadi Dievo, Motinos Švenčiausios? O jei neatsižadi, tai nuduriu". Tas kunigas sako: „Atsižadu". O ans neva tyčia atsižadėjo. Kaip tik atsižadėjo, taip tas velniakunigis jam krūtinę perdūrė peiliu ir pats

išėjo. Ant ryto apsižiūri tas klebonas, kad kunigas perdurtas. O tas velniakunigis sako: „Aš sakiau, kad katras taip sako, kad ostiją badau, tai jis turi būti nudurtas". Nale atėjo atpuskas, jau pareina tam velniakunigiui suma laikyti. Jis įsimetė į ligą. Jau tąsyk jam gerai praėjo. Ale atėjo kitas atpuskas, jau jis panevali turėjo eit ant paskutinių mišių. Kaip tik išėjo ant mišių, taip tik vėtra bažnyčioj pakilo ir išnešė velniakunigį. O tas kunigas, atsižadėjęs iš baimės Dievo ir visų šventųjų, tas nuėjo į peklą. (Ona Paliuliūtė, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius. LMD I 133/287.)

417. Kunigas perkrikštas išėjo rabinišką mokslą. Jis sumislijo persikrikštyti. Tada jis nuėjo į seminariją. Išėjęs seminariją, gavo kunigu. Prabuvo nežinia kiek metų kunigu. Ale sykį jis, laikydamas mišias, vis mislijo apie švenčiausią sakramentą: „Argi gali būti švenčiausiam sakramente tikras kūnas ir kraujas?" Tai jis sumislijo, kad nereikia komunijos priimti į burną, ale pasidėt į knygą. Jis taip ir padarė. O zakrastijonas tarnavo prie mišių ir jis nuvožojo tą visą reikalą. Tai dabarties jis ima ir pilniavoja jaunuką kunigėlį, ką jisai darys. Sulaukė vakaro, nuėjo po perkrikšto kunigėlio langu ir žiūri, ką jisai darys. Perkrikštas pasidėjo ant stalo tą komuniją, paėmė rykščių pundelį ir plaka. Kai jis plakė, tyško kraujai ant stalo. Persigando zakrastijonas, žiūrėdamas per langą. Nubėgo jisai pas prabaščių ir apznaimino tą viską. Ant rytojaus prabaščius užsikėlęs pašaukė pas save tą jaunuką kunigėlį ir jam išpasakojo šituos reikalus. Anas kunigėlis pradėjo gintis ir prisiegaut priešais prabaščių. Prabuvo tą dieną kunigėlis nekantantas ant zakrastijono. Ale, sulaukęs vakaro, jis nuėjo į zakrastiją pas zakrastijoną, kuris buvo drūčiai užmigęs. Išsiėmė iš stalčiaus peilį ir perdūrė tam zakrastijonui krūtinę. Paskui trumpu laiku ans numirė. Kunigėlis paėmė zakrastijono rankas, apkabino už peilio ir palaukė, pakol jos apstingo. Po tam kunigas išėjo ir atsigulė savo kambary. Kai prašvito, reikia zakrastijonui keltis, ale jis nesikelia. Prabaščius nusiuntė furmoną, kad jį prikeltų. Furmonas nuėjęs žiūri, kad zakrastijonas pasipjovęs. Bėga pas prabaščių, viską daneša, ką jis matė. Tada ateina abudu kunigai pažiūrėti. Pažiūrėjęs tas jaunukas kunigėlis taria į prabaščių: „Matai, kaip ant manęs nevidonas išmislijo ir pats sau smertį pasidarė". Po tam zakrastijoną ėmė ir palaidojo į nešventintą vietą. Kada atėjo vakaras, reikia zvanyti ant poterių ir skambina patys varpai. Ale zvanija, zvanija ir neperstoja iki dvyliktai valandai. Taip prabaščius sako: „Jei ir kitą dieną taip zvanys, tai eisiu žiūrėt, kas ten zvanija". Taip sulaukė kitos dienos ir zvanija. Tada prisirinko žmonių iš bažnytkaimio. Ir pasirengė abudu kunigai mišiaunom drapanom, ir ėjo į varpinyčią. Kai nuėjo, nustojo zvanyti varpai ir patiko viesuliniai vėjai. Ir tie vėjai į tą būrį žmonių pūtė, ale nė vienam nieko nepaiškadijo, tik tam kunigėliui perkrikštui tas vėjas galvą nusuko. Tada prabaščius viską suprato, kaip ten buvo pasidarę. Taip jisai išėmė tą negyvą zakrastijoną iš nešventintos vietos, paskui atlaikė už jo dūšią mišias ir jo kūną pakavojo į šventintą vietą. (A. Leonas, 71 m.a., Trakiškių k., Marijampolės v. Užr. E. Ribickaitė. LTA 452/59 ir 63.)

418. Vieną kartą žydas persikrikštijo į katalikus ir išėjo į kunigus. Kai ans išėjo į kunigus, vis tiek ans laikė savo vierą teisingą, o katalikų Dievo nekentė ir netikėjo, kad Švč. sakramente yra Dievas. Ans naktį mylėdavo nueiti į bažnyčią, išsiimti Švč. sakramentą ir išbadyti, paskui vėl įdėti į altorių. Buvo dideli atpuskai ir suvažiavo daug kunigų. Vienas kunigas buvo girdėjęs, kad tas perkrikštas naktį eina į bažnyčią ir bado Švč. sakramentą. Vakare, kai visi sugulė, ans priėjo prie durų, kur gulėjo tas perkrikštas ir veiz, ką ans darys. Naktį, aplink kokią dvyliktą adyną,

atsikėlė tas perkrikštas ir išėjo į bažnyčią. O tas kunigas, kur veizėjo, viską matė. Ir ans turėjo bažnyčios raktus. Ans nubėgo ir pirma atsirakinęs bažnyčią įėjo ir pasislėpė, kad nematytų tas perkrikštas. Tas perkrikštas įėjo, išsiėmė šv. sakramentą, išbadė, išbadė ir vėl padėjo į altorių. Paskui išėjo, uždarė bažnyčią ir eina namo. Tas kunigas, kur buvo pasislėpęs bažnyčioje, atsidarė bažnyčią ir eina paskui tą perkrikštą. Beeinant namo, kažin kaip tas perkrikštas atsisuko ir pamatė užpakaly savęs einant tą kunigą. Bet jam nieko nesakė. Kai parėjo namo, tas kunigas tuojau atsigulė ir užmigo. Tas perkrikštas įėjęs pas tą kunigą klausia: „Ar matei, ką aš dirbau?" Tas kunigas sako: „Mačiau". Tas perkrikštas vėl klausia: „Ar išsižadi savo [Dievo] ir visų šventųjų?" Tas kunigas vėl sako: „Išsižadu". Ans mislijo, kad jei sakys išsižadu, tai jam nieko nedarys. Bet tas perkrikštas sako: „Kad tu išsižadi savo Dievo, tai aš tave užmušiu". Ir, uždėjęs ant galvos padušką, šovė anam į širdį. Paskum išėmęs britvą, perpjovė gerklę ir padėjo tą britvą šalia jo. Paskui vėl išėjo į savo kambarį, kaip nieko nežinąs. Ryto metą kiti kunigai atsikėlę ein veizėti, dėlko tas kunigas nekelia. Įėję veiz, kad tas visas kruvins ir šalia britva padėta. Anie galvoja: kas anam nutiko, kad jis pasipjovė. Kunigai sutarė aną laidoti. Bet vis galvojo, kad reik kaip nors sužinoti, kas aną papjovė. Nutarė įnešt į bažnyčią ir melstis, kad ans pasisakytų. Jie taip padarė. Įnešė aną į bažnyčią, pasiėmė mišiolus ir meldės. Meldės ir tas perkrikštas. Aniems besimeldžiant, tas nužudytasis išlipo iš grabo ir pradėjo pasakoti, kaip buvo. Viską išpasakojęs, pasakė: „Sakau dabar visiems sudiev!" Ir lipa į grabą. „Man Dievas dovanojo, kad aš išsižadėjau ano ir visų šventųjų, – vis tiek aš esu danguje, o tą perkrikštą prarys šaltinis". Taip pasakęs įlipo į grabą ir vėl paliko numiręs. Tuojau vidury bažnyčios atsivėrė šaltinis ir prarijo tą perkrikštą kunigą. Paskui vėl išnyko šaltinis ir paliko sausa, kaip buvę. Kiti kunigai palaidojo tą kunigą. (Žemaitija (Sedos v., Mž.?). Užr. J. Dovydaitis 1932. LTA 462/406.)

419–422. KUNIGU PASIVERTĘS VELNIAS (MT. 3271, BUV. 3330)

419. Kitąsyk vienam daikte jau rengėsi žmonės pamest arielką gėrę. Ale buvo vestuvės kaime, netoli bažnyčios. Klebono vežėjas, kaip netoli vestuvės, eina ir jis pažiūrėti. Išeidamas matė kleboną savo stuboj poteriaujant ir ten jis liko. O kada jis atėjo į tas vestuves, žiūri, kad jo klebonas sėdi už stalo, – pats arielką geria ir kitus gundo gerti. Vienas žmogus jam sako: „Kad jūs taip barėt už arielką, o dabar pats geriat ir kitus verčiat". – „Tu nežiūrėk nieko, tik gerk, kiek nori". Tas vežėjas tuoj nubėgo namo žiūrėt, kas čia stojos su jo klebonu. Kaip paliko aną poteriaujant, taip ir rado poteriaujant. Atėjęs pas jį sako jam taip: „Aš buvau tik ką čia tose vestuvėse ir nuėjęs aš jus radau, sėdint už stalo ir arielką geriant". – „Na, tai palauk, eisim abu pažiūrėt, kas ten per kunigas". O kad atėjo, teisingai rado už stalo sėdint kunigą. Priėjęs klebonas klausia jo: „Kas tu per vienas?" – „Aš toks kaip tu". Klebonas matydamas, kad tai šėtonas kunigo paveiksle, ėmė maldas skaityt, o tas velnias ėmė krutėt už stalo. Ale dar vis sėdėjo, o kad po maldų liejo klebonas ant jo šv. vandeniu, velnias per langą, langą išnešė, o toliau nubėgęs nusijuokė, kad daug žmonių pakusė arielką gerti. (Jur. Aidukevičius, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1904. LMD I 133/44.)

420. Buvo toks laikas, kai kunigai draudė žmonėms degtinę gerti. Viename kaime buvo vestuvės. Vakare atėjo kunigas, tas pats, kuris davė šliūbą. Jis buvo visai nekviestas, bet atėjęs sėdo už stalo ir pradėjo su žmonėmis šnekėti. „Kad aš jums ir ginu gerti, – sako jis, – bet po truputį galite pasilinksminti, tik nepasigerkit".

Žmonės labai nustebo, kad tas pats kunigas, kuris nuvažiavusiems krikštan kūmams uostydavo dvasią, dabar liepia gerti. Vienas ūkininkas nuėjo į kleboniją. Rado kunigą namie ir sako: „Išėjau iš veselijų, palikau tenai kleboną, ateinu čia, taip pat randu. Mes labai nustebom, kad klebonas veselijose liepei mums gerti degtinę". Kunigas davė kreidos, liepė eiti namo ir parašyti ant visų langų kryželius. Netrukus ir jis pats išėjo pasižiūrėti. Anas kunigas sako: „Čia tuoj du kunigai susitiks, reikia man eiti", – ir norėjo išbėgti. Bet ant visų langų ir durų buvo kryželiai, tai jis negalėjo pasprukti. Tada atėjo tikrasis kunigas, ėmė šventinti ir velniui buvo striuka. (Ukmergė, 1924. LTA 42/39.)

421. Aš buvau tokia 8–9 metų mergaitėlė. Leido dukterį už vyro. Prašo į veselę ir kleboną su kamendorium. Kamendorius nemėgo degtinės. Kamendorius išėjęs pamatė, kad žmogus veža degtinės bačką vestuvėms. Tai jis priėjo, išleido ją laukan ir žmogui už degtinę užmokėjo. Pasakė, kad į vestuves atvažiuos kartu su klebonu. Vakare atvyksta vienas klebonas ir pradeda linksmintis. Kiek pabuvęs sako: „Viskas būtų gerai, kad būtų degtinės". Ūkininkas, išgirdęs klebono norą, pasikinko ratus ir tuoj vyksta į miestelį parvežti degtinės. Pamatęs klebonijoje šviesą, užeina pas kamendorių ir prašo, kad atvyktų į vestuves. Sako, klebonas jau atvyko. Kamendorius sako, kad klebonas neišvyko, guli lovoje. Kamendorius dar patikrino ir mato, kad klebonas tikrai guli. Tada kunigai pasakė, kad ten gali būti velnias, pasivertęs [kunigu]. Liepė paimti krapylą, švęsto vandens ir važiuoja su kamendorium. Nuvažiavęs į vestuves, ima krapyti kleboną. Tas klebonas dar juokauja, sako: „Tu plikakakti, neliek verdančio vandens!" Žmonės, tai pamatę, sublūdo: „Kamendorius kleboną krapija!" Tai tas klebonas išlėkė su galu gryčios ir vestuvių parėtkininkas bėga pažiūrėti arklių – randa vežėją ir arklius pakartus. Kamendorius sugrįžęs pasakė klebonui tą naujieną. (Molienė, Nevarėnų m., Tl. Užr. J. Dovydaitis 1932.VIII. LTA 462/431.)

422. Vienoj bažnyčioj buvę dideli atlaidai. Susivažiavo daug žmonių ir kunigų. Bet nebuvo tokio kunigo, kuris tokiai daugybei svieto gerai galėtų pasakyti pamokslą, o klebonas labai rūpinosi. Pačiame sumos laike atvažiavo iš kažin kur nepažįstamas kunigas į kleboniją. Klebonas buvęs ten pat. Jiedu pasisveikino ir ką reik sušnekėjo. Klebonas klausiąs, ar negalės jis pasakyti pamokslą bažnyčioje. Jis sutiko. Tada klebonas sau ramiai nuėjo į bažnyčią. Tas svetys paprašė gaspadinės, kad jam duotų degtinės. Ji padavė butelį, svetys tuoj ištuštinęs prašo daugiau. Ji padavė antrą. Jis, ir tą ištuštinęs, prašo dar. Gaspadinė padavė ir trečią. Jis, ir su tuo apsidirbęs, paliko mėlynai raudonas. Nuėjo bažnyčion į zakristiją, apsitaisė kaip reikia lipti sakyklon ir įlipė. Gaspadinė davė žinią klebonui, kiek tas svetys išgėrė degtinės. Svetys įlipęs sakyklon persižegnojo, paskaitė evangeliją ir tokiais žodžiais ėmė sakyti pamokslą: „Pasigėriau, pasigėriau! O kuo aš pasigėriau? Motinos Švenčiausios ašara pasigėriau!" Daugiau kai ėmė sakyti apie visokius griekus, taip kad už mažiausį grieką pekloj būsi, pražūsi. Visi žmonės nusigandę, sukritę ant žemės verkė, šaukė, rėkė, – mato visi, kad nei vienas nebebus išganytas, – visi prapuolę ir gana. Kunigai tik klausos, klausos ir šnekas: „Ką čia su juo reikia padaryti, jis visus žmones suklaidys?" Suskambino su varpeliu, kad jis perstotų sakyti, o jis vis sako ir sako. Suskambino antrą kartą, vis tiek sako. Tuomet kunigai ėmė jį ir užkeikė: tuomet jis ir negalėjo sakyti, ir niekur negalėjo iš vietos pasitraukti. Tuomet jis pasakė: „Jau buvau pusę bažnyčios žmonių patraukęs į pragarą, o kad dar būčiau pusę valandos sakęs, tai būčiau visus sau laimėjęs". (Mano motina, Reibenių k., Žagarės v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1914. LMD I 483/12.)

423-424. ĮVAIRŪS KUNIGŲ NUOTYKIAI SU VELNIAIS (MT. 3275)

423. Vienas kunigas, - kokia buvo pričinia, tai nežinau, - buvo pardavęs velniui dūšią savo. Laike mišių velnias pasiversdavo į vorą, nusileisdavo nuo lubų ir pakardavo ant voratinklio kunigą. Palaikęs kiek ir vėl paleisdavo. Vieną kartą, kai laike mišių nusileido voras nuo lubų, žmonės pamatę pagavo tą vorą ir įdėję į kieliką užvožė su patena. Velnias tenai kaukė ir prašė, kad išleistų, žadėjo nebkibinti kunigo, bet žmonės pakasė po bažnyčia. Kai kunigas mirė, velnią paleido iš kieliko. Velnias lėkdamas iš kieliko tarė: „Jo laimė, mano nelaimė", nes kunigas jau buvo nuėjęs į dangų. (Liutkūnų k., Rozalimo v., Pn. Užr. Ig. Augustinas 1903.V.10. LMD I 301/26.)

424. Gyveno klierikas. Jis mokės kunigu. Buvo labai išblyškęs. Jo tėvai klausė, kodėl jis taip išblyškęs. Jisai sakė, kad jį mokina dieną ir naktį, ir nėra ramybės. Mokytojas išgirdęs pradėjo jį barti, sako: „Kas tave naktį mokina, melagiau!" Jis nusivilko ir parodė dešinįjį petį, kuris buvo botagais suraižytas. Mokytojas liepė atvesti tą mokytoją, kuris jį naktį mokino. Klierikas atvedė tą mokytoją, kuris jį naktį mokina. Jie abu buvo labai panašūs, abu kaip vienas. Kuris dieną moko, klausia tą [mokytoją], kuris naktį moko: „Ką tu mokai?" Jis atsakė: „Ką tu, [tą] ir aš". - „Kas tu esi?" - „Kas tu, [tas] ir aš". - „Einame į bažnyčią". - „Einame". Abu nuėjo į bažnyčią. „Pakelk kieliką!" Jis kėlė, kėlė ir nė iš vietos nepajudino. „Verčiau aš visą žemę pakelsiu, negu tavo šitą! Išleisk mane iš čia, aš jau nebeateisiu mokyti. Aš esu pritraukęs jau du pulku žmonių, o kai jis išmoks, mano [pulkus] atims, tai dėlto aš jį norėjau nukamuoti". Išleido jį iš bažnyčios. Nuo to laiko naktį jo nebemokino. Tai buvo nešvari vėlė-velnias. (E. Guobužienė, 69 m.a., Ažugirių k., Leliūnų v., Ut. Užr. J. Guobužas LTA 430/7.)

425-472. VELNIAI IR MUZIKANTAI (MT. 3276-3280)

425-438. MUZIKANTAS VELNIŲ PUOTOJ (MT. 3276)

425. Buvo tai labai gilioje senovėje, kada velniai, persivertę į žmogų, eidavo į vestuves ir gūžines. Ten jie dirbdavo žmonėms visokias baikas, o ypač jaunoms merginoms ir vyrukams. Eina sykį sau vienas jaunas vyrukas, vardu Jonas, pasiėmęs smuiką į gūžinę, kur mislino smagiai pasilinksminti. Beeidamas jis sutiko vieną ponaitį, kursai paprašė Jono, kad užeitų į dvarą, netoli nuo čia, ir paskambintų ant smuiko, nes ponaičiai biškį nori pašokti ir pasilinksminti, už ką jam duos rublį. Jonas sutiko. Įėjęs į dvarą, rado labai dikčiai jau prisirinkusių svečių. Tuojau jį pasodino aukštai ant kėdės, davė valgyti, gerti, ko tik norėjo, bet tik turėjo tuojau skambinti. Ponaičiai pradėjo ūžti, šokti, linksmintis, kaip įmanydami, ir taip tęsėsi lyg gaidžių. Jonas beskambindamas užtėmijo tą: kaip tik patrina svečias sau kairiąją akį, tuojau jo nematyti. Artinantis rytui žiūri Jonas, kad jau vienas ponaitis liko. Atėjo pas mūsų griežiką jisai ir tarė: „Na, Jonai, ačiū, kad gerai skambinai, te tau rublį už tai". Ir patrynęs kairiąją akį tuoj dingo. Dartės mano sau Jonas: „Gerai, patrinsiu aš akį, kas gi būtų?" Išėjęs jis per duris, ėmė ir patrynė: nugi štai, ir pasijautė vandenyje iki kaklui. Ėmė šaukt nesavo balsu: „Vyrai, gelbėkite, kas į Dievą įtiki, pražūsiu!" Tuo tarpu netoli ganė arklius naktigoniai, atbėgo ir išgelbėjo muzikantą.

Sykį Jonas nuvažiavo į Gudelius ant atlaido. Pasibaigus jau bažnyčioje viskam, nuėjo jis į smuklę. Kas jam pasidarė, kad ir netyčia dirstelėj į lubas. Nugi

mato tą patį ponaitį, kuris prašė ant smuiko skambinti, sėdintį ant balkio ir supant kojomis. Jonas tyli, nieko nesako, mislina sau: „Ką jis darys?" Ugi tik strikt nuo balkio ponaitis, pribėgo prie vieno stalo, prie kito ir ėmė gundyti žmones gerti, lošti iš kazirių. Greit paėmęs vieną, trečią kazirių iš rankų ir sumaišė lošikams taip, kad jie pradėjo peštis. Kitą sykį nuvažiuoja muzikantas į Starapolę [Marijampolę] su kokiais tai reikalais ir užeina į smuklę. Nugi žiūro, kad vėl tas pats ponaitis gundo žmones peštis. Jonas mislina: „Palauk gi tu, dar tau nieko nesakysiu". Atlikęs reikalus, vyruks pakelėje sustojo Igliškėliuose, užeigos name. Ir vėl jis randa tą patį gundiką. Jau dartės Joną paėmė piktumas, neiškentė ir tarė: „Nugi, ponaiti, ką gi tu darai? Gudeliuose, Starapolėj sugundei žmones ir dartės čionais". - „Argi tu matai mane?" - „Matau". - „Katrąja gi akia?" - „Kairiąja". Kaip tik Jonas ištarė: „Kairiąja", ėmė ir išdūrė akį ponaitis pirštu. Dartės žinai, iš kur vienakiai. (Kazys Žilinskis, Iglauka, Mr. Užr. Leonas Vaiciekauskas. LMD I 179/1.)

426. Senovėj, kaip da velniai matomai valkiojosi ant svieto, teko vienam muzikantui eit pritemus namo. O buvo tamsi naktis. Jis beeidams suklydo ir nežino, kur jau jam eiti. Suklydęs ne per toli paėjo, sutiko karietą su ponu kokiu ten važiuojant. Sako tas ponas: „Nuo čia netoli yra mano dvaras, pas mane šį vakarą bus didelis balius, o neturiu muzikanto. Ar tu negalėtum šį vakarą mum pagrajyt?" Sako muzikantas: „Dėlko ne, - tai mano darbas ir pelnas". Sako ponas: „Tai sėsk į karietą, važiuosim". Kaip jis įsėdo, jam pasirodė, kad visai netoli, tuoj privažiavo dvarą. Kai tik atvažiavo, dar jokių svečių nebuvo. Ale kaip bematant privažiavo daugybė karietų su visokiais ponais, poniom ir panaitėm. Ir tuoj prasidėjo šokiai. Už kiekvieną šokį vis jam gerai mokėjo sidabriniais rubliais. Ale jis patėmijo, kaip šokantieji šokdami iš tokio bliūdelio patepa sau akis. Jis mislia: „Kam ir kuom jie ten tepa akis?" Jis prisitaikęs ir pasitepė sau vieną akį. Kaip tik patepė, tuoj ta akia pamatė, kad jis ne dvare grajija, ale baloj, velnių gūžinėj, - sako, sėdi ant kupsto vietoj krėslo. Taip jį baimė paėmė, kad jis negalėjo su tąja akia žiūrėt. Sako, iki gaidžių, po tam visi prapuolė, o jis liko sėdėt iki prašvito toj akloj baloj. Kada prašvito, pasižiūrėjo į kišenius, rado kišeniuos baltų beržo žievių. Ir tokioj baloj sėdėjo, kad dieną ledva jis iš jos išprapino. Taip toli velnias jį nuvežė, kad jis tris dienas keliavo, kol parkeliavo namo.

Kitąsyk muzikantai buvo didžiausi girtuokliai, taigi ir šitas, kaip tik parėjo, tai tuoj į karčemą pasiskųst savo bėdas. Atėjo netoli karčemos, išgirdo karčemoj didį riksmą. Įėjęs į karčemą rado kelis vyrus pešantis. Jis tarp jų pamatė, kad velnias stovi, vienam kuždą į ausį, kitam mina ant kojos, ir taip mušasi kruvini, kad net čerpės skamba. Matydamas muzikantas, kad tas velnias tokias baikas dirba, tai jis, pasiėmęs lazdą, kai rėžė velniui per galvą, kad tas dvilinkas išsivertė iš karčemos. Kaip tik to velnio nebuvo, tada tie žmonės tuoj į zgadą suėjo. Kada toliau atėjo tas velnias pas muzikantą ir klausia jo: „Katraj tu akia matai mane?" Sako: „Šitai dešine". Kaip tik taip ištarė, velnias jam išdūręs tą akį pats prapuolė. Ir muzikantas nuo tosyk jau daugiau velnių nematė. (V. Savulis, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1906. LMD I 133/57.)

427. Labai senai gyveno vienas žmogus, kuris gerai mokėjo griežti smuiku. Jis su smuiku eidavo po žmones ir taip pragyvendavo. Tas smuikininkas visiškai neidavo į bažnyčią. Mišių laike jis nueidavo pas savo draugus arba tie pas jį susirinkdavo, ir taip visi linksmindavosi. Kiti žmonės jį bardavo, bet jis visai jų neklausydavo. Vieną šventadienį muzikantas pasiėmė smuiką ir išėjo į lauką. Jis norėjo tenai visą dieną praleisti. Eidamas galvojo, kad jis dar geriau gyvena už

tuos, kurie į bažnyčią eina. Taip begalvodamas atsisėdo ir ėmė griežti. Tuo tarpu išlindo iš krūmų ponaitis ir priėjo prie jo. Tas ponaitis prismeklindamas tarė: „Pas mus yra vestuvės, todėl ateik tu griežti". Muzikantas nenorėjo, bet galų gale sutiko ir nuėjo paskui tą poną. Jiedu priėjo labai gražius rūmus ir įėjo į juos. Tenai pamatė daugybę ponų ir panelių, kurie rengėsi šokti. Muzikantas ėmė griežti ir pastebėjo, kad ponai ir panelės pamirko pirštą kubile ir patrina akį. Jis prisiartino prie kubilo ir nematomai pamirkęs [pirštą] patrynė akį. Kai tik patrynė, tuoj pamatė, kad tai yra ne rūmai, bet didelis raistas, kuriame velniai ir jų bobos šoka. Jis labai nusigando, bet tol griežė, kol nustojo šokti. Po šokių parėjo namo ir kitą sekmadienį nuėjo į bažnyčią, nes bijojo velnių. Bažnyčioje pamatė du velniu, berašančius nuodėmes. Velniai pritrūko odos ir ėmė tempti. Vienas velnias neišturėjo ir susidavė į sieną. Muzikantas truputį susijuokė ir velnias jį užrašė. Kai žmonės pradėjo iš bažnyčios eiti, muzikantas atsistojo prie durų ir tarė einančiam velniui: „Kam mane užrašei?" Velnias truputį pagalvojo ir paklausė: „Kuria akimi matai?" Muzikantas, nieko blogo nenujausdamas, pasisakė, kad kairiąja. Velnias dūrė pirštu į kairiąją akį ir visiškai išdūrė. Muzikantas parėjo aklas namo. (J. Mitalas, 60 m.a., Juškėnų k., Utenos v., Užr. P. Tarulis. LTA 450/112.)

428. Vieną kartą buvo toks berniokas. Jis slūžijo pas vieną gaspadorių. Gale metų jis, paėmęs algą, nusipirko muziką. Jis išmoko grajyt ir ėjo per svietą grajydamas. Vieną kartą jį paprašė eit ant veselijų pagrajyt. Jis, pasiėmęs savo muziką, išėjo vakare čiruodamas. Ale jis, beidamas per mišką, paklydo ir nebežino, kur ir eit. Sustoja ir stovi. Tik žiūri, kad ateina kažkoks ponaitis. Jis priėjęs sako: „Eik tu pas mane šįvakar pagrajyt!" Tas ir sutiko eit tam ponaičiui grajyt. Tas jį nusivedė į tokią gryčią, pasodino ir liepė grajyt. Tas pradėjo grajyt, o tie žmonės šokt. Ir jis pamatė, kad tie šokėjai vis pasidažo pirštą į lempą ir pasitepa akis. Ir jis, eidamas pro šalį, padažė smičio galą ir pasitepė akį. Ir ką jis pamatė: kad visiem šokėjam kyšo tokios uodegėlės. Jam tuojau pasidarė baisu, - suprato, kad čia velniai yra ir sako: „Man laiks namo eit". Tie šokėjai sako: „Gali eiti". Tas, pasiėmęs kepurę, jau eina. Vienas sako: „Palauk, mes tau užmokėsim už grajijimą". Tas sako: „Gerai". Ir tie velniai davė jam pinigų, ir pridėjo jam visokių pyragų. Tas apsidžiaugė ir išėjo. Parėjęs namo jis atsiminė, kad jis gavęs daug pinigų. Gi žiūr, kad jam prikišta pilna kišenė sausų lapų, paskui žiūri tuos pyragus - gi vietoj pyragų buvo pridėta arklio pusnagių.

Paskum po kiek laiko jis nuėjo ant arklių turgaus. Ogi žiūri, kad tas pats ponaitis vaikšto. Tas priėjęs sako: „O tu, velniau, kam tu mane apgavai? Vietoj pinigų tu man davei sausų lapų, o vietoj pyragų davei tu man arklio pusnagių". Tas velnias sako: „Su katra tu akim matai?" O tas kaip durnius sako: „Ogi su dešiniąja!" Tas velnias tuojau šmakšt su pirštu ir išdūrė tam akį. Tai jeigu nuvažiuosi į arklių turgų, tai jį ten pamatysi. (Krinčino v., Br. Užr. J. Masilionis. LTA 552/1147.)

429. Buvo griežikas, užsiimdavo griežimu. Kas jo paprašo, tai jis visuomet ten eidavo pagriežt, - kiek kas jam primoka, o kas ir neprimoka, kaimynams už dyką pagrieždavo. Vieną vakarą atėjo žmogus, pradėjo prašyt, kad ateitų pagriežt. Tas muzikantas sako: „Gerai, kodėl ne, galiu nueiti pagriežti. O toli?" - „Ne, - sako, - netoli, čia pat". Ir eina abudu naktį. Eina, eina per miškus, eina, žiūri - stov gražus namas, per langus ugnis šviečia, žmonių pilna. Įėjo vidun, sveikina. Visi: „Ponas griežikas, ponas griežikas!" - taip mandagiai. Visi apsieina kaip vestuvėse kokiose, taip gražiai apsirėdę, tokie mandagūs žmonės. Tuojau jį visi už stalo pasodino,

gert valgyt – ko tik širdis trokšta: visokių saldumų, visokių gėrimų. Pavalgė, išgėrė, pradėjo griežti. Žmonės pradėjo šokti. Visi pašokę vėl pradėjo gerti. Visi už stalo kiek pagėrę, vėl pradėjo šokti. Paskui žiūri tas griežikas, stovi ant stalo koks puodukas ir kiekvienas prieina, pirštą įkiša, akis tepa. Tas griežikas žiūri žiūri, priėjo ir jis pirštą įkišo. Žiūri, kad velniai šokinėja per kelmus baloje ir jis pats sėdi ant kelmo ir griežia. O aplink jį velniai šokinėja. O jis grieždavo ant smuiko. Velnias atsisėdęs ir rūko ilgą pypkę pasiėmęs. Velniai su uodegom, su ragais, šokinėja. O jis pirmiau ir nematė, kolei akių nepatepė, o kai akis patepė, tai tuomet pamatė visus velnius. Jau vienuolikta valanda, velniai jau ruošiasi eiti namo. Tuojau griežikas maršą pradėjo griežti. Velniam čia jau ir labai patiko maršas, tai velniai visi sudaro kiek pinigų, labai daug, kad ir griežikui jis labai patiko, toks vakarėlis. Jo paprašė ir kitam kartui, kad jis ateitų. Jis prižadėjo ateiti. „Tik, – sako, – duokite man žinią, kada reiks, aš visuomet ateisiu. Visur einu: kas tik manęs paprašo, tai ten ir einu". Atsisveikino velniai su griežiku. Griežikas namo, velniai vėl kas kur per balas nudūmė. Bijojo dvyliktos valandos, – kai dvylikta valanda užeis, tai tuomet reiks pasirodyti žmogui, esant velniais. Tai bijojo daugiau būti, tik ligi vienuoliktos valandos buvo. O tas griežikas atėjo namo su pinigais ir džiaugės. „O, – sako, – man šiandien vakarėlis buvo: pavalgiau, gerai išgėriau ir dar sumokėjo keletą šimtų". Namiškiai klausia: „Tai kur toli buvai, pasakyk?" O jis nieko nesako, tik: „Leiskit mane greičiau, miego noriu!" O jam ne miegas rūpi, o jam rūpi pinigus skaityti: ar daug pinigų turi, kas jam daryti. Porą tūkstančių, porą jam pripylė. O prieš karą tiek pinigų labai brangiai kainavo. Tokią sumą dykai gauti per keletą adynų!

Vėl ateina velnias jo prašyti. O jis jau turėjo draugą griežiką. Pasakė savo draugui griežikui, kad man taip ir taip buvo, ir dabar pasiruošę eisim abudu. „Geriau velniam patiks, tai daugiau sumokės mums, tai daugiau turėsim". Ir nuėjo abudu. Atėjo velnias, pasiėmė su savim ir nuvedė per miškus, per balas. Prieina arčiau prie tos vietos, toks pat namas stovi, kur ir pirmiau buvo. Įeina vidun, žmonių pilna gražiausių. Kai tik įėjo vidun, tai visi velniai sako: „Jau ponas atėjot". Griežikas sako: „Jau atėjom, dar dvieja, su savo draugu. Dabar dviejuos griešim, gražiau bus šokti". Tuojau velniai juos už stalo. Davė gerti, valgyti. Griežikai pavalgė, išgėrė ir pradėjo griežti dviejuos. O velniai šokinėjo baloj per kelmus ir taip pat akis tepė iš puoduko, kaip ir pirmiau tepdavo pirmą kartą. Vakarėly ir griežikai patepė akis, ir mato, kaip velniai šokinėja. Griežikai griežia, o velnelis priėjo arčiau prie griežikų ir klausos, ilgą pypkę rūkydamas. O griežikai, ant smuikų griežtdami, jam sudavė per pypkę. Velnias prišokęs arčiau ir sako: „Ar matai mane?" Griežikas sako: „Matau". – „Kodėl mane matai, kaip tu gali mane matyti?" – „O taip: paėmiau ir pasitepiau akis iš jūsų puoduko, ir dabar matau viską kaip jūs, velniai, šokat per kelmus". Velnias kaip šoko su nagom griežikui už akių ir išlupė griežikui akis, ir visi velniai pražuvo. Liko sėdėdami baloj ant kelmų, vienas be akių, o kitas su akim. (B. Čeplenis, 43 m.a., Bukiškių k., Smalvų v., Zr. Užr. V. Čeplis 1933. LTA 539/29.)

430. Senų senovėje, kada žmonės labai tikėjo į burtus, buvo toks pasakojimas. Visų Šventųjų naktį ėjo vienas bernaitis vakaruoti. Jis mokėjo griežti ant smuiko, tai jis su savimi nešėsi smuiką ir griežė. Beeidamas sutiko labai gražų ponaitį. Ir jis nešėsi smuiką. Juodu abudu susipažino, pasisveikino ir susitarė eiti vienon vieton vakaruoti. Ėjo, ėjo ir priėjo gražų dvarą. Įėjo į dvarą, pasižiūrėjo pro langą, pamatė viduje daug daug merginų ir vaikinų. Visi šoko, griežė, šūkavo, kaip kas išmanydami. Nieko nelaukdami, juodu įėjo į vidų. Tuojau juos sutiko namų savininkė,

nuvilko juos ir pasodino. Tuoj pradėjo griežti muzika. Pradėjo šokti. Ir jie išsirinko sau merginas, pradėjo šokti. Pašokus to dvaro ponas iškėlė jiems puikią vakarienę. Tuojau susėdo į užstalę. Visi pradėjo gerti, valgyti, kas kiek norėjo. Ir tie abudu pradėjo uliavoti. Ir tas, kuris sutiko antrą ponaitį, taip nusigėrė, kad net užmigo ir nieko nematė, kas dėjosi toliau. Po kiek laiko nubudo tas kavalieraitis. Ogi žiūri, kad dideliame raiste ir vidury raisto įkeltas į medį. Tada jis suprato, kad čia būta velnio. Sugrįžęs namo ir nutarė daugiau Visų Šventųjų naktį neiti vakaruoti, nes tą naktį visus velnias nešioja. (I. Lukoševičiūtė, 65 m.a., Obelių k., Ukmergės v. Užr. K. Petrikas 1931.XI.9. LTA 294/1.)

431. Vieną kartą ėjo žmogus į kokią tai veselę. Jam beeinant, atsirado toks gražus, labai gražus dvaras. Iš to dvaro išbėgo gražus ponaitis ir paprašė į vidų. Mat, tas žmogus buvo muzikantas. Sako: „Tuojau parvažiuos pana ir tamsta pagrajysi". Tas žmogus įėjo ir laukia, kada parvažiuos pana. Išgirdo - žemė dunda ir parvažiavo pana. Jis ir pradėjo grajyt. Grajijo, kolei tik ponybė išsiskirstė. Tuojau ponaitis davė jam magaryčių. Tas žmogus padėkavojo ir ein sau į veselę. Nuėjo, pastebėjo žegnonę ir įkišo pirštus persižegnoti. Bet jam vienas lašas įkrito į dešiniąją akį. Mato, kad ir čia tas pats velnias yra: rankas išplėtęs stumdo žmones. Žmogus prasijuokė, velnias pribėgo ir klausia: „Katra akimi matai mane?" - „Dešine", - atsakė žmogus. Ėmė velnias ir išdūrė tą akį. (Vaicekauskas, 54 m.a., Svirkončių k., Viekšnių v., Mž. Užr. J. Vaičekauskas 1929.XI.20. LTA 65/24).

432. Vienas vyrukas ėjo pro Palias (pelkės Miroslavo-Simno valsčiuje, prie Dusios ežero) į Parėčėnus iš vakaruškų. Jis gerai mokėjo grajyt armonika, tai ir nešės armoniką. Eidamas sutiko kokį nepažįstamą vyrą. Tas vyras jį prašė, kad jis pagrajytų. Girdi, mes čia susirinkom, norim pašokti, ale neturim muzikos, mes tau užmokėsim, tik tu biškį pagrajyk. Vyrukas, nieko nemislydamas, nuėjo su tuo vyruku į vakaruškas. Ale jam buvo labai navatna, kad tose vakaruškose nerado nei vieno pažįstamo žmogaus. Visi vyrai jam sudėjo po rublį, ir jis grajino iki dvyliktai. O po dvyliktai apsižiūrėjo, kad nėra jokio jaunimo, o jis pats sėdįs baloj ant kupsto. Įkišo ranką kišenėn, kur sudėjo pinigus, - kad ten ne pinigai, ale ablevinos [=skiedros]. Led paskui tas muzikantas iš tos balos išsikrapštė. (Rauličkienė, 59 m.a., Cigoniškių k., Miroslavo v., Al. Užr. A. Andrulionis 1934. LTA 481/48.)

433. Vienas berniukas labai mėgo grajyti. Kartą popiet išėjo į laukus pasivaikščioti. Pamiškėje sutiko ponaitį. Tas ponaitis sako: „Ateik pas mane šiandien į vestuves, pagrajisi". Berniukas sako: „Jei gerai užmokėsi, ateisiu". Suderėjo. Ponaitis nusivedė tą berniuką į savo namus. Vedėsi vedėsi per tokį mišką, galop priėjo dvarą. Dvare jau rado susirinkus daug žmonių. Berniukas pradėjo grajyt. Grajija grajija ligi dvyliktos valandos. Kai atėjo dvylikė, žmonės pradėjo skirstytis. Eidami lauk, pamirkydavo pirštus prie durų prikalton tabokierkon ir pasitrindavo akis. Visi išėjo, paliko tik tas berniukas. Jis dar ilgai buvo, bet paskum sako: „Reikia ir man eit namo". Išeidamas taip pat pasimirkė pirštą ir pasitrynė akis. Kai tik patrynė, tuoj prapuolė tas dvaras, pasidarė dvaro vieton lieknas, o vidury liekno augo pušis. Ant tos pušies pasikoręs žmogus. Pinigai, kur davė tas ponaitis, buvo medžių šaknys. Vos išbrido iš liekno ir parėjo namo. Sulaukęs sekmadienio, padarė vakaruškas. Į tas vakaruškas suprašė visą savo sodžių. Atėjo ir tas ponaitis, kuris prašė jį vestuvėse grajyti. Atėjęs atsisėdo prie berniuko. Paskum šoka ir šoka. Ir vėl priėjo prie berniuko. Berniukas klausia: „Kaip tu čia atsiradai?" Ponaitis sako: „Iš kur tu mane pažįsti?" - „Ogi mane kvietei į savo vestuves. Kai ėjau namo,

kaip ir visi kiti, ir aš, pasimirkęs pirštą, pasitryniau akis, užtat ir pažįstu tave". Ponaitis pavirto piktąja dvasia ir išplėšė berniukui akis. (S. Petkevičienė, Pumpėnų m., Pn. Užr. J. Mackevičiūtė 1934. LTA 42/17.)

434. Vienas muzikantas vėlai naktį grįžo per Sakalo kalną (Žemaičių Kalvarijos apyl.) iš vestuvių. Naktis buvo tamsi. Per pat kalno viršūnę eidamas susitiko ponaitį, kuris paprašė jį eiti su juo į namus pagriežti. Muzikantas nenorėjo eiti, nes buvo palikęs savo muziką ir sako: „Eičiau, bet kad neturiu muzikos, su kuo griešiu?" Ponaitis jam atsakė: „O, mes tau duosime stebuklingą muziką, tik eikime, o už griežimą karališkai užmokėsime". Gerai, muzikantas ir eina su ponaičiu. Ponaitis įsivedė jį į didelius palocius, kurie buvo pilni gražių ponaičių. Visi valgė ir gėrė. Pasodino ir muzikantą prie stalo pasistiprinti. Pyragas tikrai gardus. Gabalą pyrago įsikišo į kišenę parsinešti žmonai. Davė muzikantui ir išgerti. Čerkutės tokios gražios. Niekam nematant, muzikantas vieną įsidėjo sau į kišenę. Pavalgius ir pagėrus, vienas ponaitis atnešė jam muziką ir padavė. O muzika kokia graži: tokios muzikos ir smičiaus muzikantas dar savo amžiuje net nebuvo matęs. Jis pradėjo griežti, o ponaičiai pradėjo šokti. Jis griežė pora valandų ar dar ilgiau. Kai ponaičiai nustojo šokę, priėjo prie muzikanto tas ponaitis, kuris jį atsivedė, ir sako: „Labai gražiai tamsta mums pagriežei. Už tokį gerą griežimą aš tau atiduosiu šią muziką, o pinigams įpilti duok kepurę". Muzikantas padavė ponaičiui kepurę. Tas pripylė kepurę iš pečiaus pilną anglių, padavė ją muzikantui ir išvedė laukan. Lauke muzikantas pamanė, kad jam dėl juoko pripylė anglių kepurę, iškratė jas iš kepurės, džiaugdamasis tuo, kad gražią muziką gavo. Norėjo eiti namo, bet buvo taip tamsu, kad nieko nebuvo galima matyti. Tad bijodamas paklysti, muzikantas atsisėdo ant žemės palaukti kol prašvis. Kadangi buvo nuvargęs, greit užmigo ir pabudo tik jau gerai išaušus. Žiūri, kad vietoje muzikos beturįs po pažasčia arklio kaukuolę, o vietoje smičiaus - arkliablauzdį. Griebia į kišenę, kur buvo pyrago įsidėjęs, ištraukia sudžiūvusį karvės mėšlą; griebia į antrą kišenę, kur buvo įsikišęs gražią čerkutę, ištraukia pasmirdusią arklio pusnagę. Parėjęs į namus ir nusiėmęs kepurę trenkėj žemę. Išgirdo, kad kažin kas suskambėjo. Prišokęs žiūri, kad iš kepurės du pinigai išriedėjo: mat, už suplyšusio kepurės pamušalo buvo užkritusios dvi anglys. Muzikantas, manydamas, kad daugiau ras pinigų toje vietoje, kur papylė anglis, greit nubėgo ant Sakalo kalno, bet kiek neieškojo, nei grašio neberado. (L. Budrys, 75 m.a., Kalvarija, Tl. Užr. A. Brazdeikis 1938.XII.22. LTA 1167/8.)

435. Iš Debikonių kaimo, Vadoklių parapijos, Pečiliūnas Jonas (pasakotojo dėdė, dar tebegyvenąs) prieš kokį 10 metų turėjo reikalą su velniu. Ėjo jis iš vakarušku. Buvo kiek įgėręs. Vedėsi du geru savo šuniu. Na, ir ką gi, žiūri, kad skraido ugnelė, o šunes laksto apie ją. Jis ėmė lėkt - ir ugnis lekia paskui. Jis sustoja, ir ugnis taip pat. Na, tai jis įlėkė į mišką ir įlipo į eglės pačią viršūnę. Gi žiūri - kambariai, stalai viskuo apkrauti - balius. Jis turėjo armoniką. Ėmė grajyt - kad pasikėlė vakaruškos! Jau po dvylikės šokėjai pamažėle prasiskyrė. Žiūri jis, kad nėra nei kambarių, nei nieko. Jis sėdi eglės viršūnėj. Išlipo ir parėjo namo. (Tumšys, 24 m.a., Garuckų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1937.I.23. LTA 1729/98.)

436. Šitoks buvo atsitikimas muzikanto, pareinant iš veselijų. Pareinam iš veselijų ir persiskaidėm mes: kiti nuėjo kitu keliu, o muzikantui reikėjo pereit pėsčiam per Kuolelių ganyklas ant Notėnų. Buvo subrėškus, aptemus. Einant priėjau trobelę, veiziu - šviesa. Priėjau: „Kas čia do šviesa, kad čia nebuvo nei būt trobelės,

ale nebeatsipažįstu nė pats savęs?" Klausau – grajija. Na, reikia įeit man pasižiūrėt, kas čia gyvena, kas čia grajija. Begrajijant, bešokant, anie mane visi pažįsta, aš anų nieko nepažinau. Moteriškų, rodos, nieko nebuvo matyti, vyrai vieni. Anie rokuoja: „Kadai mes tavęs laukiam, o tu nepareini mums grajyt, seniai pabaigėt veselijas". Užstatė grajyt tą muzikantą, tuojau padėjo karafinką šnapsio atsigerti, stiklą padėjo, užkandos varškės padėjo. „Na, gerai ir grajijam". Pinigais moka rublinėm, jau ne smulkiais pinigais, rublinėm. Na, muzikantas mano: „Kad mes visi tiek nesugrajijom, kiek šįvakar aš vienas sugrajisiu". Na, gerai. Grajijau, grajijau, ir tos šnapsės gėriau šmotą, rodos, ne ką girtesnis, kaip kad buvau veselijoj: rodos, kaip toks pat, taip toks pat. Na, išskydo tie šokėjai ir rengiuos eiti namo: na, jug jau aš negaliu sakyt, kad nakvosiu, reik man eit. Tas senis: „Ką čia beeisi, pernakvosi, gali kas nor pabaidyt beeinant". – „Na, gerai". – „Išsiauk avalynes, susidžiaustyk ant pečiaus". Aš nusimoviau batus muzikanto, pakol aš tuos autus susidžioviau ant pečiaus, ir išnešąs iš alkieriaus du skrandžiu. „Supjaustyk skrandžius, virsim plikynių vakarienei". Supjausčiau tuos blėkus, na gerai. Ale tas žmogus, toks senelis, ale bet toks mitras, taip, kaip ant elektros. Nė dešimt minučių netruko, kaip ir išvirė tų plikynių. Sriūbčioja tas muzikantas tuos plikynius: vietom nevirę, kitą čielą suryja, kitą suželioja, tos supės biškį sriūbčioja. Na, gerai. Ans atgulė lovelėj, o muzikantas atgulė pas pečių. Numiegojo valandą. Atsibunda vyras, plaukus padulkina, – pas tą kūlį, kur yra kūlis 2 metrų aukštumo ir 4 metrų ilgumo. Nusitraukiau tuos autus nuo pečiaus, apsivyturiavau kojas, mausiu tuos batus, veiziu – lyg užsuko kas to bato aulą, o tų aulų nebesą – supjaustyti į blėkus, kits suželiotas, kits ne. Apsiaviau tas kojas. Parėjo tas muzikantas pas savo pusbrolį į Notėnus. „Vakar ne tokiais batais buvai". Na, sakau: „Prie velnio nakvojau, viriau plikynius su velniu". – „O kito nieko neturėjai?" – „Ne, – sakau, – kito nieko, kaip tik batus supjausčiau ir išviriau plikynius". Tai toks atsitikimas buvo tada. (Pasakotojas sakėsi, kad su juo pačiu taip buvę atsitikę, todėl pasakodamas maišo pirmą ir trečią asmenį.) (K. Brazdeikis, 62 m.a., Pučkorių k., Sedos v., Mž. 1939.VIII.1. LTA pl. 1111/1.)

437 (+ Mt. 3302). Muzikantas, skripkelę po pažasčia pasimygęs, eina kuokinėn. Susitiko ponaitį, tas klausia: „Kur tu eini?" – „Einu kuokinėn. Jaunimas susirinko, prašė padūduoti". – „O ar negalėtum tu pas mus ateiti? Pas mus didesnis balius, daug svečių privažiavo, reikia muzikanto". – „Ne, negaliu: matai, aš jau ten seniai užprašytas". – „Tai baikis, einam pas mus, mes tau gerai užmokėsim". Ir nusivedė muzikantą. Priėjo didžiausią dvarą, pilna žmonių, jaunimo. Pradėjo anas grot, jaunimas šoka. Atsiranda ir kitas muzikantas su skripkele, ir davai jį kusint mainyt. Žodis po žodžio ir sumainė skripkom. Atėjo namo, skripką, kaip visuomet, pakabino ant sienos. Rytą pasikėlęs daboja – vietoj skripkos arklio kaušas ant sienos karo. Matai, sumainė skripką į kaušą. Eina anas ieškot tos vietos, kur buvo kuokinė ir surast apgaviką, katras sumainė skripkom. Netoli galulaukėj priėjo akmenį ir ant to akmenio guli jo skripka. Aplink akmenį, daboja, arklių išdraskyta kanopom, pridergta – pernakt šokta. Būta ir jo toj kuokinėj. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.29. LTA 1488/84.)

438 (+ Mt. 3654). Seniau, kai dar žmonės buvo neapsišvietę, vestuvėse buvo toks paprotys, kad vienas vestuvininkų būtų už visus sumanesnis. Tada visur būdavo visokių kerėtojų. Vienoje apylinkėje norėjo susituokti viena pora. Jaunieji nuėjo išpažinties ir rengėsi prie komunijos, bet kai jaunasai nėjo, tai jaunoji išsižadėjo to jaunikio ir vestuvės visiškai iširo. Po kiek laiko ta pati mergina ruošėsi

tekėti už kito. Buvusiam jaunajam labai nepatiko. Bet ir jie labai bijojo to buvusio jaunojo, nes jis buvo kerėtojas. Jis vadinosi Kunickas. Jis gyveno gana gerai, nes vertėsi kerėjimu. Nors tie bijojo, bet išvažiavo į bažnyčią. Su jais kartu važiavo ir muzikantas, kurių geriausias buvo toks Baltrukas. Išvažiavus iš jaunosios žemės, staiga pastipo jaunojo arklys, nuo ko žmonės labai nusigando. Bet tas Baltrukas liepė persėsti ir važiuoti toliau. Nuvažiavę į bažnyčią, jaunieji paėmė šliūbą ir išvažiavo namo. Seniau būdavo tokia mada, kad pajauniai jodavo raiti, taigi raiti jojo ir dabar. Jojant per mišką, Baltrukas liepė pajauniams išsipjauti po gerą kuoką. Pajauniai išsipjovę jojo toliau, nežinodami, kas bus ir kam reikalingos tos kuokos. Vestuvininkai pagaliau privažiavo tą jaunojo arklį, kuris išstipo. Prie arklio rado du šunis, kurie tą arklį ėdė. Tada Baltrukas liepė pajauniam lupti tuos šunis. Lupo taip, kad šunys tik galėjo paeiti. Jie visi parvažiavo namo. Baltrukas išėjęs švilpterėjo ir atbėgo tiedu šunys. Jis liepė vėl juos lupti, kad šunys vos gyvi liko. Ir jis jiems liepė atnešti gorčių aukso, nes kitaip juos užmuš. Šunys padarė, ką jiems liepė Baltrukas. – Jis labai pragarsėjo: visur jį šaukė į vestuves, nesuspėdavo. Vienose jis griežė, o kitos kai bus, jis turi būti. Kartą jis ėjo iš vestuvių į kitas vestuves. Reikėjo eiti pro krūmus. Jie eina, tik žiūri – ateina toks ponaitis. Ponaitis priėjęs ėmė prašyti, kad užeitų pas jį į dvarą pagriežti. Nors jis nenorėjo, bet pagaliau sutiko. Nuėjęs į rūmus jis nustebo – buvo neišpasakyta grožybė. Jis griežė, o daug porų šoko. Kai sustoja griežti, tai atneša jam pinigų glėbius, valgyti duoda. Bet jam į akį krito toks ponų elgesys: kai jis sustoja grojęs, tai jie prieina prie puodynės ir pasidažę patepa akį. Jam pasinorėjo ir patepti. Jis priėjęs patepė, ogi žiūri, kad visi rūmai – tai raistas, žmonės – velniai, o pinigai – tai skiedros. Jis, nieko nelaukęs, išėjo ir nuėjo pas tą, kuris jį prašė. Prieš šliūbą jaunimas šoko, o jis griežė. Bet kai jaunimas gražiai šoko, jis pamatė velniuką, kuris visaip apie jaunimą šokinėjo: vienam koją pakiša, antram kitą ką padaro. Baltrukas priėjęs šmaukšt jam su smičiu per galvą. Taip jis nedavė velniukui ramybės: kai velniukas prieidavo prie Baltruko, tai šis ir šerdavo per galvą. Po šliūbo, nuvažiavus jaunojo namuos, velniukas pasidarė smilkalų ir pasmilkino jaunajai. Tada, kai jaunojo tėvas išėjo jos pasitikti, jaunoji sučiaudėjo ir pirstelėjo. Bet tėvas, būdamas rimtas žmogus, atsakė: „Ant sveikatos, marčiute!" Ir čia velniukas nieko negavo. Pradėjus šokti, jis vėl norėjo tą pat daryti, bet Baltrukas jį vis daužė su smičium per galvą. Tada velniukas, nuėjęs į virtuvę, įkišo į verdantį puodą savo uodegą. Bet pamatęs Baltrukas jį išvijo iš virtuvės visą sudaužytą. Mato velniukas: jei tuo muzikantu neatsikratys, jam neišeis į gerą. Tada velniukas klausia Baltruką: „Kaip tu mane matai?" Baltrukas atsakė: „Nagi, aš pasitepiau akį tokiame raiste". Velniukas vėl paklausė, kurią akį Baltrukas pasitepė. Baltrukas, nieko nemanydamas, paėmė ir parodė, kurią akį jis pasitepė tuo skystimu. Velniukui to ir reikėjo, jis ėmė ir išdūrė Baltrukui tą akį. Jis daugiau nebematė velniuko. Dažnai ir dabar muzikantai viena akim žabali. (P. Gerdvilis, 52 m.a., Marcelinos vk., Aluntos v., Ut. Užr. P. Gerdvilis. LTA 421/101.)

439–442. ŠIAIP ŽMOGUS (NE MUZIKANTAS) VELNIŲ PUOTOJ (MT. 3276A)

439. Kriaučius Alendrikas vaikščiojo po žmones drabužius siūdamas. Vieną sykį grįžo namo siuvęs ir pasitink poną. „Kur tu, žmogau, eini?" – klausia ponas. – „Po svietą vaikščiojau siūdamas, darbą pabaigiau ir einu namo". – „Ar negalėtum apsiūt mano šeimyną?" – „Kodėl ne? Galiu". – „Na, tai einam su manim!" Ein abudu sykiu. Nusivedė į tokį puikų, gražų dvarą, padavė audeklą ir liepė siūt. Kriaučius išsiėmė mierą ir siuva pono bernams drabužius. Siuvo jis ten ilgą laiką. Besiūdamas jis išsižiūrėjo, kad bernai, parėję iš lauko, prausias burnas

ir nusiprausę pasitepa su vandeniu iš akmens savo akis. Kriaučius mislija: „Reikia ir man paprabavot pasitepti akis su tuom vandeniu". Nusiprausė burną, priėjęs pamirkė pirštą ir pasitepė vieną akį. Abidvi teptis bijojo, kad kartais neišgeltų. Pabaigė siūt. Ponas gerai apmokėjo. Kriaučius parėjo namo. Po kiek laiko buvo Ariogaloj jomarkas. Nuėj ir kriaučius ant to jomarko. Bevaikščiodamas po miestelį, pamatė besimušant žmones. Priėjo ir jis pažiūrėt. Žiūri - gi ir tas jo ponas besimaišąs sykiu. Kaip tik nustoj žmonės muštis, tai tas ponas priėjęs pastumia vieną ant kito ir vėl žmonės pradeda muštis. Niekas jo nemato, tik vienas kriaučius ir tik su tąja akia, katrą pasitepė pas jį siūdamas. Kriaučius prie pono priėjo ir sako: „Mat ir ponas čia". - „Čia. Tai ar tu mane matai?" - „Matau". - „Su katra akia tu mane matai?" - „Su kairiąja". Ponas tik makt su geležiniu pirštu ir išdūrė kriaučiui akį. Kriaučius pono ir negal matyti. Nuo to sykio lig pat amžiaus galo Alendrikas buvo vienakys. (Levonienė, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD 1 144/45.)

440. Luokėj buvo klebonas, turėjo už gaspadorių vaikį, vardu Juozapą. Netoli Šatrijos kalno Luokės klebonui prigulėjo didelė lanka. Šienapjūties laike pavadin klebonas savo vaikį ir sako: „Paieškok šienapjūvių, bent dešimt darbininkų. Bet rytoj gausit pjauti ten po Šatrijos kalnu, tą lanką". Nedėlios dieną ieško Juozapas, prašinėj gaspadorių, kad kas atleistų darbininkų šieną pjauti. Nė vienas nežada. Parėjęs klebonui pasako, kad negavęs. Klebons vis tiek įsako ant ryto eit ir pjaut. Ryto metą atsikėlęs Juozapas su namiškiais išeina pjauti. Papjovėjus adyną ar dvi, atein senukas su dalgiu ir siūlos padėt pjauti. Juozapas sako: „Kodėl ne, kodėl ne! Šviesią dieną vakar perieškojau ir nieko negavau. Stok ir pjauk!" Išpjovus dvi tris pradalges, Juozapas pažiūr, kad taip nečystai pjaunama. Paprašė senuko, kad čyščiau pjautų. Tuo tarpu atnešė pusrytį. Pavalgius pusrytį, užein didelis miegas. Juozapas ir sako savo draugams: „Ar šiaip, ar taip, bo mes nenupjausma, do mes nenupjausma trys keturi vyrai šiandien tą pievą. Prikriskim bent kokį pusvalandį!" Senis sako: „Aš vėliau teatėjau, aš negulsiu, aš pjaudinėsiu". Juozapas atsibunda, žvalgosi, kad saulė jau mažne pietuose. Žvalgos - visur nupjauta, senis paskutinę kertelę bekapojąs. Ir taip nupjauta, kad juoduoj žemė, su kerpėmis nupjauta. „Nu tai ką? Einam namo". Senis sako: „Aš neisiu, aš eisiu į savo namus". - „Eikiv, eikiv prie klebono - užmokės", - sako Juozapas. „Ne klebonas mane priėmė, klebonas ir netur man mokėti. Tamsta priėmei mane, tamsta man ir atlyginsi". - „O ką, kaip, kiek?" - Juozapas klausia. „Subatos vakarą atrasi mane pas tą Šatrijos kalną ir ten biškį man patarnausi". Pareinant sutink atnešant pietus. „Kur jūs einat, juk šitai pietus atnešam?" - „Kad nupjovėm, tai ir einam namo". Parėjus namo, Juozapas eina prie klebono, pasisako, kad pievą nupjovė ir tokį atsitikimą su seniu. Ir teiraujas klebono, ar kanečnai reiks eiti, kaip senis įsakė. Klebons sako: „Kad prižadėta, reik eiti". Prieš subatą gaspadorius atlieka spaviednę. Saulei užsileidus, subatos vakarą ir iškūrė. Atėjus pas kalną, atrand senuką jau belaukiant. „Oi gerai, gerai, kad atėjai, aš jau seniai laukiau". Senukas, rodydamas į kalną, sako: „Eik pro šitas duris". Juozapas, durų nematydamas, sako: „Aš nieko nematau, kur eit?" Tada senukas sako: „Eik po manęs!" Beeinant po viens antro, atsirand didžiausiam palociuje. Stalai apdėti visokiom Dievo dovanom, visokioms čėsnims. Senukas tuojau paprašo Juozapą prie stalo atsisėst ir pasivalgyti. Ir pasakė Juozapui: „Prie mumis didelis susirinkims šį vakarą, suvažiuos daug svečių. Tamsta gausi priimti arklius, nukinkyti, pagirdyti ir paskui, pasibaigus baliui, sukinkyti ir privažiuoti prie angos, čia". Nėkiek netrukus, pradėjo lėkti ponybė. Arkliai begaliniai, karietos brangiausios, su daug kalakončikų (skambalų), žvangėsys

begalinis. Juozapas, kaip buvo įpasakota, taip ir daro. Kai surėdė svečių arklius, įėjo į vidų. Ponybė jau pavalgius, begalinė kapelija ir betanciavojanti. Pro kožną langą praeinant, prie kurių lakunkėlės buvo prikabintos, kožnas tancevninkas mirko pirštus ir brauko sau per akis. Juozapui dingt į širdį: „Kas čia gal būt tose lakunkėlėse?" Prisiartino prie angos ir Juozapas, pamirko pirštus ir perbrauk per vieną savo akį. Kad ans veiz su abiem akim, tai rodos taip, kaip rodės pirma, o kad ans veiz su ta akim, per kurią buvo perbraukęs, tai mato tik baisenybes: ponai ir ponios tos su uodegomis, su ragais, apdarai – dvėsenų skūros, maišpalaikiai ir visokie skarmalai. Ant stalo, kur rodės pečinkos, bapkos, skaniausi pyragai, – tai ten sudėta taip pat: kitur katatis (katins) padvėsęs, pasmirdęs, negyvs, kitur karvamėšlių sudžiūvusių kupetėlė padėta. O kur rodėsi trunka, ten kelios pusnagos padėtos, su kažkokiu skystimu. Tas balius baigias. Juozapui senis liepia sukinkyti arklius, parvažinėti ir išleisti svečius. Įein Juozapas prie arklių ir prie karietų, kur ans buvo sudėjęs, suvedęs, kaip anam rodos. Kur buvo arklys nenuturimas, ten šuva ar katė bedvesianti, menkai paeinanti. Kur rodės karietos – kitur čierčikų skrabikė, kitur šmyro skrabikė. Neveizėdamas nieko, bet kaip sukrovė ir parvarė prie angos. Ponybė su ragais, su uodegomis, su visokiom kojom, susėdo ir išbildėjo, iššvangėjo. Išleidus svečius, senis Juozapą prašo įeiti į vidų, prašo sėstis prie stalo ir užkąsti. Juozapas, kad veiz abiem akim, tai atrodo jam, kaip visokie skanumynai ant stalo, o kad veiz užtepta ta viena akim, tai tik mato vienas baisenybes. Jisai atsiprašė senio, kad privalgęs tebesąs, tik pavargęs ir norįs eiti namo. Senis išleidžia. Jisai atsirado ant kalno viršaus ir auštant parėjo mano. Pasimiegojęs nedėlios dieną ein į bažnyčią. Bažnyčioj netyčia užmerkė neužteptąją akį. Veiz – mato tą patį senį bažnyčioj. Senis pribėg prie spaviednyčios – spaviedojančiasiai mergaitei užėmė burną. Nė kiek netrukęs senis pribėg prie vieno vaikino ir suk į mergaičių pusę. Nuo to pabėgęs, prie mergaitės pribėgęs, suk į vaikinų pusę. Bėg senis prie druktos, jau matyt, gaspadinės, ištrauk iš kišenės paduškėlę mažą, prided prie ausies. Ta užming ir knygos iškrint. Senis procioj taip, pakol tik nabaženstva bažnyčioj pasibaig. Kai tik kunigas evangeliją perskaito, prasideda kozonis, senis iš bažnyčios laukan. Juozaps, norėdams žinoti, ką tučia bedarysi, eina paskui stebėdamas į tą senį. Senis iš bažnyčios stačiai ant karčemos stogo. Iš kažkur dvi blėki išsitraukė, tik skambin, tik brazdin. O žmonės iš bažnyčios stačiai į tą karčemą. Pradėjo girsnoti. Kai jau įsigėrė biškį, senis tuojau pribėgdams stum ant viens kito. Beimant stikliuką pastūmęs, darbuojas lig sušildams. Juozapui apkyrėjo veizėti, išėjo laukan. Vaikščioja po miestelį, šnekučiuojas. Pamato tą senį bebėgant pro save. Juozapas sako: „Sveiks!", – ištįes ranką. Senis klaus: „O ar tu mane matai?" – „Matau". – „Ar su abiem akim?" – „Ne, su viena". – „O su kuria?" – „Su šia", – parodo. Senis šmakšt su pirštu tą akį ir išdūrė. Nuo to laiko paliko ir nebmatąs daugiau. (A. Šaulys, 60 m.a., Mostaičių Did. k., Kulių v., Kr. Užr. V. Tamoševičius 1932. LTA 406/233.)

441. Buvusio Jovaravo dvaro laukuose yra gana didelė pieva, durpynas, vadinama Plentauka. Nuo Marijampolės važiuojant link Prienų, per Plentauką eina vieškelis. Seni žmonės pasakoja, kad sutemus, važiuojant ar einant per Plentauką, vis kas nors nesmagaus atsitink. Važiuojant nuo kalno į Plentauką, tankiai į pleškes įsikabindavo juodas katinas, tai šalimais kelio eina balti stulpai, tai žiburiukai pasirodo, tai nusikvatoja. Bet žmonės važiuojant žegnojasi ir poteriauna, nors arkliai prunkščia, baidosi, bet vis pravažiuoja. Bet jau pėsčiam nakčia pereiti, tai tikra koronė. Štai pasakoja Ringuvos kalvis. Atėjo, sako, į Plentauką, tuoj taip jam ūmai nušvito, kad nė dieną taip nebuvo šviesu. Žiūri, prieš jį stovi puikūs rūmai.

Iš to rūmo išėjo keturi ponaičiai, visi puikiai pasipuošę. Prisiartinę priėjo, klausia, kur jis eina. Jis iš baimės drebėdamas atsakė, jog eina namo. Ponaičiai nieko nesakė, paėmė jį už rankų ir nusivedė į rūmus. O koks puikumas rūmų, kiek daug kambarių! Visi pilni kokių keistų žmonių, visi geria, valgo, šoka, muzika groja. Jam prinešė visokių valgių, gėrimų, taip, kad jis net nusigėrė. Išsitraukė iš kišenės pypkę ir mašną su tabaku, ir kemšasi į pypkę, ir mislija užsirūkyti, bet atbėga du ponaičiai. Vienas atneša ragažę auksinių pypkių, kitas - pusmaišį smulkaus gražaus tabako. Sako: „Mesk savo pypkę, imk iš mūsų, ve kokios gražios!" Jis savo pypkę numetė, pasiėmė auksinę. „Imk daugiau, parneši namo". Jis ima ir deda. Prisidėjo pilnas kišenes pypkių ir tabako. Į vieną prigrūdo tabako ir užsikūrė, bet berūkydamas užmigo. Kiek laiko miegojo - nežino, kai pabudo buvo jau rytas. Žiūri, jis guli ant tilto Plentaukoj. Ale atsiminė, kad jis gražių pypkių prisdėjo į kišenes. Na, mislija, gražių pypkių turėsiu. Kad jis pradeda imti iš kišenių pypkes, o vietoj pypkių tokių bjaurių kaulų jam pridėta, o vietoj tabako - pernykščio arkliamėšlio. Nuo to laiko jis nakčia per Plentauką jau bijojo eiti. (K. Navikas, 55 m.a., Trakiškių k., Marijampolės v. Užr. A. Navikas 1932. LTA 381/124.)

442. Aš tau, vaikel, pasakysiu vieną nutikimą, - tu pamatysi, dėlko įsitraukę [=įsigėrę] žmonės stumdosi, mušasi. Seniau Joniškio parapijoj gyveno piktas patėvis Vaitekūnas. Jis labai gerdavo. Turėjo posūnį, vardu Jonas, ir baisiai jo nekęsdavo. Kada tik pasigėręs parvažiuodavo, tuoj Joną išmušdavo iš gryčios į jaują. Taip vargšas Jonas ir apsigyveno jaujoj. Po jaują jis pančius vydavo, šaukštus dirbdavo. Valgyt, pasivogus po kokį šmotelį duonos, atnešdavo motina. Taip jam besinūdijant, ateina kartą toks ponaičiukas ir sako: „Pamesk tas liūdnas mislis į šalį, aš atėjau tau padėti. Aš moku šiaučystės ir tave išmokęs dirbsiu kartu". - „Gerai", - atsakė Jonas. Taip jie ir dirbo. Bet tam ponaičiukui tiek sekasi, - kad jis paima štiptus iš žalio alksnio, tik suduoda su kūjeliu ir įlenda. O Jonas ir išdžiovina, - kaip jam nelenda, taip nelenda. Tas jo svečias prieš vakarą virdavo du puodeliu. Vakare vis pasitepa iš vieno puodelio ir išlekia, o Jonui prisako, kad nė nagų nedėtų prie jo puodelių. Jis ir klauso. Vieną kartą nežinau kokie ten atlaidai buvo Jonišky. Patėvis nuo ryto išvažiavo su motina, tas jo draugas ar išlėkė pasitepęs akis. Ką darys Jonas? Sumislijo ir pasitepti iš to puodelio, iš katro tas jo draugas tepa ir išeina. Nueina į Joniškį, jam taip rodu įeiti į karčemą. Įeina, gi žiūri - žmonės girti, o tokie ponaičiukai vis juos stumdo viens ant kito. Ir vis jie taip greitai laksto: čia prilekia prie vienų, pagavę už pakaušių nosis sumuša, kitam koją pakiša, - taip tik laksto, tik ruošiasi. Nusijuokęs gerai, nueina jis į kitą karčemą, žiūri - jo patėvis geria prie vieno staliuko su tokiu kitu kaimynu, o tas jo draugas tik laksto po karčiamą, o labiausiai sukasi apie jo patėvį. Taip jis, priėjęs prie to savo draugo, ir klausia: „Ką tu čia, broli, dirbi?" - „Tai su katra akim tu matai?" - nustebęs klausia draugas. „Aš nematau, man patėvis sakė". - „Tai su katra jis akim matė?" - „Su dešine". Tik jis prilėkęs makt su pirštu patėviui į akį ir išdūrė. Jonas tuoj greit į namus. Akurat, motina parvežė patėvį be akies. Tikta teisybė, taip buvo. Aš pažįstu ir tą patėvį, ir Joną. (V. Norvaišienė, 50 m.a., Puodžiūnų k., Linkuvos v., Šl. Užr. J. Gudjurgis 1924.IV. LTA 366/149.)

443-453. MUZIKANTAS PASIKORĖLĖS VESTUVĖSE (MT. 3277)

443. Vienas žmogus, muzikantas, eidamas per mišką iš vakaruškų, griežia ant muzikos. Naktį eidamas patiko ponaičiuką, jojantį ant vieno arklio, o antrą pririštą vedantį. Ponaitis prašo muzikanto, kad teiktųsi joti pas jį tą vakarą pagrajyti, pakolei marčios sulauks. Muzikantas greitai prižadėjo: užsėdę abudu ant arklių ir

nujojo į tokį puikų dvarą, net ant trijų aukštų. Nusėdę nuo arklių, pririšo juos prie gonko, o muzikantą užvedė ant trečio aukšto ir pasodino ant kėdės, aukščiau prie pečiaus. Boba, šluodama aslą, sumurmėjo: „Pasitrauk į šalį, kad neužkliūtum, bo čia marčią parvež". Muzikantas dar labiau prisispaudė prie pečiaus. Muzikantas išgirdo parskambant ir veselnykus su marčia. Pažiūrėjęs pamatė už marčią parvežtą jo susiedę Skidrienę. Muzikantas prasidžiugo, kad jis turės ir pažįstamų tame pokylyje, [ir] sušuko: „Skidriene, ar ir tu čia?" Sulig žodžiu viskas sutraškėjo, o muzikantas atsirado ing eglės viršūnę įkeltas ir terp šakų įspaustas taip aukštai, kad ledva išsitraukė. Nulipęs žemėn, atrado pririštas dvijai pluoštikes karklų, iš kurių žmonės plėšdavo karnas dėl vyžų pynimo – tai tie arkliai, ant kurių jojo. Parėjęs namon, rado savo susiedę Skidrienę, toje naktyje pasikorusią. Tada suprato, kas per pokylis buvo. – (Taip tikrai atsitiko pirm keliolikos metų Panevėžio aps., Naujamiesčio par., einant nuo Balnoravos ant Prievačkos, tame miške.) (T. Augustanavičiūtė, Litkūnų k., Rozalimo v., Pn. LMD I 331/1.)

444. Aš buvau Amerikoj ir dirbo drauge su manim muzikantas, mokantis ant skripkos grajyti. Ir jis buvo su viena akia. Kuomet aš gerai su juo susipažinau, paklausiau: „Kaip jums tikosi su akia, kokia nelaimė?" – „O tokia", – jis pradėjo pasakot. Aš Lietuvoj gyvenau netoli Raželių dvaro, Aukštosios Panemunės parapijoj. Ir paprašė mane kaimynas į vakarones prieš veseliją ir į veseliją grajyti. Aš ėjau nedėlios vakare sutemus ir beeidamas per Raželių girutę susitinku kokį jauną vaikiną, lyg ponaitį. Jis man tuoj tar: „Labą tamistėlėms", aš atsakiau: „Labą". Paskiau klausia: „Kur tamsta einate?" Aš pasakiau visą teisybę. Jis man tarė: „Et, vakaronėse apsieis ir be muzikanto, velyk tamistėlės malonėkit mum pagrajyti – mes čia turim nuotaką. Važiuodami čia, dvarelyje sustojom, o muzikanto neturim, – mes tamstai labai atsakančiai užmokėsime. Tamsta būsi mums dėkingas ir skriaudos neturėsi. Meldžiu tamstą eiti su manim". Aš išsikalbinėjau visaip, bet ir jis tuom keliu ėjo, kuriuo ir man reikėjo eiti, ir prašė. Aš beeidamas tuoj pamačiau puikius rūmus, dvarelį, mane pasodino ant minkšto atlošinio krėslo ir liepė grajyti. Aš, negalėdams atsisakyti, pradėjau grajyt, – kad užtraukiau gražią polką: „Šok, mergyte, lelijėle, kol dar turi vainikėlį; atsišokie šią nedėlią, atsidžiauki jaunystėle". Ir taip toliau. Tuoj išėjo daugybė ponaičių ir išsivedė šokti nuotaką – kūmą gerai pažįstamą, kaimyno tarnaitę. Ir vienas vos paleidžia, tuoj ima kitas – neduoda nė pasilsėt. Paskiau davė visiem dovanas: po rankšluostį ant kaklo užkabino. Kuomet man kabino, aš nesidaviau, paėmiau dovaną į ranką ir paklausiau: „Kaip tu čia, Onele, patekai?" Ji atsakė: „Mane žinos Dievas ir žmonės, kaip patekau, bet kaip jūs čia, Juozeli, patekote?" Aš nieko neatsakiau ir visi pradėjo rengtis išeiti. Ir eidami palei duris, iš tokio puodelio košike akis tepasi. Kuomet visi išvaikščiojo, ir aš pasitepiau nors vieną akį. Vos pasitepiau, tuoj pamačiau, kad mano sėdynė – tai kelmas: vienas šonas išskaldyta ant malkų, o kitas likęs, per tai su atlašu, o dovana, rankšluostis – tai eglės žievė ir šone sėdynės gili duobė, pilna juodo smirdančio vandenio. Tai kad būtų dovaną ant kaklo užkabinę, tai gal būtų mane į duobę įtraukę. O pinigai, kur vis man pašokę pylė į krūvą palei mane, auksinius raudonus, tai to kelmo ir kitų skiedros. Užkandis, ką davė valgyti, tai pajutau, kad burnoj negardu ir smirda – tai buvo arklio mėšlai, – man kaip davė, išrodė, kad bulkutės. Tuoj pradėjau iš dantų ašakas krapštyti, žiaukčioti ir spjaudyti. Vynas, kur davė gerti, tai atsirūgau – kaži koks smirdantis šlapumas. Aš iš tų apmaudų ėjau į artimiausią karčemą. Ir žiūriu nuėjęs, kad ten tas pats ponaitis, kur mane grajyt prašė. Benešant puskvortę degtinės, kumštelėj į ranką, tas išmetė ir sumušė butelėlį, ir mislijo, kad jo draugas jį kumštelėj. Pradėjo ant to keikti,

nusipirko kitą, ir tą beinant pro tą patį žmogų kumštelėj tas pat ponaitis. Tas dar labiau pradėjo keikti ir susimušė ant galo. O tas ponaitis, kazoką šokdamas, išbėgo per duris ir atsigulė po langu. Aš pradėjau jį barti, o jis paklausė: „Ar tu mane matai?" Aš atsakiau: „Matau". Tai jis tarė: „Nematysi!" – ir dūrė pirštu. Aš nuo to laiko ir nematau tąja akia, kuria pasitepiau, o ta matau, kuria mačiau šokant. Tai parėjęs išgirdau, kad ji pasikorė. Tai aš akies netekau per velnių veseliją. (Parėjęs iš Amerikos Jurgis Krasauskas, Jokimiškio dv., Pakuonio v., Pn. Užr. Pr. Veiverys 1909. LMD I 137/4.)

445. Buvo toks žmogus, jis turėjo vieną dukterį. Jis išvažiavo į miestą, o kada grįžo iš miesto, jau pas savo lauką pasiveja jį toks ponaitis. Sako: „Pavėžyk tu mane!" – „O kur aš tave vešiu, kad jau aš pas savo namus". – „Ale susimildamas, tik tu mane pavėžyk, aš einu į veseilią". _ „Na, sėsk!" Važiuoja jiedu, tuoj privažiavo tokį dvarą. Tas dvaras aptvertas aplink. Sako: „Sustok, aš eisiu tau vartus atkelti". Atkėlė vartus, užvažiavo ant dvaro, atėjo į pakajus. Žiūri – svodba. O jau šoka, tai šoka jo duktė su tokiais ponaičiais: vis vienas paleidžia, kits paima. Ateina tas pulkaunykas, katrą pavėžino. „Na, leisk, – sako, – jau man čėsas važiuot, nežinau, kas ten namie yra". – „Palauk biskį, tuoj veseilia baigiasi, tai galėsi važiuot". Ale jau šoka, netoli gaidžiai, sako tas žmogus: „Jau važiuosiu namo". – „Na, tai galėsi važiuot, aš einu tau vartus atkelti". Atkėlė vartus, o jis išvažiuodams pridirbo tokių kryžiukų ir primėtė. Parvažiavo namo, ogi pasakoja jam, kad duktė šiandie pasikorė. O tas tėvas sako: „Aš jau ir ant jos veseilios buvau". Ant rytojaus eina jis žiūrėt į tą dvarą. Atėjo ant tos vietos, tai tokia kupstynė, ant kupstų įsėdėta. Rado arklių kur stovėta, o rado ir tuos kryžiukus, kur padirbęs primėtė. (Šikorckė, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius. LMD I 133/267.)

446. Pasakodavo Dobravalskis, kad jo susieds buvęs muzikantu. Vieną sykį grįždamas iš veselijos pasitink poną. „Kur dabar buvai?" – klaus pons. „Ugi atgrajijau veselėj ir einu namo". – „Ar negalėtum eit pagrajyt pas mane? Mano sūnus ženijas". – „Kodėl ne? Galiu". – „Na, tai eime, kiek reiks, aš užmokėsiu". Muzikants greitai susigadijo, ein abudu. Ir sako pons: „Kai parvažiuos veselė, tai grajyk ir grajyk be sustojimo, kad nesutremdyt veselninkų". Nedaug teėjo, žiūri – toks dvaras puikus: švieč, žib lempos, pakajai gražūs. Įvedė, pasodino ant suolo ir liepė būt gatavam, ba kaip matai parvažiuos veselė. Muzikants lauk susitaisęs muziką. Kai išgirdo, kad jau partrinksi, pradėjo grajyt. Ein, ein veselninkai šokdami per tą pakajų (kur muzikants sėdėjo) į kitą, vis po du susikabinę, – ir jo susiedka su kažin kokiu ponu susikabinus, kailiniukais apsivilkus, įtursena su kitais. Pasibaigė veselė, pons užmokėjo už grajymą penkis rublius, vienoms ditkoms, ir muzikants pasijuto besėdįs kluone ant beržiuko. Rytą pramigęs ein pas savo susiedą (jis tankiai ten nueidavo), žiūr – pats sėdįs prie ugnies, šildos. „Kodėl viens sėdi? Kur pati?" – klaus muzikants. „Nežinau, – sako susieds, – vakar įėjo į kamarą supykus ir nein laukan". – „Tu žiūrėk, ar ne jai tik aš praėjusią naktį grajijau, – kad nepasidarytų sau smerčio!" – Iškėlė kamaros duris, žiūr – jo pati pasikorus. Akurat ir su tais kailiniukais apsivilkus, su katrais muzikants matė ant veselijos. (Ona Mickuvienė, Žaiginio bk., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1896.IV.4. LMD I 315/9.)

447. Šarkių sodžiuj, Joniškio parapijoj, gyveno gaspadorius ir jis buvo didelis pijanica: ką sučiupdavo, tą ir pragerdavo, nieko nesistorodavo apie vedimą gaspadorystės. Jo gaspadinė buvo labai rūpestinga gyvenimo vedime. Vieną kartą vasaros laike užspyrė vyresnybė mokėti 40 rublių. Tai tada storauna gaspadinė

pardavinėjusi kiaušinius ir kitus smulkius daiktus, tai ir sukrapštinėjo randos pinigus, tik reikėjo laukti mokėjimo dienos. Taip ji kavodama nuo savo vyro tuos pinigėlius ir pakavojusi, jog ant reikalingo laiko pati nebeatradusi. Tai tada iš tos priežasties, niekam nematant, nubėgus į jaują po ardu ir pasikorusi. (Žmonės sako: kol nuo šniūro nepaleidžia, tai dūšia vis dar kūne esanti.) Daugiau visi ieškojo gaspadinės ir niekur neranda. Antrą dieną vienas gaspadorius iš susiedų ėjęs kalvėn į kitą sodžių. Per kūlynus eidamas, galvą nulenkęs ir giliosna mislysna įsileidęs [neįskaitoma], išgirdęs didelį trenksmą muzikų. Pakėlęs galvą žiūri, kad yra arti vieno labai gražaus dvaro. Priėjęs žiūri, kad visai nepažįstamas kraštas ir nebežino, kur eiti. Įsidrąsinęs įėjo į tą dvarą, kur muzika skamba, pasiklausti kelio į savo namus. Kaip tiktai priėjo prie rūmų durų, tuoj išbėgo du ponaičiai jam priešais, sakydami: „O, mūsų pažįstamas atėjo!" – šaukė vardu ir pavarde. Šis norėjo klausti, kur namai, bet šie prašo: „Susimildamas, eikš į vidų!" Šis ir įėjęs. Manė, kad atras daug ten asabų, bet daugiau nebuvo, kaip tik tiedu. Šie duoda jam muziką, – tegul jis pagrajina, kol bus marti parvežta. Šis sako: „Aš nemoku". O šie sako: „Susimildamas, grajyk, kad ir nemoki: kaip eis – taip, mums vis bus geriau. Kiek norėsi, tiek užmokėsim". Šis pamislinęs, padėjęs savo kepeliušį: „Na, pripilkit tą pilną pinigų, tai imsiu muziką į rankas". Tie tuoj pripylė ir brukė muziką, tegul grajina. Šis pradėjo griežti: kad ir nemoka, bet taip skardžiai eina, kad bėda. O tiedu ponaičiai, kaip pasiutę, šokinėja. Pašokę bėgo laukan žiūrėti, ar jau marčios neparveža. Ir išbėgdami vis su pirštu pabraukia per pečiaus kaktą, ir sau akis pasitepa. Kaip tie ponaičiai išbėgo laukan, ir šis muzikantas, priėjęs prie pečiaus, su pirštu pabraukė ir pasitepė vieną akį. Kaip su ta akim pasižiūri ant tų pinigų, tai pilnas kepeliušis esąs supuvusių skiedrų; su antra kaip žiūri – tai pinigai. Jis pradėjo žegnoti tuos pinigus. Tuo tarpu įbėgo tie ponaičiai ir suriko: „Kas tau yra, kad tu nebegrajini taip, kaip reikia? Tuojau parveš marčią, o tu nestorojies savo amato varyti!" Jis begrajydamas pasižiūri, kad jo susiedė su lankais ir su šiaudų ryšiais pažabota. Viens ponaitis perjojęs per pirmąją stanciją kiaurai, durų nebematyt, – tai mat buvo ta valanda, kurioj nuo šniūro paleido. Vėliau pradėjo kaip griaustinis griauti, ūžti. Ir pasijutęs bestovįs ligi kelių baloje įsibridęs, ir du maitkauliu rankoje beturįs už muziką. O kepeliušis su pinigais, pilnas pas kūlyną bestovįs. Daugiau šis pasiėmęs tuos savo pinigėlius ir parspūdinęs namo. Parėjusiam namiškiai pasakoja baisią naujieną – apie susiedką. Bet jis sako: „Nesakykit nieko, aš viską regėjau". O tas laimingas žmogelis, gavęs nuo velnio pilną kepeliušį pinigų, nežinojo kur padėti. Jis mislijo, kad velnio pinigai nėra geri. Nedėlioj ketino nešti pas kleboną į Joniškį. Nedėlioj mūsų piniguotis jau spūdin pas kunigą. Bet buvo nabaženstva, kunigai buvo bažnyčioj, taip jis pamislijo: „Nunešiu po visam, o dabar eisiu bažnyčion". Kaip tik įėjo ir pamatė savo velniuką po žmones besisukinėjantį, žmonėms špygą panosėn bekaišiojantį ir už galvos sukinantį: katram špygą pakiša, tas tuoj snaudžia, o katram galvą pasuka, tas tuoj žvalgos, o už vis labjau mergos. Jis puolė per tuos žmones ant to velnio, sakydamas: „Muškit, muškit tą velnią, va kur yra!" O kiti, nė vienas nematydami, mislijo, kad tas yra berazumis ir išvarė iš bažnyčios. Jis, vaikščiodamas ulyčia, pamatė, kad du žmonės išėjo iš karčemos. Kur buvęs, kur nebuvęs, tas velnias iš patiltės išlindęs, kapt tam vienam žmogui už čiuprynos. Tas atsisukęs tam antram – ir pešasi, o velniukas juokiasi užpakalyje stovėdamas. Šitas mūsų minavojamas žmogus puolė vėl sakydamas: „Čia velnias, muškit tą žaltį!" – ir pats norėjo užduoti tam velniui su kūloku. Bet velnias išsitraukęs iš kišenės paraką ir bėręs jam į akis, sakydamas: „Tu ilgą liežuvį turi, aš negaliu čia pasirodyti: tu tuoj pasakai ir neduodi man pakajaus". Tas akis krapštydamas ir nematė, kur paliko velnias. Pribertos akys

pasigadino ir negalėjo gerai matyti. Tuos pinigus sunešė pas kleboną, bet klebonas nepriėmė po apsakymo bėdos. Sako: „Tu buvai šventas žmogus, kad galėjai velnią matyti, ale per savo smarkumą sugriešijai ir jo nematai. O tie pinigai bus tau ant praživėnijos ir akių gydymo. Keliauk sau sveikas namo su visais savo pinigais". (Jonas Trumpulis, Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1885. LMD I 978/5.)

448. Buvo vienas turtingas žmogus ir kada jam vieną kartą reikėjo naktį važiuoti, jis sau važiuoja užsimąstęs. Tik žiūri – eina keliu senelis kuprotas ir nešasi alaus bačkelę ant pečių. Pagailo jam senelio ir liepė sėsti į vežimą. Senelis atsisėdo į vežimą ir pradėjo pasakoti, kad jo sūnaus vestuvės šiandieną. Ir pradėjo prašyti, kad užvažiuotų pažiūrėti. Bet jam atsako žmogus, kad reikia greičiau namo važiuoti. Bet tas senelis kaip pradės prašyti, sakydamas, kad visai netoli, žmogus sutiko ir nuvažiavo. Bet jis labai nusistebėjo, kai pamatė, kad taip visi gražiai apsirengę ir linksmai šoka, – jis nematė niekur tokių linksmų. Jį pavaišino ir laukė jau greit marčios parvažiuojant. Tik parvežė marčią ir jis labai nusigando, kada pamatė savo kaimyno dukterį. Visi buvo pasirėdę, o marti su kailiniukais. Tik tuomet suprato, kad tai buvo piktos dvasios, ir pradėjo jis žegnoti visus kampus. Tuomet kaip tik buvo dvylikta valanda ir viskas pražuvo, tiktai pasiliko didelės balos ir raistai. Ir žmogus turėjo laukti, kol bus šviesu, nes negalėjo važiuoti, nežinojo kur važiuoti. Kai parvažiavo ir klausia, kas nutiko su ta mergaite, kad jis ją matė tarp piktų dvasių, tai jis sužinojo, kad ji pasikorė apie devintą valandą vakare už tai, kad jos tėveliai neleido tekėti už to berniuko, kurį mylėjo. Tuomet ji pareidinėjo dažnai namo apie devintą valandą ir labai verkė, kad jai sunku tame pasauly: vis iš tėvelių priežasties nėra vietos ir pragare. Vis ji sakydavo, kad dėl jų pražudžiau savo sielą ant amžių. (Agota Mackevičiūtė, Paąžuolės k., Nočios p., Lydos a. 1927. LMD I 395/1.)

449. Gyveno seniau vienas muzikantas, vardu Jonas. Jis buvo neturtingas ir todėl labai pigiai eidavo griežti. Vieną kartą viename kaime buvo kokios tai vestuvės ir Jonas ten buvo pašauktas groti. Jonui iš namų ten buvo kokie trys kilometrai tolumo, todėl jis ir nuėjo prievakarį į kaimą. Tuo keliu buvo labai tanki ir didelė giria, ir sutemus nieko nebuvo matyti. Jonas einąs, savo armoniką ant pečių nešinas. Priėjo kryžkelę ir jis sustojo, ir pažiūrėjo, kuriuo keliu geriau eiti. Tik staiga jis pamato: atvažiuoja kokie du ponai rogėmis ir gražiais arkliais pasikinkę. Jie privažiavo prie Jono ir sustojo. Vienas ponas išlipęs paklausė Jono: „Kur tu eini?" Jonas atsakė, kad einąs čia į kaimą griežti. Tiedu žmonės buvo kaip tik velniai. Jiems besikalbant, vienas velnias sako: „O gal čia pas mus važiuotum tamsta į dvarą griežti, mes tau gerai užmokėsme". Ir Jonas sutiko, ir velniai jam liepė sėsti į vežimą. Jonas atsisėdo ir važiuoja. Bet taip greit jie važiavo, jog net Jonui buvo šalta ir nežinojo, kas daryti. Netrukus ir privažiavo jie tą dvarą. Muzikantas išlipo iš vežimo ir nuėjo per žmonių minią į kambarį. Po kiek laiko prisirinko labai daug žmonių ir pradėjo prašyti, kad Jonas pagrotų. Jonas pradėjo groti ir visi tuoj ėmė šokti. Pašokus pradėjo visi žmonės Jonui pinigus duoti, ir tiek daug Jonas jų prisirinko, kuo ne pilnas kišenes, ir labai džiaugėsi. Ir taip per naktį Jonas prisirinko labai daug pinigų. Paskui Jonas įsinorėjo išeiti laukan. Ir prie durų buvo tokia dėžutė su tepalu. Jis griežda mas matė, kad kiekvienas žmogus išeidamas pasitepa sau akis. Užsimanė ir Jonas sau pasitepti akis. Pasitepęs Jonas dešinę akį. Mato jis ta, kurią netepė, kambarius, o ta, kurią tepė – labai baisias balas ir baloj besikarstančias visokias gyvates. Jonas labai nusigando ir nuėjo į savo vietą vėl groti.

Jis, nebeiškęsdamas to raisto, paėmė ir užmerkė tą pateptą akį. Jis vėl pradėjo groti ir vėl velniai ėmė šokti. Pašokę jie pradėjo jam vėl duoti pinigų, bet dabar davė nebe geležinių, bet popierinių, ir Jonas juos atskirai buvo sudėjęs. Po to šokio visi pradėjo rinktis ir išėjo namo. Jau aušo. Atėjęs tas velnias, su kuriuo jis buvo atvažiavęs, sako Jonui: „Gal jau laikas namo? Ar pasiliksi pas mus?" Jonas atsakė, kad norįs eiti namo. Velniai tuojau tarnams liepė pakinkyti arklius, nuvežti Joną į tą pat vietą, iš kur ir buvo atvežę. Tuojau pakinkė tarnai arklius, atvarė prie pat durų, ir tas velnias liepė sėsti muzikantui į vežimą. Bet ten nebuvo jokio vežimo, tik velniai patys taip padarė. Nuvežė Joną į tą pat vietą. Važiuojant labai smarkiai Jonas matė ta patepta akimi, kad jis besėdįs ant labai aukštos pušies ir smarkiai važiuoja per kokį raistą. Velniai, atvežę į tą vietą, kur buvo pasiėmę, jį paleido ir sako: „Tai laimė tavo, kad tu iš ten išsprukai". Ir nematomai dingo. Tada Jonas tik suprato, kur jis buvęs, ir jis suprato, koks buvo ir dėl ko tas tepalas. Jonas sveikas ir turtingas grįžo namo ir pasakojo visiems savo atsitikimą. Ir kaip tik tą pačią naktį tame dvare pasikorė mergina, ir užtat tenai buvo velnių pasilinksminimas. Jonas namo parėjęs skaitė pinigus ir perskaitęs visus geležinius pinigus rado visus, kiek ir buvo. O popierinius, kur buvo sudėjęs į kitą kišenę, tai vietoje pinigų rado pilną kišenę prikrautą anglių. Ir už tuos pinigus Jonas nusipirko žemės, ir gražiai dabar gyvena Lietuvoje, kur ten prie Užpalių. Kartais net ir pasijuokia iš kitų, sako: „Ot tai vyrai, kad to ir to bijo, o kodėl gi aš nieko nebijau, – net ir pas velnius vestuvėse griežiau, ir tai nieko!" Dabar tas muzikantas Jonas yra susenėjęs ir greit jau nebus galima pažinti. Tai yra tikras vieno žmogaus atsitikimas. (G. Kuzma, 40 m.a., IV Varniškių vk., Tauragnų v., Ut. Užr. M. Semianovas 1933.IX.27. LTA 450/102.)

450. Vieną kartą gyveno žmogus. Jis turėjo nedidelę šeimą. Gyveno neturtingai. Kartą atsigulė jo žmona ir vaikai. Jis sako savo žmonai: „Ot kad dabar ateitų pas mane prašyti, kad aš eičiau griežti". Kai jis tik taip pasakė, žiūri – ateina pas jį koks ponaitis su skrybėle ant galvos. Tas ponaitis ir sako tam žmogui: „Ar negalėtum ateiti į dvarą griežti?" – „Kodėl ne, galėsiu". Tas ponaitis sako: „Kai tau mokės pinigus, tai peržegnok!" Tas ponaitis ne kas kitas buvo kaip velnias. Žmogus kartu su juo nuėjo. Įėjo į mišką, per mišką perėjo, žiūri – didelis dvaras. Įėjo į dvaro rūmus. O tuose rūmuose buvo vakaruškos. Tas žmogus pradėjo griežti su smuiku. Žiūri – eina ir eina ponaičiai šokti, tam žmogui duoda ir duoda pinigų. O čia kad šoka, tad šoka. Tas žmogus pamatė to dvaro akmistrinę. Žmogus suriko: „O ko tu čia?" Tik žiūri, kad jis sėdi miške ant kelmo ir griežia smuiku. Žmogus persigando, o čia naktis jau. Kur žegnojo pinigus, tai buvo tikri pinigai, o kur ne, tai buvo akmenukai. Ta akmistrinė vakare pasikorė, tai velniai su ja ir šoko. O ją rado svirne pasikorusią. Tas žmogus parėjo namo, turėjo pinigų ir laimingai paskui gyveno. (Liepenienė, 41 m.a., Kėdainių dv., Kd. Užr. J. Liepenis. LTA 426/32.)

451. Justas Dubas buvo kaimiškas muzikantas. Vieną kartą jis grįžo vėlai naktį namo iš vestuvių, kur buvo pakviestas už muzikantą, ir priėjo mišką. Čia jį pavijo ponaičiai puikiame vežime ir pasakė jam: „Sėsk, mes tave pavešim!" Dubas sutiko ir įsėdo į vežimą. Jiem bevažiuojant pastebėjo, kad visų ponaičių kojos su arklio kanopomis. Ponaičiai jo ir klausia: „Ar supranti, kas mes esame?" – „Suprantu", – atsakė Dubas. „Kad supranti, tai važiuok ir nebijok mūsų. Kai privažiuosime gražų namą, mes tave įsivesime į kambarį. Tu atsisėsi, kur mes tau nurodysime, ir sėdėk, niekur neik iš tos vietos ir griežk, ką pasakysime. Kada tau duos gražių pyragų, jų nevalgyk, bet dėk prie savęs, o jei tau duos pinigų, tai imk ir dėk į

kišenę". Dubas sutiko jų klausyti. Neužilgo jie privažiavo labai gražų namą. Įėjęs į vidų, Dubas atsisėdo ant gražios kėdės, kurią jam parodė ponaičiai, ir smuikavo ant smuiko visokius šokius, kuriuos jam liepė griežt ponaičiai. Čia buvo priėjusių daug ponaičių ir panelių, ir visi ėmė su įnirtimu šokti. Po kelių minučių vienas ponaitis atvedė labai apdriskusią moterį ir ją daugiausia visi vedė šokti. Kada Dubui davė gražių pyragų, jis dėjo prie savęs, o kai pinigus, tai į kišenę dėjo. Ilgai griežė Dubas ant smuiko, net jam trys stygos nutrūko. Padūkiškai šoko svečiai. Pagaliau užgiedojo gaidys ir viskas pranyko. Žiūri Dubas, kad jis sėdi ant ledo prie eketės, nuleidęs į vandenį kojas, o prie jo pridėta daug arklių mėšlo, kurį jam davė ponaičiai pyragaičių vietoje. Gi kišenėje rado keturis rublius ir 73 kapeikas smulkiais pinigais. Dabar tik jis suprato, kad gerai buvo padaręs, paklausęs ponaičių patarimų. Kad nebūtų ramiai sėdėjęs vietoje, būtų įkliuvęs į eketę ir prigėręs. Kada nuvargęs Dubas grįžo namo, sužinojo, kad tą naktį jų klojime pasikorė kokia tai praeivė, apsistojusi nakvoti. Nuėjęs į klojimą, Dubas pamatė apdriskusią moterį ir pažino, kad toji buvo ta ypata, kurią šiąnakt ponaičiai daugiausia vedė šokt. Tas atsitikimas buvęs 1861 metais ant Praviršulio ežero. (V. Stelmokas, 52 m.a., Pikčiūnų k., Betygalos v., Rs. Užr. A. Urbonas 1926.X.7. LTA 186/3.)

452. Gyveno Amerikoj toks muzikantas ir jis grajijo su kastantinka. Vienąsyk jis buvo išprašytas į veselę grajyti. Jam ten beeinant, atvažiavo puikus, šviežias tamabylius, sustojo prie jo ir prašo, kad jis važiuotų aniems pagrajyti. Vo jis atsakė, kad neturįs čėso, vo turįs eiti į veselę, nenorį pavėluoti. Tie žmonės duod anam penkis dorelius. Na, tas ir sutinka važiuoti. Įsėdo ir kaip žaibas nuskrido. Nuvažiavo ir žiūri: bi jų pakura Lietuvoj, vo ten tokie ponaičiai bi jų mergą šankin. Tada jis į plyšį įkišo tris dorelius savo, – ne kur nuo tų žmonių gavo, – pagrajijo, o anie pašoko. Po tam jį atgal pasivadino į tamabylių ir parvežė atgal į veselę kaip su viesulu. Rytą žiūr, dorelių vietoje – penkios šukės sudaužyto puodo. Po tam jis gromatą nurašė tėvams, kad tam ir tam plyšy yra trys doreliai, kad anie pažiūrėtų, ar ras. Anie po tam rado toj kerčioj tris dorelius ir ten savo mergą pasikorusią. (Jonas Skarbalius, 14 m.a., Papušinių k., Adakavo p., Tg. Užr. J. Akramas 1926.XI.14. LTA 267/6.)

453. Mano vyras buvo muzikantas ir eidavo per žmones grieždamas. Taip vieną vakarą, pasiėmęs savo muziką, jis išėjo pas draugą, kad susitarus, kur eit griežt. Jį pakelėj sutiko toks žmogus ir paprašė griežt vestuvėse. „Bet, – sako jis, – vieno ar užteks? Mes galim du griežti". Tas žmogus pasakęs, kad užteksią ir vieno. Taip jie ir nuėjo pušynų link. Miške rado puikius rūmus, kur jau susirinkusios ponios laukė jų. Ten jį gerai pavaišino ir jis pradėjo griežti. Begriežiant atvažiavo jaunieji. Jaunoji, gražiai apsirėdžiusi ponia, jam pasirodė pažįstama, lyg kaimynė, – bet muzikantui kas darbo, kad tik jį vaišina ir moka, o jo prievolė tylėt. Už kiekvieną šokį mokėjo pinigus, davė varinius ir sidabrinius, bet jam vienas šokėjas ėmė sakyt, kad jis imtų tik varinius, o sidabrinius mestų ant žemės. Bet jis pagalvojęs: „Kur čia mesiąs?" – jis juos susidėsiąs į liemenės aukštutinę kišenę. Pagaliau jis begriežd amas, kaip sėdėjo prie stalo, ir užsnūdo. Kai rytą jis pabudo, besėdįs prie pušies ant kelmo, į kupetą atsirėmęs. Atsikėlęs iš tokio savo guolio ir spjaudydamasis parėjęs namo, manydamas, kad viską sapnavo. Parėjęs namo, pasisakė visa man ir vyras spjaudėsi, kad jam taip pavyko nusigerti ir kad tose vestuvėse lyg mūsų kaimynė šokusi. Ir griebės į kišenes pažiūrėt, ar yra pinigai. Visų varinių pinigų pavirsta auksu, o sidabrinių – vištašūdžiais. O ta kaimynė, šokusi vestuvėse, kaip tik tą vakarą pasikorus ir šoko su velniais. (Ruginienė, Urvikių k., Mažeikių v., Užr. K. Budrys. LTA 43/2.)

454-459. ŠIAIP ŽMOGUS (NE MUZIKANTAS) PASIKORĖLĖS VESTUVĖSE (MT. 3277A)

454. Žemaičių Kalvarijos vienuolyno gvardijonas turėjęs čystai juodą katiną. Vieną kartą su tuo katinu buvęs toks atsitikimas. Vienas gaspadorius rudenį važiavęs į malūną. Jam būtinai reikėjo važiuoti pro Pilies kalną. Buvo labai tamsi naktis, kada jis važiavo iš namų. Važiuojant pro Pilies kalną, jis ėmęs ir paklydęs. Lytus pylęs kaip iš viedro, tamsybė neapsakomai strošna: nors kas pirštu į akį durtų, ir tai nieko nebūtų galima pamatyti. Jis jokiu būdu negalėjo rasti kelio. Važiuojąs sau per lauką tamsoje ir tiek. Staiga priešais pamatęs gražų kelią, kurio abiejose pusėse buvę aukšti beržai ir eglės, jis ėmęs ir pasukęs tuo keliu, – tikrenybėje tokio apsodinto kelio per dešimtį varstų aplinkui nebuvę. Geroką kelio galą pavažiavęs, jis žiūri, kad jau prie pat Pilies kalno privažiavęs. Bet kalnas atrodęs jam kiek kitoks. Vietoj krūmų ir medžių, kurie augo ant to kalno, dabar jis pamatė gražius rūmus, iš kurių langų šviesa sklido į visas šalis ir girdėjosi labai gražios muzikos balsai. Lig tik ūkininkas privažiavo prie rūmų, norėdamas tikro kelio pasiklausti, išbėgo gražus vokietukas ir sako: „Prašom, dėde, užeiti į savo susiedo vestuves, galėsi prie šilto pečiaus pasišildyti, jug sušalęs esi. Išgersi, pasivalgysi skaniai ir pernakvojęs galėsi nuvažiuoti į malūną". Žmogelis sutiko pernakvoti ir, arklį pririšęs, kur mažiau vėjas teužpučia, nuėjo į palocius. Įėjęs į vidų pamatė pilną kambarį gražių vokietukų, kurie muzikai griežiant šoko be sustojimo ir poilsio su jo susiedo dukterimi. Tuoj jį vienas vokietukas pasodino prie šilto pečiaus, atnešė šnapsės ir visokių pyragų. Jis gardžiai iki sočiai privalgė ir ėmė dairytis aplinkui. Žiūri, kad visų vokietukų nosys yra visai be skylučių. Paskui jis pamatė, kad ant to paties suolo prie pečiaus greta jo sėdi juodas katinas, kurį jis buvo matęs Domininkonų vienuolyne Kalvarijoj. Jis pamanė: „Tik kas čia galėjo tą katiną atnešti". Kad įsitikinus, jog tikrai yra tas pats gvardijono katinas, sugalvojo nupjauti jam uodegos galą. Tuoj išsiėmė iš kišenės peilį ir, greit nupjovęs uodegos galą, įsidėjo į kišenę. Katinas baisiausiai sustaugė ir šoko nuo suolo žemyn. Tuoj vienu akies mirksniu pranyko ir visi šokantieji vokietukai, ir palociai, ir viskas, kas juose buvo. Pats ūkininkas pasijuto besąs įklimpęs į pelkę prie pat Pilies kalno. Jam betraukiant arklį iš klampynės, ir išaušo. Matydamas, kad vienas negalės ištraukti vežimo su arkliu, pradėjo šauktis pagalbos. Žmonės išgirdo jį šaukiant, atbėgo ir padėjo ištraukti. Po to jis laimingai nuvažiavo į malūną. Sugrįžęs į namus, vakare sužinojo, kad jo susiedo duktė naktį pasikorusi: ta pati, kurią matė su vokietukais šokančią. Atsiminęs, kad nupjovė gvardijono katinui uodegą, pažiūrėjęs į kišenę – teisybė, tebesąs uodegos galas. Pasiėmęs tą uodegos galą, nuėjo vienuolynan prie gvardijono pažiūrėti, ar yra jo katinui uodegos galas nupjautas, ar ne. Įėjęs prie gvardijono nedrįso stačiai apie katiną klausti, bet pirma jam papasakojo visą atsilikimą ir tik paskui pasakė, kad ten matęs jo katiną ir nupjovęs uodegos galą. Gvardijonas nustebęs: „Žmogau, ar jau tau galvoje nebegerai, negali tai būti!" Žmogus jam parodė ir uodegos galą. Kai tik tuo tarpu įėjo katinas ir atsitūpė ant palangės. Žmogus ir gvardijonas aiškiai pamatė, kad tikrai katinui yra nupjautas uodegos galas. Jis norėjo tą katiną sugauti, bet lig tik prie jo prisiartino, katinas iššoko per langą ir švilpdamas, kaukdamas nurūko tolyn su tokiu ūžesiu, kad net medžiai linko prie žemės. Gvardijonas gi nuo to laiko uždraudė visam vienuolynui laikyti bet kokį katiną, o langą liepė užmūryti ir juodai nudažyti. (J. Kleinauskis, 57 m.a., Žemaičių Kalvarija, Tl. Užr. A. Brazdeikis 1928. LTA 1167/34.) Pastaba. Pasakotojas prie progos parodė surašinėtojui ir tą buvusį vienuolyno sienoje juodai uždažytą langą. Toks langas iš tikrųjų yra ir stebina ne vieną, kodėl jis nudažytas juodai, nors visos vienuolyno sienos baltos. (A.B.)

455. Jojo vienas žmogus naktį į Likunčius per Davainius pro Poškonį ir pamatė neregėtą namą. Ten groja ir šoka. Jis pririšo savo arklį prie Poškonio beržo ir įėjo vidun, kur grojo. Pamatė vestuves: groja ir šoka, bet šoka kitaip, ne kaip jaunimas. Įvedė jaunąją: su kailiniais nepaprastai apsivilkus, abrūsu ant kaklo apsivyniojus ir verkia. Tas žmogus persigando ir išėjo. Savo arklį rado po beržu tik nepasikorusį ir skubiai nujojo. Kitą dieną sužinojo, kad kaip tiktai toje vietoje, kur buvo veselija, viena boba, apsivilkusi kailiniais, abrūsu už kaklo pasikorė. Tai ten buvo velnio su ta boba pasikorėle veselijos. Kai jos siela ėjo pas velnią, tai ji ir verkė. O velniai šoko, džiaugėsi, kad pasikorė. Tam žmogui grįžtant kitą dieną, čia jokios trobos nebebuvo. (Dom. Namajuška, 70 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/213.)

456. Vieną kartą lijo lietus. Ubagas, negavęs nakvynės, įėjo į jaują ir papoteriavęs atsigulė. Įeina ponaitis su skrybėle ir klausia senelio, ar galės jie čia paveselioti. Ubagas sako: „Galėsite!" Tuojau prinešė kanapkų, krėslų ir pradėjo šokti. Tas ponaitis seneliui liepė neimti nei gerti, nei rūkyti. Jie gerdami siūlo seneliui, bet senelis neėmė. Viena iš visų skyrėsi. Ji buvo su šlejeriu ir abrūsu ant kaklo. Visi linksmai veseliojo. Kai atėjo vidurnaktis, visi pranyko. Dienai išaušus, senelis užėjo pas tą ūkininką, kurio jaujoje miegojo. Girdi - gieda, įeina į gryčią, žiūri - numirėlis. Jis mato, kad čia ta pati moteris, kurią jis matė jaujoje. Žmonės klausia, ko jis taip žiūrįs. Jis sako, kad matęs ją jaujoje veseliojant su velniais. Žmonės pasakė, kad čia yra šeimininkė, kuri šią naktį pasikorusi. (J. Kiekšė, 56 m.a., Linkuvos v., Šl. Užr. J. Kiekšė 1932.I.13. LTA 337/3.)

457. Vienas žmogus naktį ganęs arklius tarp krūmų. Ėmė ir užmigo. Naktį jį pažadino kažkas. Jis pabudo, atsikėlė, apsižvalgė, pamatė ateinant gražų ponaituką. Tas ponaitukas vadina jį į veselę. Jis ir nuėjo su tuo ponaituku. Rodos, įėjo į jaują. Ten prisirinko daug velnių. Anie išsilupo kazilus (gegnes) ir ėmė grajyti su anais, trindami vieną į kitą. Ten toj jaujoj buvo pastatytas staliukas ir tą senį pasodino už to staliuko. Tie velniai grajijo, grajijo... Po valandos parsivedė vieną bobą su užrištomis akimis ir pasodino greta to senio. Tam seniui boba atrodė pažįstama, tai buvo kailiadirbio pati. Jis ėmė į ją žiūrėti ir pamatė, kad iš po tos skepetos byra kruvinos ašaros. Ten jam besėdint sugiedojo gaidys. Jis pasijuto begulįs tarp krūmų. Parėjo jis namo ir jam namiškiai sako: „Ar žinai naujieną?" - „Ale jūs ar žinote, kokią aš naujieną žinau? Šią naktį mačiau kailiadirbio pačią rėkiant ir iš jos akių biro kruvinos ašaros". Namiškiai nustebo ir pasakė jam, kad kailiadirbio pati pasikorus toj jaujoj po kazilu. (Samonavičius, 80 m.a., Šidagių k., Skaudvilės v., Tg. Užr. P. Bagdonas 1928. LTA 267/11.)

458. Ponai turėjo tarnaitę Teresę. Ji buvo ištikima ir turėjo pas ponus visą valią. Ji surengdavo vakaruškas, pasilinksminimus. Ten ji būdavo tabalaikė, labai linksma. Kartą ji viename vakarėlyje smarkiai šoko, daužės. Pareidama sušilo, susirgo ir mirė. Po kelių mėnesių, žiemos metu, važiavo žmonės į Šiaulius. Ten buvo didelės pelkės Tyruliai, liūnai po dešine ranka. Taip tie žmonės, važiuodami per tas pelkes, ir paklydo. Daužės, daužės ir apie 12 valandą dar labiau paklydo. Ir susitiko kokį tai ponaitį. Tie žmonės ir sako: „Mes kelią pametėm". Tas sako: „Eikit paskui mane". Žmonės, važiuodami paskui tą ponaitį, privažiavo prie puikiausio dvaro. Ten buvo aukso stulpai, veidrodžiai. Ponaitis sako: „Čia galėsit perbūti ligi dienos, o paskui važiuoti ir toliau". Ponaitis nueina į rūmus pirma, o paskui jį įeina ir tiedu žmonės. Mato, kad prieangyje ant stalo užsikniaubęs miega senis.

Tie žmonės jį pažadina ir prašo nakvynės. Tas senis ir sako: „Priimt priimsiu, tik gult negausit, čia yra vestuvės, tuoj parves jaunąją". Įeina į vidų. Ten stalai pataisyti valgymų, visur šviesu, gražu. Keleiviai tuoj išgirdo trenksmą: arkliai žvengia, skambučiai tik skamba. Eina į rūmus poros, paskui juos muzikantai. Paskui vyrus ateina ir panelė. Tiedu keleiviai mato, kad tai jų Teresė su ponaičiu eina. Ponai ir sako: „Ar tu čia, Terese?" Ji nieko neatsakė. Jai šokant, jos sijonas išsipūtė ir jos kaulai išbyrėjo. Gaidys užgiedojo ir viskas pražuvo. Keleiviai pajuto, kad ant kupsto sėdi, o arkliai vandeny. Vos ištraukė arklius. Ten buvo velnių veselija. (D. Simanavičiūtė, 33 m.a., Girkalnis, Rs. Užr. J. Dovydaitis 1932.VI.3. LTA 462/204.)

459 (+ Mt. 3332). Vieną kartą žmogus iš Ažeriekų kaimo nuvažiavo melnyčion Salovartėn. Jis tenai išbuvo dvi dieni. Susimalęs miltus važiavo namo. Bevažiuodamas sutiko žmogų, būtent, juo buvęs kūmas. Tas kūmas ėmė klausinėti, kur buvo, kur važiuoja. Šitas žmogus papasakojo visa, kaip yra. Kūmas paprašė jo, kad jis važiuotų pas jį namuosna pergulėt, nes sako: „Tau toli, o dabar naktis, kada tu parvažiuosi? Vot užvažiuok pas mane ir pergulėsi". Bet šitas nesutinka, sako: „Gal su Dievo padėjimu parvažiuosiu". Šitas kūmas nenustojo prašęs, sako: „Pas mus dar veseilia, marčią parveš". Ant galo sutiko, liepė sėsti jo vežiman ir važiavo jo namuosna. Važiuoja, važiuoja ir vis namų neprivažiuoja. Pagaliau privažiavo pirkelę. Šitas kūmas sako: „Eik pirkion, o aš arklį apspakajisiu". Įėjo pirkion – neapsakomas grajinimas, šokimas. Įėjęs atsisėdo už stalo, pasirėmė ir laukia, kada jį šauks valgyti, gerti. O tas jo kūmas sako: „Aš arklį, vežimą apspakajinau, tau ne bėda". Nešaukia jo baliavoti. Besėdėdamas užmigo. Pamiegojęs atsibudo, vis jie kaip grajino, taip grajina, kaip šoko ir šoka. Tik klauso – marčią parveža. Pasipuošus su branzolėtais, kuo puikiausiais rūbais. Visi šoka, bet jo niekas nešaukia. Mano sau: „Norėtau valgyti, o kūmas manęs nešaukia". Ir vėl užmigo. Atsibudęs žiūro: nieko nėra, tik jis sėdi ant medžio viršūnės šakose, – nei arklio, nei vežimo. Ką tik išlipo jis iš medžio, nežino kur eiti. Paskui dasgodojo eiti į melnyčią, kur malė miltus, Salovartėn. Nuėjęs sako: „Ratavokit, nėr nei arklio, nei vežimo". Tada stebėdamies nuėjo pažiūrėt, kur jis buvo ir rado miltus ant kranto, o arklio tik nosis iškišta, o visas ežere paskendęs. Parvažiavęs sušaukė žmones ir papasakojo visa, ką matė ir girdėjo ir kur buvo. Ir kaip tik tą naktį buvo pasikorus vieno žmogaus pati, tai ir veseilia, ir marti piktųjų dvasių buvo. (O. Lūžienė, Molių k., Valkininko par. Užr. A. Lūžytė 1926. XII.30. LMD I 622/11.)

460–466. VELNIŲ VESTUVĖSE – PAKARTAS UŽ KOJOS (MT. 3278)

460. Vieną kartą ėjo vienas žmogus ir griežė ant mažos armonikos. Tik žiūri – išeina iš namo tokie vyrai ir prašo, kad jis pagriežtų. Tik sako: „Kai duos tau jaunoji rankšluostį, tai tu pakišk koją". Jis taip ir padarė: kai tik jaunoji jam davė rankšluostį, jis pakišo koją ir jam užmetė. Ir kai tik užgiedojo gaidžiai, jis buvo pakartas už kojos. (Užr. B. Verkelytė. LMD I 611/13.)

461. Kartą gyveno neturtingas bernas. Neturėdamas kas veikti, išėjo į pasaulį, kaip sako, laimės paieškoti. Eidamas sutiko važiuojantį ubagą. Ubagas pasiūlė jį pavėžėti. Ir jie abu nutarė važiuoti nakvoti į vieno žmogaus tvartą, kuriame vaidendavosi. Ubagas užvažiuojant ir sako: „Ten šiąnakt bus velnių vestuvės. Kai dalins dovanas, šalikus, tu nekišk galvos, kad uždėtų, o pakišk koją". Kai čia atvažiavo, rado velnius besilinksminančius. Į rytą vienas velnias dalino šalikus visiems velniams. Davė ir šitam ubagui su bernu. Jiems uždėjo ant kojų ir tais šalikais

pririšo juos tvarte, kuris jiems dabar gražiausiais rūmais išrodė, o patys prieš gaidžiagystį išgūrėjo. Rytą atėjęs šeimininkas rado juos už kojų pakartus. Jei galvą būtų kišę šalikui uždėti, būtų už galvų pakorę. Paleidęs išklausinėjo juos, kaip čia viskas atsitiko, o užlipęs ant tvarto rado pasikorusią bobą. Kai ją iš ten pašalino, daugiau nebesivaideno. (K. Bulka, 63 m.a., Sėlės k., Tauragnų v., Ut. Užr. A. Linka 1935. LTA 545/86.)

462. Seniau, važiuojant į Liepoją, kas du varstu būdavo karčemų. Taip žmogus, atlikęs reikalus, lengvai grįžta namo. Tai jis, grįždamas naktį, sustoja vienoje karčemoje. Įeina vidun - šilta, šviesu. Mato, vaikšto vokietukai. Vienas iš tų vokietukų sako: „Jei tau duos dovanų abrūsą, tai tu kišk koją, bet ne galvą". Tai tie vokietukai jam ir siūlo dovanų abrūsą. Jis kyšt jiems koją. Tuoj viskas ir prapuolė: dingo karčema, pasijuto esąs tamsumoje. Atėjęs kitas keleivis jį surado, kad jis yra pakartas su liepskūre. Žmogus sakėsi, kad jis buvo tokios savo kaimynės vestuvėse. Parvažiuoja namo ir randa, kad ta kaimynė, kurią jis matė tose vestuvėse, yra pasikorus. (Tryškių p., Šl. Užr. J. Dovydaitis 1932.VIII.11. LTA 462/447.)

463. Buvo šaltas žiemos rytas. Vos išėjus į lauką, tuojau pajusdavai, kad kažin kas, rodos, su replėmis žnaibo nosį. Nors šalta, bet žmonės važiavo su reikalais į Sedą, nes buvo turgaus diena. Išvažiavo ir vienas ūkininkas su savo bernu ir sūnum. Jie išvažiavo ne tik į turgų, bet vežė dar lentas į tartoką pjauti. Kol atliko visus reikalus, jau buvo gerai sutemę. Jiems besirengiant važiuoti namo, atėjo vienas geras kaimynas, pasivedė tėvą ant magaryčių. Palikusiu vienu du sūnus su bernu, nutarė važiuoti vienu du, o tėvą palikti paskui parvažiuoti, nes buvo dvejais arkliais atvažiavę. Kaip sutarė, taip ir padarė. Juodu susėdo ir išvažiavo. Važiavo, važiavo ir privažiavo karčemą, kurioje jau niekas nuo senų laikų nebegyveno. Žmonės pasakoja, kad toj karčemoj vaidenas. Kaip juodu nustebo, pamačiusiu karčemoje šviesą ir išgirdusiu tenai gražiausią muziką. Kai abu buvo nebaukštūs, tai nutarė nueiti pažiūrėti, kas ten dedasi. Kai juodu priėjo prie lango, tai pamatė, kad pilna karčema žmonių, kurie šoka ir linksminasi. Juodu nutarė eiti į vidų ir įėjusiu atsisėdo pas vieną seną muzikantą, kuris atsilošdamas pūtė triūbą. Kai jis nustojo groti, tai jį mūsų pakeleiviai paklausė, kas čia dedasi. Atsakė, kad čia velniai rengia vienos mergaitės vestuves ir dar pridėjo, kad jie dabar neturi išeiti iš čia, kad juos galį velniai nužudyti; antra dar pridėjo, kad turi klausyti jo įsakymų, o kitaip būsią blogai. Vyrams nebuvo kas daryti ir turėjo sutikti. Juodu klausė muzikanto, kas bus toliau. Jis jiems atsakė, kad dabar jaunoji duosianti kiekvienam po taurę ir po rankšluostį. Be to, jis jiems liepė neleisti jaunajai rankšluostį dėti ant kaklo, o liepė atkišti koją. Kaip muzikantas sakė, taip ir buvo. Jaunoji pradėjo dalyti kiekvienam po taurę vyno ir po rankšluostį. Šitoji laimė nepralenkė nė mūsų pakeleivių. Kai jaunoji padavė vienam iš jų taurę, tai jis išgėrė ją labai gardžiai. Bet kai dėjo rankšluostį, tai nelabai malonu jiems buvo atkišti koją, bet ką darysi, reikėjo senio muzikanto klausyti, nes yra sakoma: „Su velniu nederėkis". Taip jis ir atspyrė koją. Staiga įvyko didelė permaina: jis pamatė prieš save stovint savo dėdę nabašninką, kuris buvo ne kas kitas, kaip tas senis muzikantas. Jis atsistojo priešais mūsų pakeleivius ir šaukė: „Aš jus išgelbėjau". Bet jie pasijuto esą už vienos kojos į balkį su pančiu pakarti ir nebeiškentę sušuko: „Jėzau Marija, kas dedas?!" Staiga pranyko iš jų akių visi šokėjai ir jaunoji, o jie pasijuto esą tamsioje karčemoje už kojų pakarti. Tada jie labai nusigando ir ėmė šaukti pagalbos. Tuo laiku važiavo jų šeimininkas su kaimynu, su kuriuo buvo pasilikęs Sedoje, ir išgirdo karčemoje šauksmą. O dar pamatę ant kelio pastatytus šeimininko

arklius, galvotrūkčiais nubėgo į karčemą pažiūrėti. O kaip jie nustebo, pamatę savo berną ir sūnų, už kojų pakartus bekybant. Jie greitai juos nuleido ir ėmė klausinėti, kas nutiko. Šie viską papasakojo, bet jautė didelį nuovargį ir baisų burnos kartėjimą. Tada jie suprato, kokį jiems vyną davė gerti velnio jaunoji. Todėl abu nusispjovė ir jau auštant parvažiavo namo. Parvažiavę namo, abu tik prašė šeimininkės rūgusio pieno, nes jiems burna vis tebebuvo karti, o širdis buvo dideliai nublogėjusi. Žmonės dažnai pravažiuodami pro tą karčemą, ypač naktį, mato visokių vaiduoklių, kurie žmonėms pridaro daug žalos. (A. Brazdeikis, Žemaičių Kalvarijos m., Tl. Užr. E. Jonauskaitė 1928. LTA 284/643.)

464. Du gaspadoriai važiavo į malūną. Suvėlavo tame malūne, parvažiuojant paklydo. Buvo naktis ir žiema buvo labai sunki. Anie nebrand niekur kelio. Ir užginė anuos toks viens jaunikaitis, pasikišęs muziką po pažasties, ir prašo pavežt to žmogaus. Tas žmogus sako: „Kur aš tave pavešiu? Nutrūko iena, nebegaliu nė pats pavažiuot". Tas jaunikaitis pasilenkė ten, pataisė tą ieną tam žmogui, susėdo ir važiuoj. Dabar tas jaunikaitis ir sako tam žmogui: „Kai nueisime į tą veseliją, parvažiuos vedliai iš anos pusės ir dalys pyragą. Tu turėk terbą: kai tau duos pyrago, tai tu pyragą dėk į terbą, nevalgyk. O brolvaikis tai dalys vyną. Tai to vyno negerk – supilk į terbą tą vyną. O kai pradės dalyti sesuo abrūsus, tai tu neduok už kaklo kabint: kai visiems kabins už kaklo, o tu pakišk koją". Ans taip ir padarė: kai tik pradėjo dalyt pyragą, sudėjo į terbą, ir vyną supylė į terbą, o abrūsus kai dalijo, tai pakišo koją. Kai tik koją pakėlė, už kojos užkabino ir pakėlė aną į pabalkę. Na, tai dabar ans veiz, kad kokioj pustaunyčioj pakabintas ant šiaudų ryšio. Visur pūga baisiausia, langų nėr. Tik ans pradėjo gvalto šaukti, to savo draugo ieškot. Tai tas draugas išgirdęs aną šaukiant, – kur dviese buvo važiavę, – tai tas draugas atėjo, aną paleido, papjovė tą šiaudų ryšį ir vėl išėjo prie savo kurmankos, jau gaidžiams begystant – jau buvo po dvylikos. O tas jaunas vyrukas tai buvo velnias. (M. Katkienė, 44 m.a., Pušilių k., Kuršėnų v., Šl. 1938.III.12. LTA pl. 874/9.)

465. Kitą kartą, senų senovėje, gyveno Juozas. Vieną kartą Juozas važiavo į malūną. Bevažiuojant jis pamatė einant žmogelį, kuris buvo burtininkas. Juozui važiuojant sutemo, ir jis užvažiavo į vieną kiemą. Tas namas buvo užkeiktas. Burtininkas viską tai žinojo, bet Juozas nežinojo. Burtininkas pasakė, kad tenai bus vestuvės ir duos vyno. „Tai tu išgerk ir stikliuką mesk lauk". Juozas paklausė ir taip padarė. Bet kai išgėrė vyną, jis labai norėjo nuvežti pačiai stikliukus. Jis paėmė, įsikišo į kišenę. Kitą vakarą jis vėl tame name nakvojo. Burtininkas liepė jam: „Kai duos rankšluosčius, tai tu paimk tris rankšluosčius ir apsivyniok aplink koją". Juozas taip ir padarė. Bet kai pradėjo aušti, jis atsirado pakabintas už kojos prie lubų. Po to jis nuvažiavo namo ir papasakojo, kas atsitiko. Bet kai norėjo ištraukti stikliukus, jis pamatė vietoj stikliukų velnių nagus. Tada Juozas suprato, kad tai buvo velnių vestuvės. (Gričienė, 76 m.a., Šiaulių m. Užr. J. Simovas 1931. LTA 350/172.)

466. Vieną kartą Beržinių kaime sirgo jauna mergina ir niekas negalėjo jos išgydyti. Ji dagirdo, kad Prūsuose yra daktarienė, „velnių motina", kuri gali viską padaryti, jeigu tik jai pasižada. Paskui ji jai pasižadėjo, kad tik ją išgydytų. Ir jai pasakė, kad jeigu ji tikės į Dievą, tai ji tuoj numirs. Išgijus ji vedė turtingą vyrą ir sulaukė keturis vaikus. Paskui ėmė mislyti apie Dievą ir tuoj ėmė skųstis širdimi, ir numirė. Vieną kartą iš Ožkasvilių kaimo ūkininkas, važiuodamas iš Senapilės, sutiko du ponaičiu einančiu. Jie meldė, kad pavėžėtų. Ūkininkas tuoj užklausė,

kur keliaują. Jie atsakė: „Einam į vestuves. Pavėžykite, tai ir jus mes nusivesiva". Važiuodami jie privažiavo labai didelį dvarą. Užvažiavo ant dvaro: viskas skamba iš stiklų, grajija ir šoka. Nuėję jie į tą namą žiūri, kad nepažįstami žmonės. Tik ūkininkas pažįsta tuos, kuriuos vežė. Ir uždavė visiems šokinti marčią. Kaip pašokina, tai ji duoda dovanas. Jau baigia šokinti ją visi. Ir tiedu ponaičiai sako jam: „Kaip tu ją pašokinsi, tai ir tau duos dovanas, bet neimk su ranka ir atkišk koją". Atėjus laikui jam šokinti, jis pašokino ir davė ji jam dovaną. Jis atkišo jai koją, ji uždėjo jam drobulę. Bešokant su ja pajuto, kad šoka ne su žmogysta ir labai persigando. Ir ji viską taip išdalijo, kad liko tik vienais marškiniais. Ūkininkas sakėsi į tuos ponus, kad jis norįs važiuoti namo. Jie išvedė jį iš to kambario, sutaisė arklius ir liepė važiuoti namo. Išvažiavęs iš dvaro pamatė netoli savo namus. Ten jokio dvaro nebuvo ir nebus tame kaime. Parvažiavus namo ėmė bartis ant jo pati: „Kur tu taip ilgai buvai?" Vyras atsakė: „Nagi vestuvėse dvare!" – „Kokiam dvare, kad čia jokio dvaro nėra, ką tu čia šneki?" – „Iš tikrųjų – ten šokino marčią ir visiems davė dovanas. Aš irgi šokinau, ir taipgi gavau dovanų. Aš tau rytoj parodysiu, jeigu tu manim nevierini". Ant rytojaus atneša vyras parodyti pačiai baltą drobulę. Štai ir ateina motina tos mergos, kuri pasižadėjo velniui ir numirė. Tas žmogus parodė jai tą drobulę, kuri buvo įtiesta į dukters grabą. Žmona sušuko piktu balsu ir numirė. (Užr. A. Marčiulionis. LTA 2201/44.)

467–472. MUZIKANTAS ĮKRENTA PRAGARAN (MT. 3279)

467. Buvo turtingas ponas. Jis gerai gyveno. Visko turėjo, ale savo tarnus skriaudė. Laikė daug tarnų, ale nė vienam algos visos neatiduodavo: vienam daugiau, kitam mažiau, ale vis nusuko. Taip gyveno ilgus metus. Sulaukė senatvės, mato, kad jau tuoj mirs. Jis pasistatė koplyčią ir manė eit jau melstis. Suprašė visų giminių ir pažįstamų, kad jie melstųsi už jį. Visos giminės meldėsi koplyčioje tris dienas ir tris naktis. Jiems ir melstis nusibodo, ir valgyt užsimanė. Ponas liepė poniai važiuot su giminėmis namo ir baliavot. Jis prižadėjo pareit pėsčias, o jei kur apslobtų ir ilgai nepareit, tai kad atvažiuotų parsivežt. Ponia jo laukia, laukia ir nesulaukia. Siunčia pasitikt. Pas poną buvo geras tarnas Kuzma. Ponia ir išsiuntė Kuzmą jį pasitikt. Kuzma pasikinkė geriausius arklius ir išvažiavo. Važiuoja važiuoja, niekur pono nematyt, niekur jo nesusitinka. Jis nuvažiavo net į koplyčią. Įėjo koplyčion, bet nieko nėra. Kur ponas klūpėjo, žiba dvi žvakės ir duobė stovi. Tarnas labai išsigando, parvažiavo namo ir papasakojo poniai, kad jau pono nėra. Ponia liepė pakinkyt kitus arklius ir, suprašius daugiau giminių, nuvažiavo į koplyčią. Bet vietoj pono rado tik duobę ir dvi žvakes. Visi persigando ir nežino ką daryt. Kuzma sako: „Aš esiu jo paieškot, negaliu be jo gyvent!" Jis liepė suskolint daug lenciūgų. Surinko gal kokį 1000 lenciūgų ir surišo visus į vieną. Iš lentų padarė skrynią. Kuzma pasiėmė skripką, įsėdo skrynion ir leidosi ton duobėn. Liepė leist tolei, kolei bus išsitempęs lenciūgas, o kai lenciūgas atsileis, tai kad trauktų atgal. Žmonės taip ir padarė: kai tik lenciūgai atsileido, jie ir ištraukė atgal. Jis nusileido peklon, išlipo iš skrynios. Velnias jį pamatė, griebėsi už jo ir sako: „Ko tu čia atėjai, kas tave prašė?" Kuzma atsakė: „Čia mano ponas gyvena, o aš vienas be jo gyvent negaliu". Kuzma pamatė poną, priristą prie katilo, o velniai jam pylė smalą. Velnias sako: „Taip bus ir tau, kaip tavo ponui". Kuzma greit išsitraukė iš krepšio skripką ir pradėjo grajyti, o visi velniai susikibę pradėjo šokti. O kampe Liucipierius lenciūgais tik tauškina. Kuzma sako: „Jūs šokat, tai atleiskit ir mano poną nuo katilo – jis irgi nori atsilsėti". Velniai poną atrišo nuo katilo ir pasodino už stalo. Jis, sėdėdamas už stalo, surašė poniai laišką ir dasitaikęs įdėjo Kuzmai į kišenę. Kuzma grajino grajino, ištino jam ir pirštai nuo grajinimo, o vel-

niai vis šoka ir šoka, nė nepailsta. Kuzma pailso ir nežino ką daryt. Ėmė povaliai grajyt. Velniai sako: „Grajyk, ba pririšma prie katilo". Jis vėl pradėjo grajyt, grajyt. Jis sumislijo sudraskyt striūnas. Velniam nematant nutraukė vieną striūną. Jau grajina povaliau. Paskui nutraukė ir kitas striūnas ir nustojo visai grajinęs. Jis sako: „Nutrūko striūnos, negaliu grajyt, leiskit mane striūnų nusipirkt". Velniai pamislino ir sako: „Tu meluoji, tu nesugrįši!" Kuzma sako: „Leiskit vieną velnią rozu su manim, tai nepabėgsiu". Liucipierius parodė vieną velnią, liepė sėst ant jo ir jot. Jis užsisėdo ant velnio ir išjojo į viršų. Kuzma velnią pririšo prie medžio ir liepė palaukt, o jis pats nuėjo striūnų pirkt. Jis nusipirko striūnas ir nuėjo namo. Į trečią dieną nuėjo pažiūrėt pas medį, ar velnias yra. Velnio nerado, tik rado išverstą medį. Kuzma nuėjo pas ponią ir padavė jai pono rašytą laišką. Ponia perskaitė laišką ir apslabo. Ponas aprašė visus savo vargus: kaip jį velniai kankina, kai ji numirus ateis į peklą, kaip abiem reikės pekloj smalą gerti. Kai ponia numirė, tai nuėjo peklon ir rozu su ponu gėrė smalą. Kuzma liko ponu ant dvaro, apsiženino ir gerai gyveno. (O. Gavelienė, 45 m.a., Vankiškių k., Simno v., Al. Užr. J. Kavaliauskas 1932. LTA 364/20.)

468. Seniai gyveno vienas pirklys. Jis beprekiaudamas labai apgaudinėjo žmones ir taip labai pralobo. Jis savo turtų nei pats nežinojo, kiek turėjo. Kartą sumanė pastatydinti koplyčią. Pastatydinęs paprašė kunigo, kad pašvęstų. Per šventinimą buvo prisirinkę daug žmonių. Po pašventinimo pavakarėj kunigas išvažiavo, žmonės iškriko, liko tik vienas pirklys. Jis norėjo dar pasimelsti. Pasilikęs ilgai meldėsi. Bet perkūnas tik trenkė, – nors tada buvo giedri diena, – ir iš karto toj koplyčia nudardėjo kiaurai žemėn. Toje vietoje liko tik tokia bedugnė. Pirklio žmona laukė, laukė ir nesulaukus išėjo ieškoti. Nei vyro, nei koplyčios nerado. Toje vietoje pamatė tik plyšį be dugno. Kai ji tai pamatė, ėmė ieškoti tokio žmogaus, kuris įsileistų į tą plyšį. Ilgai ji ieškojo, bet vis nerado. Rado tokį smuikininką. Tas sutiko įsileisti plyšin. Jis liepė padirbt pintinę, pasiėmė truputį maisto, įsidėjo smuiką ir atsisėdęs pintinėje leidosi bedugnėn. Jį leido virvėmis. Leido leido, net keturias dienas ir naktis. Jiems ir virvių pritrūko. Kai pintinė sustojo, smuikininkas, truputį pamąstęs, išsiėmė peilį, virves šnaikšt ir pasileido krist. Krito jis dar naktį ir pusantros dienos. Jis nukrito ant pragaro dugno. Dairosi jisai, visur tuščia, niekur nieko nėra. Bet pavaikščiojęs rado tą pačią koplyčią. Įėjęs rado sėdintį pirklį. Tas pirklys jam sako: „Kaip tu čia galėjai papulti? Aš tai vis tiek iš čia neišeisiu, bet kaip tau bus nekaltam? Dabar aš čia ramiai sėdžiu, bet kai ateis vakaras, tada atlėks velniai mane kankinti ir taip kankins per amžius. Kai atlėks, tai tu nors pasislėpk kur, gal jie tavęs nepamatys". Vakare, kokią devintą valandą, atbėgo pulkas velnių ir ėmė tą pirklį visaip kankinti: paims kiaušą dervos, kad užpils ant galvos, tai pirklys tik cypia. Smuikininkas žiūrėjo žiūrėjo, pagaliau pagriebė smuiką, kad duos griežti. Užgirdę velniai paliko pirklį, susikabino ir ėmė šokti. Šoko šoko, kai tik atėjo dvylikta, tada visi dingo. Pirklys parašė laiškelį ir padavęs smuikininkui sako: „Te šitas laiškelis: gal tau kaip nors pasiseks iš čia ištrūkti, tai jį paduosi mano žmonai". Smuikininkas susivyniojo laiškelį, įsidėjo į kišenę ir laukia nakties. Tuo pačiu laiku vėl ateina velniai pirklio kankint. Bet dabar smuikininkas iš karto griežė. Jis pastebėjo, kad velniai labai myli paūžti. Tada jis sumanė jiems iškrėst šposą. Kai buvo pats ūžimas, smuikininkas stygas tik šnaikšt, ir griežimas sustojo. Velniams pirklys kankyt nerūpi, bet greit aplink smuikininką sustoję rėkia: „Kas čia atsitiko, kas?!" – „Ugi stygos sutrūko!" – atkirto smuikininkas. Velniams niekas ne galvoj, tik galvoja, kaip stygas gauti. Smuikininkas sakė, kad reikia naujų. Bet pragare nėra parduotuvių, tai reikia eiti ant žemės. Jie atnešė

tris maišelius aukso, pašaukė jauną vikrų velniuką ir jam pats Liucipierius sako: „Nešk smuikininką ant žemės, te jis nusiperka stygas. Tu privalai jį parnešti, nes jei sugrįši be jo, tai reiks tau visuomet smalėkai tušyt". Auksą sudėjo velniukui ant kupros, smuikininkas atsisėdo tarpuragėj ir pasileido į žemę. Jiedu lėkė tik penkias minutes, o smuikininkas krito su virvėmis keturias paras ir be virvių pusantros. Nulėkę netoli miestelio, pas pelkę sustojo, nes velniukas gėdijosi eit miestan. Smuikininkas velniukui liepė jo laukti. „Nes, - sakė, - kai tu kur nueisi, tai aš tavęs nerasiu". Smuikininkas, pasiėmęs auksą, nuėjo miestan. Stygų nė nemanė pirkti, džiaugėsi, bet tik ištrūko. Nuėjo pas tą pirklio žmoną. Jai padavė tą laiškelį. Po kiek laiko jie apsivedė. Velniukas pas pelkę vaikščiojo, vaikščiojo ir negalėjo smuikininko sulaukti. Žmonės jį matė tai kumeliuku, tai teliuku pasivertusį. Jis nesulaukdamas pasivertė dulkių stulpu ir pasileido lakstyt keliais. Jis ir dabar vaikščioja, - mano, kad rasiąs smuikininką. Žmonės sako, kad pažiūrėjus pro rankovę jis matyti stulpe. (Mankūnų k., Miroslavo v., Al. Užr. I. Krušna 1926. LTA 552/909-10.)

469. Kartą gyveno vienas ponas. Jis buvo labai žiaurus ir skriaudė savo žmones. Kai jis mirė ir buvo palaidotas, ant jo kapo atsirado skylė. Kad ir kaip pylė tą skylę, vis tiek jos neužpylė. Ponia žadėjo tą apdovanoti, kuris sutiks leistis į tą skylę. Atsirado vienas muzikantas, kuris sutiko leistis skylėn. Jis pasiėmė ilgą virvę, apsirišo ja ir pradėjo leistis. Leidėsi muzikantas ton skylėn septynis mėnesius. Nusileidęs išvydo tokį pat pasaulį, kaip ir žemėje. Besidairydamas pamatė velnius, kurie tuo ponu vežė kelmus. Pamatę jį, velniai ėmė jo klausinėti ir viską vartyti, čiupinėti. Bevartydami užgavo smuiko stygas, kurios ėmė skambėti. Velniai paklausė: „Kas čia?" - „Smuikas", - atsakė muzikantas. Velniai paprašė jo pagriežti. Muzikantas patogiai atsisėdo ir pradėjo griežti, o velniai šokti. Jam ir pirštai įsopo begriežiant, o velniai vis šoka ir šoka. Velniai varė tuojau jį griežti, o jei negriešiąs, tai grasino užkinkyti kelmų vežti. Muzikantas sumanė gudrumu atsikratyti velniais. Jis tyčia nutraukė stygą ir smuikas pradėjo negražiai griežti. Velniai paklausė: „Kodėl taip negražiai grieži?" - „Kad styga nutrūko". - „Ar negalima būtų surišti?" - „Negalima, tada negrieš, - atsakė muzikantas, - gal jūs turit kur stygų, galima būtų įdėti". Bet velniai stygų neturėjo. „Tai reiks keltis žemėn stygų pirktis", - sako muzikantas. Velniai sutiko. Tuoj jie išrinko septynmetį velnią, kuris muzikantą per septynias minutes išnešė žemėn. Muzikantas nuėjo stygų pirkti, o velnias atsisėdo laukti. Dar ir dabar velnias laukia, o muzikantas stygas perka. (K. Umbrasas, 45 m.a., Bajorų k., Molėtų v., Ut. Užr. K. Umbrasas 1928. LTA 368/3.)

470. Seniai, seniai gyveno labai sukti žydai: kur tik pasisukdavo, vis apgaudavo žmones visokiais apgavimais. Be galo daug susitaupė pinigų. Ir ką jie sumanė - pastatyti už juos koplyčią. O kada pastatė, nuėjo abudu į ją melstis. Jiems besimeldžiant, tik štai prasivėrė žemė ir jie, kartu su ta koplyčia, nugramzdėjo į bedugnę. Atsirado vienas toks muzikantas, kuris leidosi ištirti. Pririšo pintinėlę ir leidosi. Jam pristigo virvių. Išsiėmė iš kišenės peilį ir nupjovė virves, nupuolė pragaran. Pamatė čia tą žydą ir jo pačią, ant laužo ugnyje degančius, o velniai jiems į gerklę pylė juodą smalą. Pamatę velniūkščiai apipuolė muzikantą. Jis tuoj uždrožė, griežė, o jie visi šoko. Jau ir viena styga nutrūko begriežiant, o neužilgo ir kita, taip kad jis turėjo liautis griežęs. Velniai apipuolę klausia: „Kodėl negrieži?" Jis atsako: „Kaipgi aš griešiu, jog stygos nutrūko?" Tarė: „Išneškit mane ant žemės, o aš nuėjęs nupirksiu stygas". Sutiko. Paėmė velniūkštis ant kupros ir

neša. „Na, dabar eiki, o aš čia palauksiu". Sustojo prie epušės ir laukia. O tasai muzikantas ir nūnai nesugrįžta. Ir dartės jisai tenai stovi, baidydamas einančius žmones. (Ign. Marcinkevičius, Klevų k., Seinų par. Užr. Myk. Sidaris 1925.X. LMD I 481/1.)

471. Gyveno kartą meistras, kuris liejo stiklines bažnyčias. Ir turėjo darbininką, vardu Jonas. Jonas buvo labai geras muzikantas ir su savim visados ant nugaros nešiodavo muziką. Liejo liejo, liejo kokias keturiasdešimtis metų. Atsibodo lieti. Tada ponas nusiliejo labai gražų grabą, atsigulė į jį ir liepė nunešti į bažnyčią, atlaikyti pamaldas, nes manė gyvas pateksiąs į dangų. Kunigai atlaikė ketverias mišias ir paliko bažnyčioje. Rytą, kai tik atidarė bažnyčią, pirmiausia nuėjo pažiūrėti Jonas. Pamatė, kad grabo vietoje buvo didžiausias urvas. Jonas pasiryžo leistis į tą urvą. Sunešė viso miesto virves, surišo ir pradėjo leistis. Leido leido, leido, pritrūko virvių, atnešė dar kelis lenciūgus. Tik staiga viena virvė trūko ir Jonas nukrito tiesiai į pragarą. Nukritęs pamatė kunkuliuojantį savo poną su grabu katile. Ponas, pamatęs Joną, pradėjo klausinėti, kaip jis į pragarą pateko. Jonas pasakė, kad taip ir taip, - leidosi į urvą pono ieškoti. Tada ponas sako Jonui: „Tuojau atlėks velniukai ir pradės prašyti, kad pagriežtum. Tu pagriežk ir nutrauk vieną stygą, paskum vėl kitą ir taip nutrauksi visas stygas. Velniai ten prineš visokių sidabrinių, auksinių ir deimantinių stygų, bet tu jų neimk ir sakyk, kad netinka, kad tiktai viršuj čia pat yra gerų stygų, ir tik tada jie tave išneš iš pragaro". Tuojau pribuvo daugybė velniukų ir pradėjo prašyti, kad pagriežtų. Jonas sutiko ir pradėjo griežti, o velniukai šokti. Jonas, kiek pagriežęs, nutraukė vieną stygą, paskum antrą, trečią - ir taip nutraukė visas stygas. Velniukai prinešė visokių stygų, bet Jonas sakė, kad vis netinka ir netinka. Tada vienas velnias sako: „Sėsk man ant nugaros, aš tave išnešiu laukan". Jonas užsėdo ir kaip viesulas išlėkė į tą pačią bažnyčią. Skylė jau buvo užkalta, bet velnias išlaužė ir atsidūrė bažnyčioj. Išėję iš bažnyčios, paėjo dar kiek, užėjo naktis. Jonas su velniu užėjo į vieną trobą, pasiprašė nakvynės. Nakvynės priėmė. Velnias klausia Joną: „Kur man gulti?" Jonas atsakė: „Lįsk į duoną, kur minkė boba". Velnias ir įlindo. Boba užminkiusi peržegnojo. Rytą pakepė duoną ir vėl peržegnojo, kad geriau keptų. Velnias nebegali išlįsti. Jonas atsikėlęs išėjo. Ėjo labai greitai ir tekinas bėgo. Velnias pamatęs, kad Jonas išėjo, šoko iš pečiaus, net pečius perplyšo. Bėgdamas pro stogą, stogą uždegė. Jonas išgirdęs ūžiant pamatė vėl velniuką. Velniukas suriko: „Jonai, ką padarei?" Jonas sako: „Žiūrėk, vėl ta boba atsiveja!" Velniukas kaip šoko į pragarą ir nuūžė. Jonas paliko ir vėl gyveno. (A. Rakickas, 18 m.a., Blikonių k., Linkuvos v., Šl. Užr. J. Martišius 1932.II.6. LTA 337/29.)

472. Kadaise gyvenęs smuikininkas. Kadangi jis labai gražiai griežė, tai kartą paprašė jį į vestuves. Begriežiant viena styga trūko, paskui kita. Taip sutrūko ir visos stygos. Muzika nutilo. Kadangi stygų niekur gauti nebuvo galima, tada vienas muzikantas sako: „Nueik pragaran, velniai tau duos stygų, kiek tik norėsi". Jis taip ir padarė. Nuėjęs prie durų pabeldė. Velniai įleido ir paklausė, ko reikalauja. „Duokit stygų", - tarė muzikantas. - „Pirk". - „Pinigų neturiu". - „Mums jų ir nereikia. Pažadėk atnešti kunigo sielą, tai duosim, kiek norėsi". Jis pažadėjo. Gavęs stygų, nuėjo vėl griežti. Po vestuvių susigavo katiną ir ėmė nuolat erzinti. Ilgainiui taip įerzino, kad katinas, pamatęs žmogų ar gyvulį, tuoj puola draskyti. Smuikininkas katiną nunešė velniams. Nunešęs paleido. Velniai puolėsi žiūrėti kunigo sielos. Katinas kai šoks jiems į akis, kai ims draskyti. Atbėgo ir Liucipierius, ir jam katinas akis išdraskė. Tada velniai sako: „Tik pasiimk tu tą kunigo

sielą, tai mes tau duosim aukso, kiek tu norėsi". Smuikininkas įsikišo katiną į maišą, prisipylė terbą pinigų ir sugrįžęs laimingai sau gyveno. (A. Žvinienė, Išdėlių k., Molėtų v., Ut. Užr. J. Vidžiūnaitė 1931.V.21. LTA 368/256.)

473-488. VELNIAS IR VAGIS (MT. 3282)

473. Vienas muzikantas ėjo mergos veselijon. Taip jau prietėmy eina ir sutiko bernaitį. Tas bernaitis klausia: „Kur tu eini?" Muzikantas taip išdidžiai pasisakė: „Aš einu muzikantu jaunosios pusėn ir pavogsiu kamanas, man reikia. A tu kur eini?" – „Ir aš einu ton pačion veselijon – jaunajai atimt sveikatą". – „Tai kaip tu ją atimsi?" – „Kai ana sučiaudės, eidama pro duris, ir jeigu niekas nepasakys jai: 'Ant sveikatos', tai aš ir atimsiu nuo jos sveikatą". – „Tai kas tu toks esi?" – „Aš ponaitis iš peklos". Nuėjo anie abu veselijon. Muzikantas groja, o ponaitis užlindo ant pečiaus ant koptūro ir laukia, kada sučiaudės jaunoji. Už kiek čėso jaunoji eina pro duris ir sučiaudėjo. Tik muzikantas: „Ant sveikatos!" O velnias užpykęs kai šoks nuo pečiaus, dui lojot muzikantą: „Kamanavagy! Kamanavagy!" – ir iškūrė pro duris, – būk tai atkeršijo, nors išlojojo. O jaunosios sveikata ir liko čiela. Nuo to laiko dabar ir yra mada, ir reikia sakyti „Ant sveikatos". Net diduomenė ir tai vartoja. (J. Bikulčius, 63 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.IX.3. LTA 978/259.)

474. Dėlko žmonės sako: „Į sveikatą", kai kas nors kitas nusičiaudės? – Senų senovėje pas vienus ponus buvo vestuvės ir buvo labai daug svečių. Tada vienas žmogus užsimanė eiti ir pavogti tų svečių kepures. Eidamas į vestuves susitiko velnią. Kepurių vagis klausia velnią: „Kur tu eini?" O velnias atsakė: „Einu į vestuves pas vieną poną, jo duktė eina už vyro. Jinai valgydama nusičiaudės ir niekas jai nepasakys: 'Į sveikatą', tai jos sveikata man pateks". Susitarę nuėjo pas tąjį poną ir sulindo kažin kur į kampą. Valgydama jaunoji nusičiaudėjo, o kepurių vagis pasakė: „Į sveikatą", nes jisai nenorėjo, kad jaunosios sveikata patektų velniui. Tada velnias pradėjo rėkti ant to žmogaus: „Kepurvagis, kepurvagis!" Ir abudu išbėgo pro duris. Nuo to laiko, kai tiktai žmogus nusičiaudi, tuojau kas nors atsako jam: „Į sveikatą", nes bijo, kad nepatektų velniui to žmogaus sveikata. Tas žmogus, kuris išgelbėjo nuo velnio jaunosios sveikatą, nevogė kepurių, bet papasakojo visą savo atsitikimą, [ir buvo] dar labai to pono ir jaunavedžio apdovanotas. Dar ir dabar yra tas pasakojama. (Tverečiaus p., Šv. Užr. Genė Gylytė 1926. LMD I 399/12.)

475. Eina bernas vienon veselion ir susitinka velnią. Susitikęs ir klausia: „Kur tu eini?" – „Veselion, – atsakė velnias. – O tu kur?" –„Ir aš veselion." – „Tai ko tu ten eini?" – klausia velnias. „Aš einu kamanų vogt: suvažiuos daug svieto, tai bus iš ko. O tu ko eini?" – klausia bernas. „Aš einu jaunosios sveikatos atimt." – „Tai kaip tu ją atimsi?" – klausia bernas. „A vot, kad atvažiuos svotija, atsisės už stalo, tada jaunoji sučiaudės ir, jei jai niekas neatsakys: 'Ant sveikatos', tai jos sveikatą aš ir pasiimsiu". Eina anie dabar abu toliau ir ūtura. „O kur tu būsi?" – klausia bernas. – „Aš į koptūrą pasikavosiu. O kur tu būsi?" – klausia velnias. – „Aš tai būsiu prie durų ir kai tik svotija atvažiuos, tai tuoj kamanas ir džiausiu." Taip ūturdami nuėjo anie ir veselion. Velnias užlindo į koptūrą ir už malkų pasikavojo, o bernas atsisėdo prie durų ant suolo. Atvažiavo svotai. Suėjo anie pirkion, susėdo užustalėn. Bernas klausos, kas čia bus. Tik jaunoji: apsik! – ir sučiaudėjo. Bernas: „Ant sveikatos!" – atsakė nieko nelaukdamas. Velnias tada kai šoko nuo koptūro, tai išvertė malkas, apvertė kopūstų katilą su mėsa ir lėkdamas pro duris

rėkt: „Kamanvagys, kamanvagys!" Bernas tada svotbai apsakė, kaip susitiko velnią ir kaip anie susiūturo, - kaip velnias norėjo jaunosios sveikatą atimti. Tada berną tuoj už stalo, pričestojo, primylėjo ir buvo anas pirmutinis svečias. (K. Staleronkienė, 78 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/214.)

476. Žmogus ėjo veselion ir sutiko kitą žmogų. „Kur eini?" - klausia pirmasis. „Veselion", - tas sakė. Pirmasis žmogus buvo tikrasis žmogus, o antrasis žmogus tai buvo velnias. Žmogus ėjo vėselion pašokti, o velnias pasisakė, kad eina veselion jaunajai sveikatos atimti. „Kaip gi tu atimsi?" - klausia žmogus. „Kaip tik išeis jaunoji šokti, tai jai tada sveikatą atimsiu, nes ana sučiaudės. O tu ką darysi?" - klausia velnias žmogų. „Aš, - žmogus atsakė, - einu, maž kur per veselę papuls nugriebt kamanas". Taip anie pasiūturo ir nuėjo abu veselion. Kaip tik veselion nuėjo, tai žmogus stovi pirkioj, o velnias užlipo ant stuburo ir tupi. Svotai pavalgė ir jaunoji išėjo šokt. Tik pradėjo šokt ir sučiaudėjo. Kai sučiaudėjo, tai žmogus tuoj jaunajai pasakė: „Ant sveikatos!" - „Dėkui", - atsakė jaunoji. Žmogus jaunajai palinkėjo sveikatos, velnias ir nesuspėjo atimt jaunosios sveikatos. Velnias supyko ant žmogaus, nuo stuburo nušoko ir bėgo oran. Bėgdamas visa gerkle šaukė, rėkė: „Kamanavagy, kamanavagy!" (J. Vadeiša, Drobiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.10. LTA 1947/10.)

477. Kartą ubagas su velniu ėję į veselę. Abu susitiko ir kalbasi. Velnias klausia: „Vo kur tu eini, ubagėli?"- „Aš einu į veselę, - atsakė ubagas, - vo kur tu eini?" - „Aš ir einu į veselę", - atsakė velnias. „Ką tu dirbsi toj veselėj?" - paklausė velnias. „Arklį pavogsiu, kai veselninkai baliavos. Vo ką tu dirbsi?" - „Aš sėdėsiu ant lentynos ir kai jaunoji sučiaudės, o niekas nepasakys: „Ant sveikatos", aš jaunosios dūšią pavogsiu". Abu nuėjo į veselę. Ubagas atsisėdo prie pečiaus ir kalba poterius, o velnias sėdi ant lentynos kertėje. Jaunoji sučiaudėjo. Ubagas ir sako: „Ant sveikatos!" Velnias supykęs sušuko: „Prie pečiaus vagis sėdi!" - „Ant lentynos velnias sėdi, žiūrėkit!" - atsakė ubagas. Velnias spruko pro duris, net trobos galą nunešė. Žmonės pradėjo klausinėti ubagą, kaip čia buvo. Ubagas viską papasakojo. Nuo to laiko žmonės ir pradėjo atsakyti sučiaudėjusiam 'ant sveikatos', bijodami, kad sučiaudėjusio dūšios velnias nepavogtų. (M. Grikšienė, 89 m.a., Rūtelių k., Kaltinėnų v., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.30. LTA 1167/636.)

478. Vagis ėjo vogti arklių, o velnias į veselę: norėjo supykinti jaunuosius, kad gautų jų dūšias. Velnias su vagimi susitiko ant kryžkelio. Tai vienas kito klausė, kur eina. Vagis sakė einąs vogti jaunojo arklio, o velnias: „Aš sėdėsiu po slenksčiu ir aš juodu versiu čiaudėti. Kai nieks ant jų nesakys: 'Ant sveikatos', tai vėliau jie susimuš ir man teks abiejų dūšios". Taip ir padarė. Vagis įlindo užpečkin ir laukia vestuvių. Prasidėjus vestuvėms, jaunasis ėmė ir sučiaudėjo. Visi tyli. Tada vagis iš užpečkio suriko: „Ant sveikatos!" Velnias gi vėl suriko: „Vagis yra užpečkyje!" Vestuvininkai vagį surado, bet velnio neberado. Vagis apsakė, ką velnias norėjo padaryti, kad norėjo abiejų dūšias paimti. Tai vagiui ir atidavė arklį. (P. Radvila, 65 m.a., Dirmeikių k., Tryškių v., Šl. Užr. J. Dovydaitis 1932. LTA 462/463.)

479. Ėjo ubagėlis keliu. Bėga velnias, net iškišęs liežuvį. „O kur tu čia bėgi?" - „O bėgu veselion, jaunosios sveikatos paimt". - „Kaip tu paimsi?" - „A vot taip paimsiu: kai eis tiktai po vinčiui, kai per slenkstį žengs, tai nusičiaudės, jai niekas: 'Į sveikatą' nesakys, tai ana negalės, negalės ir pamirs". Tada diedelis bėgt, bėgt paskui velnią, bėgt, bėgt! Velnias prie pušinės stovi, o diedelis prie adverijos. Kaip

tiktai cja-ta! ir nusičiaudė. Tas diedelis: „Į sveikatą!" Ir nemožna paimt sveikatos. Pastovėjo, pastovėjo velnias, o tas diedas ir nuėjo savo keliu. Eina, velnias ir vėl lekia iš veselios. „O ką, ar paėmei sveikatą?" - „Ne, kas ten išsirado, pasakė: 'Į sveikatą'". (A. Čelniukienė, 65 m.a., Kliukų k., Tverečiaus v., Šv. Užr. J. Aidulis 1934. LTA 474/14.)

480. Viename kaime gyveno ūkininkas su savo žmona ir dukteria. Bet, mirus motinai, tėvas vedė kitą žmoną, Katryną, raganą su dukteria. Močeka labai neapkentė podukros ir visaip ją vargino. Į pastarąją įsimylėjo labai gražus ir išmintingas jaunikaitis. Kada jis atvažiavo piršlėms pas ją, tai močeka, jaunikiui nematant, išvarė podukrą lauk, o savo „apuoką" pasodino šaly svečio. Jaunikaitis tuojau pažino, kad tai ne jo numylėtoji, ir pasakė apie tai močekai. Bet ji nusijuokė ir atsakė: „Ta pati, vaikeli, mat nebepažinai". Kaip tik tuo laiku įėjo podukra. Svečias ją paėmė ir pasodino prie savęs. Sutarė vestuves. Nuvažiavo ant šliūbo. Ir dabar močeka norėjo taip pat padaryti, bet veltui. Griežda dantis močeka grasino: „Na, tai gyvenime jums laimės nebus". Ir įprašė velniuką, kad jiems jis ką norint blogo padarytų. Kaip tik suguldė pirmą naktį jaunavedžius, eina kipšiukas miegamajan kambarin ir mąsto: „Kaip tik sučiaudės jaunieji, aš nieko neatsakysiu ir jie tuojau numirs". Prie kambario durų jis susitiko žmogų, kuris žinojo velnio mislis. Ir paklausė piktasai: „Kur eini?" - „Einu pas jaunuosius, - atsakė žmogus*, - kaip tik kas iš jaunųjų sučiaudės, aš atsakysiu: 'Man dūšia' ir tuojau po mirties pasiimsiu, kaip avinėlius". - „Tai ir aš su tavim eisiu", - paprašė šėtonas. „Gerai, galima". Kaip tik sučiaudėjo jaunoji, žmogus atsakė: „Ant sveikatos!" - „Vagie, vagie, vagie!" - supliupo velnias nesavu balsu ir nukarnėjo žemėsna. Taip ir atliko raganos neatmonyta jaunavedžiams. (Kupiškis, Pn. Užr. Petras Balys. LMD I 531/3.)

481. Vieni jaunieji čiaudėję ir jiems niekas nepasakęs: „Ant sveikatos". Ir tie nuėjo gultų. Žmogus kūreno pečių ir daboja, kad prieš pečių šildos koks daiktas su uodega. Atėjo koks ponaitis ir abu šneka. „Kumelė su kumeliuku nusibaigė". Kitas sako: „Kad atpjaus suknelės skverną, parūkys, tai tada dar atsikels". Muzikantas šitą užgirdo ir greit nubėgo, atpjovė abiem iš tiesios pusės po šmotą rūbo ir parūkė. Tie tuojau ir atsigyvėjo. Sako: „Taip gardžiai miegojom". - „Ot būtumėt gardžiai miegoję, būtų velniai ir skūrą nulupę". Norint, kad nieko nebūtų, reikia persižegnoti, o pirmąroz jaunavedžiam atvažiavus ir čiaudant, reikia saugoti ir pasakyti: „Ant sveikatos". (J. Sodarskis, Bilaišių k., Dusetų v., Zr. Užr. J. Būga 1937. LTA 1418/861.)

482. Kitą kartą vieno gaspadoriaus liūbantis mirti [=mirdavo] pačios: apsiženija, pabūna kiek ten laiko ir miršta. Buvusi netoli kuršininkė. Susiedė to žmogaus sutarusi [=draugavusi] su kuršininke ir pradėjusi teirautis: „Kažin kas gal būt, kad ano pačios miršt?" O tas gaspadorius ženijosi su kita. Kuršininkė sakanti susiedei: „Vedvi eisim ir tos sužavėti: kaip ana atguls pirmą vakarą po šliūbo, sučiaudės, nieks anai neatsakys: 'Ant sveikatos', mirs ir ta". Ta susiedė pasergėjusi: kai sučiaudėjo, pasakiusi: „Ant sveikatos". Jaunoji atsakiusi: „Ačiū!" Kuršininkė nebegalėjusi sužavėt, ta ir nebmirusi. (Mačiūkių k., Platelių v., Kr. Užr. J. Žilinskaitė. LTA 552/949.)

* Toliau pokalbyje sumaišytos rolės ir praleistas žmogaus atsakymas: žmogus turėjo pasisakyti einąs vogti, o velnias dūšios imti.

483. Vieną kartą ėjo žmogus pas gaspadorių vogti labai gražų arklį, Beeidamas susitiko velnią. Velnias klausia: „Kur tu eini?" Vagis sako: „Einu pas tokį ir tokį gaspadorių arklio vogt. A kur tu eini?" – „Aš einu pas tą patį gaspadorių vaiko vogt: jau tris jų vaikus pavogiau, vogsiu ir ketvirtą". – „Tai kaip tu jį pavogsi?" – klausia vagis. „Ugi taip: šiandien pas juos krikštynos, veš tą vaiką krikštyti. Prieš vežant krikštyti, bobutė jį maudys. Kai maudys, tas vaikas sučiaudės, tik niekas jam nepasakys: 'Ant sveikatos'. O aš tupėsiu ant aukšto ir pasakysiu, tada tas vaikas ir numirs, ir bus mano". Taip ir padarė: velnias nuėjo pas gaspadorių, užlipo ant aukšto, atsitūpė kertelėj ir laukia. Vagis atsitūpė už durų, taip pat laukia. Pradėjo tą vaiką maudyti. Numaudė ir tas vaikas sučiaudėjo. Ir vagis kad suriks tuoj: „Ant sveikatos!" – ir vaikas nenumirė. Velnias labaž užpyko ant to vagies ir kad ims rėkti nuo aukšto: „Arkliavagys, arkliavagys, arkliavagys!" Išlėkė visi iš gryčios ir žiūri, kad priesieny stovi žmogus. Klausia jį, ką jis čia veikia. Jis sako: „Aš ėjau pas jus arklio vogt ir susitikau velnią. Jis man pasisakė, kad jis eina jūsų vaiką vogt. Jau tris pavogė, dabar būtų pavogęs ketvirtą. Jis pasakė, kad reikią pasakyti, kai vaikas sučiaudės: 'Ant sveikatos'. Jeigu niekas nepasako, velnias pats pasako ir vaikas numiršta. Man labai jūsų vaiko pagailo ir atėjau jam pasakyt: 'Ant sveikatos', kad jo nepavogtų velnias". Gaspadorius labai apsidžiaugė, atidavė jam tą arklį ir pinigų davė, primylėjo ir išleido. (A. Grigaitė, Margių k., Pagirių v., Uk. LTA 208/163.)

484. Vienos motinos susirgo vaikas. Ligonis buvo silpnas, todėl motina prie jo vis buvo. Vieną naktį į tą gyvenimą atėjo vagis pavogti arklio. Prieš vogsiant vagis dar priėjo prie lango pasižiūrėti, ar visi miega. Priėjęs prie lango, rado ant lango besėdintį velnią. Žmogus jį ir klausia: „Tai ko tu čia sėdi?" – „Laukiu to vaiko dūšios, – atsako jam velnias, – vaikas jau visai silpnas, čiaudi, o jam niekas neatsako: 'Ant sveikatos'. Jei jie žinotų, atsakytų: 'Ant sveikatos' ir vaikas išgytų". Tada tas vagis, būdamas už lango, sučiaudėjus vaikui, atsakė: „Ant sveikatos!" Ir vaikas tuoj išgijo. O velnias, vagiui pasakęs: „Tavo laimė, o mano nelaimė", nubėgo. Motina, – išgirdusi, kad kažkas už lango atsakė: „Ant sveikatos" ir jos vaikas pagijo, – išėjo lauk, vagį įsivedė į vidų. Šis jai papasakojo, kaip buvo. Tada motina už tai davė jam pačiam pasirinkti, kokį jis nori iš visų arklį, kaip dovaną, kad jos vaiką išgydė. Nuo to laiko ir yra paprotys čiaudant sakyti: „Ant sveikatos". (O. Babonienė, 95 m.a., Pagraužio k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Kasparaitis 1938.IX.10. LTA 1727/71.)

485. Kartą nakties laike vagilius ėjo pas ūkininką jaučių vogti. Ir jį pasivijo velnias. Juodu beeidami susipažino, kad vienas esąs vagilius, kitas velnias. Velnias užklausė vagiliaus: „Kur dabar eini?" Vagilius atsakė: „Einu į tą ir tą ūkį jaučių vogti". Velnias sako: „Aš duosiu tau patarimą, kaip lengviau pavogti. Tuose namuose yra ligonis, kurs šiąnakt turės mirti. Aš einu jo dūšios paimti. Tu kaip nueisi, eik pasiprašyk nakvynės. Ir kaip jis naktį nusilpęs pradės čiaudėti, jis tada pradės mirti; tada pasidarys troboje triukšmas, bet niekas nesupras jam pasakyti: 'Ant sveikatos', – kad kas pasakytų, jis pagytų. Tu tada bėk jaučių vogti". Vagiliui pagailo žmogaus dūšios, kad velniui tektų. Jis nubėgo jaučių vogti, bet ligoniui pradėjus čiaudėti atsakė: „Ant sveikatos!" Velnias, iš piktumo išbėgdamas, visiems girdint pradėjo šaukti: „Vagiliau, vagiliau, bėk jaučių vogti!" Ligoniui pradėjus stiprėti, vagilius jam viską papasakojo ir už jo tokį gražų elgesį ir dūšios išgelbėjimą, ligonis ūkininkas jam jaučius padovanojo. (A. Ašmonas, 63 m.a., Kuisių k., Tauragės v., Tg. Užr. V. Augaitis-Butkus 1937.I.22. LTA 1069/45.)

486. Kartą buvęs vienas sučerėtas karalius. Jį burtininkas sučerėjęs taip, kad kas nors pakrebždens jį, tai jis pradės čiaudėti, o jei karaliui čiaudant, nieks neatsakys: „Ant sveikatos", karalius mirs. Vieną kartą vagys ėjo vogti. Priėjo prie lango, žiūri: karalius vakarienę valgo. Tuo tarpu jie girdi, kai kažin kas kalba, kad į kambarį įleido pelę, nuo kurios karalius sučiaudės ir, jei niekas neatsakys: „Ant sveikatos", karalius mirs. Tuo tarpu karalius sučiaudėjo, o vagys už lango jam sušuko: „Ant sveikatos!" Karalius, išgirdęs juos šaukiant, išėjęs ėmė bartis. Vagys jam viską paaiškino, papasakojo, ką jie girdėjo. Karalius vagis apdovanojo ir įsakė savo karalystėj visiems žmonėms sakyti: „Ant sveikatos", jei kas išgirs ką čiaudant. Nuo to laiko taip ir sakoma. (M. Misevičienė, 37 m.a., Rūtelių k., Kaltinėnų v., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.24. LTA 1167/513.)

487. Senovėje buvo baudžiava. Ponas kada pasakydavo savo darbininkams eiti dirbti, tie ir eidavo. Taip vieną sykį ponas liepė baudžiauninkams dvyliktą valandą nakties eiti rugių kulti. Vienas žmogelis ėjo viena gatvės puse ir pamatė kitoj pusėj einančią žmogystą. Ši priėjo prie jo ir sako: „Kur tu eini?" - „Aš einu pas poną rugių kulti". Žmogysta atsakė: „Aš einu tavo pono dūšios imti". Žmogelis nusigando. Ugi žiūri - tos žmogystos kojos riestos ir uodega užpakaly, akys raudonos ir visas juodas. Jis tuoj suprato, kad čia velnias. Velnias sako: „Tu jeigu matysi poną ką nors darant, tai nieko nesakyk". Žmogelis prižadėjo. Dabar jis nuėjo pas poną ir valgė pusrytį. Tuo laiku ponas kad ims čiaudėti, kad ims čiaudėti, net raitosi po žemę. Žmogus tuoj suprato, kad velnias įlindo į pono nosį. Jam gaila jo pasidarė ir tarė: „Ant sveikatos!" Tuoj velnias išlindo iš nosies ir pranyko. Dabar tas seniukas kad verkia, kad verkia. Ponas klausia, kas jam yra. Senelis papasakojo ir ponas jį paliuosavo nuo baudžiavos. Dabar seniukas bijo namo eiti. Bet ką darys. Jis eina ir bijo atgal atsigręžti. Tik atsigręžė, ogi žiūri - velnias iš paskos eina. Jis ir sako: „Mat tu savo žodžio neišlaikei. Bet aš tau dovanoju. Tu poną išgelbėjai, o aš tave iš vergijos išvadavau, tai mes dabar lygūs". Ir vienas nuėjo į vieną pusę, kitas į kitą. Ir tas žmogus buvo laisvas. (L. Minkevičienė, Vabalninko v., Br. Užr. P. Kinkytė. LTA 270/510.)

488. Turėjo vienas žmogus labai gerą kumelį. Vienam žmogui labai rūpėjo kumelys pavogti. Ir anas sumislijo: „Kalėdų rytą pavogsiu aš jį". Seniau mat Kalėdų rytą vogdavo arklius. Na, ir anas eina vogti tą arklį. Ir sutiko ponaitį-velnią. Ponaitis žmogų klausia: „Kur eini?" Žmogus sako: „Vienas žmogus turi gerą kumelį, tai aš einu - pavogsiu". - „O aš einu, - ponaitis atsakė, - šito gaspadoriaus pasikars pati, tai einu dūšios paimti. Tiktai, - sako, - kad kas jos neišgąsdintų - ana sučiaudės". Anie abu ir atsistojo po langu žiūrėt. O gaspadinė stovi gryčioj, turi vadeles rankoj ir dairosi: nori pasikarti. Ir sučiaudėjo. Žmogus kaip surėks: „Ant sveikatos!" Gaspadinė kad nusigando, persižegnojo ir nuėjo gulti. Velnias užpyko. „Palauk, - sako, - kad tu man, tai ir aš tau". Vagis išėjo gurban pas kumelį. Ėmė velnias uždarė jį ir užrito tokiais dideliais akmenimis, kad vagis negalėjo išeiti. Atsikėlė gaspadorius rytą bažnyčion važiuoti, atranda gurbe vagį. Vagį ir suėmė. Vagis sako: „Nelieskit manęs, aš jums pasakysiu navyną, - sako, - aš tavo pačią išgelbėjau, ana norėjo pasikarti". Paklausė pačią: „Ar norėjai pasikarti?" Sako: „Norėjau. Pro langą kas kad surėkė: 'Ant sveikatos!' - nusigandau ir nesikoriau". Gaspadorius vagį dar apdovanojo ir paleido. Kai žmogus čiaudo, tai visuomet reikia sakyti: „Ant sveikatos". (L. Bagdonienė, 63 m.a., Tytelių k., Duokiškio p., Rk. Užr. J. Bagdonas 1936.XII.17. LTA 1665/8.)

489-504. VELNIO STATINIAI (MT. 3285-3289)

489-490. VELNIAS KAIP STATYTOJAS (MT. 3285, PLG. 3285)

489. Sulūžo tiltas. Žmonės paskyrė didelius pinigus tam, kas per tris dienas naują tiltą pastatys. Vienas ūkininkas ėmė galvoti, ar negalėtų jis pastatyti. Jam begalvojant, atlėkė velnias ir sako: „Jei tu man pažadėsi atiduoti tą, kas pirmas iš tavo namų pereis per naują tiltą, tai aš tau jį pastatysiu". Ūkininkas prižadėjo. Velnias viską laiku padarė. Tada ūkininkas paėmė ožką, pavedėjo ligi tilto galo ir paleido. Ožka pati perbaigė eiti per tiltą. Velnias, pamatęs kažin ką einant iš tų namų, čiupo ir pagavo ožką už uodegos. Ožka kad suriks, velnias persigandęs, kad bėgs, ir nutraukė ožkai uodegą. Todėl ir dabar ožkos trumpomis uodegomis. (P. Petrulis, Pavašokių k., Subačiaus v., Pn. 1925. LTA 42/23.)

490. Bažnyčią pabaigus statyti ir baigus stogą dengti, kalant paskutinį vinį, velnias stovįs - ir kaip tik baigs įkalti, jis tą dirbėją už sprando nustums, kad jis užsimuštų. Vieną kartą atsitiko taip. Meistras žinojo, ką reikia padaryti, kalant paskutinį vinį, kad velnias jo nenustumtų. Kaldamas paskutinį vinį, kalba: „Dar trūksta vieno vinio, reikia lipti žemėn pasiimti ir sugrįžus įkalti". Ir jis, kūjį palikęs ant stogo, nulipo žemėn. Nulipęs sako: „Dėkui Ponui Dievui, visą darbą baigiau". Velnias, išgirdęs ant stogo [būdamas], perpyko ir, pagriebęs paliktą kūjį, iš viso vieko paleido žemėn, norėdamas ant žemės užmušti meistrą. Bet kūjis nepataikė ir šalia meistro kojų įlindo į žemę. Mat velnias nežinąs, ką žmogus mislija, bet tik ką kalba. (J. Tverkus, 80 m.a., Plingių k., Girkalnio v., Rs. Užr. St. Džiugas 1938.III.7. LTA 1542/374.)

491-492. ŽMOGAUS IR VELNIO DERYBOS (MT. 3286)

491. Vieną kartą gyveno žmogus. Begyvendamas nusigyveno ir paliko vargšu. Išėjo į mišką pavaikščioti. Bevaikščiodamas sutiko velnią ir sako jam: „Labądien, kūmai!" Velnias jam sako: „Labądien!" Paskui žmogus sako velniui: „Jei tu man duosi pinigų, aš tau duosiu savo dūšią". Velnias sako: „O kuomet tu man atiduosi?" Žmogus atsakė, kad atiduos jam tada, kai padirbs jam du darbu, kuriuos jis pats užduos. Žmogus parsivedė velnią namo. Kitą dieną žmogus sako: „Aš važiuosiu į atlaidus, o tu man turėsi po arklių kojų visą kelią kloti baltos drobės skiauteles". Žmogus pasikinkė ketvertą arklių ir be galo greit važiavo. Bet velnias vis tiek paspėjo kloti skiauteles po kojų. Parvažiavus namo, žmogus išėjęs į lauką atmatavo plecių ir liepė velniui pastatyti bažnyčią. Dar sako: „Medžiagą turėsi tašyti ant akmens ir kirvį neatkirsti į akmenį". Velnias stato, stato ir pastatė. Žmogus nuėjo pas kaimynus ir atsivedė pažiūrėti, ar gerai pastatyta. Viskas buvo padaryta gerai, tik po slenksčiu buvo viena maža skylelė. Gaspadorius sako: „Patašyk kylelį ir užkalk tą kiaurymę". Velnias paėmė kirvį ir, pasidėjęs ant akmens, pradėjo tašyti. Tuo tarpu pro šalį ėjo gaspadoriaus mergė vandens parsinešti. Velnias pažiūrėjo į tą mergę ir įkirto kirvį į akmenį. Žmogus labai nudžiugo, kad dūšią nuo velnio išratavojo. Dėlto velnias kad lėkė su visa bažnyčia į peklą, net žemė suvirpėjo. O žmogus laimingai ir turtingai gyveno. (Žemaitija (Sedos v., Mž. ?). Užr. J. Dovydaitis 1932. LTA 462/402.)

492. Vienas bernas susiginčijęs su velniu, kad jis nutašysiąs devynis kuolus ant akmenio, t.y. į kulbės vietą akmenį pasidėjęs ir neišmušiąs kirviui ašmenų. Taip jiedu besiginčydami ir susilažino. Tas bernas prisiieškojęs kuolų, atsinešęs kirvį ir

tašo sau ant akmenio pasidėjęs*. O tas velnias visaip, kaip tik įmanydamas, bernui periškadija - kuso, šaiposi, aplink laksto, šokinėja... Ale bernas nieko neatboja: kad tašo, tai tašo, kad net skiedros aplink ausis laksto. Jau beveik ir baigia visus nutašyt, jau tam velniui ir nusibodo belaukiant, o to kirvio ašmenų vis kaip neišmuša, taip neišmuša ir gana. Velnias jau mato, kad bus riestai, tai nubėgęs pakusė bobą, kuri atėjus kaip pradės apie berną šokinėt, šposaut: čia jam bebaikaudama tik čiupt už to daikto apačios, čia tik čiupt vėl už kitur kur, čia jam tik vėl pakimšt, patrukt, pataukšt, žnibt, bakst... Tai tas bernas suvisai šlektai suerzintas nei nesijuto, kaip iš netyčių tik pokšt tuom kirviu į akmenį ir išmušęs ašmenis. Tai velnias kad išgrajino, tai net pusę barzdos išsipešiojo iš džiaugsmo bešokinėdamas. Dėl to žmonės ir sako: „Kur velnias nieko neįgali, tai boba tą padaro". (Pasakė mano tėvas, Kampinių k., Kalvarijos v., Mr. Užr. Jonas Viskožka 1903. LMD I 312/21.)

493-496. VELNIAS NEŠA AKMENĮ BAŽNYČIAI SUDAUŽYTI (MT. 3287)

493. Anykščių apylinkėje yra didelis akmuo, vardu Puntukas. Velnias juo norėjo užstatyti Anykščių bažnyčios duris, bet jam nepavyko taip padaryti ir turėjo velnias jį palikti lauke. Buvo taip: Anykščių parapijos žmonės pastatė gražią bažnyčią ant velnių kelio ir ji velniams labai nepatiko. Velniai nutarė ją panaikinti. Vienas velnias, suradęs lauke didelį akmenį, susukęs iš šiaudų kuliaraišą, užnėręs ją ant akmens, užsikėlė jį ant pečių ir nešė užstatyti Anykščių bažnyčios duris. Jam benešant tą akmenį, pragydęs gaidys. Nutrūko kuliaraiša, kuri buvo susukta iš šiaudų, ir akmuo nukrito nuo pečių. O velnias išsigandęs nudūmė į savo stovyklą, palikdamas akmenį lauke. Tas akmuo išliko ligi šiai dienai. Vieta, ant kurios buvo užnerta kuliaraiša, yra truputį įlinkusi. Žmonės jį vadina Puntuko akmeniu. (A. Fekaris, 70 m.a., Damboricos vk., Šešuolių v., Uk. Užr. I. Kavaliūnas 1924. LTA 601/9.)

494. Liutonių kaime (Žiežmarių valsčius, Trakų apskritis), netoli Strėvos upės kranto, stovi didelis akmuo, kurį tik dešimts mergaičių rankomis suskabinę gali apimti. Apie tą akmenį yra toks padavimas: velniai, sukibę keturiese, nešė tą akmenį Senųjų Trakų bažnyčios durims išlaužti, bet akmuo iškritęs jiems iš rankų ir dabar begulįs toje pačioje vietoje, įsmigęs į žemę. (L. Jovaišytė, 64 m.a., Žiežmarių v., Tr. Užr. J. Spudaitė 1932.I.9. LTA 337/2.)

495. Medginų sodžiaus lauke, balose, yra labai didelis akmuo. Tai tą akmenį velnias nešė ant Pašvitinio bažnyčios durų užversti, bet kai įėjo į balas ir įklimpo, ir gaidys ėmė giedot, - nebespėjo. (Pov. Butkus, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/229.)

496. Baisogalos girininkijos miške, arti Valatkonių kaimo rubežiaus, guli didokas akmuo, vadinamas velnio akmeniu. Apie tą velnio akmenį yra kalbama visokių pasakų, nes iš tikrųjų jis atrodo pasakiškas: tūrio apie 10 m^3, guli ant galo beformio, trijų metrų pločio griovio, kurio kitas galas tęsiasi į rytus ir baigiasi už keliolikos metrų nuo gulinčio akmens. Akmuo perskilęs pusiau ir keliose vietose yra neaiškių įdubimų. Apylinkinė liaudis sako, kad šis akmuo yra neštas velnio, todėl yra tas griovys, kuris išraustas velniui nešant akmenį, kuriame ir dabar niekas neauga, ir kad perskilimas ir įdubimai padaryti nuo įveržto retėžio ir nuo

* Greičiausiai čia bus sumaišyta rolės: turėtų velnias tašyti kuoliukus, o ne bernas.

karviškų velnio kojų. Kam gi velnias vilko tą akmenį? Ir į šį klausimą atsako liaudis savo pasakomis. Štai ką sako Viktoras Žeromskis, gyv. Valatkonių kaime, girdėjęs iš savo tėvo Prano, gyvenusio XIX amžiuje. Tais laikais, kada kaimuose ir miesteliuose buvo daug karčemų, kuriose daug mūsų senelių rasdavo išganymą, kalbamasis velnio akmuo gulėjęs niekieno nejudintas. Vieną Velykų naktį žmonėms besimeldžiant, pasigirdo miške smarkus viesulas ir tęsės jis trumpą laiką - kol kunigas išėjo mišių laikyti. Vos tik kunigas pastatė kieliką su Švenčiausiu ant altoriaus, tuoj liovėsi šėlęs viesulas. Po Velykų žmonės nuėjo į mišką pasižiūrėti, ką padarė Velykų naktį šėlęs viesulas. Ir be galo žmonės nustebo, radę miške išlaužta ir išrauta daug medžių ir vidury laužo išraustą gilų griovį, kuris išraustas velniui akmenį benešant, perjuosus su retėžiu*. Mat jis norėjo akmenį nunešti ant Baisogalos bažnyčios durų ir užversti, kad negalėtų žmonės įeiti į bažnyčią, kuri vienintelė buvo gelbėtoja nuo pragariškų karčemų. Velniui gi nepatiko, kam žmonės, lankydami bažnyčias, atsitraukia nuo karčemų. Todėl velnias ir nešė didelį akmenį uždaryti bažnyčios duris. O žmonės, negalėdami įeiti į bažnyčią, gal lankys karčemas, - daugiau nusidės Dievui ir tada daugiau vėlių velnias sugaus į pragarą. Tik tą naktį, kada velnias pradėjo nešti akmenį, bažnyčioje buvo laikomos pamaldos ir vos tik kelioliką metrų velniui panešus akmenį, suskambėjo varpai, kurių garsą velnias išgirdęs nustojo jėgų ir paliko savo darbo nepabaigęs iki šios dienos. (V. Žeromskis, Valatkonių k., Baisogalos v. Kd. Užr. Vl. Žeromskis 1929. LTA 520/1.)

497-504. NEPAPRASTI AKMENYS (MT. 3288)

497. Dar baudžiavos laikais, kada dvarų savininkai turėjo didelės galios ant valstiečių (anot pasakojimų - kas ponui patikdavo, tam jis duodavęs žemės sklypelį, o kas nepatikdavo, iš to atimdavo ir t.t.), tais laikais kalbamasis velnio akmuo gulėjo ant rubežiaus, kuris skyrė Komaro, Baisogalos dvaro savininko, mišką nuo Kadaro žemės. Kartą Komaras užsimanė, kad čia, kur guli akmuo, yra ne tikras rubežius: tikras turįs būti keliolika metrų į Kadaro pusę nuo gulinčio didelio akmens. Ir Komaras su Kadaru pradėjo ginčą. Žinoma, Kadarui nebuvo ko ginčytis, nes anais laikais galingas Komaras, vienu valios pareiškimu, nustatė rubežių į Kadaro pusę nuo gulinčio akmens. Dabar Kadaras neteko gero sklypo žemės ir jis iš to apmaudo pradėjo keikti Komarą, minėdamas galingus anais laikais velnius ir ponaičius. O velnias tiktai to ir telaukė, kad jį kas pasikviestų į pagalbą. Velnias išklausė Kadaro keiksmus: vieną audringą naktį triukšmingai panešė akmenį į Komaro miško pusę tiek pat tolumo, kiek Komaras buvo įlindęs į Kadaro žemę nuo gulėjusio akmens. Dabar velnias atstatė rubežių į seną vietą Kadaro naudai, nes Komaras rubežiui ženklą buvo paėmęs didįjį akmenį, nuo kurio atmatuodavo į Kadaro pusę (naudoti atimtos žemės) tam tikrą kiekį žingsnių. Dabar velnias padarė taip, kad nuo akmenio matuojant į Kadaro pusę tą patį žingsnių kiekį, rubežius pasidaro toj vietoj, kur buvo iš karto, kada dar buvo teisingas, kol dar Komaras nebuvo atėmęs iš Kadaro sklypelio žemės. Tuo būdu stebuklingais savo darbais atliko teisėjo vietą ir velnias. (K. Zubas, Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. Vl. Žeromskis 1929. LTA 520/2.)

498. Labai seniai kalbamasis akmuo gulėjo nejudintas. Pro jį ėjo pėsčių ir važiuotų kelias. Kelias ėjo taip, kad pro akmenį reikėdavo truputį pasukti į vieną

* Ar tas akmuo tik nebus Velykų naktį nukritęs meteoritas?

šoną. Kada keleiviai turėdavo keliauti naktį, tai daugumas iš jų nepastebėdavo, kad reikia nuo akmenio į šalį pasukti, ir užlipdavo ant akmens, ir smarkiai susikuldavo. Susikūlęs žmogus ar nulaužęs ratams medinę ašį, neiškęsdavo dažniausiai nepasakęs: „Kad jį kur velniai atimtų, tą akmenį!" – ir panašiai. Velniui įgriso klausyti žmonių karšinimo ir jis paėmė vieną audringą naktį, ir nunešė akmenį toliau nuo tos vietos į mišką, kur jis miške gulėdamas niekam nekliudo iki šios dienos. Daug senukų tvirtina, kad čia paduodamos pasakos apie velnio akmenį buvusios tikrenybė. (Girdėta iš kelių senelių. Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. Vl. Žeromskis 1929. LTA 520/3.)

499. Simoniškių lauke, prie miško šalia kelio, guli didelis akmuo, bus toks didumo, kaip pečius. Per jo vidurį yra užnerto lenciūgo žymė. Apie jį yra toks padavimas. Vieną kartą važiavo žmogus. Bevažiuodamas užkliuvo, – mat tas akmuo tada gulėjo ant vidurio kelio, – ir sulūžo jam ratai. Tada jis užpykęs sukeikė: „Kad tave velnias į šalį nuneštų!" Ant rytojaus žmonės rado jį į šalį nuvilktą ir žymėjo, kaip jis vilktas, nes buvo didelis ravas, pristumtas žemių ir medžio šaknų. Nuo to laiko ir atsirado ta lenciūgo žymė, – mat velnias užsinėręs lenciūgą vilko nuo kelio. (R. Zinis, Devinduonių k., Gudžiūnų v., Kd. Užr. L. Gapšys 1933.I.4. LTA 407/37.)

500. Senų senovėje, gyvenęs žmogus Butkevičius. Jam kaukai nešdavo įvairius dalykus. Kartą buvo pastebėta, kad velnias nešąs turtus. Pradėjo tą velnią gintis ir su švęstu vandeniu krapyti. Velnias bebėgdamas užlipo ant trijų didelių akmenų. Ten, kur jis dėjo kojį, paliko jo pėda atsispaudusi akmenyje. Kiek čia tikrumos – nežinau, bet pėdas, kurios atsispaudė akmenyje, pats savo akimis mačiau ir esu čiupinėjęs. (J. Stasiulis, 26 m.a., Smilgių k., Žarėnų v., Tl. Užr. C. Narvilas 1925.IV.21. LTA 284/596.)

501. Tverečiaus valdiškam miške, ant linijos, skiriančios valdišką mišką nuo Svylės miško, yra didelis akmuo. Tame akmenyje yra žmogaus pėda išspausta. Žmonės pasakoja, kad velnią vijęs angelas, norėdamas atimti iš jo žmogaus dvasią. Kai šokęs velnias per eglę ant to akmens – ir liko pėda. Šią pėdą žmonės vadina velnio pėda. (Tverečiaus v., Šv. Užr. J. Dundulis. LTA 339/7.)

502. Pakriaunio kaimo (Kriaunų v, Rk.) gale ant Kriaunės upės pylimo yra vienas, žmonių vadinamas, velnio pamestas akmuo. Akmuo yra nedidelis: gal kokio pusantro metro platumo, aukštumo tai visai neaukštas, – o gal žemėse yra sulindęs, – viršuje tik metras be trupučio. Tame akmenyje yra trys pėdos: viena Dievo, kita aniuolo ir trečia velnio. Apie šitas akmenyje atsiradusias pėdas žmonės pasakoja taip. Labai seniai ėjęs pro tą vietą, kur akmuo stovėjo, Dievas su aniuolu. Pamatęs tat velnias, pasivertęs aniuolu ir nematant Dievui priėjęs prie jų. Tada Dievas nebegalėjęs išskirti, kuris yra tikrasai aniuolas ir kuris netikrasai. Dievas kai nebegalėjęs išskirti, [tai] jis sumanęs gudrų dalyką, kaip galėtų išskirti. Tas dalykas buvo toks. Dievas paėmęs tris akmenis: vieną akmenį davęs vienam aniuolui, antrą kitam ir jis pats pasilikęs sau vieną. Tada jie visi priėję prie šito akmenio ir ant jo užsistoję (tada akmuo buvęs kitoj vietoj). Tada Dievas jiems tarė: „Kieno akmuo bėgs [= kris] upėn, tas bus velnias". Kai Dievas [taip] pasakęs, jie abu ir Dievas sviedė [akmenis]. Dievo ir aniuolo akmuo lėkęs dangun, o to aniuolo, kurs buvo velnias, akmuo lėkė upėn, ir Dievas pažino, kuris velnias, kuris aniuolas. Velnias susigėdinęs ir nukūręs tiesiog į pragarą, ir nuo savo šlubio viršininko

gavęs mušti, ir daugiau ko, tai nežinau. – Seniau, vėl sako žmonės, kad ant jo kūrendavo Perkūnui-dievaičiui vaidilutės ugnį [?].Vienas Pakriaunio kaimo žmogus rado prie to akmens Perkūno kirvelį. Aš jį būčiau nupirkęs, bet nepaspėjau, jau radau atvažiavęs išsiųstą į Kauną. Daug padavimų žmonės pasakoja apie šitą akmenį, tik aš visų nesuspėjau surašyti. (Pakriaunio k., Kriaunų v Rk. LTR 619/105.)

503. Šeimaties kaimo (Tauragnų v., Ut.) ūkininko Mikalausko lauke yra nepaprastai didelis akmuo, vadinamas Moku. Šalia šito akmens dar yra kitas, daug mažesnis akmuo, vadinamas Mokiuku, Moko sūnum. Aukštaitiją puošia kalnai, pakalnės ir pakriūtos. Ir vietoj didelėj pakriūtoj yra minėtas akmuo. Ta pakriūta apaugus alksniais, beržiukais ir kitokiais krūmokšniais. Tik iš rytų pusės Mokas atviras į lauką. Nuo Tauragnų miestelio, važiuojant vieškeliu į Kazytiškį, ligi Moko yra 6 km. Nuo vieškelio jis dar stovi už kokių 200 metrų. Prisiartinus arčiau prie jo iš rytų pusės, tuoj pamatai nepaprastą jo didumą. Jo aukštis bus apie 3–3,5 metro, galbūt kita tiek yra jo žemėse. Formos jis yra nupjauto kūgio, tik apskrita viršūnė. Ant akmens yra iškalta metai, rodos, 1860. Vietiniai žmonės pasakoja, kad buvęs iškaltas arklio pėdas, kryžiukas ir šie metai, bet dar samanomis apaugę, sunku rasti tos vietos, tiktai metai dar gerai įskaitomi. Prieš Didįjį karą rusai norėjo tą akmenį suskaldyti ir panaudoti statybai, bet jo savininkas neleido daužyti ir paliko kaip papuošalą Aukštaitijai. Ir iš tikrųjų reikia gėrėtis tokiomis retomis įžymybėmis, kurios puošia gamtą, kraštą ir didina Lietuvos istoriškumą.

Apie Moką yra toks padavimas. Senovėje tas kraštas buvo apgyventas pagonių. Ir tuo laiku ten gyvenęs žmogus, vadinamas Moku. Laikui bėgant, pradėjo tame krašte iš pietų pusės plisti krikščionybė, Mokas, būdamas įsitikinęs savo tikėjime pagonis ir nenorėdamas pasinaudoti naujajai religijai, sumanė bėgti toliau, kur dar nėra krikščionybės. Vieną tokią tai dieną Mokas, pasiėmęs žmoną ir sūnų, iškeliavo šiaurės link. Jiems beeinant kelią pastojo didelis ir ilgas ežeras Tauragnas. Kas daryti tad jiems? Nusprendė plaukti skersai ežerą. Tėvas su sūnumi mokėjo plaukti, bet žmona, matyt, nelabai. Prieš pradedant plaukti, vyras pasakęs žmonai: „Tu tik kai plauksi, neatsigręžk atgal, ba išsigąsi pamačius toli kraštą ir nuskęsi". Ilgai nieko nelaukdami ir išplaukė. Įplaukus į vidurį ežero, jo žmona Mokienė neišpildė vyro prašymo ir jai parūpo atsigręžti, apsidairyti, kas liko užpakalyje. Kai tik ji atsigręžė, tuoj išsigando, matydama aplink save didelius vandens plotus, – pradėjo skęsti ir nuskendo. Tėvas su sūnumi išplaukė laimingai ir, paėję nuo ežero apie vieną kilometrą, atsisėdo. Atsisėdus pradėjo tėvas gailiai verkti žmonos, o sūnus motinos, ir taip verkė, kad net pavirto į akmenis. (Gal Dievas pasigailėjęs pavertė?) Ir dabar toj vietoj tebestovi ir tais pačiais vardais tebevadinami. Tauragnų ežero dugne taip pat yra didelis akmuo, kurį žmonės vadina nuskendusia Mokiene. (Užr. L. Dainys 1934. LTA 469/96a.)

504. Vieną naktį buvo labai tyku ir šilta. Tai nuo Taurapilio vienas akmuo norėjo pasikalbėti su pačia ir su vaikais per ežerą. Vyro vardas buvo Tpruzinas, o pačios Tpruzinienė. Jie susitarė ir išplaukė. Ir pati dar pasakė vyrui, kad jis, jei ir norės ko paklausti, tai turi neatsigręžti. Jiems beplaukiant, vyras sako: „Ar plauki?" – „Plaukiu", – atsakė pati ir nuplaukė toliau. Kiek paplaukus vėl sako: „Ar brendi?" – „Brendu", – atsakė ir nuplaukė. Trečią kartą norėjo paklausti, bet atsigręžė ir sako: „Ar brendi?" – „Brendu", – atsakė tyliu balsu ir nuskendo. Tėvas su vaikais perbrido per ežerą ir atsisėdo ant Šeimaties lauko. Mes dabar dažnai ant jo žaidžiame ir matome šalia jo ir vaikus sėdint. (O. Miškinienė, 73 m.a., Tauragnų v., Ut. Užr. M. Semionovas 1933.I.5. LTA 469/96.)

505-524. VELNIO BERNAVIMAS (MT. 3290-3294)

505-511. VELNIAS TARNAUJA ŪKININKUI UŽ PAVOGTĄ DUONĄ (MT. 3290)

505. Gyveno biednas gaspadorius. Vieną kartą jisai arė. Pati jo, neturėdama ką jam nunešt ant pietų, nuėjo pas kitus gaspadorius, parsinešė duonos ir nunešė jam ant pietų. Nunešus padėjo vienam gale, o jisai arė kitam gale lauko. Kada ji nuėjo, velnias atėjo ir nunešė duoną. Vyriausiasis velnias tarė jam: „Jeigu gaspadorius atmins, kas paėmė duoną, tai tu turėsi jam tarnaut tris metus". Gaspadorius, ataręs kur buvo duona ir pamatęs, kad nėra duonos, tarė: „Kiba velnias nunešė?" Kitą dieną atėjo velnias pas jį tarnaut. Gaspadorius tarė jam: „Aš vienas neturiu ko valgyt, o dar ir tu atėjai". Velnias tarė: „Prasigyvensim ir turėsim ko valgyt". Kada atėjo ruduo, jiedu kūlė javus: tarnas kūlė, o gaspadorius metė nuo pranto, ir vis kaip tik spėjo mest. Kada viską iškūlė, bernas tarė gaspadoriui: „Eikim į dvarą dabar iškult". Gaspadorius atsakė: „Galėsim eit". Išeidami liepė gaspadoriaus pačiai siūt tokį maišą, kad visi dvaro javai lįstų. Jiedu nuėję kūlė javus: gaspadorius metė nuo pranto, o bernas kūlė, – ir taip smarkiai kūlė, kad gaspadorius ką tik spėjo mest. Paskui atėjo ponas pažiūrėt, kaip jie kūlė, ir pamatė, kad visus javus į krūvą kūlė, ir tarė: „Kodėl jūs taip kuliat?" Bernas atsakė: „Mes paskui išskirsim". Vieną dieną iškūlė, o kitą dieną išskyrė. Paskui ponas klausia jų: „Kiek reiks jum užmokėt?" Bernas atsakė: „Tiek javų, kiek aš pakelsiu". Ponas mislijo, kad jis nedaug pakels [ir sutiko]. Paskui gaspadoriaus pati atnešė maišą. Bernas supylė visus dvaro javus į maišą ir nešėsi namo pas gaspadorių. Ponas pamatęs liepė paleisti bulių, kad nors maišą pradurtų ir javai išbyrėtų. Kaip tik bulių paleido, bernas pagriebė bulių ir neša. Paskui ponas liepė paleisti kuilį, kad maišą perplėštų. Kaip tik kuilį paleido, bernas ir kuilį paėmė. Paskui parnešė namo visus dvaro javus, bulių ir kuilį. Paskui tarė bernas gaspadoriui: „Dabar važiuokim į girią prisivežt malkų". Nuvažiavo su menkais arkliais ir važiavo per visokius dumblus. Paskui atvažiavo ponas su keturiais arkliais ir pono arkliai neišvežė. Tada ponas tarė jiem: „Mainykim arkliais!" Paskui jie apsimainė arkliais, ale bernas tarė ponui: „Duok man šieno šitiem arkliam". Ponas atsakė: „Galėsi parsinešt", – ir ponas nuvažiavo. Paskui gaspadorius su bernu parvažiavo namo ir parvežė malkų. Bernas nuvijo ilgą virvę, nuėjo pas tą poną, su kuriuo mainė arkliais, parsinešt šieno. Surišo visą pono šieną ir parnešė namo. – Po trijų metų bernas tarė gaspadoriui: „Aš tave padariau ponu, tai dabar tu mane padaryk ponu: eikim mudu į peklą". Gaspadorius apsiėmė eit į peklą. Bernas nešė gaspadorių. Kada daėjo bažnyčią, bernas tarė jam: „Įeik į bažnyčią, pasiimk švento vandens". Gaspadorius įėjo į bažnyčią, paėmė švento vandens ir atėjo. Bernas įkišo pirštą ir tarė: „Dar čia ne karštas", – ir liepė padėt. Kada padėjo vandenį, bernas nešė gaspadorių toliau. Daėjo kitą bažnyčią. Bernas vėl liepė atnešt švento vandens. Gaspadorius atnešė švento vandens, o bernas, įkišęs pirštą į vandenį, tarė: „Čia karštesnis, bet dar ne visai karštas", – ir liepė padėt. Kada gaspadorius padėjo vandenį, bernas nunešė jį pas trečią bažnyčią ir liepė paimt švento vandens. Gaspadorius, įėjęs į bažnyčią, paėmė švento vandens. Bernas įkišo pirštą ir tarė: „Čia jau visai karštas". Bernas nešė gaspadorių, o gaspadorius nešė šventą vandenį. Kada daėjo paliai peklą, bernas tarė gaspadoriui: „Kaip įeisi į peklą, tai krapyk ant vyriausiojo velnio". Gaspadorius įėjęs į peklą pradėjo krapyt ant vyriausiojo velnio. Velnias nubėgo nuo savo sosto. Kaip tik jisai nubėgo nuo savo sosto, gaspadoriaus bernas užlipo ant jo sosto. Paskui tas bernas liepė tam vyriausiajam velniui, kad parneštų gaspadorių namo, o gaspadoriui liepė padėt bažnyčioje

šventą vandenį. Vyriausiasis velnias turėjo klausyt berno, nes jisai buvo netekęs sosto. Jisai, paėmęs gaspadorių, nešė namo. Daėjęs tą bažnyčią, iš kurios buvo gaspadorius ėmęs vandenį, velnias sustojo, o gaspadorius nunešė į bažnyčią šventą vandenį. Paskui gaspadorius išėjo iš bažnyčios ir velnias jį parnešė namo. Paskui tas gaspadorius gražiai gyveno, nes jau velnias buvo sunešęs visus dvaro javus, visą šieną ir keturis arklius. (Plynių k., Lukšių v., Šk. Užr. J. Žiugžda 1905. LMD I 126/11.)

506. Kitą kartą vienas gaspadorius buvo toks biednas, kad neturėjo ko valgyti. Jis gyveno vienas: neturėjo nei pačios, nei vaikų, tik turėjo vieną arkliuką, su tuo arkliuku ardavo ir ekėdavo. Vieną kartą išėjo arti lauko ir paliko ant lentynos duonos plutgalį. Jo velnias niekuomet negalėjo į grieką atvesti, jis vis dėkodavo Dievui – ar gerai, ar blogai. Dabar velnias, pavogęs paskutinį plutgalį duonos, mislijo, kad žmogus dabar tikrai keiksis, neturėdamas ko valgyti. Gaspadorius, parėjęs namo pietų ir neradęs paskutinio duonos plutgalio, ir sako: „Lai būnie Dievui ant garbės! Teturėjau tik tą duonos plutgalį ir tą man pavogė, – tegu valgo sau sveiks". Velnias, plutgaliu nešinas, nubėgo peklon pas Liucipierį pasirodyti, kad apvogęs gaspadorių. Liucipieris klausia: „Ką sakė gaspadorius?" – „Lai valgo ant sveikatos!" Liuciperis subarė velnią, sakydamas: „Ne tik ką gero būtum dėl manęs padaręs, o dar ir blogai, – tik Dievą daugiau pagarbino ir tiek. Eik ir atidirbk tam gaspadoriui". – „Kiek reiks čėso jam dirbti už plutgalį?" – „Trejus metus". Velnias, atbėgęs pas tą gaspadorių, prašos, kad jį paimtų per vaikezą ant trejų metų. Gaspadorius sako: „Ką aš su tavim darysiu, kad aš pats neturiu ko valgyti?" – „Kas bus, tai ir gerai". Gaspadorius sako velniui: „Su kuo mudu dirbsime, kad aš vieną arklį teturiu?" – „O gal turi kokį kitą gyvulį?" – „Turiu ožką". – „Gerai, tu galėsi arti su arkliu, o aš su ožka, – man gerai bus". Gaspadorius priėmė, susigadijo su vaikezu. Gaspadorius eina arti su arkliu, o vaikezas su ožka. Suarė lauką, vaikezas ir sako gaspadoriui: „Ką mudu dirbsime? Mums permaža tavo lauko. Žinai ką, ponas nukirto mišką, stovi vieni kelmai toj vietoj. Nueik pas poną ir paimk tą šmotą, mes padarysim lauką, pasėsim kviečius". Taip ir padarė gaspadorius. Gaspadorius eina su arkliu arti, o vaikinas su ožka. Gaspadorius šiaip taip knaisos, o vaikinas su ožka – trata vien kelmai. Padirbo lauką, pasėjo kviečius, kviečiai užaugo kaip mūras. Ponas, matydamas tokius gerus kviečius užaugusius, tam gaspadoriui jų nedavė. Kaip ponas kviečius nupjovė ir nuvežė į daržinę, vaikinas sako: „Eik pas poną, prašyk, kad duotų kviečių tau nors naštą parsinešti už procę". Gaspadorius taip ir padarė. Nuėjęs prašo pono: „Ponaiti, gailėkis ir mūsų, duok mums nors naštą kviečių parsinešti, mes dirbom". – „Gerai – neškis, kiek pakelsi". Gaspadorius parėjęs pasakė vaikezui. Vaikezas, nuėjęs prie šiaudų kaugies, vejasi virvę. Per tris dienas nusivijo virvę ir eina parsinešti naštą kviečių. Nuėjęs į dvarą pas poną, su savo virve apsukė visą daržinę su visais kviečiais, užsidėjo ant kupros ir nešas. Pamatė ponas, kad neša jo daržinę su visais kviečiais, ir galvoja ką daryti. Turėjo piktą jautį ir paleido jį. Jautis genas subadyti. Pamatęs vaikezas atsigenant jautį, pagriebė už ragų, užsimetė ant naštos, atsisukęs padėkavojo ponui už paviržį, ir parėjo su kviečiais ir jaučiu. (Vincas Saulius. Užr. Žuvis 1895. LMD I 822/4.)

507. Senuose laikuose, kada dar prie baudžiavų, buvo toks neturtingas ūkinykas. Jis taip suvargęs buvo, kad jau neturėjo nieko pavalgyti, – tuomet buvo labai sunkūs metai. Ale jis iš kur sugriebė puskartę rugių, iškepė tris bandeles duonos, tą duoną padėjo ant tvoros praaušyt. Tuomsyk pro šalį keliavo kur tai velnias.

Pamatė tą duoną, jis ėmė tą duoną pavogęs ir suvėdė. Dažinojo jo tokį piktą darbą velnių vyresnysis: „Kad tu tiek pikto tam žmogui padarei, eik tu pas jį tris metus bernaut, – tas žmogus su pačia ir mažais vaikais, alkani [būdami] kiek ašarų per tave išliejo". Ką jis darys, eina pas tą ūkininką bernaut. O kad atėjo pas jį, sako tas velnias: „Priimk tu mane, žmogeli, už berną". Žmogus sako: „Bernas būtų reikalingas, ale kad aš neturiu ko patsai valgyt, o nei tau duoti". – „Tai nieko, tuoj prasigyvensim". Buvo tai pavasarį. Tuoj pirmą dieną pasikinkė velnias kumelką, išėjo arti. Pasiekė žagrė akmenį, tą akmenį išvertė, išėmė iš po to akmens katilaitį pinigų, parnešęs padavė savo ūkininkui. „Na, – sako, – te, eik ir už tuos pinigus pirk duonos, mėsos, kad turėtume ką valgyt". Tas ūkinykas džiaugdamasis nubėgo, pripirko duonos, druskos ir mėsos – jau jie dabar visko turi. Tas velnias išarė lauką, pasėjo miežių, tie miežiai toki išaugo, kad niekur tokių miežių nebuvo. O tai buvo netoli dvaro. Pamatė ponas, kad to žmogaus toki geri miežiai. O prie baudžiavų ką ponai norėjo, tą darė. Tuoj kaip nunoko, nusiuntė baudžiaunykus, kad nukirstų tuos miežius. Tie atėjo, tuoj nukirto. Jau tas žmogus bėdavoja, kad jau ponas atima jo miežius. Sako tas velnias: „Tu nebėdavok, tu nuveik pas poną, paprašyk, kad duotų tau nors sykį parsinešt tų miežių". Tas žmogus, nuvėjęs pas poną, sako: „Aš lauką dirbau, sėklą pirkau, pasėjau miežius, o pons pamatei, kad gražūs miežiai, pasisavinai ir liepei nupjauti. Daleisk mano nors kokią dalį tų miežių". Tas pons pamisląs sako: „Na, tai gali imti naštą, kiek viens žmogus galės panešti". Tas žmogus parėjo namo. Velnias klausia: „O ką, daleido parsinešt miežių?" Sako žmogus: „Liepė tik tiek imti, kiek viens žmogus gal pakelti". Tas velnias pasidarė didelę virvę, nuvėjęs susidėjo tuos visus miežius ir parsinešė namo. Iškūlė, jau jie turi javų gana. Tas pons turėjo daug girių. Sako sykį: „Jei kas norėtumėt padaugyt sau žemės, galit iškirsti, man medžius ir šakas ant dvaro pargabenti, o tuos daiktuos galit kelmus išsilupę sėti javus". Tas žmogus parėjęs pasakė bernui, kad ponas taip liepė padaryti, jei kas norėtų. Tas bernas sako: „Gerai, aš tuoj padarysiu tau lauko". Nuvėjęs medžius išrovė su šaknim, su šakom nuo penkiadešimt margų, nunešęs tuos medžius suvertė ant dvaro, o kiek nelindo ant dvaro, suvertė pas dvarą dideles krūvas, kad jau nei prie dvaro prieiti iš tolo negalima buvo. Tas velnias darbą atliko naktį. Tas ponas atsikėlė iš ryto, žiūri, kad visas dvaras užverstas, kad negal prieit nei prie kluonų, nei prie tvartų. Sušaukė baudžiaunykus, tie visi turėjo dirbti kiek savaičių, kad galėjo nors praeigas padaryti. Ant tos žemės pasėjo kviečius. Tie kviečiai ant naujienos užaugo baisu koki, kad niekur tokių matyt nebuvo. To žmogaus visos triobos menkos buvo, o klėtis visai sulindus į žemę. Sako tas bernas: „Jau trečias metas pas tave tarnauju, tai dar paskutinį metą aš tau nors klėtį perstatysiu. Tuoj tą klėtį sugriovė, o po klėčia rados didelis akmuo. Tą akmenį išvertęs, velnias rado tenai, po tuo akmeniu, didelį katilą radonųjų. Pasibaigė jam tie trys metai. Tą žmogų turtingu padaręs, pats iškeliavo savo keliais. (Bagdonas, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1904. LMD I 133/52.)

508. Buvo du biedni seneliai. Vienas buvo labai pabažnas. Jį velnias kusino, bet negalėjo sukusyt, kad jis pasakytų kokį negerą žodį. Jis vis sakydavo: „Kas daryt, kad taip Dievas davė!" Kartą be pusryčių išvažiavo miškan ir pasiėmė duonos plutukę. Nuvažiavęs į mišką, pasidėjo duonos plutukę ant kelmo ir pamanė: kai nupielavosiu medį, tai tada suvalgysiu. Kai jis pielavojo medį, tai mislino, kad medis į priešingą pusę nuo plutukės virs, bet velnias tą medį užvertė ant plutukės. „Ak, Dieve mielas! Turėjau plutukę duonos, ir ant tos medis užgriuvo. Kągi daryt, kad taip Dievas davė?!" Ir žmogus parvažiavo alkanas namo. O velnias

nuėjo į Liucipierių ir pasakė, kad žmogaus nesuskusino. Velnias buvo susiderėjęs su Liucipieriu, kad žmogų sukusins ir nesukusino. Liucipierius pasakė: „Dabar tu turi eit į tą žmogų ir tolei jam tarnaut, kolei jį sukusinsi ir jis tave nepavadins velniu. Tada aš vėl tave pas save priimsiu". Atėjo velnias pas tą žmogų ir prašosi už berną priimt. O žmogus sako: „Kaip aš tave priimsiu, kad aš pats neturiu ko valgyt". Paskiau velnias sako: „Ot, tą patį valgysiu, bet aš tau padėsiu budavot". Žmogus pasigailėjo ir priėmė už berną. Nuvažiavo miškan medžių pielavot. Velnias privertė daug medžių ir pradėjo dėt juos ant vežimo. Žmogus uždėjo vieną medį ir sako: „Gana, nepaveš arklys". O velniai prikrovė pilną vežimą ir sako: „Mes pastūmėsim ir pavešim". Jie ėmė važiuot namo. Velnias stūmė, o žmogus už vadelių laikė. Jie net zovada važiavo, arkliui buvo lengva vežti. Jie taip vežė kelias dienas ir privežė labai daug malkų ir medžių budavot. Žmogus džiaugiasi, kad jam Dievas davė tokį stiprų, gerą darbininką. Žmogus su juomi išbudavojo visas trobas: pirkią, kluoną ir tvartą. Žmogus sako į berną: „Tai Dievas davė gerą berną, gal už tai, kad aš biednas - pasigailėjo". Žmogus sako į savo moteriškę: „Kiba čia aniuolas, ne bernas, kad tokis razumnas ir stiprus". Bernas sako šeimininkui: „Eik tu į tą dvarą: kai visą gėrybę iškuls, ir tau tiek duos, kiek tu pakelsi parsinešti". Žmogus nuėjo ir susiderėjo. Ponas dar klausia, ar jis atskirs kiekvieną gėrybę skyrium? Žmogus atsakė, kad padarys viską, kaip reikia, jei tik jam duos tiek gėrybės, kiek jis paneš. Ponas sutiko. Bernas atėjo su spragilu ir pradėjo kulti. Už kelių valandų bernas iškūlė visą gėrybę. Bernas, išeidamas iš namų, liepė šeimininkui siūt maišą iš viso audeklo, kiek tik jis turi. Bernas liepė šeimininkui ateit ir atsinešt tą maišą. Atnešė tą maišą ir velnias pradėjo semt gėrybę, o ponas su visa šeimyna žiūri. Velnias susėmė visą gėrybę ir praplėšė kluono stogą, ba maišas kluone netilpo. Susėmęs gėrybę, užrišo maišą ir kelia į viršų. Tada ponas su visa šeimyna stvėrė už maišo ir norėjo atimt, bet negalėjo. Tada ponas paleido jaučius ir karves, kad subadytų maišą ir berną. Katras tik jautis ar karvė dūrė, vis įlįsdavo maišan. Velnias maišą su gyvuliais nešė toliau. Tuoj parnešė namo pas šeimininką ir kiekvieną gėrybę atskyrė asabniai, o karves ir jaučius uždarė į tvartą. O šeimininkas labai džiaugėsi, kad jis labai turtingas pasidarė. Jie visi trys suėjo į pirkią: bernas, šeimininkas ir šeimininkė. Žmogus sako: „Kas tu esi toks: ar dvasia šventa, ar kas, kad tokis drūtas?" Velnias sakė: „Atmink, kas aš toks esu, tai pasakysiu. Aš pats pasakyt negaliu". Žmogus sako: „Tu aniuolas esi!" Velnias sako: „Ne!" Žmogus išminavojo visų šventųjų vardus, bet velnias vis sakė: „Ne!" - „Tai gal Dievas?" Bet velnias sakė, kad ne. Žmogus, išėjęs iš kantrybės, sako: „Tai kiba velnias esi?" Velnias sako: „Taip!" Tada velnias pabučiavo žmogų ir sako: „Ačiū tau, kad tu mane velniu pavadinai! Dabar lik sveikas, daugiau aš tau netarnausiu". Žmogus ėmė prašyt, kad jis liktų tarnaut, o velnias sako: „Ne, negaliu, mano buvo sutartis su Liucipieriu, kad aš galėsiu tave sukusyt". Velnias viską papasakojo ir išnyko. (M. Vaitekūnienė, 52 m.a., Daugų m., Al. Užr. J. Kavaliauskas 1932. LTA 364/9.)

509. Kitą kartą gyveno senutis ir senutė. Senutis kiekvieną dieną eidavo į girią malkų kirsti. Kiekvieną kartą senutis eidamas įsidėdavo duonos pietums. Vieną kartą senučiui prapuolė duonutė su krepšeliu. Senutis, neradęs duonutės, nei nesupyko, bet gražiai pasimeldė, visus savo skausmus paaukojo brangiajam Dievuliui. Rytojaus dieną senučiui vėl prapuolė duonutė, bet ir tą kartą senutis pasimeldė Dievuliui. Trečią dieną duonutė irgi prapuolė, bet senutis vis nesupyko. Senučio duonutę pavogdavo velnias, norėdamas senutį supykinti, bet kai ir trečią kartą nesupykino, tai nuėjo pas Liucipierių pasiskųsti savo vargais. Liucipierius tarė:

„Kad nesupykinai, tai už pavogtą duonutę turi šimteriopai atlyginti". Tada velniukas nuėjo pas senutį ir sako: „Tavo duonutę aš paimdavau, dabar aš turiu tau atlyginti. Kai pareisi namo, liepk senutei pasiūti maišą, kiek tik turi audeklo". Senutis parėjęs namo pasakė visa, ką buvo kalbėjęs velniukas. Senutės būta gudrios, ta tuoj prisirinko visokių sklypučių ir susiuvo į vieną didelį maišą, kad nė pajudinti negalėjai. Velnias senutį nusivedė pas vieną turtingą poną. Senutį velnias paliko kieme. Velnias, nuėjęs pas poną, ir sako: „Ar galėsiu aš pasiimti tavo javų?" Ponas pagalvojo sau: „Juk aš daug turiu, o jis daug nepaneš". Ponas tarė į velniuką: „Kiek tu pakelsi, tiek galėsi nešti: nueik į kluoną ir pasiimk". Velniukas senutį nusivedė į kluoną, kur ponas liepė. Velniukas užlipo ant šalinės ir verčia javus. Išvertė visus javus ir sako seneliui: „Aš priverčiau, o tu turi grūdus išskirti iš varpų". Senelis pažiūrėjo į priverstą krūvą ir pamislino: „Kada aš išrinksiu tuos grūdus?" Velnias, nesulaukęs senučio trinant varpų, pats pradėjo. Velniukui kai bematant ir išnyko visa krūva, vien tik grūdai. Senutis su velniuku susipylė visus grūdus, vos sutalpino į maišą. Dabar velniukas ir sako: „Ar įstengsi namon parnešti?" Senutis priėjo prie maišo, nė klypt. Tada velniukas užsivertė ir neša visus pono grūdus. Ponas pamatė, kad jam telieka tik šiaudai. Paleido jaučius, kad pradurtų maišą, nors kiek išbyrėtų. Velniukas tuoj jaučius pasigavo, sumezgė uodegas ir persvėrė per stogą. Ponas mato, kad jau niekas nebus, daugiau nieko nedarė ir senutis su velniuku laimingai parkeliavo. Senutė nusigando, pamačius tokią krūvą grūdų. (Stanaičių k., Gelgaudiškio v., Šk. Užr. A. Kybartas 1930.V. LTA 368/125.)

510. Kartą gyveno du broliai: vienas turtingas, kitas neturtingas. Atėjus Visų Šventų dienai, turtingasis prisikepė pyragų pavargėliams, o neturtingasis vos miežienio ragaišio išsikepė. Ir įdavė savo broliui, kad nuvežtų į miestelį ir išdalytų pavargėliams. Turtingajam buvo gėda vežtis miežienį ragaišį. Tai jis veždamas ir pakišo po kelmu. O velnias atrado ir surijo ragaišį. Ir nuėjo į pragarą pasisakyti, kad neturtingo žmogaus ragaišį suėdė. Pragaro karalius liepė jam atidirbti. Jis nuėjo pas žmogelį tarnauti už berną. Turtingasis pasėjo anksti miežių. Neturtingasis nuėjo pas brolį prašyti ir sako: „Broleli, paskolink miežių nors naštelę, neturiu ragaišio nė šv. Onai". Brolis sutiko paskolinti. Parėjęs pasakė bernui. Šis iš viso kaimo susirinko vadžias, nuėjo nuo galo rėžio ir visa sukrovė. Ir eina namo. Turtingasis pamatė, kad jo visus miežius neša, paleido jaučius, kad subadytų. Jaučiai puolė badyti ir sulindo į naštą. Bernas parnešęs šaukia: „Gaspador, duok dalgę, bus ragaišio ir mėsos ant šv. Onos!" Bernas gerai dirbo ir padarė turtingu. Gale metų bernas išėjo, nieko nereikalavęs užmokėti. (Sereika, Niaukonių k., Naujamiesčio v., Pn. Užr. O Sereikaitė 1928.IV.5. LTA 368/217.)

511. Kai dar Lietuvoje tebebuvo baudžiava, gyveno vienas labai neturtingas ūkininkas. Kartą anksti rytą išsiruošė lauko arti. Įsidėjo pusryčiams juodos duonos kampelį. Nusivaręs į lauką, nusivilko švarką, į jį susupo duonos kampelį ir padėjo ant ežios rėžio galo. Beardamas išsinorėjo valgyti. Arklį paleido į žolę, pats sėdos ant ežios, pasiėmė duonos kampelį ir jau valgys. Išvynioja švarką, žiūri – duonos nebėra. Nusiminė vargšas, kad visą dieną reiks jam nevalgius dirbti. Iš nusiminimo net susikeikė: „Ar velnias čia dabar mano duoną pavogė?" Iš niekur nieko ir atsiranda velnias prieš ūkininką. „Aš tavo duoną pavogiau", – sako velnias. „Samdyk mane per berną, tai bedirbdamas atsilyginsiu tau". – „Kur aš čia tave samdysiu, – sako ūkininkas, – pats neturiu ko valgyti, tai ką aš tau duosiu. Abu dar didesnį badą kęstume". Velnias sako: „Kai dirbsim, tai valgyt turėsim".

Ūkininkas ir pasamdė velnią. Netoli buvo dvaras. To dvaro prie ežero buvo klampios ir labai prastos pievos. Velnias ir sako ūkininkui: „Nueik pas poną ir paprašyk, kad tas pievas užduotų". Ūkininkas nuėjo dvaran ir paprašė poną. Ponas ūkininkui pievas uždavė. Velnias pievas išarė, išekėjo ir pasėjo rugius. Rugiai išaugo labai gražūs. Ponas sumanė rugių žmogeliui nebeduoti. Kai atėjo pjūties metas, atėjo dvaro žmonės ir rugius kerta. Velnias ūkininkui sako: „Eik ir paprašyk poną, gal jis pavelytų nors naštą rugių atsinešti". Nuėjęs dvaran, žmogelis prašo poną: „Ariau, sėjau, dirbau, - tai gal, ponuli, pavelysi nors naštą rugių". - „Naštą tai gali parsinešti", - sako ponas. Pasiėmė velnias virves ir išėjo rugių naštos atsinešti. Pasitiesė virves ant rugienos ir ėmė pėdus krauti. Jau sukrovė didelę stirtą. Dvaro žmonės baigė rugius pjauti, o velnias baigė sau į skirtą krauti. Dvaro užvaizda, tai matydamas, nubėgo ir pasakė ponui. Velnias, susikrovęs rugius stirton, užsimetė ją ant pečių ir eina sau per dvarą namo. Dvaro buvo labai piktas jautis, jis ir žmones badydavo. Ponas liepė tą jautį išleisti, kad ūkininko berną subadytų. Paleistas jautis baubdamas puolė ir ėmė rugių naštą ragais draskyti. Velnias nutvėrė jautį už uodegos ir užmetė viršun ant naštos. Parnešęs rugius ir jautį namo, sako velnias ūkininkui: „Imkis štai savo duoną! Va priedo dar ir mėsos! Dabar aš tau atsilyginau už duonos kampelį. Lik sveikas!" Ir velnias dingo. (Salų k., Onuškio v., Tr. Užr. V. Lebeikytė. LTA 368/259.)

512-520. VELNIAS IŠMOKO ŽMONES DARYTI DEGTINĘ (MT. 3291, PLG. 3243)

512. Senybos netoli Užubalių gyveno gaspadorius. Ir kiek anas nesistorojo, nekrutėjo, niekaip neužsigyveno duonos. Žemė jo buvo burtota, molynė. Atėjo į jį bernas pakelingas ir prašo, kad priimt jį slūžyti. Gaspadorius pasrangė, pamykė, rokuoja: „Žemės daug turiu, ale biednai gyvenu". Jam bernas sako: „Aš sprabuisiu, tai maž prabagosma". Gaspadorius pamislijo, pamislijo: „Gali pastupyt, ale kai nebus kuom moka, į mane nerūstauk". Bernas: „Nieko, bus kuom". Bernas susiūturo ant trijų metų. Po susiūturimui slūželninkas užudeda jau gaspadoriaut. Pirmiausia pradėjo kirst girias. Medžius nuskynė, nuoskinas iškrutėjo, pasėjo. Gaspadorius jam ir sako: „Jau gal vargiai bus kas kalnuos?" Pasėjo kalnuos, neauga. Slūželninkas sako: „Baikis, bus gerai! Jau pusė vasaros - kai pradėjo augti, net iš dirvos nauda pradėjo virsti. Jau diedukas ramesnis. Jau už metų pasidarė vilnotas. Sulaukus antrų metų, daboja diedukas - pradėjo slūželninkas arti balas. Išarė visas balas. Pasėjo ir taip pat gerai užaugo. Nurinko laukus, iškūlė, naudos pripylė pilnus svirnus. Jau nėr kur ir deda. Jau diedas suvis ramus. Tada slūželninkas prašo dieduko, kad jam pazvalyt išsivaryt iš naudos trunko: „Kai išvarysiu trunko, tai ir tu išgersi". Diedas sutiko, davė jam valią. Slūželninkas privarė trunko daugybę ir davė diedukui paragaut. Diedukas paragavo, jam labai gardus pasrodė. „Tai dabar tu suprašyk visą savo pamiliją kieman, tai gerai užuliosim". Anie beuliodami, begerdami suspletojo, susmaišė ir net susimušė. Tai slūželninkas sako: „Dieduk, tai jau man dabar baigias srokas, tai tu žinok: kas paragaus šito trunko, tai tas bus mano". - „Nebus tavo, kas paragaus, - atsišaukė Dievas, - ale kas juo nusgers, tai bus tavo". (Matušis, 60 m.a., Radaikiškės k., Daugėliškio v., Sv. Užr. J. Aidulis 1935.II.6. LTA 724/89.)

513. Kartą ateina pas vieną ūkininką bernas ir prašosi, kad jį priimtų už darbininką. Ūkininkas jį priėmė ir jautėsi patenkintas, gavęs tokį darbštų berną. Tiesa, bernas buvo geras darbininkas, bet jis buvo velnias, atėjęs tiktai tam, kad įvesti nuodėmėn padorų ūkininką. Atėjo ruduo, reikėjo sėti javus. Velnias pataria šeimininkui, kad užsėtų visus laukus ir pievas javais. Šeimininkas nesitikėjo, kad

kas nors iš to išeis, bet pavelino jam tai padaryti, nes skaitė berną geru, nusimanančiu darbininku. Ir iš tikrųjų pavasarį visi laukai buvo pilni gražių ir gerų javų. Bet šeimininkas nežinojo, kur dėti tuos rugius, kas su jais daryti. Tada velnias paėmė dėžę ir įdėjęs į ją rugių surūgino. Paskui juos išvirė ir pats paragavęs neša šeimininkui tardamas: „Paragauk šio gėralo, nuo jo bus tau linksma, - apie viską užmirši ir norėsi šokti". Šeimininkas paragavo. Jam patiko ir išgėrė puodelį. Pasidarė jis linksmas ir nuėjęs pas žmoną pasiūlė ir jai atsigerti. Žmona irgi išgėrė kubkelį ir pasijuto irgi laiminga. Paskui pradėjo jie net šokti. Kaimynai pamatė juos šokančius, atėjo pasižiūrėti, o velnias kiekvieną kusino paragauti to gėralo. Buvo tai degtinė, kuri, kaip žinome, ką padaro. Suėjo daugybė žmonių, kiekvienas gėrė ir visi buvo linksmi, kaip paprastai girti žmonės. Tada velnias galėjo laisvai pradėti savo darbą - kusinti nelaimingus žmonelius: vienam jis pastatė koją, tas nukrito; kitam davė kupron, trečią pastūmė, ir to užteko sukelti tarp jų barnius. Pradėjo tuomet visi vienas kitą keikti, barti ir net prie muštynių priėjo. Tokiu būdu velnias nugalėjo ir iš karto prirašė porą šimtų žmonių amžinam pasmerkimui - pragaran. Taigi degtinė yra velnio išmislas vesti žmones prie nuodėmės, o ne kas kita. Saugokitės jos, nes būsit pasmerkti. (Švenčionys. LMD I 623/10.)

514. Buvo kitąsyk toks neturtingas žmogelis. Jis buvo labai geras, jis niekam pikto nedarydavo ir nesakydavo, o dargi ir per kiaurą savo amžių niekad nekeikdavo. Toks jo geras darbas labai nepatiko velniam. Sykį vienas velnias sako Licipieriui: „Leisk mane pas tą žmogų, aš jį prigundysiu, jis turės keikti". Gerai - tuoj Licipierius jį ir pasiuntė pas tą žmogų. Atkeliavęs velnias sutiko tą žmogų einant šventą dieną į bažnyčią. Jis tą žmogų nematomu būdu įstūmė į grabę ir išpurvino. Tas žmogus ėmė keikti, sakydamas: „Kiba velnias čia mane įnešė į grabę!" Keikdamas purvinas sugrįžo namo. Tas velnias sugrįžęs pasigyrė Licipieriui, kad jau jis tą žmogų prigundė keikti. O Licipierius sako: „Tu jį neprigundei, tik iš tavo priežasties jis turėjo keikti. Dabar, kad tu taip papiktinai tą žmogų, turi eit jam tol tarnaut, kol anas norės". Tas velnias, pildydamas savo vyresnio įsakymą, atėjo pas tą žmogų. Atėjęs sako žmogui: „Priimk mane, žmogeli, bernaut". Sako žmogus: „Ką aš veiksiu su bernu, kad aš nieko neturiu". Sako velnias: „Pirksim kokią kumelaitę, imsim nuo pono tuščią lauką, kelmynų plėšt, sėt - ir tuoj turėsim ir duonos, ir prie duonos". Tas žmogelis pamislijo: „Mažu ir bus gerai?" Pasiliko tą berną. Tuoj jiedu nusipirko seną, pusiau nuplikusią kumelaitę. Tas žmogelis nuo pono parandavojo tokią pustynę, tas velnias, pasikinkęs kumelaitę, nuvėjo tų laukų art. Kad velnias atvarė vagą prie kelio, tuomsyk važiavo kupčius, karietoj ketvertu arklių. Kaip tik privažiavo prie to velnio, tuoj visi jo geri arkliai sustojo ir nė iš daikto jo karieta nepasijudina. Sako velnias: „Iškinkyk savo arklius, aš pakinkysiu savo kumelaitę, išveš". Tam kupčiui pasidarė gėda, sako: „Jei tokia tavo kumelaitė pavežtų mano karietą, tai aš tau ne tai ką atiduočiau ketvertą gerų arklių, ale dar duočiau tris tūkstančius rublių dovanų". Tuoj paleido tuos arklius, pakinkė tą kumelaitę, velniui pastumiant nematomai tuoj pavažiavo su karieta. Negana, kad kupčius paliko savo arklius, o dar ir turėj užmokėt tris tūkstančius. O tas kupčius velnio pagalba nupleškėjo su ta kumelaite, kur jam reikėjo. Dabar jau jie turi gerus arklius ir gana pinigų. Tuos rėčius plėšė, sėjo kviečius, rugius - turėjo visko per pilnai. Pergyveno velnias pas tą žmogų tris metus, ant galo sako: „Jau aš eisiu nuo tavęs, ale ant atsisveikinimo dar aš padarysiu giros iš rugių, kad tu gersi ir girsi mane". Tas velnias tuoj sutaisė girą, ant tos giros pavadino kaimynus, gėrė gėrė, kol pasigėrė, o kai pasigėrė, tai ėmė visokiais žodžiais keikti, bliuznyti ir peštis tarp savęs. Velnias, išradęs pradžią arielkos, nuvėj į peklą. Už tai nuo Li-

cipieriaus gavo dovanų, kad parnešė pilną maišą griekų, to žmogaus ir jo kaimynų. (Vigonauckas, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk Užr. V. Basanavičius 1906. LMD I 133/238.)

515. Gyveno neturtingas žmogus. Nieko jis nebeturėjo. Kartą jis, pardavęs paskutinius javus, nusipirko vyžas. „Rytoj, – mano žmogelis, — bus šventadienis, tai nors kaip reikiant pagarbinsim Dievą". Rytojaus dieną apsiavė vyžomis ir eina į bažnyčią. Jis ėjo per lieptą. O velnias pakrutino liepstą, žmogaus vyžos buvo podidės, tai tuojau vyžos ir nulėkė. Velnias manė, kad kai vyžų jis nebeturės, negalės nueiti į bažnyčią ir padarys nuodėmę. Bet visai kitaip išėjo. Žmogus nesugrįžo, o nuėjo į bažnyčią. Velnias, sugrįžęs į pragarą, pasisakė viršininkui, kas atsitiko. Viršininkas liepė eiti ir tarnauti, kad atsilygintų už vyžas. Velnias, nuėjęs pas žmogų, pasisiūlė tarnauti už berną. Žmogus tarė: „Aš pats neturiu ko valgyti, ką aš duosiu savo bernui?" – „Nesirūpink, – tarė jam bernas, – aš užtai uždirbsiu ir sau, ir tau, o man mokėti visai nereiks". Žmogelis pagalvojo, pagalvojo ir priėmė jį už berną. Jis nepamanė, kad priima velnią. Tuojau bernas išėjo arti. Paėmė ir kumelytę, ir aria. Bet taip lengvai aria, jog su dešimčia arklių taip nepaarsi. Mat, velnias šiek tiek stumia, o nuo to jau plūgas pats eina. Tuo laiku važiavo pro šalį ponai. Jie sustojo ir klausia: „Kas tavo per kumelė, kad tokia bloga ir taip gerai veža?" – „O, mano kumelės aš nemainyčiau ant jūsų šešių žirgų: jūsų šeši žirgai nepaveš mano žagrės, o mano kumelė neš jūsų karietą dar geriau, kaip jūsų žirgai". – „Gerai, dabar pažiūrėsim, ar taip yra, kaip tu sakai", – tarė ponai. Tuoj pakinkė kumelę į karietą, o žirgus į žagrę. Bernas pastūmėjo karietą ir ta nudardėjo, jog kumelė nepaspėjo bėgti. Ponai nė neatsigręžė: jie buvo patenkinti, kad gavo tokią kumelę. Bernas dabar dirba geriausiai, nereikia jam nė padėti. Tais metais turėjo būti lietinga vasara, dėlto jie sėjo kalniukus, o balas ir šiaip žemesnes vietas paliko. Kaimynai juokėsi iš tokios jo sėjos. Bet kai atėjo ruduo, javai netilpo į klėtis. Eina pas kaimyną ir prašo: „Paskolink klėtį, nebepareina mums javai. Kaip norint galėsime ir čia atvežti, bet jeigu čia klius, tai galiu aš parsinešti namo". – „Aš ne tik paskolinsiu, bet ir visai atiduosiu klėtį, jeigu tu parsineši". Bernas sutiko, jis užsidėjo klėtį ant pečių ir parsinešė namo. Suvežė visus javus, iškūlė ir gyvena laimingai. Kitą vasarą bernas sėjo vis į žemumas. Kadangi pernai buvo liūtys, kaimynai dabar sėjo vien aukštumose. Rudenį kaimynai nieko negavo, o bernas kad prikūlė javų, jog vos sutalpino. Dabar priėjo laikas atsiskaityti bernui su tuo šeimininku. „Dabar, – tarė velnias, tas žmogaus bernas, – prieš išeidamas padarysiu tau alaus: noriu, kad žmonės mane paskui atmintų". Ir dabar sumanė velnias pasipelnyti, nes lig tol alaus niekas nežinojo, o dabar, kuomet bus alaus, ne vienas žmogus paklius jam. Tuomet bus ir peštynių, ir muštynių, ir ne vienas žmogus nusidės. Dėlto jis pridirbo alaus ir degtinės ir išėjo. Žmogus sukvietė visus savo kaimynus ir visi nusigėrė. Kaimynai dar primušė tą žmogų, kuris juos pakvietė į vaišes. Nuo to laiko žmonės pradėjo vadinti degtinę velnio darbu. Tas ir dabar taip yra. (Al. Gaigalas, 25 m.a., Kyšūnų k., Užpalių v. Ut. Užr. J. Marganavičius 1934. LTA 544/338.)

516. Gyveno labai neturtingas ūkininkas. Ir vieną kartą atėjo toks jaunikaitis ir prašo, kad priimtų jį už tarną. Ūkininkas sako: „Kur aš priimsiu, kad aš pats neturiu duonos!" Tarnas sako: „Priimk, tada būsi turtingas". Ir ūkininkas priėmė tarną. Pavasarį žmonės aria kalnus, o tarnas raistus plėšia, aria. Kaip išarė, pasėjo javus. O tada buvo tokia sausa vasara, kad visa išdžiūvo, tik jų labai gražūs javai užaugo, net iš raisto išvirto. Ir ūkininkas labai pabagotėjo. Atėjo antra vasara. Visi sėja klanuose, o jis aria kalnus, net sušilęs, ir pasėjo kalnuos. O tada vasara buvo

tokia lietinga, kad visų supuvo, tik jų vienų labai gražūs išaugo. Atbuvęs dvejis metus, tarnas sako: „Tu man duosi algos tik du pūru javų". Tada tarnas pasiėmė tuos grūdus, pasidirbo bravarėlį ir varo degtinę. Ir ateina pas jį du žmogeliai. Jis tiktai verda, geria, labai linksmas. Ir jis turėjo kaušelį. Ir sako jis tiems žmonėms: „Kas geria šitų vaistų, tas bus jaunas, linksmas, sveikas ir turtingas". Tada davė tiem žmonėm tų vaistų gerti. Jie truputį pakaštavoję - labai gardu, antrą kartą - jau linksmi šoka, geria, dainuoja ir šokinėja. Taip ir atsirado degtinė. (Z. Mirinavičienė, 50 m.a., Utenos v. Užr. M. Mirinavičiūtė 1933.IV.11. LTA 421/95.)

517. Vienas žmogus vieną kartą išėjo į lauką arti. Ir jis išsinešė pusryčiui valgyti juodos duonos. Atėjo velnias ir pavogė to žmogaus duoną. Nuėjo jis pelkon ir girias savo Liucipieriui. „Ot, - sako, - pavogiau nuo vieno žmogaus juodą duoną, ir jis dabar keiksis ir sugriešys". Tada jam tas Liucipieris sako: „Kad tu iš biedno žmogaus pavogei juodą duoną, tai eik tu jam dabar tarnauti už berną". Velnias ir išėjo pas tą žmogų tarnauti. Jis tarnauja pas tą žmogų. Ir jis vieną kartą sako savo šeimininkui: „Reikia dabar arti aukštos vietos: kalnai, skardžiai, bo bus šiemet šlapia vasara". Tada jie abu aria kalnus, skardžius, o žemas, lygias vietas palieka, nieko nedaro. Kiti žmonės juokias: „Ot, - sako, - pasisamdė durną berną". Tada atėjo baisiai šlapia vasara, visi javai supuvo, o jų javai buvo už visų gražesni. Tada velnias vėl sako šeimininkui: „Reikia dabar arti žemos vietos: raistai, pelkės, balos, bo šiemet bus sausa vasara". Ir vėl abu aria raistus, pelkes, balas, o žmonės juokias iš jų. Sako: „Kas čia jų augs?" Atėjo vėl sausa vasara, visų javai nudžiūvo, o jų labai gražūs javai užderėjo. Tada jie padarė balių. Padarė alaus ir taip visokių valgių. O velnias vis rinko lazdas ir dėjo vienon krūvon. Paskiau per balių visi žmonės pasigėrė, pradėjo muštis, o velnias dar visiem padalijo po lazdą, o pats pabėgo. Šeimininkas ieškojo, bet jo niekur nerado. (A. Degulienė, 70 m.a., Grybelių k., Utenos v. Užr. J. Degulytė. LTA 421/68.)

518. Kartą gyveno žmogus. Jis niekuomet nesikeikdavo. Velnias būtinai norėjo jį sugundyti. Kai kartą tam žmogui teko eiti iš kito kaimo namo, velnias padarė tokią vėtrą, kad jam nuplėšė visus drabužius. Velnias manė, kad žmogus pradės keiktis, bet apsiriko, nes žmogus pradėjo šauktis Dievo pagalbos. Liucipierius užpyko, kad velnias ne tik nesugundė žmogaus, bet dar paskatino Dievop šauktis. Už tatai velnias turėjo žmogui bernauti. Velnias, pasivertęs bernu, nuėjo pas ūkininką tarnauti už pilvą. Velnias žemę dirbdavo prasčiausia kumele. Jis žinodavo, kada bus kokia vasara ir sėdavo javus tai ant kalnų, tai slesnose vietose, todėl visuomet puikiausiai derėdavo. Vieną kartą važiavo ponas penketu arklių. Buvo labai šlapias ruduo ir jo arkliai niekaip negalėjo išsimušti iš purvo. Velnias pasikinkė savo kumelką ir kaip vėjas parvežė ponus į namus. Ponas jam už tai davė daug pinigų, kuriuos jis atidavė šeimininkui. Ūkininkas pradėjo berno labai klausyti, nes laikė jį gudriu žmogumi. Baigiantis tarnybai, velnias pamokė ūkininką pasidaryti tokio skystimo: užraugė iš sudygusių rugių padarytos tešlos, išspaudė skystimą ir paskum gėrė. Pasigėrę pešdavosi. Taip ūkininkas pragėrė visą turtą, kurį jam velnias buvo užrašęs, ir dar kitus išmokė gerti. (Jurgelionių k., Siesikų p., Uk. Užr. E. Žilis 1925. LTA 42/19.)

519. Vieną kartą gyveno su savo šeimyna neturtingas žmogus ir gyveno labai vargingai. Išėjo jis kartą toli į laukus dirbti ir pasiėmė paskutinę duonos plutą. Arė arė ir užsimanė valgyti. Pasiėmė tą duoną, bet atsiminęs, kad daugiau duonos nepaliko namie, padėjo vėl atgal, žadėdamas vaikams parvežti. Jam nuėjus

arti, atlėkė velnias ir pavogė tą duonos plutą. Vakare neradęs duonos, artojas sako: „Dievai su ja, kas paėmė, tegul tas ir suvalgo!" Velnias nubėgo pas savo viršininką ir pasigyrė, kad jis pavogė nuo vargšo žmogaus paskutinį kąsnį duonos. „Ką tau žmogus sakė, kai pavogei?" – paklausė viršininkas. „Dievai su ja!" – atsakė velnias. „Tai eik greičiau atgal ir tol negrįžk, kol jis pasakys: 'Eik po velnių!' – įsakė viršininkas. Velnias ilgai galvojo, ką čia padarius. Pagaliau sugalvojo, kad reikia prisisukti pas tą žmogų už berną. „Žinai, žmogeli, priimk mane už berną", – prašosi velnias. „Aš pats neturiu ko valgyt, o dar tave priimt?" – atsako vargšas. Bet velnias tol prašėsi, kol tas sutiko. Ėmė dirbti, bet ką tik paduos, tas sugadina ir vis laukia, kada jam šeimininkas pasakys: „Eik po velnių!" O tas vis: „Dievai su tavim, kitą kartą geriau padarysi". Velnias matydamas, kad iš to nieko nebus, tokio žodžio neišgaus, stvėrėsi kitokio darbo: išarė visus klonius ir kalnus ir užsėjo javais. Javai taip užderėjo, kad ūkininkas neturi kur jų dėti. Velnias jam pasisiūlė padaryti gerą gėrimą. Šeimininkas sutiko. Velnias padarė arielką. „Tikrai tu geras galvočius! Koks puikus gėrimas, aš dvidešimčia metų pajaunėjau". Ir taip, stikliukus vieną po kito betuštindamas, užmigo. Velnias pripylė dar vieną ir ėmė jį budinti, raginti, kad daugiau gertų. „Eik tu po velnių!" – sušuko pasiraivęs ūkininkas. Tam to tik ir reikėjo. Sugrįžo namo ir papasakojo savo viršininkui, kad išmokęs žmones degtinę varyti ir išpildęs jo įsakymą. Liucipierius už tai jį pagyrė. Šeimininkas išsimiegojęs ant ryt sukvietė visus kūmus ir kaimynus, ir ėmė girdyti juos nauju gėrimu. Visi gėrė, visiems labai patiko. Parėję namo ir patys ėmė daryti. Taip ir išsiplatino arielka. (A. Meliūkštis, Medelių k., Šešuolių p., Uk. Užr. A. Kirtiklis. LTA 260/110.)

520. Senų senovėje, kada Dievulis vaikščiojo žemėje, kada piktosios dvasios bei velniai visokiais būdais stengdavosi padėti žmonėms papildyti negerus darbus, gyveno senas, neturtingas, bet dievobaimingas žmogus, vardu Jonas. Anais laikais gyvulių ganyklos buvo toli nuo gyvenamų vietų, jas aptverdavo tvora, kad gyvuliai neištryptų javų apsėtuose laukuose. Tokią tolimą ganyklą turėjo ir Jonas. Anksti rytą, pasiėmęs duonos tarbelę, kirvį ir šiaudų gerą kūlį, išėjo Jonas tvoros tverti apie savo ganyklą. Nuėjęs į vietą, tarbelę padėjo pakrūmėje ir pradėjo savo darbą. Velniukas gi nenukentė ir pavogė Jono tarbelę su maistu, manydamas, kad neradęs jos Jonas pradės keikti ir burnoti, kas, žinoma, velniukui labai patinka. Atėjus pietų laikui, Jonas išalkęs atėjo pas krūmą, kur buvo padėjęs tarbelę. Neradęs jos, nekeikė ir neburnojo, bet sakė: „Tegul Dievui ant garbės, – gal kas biednesnis, alkanesnis už mane pasiėmė mano tarbelę". Liucipierius labai supyko ant velniūkščio (matyt, dar jaunas buvo, kad nesugebėjo sugundyti dievobaimingo žmogaus) ir liepė jam tarnauti už berną pas Joną trejus metus be atlyginimo, vien tik už pavalgymą. Velniukas gi turėjo klausyti savo pono. Noroms nenoroms teko jam eiti pas Joną tarnauti. Jonas, žinoma, sutiko priimti pas save velniuką, nes jis jo nepažino. Pasitaikė labai blogi metai: javai neužderėjo, bulvės supuvo. Galų gale Jonas pritrūko gyvuliams pašaro. Bernas gi sako, kad pas tokį ir tokį poną esą šiaudų, jis nueisiąs, prašysiąs ir ponas duosiąs jam šiek tiek šiaudų. Kaip pasakė, taip ir padarė, kas gi priešinsis tokiam geram sumanymui. Bernas, pasiėmęs vadžias, nuėjo pas poną, mandagiai ir gražiai paprašė jo šiaudų. Ponas buvo geras, o toks mandagus berno prašymas jį dar labiau suminkštino. Nieko nelaukdamas, pasakė: „Žiūrėk, prie klojimo stovi kaugė miežinių šiaudų, pasipešk iš jos ir parsinešk glėbį". Ponas manė, kad gi bernas neštinai daug neparneš šiaudų. Velnias mat daug ką gali. Jis, priėjęs prie kaugės, apėmė ją vadžiomis ir visą ją užsidėjo sau ant kupros. Ponas ir visi dvaro gyventojai tik žiūrėjo išsižioję ir nieko bernui

pasakyti negalėjo. Einant per kiemą, priėjo jautis prie berno naštos ir norėjo pasiimti šiek tiek šiaudų. Bet bernas, pasidėjęs savo naštą ant žemės, kapt jaučiui už ragų ir užmetė jautį ant savo kaugės. Ponas ir dvariškiai, pamatę tokią štuką, išsikavojo visi, manydami, kad tai, kas įvyko - nečystos dvasios darbas. Tokią naštą parnešus, Jono gyvuliai puikiausiai išmito per žiemą, o žmonės turėjo gardžios mėselės. Atėjus pavasariui, bernas ir sako savo šeimininkui: „Gaspador, ši vasara bus labai sausa, sėkim javus visur slėniuose". Jonas, žinoma, paklausė tokio sumanaus berno ir susilaukė puikiausio derliaus. O kitų ūkininkų, kurie nežinojo, kas per vasara bus, apsėjo daugiausia kalnus, nes praeita vasara šlapia buvo ir jiem beveik visai neužderėjo. Kitais metais bernas patarė šeimininkui visai atvirkščiai sėti laukus, nes vasara būsianti šlapja. Kaimynai gi apsėjo slėnius. Tokiu būdu Jonas pralobo ir pasidarė turtingu ūkininku. Pas jį buvo pilna javų ir gyvulių. Prieš pat savo tarnystės galą, bernas išvirė kažin kokios sriubos (degtinės). Visi tą sriubą srėbė ir visiems ji labai patiko. Jonas ir sako: „Velnias tave ir išmokė tokią gardžią sriubą virti?" Bernas juokdamasis ir išnyko. Mat vis tik sugundė dievobaimingą žmogų. (Buožis, Likaičių k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Buožis 1931. LTA 286/6.)

521-524. VELNIAS TARNAUJA UŽ BERNĄ (MT. 3292)

521. Kartą gyveno koks tai ponas. Jis ėjo berno ieškoti. Eina ir susitinka bernioką. Susitikęs klausia: „Ar nesutiktum pas mane už berną eiti?" - „Gerai", - atsakė bernas. Bet ponas klausia: „Ar daug algos norėsi?" - „Gale metų batus man nupirksi". Bet šis atsako: „Per brangiai", - ir eina toliau. Ir susitinka kitą berną, ir vėl klausia: „Ar nenorėtum už berną eiti?" - „Gerai", - atsako bernas. „Bet kiek tu algos norėsi?" - paklausė ūkininkas. Šis sako: „Kiek su savim pakelsiu". - „Gerai", - sutiko ūkininkas ir nusivedė berną namo. Ką tik šeimininkas liepdavo, tą bernas padirbdavo. Taip visus metus bernas stropiai dirbo. Ir apdirbo visą žemę, tiktai gale metų bernas išeidamas pasiėmė kluoną su visais javais ir nusinešė. Ūkininkas didžiai nusiminė. (Mikyčių k., Šventežerio v., Sn. Užr. A. Blažauskas 1934. LTA 449a/7.)

522. Vieną kartą ūkininkas miške medžius kirto. Bekertant jis pamatė ateinant velnią. Velnias jam sako: „Tu eik į mišką tolyn medžių kirsti, o aš pasilikęs krausiu į vežimą". Ūkininkas paklausė velnio ir nuėjo toliau į mišką medžių kirsti. Velnias pasilikęs pradėjo rauti medžius ir krauti į vežimą, ir velnias prikrovė taip didelį vežimą, vos viršus buvo matyti. Atėjo ūkininkas ir, pamatęs tokį didelį vežimą, pradėjo bartis ant velnio, bet velnias jį nuramino. Velnias užsilipo ant vežimo, užsikėlė ūkininką ir važiuoja namo. Kai parvažiavo namo, ūkininkas pasisakė velniui, kad tuojau turįs eiti į talką. Velnias pasisiūlė eiti į talką, o ūkininkas nudžiugo, kad jam nereikės eiti. Nuėjęs į talką, velnias jau rado daugiau talkininkų susirinkusių. Velnias jiems pasakė, kad visi eitų namo - jis vienas iškulsiąs. Pasilikęs vienas, velnias užsitaisė mašiną ir pradėjo kulti. Per vieną valandą jis visus javus iškūlė. Paskui nuėjo pas tą ūkininką ir paprašė, kad jam duotų tiek javų, kiek jis pakels. Ūkininkas sutiko. Velnias pradėjo iš visur rinkti maišus, paklodes, vikartes ir siūti vieną maišą. Pasisiuvęs maišą, supylė visus javus ir išėjo. Ūkininkas nusiminė, kad jam nė sėklos nepaliko. Jis nežinojo kas daryt, kaip reikia iš velnio nors kiek javų atimti. Ūkininkas paleido drigantą, kad jis prakąstų maišą ir pabertų nors kiek javų sėklai. Drigantas pribėgo prie maišo ir jau norėjo prakąsti maišą, bet velnias pagriebė drigantui už uodegos, užsidėjo ant nugaros ir nešasi. Paskui ūkininkas paleido šunį, žąsiną, bet ir tuos velnias nusinešė. Po kiek laiko velnias sugrįžo ir ūkininkui viską sugrąžino - viską, ką buvo iš jo paėmęs ir prašė užmokėti algą. Ūkininkas jam siūlė javus, gyvulius ir viską, ką jis turėjo, bet

velnias vis sakė, kad man tų daiktų nereikia ir vis tuos pačius žodžius kartojo: „Užmokėk man algą!" Ūkininkas labai supyko ir sako: „Eik sau po velnių!" Velnias labai nudžiugęs jam sako: „Aš to ir tenorėjau!" Ir nulėkė į mišką. (Pavidaujo k., Jurbarko v., Rs. Užr. Juškytė 1932. LTA 370/279.)

523. Buvo toks bernas, kurs eidavo tarnauti. Vieną kartą atėjo jo samdyti šykštus ūkininkas. Bernas sutiko eiti pas jį tarnauti. Ūkininkas jį klausė, kiek algos reikia metams. Bemas sako, [kad] jam daugiau nieko nereikia, [tik] duoti valgis be druskos ir kai pasibaigs metai, tai duoti tiek rugių, kiek jis pats parsinešiąs. Ūkininkas manė labai pigiai nusisamdęs berną. Parsivežė berną namo. Bernas išėjo arti, o ūkininkas sako pačiai: „Žinai ką, kad aš berną labai pigiai nusamdžiau". Pati sako: „O kiek gi metams suderėjai?" – „Visai pigiai, – sako jis pačiai, – jam duoti valgis be druskos ir metams pasibaigus duoti javų, kiek jis pats panešiąs". Bernas gerai tarnavo. Kai praėjo trys mėnesiai, bernas išėjo į lauką ir pamėgino kelti klėtį. Jau vieną galą pakėlė. Kai praėjo kiti trys mėnesiai, tai bernas vėl pamėgino kelti. Jau pakėlė pusę svirno. Pasibaigė metai, reikėjo bernui atsiimti algą. Bernas sako ūkininkui: „Jau pasibaigė metai ir aš einu pasiimti savo algos". Ūkininkas labai apsidžiaugė, manė, kad bernas nedaug javų paneš. Ir išėjo atiduoti bernui algos. Bernas pasiėmė visus grūdus ir klėtį kartu ir išėjo. Ūkininkas labai nusigando ir nesumanė, kur jam bepasidėti. Paleido didelį šunį, manė, kad jį papjaus, bet bernas tuoj šunį už uodegos ant grūdų ir nešas sau. Ūkininkas, nebesumanąs kas daryti, paleido veršį: manė, kad veršis tai berną subadys. Bet bernas tuoj čiupt veršį už uodegos ir ant klėties ir nešas sau. Ūkininkas, nebetverdamas pykčiu, nubėgo į didelį ežerą, įšoko į vandenį ir prigėrė. Tada bernas grąžino pačiai visus gyvulius ir javus ir nukeliavo savo keliais. (St. Paškonis, 18 m.a., Utena. Užr. J. Mitalas 1933.I.17. LTA 405/250.)

524. Gyveno senis su senute ir turėjo vieną sūnų, kurį labai mylėjo. Greit senukas mirė ir paliko jie tik du. Bobutė nieko neleisdavo sūnui dirbti, viską dirbdavo ji pati. Jis buvo didelis lepūnėlis. Neilgai trukus mirė ir senutė, ir jis liko vienui vienas savo gryčiutėj. Jis verkė vieną dieną ir naktį, antrą, trečią. Kartą, atsisėdęs prie lango, jis girdi: „Tu nebeverk daugiau, eik tarnauti. Tarnauk tik tris metus ir tik po vienus metus pas vieną ūkininką. Užmokesčio pareikalauk tiek, kiek tu paneši. Nesvarbu, ar ten būtų pinigai, ar kas kita". Vaikinas paklaũsė, paklaũsė, nusišluostė [ašaras] ir, viską susidėjęs į tarbelę, išėjo. Užėjęs pas pirmą pasitaikiusį ūkininką siūlosi, ar nepriimtų jo tarnauti. Ūkininkas sutiko priimti ir prižadėjo tokį užmokestį, kokį bernas prašė. Tas bernas niekada nieko su druska nevalgydavo nuo to laiko, kai jam balsas patarė eiti tarnauti. Ir buvo labai stiprus. Po pusės metų eina bernas pamėginti, ar daug jis galės panešti. Palindo po klėtimi ir pakėlė iš karto pusę klėties. Ištarnavęs visus metus, nuėjęs palindo po klėties viduriu. Ūkininkas žiūri, ką jis darys. Žiūri – užsidėjo ant kupros klėtį ir neša. Jis nieko jam negalėjo uždrausti, nes buvo žadėjęs tiek, kiek jis paneša. Toliau bernas nuėjo pas kitą ūkininką. Ten ištarnavęs metus, vėl išsinešė didžiausius namus ant savo pečių. Kai jam pasisekė pas du ūkininkus, jis nuėjo ir pas trečią ūkininką tarnauti. Keletą mėnesių pas jį pabuvęs, bernas jau pakėlė pusę klėties. Ūkininkas pamatęs išsigando ir nuėjęs pas kaimyną viską papasakojo. Kaimynas jam patarė: „Kai duosi šiandien tarnui valgyti, įmesk vieną krislelį druskos. Rytoj įmesk du, poryt tris ir t.t." Ūkininkas taip ir padarė. Gale metų nueina bernas tvartų su gyvuliais kelti – anei iš vietos nepajudina. Vos vos pelų gorčių bepakeldavo. (Spruktų k., Veliuonos v., Kn. Užr. A. Orintas. LTA 409/68.)

525–528. VELNIAS IR VAIKAI (MT. 3295–3299)

525–526. VELNIAI PAMAINO NAUJAGIMIUS (MT. 3295, ŽR. 3692)

525. Vienai motinai iš vygės pavogė vaiką, o į to vietą padėjo vaiką su didele galva ir plačiom akim. Tas mainas daugiau nieko nežinojo, kaip tik ėst ir gert. Apsižiūrėjo motina, kad toks blogas mainas. Ji tuoj nubėgo pas savo kaiminką klaust rodos. Kaiminka jai taip papasakojo: „Tą mainytąjį nunešk į kuknią, pasodink ant trikojo ir užkurk ugnį. Ir į du kiaušinio lukštu pripilk vandenio, pastatyk, kad virtų. Tas jį tur prajuokyt. Jei nusiduos jį prajuokyt, tai nusiduos jį ir iš namų iškraustyt". Motina tuoj pasodino ant trikojo, pakūrė ugių ir padėjo du kiaušinio lukštu su vandeniu. Tada tas vaikas prašnekėjo: „Nors aš senesnis už šimtmetines girias, ale vis gi nesuprantu, kas čia do dyvai". Tuoj išsižiojo ir pradėjo visu balsu juoktis. Kaip tik jis ėmė juoktis, tuomsyk susirinko daugybė mažų naktinių dvaselių. Tuoj atnešė motinai jos sūnų, o savo atsiėmė. Visi tuoj prapuolė. (Lizdienė, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1905. LMD I 133/180.)

526. Lauckaimio kaime (Virbalio valsčius, Vilkaviškio apskritis) vienas ūkininkas, vardu Antanas, pavarde Jokymas, rado važiuodamas iš mugės namo pamestą šalia kelio mažą vaiką. Dar ne per senai, prieš 43 metus. Kuomet parvažiavo į savo gyvenamąją vietą, buvo jau vėlus laikas, galėjo būt aštunta valanda vakaro. Vaiką, kurį rado pamestą šalia kelio, parsivežęs padavė savo žmonai, kuri įnešė į kambarį, davė jam valgyti, bet jis nevalgė, tik žiūrėjo akis pastatęs, kraipydamasis po visą kambarį, lyg norėdamas visa pamatyti. Ūkininkas labai supyko, kad jis nevalgo, priėjęs prie jo pagriebė už sprando, norėjo su prievarta priversti valgyti, bet jokiu būdu jo nepajudino nė iš vietos. Tada ūkininkas ir tarnai kartu griebė už vaiko, norėdami jį numesti nuo suolo, bet jokiu būdu negalėjo nuversti. Tada ūkininkas nežinojo, kas do vienas vaikas yra ir taipgi nežinojo, ką daryti. Nuėjo pas savo kaimyną, parsivedė daugiau vyrų ir vėl norėjo su kuolais nuversti jį nuo suolo, bet irgi tas pats pasikartojo. Tada ūkininkas sumanė užkinkyti du arkliu, bet nė arkliais nieko nepadarė. Bet kada užkinkė ketvertą arklių, pritaisė lentą, kad su ta lenta užkabinus galėtų nuvilkti. Bematant buvo vaikas nuverstas nuo suolo ir išgabentas vėl į tą pačią vietą, kur jį ūkininkas rado. Po kiek laiko jis iš tos vietos pradingo, bet niekas neišmanė, kas jis buvo. (Užr. J. Pikšiurnis 1927. LTA 28/356.)

527. VELNIO PAVOGTAS IR PAMESTAS VAIKAS (MT. 3296, PLG. *412)

Berniokas su mergiote vežė krikštan vaiką. Jie, įėję karčemon, paguldė vaiką pastalėn, o patys labai pasigėrė. Atėjo velnias, savo broliuką padėjo pastalėn, o tą vaiką įmetė upėn. Jie ir parsivežė šitą vaiką. Patys nebeatmena, ar krikštijo, ar ne. Važiavo karalius, žiūri – plaukia vaikiukas. Išsiėmė ir parsivežė. O tas velniukas taip smirda, – visoj apylinkėj baisi smarvė, – vis rėkia ir rėkia, o valgo labai daug. Tėvai labai markatni, niekas pas juos nebeužeina dėl tos smarvės. Suėjo 10 metų šitam vaikui, o jis lopšy guli – nei stovi, nei sėdi, tik guli ir daug valgo. Sulaukė ir 20 metų, vis lopšy. O tą tikrą vaiką karalius pakrikštijo Jurgiu ir išmokino ant kunigo. O jis buvo labai gražus. Karalius jam papasakojo, kur ir kaip jį atrado. Tada jis važiuoja tan kraštan, prie tos upės. Sustojo jis tokiam miške pasilsėti, atsisėdo po ąžuolu ir sėdi. Atskrido trys juodvarniai ir kalbasi tarp sau. Vienas klausia: „Ką tu padarei gera?" – „Serga viena mergiotė, aš jos dūšią peklon nusinešiu, tai ir tykau". Kitas sako: „Aš sulaikiau vandenį, visi keikias, tai daug dūšių

peklon paklius". O trečias sako: „Vežė vaiką krikštan, tai aš apmainiau ant velniuko". Kunigas tuoj suprato. Jis juos peržegnojo ir sako: „Tol nepaleisiu iš tos vietos, kol nepasakysi kas daryt, kad vėl visa būt gerai". Iš karto nenorėjo sakyt. Paskui sako: „Ant lango yra lentelė, o ant jos žvirblio mėšlo. Reikia sutrint ir duot gert, tai ta mergiotė sugis". Nuėjo pas tą mergiotę, sugydė. Atėjęs tą juodvarnį paleido ir klausia kitą: „Kaip padaryt vandenio? Jei nepasakysi, nigdi iš čia neišeisi". - „Tenai yra tokia uola, aš tau duosiu lazdą, suduosi ir pradės bėgti vanduo. Bėgs tris dienas, ale paskui apsispakajys ir bus vėl gerai". Jis nuvažiavo ir taip padarė. Iš karto vanduo pasėmė visą miestą, o jį įkišė turmon. Po trijų dienų vanduo apsispakajijo, jį paleido ir labai apdovanojo. Tada jis paleido kitą juodvarnį ir klausia trečią: „Kaip šitas velniukas reikia išvaryt?" - „Kai nueisi, pasakyk: 'Čia jūsų ne vaikas', ale velnias! Jis ir išlėks". Kunigas ir eina tėviškėn. Močia ir tėvas pasitiko iš tolo ir prašo: „Neik, kunigėli, pas mus tokia smarvė". Kai kunigas vidun, vaikas lopšy atsistojo, nusitvėrė virvių ir žiūri akis išplėšęs. Kunigas atsigręžė į tėvus ir sako: „Ką jūs čia auklėjat, - čia ne vaikas, ale velniukas!" Tai tada tas vaikas su visu langu nuėjo ir nuėjo. O kunigas prisipažino tėvams, kad jis yra jų sūnus. Tie ir raudojo, ir džiaugės. Tada paleido ir paskutinį velnią, o jis su tėvais gyveno, kol numirė. (E. Graibūtė-Tūbelienė, 52 m.a., Vėželių k., Skapiškio v., Rk. Užr. J. Balys 1934.IX.16. LTA 687/5.)

528. VELNIENĖ PRIŽINDO ŽMONIŲ VAIKĄ (MT. 3297)

Viena motina, dėdama vaiką į lopšį, neturėjo papročio jo peržegnoti. Ateina į pirtį velnias su savo žmona. Velnienė skundėsi turinti labai pritvinkusias krūtis. Velnias nubėgo, pagriebė tą vaiką iš lopšio ir atnešė savo žmonai, kad jį pažindytų. Žmona jam sako: „Bet tu, nešdamas šį velniuką, jį suspaudei". - „Ne, nesuspaudžiau". - „Suspaudei". Pirtyje už krosnies buvo pasislėpęs vaikėzas ir girdėjo, ką tas velnias su savo žmona kalbėjo. Jis buvo bandininkas pas tą gaspadinę. Atsibudusi gaspadinė sako: „O kaip gerai mano kūdikis šiąnakt išmiegojo!" Vaikėzas sako: „Pažiūrėk, ar dar gyvas?" - „Kodėl gi jis nebus gyvas?" Ir tada pastebėjo, kad iš kūdikio burnos eina putos. Vaikėzas sako: „Šiąnakt jį velnienė žindė". Gaspadinė tam netikėjo ir pradėjo vaikezą barti: „Tu turbūt esi burtininkas, jeigu žinai, kad mano vaiką velnienė žindė". - „Pažiūrėk, tas vaikas turi sulaužytus kaulus". Gaspadinė pamatė, kad tikrai taip yra. Pradėjo tą vaiką gydyti, plauti, žegnoti, rūkyti švęstomis žolėmis - vaikas atgijo. (Ona Bagdonienė, Ručinių k., Vaškų v., Br. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1887.XII.3. *Podania Żmujdzkie*, 1894, II, p. 71-72; versta iš lenkų kalbos.)

529-590. VELNIO POKŠTAI (MT. 3300-3306)

529-540. PASIMĖGDŽIOJĄS GYVULYS (MT. 3300)

529. Seniai nepargynė dviejų ožkelių. Išsiuntė gaspadinė mergiotę ieškoti. Ji nuėjus ant ganyklų šaukė: „Cibute, cibute!" Ir išgirdo už balelės bliaunant. Kai ji nuėjo, kur bliovė, pašaukė - tada atsiliepė kitapus balelės. Ji perėjo vėl ten, kur bliovė, ir ten nėra. Tada nešaukdama ėjo, kur bliauna, ir rado ožkelę: sulyta, susitraukusi stovi pakrūmėj. Įsidėjo kvartūkan, nešasi ir sako: „Ožkytė nabagytė!" Ji pradėjo ją pamėgdžioti drūtu balsu: „Ožkytė nabagytė..." Griaudžia ir žaibuoja, ir vis po kojom puola žaibas. Ji nusigando ir metė tą ožkelę iš kvartūko laukan. Tada griausmas pylė, ir pavirto ta ožkelė į nuodėgulį. Ji persigandusi namo eidama rado savo ožkeles patvory. (Maženų k., Velykių p., Pn. Užr. B. Aleliūnas. LMD I 809/9.)

530. Eina boba grybavus. Lietus lyja, žaibai pilia, griausmas griaudžia. Daboja ana: stovi po egle visas sulytas, šlapias ožiukas. „Cibutis, cibutis!" - lagadijas boba, kad prieitų. Priėjus susigavo, įsidėjo kvartūkan ir nešas. Kai nustojo lietus lyt, griausmas griaust ir prašvito saulė, tik striuok ožiukas iš sterblės: ki-ki-ki-ki! - nusikvatojo ir nušvilpė. (Em. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/215.)

531. Prieš 80 metų mano senukas buvo strielčius. Jis eina iš miško. Labai lyja. Mato: netoli sodos didelis karklynas, o jame ožiukas bliauna. Perkūnas pila iš dangaus. Kad labai smarkiai ožiukas bliauna me-e, strielčius jį pasiima po burnosu ir neša namo. Nešdamas jį paglosto ir sako: „Oželis nabagėlis..." Tas oželis garsiai pašiepia: „Oželis nabagėlis..." Pasispardė, partrenkė senelį ir nulėkė sau oru. Tai ten buvo pikta dvasia. Jis pasakojo, kad tas jam tikos dar 20 metų prieš mirtį. Tas buvo atsitikę nedėlios dieną, apie 12 valandą naktį. (Stupuras, Valakų-Švendrų k., Raudėnų p., Šl. Užr. J. Dovydaitis 1932.VIII.15. LTA 462/516.)

532. Vienas pasiturintis Salako parapijos ūkininkas važiavęs iš Salako miesčiuko į namus. Važiavęs per mišką. Diena tuomet buvus negiedri, buvusi didelė vėtra ir lietus. Bevažiuodamas per mišką, šalia kelio pamatė sušlapusį, nuo lietaus ir šalčio drebantį oželį. Oželis buvo dailaus sudėjimo. Nors ūkininkas ir turėjo namie kelis oželius, bet tokio dailaus nebuvo. Ir šis oželis, stovėdamas šalia kelio, mekeno drebėdamas nuo šalčio. Pagailo doram ūkininkui suvargusio oželio ir paėmė jis jį į savo vežimą. Apsaugai nuo šalčio apdengė gūnele ir nuvažiavo toliau. Patiko ūkininkui oželis ir jis važiuodamas nuolat glostė jį ir vadino glostydamas cibuku. Taip kada buvo arti namų, klonelyje, o ant kalno buvo matyti sodžius ir stovintis priešais sodžių mėlynas kryžius, tada glostė ūkininkas oželį ir vis šiuos žodžius kartojo: „Cibukas, ot tai cibukas, geras cibukas ..." Glostomas oželis vis augo ir augo, didėjo ir didėjo, iki galų gale pradėjo kartoti ūkininko tariamuosius žodžius. Trenkė atgalia ranka jam į nasrus ir tarė: „Šalin, šėtone, nuo manęs!" O arkliui sukirtęs botagu nuvažiavo toliau. Oželis palikęs ėmė žmogaus balsu kvatotis ir kartoti šiuos žodžius: „Cibukas, ot tai cibukas!" Ir paskiau pranyko, kaip dulkė. Namie visiems papasakojo tą įvykį ir taip galų gale pasklido gandas, jog net aš išgirdau ir čia užrašiau. (J. Kilbauskytė, Degučių k., Tiltiškių v., Zr. Užr. P. Pošius 1924.XII.16. LTA 619/110.)

533. Kartą prieš lietų važiavo keliu boba. Bevažiuodama netoli kelio pamatė mažą bliaunantį ožiuką. Boba sustojo, išlipo iš ratų, paėmė ožiuką ir įsidėjo į ratus. Bet kai ji įsidėjo ožiuką, ratai paliko taip sunkūs, kad arklys vos bepavelka. Boba žiūri ir negali suprasti. Po kiek laiko, važiuojant pro balą, oželis tik strikt iš ratų, sumekeno, nusijuokė ir pranyko iš akių. Pasirodė, kad tai buvo velnias. Ratai paliko vėl lengvi ir boba greit parvažiavo namo ir pasakojo mačiusi velnią. (J. Čiuta, 60 m.a., Plikiškių k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Čiuta 1928.XI.16. LTA 324/26.)

534. Vienas žmogus ganė avis ir ožkas, ir begenant namo pamatė ožiuką, mažiuką, susirietusį. Paėmė ir nešas, ir sako: „Ožiukas, mažiukas, biednas!" Taip sakant [ožiukas] jam iš nagų ištrūko ir bėgdamas rėkia: „Ožiukas, mažiukas - sako, o aš, velniukas, slaptukas, pasišiaušėlis..." (Pn. Užr. M. Unikas. LTA 260/519.)

535. Prie Pelyšos upelio seniau labai vaidindavosi. Naktį, važiuojant keliu, numaustydavo ratus, o dažniausiai kelią pastodavo ožys. Kartą vienam žmogui

važiuojant namo, kelią pastojo ožys. Žmogus išlipo iš ratų ir kalbino: „Cibutis, cibutis ..." - ir įkėlė į ratus. Pradėjo važiuoti, bet kuo tolyn, tuo sunkyn vežė arklys, kol galiausiai visai sustojo. Tada ožys iššoko iš ratų ir nudūmė į krūmus sušukęs: „Ot tau ir cibutis!" (S. Vilnonis, 42 m.a., Nociūnų k., Šimonių v., Pn. Užr. J. Pajarskas 1940.I. LTA 2223/148.)

536. Vieną kartą važiavo žmogus turgun. Bevažiuodamas per mišką, jis pamatė gražų ožiuką: guli šalia kelio ir taip žiūri į žmogų. Žmogus sulaikė arklį, išlipo iš vežimo, paėmė ožiuką ir įsidėjo vežiman. Bevažiuodamas užsidegė pypkę ir rūko. O tas ožiukas žiūri į žmogų ir sako: „Mė-kė-kė! Duok man pypkės". Žmogus iš karto nusigando, bet paskui mano sau: „Palauk, velne, aš tau duosiu pypkę!" Privažiavo prie kelmo ir kaip duos į kelmą tą ožiuką. Žmogus manė, kad užmuš jį, bet tas ožiukas atsikėlęs sako: „Mė-kė-kė! Ne tavo laimė, bet mano". Ir nubėgo miškan. (Užr. I. Jankevičiūtė, II kurso mokinė. LMD I 606/4.)

537. Vienas žmogus iš Jodelanų važiavo iš turgaus ir rado surištą baroną. „Ot ščėstis", - mislija sau, - įsidėjo vežiman ir važiuoja. Kiek pavažiavus, baronas prašo užsirūkyti. Žmogus dasgodojo, kas jis yra. Išsilaužė palką ir atsimaudinėdamas tartum arklį mušti, o vis baronui. Važiavo per ežias, per akmenis, tai baronas iššoko ir nubėgo. (Kaz. Popakulis, 89 m.a., Eidymieniškės k., Apsos v., Bs. Užr. Vyt. Popakulis. LMD III 115/14.)

538. Vieną kartą boba ėjo iš turgaus. Po krūmu rado besėdintį sušlapusį, drebantį katiną, kurį pasiėmusi parsinešė į namus ir padėjo ant pečiaus mūro pasišildyti. Ji pati pradėjusi vakarienę virti. Žiūri, katinas snaudžia: lenkia, lenkia galvą, tik strikt ir pašoka: „Mat ir užsnūdęs ..." Ir vėl toliau snaudžia: lenkia, lenkia galvą ir vėl strikt pašokęs suniurna: „Mat ir užsnūdęs..." Boba supratusi, kad čia nė katinas, bet velnias. Ta tik čiupt katiną už kalnieriaus ir šaukdama: „Viens-trys, viens-trys!" - kad duoda katinui. O tas cypdamas prašo: „Sakyk du, sakyk du!" Ji, to nesakius, tik duoda: „Viens-trys, viens-trys!" Katinas išsprūdęs bobai iš rankų ir net nuvertęs trobos kerčią su pora kazilų. (V. Jucius, 53 m.a., Antaniškės vk., Kaltinėnų v., Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.IV.2. LTA 1167/322.)

539. Pas vieną Senadvarių kaimo, Obelių valsčiaus, gyventoją buvo bloga katė. Anas tą katę išnešė ir paleido. Gano naktį arklius, ir jam pasirodė tokia pat katė, kaip jo, kur buvo išnešęs. Anas paėmė ją ant rankų, pradėjo glostyti ir sakyti: „Katyte, katyte..." Tuoj katė pradėjo augti ir užaugo sulig geru šunim. Anas išsigando ir tą katę numetė žemėn. Ana dar didesnė pasipūtė ir užsigirdo balsas: „Katyte, katyte..." Ir kaip šoko katė aukštyn, ir prapuolė. Tada anas išsigando ir, pasiėmęs arklius, nujojo namo, ir daugiau vienas nigdi naktį arklių ganyti neidavo. (J. Šūvienė, 111 m.a., Kalamaniškių k., Obelių v., Rk. Užr. Ig. Talutis 1938.V.14. LTA 1608/61.)

540. Vienas jaunas vyras ėjo iš vakaruškų. Buvo ruduo ir oras buvo šaltas. Jis išgirdo gailiai kniaukiant katutę, ir kadangi tas vyras buvo gailestingos širdies, tai ėjo link balso, bet kur ėjo, ten nebuvo jokios katės. Pagaliau jį priviliojo ligi pakaruoklio kapo, ant kurio gulėjo katė. Iš pradžių jis bijojo ją liesti, bet po kurio laiko įdrąsėjo ir priėjęs norėjo pakelti nuo žemės, bet negalėjo. Bandė dar kartą, bet irgi tas pats. Uždrėskė degtuką pažiūrėti, bene bus prišalus. Katė nebuvo prišalus, gulėjo visai dailiai ant kapo ir gailiai kniaukė, o keliama nejudėjo nė iš vietos. Tas

vyrukas užėjo į pirmą pasitaikiusį kiemą ir kvietė pažiūrėti, bet to kiemo žmonės nenorėjo eiti, ir jis parėjo namo. Rytą ant kapo nebuvo jokios katės ir tik pėdos žmogaus, kuris taip rūpestingai triūsė, norėdamas ją pakelti, bet negalėjo (P. Bočiulis, 45 m.a., Kupiškio m., Pn. Užr. J. Pajarskas 1940.I. LTA 2223/156.)

541-558. GYVULYS RATUOSE SUNKĖJA, PAVIRSTA AKMENIU ARBA KELMU (MT. 3301)

541. Vienas žmogus, vadinamas Paukštė, prieš 70 metų važiavo iš Salako turgaus namo - Ripaičių ulyčion. Važiuoja per mišką, daboja - guli ant kelio ožys. „Ot, - mislija sau Paukštė, - bus geros mėselės". Matyt, kas nors pragaišino, važiuodamas iš kermošiaus. Paėmė ir įsidėjo į ratus. Nu, ir veža. Veža, jau arklys tik putoja, tik kaista. „Nu, mislija, kas čia yra?" Pačiupinėjo ožį - riebus, minkštas - vieni taukai. „Taukai, tai taukai, bet kad jau arklys bemaž suvis priilso, tai blogai", - mislija žmogus. O arklys tik stop ir nė iš vietos. „Nu, - mislija žmogus, - kiba tu velnias, kad tavęs jau ir arklys negali pavežt?" „Eik tu skradžiai nuo mano galvos!" Kai tik taip pasakė, tas ožys strikt iš vežimo, ki-ki-ki! ir nukūrė miškan. Tai buvo pikta dvasia. (A. Dičiūnienė, 70 m.a., Paluodės k., Salako v., Zr. Užr. V. Dičiūnas 1936.I.29. LTA 753/54.)

542. Važiuoja kartą keliu žmogus ir žiūri, kad šone kelio avinukas: toks mažutis, suskurdęs, visas dreba. Žmogus sustabdė arklį, pagailėjęs to avinuko įsikėlė jį ratuos ir važiuoja. Važiuojant tas avinukas kad pradėjo augti, vis didyn ir didyn, ir tiek didelis anas užaugo, kad arklys, nebegalėdamas jo pavežti, pristojo. Žmogus nusigando, rakavoja, kas čia dabar bus. Bet kai arklys tik nustojo, tuoj šitas didisai avinas striuokt iš ratų iššoko, nusijuokė ir prapuolė žmogui iš akių. (M. Kviliūnienė, 87 m.a., Degučių k., Obelių v., Rk. Užr. J. Skrebys 1938.VII.8. LTA 1678/81.)

543. Vienas gaspadorius važiavo iš kermošiaus ir buvo su reikalais užsivėlavęs, tai ir teko važiuoti naktį. Važiuoja per mišką, žiūri, kad avinas toks didelis ir riebus. Paėmė tą aviną, įsidėjo ratuos ir atvažiavo namo. Sako savo bobai: „Eik, padėk įvest gurban aviną. Važiuodamas radau miške, pasigavau ir atsivežiau. Toks sunkus ir riebus, bus mėsos". Nueina, žiūri, kad tokį didelį akmenį atvežęs ratuose. Žmogus labai nuliūdo ir suprato, kad tenai buvo jam pasirodęs velnias ir jam tokį čiūdą padirbo. (J. Šūvienė, 111 m.a., Kalamaniškių k., Obelių v., Rk. Užr. Ig. Talutis 1938.V.14. LTA 1608/63.)

544. Dar neseniai buvo Vilkavišky toks rudas žydas viena akia. Jis, atvažiavęs į Pagernevės dvarą, pirko 50 valackių avių. O kad jam sykį prireikė mėsos, tai jis atvažiavęs paėmė iš tų avių penkias, susidėjo į vežimą ir vežasi. Bevažiuojant jau Bajoruos jį sutemė. O kad privažiavo ties Budažerių alksnynu, per pieskas [=smiltis] reikė povaliai [=pamažu] važiuoti. Klauso - avis bliauja. Jis sustojo, apgraibė - jo vežime visos penkios. Sako: „Tai, kas vežė, ir pametė". Tuoj sustojo, eina dėt ant vežimo avį. Apgraibė - labai riebi. Sako žydas: „A gute šepsala!" Ale jis negali pakelt tą avį, taip, kaip telyčia. Tai tas žydas, padėjęs kartelę, ledva tą avį įvertė į vežimą. O kad jis davažiavo iki pirmam tiltui prieš miestą, tai avis iš vežimo iššoko, nusijuokė, kaip nuvėj, taip nuvėj ant Rasijų[?]. O žydas persigandęs parvažiavo į miestą, sirgo nuo persigandimo kelias nedėles. (Mauškus, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1905. LMD I 133/160.)

545. Einant nuo Sesarties į Vidiškius yra mažas šilelis. Vieną kartą važiavo per tą miškelį du vyrai. Buvo gal biški degtinės išgėrę. Bevažiuojant pamatė ant kelio ožkytę. Vienas sako: „Bernardai, reikia paimti tą ožkytę". Antras atsakė: „Imkim". Įsidėjo vežiman ir važiuoja. Bevažiuojant jiem arklys pradėjo ilsti. Žiūri – vežime guli ne ožka, bet didelis akmuo. Jie nusispjovė ir pradėjo bartis. Sako: „Reikia išmesti". Pakol išrito jį, labai pavargo, nes reikėjo iškinkyti arklį ir tik tada išristi akmenį. Paskiau pasikinkė arklį ir nuvažiavo toliau. (Vidiškių bk., Uk. Užr. A. Žukauskis. LMD I 532/1.)

546. Vieną kartą vienas senukas nuvažiavo į miestelį turgun. Nuvežė tris pūdus rugių parduoti. Pardavęs nuėjo į karčemą. Gadnai išsigėręs važiuoja girtas namo. Važiuodamas mišku, pamatė avinuką bėgiojantį (jo ūkio avinukas). Išlipo iš vežimo ir pradėjo gaudyti. Gaudė gaudė ir niekaip negalėjo sugauti. Pasidarė kilpą ir pradėjo vėl gaudyti, ir sugavo. Įsidėjo vežiman ir vežas namo. Parvažiavo, pasistatė arklį ant kiemo, įėjo pirkion ir klausia šeimyną: „Ar namie mūsų avinukas?" Namiškiai atsakė: „Namie". Jis pradėjo girtas marmėti: „Ką jūs man sakot, kad aš pagavau avinuką Uodeloj" (miško vardas, Giniūnų kaimas, Kalesninkų parapija). Šeimyna nevierija. Senis sako: „Avinukas vežime guli surištas, eikit atriškit jį". Šeimyna išėjo padabot, o vežime kelmas toks didelis guli. Šeimyna išmetė kelmą iš vežimo, kelmas kad ėmė riedėti ir kur griebė, tai nieko neliko. (Giniūnų k., Valkininko v., Užr. Kost. Žiminavičius. LMD I 598/4.)

547. Išvažiavo žmogus į turgų, norėdamas ką nors pirkti. Atbuvęs visus savo reikalus, grįžta namo. Naktis, važiuoja važiuoja, ir arklys ėmė ausimis karpyti. Žmogus sėdi sau ramiai. Išbėga ant kelio baltas šuniukas. Arklys sustojo ir nenori eiti toliau. Žmogus sukirto arklį botagu, arklys nei iš vietos. Žmogus išlipo iš vežimo ir norėjo sugauti, bet jis dingo nakties tamsumoj. Pavažiavo toliau, gal 20 žingsnių, išbėgo ant kelio balta avelė ir ėmė bliauti me-me-me! Toji įšoko vežiman. Žmogus nusigando ir mano sau: „Kas čia gali būti?" Nutvėrė ją ir surišęs paguldė į vežimą, užklojo šiaudais ir patsai atsisėdo. Arklys sustojo ir nenori traukti vežimo. Žmogus paliko arklį su vežimu lauke ir patsai parėjo namo, ir ramiai sau užmigo. Ant rytojaus pasikėlė ir nuėjo pažiūrėti. Žiūri – gi vežime guli kuo didžiausias akmuo. (Kamorūnų k., Kalesninkų par., Užr. Jonas Šimukonis, III kl. mok. LMD I 609/4.)

548. Žmogus ėjo keliu ir pamatė – bėga prieky jo avinas. Toks gražus, riebus avinas. Tai pradėjo jį žmogus gaudyti. Ilgai pagaut negalėjo, bet kai pagavo, tai nėra kur dėt: virvės neturi, tai neturi jo kaip vest. Ėmė aviną užsidėjo ant pečių ir neša. Neša jį, neša, ale tiek jam sunku, tiek sunku. Jau negali toliau nešt – pavargo. Tai nusimetė nuo pečių, kad pasilsėtų. Kai nusimetė, daboja – kelmas. (U. Vadeišienė, 62 m.a., Drobiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.16. LTA 1947/55.)

549. Dar prieš Didįjį karą vienas rusas veždavęs rąstus iš Salako miško į Dūkšto geležinkelio stotį. Kartą vėlai vakare jis važiavo iš stoties namo. Pakelėj sutiko nepažįstamą žmogų, kuris paprašė jo pavežti. Rusas jį priėmė į drungas (ratai medžiams vežioti). Rusas sėdėjo pryšaky, o pakeleivis užpakaly, todėl rusas negalėjo matyti, kas darosi užpakaly vežimo. Pirmiau arklys linksmai ir lengvai bėgęs, dabar ėmė sunkiai eiti, lyg būtų drungos sunkiais daiktais prikrautos. Rusas dirstelėjo užpakalin ir pamatė vietoj važiavusio su juo žmogaus labai didelį

akmenį. Akmuo buvo toks sunkus, kad rusas dideliu vargu jį nuo drungų nuritino. (P. Urbonas, 60 m.a., Pašilės k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Urbonas. LTA 898/145.)

550. Viename kaime gyveno labai godus ūkininkas. Jis važiuodamas vagiliaudavo: įmeta į ratus dobilų pėdą, tai bulvių keletą saujų ir kitokių daiktų. Velnias norėjo iš jo pasijuokti. Kartą šis ūkininkas važiavo naktį per lauką. Bliauna ožiukas pakelėje. Nudžiugo ūkininkas ir mano: „Matyt, paklydęs oželis - parsivežęs papjausiu ir turėsiu mėsos". Įsidėjo oželį į ratus ir važiuoja. Reikia pervažiuoti per upelį, o arklys negali niekaip ratų patraukti. Ūkininkas muša arklį. Arklys visad lengvai perveždavo per upelį ratus. Išlipo ūkininkas iš ratų. Žiūri, mato - guli didžiausias akmuo ratuose: ožiukas pavirto akmeniu. Ūkininkas verčia akmenį iš ratų. Akmuo krisdamas sulaužė ratus ir perlaužė ūkininkui kojį. Parjojo ūkininkas namo be ratų ir be kojos. Suprato jis, kad ožiukas buvo velnias. Nuo to laiko niekad godus ūkininkas nesigodėjo svetimo turto. (S. Šeibakas, 35 m.a., Ukmergė. Užr. P. Valeika 1932.VIII. LTA 397/27.)

551. Netoli vieškelio, važiuojant iš Anykščių į Skiemonis, penktame kilometre yra staravierių kapinės. Toje vietoje, kalbama, kad vaidenasi. Budrijauskas taip pasakoja. Kartą jis važiavęs iš Anykščių truputį išsigėręs, bet labai mažai. Buvo jau vėlokas laikas ir smarkiai lijo. Privažiavęs prie tų kapinių ir pamatęs sušlapusį, susitraukusį ožioką, jis paėmęs tą ožioką ir įsidėjęs į vežimo užpakalį. Parvažiavęs namo žiūrįs - didžiausias akmuo vežime. Rytdieną vos keturiese išritė tą akmenį iš vežimo. Kumelaitė buvusi visa šlapia, kol atvežė tą akmenį. (J. Vanagas, 80 m.a., Anykščių m. Ut. Užr. M. Baniūnas. LTA 421/171b.)

552. Važiavo Vozgėlių žmogus iš Užpalių ir pavijo einantį kažkokį poną. Tasai ponas prašo: „Pavėžėk mano ryšulėlį". Žmogus sako: „Gerai, pavėžėsiu, dėk!" Ponas ir įdėjo. Kai tasai žmogus privažiavo iki Davainių Vairos (dabar Poškonio) lauko, jo arklys sustojo, kriokia ir niekaip nebegali pavežti. Pažiūri į ryšulėlį - ne ryšulėlis, bet didžiausias akmuo vežime, o tasai žmogus aukštai ant jo besėdįs. Vos išrito tą akmenį, kuris ir dabar šalia kelio Poškonio lauke, prie pat Davainių senosios kaimavietės, tebedrybo. O tą poną tasai žmogus tiek ir tematė. (J. Lukošiūnas, 56 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/215.)

553. Važiavo kartą ūkininkas pro akmenį Zababanską. Išlindo vyrukas iš po akmenio ir prašė, kad pavėžytų. Vyrukas įšoko į vežimą, bet arkliai nepavežė, nors ūkininkas ir labai juos varė. Tada vyrukas iššoko iš vežimo ir sako: „Tai akmuo, tai akmuo, kad net arkliai nepaveža". Ūkininkas nuvažiavo namo. (J. Dagilis, 65 m.a., Gudinės k., Jievaravo v., Mr. Užr. S. Dagilytė 1933. LTA 452/138.)

554. Vieną kartą, jau gerokai sutemus, važiavo vienas ūkininkas su savo bernu pora arkliu iš Ylakių miestelio pardavęs malkas. Ūkininkas turėjo nusipirkęs butelį degtinės. Atvažiavusiu netoli Bokauskynų kapinių, nutarė išgerti degtinę. Ūkininkas išsitraukė butelį iš kišenės ir atsikorkavo. Tik priešais pamatė einančią gražią mergą ta pačia kryptimi. Ūkininkas buvęs geras juokdarys, sušnibždėjo bernui į ausį: „Paimkiva pavežti, tai galėsiva ir pakibinti ją". Privažiavus arčiau, ūkininkas užkalbino: „Kur eini tokią tamsią naktį? Ar nebijai viena eiti? Sėsk, pavešime!" Merga jam atsakė, sėsdama ant ratų galo: „Ačiū, ačiū! Einu į Telšius, į Parcinkulį. Kur aš viena bijosiu eiti? Yra čia ko bijoti!" Juodu pradėjo gerti degtinę. Tik jau visai baigiant gerti, ūkininkas atsiminęs sako bernui: „Duokiva ir jai bur-

nelę". Abu atsisuko ir baisiai persigando pamatę, kad vietoje mergos ratų gale stovi dideliausias ožys, - ilga barzda ir dar ilgesniais ragais. Ožys žiūri į juodu akis, kaip abrinus, išvertęs, o bernas kad surėks: „Ciba, tu biaurybe!" Ožys tuoj strikt iššoko iš ratų ir me-ke-ke, me-ke-ke! - subliovęs kelis sykius nubėgo į Bokauskynų kapines ir prapuolė. (L. Budrys, 75 m.a., Kalvarija, Tl. Užr. A. Brazdeikis 1928.XII. LTA 1167/2.)

555. Mano mamos dėdė važiavo iš Burtimonių ir susitiko dvi mergas. Jos paprašė pavėžėt. Jis sako: „Sėskit!" Parvažiavo namo, liepė joms eit pirkion nusirengt, atsilsėt, nes sušalusios buvo. Tos mergos vežime pradėjo dabintis, šukuotis ir eis jau pirkion, o gaspadorius ėjo arklių šert. Ateina arklius pašėręs, žiūri, kad iš tų mergų pavirto du akmenys. Tai buvo piktos dvasios. (J. Makaravičienė, 40 m.a., Strielčių k., Butrimonių v., Al. Užr. J. Dereškevičius 1937.I.8. LTA 1421/20.)

556. Važiavo žmogus per Skineikių šilelį ir susitiko bobą. Ta boba šlept ir atsisėdo į vežimą. O jos nosis pradėjo ilgėt, ilgėt ir liko labai ilga, net pasiekė vežimo dugną. O paskui taip sunku liko važiuot, kad arklys visai nebepavežė. Tai kaip spyrė koja, boba ir išvirto iš vežimo. (Em. Juodelienė, 40 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/3.)

557. Zaramčiškės sodžiuj buvo staliorius. Jis eidavo pas gaspadorius staliorіaut. Kartą vienam gaspadoriui jis dirbo staliarką ir kaip jau viskas buvo pabaigta, tai nuvažiavo į Seirijų turgų ir užėjo pas Šliomkį išsigert (Šliomkė laiko traktierių Seirijuose). Tas staliorius kai pasigėrė, tai ir numirė pas tą žydą. Gaspadorius jį paliko pas Šliomkį ir nuvažiavo namo. Važiuojant namo ant Maušės tilto dasivijo jį tas staliorius, įsėdo vežiman ir pradėjo bartis, kad jį paliko traktieriuj. Gaspadorius užsišnekėjo ir įvažiavęs balon užblūdino (paklydo). Važiuoja važiuoja ir negali iš balos išvažiuot. Tada staliorius ir sako: „Išlipkim ir eikim pėsti, gal rasim kur kokį žmogų, tai parodys, kur išvažiuot". Išlipo ir eina. Tas staliorius eina paviršium, o žmogus vis klimpsta ir klimpsta balon, va, lig kelių. Paskui tas staliorius davai tą žmogų pasiguldęs kutent ir savo liežuvį jam burnon kimšt. Žmogus tada pradėjo kalbėt „Aniuolas Dievo" ir kaip daėjo į žodžius „o žodis stojosi kūnu", tada tas staliorius tik susijuokė ir nulėkė per medžių viršūnes. Tik tada žmogus suprato, kad tai būta velnio. Tą patį vakarą kas tik važiavo per Maušės tiltą, tai tas staliorius kožnam dėjo vežiman po baroną ir prašė namo parvežt. O gaspadoriai, parvažiavę namo, nerado jokio barono, tik supuvusius kelmus. (Rauličkienė, Cigoniškio k., Miroslavo v., Al. Užr. A. Andrulionis 1934. LTA 481/49.)

558. Kadai važiavo žmogus nuo turgaus vėlai ir girtas. Na, važiuoja anas, jau nieko kely nebuvo. Važiuodamas randa kiaulę išgaišintą [=pamestą]: ant turgaus vežta, neparduota, nuo turgaus vežta atgal ir išmesta. „Ot, - sako, - laimė!" Anas paėmė šitą kiaulę, ritė ritė vežiman, led įsiritė. Kiaulė didelė buvo, aštuoniais pūdais arba dešimčia. Na, anas važiuoja toliau. Važiuoja, paskliundrom kaip šliukštels rogės - ir vėl išvirto, vėl išlėkė kiaulė šitoj. Ritė ritė, ritė ritė, led gyvu Dievu įsiritė. Na, dabar važiuoja anas toliau. Parsiveš gi kiaulę, taigi didžiausia laimė bus. Važiuoja, važiuoja anas. Kai šliukštelėj rogės vėl paskliundrom, ir vėl jo kiaulė šitoj išvirto. Anas ritė ritė, ritė ritė, įsiritė trečiu rozu, jau gyvu Dievu įsiritė. Važiuoja namo džiaugdamasis. Atvažiuoja namo jau anas, randa - namie jau guli. Anas duris pabarbeno: „Kelkitės, - sako, - eikit kiaulės įnešt, radau". Išbėgo brolis

atsikėlęs padėt, daboja - ne kiaulė, ale kerplėšas didžiausias įristas vežime ir stovi. (J. Gudėnas, 55 m.a., Bajorų k., Daugėliškio v., Šv. 1939.XII.5. LTA pl. 1179/1.)

559-577. MAINAI SU VELNIU (MT. 3302)

559. Prieš 50 m. Luotkuose gyveno ponas, miškų liesnykas Rubliauskas. Vieną rozą eina anas Piliakalniuosna, apdabodamas miškus. Tik eidamas vieškeliu, ties tokiu inlabiu [=slėniu], daboja - eina ponaitis. Anas (ponaitis) ir sako: „Maž mainai su manim strielbą?" Apdabojo liesnykas ponaičio strielbą - gera, nauja, dubeltuvka - verta mainyt. Na, tai anas, kad žinotum, ir sumainė. Ponaičiukas dar jam ir sako: „Užkūrykim!" - „Gerai", - sutiko liesnykas. Taigi užkūrijo ir dar tas ponaitis davė priedą, būk tai kaip gastinčių - didelį didelį cigarą. Padėkavojo vienas kitam, atsisveikino ir nuėjo. Eina sau namo liesnykas ir džiaugias, kad gerą strielbą gavo. Bet neilgai džiaugės. Nuėjęs namo daboja: jo strielba - didelis didelis arklio šeivikaulis, čiupt kišeniun cigarą padabot - didelis eglės budukas. „Vot kad sumainiau, tai sumainiau! - mislija liesnykas, - eit reikia padabot tenai atgal, ar nerasiu dar to ponaičio". Na, ir išėjo. Nuėjęs tan pačian daiktan daboja - jau nėr ponaičio. „Tfu, kad tave kur notra! Nejaugi prapuolė strielba?" - niurna liesnykas ir dairosi. Dairos dairos, daboja - jo strielba pakabinta ant pušies ir kabailiuoja. Nuėjo liesnykas ir pasiėmė savo strielbą. Daug visokių štukų iškrėsdavo tais senais čėsais velniukai, pasivertę ponaičiukais, o dabar, ženteli, nėr jau to. Gal tada buvo svietas tamsesnis, durnesnis, tai ir prisduodavo daugiau. (A. Šeškienė, 70 m.a., Luotkų k., Salako v., Zr. Užr. V. Dičiūnas 1936.I.29. LTA 753/32.)

560. Juškevičius pasakodavo, kaip jis šautuvais su velniu mainė. Medžiojo jis šventadienį. Buvo mišių čėsas ir norėjo jau eit namo. Ale jam maišosi kiškiai, ką... Jis dar medžioja. Ir susitinka tokį pat gražiai apsitaisiusį ponaitį - irgi medžioja. „Mainom šautuvais", - sako jis. Juškevičius apžiūrėjo - puikus šautuvas, daug geresnis už jo. Ir sumainė. Parėjo jis namo, šautuvą pastatė už durų ir išėjo į gryčią. „Išmainiau šautuvą", - sako Juškevičius tėvui. „Na, tai parodyk", - sako tėvas. Jis jau pasirodys, kaip puikiai pasisekė išmainyt. Ale nueina - už durų stovi kumelės koja su karna pririšta, kad būtų kaip nešt. Nuėjo jis į mišką ir vėl rado savo šautuvą, kur mainė jį su velniu. (J. Ilekys, 45 m.a., Garuckų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1937.I.23. LTA 1729/81.)

561. Vienas medžiotojas kartą išėjo medžioti. Miške jis sutiko gražiai apsirengusį ponaitį ir nešantį gražų šautuvą. Ponaitis vadino medžiotoją mainyti šautuvais. Medžiotojas paėmė medžiotojo šautuvą, pačiupinėjo, apžiūrėjo. Jam patiko ir išmainė. Medžiotojas linksmas parėjo su gražiuoju šautuvu namo ir pakabino jį seklyčioj ant sienos. Ant ryto atsikėlęs medžiotojas žiūri - ant sienos pakabinta nusprogusio arklio koja. Nusispjovė, išmetė kaulą lauk ir nuėjęs į mišką toj vietoj, kur buvo sutikęs ponaitį, krūmuose rado numestą savo senąjį šautuvą. (A. Čiuta, 40 m.a., Plikiškių k., Joniškio v., Šl. Užr. J. Čiuta 1928.XI.16. LTA 324/24.)

562. Kūreno gaspadorius jaują. Buvo vakaro laikas. Guli jis sau ir žiūri į ugnelę. Žiema šalta, tai ateidavo netoli jaujos kiškiai. Tai gaspadorius turėjo ir šautuvą atsinešęs. Taip jam begulint, kur buvęs kur nebuvęs, įėjo į jaują ponaitis. Nešasi kalakutą ir strielbą. Strielba žiba kaip zerkolas, su dviem liupkom - dubiltufka. „Kepsim kalakutą", - sako ponaitis. „Kaip gi čia dabar, - sako žmogus, - nėra nei petelnės, nei nieko". - „Nieko, bus gerai ir taip, aš papratęs", - sako ponaitis. „Tai

kad kaip šičia dabar..." - atsikalbinėja žmogus. „Tai gal strielbom mainysim? - užklausė ponaitis. - Aš tau duosiu kalakutą priedo". Gaspadorius linksmai apmainė strielbom. Jo ne kokia, o čia dubiltufka, žiba kaip zerkolas ir priedo kalakutas ... Ponaitis, sumainęs strielbom, išėjo. Rytą gaspadorius atsikelia, žiūri: apdegintas kelmas tai kalakutas, o blizganti strielba - arklio koja. (A. Zavackas, 75 m.a., Kunigiškių k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.VI.28. LTA 909/16.)

563. Išėjo medžiotojas per mišias girion. Susitinka gražų ponaitį. Tas užkalbina ir siūlo mainyti šautuvais ir tabokierkom. Ponaičio šautuvas ir tabokierka gražūs, naujintelaičiai, o medžiotojo visai ne koki. Sumainęs linksmas parėjo namo ir šautuvą su tabokierka pasidėjo klėty. Rytą nueina, šautuvas - pastipusio arklio šlaunis, juosta - to arklio žarnos, o tabokierka - kanopa. Keikdamasis eina miškan. Ten atrado numestus savo daiktus. (Kupiškis, Pn. Užr. J. Balys 1925. LTA 42/8.)

564. Vienas žmogelis važiavo iš turgaus namo. Ir, tiesą sakant, nelabai greitai važiavo: arklys buvo senas ir nepabėgo greitai. Tuo keliu ėjo vienas ponaitis. Beeidamas toliau, pavijo tą žmogelį ir jam sako: „Ar negalėtumėte manęs pavėžėti?" - „Prašom, prašom!" - atsakė žmogelis. Jie bevažiuodami ėmė šnekučiuotis. Kiek pavažiavus, žmogelis išsitraukė beržinę tabokinę ir ėmė rūkyti. Taip pat išsitraukė ir ponaitis, tik ne beržinę, bet auksinę tabokinę. Žmogeliui atėjo į galvą mintis paprašyti ir jis sako: „Na, ką gi, ponaiti, gal mainysim tabokinėm?" - „Galim mainyti, - atsakė ponaitis, - kad tau patinka, prašom imti". Žmogelis be galo nudžiugo ir jam labai smagu buvo gavus auksinę tabokinę. „O kur, ponaitis, gyveni?" - dar neiškentęs klausė žmogelis. „Žiemą - jaujoj, vasarą - Šepetoje*", - atsakė ponaitis. Žmogelis truputį persigando. Tačiau kai parvažiavo namo, tai ir visai persigando: ne auksinės tabokinės būta, bet arklio nagos. (A. Sakalauskas, 85 m.a., Viešintų m., Pn. Užr. J. Pagirys 1936.IX. LTA 991/23.)

565. Vieną kartą prieš Kalėdas eina žmogus ant rarotų. Jam reikėjo eiti per mišką. Žiūri - ant kelmo pakelėj sėdi ponaitis. Kai šitas žmogus priėjo artyn, ponaitis tarė: „Sėsk, tėveli, pasilsėti, užušniaukšim tabokos". Seniau sutrynę taboką traukdavo į nosį, darydami dėl sveikatos. Ana nuo visokių ligų apsaugojo. Na, tai šitas seniokas ir patrynęs tabokos įtraukė nosin. Ponaitis taip pat išsitraukė labai gražią tabokinę ir, įtraukęs tabokos nosin, sako: „Mainome, tėvel, tabokinėmis, man šitoji jau nusibodo, noriu permesti". Šitas žmogelis pažiūrėjo ir sako ponaičiui: „Kad mano, matai, ponaiti, negraži, daug priedo norėsi". - „Nė kokio priedo aš nuo tavęs nenoriu: te tau mano, duok man savo". Apsidžiaugė seniokas, kad jam beveik dovanojo tokią tabokinę, įsidėjo kišenėn, atsisveikino su ponaičiu, padėkavojo už tabokinę ir nuėjo ant rarotų. Išeina iš bažnyčios po rarotų, išsitrauks prie žmonių savo gražiąją tabokinę, kad visi pamatytų, kokią anas turi. Ogi išsiima, žiūri, kad arklio naga. Tada suprato, su kokiu ponaičiu anas kartu gėrė taboką ir sumainė tabokinėmis. (Mag. Kviliūnienė, 87 m.a., Degučių k., Obelių v., Rk. Užr. J. Skrebys 1938.VII.8. LTA 1678/79.)

566. Vienas žmogus jojo keliu ir sutiko taip pat raitą ponaitį. Ponaitis sako: „Mainykimės tabokierkomis!" Ir išsiėmė gražią tabokierką, kuri buvo auksinė. Žmogus sutiko ir sumainė, paskui nujojo savo keliais. Bejodamas užsimanė

* Šepeta - didelės balos Panevėžio aps.

pasizevoti. Išsiima tabokierką ir žiūri - pinties kavalkas, numetė ir joja. Parjojęs namo papasakojo savo atsitikimą. Ant rytojaus nujojo į tą vietą, kur mainė, ir rado savo tabokierką. Tai čia velnio darbas. (Pelutavos k., Pernaravos v., Kd. Užr. K. Triukas. LTA 77/2.)

567. Seniai žmonės pjovė šieną. Vienas žmogus ir nuėjo savo reikalais. Paėjęs kiek išsiėmė tabokinę ir geria į nosis. Tik staiga susitinka ponaitį. Jis sako: „Ei, mainykim tabokinėmis!" Ir ima savo tabokinę iš kišenės. Tas žmogelis, žinoma, susigėdinęs tarė: „Gerai", - ir sumainė. Atėjęs pas kitus darbininkus, sako: „Va, kokią gražią tabokinę gavau". Ir ima iš kišenės. Traukia ir niekaip negali ištraukti. Vargais negalais ištraukė, žiūri - rato stebulės galas. Ir apgavo velnias žmogelį. (Panevėžio v. Užr. P. Juška. LTA 260/222.)

568. Labai seniai, kai žmonės javus kuldavo jaujomis, juodieji ponai mainydavo pypkes. Vieną kartą senas žmogus kūreno jaują ir rūkė pypkę. Tuo laiku atėjo juodasai ponaitis. Įėjo į vidų ir pasakė: „Padėk, Dieve!" Žmogus atsakė: „Prašom padėti". Juodasai ponas priėjo prie žmogaus ir atsisėdo. Kiekvienas pradėjo šnekėti apie savo vargus. Mat juodasai ponas buvo tikras velnias. Pagaliau velnias sako: „Žmogel, mainykime pypkėmis!" Žmogus atsakė: „Mainykim". Velnias išsitraukia be galo gražią pypkę, maką tabokos. Žmogus iš džiaugsmo atidavė gerą pypkę ir pilną maką tabokos velniui, o iš jo paėmė tuo laiku dar gražesnę. Velnias atsistojo ir linksmas išėjo su pypke. Pamatė, kad pypkė yra ąžuolinis sukirmijęs kelmelis. Tabokos visai nebebuvo, o makas buvo priterštas. Už gerą daiktą gavo kelmelį be tabokos. (M. Sagatas, 86 m.a., Pagulianko k., Linkuvos v., Šl. Užr. A. Treškevičius 1931. LTA 219/110.)

569. Vieną vasaros naktį iš miestelio ėjo girtas ūkininkas, rūkydamas pypkę. Susitiko puikų poną, kurs rūkė gražią auksinę pypkę. „Sveikas, ūkininke, - tarė ponas, - gal mainytum pypkėmis?" Girtuoklis pažiūrėjo į gražią pono pypkę ir tarė: „Būtų nieko, tik gaila, kad pinigų čia neturiu, o ponas be priedo juk nemainysi". - „Kam čia priedai, galima juk lygiomis? Aš džiaugiuos, kad neturtingam žmogui įteikiu gerą daiktą". Girtam ūkininkui patiko pono kalba ir jis su nepažįstamuoju sumainė pypkėmis. Parėjęs namo ūkininkas guldamas pasidėjo pypkę po pagalve. Rytą nubudęs ūkininkas užuodė didelę smarvę. „Kas čia smirda?" Kiša ranką po pagalve pypkės ir ištraukia pastipusio arklio apipuvusį šonkaulį. Ūkininkas sau išsiaiškino, kad pypkę būsiąs su velniu išmainęs, ir davė žodį daugiau smuklių nebelankyti ir degtinės daugiau nebegerti. (A. Žalienė, 54 m.a., Utena. Užr. V. Sniegenaitė. LTA 405/121.)

570. Gudas (tai lietuvis, bet guduodamas kalbėdavo, už tai taip ir vadina, pavardė - Kraujelis Mykolas, iš Garuckų kaimo) pasakodavo, kad kai dar buvo jis piemuo, tai Garuckų, Naujadvario piemenys susieidavo ir šokdavo ant Kalnelių (netoli Trakelių ganyklos). Ten buvo obelė. Velnias, būdavo, obelėj įsisėdęs grajija. Velniui labai gražu, kai piemenys šoka. Buvo vienas toks piemuo. Ir jis nusipirko armoniką pagrajyt. Nusipirko ir dabar jau abudu grajija. Velnias neužkenčia, mato, kad jis pasidarė nebereikalingas. Tai jis tam piemeniui: „Duokš pamainyt!" Piemuo netiki, kad velnias mainytų. Velnio tokia graži armonika, o jo ne kokia. Sumainė. Pagrajino kiek, paėjo - kaladę nešasi rankoj. Tada jis nuėjo po kelmu ir vėl rado savo armoniką. (J. Ilekys, 45 m.a., Garuckų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1937.I.23. LTA 1729/80.)

571. Bilaišių Lingė jojo per Ąžuolijos mišką ant balto arklio ir susitiko kitą raitelį, taip pat ant balto arklio. „Mainykim arkliais!" - „Mainykim!" Ir sumainė. Parjojo namo, įleido arklį gurban, o pats įėjo gryčion. Rado daug žmonių susirinkusių. Lingė pasigyrė išmainęs savo arklį. Žmonės sako: „Parodyk arklį, ar geras mainas?" Išėjo gurban, žiūri - vietoj arklio didelis baltas beržinis rąstas guli. Lingė persigando ir, nubėgęs į tą patį mišką, rado savo arklį beėdantį žolę. Pasiėmė savo arklį ir atsivedė. Tai būta velnio, arkliu pasivertusio. (Pr. Budrys, 70 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/48.)

572. Pauprių kaime gyveno žmogus, pavarde Primakas, bet jį žmonės praminė per Galinį, nes jis gale kaimo gyveno. Vieną kartą jis vedėsi iš lauko nudvėsėlę kumelę. Jam bevedant palei krūmus, išėjo iš krūmų ponaitis ir su savim vedėsi labai didelį arklį. Ponaitis tuojau jį užkalbino: „Gal norėtum su manim arkliais mainyti?" Tas žmogelis apsidžiaugė išmainęs savo nudvėsėlę. Parvedęs į namus, didįjį arklį įleido į kūtę ir užrakino. Rytui išaušus, Galinis ėjo savo arklio šerti, bet nusigando pamatęs vietoj arklio didelį beržinį rąstą. Nusiminęs žmogelis ėjo į krūmus savo ieškoti. Paėjęs kiek toliau, pamatė ant sodos savo kumelę, jau nebegyvą ir nulupta nuo galvos oda. (V. Jackūnas, Laumekių vk., Pabiržės v., Br. Užr. J. Pipiras 1930. LTA 265/226.)

573. Vienas bernas jojo į lazdynus ganyti arklius. Bejodamas sutiko mandrų ponaitį, ant puikaus arklio bejojantį. Ponaitis tuoj pasiūlė mainyti arkliais. Bernas užsėdo, pamėgino joti - ir labai tas arklys jam patiko. Todėl su ponaičiu arkliais sumainė. Rytą ganykloj rado tik savo arklį, o mainimo arklio nebebuvo. Tą pačią dieną sužinojo, kad vakar jo susiedka pasikorė, tai bernas gavo ant savo susiedkos pajodinėti. (J. Mockus, 64 m.a., Keryvų k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Prakapas 1938.VI.26. LTA 1640/25.)

574 (plg. Nr. 584). Gyveno turtingi ponai. Jie vis važiuodavo parvežti arielkos. Kartą bevažiuojant jiem per didelį mišką, ponia prašosi į mišką pauogauti. Ji taip nori uogų. Išlipo ponia iš karietos, įėjo į krūmus ir pražuvo. Ponas ieško ieško, ūksija ūksija - girdėti ant namų pusės atsiliepia. Grįžta ponas namo. Tik jis atvažiavo į kiemą, tuoj atjojo ponaitis su tokia didele puikia kumelaite ir sako ponui: „Mainykim!" Ponas pasiderėjo ir sumainė ant savo arklio, o ponaitis išjojo su pono arkliu. Apsidžiaugė ponas, gavęs tokią puikią kumelę, net užmiršo apie dingusią žmoną. Pastatė puikiąją kumelę į geriausią stainę ir nuėjo į pakajų. Netrukus atvažiuoja pas jį svečių. Ponas iš džiaugsmo nuvedė svečius į tvartą parodyti puikios kumelės. Žiūri, kad pririšta su ražančium prie ėdžių ponios kaulai. Išsigando ponas ir visi svečiai išbėgiojo. Nuo to karto nebevažiavo ponas parvežti arielkos. (Petraitienė, Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. Vl. Žeromskis 1929. LTA 520/14.)

575. Linkmenų parapijos, Pabalaušio sodžiaus, ėjo jaunikaitis iš veselios ir sustiko ponaitį. Ponaitis sako: „Te tau gastinčius!" Jam davė gražią strielbą. Jis padėkavojo ir ėjo, bet jaunikaitis jį vėl šaukia, sako: „Mes už trijų dienų važiuosime veselion, tai tau duodu gastinčiaus". Jis eina namo ir priėjus prie namų jau išsišvietę buvo, jau namie buvo pasikėlę. Kaip jis tik įžengė pirkion koją, jam mama sako: „Ką tu darai, kam tu kumelės koją neši?" Jis atsižiūri - ir iš tiesų kumelės koja. Tai jis kaip pradėjo galvoti, kas ten buvo per jaunikaitis, tai ir jie laukė, kas bus už trijų dienų. Kaip sulaukė trijų dienų, kaip išsikėlė viesulas, tai medžius

palaužė, stogus nunešė. Tai čia buvo iš tiesų. (E. Blaskauskaitė, Daugėliškio p., Šv. Užr. ji pati 1927. LMD I 184/28.)

576. Toj pačioj pušynėj vėl buvo toks atsitikimas. Ėjo žmogus iš Šankoto namo, jau gerai įgėręs. Atėjo į pušynę, žiūri – prie kelio stovi ponaitis. Žmogui einant pro šalį, tas ponaitis pasišaukė jį artyn. Pasitabokavo ir šnekučiuoja sustoję. „Žinai ką, – sako ponaitis žmogui, – mainykime mudu marškiniais". Žmogus pažiūrėjo: ponaičio marškiniai išrodė jam labai puikūs, o balti kaip tošis. Žmogaus buvo taip pat geri marškiniai, drobiniai, ale vis ne tokie puikūs. „Mainykime", – sako žmogutis. Sumainė, atsisveikino ir persiskyrė. Žmogus parėjęs namo atsigulė. Atsikėlęs rytą žiūri, kad jis marškinių vietoje tošį apsivyniojęs. Jis atsiminė apie mainus ir suprato, kad ne su žmogum mainė, bet su velniu. Bėgs jis į tą vietą, kur mainė, pažiūrėt. Nubėgęs rado savo marškinius, užmautus ant kelmo. Pasiėmė ir parėjo namo džiaugdamas. (Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/77.)

577. Prieš pačias Velykas nuėjom Prienų miestelin, nusipirkom už tris rublius čebatus ir su savo draugu einam namo. Sutemė, daeinant į Bindugę sutikom du šlektas. Jie mus palskai užkalbino, sakydami: „Kupili buty?" Atsakom: „Pirkom". – „Wiele zaplacili?" – „Tris rublius". Jie sako: „Duosim penkis rublius". Mes ir pardavėm. Jie, užmokėję sidabrinius rublius, su čebatais nuėjo priešaky. O aš su tavorišium Bindugėj gerai išsigėrėm ir, parėję namo, pinigus pasidėjom stalčiun. Ryte pasikėlę radom stalčiuj penkias skiedras. Paskiau nuėję į tą daiktą, kur pardavėm čebatus, radom [čebatus] bestovinčius: pilnus arklio mėšlo prigrūstus ir po eglaite pakabintus. (Sobuvos k., Jiezno p., Al. Užr. K. Skemevičius 1911. LMD I 573/17.)

578–580. DRĄSUOLIŲ DERYBOS (MT. 3303)

578. Vieno žmogaus jaujoj naktimis strošydavo. Taip kartą šitų namų bernas ir sako piemenei: „Kad tu ir drąsi, vis tiek bijosi eiti į jaują ir iš ten atnešti vieną kartelę". – „Kodėl gi bijosiu?" – atsakė piemeniūkštė. „Ogi ten naktimis pilna velnių", – atsakė bernas. „Na, tai palauk, šiąnakt nueisiu", – prižadėjo mergaitė. Na, ir jis susiderėjo. Taigi vidurnaktį, dar be gaidžių, piemeniotė nuėjo į jaują. Tuoj įėjus pamatė daugybę velnių. Nežiūrėdama į juos, ėjo stačiai prie kartelių ir vis šnibždėjo: „Oi kada aš išnešiosiu devynias karteles iš čia po vieną?" Velnias jau norėjo čiupti ją, bet pamanė, kad dar bus laiko paskui, kai kitas karteles neš, jis nekliudė. Gi piemeniotė, išsinešus vieną kartelę, parėjo namo ir daugiau nebeatėjo, nes ko gi eis, jei jai tik vienos ir reikėjo. Taigi, matai, ji apgavo velnius ir laimėjo su bernu lažybas. (K. Linka, 70 m.a., Bajorų k., Tauragnų v., Ut. Užr. A. Linka 1935. LTA 545/89.)

579. Vienas bernas susiginčijo su draugu ir sako: „Aš nueisiu ir atsinešiu iš jaujos perų". O jauja buvo pusė kilometro tolumo. Ir nuėjęs taip sako: „Tuos dabar nunešiu, o kitų dar ateisiu". O bernas iš vieno sykio paėmė ir nunešė namo, ir kitą sykį jis nėjo. Taip ir laimėjo derybas. O kai užmigo, atėjo toks senis ir sako, kad kam jis neina kitą sykį perų parsinešti. O bernas sako, kad jau jis parsinešęs visus perus [=perinamus kiaušinius?]. (Pn. a. Užr. M. Unikas. LTA 260/522.)

580. Vieno gaspadoriaus pakuroj buvo velnias: kad ką dirbdavo, jis visada pamėčiodavos, o vakare visi bijojo į pakurą ir nueiti. Tas gaspadorius vieną sykį

susiginčijo su savo bernu. Bernas sako, kad nueisiąs naktį į pakurą ir parnešiąs spragilą, gaspadorius sako, kad nenueisiąs ir berną nušneka. Bernas nenusileidžia, pasiima duonos ir eina į pakurą. Įėjus į pakurą, velnias klausia: „Ko atėjai?" Bernas atsako: „Duoną valgau". Velnias klausia: „Ko ieškai?" Bernas atsako: „Duoną valgau". Ko tik tas velnias berno klausia, tas daugiau jam nieko neatsako, kaip tik duoną valgąs. Taip pasiėmė spragilą ir parnešė gaspadoriui. (Jonas Jukna, Kuisių k., Tauragės v. Užr. V. Augaitis-Butkus 1937.V.9. LTA 1158/368.)

581–586. VELNIO ARKLIAI - NUSIDĖJĖLIAI (MT. 3304)

581. Seniai, labai seniai, kai dar buvo baudžiava, už Dusetų Viencavuose, pas poną Krivičių, buvo toks baudžiauninkas. Krivičiaus draugas buvo Varaščina. Tie ponai abudu numirė, o jų baudžiauninkas dar tebegyveno. Eina tas baudžiauninkas vieną sykį pėsčias iš Zarasų, o ties Degučiais pavijo jį kažkoks žmogus ir sako: „Sėskis, aš pavėžėsiu tamstą, - senas esi, pavargai". Senelis apsidžiaugė ir įsisėdo. Kai atvažiavo jie ligi Viencavų, tasai žmogus klausia senelį: „Ar tu žinai, kuo tu važiuoji?" Senelis sako: „Nugi arkliais". O tas žmogus sako: „Ne arkliais, bet ponais: Krivičiu ir Varaščina". Tai pasakė ir pranyko, o tas senelis liko pėsčias eiti. (J. Gruodys, 49 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/200.)

582. Seniau daug mūsų žmonių išvažiuodavo į tolimus kraštus, į darbus. Vieną kartą grįžtant nuo darbų, vienas tauragniškis beeidamas susirgo. Kiti jo draugai jį pametė ir nuėjo. Jam begulint pakelėje, užvažiuoja ponai ketvertu arklių. Jį įsisodino pavėžėti. Bevažiuojant tą darbininką pradeda klausinėti: „Ar pažįsti tą poną?" Jisai sako: „Pažįstu". - „Tai čia", - jisai rodo į arklius. „O tą ar pažįsti?" - „Pažįstu". - „Tai šis!" Ir išklausinėjo apie visus keturis ponus, ir išrodinėjo visus keturis ponus - išrodinėjo į arklius, kuris iš jų yra. Ir pagaliau paklausia dėlei penktojo pono, ar tą pažįsta. Jisai irgi sako pažįstąs. „Tai tuojau bus pakinkytas ir jis". Ir tasai žmogus pastebėjo, kad važiuoja ne keliais, bet erdve viršum medžių. Paskiau tie ponai, kurie važiavo, jam prisako: „Kai sakysiu: 'Šok iš vežimo!' vieną kartą..., o trečią kartą kai pasakysiu, tai jau nieko nelaukdamas šok, nes bus blogai". Ir trečią kartą pasakius, jis tuojau šoko ir įšoko į Tauragno ežerą, esantį prie pat Tauragnų miestelio. Išbridęs iš vandens ir ant kranto atsigulęs laukė, kada išauš. Išaušus pažino, kad Tauragno ežeras ir Tauragnų miestelis. O kiti jo draugai negreit, už keliolikos dienų, atėjo ir stebėjosi, kaip jis taip greitai galėjo ateiti. (J. Trinkūnas, 32 m.a., Pagilbio vk., Kuktiškių v., Ut. Užr. A. Trinkūnas 1937.VII. LTA 1752/22.)

583. Seniau net Vilniun važiuodavo ar pėsti eidavo į Kalvariją. Ten buvo nuvažiavęs ir vienas tauragniškis. Po to anas pėsčias iš ten ėjo namo. Einant užveja jį koks ponas ant poros gerų arklių ir liepia jam greit sėstis. „Pavėžėsiu", - sako. Šitas ir atsisėdo. Ponas jam pasakė: „Kai sustosiu kiek ir liepsiu išlipt, tai greit šok. Aš važiuoju mergos veselion". Kai tik atsisėdo žmogelis, tai daboja - jau ir Tauragnai. Prie jų yra ežeras. Ties tuo ežeru sustojo ponas ir liepė žmogeliui greit šokt iš vežimo. Žmogelis greit šoko ir tik kad spėjo iššokt, kaip užžžž... ponas ežeran su visais arkliais ir nužviegė, nupleškėjo stačiai per ežerą. Žmogelis atėjęs namo ir ūtura, kas atsitiko su juo. Tada jam namiškiai pasakė, kad Tauragnuose pasikorė merga. Tada žmogelis suprato, kas veselion važiavo. (P. Misevičius, 71 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.13. LTA 1487/119.)

584 (plg. Nr. 574). Anais metais, kai arielką labai draudė žmonėm gerti, važiavo viena močia su sūnum ir rado buteliuką arielkos. Ta močia sako: „Paimkim tą buteliuką". Tas sūnus sako: „Kam gi mum imt, - taip baisiai nekenčiu tų žmonių, kurie geria arielką". Ale močia neklausė sūnaus ir paėmė tą buteliuką su arielka. O kaip į užpakalį vežimo sėdėjo, ir atsikrapštė tą buteliuką, ir išgėrė gerai. Tas sūnus keravojo arklį, tai ir nematė, kad jo močios nėra vežime. Jau anas nuvažiavo daug kelio, pasižiūri - jau jo močios nėra. Na, kur jam tą močią rast? Važiuoja toliau. Kaip gi ta boba išlėkė iš vežimo, ar ją velnias ištraukė, negali žinot. Pavažiavo toliau, patiko atjojant ant širmos kumelės kokį ponaitį. O kumelė graži, verta daug pinigų. Sako tas ponaitis: „Pirk tu nuo manęs tą kumelę. Pirksi už mažus pinigus". - „Aš jos negaliu nupirkt: ana brangi, o pinigų neturiu". - „Na, tai pirk nors kamanas". Nupirko kamanas, įsidėjo kišenėn, parvažiavo namo. Sako: „Patikau jojant ponaitį ant brangios ir gražios kumelės. Siūlo, kad ją nupirkčiau. Būčiau nebrangiai nupirkęs, ale neturėjau pinigų, tai tik kamanas nupirkau". Išima iš kišenės parodyt kamanas, ogi žiūri - jo močios ražančius ir škapleriai. Neužilgo ateina ir močia. Toji sako: „Vaikeli, vaikeli, kad tu nors tų kamanų nepirktum, - sako močia, - tu man dar blogiau padarei. Jau aš esu už tą arielką prapuolus peklai". Ir prapuolė su dideliu trinkėjimu. (M. Degulienė, Utenos v. Užr. J. Baltrūnas 1933. LTA 544/271.)

585 (plg. Mt. 3279). Buvo bagotas ponas ir turėjo daug aukso. Tik ėmė ir apsirgo. Taip jis pasišaukė savo sūnų ir sako: „Žinai, sūneli, kai aš pamirsiu, tai man iš šito aukso nuliek kryžių". Tik pasakė tuos žodžius ir pasimirė, nespėjo paklaust, kur padėt tą kryžių. Kai pamirė, tai jis ėmė ir pakorė tą kryžių tėvui ant kaklo, ir taip pakavojo. Sapnuojas jam, kad jo tėvas patekęs peklon ir paverstas arkliu vežioja vandenį, o tas kryžius jam daužo krūtinę. Tai jis sako: „Reikia atkast ir nuimt tą kryžių". Kai tik atidarė, tai pasidarė urvas ir nuėjo toji trūna skradžiai žemę. Jau ir nėr ką daryt. Tai surinko viso svieto abrūsus, juostas ir surišo visus. Jis išsispaviedojo ir kunigas pats pradėjo jį leist ton naron, kur toj trūna nuėjo. Suleido visus tuos abrūsus ir dar maža. Tada kunigas pasakė: „Amžiną atilsį" ir palaidojo vaiką. O jau tas vaikas nuėjo anan svietan. Ten jis rado sėdint seną senuką. Tai buvo šventas Povilas. Kai tik tas vaikas atėjo, tai tas senukas ir sako: „Žinau, vaikel, ko tu atėjai. Ale klausyk: kaip aš tau pasakysiu, tai taip ir daryk. Kai rasi savo tėvą vežant vandenį, ale jis bus paverstas arkliu, tai tu stverk ir nešk tą kryžių. Ale neatsigrįžk, ba jei atsigrįši, tai vis tiek tavo tėvas kaip buvo gyvulys, taip ir bus. Kai dabėgsi į mane, tai čia bus gronyčia, tai tu stok". Vaikas taip ir padarė. Kai tik pamatė, tai stvėrė nuo tėvo kryžių ir bėgt. Kai bėgo, tai jam po ausim kalbėjo: „Neprieteliau, ką tu padarei, tu mum gyvulį pagadinai?!" Ale jis neklausė, bėgo ir gana. Kai dabėgo jau gronyčią ir sustojo, tai jis pamatė stovint savo tėvą ir labai apsidžiaugė. Tik bematant pasijuto, kad jau jis vėl ant šito svieto. Tada jis nuėjo, padėkavojo tam kunigui, katras jį įleido ton duobėn. Ale jam kunigas pasakė: „Vaikeli mano, jau trys šimtai metų, kai tas kunigas pamirė". Tada tas vaikas tik už galvos nusitvėrė, kad jis tris šimtus metų ten po žeme išbuvo. Tik nuėjęs išsispaviedojo ir palei spaviednyčią pavirto pelenų krūvele, o vaiko dūšia nuėjo dangun rozu su tėvo. Ot, rūtele, kokie cūdai daros ant šito balto svieto. (Vaitukevičienė, 64 m.a., Pn. aps. Užr. V. Butkevičiūtė 1925.X.14. LTA 260/338.)

586. Vieną kartą gyveno lesnykas Antanas prie nedidelio miškelio. Kai jis rudenio laike išėjo vėlai vakare iš gryčios ir išgirdo, kad kas tai medį kerta tame miškelyje, turi eit apsidairyti, kas tam miškely medį kerta. Miškelis nedidelis, bet

kai įėjo, – nei krašto, nei galo ir niekaip negalėjo iš to miškelio išeiti. Blūdijo labai ilgą laiką ir pradėjo sakyti: „Viešpatie, išvesk mane iš to miško namo!" Nieko pagalbos nesulaukęs ir sako: „Kad nors čia velnias pribūt į pagalbą!" Tuojau iš medžių atsakė: „Aš čia, išvesiu tave iš šito miško, ale tu turėsi man už tai čielus metus tarnauti". Išvedė velnias jį iš miško ir sako: „Tu ateik ryt vakare ton pačion vieton ir aš tave paimsiu". Vakare Antanas atėjo ton pačion vieton. Ir atvažiavo velnias, pasisodino jį vežiman ir nusivežė, kur bus jo tarnystė. Nuvežė jį didžiausiuosna nuoskinuosna ir sako: „Še tau vežimas, pora jaučių ir kask šituos kelmus, ir vežk į duobę: aš degučius, tai mes degsma degutą. Ale tik, – sako, – Antanai, tu pakol pas mane būsi, niekad nemušk jaučiam per galvas arba bus blogai, tada tau nelaimė atsitiks". Pildo Antanas savo pono įsakymą: visą laiką kasė kelmus ir vežė juos į tą duobę. Vežė visus metus ir visada su jaučiais gražiai elgėsi, tik prieš pabaigą savo tarnystės ilgai darbavosi, visą dieną ligi sutemos. Įsinorėjo anas labai valgyti ir jo jaučiai įsinorėjo ėsti. Važiuojant namo jaučiai pradėjo stvarstyti iš pakelės žolę, tada jis užpykęs pradėjo juos mušti botagu per snukį. Tada jis žiūri, kad tai ne jaučiai, ale ponai. Tada tie ponai sako: „Laimingas, Antanai, kad tu mum sušėrei per galvą". Tai ponai sako: „Kai tu pabaigsi metus, tai tau duos aukso ir sidabro, bet tų jų neimk, o prašyk, kad tau duotų tris maišus anglių: sakyk, kad tu esi kalvis ir tau reikia anglių". Pabaigė Antanas metus ir jį velnias šaukia į raščiotą, ir sako: „Aš nenoriu, kad tu man tarnautum už tai, kad aš išvedžiau tave iš miško, – aš tau duosiu labai gerą zaplotą". Pripylė vieną krūvelę aukso, o kitą sidabro ir sako: „Katrą nori imk: ar auksą, ar sidabrą". Tada sako Antanas: „Kai aš esu prastas darbininkas, tai tu man duosi tris anglių maišus ir tom anglim nuvežt duosi tu man tuos du jaučius, kuriais aš dirbau". Velnias ilgai nenorėjo duoti: siūlė daug aukso ir sidabro, bet Antanas vis neėmė, vis prašė anglių ir jaučių su vežimu. Į galą velnias sutiko ir davė jam tris maišus anglių ir porą jaučių su vežimu. Ir išvažiavo Antanas namo. Ilgą laiką važiavo per miškus ir privažiavo labai gražias ganyklas. Sustojo, paleido jaučius ganytis ir pats atsigulė. Miegojo tai ilgai, nes buvo labai pavargęs, ir atsibudęs pamatė, kad nėra nei anglių, nei tų jaučių. Toliau ganyklose pamatė labai daug avių ir du piemenis, kurie apie avis vaikščiojo. Tai iš tų anglių išvirto dvasios, o jaučiai tai piemenys. Tie piemenys tai buvo labai prasigriešiję ir buvo velnio valdžioj. Ir Antanas pabaigė savo amžių su tom dūšiom. (F. Strolia, 60 m.a., Buitūnų k., Kuktiškių v., Ut. Užr. K. Blažys 1933.IV.23. LTA 421/66.)

587–590. VELNIAS SKOLINASI ROGES (MT. 3306)

587. Vasarą vieną naktį šaukia kas pro langą žmogų: „Kaimyne, pažyčiok man rogutes!" – „O kam tau dabar jų reikia?" – klausia šitas. „Iš Nikojaus balos vešiu savo vaikus kiton balon". – „Na, tai imk sau!" Ant rytojaus daboja žmogus, kad išpraud [=iš tikrųjų] turėta kieno rogutės, ale kai buvo anos apverstos aukštienykos, tai taip ir tęsta, net žemė nurėžta. Tik tada žmogus suprato, kas pas jį buvo pažyčiojęs rogutes – suprato, kad tai buvo velnias. (Em. Staleronkaitė, 35 m.a., Plavėjų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.11. LTA 1487/229.)

588. Vienas žmogus girdi naktį, kad kas brazdena. „Ko reikia?" – klausia žmogus. „Paskolink rogučių vaikams pavėžėt". Žmogus balso už lango nepažino ir pazvalijo rogutes paimti. Rytą nueina pakluonėn, kur gulėjo rogutės, tai rado atvirkščias rogutes (pavažom viršun): tęsta nuo kluono į ežerą, o nuo ežero į kitą ežerą ir vėl atgal į kluoną, vis tąsyta atvirkščios rogutės. Žmogus negalėjo suprast,

kas pas jį naktį prašė rogučių ir kas jas taip tąsė, nes buvo vasara. Tik kaimynai jam sakė: „Tai velnias jas taip tąsė: velnias vežė savo vaikus iš ežero ežeran". (P. Varoneckienė, 75 m.a., Salako m., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1939.II.1. LTA 1966/2.)

589. Nausupės upelis įteka į Dovinės upę. Vieną naktį, vasaros laike, vienam ūkininkui gulint kluone, kažkas jį šaukė. Balsas taip sakė: „Paskolink man, susimildamas, žmogeli, roges". Žmogus klausė: „Ką tu veiksi rogėmis vasaros metu?" Balsas atsakė: „Vešiu vaikus iš Nausupės į Dovinę". Žmogus liepė pasiimti roges. Ryte nuėjo žmogus pažiūrėti, ar jis pasiėmė roges, ar ne. Rado roges visas dumblinas, supurvintas. Tai matyti, kad velnias vaikus vežė. (J. Dagilis, 65 m.a., Gudinės k., Jievaravo v., Mr. Užr. S. Dagilytė 1933. LTA 452/139.)

590 (+Mt. 3412). Saltininkų kaimo senis Navickas kartą, vieną pavasario naktį, išgirdo per miegus, šaukiant po langu jo vardą. Tai buvo velnias, jis šaukė: „Navicke, Navicke, paskolink man roges! Aš noriu savo vaikus parsivežti iš Polymo (Polymas yra paliose, Marijampolės apskrityje) į Baryzbalę" (nedidelės pelkės prie Krosnos). – „Imk", – atsakė Navickas. Rytą atsikėlęs rado roges labai išpurvintas ir gerokai aplamdytas. Baryzbalėj kai kurie ūkininkai ganė naktimis arklius. Vieną kartą vienas ūkininkas nusivarė į Baryzbalę arklius, supančiojo ir norėjo eit namo. Eina eina ir vis namų neranda. Taip jis visą naktį išklampojo po balas, kol užtekėjo saulė ir paskui tik rado namus, o gerai žinojo visus Baryzbalės takus. Kitas vėl ūkininkas ėjo iš Krosnos namo. Buvo jau tamsu. Jis ėjo pro Baryzbalę. Staiga jam pasirodė, kad jo namai kitoj pusėj Baryzbalės. Jis ėjo į kitą pusę, bet taip įklimpo, kad ką tik išsirioglino. Iš to mes matome, kad velnias Baryzbalėj pradėjo veikt, klaidindamas žmonėm kelią. (V. Olšinskas, 75 m.a., Krosnos v., Mr. Užr. P. Olšinskas 1933. LTA 449a/39.)

591-652. VELNIO SUDARYTI PAVOJAI (MT. 3307-3337)

591-593. VELNIAS DVĖSENOJE (MT. 3307)

591. Pas vieną gaspadorių padvėsė kumelė, tai ištąsė ją už kluono, nulupė skūrą ir paliko. Tada naktį tų namų gaspadorius, – ir kitą vyrą paėmė, – ir abu nuėjo kluonan su strielba. Pro langelį daboja ir laukia, maž ateis vilkas prie padlos, tai jį nušaus. Prabuvo anie pernakt ir nieko nesulaukė. Ant kitos nakties gaspadorius vienas nuėja kluonan laukt vilko. Nuėjo, pro langelį daboja ir pamatė, kad ta kumelė kelias. Kelias, kelias, pasikėlė ir eina. Buvo pakaustyta, tai taip: kaukšt, kaukšt ir eina. Aplink kluoną apėjo ir kluonan, ir į jį. Anas nusigando ir užlipo ant jaujos, ir kumelė paskui jį užšoko net ant jaujos. Anas šoko ant pado nuo jaujos, ir kumelė ant pado paskui jį nušoko prie pat kojų. Tada anas bėgt namo. Kai atbėgo namo, tai tik tris adynas pagyveno ir numirė, nes buvo labai persigandęs ir susitrenkė šokdamas. (S. Juodkienė, 39 m.a., Biriškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XI.5. LTA 1788/56.)

592. Senų senovėje, kai, sako, vaidindavosi, tai vieną kartą buvo susirinkimas. Tai vienas apysenis žmogus sako: „Aš nueisiu į klojimą sutemus", – mat tam klojime vaidindavos. Tai tas žmogus sako nueisiąs. O ten buvo kaimyno išmesta lauk nudvėsusi ir nulupta skūra kumelė. Tai jis ir nuėjo į klojimą. Jaujoj buvo linai, tai jis nuėjo į klojimą. Girdi, kad kažkas per gruodą puotu, puotu ateina. Mat tada buvo pašalę. Tai tas žmogus lindo į jaują. Ten buvo septynios lovos linų. Tai jis

įlindo į jaują ir lindo per linus. Ir girdi, kad ateina jau per daržinę ta pati kumelė, tai ir lindo per linus. Kasės kasės jis, ir ta kumelė prie jo kasas. Tai nesulaukę vyrai bėgo žiūrėti. Jau baigė paskutinę lovą kastis. Tuo tarpu įėjo vyrai, o ta kumelė iš jaujos išbėgo, matydama, kad daug žmonių. Griuvo ant klojimo negyva. Ir velka padlą iš daržinės. Čia buvo seniai, bet teisybė. (E. Vaitkienė, Gudžiūnų v., Kd. Užr. A. Vaitkus 1933.I. LTA 422/47.)

593. Vienas jaunas vaikinas labai mėgdavo naktimis medžioti. Jis eidavo beveik kas naktis į krūmus, kurie buvo netoli kaimo. Ten laukdavo visuomet, saulei nusileidus, ir grįždavo vėlai vakare. Vieną vakarą jis buvo sumanęs, saulei nusileidus, eiti į krūmus medžioti, bet atsitiko truputį kitaip. Buvo Kūčių vakaras, todėl negalėjo išeiti medžioti, tiktai pakūčiavojo. Kai ėjęs iš namų, buvęs jau gana vėlus vakaras. Laimingai nukeliavęs į krūmyną, kiek pavaikščiojęs, dairęsis, kur atsisėsti, bet pamatęs atvilktą nunykusį arklį. Greitai prisiartinęs, užsitaisęs šautuvą ir atsisėdęs. Atsisėdęs ir manęs sau: „Šiandien laputė tai jau tikrai klius į mano nagus". Pasėdėjęs gana gerą laiką, bet nieko nesulaukęs atbėgant. Atsistojęs ir ėmęs aplinkui dairytis. Besidairydamas pažvelgęs ir į nebegyvą netoliese gulintį arklį. Jam pasirodė, kad tas arklys krutinasi. Jis truputį persigandęs ir lyg stabo ištiktas žiūrėjęs į tą arklį. Ir pamatęs, kad tas arklys iš tiesų krutinasi. Jam bežiūrint, arklys pajudinęs vieną koją, antrą, trečią, ketvirtą pajudinęs ir atsistojęs. Medžiotojas, pamatęs arklį stovint, šoko bėgti iš visų jėgų, arklys jį vyti. Vargšas parbėgęs įlindo į savo kluoną. Ten radęs pastatytas kopėčias, užsitraukęs. Arklys įbėgęs į klojimą, tuojau šokęs ant jaujos, bet vaikinas vis jį atmušęs. Tokiame išgąstyje ir kovoje su nukeipusiu arkliu leidęs laiką iki gaidžių. Gaidžiams sugiedojus, arklys pargriuvęs ir gulėjęs, kaip ir pirma krūmuose. Vaikinas labai buvo išsigandęs, net ir sirgęs keletą mėnesių. (Rozalimo v., Pn. Užr. J. Kazokaitis 1926. LTA 260/314.)

594-596. VELNIAS VILKO PAVIDALE (MT. 3308)

594. Nuėjo strielčius miškan naktį saugoti medžio, susikūrė ugnį ir atsigulė. Jam atsigulus, ateina vilkas gesyti ugnies. Vilko buvo žarnos išlindusios ir tom žarnom jis gesino ugnį. Paskui jis nubėgo į balas pasimirkyti. O strielčius, nieko nelaukdamas, užsilipo ant eglės ir dešimtiniu sidabriniu priprovijo strielbą. Kai vilkas antrą kartą atėjo gesyti, užgesino ugnį beveik visai. Užgesinęs atsigulė ant strielčiaus drapanų ir tuo laiku strielčius šovė į vilką – apsisukė ir nulėkė toliau. Mat vaidinuoklio būta. (Matkevičienė, Palėvenės bk., Pn. Užr. J. Elisonas 1910. LMD I 661/59.)

595. Pavasario laiku žmogus išėjo medžioti. Vidurnaktį susikūrė ugnį. Besišildydamas išgirdo ateinant vilką nuo balų. Žmogus pasislėpė. Vilkas, atėjęs prie ugnies, pasivoliojo ir vėl nuėjo į balas pasišlapdyti. Ir taip bevaikščiodamas užgesino ugnį. O žmogus stovi už beržo ir žiūri. Vilkas, užgesinęs ugnį, surado žmogaus drapanas, kurias jis buvo nusivilkęs, sudraskė ir puolėsi jį draskyti. Tuo metu žmogus šovė. Vilkas suriko ir prapuolė. Žmogus nusigandęs parėjo namo ir tris dienas pagyvenęs mirė. (Valiliškių k., Smilgių v., Pn. Užr. Anastazija Mesiaučiukė. LMD I 834/9.)

596. Vieną kartą, senų senovėje, gyveno vienas raganius. Žmonės pasakojo, kad jis galėjo pasiversti, kuo tik norėjo. Vieną kartą jis pasivertė meška ir nuėjo į mišką. Miške ganė vyrai arklius. Naktį vyrai, susikūrę ugnį, sugulė. Apie vidurnaktį sulojo

šunes, arkliai ėmė prunkšti. Vyrai pabudo, išsigandę sulipo į medžius. Iš krūmų iššoko kudlota meška. Ji nuėjo į upelį, atsigulė ant šono, pasivartė ir atsikėlus atėjo šlapia prie ugnies. Atėjus prie ugnies pasipurtė ir užgesino ugnį. Miške pasidarė tamsu. Tada toji meška pasivertė vėl žmogumi ir pasigavo geriausią arklį. Užlipo ant arklio ir nujojo namo. Kitą naktį vyrai pasiėmė šautuvą ir, užkūrę ugnį, sulipo į medžius. Apie vidurnaktį vėl atėjo toji meška ir vėl nuėjusi į upelį sušlapino kudlas, ir ėjo prie ugnies, bet iš medžio vyrai šovė į mešką ir toji krito ant žemės. Nuo to laiko žmonės jau niekur nematė to raganiaus. Taigi toji meška buvo pasivertęs raganius. (T. Aleksejūnas, 75 m.a., Vilionių k., Kaišiadorių v., Tr. Užr. Al. Leonavičius 1937. LTA 1555/32.)

597-604. NETYČIOMIS IŠŠAUKTI VELNIAI (MT. 3315)

597. Tai tikra prauda, rūtele mano. Kai aš buvau dar maža, tai ten buvo tokia mano susiedka, ir ji turėjo tokias juodas knygas, ant katrų buvo juodos [t.y. baltos] litaros. Rozą ten reikėjo darbininkų dideliam kalnui nukast, tai atėjo į ją. O ką gi ji padarė, - skaito tą knygą ir šaukia nabašninkus, kad eit to kalno griaut. Tik žiūri, eina tie nabašninkai į ją kaip kokia migla*. Nuėjo visi, tai gal per kokias penkias minutes, tai [ir] buvo visas kalnas nukastas. Rozą ji nuėjo daržan ežių ravėti ir paliko tų knygų lapų atverstų. Priėjo jos duktė ir skaito jau tą maldelę. Ogi tik žiūri - eina į ją nabašninkai ir vis sako: „Duok darbo! Duok darbo!" Tai ką ji, gėlele, darys? Vis sako: „Eikit ir kirskit mišką". Tai kai nuėjo, kai pradėjo kirst, rūtele, tai per pusę adynos, kolei motka atėjo ir užsižiūrėjo, ir atskaitė tą maldelę, tai buvo iškirsta apie šeši tūkstančiai kelmų. Tai paskum kai dažinojo, kad ji su velniais ir nabašninkais gyvena, tai jos nigdi neprašė nieko daryt. Tai aš užtikrinu, kad tai prauda, gėlele, galiu ir prieš kunigą prisiekt. (Al. 1925. LTA 260/549.)

598. Vienas žmogus nuėjo pas kunigą su reikalu, bet kaip tyčia kunigo nebūta namuose. Tas gi žmogelis sumanęs palaukti kunigo grįžtant iš miesto ir atsisėdęs. Kunigas ilgai neatėjo. Žmogelis pradėjo žiūrėti ten esančias knygas. Bevartydamas jis rado tokią knygą, su kurios pagalba buvo galima sušaukti visi velniai iš pragaro. Tas žmogelis, nieko nežinodamas, pradėjo skaityti tą stebuklingą knygą ir prišaukė pilną kambarį velnių, kurie ten šokinėdami pasmaugė tą žmogelį. Tuo tarpu pargrįžo iš miesto kunigas, kurs rado savo kambary daugybę velnių ir pasmaugtą žmogelį. Kunigas, bijodamas, kad jo taip pat nepasmaugtų, uždavė visiems velniams darbo. Kunigas galvojęs, kaip tą žmogelį atgaivinus ir sugalvojęs: liepė vienam velniui įlįsti į to žmogaus kūną. Velnias paklausęs ir įlindęs, ir žmogelis gyvenąs kaip anksčiau: eidavęs į bažnyčią ir klausydavęs pamokslų, bet kai tik kunigas šventindavęs žmones su krapylu, tuojau išeidavęs laukan. Zakrastijonas, patėmijęs kelis kartus tą žmogelį išeinant, šį kartą liepęs uždaryti duris ir neišleisti. Kunigas gi perleidęs kelis kartus su krapylu per žmones, velnias sprukęs iš to žmogaus kūno ir iššokęs pro langą, o kūnas susmukęs prie altoriaus. (Užr. J. Žervelis. LTA 619/20.)

599 (+Mt. 3369). Zarasų mieste prieš japonų karą gyvenęs Bielkauskas. Jis buvo iš latvio pirkęs tokią juodą knygą, kuri gali velnią iššaukti. Norint kipšą iššaukti, reikia pildyti visus reikalavimus, kurie yra knygoje parašyti, t.y. namie būti su

* Pasakotoja vartoja daug retai užtinkamų barbarizmų - čmara, maldlytva, užručinu, kurie čia pakeisti savais žodžiais.

kepure; nelankyti bažnyčios; užkimšt su vata ausis, kada varpai skambina; nekalbėti poterių ir rožančiaus, nesižegnoti; niekam gero nedaryti; iš trobos išnešti visus šventus paveikslus ir maldaknyges; nelaikyti šventinto vandens ir grabnyčių žvakių; nenešiot ant kaklo kryželio arba škaplerių; varyti iš namų ubagus ir panašiai. Tą knygą reikėjo skaityti be pertraukų ir nuo rašto nepakeliant galvos, kad ir trukdytų kas skaityti. Bielkauskas skaitė knygą. Jam beskaitant liko tik keli lapai pabaigti. Tada kažkas jį ėmė šaukti vardu ir triukšmauti. Bielkauskas ilgai save tramdė, bet pagaliau neiškentėjo ir pažiūrėjo ton pusėn, kame kažkas triukšmavo: pamatė velnią (pinčiuką), pasirėdžiusį gražiais rūbais. Bet velnias tuojau išnykęs. Tada Bielkauskas vėl norėjo toliau knygą skaityti, bet negalėjo – jam nežinia iš kur ėmė į akis byrėti smėlis. Taip knyga ir liko nedaskaityta ligi galo. Bielkauskas knygą sudegino ir nuėjo bažnyčion melstis. Grįžęs namo rado apverstą aukštyn kojom stalą, o ant jo krūvą pelenų. Namie nerado visų savo rūbų ir patalynės – viskas buvo dingę. Nuo to laiko ligi savo mirties Bielkauskas neturėjo ramumo ir labai vargo, nes velniai kėlė triukšmą ir krėtė jo namuose įvairius šposus. Nelabieji buvo neramūs ir prie Bielkausko svečių. Daug kas matė prajovus Bielkausko namuose. Pvz., nei iš šio, nei iš to imdavo šokinėti šluota. Kada svečiai iš prajovų juokėsi, tai juos kažkokia nematoma dvasia pamazgomis arba srutomis apipildavo. Kartą Bielkauskas (gyveno viengungis) ant slenksčio sėdėdamas plakė sviestą. Atėjo du miesčioniukai ir ėmė juokauti. Tada nušoko muštuvės dangtelis ir visa smetona iššoko ant to, kuris labiau juokėsi. Tada kitas ėmė juoktis iš savo draugo. Tuo tarpu iš gretimo kiemo ėmė oru lėkti žarnagaliai, kuriuos žydė buvo išmetusi ant sąšlavyno. Tos žarnos kelis kartus apjuosė besijuokiančio miesčioniuko kaklą, o žarnos galas jam ėmė lįsti burnon. Žodžiu, visokių pasakojimų ėjo apie Bielkauską ir jo namus. Ir dabar yra daug senesnių zarasiečių, kurie prisimena įvairius nuotykius iš Bielkausko gyvenimo. Net yra ir tokių, kurie sako, būk esą matę tuos prajovus savo akimis. Bielkauskas sakydavęs, kad iš užpakalio visuomet jį kažkas sekąs – girdėdavęs žingsnius: šliop, šliop, šliop, bet atsigręždamas nieko nematęs. Ypač jam bėda buvo kiekvieną naktį. Tvirtindavęs, kad naktimis labai išvargdavęs, nes jį kipšai kankinę, tąsydami iš lovos ir keldami triukšmą. Kada Bielkauskas mirė ir jį palaidojo, tai niekas negalėjęs jo namuose gyventi. Nežinia iš kur imdavę kristi plytgaliai, akmens, byrėti smėlis. Bet tie prajovai žmonių nepaliesdavę ir nesužeisdavę. Net plytgaliai, nukritę ant indų, jų nesudaužydavę. Naktį kažkas rėkė, ūžė, šnypštė ir triukšmavo. Bielkausko namas buvo užkaltas lentomis ir jame niekas negyveno. Paskum kažkas tą namą pirkęs ir atsikraustęs gyventi, bet ilgai negalėjo gyventi: vaidenosi. Taip namas stovėjęs tuščias ir negyvenamas, kol vokiečių kareiviai jį išardė malkoms 1916 metais. (J. Marcinkevičius, 57 m.a., Zarasai. Užr. A. Urbonas 1937. LTA 1048/116.)

600. Vienas turtingas žmogus turėjo juodas knygas, baltom litarom rašytas, kuriose buvo visos blogybės surašytos. Jis jas skaitė ir skaitė be perstogės. Tas žmogus turėjo pačią, dukterį ir labai gerą šunį. Dar būdamas zdaravas apsirgo ir pamirė. Kai pamirė, dar nebuvo atėję žmonės giesmininkai, tik duktė su pačia labai galiai verkė. Šuo vaikščiojo po gryčią ir staugė. Žmogus kaip šoko iš numirusių, pribėgo prie duktės ir pačios ir davai jas draskyti. Šuo pribėgo prie numirėlio, pastvėrė jį ir pasigriovęs laikė. Duktė ir pati išbėgo su nudraskytom ausim ir nusuktom nosim. Paskui jas ir šuva išbėgo, irgi be ausų. Pasidarė ten labai didelis dejavimas: duktė ir motina dejuoja. Dejavimą užgirdę, suėjo visas sodžius prie tų namų. Įėję visi namuosna, rado knygas sudraskytas, po visur išsklaidytas, o jo negirdėt buvo nei duko, tik asla buvo per pusę perplyšus ir giliai, giliai strošinosi.

Tada viena moteriškė užmetė plyšin savo ražančių ir asla susičiaupė. Giniūnų kaimo gyventojai pasakoja, kad tas atsitiko Kaune. (Giniūnų k., Ašmintos v., Mr. Užr. Ziminavičius. LMD I 598/5.)

601. Vienas žmogus, vardu Šimas Revas, turėjo juodą knygą. Vieną kartą kunigas griežė ant smuiko. Kai tas žmogus atėjo, tai smuikas nustojo griežti. O vieną kartą ėjo lažybų su vienu žmogum, kad jis padarys, jog vežimas su lanku važiuos. Simas Revas sako tam žmogui: „Ateik pas mane dvyliktą valandą dieną, tai tada pasivažinėsim". Ir atėjo jis. „Na, dabar sėskis į vežimą". Tas žmogus atsisėdo. Tada jis pririšo lanką prie vežimo. Paskiau jis išpaišė ant nagų velniukus, tokius bjaurius, kad tas žmogus ko tik neapalpo, pažiūrėjęs į juos, ir jis ką ten pasakė, kad tas žmogus nieko negalėjo kalbėti. O vežimas pradėjo važiuoti. Tada turėjo atiduoti 10 auksinų. (Pelegrindos k., Gervėčių v. Užr. Br. Kucka. LMD I 610/2.)

602. Jeigu nori prišaukti velnią, reikia į stebulę patriūbyti – velnias tuoj ateina. Pasakoja, jog linus minant bernas patriūbijo į stebulę, tai visas stogas kibte apkibęs varnais. Kai bernas sutriūbijęs vieną kartą, tai velnias atsiliepęs dar toli, sutriūbijus antrą kartą – atsiliepęs nebetoli, o kai sutriūbijęs trečią kartą, tai velnias įėjęs trobon ir prašąs darbo. Visi išbėgo, tik bernas nebegalėjęs. Bernas pabėręs tabaką. Velnias tą surinkęs ir vėl prašąs [darbo]. Bernas nebežinojęs ką daryti, už tai jį [velnias] pasmaugė. (Kalvarija, Tl. Užr. J. Sondeckas. LTA 619/8.)

603. O kai gyvenau prie švogerio toj pačioj Vaiguvoj, tik kitam kaime, tai vieną rudenį taip atsitiko. O ten nuo senovės ir visur taip buvo, kad kaime visi būdavo kai vienas: ar už vienas kitą užsistoti, ar padėti darbus nudirbti, tai vis sykiu. Tai ir ten talkos kai ateidavo, ar kūlimai, ar linamyniai, mešlavėžiai, pjūtės, tai susieis visas kaimas pas vieną gaspadorių, padarys darbą, tada pas kitą, ir taip kol visas kaimas apsidirbdavo. Tai dabar ten kai mynė linus pirmam gyvenime, tai per pypkarūkius vyrai visko išsimislydavo. Pasiėmę brikos stebulę, užkėlę ant tvoros, ir pučia į ją. O balsas – kai iš didžiausios triūbos. Dabar anie pūtė pūtė ir girdi, kad jau kažin kur atsiliepia – taip pat į stebulę pučia. Ale anie mislija, kad tai kito kaimo bernai atsiliepia. Kitą vakarą mynė jau kitam gyvenime. Ir vėl pūtė į tą stebulę. Ale atsisakė jau arčiau. Taip kožną vakarą per tą linamynį, kai vyrai pūtė, tai vis kožną sykį arčiau atsisakė. Jau vienoj jaujoj visai čia pat už jaujos pradėjo pūsti. O kai mindami parėjo į paskutinį gyvenimą, tie vyrai vėl pūtė. Jau kiti nenorėjo leisti pūsti tos stebulės, bijo, ale kur tau tie bandšuniai klausys – kad pradėjo pūsti, dar su didesniu pastipimu. Tai tik girdi, kad jau kurtiny pradėjo pūsti ir tuojau kažin kas užpūtė lempą. Ir kad pradėjo daužytis po pakurą, po jaują, kad visi persigandę išlakstė. Ale kai susiėjo atgal, uždegė lempą, tai to gyvenimo gaspadorius pradėjo murmėti, ko tas velnias čia pradėjo siusti. Tai iš kurtinio ir atsiliepė: „O ko parsiprašėt mane? Prašėt per visą linamynį, tai dabar aš neisiu iš čia!" Ir nieko nepadarė po tam, turėjo tą jaują nugriauti. (V. Rubikienė, 67 m.a., Viduklės m., Rs. Užr. A. Rubikas-Jurgūnas 1938. LTA 1605/15.)

604. Kartą labai seniai vyrai išėjo naktį arklių ganyti. Jie buvo pasidarę būdą. Arklius paleidę, suėjo jie į būdą ir tenai visokius šposus dirbo. Vienas vaikėzas, nuėjęs toliau nuo būdos, suriko: „Ū-ū-ū!" – „Ū-ū-ū!" – išgirdo tolumoj krūmuose balsą. Vaikėzas, manydamas, kad koks nors žmogus, dar kartą suriko. Netrukus jam atsiliepė vėl tas pats balsas, tik jau daug arčiau. Jis suriko trečią kartą: „Ū-ū-ū!" –

„Ū-ū-ū!" – atsiliepė visai netoli. Vaikėzas suprato, kad čia jau ne žmogaus balsas. Paskiau jis atėjo arčiau prie būdos. Visi vyrai išėjo iš būdos, o vaikėzui liepė vėl šaukti. Jis pašaukė ir balsas pasigirdo visai netoli. Bet paskui jam vėl šaukiant, kad ir kiek kartų, balsas artyn nėjo. Tik staiga sušvilpė vėjas, didžiausias viesulas, net medžius iš šaknų raudamas, mušė viršum jų būdos. „Kad medžius iš šaknų išvertė, tai kodėl mūs būdos nenunešė?" – klausė vienas jų. „Mes ne toki durni buvom, kaip jūs kad dabar. Mūs būta ratu aprėžta, užtat ir nevertė jos, o vidury šermukšnio lazdą turėjome. O su šermukšnio lazda tai nė velnias nieko negali padaryti". (K. Bakulevičienė, 70 m.a., Oranų k., Gižų, v., Uk. Užr. J. Krivickas 1933. LTA 452/107.)

605–609. BANDO JUOKAIS PASIKARTI (MT. 3309)

605. Kažkur buvo kūlimas. Stapka buvo baigta, jau krovė kitą. Jauni ir jaunos štukavoja, juokiasi. Viena merga tyčia ir sako: „Imsiu ir pasikarsiu". Na, ji paėmė vieną šiaudą, prisirišo už balkio, paskui užsinėrė ant kaklo ir pasileido. Pasileido ir pasikorė. Kai kiti pamatė, kad čia nebe štukos, buvo jau vėlu. Bet kaip gi galėjo šiaudas ją išlaikyti? Paskui žiūri – į šiaudą įkišta drata. Mat velnias tokiems, kur negerai mislija, padeda. (M. Janionienė, Dubarų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.IV.6. LTA 859/41.)

606. Kartą šventą dieną iš ulyčos visi žmonės išėjo bažnyčion. Liko keletas vyrų. Jie suėjo vienon pirkion ir pradėjo groti kortom. Begrojant išsiūtura, kad jeigu tik žmogus nori pasikart, tai tik kiek pats pradeda kartis, o jau pribaigia kart velnias. Vienas niekaip nevierijo, kad čia prauda, ir sako: „Na va, aš čia jūsų akyse karsiuos ir jūs pamatysite, kad jokio velnio nebus. Bet jeigu matyste, kad jau aš ir tikrai pasikoriau, tai jūs mane atversite". Kai šitaip suūtura, tai šitas vyras jų akyse virvę už kaklo užnėrė, kitą galą už balkės užmetė ir būk tai pasikorė. Tik šitaip padarė, nespėjo anie ir apsidabot, įbėgo tos ulyčios vaikas su dideliu strioku, kad dega namai: „Ir jūs sudegsite!" Šitie nieko nepamisliję išbėgo. Daboja – namai nei dega, nei ko. Tik tuoj (rodos, ir netruko) atsiminė, kad pirkioj liko draugas pasikoręs. Įeina pirkion, gi anas negyvas. Jį supt, trint – ir neatgavo. Pasikorė išpraud. (U. Vadeišienė, 62 m.a., Drobiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.16. LTA 1947/57.)

607. Trys Bilaišių žmonės šventėj per mišias grojo kortom. Ir sako vienas: „Kaip gi pasikaria žmogus ant siūlo?" – „Pamėginkim, – sako kitas, – kai pamatysim, kad blogai, tuoj nupjausim siūlą". Vienas užsirišė siūlą už kaklo ir tyčiom pasikorė. Tik staiga įėjo policininkas ir sušuko. Žmonės visi išbėgo, o pakaruoklį paliko vieną bekabantį. Kai žmonės sugrįžo, rado pakaruoklį jau nebegyvą. O policininko būta velnio. (Dom. Namajuška, 70 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/82.)

608. Kartą trys bernai susitarė pamėgint kartis. Matai, norėjo sužinot, kaip visa tai atrodo. Jie susitarė: vienas įkiš galvą kilpon, o kiti saugos, ir kai pamatys, kad jau blogai, jį išlaisvins, virvę nupjaus. Taip vienas užsinėrė kilpą, o kiti saugo, kada reiks virvė nupjaut. Tik tuo čėsu kažin kas pravėrė duris ir sušuko: „Vyrai, greit išeikite! Urednikas laukia". Ir šitie užmiršę paliko draugą, išbėgo pro duris. Išbėgę apsidairė ir, jokio žmogaus ore neradę, įbėgo pirkion, bet jau tas, kuris mėgino, buvo nebegyvas. Matai, sako, blogo darbo nemėgink. (O. Linkienė, 54 m.a., Bajorų k., Tauragnų v., Ut. Užr. A. Linka 1935. LTA 545/92.)

609. Kartą šventėj trys berniokai, ale jau užaugę buvo, neturėjo kur nusideda. Jie nuėjo kluonan pasiučyti šokti. Jie tenai učijos, učijos šokti, tik vienas sako, pamatęs ant balkės pakabintą virvę: „Kaip čia žmonės pasikaria?" Ir anie atėjo į aną pakartą virvę. „Taigi kaip čia pasikaria? Ar lengva smertis pakaruoklio", – ir kitas susinteresavo. „Pasprabuikim kartis: juk čia mes esam trijuos, kad kokia, kiti neduosme pasikarti", – trečias priduria. Jie užkabino virvę kaip reikia už balkės, padirbo kilpą, ir vienas iš tų trijų įkišė galvą kilpon išmėginti, kaip lengva pasikarti, ir pasileido kojom žemyn. Tik tuo čėsu kluone trakšt, trakšt! pykšt, pykšt! – visokiais balsais rėkt. Šitie, kurie buvo ne kilpoj, pro duris iš kluono ukadaj – ir paliko, užmiršę, kad anas liko kilpoj [galvą] įkišęs. Paskui atsigavo, kad liko kluone vienas jų kamarotas, ir jie nubėgo kluonan. Daboja, kad jau anas karailiuoja ant virvės negyvas. Jie tik dabar suprato, kad nereikia galvą kišti tenai, kur nereikia, nes velnias greitai padeda tiems, kurie pasiruošę sau kokį galą pasidaryti. (L. Dičiūnienė, 62 m.a., Sabalunkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.17. LTA 1541/95.)

610–614. VELNIAS GUNDO KARTIS (MT. 3310)

610. Mergelei imant ukvatai kartis, ši pasisakius kunigui. Kunigas klausiąs: „Kokioj vietoj?" Mergelė: „Jaujoj po ardu". Kunigas sakąs: „Užrišk šniūrelį ant mažojo piršto ir pririšk prie ardo". Mergelė taip ir padarius. Kai tiktai ji prisirišus, šit ponaitis per klojimą su čebatėliais taukš, taukš, taukš – pribėgęs, rodąs jai po gerkle: „Čia, čia čia riškis!" Ši nusigandus, kai bėgus laukan, tai net mėsą nuo savo pirštelio nusimaukus. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1557.)

611. Kartais žmogus turi kokią blogą pamisleniją. Vieną žmogų ima ir ima blogos mislys – pasikarti. Jis ir klausia mokslinčiaus: „Kas reik daryt?" – „Paimk visai ploną, nesusuktą siūliuką, prisirišk už visai mažutės šakytės ir taip karkis". Žmogus taip ir padarė: nuėjo į mišką, pasilenkė su maželiu pirščiuku šakytę ir ruošiasi ant jos kartis. Tuo tarpu jam tarp kojų ėmė kažkas spjaudyti: „Tfu, tfu, tfu! Ką tu ant tokios šakelės pasikarsi! Ieškok stiprios". – „Ne, aš ant tokios", – sako žmogus. Velnias pamatė, kad niekai – ir nulėkė. Žmogus nebeturėjo mislės kartis. (J. Pratusys, 75 m.a., Kunigiškių k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.VI.29. LTA 909/28.)

612. Vienas žmogus iš bėdos nuėjęs pasikarti į mišką. Užmetęs šniūrą ant medžio šakos [ir] nerdamasis ant savo gerklės, sakąs: „Pone Dieve, padėk!" Aniuolai užsilipę ir nulaužę tą šaką. Kai nulūžo šaka, sakąs: „A kad tave velniai!" Velnias tuoj ir atsiliepęs: „Tai kodėl tu pirma taip nesakei?" (M. Kragas, Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1541.)

613. Būna žmogui sunku gyventi ir jau nusibosta gyventi, tai nutaria eiti ir pasikarti. Nuėjo kluonan, nusinešė storą, storą virvę kartis. Užmetė virvę, uždėjo kilpą ant kaklo ir jau dabar karsis. Betraukdamas kilpą sako: „Padėk, Dieve ir visi šventi!" Kaip tik tuos žodžius pasakė, virvė nutrūko ir anas nukrito. Namo nuėjęs atsinešė dar storesnę ir naują virvę ir vėl sako: „Dieve, man padėk ir visi šventi!" Ir vėl virvė nutrūko, ir anas nulėkė. Pakelia galvą aukštyn, ogi ant balkės stovi koks mažas žmogelis raudonuos rūbuos ir rankoj turi ploną šniūreliuką ir sako: „Tu ant storiausios virvės nepasikarsi, prisišaukęs tokią talką kaip Dievą ir visus šventuosius. Tu imk šitą šniūrelį: anas kad ir plonas, ale stipras. Nepršauk tokios talkos – ir pasikarsi". Bet žmogus neėmė iš jo šniūrelio, nes suprato, kad čia vel-

nias. Nuėjo namo ir daugiau kartis nėjo. (Elž. Rūkštelytė, 37 m.a., Salako m., Zr. Užr. ji pati 1938.VIII.13. LTA 1713/135.)

614. Gyveno du broliai, nelabai bagoti. Vienas ženotas, jaunesnysis, vyresnis neženotas. Vaikai paaugo ir pradėjo dėdės nevožot, visaip jį pašiept. Kartą rytą visi pasikėlė ir išėjo kluonan kult. Pirma išėjo neženotas, o jaunesnysis su pačia dar atliko kiek namie. Išėjo kluonan, o ten jo nėra. Na, tai anie jo ir neieško. Pasiklojo naudą ir kulia. Tik pakūlus kai metė ką nuo jaujos šalinėn. Anie pribėgę daboja, kad tai vyresnysis brolis. Virvės galas užrištas viršuj jaujos, o kitas galas kilpa užvertas jam už kaklo. Tie atvėrė jam kilpą, atvadavo jį. „Kaip čia su tavim buvo, - klausia, - ko tu koreisi?" - „Nei aš koriausi, - anas sako, - nei ko. Dabokit, kaip buvo. Aš pamislijau kartis: kad man taip bloga gyvent, tai geriau pasikart. Paėmiau virvę ir užlipau ant jaujos. O kad jūs žinotume, kiek ten visokių ponų, kokie ten pakajai! Gi mane prašo sėstis. Prašė sėstis, aš ir sėdau. Kai sėdau krėslan, tai atsidūriau šalinėj ir su kilpa ant kaklo. Jeigu ne jūsų čia talka, tai man būtų buvus smertis". (U. Vadeišienė, 62 m.a., Drobiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.16. LTA 1947/56.)

615-623. ŠŪVIS Į KOMUNIJĄ (MT. 3320)

615. Kartą vienas medžiotojas norėjo gerai taikyti, kad vienu šūviu nužudžius taikomą žvėrį. Vieną kartą, kuomet priiminėjo sakramentą, išėmė iš burnos ir nuėjęs miškan padėjo jį pušyje, ir pasiėjėjęs 20 žingsnių nuėmė nuo pečių šautuvą, ir prisitaikinęs šovė. Iš Švenčiausiojo pasiliejo kraujas, medžiotojas pabėgo. Ir nuo to laiko į kiekvieną žvėrį pataikydavo. (Slabadkos vk., Gervėčių v. Užr. Vl. Drėma 1926.XI.20. LMD I 841/8.)

616. Jei nori, kad tau sektųsi medžioti, tai po spaviedies priėmęs komuniją, išsiimk ją iš burnos ir įsidėk į kišenę. Paskum nueik į mišką, išpjauk medy skylutę, įdėk į ją komuniją ir šauk, bet nenusigąsk. Tau pasirodys Panelė Švenčiausia su vaikeliu, nieko nežiūrėdamas šauk, tada per visą gyvenimą tau seksis medžioti: kokį tik žvėrį pamislysi, toks tau ateis. Seniau Lingerės dvare prie Ramygalos gyveno ponia Gambrė. Ji reikalaudavo iš savo strielčių tiek ir tiek žvėrių pristatyti. Vieną kartą jis tiek nenušovė, kiek ponia liepė. Jis atsisėdo miške ir pradėjo verkti. Prieina prie jo ponaitis, klausia, ko jis verkia. Tas pasisakė. Ponaitis sako: „Šauk į komuniją". Tas taip ir padarė. Nuo to laiko labai jam sekasi: kokį tik žvėrį jis pamislija nušauti, tas ir ateina verkdamas. (Ramygalos m., Pn. Užr. Pr. Narsutis. LMD I 800/14.)

617. Vieną kartą vienas vilktakas pamokęs vieną žmogų, kaip jis galės laimėti medžioklėj, kaip galės šauti ir šauti kiškius, o kiškiai vis bėgs ir bėgs jam viršun. Liepęs taip daryti: nueiti į bažnyčią, prieiti spaviedės ir, priėmus sakramentą, išimti iš burnos, ir parsinešti namo. O einant medžioklėn miške komuniją įdėti į medį ir šauti, o kiškiai vis bėgs ir kris netoli nuo jo kojų. Taip tas žmogus ir padarė. Nunešęs komuniją įdėjo medin, atsitraukęs atgal keletas žingsnių, užprovijęs muškietą norėjo šauti, bet pažiūrėjęs į tą vietą, kur buvo komunija, pamatė Nazaranskąjį besėdintį. Jį suėmė baimė, kad net plaukai susistatė. Pametęs muškietą parbėgo namo. Antrą dieną nuėjęs į tą vietą neberado tos komunijos. Tokiu tai spasabu ir neišmoko velniškos štukos. O tas žmogus, katras išmoksta tą štuką, po smertės tai ten jis galės šaudyti tuos pekliškus kiškius. (Jonas Trumpulis, Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1885. LMD I 978/17.)

618. Vienas strielčius ėjo prie komunijos. Kai tik paėmė į burną komuniją, nusisuko nuo grotelių, išspjovė komuniją į nosinę, susivyniojo ir įsikišo į kišenę. Nuėjo jis į mišką, prilipdė Švenčiausią prie eglės ir šovė į Švenčiausią. Jis buvo girdėjęs, kad kas pataikys iš šautuvo į komuniją, pasistatęs ant cieliaus, tam vesis gerai medžiot, zuikius šaudyti. Dabar parėjo jis namo. Nesako savo pačiai, kad jis taip padarė, kad šovė į Švenčiausią. Dabar sugulė jie, sumigo. Tik girdi – pačioj dvyliktoj valandoj eina apie gryčią kas su barabanu barabanydamas: „Tram bam, Mykolai, pasiprovyk, Mykolai! Tram, bam, Mykolai, pasiprovyk, Mykolai!" Jis Mykalojus vardu buvo. Nuo to sykio kožną naktį jam nedavė miegot, vis dvyliktoj adynoj ir eina apie gryčią barabanydamas: „Tram bam, Mykolai, pasiprovyk, Mykolai!" Turėjo jis keltis nuo tos vietos kitur gyventi. (V. Žaromskienė, 57 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1936.II.29. LTA 787/26.)

619. Vieną kartą nežinia iš kur tai nugirdo medžiotojas, kad norint visuomet nušauti kiškį ar šiaip kokį nors žvėrelį, reikia į šautuvo vamzdį įdėti šv. komunijos. Medžiotojas taip ir padarė. Eidamas išpažinties visos šv. komunijos nesuvalgė ir pasiliko. Įdėjo pasilikusią dalį į šautuvo vamzdį ir eina medžioti. Medžioklė iš tikrųjų gerai sekėsi: vos tik pamatys kiškį, tuojau ir šauna, kad ir kreivai, bet kiškį visuomet nušauna. Po nekurio laiko jis vėl eina išpažinties. Visa ką anksčiau buvo padaręs, pasisakė kunigui. Kunigas jam liepė, kad kai eina medžioti ir kai tik šauna kiškį, tuojau pasižiūrėtų per vamzdį į bėgantį kiškį. Medžiotojas taip ir padarė. Išėjęs medžioti pamatė kiškį, į kurį tuojau šovė ir žiūri per vamzdį. Ir ką jis pamatė? Ogi žiūri: kai tiktai iššauna, tai du velniukai, vienas iš vienos, kitas iš kitos pusės, pribėga prie kiškio ir su plaktukais jį užmuša, duodami kiškiui į paausius. Visa tai matęs medžiotojas ir žinodamas kame dalykas, tą savo blogą darbą daugiau niekados nebepakartojo. (I. Žarkis, 68 m.a., Vyžuonos, Ut. Užr. A. Zabulionis 1930.III.23. LTA 368/270.)

620. Kitą kartą vienam labai vedės zuikiai šaudyti, o antram nevedas. Tai šis prašo ir prašo antrojo tos štukos pasakyt, o tas jam meluojąs, apgaudinėjąs: tai reikią jo šunies nosį įkišt į šio (gančio) šūdą, tai kitaip kaip. Šis vis tą padaręs, ką jam tas žinovas liepiąs, ir jam kaip nevedas, taip nevedas ir gana. Ant galų galo užsispyręs kietai, kad pasakyk ir gana. Tas žinovas sakąs: „O kad tu nedarysi, kaip aš tau liepsiu!" Šis sakąs: „Viską darysiu, ką tik sakysi". – „Na, tai gerai, o kad nedarysi, tai aš tave nušausiu". Nusivedęs į mišką, pralupęs medy luobą ir įstatęs komunikantą, ir sakąs: „Šauk! Jei tu į tą nešausi, tai aš tave nušausiu". Šitas ištiesęs muškietą, žiūrįs, kad komunikantas kruvinas, o velnias ten pat jau zuikį už ausų nusitvėręs atjojąs ir turįs. Šis greitai pamislijęs, nuo komunikanto atsukęs muškietą į tą savo mokytoją, pakš ir nušovęs. Daugiau nuėjęs pas kunigą, pasisakęs. Kunigas liepęs ten pat iškasti duobę ir ten pat pakavoti. Sakąs: „Šunim buvo, šunim ir paliko". O tą komunikantą parsinešęs kunigas namo. (Šnekėjo, atmenu, mano senieji. Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1901. LTA 1208B/652.)

621 (+Mt. 3546A). Buvo pasiturintis eigulis. Pas jį buvo tarnas. Eigulis uždraudė tarnui šautuvą liesti. Sykį eigulis išvažiavo į miestą. Bernas nusikabino šautuvą ir užmieravo šauti, tik štai ūmai kažkoks ponaitis atnešė zuikį, rankoje turi ir liepia šauti. Bernas atsisakė. Paskui bernas nunešė atgal šautuvą ir pakabino toje pat vietoje. Ponas parvažiavęs pažino, kad šautuvas turėtas. „Jonai, aš tau sakiau, kad neliesk šautuvo, o tu neklausei, – sako ponas eigulis, – tai dabar rytoj mokysiu

šauti". Anksti rytą atsikėlė ir išsivedė Joną. Nors Jonas atsikalbinėjo, bet eigulis privertė jį šauti ir padarė taikyklį: eglę praskuto ir įdėjo ostiją. Atmatavęs penkiasdešimt žingsnių, liepė Jonui šauti. Jonas paklausė eigulio, ar negalima persižegnoti. Ponas atsakė: „Persižegnojimas nuo tavęs priguli". Jonas pataikė į ostiją ir ostija apsiliejo krauju. Tarnas persigandęs nešovė, bet metė šautuvą į žemę ir leidosi bėgti per mišką. Ir ponas pasakė bėgančiam tarnui: „Nebėk, Jonai, aš norėjau išmokyti tave taip šauti, kad [tu], būdamas šioj valstybėj, galėsi nušauti esantį kitoje valstybėje savo priešą". Ir Jonas neklausęs bėgo dvi dienas ir dvi naktis, pas žmones pernakvodamas. Trečioje dienoje pribėgo vieno eigulio gyvenimą. Senas eigulis paklausė: „Ko taip, vaikeli, nusigandęs?" Tada Jonas pasakė: „Aš buvau priverstas šauti į ostiją, bet kai ostija apsiliejo krauju, aš nešoviau". Taip jam sako antrasis eigulis: „Gerai padarei, vaikeli, kad nešovei". Taigi antrasis eigulis pavaišino Joną ir suramino, ir paprašė pusdienį jam padirbėt: „Tave šaus dar už pusdienio", - pasakė eigulis. Paskui jau eigulis pastatė veidrodį, padėjo lėkštutę, liepė įpjauti mažiuką pirštą ir įvarvint [kraujo] į lėkštutę, ir sako: „Dabar pamatysi veidrody, kaip ponas rengiasi tave šauti, ir kai iššaus, tada kulkutę paimsi ir šauk su mano šautuvu atgal. Tada jį nušovęs sugrįši atgal ir padėsi jo žmonai ir dukteriai palaidoti jo kūną. Žinok, kai palaidosi kūną, po trečios dienos ateis jis dar trankytis. Tada tu, atkasęs jo kapą, nukirsk jam galvą ir padėk ties kojomis - daugiau jis neateis". Tuos antrojo eigulio žodžius išpildė: atkasė eigulį, nukirto galvą ir padėjo ties kojomis. Jau praslinko gerokai laiko, bet eigulis nebeateina ir nesibaladoja naktimis. Jonas apsivedė su jo dukterimi ir gyveno laimingai. (A. Lubikis, 45 m.a., Lūgynės k., Šunskų v., Mr. Užr. J. Pagirys 1936.IX. LTA 991/1.)

622. Bingeliuose buvo toksai Janulis. Jis 12 val., dieną (per sumą) sušaudė kryžių. Jis šaudė, kad jam vestųs zuikiai medžiot. Būdavo, išeina jis galan kluono, atbėga zuikis - ir užmuša. Paprašė jį Pačkauskas iš Kasiūnų kaimo, kad ir jį išmokytų taip šaudyt. Liepė jam ateit sekmadienį, 12 val. Jie išgėrė gorčių ir išėjo. Senis klausia: „Ar tu regi kiškį?" - „Nieko neregiu". - „Prisidėk šautuvą". Prisidėjo, ogi Ponas Jėzusas priešais stovi. Liepė šauti, bet jis išmetė šautuvą. Senis sušuko: „Ar darysi, ar ne?" Vėl prisidėjo šautuvą - stovi jo miręs tėvas ir motka. Jis vėl išmetė šautuvą ir sako: „Nešausiu". Tas jo dėdė jį apdaužė per ausis ir liepė niekam nieko nesakyt. (A. Milius, 37 m.a., Subartonių k., Merkinės v., Al. Užr. J. Balys 1936.VI.25. LTA 879/36.)

623. Buvo du strielčiai: vienam sekės šaudyti, kitam ne. Tai tas, kuriam nesisekė, sako savo draugui: „Išmokyk tu mane gerai šaudyti, aš tau atlyginsiu". - „Gerai, aš tave galiu išmokyti, ale tik niekam tu nesakyk". - „Nesakysiu, tiktai išmokyk". Tas gerasai šaulys davė tokią rodą: „Velykų rytą, kai saulė tekės, varpais zvanys, eis apie bažnyčią, tu nueiki, atsisėski krūmuos ir sėdėk, tai kas bėgs į tave, tu tą ir šauk, kai tu nušausi - tau seksis ir seksis". Padėkavojo šitas už rodą ir, sulaukęs Velykų ryto, nuėjo, atsisėdo krūmuos ir sėdi: laukia, kada eis apie bažnyčią ir kada į jį kas bėgs. Užgirdo, kad zvanija, eina apie bažnyčią ir varpais zvanija, ir žiūri, kad į jį atsiveda velnias lapę. Lapė eina, spiriasi, o velnias tęsia. Pabaiso žmogui šauti velnią ir nešovė. Susitikęs draugas klausia: „Na, šovei Velykų rytą tą, kas į tave ėjo?" - „Nešoviau - velnias tęsė lapę, aš pabijojau". Tada šitas atsakė: „Reikėjo šauti, tai su velnio padėjimu ir būtum buvęs geras strielčius". (Ant. Tumėnas, 65 m.a., Pakriaunių k., Obelių v., Rk. Užr. J. Skrebys 1938.VII.8. LTA 1678/10.)

624-627. KOMUNIJA BIČIŲ AVILY (MT. 3321)

624. Vienas žmogus nuėjo spaviedin, o paskui ir prie komunijos. Kai jam padavė kunigas komuniją, jis išsiėmė iš burnos ir įsidėjo kišeniun. Parėjęs namo nunešė bičių skrynukėn. Nuo to čėso priviso pilnas sodas bičių, o visi spiečiai bėgo pas jį. Bitukės tą šv. sakramentą apstatė gražiu iš vaško namuku. (Vincas Misiukonis, Klevų k., Seinų pr. Užr. Mykolas Sidaris 1926.VI.18. LMD I 481/9.)

625. Buvo toks žmogus. Jis buvo labai lokamčius. Jis turėjo daug avilių bičių ir griebėsi visokių burtų, kad jam bitės gerai sektųsi. Kartą priėmęs Švenčiausią, išsiėmė iš burnos ir parnešęs įdėjo bitėm į avilį. Dievas ant jo už tai užpyko ir jį pakorojo. Jisai numirė nogla mirčia ir nulydėjo jį į bažnyčią su grabu, ir uždėjo ant kertapelio. Zakrastijonas gulėjo zakrastijoj. Vidurnaktį išgirdo, kad grabo antvožas buldum ir nugriuvo į grindis. Išgirdo zakrastijonas: tik šlep, šlep, ateina į zakrastiją. Zakrastijonas greit užsirakino zakrastiją. Jis pradėjo į duris trankyti, zvanu zvanyti. Tas zakrastijonas persigandęs šoko per langą lauk ir bėgo pas prabaščių. Prikėlė jį ir viską jam papasakojo, ką jis darė bažnyčioj. Tai prabaščius apsirengė ir eina. Nuėjo prie zakrastijos ir abudu įlipo per langą. Kunigas apsirengė bažnytinėm drapanom, pasiėmė šventinto vandens, atsirakino duris ir įėjo į bažnyčią. Įėjęs į bažnyčią pamatė, kad šalia durų kokia šmėkla stovi. Kunigas pradėjo skaityti maldas ir krapyti šventintu vandeniu. Kunigas buvo labai drąsus ir kaip davė šmėklai per galvą, ir ta sugriuvo. Kai griebė kunigas tą šmėklą po pažaste, ir tarački tarački per bažnyčią į grabą. Įmetė ir liepė zakrastijonui grabą užvožti, ir dar papoteriavo, pakrapino šventintu vandeniu, ir dar sykį knygom dengė per grabą ir pasakė, kad nekelsi daugiau ligi Dievo teismo. Antryt nunešė į kapines ir užkasė. Ir nuo to laiko daugiau jau nekėlė. (M. Matulevičiūtė, 70 m.a., Marijampolės m. Užr. J. Šiaurytė 1933. LTA 452/85.)

626 (+Mt. 3546A). Vienam žmogui labai sekėsi bitės. Kai jis numirė, tai per šermenis kai kurie susirinkusiųjų matė, kad jo rankos krutėjo. Parvažiavo po pakavojimo, rado tą žmogų, ant klėties grūdus žarstantį. O kai pradėjo giedoti ražančių, tai jis metė šakaliais į duris. Ir po laidotuvių jis pareidavo kiekvieną dieną, ir pridarydavo visokių iškadų: jis baidydavo gyvulius iš kaimenės, visus mušdavo. Sykį metė į tarnaitę su šake, bet nepataikė. Negaudami jokios rodos, nuėjo į kapus ir nukirto jam galvą, bet jis pareidavo be galvos. Sykį tarnaitė virė vakarienę, o jis atėjęs pradėjo jai plaukus rauti. Ji buvo drąsi ir sakė jam: „Eik kur tave paguldė ir gulėk!" Bet jis dar labiau ėmė ją tąsyti. Paskiau jie padėjo jo galvą pas kojas, tai jis daugiau neparėjo. Po kiek metų sugriovę klėtį rado tris komunijas, pakavotas po stogu. Sako, kad jam ir bitės užtai sekėsi, kad jis turėjo komunijų. (U. Gelgotienė, 38 m.a., Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. J. Gelgotaitė 1933. LTA 452/118.)

627. Pas vieną ūkininką kluone vaidinosi. Kartą atėjo pas jį pakeleivis prašytis į nakvynę. Ūkininkas sakė, kad neturi kur paguldyti, nes stuboj nėra vietos, o kluone vaidinasi. Tada žmogus sako: „Eisiu į kluoną gulti, gal pergulėsiu šiaip taip". Ir išėjo jis į kluoną gulti. Dvyliktą valandą girdi baisiausią bildesį kluone. Jis buvo drąsus žmogus, tai paklausė: „Kas čia trankosi? Jei gera dvasia, tai atsiliepk, o jei bloga, tai išeik", - sako jis. „Prieš kelis metus numirė šių namų gaspadorius, - sako dvasia, - jis paliko bičių avilyje komuniją, - išimkite ją, tai šiame kluone daugiau nesitrankys". Ir teisybė, kai tik išėmė tą komuniją, daugiau nesitrankydavo. (U. Gelgotienė, 38 m.a., Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. J. Gelgotaitė 1933. LTA 452/119.)

628–630. KITOS ŠVENTVAGYSTĖS SU KOMUNIJOMIS (MT. 3323)

628. Viena merga ėjo spaviednėn, bet Švenčiausią priėmusi nenurydavo, o išimdavo ir paslėpdavo. Kai ji mirė, prašėsi pas moteris, kad jai trūnon įdėtų vieną mazginį ir kad nežiūrėtų, kas tame mazginy yra. Bet kai mirė ta boba (merga), moterys neiškentė nepažiūrėjusios, kas tame mazginy yra. Atrišę rado pilną mazginį Švenčiausių, kuriuos po spaviednės ji išimdavo iš burnos ir parnešusi paslėpdavo tan mazginin. Moterys nubėgo pas kunigą atsiklausti, ar tuos Švenčiausius dėti, ar ne jai trūnon. Kunigas atsakė: „Gyva būdama nenorėjo priimti, tai ir dabar nereikia jai duoti". Tada jai to mazgimo neįdėjo, o tik ją vieną. Kai nešė ją laidoti, šoko šturmas, vėtra. Ir kai ant kapų atidengė trūną, jos joje nebebuvo – trūna buvo tuščia. (J. Skripkūnienė, 50 m.a., Raitininkų k., Merkinės v., Al. Užr. V. Ulčinskas 1937.III.21. LTA 1074/114.)

629. Kad viena motina eidavo prie Švenčiausio, ji niekada neprarydavo Švenčiausią, ale išimdavo iš burnos nusisukus nuo grotelių ir dėdavo į puškelę. Dabar susirgo ji. Duktė sako: „Reikia kunigą parvežt". – „Nereikia man kunigo, aš jau visa pilna. Ale kai aš, vaike, numirsiu, padėk tą puškelę man po pažasčia: kai atšalsiu, sustingsiu, pakelk ranką, pakišk ir laikysis ji po pažasčia". Neprisiėmė ji kunigo ir mirė. Pakavojo ją ant kapų. Už dviejų nedėlių eina susiedas pro kapus, kur kavojo tą moterį. Susivėlinęs ėjo iš turgaus ir jau prietėmėlė buvo. Eina dabar jis per kapus, žiūri – prie vartų stovi du ponaičiai. Užstojo jam kelią tie ponaičiai ir prašo eit atkast tą duobę, kur ta moteris pakavota. „Užmokėsime mes tau daug pinigų, tik tu atkask. Užkast mes tave neprašysime: tik tu mums atkask, daugiau mes tavęs neprašysime užkast". Duoda jam auksinių pinigų, o jis nenori eit atkast. „Ale kad sakom eik, tai eik atkasti, o kad neisi, mes su tavim kitoniškai pašnekėsim", – jau tie pradėjo šumyt ant to žmogaus. Ką darys žmogus, mato, kad neišsisuks – eina atkast tos duobės. Atkasė tą duobę – grabas naujas, dar neseniai pakavotas. „Atvožk grabą!" Atvožė jis tą grabą, žiūri – ta jo susiedka, kur neseniai pakavojo. „Pakelk kairę ranką ir ką ten rasi po pažasčia, pasiimk". Pakėlė ranką, gi žiūri – puškelė po pažasčia. Paėmė jis tą puškelę, parėjo pas tą jos dukterį ir padavė jai tą puškelę. „Ką čia man padavei?" – „Gi ėjau pro kapus, du ponaičiai liepė atkast tavo motinos kapą, atvožt grabą ir išimt iš po pažasties tą puškelę". Ta mergaitė susuko tą puškelę į skarelę, raudodama nulėkė pas kunigą. Paduoda kunigui tą puškelę. „Kas čia?" – klausia kunigas. „Gi mirdama mano motina liepė padėti, kai numirs, po pažasčia ir pakavot su ta puškele. Dabar susiedas ėjo iš turgaus, ir du ponaičiai liepė jam atkast duobę ir išimt tą puškelę iš po pažasties". Kunigas atidarė tą puškelę – pilna komunijų. Ji kiaurai žemę nuskendo. Ji nieko neturėjo, visa tuščia buvo. Žmonės nueina pažiūrėt ant kapų – duobė neužkasta tebėra, nebėra nė jos, nė grabo, nieko. (V. Petraitienė, 76 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1936.III. 2. LTA 787/42.)

Pasakotojos aiškinimu, ji buvo nusidėjėlė ir jos dūšia turėjo pragaran nueiti. Tik velniai negalėjo jos paimti per komunijų dėžutę, kuri buvo po pažastimi. Du ponaičiai buvę velniai ir jie prašę žmogaus, kad ją atkastų ir atimtų nuo jos Švenčiausią. Po to velniai nusinešę ją į pragarą.

630. Pas vieną gaspadorių tarnavo merga. Ji vis, šluostydama stalą, suvalgydavo trupinius. Jei kiti norėdavo nušluostyti stalą, tai ji neduodavo. Norėdavo atimti trupinius – neduodavo. Vieną kartą susitarė: „Eikš, – sako, – pažiūrėt, kas gi jos rankose, kad ji taip neduoda?" Atlaužė jos rankutes, kuriom ji trupinius susišlavė, žiūri – komunija. (M. Janionienė, 50 m.a., Dubarų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1937.IV.6. LTA 1729/12.)

631-632. VELNIAS IR KALVIS ATJAUNINA ŽMONES (MT. 3325, PLG. 753)

631. Vieną kartą tėvas išmokė sūnų kalti, o jam maža darbo buvo. Tėvas mirdamas ir sako: „Dirbk: Ponui Dievui apieravok, o velniui laimę atiduok". Taip jis ir padarė: išpaišė ant durų velnią, o kaip beturtis, taip beturtis. Kaip tik pradeda kalti, džiauna velniui per akis ir kala. Vieną kartą įeina pagalbininkas prašyti, kad duotų darbo. O anas sako: „Kad ir man pačiam nėra nieko dirbti". Tas kalvis ir klausia: „Kiek norėsi ant mėnesio?" O pagalbininkas atsako: „Keturiasdešimtis rublių". - „Ak, brolau, aš per keturiasdešimtis metų neuždirbau keturiasdešimties rublių, gal kai du būsime, daugiau uždirbsime". Ir pradėjo dirbti. Tada pagalbininkas stato poną už pagalbininką: prisako ponui įritinti didelį kubilą kalvėn, vandens pripilti, medžių vežimą parvežti ir sukurti ugnį. Sukuria ugnį, atdaro duris, degina taip, kad visa kalvė švyti. Eina pro šalį pavargėlis. Pagalbininkas išbėga ir klausia: „Ar nenori, aš iš seno jauną padirbsiu?" O tas nieko neatsakė. Greibia už krūtinės, deda ant žaigzdės ir kepina, o paskiau sveidž į kubilą ir paliekti jaunu žmogumi. Tada beturtis ir klausia: „Kiek norėsi už tą?" O kalvis atsako: „Kad pirmasis esi, tada veltui, bet apsakinėk kitiems, kad eitų pas mane, kurs nori iš seno jaunu palikti". Važiuoja pro šalį ponas. Pagalbininkas, išbėgęs ant kelio, ir klausia: „Ar nori iš seno jaunu palikti?" Ir nieko neatsako. Greit už krūtinės, traukia į kalvę ir pradėjo kepinti. Iškepinęs įmetė į kubilą ir ponas paliekti jaunu žmogumi. Tada ponas klausia: „Kiek norėsi už tą?" O kalvis atsako: „Tris šimtus rublių". Ponas apsimokėjęs išvažiavo, džiaugdamos iš seno jaunu palikęs. Paskiau kaip pradėjo eiti - nespėjo dirbti ir nežinojo, kur pinigus dėti. Praeina mėnuo, pagalbininkas prašo mokėti už darbą. Ponas nori, kad pasiliktų ant ilgesnio laiko, bet jis nepasiliekti ir prašo užmokėti už darbą. Kalvis, apmokėjęs pinigus, ir mislija savyje: „Duok, aš vienas kalsiu". Taip ir padarė. Važiuoja pro šalį ponas, sugrobęs už krūtinės traukia iš brikos ir negalėdamas pakelti, kojas žeme vilkdamas, ritina ant žaigzdės ir kepina. Ponas šaukia gvoltas, paskiau įmeta į kubilą ir štirbs [=mirtis]. Tuo laiku vežėjas nuvažiavo į miestą, apsakė policijai, kad jam poną iš brikos ištraukė. Atvažiuoja policija pas kalvį, suėmė jį ir pasodino ant viso amžiaus į kalinį. Besėdint jam kaliny, atsiranda juo pagalbininkas ir sako: „Jeigu daugiau akių nekaposi ir velnio ant durų neištepliosi, teksi valion". Taip jis ir prižadėjo. Atsibunda kaimyno ganyklose - nė pinigų, nė laimės. Taip ir paliko ant viso amžiaus beturtis. (Jonas Galmina, Buknaičių k., Leckavos bk., Mž. Užr. Dom. Balvočius. LMD I 310/1.)

632. Gyveno vienas kalvis. Jisai buvo neturtingas. Savo kalvėje jisai buvo pasikabinęs du paveikslu: Motinos Švenčiausios ir velnio smailiakulnio. Kožną rytą, atėjęs į kalvę, jisai atiduodavo garbę Švč. Panelei, o velniui vis duodavo plaktuku į dantis. Nepatiko tai velniui ir jis sumanė atmainyti padėjimą savo paveikslo. Pasivertęs į gizelį, ateina jis pas tą kalvį ir prašosi, kad jis priimtų už gizelį. Tai kai kalvis buvo neturtingas, tai jam gizelio nelabai reikėjo, bet kai labai tas užsispyrė, tai ant galo priėmė. Pabuvęs kelis mėnesius pas kalvį, gizelis sako: „Nusibodo jau man čia kalvėje su kūjeliu vis kaukyti, taip pat matau, ir tau nėra lengva tuo užsiimti, tai mes tą amatą pameskim, o užsiimkim perdarinėti iš senų bobų jaunas panaites". Kalvis, išgirdęs tokią kalbą, nusistebėjo ir nenorėjo tikėti tokiam stebuklui, bet gizelis prisižadėjo visą kaltę ant savęs prisiimti, ir kalvis sutiko. Tuoj buvo apgarsinta, kad tas kalvis iš senos bobos gali padaryti jauną panaitę. Garsas apie tai pasklydo toli, ir neilgai laukus atvedė vienas ponas savo seną motiną, kad iš jos jam padarytų jauną panaitę. Gizelis tuoj ją pasodino ant arnos ir ėmė smarkiai dumti. Ugnis tuoj pasidarė didelė ir tai bobai ten pasidarė karšta. Ko boba

nedarė, ko nerėkė, ko nesiprašė, bet jos nuo ugnies nenukėlė ir ji ten tuoj numirė iš didelio karščio. Paskui, kada jau ji buvo negyva, gizelis ją vandeniu palaistė apie trissyk, ir ji atgijo, ale nebuvo tokia sena kaip pirmai, bet jauna graži kaip kokios dvidešimt metų mergaitė. Tuoj atvažiavo tas ponas, pasiėmė ta panaitę, užmokėjo gizeliui daug pinigų ir išvažiavo. Gizelis, pamokinęs kalvį, kaip tai daryti, atsitraukė nuo jo. Neilgai trukus atvežė pas kalvį vėl seną bobą, kad iš jos padarytų jauną. Kalvis apsiėmė, nes jis buvo matęs, kaip tai visa darė gizelis. Ir jis taip gi viską darė, kaip ir gizelis: bobą numarino, bet jau neatgaivino. Po kiek laiko atvažiuoja pasiimti tos jaunos panaitės, bet ji negyva. Padavė jį į teismą, kuris jį nuteisė pakarti. Prieš tą dieną, kada jau būt korę kalvį, atėjo pas jį gizelis ir sako: „Aš tave išgelbėsiu iš kartuvių, tik tu prisižadėk daugiau mano paveikslo nedaužyti". Kalvis prisižadėjo. Gizelis pasivertė į kalvį ir liko ant jo vietos, o kalviui liepė eiti namo. Ant rytojaus atėjo kareiviai, nuvedė kalvį ir pakorė. Eidami namo atsigrįžo ir pamatė - vietoj kalvio karo kūlys šiaudų. (Vaitakiemio k., Punsko v. Užr. Adomas Kuosa 1911.XI.16. LMD I 94/3.)

633-638. VELNIAS KERŠIJA UŽ JO PAVEIKSLO NIEKINIMĄ (MT. 3326)

633. Vienam abrazde buvo velnio fotografija. Kavolis ją nusinešė kalvėn ir ją pastatęs pradėjo iš jos visaip čėkotis: karštą geležį panosėn kyšteli, ar pirsteli jam, sakydamas: „Va tau velne!" Tas atėjusiems kalvėn vyrams sudarydavo daug juoko. Bet velniui tas nepatiko. Jis sumislijo kavoliui atsinagradyt. Taigi jis apvogė bažnyčią ir vogtus daiktus sunešė kalvėn. Ir rytojaus dieną žmonės, radę išplėštą bažnyčią, labai įširdo ir niekaip iš dyvų negalėjo išeit: „Kas čia taip galėjo padaryti?" - „Pakart tas vagis, jei rasime, - sako kavolis, - kaip anas atsivožijo apiplėšt bažnyčią!" Bet vagies kaip neranda, taip neranda. Atėjo žmonės į kavolio kalvę, pradėjo dumt dumtuvėm. Ogi daboja: tik lenda, lenda iš dumtuvių stula, kielikai ir kiti daiktai. Žmonės nustebo: „Kaip kavolis taip padarė?" Pats kavolis nutarė vagį pakart, tai dabar jau ir ūturkos nėra - reikia kavolis pakart. Taigi, veda kavolį į kartuves. Bevedant prieina prie jo koks ponaičiukas ir sako: „Neniekinsi manęs daugiau, tai ratavosiu". - „Neniekinsiu", - sako kavolis. „Tai išnešk iš kalvės mano abrazdą". To ponaičiuko kiti niekas nematė. Anas liepė kavoliui eit namo. Kavolio vieton nuėjo kitas žmogus, bet žmonėms atrodė tas pats, jie nieko nepastebėjo. Kavolį žmonės nuvedė prie kartuvių ir pakorė. Kavolis, sugrįžęs namo, nuėjo kalvėn ir kala kaip niekas nieko. Sugrįžę žmonės ir ūtura: „Koks žmogus buvo: kas galėjo ir pamislyt, kad anas taip padarys". - „Kavolis kalvėj kala", - paaiškina vaikai. „Kur gi kala, kad pakorėm?" - „Kala, kala, - sako vaikai, - padabokit!" Nuėję žmonės į kartuves daboja, kad jose kabaluoja pakartas ne žmogus, bet šiaudų kūlys. Nueina padabot kalvėn - kala kavolis. Jis paklaustas pasakė, kad jam taip buvo įtaisęs velnias, o kai pažadėjęs daugiau jo neniekinti, tai išratavojęs, atmainęs. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/430.)

634. Kalvis turėjo nusipiešęs velnią. Kiekvieną kartą kalvis, ištraukęs įkaitintą geležį iš krosnies, ir kišdavo velniui panosėn, ir sakydavo: „Pauostyk, kuom kvepi!" Velnias dėl to labai pykdavo. Kartą šis velnias labai supyko. Ėmė ir išvogė visos bažnyčios brangius daiktus, ir sunešė į kalvę. Kalvis atsikėlęs rytą nustebo, pamatęs savo kalvėje tiek daug brangių daiktų. Ėmė linksmai dirbti. Tuo tarpu atėjo kalvį suimti. Pamatę tiek daug brangenybių, daiktų, nustebę paklausė: „Kas čia tau tiek daug atnešė?" Kalvis, kišdamas velniui panosėn geležį, ir sako: „Kas atnešė, tas išneš". Velnias sako: „Aš tave išgelbėsiu, tiktai man daugiau nosies

nebedegink, jau visą panosę išdeginai". Taip velnias paėmė atgal ir išnešė daiktus, kuriuos paėmė iš bažnyčios. Kalvis daugiau nupieštam velniui nosies nekaitino. (M. Vasiliauskienė, 80 m.a., Šiaulių m. Užr. R. Zelinskis. LTA 350/182.)

635 (+Mt. 3412). Gyveno neturtingas žmogus, vardu Martišius. Kartą jis nuėjo turgan, nusipirko du paveikslu: vieną šventą, kitą kipšų paveikslą. Parėjęs namo atsigulė. Šventą paveikslą pasikabino gale galvų, o kitą, kur buvo kipšai nupaišyti, pakabino gale kojų. Dažnai šventą [paveikslą] pabučiuodavo, o kitą paveikslą spardydavo ir spjaudydavo, sakydamas: „Te tau kipše, te tau!" Taip darė, kol visai paveikslą niekais pavertė. Netrukus jam teko eiti namo iš miestelio. Buvo truputį girtas ir paklydo. Buvo šalta, pats viduržiemis. Bet Martišius štai mato: netoli du ponaičiai ugnį kūrena. Jį pamatę, juodu sušuko: „Martišiau, eikš šen pasišildyti!" Labai nudžiugo ir patraukė prie ugnies, bet jos niekaip negalėjo prieiti, vis buvo tam tikras atstumas. Tada ponaičiai juokėsi ir sakė: „Martišiau, spirk, spjauk, spirk!" Pasijuto Martišius labai paklaidintas ir niekaip negalėjo išeiti. Ėmė šauktis žmonių. Jam ir pagirios išėjo. Išėjo žmonės ir rado Martišių sušalusį. Atgaivino ir parnešė namo. Martišius visiem pasakojo savo nutikimą, tai liudija jo nušalusi nosis ir ausys. Suprato žmogelis, kad čia būta kipšų nelabųjų, ir daugiau jis jų smarkiai neišjuokdavo. (Tamulienė, Sutkiškių k., Paežerėlių v., Šk. Užr. V. Tamulaitis 1927. LTA 368/71.)

636 (+Mt. 1175). Buvo melnykas labai bagotas. Ant vienos sienos turėjo šventojo paveikslą, ant kitos sienos - velnią. Guldamas vis šventajam poterį sukalba, o velniui rūrą parodo. Velnias įpyko: kartą kad pasikėlė vėtra, visa sudraskė, iš malūno tik šipuliai teliko. Jis vaikščioja pagal upę ir rauda. Susitinka ponaitį. „Ko gi tu, žmogau, raudi?" - „Kur gi neraudosi: pasikėlė tokia vėtra, visa šipuliuos sudraskė". - „Aha, o kam gi man kasnakt rūrą rodei? Nenusimink, jeigu nepribasi man darbo, tai atstatysiu visa ir tau dirbsiu, ale kai pribasi darbo, tavo dūšią pasiimsiu". Susitarė. Tuoj kad malūnas būt ant trijų gyvenimų: ir malt, ir verpt, ir aust, prūdas didžiausias plytom išgrįstas... Ką tik pasako, velnias ir padirba. Mato, kad nieko nebus, ir sako pačiai: „Aš išvažiuosiu: tu nepadarei kontrakto, manykis, kaip nori". Atlėkė velnias ir sako: „Kur gaspadorius?" - „Nėr namie, išvažiavęs". - „Baigiam darbą, duok daugiau". Ji išpešė plauką, padavė ir sako: „Reikia tokių čviekų, ištiesykit". Daužo pasidėjęs ant priekalo, vis riečias, įdėjo ugnin ir sudegė. Nusigando velnias ir nulėkęs klausia: „Ar daug tokių čviekų reiks?" - „Daug", - sako ji. Ir parodė abu galu su plaukais. Velniai išsigando ir išlėkė. (P. Gaidimauskas, 64 m.a., Račiupėnų k., Kupiškio v., Pn. Užr. J. Balys 1934.IX.20. LTA 979/73.)

637 (plg. Mt. 3266A). Ant vienos bažnyčios durų buvo išpieštas velnias. Kapelionas, kai jau per mišias sakydavo: „Dominus vobiscum", pašnabždomis sau sakydavo: „Še tau, velniau, špygą!" Velnias supyko ir naktį nunešė po kapeliono lovos bažnyčiai reikalingus daiktus: žvakes, liktorius ir kitus. Kai rytą klebonas ėjo mišių laikyti, neberado nei vieno daikto. Ėmė ieškoti ir rado po kapeliono lovos. Kapelionas buvo pašauktas į teismą. Teisėjas nuteisė kapelioną įmūryti į bažnyčios sieną. Kai kapelionas buvo įmūrytas, atbėgo velnias ir sako: „Jei atiduosi po septynerių metų savo sielą, aš tau padarysiu, kad galėtum vaikščioti, ir kiaurynę, pro kurią galėsi matyti, kas dedasi bažnyčioje". Kai atėjo septynerių metų pabaiga, kapelionas iššoko pro skylę ir nubėgo prie altoriaus, užsidėjo stulą ir pradėjo giedoti. Velnias nubėgo į pragarą, o kapelionas buvo išvaduotas. (F. Lupeika, Mažeikių m. Užr. A. Lupeika 1932.I.2. LTA 438/113.)

638 (+Mt. 8621). Prie vienos bažnyčios zakristijono pareigas ėjo vienas žmogus, kuris niekuomet neužmiršdavo priklaupti prieš altorių, bet tuo pačiu niekuomet neužmiršdavo, išeidamas iš bažnyčios, atiduoti atitinkamą garbę ir velniui. Kiekvieną kartą išeidamas, sugniaužęs špygą, tardavo: „Va ir tau, velne!" Vieną vakarą kunigas atsiminė, kad savo maldų knygą pamiršęs bažnyčioje. Kunigas prašo zakristijoną, kad jam knygą atneštų. Tą dieną buvo atlydėtas ir bažnyčioje paliktas nabašninkas. Zakristijonas, nors ir bijodamas, nuėjo. Užsidegęs žvakę surado knygą ir jau ėjo pro paskutines zakristijos duris. Tik staiga jam ant peties kažkas uždėjo ranką ir pasakė: „Palauk, dar eisim bažnyčion". Zakristijonas labai nusigando, bet neturėdamas ko daryti, nuėjo. Tas žmogus jį nuvedė prie grabo ir sako: „Palauk, atidengsim grabą". Abu atplėšė grabą, ir šis vėl sako: „Palauk, dabar bobą pakratysim". Jis paėmė už kojų ir pradėjo kratyti. Iš jos burnos pradėjo byrėti pinigai, kuriuos nežinomas asmuo liepė rinkti. Žmogelis drebėdamas rinko. „Ar jau surinkai?" - „Jau". - „Na, tai niekam nesakyk, - tai tau už tai, kad tu manęs niekuomet neužmiršdavai. Dabar eisim". Ir paėmęs numirėlį už kojų dar pridūrė: „Jai čia ne vieta būti". Ir po to išėjo pro duris. Zakristijonas grįžo su knyga. Kunigas paklausė: „Bet tu labai ilgai buvai". - „Mat neradau, žvakė buvo užgesus..." Visą naktį zakristijonas nemigo ir anksti rytą vis dėlto pasisakė. „Nieko čia blogo nėra: įdėk rąstą, gerai užkalk grabą ir bus gerai. Kieno dūšia, to ir kūnas. Ji greičiausia buvo didelė šykštuolė, kad prarijo auksą. Bet tuos pinigus geram sunaudok, ir viskas bus gerai". Grabas su rąstu ir buvo palaidotas. (M. Norkevičiūtė, 50 m.a., Nociūnų k., Šimonių v., Pn. Užr. J. Pajarskas 1940.I. LTA 2223/140.)

639. VELNIAS PALAIKO PRIETARUS (MT. 3331)

Vienas gaspadorius turėjo madą per Užgavėnes išvežti į lauką nors vieną vežimą mėšlo, nes sako jis: „Kad neveši, tai atsitiks ar tuoj, ar palūkėjus kokia nors didelė nelaimė". Taip jis vežė, jo tėvas vežė ir senelis vežė, kad jau tas daiktas jo gryčiai buvo paprastas. Apie tą dasigirdęs tos parapijos kunigas, kai atėjo Užgavėnės, tai tuoj nuo ryto, pasiėmęs kamžą ir stulą, nuvažiavo pas tą gaspadorių apsilankyti. Gaspadorius jį mylėjo [=vaišino], ir kunigas tenai vaišinos per dieną ir nenuleidžia gaspadoriaus nuo akių. Jau saulė leidžiasi, gaspadorius atsisveikina su kunigu. „Nes, - sako, - man šiandien reikia dar [vieną] darbą padirbti". Kunigas: „Na, kaip aš būsiu be gaspadoriaus vienas, jug galėsi tą darbą atlikti ir rytoj". Gaspadorius: „Jei šiandien lig saulės leidimo nepadirbsiu, tai atsitiks nelaimė, tai [ar] tu atsakysi?" Kunigas: „Gerai, aš atsakysiu". Kunigas pabuvęs, pakol saulė nusileido, išvažiavo, palikęs pykstantį gaspadorių. Kunigas nenuvažiavo nei pusės kelio, kaip pamatė atsivejanti gaspadorių. Gaspadorius: „Na, dabar, kunigėli, atsakyk, nes jau jautis baigiasi". Kunigas: „Pirma eisime pažiūrėti, o paskui, žinoma, užmokėsiu". Kunigas sugrįžo atgal, užsivilko kamžą, užsidėjo stulą, pasiėmė krapylą, nuėjo ir kūtę pradėjo šventinti. Velnias, kuris smaugė jautį, pratarė: „Trečia pakalenija, kaip aš čia gyvenu, o tu mane išvarai". Ir kaip lėkė, tai nuvertė pusę stogo. Kunigas sako: „Čia ne mano kaltė, bet tavo". - Žmonės sako, kad tai tiesa. (Liutkūnų k., Rozalimo v., Pn. Užr. Ig. S. Augustinavičius 1903. LMD I 301/17.)

640-649. VELNIO KLASTA (MT. 3332, PLG. MT. 3412)

640. Seniau Viktarinos dvare buvo kalvė, melnyčia ir karčema. Už kokių trijų kilometrų nuo Viktarinos yra Šapurų sodžius. Taigi buvo netoli nueit iš Šapurų į Viktariną. Vieną rozą iš Šapurų atėjo žmogus į Viktariną melnyčion. Žinoma,

nemiršo užeit karčemon šniptert. Karčemoj rado ir daugiau pažįstamų, ir visi sau sriūbčiojo po truputį. Ten kiek pasišnekėjęs, pasišildęs, dar žmogelis užėjo melnyčion pažiūrėt, ar nesumalė jo rugių. Tenai taipgi rado pažįstamų, su kuriais sau ir šnekučiavos. Jam tenai bešnekant, atėjo ir vakaras. Jau tik tada parūpo žmogeliui namai. Taigi išsirengė eit namo, o rudenį tai naktys tamsios, kad nemožna nei eit. Ir dar taip labai tamsu, kad nors pirštu akį durk, o čia dar aplinkui balos, krūmynai, kelio neregėt, tai ir eit negerai. Bet ką darysi, eina žmogus namo. Kiek pasiėjėjęs, sutiko iš kito sodžiaus žmogų, Vasiukonį, kuris buvo gerai Rožuko (taip vadinosi tas keliaująs namo žmogus) iš Šapurų pažįstamas. Sustiko abudu, pasisveikino, ir klausia Vasiukonis: „Kur buvai, kūmai?" O Rožukas sako: „Buvau, brace, Viktarinoj. Tenai, žinoma, kiek pasišildžiau su pažįstamais, užėjau dar melnyčion ir pats neapsižiūrėjau, kaip atėjo naktis. Dabar jau einu namo". Kuolonių sodžius, iš kurio buvo Vasiukonis, buvo vėl tik už pusės varsto nuo Viktarinos, taigi, Vasiukonis ir sako: „Žinai tu ką, kūmai, tavo namai dar toli, o čia šitaip tamsu, tai tu nepareisi namo. Eikim pas mane, pernakvosi ir rytoj sau pareisi namo". Kūmui Rožukui to tik ir reikėjo. Dėlto ir sako: „Gerai, kūmuli, sakai, kur jau aš čia belsiuos per balas namo. Tiesiu keliu pas tave, vis nepasgailėsi kertelės pernakvoti". Ir abudu kūmai besišnekučiuodami parėjo pas Vasiukonį. Tuoj davė Vasiukonienė vakarienės, grikinės košės. Pavalgydino ir liepė pasirengt gult. Rožukas terbą tuoj pakorė ant sienos, vyžas nusiavė, padėjo po suolu, o pats atsigulė minkštai pakloton laškon. Labai gerai dabar Rožukui: sau šilta, troba graži, su padlagu, vis vien kaip namie. Ir Rožukas geras gi Vasiukonio pažįstamas, kiek rozų jis pas jį buvęs, rozu gėręs. Buvo gerai nuvargęs, tai tuoj užmigo. Pabudo žmogelis nakčia jau prieš dieną. Bet kas gi jam čia taip nesmagu gulėt? Jis pasgraibstęs, pastaisęs savo pagalvį, bet nusgando, ba kad kiek būt jis nupuolęs kokion grabėn, tuštumon. Aplinkui tamsu, nieko neregėt. Mislina žmogus: „Gal sapnuoju, bet kad gi jaučias tikrai jau pabudęs". O šaltis, tai kaip drugys, krečia žmogų. Dar kiek palaukęs pradėjo graibytis. Po kiek čėso susgraibstė savo terbą, paskiau vyžas ir mislina nustebęs: „Kas galėjo šitas vyžas man ties galva pakart: gi aš virazniai atmenu, kad vyžas mečiau po suolu, o terbą visai ant kitos sienos pakoriau". Netrukus praaušo ir žiūri, kad jis vienmarškinis kvajoj [=pušy] sėdi. Vyžos pakartos ant vienos šakos, tarba – ant kitos, skaros vėl ant šakos sudėtos ir jis pats apžergęs dvišaką kvajų sėdi. Aplinkui šakos, tai jis nė neišpuolė, sau ir sėdėjo kaip busilas lizde. Ir dyvinasi žmogus, kaip jis galėjo ton kvajon įsikraulyti. Ak jis tikrai šnekėjo su pažįstamu žmogum, gerai žinomas sodžius, troba, visa draugė. Kad būt buvęs koks nepažįstamas žmogus ar nepažįstamas daiktas, tai kitas dalykas. Ogi dabar pats žmogus nežino, kaip jis pateko ton kvajon, toli nuo kelio, krūmuose ir dar taip aukštai: apie du siekniu nuo žemės. Žmogus, nieko nelaukęs, išlipo iš kvajos ir apsirengęs pardrožė namo. Kam tiktai apie tai pasakojo, tai visi dyvinos ir sakė, tvirtino, kad tai jau negeras dūkas buvo jį tenai nuvedęs. (V. Šerkšnas, Abarauskų k., Leipalingio v., Sn. Užr. St. Šerkšnas 1924. LTA 260/117).

641. Semėnas Lukošius užėjo Teisų karčemon sušilti (Šventežerio parapija). Ir paskui atvažiavo iš Barčių kaimo [Pileckas] su žentu Valinsku. Jie pašnekėjo toje karčemoje. Pileckas vedė Semėną važiuoti namo. Semėnas nevažiavo, buvo per daug vogos. Semėnas sakė: „Kolei jūs parvažiuosite aplinkui, tai aš pirmiau pareisiu tiesiog". Jis atėjo į Petraučyznos pošnią, į tokią pievą, vadinamą Gniedzebale, ir rado sėdint ant akmens Pilecką, kuris jį vedė pirma važiuoti. Suprantama, ten buvo ne Pileckas, o pikta dvasia. Jis kai rado sėdint, klausė: „Ar tu čia, Matauš?" Tas atsakė: „Aš". Semėnas klausė jo: „O tavo žentas kur, kad tu čia sėdi?"

Jis atsakė, kad žentas nuvažiavo ant Teisininkų (suprantama, per Teisininkų kaimą). Tada jie pasikėlė ir ėmė eiti keliu namo: Pileckas pirma, o Semėnas paskui. Eina, eina tuoju keliu ir pamatė juoduojantis. Semėnas šneka į Pilecką, kad va jau Barčiai, kad jau Akromo kluonas matyt. O čia ne Akromo kluonas, o Žebrėnų aukštakalnis. Paskui Semėnas pamatė, kad Žebrėnų aukštasai kalnas. Semėnas sakė: „Matauš, mes blūdinam, ne tuo keliu einam". Pileckas atsakė: „Vis tiek šituo keliu išeisim į Barčių kelią ir eisim į Barčius". Kai atėjo į Barčių kelią, Semėnas eit į Barčius, o Pileckas veda priešingu keliu į Žebrėnus. Semėnas sako: „Šitas kelias į Žebrėnus". Paskui Semėnas nusigando, tai Pileckas paėmė Semėną už skverno ir tęsė priešingu keliu. Paskui, kai jie nesutiko, Semėnas pasakė: „Šalin traukis, šėtone, ba kai trauksiu atgal rankas, tai pasiliesi į smalą". Pileckas tiktai nusijuokė ir sunyko iš Semėno akių. O Semėnas parėjo į Barčius ir užėjo pas Akroną persigandęs, labai pajuodęs iš išgąsčio. Ir jį guldė, kad jis gulėtų, neitų namo, bet kai jis diktas vyras, mikalajauckas kareivis, 24 metus ištarnavęs kariuomenėje, tai jis nenakvojo, ale nuėjo namo. Paskui antryt atsikėlęs anksti nuėjo pas Pilecką paklausti, ar Pileckas parvažiavo kartu su žentu. Tai Pileckas kai užsėdo Teisuose ant vežimo, tai namie nusėdo. O Pilecko pastacijoj buvo pikta dvasia. (Tikras atsitikimas, įvykęs 1875 metais, J. Tulaba, Šventežerio v., Sn. LTA 619/66.)

642. Tai buvo labai seniai, kada dar žmonės į skodus eidavo. Sykį vienas žmogus ėjo iš skodo namo. Eidamas susitiko savo švogerį. Na, tai ir eina abudu šnekučiuodamiesi. Jau buvo vėlus laikas, o švogeriui reikėjo toli eiti. Tai šis žmogus parsivedė jį į nakvynę pas save. Parėjęs nenorėjo budyti gaspadinę, tai pats pasiėmė duonos, mėsos ir sėdo abudu valgyti. Bet tas žmogus buvo dievobaimingas, tai prieš valgydamas persižegnojo. Tuoj išnyko jo švogeris, o jis sėdėjo ant siauro durpinyčios kranto. Apsidairęs pamatė baisiausias durpinyčias ir pelkes. Sako, kad tas žmogus vos surado takus namo pareiti. (A. Paulionytė, 30 m.a., Piliakalnių k., Bartininkų v., Vk. Užr. J. Gelgotaitė 1933. LTA 452/116.)

643. Seniau, kai dar žmonėms velniai vaidinosi, vieną kartą žmogus išėjo ant ežero pažiūrėti žuvų. Jam beeinant per ežerą, prie jo priėjo kaimynas, ėmė su juo kalbėtis ir nusivedė į laukus. Papieviais beeinant, kaimynas nusivedė jį į neišdžiūvusią balą. Žmogelis nė nejautė, kaip įėjo iki juostai. Tada jis suprato, kad jam kas negerai yra. Tuojau persižegnojo, ir jojo kaimynas tik nusikvatojo ir nulėkė per balą. O žmogus sugrįžo ir parėjo namo. (Kasiulienė, 80 m.a., Gilučių k., Žąslių v., Tr. Užr. A. Aleksandravičius. LTA 381/127.)

644. Atėjo į bažnyčią iš vieno kaimo senelis. Po pamaldų jis išėjo iš bažnyčios. Išėjęs į rinkelę, jis pamatė iš savo kaimo vieno kaimyno sūnų, vardu Vincas. Jiedu abudu ėjo namo. Vincas tarė seneliui: „Einame čia per tuos griovius, bus arčiau ir greičiau pareisime namo". Senelis paklausė Vinco ir ėjo paskui. Jie taip eidami priėjo griovį. „Aš čia neperšoksiu", – sako senelis. Vincas sako: „Aš tamstą perstumsiu per tą griovį". Ir, paėmęs senelį už pečių, įstūmė į griovį ir tarė: „Na, seneli, kodėl tamstos kojos tokios silpnos?" Senelis tarė: „Tu jaunas ir gali peršokti per visus griovius". Vincas tarė: „Einam čia per pievas, bus arčiau ir greičiau pareisime namo". Senelis paklausė. Jie eidami priėjo upę. „Kokią?" – „Dubysą". Vincas tarė: „Einam čia per upę, čia yra lieptas: eik tamsta pirma, aš eisiu paskui". Senelis, nematydamas nė jokio liepto, peržegnojo jį: „Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus, ir Šventos Dvasios. Amen". Sušniokštė medžiai, pakilo audra ir Vincas pranyko. „Kas Vincas buvo?" – „Kipšas!" (O. Giedgaudienė, Šiauliai. Užr. V. Skėrys 1931. LTA 274/43.)

645. Vieną kartą žmogus, pavarde Beirėnas, suderėjo kviečius su Pavirvyčio dvaru. Vieną subatos vakarą ir vež ans tuos kviečius. Važiavo ir privažiavo Laumės pelkes. O tos pelkės, matot, pavirto į Pavirvyčio dvarą. Tuojau išbėgo ponaitis: „Tai jau atvežei kviečius?" – „Taip, atvežiau". – „Tuojau supilsime į aruodus". Siunčia tas žmogus vyrus pas maišus ir taisos pilti. Bet tuojau išeina sena ponia ir sako: „Kad tamsta pilsi kviečius, palik po vieną saują kviečių kiekvienoj kertėj". – „Gerai, paliksiu". Kviečius supylė į aruodus, bet kiekvienoj kertėj paliko po saują. Ponaitis ir sako: „Eisma dabar ant vakarienės", – ir nuėjo. Toj vakarienėj buvo skanių valgių. Ponaitis liepia valgyti. Tas žmogus ėmė pirmiausiai ir persižegnojo. Tas dvaras tuojau prapuolė. Tas žmogus eina arklių ieškoti, bet niekur neranda. Ėmė ir atsisėdo. Pakušino (pajudino) kojas – vandeny. Vaje, kad sukišęs kojas į Laumės akį. Pašoko žmogus iš vietos ir laukia aušros. Kai aušra išaušo, arklius rado tankumyne, o kviečius buvo supylęs į Laumės akį. (J. Vaičekauskas, 52 m.a., Svirkončių k., Viekšnių v., Mž. Užr. J. Vaičekauskas 1929.XII.7. LTA 65/32.)

646. Ėjo Mikasius Burokas su Blažiuku Bagdonu (abu iš Krikonių kaimo) iš Melagėnų, nes vienas buvo sūdžia, o kitas storasta. Apie 11 valandą vakare, pasiėjėjus varstą nuo Melagėnų, Bagdonas atsisveikino ir nuėjo stačiai keliu, o Burokas atsisukė Juodgalvin. Mikasius vadinos Bagdoną eiti kartu per Juodgalvį, sako: „Bus linksmiau dviem eiti". Bagdonas nepaklausė Buroko ir nuėjo vienas, nes jam ten buvo stačiau. Paėjėjus Burokui 2 varsnu, pasiveja jį Bagdonas ir sako: „Tai eisime drauge, greičiau namo pareisim ūtarydami". Pradėjo vėl ūtaryti tą pačią ūtarką, kurią eidami pirma ūtarijo, ir eina sau niekur nieko. Atėjus prie melnyčių, Bagdonas sako Burokui: „Einam stačiai per prūdą". Mikasius mislija, kad Bagdonas juokauja, bet Bagdonas primygtinai vadina eiti per prūdą. „Eikim ir gana", – sako. „Eik tu skradžiai nuo manęs, ko tu čia lendi, kaip girtas!" Tada Bagdonas atstojo nuo Buroko ir pūkšt vandenin, net vanduo pasidrabstė, ir visa gerkle užsijuokė. Tada Mikasius suprato, kad čia ne Bagdonas, bet velnias buvo. Iš išgąsčio net plaukai jam ant galvos stojo ir neatmena, kaip užbėgo ant kalno nuo melnyčios. Ant rytojaus abu suėjo Melagėnuose. Burokas klausia Bagdoną: „Kam tu vakar mane gundinai, vedei per prūdą?" O Bagdonas sako: „Aš nieko nesuprantu, ką tu čia man pasakoji". Tada Burokas klausia: „Tai tu vakar nėjai su manim per Juodgalvį?" Bagdonas sako: „Kur aš ėjau su tavim? Aš kaip atsiskyriau su tavim, tai ir nuėjau sau namo". Tada Burokas papasakojo Bagdonui, kaip velnias, pasivertęs juo, norėjo jį vestis per prūdą. Bagdonas tik klausė ir pečiais maigė. (Gabrys Mačėnas, Juodgalvių k., Melagėnų v., Šv. Užr. J. Varnas 1928.XI.7. LMD I 998/10.)

647. Martynas Molis važiavo iš Barcių kaimo savo kaiman, Giraitėn. Bevažiuodamas sutiko susiedą iš savo kaimo, Juozą Jurgelionį. Jis ėjo iš miško su kirviu pušeles kirtęs. Susiedas sako: „Žmogau, pavėžėk mane!" Molis sako: „Gerai, kurgi pažįstamo susiedo nepavėžėsiu!" Jisai atsisėdo. Molis negali arklio pavaryti: neina, greitai nepatęsia, o jo buvo iš senovės geri arkliai. Ir varo, ir muša, ir nieko nepadaro. Kaip tik ratas ir nusmuko nuo ašies. Nupuolė nuo rato geležėlė, ieškojo – neranda, arklio nepavaro. Įširdo jis ir sako: „Kokis čia velnias pristojo, nigdi to nebuvo, Pone Dieve!" Tuo tarpu [kaimynas] šoko iš vežimo viršum medžių, juokdamasis: „Štai tau ir pažįstamas kaimynas!" (O. Lūžienė, Molių k., Valkininko pr. Užr. A. Lūžytė 1926.XII.30. LMD I 622/12.)

648. Eina vieną kartą žmogus keliu ir susitinka gerai pažįstamą savo draugą. Eis abu: buvo geri draugai, o šitas pirmasai buvo kavolis. Susitikę anie kalbėjo.

Šitas susitiktasai kavolį užprašė, kad nukaltų jam žirkles. Kavolis apsiėmė. „Na, tai sėskim drauge, išgersime butelį arielkos, kad geresnes žirkles nukaltum". Kavolis atsakė: „Labai neturiu čėso, skubinuos namo". - „Na, tai nors eidami išgersime". Tuoj šitas atmušė butelį arielkos, prisipylė čėrką, duoda kavoliui sveikatą ir geria. Dabar pripilia kavoliui ir duoda gerti, bet kavolis buvo dievotas žmogus, ėmė anas prieš gėrimą ir persižegnojo. Tuoj jam prašvito akys ir žiūri, kad anas įvestas lig kaklo ežeran. Tada tas jo draugas nusijuokė ir prapuolė iš akių. O jeigu anas būtų gėręs, tai būtų ežere amžinai prigėręs. (A. Tumėnas, 65 m.a., Pakriaunių k., Obelių v., Rk. Užr. J. Skrebys 1938.VII.8. LTA 1678/19.)

649. Du žmonės buvo darbe miestely. Po darbo vakare buvo užėję karčemon. Vienas jų išėjo namo, antras dar liko miestely. Kada pirmasis nuėjo apie pusę viso kelio ir daėjo kryžkelę, rado tą žmogų, kurį paliko miestely, stovintį ant kelio. Tas žmogus, kurį rado, buvo neva jo draugas. Jis vis siūlino tabokos žižavot, bet praeivis neėmė. Paskui net būtinai reikalavo, kad jis imtų žižavot, bet praeivis jo neklausė. Paskui tam žmogui pabaiso ir plaukai pašiaušėjo, jis nieko nelaukdamas nusiėmė nuo pečių dalgį ir mostelėjo kimbančiam atbulu dalgiu per kaklą. Stovintis nugriuvo, o keleivis parbėgo namo išsigandęs. Moteris pakvietė jį vakarienės, bet jis nėjo. Supratus jinai, kad kas blogo, užklausė vyro, kas atsitiko. Jis papasakojo, kad tą ir tą dalgiu užpjovęs. Moteris jį nuramino. Ant rytojaus anksti nuėjo jo pažiūrėti, bet nustebo, vietoj lavono radus medinį ekėčių ekėčvirbalį. (Kapčiamiesčio v., Sn. Užr. V. Kadziauskas 1926.X.7. LMD I 617/2.)

650-652. VELNIAS NEŠA ŽYDĄ PRAGARAN (MT. 3335)

650. Per budynes (baisiąją naktį) žydams iškaloj besimeldžiant, velmas pagriebė vieną jų ir nešasi pragaran. Žydas, pamatęs pažįstamą žmogų, rėkia: „Žmogau, gelbėk!" (Apie Kupiškį kalba, kad velnio nešamas žydas taip šaukęs: „Žmogau, žmogau, pamataruok ir man taip, kaip sau mataruoji", t.y. peržegnok. *J. B.*) Žmogus išsigando ir peržegnojo. Velnias žnektelėjo žydą patiltėn ir nubėgo. Rytą rado patiltėje bumpsantį į akmenį užmuštą žydą. (V. Petraitis, Baisogalos m., Kd. 1924. LTA 42/6.)

651. Viename ežere buvo labai daug žuvų. Jame per visą dieną gaudė žuvis žydas. Vakare buvo vėlu eiti namo, todėl jis apsinakvojo pas vieną žmogų. Antryt išėjo namo. Tą naktį buvo Cūdna naktis. Kitą rytą žmogus, jodamas iš naktigonės, palei ežerą pamatė ką ten kemeruojant vandeny, paskui išgirdo balsą: „Broli, gelbėk mane, tark Jėzus Marija!" Žmogus nusigandęs ištarė: „Jėzus Marija, kas ten?" Velnias žydą tuomet paleido iš ežero. (J. Kraužlys, Suvalkija. Užr. V. Kadziauskas. LMD I 479/9.)

652. Mano marčios tėvo tėvas sakydavo, kad jis vieną sykį kūreno jaują kult. Nakčia atsikėlė, pasikūrė jaują, pypkę degina sėdėdamas. Tik jis girdi, kad ūžia šturmas didžiausias lauke, vėtra didžiulė, net medžiai lūžta. Išeis jis pažiūrėt lauke, kas čia yra. Gi šturmas didžiausias kad ūžia. „Gi kas čia dabar? Per vardą Dievo, kas čia dabar yra?" Tik stakt ir sustojo šturmas: vėl žvaigždėta, gražu lauke - nė vėjelio nėra. Tik džiobt! - pagal jį nukrito koks žmogus. Vėjelis visai mažutis, tik liurkelę pučia. Žibina tą liurkelę ir pažino Morkelį iš Šeduvos. „Morkeli, kodėl tu čia?!" - šaukia jis tą žydą. „Ui, tylėk, niekam nesakyk, kad nežinotų nieks", - tas žydas prašos, kad niekam nepasakytų, kad jį nešė. „Nešk mane į jaują pasišildyt, aš baisiai sušalau - per pavietrę mane nešė". Įnešė tą žydą į jaują,

atsigavo jis toj jaujoj, sušilo. Ant rytojaus nuvežė tą žydą į Šeduvą ir klausia: „Kodėl jus neša?" – „Ui, mes nežinom kodėl", – nesako tie žydai. Kol tik gyveno, tol tie žydai neužmiršo jo: vis duodavo ir pavalgyt, ir išgert, kada tik užeidavo pas juos, kada tik į Šeduvą nuvažiuodavo. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.II.12. LTA 1061/28.)

653-675. NEPATOGIOSE PADĖTYSE ATSIDŪRĘS VELNIAS (MT. 3338-3349)

653-658. VELNIAS MUŠA RIPKĄ (MT. 3338)

653. Užežerio kaimo laukuose (Šeduvos parapija, Pn.) prūdelis vadinasi Ežerinis arba Ajerinis, turbūt užtat, kad pakraščiai labai ajerais apžėlę. Seniau tas prūdelis niekuomet neišdžiūdavo, niekuomet jame vandenio netrūkdavo. Piemenims ten beganant, atsirado toks ponaičiukas: nedidelio ūgio, maždaug toks kaip šešių arba septynių metų piemenukas. Imdavo jis su piemenukais mušti čirilą, ripką, paliantą ir užbovydavo vaikus lig vakaro, kad jie iš zabovų kitą kartą ir nevalgę palikdavo. Išmušimas čirilos ponaičiui labai pasisekdavo: išmušdavo jis ją labai toli, lig vandenio vidurio. Piemenukai brisdavo išmuštą čirilą pasiimti, bet kiti negalėdavo pribristi per vandens gilumą. Tuomet tas ponaičiukas, piemenis apjuokdamas, viršum vandens nueidavo ir parsinešdavo išmuštą čirilą. Jeigu tuo laiku ganomas gyvulys kur išklysdavo, nubėgdavo jis irgi tuoj ir suvarinėdavo, kad tik vaikai su juo bovytųs. Parginę namo gyvulius, vaikai [būdavo] sušlapę, pavargę, parnešdavo ir duoną nesuvalgę, bet visi linksmūs, pasakodami apie ponaičiuko visokias štukas. Tėvai susirūpinę, kad jų vaikai vis suvalkioti, šlapi grįždavo, nuėjo su šermukšninėmis saugoti to ponaičiuko. Pasisekė jiems jį sugauti ir gerai su šermukšninėmis jį nupliušijo. Nuo to laiko ponaičiukas nustojo sukties apie tą prūdelį. Bet netrukus ėmė lankyties Užežerių kaimo jaujose, ir vis iš vakaro, kai nueidavo visi gulti. Tai už kojų pavalkioja miegančius, tai beldžia, tai grajija tolei, kol išbudina tiek žmonių, kad galėtų geras vakaruškas iškelti. Jis būdavo muzikantu, bet ir šokti vesdavo. Taip įpratino visus prie tokių vakaruškų, kad patys berniukai ir mergaitės imdavo rinktis iš savo valios į jaujas, į vakaruškas, labiausiai subatvakariais. Tas ponaičiukas būdavo dažnai muzikantu. Užgirdęs apie tokias vakaruškas, nuėjo ir mano dėdė Martynas Terbūnas ir pagavęs apipliušijo ponaičiuką šermukšninėmis. Pirmiau būdavo jis daro ir visokias štukas: išjodavo ant ardų į klojimą ir vėl atgal į jaują sugrįždavo. Bet Martyno išpliušytas, tai kai ateidavo į jaują, tai pirm įkiš galvą ir klausia: „Ar yra čia Martynas Terbūnas?" Kai tik atsakydavo, kad yra – tuoj išbėgdavo. Tik Martynui nesant, linksminosi kaip seniau. Mano motutė dar gerai atmena tą laiką, kuomet su piemenukais tas ponaitis mušdavo ripkas ir čirilas, o Martynas, kurio ponaičiukas bijodavo, tai mano motutės vyresnysai brolis. (Ig. Petraitis, Karpiškių melninkas, Klovainių v., Šl. 1904.XII.29. LMD I 305/2.)

654. Seniau velniai vaikščiojo žemėje: ateidavo į vakaruškas, šokdavo su merginom [žr. Mt. 3251], galima buvo pažinti tik iš to, kad nosis su viena skylele ir čebatai dyki. Ateidavo tabokierkom mainyti: žmogus, permainęs ant gražios tabokierkos, pamatydavo, kad turi kokią kanopą [žr. Mt. 3302]. Mušdavo ripką su vaikinais ir jeigu kuris mušdavo ripką su šermukšnio lazda, tai vis nuveikdavo. Velnias sakydavo: „Ta lazda negera", – ir siūlydavo kito medžio lazdą. Kad su šermukšnio lazda atžagaria ranka droši velniui, tai jis pavirs į nedėgulį, o kad dar antrą kartą sudroši –

ir vėl jis bus, kaip buvęs. Užtai velniui tereikia tik vieną kartą drožti, ir atžagaria ranka, tai tada jį užmuši. (Panevėžys. Užr. K. Žekonytė 1920.VIII.6. LTA 279/69.)

655. Ant Vaineikių kaimo lauko sienos (Joniškio parapija) yra bala, apaugusi karklynais, vadinama Putka. Sako, jogei senovėj ten gyvendavę velniukai. Kai aplinkiniuose kaimuose postoviais susirinkdavo seniai ripkų mušti, tai ateidavę tie velniukai nuo balų ir padėdavę ripkas mušti. Kitaip negalėję jų pažinti, kaip [tik] kad pastebėdavę, kad nosys be skylaičių, – tai ir suprasdavę, jogei yra velniukai. (J. Trumpulis, Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1885. LMD I 978/1.)

656. Vieną kartą viename kaime šventą dieną per postovį vaikai ant ulyčios mušė ripkas. Tarp tų ir vienas ponaitis buvo, katras kad mušė, tai ripka ėjo ūždama. Ir vis jis ripką išmetęs pasidėdavo keinį ir šniaukšdavo taboką iš tabokerkos pasidažydamas. Tuo tarpu vienas diktas vaikėzas pasidėjęs netolį nuo jo ripką ir iš visos sylos su keiniu mušęs ant ponaičio pusės. Ripka kai ėjus ūždama, tiesiai atsikorus ponaičiui į nosį, taip smarkiai, kad net tabokerką iškritusi ir taboka išbyrėjusi. Tai tuoj tas ponaitis pražuvo: pasikėlė viesulėlis ir nubėgo į minėtą balą. Tai ir supratę visi, jog ponaitis yra buvęs velniukas. (J. Trumpulis, Sargūnų k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1885. LMD I 978/2.)

657. Pakuodžiupių kaimo (Piniavos valsčius, Pn.) lauke yra tarp miško toksai kalnelis. Ant to kalnelio ganė piemenys bandą. Pas juos ateidavo tokie ponaičiai, mušdavo kartu su piemenimis čirilą ir bėgiodavo. Galvijai visą dieną gulėdavo neėdę. Šeimininkas ėmė klausti piemenų, kodėl pienas visai užtrūko. Piemenys pasipasakojo. Šeimininkai liepė piemenims pasižiūrėti, ar yra tų ponaičių nosyje skylutės ir ar turi čebate pirštus. Bešokdami įsižiūrėjo į tuos ponaičius ir pamatė, kad nosyje nėra skylučių. Užmynė koją – batas tuščias. Piemenys visa pasipasakojo. Tada vyrai išsipjovė šermukšnines lazdas ir nuėjo velnių mušti. Kai tik suduoda velniui kartą, tai tuoj jis prašo, kad pridėtų. Mat jei jam suduosi antrą kartą, tai nebeskaudės. Taip šeimininkai juos išvijo ir nebeateidavo. (Kaminskienė, Piniavos v., Pn. 1924. LTA 42/26.)

658. Kadaise šventomis dienomis, net ir per mišias, vaikai ir jaunimas mušdavo ripką. Pradėjo į juos ateiti jaunas, niekam nepažįstamas ponaitis. Jau per kiek tų švenčių vis ateina. Anie pasakė kunigui apie tą ponaitį. Tai kunigas sako: „Jūs dabokit, kiek tas ponaitis turi nosy skylelių: jei turi vieną skylelę, tai velnias, o jei turi dvi skyleles, tai žmogus". Anie apdabojo: ogi tik vieną skylelę nosy turi. Vėl anie į kunigą ir klausia rodos, kaip tas ponaitis atpratinti. Tai kunigas davė rodą: „Reikia, – sako, – anas mušti šermukšnine lazda. Tiktai kai kirsite jį kartą, tai anas prašys jį kirsti kitą kartą. Kai kirsite kitą kartą, tai skubinkit suduoti ir trečią. Jei velniui kerti nepaporiai kartų, tai anas darosi nuo to silpnesnis, o jei kerti po porą kartų, tai anas nuo to darosi stipresnis". Anie paklausė kunigo, prisinaravijo gerą šermukšninę lazdą, ir kad gi duos tam ponaičiui, kai atėjo ripkos mušti. Kirto gerai ir sukirto čielus tris kartus. Tai tas ponaitis kai lėkė, ir išlėkė, ir daugiau jo niekas nematė. (A. Bulkienė, 40 m.a., Naubėnų k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1939.XI.15. LTA 2144/22.)

659–664. VISADOS VELNIAS KALTAS (MT. 3340)

659. Velnias, eidamas per girią, pamatė žmogaus arklį, įklimpusį į raistą ir mislija sau: „Ateis tas žmogus ir vers bėdą ant manęs, sakys: 'Kiba velnias tave čia

įkišo?' Reikia jį ištraukti iš raisto". Kada ištraukė, žiūri, kad purvinas. Vėl velnias mislija sau: „Vėl bus man bėda, žmogus atėjęs sakys: 'Kiba velnias tą arklį išpurvino?' Reikia numazgot". Numazgojo, žiūri - šlapias, vėl velnias mislija: „Bus bėda, sakys: 'Kiba velnias iššlapino?' Reikia ir išdžiovint". Parovė sausos žolės ir uždegęs pradėjo džiovinti, bedžiovindamas apsvilino. Tada velnias visai nusigando ir tarė: „Na, dabar tai tikrai man bus bėda!" Ir tuoj žmogus atėjo arklį vestis dirbti. Vedasi ir uodžia: „Koks čia velnias smirda?" Žiūri, kad arklys apsvilintas, ir suriko: „O kiba velnias čia tave apsvilino? Kad jis smala pasileistų!" Velnias: „Matai, aš neapsimilijau - gana žmogui gero dariau, kaip manydamas, o jis mane kaltina ir sako, kad aš smala pasileisčiau. Kad ne aš, tai jis būtų radęs negyvą prigėrusį savo arklį". Paskui velnias, pasitikęs girnių, prašė, kad jį pakavojęs maiše pro dvarą ir pro tą žmogų praneštų. Girnius įsidėjo velnią į maišą, užsidėjo ant pečių ir neša. O žmogus pamatęs: „Vai kokį tu velnią ten neši maiše?" Velnias: „Kaip man, taip ir man, ir maiše negaliu išsikavot". Kada nešė pro dvarą, dvariokai lauke dirbo. Pamatę rėkė: „Ar matot, girnius maiše velnią neša!" O kiti dvariokai: „Velniai jį žino, gal jis šimtą velnių neša, pavyti reikia ir pažiūrėti". Dvariokai vytis, o velnias maiše duoda girniui į kuprą, liepia bėgti. Girnius parpuolė bebėgdamas, velnias išsirito iš maišo ir bėgo į raistą pasikavoti. Dvariokai vijosi velnią ir besivydami įklimpo į raistą, sušlapo ir išsipurvino. Velnias pasikavojo. Dvariokai grįždami keikė: „O kad jį šimtas velnių! Velnią vijomės ir patys lyg velniai sušlapom, į velnią mes padabni dabar". O velnias atsiliepė: „Dar aršesni jūs [ir] už velnią". (M. Kazlauskienė, Garliavos m., Kn. Užr. Pr. Veiverys. LMD I 137/21.)

660. Velnias vis girdžiąs, kad kas tik blogai atsitinka, tuoj žmonės saką: „Ar velnias čia taip ir padirbo?" Eidamas velnias vieną kartą per purvyną, radęs įsmukusį blogą kuiną. Kad ne tas kuinas savo amžiuj nebebūtų iš tos pelkės išėjęs, ir žmogus sunkiai tebūtų ištraukęs. O velnias išvilkęs, vandeny dar čystam numazgojęs ir ant sauso kalniuko pastatęs, ir džiovindamas klausąsis tyčia: ką gi dabar tas žmogus, atradęs taip nukuoptą tą savo kuiną, kalbės? Po valandos ateina tiesiai tas žmogus, atranda ant sauso kalnelio sušlapintą savo gyvulį ir sako: „Ar velnias tave ir sušlapino ant tokio sauso kalnelio?" Velnias neiškentęs, atsiliepęs: „Tiek jums gera, tiek jums bloga daręs, bo velnias kaltas, [tai] velnias!" (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1553.)

661. Buvus vėtra, ėmus žmogui seną tvorą versti laukan. Velnias, [tai] matydamas, atrėmęs su savo kupra ir turėjęs per visą naktį. Auštant susisukęs vėjas ir [tvora] pavirtus. Žmogus rytą išėjęs laukan, pamatęs ir sakąs: „Ale ar velns čia tvorą ir pavertė?" Velnias atsiliepęs po tąja tvora: „Man ir kupra sulūžo per naktį belaikant, o tau bo tiek, [tai] tiek!" (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1554.)

662. Girkalnio parapijoje buvo labai didelis kunigo durpynas. Apie jį ganėsi žmonių arkliai ir įkrito kumeliukas. Kumeliukas buvo šyvas. Kai įkrito, tai velnias, pagailėjęs jo, jį ištraukė. Tie, kurie matė, kaip kumeliukas iš durpyno išlindo, stebėjosi, bet jo nenumazgojo. Rytmetį pastatė jį prieš saulutę pasišildyti. Velnias į kitus savo draugus sako: „Žiūrėk, gerai padariau, jei aš nebūsiu kaltas". Ryte ateina kumelės gaspadorius. Jam pasakojo, kaip tas kumeliukas iš durpyno išlindo. Sako: „Kiba velnias tave iššlapino?" Velnias į kitus ir sako: „Aš sakiau, jog aš būsiu kaltas". (Paulauskas, 77 m.a., Lincinavos k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Dovydaitis 1932.V. LTA 462/139.)

663. Žmogus arė lauke, miego užsinorėjo, atsigulė ir miega. O arklys stovi žagrėj pakinkytas ir vagoj. Atėjo kitas žmogus ir susimislijo jam padirbti juoko. Paėmė arklį, nusivarė prie tvoros, iškinkė ir, žagrę perkišęs per tvorą, užkinkė arklį taip, kad liko arklys vienoj pusėj tvoros, o žagrė kitoj pusėj. Padirbo žmogus štuką ir nuėjo, o tas išsimiegojęs nuėjo ieškoti arklio. Radęs arklį pakinkytą nei šiaip, nei taip, sako: „Kiba gi velnias čia tave įnešė?" O velnias iš krūmo atsakė: „Aš nekaltas, ir aš pirmąkart matau". (Elž. Rūkštelytė, 37 m.a., Salakas, Zr. Užr. ji pati 1938.VIII.13. LTA 1713/124.)

664. Einanti pirmą kartą jauna mergaitė į dvarą, taip linksma, juokdamos. Pasitikus seniuką, tas klausiąs: „Kur gi, vaikel, taip linksma eini?" Ši atsakius: „Į dvarą, senelait, į dvarą!" Senis sakąs: „Neik geriau, bo gailėsies". Ši atsakius: „Eisiu, eisiu, negailėsiuos!" Ir nuėjus. Pabuvus ir nuėję blogai. Daugiau einanti verkdama namo ir patikus vėl toj pačioj vietoj tą seniuką. Tas sakąs: „Ar aš tau nesakiau, kad neik, bus blogai?" Ši visu balsu rėkdama: „Kas buvę, kad tamsta sakei, bet mane velnias pagundė". Tas senis jai taukš į ausį: „Ar aš tave gundžiau?" (Sakė mano paties motina, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1531.)

665–670. SUGAUTAS VELNIAS (MT. 3345)

665. Pasakoja, kaip kitąsyk važiavo koks tai ūkininkas iš Vištyčio. Susivėlinęs mieste, o važiuojant per Vištytgirį susyk pradėjo stoti arkliai. Jis atsigręžė atgal, žiūri – sėdi vežime baisiai didelė žmogysta. Jis susyk nusigando, ale atsikvošėjęs atsikrapštė kelniaraištį, o padaręs kilpą užmetė tam sėdinčiam ant galvos ir užtraukęs pats už galo laikė. Ans norėjo pabėgt, bet jis jo neleido ir parsivežė namo. Tą velnią kelniaraiščiu pririšo prie drobinos, o pats atsigulė. Kada jau prašvito, eina pažiūrėt, ar velnias sėdi vežime. Atėjęs dar rado jį vežime. Tuojau dažinojo žmonės apie tokią komediją, atbėgo žiūrėt. O tas velnias prašosi paleist. Kol pasidžiaugė žmonės su juo, o paskui sako, ką jis čia veiks. Tą virvutę jam nuo kaklo atrišo, o jis lėkdamas jam už tai galą tvarto sugriovė. (Anžiulis, Grajauskų k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1904. LMD I 133/233.)

666. Vienam dvare velnias jodė arklius. Kartą šėrikas, pamokytas vieno zakoninko, išėjo tvartan su grabnyčios žvake ir pamatė velnią jojant ant arklio. Greit užmetė jam ant kaklo rožančių ir įvedė jį trobon. Nuo to čėso velnias liko nevalioj ir dirbo sunkiausius darbus, kokius tik liepdavo: lupt kelmus, kapot malkas ar nešt vandenį. Metiežiniais metais, ateinant rusų kazokams, visa dvaro šeimyna ir ponai išbėgiojo, liko tik viena dvaro gaspadinė, ir toji skubina kraustyt savo daiktus ir bėgs kur kalvek kavotis. Velnias apie gaspadinę šokinėja ir klausia: „O kur man dėtis?" Gaspadinė, išėjusi iš kantrybės, pasakė: „Eik tu peklon!" – „Tai dėkui, tai dėkui!" – pasakė velnias ir nudundėjo peklon. – Tas atsitikimas neva buvęs prie pat Kazytiškio bažnyčios, Mikulskio dvare. (M. Rūkštelienė, 78 m.a., Jakiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.VIII.5. LTA 1713/21.)

667. Vienam žmogui, einant iš darbo, pasirodė arklys, kuris sekė paskui jį. Jis nusigando, išsiėmė rožančių ir metė į jį. Tuomet jis vis viena sekė paskui. Jis pasiėmė jį ir parsivedė namo. Su juo dirbo trejis metus. Paskui jis prašneko: „Žmogau, išimk žirnius man iš po skūros". Kada buvo tai padaryta, iš arklio pasidarė viesulas ir nušvilpė. (V. Kaminskienė, 78 m.a., Igliškėlių v., Mr. Užr. D. Ambraziejūtė 1933. LTA 452/74.)

668. Velniui ant kaklo užkabindavo ražančių, tada velnias žmogaus klausydavo ir viską jam dirbdavo. Žmonės iš to net praturtėdavo. Pasakoja, kad vieną kartą ūkininkas, atėjęs apžiūrėti laukan gyvulių, pamatė arklį su viena nasra. Tuoj žmogus suprato, jog čia velnias, ir užkabino šiam ant kaklo ražančių. Velnias dirbo žmogui ir nereikėdavo velnio niekados šerti. Kartą žmogus, nuvažiavęs miestan, pasistatė velnią-arklį, o patsai išėjo miestan. Praeidama boba pamatė ant arklio kaklo ražančių ir nukabino. Velnias tuoj pranyko. Sugrįžęs ūkininkas rado tik pakinkymą ir vežimą. (Vaitiekupių k., Naumiesčio p., Šk. LTA 619/9.)

669. Vienas žmogus grįžo pėsčias iš miesto namo ir rado pakelėj gražų pabalnotą arklį. Pareit dar jam buvo toli, todėl jis užsisėdo ant arklio. O tai buvo velnias. Bejodamas netyčiomis supynė iš karčių kryžių. Parjojo namo, įvedė į tvartą. Dirbo, ekėjo, važinėjo ir vis nieko: arklys kaip arklys. Vieną kartą jaunas vyrukas užsisėdo ant jo joti pas mergas. Ir bejodamas pamatė supintus karčius. Jis, ilgai nemislydamas, išpynė karčius. Tada velniukas pratarė: „Ačiū tau, labai ačiū, kad mane paleidai!" Pasivertė į biesą ir su viesulu nudundėjo į peklą. (Pakusynės k., Šunskų, v., Mr. LTA 619/13.)

670. Gyveno senas, senas zokauninkas. Anas turėjo visokių knygų ir labai liūbydavo skaityt. Vieną rozą skaitė, skaitė labai ilgai vakare. Ir priėjo pilna gryčia velnių. Velniai lenda ant stalo, net zokauninką stumia, mygia nuo stalo. Kas jam daryt? Zokauninkas sumislijo vieną velnią suturėt. Atsiminė, kad kišenėj turi švęstos kreidos. Anas skaitydamas palengva nusiavė koją ir šmotelį tos kreidos įdėjo tarp pirštų. Taip nemačiom ir aprašė aplink vieną velnią. Visi velniai išėjo, liko tik tas vienas. Anas niekaip negali išeiti. Zokauninkas pakrapijo švęstu vandeniu, velnias pradėjo rėkti: „Paleisk!" Zokauninkas sako: „Eik, aš tavęs neturiu". – „Negaliu per baisią tvorą pereit", – sako velniukas. Zokauninkas ir vėl pradėjo krapyt švęstu vandeniu. Velniukas rėkt: „Ai, ai, paleisk, nedegink man akių! Ko tau reikia, visa duosiu, tik paleisk!" Zokauninkas sako: „Pasakyk, ką giedojot danguj, kai buvot?" Velniukas sako: „Ai, ai, negaliu, negaliu!" – „Pasakyk nors natą!" Velniukas jau truputį pradeda: „Šven... šven..., negaliu, ai, daugiau negaliu!" – „Giedok, giedok!" – ragina zokauninkas ir vėl jam švęstu vandeniu krapija. Velniukas dejuoja: „Ai, kaip sunku!" Zokauninkas sako: „Giedok, ką danguj giedojot!" Velniukas pradeda: „Šventas... šventas Viešpats Dievas danguj... Negaliu, ai, daugiau negaliu!" Zokauninkas paėmė, užudegė grabnyčią ir pastatė ant stalo. Velniukas vėl rėkia: „Ai, ai, ai, negaliu, neturiu kur pasidėt nuo tokios šviesos! Kaip man negera!" Zokauninkas sako: „Pagiedok man tą giesmę, kur danguj giedojot". Velniukas vėl pradeda, bijo švęsto vandenio. „Ai, labai sunku, tu mane baisiai vargini!" – „Na, bent kiek, bent truputį pagiedok!" – „Šventas, šventas Viešpats danguj... garbės..". Zokauninkas sako: „Giedok, giedok dar!" – „Ai, kaip sunku!" – velniukas murma. Zokauninkas liepia giedot. Kai tik velniukas dar pagiedojo, ir liko jo vienas veido šonas baltas. Velniukas begiedodamas taip sukaito, kad net zokauninko visa gryčia įšilo. Zokauninkas sako: „Giedok trečiąroz!" Velniukas drebančiu balsu pradėjo giedot: „Šventas, šventas Viešpats Dievas danguj. Pilnas yra dangus ir žemė Jo garbės". Kai pabaigė giedot, abu veidai liko balti, nulėkė ragai, baisios nagos ir liko žmogus kaip kiti. Tada zokauninkas klausia: „Dėlko tu taip nenorėjai pasakyt tų žodžių?" Velnias, dabar jau žmogus, sako: „Neleido man puikybė ir kiti draugai. Kad velniai galėtų pamesti puikybę, nebūtų velniai. Matai, Dievui nusidėjau ir dabar negaliu jam nusižemint. Dabar dėkui tau, kad tu mane norėjai išgelbėt. Dabar aš vėl būsiu aniuolu, kaip pirma buvau, ir

dėl tavo gero pasistorosiu". Taip pasakęs pasikėlė ir nuskrido dangun pas Dievą. (V. Bugienė, 34 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1926.I.22. LTA 10a/11.)

671-672. KODĖL VELNIAS BIJO ŠERMUKŠNIO (MT. 3346)*

671. Kitą kartą Ponas Dievas liepęs velniui visų medžių vardus pasakyti, atspėti. Velnias visiems atspėjęs, bet šermukšnio negalėjęs. Ponas Dievas sakąs: „Sakyk, sakyk: šermukšnis!" Velnias sakąs stenėdamas: „...mukšnis". Ponas Dievas pasakęs: „Kad jau tu jo bijai, ištart negali, tai jau tu jo ir bijok vis!" Užtai ir dabar nė su kokiu medžiu velnio neįveiksi, neatsiginsi, tiktai su šermukšniu: kad duosi, tai kažin kur velnias nušoks. (Viktė Urmanytė, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1326.)

672 (plg. Mt 3369). Labai seniai, kai dar Dievas vaikščiodavo po pasaulį, kažin kur buvo labai didelis ir gražus dvaras, bet apleistas: dideli rūmai su daugybe puikių kambarių buvo negyvenami dėl velnių atsiradimo. Kasnakt jie ten keldavo didžiausią triukšmą ir nutildavo, gaidžiams sugiedojus. Jei kada pasitaikydavo žmogui naktį pabūti tuose rūmuose, tai velniai jį užmušdavo. Vieną kartą į dvarą užėjo kažin koks elgeta, stora šermukšnio lazda pasiramsčiuodamas. Priėjęs rūmus, prie kurių stovėjo prievaizda su raktais, prabilo: „Prieteliau, ar neleistum man čia pernakvoti? Labai nuvargau, jau arti vakaras, o aš visai išsimušiau iš vieko ir kojos neberemia". – „Su mielu noru priimčiau, tėveli, – atsakė prievaizda, – bet šiuose rūmuose niekas negyvena, tik velniai trankosi, ir aš tamstai nepatarčiau čia pasilikti". –„Dievas mane saugos nuo nelabųjų ir neleis, kad kas bloga atsitiktų, – prašosi senelis, – jei manęs neleisi, aš turėsiu sušalti". Pagaliau prievaizda sutiko, atidarė rūmus ir senelį įleidęs paliko nakčiai nakvoti. Tas senelis buvo ne paprastas elgeta, bet Dievas, pasivertęs pavargėliu. Kai vidurnaktį velniai sugužėjo, suvaręs juos į krepšį, paskuto gerai apkūlęs, paleido. Velniai kaip viesulas nurūkę į peklą ir nuo to sykio daugiau negrįžo. Kai velniai gavo mušti šermukšnio lazda, tai jie ir šiandien bijo to medžio lazdos. (Aleščikienė, Kučiūnų p., Sn. Užr. J. Aleščikas 1933.I.9. LTA 449a/24.)

673-675. VELNIAS BIJO LINŲ (MT. 3347, PLG. 3697)

673. Ėjo žmogus naktį ir susitiko velnią. Ir velnias klausia pas žmogų: „Už ką jūs geriausia baratės?" – „Už špygas: kai pradedam vienas kitam rodyti, tai baramės ir baramės". Velnias vėl klausia: „Ką jūs darot, kai susitinkat žmogų, kuris sunkiai neša?" – „Padedam nešti". Velnias, nešęs pinigų maišą, sako: „Ir man padėk nešti". Žmogus paėmė tą maišą ir žinojo pakelėj linus. Įlindo linuos su tuo maišu pinigų ir sėdi. Velnias visaip šaukia tą žmogų iš linų, o tas neina. Tai pradėjo jam velnias, aplink vaikščiodamas, špygas rodyti: „Te špyga, te špyga!" Mislino, kad žmogus išeis kautis ir jis atsiims pinigus. Žmogus nėjo, gaidys užgiedojo ir žmogui liko visi pinigai. (R. Sabaliauskienė, 33 m.a., Puvočių k., Marcinkonių p. Užr. J. Balys 1934.IX. LTA 686/49.)

674. Velnias nešė maišą pinigų, šniokšdamas iš sunkenybės. Privijo jį žmogus. Velnias ir prašo, kad padėtų jam panešėti. Žmogus sutiko. Jis įnešė maišą

* Šis motyvas yra iš dalies etiologiško pobūdžio.

su pinigais į lauke augančius linus. Velnias prašo, kad žmogus jam atiduotų maišą su pinigais, laksto aplink linų dirvą, o žmogus sau sėdi su maišu pinigų. Taip velnias prašė atiduoti pinigų maišą iki gaidys užgiedojo. Gaidžiui užgiedojus, velnias nulėkė sau. Ir žmogus parsivežė sau visą maišą aukso, pinigų. Velniui į linus įeit nevalia, negalima. (Panevėžys. Užr. K. Žėkonytė. LTA 272/64.)

675. [Pradžioje Mt. 3282]. Už kiek čėso tas pats bernas vėl ėjo keliu ir susitiko vėl tą patį velnią ir vėl su ta pačia skrynele. „Kur eini?" - klausia velnias. „Einu į darbą". - „O aš einu, maž kur ką apmonysiu", - velnias pasisakė. Eina eina, tai bernas velniui sako: „Matau, tu privargai, tai duok aš tavo skrynelę panešėsiu". Velnias padavė skrynelę ir eina abudu vėl. „Ale tiktai tu niekam nieko nesakyk, - prašo velnias, - mes ir tada susiūturome nesakyti, o tu ėmei ir pasakei, pagadinai man turgų, tai jau nors dabar tylėk". Na, eina anie, eina ir priėjo labai didelius linus. Linai buvo aukštumo žmogaus krūtinės. Tai bernas velnią ir užvedė per tuos linus. Žmogus eina ir eina, o velnias kai šoks, kai šoks ir susipina. „Kur tu mane užvedei? Užvedei tokian miškan, kad aš išeiti niekaip negaliu". - „Kad atiduosi man šitą savo skrynelę, kur aš turiu, tai aš tave iš miško išvesiu", - sako bernas. Velnias prižadėjo atiduoti. Tada bernas atgal ir išvedė velnią iš linų. „Na, tai dabar skrynelė man?" - klausia bernas. „Tegu bus tau", - atsakė velnias ir nuo berno atsiskyręs nuėjo sau. Bernas pasiėjęs skrynelę atidarė, gi daboja - pilna skrynelė aukso. Tai ir dukart bernas velnią apgavo. (G. Vaičienė, 49 m.a., Salakas, Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1940.I.24. LTA 2219/79.)

676-850. ĮVAIRŪS VELNIO IR ŽMONIŲ SANTYKIAI (MT. 3350-3440)

676-680. LOŠIA SU VELNIU KORTOMIS (MT. 3350)

676. Pasakojo mano dėdė, kaip jam pasakojo jo senas uošvis Verbila. Kad sykį, sako, kaip jis, būdamas jaunas, nuėjo į karčemą kaziruot iš dvilekių (dvilekis tai buvo senovės pinigas - trys skatikai). Jie, sako, kazirau kazirau, ale atėjo vienas nepažįstamas į karčemą, o atėjęs klausė, sako: „Gerą gilukį!" - „Dėkui". - „Iš ko kaziruojat?" Sako šitie: „Iš dvilekių". - „Tai mažu ir mane priimtumėt?" Sako: „Gali". Tuoj tas ir prisėdo kaziruot. Kaip tik prisėdo, taip jau juos ėmė šiurpuliai ir paėmė baimė. Vienam nupuolė dvilekis ant žemės, jis paėmė šviesą paieškot dvilekį, pamatė, kad to svetimojo ne žmogaus kojos, ale arklio. Taip tas tuoj pradėjo bėgt, ir kiti paskui jį. O Verbila sėdėjo už stalo, tai jau jam bėgt nebuvo per kur. Taip tas ir griebė Verbilą už gerklės smaugt, o tas iš senovės stiprus vyras buvo, dar vis laikėsi, o prie to dar turėjo ant kaklo kryželį, tai mažu tas jį gelbėjo. Susyk, sako, gaidys kakariekū, tas velnias pametė tą žmogų, tik kailinius sudraskė. Pakilo vėtra, išnešė langą ir išėjo padaukais. Nuo tosyk, sako, niekad karčemoj nekaziruodavom nakčia. (Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1905. LMD I 133/112.)

677 (plg. Mt. 3369). Vienas studentas ėjo mokslus ir buvo jau klieriku. Jis dikčiai grajydavo kortomis, ant galo visai nusigrajijo ir nebeturi iš ko kunigu išeiti. Pasiėmė kortas, terbą švęstiems daiktams susidėti ir eina į svietą. Priėjo vieną dvarą, prašo pono nakvynės priimti. Ponas sako: „Kaip aš tave priimsiu, kad mes patys tame dvare nenakvojame; einam kitur, nes čia naktimis dikčiai darbo". Bet jis prašo vis tiek, kad leistų jam tame dvare nakvoti. Ponas leido. Vakare ponai išvažiavo

iš to dvaro, o jis paliko vienas. Kai sutemo, ir atėjo vienas budeluks, sako: „Grajikim kortomis". - „Su kuo grajysiu, kad neturiu pinigų?" - sako klierikas. „Aš tau ant pradžios paskolinsiu". Ir paskolino 10 rublių. Susėdę grajina, žiūri - ir daugiau atsirado biesų. Klierikui vyksta grajyti. Atsigrajino skolą ir nemaža dar pinigų nuo velnio išsilošė. Velnias ėmė ir pametė vieną kortą po stalu. Velnias prašo: „Priduok man kortą". Klierikas sako: „Kas numetė, tas tegu ir pasiima". Velnias ir lenkiasi pasiimti, o klierikas švilpt škaplierius velniui ant sprando ir užmovė. Biesas kaukia, raitos - degina jam tie škaplieriai. Norėtų numesti šalin, negali už švento daikto kušintis. Prašo klieriko, kad jis nuimtų. Klierikas klausia: „Kodėl jūs čia po šituo dvaru naktimis stovit?" - „Dėlto mes stovim, kad tuose namuose žemėje įkastas yra žmogus, kuris nevertai yra priėmęs šventą komuniją". - „Atneškit man tą žmogų". Biesai tuojau išvilko jį iš požemių. Klierikas paklupdė jį ant kelių, davė su kumščiu į sprandą, komunija ir iššoko iš burnos. Tą komuniją klierikas įsidėjo sau į terbą, nuo velnio nuėmė škaplierius, o tie velniai, nešini žmogų, numurmėjo į peklą. Ryto metą sugrįžta ponai ir pamatę klieriką gyvą, nustebę klausia, kas buvo. Klierikas viską papasakojo. Ponas jam dikčiai užmokėjo, ir klierikas dabar turėjo iš ko mokslą baigti. (Ant. Žemgalis, Lelenų k., Andriejavo v., Kr. Užr. Pr. Uoselis 1910. LMD I 558/26.)

678. Kaip Žagarės klebonas Lemeževičius išgelbėjo liuterių kunigą (mokytoją) nuo velnio. Prieš 35–40 metus tas atsitiko Elkiškių kaime (Akmenės valsčius, Mž.) Mokytojas* su dvaro ponu buvo Liuterio tikėjimo. Jie labai draugavo ir sėsdavo kartu kortom lošti iš pinigų. Po nekurio laiko ponas mirė. Mokytojas palaidojo savo draugą su didžiausiu gailesčiu. Savaitei praslinkus, mokytojui buvo labai liūdna be draugo, neturėjo su kuom kortom pagrajyti. Neturėdamas su kuo grajyti, ėmė pats vienas: perskyrė kortas į dvi dalis, vieną dalį pats pasiėmė, kitą prieš save ant stalo padėjo. Savo kortą padėjęs sako: „Na, Jurgi (to pono vardas), dėk tu!" - ir pats paėmęs uždeda. Taip jis ir antrą vakarą persibovijo, o trečią vakarą, apie 10 valandą nakties ir atėjo tas ponas. Pasisveikino, atsisėdo ant paprastos vietos ir pradėjo grajyti. Pirmą valandą nakties išėjo. Antrą vakarą mokytojas jau nesėda prie žaliojo staliuko groti kortomis, bet nugiedojęs atsigula. Apie 10 valandą ir vėl ponas atėjo prie kortų. Mokytojui net šiurpulys nubėgo per kūną. Ponas jį varo per nevalią grajyti. Mokytojas papylė ant stalo riešutų ir akmenukų. Ponas krimto riešutus, ir akmenukas pasimaišė jam, ir akmenuką jis krimto, kad net žiežilkos lakstė. Mokytojui vis baugiau buvo. Rytojaus dieną jis važiuoja į Seną Žagarę pas kleboną Lemeževičių (seniai jau miręs). Prižadėjo klebonui duoti 100 rublių, kad tik jį išvaduotų nuo mirusio pono. Kunigas vakarop, pasiėmęs savo zakristijoną, išvažiavo į Elkiškius. Nuvažiavęs apsirėdė bažnytiniais rūbais, su švęstu vandeniu ir krapyla rankoj, laukė atskiram kambary, kada ateis ponas. Kaip visuomet, atėjo tas ponas grajyti su mokytoju. Kunigas įėjęs klausia: „Ko tu čia, ponai?" - „Kunigas mane kvietė". - Ir prasidėjo kalba. Kunigas su krapylu apšlakstė, jau ponas paliko baikštesnis. Kunigas buvo prisakęs zakristijonui, kad keravotų jam stulą, idant ji nenukristų. Zakristijonas užsižiūrėjo ir stula ko tik nenukrito, tik spėjo zakristijonas užtraukti. O ponas jau buvo į kunigą bekimbąs. Po tam dar pašlakstė gerai su vandeniu, ir ponas jau norėjo išeiti, bet kunigas nutvėrė ir laikė, o zakristijonas vis šlakstė jį su vandeniu. Kai ponas prižadėjo daugiau pas mokytoją neateit, tuomet paleido. Nuo to laiko daugiau ir neatėjo.

* Originale visur rašoma „mačitajis" arba „mačitajus".

Mokytojas užmokėjo 100 rublių klebonui už išlaisvinimą. Tas atsitikimas, sako, buvo apgarsintas latviškuose laikraščiuose. (Trumpaičių k., Joniškio v., Šl. Užr. Pr. Narvydas 1903. LMD I 888/6.)

679. Gyveno ant svieto trys kartižninkai. Anie ėjo per svietą ir vis grojo kortom. Anie taip viską išgroja, kad nebebuvo jiems vietos ant svieto. Tada anie nuėjo sklepan po bažnyčia, kur buvo ponai pakavoti. Du atsisėdo prieš grabus, o trečias nusigręžė nuo grabų. Anie pradėjo lošti. Vienas pamatė, kad grabo lenta kelias. Anas ir sako: „Man labai negera, aš išeisiu laukan". Anas ir išėjo. Paskui pamatė kitas, kad grabo viršus nusikelia. Anas irgi sako: „Aš labai noriu laukan, tuoj ateisiu". Anas irgi išėjo. Tik plumpt grabo lenta nugriuvo ir atsikėlė numirėlis. Likęs kartižninkas labai nusigando, ale numirėlis sako: „Dabar mes paloškim". Anie abu pradėjo lošt. Kartižninkas išlošė visus pinigus iš nabašninko. Anas ir sako: „Aš nebeturiu pinigų: tu pakrapštyk mano ausį ir pribirs pinigų". Kartižninkas pakrapštė ir pribyrėjo daug pinigų. Kartižninkas ir vėl išlošė. Tada nabašninkas liepė patampyt už liežuvio. Anas patampė ir vėl daug pribyrėjo. Anas ir vėl išlošė. Kai gaidys užgiedojo, nabašninkas vėl atsigulė graban. Anas išėjo ir rado šituos du stovinčius. Anas pasisakė, kad daug pinigų išlošė. Tada anie kitą naktį nuėjo. Nabašninkas kai atsikėlė, juos pasmaugė ir išmetė laukan, kad anie tyčia buvo atėję. (A. Razickas, 40 m.a., Bajorų k., Aluntos v., Ut. LTA 469/89.)

680. Kitą kartą gyveno trys broliai. Tėvas mirdamas sako savo broliams: „Niekados nelaimėj nesiskirkit!" Broliai buvo visai neturtingi: neturėjo nei duonos, nei žmoniškų drabužių. Vieną sekmadienį išsirengė eiti į bažnyčią. Nuėjo. Išėję iš bažnyčios kalbasi: „Iš kur mums gauti pinigų duonai?" Taip bešnekant, priėjo prie jų kažkoks žmogus ir sako: „Jei norite gauti pinigų, eikite pas kunigą". Broliai net pašoko iš džiaugsmo. Kunigas sako: „Pernakvokite bažnyčios rūsy". Broliai sutiko. Gavę stalą, šviesą, visi trys nuėjo į rūsį. Nusinešė kortas ir ėmė lošti. Tai buvo 10 valandą vakaro. Lošia lošia, atėjo ir dvylikta valanda. Rūsy buvo šeši lavonai. Vienas brolis pamatė, kaip numirėlis pakėlė galvą, ir sako kitiems: „Aš einu biškutį oran, o jūs paloškite". O pats parbėgo išsigandęs namo. Vėliau pamatė antras brolis, kad numirėlis sėdi. Tas tarė: „Aš eisiu jo pašaukti, ko jis taip ilgai neateina", – ir išbėgo. Bėgdamas net užkabino duris ir parbėgo namo. Likęs trečias brolis pamatė, kad numirėlis atsistojo. Brolis net apmirė iš baimės. Plaukai pasišiaušė ant galvos ir visas drebėdamas traukėsi prie durų. Durys buvo užrakintos. Matydamas, kad negalės pabėgti, įsidrąsino ir sako: „Ką ten sėdi, eikš palošti kortomis". Tas tuoj atsikėlė, atėjo prie stalo ir ėmė lošti pinigais. Numirėlis daug prilošė pinigų ir jau norėjo eiti, bet jį brolis suturėjo: „Ką tu, prisilošei ir nori pabėgti?" – abu susikabino ir ėmė muštis. Mušėsi, mušėsi gana ilgai. Numirėliui atėjo laikas į savo guolį. Brolis jo neleido. Numirėlis pavirto angliais. Paėmęs visus pinigus, brolis praturtėjo ir laimingai gyveno. (K. Minkevičius, Šambalionių k., Krekenavos v., Pn. Užr. A. Ivanauskas 1929.V.13. LTA 368/249.)

681–684. VELNIO PAVEIKSLAS (MT. 3355)

681. Vienas ponas turėjo augintinį. Tas augintinis jau paaugėjo, dėlto reikėjo jam duoti kokį nors amatą. Ir išmokė per malerį. Jis maliavodamas pagarsėjo visoj apylinkėj. Kartą ponas sako jam: „Jei tu esi geras maleris, tai man išmaliavok velnią, tokį kaip gyvas". Jis sutiko. Dėlto jam liepė eit į miestą, nusipirkt drobės ir maliavot. Jis, nusipirkęs sau reikalingus daiktus, eina iš miesto namo. Kely sutiko

senelį. Klausė jo: „Kur eini ir ką nešies?" – „Nešu medžiagą velniui maliavot, bet nežinau, kaip reikia jį išmaliavot; o ponas reikalauja, kad velnias būtų toks kaip pekloj". Ir eina namo jo maliavot. Senelis jį pamokė, kaip reikia velnią maliavot: liepė pradėt nuo galvos ir, kiek pamaliavojus, vis vynioti, lig pabaigs maliavot. Tik pačiam liepė nežiūrėt. Visiems parodžius, tuoj liepė pakišt po pečium. Jis, parėjęs namo, pradėjo savo darbą. Per dvi dienas velnias buvo išmaliavotas. Ponas sušaukė balių, kuriame bus žiūrimas tas velnias. Privažiavo daug ponų, panelių ir taip diduomenės. Per pietus maleris pradėjo rodyti velnią. Bet maleris pamatė, kad žmonės tik krenta, tik krenta ant žemės ir miršta. O pats maleris, nepažiūrėjęs to velnio, pakišo po pečium. Taigi velnias, panašus į gyvą, pamatyti negalima, nes pamatęs tuojau mirsi ir kitam nepasakysi, koks jis yra: ar juodas, ar baltas, ar su ragais, ar su uodega. (T. Stasienė, Petrikonių k., Pašvitinio v., Šl. Užr. I. Morkevičius 1927.II.1. LTA 492/13.)

682. Vieną kartą turtingas ponas paprašė malioriaus, kad jam numaliavotų velnią. Maliorius prižadėjo. Jis ilgai ilgai galvojo, kaip velnias galėtų tikrai atrodyti. Vieną vakarą jis, nieko gero negalėdamas sugalvoti, ir sako: „Nežinau, ką duočiau, kad tikras velnias bent kartą pasirodytų – tuomet tikrai galėčiau numaliavoti". Iš už pečiaus pasigirdo balsas: „Pasiimk didelį popierių ir visokiausių maliavų, kokių tik yra ant svieto: aš pradėsiu save rodyti po biškį, nuo ragų. Tu maliavok ir vyniok tą popierių, tik jokiu būdu neišvyniok. Pabaigęs maliavoti nunešk ponui ir atiduok. Tik pats taip gi nežiūrėk". Maliorius visa padarė, kaip velnias sakė. Velnias rodė save po truputį: ne daugiau kaip po colį. Jis maliavojo tris nedėlias, kol visai pabaigė. Pabaigęs nunešė į dvarą ir atidavė ponui. Prie pono buvo daug svečių. Visi norėjo pamatyti, kaip velnias atrodo. Ponas išvyniojo popierių, visi sušoko žiūrėti velnio. Bet velnias buvo taip neapsakomai baisus, kad visi svečiai ir pats ponas tuoj iš išgąsčio numirė. (P. Kinderis, Kaltinėnai, Tg. Užr. A. Brazdeikis 1937.III.31. LTA 1167/74.)

683. Kadaise vienas ponas prašė numaliuiti jam velnią pas malierių. Malierius, numaliujęs velnią, ir parodė tam ponui. Ponas sako malieriui: „Ne toks!" Malierius vėl numaliuja velnią ir nuneša parodyti ponui. Ponas sako: „Kaip tu gali numaliuiti velnią, kad tu jo nematei?" Tada malieriui per sapną prisisapnavo, kad tu tam ponui velnią taip numaliuik, kad pats maliuidamas nematytum: maliuik, maliuik už nugaros ir tada, pats nedabojęs, parodyk tam ponui. Malierius taip ir padarė, kaip jam per sapną liepė. Jis sukė sukė, maliujo maliujo tą velnio paveikslą, už nugaros turėdamas, ir paskui parodė, pats nematydamas, tam ponui, kuris norėjo velnią numaliuitą pamatyti. Ponas, pamatęs tą paveikslą, trak ir negyvas iš rozo. Tada malierius, nusviedęs tą paveikslą, ir sako ponui: „Tu norėjai pamatyti velnią, aš tau ir parodžiau". (L. Dičiūnienė, 62 m.a., Sabalunkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.17. LTA 1541/91.)

684. Buvo tokis turtingas žmogus. Jisai viską turėjo, kas tik buvo ant svieto. Taip gyvendamas labai išdyko ir suvisai užmiršo apie Dievą, ir užsimanė pamatyti velnią. Vieną kartą išėjo ieškot jis jo, ale niekur nerado. Paskui toliaus jis padarė didelį balių. Sukvietė jisai visus ponus, tokius kaip jisai patsai. Ir savo berną išsiuntė į mišką prišaudyti paukščių ir žvėrių. Bernas, nuėjęs į mišką su šaudykle, vaikščiojo vaikščiojo, ir nerado nė vieno paukščio ir nė žvėrių. Toliaus eidamas mislijo: „Kaip neturėdavau šaudyklės, tai matydavau visko, paukščių ir žvėrių, o kaip pasiėmiau šaudyklę, tai nėr nieko – nė paukščių, nė žvėrių". Eidamas da

toliau, sutiko labai dailų ponaitį. Tas ponaitis jo klausė, ko jis ieško, kodėl taip labai liūdnas. O bernas atsakė: „Kaip aš, ponaiti, nebūsiu liūdnas – išsiuntė mane ponas prišaudyt paukščių ir žvėrių, o dar nėr nieko". – „Kiba tu aklas? – atsakė ponaitis, – ana va, pilna visko, paukščių ir žvėrių". O ten nebuvo ponaitis, ale velnias. Bernas, nuėjęs pas tuos paukščius ir žvėris, iššaudė visus. Bernas parnešė namo, o ponas pamatęs labai nusidyvijo ir klausė berno, kur jis tiek gavo. O bernas atsakė: „Dievas davė". O ponas tuoj vėl sušuko: „Kas tai yra Dievas?" – „Dievas yra tas, katro tu nepažįsti", – atsakė bernas. Ponas, nesuprasdamas berno žodžių, mislijo, kad kiekvienas žmogus, kurio jis nepažįsta, yra Dievas. Paskui, kaip prisiartino baliaus diena ir kaip suėjo tie ponai, jis išsiuntė vėl savo berną parnešti velnią ir parodyti tiem ponam. Bernas nelabai norėjo eiti, ale kaip ponas labai varė, tai išėjo. Kaip bernas išėjo, ponas nuėjo pas svečius ir pasakė, kad jis taip padarė. Ponai labai nudžiugo, kad pamatys velnią. Bernas, nuėjęs į mišką, vaikščiodamas verkė. Eidamas vėl sutiko tą ponaitį ir tas ponaitis klausė jo, ko jis verkia. Bernas atsakė: „Verkiu dėlto: mano pono labai dideli ragai išdygo, jau užsimanė velnio". – „Su tuom ne bėda: aš tau užsilipsiu ant kupros ir parneši mane, o kaip parneši, tai į tuos ponus atsisuk užpakaliu", – pasakojo tas ponaitis. Kaip tas bernas nešė tą ponaitį namo, tai tas ponaitis pasivertė į baisiausią sutvėrimą. Bernas, įeidamas į stubą, atsisuko užpakaliu: kaip jie pamatė, visi numirė, o bernas liko gyvas. (Marė Neverauckiūtė, Amalviškių k., Padovinio v., Mr. Užr. Juozas Lazauckutis iš Daukšių k. 1904.VI.9. LMD I 113/2.)

685-687. VELNIAS – PUOŠNAUS PONO SIUVĖJAS (MT. 3356)

685. Kitą kartą buvęs toks ponas, kad jis niekur neatrasdavęs sau gero siuvėjo, kad jam gerai drabužius pasiūtų: koks kada siūdavęs, vis jam blogai ir blogai. Jis tuos siuvėjus visus iškeikdavo, išlojodavo ir išmušdavo, nieko nedavęs išvarydavo laukan iš savo dvaro. Nusipirkęs jis kokius ten labai brangius sau drabužius siūti, gelumbes, na, ir nebežino, iš kur čia reikėtų jam kokį gerą rūbsiuvį parsivesdinti. Jam taip labai įsirūpinus, šit ir atvažiuoja su karieta, arkliai ant švarkų [?] kokie šeši sukinkyti. Privažiavęs prie jo rūmo, sustojęs ir išlipa iš karietos toks jaunas gražus ponaitis, vokiečiukas su aptemptom ant blauzdų kelnėm ir visi jo drabužiai ant kūno jam kai gyt apgiję. Su tuo ponu susisveikinę, tas ponaitis ir klausiąs to pono: „Ar nereik tamstai siuvėjo?" Tam ponui net akys prašvitusios, kad toks gražus ponaitis pas jį siūti atvažiavo. O tas ponaitis buvęs velnias. Sakąs: „Reik, reik, prašom į pakajų". Kučierių, arklius ir karietą priėmė tarnai, o ponas dabar tik džiaugias ir šnekas su tuo rūbsiuviu: kaip kokius čia drabužius tiktai reikės jam siūdintis. Tas siuvėjas vėl jam sakąs: „Kokius tik tamstai reikės, aš visus greitai ir gražiai pasiūsiu, be siūlės bus, kai augte apaugę arba gyte apgiję". Na, tam ponui kai pradėjo [siūti], apmieravo apsukui visus sąnarius, visus pakraščius, nuo galvos ligi kojų. Ponas sunešė visus audeklus ir gelumbes. Tas siuvėjas ėmė kirpti, karpyti, viską į smulkiausias skiauteles sukirpo, sujaukė viską per vieną: gelumbes, marškinių ir kelnių audeklus. Tas ponas žiūrėdamas nusiminė: kas čia tik bus, jis nieko nebeišmano – ar sakyt ką tam siuvėjui, ar ne. Jis sakytų, bet kad tas siuvėjas didesnis ponas, kaip jis pats – ir žiūrįs, ir tylįs, nieko nesakąs. Dabar kai sukarpęs viską į vieną krūvą, tik papūtęs su savo dvasia tas siuvėjas, ir viskas, visi drabužiai, gatavi. Tas ponas tik mieruojas, viskas pačia miera, kai gyte apgiję ir gana. Marškiniai, kelnės apatinės ir viršutinės, vestė, praka, paltonas ir viskas patink ir pritink, nieko daugiau nebereik. Dabar tas ponas su tuo siuvėju apsirokavo ir maloniausiai pasibučiavę persiskyrė. Tai dabar tas ponas tik laukia šventos dienos, kada į bažnyčią važiuoti. Atėjo šventa diena, ponas

nuvažiuoja į bažnyčią, ir nuėjęs į patį vidurį atsistoja. Per visą sumą ir per pakylėjimą stovi, kai mietą prarijęs. Dabar per patį pakylėjimą, kai pakėlė kunigas ostiją, tuoj tam ponui visi drabužiai lig vienos skiautelės purpt žemėn. Tas ponas vidury bažnyčios pasijuto čystai plikas bestovįs. Didžiausia gėda, nebežino ką daryt. Tai kad bėgs laukan, prieš visus žmones pasirodė savo visą turtą ir tiek. (Juozas Mocius, Joniškio m., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 318/5.)

686. Laike baudžiavos vienas ponas liepė siuvėjui pasiūti garnitorį be siūlių. Siuvėjas mąstė mąstė, nieko neišmąstė ir atsisėdęs verkia. Atėjo pas jį velnias ir klausia: „Ko tu verki?" Siuvėjas: „Kaip aš neverksiu – liepė ponas pasiūti garnitorį be siūlių, kad nepasiūsiu, tai lups". Velnias sako: „Neverk – sukirpk, sudėk ir stovės". Siuvėjas taip ir padarė. Ateina ponas, sako: „Ar jau pasiuvai?" Siuvėjas: „Pasiuvau". Ponas apsidarė ir visur po balius važinėdavo su tuom garnitoriu. Visi dyvijosi, kad nematyt siūlių ir gyrė siuvėją. Vieną kartą ponas nuvažiavo į bažnyčią. Per krapymą velnias, bijodamas švęsto vandenio, nubėgo, drapanos nukrito, nes velnias jas turėjo, ir ponas paliko su vienais marškiniais ir apatinėmis kelnėmis. (Liutkūnų k., Rozalimo v., Pn. Užr. Ig. Augustinavičius 1903.V.10. LMD I 301/33.)

687. Ir velnias kitą sykį žmogui padeda. Pirma, kada ponai turėjo valią ant žmonių, vienas ponas leido savo žmogų kriaučystės mokytis. Užsigeidė vieną sykį ponas, kad kriaučius jam pasiūtų surdotą be siūlių. „Jei nepasiūsi, girdi, ant tavęs užkotavosiu". Pasiėmė žmogus gelumbę ir eina namo verkdamas. Užėjo pakeleivis pas kriaučių ir prašos nakvynei, o apsinakvojęs klausia kriaučiaus: „Ko tu, – girdi, – taip liūdnas?" – „Ko aš nebūsiu liūdnas – ponas liepė pasiūti surdotą be siūlių, o jei nepasiūsiu, žada užkotavoti". – „Parodyk gelumbę, – sako pakeleivis, – gal kaip sumanysime". Paskui liepė kriaučiui imti žirkles ir karpyti gelumbę į šmotelius kuo mažiausius, tokius kaip pirštų dėjimas. „Ką, – mislija kriaučius, – ar šiaip, ar taip aš jau prapuolęs, nepasiūsiu surdoto", – ir pradėjo karpyti. Kriaučius karpo gelumbę, o svečias siuva, tas karpo, tas siuva. Taip per naktį jie dirbo dirbo ir pasiuvo surdotą be siūlių. Išeidamas pakeleivis prisakė, kad su tuo surdotu neitų į bažnyčią, o daugiau visur gali eiti. Nunešė kriaučius ponui surdotą, tas pamieravo – kai nulietas, niekur nė žymės siūlės, visas iš vieno. Pagyrė savo kriaučių ir apdovanojo. „Visur, ponai, gali eiti su tuo surdotu, tiktai neik į bažnyčią", – sako kriaučius. „Man į bažnyčią nelabai reikia: man po svečius važinėti tai reikia tokio surdoto, į bažnyčią bile kokį galiu apsivilkti". Ilgai nešiojo ponas tą surdotą. Vieną sykį atsitiko, kad užsimiršęs nuėjo su juo į bažnyčią ir atsisėdo į lonkas. Vis buvo nieko, bet kai kunigas išėjo krapyti žmonių ir apkrapino poną, tuojau surdotas subyrėjo į mažiausius šmotelius, ir ponas paliko vienmarškinis besėdintis. (Senesnių laikų rankraštis, vieta ir užrašytojas nežinomi. LTA 2171/25.)

688–690. VELNIAS STEBISI DVIGALVIU ŽMOGUMI (MT. 3360)

688. Vieną kartą keliavo du broliai. Staiga pradėjo lietus lyti ir taip lijo, kad eiti toliau nebegalėjo. Jie užėjo pas vieną ūkininką, Valiūną Leliškių kaime (Krinčino valsčius, Br.), ir prašė nakvynės. Ūkininkas atsakė, kad neturįs vietos gryčioje, jei norį, tai galį pergulėti jaujoje. Juodu labai apsidžiaugė, kad ūkininkas davė nakvynę. Nors ūkininkas ir gąsdino juos, kad ten velnių esą jaujoje, kad nesykį esą nusmaugę velniai žmones, kas tik ten nakvojo, bet juodu nenusigando. Pavalgę vakarienę ir nuėjo juodu į jaują gulėti. Bet jiedu gulėjo ne taip, kaip du greta guli, bet jie eidami pasiėmė šeimininko maišą, kurį rado ant tvoros kabantį. Tam maišui nupjovė antrą galą, taip, kad maišui pasidarė abu galai kiauri. Be to, dar nusipjovė

dvi šermukšnines lazdas. O juodu sulindo į maišą taip, kad galvos buvo [ir] viename gale maišo, ir antrame, ir užmigo. Bet staiga jie išgirdo kažin ką ateinant taip, kad visas klojimas dundėjo. Bet jiedu nenusigando ir kietai suspaudę rankoje turėjo lazdą. Pagaliau nutilo. Velniai, pamatę tuodu keleiviu, nusigando ir stebėjosi jais, nes jie niekuomet nebuvo matę žmogaus su dviem galvom*. O keleiviai girdi, kad velniai šneka ir šokinėja aplink juos, bet artyn bijo prisiartinti. Pagaliau vienas velnias sako: „Žinot ką, tavoriščiai, reikia mums pašaukti Liucipierius, ar jis kuomet nebus matęs tokio žmogaus su dviem galvom?" Atėjęs Liucipierius ir pamatęs juodu gulinčius maiše, irgi nusigando ir rėkdamas išbėgo iš jaujos. Bet velniukai nori sužinoti, kas ten per žmogus esąs. Pagaliau jie pašaukė savo seną seną senelį. Jis buvo taip senas, kad paeiti nebegalėjo. Jie atnešė jį ir pasodino jaujoje ant kelmo, ir liepė jam žiūrėti į tą žmogų su dviem galvom. Pamatęs tuodu keleiviu, suriko baisiu balsu: „Bėkit vyrai, bėkit, bus blogai!" Visi velniai kad spruko pro duris, kiek tik kojos nešė, taip, kad iš baimės pamiršo ir savo senelį nusinešti. Ir senis paliko besėdįs jaujoje ant kelmo. Tuodu keleiviu tuojau išlindo iš maišo ir užmušė velnią. Ryto metą atsikėlę nuėjo pas šeimininką. Šeimininkas, pamatęs juodu, juokėsi ir sako: „Ar gyvi dar išlikote? Velniai nenusmaugė?" O juodu atsakė: „Mes velnią nusmaugėm, dabar nebesivaidens jaujoje". Šeimininkas už tai davė jiem pusryčio: tirštos košės su vandeniu [pienu?] dažyti. (K. Četverga, Pasvaliečių k., Pabiržės v., Br. Užr. J. Uzūnaris 1926.V.17. LTA 265231.)

689. Ėjo du keleiviai. Atėjo pas vieną žmogų, pasiprašė nakvynės. Šis žmogus atsakė, kad nėra vietos. Tai keleiviai sako: „Tai priimk nors į klojimą". Žmogus vėl sako: „Kad mano klojime vaidenas naktį". Jie sako: „Nebijom mes, tik duok mums maišą". Žmogus davė jiem maišą. Keleiviai, pasiėmę maišą, nuėjo dar į jaują, prapjovė maišo galą, sukišo galvas ir atsigulė. Naktį dvyliktą valandą atėjo velnias. Apžiūrėjo juos, sukeikė: „Ham, ham, ham, kas čia per žmogus, kad be galvos?" Ir laimingai pernakvojo. (Užr. K. Stelmokas. LTA 260/539.)

690. Labai seniai gyveno geri žmonės ir jų klojime pradėjo vaidintis: naktim sumaldavo ir pašarą, ir grūdus kartu, kad niekaip išvėtyt negalėdavę. Ir po keleto metų net duonos pristigo. Kartą žiemą atėjo vakare ubagas ir pasprašė naktigultan. Anie, kaip buvo geri žmonės, priėmė. Davė ubagui duonos su pelais, nes ir ta paskutinė buvus. Gulant gaspadorius išsitaręs apie vaiduoklius, o ubagas ir sakąs: „Aš juos iškrapštysiu, tik ar yra mažas vaikas, kur būtų neseniai pakrikštytas?" Ir kaip tiktai tuomi čėsu buvęs gimęs berniokas, o vakar jį ir pakrikštiję. Ubagas jį pasiėmęs, užsidėjęs užantin ir nuėjęs klojiman. Apie dvylikę sugriuvo, suburbėjo pulkas velnių. Suėję vaikšto ir kalba: „Tfiu, vienam liemuo, dvi galvos, negalim dirbti". Vis vaikšto ir spjaudo ant ubago. Palaukė, vėl kalba: „Tfiu, vienas liemuo, dvi galvos!" Jie muštų ar cegotų, bet kaip tik vaikas po krikšto negali. Tai tik vaikšto ir spjaudo. Ir taip jiems bespjaudant gaidys sugiedojęs. Tada velniai vėl saką: „Tfiu, vienas liemuo, dvi galvos! Kas čia per prajovai ir mes nebegalim dirbti? Tfiu, kas dabar bus? Reiks palikt neiškulta. Tfiu, eikim iš čia, daugiau nebekulsim". Gaidys ant to karto užgiedojęs, bet velniai vaikšto ir spjaudo: „Tfiu, vienas liemuo ir dvi galvos! Tfiu, kas čia yra? Reikia išeit nebepabaigus dirbt, tfiu!" Gaidys trečią kartą užgiedojęs, tai tada velniai visi prapuolė, kaip nebūta. Ubagas parėjęs namo visas apspjaudytas ir sakąs: „Daugiau jau nebekuls". Tada

* Tai yra tokio žmogaus, kuris turėtų galvą abiejuose liemens galuose.

žmonės jį pamylėję ir išleidę kaip geriausią svečią. O nuo to karto niekas nebekuldavę ir nebesivaidindavę, ir gaspadoriai greit prabagotėję. (A. Mažiulis, 53 m.a., Žukliškių k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Mažiulis (sūnus) 1931.XI.17. LTA 720/56.)

691-692. REIKIA PRIEŠ GULANT PAPOTERIAUTI (MT. 3361)

691. Buvo bedievis žmogus, kuris niekuomet nekalbėjo poterių. Nuėjo ir atsigulė. Atsigulęs taip pagalvojo: „Reikia išeiti į orą". Ir išėjo. Ore atrado žmogų ir [tas] sako jam: „Žmogau, žmogau, tu čia nemyžk, bet eik toliau!" Pasiėmęs jį veda toliau ir sako: „Stok čia! Gerai, bet ne, eik dar toliau!" Pasiėjėjus toliau ir vėl sako: „Dar ne čia, dar toliau!" Taip jiems beeinant priėjo girią ir vedžiojo po tą girią visą naktį. Nuo pusiaunakčio metė jį vedžiojęs ir pasišalino. Reikėjo jam vienam vaikščioti, kol išaušo. O kadangi tas žmogus toli buvo jį nuvedęs, reikėjo sugaišti visą dieną, kol sugrįžo į namus. Namuose žmona ir vėl sako: „Kodėl tu nekalbi poterių?" Nuo to laiko tapo labai pamaldžiu žmogumi ir visą laiką melsdavosi. (A. Šalkauskienė, 19 m.a., Valkininko v. Užr. Davainis-Silvestraitis 1896. LMD I 480/18.)

692. Trys vyrai išėjo per Užgavėnes gerai gėrę, visokių baikų prikrėtę, kiek jie norėjo. Jau to grieko nebuvo, katro jie būtų nepapildę. Ale jie panorėjo namo gultų. Du persižegnojo, o trečias sako: „Kam dar žegnojatės? Kam dirbot, tam ir apieravokit". Naktį atėjo velnias ir išnešė tą, kuris nesižegnojo, o į tuos [kitus du] sako: „Ir jūs to verti, ale kad jūs persižegnojot, tai aš jūsų dar neturiu valios gyvus nešt į pragarą". (A. Baltrūnas, 40 m.a., Utenos v. Užr. J. Baltrūnas 1933. LTA 544/301.)

693-701. MIRĘS BURTININKAS IR VELNIAI (MT. 3365)

693. Vieną kartą gyveno tėvas ir turėjo tris sūnus. Sūnūs jo labai klausydavo. Apsirgo tėvas ir sako: „Vaikai, jūs manęs visą gyvenimą klausėte gyvo ir negyvo klausykit! Kai numirsiu, tai po vieną visi ateikit per tris naktis ant mano kapo pergulėti". Pirmą naktį nuėjo vyriausias pas kunigą ir pasakė. Kunigas jam davė didelį kryžių, šventinto vandens, krapylą, žvakę, dideles maldaknyges ir šveistorių (lazdą). Sako: „Kai nueisi, atsisėk ir apsirėžk tuo šveistorium, kiek pasieksi, tik iš vietos neik; užsidegsi žvakę, pasidėsi kryžių ant kapo ir melskis". Jis taip ir padarė. Apie 11 valandą krunkt vienas kranklys ir atlėkė, ir krankia apie jo rubežių. Kad prilėkė visokių vaiduoklių, kranklių, gyvačių, nabašninkų, kas tik gali būti baisiausia, ir sako: „Atiduok mum tėvą, atiduok mum tėvą!" Puola jį. Jis kaip užkrapins tuo vandeniu, ir visi traukiasi. Po poros valandų ėmė baidyklės skirstytis. Ėmė švist. Parėjo jis namo. Antras brolis sako: „Kas buvo?" – „Kas buvo, tai buvo". Bet antrasis: „Eisiu ir aš, kad tu ėjai". Nueina vėl pas kunigą, vėl taip padaro. Puola baidyklės, net žemėmis beria. Antras parėjęs sako: „Kas buvo, tai buvo, dar baisiau, kaip tau, broleli!" – „Vai kas tau buvo?" – „Mažu tau žemėm ant akių nebėrė, o man bėrė". Jauniausias bijosi eiti. Lyg tyčia pareina rusų kareivis ir kariuomenės. Sako: „Duokit 100 rublių, aš eisiu". Tas duoda. Tas nuėjo pas kunigą, pasiėmė visus smulkius bažnytinius daiktus ir nuėjo ant kapų. Jam besimeldžiant sulekia visi paukščiai – baisūs arai, baisiausios rupūžės apie jį rėplioja, nabašninkai. Gyvatės tik kyšioja gyvuonis jį nukast. Trečią naktį jie labai įniršę, nueina net ant jo rubežiaus. Jam į vieną pusę grįžtelėjus gintis, ėmė viena baidyklė atvožė kapą, išsiėmė grabą toj pačioj akimirkoj. Kareivis grįžteli, kad jau nabašninkas ant viršaus. Kai rėžė vaiduokliui su kryžium, žiūri, kad jau nabašninko kaulai išsiskirstę, o skūra atskirai. Mat kai kirto kryžium, tai nespėjo nunešt nabašninko skūrą. Jis tuoj nabašninko skūrą užsimovė ant kryžiaus ir nešasi namo. O jie sekė

ir sako: „Mes tave sudraskysim, sugnaibysim, atiduok skūrą!" Bet jis kai pašventins šventu vandeniu, tai tie eina net kaukdami. Parėjęs apie dvyliktą valandą naktį, bildenas į duris: „Vyrai, vyrai, atidarykit duris, kurkit pečių!" Iškūreno, tėvo skūrą į pečių ir sudegino, o velnių tai pilnas namas prisirinko. Taip geri sūnūs tėvą išgelbėjo. (J. Barauskas, 23 m.a., Pakiauliškio k., Žilavoto v., Mr. Užr. V. Kulbokas 1932.VIII.7. LTA 372/66.)

694. Vieną kartą mirė gaspadorius. Jis prieš mirsiant su vienu vaikiu sulygo, kad jei tas išbus per naktį bažnyčioje prie jo grabo, tai gaus vieną literį arielkos. Kai ans numirė, gaspadorių nunešė į bažnyčią ir pastatė prie altoriaus. Paskiausia nuėjo vaikis. Nuėjęs jis su kreida apibrėžė aplink save ratą, pasiėmė lašinių bryzą, arielkos ir dar pasidirbo iš šermukšnio kibieklį. Taip jis pasiruošė būti bažnyčioj per naktį. Buvo buvo, kol išgirdo, kad išmušė dvylikę. Tada atsidarė durys ir įėjo biesoks. Ans priėjęs atsidarė grabą ir pradėjo lupti tam gaspadoriui skūrą. Kai nulupo, tai pasidėjo ant žemės ir norėjo vėl uždaryti grabą. Bet vaikis su savo šermukšniniu kibiekliu ją įsitraukė į savo ratą ir vėl toliau valgo lašinius, ir užsigeria arielka. Biesoks uždaręs grabą veiz, kad ano skūros ten, kur jis padėjo, jau nebėr. Pamatė, kad ją įsitraukęs vaikis į ratą, valgo sau lašinius, užsigerdamas arielka. Biesoks prašo: „Žmogau, žmogau, atiduok man skūrą!" Bet vaikis ir nesiklausė. Biesoks per ratą peržengti negalėjo. Biesoks veltui prašė, bet vaikis anam skūros nedavė. Taip išėjo visa naktis ir išaušo. Atėję žmonės dyvijosi, kad vaikis galėjo išbūti vienas bažnyčioje. Davė jam arielkos ir dar dovanų davė už ano drąsą. (Žemaičių Kalvarijos v., Tl. Užr. J. Dovydaitis 1932. LTA 462/399.)

695. Buvo labai biednas žmogus. Gimė jam sūnus. Jis niekur negalėjo gauti kūmų. Išėjo senis storotis kūmų toliau. Eidamas susitiko mėsininką. Mėsininkas klausia: „Kur tu eini?" – „Einu kūmų prašyti, ale niekur negaliu gauti". Mėsininkas sako: „Aš tau galiu pabūti už kūmą, iškelti šumnias krikštynas, ale tu man prižadėk vieną daiktą padaryti". Žmogus klausia: „Tai ką gi taip, ar aš galėsiu?" Mėsininkas sako: „Aja, negalėjęs, galėsi! Kai aš mirsiu, pirmą naktį prie duobės išdaboti reikės". Senis nebežino, nė ką daryti. Parėjęs namo, klausia pačios: „Kas daryti? Ar prašyti mėsininką, ar ne?" Pati sako: „Na, ką darysi neprašęs, prašyk! Kur gi kitą gausi? Gal nereiks dabot, gal mes pirma mirsim už jį ir nereiks dabot. Prašyk!" Senis ir paprašė. Mėsininkas pakrikštijo tą vaiką, pakėlė labai šumnias krikštynas, apdovanojo. O už mėnesio išgirdo tie žmonės, kad mirė mėsininkas. Senis visiškai išsigando ir nebežinojo, nė ką daryt. Kai jį pakavojo, tą dieną senis nuėjo pas kleboną: ką jam daryt? Pavakary kunigas nuvedė jį prie kapo, nunešė krėslą, aprėžė su kreida ratą, pašventino tą vietą, įstatė krėslą ir liepė jam čia sėst, ir sėdėt per naktį. Į vieną ranką davė žvakelę, į kitą knygelę, ir liepė per visą naktį melstis, nė nepakrutėt ir niekur nepažiūrėt. „Kad ir kažin kas atėjęs ką prašytų, nieko nekalbėk ir nieko nedaryk". Kunigas parėjo namo, jis atliko vienas. Visą laiką meldėsi, skaitė iš tos knygelės. Atėjo vidūnaktis. Prie duobės naktį atėjo piktos dvasios, iškasė tą mėsininką su grabu ir sukapojo į šmotelius. Bekapojant vienas šmotelis įkrito į tą ratą. Piktosios dvasios iš to šventinto rato niekaip negalėjo išsiimti, jos pradėjo prašyt to žmogaus, kad paduotų, ale tas nedavė, nors tos gal dešimt kartų prašė. Pamatė dvasios, kad nepaduos, ten tuos visus mėsos šmotelius sudėliojo atgal į grabą ir užkasė. Tos dvasios ir tas mėsos šmotelis prapuolė. Kai išaušo, žmogus parėjo namo džiaugdamasis, kad išdabojo. Kitą naktį jam prisisapnuoja tas mėsininkas ir sako: „Dėku, kad tu mane išgelbėjai, nepadavei jiem to mėsos šmotelio: kad būtum padavęs, aš būčiau prapuolęs. Dabar nueik, kur aš

gyvenau, vienoj kertėj rasi užkastą butelį auksinių pinigų. Pasiimk juos už tai sau ir turėk pragyvenimui". Jis nuėjo, išsikasė tą butelį su pinigais ir nuo to čėso labai gerai gyveno. (R. Grigaliūnienė, Ėriškių k., Ramygalos v., Pn. LTA 208a/44.)

696. Gyveno vienas žmogus. Jis turėjo vaiką. Jis prašė žmonių apkrikštyti jo vaiką, bet niekas nėjo. Jis nuėjo pas vieną poną ir prašo. Ponas jam pasakė: „Jeigu tu pirmąją naktį pabūsi ant mano grabo, tai aš eisiu". Šitas žmogus nuėjo namo, sako žmonai: „Buvau pas vieną poną. Ponas man pasakė: 'Jeigu tu pabūsi pirmąją naktį, kai aš mirsiu, tai eisiu, o jei ne, tai neisiu'". Žmona jam pasakė: „Gerai, pabūsi pirmąją naktį". Žmogus sutiko nuėjęs pas poną. Ponas sutiko, atėjo, nuvežė į bažnyčią apkrikštyti. Po kelių dienų ponas susirgo ir mirė. Žmogus galvoja, kaip čia bus. Nuėjo jis pas kunigą, sako: taip ir taip. Kunigas pasakė: „Paimk šventintos kreidos ir vandens, nueik, ant jo grabo apvesk didelį ratą, pašvęsk jį ir atsisėsk, ir sėdėk. Ir kai ateis du ponai, atkas grabą, sukapos šitą poną ir įmes į šitą ratą, ir sakys tau išmesti, bet tu nemesk ir nemesk". Na, tas žmogus paėmė kreidos ir vandens, ir nuėjo, ant grabo apsivedė didelį ratą, pašventino, atsisėdo ir kalba poterius. Atėjo du tokie ponai. O tie ponai buvo velniai. Atkasė grabą, išėmė žmogų ir sukapojo, sukapojo ir vieną gabalą mėsos [netyčiomis] įmetė į tą ratą, kur sėdėjo žmogus. Ir vėl viską sudėjo, sudėjo į grabą. Ir jie pamatė – dar šitame rate yra vienas gabalas, ir sako šitam žmogui: „Išmesk šitą gabalą". Sako ir sako, bet jis neišmetė. Tiedu velniai pranyko. Atėjo du kunigu ir sako: „Išmesk šitą gabalą, kodėl neklausai?" Jis sako: „Ponuliai, ne aš įmečiau, ne aš išmetinėsiu". Jie sako: „Išmesk, jeigu neišmesi, tai mes apleisim perkūnais, tai tave užmuš". Po kiek laiko, kad pradėjo perkūnai trenkti, net visa žemė drebėjo. Bet jis nemetė ir nemetė. Nusiramino, jau netrenkė nė perkūnas, niekas, ramu. Ir vėl po kiek laiko atėjo tie kunigai. O tie kunigai buvo velniai. Ir vėl jam sako: „Išmesk ir išmesk". Bet jis nemetė ir nemetė. Jie sako: „Išmesk, o jei ne, tai mes žvėrimis apleisim". Jis neišmetė. Kad atbėgo žvėrys: vilkų ir liūtų, ir tigrų, šokinėja aplinkui ratą ir negali į tą ratą įeiti. Paskui žvėrys pranyko ir buvo ramu. Pradėjo paukščiai giedoti ir gaidys sugiedojo. Pradėjo aušti, viskas pranyko. Nuėjo jis namo, sako žmonai, kad buvo taip ir taip. Nuėjo pas kunigą, papasakojo kunigui. Kunigas jam sako: „Gerai padarei, kad neišmetei tą gabalą. O jei išmestum, tai tave jie užmuštų". (J. Liudakevičius, Kėdainių v. Užr. B. Steponavičius. LTA 344/745.)

697. Gyveno visai vargingai vienas žmogus. Jis, neturėdamas ko valgyti, nuėjo pas poną prašyti darbo. Ponas sako: „Jei tu nori, aš tau duosiu pinigų, bet su sąlyga: kai aš numirsiu, tai tu turėsi pirmą naktį ateit ant namo kapo duobės, tai aš tau duosiu pinigų". Žmogus galvoja ir šiaip, ir taip, bet pagaliau sutiko ir, paėmęs iš pono pinigus, ėjo namo. Parėjęs namo, žmogelis pasisakė savo pačiai. Po kiek laiko tas ponas numirė. Kai tas ponas numirė, tai tas žmogelis nuėjo pas kunigą ir išpasakojo, kad jam šią naktį reikia eiti saugoti to pono kapą. Kunigas sako: „Tu ateik, saulei leidžiantis, ant jo kapo ir gale kapo apsibrėžk nemažą ratą, ir tame rate melskis, ir tol neik iš to rato, kol aš neateisiu arba kol gaidžiai nepradės giedoti". Tas žmogus vakare, saulei leidžiantis, ir atėjo ant kapo, apibrėžė ratą ir pradėjo melstis. Jam besimeldžiant atėjo keturi ponaičiai ir štikais atkasė to pono duobę, išėmė grabą ir pradėjo tą poną su peiliais pjaustyti. Jiems bepjaustant tą poną, vienas gabalas mėsos ir įšoko į to žmogaus ratą. Jie sako: „Atiduok tą mėsą!" Žmogus sako: „Jei įmetėte, tai ir išsiimkite". Paskui per visą naktį meldėsi, meldėsi ir išaušo rytas. Paskui pradėjo gaidžiai giedoti ir atėjo tas kunigas. Ir tas žmogus, ką buvo pažadėjęs, išpildė. (S. Budrys, 45 m.a., Kėdainių m. Užr. S. Šimkus. LTA 426/51.)

698 (+Mt. 3546B). Kareivis grįžo iš kariuomenės namo. Ėjo labai ilgai, nes jo nameliai buvo labai toli. Tik kareivį netraukė namo eiti, nes jo trobelė buvo menkutė ir žemės tik pusė margo. Priėjo kareivis didelį mišką, kurio ir galo nebuvo matyti. Per tą mišką jam reikėjo eiti, o čia jį naktis užklupo. Ėjo, ėjo tuo mišku ir nuvargo, o trobos niekur nematyti, kur galima būtų užeiti ir pasilsėti. Pagaliau pamatė šviečiant ugnelę. Ėjo ugnelės link ir priėjo trobelę. Pasibeldė, bet niekas neatsiliepė. Tada kareivis įėjo vidun. Mato: ant stalo dega žvakė ir guli kantička, o vidury trobos ant kito stalo stovi didelis juodas grabas. Kareivis buvo drąsus vyras ir tas vaizdas jo neišgąsdino. Jis džiaugėsi, kad galės pastogėje naktį praleisti. Atsisėdo kareivis už stalo ir, kad jam nebūtų taip nuobodu, ėmė kantičką vartyti ir šventas giesmes giedoti. Jam begiedant, trobon įbėgo kudlotas šuo ir ėmė prie kareivio meilintis. Tasai šuniui davė plutelę duonos, kurią išėmė iš kišenės. Kada sukako 12 valanda, šuo ėmė loti. Mato kareivis, kad iš grabo kyšo pro iškritusios šakos skylę ilgas numirėlio pirštas. Tada kareivis atidarė langą, išėmė kardą ir laukia, kas bus. Grabo viršus ėmė keltis ir iš vidaus pasirodė baisus nabašnykas. Tasai nabašnykas pradėjo prie kareivio artintis. Tada šuo puolė numirėlį ir ėmė loti. Nabašnykas šoko prie kareivio ir nusitvėrė už jo milinės skverno. Kareivis nupjovė savo skverną, kurį laikė numirėlis. Tada jis šoko pro langą. Kad ne šuo, numirėlis būtų kareivį sudraskęs. Kada kareivis buvo jau už lango, nabašnykas tarė: „Tavo laimė, kad ištrūkai, nes būčiau tave sudraskęs į gabaliukus. Dabar tavęs negaliu pasiekti". Tada gaidys sugiedojo ir numirėlis vėl graban atsigulė. Kareivis žinojo, kad po gaidžio giedojimo numirėliai jau nesikelia, todėl ramiai vėl grįžo trobon ir atsigulė ant suolo, lyg jam nieko neatsitiko. Geras šuo taipgi prie jo atsigulė ant žemės. Kada išaušo rytas, ėmė trobon rinktis žmonės. Jie nustebo, radę kareivį bemiegantį. Jie pažadino kareivį iš miego ir ėmė jo klausinėti, kaip jis galėjo nakvoti vienas su tuo baisiuoju nabašnyku, kuris jau kelis drąsuolius buvo sudraskęs. Tada kareivis pasakė, kad ir jį nabašnykas norėjo aplamdyti, bet jo vikrumas iš pavojaus išgelbėjo. Be to, jis pagyrė šunį, kuris jam tame reikale padėjo. Tada jam žmonės papasakojo, kad čia yra lavonas mirusio burtininko, kurio valią pildė, nes tasai mirdamas pasakė, kad kas pranakvosiąs trobelėje, tam jis paliks visą savo turtą. Taigi dabar kareiviui visas palikimas priklausąs. Tada žmonės atidarė grabą, pervėrė numirėlį šermukšniniu kuolu ir palaidojo nabašnyką miške. Tuo būdu kareivis liko turtingas, nes nuo žmonių gavo kelis tūkstančius rublių, kuriuos turėjo paveldėti drąsuolis pagal numirėlio testamentą. Kareivis pas save paliko burtininko šunį ir laimingai miške gyveno. (J. Jasilionienė, 60 m.a., Libartavos k., Kurklių v., Uk. Užr. Al. Urbonas 1938. LTA 1438/79.)

699. Vienas žmogus jojo naktį namo stačiai per lauką ir užblūdijo. Joja joja ir nežino kur. Mato: tolumoj dega ugnelė. Joja stačiai ton ugnelėn. Prijoja gryčelę. Su juo bėga drauge ir šuva. Pririšė anas arklį prie tvoros, o su šunim įėjo gryčelėn. Įėjęs daboja – guli viduasly nabašnykas. Gryčelėj nieko daugiau nesimato. Taigi anas atsisėdo ir pradėjo giedoti. Jam begiedant šuva pradėjo urzgt. Anas jį vis sudraudžia, vis sudraudžia. Ogi daboja – nabašnykas vieną ranką sukrutino, kitą... Tada anas, nieko nelaukdamas, dui bėgt. Šuva išsivijo paskui jį. Greit žmogus atsirišė arklį, užšoko ant jo ir lėkt, kiek tik gali. Nabašnykas vyt, vyt. Veja veja, jau beveik suvis privijo. Tada su šunim tik nar nar ir susipjovė. Jiems besipjaunant, žmogus juos kiek paliko. Šuva tuoj ir vėl pasiveja žmogų. Taip anie bėgo tolyn. Nabašnykas ir vėl pasiveja. Tada ir vėl su šunim susipjauna. Žmogus ir vėl juos palieka. Taip atsitiko ir trečią kartą. Žmogus, suvis užduseęs iš išgąsčio, prilėkė ulyčią ir pradėjo gvoltą rėkti. Išbėgo žmonės, jo arklį paėmė, o jį nusivedė pirkion.

Jis viską apsakė, kas su juo atsitiko ir vis klapatija, kad kas nors bloga neatsitiktų jo šuniui, katras dar vis negrįžo, sakydamas, kad tik šuva jį išgelbėjo ir kad geriau būtų buvę, kad arklys būtų kritęs, o šuva gyvas likęs. Išklausę žmonės ir sako: „Vat mūsų ulyčioj yra to numirėlio ir boba. Ana atėjo mus giedot prašyti. Jai atėjus, pasikėlė toks zaviejus, kad baisu ir eit, tai mes ją ir nudraudėm, sakom, kad nors lig dvylikei adynai pabūk ir gal nusišiaušės zaviejus, tada ir nueisi". Ant rytojaus eina visi ton pirkelėn, iš katros [buvo] nabašnykas, ir pakelėj rado negyvą šunį, o prie jo numestą numirėlį. Numirėlį, matyt, nešė piktoji dvasia. Po to numirėlį įdėjo graban ir pakavojo. (Em. Kasinskienė, 78 m. a., Salako m., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.15. LTA 1487/298.)

700. Numirė vienas bagotas žmogus. Sūnūs gražiai jį pakavojo. Kas vakaras pareina numirėlis namo. Parėjęs gyvulius išmuša, į šulinį sukiša, stogus nudrasko ir daug visokių iškadų pridirba. Ir mišias sūnūs užpirko, ir ubagams dalino, kad už tėvo dūšią pasimelstų, o jis kaip pareina, taip pareina, jokios rodos su juo negalima gauti. Vieną kartą maskolius, grįždamas iš vaisko, užėjo pas tuos žmones, katrų tėvas pareina. Vakare išsišneko, kad jų tėvas pareinąs ir kad niekaip negalį rast rodos. Maskolius sako: „Parodykit man savo tėvo kapą". Sūnūs maskolių nuvedė pas savo tėvo kapą. Maskolius pasiėmė kryžių, apsirėžė juo ratą ir atsisėdo rate. Vidurnaktyje atlėkė velnias ir ėmė kast kapą. Atkasęs kapą, ištraukė ant kranto grabą, atsidarė, numirėlį paėmė už plaukų, iškratė iš skūros kaulus į grabą. Skūrą numetė į šalį, o pats ėmė užkast duobę. Kai tik velnias skūrą numetė, tai maskolius su kryžium įtraukė į ratą, kur pats sėdėjo. Užkasęs duobę, velnias ėmė ieškot skūros. Ieškojo ieškojo, niekur nerado. Jis mislija, gal jis ją užkasė ir vėl ėmė iš naujo kapą ardyti. Atkasė kapą, pažiūrėjo, skūros nėr. Išieškojo visur skūros, niekur nerado. Paskui jis pamatė maskolių su skūra, bet negalėjo prie jo prieiti. Velnias nulėkė sau. Maskolius parėjo ir parnešė skūrą žmonėms. Apsakė jis jiems, kaip velnias kasė, kaip jis nuo jo pavogė skūrą. Ant rytojaus sūnūs užkūrė pečių ir skūrą sudegino, o maskolių drūčiai apdovanojo. Nuo to syk daugiau tėvas nepareidavo. (Juška, Laigio vk., Raudondvario v., Kn. Užr. B. Juška. LTA 98/11.)

701. Atokiai nuo žmonių gyveno čėraunioks su čėraunykiene. Vieną dieną ta čėraunykienė numirė. Čėraunioks prašo žmonių, kad jie nuvežtų į kapus ir ją pakavotų. Čėraunykų kapai buvo už labai didelio miško. Visi žmonės bijojo jos vežt. Čėraunioks prižadėjo pilną maišą aukso tam, katras nuveš ją. Tada atsirado biednas žmogus ir jis apsiėmė ją pakavot. Vakare, kai saulė nusileido, jis įsidėjo grabą į vežimą, ir apsukė jį su dvylika lankų, ir išvažiavo. Kai privažiavo mišką, buvo jau tamsu. Tik spėjo įvažiuot į mišką, tuoj vienas lankas pertrūko. Toliau važiuojant nutrūko kitas ir taip, kol privažiavo vidurį miško, nutrūko vienuolika lankų, beliko tik vienas. Dabar žmogelis pamatė, kad bus blogai, bo vidurnaktis dar buvo ne čia pat. Tada jis sustabdė arklį ir pradėjo dairytis, ar nepamatys kur tinkamo medžio, į katrą jis galėtų įlipt. Atokiai nuo kelio buvo geras medis, šakotas ąžuolas. Dabar jis pradėjo eit atžagariom į tą ąžuolą. Tik jis spėjo įlipt į jį, kaip trūko paskutinis lankas ir nesvietiškai rėkdama iššoko čėraunykienė. Ji pradėjo visur šniukštinėt, uostinėt aplink vežimą ir toliau nulėkdama ieškojo to žmogaus, norėdama jį suėst. Bet niekur nerado. Buvo nulėkus ir prie to ąžuolo, kur įlipęs tupėjo žmogelis, bet jo nematė: mat pėdos rodė, kad nuo to ąžuolo ateina prie ratų, bet nenueita nuo jų. Taip tai čėraunykienei belakstant, beieškant to žmogaus, atėjo dvylikta adyna. Tik spėjo išmušt dvyliką, kai čėraunykė krito į grabą nebegyva. Tada žmogelis išlipo iš medžio ir laimingai nuvežė ją į kapus. O gavęs pilną maišą

aukso, bagotai gyveno per visą savo amžių. (J. Dolėba, 45 m.a., Stačiūnų k., Joniškėlio v., Br. Užr. V. Dolėbaitė. LTA 338/646.)

702-710. VELNIAS APSĖDA ŽMOGŲ (MT. 3368)

702. Apsėdo vieną žmogų velnias. Skaito egzortus, maldas, o velnias tampo, kankina žmogų. Kartais įlenda tik į mažąjį pirščiuką ir taip plėšia, kad baisiausiai skauda. Taip blaškydamasis klausia: „Tai kur man dėtis, pro kur išlįst?" - „Eik ten, iš kur atėjęs, išlįsk, per kur įlindai", - atsako žmonės. „Ar galiu aš įlįsti į rąstą, kur šalia bažnyčios guli?" Greit nuėjo pažiūrėti, koks ten rąstas guli. Ogi žiūri - girtas žmogus. (Kupiškio v., Pn. Užr. J. Balys 1924. LTA 42/10.)

703. Viename kaime apsėdo velnias mergaitę. Ji šoka, kiek tik galėdama, rėkia, o velnias ją baisiausiai kankina, drasko. Kai veždavo ją į bažnyčią, ji lipdavo iš ratų, rėkdavo. Kunigas liepdavo kas sekmadienį atvežt ją į bažnyčią. Tenai ją šventindavo ir liepdavo velniui išeiti. Velnias iš vidaus klausia kunigo: „Per kur man išeiti ir ką išsinešti?" Kunigas sako: „Nieko nesinešk, o išeik, pro kur įėjai". - „Aš įėjau per gerklę, - sako velnias, - kai ji per pakylėjimą žiovavo". Velnias vis klausdavo, ką išsinešti: mat jis norėjo tos mergaitės sielą peklon nusigabenti. Toji mergaitė taip velnio kankinama ir numirė. (Alksnupių k., Šeduvos v., Pn. 1924. LTA 42/11.)

704. Viename dvare dirbo du darbininkai, jie pjovė šieną. Parėję ant pusryčio pavalgė, atsigulė pasilsėti. Vienas užmigo, antras neužmigo: Simonas miegojo, o Jokūbas nemiegojo. Ir išgirdo du balsu: „Aš dabar eisiu pas Simoną, kursai miega". O antras sako: „Aš tada eisiu, kai jie pareis ant pietų: kai pasems pirmą šaukštą barščių, tai aš pas jį įlįsiu". Vienas tuoj įlindo pas Simoną. Kai juodu parėjo ant pietų, pasėmė pirmą šaukštą barščių ir supylė į veršenikę, ir nunešę į kaminą pakabino. Tris kartus ant dienos drebėdavo ta veršenikė. (Užr. P. Stelmokas. LTA 578/8.)

705. Simno klebonas kanauninkas Ambrazas Glovackis grįžo iš Bambininkų kaimo, kur buvo nuvažiavęs pas vieną moterėlę egzortų skaityti, kuri buvo apsėsta velnių. Jį grįžtantį pavakarėje užpuolė juoda kiaulė, kuri puldinėjo vežimą. Vežėjas nusigando ir arkliai labai baidės. Bet kunigas šventais žodžiais puolančią kiaulę atsigindavo. Kada pervažiavo Bambininkų kaimo laukų rubežių, kiaulė sušvilpė šėtonišku balsu, kad net žemė sudrebėjo ir ausys užsikimšo, ir dingo. Ant rytojaus Simno kapų medžiai buvo be lapų, šėtonas visus nukrėtė žemėn. (Adamavičius, Varnausko k., Miroslavo v., Al. Užr. P. Remeika 1923. LTA 581/9.)

706. Vieną kartą užpyko tėvas ant savo dukters. Jis ant jos užriko: „Kad tave velnias užsėstų!" Sulig žodžiu ir pradėjo ta duktė tąsytis. Pradėjo lakstyti, mat velnias ją užsėdo. Ta duktė pradėjo šnekėti kažin kokiu balsu. Sykį sumislijo dukters motina parvesti Stakių kunigą, kad jis velnią išvarytų, bet velnias suriko: „Ani [=visai] aš jo nebijau: jis, klieriku būdamas, mergai du vaiku pritaisė". Daug kunigų privedė, bet velnias nė vieno nebijojo, o tik juokdavosi iš jų nuodėmių. Tada dar parvedė Betygalos kunigą. Tada velnias ėmė cypti ir šaukti: „Duok man išlįsti pro mažiuką kojos pirščiuką". Bet kunigas liepė lįsti, per kur įlindęs. Tada velnias ko liežuvio neištraukė ir nudūmė pragaran. (Jonas Mockus, 64 m.a., Keryvų k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Prakapas 1938.VI.26. LTA 1640/49.)

707. Kartą vienuose namuose buvo didelis balius. Buvo suprašyti svečiai giminaičiai. Laike vaišių ton trobon atsilankė senas vargingas ubagas. Šeimininkė jam davė pusę pyrago. O duktė jai tarė: „Kam, mamyt, davei ubagui pyrago, jam užtektų ir riekelės duonos". Tada ubagas padėjo ant stalo pyragą ir merginai tarė: „Kad tu tokia, tai aš tau duosiu kavalierių". Palikęs pyragą ant stalo ir taręs tuos žodžius, ubagas išėjo iš trobos. O vakare tą skūpelę ėmė kankinti velnias. Ubagas jai davė kavalierių - užleido velniu, kuris mergaitę apsėdo. Kelis metus velnias kankino mergaitę. Tėvai ją vežiojo pas įvairius burtininkus ir žadėtojus, bet niekas jos pataisyti negalėjo. Keli žiniūnai jos tėvams sakė, kad ir jie nesą galingi ir kad reikią surasti tą patį ubagą, kuris ją velniu užleido. Teko visur ieškoti to ubago, bet jo niekas nesurado. Tik po kiek laiko tas ubagas pats atėjo ir mergaitei tarė: „Jei nebūsi skūpi, tai aš tavo kavalierių su savim pasiimsiu". Namiškiai tą ubagą gausiai apdovanojo. O kai tas ubagas iš jų trobos išėjo, tai ir mergaitė pasveiko, ir nuo to karto ją velnias nebekankino. Ji vėl pasitaisė, nes prieš tai buvo labai sudžiūvusi ir menkutė. Ubagas kavalierių sau pasiėmė, o mergaitė nuo to karto ubagams nieko negailėjo ir nebuvo skūpi. (Ona Sinickienė, 36 m.a., Šalinėnų k., Antalieptės v., Zr. Užr. Al. Urbonas 1938.VIII. LTA 1693/165.)

708. Mano mama atmena, kad vieną mergaitę buvo velnias apsėdęs. Atvažiavo, sako, pas ją, pas tą mergaitę, jaunikis į piršlius. Gražus ponaitis, apsirėdęs gražiai. Na, ir ta mergaitė nėjo už to jaunikio, nepatiko jai. Kai tik išvažiavo tas jaunikis, tuoj ta mergaitė ir ėmė žaksėt. Žaksėjo žaksėjo čielą sutką ta mergaitė, ir pradėjo jai galvą traukt į pečius. Šnekėti pradėjo nežmonišku balsu - velnias pas ją jau atsirado: švebeldžiuoja, kai šneka jinai. Kai tas velnias ima ją mūčyt, jinai griebia tuoj mūkelę bučiuot, ražančių kalbėt, tai tas velnias kad mėgdžioja, kai jinai poterius kalba. Kai žmonės klausia to velnio: „Ko tu čia įlindai pas tą mergaitę?", tai jis sako: „Kad čia man yra prilikta būt pas tą žmogų. Kitiem, - sako tas velnias, - prilikta būt kitur: vienas pelkėj yra, tenai ciongliai pasivaidina, kitas jaujoj yra ant ardų; mat mus iš dangaus kai išmetė Dievas, tai paskyrė ir vietą, kur katram būt - tai aš pas tą mergaitę ir esu". Parvežė kunigą, kad išvarytų tą velnią iš jos. Ėmė šventinti kunigas su švęstu vandeniu - kad įtraukė galvą į pečius tai mergaitei, kad ėmė rėkt: „Neplikyk mane, neplikyk! Aš kai lėksiu, vis tiek sveikos nepaliksiu - išnešiu kokį šlunką: ar koją, ar ranką". Kai išvežė kunigą, tai žmonės klausinėjo to velnio: „Kur tu buvai, kai ta mergaitė priėmė Švenčiausią?" - „Gi buvau kulny įlindęs". Mūčijo jis ją, mūčijo ir numūčijo taip. Kai parvežė kunigą prie spaviednės prieš smertį, tai kad lėkė tas velnias: kai ėmė šventint, tai išnešė langą su visais rėmais. O ta mergaitė tuoj ir mirė. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.II.22. LTA 1060/30.)

709. Per vieną veselią, - pasakojo mano bobutė iš Tolicinykų, Krosnos parapijos, - buvo ir tokis iš Salcinykų pirktelnykas, visų menamas čėraunykas. (Minėjo ji ir pavardę to pirktelnyko, bet kad dar mažas būdamas tą pasaką girdėjau, tai toji išėjo iš pomieties.) - Tai jisai, - taigi tasai pirktelnykas, - šposus bevarinėdamas ir užtaisė vienam vyrui, tas ir pradėjęs ne savo macia traukytis, tampytis. Kiti vyrai, išsyk dasiprotėję, kas darosi, ba jau iš šnektų jisai buvo visiems nuo seniai žinomas, kaip ir kokis čėraunykas, ir jo žmonės bijodavę. Užpultas per vyrus gynėsi, kad jisai nieko apie tai nežinąs, o ant galo sakėsi, jogei suvisai nemokąs atitaisyt. Vienas vyras sakė: „Kad tu mokėjai padaryt, tai, broluti, mokėsi ir atitaisyt; o jei nenorėsi rozais, tai tiek gausi į skūrą, paki nenumanysi. O pataisyt turi, ba iš tiesų, dievaži, čia niekas daugiau nepadarė kaip tik tu". Tai ir turėjo atitaisyt tą žmogų.

O kad nebūtų jo prispyrę, tai taip tas žmogus ir [būtų] likęs velnio apsėstas. (Užr. Jonas Viskožka. LMD I 312/29.)

710. VELNIAS PAGROBIA ŽMOGŲ (MT. 3368A)

Utenos apskrityje, Tauragnų valsčiuje, Untulgės kaime gyveno 18-kos metų jaunikaitis M. Jis nuo pat mažens be galo buvo pripratęs keiktis. Koliodavo, keikdavo visus: gėles, paukščius, gyvulius ir žmones. Mažiausias nepasisekimas ar pyktis, ir tuoj iš jo lūpų iškrisdavo žodžiai: „Kad tave velniai, kad tave griausmas!" Seniai, jauni, aplamai visi žmonės kraipė galvomis, sakydami: „Tikrai jį kada griausmas ar Perkūnas nuneš". Vieną kartą, beganant jam arklius, ėmė griausti, žaibuoti, o lietus kaip iš kibiro davė. Tik žiūri žmonės, kad šis jaunikaitis, kokios tai nematomos jėgos pagautas, kyla aukštyn. Taip jis iškilo ir prapuolė. Praslinko 12 metų, ir vieną gražią dieną pareina kaiman koks tai žilas, kaip obelis, senelis. Paklaustas žmonių, kas jis per vienas, sakėsi esąs Untulgės pilietis, prieš 12 metų velnių nuneštas. Paskiau jis pasakojo, kaip jį 18 metų velniai nunešė pragaran. Kasdieną jis su savo draugais velniais lėkdavo žmonių gundyti. Nulėks kokion pirkion, atsitūps ant palubės balkių ar pečiaus, ir klauso, ką žmonės kalba. O kaip linksma būdavo, kai nekaltus žmonelius išvesdavo iš gero kelio, nes tuomet jis gaudavo nuo Liucipero daug dovanų. O paklaustas žmonių, dėl ko jis taip greit paseno (nes iš tikrųjų turėjo tik 30 metų) atsakė, kad jis be galo gerai ir skaniai valgė. O kad tai patvirtinus, ištraukė iš kišenės sudžiūvusį gyvulių mėšlą ir parodė žmonėms. Visi to kaimo žmonės tvirtina, [kad] tai tiesa esanti ir laiko tą pasaką už tikrą atsitikimą. O jiems pasakojant kam nors tą atsitikimą, visuomet dargi mini to jaunikaičio pavardę M....s.* (Untilgės k., Tauragnų v., Ut. Užr. J. Jankevičiūtė. LMD I 608/8.)

711-718. VELNIAS APSIGYVENA ŽMONIŲ NAMUOSE (MT. 3369, ŽR. *1169)

711. Girkalnio valsčiuje, Liepynų kaime yra tokia didelė pelkė. Ta pelkė pirmiau buvo apaugus mišku. Prie to miško stovėjo tokia triobikė, čia kožną vakarą vaidindavos. Tos triobikės gyventojai kožną vakarą išgirsdavo, kaip ateina velnias barabaną mušdamas iš tos pelkės: „Darkū, darkū, darkapūstis! Darkū, darkū, darkapūstis!" Į tą triobikę naktimis prisirinkdavo daug žmonių, pasižiūrėt velnio štukų, kurias jis čia darydavo. Toj apylinkėj gyveno vokiečiai. Jie, nevierydami, kad vaidmas, nuėjo vieną vakarą pažiūrėt. Nusivilko tokias gražias putras, pasikabino ant vagio ir laukia. Ugi išgirdo, kad atitrauk velniukas iš pelkės, grajydamas su barabanu: „Darkū, darkū, darkapūstis!" Kai lempa gryčioj dega, tai baldos lauke į sieną. Kai išeina vyrai lauk, niekas nesibaldo, tik įeina, vėl daužos. Kai lempą užgesina, velnias daužos gryčioj. Gaspadorius ėmė ir užgesino lempą prie tų vokiečių. Ugi tik susibaldė gryčioj: džiubt, džiubt, kad davė į žemę vieną, kitą putrą nuo vagių. Vokiečiai baisiausiai persigando, susirangė ant suolų ir kenčia kaip negyvi. Tik kad pylė velnias į tą uzboną, kad jis subyrėjo į smulkias šukikes, ale nė viena šukikė nenubyrėjo nuo kėdės. Buvo kampe bačkoj pamerkta pelų. Tiai tas velnias paėmė pelų saują, taip sugniaužė, kad pasidarė kaip akmuo, ir metė ant tų vokiečių. Vokiečiai persigandę išbėgo. Sykį atėjo toks senis. Jis pirašinėjo visur ant stalų, ant durų psalmių žodžius, ir velnias daugiau nuo to sykio neateidavo. (J. Stulgaitis, 43 m.a., Mankūnų k., Girkalnio v., Rs. Užr. Vl. Stulgaitis 1933.III.29. LTA 410/101.)

* Plg. panašius estų ir latvių variantus: *TD*, VI, p. 19-23. Lietuviuose šis motyvas labai retas (pirmas pastebėtas) ir neturi velnio nuo griaustinio saugojimosi epizodo.

712. Moškėnų kaime (Panemunėlio valsčius, Rk.) gyveno neturtingi seneliai Kiečiai. Jie nusikalto Dievui. Dievas, bausdamas juos už nuodėmes, atsiuntė į jų namus velnią. Vieną naktį guli Kiečiai ir rytą atsikėlę žiūri – visi indai sukrauti ant jų ir plaukai surišti. Apie tą įvykį pasakė kitiems Moškėnų žmonėms. Antrą naktį susirinko pas juos daug žmonių. Apie dešimtą valandą vakaro pradėjo kažkas užpečky belstis, ir kas tik eina į vidų, tas gauna su smėliuotu mazgoliu per galvą. Vienas jaunikaitis sako: „Gali jis mums su pagaliu paleisti". Ir kai tik tuos žodžius pasakė, kaip dros jam su pagaliu, kad kojos kaulas tuoj sulūžo. Antras sako: „Kad pamėgintume eiti su juo imtynių". Tada tą kad suėmė – ir kelnes numovė, ir pakabino ant pečiaus. Tuo laiku atėjo kareivis. Jis paklausė, dėl ko čia taip daug susirinkę žmonių. Vienas sako: „Na, negirdi, kad ten dūksta?" Kareivis sako: „Tai menkas sutvėrimėlis, aš jį per minutę apgalėčiau. Nors tegu pamėgina". Ir tuo laiku pasigirdo balsas: „Esu pasiruošęs". Kareivis pasidėjo šautuvą, nusivilko šinielių ir sako: „Na, eikim!" Tada jį velnias kad sugriebė, kad net kaulai subraškėjo. Kareivis sako: „Padėk, Dieve!" Tada velnias suriko: „O, tu sau nebe vienas eini rungtynių, bet du – aš nebeinu". Kareivis sako: „Nebe tavo valia, bet mano: jei išeisi iš šios trobos, tai paleisiu". Velnias sutiko ir išbėgo. Kiečiai kareivį apdovanojo ir pavalgydino. (Guoba, 96 m.a., Laukupėnų k., Kazliškio p., Rk. Užr. R. Medelis 1930. LTA 1558/77.)

713. Viename dvare vaidindavos. Užėjo saldotas ir prašo naktigulto. Gaspadorius sako: „Kad negalėsi mano namuose gulėt, ba prisiduoda". – „Na, vis tiek, – sako saldotas, – nakvosiu, aš nebijau". Gaspadorius sako: „Aš nepavydžiu, gali nakvoti, kad nebijai, ale mane patį varo iš namų. Praudą pasakysiu: kasnakt prieina velnių pilna pirkia". Sako saldotas: „Na, aš paprabavosiu, ar anie mane apgalės, ar aš juos, aš smerties nebijau". Gaspadorius sako: „Kad nori, prabavok, aš dar tau ir atnagradysiu". Anas pasiėmė ąžuolinį kuolelį ir, pasidėjęs po paduška, atsigulė. Sienoj buvo skylė išgręžta. Aja gi naktį kai priėjo velnių pilna pirkia. Įėję sako: „A tu čia ko?" – „A jūs čia ko?" – sako saldotas. „Mes, – sako velniai, – čia visada ateinam, čia mūsų dvaras, tave vis tiek nugūbysim". – „Ne, – sako saldotas, – dar pirma pasipoteriausma. Kai jūs šiton skylėn sulįsit, tai tada jūsų ašei". O velniai pasipūtė: „Mes ne tokius darbus padirbam, o čia mum nieko nėr. Tai tu dabar mūsų". Anie tuoj vieni apsivertė drabnais uodais, musėm ir kitokiais vabaliukais ir sulindo visi skylėn. Na, tada saldotas tik šmaukšt kuoleliu užkišo, užkalė, kad net juka išėjo. „Dabar, – sako, – būkit per amžius". Rytą gaspadorius klausia: „Na, kaip tau?" Sako: „Va dabar jau skylėj, būk spakainas, dabar jų nė vieno nebus". – „Ajajai, – sako gaspadorius, – o aš gi ir vieną kunigą turėjau švęst namus, ir kitą, ir nieko nemačijo". Tada gaspadorius sako savo bobai: „Tai ką, boba, anas mus išratavojo, reikia jam atnagradyt". Gaspadorius buvo labai bagotas ir davė valaką žemės. Saldotas sako: „Ėži (jeigu) kokios kas atsitiktų, tai vėl manęs šaukitės. Ale jau, regis, gerai aš juos sukišau". (J. Bikulčytė, 65 m.a., Aukštakalnių k., Salako v., Zr. Užr. P. Jarackas 1936.VII.18. LTA 977/163.)

714. Arti Juozapavos bažnytkaimio (Kuršėnų valsčius) yra Neimantiškio vienkiemis. Seniai vieną rudenį vakare kažkas pradėjo apie trobesius švilpiniuoti. Čia švilpiniuoja kaip žmogus už kūtės, čia už klojimo, čia apie klėtį ar gyvenamą namą. Ir kiekvieną vakarą vis garsiau ir garsiau, lyg artintųsi prie trobos. Po kiek laiko nematomas švilpiniuotojas atėjo į gyvenamą namą ir užsilipo ant aukšto, o paskui įlindo į vidų – ir ant krosnies. Nuo to laiko žmonės naktį neberasdavo savo namuose ramybės, nebegalėdavo miegoti: baidyklė ant krosnies brazdėdavo,

dūsaudavo ir vaitodavo: „Ui, ui, ui! Bėda man, bėda man! Atvažiuos ilgakaklis". Netolimoje parapijoje buvo su ilgu kaklu kunigas, kuris buvo gimęs Kalėdų naktį ir galėdavo visokias piktas dvasias išvarinėti. Neimantiškio gyventojai pasikvietė tą kunigą, kad išvarytų iš namų baidyklę. Vieną vakarą kunigas ir beatvažiuojąs. Gyventojai su džiaugsmu jį sutiko, apdėjo stalą valgymais ir pasakojasi, kalbasi. Tik ant krosnies kažin kas subrazdėjo - ir tykšt su plyta į sviesto lėkštelę, kuri stovėjo prieš kunigą, net kunigui veidą aptėškė. Visi namiškiai išsigando ir išlakstė. Kunigas vienas pasiliko troboje ir ilgai kalbėjosi su baidykle. Paskui susikvietė visus namų gyventojus ir paaiškino: „Namuose buvo piktoji dvasia. Ji iš namų išėjo ir daugiau nebegrįš. Atsirado labai paprastai: vyrai pirtyje nusipėrė ir kampe prie krosnies pastatė vantą. Eidami iš pirties, kalbėjo atvirkščius poterius. Velnias tuojau įlindo į vantą, o jie parnešė ją ir padėjo ant aukšto. Iš ten ir ėmė juos baidyti". Neimantiškio gyventojai labai dėkojo ilgakakliui kunigui už piktosios dvasios išvarymą. (O. Rimkienė, 74 m.a., Dubikių k., Kuršėnų v., Šl. Užr. M. Stonys 1936. LTA 990/2.)

715. Buvo tokia arklidė, kur bernai mergos šerdavo galvijus. Vieną kartą jiems bešeriant galvijus, kažkas pradėjo švilpauti. Kai pradėjo švilpauti, tai švilpauja ir švilpauja. Bernai galvoja: „Kas čia gali būti?" Kartą bernas kapojo virbus. Jis kapoja ir žiūri - ateina vienas nedidelis vaikinas. Tas vaikinas atėjęs klausia: „Ką tu čia dirbi?" Bernas atsakė: „Virbus kapoju". Paskiau tas bernas klausia to vaikino: „Iš kur tu esi?" Vaikinas atsakė: „Čia pat, netoli aš gyvenu". Bernas sako: „Pasakyk, kame tu stovi?" - „Aš gyvenu arklidėj ant šieno". Daugiau nieko nesakęs, vaikinas ir nuėjo. Bernas žiūri, kur jis eis. Jis ėjo ir užlindo už medžių. Atėjo vakaras. Bernai eina šerti galvijus. Jis vėl pradėjo švilpauti. Paskiau jis jau atsirado virtuvėje už pečiaus. Jis, kai tik ateidavo vakaras, ir pradėdavo švilpauti. Paskiau jie su juo jau nebegalėjo apsikęsti. Paskiau ūkininkas nežinojo, ką daryti. Jis nuėjo pas kleboną prašyti pagalbos, ar negalėtų jį išvaryti. Tai buvo prakeikta dvasia. Klebonas pasiėmė švęstą vandenį, krapylą ir šventas knygas, eina pas tą ūkininką. Kai tik įėjo klebonas į vidų, tuojau ta dvasia atsiliepė: „Aja-ja!" - taip skaniai nusijuokė. Tasai buvo velnias. Jis (ta dvasia) ir sako klebonui: „Žinai ką: kai tu ėjai į mokyklą, kodėl tu vienam mokiniui pavogei plunksną ir neatidavei?" Klebonas paėmęs krapylą, pamirkęs į švęstą vandenį, sukrapijo jį. Velnias sako: „Truputį yra karšta, bet neisiu". Klebonas, nieko nesakęs, išėjo laukan. Ryto metą bernas eina į arklidę ir sutiko vėlei tą patį vaikiną. Jis sako bernui: „Jūs mane norėjote išvaryti iš šios vietos, bet neišvarysit". Vaikinas [toliau] sako bernui: „Vienas yra, kas mane gali išvaryti iš šios vietos". Bernas klausia vaikino: „Kas tas toks yra?" Vaikinas sako bernui: „Tau negaliu sakyti: kai aš pasakysiu, tai tu pasakysi savo tėvui, jis parvažiuos ir atveš tą kunigą". Bernas taip prašo jį, kad jam pasakytų, kame jis (tas kunigas) yra. Vaikinas pasakė bernui: „Kad tu pasakysi, vis tiek tu negyvensi". Vaikinas [pagaliau] pasakė: „Tokiame [ir] tokiame mieste, labai toli". Bernas atsakė: „Gerai". Bernas tuojau pasakė šeimininkui, kad ta dvasia jam taip sakė. Bernas sako šeimininkui: „Kad aš tau pasakysiu, jis sakė, vis tiek negyvensiu". Šeimininkas tuojau nuvažiavo pas vieną mokslininką arkivyskupą. „Ar bernas gali pasakyti, kur yra tasai klebonas?" Visa bažnyčios valdžia jam atsakė: „Tegul sako". Bernas tuojau pasakė, kur yra tas klebonas. Tuojau šeimininkas nuvažiavo ir parvežė tą kleboną. Tasai klebonas buvo labai senas. Klebonas, pasiėmęs bažnytinius daiktus, ir atvažiavo. Kai tik jis eina į vidų, tuojau velnias prasijuokė: „A-ja-ja, atėjai ant mano galvos!" Jis sako tam klebonui: „Žinai ką: kai tu buvai mažas, ėjai per kaimyno daržą, išrovei kaimynui sėtinį. Išrovęs pagalvojai,

kad tas yra nuodėmė, paėmei ir atgal įkišai". Paskiau tas klebonas paėmė [ir] sukalbėjo savo maldas. Paėmė švęstą vandenį su krapyla, kai sukrapijo, tuojau velnias sušuko: „Ajajai!" Tuojau akimirksnyje su puse trobos kai viesulas nuūžė. Matai, kaip čia buvo: tasai pirmasis klebonas buvo padaręs nuodėmę, o tas antrasis buvo be jokios nuodėmės. (K. Liegaudas, 45 m.a., Kentaučių k., Židikų v., Mž. Užr. A. Liegaudas 1935.X.18. LTA 788/116.)

716. Vieną kartą, palvarke vaikščiodamas po pakajų, ponaitis paregėjo knygą, kurios jisai nepaliko: pamislijo, jogei tarnas įnešė. Paėmęs pradėjo skaityt. Juo toliau skaitė, juo labiau ukvatą turėjo. Jam beskaitant, atėjo lekajus šaukt valgyt, jisai atsakė: „Yra čėso", -ir vėl skaitė. Daskaitė ponų pravardes, kuriuos net jisai pats pažinojo, kunigų, taip prastų žmonių: vienus parsidavusius už pinigus, kitus už taip kokius daiktus ir t.t. Kada daskaitė galą, buvo parašyta: „Velne, pribūk!" Kaip tik taip ištarė, tuoj paregėjo aną. O anas tarė: „Ko reikalauji, jogei šauki mane?" Ponaitis tarė: „Jogei aš tave nešaukiau". - „Kaip nešaukei, juk toj knygoj radai taip užrašyta?" Ponaitis: „Juk tai ne mano kaltė". O velnias pradėjo bartis. Matydamas ponaitis, kad nesitraukia nog jo, pagriebęs knygas įmetė į pečių, o velnias suriko: „Ką tu padarei? Sudeginai visų parsidavėlių raštus, kaip aš juos surasiu?" Ponaitis persigandęs išbėgo iš to pakajaus į kitą ir pasakė tarnui išsluot pakajų. Tarnas išslavė nieko nematęs. Tą naktį pradėjo su akmenais, su plytomis mėtyt nuo to pečiaus, kitą naktį vėl tas pats. Niekas nenorėjo eit į tą pakajų ir į tą palocių. Pašaukė kunigą šventyt. Kunigas atvažiavo, davė jam kukarka valgyt. Kada kukarka nešė ant stalo samavorą, kunigas pradėjo šaukt: „Dėk ant žemės, ba bėga iš samavoro vanduo". O mergina nemato: atnešė, pastatė ant stalo. Kunigas patraukė pečius, sako: „Ant rankų bėga vanduo, o tu neši, ar nenuplikai?" O ana tarė: „Matai, vaidinasi, tai jums akyse rodėsi". Pavalgęs kunigas pradėjo šventyt, iššventino visus ruimus gerai, bet kada priėjo prie (pečiaus) kakalio, kaip pradės kunigui jo tarnuo [?] leist su plytoms, akmenais, tai kunigas led paspėjo išbėgt lauk. Ir atsižadėjo jisai jau šventyt. Daugiau po tam tapo pašauktas iš Vilniaus dzekonas. Dzekonas pradėjo šventyt, tik urzgia kampuose. Skaito maldas ir vėl valiai krapyt. Iššventino gerai, po tam liepė išnešt, kas yra geriausius daiktus, iš palociaus. Kada išnešė lauk, liepė visiem išeit lauk ir vėl pradėjo skaityt. Tai perkūnas kaip davė iš keturių kampų ir viršaus, tai tik ugnis pasidarė, ir viskas sudegė. Kada jo paklausė, ar galima ant to daikto statyt kitą palocių, jisai atsakė: „Visados, ba kas vaidinos, to jau nėra šiame sviete". (Pikiškės pv., Alytaus v.(?) Užr. Karolis Chigelskis 1855. LMD I 333/2.)

717. Altaravičių bobutė (Vitkaičių kaimas, Tauragės valsčius) gyveno su velniu. Kaip jie eidavo kulti javų, tai velniai ant pakuros užsilipę iš jų juokdavos, vaipydavos, tai su šliurėmis miestiškomis mėtė, tai pamėčiodavos. O kai juos užpykindavo, tai naktį iš malkinės išmėtydavo visas malkas po kiemą, tai paimdavo nuo vežimo karklubas, surišdavo virvėmis, padarydavo grabą. Vaikams taip įkyrėjo, kad jie sumanė parvežti į gyvenimą kunigą, kad pašventintų visas trobas. O kaip jie eidavo važiuoti, tai nerasdavo ratų užkaiščių, tai ratų ar kitų dalių, kurias velniai, būdavo, iškavoją. Tada nuėjo prie kunigo pasitarti. Kunigas pasakė: „Kad jūs vešite kunigą, niekam nesakykit, nei nevalykit ir arklius paimkit kaimyno". Jie taip ir padarė. Parvežtas kunigas pašventino visas trobas, tik užmiršo pašventinti kiaulstaldį. Kunigui išvažiavus, ta bobutė sirgdama tuojau namiškiam pasakė: „Iš visur išvarė, ale kiaulstaldy mano juodieji paršai liko". Kai bobutė numirė, ji numirusi atėjo naktį į namus, pasiėmė savo vaiką, keturis vaikus, kuriuos vedė į

Jūros upės sietuvą (gelmę) prausti. Kada vaikai nėjo, ji juos tempė į vandenį. Vaikai pradėjo šaukti, tėvai atbėgo ir išgelbėjo. Vaikai pasakojo, kad bobutės būta šaltos, apžėlusios, rankos pirštai ilgi. (J. Jukna, Kuisių k., Tauragės v., Užr. V. Augaitis-Butkus 1937.II.28. LTA 1158/198.)

718. Pas vieną gaspadorių jaujoj apsigyveno velnias, ir niekas jo negalėjo išvaryti. Viena drąsi boba sako: „Palauk, aš velnią išvarysiu iš jaujos". Nuėjo boba jaujon, nusinešė malkų glėbelį, bulvių sterblę, užkūrė jaujoj ugnį ir kepa bulves. Štai ateina velnias ir klausia: „Ką čia dirbi?" - „Kleckus kepu". - „Duosi man paragaut?" - „Duosiu, ale suvalgę mano kleckus, kepsim tavo". - „Gerai". Abu valgo bulves ir velnias giria, kad gardūs kleckai. Boba sako velniui: „Dabar suvalgėm mano kleckus, dabar valgysim tavo". Velnias sako: „Gerai". Boba pasiėmė neaštrų pjautuvą ir kad užvilks velniui per kleckus, tai tas rėkdamas išbėgo iš jaujos ir daugiau nebeateidavo. (A. Maračinskas, 73 m.a., Vedarių k., Antazavės v., Zr. Užr. Ig. Talutis 1938.V.23. LTA 1608/144.)

719-743. ŠVENTADARBIŲ NUOTYKIAI (MT. 3375)

719. Pas Laumakius (Gruzdiečiuos) kažin kada buvo didelis strielčius. Išėjo jis šventą dieną priešpiet zuikių šaudyti ir girdi -netoli gončas skalija, o jis jo neturėjo. Ėmė zuikiai jam bėgti: vienas, antras ir toliau iki 12-kos. Visus iššaudė ir susikrovė į malkinę. Ant galo atbėgo baisus, bjaurus: lūpos raudonos, liežuvį ilgą iškišęs, kaip pusantros pėdos. Vaks-vaks-vaks! ir gasojas aplinkui jį bėgiodamas. Tas strielčius, įsidėjęs į muškietą iš rožančiaus savo Avinėlį-Traicę-bačkelę, ir šovė į tą gončą. Tas gončas kai rūkęs skalydamas per mišką: „Iham iham", ir nuamsėjęs. (Marc. Liulys, Trumpaičių k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1874. LMD I 561/238.)

720. Anapus Joniškio, prie šašiejaus Dobeikių miške, Mykolas Bačiauskas vakare sėdėjęs ir laukęs zuikių. Išėjo iš tankynės juodas didelis paukštis ir purenas. Jis ištiesė muškietą šauti, tas atgal į tankynę šmokšt. Jis vėl nuleido muškietą, paukštis ir vėl purenas. Kaip tiktai šaut - paukščio nebėr. Iki kokių trijų kartų taip buvo. Bačiauskas nusispjovęs ir nuėjęs namo. (Mar. Liulys, Trumpaičių k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas 1893. LMD I 561/239.)

721. Liulys, kurs kada tai gyveno Švelniuose, Pašušvio parapijoje, nuėjo ant Praviršulio ežero medžioti. Žinoma, kaip medėjas atsisėdo ant kupsto ir laukia, ar neišlėks iš kur paukštis arba žvėrelis. Besėdėdamas pamatė, kad per pelkę kažin kas atūžia, šnekėdamas: „Paidu-naidu, paidu-naidu..". - „Aš, - sako Liulys, - nusigandau visas, nežinau nė ką daryti. Laukiu, kol prieis arčiau. Jam prisiartinus, aš ir iššoviau į jį. Jis tuojau susisuko atgal ir nuūžė šnekėdamas: 'Pašol-našol, pašol-našol'". Tai tas atsitiko šventą dieną, prieš dvyliktą. Nuo to sykio Liulys nėjo šventomis dienomis medžioti. (Neatmenu, kas sakė. Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/32.)

722. Sarakovkos kaimo (Salako valsčius, Zr.) gyventojas Jurgis Biveinis, jaunas būdamas, - tai buvo prieš kokius 40 metų, - labai mėgo paliuiti. Kartą subatos vakare po pirčiai pasiėmė strielbą ir eina, nes dieną buvo kieno tai pėdas aptikęs. Tėvas jam ir sako: „Neitum jau, Jurgi, - šventvakaris ir jau vakaras, po pirčiai kur tu eisi!" Anas nepaklausė ir išėjo. Išėjo ir įėjo miškan, tik daboja - nėra žinios, iš kur atsirado prie jo šuo: didelis, juodas, net blizga. Eina ir eina su juo kartu, jau

jam net ir pabaiso. Pamislijo šaut, ale pabijojo, tai pradėjo šunį nuo savęs varyt. Kai pradėjo varyt, tai šuo pasikėlė aukštyn ir aukštyn, jau sulyg medžių aukštumo, ir vis kvatojasi. Kuo keliasi aukštyn, tuo labiau kvatojasi. Kai pasikėlė sulyg medžių, tai kvatojimas buvo ne kaip vieno, bet kaip daugelio. Pasikėlė aukščiau medžių ir išnyko. (U. Juodvalkytė, 74 m.a., Salakas. Užr. Elž. Rūkštelytė 1939.V.4. LTA 2022/67.)

723. Vieną sykį, nedėlioj per dvyliktą valandą, medžiojo keturi strielčiai. Jie pamatė arti voverį, visi pradėjo šaudyti. Šaudo šaudo ir vis tos voveries nenušauna. Paskiau taip arti priėjo vienas jų, kad šautuvą prie pat jos prikišo. Kai šovė, tai voveris į du kavalkus perskilo, kai ant žemės tie kavalkai nukrito, tai pasidarė dvi voverys ir vėl apie juos laksto. Visi keturi strielčiai baisiai išsigando ir pardūmė namo. (Ona Kurelaitytė, 57 m.a., Keryvų k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Prakapas 1938.IV.15. LTA 1552/235.)

724 (plg. Mt. 3332). Vienas žmogus išėjo paliavoti per pačias mišias nedėlioj. Eina per mišką, strielbą užsikabinęs, ir sutinka savo švogerį. Ir sako švogeris: „Aš pirkau pavalkus, bet mano arkliui maži, kai švogriaus mažesnis, tai gal bus geri". Paėmė ir užmovė jam ant galvos. Tas ateina namo ir žiūri, kad vietoj pavalkų jam uždėta ant galvos arklio šlaunis. Tada suprato, kad anas ne švogerį sutikęs, bet velnią, ir daugiau nuo tos dienos per mišias nebeidavo paliavoti. (Ona Pukinskienė, 68 m.a., Žaliūnų k., Obelių v., Rk. Užr. Ig. Talutis 1938.V.14. LTA 1608/55.)

725 (plg. Mt. 3278). Kitados gyveno toks ūkininkas. Jis labai mėgdavo medžioti, labiausiai šventadieniais. Kartą išėjo vieną šventadienį medžioti, bet, nieko nelaimėjęs, grįžo nusiminęs namo. O buvo jau bažnyčiose sumos laikas. Eidamas pro savo kluoną, pastebėjo prie kluono durų muzikantus, kurie jį tuoj paprašė eiti į vidų. Šis įėjo į vidų. Visur gražiai išrėdyta, iškaišyta įvairiais gražumynais. Medžiotojas negali jokiu būdu atsigėrėti, bet vis jam rodosi, kad vaidenasi, nes iš rytmečio nieko nebuvo, o dabar ir pats nebesupranta. Čia vėl kiti uniformuoti tarnai prašo sėstis, parodydami aukštai pataisytą sostą. Užlipo, apsidairė, sėdosi. Tuoj vėl kiti tarnai prinešė gražiausius karolius, gražiausiais vainikais vainikuotus, kurių vieną galą uždėjo jam ant kaklo, o antras aukštai, salės viršuje pritvirtintas. Taip gražiai aprėdę tarnai medžiotoją prašo eiti į šokį. Muzika groja negirdėtas melodijas, stoja prieš jį gražiausios panos, galvą lenkdamos, prašydamos eiti su jomis [šokti]. Šis mato, kad tai vis vaidentuvė, tik negali apsiprasti, kame dalykas: čia gražiausi vaikinai, čia muzika, panos ir kita. Tik ant vieno sykio sušuko: „Per Dievo vardą, kaip viskas man šiandien prieš akis gražiai stojasi!" Kaip tik ištarė šiuos žodžius, tuoj viskas iš akių pranyko, tik kluone pasilikęs ant duobos, kojas žemyn nuleidęs ir virvę sau ant kaklo užsinėręs, – tik bereikėjo eiti su panomis šokti ir būtų tuoj pasikoręs. Tai nuo to laiko ne tik šventadienį, bet ir paprastomis dienomis nebeidavo medžioti. (A. Budrys, 82 m.a., Medsėdžių k., Ylakių v., Mž. Užr. L. Mickevičius. LTA 486/22.)

726. Pasakoja, pas Dotamų ežerą sykį, vieną šventą dieną, atėjo vienas dvariokas žuvų meškerioti. Bemeškeriodamas, besėdėdamas paežerėj, pradėjo snausti. Tai jis bijodamas, kad jam kokia gera žuvis nenuneštų meškerės, tai jis ėmė [ir] prisirišo prie kojos virvute meškerykštę, ir nusnūdo. Kaip tik užsnūdo, ne po ilgam pajuto, kad jau jį velka už kojos. Nors tos meškerės šniūrelis gana nedrūtas buvo, vienok, jeigu nebuvę tenai kupsto, o jis būtų negavęs į kupstą kojom atsispirti, tai būtų nupleškėjęs į gilumą ežero. O kai jis gavo kojom atsispirti, tai

nutrūko meškerės virvutė ir jis tokiu būdu išliko nuo prilakimo. Daugiau jau nėjo šventą dieną žuvauti. (Rašimas, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1906. LMD I 133/237.)

727. Buvo tai šv. Traicės dieną, 12 valandą dienos laiku: žmonės ėjo aplink bažnyčią, Salako bažnyčios varpai girdėjosi visoje apylinkėje. Taipogi girdėjo tą skambinimą ir žmogus, kuris nenuėjo į bažnyčią, bet nuėjo tinklų kratyti. Vos išsiirė už indryno, pakilo baisi vėtra, nors tai buvo visai rami diena, ir ėmė artintis prie jo laivelio. Žmogus nusigando ir ėmė melstis, bet vis artinosi audra. Žmogus ėmė irtis į kraštą ir melstis. Vos priplaukė, audra nutvėrė laivą ir nunešė, o žmogų išvertė į vandenį. Žmogus išbrido ant kranto, puolė ant kelių ir ėmė melstis į Dievą. Nuo to laiko visuomet lankė bažnyčią ir tapo pamaldžiu žmogumi. (Teresė Jakimauskienė, Čižiūnų k., Rimšės par. Užr. A. Burokas. LMD I 581/2.)

728A. Pasakojo vienas senas žmogus, kad sykį vienas žmogus šventą dieną nuėjęs į ežerą maudytis. Nusirengęs pradėjo plaukioti, pamatė atplaukiant baisią žuvį. Jis kai tik tokią nepaprastą žuvį pamatė, dar netoli nuo krašto buvo, tai jis pasiskubino laukan bėgt ant kranto. Toji žuvis jį vyti, bet pavyt nepasisekė. Tik paskui išgirdo balsą iš vandens: „Tavo laimė, mano nelaimė, - tau būtų daugiau nereikėję šventą dieną eit mėgint vandenų". (Bendorius, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1906. LMD I 133/46.)

728B. Pasakojo senis Aleksa iš Grajauskų, kaip dar seniau vienas dvariokas iš Dotamų dvaro nuėjo į savo ežerą paplaukiot. Kai jis tik pradėjo plaukti, pamatė, kad labai didelė juoda žuvis atplaukė išsižiojus, tai jis tuoj iš vandens kiek galėdams irtis. Tai ką tik spėjo ant kranto, o toj žuvis apsisuko atgal į vandenį ir tik išgirdo balsą, sako: „Tai tavo laimė, o mano nelaimė". (Aleksa, Grajauskų k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1905. LMD I 133/113.)

729. Vieną kartą susitarę iš subatos į nedėldienį žvejot. Žvejoję, žvejoję ligi aušt ant. Vienas vadinąs namo, antras neinąs, sakąs - paspėsim. Saulė patekėjus ir pakilus. Šis vėl vadinąs namo, tas taipogi - paspėsim. Jau ir priešpiečiai. Tas nenorintysis nusimušęs į akmenį koją, pakeikęs: „Kad tave velniai, taip nusimušiau koją!" Traukę ant krašto tinklą, kažin kas iš tinklo švykšt ir nulėkė itin toli. Tas vienas sakąs: „Gana, eikim namo!" Antrasis: „Pala, pala, reik pasižiūrėt, kas tas toks, kur taip toli nulėkė". Tas einąs sau, o šis priėjęs - ir užsirietęs jam ant kaklo žaltys. Daugiau jį vis smaugiąs, čiulpiąs. Kad į bažnyčią eidavęs ar į pirtį, tai žaltys už durų pasilikdavęs, o jis iš bažnyčios ar iš pirties laukan, tai jau ir žaltys ant kaklo. Tai kunigas vieną kartą jį užkeikęs ir nukritęs žaltys tas žemyn. (S. Slančiauskas, Trumpaičių k., Joniškio v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1537.)

730. Uogavo dvi mergos šventą dieną per dvyliktą valandą. Uogaudamos kalbėjosi, ką jos pardavusios pirksiančios. Viena sako, kad rožančių. O antra sako: „Kas iš to rožančiaus per parėdas, geriau ai už tuos pinigus nusipirksiu karolius". Kai tik [taip] pasakė, tuoj jai ant kaklo užsivyniojo žaltys. Kai jį šerdavo, tai gerai, o jei ne, tai tuojau kaklą grauždavo, o kai norėdavo su replėmis atimti, tai replės sutrupėdavo. (Užr. K. Stelmokas. LTA 260/532.)

731. Grigienė, būdama dar panelė, gyveno Aštrios Kirsnos dvare (dabar Rudaminos valsčius, Sn.). Tame dvare buvo didelis prūdas. Vieną gražų vasaros

sekmadienį Grigienė ir dar kelios mergaitės nuėjusios į prūdą maudytis. Tuomet buvo mišių laikas. Jos pradėjusios maudytis. Žiūri, kad netoli jų plaukioja didelis gaigalas (antinas). Bet jos nekreipė į tai domės. Bet tas gaigalas taip arti jų priplaukė, kad jos panorėjo jį sugauti. Kai tik jį pradeda gaudyti, tai jis gagendamas plaukia į gylį. Mat šis prūdas buvo labai gilus. Kai tik tos mergos arčiau kranto, tai tas gaigalas vėl pas jas. Tai tos jį vėl gaudo, bet jo pagauti niekaip negali. Ir jos jį gaudė kokią valandą. Kai jos išlipusios ant kranto ir apsivilkusios, tuomet tas gaigalas giliai nusikvatojo žmogaus balsu ir pranyko vandeny. Sako, kad ten velnias buvo pasivertęs į gaigalą ir norėjęs jas paskandinti. (Grigienė, 36 m.a. Užr. M. Gabrys 1931. LTA 447/100[2].)

732. Vienas žmogus nuėjo ežeran maudytis. Tai buvo sekmadienio dieną, pačiam meldimosi laike. Tik nusivilkęs marškinius įbrido ir pradėjo plaukti, jis pamatė, kad baisus lydys, iškišęs galvą iš vandens, tiesiog [į jį] plaukiąs. Šoko žmogus iš vandens bėgti, bet nepabėga. Tik pradėjo smarkiai plaukti, o lydeka vyt. Led-ne-led paspėjo žmogus iššokti iš vandens. Lydeka baisiai surėkė: „Tavo laimė!" (Narkūnų k., Utenos v. Užr. J. Baltrūnas. LTA 450/6.)

733. Šiaučius nevierijo nė kokiems čėrams ir burtams, anas čebatus siuvo lig vėlyvo vakaro. Prieš pačią 12 adyną jam pro langą kiša čebatą. Šiaučius kapt peilį ir atpjovė čebato galą, ir sako: „Durniau, nestrošyk, ryt atneši pataisyti!" Šiaučius atsivakaravo, kiek jam reikėjo, ir atsigulė. Išsimiegojo, rytą pasikėlė, pradėjo kojas autis, daboja – savo čebato galas atrėžtas. Nuo to rozo pradėjo vieryti, kad yra prisidavimai. (V. Luneckas, 70 m.a., Smilginiškės k., Paringio p., Šv. Užr. K. Trapikas 1936.I.11. LTA 789/55.)

734. Vienas šiaučius siuvęs šventės vakarą. Jau visai sutemo, o jis siuvo labai gerus čebatus. Tik jam besiuvant kyšt kiaulė snukį pro langą. Anas tik brykšt peiliu per nosį. Greit užpūtė ugnį ir atsigulė. Rytą žiūri, kad čebatas perpjautas. (B. Vasiliauskas, 13 m.a., Budriškių k., Dusetų v., Zr. Užr. A. Mažiulis 1935.XI.17. LTA 720/85.)

735. Siuvo vienas šiaučius batus. Siuvo siuvo ligi vėlumo. Buvo šeštadienis. Besiuvant jį pasiekė 12 valanda ir buvo susiūta viena sekmadienio valanda. Jam besiuvant kažkas subruzdėjo prieangy ir palengva pravėrė duris. Duris tiek mažai pravėrė, kad iš prieangio kažkokia būtybė pradėjo į vidų kišti galvą. Pirmiausia iškišo nosį, bet ta nosis buvo tokia didelė, kad šmėkla ją iškišo iš už durų keturių sprindžių ilgio. Šiaučius nusigando ir nežino, kas daryti, bet greitai sugalvojo ir, pagriebęs žirkles, šmaukšt, ir nukirpo galą nosies. Šmėkla sučiupo ir dingo. Dabar šiaučius greitai užsikišo duris ir atsigulė. Rytą atsikėlęs žiūri ir netiki – jo naujųjų batų vieno bato nupjautas visas galas. Nors ir dirbo po dvyliktai, naudos nepadarė. (Antanas Stoškus, 82 m.a., Žostautų k., Pernaravos v., Kd. Užr. Vikt. Vitkauskis 1938.XI.4. LTA 1772/6.)

736. Vienas žmogus važiavo iš Dusetų pro kapus ir susitiko jojantį gražų karalaitį. Karalaitis prašo jo, kad jam nupjautų liežuvį. Žmogus pjauna pjauna, ir peilis neima, vargais negalais nupjovė. Karalaitis už nupjovimą davė jam daug pinigų ir nujojo. Važiuoja žmogus toliau. Šalta kojai, žiūri – čebato galas nupjautas. Suprato, kad savo čebato galą pjovė, ne liežuvį, ir nusigando. Bet džiaugiasi su pinigais. Parvažiavęs namo, viską papasakojo, pinigus susidėjo skrynutėn ir nuėjo

gulti. Rytą skubina keltis pasižiūrėt pinigų. Žiūri – ne pinigai, bet akmenukai. Labai iš to džiaugsmo nuliūdo. (Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/63.)

737. Viena merga audė drobes. Ji norėjo pabaigti išausti vėlai šeštadienį. Ilgai audė. Audė audė ir suaudė nedėlios vieną valandą. Kažkas pasibeldė į duris. Mergina paprašė į vidų. Įėjo dailus ponaitis, pasisveikino, nuskundė ją, kad ilgai dirbanti ir paklausė, gal norinti užvalgyti naktipiečių. Mergaitė šposaudama atsakė, kad gerai būtų užkąsti. Tas ponaitis atsisuko ir išėjo atnešti naktipiečio. Jam išeinant, ji pamatė, kad jo kojos panašios į gaidžio. Labai išsigando. Kai tik jis išėjo, ji tuojau užrišo duris ir atsigulė. Po kiek čėso beldžias į duris. Ji neįsileidžia. Iš už durų prašė jis visų daiktų, kad jį įleistų: ir audeklo, ir visų varstoto dalių, ir kėdžių – niekas jam durų neatdarė. Paskiau paprašė balanų, o jos dvi degė sienos plyšyje. Balanos paklausė, išlindo iš sienos plyšio, prišoko prie durų raikščio ir pradėjo deginti. Ir jau buvo nudeginę, ir buvo beprasiveriančios durys, bet tuo laiku pragydo gaidys. Atsiliepė ponaitis, kad ji esanti laiminga, o jei būtų paspėjęs įeiti, tai būtų jai parodęs, kas yra šventadarbystė. Merga persigandusi užmigo. Rytą išėjusi rado: prieangy pastatyta kašė arkliašūdžių. Jeigu būtų jis atėjęs, tai būtų ją užspranginęs. Taigi, vaikuti, sekmadienį nedirbk. (Antanas Stoškus, 82 m.a., Žostautų, k., Pernaravos v., Kd. Užr. Vikt. Vitkauskis 1938.XI.4. LTA 1772/7.)

738. Tėvai išvažiavo svečiuosna, paliko namie vieną dukterį. Buvo nedėlios vakaras, jau saulė nusileido. Duktė viena namie sėdi. Tik pradėjo už durų, už langų luptis, brazdėt. Jai labai pabaiso. Ji tada paėmė rožančių ir užrišė duris, o ant langų padėjo po tris poteriukus nuo rožančiaus nuvėrus ir pati užlipo ant pečiaus. Kai ji užlipo ant pečiaus, tada kai pradėjo luptis pro duris, pro langus, šaukti: „Durys užrištos šikšnomis, o langai užmūryti mūru. Gaidy, atidaryk mums duris!" Gaidys atsiliepė: „Dar man pusantros valandos lig darbui". Visus pirkioj daiktus šaukė, ir niekas neatsišaukė, tik kai pašaukė šakalėlį, kur abiem galais degintas, tas tuoj ant kojų, tik kuvirst kuvirst, atsvirdakuliavo viduoslin, užlipo ant lango ir nubraukė nuo lango tuos poterėlius, ir tada pradėjo pro langą lįsti pirkion piktos dvasios. Tik kur buvęs, kur nebuvęs gaidys iš papečės: „Dabar man čėsas atėjo prie darbo: ka-ka-ri-ko!" – ir pragydo. O velniai, kurie lindo pro langą, visi atgalios net rėkdami. Rytą, kai išaušo diena, ant vieno lango nebuvo tų trijų poteriukų, o viskas taip buvo, kaip buvę. (Kazė Černiauskienė, 70 m.a., Lelėčkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.8. LTA 1484/93.)

739. Kūčių vakarą mergaitė siuvo marškinius. Jai už lango pradėjo sakyti: „Nesiūk!" Ir sakė lig trijų kartų. Ji neklausė ir įaugo į suolą, nebegali atsikelti. Kerta suolą, kraujas bėga, ir taip gavo galą. (LTA 272/47b.)

740 (plg. Mt. 3416). Pas vieną žmogų buvo daug moterų ir tos moterys laukan ragių pjaut ėjo, ir jos pjovė su pjautuvais kasdien. Jos paskui nuėjo subatoj pjaut, ir jos pjauna iki sutemai. Ir jas jau gražiai sutemė ant lauko, o čia subatos vakaras. Dukterys sako motkai: „Eime namo!" O motka sako: „Vaikeliai, dar pareisim!" Jos sako: „Meskim darbą!" Tai jos paskui jau ir metė, ir eina namo. Ir jau labai tamsu, tik regėt. Jos sutiko tokią avį, ir motka sako: „Vaikeliai, gaudykim!" Ir dukterys sako: „Gaudykime!" Tai jos ėmė ją gaudyt per visą naktį. Kai tik sugauna, tai vėl iš jų išbėga. Jau ir išaušo, ir toji avis pragaišo, ledoku pavirtus. Tai paskui ėmė dukterys keikt motką: ko motka neklausė, nėjo namopi anksčiau prieš nedėlią. Tai

jos dukterys paskui sako, kad tuos rugius, kur pjovė, Perkūnas sudegintų. Tai tokia didelė audra užėjo, ėmė vieną dukterį Perkūnas ir užmušė, ko ji rugius keikė, Perkūną leido. Tai motka sako: „Gana jau prieš šventą dieną darbuot, už tai, sako, mus Dievas korojo". (A. Šelkevičienė, Valkininko v. Užr. M. Davainis-Silvestraitis 1896.X. LMD I 93/11, plg. I 840/17.)

741. Visų Šventės vakare ėjo vienas bernaitis vakaruoti. Jį pasivijo ir daugiau bernaičių, ir visa kompanija ėjo į kaimą. Kada atėjo prie kaimo, jo draugai vedė jį toliau. Jis sutiko. Ir visi linksmai ėjo toliau. Pagaliau priėjo pamiškėj stovinčią trobelę, o jos viduje žaidė linksmai jaunimas. Jiems įėjus į vidų, visi aptilo, bet greitai vėl muzikantai griežti pradėjo, ir bematant viena mergaitė nutvėrė bernaitį, ir tiek jį pradėjo sukti, kad jis vos neapalpo. Tada jis nuvargęs atsigulė į minkštą lovą. Taip jiems bedūkstant, atėjo 12 valanda, ir visi šokėjai išsiskirstė. Rytą metą bernaitis nubudęs žiūri, kad jis gulįs kokioj jaujoj ant pečiaus, visas sudaužytas, kad net pasikelti nebegalįs, o visi jo šokėjai ir jo bendrakeliaviai buvo ne kas kitas kaip velniai. Nuo to karto visi atsižadėjo Visų Šventėje eiti vakaruoti. (J. Lavinskaitė, 25 m.a., Kovarsko m., Uk. Užr. B. Lukoševičiūtė 1931.XI.9. LTA 294/7.)

742. Vieną kartą gavėnios metu suruošė vienas ūkininkas vakarėlį. Vakarėlin nuėjo vieno šeimininko bernas. Ten jis išbuvo labai ilgai. Šeimininkas laukė berno, kol jis ateis arklius pašerti. Nesulaukęs jo, jis ėjo pažiūrėti, kodėl jis taip ilgai būna. Tik išėjęs išgirdo vaitojimą baloje. Jis nuėjo su kitais vyrais pažiūrėti, kas ten yra. Pamatę, kad tai šeimininko bernas, ištraukė jį ir nunešė. Kada berną atgaivino, paklausė, kaip jis ten pakliuvo. Jis sakė, [kad] kai ėjo gurban, susitiko su berniuku. Berniukas prašė, kad jam duotų diržą. Berniukas užnėrė diržą jam ant kaklo ir įbrukė balon, ir sakė jam, kodėl jis šoko gavėnios metu. Ir jeigu ne jo šeimininkas, tai jis būtų prigėręs. (Užr. S. Barzdaitė. LTA 260/420.)

743. Stanaičiuos (kaimas Kybartų valsčiuje) prieš karą vienoj vietoj kortuodavo: nelenkdavo nei gavėnios, nei adventų. Kartą lošė apie 11 valandą ir nupuolė kazyra. Žiūri – po stalu arklio kanopa. Visi išsigandę griebė už knygų poteriaut. Po 12-tos žiūri – vėl kazyra. (Lygumų v., Šl. Užr. P. Šmitas 1931.XII.7. LTA 325/41.)

744-745. „NEDĖLIA" BAUDŽIA ŠVENTADARBIUS (MT. 3376)

744. Kitą kartą gaspadinė iš subatos į nedėldienį tą vakarą ilgai verpdavus. Atėjus vieną kartą ubagė, įsiprašius į nakvynę. Gaspadinė nuvedus ją į klojimą ant šiaudų pergulėt. Tą vakarą nesulaukę, namiškiai saką: „Tai mat užsišneko su ta ubage". Rytą nesulaukdami ėję į klojimą žiūrėt, atradę vidury klojimo tą ubagę besėdint: gaspadinės visus kaulus sulaužius ir apie save aplinkui apsidėjus. Ir pasakius: „Aš esu Nedėlia: kad ji vis įtraukdavo į nedėldienos rytą verpdama, už tai aš jos kaulus sulaužiau". Ir prapuolus. (Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LTA 1208B/1493.)

745. Važiavo žmogus ir sutiko jis kelyje senį, sudraskytu, suraižytu, sukruvintu, subjaurotu veidu, kuris prašo žmogaus, kad tas pavėžintų. Žmogus sutiko. Kai senis įsisėdo į vežimą, žmogus jo klausia: „Kodėl dabar tavo veidas taip sudarkytas, suraižytas, sukapotas, sudraskytas, kruvinas?" Senis jam atsakė: „Matai, aš esu Nedėlia (Sekmadienis), tai tie, katrie nedėlioj dirba – skaldo malkas, drožia, pjausto, – mano veidą taip ir supjausto, sudrasko, sukapoja". Privažiavo vieną gyvenimą, senis jį vadina į kiemą eiti pasižiūrėti. Žmogus nueina. Ogi žiūri –

ant skiedryno žmogus aukštinelkas guli, o į pilvą įkirstas kirvis. Žmogus nusigando, o senis jam paaiškino: „Tai beržo kaladė, į kurią žmogus, įkirtęs kirvį, paliko ant šventos dienos". Kieme stovėjo vežimas malkų, o žmogui atrodė, kad tenai buvo priraištyti vyrai. Nusivedė į vidų. Asloje draikėsi žarnos - tai naginių apartys, kurių prieš šventą dieną nesutvarkė. Šaukštai lakstė po aslą, ieškodami vienas kito, šaukdami: „Striuku-buku, kur aš, kur tu?" Senis paaiškino, kad tai netvarkinga gaspadinė, kuri prieš šventą dieną neapsivalo trobos. „Tai tie, kurie dirba šventą dieną, mano veidą taip ir sudarkė", - pasakė dar jam senis, išėjo lauk ir pranyko. (Antosė Urbonienė, 60 m.a., Paserbenčio k., Raseinių v., Užr. Dzidas Pozingis 1938.XII.7. LTA 1808/55.)

746-748. VELNIAS VILIOJA ŽMONES Į NELAIMĘ (MT. 3380)

746 (plg. Mt. 3416). Mano senelis kalbėdavo, kad sykį ans, pono karčemoj išgėręs, eina namo dainuodamas. Kur ans gyveno, didelis griovis ten buvo. Toliau pakalnėj ežeras. Jam reikėjo eiti pro tą griovį. Ans pavargęs atsisėdo prie krašto pasilsėti. Atbėgo berniukas ir klausia: „Ko atsisėdai?" - „Pavargau", - atsakė. „Mažu turi tabokos?" - klausia berniukas. „Turiu", - atsakė jam. Ans mat uostydavo arba šniaukdavo. Dabar retai tokių, o seniau daug būdavo. Davė jam šniaukti, bet žiūri, kur ans kiša, kad nėra nosy skylių. Neiškentęs klausia: „Kaip tu šniauki, kad tavo nosis be skylių?" - „Kas tau darbo, kaip aš šniaukiu, bile tik šniaukiu", - atrėžė berniukas. „Tai kas tu esi, gal velnias?" - klausia mano senelis. „Tai kas, kad aš esu velnias?" - atsistojo ir nubėgo. Tas atsistojo eiti ir anas vėl atsirado, ir veda jį stačiai per ežerą. Pats pirma priėjo prie ežero ir daužo su lazda per ledą. O ledas tik buvo užstojęs, dar žmogaus nekėlė. „A, velnias manęs neapmaus, aš neisiu", - pagalvojo mano senelis. Nusiėmė kepurę ir atsigulė netoli ežero. Velnias kad ir vadino, anas nė nesiklausė, tik miegojo. Velnias paskui nustojo vadinti ir išnyko. Anas dar gerokai numigo, paskui nubudo ir parėjo su tamsa namo (jau rytą), rudenį mat ilga naktis. (J. Kučinskis, 80 m.a., Upiškių k., Imbrado v., Zr. Užr. F. Vargonas 1932.VI.23. LTA 406/262.)

747 (plg. Mt. 3361). Kartą buvęs nognas medžiotojas, ans ėjęs diena iš dienos medžioti. Bemedžiojant anam apsisuko galva ir paklydo: nebežino, kur beeiti. Vaikščiojęs vaikščiojęs, nesutink ans nė žmogaus, nė gyvenamo ūkio. Bevaikščiodamas dideliai nuvargęs ir pamatęs dvarą. Mislijąs: „Aš eisiu pasiklausti, bene parodys man kelią į namus". Įėjęs į tą dvarą, viduj vaikščiojęs vaikščiojęs, niekur neradęs nė gyvo vabalo. Po tam pamatė didelę puikiai ištaisytą lovą. Ans buvęs dideliai nuvargęs ir mislijąs: „Aš gulsiu į tą lovą, bene kas nors įeis". Turėjęs tokią madą guldamas persižegnoti ir peržegnoti lovą. Kaip tik ans tą padaręs, atsidarė anam akys ir pamatė, kad esąs savo rejoj ant daubos, pačioj pašalėlėj. Paskum ledva nuo tos daubos benulipęs. Jei nebūtų persižegnojęs guldams, būtų užsimušęs, bekrisdamas nuo daubos. (O. Mickevičienė, 55 m.a., Mačiūkių k., Platelių v., Kr. Užr. J. Mickevičius 1934. LTA 470/12.)

748. Vieną kartą, kada važiavo kunigas nuo ligonio, buvo didelės pusnys. Arklys pamažu ėjo. Buvo gili naktis. Jiems bevažiuojant, - kunigas važiavo su zakristijonu, - išaugo kelyje didelis stulpas ir po tuo stulpu didelė pasidarė duobė, ir pasigirdo slaptas balsas: „Nevažiuokite, nes pražūsite!" Zakristijonas labai nusigando ir norėjo grįžti arklį atgal, o kunigas jį sulaikęs pradėjo kalbėti: „Viešpaties angelas". Sukalbėjus viskas pranyko ir laimingai sugrįžo namo. (Linkmenų v., Šv. Užr. G. Kisielytė 1923. LMD I 540/3.)

749-756. VELNIUI NEPAVYKSTA (MT. 3390)

749. Vienąsyk gyveno vienas kriaučius. Jis dar buvo neženotas, šiaip sau vaikščiodavo po žmones ir užsidarbiaudavo, bet buvo biednas. Tad jis sumanė apsiženyt. Bet apsiženijęs dar biednesnis paliko. Sykį jis viens keliu eina ir mislija: „Dieve tu mano, Dieve, taip rodos ščyrai gyvenu, o kaip nieko neturiu, taip neturiu. Kaimynas mano ir geria, ir turi, ir gerai gyvena. Kad taip imčiau ir pasiduočiau velniui?" Toliau paėjęs sutinka ponaitį. Tas ponaitis ir sako: „Prižadėk, ką pirma kalbėjai, turėsi, kiek tik nori pinigų, tik turėsi gerti, gerti!" Žmogus sutiko ir nuėjo į karčemą. Jis gėrė karčemoj dvi nedėli, o kad ateidavo jo pati, jis duodavo jai pinigų ir liepdavo netrukdyti, ir eiti namo. Jis, išėjęs iš karčemos, nuėjo į miestą. Tenai buvo graži pievelė. Jis atsigulė pasilsėti ir kalba pats sau: „Kaip čia gražu: žolelės mirga, paukšteliai gieda..". Tik pasigirdo balsas: „Žmogau, eik gerti!" Jis atsakė: „Ajau, neduos nė pasilsėti, taip dvi nedėlias gėriau". Pabuvęs žmogus vėl sako: „Matai, kaip čia gražu, o danguj gražiau buvo?" – „Tik eik gerti!" – „Vis tiek aš ten nebenueisiu, pasakyk!" – „O, kaip ten gražu buvo – viso pasaulio grožybės neatstotų dangaus grožybių". – „Ar tu dabar eitum į dangų, kad Dievas leistų?" – „Tik aš tau sakau, eik gerti!" – „Paspėsiu". – „Kad dabar man reiktų per adatas lipt į dangų, vis tiek lipčiau". – „A tu taip sakai, o aš galiu ir be adatų danguj būti". Ir kriaučius pradėjo eit į bažnyčią. Tas velnias neleist, bet neišturėjo. Kriaučius prie bažnyčios durų numirė, o aniuolai jo dūšią paėmė į dangų. (A. Stasaitienė, 50 m.a., Paežerių k., Šeduvos v., Pn. Užr. J. Stajušaitis 1928.XI.1. LTA 262/204.)

750. Medžiais, krūmais ir šimtamečiais ąžuolais apaugęs, nuo neatmenamų laikų stovi įlankomis, salomis ir salelėmis [gausus] didžiulis Vygrių ežeras. O tame ežere veisiasi šimtai įvairių žuvų, bet žmonės daugiausiai kalba apie žuvis sėjas. Sėjų tame ežere atsiradimas yra nepaprastas. Prieš daugelį metų, mano tėvų tėvai neatmena, kuomet nedidelėje Vygrių ežero įlankoje vienuoliai kamanduliai pasistatė sau vienuolyną. O to vienuolyno vedėjas stengėsi savo darbu pasiteikti visokių Dievo malonių. Ir tuo laiku, kai buvo pastatytas Vygrių ežero saloje didelis ir gražus vienuolynas, kartą vakare išėjo pasivaikščioti vienuolyno vyresnysis. Taip sau bevaikščiodamas užsimąstė ir sau tarė: „Iš Dievo malonės viską sutvarkėme, tik trūksta šiame ežere žuvų sėjų veislės". Bet šit kur buvęs, kur nebuvęs, priešais jį pasitiko kažkoks žmogelis ir klausia jį: „Žmonijos geradari, kodėl taip susirūpinęs esi?" O vienuolis atsakė: „Rūpinuosi dar tuo, kad nėra šiame ežere sėjų". – „Ko čia tau taip rūpintis, jeigu sutiksi su mano reikalavimu, aš tau tuojau jas pristatysiu", – atsakė nepažįstamas žmogelis. „Na, o ko gi tu norėtum?" – paklausė jį vienuolis. „Ogi štai ko: pasirašyk man savo krauju, kad po mirties man atiduosi savo dūšią". Vienuolis atsakė: „Na, gerai, aš pasirašysiu, bet tu turi čia pas mane prieš dvyliktą prisistatyti". – „Na, gerai", – atsakė nepažįstamas žmogelis. Taip taręs žmogelis kaip viesulas nudūmė per kalnus, o vienuolis, nieko nelaukdamas, skubiai nuėjęs užlipo į vienuolyno bokšto viršūnę. Čionai jisai pavarė laikrodį, kad muštų dvyliktą. Laikrodžiui pradėjus mušti dvyliktą, vienuolis išgirdo lauke kaip didžiausį viesulą. Tai grįžo tas žmogelis su žuvimis, ir tas žuvis metęs į ežerą, tiktai nagais padraskė vienuolyno sienas ir tarė: „Tai tu išlošei", – ir vėl kaip viesulas nukūrė tenai, iš kur buvo atėjęs. (Pieniuočių k., Kučiūnų v., Sn. Užr. A. Poteliūnas 1933. LTA 449b/148.)

751 (plg. Mt. 3467). Vieną kartą gyveno labai turtingas ponas. Tas ponas turėjo labai daug pinigų. Jo laikais po žemę vaikščiodavo velniai ir kitos dvasios, kurios atnešdavo jam daug pinigų. Tuos pinigus velnias gaudavo, pakrapštęs savo subinę.

Pinigų tiek daug prinešė, kad ponas nežinojo, kiek jų turi ir kur juos dėti. Tas velnias buvo pono dukterį paėmęs sau per žmoną. Ponas prižadėjo velniui, kad pabaigoje jo gyvenimo velnias galės ateiti ir pasiimti pono dūšią. Taip velniui benešant pinigus, prisiartino pono galas. Jis galvojo galvojo ir išgalvojo vieną būdą apgauti velnią. Ponas prieš tą dieną ilgai nesiprausė ir prisiaugino daug utėlių. Velnias labai džiaugėsi, kad viena siela tikrai bus jo. Tą dieną velnias nuklibinkštavo pas tą poną ir sako: „Ar jau parengei dūšią?" Ponas, dėdamasis nuliūdęs, atsakė: „Jau seniai gatava, ką gi darysi". Velnias net šokinėjo iš džiaugsmo. Tada ponas nenoromis pakrapštė savo pakaušį, išėmė iš ten utėlę ir, padavęs velniui, pasakė: „Imk sielą: nors ji ir maža, bet ne šiaudinė, ji pikta kaip pats velnias". Tie žodžiai velniui nelabai patiko, bet matydamas sielą tuojau nurimo. Nudūmęs velnias į pragarą įdėjo į katilą ir pradėjo ją virinti. Likęs ponas labai juokėsi tokiu velnio durnumu ir ilgai gyveno. Linksmas velnias parodė dūšią savo žmonai ir sakė: „Štai, žiūrėk, tavo tėvo dūšia plūduriuoja katile". Duktė, matydama tokį velnio kvailumą, pradėjo labai juoktis. Užpykęs velnias nulėkė pas poną, bet tas buvo miręs ir jo siela buvo nuskridusi į dangų. (M. Mikulėnas, Utena. Užr. J. Mitalas 1933. LTA 421/134.)

752 (plg. Mt. 1130). Ramaniškių (Salako valsčius) laukuose yra tokia duobė, Velnio duobe vadinama. Toj vietoj, kaip pasakoja svietas, velnias su žmogum derėjęs dūšią. „Kiek tu nori už savo dūšią?" - klausia velnias. Žmogus nešiojo šiaudinį kepeliušą, tai ir sako: „Pripilk šitą kepeliušą pinigų, tada dūšią tau atiduosiu". Velnias ir sutiko, ir nulėkė atnešt pinigų. Likęs žmogus ir mislija: „Kiek čia pinigų lįs šitan kepeliušan? Reikia praplėšt dugnas, iškasiu po juo duobę ir tegu tada pripilia kepeliušą". Gerai, taip ir padarė. Atnešė velnias pinigų, žag ir supylė kepeliušan kaip peklon. Nulėkė atnešt daugiau, supylė ir vėl, kaip nepilta. Taip velnias nešė nešė pinigus, jau baigia ir nešt savo pinigus, bet vis kepeliušas dykas ir gana, o tik žlega kiaurai. Padabojo velnias duobėn, mato, kad ten ir galo nesimato, tai ir sako: „Prapulk tu ir su savo dūšia!" Ir palikęs pinigus pabėgo. Nuo to čėso tą vietą dabar ir vadina Velnio duobe. (T. Bekerienė, 42 m.a., Pumputiškės k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.II.23. LTA 1487/301.)

753. Seniau ant žemės kalviais tebuvo tik pragaro kipšai. Žmonės galėjo vartoti kūjį ir reples, galėjo šį tą padaryti, bet suvirinti geležį tesugebėjo tik velniai. O šie žmonėms tos paslapties neišdavė. Gudrus žemaitis stojo už gizelį prie velnio kalvio ir mano: „Akylai stebėsiu meistro darbą, turėsiu išgauti paslaptį, kaip suvirinti geležį". Išbuvo metus ir kitus, o paslapties nesužinojo. Nustojęs vilties metė kalvę, tik velniui sako: „Uždėsiu savo kalvę, viską moku dirbti, tau nebevergausiu". - „O kaip bus su suvirimu geležies?" - „Sugebėsiu ir tą padaryti". Po kiek laiko sutinka jį buvusis meistras ir klausia: „Kaip sekas amatas?" - „Kuo puikiausiai". - „Ir geležį suvirini?" - „Geriau už tave". - „Turbūt smiltis barstai ant geležies?" - „Apseinu ir be tų". Čia galvoja: kad išsitarė apie smiltis, turbūt jos reikalingos geležiai virinti. Eina, mėgina - tikrai, geležį jos sutraukia: du gabalu kaip vienas pasidaro. Uždėjo kalvę, prisiėmė gizelių, išmokė tuoj amato. Ir velniai, darbo nebetekę, gavo pragaran išsikraustyti, - kas prie anų eis, kad jau žmonės to amato pramoko. (Vevirženų v., Kr. Užr. M. Bučnys 1937. LTA 1431/54.)

754. Eina velnias pro miestą ir maišo kortas rankoj turėdamas. Studentas sako: „Ką čia turi?" Velnias sako: „Čia yra kortos". - „Ką daro su tom kortom?" Velnias sako: „Su jom reikia grot: ką užsimesi, tą išgrosi - pinigus, gyvulius". Studentas

prašo: „Duok man kortas". – „Aš dykai neduodu". – „Kiek gi prašai užmokėti?" – „Aš iš pinigų nederu, aš deru iš tavo dūšios". – „Tai labai gerai". Suderėjo su velniu ant 12 metų. Velnias nubėgo peklon ir pasigyrė kitiem, kad po 12 metų paimsiąs studentą. Velniai klausia, kaip jis paims. „Aš jam daviau kortas". Kiti sako: „Nesusidėk su mokytu, mokytas žmogus sunku paimti: jis tave apgaus, o ne tu jį". Velnias sako: „Aš nei kiek nebijau. Kad aš 30 taip nepaimsiu, tai užminsiu 3 mįsles ir jis mano mįslių neįmins". Studentas išgrojo daug pinigų, galvijų ir liko dideliai bagotas. Suėjo 12 metų ir atbėga velnias. „Gana tau groti, eik jau su manim". – „Eik šalin, aš tavęs nepažįstu!" – „Ogi aš tau kortas daviau". – „Kad kortas davei, tai še – atiduodu, o aš su tavim neisiu". Velnias sako: „Aš tau atnešiu tris mįsles, tu mano mįslių neįminsi, tai tau reiks eiti su manim". Atanešė velnias pirmučiausia aukso taurę ir sako: „Įmink dabar: iš ko ji?" – „Iš vandenio putų". Tuo laiku vanduo iš velnio rankų ištekėjo. Velnias sako: „Dar atnešiu aš tau mįslę". Atanešė diržą aukso. „Čia pakaruoklio nugaros išrėžiai". Velniui iš nagų iškrito pakaruoklio skūra. Velnias sako: „Dar atnešiu". Atnešė kepeliušį aukso. „Čia pakaruoklio kiaušas". Tuo laiku išlėkė iš velnio nagų šitas kiaušas. Velnias parbėgo peklon verkdamas: negali perprašyti Liuciperiaus, per 12 metų nieko nesuvedžiojo. Ir prižadėjo daugiau niekuomet prie mokytų žmonių nepristoti. (Katilevičienė, Stračnių k., Subačiaus v., Pn. Užr. J. Elisonas 1910. LMD I 661/58.)

755 (žr. Mt. 1092). [Pradžia. Mt. 3320.] Jis tada gyveno gana gerai ir turtingai. Bet jam tas greitai atsibodo. Ir jis galvojo, kaip čia vėl nuo to velnio išgauti tą raštą, kad po mirties nereiktų eiti į pragarą. Jis apie tai pasisakė savo gaspadinei. Ji tuojau pagalvojo ir sako: „Duok man deguko bačką, dvi paduškas plunksnų, tai aš tave iš tos nelaimės išgelbėsiu, kad nereiktų eiti į pragarą". Jis taip ir padaro: nuperka bačką deguto, dvi paduškas plunksnų ir paduoda jai. Ji tuojau nusivelka nuoga, įlipa į tą bačką, nusidegutuoja, paskiau į plunksnas nusipūkuoja ir išėjusi netoli miško ropinėja. Kareivis pasišaukė velnią ir sako: „Atvaryk man tokį žvėrį, kurio aš dar nesu matęs, o jeigu neatvarysi, tai tu turėsi man atiduoti tą raštą, kuriame aš pasirašiau". Velnias sutinka. Nueina į mišką, žiūri: nei žvėris, nei paukštis ropinėja po žemę. Ir jis pradeda nuo tolo vaikyti į strielčių, o šis neklauso. Kai jis varo jį į strielčių, tas rėplioja atgal į mišką. Tuomet nueina velnias pas strielčių ir sako: „Paeik nors penkis žingsnius į čia". Bet strielčius atsakė: „Aš nežengsiu nė žingsnio!" Tada vėl nuėjęs varo jį į strielčių, bet šis eina tiesiai į jį, o velnias bijojo ir traukiasi atgal. Ir nuėjęs į strielčių vėl prašo jo paeiti nors porą žingsnių, bet jis atsakė: „Nė žingsnio!" Tuomet atidavė jam raštą ir supykęs nuėjo. [Čia išleistas originale esąs obsceniškas epizodas.] Jis nebuvo matęs tokio žvėries per visą savo amžių. (Stanionis, 82 m.a., Stačkūnų k., Biržų v. Užr. P. Balčiūnas 1930. LTA 291/213.)

756. Vienas žmogus labai norėjo medžioti, bet jam vis nesisekdavo: kada tik išeidavo, zuikiai kildavo už varsto ir negalėdavo nušauti. Jis sakė, kad velniui dūšią parduosiąs, kad tik galėtų medžioti. Tuoj velnias ir prisistatė. Medžiotojas pasirašė su velniu sutartį, ir nuo to laiko visur žvėrys [jam] po kojomis painiojosi. Pagaliau žmogus susirūpino: „Kas bus?", – jei jo dūšia klius velniui. Jis nuėjo pas savo pačią ir sako: „Pasakyk tu man, kaip reikia apgauti velnią, kad nepakliūčiau pas jį po smerčio?" – „Visai paprastai, – sako pati, – tu liepk jam per dieną suvaryti visus paukščius į vieną vietą: antrą dieną galėsi mano dūšią pasiimti, o jei nesuvarysi tų paukščių, tai dūšios negausi. O aš įlįsiu į smalą, išsiplunksnuosiu ir baidysiu paukščius". Medžiotojas pasišaukė velnią ir liepė jam per dieną suvaryti [paukščius] į vieną vietą. Velnias gaudo gaudo, o ta boba vis paukščius išvaiko.

Taip vargo velnias pusę mėnesio, o paukščių nesuvarinėjo. Tada sako medžiotojui: „Turėkis sau tą dūšią, aš nesuvaikau tų paukščių į krūvą: vienus atvarai – kitų nerandi". Taip medžiotojo boba išgelbėjo savo vyrą. (Ona Kurelaitytė, 60 m.a., Keryvų k., Girkalnio v., Rs. Užr. J. Prakapas 1938. LTA 1640/75.)

757-758. VELNIAS LAIMI ŽMOGAUS SIELĄ (MT. 3400)

757. Kitąsyk buvo toks daktaras. Jam toji daktarystė ne kaip vedėsi, tai jis pradėjo visokias juodknyges skaityti, ieškoti raganystų, kad jis būtų bagotas. Jis jau daskaitė, kad tur eit ant kryžkelės, nakčia apsirėžt apie save ratą ir sėdėt. Jis kaip jau pamokytas buvo, tai jis pirma ant kryžkelės įkasė stulpą, kad būtų už ko jam prisilaikyti, apsirėžė apie save ratą ir aplink pridirbo kryžiukų, ir pats atsisėdo tame rate. Kaip tik gerai sutemė, pamatė – atlekia ketvertu arklių vežimas su šienu ir tiesiog ant jo. Ale jis nenusigando, iš to rato nebėgo. Prapuolė viskas. Po valandai atvažiavo karieta ketvertu juodžių, vėl tiesiog ant jo. Jis nenusigando, nebėgo ir vėl viskas išnyko. Toliau užėjo tokia vėtra, – kad ne tas stulpas, tai jau jį būtų išnešę. Po tam viskas aptyko. Ne po ilgam atėjo pas jį toks ponaitis ir klausia jo: „Ko tu nori?" O tas daktaras sako: „Aš norėčia, kad būčia bagotas, turėčia pačią, lekajų ir kad aš galėčia daryt, ką aš noriu; o po dvidešimties metų galėsiu būti tavo". Tas ponaitis sako: „Gerai, aš čia neturiu tų knygų, kur tau reiks pasirašyti, pakol aš atnešiu, tai jau bus vėlu, tai rytoj vakare aš atnešiu knygas, galėsi pasirašyt savo krauju". Tas daktaras parėjo namo. Kitą vakarą atnešė velnias knygas, per duris įmetė jam į stubą, sako: „Pasirašyk krauju, tai tau viskas stosis". Jis tuoj pirštą įsipjovė, patepė krauju ir padavė tam velniui. Ir taip tuoj jam stojos pati, lekajus ir visko, ko tik jis norėjo. Per tuos 20 metų lėbavo ir visaip darė, kad net ir padangėm važinėdavo. Su tąja savo pačia sulaukė vieną vaiką. O kada jau atėjo paskutinė diena, su ponais gėrė per dieną ir jiem pasakojo, kad jau jam paskutinė diena gyvent ant svieto, sako: „Jau mane vakare paims velnias". O kad atėjo vakaras, pakilo vėtra, rodos, kad karieta atvažiavo su šturmais, tuoj jį pagriebė, tol daužė jį į sienas, kol neužmušė, – jį taip trankė, kad jo dantys, iššokę po vieną, net į sieną sulindo. O jo kūną išnešė laukan ir pametė ant mėšlyno. Tie ponai, jo gėrimo draugai, parpuolę ant žemės drebėjo iš baimės. Prapuolė tuomsyk ir toji jo pati su vaiku, ir tas lekajus. (Buršveigeris, kalvis. Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1904. LMD I 133/78.)

758. Beniakainio parapijos Žygių kaime gyveno labai maldingas žmogus. Jis buvo mano senelio pusbrolis. Vieną kartą pasirodė jam velnias su virve rankoj ir sako: „Ko tu čia meldiesi? Vis tiek tavo maldų Dievas neišklauso, nes siunčia tau nelaimes. Ana, žiūrėk – tavo mylimoji dukrelė pasikorė". Ir iš tikrųjų jis pamatė pasikorusią ant medžio šakos dukterį. Bet jam tai tik akyse rodėsi, nes jis buvo labai nusigandęs, jo duktė tuomet pjovė rugius. Tas velnio gundymas jam labai pakenkė, nes ir vėl atsiliepė balsas: „Tavo žmona apsivedė su kitu: klausyk, kaip troboj griežia ir šoka". Ir vėl jam prisigirdo muzika ir vestuvių dainos. Jis buvo klojime ir iš didelio sielvarto, kadangi jau jo maldos Dievas neišklauso, pastvėręs virvę ten pat ir pasikorė. Sužinoję tai giminės labai nuliūdo ir gėda jiems buvo, kad tas žmogus, skaitomas dievočiausiu, atėmė sau gyvybę. Niekam teisybės nesakę, paskelbė visiems, kad jis miręs širdies liga. Padarė jam grabą, palaidojo jį kapinėse, švęstoje žemėje. Nuo to laiko tame sodžiuje ėmė vaidentis. Vieną naktį didelis juodas stulpas prisiartino prie trobos ir griausmingu balsu sušuko: „Iškaskite mane iš kapų, nes bus blogai!" Kiekvieną kartą kokios nors baisenybės pasirodydavo šiame sodžiuje. Pagaliau pakaruoklio giminės susitarė nueiti

išpažinties ir visa kunigui išpasakoti. Kunigas liepė jiems jį iškasti iš ten ir užkasti kur nors kiton vieton. Bet kol jie tai padarė, rado jau lavoną gulintį viršuje. Kai jį užkasė kitur, tai nuo to laiko jau nebesivaideno. (Beniakainio pr., Ld. Užr. V. Rusakaitė. LMD I 641/8.)

759-765. VELNIAS VEDŽIOJA IR KLAIDINA NAKTĮ KELIAUJANČIUS (MT. 3412)

759. Buvo seniūnas, kaip ir dabar yra. Išėjo vieną vakarą su valdiškais reikalais pas savo kaimynus. Buvo nelabai toli, keletą kilometrų. Eina jis, žiūri - sėdi žmogus prie kelio ant akmenio ir batus siuva. Seniūnas pamatė, kad žmogus sėdi žiemą ant akmenio ir batus siuva. Seniūnas priėjo arčiau prie jo ir sako: „Padėk Dieve, žmogeli! Ką čia dirbi?" O tas atsako: „Batus siuvu". O jis klausia: „O kur, ponas, eini?" - „Aš einu su reikalais: [esu]seniūnas, tai einu su popieriais". - „Tai, ponas seniūnas, prašom manęs palaukti - ir aš kartu eisiu su ponu seniūnu". Seniūnas palaukė biškutį ir nuėjo abudu. Kalba kalba einant. Jau tas seniūnas nežino, kur ir eina: per miškus, per balas, per kokias salas, nė kelio nėr, nieko nėr. Jau ir dvylikta netoli valanda. Kur buvęs nebuvęs - gaidys užgydo. Pražuvo [batsiuvys], tik vėjas pasikėlė. Žiūri seniūnas - sėdi tarpe didžiausių vandenų, ant kokios salos, negali ir eit toliau anei žingsnio iš tos salos. Kas jam daryt? Naktį nežino ir kur namai kokie, ir sėdėjo per naktį, kolei diena prašvito. Kai diena prašvito, tuomet pradėjo žiūrėti, kur kokie yra namai. Namų niekur nematyt ir išeit negalima niekur. Pradėjo rėkti, šauktis pagalbos, kad žmonės gelbėtų jį iš ten. Išgirdo eigulis, kad žmogaus balsas nepanašioj vietoj šaukias pagalbos. Eigulis paėmė laivą ir nuvažiavo tenai, ton salon žiūrėti, ir rado žmogų. Pradėjo klaustis: „Kaip čia pakliuvai, kas čia atvežė?" O viršaitis [seniūnas] sako: „Manęs niekas čia nevežė, o aš pats atėjau. Taip ir taip man buvo: ėjau keliu su reikalais ir radau batsiuvį prie kelio siuvant batus. Ir jis paklausė manęs: 'Kur eini?' Aš jam pasakiau, kur einu, tai jis man sako: 'Palauk manęs, eisim kartu.' Tai aš jo palaukiau ir abudu einam. Jis mane vedė vedė, aš jau paskui ir nežinojau, kur ir eiti. Atėjom ton vieton, užgydo gaidys ir pražuvo tas batsiuvys, tik likau aš vienas toj baloj". Išvežė eigulis iš balų viršaitį ant laivo. Viršaitis kiek dienų negalėjo ateiti namo, buvo labai toli nuo namų nuvestas to batsiuvio. Ir namie niekas nežinojo, kur jis pražuvęs: nuėjo tik pas kaimynus ir taip ilgai [negrįžta], nes niekas nežino, kur jis pražuvęs. Ieškojo jo visur ir negalėjo rasti, kolei jis pats atėjo namo, tik gyvas. Pradėjo jo klausti: „Kur buvai?" - o jis negali ir žodžio ištarti. O tas batsiuvys buvo velnias, užtat jis ir nuvedė jį balon, ir būt vedęs ir toliau, tik viena jam nelaimė, kad gaidys užgiedojo, tai jis turėjo mesti ir bėgti. (J. Maleckis, 27 m.a., Zarasai. Užr. V. Čiplys 1933. LTA 539/30.)

760. Vienas vaikas ėjo sykį pas mergą ir beeidamas pamatė baltą arklį (šimelį), pažabotą dobilus beėdant. Vaikas pamislijo, kad jam būtų didis paskubinimas, jeigu galėtų arklį sugauti ir juo joti. Arklys davėsi geru būdu susigauti, ir ans užsėdęs joja. Jis joja gerą brydį, ale niekaip neprijoja mergos kiemo. Galiausiai jam rodos, kad paklydęs esąs, ale niekaip negali atsižinti. Jis jojo vis tolyn. Galiausiai pradėjo aušti ir jis pasijuto ant pilko kūlio (akmens) bejojęs. Tai buvo velnias. (Klaipėdos apyl. Užr. A. Bruožis. LMD I 525/11.)

761. Maižiškiuose pas vieną žmogų atėjo švogeris (pačios brolis). Skubinai atliko reikalus ir rengėsi eiti namo į Žaiginį. O jau buvo išvakaros. Žmogus nenorėjo jo leisti, kad eitų ir sako: „Švogeruti, nakvok: taip vėlu, ką gali žinoti, kas gal atsitikti? Nakvok, švogeruti!" Kur jis tau nakvos, sako: „Negaliu nakvot, reik eit

kanečnai namo. Pareisiu – kelią žinau". Ir išėjo. Išėjęs kaip matai ir paklydo. Klaidžioj klaidžioj, negali atitikti kelio ir gana. Beklaidžiodamas išgirdo, kad kažin kas priešakyje juokiasi ir atkartoja: „Švogeruti, nakvok! Švogeruti, nakvok!." Gaidys užgydo, jis nusijuokė ir nušvilpė į šalį. Mat tai velniuks buvo. Dar gerai, kad gaidys greit užgydo, tai nepaspėjo nuvesti lig ravo. Nieko blogo neatsitiko, tik labai primūčijo. (U. Levonienė, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/69.)

762. Vieną kartą gyveno Mikoliškių kaime (Žeimelio valsčius, Šl.) toks žmogus, pavarde Laurynavičius. Jis, būdamas jaunas, apsiženijo pačią. Vieną kartą jis nuvažiavo šieno pas uošvį. Jo uošvis nenorėjo leist važiuot namo: buvo vakaras ir kelias gi ėjo per mišką. Tam miške buvo pakavoti du pakaruokliai. Kelio jam buvo apie varstą. Bet žentas užsispyrė būtinai važiuot. Uošvis, norėdamas jį užturėt, sako: „Ar tau nebaisu? Prie kelio yr pakaruokliai". Tada žentas atsakė: „Aš tų pakaruoklių nebijau: ką jie gal man padaryti?" Uošvis, sakydamas neužturėsiąs, išleido. Iš pradžių kelionė Laurynavičiui gerai sekės, bet kai įvažiavo į mišką, prie jo pristojo tokia baltai apsirengusi boba. Ta boba prašė jo pavežt, bet tas žmogus nesutinka, sakydamas: „Negaliu aš tave priimt: matai pati, koks didelis vežimas, blogas kelias, arkliui sunku, ant galo tau nė vietos nėr kur atsisėst". Ale ta boba neklausydama ėmė ir užsirioglino ant vežimo. Kai užlipo, arklys nė patraukt iš vietos nebgali. Žmogus tą arklį ir mušė, ir daužė, ale nieks nepadėjo, vežims ant vietos stovėjo. Tada tas žmogus papykęs ėmė ir nustūmė tą bobą nuo vežimo. Boba tik užsijuokė ir sako: „Tu šiuokart neparvažiuosi ant namų, klaidžiosi visą naktį". Tai tarusi jinai pražuvo. Tad jis sudrožė arkliui, arklys vežimą lengvai patraukė. Žmogus važinėjo važinėjo visą naktį po mišką. (Buvo žiema, sako, matės ir rogių vėžos, taip jis pats sakė.) Važinėjo visu mišku, bet kelio į namus rast negalėjo. Dienai išaušus, jis atsirado prie tų pakaruoklių. Tad pavarė arklį ir parvažiavo ant namų. (O. Romašauskienė, 48 m.a., Biržai. Užr. S. Romašauskaitė 1926. LTA 291/229.)

763. Žalakiškių kalnuose seniau buvo didelė giria. Toj girioj tankiai vaidinosi. Kad ne ką, tai nors juoką padarydavo. Valentinas pasakojo, kad vieną kartą jo tėvas važiavęs vakare iš Šiluvos ir paklydęs. Visus takelius žinojęs kaip ant savo kiemo, bet kelio ant Žalakiškių negalėjo rasti. „Jau kelią, rodos, radau; tik pavažiavau kelis žingsnius – nusmuko tekinis; užsimoviau tekinį, pradėsiu važiuoti – nėra kelio". Taip išsimūčijo lig pat gaidgysčio. Kai tik gaidys užgydo, tai beregint kelią atitiko ir parvažiavo namo. (Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/42.)

764. Velniui tinka, kad jį vadini ponu. Vienas žmogus, miške bevaikščiodamas, paklydo. Klaidžioj klaidžioj ir niekaip negali rasti tako, kokio jam reikėjo. Pasitinka priešais poną ir sako: „Ponuti, ar negalėtum parodyti man kelią?" Tas ponas tai buvo velnias. Jam labai patiko, kad jį pavadino ponu. Jis nusivedė tą žmogų į savo palocių, liepė nusiaut kojas ir gultis. Žmogus džiaugdamasis nusiavė kojas, autus pasikabino ant pečiaus, o pats atsigulė į peryną. Rytą išmiegojęs atsikelia, žiūri – begulįs prie beržo, autai pamesti ant šaknies. (Pranaitis, Žaiginio bk., Žiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/56.)

765. Šitose Vaičiulionio ir Bražuko pievose vedžioja. Anuos metuos aš ir kita mergina išvažiavom pas siuvėją. Prisimieravom, pasišnekėjom ir išvažiavom apie

septintą valandą. Išvažiavom, davažiavom tas pievas ir važiuojam važiuojam, važiuojam – ir vis į tas pačias vėžes pataikom. Važiavom tada senu arkliu Juodžiu, tai aš kai pamačiau, kad niekas nebus, paleidau vadeles ir sėdžiu – tegu arklys eina, kur nori. Bet vis tas pats – vis tom pačiom vietom važinėjam. Važinėjam taip ilgą čėsą. Kai pamatėm, kad namo vis tiek nepataikysim, traukėm ant žiburio. Davažiavom ūkininką, žiūrim, kad didžiausias dvaras, ale kai ėmė lot šuva, pažinau, kad Vaičiulionis. Išėjo Vaičiulionių Juozas. Tas tuoj suprato, kad mus vedžiojo, – sėdo su savo seseria ir palydėjo mus iki namų. Kai parvažiavom namo, tai buvo jau dešimta. (E. Raguckaitė, 30 m.a., Putriškių k., Igliškėlių v., Mr. Užr. J. Bulotaitė 1935. LTA 732/228.)

766–773. VELNIAS TRUKDO NAKTĮ VAŽIUOJANTIEMS (MT. 3413)

766. Mano senelis Mykolas Mardosas, katras gyveno prieš 65 metus Salake, pasakojo šitokį atsitikimą. Vieną kartą su savo boba važiavo iš kiemo pro vieną, nepamenu kokį, ežerą. Senutė važiuoja, o senelis eina paskui ir kalba sau poterius. Tik kaip matai atsirado ties juo gražiai apsitaisęs ponaičiukas ir eina drauge su juo. Paėjėjęs kiek, priėjo prie arklio ir traukia už pavadžių arklį ežeran. Senelis išsigandęs suriko: „Ką tu darai, boba? Kur tu važiuoji ežeran?" O ana atsakė: „Aš keliu važiuoju". Tada tik senelis dasgodojo, kad čia turi reikalą su nečysta dvasia, ir užgiedojo: „Baisias gyvates be strioko minėti ir ant smakų drąsiai jodinėti". Tada nečysta dvasia, atsitraukusi nuo arklių, tik ki-ki-ki! – suskvatojo ir prapuolė. Kad būtų nesusipratęs užgiedot, būtų bobą nečystikas nutapijęs. (A. Dičiūnienė, 70 m.a., Paluodės k., Salako v., Zr. Užr. V. Dičiūnas 1936.I.29. LTA 753/53.)

767. Kartą Baltras Panavas (jau tai seniai buvo) su savo žmona važiavo iš Dūkšto, – ar tai iš atlaidų, ar tai iš kermošiaus, nežinau. Nuo Salako apie 3 km prie pat vieškelio prieina Luodžių ežeras. Tą vietą žmonės vadina Jurgiškiu. Vat, privažiavus į Jurgiškį, sustojo arklys. Daboja – už pavadžių turi arklį koks žmogus ir neleidžia arkliui eiti. Panavas liepia leisti, tas neleidžia. Na, tai Panavas, botagą paėmęs, eina jo varyti. Tuo kartu tas žmogus kita puse arklio nuėjo ir prie Panavienės atsisėdo. Traukia arklį, tai arklys negali vežimo nei iš vietos patraukti. Vėl Panavas eina to žmogaus varyti nuo pačios. Kolei Panavas eina prie pačios, tai tas žmogus vėl į arklį eina ir turi arklį. Vėl Panavas prie arklio, tai žmogus į pačią. Ir taip daug kartų jį vargino. Į galą tas žmogus numovė ratą. Tai Panavas jau važiuoja su trimis ratais. Tada tas žmogus šaukia: „Baltrau, pasiimk ratą!" Panavas negrįžo į ratą. Tada tas žmogus ratą paėmė ir parito per ežerą. Buvo mėnesiena, šviesu, gražu, tai ir matė Panavas, kai ratas per ežerą nuriedėjo. (M. Kavaliukas, 62 m.a., Salakas, Zr. Užr. E. Rūkštelytė 1940.I.7. LTA 2219/5.)

768. Važiavo diedas su boba žiemą. Ties Karaliais (buvo dvaras netoli Vilkaviškio, dabar išparceliuotas) ateina vyras ir drykt į roges. Arkliai iš daikto neveža. Nusigandęs diedas iššoko iš vežimo viržių pjaut ir bėgt, o tas vyras sako: „Vai nepjauk, ba arklius papjausi!" Senis ir užkeikė: „Kokis čia velnias!" Tas vyras išnyko, tik nusijuokė ir prapuolė. (Užr. B. Kačergius 1931.XII.7. LTA 325/44.)

769. Mano tėvo motina važiavo su sūnum iš baliaus. Buvo įgėrę, bet nedaug. Vienu kartu arklys sustojo ir neina nė iš vietos, prunkščia ir tiek. Tėvas išlipo, žiūri, kas yra – nieko: ratai visi, sukasi gerai, tik arklys neina. Mušk, nemušk, ant vietos ir tiek. Žegnojasi, poterius kalba – tas pats. Tik po ilgo kamavimosi kažkas, kaip pelų maišas, šmukšt ir išlėkė pro paskutines arklio kojas. Arklys pradėjo

važiuoti ir parvažiavo namo. (M. Janionienė, 46 m.a., Dubarų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1936.IV.5. LTA 859/17.)

770. Stebėkių kaimo (Vadoklių parapija) žmogus iš Ramygalos važiavo namo. Nugėręs kiek žmogus buvo. Važiuoja per Papeliškę (Naujadvario ganyklas). Kaip žiemą, tai važiuoja po tiesium. Privažiavo duobę, kur yra Papeliškėj, ant aikštės (tokios duobės, kaip ir minimoji, vadinamos Milžino pėda) arklys stakt ir nebeina. Žiūri žmogus – priešais švirkščia vanduo. Tas vanduo sako: „Iš aukštybės ant žemybės, iš žemybės ant aukštybės!" – taip ir taip (= kartoja ir kartoja). – „O arklio nei tu varyk, nei jis eis", – sako balsas. Taip pastovėjo jis gal pusę valandos. Tada vanduo nustojo švirkšti, o arklys kad ėjo, taip kaip mat ir buvo namie (į Stebėkius nuo tos vietos dar kokie 6 km). (Juozas Ilekys, 45 m.a., Garuckų k., Ramygalos v., Pn. Užr. K. Janionis 1937.I.23. LTA 1729/85.)

771. Važiavo Bastulis naktį iš Južintų, nė kiek negirtas. Įvažiavus jam šilelin, tik ėmė kažin kas jam ir numetė nuo galvos kepurę. Bastulis užsidėjo. Jam ir vėl tuoj numetė. Dabar Bastulis labai persigando, paliko kepurę ir smarkiai parlėkė namo. Rytą nuėjo ieškot kepurės. Nuėjęs į tą vietą rado kepurę, pilną prikištą eglių, pušų kankorėžių, kurių arti ir nebuvo. (A. Bernotaitė, 26 m.a., Melaikių k., Južintų v., Rk. Užr. B. Zaleskis 1927.XII.30. LTA 11/35.)

772. Ukmergės apskrityje [yra] malūnas, vadinasi Siesartis. Einant nuo Siesarties į Vidiškius, yra mažas šilas. Per jį važiavo Gudenis su miltais iš malūno, su dviem vežimais. Vieno vežimo buvo žemos laikos, kelias kaip stalas lygus, tik jam bevažiuojant vienas vežimas ant šono ir išvirto. Žmogus nežino, kas daryti: maišai dideli, vienam nesudėt. Atsigrįžta į antrą vežimą, žiūri – eina ponas su dideliu kepeliušium. Priėjęs klausia: „Žmogau, ką tu čia darai?" Pradėjau prašyti, kad jis padėtų sudėti. Kai jis pradėjo maišus dėti, tai tartum patys maišai vežiman bėga, aš nespėjau ir rankų prileisti. Sudėjus aš pabučiavau jam ranką, jis man davė tabokos iš labai gražios tabokierkos ir sako: „Važiuok, kad daugiau neišvirstum". Bevažiuojant žiūriu: ir vienas, ir antras vežimas ant šono. O tas ponas ir vėl atsirado. Aš ir vėl prašau, kad padėtų sukrauti. Padėjo, aš padėkojau, ranką pabučiavau. Ir taip mane mūčijo visą naktį, o aš pabučiavau ranką gal 50 kartų, kol gaidys pragydo. O paskiau nusijuokė labai baisiai ir prapuolė tas ponas su vėju. (Užr. A. Žukauckis. LMD I 532/3.)

773 (plg. Nr. 795). Ties kapinėmis kartą žmogui bevažiuojant sustojo vežimas – nesisukė ratai. Jis, žinodamas, kad ties ta vieta striokai rodos, išlipo iš vežimo, nusimovė arklio apynasrį ir pažiūrėjo pro jį į ratus. Pamatė, kad ratus laiko kokia tai maišo pavidalo šmėkla. Žmogus, nieko nelaukdamas, sudrožė jai botkočiu. Šmėkla suriko: „Neprietėliau, kad primušei mane ir damušk!" Žmogus, skubiai įsėdęs vežiman, nuvažiavo toliau. Šmėkla ilgai dar kartojo tuos žodžius: „Kad primušei, tai ir damušk!" Nuo to laiko jau toj vietoj striokai nesirodydavo. (Sn. Užr. V. Kadziauskas 1926.X.7. LMD I 617/3.)

774–776. VELNIAS PAIMA ŽMOGŲ PAVĖŽĖTI (MT. 3414)

774. Vieną kartą vienas žmogus išėjo iš Kusių kaimo (Sedos valsčius, Mž.) naktį į Sedą, į rarotus. Neturėdamas laikrodžio, išėjo naktį, kad nepasivėluotų. Tuokart buvo storai pasnigę ir gerai sušalęs sniegas. Kad būtų arčiau, jis nutarė eiti tiesiai per Sedos ežerą. Priėjęs ežerą žiūri, kad atvažiuoja žmogus rogėse su dideliu

baltu arkliu. Privažiavęs prie einančio, sušuko: „Sėsk, dėde, pavešiu!" Žmogus įsisėdo į roges. Arklys bėga greitai, kad net ežeras bilda, o žmogus džiaugiasi, kad greit nuvažiuos į Sedą. Bet greit jis pajuto, jam kažin ko negera sėdėti: rodos, lyg kas vilktų jį ledu ant subinės, o ne rogėse sėdėtų. Bet nieko sakyti nedrįsdamas, tik kraiposi į vieną ir kitą pusę. Arklys bėga vis greičiau, jau net ausyse švilpja, o subinei darosi vis skaudžiau ir skaudžiau. Jau ežeras baigiasi, o priešais didelis skardis. Žmogus persigandęs, kad aną į tą skardį nesudaužytų, sušuko: „A Jėzus, Marija, nelakink taip greitai!" Sulig tais žodžiais jis pasijuto besėdįs ant ledo kojas išplėtęs. Atsikėlęs čiupinėja, kad visas kelnių dugnas kiaurai prasitrynęs ir iš skūros sunkias kraujas. Žmogus nė į Sedą nebeėjo: kur beeis, kad kelnių dugnas vieni skiduliai. Grįždamas atgal, gerai įsižiūrėjęs pamatė, kad aną biesas vilkęs pro pat žvejų lede iškirstas skyles. (L. Budrys, 75 m.a., Kalvarija, Tl. Užr. A. Brazdeikis 1928.XII.12. LTA 1167/16.)

775. Kalvarijos parapijoj į Sedos pusę yra pelkės, vadinamos Alksnos, kurioms užšalus žmonės tiesiau eina ir važiuoja į Sedą. Buvo penktadienis. Žmonės ėjo ir važiavo į Sedą, nes buvo turgus. Vakare visi grįžo biskį įgėrę, kiti pėstieji mažai tepaėjo. Buvo visai sutemus, kai vienas ėjo namo. Jis buvo nuvargęs, girtas ir labai norėjo, kad kas jį parvežtų į namus, bet niekas nevažiavo. Kai jis atėjo į Alksnas, tai atvažiavo žmogus su balta kumele. Tasai žmogus tarė: „Sėskis, jei nori, pavešiu". Tai išgirdęs žmogelis atsisėdo ir ėmė važiuoti. Važiavo tylėdami. Bevažiuojant žmogelis pajuto, kad jam užpakalis sopa. Paskum, praėjus kokiam pusvalandžiui, jis pajuto baisiai užpakalį geliant. Jis ir tarė: „Kuris čia velnias yra, kad man taip skauda?" Vežėjas nusijuokė ir nieko neatsakė. Paskui žmogelis nebeištverdamas tarė: „Jėzus Marija!" Kai jis ištarė šiuos žodžius, jo vežėjas su vežimu ir balta kumele pranyko iš akių. Tai matydamas, žmogelis pajuto šaltį. Jis žvalgosi žvalgosi ir pats nesupranta, kas čia yra: jis, atsisėdęs ant ledo, besėdįs, kojas atspyręs į dirvos ežią. Kai jis atsistojo ir pajuto didelį nuovargį, ketino vėl sėstis. Pajuto, kad jo kelnių dugnas prakiuręs. Tada suprato žmogelis, kad čia jokio vežimo su balta kumele nebuvo, bet jį vežiojo velnias už kojų, ant ledo užsodinęs. Nusispjovė žmogelis velnio apgautas ir parėjo namo sušalęs, nuvargęs, išsipagiriojęs ir kiauromis kelnėmis. Parėjęs atsigulė ir išgulėjo visą savaitę. Jis pasakojo tą nuotykį visiems atėjusiems jį lankyti žmonėms ir ant galo pridėdavo: „Še tau ir velnio vežimas!" (A. Brazdeikis, Kalvarijos m. Tl. Užr. E. Jonauskaitė 1929.V.4. LTA 284/640.)

776. Seniau velniai dažnai žmones lankydavo. Bet dabar žmonės esą gudresni už velnius, tad juos kipšai nelanko. Bet ir tada buvo žmonių, kurie pinčiukus (velnius) apgaudavo. Velniai dažniau pasirodydavę girtiems žmonėms. – Kartą ūkininkas Raugas vėlai vakare grįžta girtas namo. Iš Salako miestelio ligi jo namų buvo ne daugiau penki varstai. Eina Raugas svyruodamas namo, linksmas dainuškas dainuoja. Jam beeinant, važiuoja gražiame vežime ponaičiai. Sustojo ir pakvietė Raugą pavėžėti. Raugas buvo drąsus ir į vežimą įsėdo. Ponaičiai suragino arklius ir ėmė greit važiuoti. Bevažiuojant Raugas žiūri į ponaičius ir mato, kad jų nosys be skylučių. Šiaip jie dailiai atrodė. Suprato tada Raugas, kad pateko velnių (pinčiukų) draugystėn. Važiuoja, važiuoja ir galo nėra. Jaučia Raugas baimę. Į jo kaimą nereikia mišku važiuoti, o čia dabar mato, kad vis važiuoja mišku ir tas miškas vis nesibaigia. Tada Raugas persižegnojo. Kaip tik padarė kryžiaus ženklą, tuoj pakilo viesulas ir jį išmetė į šalį. O viesulas kaukdamas nuaidėjo pro mišką. Žiūri Raugas, kad jis sėdi ant kelmo ir kad jokio kelio nematyti, vienas raistas. Raugui nuo baimės praėjo girtumas ir jis prasiblaivė. Atsikėlė ir ėmė ieškoti

namo kelio. Apylinkė buvo nepažįstama. Pagaliau surado keliuką ir pagaliau priėjo nepažįstamą vienkiemį. Užėjo paklausti kelio, nes žmonės dar nemiegojo. Kada ėmė žmonių klausti kelio į namus, tai nė vienas nežinojo, nes jo kaimo pavadinimas buvo jiems nežinomas. Paaiškėjo, kad Raugas buvo atsidūręs Antalieptės miestelio apylinkėje, 40 km nuo Salako miestelio. Be to, trumpu laiku Raugas negalėjo tiek toli nueiti girtam stovy. Pernakvojęs vienkiemy, Raugas kitą dieną grįžo namo. Nuo to laiko jis metė girtauti. Tvirtinama, kad šis įvykis yra tikras. (Al. Dudėnas, Salakas. Zr. Užr. A. Urbonas 1937. LTA 1048/117.)

777-784. ŽMOGUS NAKTĮ GAUDO NEPAPRASTUS GYVULIUS (MT. 3415, PLG. 3300-3301)

777. Ožkalnis yra nelabai aukštas kalniukas. Jis yra Kadaičių kaime (Platelių valsčius, Kr.). Ant jo viršaus yra koplytėlė ir už kelių desėtkų metrų nuo koplytėlės gyvena ūkininkas, to kalniuko savininkas. To ūkininko kaimynė turėjusi tris ožiukus. Kartą ji, išeidama į kaimą, šituos ožiukus paleido pasiganyti ir liepusi vyrui po kiek laiko juos suvaryti į tvartą, pirmiau, negu ji grįš. Kai ji grįžo į kaimą, jau buvo vėlai, naktis, ir ji mato ant šito kalno savo šituos ožiukus. Ir ji neina į namus, bet tiesiog prie šitų ožiukų. Bet tie ožiukai pasirodo buvę ne ožiukai, bet kokie kiti padarai. Ji varo juos į namus, bet ožiukai jai nepasiduoda: ji duoda jiems mietu pagriebusi, bet neužduoda; bus jau besučiumpanti, bet niekuomet nesučiupo. Taip ji gainiojosi tuos ožiukus iki nakties dvylikos ir labai privargusi juos begainiodama. Parėjusi į namus barė vyrą, kam ožiukus neuždarė. Šis pasisakęs juos dar anksti uždaręs. Tokį pasakymą išgirdusi, žmona labai nusigando ir, nuėjusi tvartan, rado visus ožiukus. Rytą nuėjusi į tą vietą, kur ji gainiojosi ožiukus po daržus ir po kalbamąjį kalną, randa tik savo pėdsakus, o ožių pėdsakų jokių nebuvo. Pasirodė, kad tenai buvo ne ožiai, bet kipšai, ir nuo to laiko šitas kalnas vadinasi Ožkalnis. (M. Trakūnienė. Užr. S. Alingaitė 1930.IV.27. LTA 284/623.)

778. Senovėje žmonės turėjo daug ožkų. Ir jie jas mylėjo, nes duodavo šiokią tokią naudą. Vieną sykį piemuo ganė tas ožkas trakuose, prie kurių yra mūsų laukai. Jis beganydamas praganė vienos bobos oželį. Ji pasitiko piemenį, nerado oželio ir nuėjo į tuos trakus ieškoti. Ieškodama taip vadino: „Cibutis, cibutis mano, cibutis!" Oželis atsiliepdavo: „Me!" – storu balsu. Ta boba bėgo greitai prie jo, bet nerado. Ji vėl vadina oželį. Jis atsiliepia, bet jau kitoj pusėj. Ji vėl bėga prie jo ir vėl neranda. Ir ją taip vargino nuo ryto iki vakaro. Paskui supykusi tarė: „Eik sau, velne, mane nevarginęs!" Tada taip garsiai susijuokė, kad visas trakas suskambėjo, – kai atspėjo, kas ją vargino. (K. Čekas, Smulkių k., Nemakščių v., Rs. Užr. O. Navakauskaitė 1924. LTA 783/535.)

779. Opnarų dvaro laukuose (Pažaislio valsčius, Kn.) yra paskandintas dvaras. Prie to kalno, kur nuskandintas dvaras, yra ravas, vadinamas Šunetiškiu. Šunetiškių rave seniau vaidindavos: ten nujoję naktigoniai matydavo didžiausius baisius šunis ir atsigulusius naktigonininkus mėtydavo į šalis, ir gyvuliai iš ten bėgdavo. Mano tėvą, kada jis dar buvo mažas, genant namo ožiukas vedžiojo po raistą. Jis jį besivydamas pailso ir supykęs užkeikė: „A kad tave velniai!" Ožiukas žmogaus balsu nusijuokė ir nubėgo. Parėjęs namo tėvas rado gyvulius namuos parėjusius. Mano tėvo tėvas [=senelis] mano tėvą mušė, kad jis neparėjo laiku namo. Daug čia velniai seniau vaikščiojo, dabar jau nevaikščioja. Paskandintas dvaras, nežinau, kaip jis ten nugrimzdo. (N. Apanavičienė, Jaškonių k., Rumšiškių v., Kn. Užr. P. Remeika 1928.VIII.28. LTA581/3.)

780. Vieną kartą vienas vaikis ėjo iš Žemaičių Kalvarijos miestelio namo. Ėjęs tiesiau per pievas, norėdamas greičiau pareiti, nes jau buvo vėlyvas laikas. Pasiekęs vidurį pievų, jis pajuto, kad kas tai bėga smulkiais žingsneliais paskui jį. Atsisukęs pamatė mažą, juodą ėriuką. Jis pamanė, kad tai bus kurio nors ūkininko pasilikęs nuo bandos. Jis buvo visas sušlapęs ir gailiu balsu bliovė. Vaikis nori pagauti ėriuką, o tas tolinasi nuo jo. Norėdamas jį pagauti, šoko gintis. Bet kur tau: ėriukas lekia kaip vėjas. Vaikis sustoja ir ėriukas sustojęs žiūri į jį. Taip jis vargęs čielą valandą, bet ėriuko nepavykę sugauti. Paskui jis iš piktumo nusispjovęs ir eina namo. Bet žiūri, kad jis ėriuką begaudydamas visai priešingon [pusėn], į pačias klampynes nuėjęs. Tą pastebėjęs, išsitraukęs laikrodį žiūri, kad jau pats vidurnaktis. Ne kas kitas, kaip velnias mane čia atvedė, - pamanęs ir pradėjęs skubiai eiti. Ėriukas tuo tarpu užbėga jam mekendamas už akių. Bet jis greičiau eina. Ėriukas vis nesiliaudamas užbėga už akių ir vis didėja. Pavirto tikru avinu, o vėliau didesniu už jautį. Matydamas, kad jau blogai rodo, pasileido bėgti, kad net kulnai į užpakalį mušasi. Jau jis baigia išbėgti iš pievų, bet avinas vėl išbėgo už akių ir pavirto lyg kokiu kalnu. Vaikis, nebeturėdamas kur bėgti, sušuko: „Dėl Dievo vardo, ko nori?" Avinas staugdamas, ūždamas ir švilpdamas lyg šimtas viesulų nuūžė, nutarškėjo per pievas. Vaikis, parėjęs į namus, iš to išgąsčio ilgai sirgo. (A. Dobravalskis, 58 m.a., Kalvarija, Tl. Užr. A. Brazdeikis 1932.VII.10. LTA 1167/18.)

781. Vieną kartą iš jomarko vėlai nakčia važiavo vyras su žmona. Bevažiuojant prie arklių atsiradęs kumeliukas. Žmogus sustojo, išlipo iš vežimo ir norėjo pasigauti. Kai tik žmogus nori už karčių paimti, jis vėl biškį pabėga. Žmogus ilgai jį vaikėsi, metė jį gaudyt ir norėjo grįžt į vežimą. Bet tuo tarpu kumeliukas pliumpt į durpinyčią, nusijuokė žmogaus balsu ir pradingo. Gi žmogus žiūri - viduryje durpinyčių įvestas. Jis pradėjo šaukti savo žmoną. Žmona, išgirdus jo šauksmą, pradėjo imti iš vežimo šiaudų, uždegė juos ir taip nušvietė vyrui kelią. Vyras šiaip ne taip išsibaladojo iš durpinių. (Noreikienė, 50 m.a., Linksmosios k., Seirijų v., Al. Užr. H. Petrauskas 1933. LTA 449b/62.)

782. Mačiūrų k. J. Janušauskui, parvažiavus iš Kapčiamiesčio, naktį pasirodė darže labai geras arklys. Jis jį norėjo sugauti, bet arklys nepasidavė: kai prisiartina jo gaudyti, tai jis kanda arba spiria. Jis įsivarė tarp tvoros, norėdamas pagauti, taipogi labai daug sulaužė didelių lazdų (mat, tenai apyniai buvo), ir vienok arklys neprisileido jo. Paskui iššoko per labai didelę tvorą ir pabėgo. Spėja, kad tai striokas buvo. (Mačiūnų k., Kapčiamiesčio v., Sn. Užr. V. Kadziauskas 1926.X.7. LMD I 617/7.)

783. Apie Surmio ežerą, palei Povikčių piliakalnį, Jiezno parapijoj, Dukurnonių mergos, vėžiaudamos naktį su balanom, rado teliuką, plaukiojantį po vandenį ir lapūkus gaudant. Jos, eidamos namo, pasigavo jį ir vedėsi namo. Kai priėjo galą Dukurnonių kaimo, teliukas ištrūko, užsijuokė ir pragaišo iš jų akių. (Jurgis Vilkas, Jėzno v., Al. Užr. K. Skernevičius 1910. LMD I 573/13.)

784. Gyveno sirata berniukas. Negalėdamas be tėvų prasižyvyti, išėjo pas gaspadorių slūžyti. Seniau daugiau buvo laikomi jaučiai: jais dirbdavo, važiuodavo, atstojo anie arklius. Taigi šitam piemeniukui ir reikėjo ganyti daug jaučių. Jam vieną kartą ganant miške, ėmė ir prapuolė du jaučiai. Ieškojo ieškojo ir nerado. Sulaukęs vakaro, verkdamas parsivarė likusius namo. Gaspadorius tuoj pamatė,

ko verkia jo piemuo: tuoj pamatė, kad prapuldino jo du jaučius. Ir tuoj liepė eiti ir surasti, nors ir naktis jau buvo. Ką darys šitas sirata, - kad ir baisu naktį, bet verkdamas išėjo iš namų. Priėjo mišką, eina eina - jaučių niekur negirdėt, nematyt. Žiūri anas - ateina į jį žmogus. Priėjęs klausia: „Ką tu, vaikeli, verkdamas naktį vaikščioji po mišką?" Piemenukas atsakė: „Ganiau jaučius, du prapuolė ir negaliu surasti". - „Duok ranką, aš tave nuvesiu, kur anie yra". Berniukas įsitvėrė jo ranką ir eina, ale šito žmogaus tokia šalta ranka kaip sniegas. Netoli jiems paėjus, žiūri - stovi abu jaučiai. Tada šitas žmogus sako: „Tu jų iš čionai neišvesi, kur tau reikia, į namus, - jaučiai žino kelią, tai tu įsitverk jų uodegas, ir išves anie tave". Berniukas padėkavojo šitam žmogui ir, įsitvėręs už jaučių uodegų, seka paskui juos. Neilgai trukus žiūri - jau kraštas miško, o anas įsitvėręs dviejų eglių šakelių. (A. Tumėnas, 65 m.a., Pakriaunių k., Obelių v., Rk. Užr. J. Skrebys 1938.VII.8. LTA 1678/2.)

785-787. PASITABOKINA SU VELNIU (MT. 3416, PLG. 3302)

785. Ties Indrailiu gyveno Baranauskas, Dusetų bažnyčios sargas. Pasaugojęs bažnyčią, apie dvyliktą nakties, grįžo namo. Eidamas pro Vozgėlių Skečiamiškį, pamatė jis nepažįstamą žmogų, kuris perbėgo jam skersai kelią. Nepažįstamasis prašo tabokos pauostyti. Baranauskas išsiėmė tabokos, pats pauostė ir duoda jam. Gi žiūri - nepažįstamojo nosis labai didelė ir be skylelių. Baranauskas ir sako jam: „Kaip gi tu gali uostyt, kad tavo nosis be skylelių?" Nepažįstamasis garsiai nusikvatojo: kva-kva-kva! - ir nubėgo į mišką, tik garsas girdėjosi. O Baranauskas persigandęs numirė. (Em. Lukošiūnienė, 60 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/136.)

786. Vieną sekmadienį, visiems išėjus į bažnyčią, senelis nuėjo į mišką ieškoti ganantis arklių. Ilgai ieškojo, bet vis negalėjo rasti. Beeidamas miško keliuku, senelis kalbėjo ražančių. Tuo pačiu keliuku senelis pamatė ateinantį ponaitį, juodai gražiai apsirengusį: su skrybėle ir lazdele mosuojantį. Susitikęs senelį, ponaitis paklausė: „Kur, seni, eini?" (Ponaitis kalbėjo per nosį.) Senelis atsakė, kad einąs arklių ieškoti, ir savo keliu užklausė ponaitį: „O kurgi ponaitis eini?" Ponaitis atsakė: „Aš irgi einu arklių ieškoti". Paskui senelis paklausė: „Kaipgi ponaičio pavardė?" Ponaitis atsakė: „Aš vadinuos Jeskrienka". Paskum ponaitis išsiėmė tabokierką, paėmė tabokos, patraukė į nosį ir pasiūlino seneliui, sakydamas: „Seni, gal pasitabokausime?" Senelis atsisakė, bet kuomet ponaitis uostė taboką, senelis pamatė, kad pas ponaitį yra tik viena skylutė nosyje, ir iš to suprato, kad turi reikalą su velniu. Tuomet senelis kirto jam su ražančium ir peržegnojo. Ponaitis tik sušvilpė ir oru nuūžė per mišką taip, kad net medžiai lūžo. (O. Bistrienė, Nureikių k., Krekenevos v., Pn. Užr. I. Starevičiūtė 1934. LTA 768/399.)

787. Seniau Ruzos paliekny (Maženių pievose) jojant nakties, saulei jau nusileidus, sėdi ant kelmo vokiečiukas, nendrinę lazdelę turi, su kepeliušiu užsidėjęs, ir rankoj laiko tabakierką. Ir šaukia: „Prašom na tabaki!" Taip vienas, kuris tabaką gerdavo (Tevelionis Petras), priėjęs ir pasiėmęs norėjo gert, bet žiūri, kad avelių spiros. Sako: „Kad tu prapultum su savo tokiu tabaku!" Tada tas velnias nusikvatojo ir nulėkė į balas. Visi pamatė, kad velniuko būta. (Maženių k., Velykių p., Pn. Užr. Baltras Aleliūnas. LMD I 809/10.)

[Nr. 788-789, Mt. 3417 (velnio užleistas sapnas): *fabula obscena.*]

790-794. VELNIAI PADEDA DARBUS DIRBTI (MT. 3418)

790. Baudžiavos laikuose žmonės eidavo į dvarą pono javų kult. Iš vakaro, dar prieš gaidžius, išeidavo iš namų, kol susirinkdavo, ateidavo gaidžiai. Pradėję nuo pirmųjų gaidžių, kuldavo iki dienai. Toksai darbas vadindavos „rytais". Senis Burneika iš Akstinų (Šiluvos parapija) tankiai pasakodavo tokį atsitikimą. - Vienas žmogus, atsikėlęs dar prieš gaidžius, išėjo į Kantrimo jaują „ant ryto". Nuėjo į jaują, joje nieko dar nesą. Nusivilko sermėgą ir, kol kas daugiau ateis, atsigulė pasivolioti prie pečiaus. Nepaspėjo atsigult, ir beįeinąs į jaują kitas žmogus. Įeidamas klausia: „Ar esate kas jaujoje?" - „Esu". - „Dek šviesą!" Užsidegė balaną, abu susėdo ant petšalies [=pečiaus šalies] ir šnekučiuojas. Žmogus, pažiūrėjęs į šviežiai atėjusį, pamatė, kad ne jų valsčiaus žmogus - suvis nepažįstamas. „Dekim pypkes", - sako nepažįstamasis. - „Dekim", - pritarė namiškis. Pypkes išrūkė, o rytininkai dar nesirenka. „Ko mudu čia dyki sėdėsime? Neškime iš jaujos, klokime klojimą, - sako atėjūnas, - kol kiti ateis, priklosime. Tu eik klot, mat žinai geriau kaip, o aš nešiu iš jaujos". - „Gerai", - žmogus sutiko ir išėjo į klojimą klot, o nepažįstamasis neša iš jaujos. Lig šio laiko žmogus vis manė šnekąs su žmogumi, ale pamatęs nešant iš jaujos suprato, kad ne: jis iš jaujos neneša glėbiukais, ale grūda cielomis lovomis, kiek tik per duris ištelpa. Žmogus jau nepaspėjo kloti, tik verčia krūvomis. Privertęs pilną klojimą, šaukia, kad neneštų, kad jau gana, ale nepažįstamas sako: „Kur tau gana? Klok, kol nesuklosi visus". Žmogus nesiginčija: prigrūdo pilną klojimą nelaidytų pėdų, mat laidyti jis nesuspėjo. Išvertęs visus rugius, pats išėjo į klojimą. - „O ką, kol kiti ateis, kulkim". - „Kulkim". Žmogus pasiėmė savo spragilą, o nepažįstamas pasiėmė savo iš kertės, kurį ateidamas atsinešė iš kažin kur. Kulia: žmogus kai muša su spragilu, tai vos girdėti, o jis kai rėžia, tai visas klojimas dreba. Iškūlė. „Gana, verskim lanku, - sako nepažįstamas, - tu eik lanku ir kirsk kėsčius, o aš versiu iš klojimo, bo tu su šiaudais išverstum visus grūdus. Dėdamas kėsčius ant mano galo, dėk daugiau". - „Tai ar sudėsime į vienus kėsčius visos jaujos šiaudus?" - nusistebėjęs klausia žmogus. „Tai koks tu esi: mat nesudės į kėsčius vieno klojimo, tik eik ir dėk!" - sako juokdamasis nepažįstamas. Žmogus, išėjęs iš klojimo, su grėbliu tik siekia, o šiaudai patys plėkais ant kėsčių lekia. Sudėjo visus. Žmogus žiūrėdamas mislija: „Žiūrėsiu, kas tokius kėsčius neš - juk jau didumas lygus su stogu". Nepažįstamasis išėjo, liepė žmogui eit pirma, bo girdi, tas galas esąs lengvesnis, o jis pats eisiąs paskui. „Reikia eit pirma daržinės duris atidarinėti", - sako žmogus. „Aš ateidamas atidarinėjau". Pasiėmė kėsčius ir neša. Kėsčiai besą suvisu lengvučiai: žmogus nepajuto, kaip priėjo prie daržinės. Jis dar šaukia: „Pasidėkime ant žemės, ant galo neužnešime: šiaudų gale daug, su šakėmis sumesime". - „Ką čia dar šakėmis mieruosi, lipk tiesiai ant galo - aš šiaudus ateidamas pamindžiojau". Užlipo su visais kėsčiais. Šiaudus sukamšė, daržinės duris uždarinėjo, sugrįžo atgal į klojimą. Klojimą sušlavė, sušlavę susėjo į jaują, susėdo ant petšalies, užsidegė pypkes. Žmogus žiūri į to nepažįstamo pypkę: ji taip gražiai išmarginta, ištaisyta, auksu apdirbta, kad jis gražesnės niekur nebuvo matęs. Klausia, ar brangiai ji kaštuoja. Nepažįstamasis sako, kad nebrangi: kad norėtum, jis galįs atiduot. Kur tau žmogus nenorės, bile tik duoda. Pypkę atidavęs, atsikėlė nuo petšalies ir sako: „Tu dabar gulkis pasilsėt, kol kiti ateis, o aš eisiu namo. Kai kiti susirinks, tai jaują prisidžiausite". Išėjo, o žmogus pasiliko besidžiaugiąs su pypke. Suvyniojo ją į skarelę, pasidėjo ant pečiaus, o pats atsigulė. Begulint gaidys užgiedojo. Po valandai pradėjo rinktis ir kiti rytininkai. „Tu atėjęs pirma ir guli", - atėję jie sako. - „Guliu! Aš jau ir jaują iškūliau". Apsakęs visą atsitikimą, sako: „Iškūliau, tai iškūliau, tai vis niekis, ale kad aš pypkę gavau". - „Parodyk, parodyk!" - visi ėmė prašyti. Užsidegė

šakalį, paėmė nuo pečiaus, išvyniojo, gi žiūri – šviežias arklio kulkštenas, dar kruvinas tebesąs. Visi suprato, kad tas nepažįstamas tai buvo velnias – už padėjimą dirbti padarė juoką. Ale visas darbas buvo padarytas kuo gražiausiai. (Kaz. Bakšys, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/20.)

791. Vienas žmogus norėjo linus minti ir išėjo mynėjų ieškoti. Eidamas sutiko jis mažo ūgio žmogų. Šiam aną pasveikinus, ans klausiąs, kur eina. Žmogus atsakė: „Mynėjų linams minti ieškau". – „Jei dar neturi gana mynėjų, ir aš ateisiu minti. Ar daug tik turi minti?" – Žmogus atsakė: „Turiu pilną jaujos kampą". – „Na, tai mudu šią naktį išminsim, kitų mynėjų neik jieškoti, nes aš moku gerai minti", – atsakė mažiukas. Žmogus paklausė, sugrįžo namo ir pasakė pačiai, jog radęs gerą mynėją. Vakare subrėškus išėjo žmogus su pačia jaujon minti. Jiem beminant ateina tas žmogelis, kurs buvo velniukas, ir pagavo minti. Spaliai lėkė iki pat stogo, o linų saujas braukė vis per šakumą, ir mintuvai niekad nenustojo. Linai jau visi išminti buvo. Žmogus matydamas, kad geruoju čia nėra, susikalbėjo, šnabžda su pačia ir sako velniui: „Linų minti daug nebėra, likusius tu viens išminsi, o mudu su pačia eisim launagą pasteliuoti. Kad išminsi, meldžiame, ir tu pareik". – „Eikite, aš pasiskubinęs greit pareisiu". Žmogus skubinos su pačia namon ir parėję užsidarė visus langus ir duris, ir ėmė giedoti ir maldą skaityti. Jiem maldą beskaitant, pradėjo mynėjas į langą brozdinti ir sakyti: „Giliukis, kad tokiu gudriu buvote namon pareiti, nes linus išmynęs būčiau ir juodu taipgi sutrynęs". (Klaipėdos apyl. Užr. A. Bruožis. LMD I 525/14.)

792. Ėjo žmogus keliu. Užspėjo jį naktis, tai užėjo ir pasiprašė nakvot. Tuos namuos rado suprašytą talką linams minti. Talkoj mergos beveik vienos. Tuoj į mergas priėjo ir bernų. Pradėjo šokti. Šoka ir šoka. Kai šoka, tai bernai kaip bernai, o kai atsisėda, tai uodegos už suolų nusikaria kaip arklių. Daboja žmogus į tą jaunimą ir mislija: „Kas gi čia yra per dyvai?". Kiek palaukus eina mergos linų mint, eina paskui ir bernai. Tai eina ir žmogus paskui juos jaujon padabot, kas bus iš tų bernų. Kad gi mina bernai linus, kad gi mina. Jų uodegos kai arklių, net viksi. Neiškentė žmogus ir sako: „Kas čia yra, jūs man sakykit, kad bernų uodegos kai arklių pakibę?" Kai šitaip pasakė, tai bernai kai šoko, tai apvertė visus mintuvus ir patys pro jaujos dangtį iššoko. Tai būta ne bernų, bet velnių. (U. Vadeišienė, 62 m.a., Drobiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.16. LTA 1947/54.)

793. Gyveno vienkiemyje trys seserys. Jos buvo šykščios: norėjo, kad vyrai joms dirbtų veltui. Kartą joms bedirbant lauke, atėjo pas jas trys vyrai ir pasisiūlė joms veltui dirbti. Jos priėmė juos. Vakarieniauja trys seserys ir trys atėjūnai vyrai. Nukrito šaukštas. Pasilenkė vyresnioji sesuo paimti ir pastebėjo, kad atėjūnai turi arklio kanopas. Ji pažino, kad velnius priėmė tarnauti. Nuėjo gulti svečiai klojiman ir dvi seserys klėtin, tik jauniausia sesuo pernakt meldėsi. Velnias lakstė aplink namą palangėmis, pro kaminą, o ji išsigandusi drebėjo kampelyje ir poterius šnibždėjo. Gaidys sugiedojo ir velnias nurimo. Rytą rado abi savo seseris, velnių pasmaugtas. (K. Labeckienė, 40 m.a., Ukmergė. Užr. P. Valeika 1932.IX.3. LTA 397/97.)

794. Vieno ūkininko jaujoj vaidinosi. Iš vakaro javus padžiaudavo, o rytą nuėję jau rasdavo iškultus, išvėtytus ir krūvoje supiltus, tik reikdavo susisemti ir išnešti. Vieną kartą pas tą ūkininką pasiprašė nakvynės žmogus. Tas žmogus vežiodavo rožančius, žvakes ir kitką parduoti. Ūkininkas jam sako: „Troboje nėra vietos, bet

jauja tuščia, tik ten vaidinasi". Keleivis atsakė nieko nebijąs ir apsinakvino. Naktį po dvyliktos girdi, kad kas ateina. Priėjo prie durų ir ėmė rėkti: „Kas čia žmogum smirdi?" Keleivis pasipasakojo, kaip jis čia atsirado. Velnias jam nieko nedarė ir liepė miegoti. Velnias viską padirbęs, - iškūlęs, išvėtęs ir supylęs į krūvas, - vėl pranyko. Žmogus atsikėlė ir viską papasakojo, kaip atsitikę. Tą naktį ūkininko buvo gimęs sūnus, ir keleivį dar prašė pasilikti ir būti krikštatėviu. Keleivis pasiliko ir vėl nuėjo jaujon gulti. Velniai atbėgę vėl beldžiasi ir klausia, kodėl jis neišvažiavęs. Keleivis pasakė kodėl, bet ir pasiskundė, kad neturi nieko, kuo į krikštą nešti. Velnias pradėjo klausti, ko jam reikia. Keleivis vis paprašydavo ko nors, o velnias kaip mat pristatydavo. Taip iki ryto visko prinešė pilną jaują. Keleivis atsikėlęs gražiai pakėlė krikštynas: sukvietė daug žmonių, jie valgė, gėrė ir dainavo. Sužinojęs, kaip praturtėjo tas žmogus, vienas kaimo bernas irgi norėjo tos laimės gauti, bet kada jis nuėjo gulti, velniai jį sudraskė. (M. Taujanskas, Pušaloto m., Pn. Užr. R. Taujanskaitė 1934. LTA 768/79.)

795-799. NAKTIGONĖS NUOTYKIAI (MT. 3419)

795 (plg. Nr. 773). Kitą kartą senovėje ganė piemenys miške bandą. Po mišką vaikščiodavo velniai. Vieną kartą piemenys susikūrė miške naktį ugnį. Ir atėjo velnias, pasismeigęs ant pagaikščio rupūžę, ir prašo, kad jam duotų ugnies išsikepti. Piemenys sugalvojo, ką [reikia] padaryti su velniu. Jie sugalvojo apsideginti tris nuodėgulius. Velnias jau kepa rupūžę. Jie išsiėmė iš ugnies nuodėgulius ir drožė velniui per ragus. Velnias rėkdamas nubėgo tolyn į mišką ir šaukia piemenims: „Pribaikite, užmuškite!" Piemenys šaukia, kad ateitų suvalgyti pečenką [=kepsnį]. Tas velnias rėkė, iki prašvito diena. Kai prašvito diena, piemenys toj vietoj rado smalos. (A. Rutkauskas, 26 m.a., Ritinės k., Židikų v., Mž. Užr. B. Brazaitytė 1933.VIII.28. LTA 788/5.)

796. Vidgirių girioj yra tokia dvarvietė, - ir dabar pažymi jo pamatai: plytgaliai, soželkos ir dar yra nukežę agrastų krūmučiai, - vadinami Šlekiais. Kada, - ar prieš pavietrę, ar dar pirmiau, - koks Šlekys gyventi turėjo, o kada tie gyventojai išmirė, ar kur taip pranyko, ant tos dirbamos žemės šiandien giria suaugus stovi. Taipgi apie tą daiktą yra gražios pievos. Į tas pievas kitąsyk, būdavo, joja naktigoniai arklius. Būdavo, kaip kada sugula, tai, būdavo, miegot neduoda: ateina toki du vokietukai ir neduoda miegot. Kada, būdavo, jie sukuria sausų malkų ugnį, tai jie, būdavo, jiem sumeta drabužius į ugnį, - tai taip, kaip tik ką sugriebdami vis, būdavo, meta. Ir taip jiem, būdavo, kasnakt pakajaus neduodavo. Jie juos, būdavo, nuveja, tai jie ir vėl pas juos. Pabodo jiem su tais vokietukais besijodant. Vienas, jodamas su arkliais, nusinešė muškietą, užsiprovijęs sidabru, o kada tie vokietukai pasirodė, jis kaip šovė į juos, tai tik smala pasiliejo. Ir nuo tosyk, ir po šiai dienai nieks tenai nesivaidija. (Šunekis, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1904. LMD I 133/54.)

797. Salako parapijoje, Tolimėnų kaime vieną kartą naktigoniai susitarė visi joti naktigonėn prie kapinių ant pievelės. Nežinia kodėl, jiems išjojus iš kaimo, nepatiko toji vieta. Ir nujojo jie už ravo kiton vieton. Vienas jų draugas negalėjo su būriu kartu joti, nes dar turėjo pavakarieniauti. Susitikęs ant ulyčios pasakė: „Jūs jokite, aš jus rasiu". Pavakarieniavęs apsirengė ir išjojo. Pirma nujojo prie kapinių, bet ten nerado savo naktigonių. Ieškojo, ieškojo jis po lauką arklių ir niekur negalėjo rasti. Tada pradėjo jis šaukti arklius: „Kuziu, kuziu!" nes prie arklių bandos buvo jo kumeliukas. Kai jis šaukia, tai atsišaukia: „Iha-ha!" Rodosi, netoli atsišaukia, bet

kai pradeda joti prie tos vietos, tai ir vėl atsitolina. Bet, matyti, nieko nesimato, tik balsas girdis. Ilgą laiką taip vedžiojo tą berną tas kumeliuko žvengimas. Netoli kapinių, visai prie sodžiaus, nusispjovė bernas ir sako: „Ogi čia keptas mane apsėdo, josiu namo!" Joja jis namo pro kapines, gi žiūri – arkliai vaikščioja. Ir jis ten savo arklius paleido, supančiojęs eina prie naktigonių. Priėjęs žiūri – visi be galvų ir keliasi, keliasi nieko nesakydami. Tas bernas išsigandęs be sąmonės parbėgo namo. Ant rytojaus susitikęs savo naktigonius klausiasi: „Kur jūs buvot nujoję, ar prie kapinių?" Jie sako: „Mes visai nebuvom prie kapinių". (Tolimėnų k., Salako v., Zr. Užr. Jankevičiūtė. LMD I 606/2.)

798. Kapčiamiesčio parapijoje, kartą ganant vaikams naktigonėj arklius, staiga suūžė vėjas, subraškėjo medžiai ir arkliai kaip padūkę šoko bėgti. Perbėgo per prūdą ir nubėgo tolyn. Iš vaikinų vienas miegojo, antras gi visą tai matė. Pirmasis, palikęs antrąjį miegantį, nusivijo arklius. Kai brido per prūdą, tai kitoj pusėj matė naktigoninkus gaudant arklius ir ugnis kūrenant, bet kai perbrido per prūdą, tai viskas pranyko. Paskui arklius tai vargais negalais ledva sugaudė. Kaip tik atvedė arklius į tą vietą, tai jie vėl taip pat nuūžė iš tos vietos. Brolis, kuris miegojo, pradėjo rėkti, [kaip] ant šunio: „Avun-avun!" Kitas brolis pribėgęs klausia: „Kas tau atsitiko?" Jis atsakė: „Žiūrėk, koks didelis ir baisus šuo pas mane stovi". Bet tas nieko nematė. Spėjama, kad tai būta strioko. (Kapčiamiesčio v., Sn. Užr. V. Kadziauskas 1926.X.7. LMD I 617/6.)

799. Senovėje buvo daug velnių, ir jie ateidavo pas žmones. Kai ganydavo naktigoniai arklius, tai jie ateidavo. Jų niekaip negalėjo pažinti, tik iš to, kad jų būdavo nosies viena šnervė. Atsisėsdavo prie ugnies ir šildydavosi. Kaip uždėdavo šermukšnio medį ant ugnies, tai jie pykdavo ir sakydavo, kad nuimtų, sakydavo: „Smird mums jie!" (K. Čekas, Smulkių k., Nemakščių v., Rs. Užr. O. Navakauskaitė 1924.I.3. LTA 783/535a.)

800–820. ĮVAIRŪS NUOTYKIAI SU VELNIAIS (MT. 3420)

800. Kai aš stačiau rūmą, pristigau keleto grabėstų. „Pirkt nepirksiu, – pamaniau sau, – čia pat netoli kazionas miškas, nueisiu naktį ir prisikirsiu". Naktį atsikėliau, nuėjau miškan, nusikirtau penkiolika grabėstų ir einu namo, atsivarysiu arklį ir parsivešiu. Tik štai eigulis Matiukas. „Ką tu, Šuky, padarei?" Aš sakau: „Ką padariau, tai padariau, bet tu, kaip susiedas, tai valdžiai neišduok. Butelį pastatysiu". Jisai sako: „Na, gerai, atnešk butelį nuo Iršiuko (Pakerių kaime), aš čia būsiu". Aš greit pas Iršiuką, atnešiau butelį ir stiklinę. Pripyliau ir liepiu pradėt. Jis sako: „Aš nepradedu, tu pradėk!" Aš buvau bepradedąs, tik susilaikiau ir persižegnojau. Tik tuo metu akimirksniu atsidūriau net už Rakėnų kaimo, raiste už trijų varstų. Pažiūriu, butelis ir stiklinė pas mane. Parėjau namo, prisikėliau seserį ir abu atsivežėm iš miško grabėstus. Vienas jau bijojau važiuot. Rytą nuėjęs klausiu Iršiuką: „Ar aš vakar buvau pas tave?" Žydas sako: „Nebuvai". – „A butelį ar pirkau?" – klausiu jį. „Nepirkai, bet vieno butelio ir vienos stiklinės man šiandien trūksta", – sako žydas. Tuomet nueinu pas Matiuką ir klausiu jį: „Ar aš vakar buvau tave sutikęs miške?" Tas sako: „Ne, niekur aš tavęs nesutikau". Tas tikras atsitikimas buvo 1916 m. Vildžiūniškių k. (V. Šukys, 40 m.a., Vildžiūniškių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1927.XI.1. LTA 11/30.)

801. Pasakojo senis Verbila. Kai jis jaunas buvo, sako, sykį susitarėm mes trys vaikinai eit į girią medžių vogti. Atėję jau nupjovėm vieną, kitą pradėjom. Pajautėm

vartą [=sargą] ateinant, tai mes smukom nuo tų medžių. Nubėgom toliau į Šlekių balą, klausom, kad mergos šnekasi. Mes ėjom prie jų, sakėm: tai čia arklius gano mergos. Priėjom artyn, žiūrim - trys mergos. Mes šokom prie jų, o kad apstojom iš trijų pusių, tada tos mergos prapuolė, tik liko viduj mūs juodas šuo. Sako, šuo tupi išsižiojęs, rodos, jau nori mus draskyt, tai mes kaip rovėm, neatsižiūrėdami parbėgom namo. (Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1905. LMD I 133/123.)

802. Vieną kartą Simno miestelyje buvo prekymetis. Į miestelį buvo nuėję Kalesninkų sodžiaus trys vyrai: Urbas, Juškauskas ir jo brolis Pranas. Jomarke jie buvo visą dieną. Sutemus apie vidūnaktį jie iškeliavo namo. Beeidami namo, pusiaukelėje ties vienu mažu tiltu, jie rado pamestą naują ąžuolinę statinę. Jie manė, kad gal kas važiuodamas namo ją pametė. Urbas, drūtas vyras, pasiėmė tą statinę, užsidėjo ant pečių ir nešėsi namo. Atėjo į Kalesninkų sodžių, ties akmeniu, vadinamu Taukine. (Jį Taukine vadino dėl to, kad jis buvo panašus į Taukinę. Jis stovėjo ant kalno ir buvo didelis.) Ties Taukine pasidėjo statinę. Jie, norėdami parūkyti ir atsilsėti, užsikūrė savo pypkes, o ta statinė pradėjo ristis į pakalnę. Vyrai pradėjo ją vytis. Statinė kad ritasi, tai ritasi nuo kalno, o jie ją vejasi. Ji besirisdama nusirito į didelę pievą, kurioje buvo daug kupstų. Bet ta statinė ritasi vis tiek ir gana. Besivydami per tuos kupstus, ne vienas kelis kartus persivertė. Toji statinė nusirito į krūmus, tik nusikvatojo ir nulėkė. Tuomet jie suprato, kad ten velnias buvo. Tada jie visi nuėjo namo sušlapę, purvini. Parėję pasakojo visam sodžiui, kaip juos velnias norėjo prigauti. (M. Aleksandravičius, 70 m.a., Kalesninkų k., Simno v., Al. Užr. A. Aleksandravičius. LTA 381/122.)

803. Vienas vaikinas ėjo sykį savo sužadėtąją mergą aplankyti. Jam beeinant, prisidraugavo prie jo vienas vokietukas, kuris sakės irgi ta linkme einąs, kur ir jis. Šiam vaikiui pasirodė anas vokietukas baugštus esąs ir jis prisiūlė jam cigarą dėl parūkymo. Anas vis nenorėjo priimti, bet galiausiai tik šiam prikalbant, - nors anas sakęs nerūkąs ir negalįs pakelti [rūkymo], - jis dėl pabandymo ėmė rūkyti. Kaip šis brėžukę surėžė jam cigarą uždegti, pamatė jis, kad anas vokietukas be nosskylių esąs. O tai buvęs velnias. (Klaipėdos apyl. Užr. A. Bruožis. LMD I 525/12.)

804 (plg. Mt. 3256). Aš dar maža buvau, pasakojo Uršulė Levonienė, kaip Patiltyje nudovijo Stasiuvienę iš Maižiškių. Siuvo pas ją kriaučiai ir pritrūko suknės [=medžiagos, gelumbės] kepurėms. Jinai ėjo į Žaiginį, parsinešt tos suknės. Išėjo iš namų jau temstant, apsivilkus naujintėliais, kaip tik nuo adatos, kailiniukais. Atėjus į Žaiginį, dar pagaišo ir atėjo geros išvakaros. Grįžtant namo ir paėmė nelabasis vedžiot po Dambrausko kelmynę. Išvedžiojo po visą kelmynę, nuvedė į Doburius. Ten ir rado ją negyvą. Kailinių skvernai par uolektį ištęsti, susukti į grąžtą. Mat už skvernų ją turbūt vedžiojo. (Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/63.)

805. Kalnuose kertant mišką, atėjo prie kirtikų ponaitis: vokiškai apsitaisęs, su kepelušiuku. Vyrai pažino, kad ne šio svieto ponaitis, - sustojo kirsti ir žiūri į atėjūną. „Ko jūs taip žiūrite į mane? - sako ponaitis, - juk aš nesu koks svieto perėjūnas, aš esu tuteišis". Pašnekėjęs kiek, pakilo viršum eglių su viesulu, taip dideliu, kad net viršūnės eglių linksta prie žemės. Nuūžė per mišką ir daugiau niekas nematė. (U. Levonienė, Žalakiškių k., Šiluvos v., Rs. Užr. Pr. Šivickis 1905. LMD I 144/8.)

806. Ledokai medžiuose būna. Kai sutemsta, pirm gaidžių ledokai visaip strošina svietą. Pavirtęs panašus į žmogų, tiktai nedidelis, lietuviškai kalbino, pasivydamas, šaukdamas: „Palauk, palauk!" Katinais, ožiais pasivertę strošino svietą. Vieni nuo ledokų bėgo, o kiti, kur atsivožino, tai tie prie jų prieidavo. Tada velnias sako: „Tu man dūšią pasirašyk, aš tau pinigų pristatysiu ant girų (vogos)". Kai dūšią pasirašo, tai veda miškan. Čia kaip yra Spengla upė, tai čia buvo miškai. Kur Pučkarnės ulyčia, kur melnyčia, vis miškai buvo. Nuo Spenglos ledokas vijos svietą šaukdamas: „Palauk, palauk!" Ledokas kartais jodavo ant arklio naktį. Tai reikia šarką nušauti arba pakarti, tai neis. Kada pagauna ledoką, tai anglin pavirsta. (Mateušas Šelkavičius, 80 m.a., Valkininko v. Užr. Davainis-Silvestraitis 1896. LMD I 480/1[3].)

807. Tame tyrely ties Miknaičių sodžium (Žagarės valsčius) yra ežeras, kokių 8–9 pūrų sėjimo vietą užimąs didumo. Bet to ežero dugnas esąs pilnas prigriuvęs visokių medžių lūšČių, žvejai negalį žvejoti. Įvairių žuvų ten nesą, tiktai lydekos ir lydekos. Su meškeriais iš aplinkinių sodžių daugumas ten eina meškerioti. – Seniai ten kitą kartą vienas su meškeriu ištraukęs tokią labai didelę žuvį, be uodegos. Taip buvus sunki, kad ką tik tik namo parnešęs. Tuoj namie ją nuskutę, išskrodę ištaisę, sukapoję, apsūdę ir padėję dėl rytojaus. Šit naktį ir išgirdę toj pusėj nuo ežero bešaukiant: „Čiuka-čiuka, striukuodege!" Ir atėjęs bešaukdamas į tuos namus prie lango, sakąs: „Atiduok mano kiaulę!" Tie žmonės nusigandę. Ant rytojaus nunešę tą sukapotą mėsą ir sumetę į ežerą. Daugiau ir nieks nieko nebesakęs. (Mar. Čeputytė, Trumpaičių k., Gruzdžių v., Šl. Užr. M. Slančiauskas. LMD I 318/3.)

808. Nuo Salako 12 km, o nuo Zarasų 10 km, netoli plento yra kaimelis Šunelka. Prie to kaimelio buvo zascienkas Sciuris, ten gyveno du broliai ūkininkai Kokankos. Rudenį prie rusų, – jau seniai tai buvo, – kai būdavo kareivių manevrai, eidavo plentu, tai artimuosius gyventojus išvarydavo padvadosna. Vat, tas Kokanka irgi buvo išvarytas padvadon. Padvadon išvaro, o ratai patept nėra kuo. Sumislijo anas: „PačiršKins lašinių ir pateps ratus". Atsipjovė lašinių, paėmė petelnią ir nuėjo jaujon. Ratai kluone, o jaujoj pačiršKins, tai ten ant vietos ir pateps. Jaujoj pas juos vaidindavosi: ką darydavo dieną jaujoj ar kluone žmonės, tai tą naktį darydavo velniai. Jei žmonės kuldavo, tai ir velniai kuldavo, jei žmonės mindavo, tai ir velniai mindavo. Vat, dabar Kokanka sukūrė ugnelę jaujos pečiuj, atsisėdo prie pečiaus duobėj ir čiršKina. Užgirdo, kad kas ateina. Atsigręžė padaboti ir nespėjo pamatyti, kaip prie jo atsisėdo ponas. Ponas buvo gražiai apsivilkęs ir su kepeliušu. Atsisėdo ponas prie Kokankos ir klausia: „Ką tu čia darai?" – „ČiršKinu". – „Ką darysi?" – „Tepsiu ratus", – atsakė Kokanka. „O kur važiuosi?" – „Važiuosiu padvadon vežti saldokų", – pasisakė Kokanka. Vėl abu tyli, sėdi ir čiršKina. Palaukus kiek, ponas klausia: „Gal jau ir iščiršKėjo?" – „Nežinau, – sako Kokanka, – gal jau iščiršKėjo". – „Tai duok paragauti", – paprašė ponas. Na, tai Kokanka ima čiršKulį ant peilio ir petelnią kelia prie pono veido. Kai prinešė prie veido, tai ir davė ponui veidan su visais čiršKuliais ir petelne. Tuokart ponas šoko ir su jaujos kampu išlėkė. Išlėkė ir nulėkė per mišką. Miškas braška, o tas ponas tai visokiais balsais, – ir veršio, ir arklio, – ir staugė, ir lojo, ir giedojo. Bet nuo to čėso daugiau Kokankos kluone nesivaidino. (M. Kovaliukas, 62 m.a., Salakas, Zr. Užr. E. Rūkštelytė 1940.I.5. LTA 2219/7.)

809. Kitą kartą gyveno neturtingas žmogus ir turėjo šešetą vaikų. Jis naktimis saugodavo kluonus ir jaujoj kepdavo bulves. Kartą jis kepė bulves ir išgirdo ateinantį čebatuotą. Jis manė, kad urėdas. Įėjo jaujon ir sako: „Padėk, Dieve!" O

kluonis* atsakė: „Dėkui!" Ponas klausė: „Ką dirbi?" Kluonis sako: „Bulves kepu". Ponas prašo: „Duok man paragauti". Kluonis padavė bulvę paragauti. Ponas sako, kad bulvės neskanios, kažko trūksta. „Kad aš biednas, neturiu: kad ir trūksta – kurgi gausiu?" Jis atsakė, kad yra pono sklepe sviesto. Kluonis sako, kad užrakinta dideliais zomkais. Kipšas atsakė: „Tu kvailas, dėlto ir negali įeiti". Kipšas liepė kluoniui nueiti pasiimti viedrą. Kluonis atnešė viedrą ir nuėjo į sklepą. Priėjo prie durų – trinkt durys atsidarė. Įėjo kluonis ir kipšas imti sviesto. Kipšas turėjo viedrą, o kluonis bijodamas krėtė sviestą. Kipšas sako kluoniui: „Imk tu viedrą, duok man krėsti sviestą". Kipšas baigė prikrėsti sviesto. Kluoniui įtiško sūrymo į akis. Kluonis susikeikė, pasakė: „Kad tau velniai!" Kipšas papyko, numetė šaukštą ir išėjo pro duris, užrakino duris ir paliko kluonį verkiantį. Palaukus, už kiek laiko, girdi – ateina. Manė, kad urėdas. Kluonis dreba ir verkia, kad jį nubaus, jei atras prie sviesto. Atėjo kipšas, pridėjo pilną viedrą ir pasakė: „Tu daugiau manęs nelojok! Mano tikra pavardė – Kipšas". Kluonis parėjo namo, kipšas nuėjo į pragarą. Kluonis pats valgė ir davė vaikams valgyti. Paskui jis turėjo ką valgyti. (O. Valienė, Pasvalio m., Br. Užr. A. Valaitė 1933.I.17. LTA 768/371.)

810. Aš kai buvau Vaiguvoj prie savo dėdės, dar mažikė būdama, tai jo jaujoj dideliai vaidenosi. Jau po vieną tai niekas negalėdavo ten būti. Vieną sykį mūsų bernas nuėjo kurti pakurą, nes buvo kanapės sudžiautos. Dėdė jam sako, kad tu neik vienas, nes nusigąsi, ale jis toks atkragus buvo, užsiginčijo ir nuėjo vienas į tą jaują. Dabar jis pasiėmė ąžuolinių skilų, dės į pečių ir kurs. Ale žiūri, kad pilnas pečius prikištas kanapių pėdų. Tai jis sukeikęs, sakydamas: „Ar velnias čia dabar tų kanapių prigrūdo!" Tai ant ardų tuojau ir atsiliepė: „Tas pats, tas pats". Ale tas bernas nenusigando, ištraukė kanapes iš pečiaus, prikišo medžių ir kurs dabar. Tik kad pradės nuo ardų kanapes laidyti į klojimą, o po tam jau ir į tą berną: kad duos su kanapių pėdu, tai [tas net] žnektelėjo į pečių. Žinai, kanapės – tai ne linai, pėdas sunkus. Tai vis duoda su toms kanapėms ir šaukia: „Jei nori, tai lėk sau, kol dar dūšią tebeturi!" Tas bernas dideliai persigandęs ir parskuto namo. Kai papasakojo, tai dėdė ir sako jam: „Ar aš tau nesakiau, kad neik vienas, nes nusigąsi". Nuėjo dabar su bernu ir kitais vyrais į tą jaują vėl to pečiaus kurti, tai žiūri, kad visi medžiai iš pečiaus ištraukti, išmėtyti po visą jaują, o pečius tai pilnas sniego prikimštas. Kai būrys žmonių, tai velnelis nieko aniems nedaro, tik siunta sau po kurtinį ar ant ardų. Po tam ar po dviejų metų, ar po kiek, dėdė nugriovė tą jaują, nes jau negalėjo nei į jaują įeiti, taip vaidenosi dideliai. (V. Rubikienė, 67 m.a., Viduklės m., Rs. Užr. A. Rubikas-Jurgūnas 1938. LTA 1605/14.)

811 (plg. Nr. 737–738). Dar vergijos laikais žmonės ponams dirbdavo darbus dieną, o sau, jei turėdavo, tai naktį. Taip viena moteriškė, sugrįžusi iš darbo, pradėjo austi savo audeklą. Ji audė per visą naktį, bet apie dvyliktą valandą nakties paklebeno i duris ir įėjo kažkokia būtybė. Toji būtybė priėjo prie audėjos ir padėjo savo kojas ant audeklo. Moteriškė labai nusigando, nes jos kojos buvo kaip vištos. Ir ji suprato, kad tai velnias. Velnias jai sako: „Ausk, ausk! Aš tau pusryčių atnešiu". Ir išėjo. Likusi moteriškė užraišiojo visas duris škaplieriais ir rožančiais. Pati, palindusi papečkin, pradėjo varinėti gaidį, kad jis pragiedotų, nes kai pragieda gaidys, visos šmėklos prapuolančios. Ji vis varinėja gaidį ir girdi: beldžiasi į duris, bet negali įeiti. Bet patraukęs rožančius priėjo prie kitų durų ir vėl beldžiasi. Visaip

* Neaišku, ar „kluonis" yra to žmogaus pavardė, ar profesinis pavadinimas, kaip stalius, račius.

jis laužo duris, bet negali įeiti. Moteriškei bevarinėjant gaidį, jis pragydo. Tada visos šmėklos prapuolusios. Ji rytą, išėjusi į priemenę, rado grabą. Ir jei gaidys būtų nesugiedojęs, tai velnias būtų pasmaugęs ir į grabą ją įdėjęs. (V. Pulikienė, 50 m.a., Anykščiai, Ut. Užr. V. Pulikas 1932.III.28. LTA 368/157.)

812. Netoli Linkuvos miestelio yra Zobielos dvaras. Seniau to dvaro pirtis buvo ant prūdo krašto, netoli kelio, vedančio į Mašnių kaimą. Žmonės pasakojo, kad toje pirtelėje vaidenasi. Sako, vienas pasakojo matęs vidurnaktį žiburį degant, kitas eidamas girdėjęs stebėtinus atbalsius vanojančiųjų, kurių iš tikrųjų ten nebuvę, bet tik taip rodydavosi. Taip vieną kartą vienas žmogus iš Mašnių kaimo, atvažiavęs į Linkuvą, su draugais gerai įsilinksmino nuo degtinės. Buvo vidurnaktis. Tas žmogus pavadino draugus į namus, bet tie, matydami neužbaigtą gerti degtinę, pasiliko. Tada vargšelis turėjo eiti vienas. Kai jis buvo netoli tos pirtelės, išgirdo kažką vanojantis. Tad ir jis sumanė eiti truputį apsiplauti. Pravėrė duris ir sušuko: „Skalsi, beržo lapienė!" – „Dėkui, dėkui, prašom prašom!" – atsiliepė tariamieji žmonės. Na, žmogelis ir įkliuvo į velniukų nagus. Šie bežiūrint jį nurengė, nuplėšė rūbus ir ėmė prausti, vanoti be pasigailėjimo: muilo vietoj ėmė nuo krosnies akmenis ir trynė nugarą taip, kad turėjo šauktis pagalbos ir maldauti pasigailėjimo. Draugai, pabaigę degtinėlę, skubėjo namo. Bevažiuodami pro pirtelę, išgirdo pagalbos šaukiantį balsą. Jie buvo trys žmonės, tai mat jiems buvo drąsiau eiti pažiūrėti, kas taip vaitoja pirty. Pravėrę duris, jie pamatė baisų reginį: jų draugas Baltras buvo suodinas, numėlynuotas ir vos tik gyvas. Tada jie paėmė, įsiguldė į ratus ir parvežė jį į namus. Šis pasakojo draugams, kas jį buvo nutikę. Jis buvo tiek prikamuotas, kad po trijų dienų mirė. (T. Zemeliauskienė, 45 m.a., Linkuvos m., Šl. Užr. E. Zemeliauskaitė 1932.IV. LTA 358/597.)

813. 1919 metais Narbutiškių dvare buvo už gaspadorių Gilioras Varačinskas. Jis nuėjo subatos vakare pirtin net Liudvinavos dvaran. Iš Narbutiškių bus 2 kilometrai Varačinskas pasiprausęs, apie 8 adyną vakare, ėjo namo Narbutiškių dvaran. Ir išeidamas iš pirties, užmiršo pirty savo brostvas. Jį, išėjusį ant kelio, kaip apstojo koks juodas paukštis, kaip duos tiesiai akysna. Jis nusibaidys tą paukštį, o tas ir vėl tiesiai burnon su nagom, su sparnais, kad atsiginti nemožna. Jis išsilaužė iš krūmo šaką ir derinos tą paukštį užmušti. Ir kaip jis nesiderino to paukščio užmušti, o tas paukštis vis duodas burnon, ir užmušti niekaip nemožna buvo. Ir jį mūčijo, kolei jis atėjo prie kryžiaus, kuris stovėjo netoli Narbutiškių dvaro. Ir kai jis kryžių pabučiavo, tada tas paukštis liovėsi nuo jo. Jis atėjo dvaran labai privargintas, kad net negalėjo večerioti. Ir nevečeriojęs atsigulė, ir jam tą naktį prisisapnavo, kad jį kažin kas vedė per siaurą lieptą, ir tas, kuris vedė – pereina per lieptą, o Gilioras nepereina; ir kiek rozų vis mėgino eiti per tą lieptą, ir vis nepereina. Tada tas žmogus jam sako: „Tu sutvarkyk savo krūtinę, ba tavo krūtinė labai ne parėdke. Jei krūtinės nesutvarkysi, tai per šitą lieptą niekaip nepereisi, krisi šiton duobėn". Tada jis nubudęs, – jau buvo rytas, – liepė bernui joti ton Liudvinavos pirtin ir atnešti jo paliktas brostvas. (L. Dičiūnienė, 58 m.a., Sabalunkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.13. LTA 1541/80.)

814. Kartą piemuo ganė miške galvijus. Ir atėjo kažin koks vaikas. Bet tas vaikas buvo velniukas: piemuo pamatė, kad nosy yra viena skylutė. Jie tenai šnekėjo, bet tas piemuo nenorėjo su juo šnekėti. Piemuo kūreno ugnį. Jis turėjo pajelniką. Jis įkišo į ugnį ir pakaitino. Prikaitinęs kad davė į snukį. Tik velniukas suriko ir pabėgo. Bėgdamas tarė: „Aš tavęs neužmiršiu!" Kai piemuo užaugo, jis buvo

vežėjas per vandenį. Vieną kartą sekmadienio rytą visus žmones pervežė, o jau buvo pamaldos. Viena moteriškė atėjo ir prašė, kad ją pervežtų per upę. Jis nenorėjo, bet jinai prašė, kad pervežtų, o jis vis nevežė. Jinai sako: „Aš tau užmokėsiu". Jis galų gale vežė, jinai jį stūmė į vandenį. Jis kai įkrito į vandenį ir nieko nematė. Jis plaukė, plaukė ir nemato, kur krantas. Jis plaukė ir nieko nematė, jis tiktai pasakė: „Viešpatie, išgelbėk!" Ir jis pramatė. Tada jis žiūri – prie pat kranto plaukia. Išplaukė jis prie kranto, išlipo ir gyveno laimingai. (J. Liudakevičius, Kėdainių v. Užr. B. Steponavičius. LTA 344/744.)

815. Vienas žmogus, važiavęs vėlai vakare, kunigą parvežęs ir sutiko tris vyrus su skripkom. Tie vyrai sako: „Iš kur tamsta?" Tas sako: „Iš ten ir ten". „A, tai mes ten einam muzikantistais (o ten kaimynystėje kaip tik buvo veselia), tai tamsta pavėžėk mūsų skripkas". – „O kur aš jas vešiu, galiu sulaužyt". – „Pavėžėk, būk toks geras!" Žmogus sako: „Na, gerai, galiu nuvežti". Šitie sudėjo skripkas vežiman ir žmogus nuvažiavo, o juos paliko einant. Atvažiavęs namo, sunešė skripkas kamaron, o pats įėjo gryčion. Įėjęs gryčion, sako savo bobai: „Apsidorok bent kiek, matai, ateis muzikantai pasiimti skripkų ir eis veselion, tai ir mes kartu eisme". Boba apsišlavė, apsidorojo ir laukia muzikantų. Laukia laukia – ir vidūnaktis atėjo. Nueina boba kamaron, žiūri, kad trys kumelės blauzdos, dar ir su visu krauju, stovi padėtos ant lovos. Pasakė sako vyrui, tas irgi nustebo. Tada suprato, kokie ten buvo muzikantai. (Pov. Dainys, 62 m.a., Vėdarų k., Antazavės v., Zr. Užr. Ig. Talutis 1938.X.16. LTA 1789/7.)

816. Eina girtas žmogus, daboja – sėdi prie ežero velnias, nusispjaus vandenin ir sako: „Blogi ir blogi metai, tfu, kada bus geri metai?" Taip spjaudo ir murma. Žmogų paėmė zlastis: „Tau dar blogi metai? Kad tu nesulauktum!" Ir paėmęs akmenį kad sviedė juo stačiai velniui paausin. Tas tik surėkė: „Ot kada geri metai!" Ir nupylė per ežerą. (M. Dičiūnienė, 52 m.a., Paluodės k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938. LTA 1487/190.)

817. Kai dar prieš vainą buvom Lembartiškėj (apie Pakražantį), tai ten buvo toks Ripinskis. Jisai dirbdavo šnapsą ir pardavinėdavo. Vienam ten žmogui ėmė ir pabargavo to šnapso už kelias grivenas. O tas Ripinskis buvo dideliai skūpus. Tai kai tas žmogus neatiduoda jam tų kelių grivenų, tai jis keikia ir keikia. Susirgo ir tai garbavoja: „Numirsiu, – sako, – ir tai jis man tų kelių grivenų neatiduos". Tai vieną naktį jis girdi, kad už lango kažin kas šaukia: „Ateik į Ginių jaujuką, aš tau atiduosiu tas kelias grivenas". Jau jis norėjo eiti, ale pati neleido: kur tau, jisai slabnas, o čia žiema, šalta. Ale jį vis šaukia ir šaukia eiti. Kai tik pati užmigo, tai jis tuojau iš trobos ir eina ant to jaujuko. Ale kai mėnuo šviečia, tai jis mato, kad šalia jo bėga šuniukas, ale ne keliu, o laukais. O tas Ripinskis slabnas, eina ir vis ilsis. Kai tik jisai atsisėda pasilsėti, tai ir šuniukas atsisėda šalia jo. Jau jis mato, kad tas šuniukas koks nors nepaprastas. Eidamas pro tokį kryžių, jis pakėlęs kepurę, tai tas šuniukas ir sako: „Kad tu visais niekais ir užsiimi". Dabar jis, priėjęs tilčiuką ant Pyvarnės, atsirėmė į barjerą pasilsėti. Ale kažin kur gaidys tik kakaryku ir pragydo. Tai tas šuniukas ir prašnekęs: „Tavo sčėstis, o mano nesčėstis". Ir nulėkęs kažin kur. O Ripinskis ir susmukęs nuo slabnumo. Ale pati, kai atsibudusi nerado paties lovoje, tai atlėkė ieškoti ir parvedė namo. Ale jis dar tą žiemą nemirė. Kad būtų paspėjęs nueiti į jaujuką, kol gaidys pragydo, tai turbūt ten jį būtų užniurkę. (Vincė Rubikienė, 67 m.a., Viduklės m., Rs. Užr. A. Rubikas-Jurgūnas 1938. LTA 1605/5.)

818. Kartą su broliu merkėm linus. Bemerkiant ir sutemo. Tik kad pradėjo iš miško mus mėtyt eglių, pušų žabeliais, paskiau ąžuolinėm lazdom į ežerą. Mes vis dar nėjom. Tada pradėjo mėtyt akmenim, tokio didumo kaip geras kibiras. Ir turėjom pamest merkę linus. Iš to mano brolis gavo priemetį ir kojas sutraukė. (J. Gabrilevičius, 30 m.a., Rakėnų k., Antazavės v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1927.XI.1. LTA 11/32.)

819. Juozas Lapienis ėjo naktį pro Vozgėlių piliakalnį ir pamatė priešais ateinantį ponaičiuką. Ponaičiukas jam sako: „Žmogau, ateik rytoj tuo pačiu metu į tą pačią vietą". Lapienis sutiko, bet ponaičiukas vėl sako: „Prižadėk!" Lapienis atsako: „Kam aš prižadėsiu, juk Dievas mato". Ponaičiukas tik išvertė akis ir sako: „Geriau neateik, nes tu dar kokį karalių atsivesi". Lapienis parėjo namo. (J. Lapienis, 55 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/162.)

820. Velnias su žmogum ėjo obuoliauti. Nuėję sako: „Lipk tu ant obelies". Tuokart žmogus įlipo obelin krėsti. Ant žemės paliko terbą, o velnias pririnko obuolių abi terbas, žmogaus ir savo, ir nubėgo. Žmogus paliko be terbos ir be obuolių. Nuo to ir sakoma: „Neik su velniu obuoliauti - paliksi be terbos ir be obuolių". (Maženių k., Velykių p., Pn. Užr. Baltrus Aleliūnas. LMD I 809/7.)

821-824. BEDIEVIAI IR JŲ MIRTIS (MT. 3422, PLG. 3400)

821. Vieną sykį žmogus važiavo ir kelyje pavijo kitą, beeinantį pėsčia. Tas prašo, kad jį pavėžytų. Pavėžina. Juodviem bevažiuojant išsikalbėjus, pėsčiasis sako ūkininkui: „Žinai, ką tu vėžini? - Velnią. Aš skubinu: turiu tokio vokiečio, kuris šiąnakt mirs, dūšią pasiimti". Ūkininkas suplakė arklius ir juodu privažiavo tą vokietį. Velnias iššoko iš vežimo ir tiesiai nubėgo į vidų prie ligonio. Nusitvėrė ligoniui už barzdos ir pradėjo smaugti. Tas akis pastatė į stulpą, kvapo neatgavo ir mirė. (Kazys Augaitis, Kuisių k., Tauragės v., Tg. Užr. V. Augaitis-Butkus 1937.III.28. LTA 1158/328.)

822. Kitąsyk prie baudžiavų buvo toks ponas, bedievis, jis su velniu gyveno. Tas ponas turėjo labai švarų ir drūtą sūnų. Tas sūnus taip geras buvo, kad jį ne tik dvaras ir baudžiauninkai, bet ir visa apygarda (jį) godojo. Vieną dieną pamatė kerdžius, ganydamas laukuos gyvulius: laike pietų kad atvažiavo karieta, prisėdus kokių nepažįstamų ponų. Sustojo ties pakajais ir nuėjo į vidų. Klausė kerdžius dvaro žmonių: „Kas per svečiai atvažiavo pas poną?" Sako: „Visa diena mes čia, bet nė jokių svečių nematėm". Sako: „Kaip nematėt - lygiai pietuose saulė buvo, kai atvažiavo puiki karieta, šešetu juodžių, sustojo ties pakajais, o iš karietos nuėjo į pakajus nepažįstami ponai". Sulaukus vakaro, jau tą poną tie svečiai norėjo smaugti, ale tas ponas mislija sau, kad jo sūnus labai drūtas buvo, tai jis mislija, kad jis atsilaikys velniam. Tai tas ponas liepė jiem imti jo sūnų. Kai tas sūnus nuėjo į savo pakajų gulti, tai tie velniai ant jo puolė smaugt. Jis kai buvo be galo drūtas, tai dar jis tąsėsi su jais iki gaidžių, bet ant pabaigos jį aukštinyką parvertė ant lovos ir prismaugė. Antryt tas sūnus ilgai nekėlė. Sako motina: „Kas tai yr, kad taip ilgai nekelia - jis niekad tolei nemiegojo". O kada pravėrė pakajų, rado jį aukštinyką ant lovos ir jau be kalbos. Pakajėlio grindys visos smaluotos, kad net ir abrozai ant sienų sudraskyti. Toji ponia neišmano ką daryti, negali su juo susikalbėti, ale sūnus parodė, kad jam atneštų rašyt. Toji ponia atnešė jam rašuką ir popieriaus. Jis viską surašęs, kaip tėvas ant jo užleido velnius: „Iki gaidžių, - sako, - su jais ėmiausi, kai prieš gaidžius pailsau, jie mane prismaugė,

o kada gaidys kokterėjo, smala pasiliejo ir prapuolė". Tą raštą padavė motinai, o jis ne po ilgam mirė. O vakaro sulaukus, tą poną ir[gi] tie velniai užsmaugė. (U. Šikorckiutė, Ožkabalių k., Bartininkų v., Vk. Užr. V. Basanavičius 1905. LMD I 133/126.)

823. Ten gyveno farmazonai. Jų tikyba - susinešimas su velniu. Kas norėjo į juos įsirašyti, turėjo paveikslą savo duoti. Kas į juos įsirašydavo, tai gaudavo tokius pinigus, kur niekados neišleisdavo. Pirkdami visuomet smulkių turėdavo paimti. Visuomet gerai gyveno, nes turėjo daug pinigų. Tenai buvo svarstyklė: kas prisirašydavo, tas turėdavo į lopšį įlipti. Svarstyklė buvo ant keturių plonų virvikių. Kas bijodavo ar manydavo apie Dievą, tai sutrūkdavo tos virvikės. Tuomet nepriimdavo į tą tikybą. Buvo toks atsitikimas. Vienas vyras įsirašė į tą tikybą ir moteris pradėjo bartis. Jis išėjęs iš kantrybės sakė, kad pati nueitų ir atimtų tą jo paveikslą: kai atims, tai bus išstojęs iš jų tikybos. Ji nuėjus negalėjo nukabint tą paveikslą, ėmė ir supjaustė tą paveikslą. Parėjusi namo rado savo vyrą supjaustytą. (Pacevičienė, Raseinių m. Užr. E. Savickaitė 1923. LTA 783/141.)

824. Prieš kokius 40 metų Kazitiškio bažnytkaimy mirė ponas Mikulskas. Ant to Mikulsko žemės pastatytas visas Kazitiškis. Kai numirė tas Mikulskas ir jam, kad ir numirusiam, atiduodami kaip dvarininkui pagarbą, pakinkė šešetą arklių vežti ant kapų (jis kai gyvas buvo, irgi važinėdavo šešiais arkliais). Ir arkliai anei iš vietos: tik piestuja ir neišveža iš vietos. Jie visaip sprabujo ir nieko nepadarė. Kai tik pakinkė vieną arklį, ale ir tą čiut gyvą, ir su tuo arkliu nuvežė ant kapų, kur jo pačio buvo užvesti kapai, jo žemėj. Tada žmonės, kas matė, visi dyvijosi, kad šitoks ponas ir ko užsitarnavo, kad geri arkliai nevežė, o tik šitas kriautenėlė galėjo išvežti. Tada ant to Mikulsko kapo pastatė akmeninį kryžių ir ant rytojaus daboja: jau šitas kryžius guli ant šono. Jį ir vėl pastatė ant kapo, ir vėl kryžius virto. Ir dar kelis kartus statė, ir nieko nepadarė: vis tas kryžius buvo išgriuvęs. Tik tada, kai tą kryžių pastatė kiek toliau nuo kapo, jau tada neišvirto tas kryžius. Jis ir dabar dar tebestovi, tas pats kryžius, ale gerai toliau nuo kapo. (L. Dičiūnienė, 62 m.a., Sabalunkų k., Salako v., Zr. Užr. St. Dičiūnas 1938.II.17. LTA 1541/96.)

[Nr. 825, Mt. 3423 (bedievio pietūs): *fabula obscena.*]

826. BEDIEVIO PIRTIS (MT. 2423A, PLG. NR. 812)

Parvažiavo vieno tėvo sūnus iš Amerikos ir parsivežė daug pinigų. Ant rytojaus išėjo jis su savo tėvu pažiūrėti ūkio. Pamatęs kryžių, jis klausia tėvo: „Kam ta baidyklė čia užrioglyta?" - „Nagi, vaikeli, juk tai Pono Dievo mūka, ar jau nepažįsti?" - „Man geriausias Ponas Dievas - pinigai". Tėvas ėmė verkti, sakydamas: „Oi tu, vaikeli, į bedievį išvirtai, į velnio škatką įtikėjai". Antryt, kaip ketvergo dieną, išvažiavo tėvas į miestą. Sūnus nuėjo su bernu ir nupjovė kryžių, sukapojo ir iškūreno pirtį. Vakare pasikvietė viso kaimo vyrus į pirtį. Vakare po vakarienės visi atėjo ir nuėjo į pirtį. Kai tik įėjo, tai iš pečiaus kažkieno balsas ėmė šaukti: „Duokit paro [=garo], duokit paro!" Visi vyrai labai nusigando ir pliki išbėgo iš pirties. Papasakojo viską namiškiams, ir visi ėjo žiūrėti. Pirtyje buvo mažas langiukas. Jie matė, būk pirtyje pilna žmonių, o tas amerikonas visas pamėlęs gulėjo pas duris. Iš pečiaus vis šaukė: „Duokit paro, duokit paro!" Vienas vyras norėjo įeiti, bet durys kaip užkaltos. (Kanišauskis, Godlaukio k., Šiluvos v., Rs. Užr. O. Narbutaitė. LTA 783/340.)

827-832. NEPAPRASTA NAŠTA (MT. 3425)

827. Ėjo žmogus naktį per Kavolių šilelį. Tik šast ir užšoko jam kažkas sunkaus ant pečių, ir spaudžia jį. Žmogus visaip stengiasi juo nusikratyti, bet niekaip negali. Kai tiktai žmogus perėjo per šilelį, tasai žvėris pats nušoko jam nuo pečių ir nubėgo. (Jonas Lingė, 60 m.a., Pažiegės k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/31.)

828. Prieš kokius 70-80 metų Salako miestelis dar nebuvo miestelis, bet kaimas. Valsčiaus valdyba buvo Pratkūnų kaime (6 km nuo Salako). Tuo laiku Salake gyveno Baltrus Panavas, ūkininkas. Anas buvo išrinktinis. Ir va kartą (buvo vasara) nuėjo minėtas Panavas Pratkūnų kaiman į sueigą. Tada, būdavo, dėl bado meto pildavo grūdus magazinuosna. Prie kožnai ulyčiai būdavo magazinas, o kur valsčius, tai bent keli magazinai. Tai ir Pratkūnuose buvo keli tokie magazinai gale ulyčios ir žmonės sakydavo, kad prie tų magazinų vaidenasi. Vat, ta sueiga pasibaigia vėlai ir mislija Panavas eiti namo. Jį draudžia kiti naktuiti, ba, girdi, apie magazinus vaidenasi. Anas nieko nepaklausė ir dėlto eina namo. Eina pro magazinus, jau perėjo, tik girdi, kad kas užpakaly jo sučežėjo. Anas norėjo atsigręžti padaboti. Nedavė jam atsigręžti ir užšoko jam kas ant sprando - apsižergia sprandą ir rankomis apkabina kaklą. Neša, tiktai nežino, ką neša. Rankom apgraibsto: kažkoks kudlotas, ir rankos, ir kojos, tik nežino kieno. Neša neša, ale kuo toliau, tai sunkyn. Bet neša Panavas, net kriokdamas. Jau netoli Salako, gal pusantro kilometro, yra ulyčėlė Lelečkos. Tai vat prie tų Lelečkų jam sako: „Baltrau, gal pasilsėsi?" - „Nunešiu, nesilsėsiu!" - atsakė Panavas. Atnešė lyg tos vietos, kur dabar Nepriklausomybės paminklas. Nušoko nuo pečių (nematė kas) ir pasakė: „Dėkui, Baltrau, kad atnešei!" Nusikvatojo ir nuūžė.* (M. Kavaliukas, 62 m.a., Salakas. Zr. Užr. E. Rūkštelytė 1940.I.5. LTA 2219/4.)

829. Kai buvau dar jauna ir slūžijau, tai vieną sykį gavau žinią, kad mano mamutė numirė. Tai aš dabar einu į pagrabą. O eiti reikėjo per tokius kadugynus. Buvo pati dvylikta nakties. Dabar man beeinant, jau netoli namų, pajutau, kad kažin kas uždėjo man rankas ant abiejų pečių ir paklausė: „Palione, kur tu eini?" - „Einu, - sakau, - į pagrabą, mamutė mano numirė". Na, gerai. Einu aš, o tos rankos ant mano pečių vis tebėra. Atsisukau, mislijau, kad kas eina paskui, ale niekur nieko. Ir vis niekaip nerandu namų. Tik kai gaidys pragydo, tai pajutau, kad jau tų rankų nėra ir žiūriu, kad besanti prie pat namų. (Palionė Jasiulytė, 109 m.a., Viduklės m., Rs. Užr. Rubikas-Jurgūnas 1928. LTA 1605/11.)

830 (plg. Mt. 3555). Mano tėviškėj buvo žmonelikė, kuri [buvo] sena, [tokia] susirietus kaip dabar aš. Negalėdama nueiti į bažnyčią, tai [ji] eidavo ant kapų ir poteriaudavo. Tik šap-šap-šap lapai paskui [ją], ir užsikabino [kažkas] ant kaklo. Turėjo tris eiles nešt apie kapus, ba ta dūšia buvo per Velykas nėjus apie bažnyčią. (M. Bridickiūtė, 85 m.a., Balčiūnų k., Paežerių v., Vk. 1931.XI.26. LTA 325/68.)

831. Seniau, kaip dar žmonės atmena, sako, buvo toks atsitikimas. Papiečio dvaro ponas buvo labai silpnas. Vieną naktį jis labai susirgo. Matydami, kad ponas labai silpnas, nusiuntė savo tarną raitą į Lazdijus vaistų. Pakeliui buvo vokiečių kapinynas, tame kapinyne vaidenosi. Bernas, grįždamas iš Lazdijų, pro

* Originale rašoma: „vybarnas", „schodkas"' ir „schodas", kurie kaip reti barbarizmai pakeisti lietuviškais žodžiais.

tą kapinyną jodamas, pamatė ateinant juodą žmogų. Jis pavarė dar smarkiau savo arklį, bet tas juodas žmogus įsikirto jam į balną ir laikėsi tol, kol bernas dajojo savo namus. Arklys [irgi] pajutęs, ėmęs dar smarkiau nešti, ir netrukus prijojo tą savo pono dvarą. Jį pasitiko kitas bernas. Padavęs jam vaistus, norėjo nulipti nuo arklio, bet vos ne vos, galais ne galais nulipo. Jis buvo labai išbalęs ir išsigandęs. Ir nuo to laiko pradėjo sirgti. Sirgo sirgo ir mirė. (M. Gilytė, 19 m.a., Neravų k., Būdviečio p., Sn. Užr. M. Gabrys 1931. LTA 447/100[8].)

832. Vieną kartą važiavo žmogus iš kaimo į miestą. Bevažiuodamas jis pajuto, kad kažkas užsikabino jam ant pečių. Tai buvo oželis. Žmogus oželį nustūmė nuo savęs ir šis pranyko. Grįžus žmogui namo, buvo jau vakaras ir jis tuoj atsigulė. Naktį žmogus pajuto, kad ant jo pila kažkas vandenį, pelenus ir mėto pagalius. Jis atsikėlė, apsidairė, bet nieko nepastebėjo ir vėl atsigulė. Atsigulus vėl tas pats atsitiko ir iš kampo krito pagaliai. Žmogus pašaukė daugiau žmonių, bet šie apžiūrėję nieko nerado. Sekančią naktį atsigulė kitas žmogus, bet šiam nieko panašaus neatsitiko, kai tuo tarpu pirmasis niekur neturėjo ramybės. Vėliau pakvietė kunigą, šis atliko maldas, bet tai nieko nepadėjo. Kartą pas tą žmogų atėjo burliokas. Jis sakėsi galįs visa tai nuraminti, bet tam reikią šimto litų. Žmogui sutikus duoti, burliokas liepė paimti seną savo sudėvėtą kepurę, važiuoti per tą patį kelią, kur pirma buvo važiavęs, ir atžagariai ją mesti. Daug žmonių važiavo paskui pažiūrėti, kas atsitiko. Žmogus, viską išpildęs, grįžo namo. Nuo to laiko žmogus visai ramiai miegojo, niekas jam nekliudė. Sako, kad tai buvo ožiuku pasivertęs velnias. (J. Grigaitis, Kėdainių m. Užr. V. Savičaitė 1932.IV.5. LTA 624/5.)

833-850. VELNIAS VAIDENASI ĮVAIRIAIS PAVIDALAIS (MT. 3440)

833. Jurgonyse vienas žmogus nuėjo kluonan gulti. Jis atsigulė ant šieno ir jau snaudė, tik klauso, kad šienas pradeda ant jo kristi. Nubudęs žiūri – stovi du berniukai. Jie žiūri į jį, ima šieną ir mėto ant jo. Paskui tie berniukai pradėjo muštis rykštaitėmis tarp savęs. Žmogus šieną nuo savęs nustūmė. Jie ir vėl primėtę ėmė muštis. Vienas berniukas klausia pas kitą: „Iš kur tu?" – „Aš iš Butrimonių". – „O kas tu toks?" – „Rybokas". – „O kur tu gyveni?" – „Gale ulyčios, upely po tiltu". – „O tu iš kur?" – klausia kitas. – „Iš Jurgonių". – „O kur tu gyveni?" – „Aš gyvenu miškely už kluonų". – „O kaip tavo vardas?" – „Mikna". Ir vėl pradėjo su rykštėmis kapoti vienas kitą. Paskiau tą žmogų ir vėl šienu apvertė. Žmogus, iš po šieno ištrūkęs, ėmė bėgti iš kluono. Iš kluono išbėgęs uždarė duris, pastovėjo, pastovėjo ir vėl pažiūrėjo per duris. Nieko nematydamas užsigrįžo ir nuėjo pirkion. Jaunesnis jo brolis buvo parvažiavęs ant atostogų iš vaisko. Jis miegojo pirkioj. Girdi, eina kas. Klausia: „Kas tenai?" Žiūri – jo brolis, baltas kaip popierius, ir iš strioko negali liulkos užrūkyti. Jis papasakojo viską, kas buvo. Brolis sako: „Eik tenai vėl gultis. Jei kas bus, tai šauk, aš ateisiu pagalbon". Jis nuėjo. Pradaręs duris pamatė, kad kluone nieko nėra. Paėmė padušką ir atėjo gult pasvirnėn. Aš irgi ten nakvojau du rozu, ale man niekas neprisdavė. (Juozas Kuodys, Strielčių k., Butrimonių p. Užr. M. Karuzaitė 1927. LMD I 631/4.)

834. Apie Surmio ežerą, palei Povikčių piliakalnį, Jiezno parapijoj, ant krašto ežero, apie kurį visaip svietas pasakoja, viena žmona gaudė vėžius, tam krašte, kur buvo piliakalnis. Begaudydama vėžius, pamatė vidury piliakalnio baltą paną. Moteriškė persigandusi skubino bėgti namo, bet žiūri – toji pana nuo kalno įsirito ežeran ir pasidarė šturmas ant ežero. Kaip ji kraštu bėgo, tai paskiau ją vijosi verpetas su ežero vandeniu. Ji, pametusi visus vėžius, įbėgo į pirtį, kuri

stovėjo palei ežerą. Vėtra, nugriovusi pirties stogą, pasakė: „Tavo ščėstis!" (Jurgis Vilkas, Sobuvos k., Jiezno v., Al. Užr. K. Skernevičius 1910. LMD I 573/12.)

835. Iš Strielčių kaimo viena moteriškė buvo Jurgonių kaime pas seserį svečiuose. Iš svečių grįžo namo jau saulutei užėjus. Perėjus Jurgonių ir Strielčių gronyčią, žiūri – iš krūmų išeina baltai pasirėdžiusi jauna mergaitė. Ji artinasi prie tos moteriškės, ir kai moteriškė eina, tai ir [ji] eina, ir vis arčiau. Regi toji moteriškė, kad jau čia rodos nebus. Nusiėmė ražančių ir kalba. Toj merga sako: „Tavo ščėstis, kad pradėjai kalbėti ražančių, o tai būtų gana tau čia vaikščioti". Taip ir pasginėjo. Yra tai ščyra prauda. (Juozas Kuodys, Strielčių k., Butrimonių p. Užr. M. Karuzaitė 1927. LMD I 631/7.)

836. Jurgonyse vasaros laike buvo krikštynos. Ten mano brolėnas ganė keltuvas. Parginus vakare keltuvas, šeimininkai davė jam šnapso išgerti ir pavečiarot, ir liepė eiti gulti į kluoną. Jis nuėjęs pasiklojo patalą, prisiklaupęs Dievui pasimeldė ir atsigulė. Gulėdamas girdi – bėga per grendimą kaip su kamašaitėm graži, balta, jauna mergaitė: baltoj sukenkaitėj, kamašaičiais apsiavus; plaukučiai balti, gražūs, į vieną kasą supinti ir kasnyku užrišti. Ji dabėgo prie jo, sustojus dairosi į jį. Paskiau pėdžia kaip katė užlipo viršun. Nors buvo naktis, bet jis viską matė. Užlipusi ji vaikščiojo viškom, apsisuko, apsidairė ir šoko netoli jo. Jau tam berniukui ir duką užėmė. Paskiau ji ir vėl pėdžia užlipo ant viškų. Nuo viškų nuvirto ant grendimo, per grendimą bėga, net jos kamašaitės girgžda. Nuo durų kai ji nubėgo į kitą galą, berniukas už patalo, iš šalinės ir pabėgo. Buvo labai persigandęs ir net dvi nedėles kaip vieną dieną sirgo. (J. Kuodys, Strielčių k., Butrimonių p. Užr. M. Karužaitė 1927. LMD I 631/5.)

837. Kazlauskas iš Zabičiūnų kaimo, Antalieptės parapijos, ėjo nuo vakarėlio apie vienuoliktą valandą per Gutaučių lauką. Tik priešais pamatė – ateina moteriškė. Jis ir mano: „Kažin kokią aš čia moteriškę sutiksiu?" Jis eina artyn, ir ta moteriškė artyn. Juo moteriškė artyn, juo ji eina mažyn. Artyn – mažyn, artyn – mažyn, ir taip pro šalį eidama pasidarė mažutė, o galva smailutė, kad vos jis ją matė. Jis taip persigando, net plaukai ant galvos sustojo. Parėjęs namo pasakė. Kad kas kitas taip būtų sakęs, tai jis būtų netikėjęs, o kai jam pačiam, tai tikrai reikia tikėt. (E. Galinienė, 43 m.a., Avižių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1928.II.14. LTA 11/13.)

838. Karolis Kucka vieną kartą ėjo namo nuo lauko vakare ir pamatė didelį žmogų einantį. Ir kuo arčiau artinosi, tai tas žmogus vis mažesnis darėsi ir taip visai sumažėjo. O kai jis persižegnojo, tai tas pavirto kamuoliu ir nuritavo į balas. (Girių k., Gervėčių v. Užr. Br. Kucka. LMD 1610/4.)

839. Sedos valsčiuje, Puokės kaime mirė turtingo ūkininko Ylakavičiaus duktė. Vieno ūkininko visa šeimyna sutemus išėjo vakare į budynę. Reikėjo eiti per pievą, ant kurios buvo sausledis, kuris einant dideliu balsu traškėjo lūždamas. Staiga visi pamatė, kad pirma jų per pievą eina didelis vyras, su skrybėle ant galvos. Visi pradėjo stebėtis, kad po jo kojomis sausledis visai netratėjo. Vienas vyriškis ir sako kitiems tyliai: „Tai turbūt velnias eina". Kai tik tą pasakė, vyras pavirto į dideliausią milžiną, kuris greit pakilo aukštyn, sukeldamas tokį viesulą, kad visiems net kepures nuo galvų nunešiojo. Visi baisiausiai persigando. (L. Budrys, 75 m.a., Kalvarija, Tl. Užr. A. Brazdeikis. LTA 1167/4.)

840. Žukliškių kaimo lauko vieta, vadinamoji Kapeliais, buvo apaugus mišku. Kartą pro tą vietą važiavęs Juozas Dambrauskas iš vestuvių. Tik pravažiavęs pro Kapelius žiūrįs – šone kelio ugnis. Privažiavus jam visai arti, tik iššokęs iš ugnies visai nuogas žmogus ir nubėgęs per mišką į Velniaraistį. (Velniaraistis prie Kapelių, kuriame kasnakt čypdavę šunų, kačių ir kitais balsais.) Tam bėgant nušvitęs visas miškas kaip diena. Dambrauskas pradėjo nuo to sirgt, sirgt ir mirė. (O. Kairienė, 75 m.a., Vainiūnų k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1927.X.30. LTA 11/26.)

841. Tai atsitiko fronte. Vienoje duobėje kareiviai buvo įtaisę blindažą, tačiau jame negalėjo gyventi dėl vaiduoklių trankymosi, todėl kareiviai turėjo iš ten išsikelti. Kartą aš stovėjau sargyboje. Buvo jau tamsoka. Vaikščiojau vienas su šautuvu. Vienoje pusėje buvo lenkų pozicijos, kitoje – lietuvių. Man atėjo noras nueiti į tą duobę ir pažiūrėti. Bet sargybos palikti nenorėjau ir laukiau pamainos. Išvedžiotojas atvedė mano vieton kitą sargybinį, o mudu su juo susitarėm eit pažiūrėt, ar iš tikrųjų jau ten naktimis vaidinasi. Priėjome prie dar nesuardyto blindažo ir atsargiai slinkome prie angos. Šautuvus laikėm paruoštus šauti. Aš ėjau pirma. Sustoję prie angos pašvietėm. Ant virkščių glėbio gulėjo žilas senis. Mes surikom stot ir ištiesėm šautuvus, tačiau senis gulėjo ramiausiai. Taip stovėjome kurį laiką, bijodami toliau eiti. Mano draugas išvedžiotojas pastūmė mane į blindažą iš užpakalio, ir aš griuvau ant senio. Visas nutirpau ir pasijutau begulįs ant virkščių – senio nebebuvo. Įėjo ir draugas, ir abu, sėdėdami ant virkščių, surūkėm po papirosą ir parėjome namo. Tai tikras atsitikimas. Aš nemeluoju ir neturiu noro girtis. Paskiau, kai tai pasisakėm ūkininkams, tai jie stebėjosi mūsų drąsumu ir sakė, kad jie po vieną bijodavę pro šalį eiti, o eidavę po tris, po keturis. (P. Bočiulis, 45 m.a., Kupiškio m., Pn. Užr. J. Pajarskas 1940.I. LTA 2223/157.)

842. Prieš 37 metus Salake gyveno kunigas Kelpšus. Anas su dviem bernais anksti rytą ėjo sėt rugių. Ties vopnyčia daboja – eina kas, visas apsiliejęs tokiais galūnais: tik blizga apsilieję šlaunys ir visas. Galva jo buvo smaila, skiauteris kaip gaidžio. Vienas bernas norėjo kirst ir jau buvo užsimojęs, bet kunigas jį sudraudė: „Nekliudyk, tegu eina!" Taip ir nuėjo. Ten, sako, buvo damavikas [=naminis]. (U. Misevičienė, 60 m.a., Nariūnų k., Salako v., Zr. Užr. Vl. Dičiūnas 1938.I.10. LTA 1486/461.)

843. Traidžiūnų kaimo žmonės važiavo nuo turgaus iš Užpalių. Buvo Visų Šventų vakaras. Jau sutemo. Drauge važiavo trys vežimai: Cetrokas, Svilas ir Vėbas. Buvo jau truputis sniego, gyvulių jau seniai nebeganė. Važiuojant per Vėžiaraisčio mišką, pasirodė dešimt piemenukų rudomis rudinytėmis: basi gyvulius varinėjasi, botagiukais pliaukši, rėkauja. Važiavę visi nustebo. Sustabdė arklius, moteris palikę vežimuose, nusivijo piemenukus. Per patį raistą buvo šlapia, tad vijosi aplink, o piemenukai nusivarė su gyvuliais tiesiog per raistą. Vyrai apibėgę aplink nieko nerado: nei piemenukų, nei galvijų. (P. Būga, 13 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1926. LTA 11/3.)

844 (plg. Mt. 3375). Traidžiūnų kaime (Užpalių valsčius, Ut.) Petras Vėbas, mano mamos brolis, Traidžiūnų lauke ganė arklius. Buvo kaip tik sekmadienio 12 val., pačios mišios. Arkliai ganėsi dideliam griovy. Tik alksnyne, tarp dviejų didelių alksnių, pamatė du ponaičiu juodais rūbais, bet plaukuotais. Kepurytės mėlynos, čebatėliai gražūs. Jie buvo per dešimtį žingsnių ir aiškiai matėsi: su lazdelytėmis įsisprendę. Vėbas, greit nutvėręs arklius, pardulkino namo ir pasakė

kaimynams. Kaimynai nuėję jau nieko nerado. (P. Būga, 13 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1926. LTA 11/2.)

845. Vieną kartą pas mus buvo susirinkę šiek tiek jaunimo: buvo dvi pusseserės, pusbrolis, mūsų miestelio mokytojas ir mano dvi sesutės. Jie kiekvienas šiokį tokį darbą dirbo, juokavo. Prabuvo iki 12 valandos, bet jiems bejuokaujant pasigirdo už lango žvangėjimas, lyg tai būtų šimtas varpelių skambinę. Visi nutilo juokavę. Antrą kartą sužvangėjus, mano sesutė net suriko iš baimės, bet pusbrolis buvo drąsiausias ir atidengė lango uždangalą: ir visi pamatėm stovintį už lango tokį didelį šunį, kurio žiaunos buvo per visą lango šibą. Visi labai išsigandę pradėjo slėptis kampuose ir pusbrolis, atšokęs nuo lango, priėjo prie mokytojo. Tas žvangėjimas dar kartą atsikartojo, bet dabar nė vienas neišdrįso pažiūrėti. Daugiau žvangėjimo nesigirdėjo, bet vis tik nė vienas neišdrįso eiti namo ir norėjo visi pas mus apsinakvoti. Rinkosi jau kiekvienas sau kampelį, bet mokytojas gyveno visai arti, tai jisai grįžo savo kambarin ir pasiėmė kartu pas save pusbrolį, o dvi pusseserės nakvojo pas mus. Rytą atsikėlusios pažiūrėjom už lango ir nieko ten neradom, nė vieno šuns pėdo. Tas viskas iš tikrųjų buvo apie 1914 metus, žiemos laike, vokiečių buvimu mūsų krašte. (Linkmenų v., Šv. Užr. G. Kisielytė. LMD I 540/5.)

846. Prieš kokius 12–13 metų turėjau reikalų ir nuvažiavau Vyželių kaiman (Salako parapija), nuo Asiuklės kaimo 7 km. Turėjau reikalų prie Čičelienės. Buvo ruduo, jau bulvės nukastos. Privažiavus prie namų, susitikau kitą to kaimo moterį, kuri pasakė, kad Čičelienės nėra – nuėjo laukan, bet tuoj ateis. Pastačiau arklį ir įėjau pirkion. Įėjus pagarbinau Kristų. Niekas neatsakė, bet ant pečiaus pradėjo vaitoti lyg ligonis. Aš pasakiau: „Matai, sakė, kad nėra nieko namie, bet yra ligonis". Man taip pasakius, niekas nieko neatsakė. Daboju ant ziegoriaus – gi lygiai dvylika adynų. Tai atsiklaupiau sukalbėti poterių. Girdžiu, kad ant pečiaus kas subraškėjo. Atsigrįžus padabojau: gi juodas nedidelis šuniukas nulipo nuo pečiaus ir iš katilo laka vandenį. Aš jį subariau – nuo vandenio atstojo, atsisėdo viduj pirkios ir žiovauja. Išsižiojo kartą, kitą, tik kartą kai išsižiojo, tai visas žiaunosna išsižiojo ligi uodegos. Man labai pabaiso, tai aš nusigandus išėjau oran ir kalbu poterius. Tik ir gaspadinė atėjo, klausia manęs: „Ko pirkioj nebūni?" Aš jai viską pasakiau. Ana atsakė, kad pas juos tai nėra jokio šuns, o šitas šuo turbūt atsekė paskui mane. Na, ant to ir liko. Po kiek čėso pasakė man ta pati Čičelienė, kad prieš daugelį metų toj vietoj buvo dvaras, – o jų troba stovi dvaro kluono vietoj, – tai pas juos dažnai visokių nepadabnų nuotykių yra: tai katinai bliauna, kai padaboji – nėra nieko; tai šunes staugia arba pjaunasi, bet kai padaboji, tai irgi nėra. – Nuo to atsitikimo praėjo apie 10 metų. Kartą vasarą dviese ėjom šv. Onos atlaiduosna Vajasiškin. Ėjom pro Vyželių kaimą ir pro tą pačią vietą, kur stovėjo ta troba. (Kai buvo aukščiau apsakytas nuotykis, tai Vyželių kaimas buvo čielas kaimas, o kai dabar ėjom, tai jau Vyželių kaimas buvo išskirstytas vienkiemiais.) Einam pro tą vietą, kur buvo Čičelienės troba. Troba išvežta kiton vieton, o toj vietoj, kur troba buvo, tai stovi tik kiečių krūva. Tik prieinant į tą vietą – iš kiečių išbėga šunelis, toks pats, kaip ir tada mačiau. Mes gi nuo savęs vejam, anas neklauso, bėga paskui. Kiek pabėgęs įbėgo krūmuosna ir liko. Atgal ėjom jau kitu keliu. (Minėtoji Čičelienė jau mirusi prieš du metu). (Ona Volskytė, 67 m.a., Asiuklės II k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.12. LTA 1947/21.)

847. Viena mergaitė ėjo vakarėlin ir nešės gana didelį našulį. Jai buva sarmata eiti į vakarėlį su našuliu, tai ji užėjo į pirtį ir, pasidėjus ten savo našulį, nuėjo

vakarėlin. Grįždama iš vakarėlio, užėjo naktį pasiimti našulio. Pasiėmė ir eina, tik žiūri – iš pakrosnės ugnis iššoko. Ji bėgt ir ugnis vytis. Atsigrįžus pažiūri, kad ją vejas šuo, iš kurio burnos kamuolėliais krinta ugnis. Kai parbėgo prie namų, tas šuo išnyko. Paskui sužinoję namiškiai ėmė juoktis: „Tai tau ir vakaruškos! Žinosi kitą kartą!" (E. Galinienė, 43 m.a., Avižių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1928.II.14. LTA 11/12.)

848. Galinis, Avižių kaimas, Dusetų valsčius, turėjo kaime užėmęs žemės. Ten buvo ir gyvuliai. Eina Galinis iš ten nuo gyvulių, jau vėlokai vakare. Tik atsigrįžta – užpakaly ugnies kamuolys. Jis persigandęs pasileido bėgt. Bėgo bent kilometrą. Kai pribėgo prie savo namų, tas kamuolys išnyko. (E. Galinienė, 43 m.a., Avižių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1928.II.14. LTA 11/11.)

849. Du žmogu nakties metu ganė arklius. Netoli buvo žvyro duobės. Nuo tų duobių pradėjo voliotis ugnies kamuolys. Jis vis artėjo ir artėjo. Kai visai prisiartino, jie peržegnojo, ir šis kamuolys užgeso. (Pandėlio v., Rk. Užr. A. Antanaitytė 1934. LTA 768/252.)

850. Vienas vaikinas tankiai lankėsi pas savo mylimą mergelę. Vieną kartą teko jam vėlai išeiti nuo savosios. Beeinant jis pamatė šalia tvoros baltą kamuolį. Priėjus arčiau, tas kamuolys ėmė augti augti ir užaugo sulig žmogum didumo stulpas. Vaikinas persigandęs ėmė bėgti, bet tas stulpas neatsiliko – taip pat bėgo. Tas ėmė dar greičiau bėgti, ir stulpas neatsiliko. Parbėgus ant savo kiemo, stulpas prapuolė. (A. Valiūnas, Šapališkės k., Šimkaičių v., Rs. Užr. S. Valiūnas. LTA 783/391.)

851–890. TARIAMASAI VELNIAS IR NETIKRAS VAIDENIMASIS (MT. 3441–3446)

851–853. TIKRAS VELNIAS NUSMAUGIA APSIMETĖLĮ (MT. 3441A)

851. Kitą kartą prie miško mažoje trobelėje gyveno našlė su penketa vaikų. Ji buvo labai neturtinga: dirbdavo nuo ryto iki vakaro, kad turėtų sau ir vaikams duonos. Kartą jai vaikai pasakė, kad dvyliktą valandą išeina iš papečkės raudonas gaidys ir su jais žaidžia. Suprato moteriškė, kad gaidys yra ne kas kitas, kaip užkeikti pinigai. Ant rytojaus ji nėjo dirbti, laukė gaidžio išlendant. Kai tik jis išlindo, drožė našlė jam su rožančium. Iš gaidžio pabiro krūva pinigų. Našlė labai apsidžiaugė ir tuoj nubėgo pas kaimyną duonos pirkti. Šis pradėjo klausinėti, iš kur ji gavo pinigų. Našlė jam visa pasakė. Pavydus ūkininkas ėmė galvoti, kaip čia iš jos pinigus atimti. Vakare įlindo jis į ožio kailį, apsivyniojo žarnomis ir, atbėgęs prie našlės, ėmė daužytis ir šaukti, kad atiduotų jam pinigus. „Jei rytoj man neatiduosi pinigų, tai aš pasmaugsiu tave ir tavo vaikus", – šaukė jis. Persigando moteriškė, kad velnias pinigus nori atsiimti. Meldėsi ir verkė per naktį, – bet ką padarysi, turi atiduoti. Pavakariais pas ją užėjo kažkoks ponaitis ir prašėsi, kad jam čia leistų kiškio patykoti. Našlė labai apsidžiaugė ir atnešė ponaičiui sėstis, bet šis nesėdosi, atsisėdo prieangyje ant kubilo krašto ir laukia. Po kiek laiko atbėgo „velnias" ir ėmė daužytis apie langą. Ponaitis greit pašoko ir klausia: „Kas tu toks esi?" – „Velnias", – atsako šis. „O kelintos gildijos?" – klausė vėl ponaitis. „Dvyliktos", – atsakė „velnias". „O aš – pirmos", – sušuko ponaitis ir čiupęs „velnią" nujojo į pragarą. Našlė dėkojo Dievui, kad jai atsiuntė išgelbėtoją. Rytą rado po langu tik ožio skūrą, nagus ir ragus. Sužinojo, kad jos kaimynas buvo apsirengęs

velniu ir norėjo nuo jos pinigus atimti. Tas ponaitis tai tikrai buvo velnias, bet Dievas jį buvo atsiuntęs vargšės našlės išgelbėti. Už tuos pinigus našlė nupirko žemės, pripirko visokių gyvulių ir laimingai su vaikais gyveno. (Lukminienė, 37 m.a., Kolainių k., Užvenčio v., Šl. Užr. Lukminaitė 1938.I. LTA 1782/25.)

852. Vieną sykį mirė žmogelis, atliko jo pati našlė. Kasa duobkasiai duobę. Iškasė duobę, atvežė jau tą nabašninką į duobę, pradėjo užkast tą nabašninką, žiūri – puodelis toks, nedidelis. Paėmė jie tą puodelį, žiūri – pinigų auksinių pilnas. Užkasė tą nabašninką jau, pareina jie namo ir tą puodelį su pinigais parnešė tai bobelei. „Še, – sako, – Dievas laimę tau atsiuntė". Dabar ta bobelė pietus žėlaunus pakėlė, pasimeldė, pagiedojo šventas giesmes, pabaliavojo. Ant rytojaus tie duobkasiai sako: „Eikš apsirėdyt, kad nepažintų mūsų, ir einam atimt pinigus iš tos bobelės". Apsirėdę jie atėjo naktį, bar bar bar į langą: „Leisk!" – „Ko jūs norit? Kas jūs tokie?" – „Atiduok pinigus, kur radai kapuose", – sako tie duobkasiai. „Jokių pinigų neturiu", – ginasi jinai, kad nerado jokių pinigų. Tie vėl bar bar bar į langą: „Leisk, ba išimsime langą ir atimsime tuos pinigus, kur radai". Tiktai brūkšt durys ir atsidarė, įėjo koks nepažįstamas žmogus. Persigando jinai, kad jau įėjo: „Kaip čia galėjo jie įeiti, kad durys užsklęstos buvo iš vidaus?" „Nebijok, – sako tas nepažįstamas, – tylėk, nieko nebus". – „Kas jūs tokie esat, ko norit?" – klausia tas nepažįstamas tų duobkasių. Tie vėl į langą bar bar bar: „Įleisk, ba tuoj plėšime langą!" – „Kelintos jūs ratos?" – klausia jų tas nepažįstamas. „Devintos". – „O aš dvyliktos". Tik ėmė ir pražuvo tas nepažįstamas žmogus iš gryčios. Ir tie duobkasiai, kur buvo už lango, pražuvo. Ant rytojaus žiūri – tie visi duobkasiai užsmaugti. Musėt, ar nečystasis, ar velnias ten buvo. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.II.12. LTA 1061/64.)

853. Jau labai seniai gale vieno kaimo gyveno vienas labai neturtingas žmogelis. Jis gyveno labai skurdžiai, pats su šeimyna vos tik pramisdamas. Kartą jis savo vienintelę karvę pardavė ant turgaus ir paėmė už ją 5 rublius. Tame pačiame kaime gyveno kitas labai turtingas, bet ir labai pavydus, ir šykštus ūkininkas. Jis žinojo, kad tas varguolis yra gavęs 5 rublius, tai ryžosi juos kaip nors iš to žmogelio atimti. Naktį jis persirengė į baidyklę, – išsijuodino veidą, ant galvos prisitaisė ragus ir, pasidaręs panašiu į velnią, nuėjo iš to žmogaus atimti pinigų. Priėjęs prie lango ir pabildenęs ėmė sakytis esąs velnias, ir atėjęs iš jo atimti pinigų, nes tie pinigai būk esą prakeikti. Žmogelis iš karto nenorėjo jam pinigus atiduoti, tai tas šykštuolis atėjo ir antrą naktį, vis grasindamas ir reikalaudamas pinigų. O ant trečios nakties pasakė, kad pinigus būtinai jam atiduotų, nes jeigu neatiduos, tai jų visą šeimyną išsmaugsiąs. Ir užgynė, kad daugiau niekam apie tai nekalbėtų, nes bus blogai. Žmogelis su pačia tariasi jau atiduoti velniui pinigus. Tik štai vakare temstant pamatė įjojant ant puikaus arklio kažkokį nepažįstamą poną. Per pečius jis turėjo užsikabinęs šautuvą. Tas ponas paprašė, kad žmogelis priimtų jį nakvynėn. Žmogelis iš karto atsikalbinėjo, kad nebus kur arklio pastatyti, nei ponui atsigulti. Bet ponas aiškino, kad arklys ir prie tvoros pririštas pastovės, o jis pats priemenėj ant šiaudų kūlio pergulėsiąs. Dar žmogelis ėmė ponui sakyti, kad jį kažkas naktį atėjęs gąsdina, bet ponas tik numojo ranka, sakydamas, kad jis jokių gąsdinimų nebijo. Ponas pririšo savo arklį prie tvoros, šautuvą pakabino gryčioje ant kablio, o pats atsigulė priemenėje. Tik vidūnaktį šykštuolis, apsirengęs velniu, atėjęs vėl reikalauja pinigų. „Kas gi tu toks esi?" – dar kartą klausia jo žmogelis. „Aš esu velnias", – sako gąsdintojas. Sulig tais žodžiais iš priemenės išpuolė ten miegojęs ponas ir, nusitvėręs glėbin tą gąsdintoją, pasakė: „Jeigu tu esi

velnias, tai ir aš esu velnias!" Ir nusitvėręs tą šykštuolį, kuris baisiai sucypė, išūžė pro vartus. Ant rytojaus rado tą velniu apsitaisiusį šykštuolį nebegyvą, jis buvo tikrojo velnio nusmaugtas. O tas žmogelis vietoje pririšto arklio rado patvoryje didelę šaknį, karnomis pririštą, ir ant sienos vietoje pakabinto šautuvo besančią karklinę lazdą. (A. Kisielienė, 54 m.a., Gudelių k., Pagirių v., Uk. Užr. M. Kisielius 1933.I.31. LTA 407/5.)

854–858. TIKROS IR NETIKROS BAIDYKLĖS (MT. 3441B)

854. Bernas toks buvo, neidavo greit: ar jam sako, ar nesako, jis vis led gyvutis, koja už kojos liozgina. „Kaip jį pagąsdint?" – tas gaspadorius mislija. Paėmė jis paliko ekėčias už kapų ir vakare reiks jas parnešt. „Nueik, Jurgut, vakare ekėčias parneši", – liepė jam gaspadorius, o pats paėmė baltą paklodę, apsisupo ir pasikavojo ant kapų. Dabar jau temsta. Eina tas bernas parnešt tų ekėčių. Kai seniau būdavo lengvos ekėčios, – vytinės, ekėčkuoliai medinai, – užsidėjo ant pečių ir eina jis ant namų. Tas gaspadorius išlindo iš kapų, suūksijo ū-ū! – ir pradėjo vyt tą berną, balta paklode apsisiautęs. Jis [bernas] atsisuko, žiūri, kad jį veja kas baltas. Jau jis pradėjo bėgti. Tas gaspadorius atsisuka, žiūri, kad ir jį veja baltas, su išpelėjusiom akim, nabašnykas. Kad jis persigando, ėmė šaukt: „Jurgut, palūkėk!" Tas Jurgutis jau greit bėga namo, nelaukia. Tas gaspadorius jau arti namų atlėkė, [kai] prisivijo jį tas baltas nuo kapų, kapt pagavo ir davai kniurkyt. Jurgis įėjo į gryčią, nusigandęs visas. „Ot kad lėkiau šiandie, tai lėkiau – niekada dar taip nelėkiau". – „Ko taip lėkei?" – klausia gaspadinė. „Gi, – sako, – benešant ekėčias nuo kapų, ėmė mane vytis baltas nuo kapų; aš bėgu, o jis šaukia: 'Jurgut, palūkėk!' Atsisuku – gi tą baltą kitas baltas veja. Arti namų prisivijo ir nukniurkino tą, kur mane vijo". Ta gaspadinė kad nusigando – ji mat žinojo, kad ten gaspadorius buvo nuėjęs, jie abudu, gaspadorius su gaspadine, susitarę buvo pagąsdint berną, kad greičiau pabėgtų. „Ar namie gaspadorius?" – klausia tas bernas gaspadinės. „Kaži kur išėjo". Ant rytojaus nueina pažiūrėt – išnešiotas visas, nė kaulelių jo nebesurado. (U. Petraitienė, 76 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1936.III.2. LTA 787/41.)

855. Švento Jono naktį vienas sumislijo pagąsdinti kitus – tas mergaites, kur susirenka kryžiaus kaišyt. Savo sodžiaus vaikėzas paėmė baltą paklodę, užsisupo, medinę koją prisitaisė. Kai tik mergaičių būrys susirinko kryžiaus kaišyt, jis ir ateina nuo miško tiesiai ant jų, šlubuodamas – pakildikšt, pakildikšt ir ateina. Tos mergaitės pamatė, kad tiesiai ant jų ateina kas baltas, pasklido bėgti. Jos bėgt, o tas vyt. Jis vijo vijo tas mergaites, atsisuko – kad jį veja kas baltas. Persigando jis, ėmė šaukt tas mergaites: „Palaukit, aš esu..". – ir vardą savo sako, kas jis toks. Tos negirdi, bėga tiesiai namo, o tas rėkia gvoltu: „Ratavokit, ratavokit!" Jau jį drasko tas baltas prisivijęs. Ant rytojaus nueina – sudraskytas į smulkius miltus, šmoteliai išnešioti. Mat Dievas jį nukorojo, kam jis tas mergaites gąsdino. (U. Petraitienė, 77 m.a., Valatkonių k., Baisogalos v., Kd. Užr. V. Žaromskis 1937.I.22. LTA 1060/32.)

856. Drageliškėse pas Būgą tarnavo bernas. Moterys ėjo pirtin, tasai bernas panorėjo jas pagąsdinti: apsirengė balta marška ir eina pasode. Susitinka kitą, tokia pat marška apsidengusį (tai būta velnio), ir eina abudu mintynių. Būgos bernas parmina jį, parmeta ant žemės, muša akmeniu, bet kaip tiktai paleidžia, tasai tuoj vėl šoka viršun. Taip mušės visą naktį. O moterys kitu keliu parėjo namo. Kai tiktai gaidys pragydo, velnias tuoj nubėgo. O Būgos bernas pervargęs parėjo namo.

Bet neilgai gyveno, greit mirė. (Dom. Namajuška, 70 m.a., Vozgėlių k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/25.)

857. Viename kaime šeštadienio vakare pėrusios moterys. Tuo laiku atėję trys kaimo bernai ir, velniais apsirengę, ėmę jas baidyti. Šios labai nusigandusios ir, greit apsirengusios, parbėgusios į triobą. Trioboje jos per langą pamačiusios, kad lauke jau yra nebe trys, bet šeši velniai (mat tuo tarpu buvo atėję trys tikri velniai), ir tie naujai atėjusieji muša tuos velnius, kurie jas baidė. Jos viso to galo nelaukusios ir nuėjusios gulti. Tik antrą rytą žmonės, atsikėlę iš nakties miego, rado tuos velniais apsirengusius bernus nebegyvus: mat, juos buvę iššudę tikrieji velniai. (Steponavičienė, 82 m.a., Stirbaičių k., Platelių v., Kr. Užr. A. Mušinskas 1931. LTA 217/116.)

858. Vieną kartą susiginčijo du bernai. Vienas sako: „Aš nueisiu 12 valandą nakties į pirtį ir iš pirties parnešiu ardą". Antras sako: „Nenueisi!" Ir juodu susiginčijo. Kiti jiedviem patarė padaryt lažybas. Ir juodu susilažino iš šimto litų. Kai atėjo tas vakaras, tas vienas, bijodamas pralošti, nutarė pats jį pabaidyti. Jis nusidarė plikas ir palipo ant pirties pečiaus. Kai atėjo dvylikta valanda nakties, tas bernas nuėjo į pirtį. Jis tik pradarė pirties duris, tuojau tas ant pečiaus pradėjo dejuoti. Tas pažvelgė ant pečiaus, žiūri - plikas žmogus. Tas išsigando ir išėjo namo, nepaėmęs ardų. Kai tas išėjo iš pirties, tas vaikis išgirdo kažin kieno dejavimą. Žiūri - kitas toks plikas žmogus, kaip ir jis pats. Jis labai išsigando ir pradėjo bėgt namo. Ir duris užtrenkė. Kuilis griebė jį į glėbį, bet nieko nepadarė. Tas bernas labai išsigando ir jis susirgo. Ir jis prašė, kad jam tas lažybas nebeminėtų. Tas bernas sirgo ar vienus metus, ar dvejus metus ir mirė. (V. Skenstaitė, 24 m.a., Papleinės k. (?) Užr. S. Norvilaitė 1930.IV.23. LTA 284/606.)

859-860. VELNIU PERSIRENGĘS PLĖŠIKAS (MT. 3442)

859. Kitą kartą Žarėnų kelio miške buvę kapeliai. Tuose kapeliuose mėgdavo* baidyti. Mėgdavo ta baidyklė nuo žmonių, daugiau nuo moteriškių, atimti kuskeles nuo galvos, ryšelius ir pinigus. Kai mėgindavo** eiti būriu, būdavo nematyti tos baidyklės, [bet] kai tiktai vienas ar dviejuos. Vieną kartą ėjęs keliu kareivis. Buvęs nebetoli vakaras. Įėjęs į trobelę klaustis kelio, o anas nežinojęs, kad ten baido ta baidyklė. Pradėjusios tos moteriškės sakyti: „Meldžiamasis, tu nebeik, nakvok: čia yra nebetoli kapeliai, o tuose kapeliuose baido". Atsakė kareivis: „Na, aš esu nevalninkas: mane siuntė ir man reik eiti". Pradėjo teirautis tų moteriškų, kaip ten baido. Anos viską apie baidyklę papasakojo. Šis tuojau nusiėmė strielbą nuo peties, užsimovė durtuvą ir išėjo. Kai ten nuėjo pas tuos kapelius, pamatė baidyklė, kad ateina žmogus. Taip ana ir išsikėlė iš tų kapelių, pradėjo eiti ant kelio. Kareivis, nėmaž nenusigandęs, eina toliau, prieš. Baidyklė apsistojo, nematė gerai, kas ateina: buvo jau vakaras, apybrėkšmis. Kareivis eit ant anos dar arčiau, baidyklė pradėjo jau bėgti atgal, šis gintis [=vytis]. Baidyklė turėjusi tuose kapeliuose įsidirbusi urvą. Ir buvęs žmogus, vyriškis, baltai apsidaręs, meškos skūroj buvęs įsidirbęs geležinius ragus ir nagus. Į tą urvą belendant, dūręs su tuo durtuvu, kad baidyklė sušukusi Dievo vardą. Kareivis rytmetį nusivedęs žmones, parodęs: „Šitai jūsų baidyklė!" (O. Mickevičienė, 55 m.a., Mačiūkių k., Platelių v., Kr. Užr. J. Mickevičius 1930. LTA 470/10.)

* Originale žemaitiškai rašoma: „liūbo", „liūbon".

** Pasakotojas, kaip pertarą, nuolat vartoja žodį „vadinasi", kurį daugelyje vietų teko išbraukti.

860. Vienas klebonas važiavo miškan malkų kirsti [?]. Prie kelio, einančio į miestelį, dabar išlindo iš urvo velnias su ragais ir su nagais, ir su ilga uodega, ir, vadinasi, puolė ant klebono. Ir klebonas buvo dobras vyras: jam už ragų ir duoti, vadinasi, uodegon. Ir pradėjo prašyti velnias kleboną, kad paleistų: „Klebonėli, dovanok, paleiski!" Klebonas muša ir rėkia: „Tau žmones mušti, bjaurybe, o toks tu velnias!" Nuvelka kailinius, žiūri, kad jo vargamistra. Šitas vargamistra buvo apsivilkęs jaučio kailiu ir buvo prisitaisęs iš geležies nagus ir jaučio ragus. Tas velnias atimdavo iš žmonių viską, ką jie nešdavo, ir vėl įlįsdavo į urvą, ir žiūrėdavo, kas ką veža ir, kai pamato ką gera, eina ir atima. Žmonės bijodavo net eiti per mišką. O vaikų velnias nekibindavo, nieko blogo niekam nedarydavo, tik, vadinas: „Atiduok ką neši, tai gerai, ir eik sveikas toliau". Kas priešindavosi, tam velnias duodavo pipirų. Tai žmonės nigdi nesipriešindavo ir viską geruoju jam atiduodavo. Klebonas pastebėjo, kad jo vargamistra dažnai vakarais, rytais ir retkarčiais dienomis nebuvo namie. Nors parapija buvo maža ir mažai surinkdavo kalėdojant grūdų ir pinigų, bet gyveno pasiturinčiai, o čia, vadinasi, atimdavo žmonių daiktus. Neatsirado žmonių, kurie taip drąsiai susiimtų su velniu, bet jisai [ir] nepuldavo stambių vyrų, bet tik tuos, kurie jam buvo žinomi, kad jo, velnio, bijo ir geruoju jam atiduos. Tada jisai eina ir užpuola tokius žmones. Klebonas jį gerokai pridaužė, rado jo urvą ir daug daiktų.* (J. Liokas, 75 m.a., Kraupėnų k., Taujėnų v., Uk. Užr. E. Joselzonas 1932.I.4. LTA 398/230.)

861–863. UŽMUŠTAS GĄSDINTOJAS (MT. 3443)*

861. Vienas vargamistra turėjo labai drąsų sūnų – jis nieko nebijojo. Jo tėvas, norėdamas ištirti, ar jis tikrai toks drąsus, susitarė su kunigu jį pagąsdinti. Tėvas užlipo ant viškų vidurnaktį, o kunigas liepė [sūnui] eiti į bažnyčią atnešti maldų knygos. Drąsuolis nuėjo. Kai drąsuolis nuėjo, jo tėvas ėmė blaškyti akmenėliais. Drąsuolis surėkė: „Kas čia velnias blaškosi?" Ant to riksmo tėvas nuo viškų numetė plytą. Drąsuolis, paėmęs nuo žemės [plytą], kad metė ant viškų ir pataikė tėvui į kaktą. Tėvas liko sūnaus užmuštas. Drąsuoliui parėjus pas kunigą, kunigas klausė: „Ką tu matei bažnyčioje?" Jis atsakė: „Ogi nuo viškų kažkas pradėjo blaškyti akmenukais. Aš paklausiau, kas ten. Niekas neatsiliepė, bet dar plytą numetė žemėn. Aš nutvėriau plytą, kad paleidau aukštyn, tai kažinkas ir pavirto ant viškų". Kunigas persigando ir tarė: „Tu užmušei savo tėvą". O drąsuolis nenusigandęs tarė: „O kas, velnias, gal jį ten nešė?" Ant rytojaus vargamistrą pakavojo. Suvažiavo daug kunigų, nusiuntė pas popiežių raštą, kad jis pasakytų, kas daryt tam vaikui. Popiežius atrašė, kad reikia išvaryti ir pasakyti: „Kur beeinant jam ateis naktis, ten jis turi gulėti". [Toliau Mt. 3369.] (Trakininkų k., Miežiškių v., Pn. Užr. S. Grigonytė 1925.XI.2. LTA 262/28.)

862. Gyveno seniau vienoj parapijoj vienas zakristijonas. Jis turėjo vieną vaiką, vardu Jonukas. Jis buvo didelis padauža: pagaudavo jis nuo tėvo bažnyčios raktus, nueina naktį, atsirakina zakristijos duris, įeina į bažnyčią, uždegioja visas žvakes, užlipa ant vargonų ir birbina. Pamato žmonės, nori įeiti į bažnyčią, bet negali – užrakinta. Visaip spėlioja: tai vaidinasi, tai ką. Pranešė kunigui. Kunigas nevierydamas nuėjo naktį pasiklausyti prie bažnyčios. Pamatė šviesą, išgirdo vargonus. Tada įsakė zakristijonui pasislėpti kitą naktį bažnyčioj ir daboti, kas tai

* Šis motyvas paprastai jungiamas su kitais motyvais, dažniausiai su 326 ir 3369, kaip savotiškas jų įvadas.

galėtų būti. Tas nuėjo kitą naktį: iš vakaro pasislėpė zakristijoj ir drebėdamas laukė. Ir pajuto, kad kažkas įėjo, uždegiojo žvakes. Žiūri jis, kad jo vaikas. Daugiau užlipo ant vargonų ir čirpina. Tas mislija: „Reik jį pagąsdint, tai jis daugiau neis". Pasiėmė nutrupėjusią plytą, paleido jam. Tas sako: „Kas čia laidos?" Vėl jis jam paleido su plyta. Vėl tas sako: „Nesilaidyk!" Trečią kartą paleido. Tik tas, pasigavęs tas plytas, kad pradėjo šveisti į tą pusę, - suvaitojo kas ir daugiau nutilo. O tas nieko neboja. Kai jam atsibodo, užgesino šviesą ir išėjo sau miegoti. Ryto metą, kai reikėjo valgyti pusryčius, pasigedo visi zakristijono. Nubėgo pas kunigą ieškoti. Tas nusigando: atsiminė, kad jis jam liepė daboti naktį bažnyčią. Nuėjo ir rado negyvą gulintį, plytom užmuštą. Tuoj Jonukas susiprato, kad tai jis padarė, bet bijojo prisipažinti. O čia visi ieško: pranešė policijai, nežino, kas taip galėjo padaryti. Daugiau tas Jonukas, eidamas spavednės, pasisakė, kad užmušė savo tėvą bažnyčioje. Tai kunigas jam uždavė tokią pakūtą: tris dienas eisi ir kur tau sutems, tai toj vietoj ir nakvok. Jis taip ir padarė. [Toliau Mt. 326 ir 3369.] (Martinkaičių k., Grinkiškio v., Kd. Užr. J. Martišius 1933. LTA 527/14.)

863. Vieną kartą gyveno žmogus. Jis susilaukė drąsaus sūnaus, kuris buvo Jonas. Jonas buvo labai drąsus ir jis nieko nebijojo, kad ir jį kas gąsdindavo. Tėvas jį išsiuntė tarnauti zakristijon. Kartą špitolninkas nusiuntė jį paskambinti ant mišių. Zakristijonas apsitaisė baidykle ir atsisėdo ant varpinės trepių, ir laukė ateinant Joną skambinti. Jonas pravėrė varpinės duris ir, pamatęs baidyklę, nenusigando. Jonas liepė baidyklei lipti žemėn, nes jis kitaip negalėjo įlipti į varpinę. Baidyklė jo neklausė. Jonas labai supyko, nuvertė baidyklę žemėn. Baidyklė, krisdama žemėn, net suvaitojo. Tai buvo paskutiniai baidyklės žodžiai. Jis dabar galėjo laisvai lipti į varpinę. Įlipęs jis į varpinę ir paskambino. Špitolininkas labai nustebo, kaip jis galėjo praeiti pro tą baisią baidyklę, kuriai iš burnos ir iš nosių ėjo ugnis. Jonas parėjo į špitolę. Špitolininkas klausė: „Ką ten matei?" - „Aš mačiau ten didelę baidyklę, pro burną ir nosis ėjo ugnis, geruoju nebuvo galima praeiti. Kadangi man būtinai reikėjo paskambinti, aš ją turėjau nuversti žemėn". Zakristijono pati nuėjo į varpinę ir rado vyrą nebegyvą, gulintį po laiptais išmuštais šonais. Zakristijono pati labai supyko ant Jono. Tėvas Joną išvarė iš namų ir pasakė: „Eik ir nebesugrįžk, pakol paliksi baikštus". Jonas pasiėmė tėvo duotuosius tris skatikus ir išėjo. [Toliau Mt. 592 ir 3369.] (Berčiūnų k., Krinčino v., Br. Užr. J. Niurka 1924.XI.6. LTA 262/54.)

864-865. DRĄSUS KURPIUS (MT. 3443A)

864. Mirė vienas žmogus. Nunešė bažnyčion, pastatė jį ir paskui žmogus sako batsiuviui: „Tu dabar neisi bažnyčion, neatsisėsi prie grabo ir nesiūsi pernakt". O tas batsiuvys sako: „Eisiu ir dirbsiu ligi dienos". O derybos ėjo iš pinigų. Batsiuvys nuėjo, uždegė sau žvakę ir dirba. O tas žmogus pirmiau nuėjo bažnyčion, išėmė nabašnyką iš grabo, nunešė, padėjo kitur, o pats atsigulė jo vieton ir laukė, kolei tas batsiuvys ateis. Atėjo batsiuvys, atsisėdo prie grabo ir dirba, uždegęs sau žvakę. Jis dirba sau, nieko nebijo, pats vienas siuva batus. Žiūri, kad jau kelias grabo viršus, ir nukrito viršus ant žemės, ir žmogus kelias iš to grabo, atsisėdo. O batsiuvys atsigrįžo ir sako: „Ko tu atsisėdai, ko tu nori?" Jam kūjeliu galvon: „Gulkis, ko tu atsisėdai?" Jam galvon keletą kartų sudavė, ir tas nė nenorėdamas atsigulė amžinai. Grabą uždarė batsiuvys ir vėl atsisėdo siūti, ir siuvo ligi ryto. Prieš rytą žmonės atėjo pažiūrėti, kas yra bažnyčioj. Atėjo - batsiuvys dirba. Paklausė jo: „Nieko nematei?" Batsiuvys atsakė: „Buvo atsikėlęs nabašnykas, tai aš jį pagulдžiau vėl". Pažiūrėjo žmonės graban, o tas žmogus jau negyvas guli. „Atsisėdo, aš

jam kūjeliu galvon ir paguldžiau vėl gulėt. Ir gulėk, ko tau reikia nuo manęs? Paguldžiau, uždariau ir atsisėdau dirbti, pabaigti savo darbą". Užmušo žmogų amžinai. Batsiuvys ir išlošė pinigus, liko turtingas. (E. Legenis, 53 m.a., Jurkakalnio vk., Smalvų v., Zr. Užr. P. Čyplis 1933. LTA 539/14.)

865. Vieną kartą gyveno toks žmogus. Jis ant kiekvienų laidotuvių buvo pasižadėjęs giedoti. Jis jei ir naktį sužinodavo, kad kur nors mirė žmogus, eidavo giedoti. Jaunieji jį erzindavo ir iš jo juokdavosi, bet jis to nežiūrėjo. Vieną kartą jis nuėjo į kalvę taisyti kūjelio, o kai jis grįžo, tai vieni vaikai sumanė jį išgąsdinti: paguldė vieną jauną vyruką ant lentos, aprengė numirėliu ir užprašė jį į laidotuves. Kai atėjo giedoti, tai numirėlis pradėjo judėti, o giedotojas priėjęs prie jo sako: „Ko čia dar varginies, jei tau Dievas gyvybę atėmė?" Ir davė jam kūjeliu per kaktą, kad net užmušė. Už tą jam nieko nebuvo, – jis nežinojo, kad šis gyvas. (Škutienė, Devinduonių k., Gudžiūnų v., Kd. Užr. T. Talkauskas. LTA 426/8.)

866. MIRUSIA APSIMETUSI ŽMONA (MT. 3443B)

Kartą gyveno vienas vokietis. Jis turėjo žmoną. Vokietis mylėjo savo žmoną. Kartą vokietis tarė savo žmonai: „Žinai ką, dūšyte, aš tave labai myliu". – „O ką tu darytumei, jei aš mirčiau?" Vokietis: „Palaidočiau auksiniame grabe". „Gerai, – pamanė žmona, – pažiūrėsime, ar taip ir bus". Apsimetė mirusi. Ką tas vargšas darys – reikia palaidoti, o kur – auksiniame grabe. „Na, – pamanė jis sau, – ji jau mirė, bus gerai, kad paguldysiu [ir] į medinę geldą". Taip ir padarė. Eina geldos skobti į jaują. Skobė skobė su vedegiu ir būtų greitai pabaigęs, tik gaila: žmona atsikėlusi paklausė šeimynos, kur jos žmogus. Eina daryt jam priekaištų, kam jis mano laidoti ne auksiniame grabe. Įėjusi į jaują, tarė: „Tėvai, kam tu mane apgaudinėji? Kam nenori palaidoti auksiniame grabe?" Vokietis labai užsigavo ir atkirtęs jai su piktumu: „Šit, kas miręs, tas jau nebevaikščioja šnekėdamas". Davė su vedegiu per galvą ir paskiau palaidojo mediniame grabe. (K. Paplauskaitė, 64 m.a., Smilgių m., Pn. Užr. C. Narvilas 1930.IV.22. LTA 284/597.)

867. DU DRĄSUOLIAI (MT. 3444)

Pas gaspadorių slūžijo vaikis ir mergė. Vaikis gulėjo jaujoj, kur sudedama nekulti javai. Kartą mergė paklausė ano: „Ar nebijai ten gulėti?" – „Nebijau". – „Ir nebijai?" – „Ne". Vakare mergė nuėjo į jaują, palindo po pečiaus ir laukia ano ateinant gulti. Parėjo ir vaikis. Taisos gulti ir girdi – kažin kas dejuoja: „Ai, ai..". Ans ir klausia: „Ko trokšti, dūšaite?" – „Ragaišio". Ir vėl dejuoja: „Ai, ai..". Ir vėl ans klausia, ir atsako taip pat kaip pirma. Vaikis pabūgo ir išbėgo. Mergė, palikusi viena, irgi pabūgo, ir ta paskui aną. Kerčioj bebėgdama primynė kačergą – kačerga per kaktą, – mergė dar daugiau nusigando ir leidos abudu namo. Pakeliui buvo prūdas. Vaikis atsisukęs pamatė, kad genas kažin kas, iš baimės suriko: „Ko tu čia?" – ir vėl bėgti. O merga iš strioko į prūdą įpuolė. Parbėgo namo, tuojau abudu susirgo ir po kiek laiko mirė. Vaikis sulaukė kunigo, o mergė nebeturėjo žado. (Tikras atsitikimas Čiuimų kaime, Kuršėnų valsčiuje. Tas atsitikimas jau 150 metų kaip buvo.) (M. Riškienė, 80 m.a., Milių k., Viekšnių v., Mž. Užr. Juozas Vaikazas LTA 69/507.)

868–871. ĮVAIRŪS GĄSDINTOJŲ NUOTYKIAI (MT. 3444A)

868. Davatka Karolina Maskoliūnaitė iš Morkūnų kaime ruošėsi anksti į Dusetas rarotoms. Bernas sakė: „Neik, kapinėse gąsdina!" Ji neklausė: „Kas mane seną

gąsdins!" Išėjo. O bernas per laukus pirma jos nubėgo ant kapų ir atsitūpė kertelėj. Eidama pro kapus, Maskoliūnaitė užgirdo dejuojant: „Ai, ai, ai!" Ji išsigandusi paklausė: „Dūšele, dūšele, ko gi tau reikia?" - „Maskoliūno Karolinos!" - sušuko nesavu balsu bernas. Karolina persigandusi grįžo namo. (Br. Berniūnaitė, 20 m.a., Puteikių-Pažiegės k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Urbanas 1937. LTA 1420/74.)

869. Prie Meiriškėlių kaime (Imbrado valsčiuje, Zr.) yra seni kapai. Niekas į juos numirėlių nelaidoja. Kartą bernai susikalbėjo nuo tų kapų pagąsdinti mergas, kada jos grįš iš vakaruškos. Keturi bernai anksčiau išėjo iš vakaruškų. Vienas nuėjo į kapus, o trys pasiliko krūmuose, prie kapų. Po kiek laiko nuo kapų atbėgo tas pirmasis bernas rėkdamas: „Bėkit nuo čia, mane numirėlis laikė!" Jis ir nubėgo pro šalį. Mato bernai, kad maži juokai. Grįžo ir jie namo. Pirmutinis bernas gulė lovon ir mėnesį sirgo. Jis pasakojęs, kad kapuose jam kelią buvo pastojusi dvasia baltuose rūbuose. Toji dvasia jį buvo sugavusi ir smaugė, o jis gynėsi, kiek tik turėjęs jėgų, draskydamas rėžiais vaiduoklio rūbus, kurie buvo gerokai papuvę ir greit plyšo. Vos nuo tos dvasios ištrūkęs. Po metų, o gal ir daugiau, [vienas] rusas prisipažino, kad „vaiduokliu" jis buvęs. Šitas rusas su dviem savo draugais nuomavo Čičirio ežerą ir saugojo, kad kas be jų leidimo naktį nežvejotų. Tas rusas buvęs vakaruškoje ir prieangy girdėjęs tų bernų suokalbį, būk iš kapų mergas gąsdinsią. Tada tas rusas dar anksčiau išėjęs prie kapų, krūmuose nusivilkęs viršutinius rūbus, palikęs baltiniuose. Tatai jis nugąsdinęs vaikiną, pastojęs jam kelią. Bernas jam sudraskęs marškinius, kad tik vieni skūtai likę. Rusas taipgi buvo pakliuvęs bėdon, nes vaikinas buvo jį užpuolęs. Pabėgęs nuo vaikino tik tada, kada jį pargriovė ant žemės. Rusas buvo gana stiprus, bet ir vaikinas turėjo gerą sveikatą ir gerokai „vaiduoklį" aplamdęs. (A. Cibulskis, 29 m.a., Cibulynės k., Imbrado v., Zr. Užr. A. Urbonas 1937. LTA 1048/110.)

870. Seniau labai anksti rytą keldavosi kulti. Vieną kartą vienas bernas atsikėlė kiek ankščiau, nuėjo į klojimą ir sugalvojo kitus, į klojimą ateinančius kulti, pabaidyti. Jis pasiėmė didelį doklą, pavertė jį ant šono, pats į jį įsilindo ir laukia. Kai tik pamatė iš namų ateinančius kūlikus, jis ridu ridu ridu su doklu. Ateinantieji sučiupo ir atgal bėgti. O doklas rieda ir rieda per kluoną. Į doklą įsilindęs bernas nori doklą sustabdyti, bet niekaip negali. Pagaliau mato, kad bus blogai, išsirito per galvą iš doklo ir bėgti. Jis bėga, o doklas vis paskui rieda. Parbėgo namo, užtrenkė prieangio duris, ir doklas bubumt į duris, bet jų neatidarė. Bernas iš išgąsčio sirgo keturias savaites. (O. Rimkienė, 74 m.a., Dubikio k., Kuršėnų v., Šl. Užr. M. Stonys 1936. LTA 990/6.)

871. Kitą sykį gyveno du broliai. Jie abudu turėjo po pusę gyvenimo, ir vienas nuo antro savo brolio norėjo atimti gyvenimą. Jis tą brolį padavė ant sūdo. Per sūdą tos žemės negalėjo atimti, tai jis siuntė daug pinigų į Kretingą ir ten užpirko mišias, kad jo brolį Dievas pakorotų. Kai tik prasidėjo užpirktos mišios Kretingoje, tai tuomet jo gyvuliai patys visi išdvėsė, paskui jų visa pamilija pradėjo džiova sirgti, ir visi išmirė, tik paliko dar besergąs vienas sūnus. Paskui jau nebuvo kam gyvenimą žiūrėti. Tai paskui parėjo antro brolio vaikas jį sarginti. Po kiek laiko tas ligonis pradėjo jo nekęsti ir šandyti, jam sako: „Aš numirsiu, bet ir tu čia negyvensi: ar aš tave užsmaugsiu, ar nosį nukąsiu". Tai tas žmogus, kuris tą ligonį sargino, vakare po večerės nuėjo pas gyvulius į staldą. O tas ligonis, pasilikęs vienas, ir šneka sau: „Čia pro staldus eina kelias nuo nekrikštytų kapinių, tai ten vis šneka žmonės, kad ateina baidyklė tuo keliu, - tai aš, kad ir sirgdamas, eisiu jį gąsdinti".

Tai jis tuojau, nieko nelaukdamas, pasiėmė nuo savo lovos baltą dvikartę, užsimovė ant galvos ir nuėjo ant tų kapinių, ir eina tuo keliu. Tas žmogus, kuris šėrė gyvulius, išeina iš staldo ir sutinka baltą ateinant nuo tų kapinių. Jis mislijo, kad jau tikrai baidyklė ir jau norėjo pabėgti, bet ta baidyklė užėjo už akių. Jau paskui jis negalėjo niekur išbėgti, tai greit paėmęs mietą puolė ant tos baidyklės. Ta baidyklė greitai sušuko: „Aš, aš – neužmušk!" Bet tas žmogus, kuris norėjo duoti su mietu, buvo labai išsigandęs. O tas ligonis tiktai dvi dienas buvo ant svieto ir mirė. Tam žmogui, kaip tik tas ligonis mirė, vis stovėjo ir stovėjo [baidyklė] akyse: kur tik jis ėjo – vis jam stovėjo akyse. Jis pradėjo sirgti: krėtė jį drugys, jis neturėjo niekur vietos, tai nuėjo į peludę ir įlindo į patį dugną. Bet vis tiek ir tenai jam rodės. Paskui jis nuėjo prie kunigo. Kunigas atskaitė jam ekzortus ir jį nustojo drugys krėtęs. Ir jis nebėjo į tą gyvenimą, ir daugiau nebematė nabašnyko savo akyse. (M. Daneliūtė, Medekšinės k., Nemakščių v., Rs. Užr. O. Tamašauskaitė LTA 783/559.)

872–874. VAIDUOKLIS KLUONE (MT. 3445)

872. Senų senovėje vieną sykį keleiviai užėjo pavargę pas vieną žmogų nakvynės prašyti. Žmogus, neturėdamas kur gryčioje vietos paguldyti, nuvedė juos į jaują ir pasakė: „Jei užpuls drigna (šalna)*, tai ateikite į gryčią". Jie, nuėję į jaują, atsigulė ir durų neužsidarė. Naktį kumelė su kumeliuku sušalusi atėjo į jaują. Keleivis, pamatęs kumelę, pamanė, kad drigna. Jis paėmęs ir užmušė kumeliuką, o kumelė ištrūko. Jis atbėgęs į gryčią ir pasakė, kad juos drigna užpuolusi, – jis ėmęs ir užmušęs drigniuką, o drignienė ištrūkusi. Žmogus žiūri, kad jo kumeliuką užmušė. (J. Babičas, Mikitų k., Josvainių v., Kd. Užr. S. Šimkus. LTA 768/597.)

873. Vieno ūkininko klojime buvo prikulta didelė krūva grūdų. Vieną kartą ūkininkas pastebėjo, kad jo grūdai mažėja. Pastebėjęs siunčia savo berną į klojimą sergėti. Bernas nuėjo į jaują, atsigulė ir klauso. Išgirdęs šlamant, tuoj puolė su basliu mušti – tuoj kumelė su kumeliuku buvo užmušti (mat jie pasileido ir atėjo grūdų ėsti). Bernas, užmušęs gyvulius, išvilko į kluoną ir, nubėgęs pas šeimininką, sako: „Užmušiau žnaibę su žnaibiuku, daugiau grūdų nevogs!" Šeimininkas visas linksmas nubėgo pažiūrėti žnaibių. Nubėgęs pamatė užmuštą kumelę. Labai užpyko ant berno ir atsakė nuo vietos. (P. Lukošius, Gvilių k., Josvainių v., Kd. Užr. V. Žiužnys 1934. LTA 768/291.)

874. M.K. slūžijo vaiske. Atslūžijęs ėjo namo. Buvo jau vakaras. Priėjo Utos sodžių, pasiprašė nakvynei, priėmė. Davė lovą atsigult. Jis labai norėjo valgyti, bet pinigų neturėjo, o jam valgyt nedavė. Tada, kai šeimininkai išėjo į seklyčią gulti, jis priėjo prie lentynos pieno ir norėjo atsigerti, bet koja paslydo ir nugriuvo lentyna su pienu. Atėjo šeimininkas iš seklyčios, klausė, kas taip padarė. Vaikai sako: „Gi tas saldots". Tada šeimininkas nuvedė jį į daržinę ir sakė, kad ryt policijai pristatys. Jį toj daržinėj užrakino. Toj daržinėj buvo maža eilelė malkų. Jis atsisėdo ant malkų ir mąsto, kaip čia pasprukti. Bet staiga išgirdo kažką šlepsiant daržinėj. M.K. atsistojo ant malkų eilės, pasiėmė pagalį ir laukia, kada velnias prieis. Pagaliau kažkas apie kojas ėmęs šniukštinėti. M. K. kaip šėrė, tik kažkas buldi buldi – nugriuvo. M.K. manė, kad velnią jau užmušo. Užsidegė degtuką, žiūri – kumeliukas nebegyvas, o kumelė kertėj stovi pririšta. M.K. nusigando, nebežino kas bedaryti. Paėmė, užlipė ant kumelės, praardė stogą ir išlindo. Per visą

* Originale visur rašoma „dzigna".

naktį ėjo, pagaliau priėjo Gegužynės sodžių. Tenai pasiprašė į karčemą, davė užvalgyt, paskui ir diena praaušo. Pamatė - tas gaspadorius atsiveja. Tada M.K. paprašė, kad jį paslėptų ir nesakytų, kad jis čia yra. Įėjo tas gaspadorius, klausia: „Ar nebuvo čia koks saldotas?" Atsakė, kad nebuvo. Tada tas gaspadorius nuvažiavo į Pasvalį. O M.K., kai išvažiavo, padėkojo ir išėjo. Ėjo miškais namo. Pavakariais parėjo namo į Ragujų sodžių. (M.K. Užr. S. Krasauskas. LTA 619/18.)

875-890. IŠAIŠKINTAS VAIDUOKLIS (MT. 3446)

875. Ūkininkas su savo pačia važiavo pro kapus. Jiem bevažiuojant, ėmė traukti nuo ratų gūnelę. Jie manė, kad čia vaiduoklis turbūt traukia ir suragino arklius. Arkliai lėkė, kiek tik galėdami, o gūnelę vis dar traukė, pagaliau ir visai ištraukė. Parvažiavęs į namus žiūri, kad gūnelė susukta apie stebulę. Ir tuomet tik tesuprato, kas jiem gūnelę traukė. (A. Burkus, 45 m.a., Norių k., Vaškų v., Br. Užr. I. Burkus 1932.I.6. LTA 337/10.)

876. Mano dėdė labai bijojo numirėlių, jis vienas vakarais niekur neidavo. Kartą jam teko važiuoti į Šaukoto miestelį. Jam bevažiuojant atgal, sutemo ir jam reikėjo važiuoti pro senas kapines. Tik pravažiuojant pro pat vartus, jam kažin kas pradėjo duoti per nugarą. Jis taip išsigando, pavarė arklį. Jį dar dažniau pradėjo mušti. Tada jis pradėjo kalbėti rožančių, bet ir tai negelbėjo. Jis užsimerkė ir pavarė arklius. Taip jis vos gyvas parvažiavo namo. Kai jį įnešė į trobą, jis buvo visas išbalęs ir suplukęs. Liepė užkabinti langus ir visą naktį nemiegojo. Ryto metą bernai nuėjo apžiūrėti ratus ir pasirodė, kad į tekinį buvo įkliuvęs senas ratlankis, o kai ratai buvo žemi ir jis sėdėjo ant pat galo, tai ratui besisukant vienas galas jam vis suduodavo į nugarą. Kuomet jam viską papasakojo ir parodė, jis vis nenorėjo tikėti ir sakė, kad tai numirėlių darbas. (J. Špikleris, 75 m.a., Šiaulių v. Užr. M. Bekarevičius 1931. LTA 350/257.)

877. Kartą jojo vienas žmogus naktį. Kelias buvo labai šlapias ir arklys darė labai didelį pliauškesį, eidamas per purvą. Tas žmogus atjojęs į tokį mišką, kur, sako žmonės, baido. Jodamas per tą mišką, sukirto savo arkliui su bizūnu. Jo arklys turėjo ilgą uodegą. Arklys, pajutęs bizūno smūgį ant pasturgalio, metė uodegą į šalį ir nedidelis pluoštas ašučių užsivyniojo jam ant guziko. Kai jis prileido antrą smūgį, tai arklys traukė uodegą taip, kad žmogus kuo nenuvirto nuo arklio. Tas žmogus, manydamas apie baidykles, pamanė, kad jį tikrai jau ir baido. Jis užmetė arkliui trečią ir ketvirtą smūgį, ir tas arklys dar smarkiau traukė, ir jis manė, kad jį baidyklės nebepaleis. Parjojęs namo, jis sušuko, kad šmėklos jau [jį] nori nužudyti. Tarnai puolė prie arklio ir žiūri, kas čia per baidyklė jį apsėdo. Jie rado ašučius, apsivyniojusius apie guziką, ir pradėjo juoktis iš to žmogaus. Viską pamatęs, tas žmogus sako: „Mane jokie baidymai nebepabaidys". Taigi mes iš to matome, kad kartais gali ir pats save pasibaidyti. Tas žmogus dar tebėra gyvas ir šimtais kartų mums pasakoja apie savo nuotykį. (LTA 284/579.)

878. Kitą kartą buvęs didelis pijokas: mėgdavęs gerti kiauras naktis karčemose arielką. Vieną kartą pasimislijęs naktį joti namo. Buvusi naktis dideliai tamsi ir buvęs stuobrys prie kelio. Užsikabinęs bejojant sermėgos žambas už to stuobrio. Šis persigandęs, įsikibęs į arklio karčius, bėgęs smarkiai: pamislijęs, kad ta baidyklė aną nutvėrė. Belekiant nukritusi kepurė ar šalikas. Parjojęs namo, sakąs: „Tikrai ten baido: buvo nutvėrę mane, ledva beišsidaužiau, bepasprukau su arkliu". Rytmetį eina anie veizėti tos vietos - atradę ant stuobrio bekyburiuojantį

sermėgos žambą. (O. Mickevičienė, 55 m.a., Mačiūkių k., Platelių v., Kr. Užr. J. Mickevičius 1930. LTA 470/11.)

879. Senovės žmonės tikėję, kad yra baikos ir velniai. Todėl pasakysiu pasaką apie velnią ir kvailį. Senovėj gyveno viena šeimyna, mažoj trobelėj prie didelio miško. Prie to miško buvo didelės pelkės, per kurias visados tam žmogui iš mažos trobelės reikėjo pereit, kad nueitų į karčemą: ta karčema buvo antroj pusėj pelkių. Vieną sykį, kai jis vakare buvo karčemoj, kiti draugai pradėjo gąsdinti, kad jis namo nenueis todėl, kad tose pelkėse velnias grobia kas vieną žmogų. Jis sakė, kad nebijo nė vieno velnio. Ir sulygo su draugais iš šešių kvortų, kad jis tą velnią, jeigu sutiks, nuveiks. Ilgai jie sporijos ir gėrė, kol priėjo naktis. Jau laiks ir namo eiti. Paėmęs dar lygia (kartu) pora kvortų, ėjo namo, o draugai palydėjo su juokais, kad jį velnias apsės. Jie sako: „Tik neužmiršk, kad sulygom ir kad turi velnią nuveikti". Žmogus pasakęs: „Gerai", – ir išėjo. Ėjo ėjo per pelkes, pamatė priešaky kažką juodą ir tuojau pamislijo, kad tai velnias. Priėjo arčiau – tiesa, buvo velnias. Pradėjo grumtis. Ilgai ėjo, kol galėjo velnią iškušinti iš vietos. Paskiau kaip sugriebė ir daugiau nepaleido – neša namo. Ir visą kelią kalba su velniu. Ir sako: „Na, velneli, dabar jau daugiau žmonių nebebaidysi: aš tave parnešęs papjausiu". Ilgai vargo, kol velnią parnešė, net ir nugara šlapia paliko, o nuo plaukų ir lietus pradėjo lyti. Priėjęs prie durų ir suklykė: „Atidarykite duris, velnią parnešu!" Žmonelė ir motinėlė abidvi atidarė duris. Ir pradėjo žegnotis ir lįst po lova. Palindo ir laukia, kada vyras įneš velnią. Žmonai ir motinėlei buvo dideli dyvai, kad parnešė vietoj velnio didelį kerą. Žmonai buvo džiaugsmas, kad nėra velnio, o vyras pyko, kad taip baisiai apsigavęs. (E. Bagdonienė, 25 m.a., Ritinės k., Židikų v., Mž. Užr. E. Bagdonaitė 1932. LTA 788/23.)

880. Seniai, dar Vincas Raškauskas buvo tada jaunas, anas ūtura, kad jam atsitiko šitokių štukų matyt. Eina vienąroz anas iš Salako biškį išgėręs ir, artindamasis prie tos vietos Luotkų miškeliuose, kur vienas žmogus pasikorė, niurna: „Gerai, kad mama duos valgyt, o kad neduos, tai tuoj ir einu Jakiškiuosna į mergas". Tik daboja – eina priekin jo apiplyšęs žmogelis ir išėjęs ant kelio, katruo Vincas ėjo, atsisukęs į jį: „Ki-ki-ki!" – nusikvatojo, liežuviu suburbuliavo ir nėr žinios, kur prapuolė. Na, tai Vincas nuėjo namo. Gavo tuoj valgyt ar ne – aš to nežinau, bet toj dienoj Jakiškiuos vakarėlin tai buvo nuėjęs. Grįžta naktį namo, daboja – netoli Piliakalnių kryžiakelės, kur va gi, žinai, eina nuo Jakiškių į Luotkas kelias, daboja – stovi kokia ponia. Raškauskas buvo nebaikštus žmogus, ale tuočės turėjo su savim gerą brunklėtą. Taigi kad duos priėjęs tai poniai, net brunklėtas pasipylė. Ir daboja, kad jį kvaraba, didelis didelis beržo kelmas. Šitą Vinco atsitikimą anas pats ūturo. Dar ir dejavo: „Kad sukračiau, tai sukračiau rankas". Matai, visokiais spasabais nečystos dvasios apdumdavo svietui akis. (A. Šeškienė, 70 m.a., Luotkų k., Salako v., Zr. Užr. V. Dičiūnas 1936.I.29. LTA 753/33.)

881. Mano tėvas dar mažas buvo paimtas Adamavos dvaran trąšas vežti. Ant tos talkos visi nusigėrė. Vakare, kai jau sutemo, tai vienas išėjo laukan, norėjo jau eiti gulti ant šieno. Jam prie vartų pastojo kelią koks tai milžinas ir sako: „Su katruo myneisi per dieną, tą parmynei, o dabar tu mane įveik". Taip tas darbininkas davėsi, davėsi su juo, o paskui ėmė jam duoti snukin. Išeina kiti iš trobos ir mato, kad tas stovi prie šulo ir su rankomis muša jį. Pamatęs kitus žmones su žiburiu, jis pamatė, kad tai stulpas ir sako: „Aš norėjau jį pargriaut". Kiti darbininkai pamatė, kad jo juosta užsikabinus už vinies. Ant rytojaus žmonės matė, kad to darbininko

buvo kruvinai apdaužyti pirštai ir šulas. (A. Siciūnas, Molėtų v., Ut. Užr. J. Dovydaitis 1932.X.4. LTA 776/251.)

882. Vieną kartą eina žmogus pro Nemakščių kapus. Iš šventkapių per mūrą drykt ir peršoko vyras. Jis peršokęs eina paskui to žmogaus. Gal buvo jau kokia vienuolikta ar dvylikta adyna. Tas vyras tam žmogui pažįstamas buvo: tai buvo karinys. Tas vyras eina paskui to žmogaus ir vis gnaibo jį. Tas žmogus nieko nesako, vis eina sau. O tas karinys gnaibo ir gnaibo jį. Tai jis pradėjo tam kariniui duot į skūrą: tas žmogus nutvėrė jį į glėbį, parmetė ant žemės ir išspardė su šliūrėmis burną ir visą jį. Kai tik tas žmogus nustoja jam duoti, tai jis drykt – ir vėl pakyla. Tai taip ir taip buvo ligi pat aušros, kol gaidžiai užgiedojo. Kai gaidžiai užgiedojo, tas karinys nubėgo, o tas žmogus krito ant žemės iš to nuvargimo ir išgąsčio. O kai išaušo, atsikėlė. Žiūri, kad visus krūmus išrausęs ir šliūrę į akmenį bemušdamas sudaužęs. Mat jam pasirodė, kad tas karinys puolė prie jo. Mat velnias apgavo. (S. Banevičius, Nemakščių v., Rs. Užr. R. Juknytė. LTA 783/173.)

883. Per vieną sodžių ėjo šošas. Ir ten buvo storužas [=sargas]. Jis turėjo muškietą. Taip jam vieną rozą prisiėjo labai vėlai eit namo. Einą dar jis keliu su muškieta. Žiūri – sėdi vilkas. Ir taip persigando, kad nebežino kas daryti. Prisidėjo muškietą ir šovė, ale kaip marnasty ir neišsišovė. Išsiėmė jis kitą patroną ir jau dės, ale kaip ant nedalios ėmė ir nupuolė į sniegą. Išgrabojo nagais visą žemę – neranda. Tiesiog kaip skradžiai žemėn nuėjo. O vilkas, rodos, tik slenka arčiau, tik slenka. Davė vilkui kelią ir šonu nuėjo. Ale kad žiūri – vilkas pirma [jo] vėl ant kelio. Ir vėl jam naujas striokas. Mato, kad nieko nebus, tai davai jis poteriaut. Kai tik pradėjo poteriaut, tai vilkas su tuomroz ir lieka. „O [rusiškas keiksmas]! Ir bijo manęs". Ale kai tik taip pasakė, tai vilkas ir vėl prie jo arčiau. Šiaip ne taip parėjo namo, prisikėlė visą draugę ir nuvedė parodyt, kur jam vilkas nedavė eiti namo. Užvedė ant kalno ir rodo: „Ana, ana vilko akys, ar matot?" Ale pati nemato, o tik jis mato. Ant rytojaus nuvedė parodyt, kur buvo vilkas, ale rado tik kelmą – tai [tas] jam pasirodė, kad vilkas. Taip visi jie suprato, kas jau buvo. (M. Gecevičienė, Juokėnų k., Varėnos v., Al. Užr. P. Vaina 1933. LTA 491/10.)

884. Apie 80 metų atgal, Sarakovkos kaime (Salako parapija) gyveno Biveinys. Dabar tam ūky gyvena Jakštas. Tai va pas juos vaidindavosi: tai naktį po trobas vaikšto, tai atrodo, kad kas puodus muša, tai avinas rėkia, – bet kai užpučia ugnį, tai nėra nieko. Dėl šito anie bijodavo pavieni likt namie. Kartą žiemą buvo didelis reikalas Biveiniui išeit. Ir vakaras – anas negrįžta. Maži vaikai sumigo, Biveinienė verpste verpia. Jai verpiant vis darosi baisiau ir baisiau ir tik mato – prie jos stovi didelis, didelis maskolis, su žilais plaukais ir ilga žila barzda. Biveinienė nusigando ne juokais ir stvėrė tam maskoliui už barzdos. Pasirodė, tai ne barzdotas maskolis, bet jos pačios kuodelis. Ana stverdama net verpstę nulaužė. (Uršulė Vadeišienė, 62 m.a., Drobiškių k., Salako v., Zr. Užr. Elž. Rūkštelytė 1938.XII.16. LTA 1947/63.)

885. Vieną vakarą žmogus ėjo namo. Beeidamas pamatė didelį pulką kiškių. Kiškiai tiesiog į jį lekia. Žmogus išsigandęs kad šoks ant kiškių, net jie sutraškėjo. Pasirodo, žmogus vos gyvas paliko: ne ant kiškių krūvos, bet ant akmenų begulįs. (Kalbutiškės k., Dusetų v., Zr. Užr. B. Zaleskis 1926. LTA 11/7.)

886. Vieno ūkinyko tarnaitė, vardu Marijona, vakare ėjo į kamarą atsinešti mėsos. Beeidama ji taip persigando, kad apalpo vietoje. Apalpdama ji baisiai suriko.

Ant jos riksmo išbėgo visi žiūrėti, kas ten jai atsitiko, bet ji gulėjo negyva. Jie visi persigandę gaivina ją. Tai jie užpylė šalto vandens ant galvos ir pasodino ją prie pečiaus, klausinėjo, kas ten atsitiko. Ji atsikvošėjusi ir atsiminusi, kas jai buvo, pradėjo drebėti. Visi klausė, kas buvo. Ji vos prastenėjo drebėdama: „Sma sma sma - kas kas kas!" Visi gerai dar nesupratę, dar klausė, kas jai ten buvo. Ji vėl stena: „Sma sma sma - kas kas kas!" Pagaliau išstenėjo: „Sma-kas ka-maroje guli". Visi, baimės apimti, pradėjo drebėti ir nežinojo kas daryti. Jie uždarė kietai gryčios duris ir pradėjo lįsti pro langą oran. Išbėgę į sodą, pradėjo šaukti: „Smakas mūsų sodžiuj!" Visi išsigandę bėgo smako mušti. Išbėgdami iš savo trobų, kiekvienas pasiėmė įrankį: kas kirvį, kas peilį, vaikai ir šaukštą nutvėrę bėgo smako mušti. Sodžiaus keli vyrai turėjo strielbas, taigi jie pasiėmę ėjo pirma visų. Susirinkę buvo labai daug žmonių. Jie suėjo į tą kiemą, kur buvo sakytasai smakas, ir pradėjo lįsti pro langą. Kai visi sulindo, atsidarė duris ir drebėdami išėjo į priemenę. Pirma stojo vyrai ir pradėjo šauti į kamarą. Kamaroje būta šunies prie mėsos ir jis, išgirdęs šūvio balsą, išsigandęs pradėjo nesavo balsu kaukti. Žmonės išgirdę mislijo, kad ten smakas rėkia. Jie pradėjo šaudyti ir pradėjo mesti į kamarą, ką kas turėjo. Kamaroje šunį užmušė ir mėsą su žemėmis sumaišė. Paskui nurimus įėjo pažiūrėti smako ir štai ką rado: mėsą su žemėmis sumaišytą. Šeimininkai labai nusiminė, kad nebeturės mėsos, ir barė mergiotę, kad ji visai be reikalo išsigando pati ir kitus išgąsdino. Marijona buvo be galo išsigandusi, nors ir visai be reikalo, kad tuoj mirė. O tie šeimininkai liko be mėsos. (Trakininkų k., Miežiškių v., Pn. Užr. S. Grigonytė 1925.XI.2. LTA 262/29.)

887. Kartą iš atlaidų važiavo kunigas su zaktistijonu. Buvo šviesi vasaros naktis, mėnesiena. Važiavo pro kapus. Zakristijonas pažiūrėjo į kapus ir nutirpo iš baimės. Kunigas pastebėjo, kad zakristijono veidas atsimainė iš baimės. Tada ir kunigas dilstelėjo kapų link. Mėnulio šviesoje prie kapinių vartų ritinėjosi numirėlio kaukuolė. Kunigas sustabdė arklį ir, išlipęs iš vežimo, nuėjo prie kaukuolės. Zakristijonas matė, kaip kunigas su nosine apklojo kaukuolę ir suvyniojo į ją. Paskui tą ryšulį paėmė su savim. „Nebijok, - tarė zakristijonui kunigas, - nieko tau blogo nebus". Kunigas vėl įsėdo vežiman ir ėmė raginti arklį, laikydamas ant kelių baisų radinį. Zakristijonas visą laiką kalbėjo poterius ir kaleno dantimis, drebėdamas iš baimės. Pagaliau atvažiavo namo. „Dabar turim kartu apžiūrėti radinį, turim įsitikint, kame dalykas", - tarė kunigas. Zakristijonui ir blusos sustingo. Klebonas uždegė lempą ir padėjo radinį ant stalo. Ėmė abu žiūrėti. Paskum kunigas pradėjo linksmai juoktis. Paaiškėjo, kad kaukuolėje būta ežiuko, kuris negalėjęs išlįsti iš „kalėjimo". Kad nesužeidžius ežiuko, kunigas keistą radinį paliko nepaliestą kitai dienai. Rytą kunigas atsargiai sutrupino kaukuolę ir iš jos paleido ežiuką. Gyvulėlis buvo toks didelis, kad pro kaukuolės angą negalėjęs išlįsti. Buvo aišku, kad ežiukas, dar mažas būdamas, įlindo į kaukuolę ir paskui negalėjo išlįsti. Taip jis kaukuolėje ir liko. Kad nepastiptų badu, ežiukas naktį vykdavęs maisto ieškoti ir medžioti, ritinėdamas savo narvą. Sumanus gyvuliukas kitokios išeities neturėjęs, kaip tik ritinėtis kaukuolėje, kurioje ir užaugo. (V. Baukšytė, 30 m.a., Suviekas, Imbrado v., Zr. Užr. A. Urbonas 1937. LTA 1048/114.)

888. Kitąsyk vienoj bažnyčioj iš po nakties, tai vis, būdavo, sulaužo ant altoriaus žvakes. O kitąsyk, būdavo, į sklepus po bažnyčia laidodavo kūnus negyvų žmonių. Tai, būdavo, šneka, kad kokį prakeiktą žmogaus kūną palaidojo, tai dabar jis tas baikas dirba. Ale sykį atsirado drąsus žmogus. Jis nuėjo į bažnyčią sergėt, kas ten tas žvakes laužo. Kai tik sutemė, viskas nutyko. O toje bažnyčioj

lubose buvo skylė, kad susirinkus žmonėms galėtų garas išeiti. Per tą skylę įlėkė nuo bažnyčios dvi pelėdos. Tuoj lėkė ant altoriaus prie žvakių lajų lesti, o belesdamos parverčia liktorius ir sulaužo žvakes. Tas žmogus jų naktį negalėjo pagauti, dieną užlipo ant bažnyčios sugauti tas pelėdas, ir nuo to sykio pasibaigė tas vartymas žvakių. (LTA 619/131.)

889 (žr. Mt. 1791). Kitą kartą senieji žmonės minavodavę, kad yra baidyklių: sakydavę, kad velniai vaikščioja, numirėliai pareina, pakaruokliai tiek metų vaikščioja, kiek būtų gyvenę, kad nebūtų pasikorę. Nekrikštytos dūšios vaidinančios ir žmogui savo čėse rodos. Taip seniai šnekėję ir jaunieji girdėję, todėl nakties laiko bijodavę eiti arba eidami vis mislijė apie baidykles. Vieną kartą klebono liokajus, vakaro laike lig dešimtai adynai užgaišęs mieste, ėjęs namo. Klebonijoj pas šventorių išgirdęs didelį šapo tratėjimą, o gerai žinojęs, kad ten nieko nebuvo iš dienos. Pamislijęs, čion ta vieta nabašnykų dedama, tai turbūt koks nabašnykas tratinas. Parbėgęs į kleboniją be dvasios. Persigandęs įpuolęs pas kunigą kamendorių, sakąs: „Kas gal būt, kad šape tratinas, balsas girdėt, – juk nieko nebuvo iš dienos, kas ten gal būt? Ar ne koks nabašnykas yra parėjęs iš kapų?" Kunigas, matydamas jį strošlyvai sakant, pavierijo, bet tuoj ėjęs kitam kunigui pasakoti taip, kaip liokajus sakė. Buvęs antras kunigas, senas ir luošas, nepaeidavęs, ant loskavos [duonos], o klebono nebuvo namie. Kamendorius apsakė senajam kunigui, kad liokajus sako, kad šape labai tratinas, – kas galėtų būti? Senasis kunigas sakąs: „Neškit mane, aš mokėsiu užklausti". Tuoj jaunasis kunigas su liokaju suėmę senąjį kunigą ir neša per sodą į šventorių ir per šventorių prie šapo. Žinoma, sunkus kunigas. Tiedu benešdami pailso ir šniokščia nešdami. Kai tik nori prieiti prie šapo šie visi, tai iš šapo sušneko: „Ar senį atnešat?" Tiedu žinodami, kad senį neša, o kad jau baidyklė atspėjo, tuoj blinkt pametė ir bėgt. Liokajus bėga ir kamendorius nelieka, o senį kunigą pametę paliko. Tas paliktasis kunigas nebeklausiąs baidyklės, kas esi, ale pacuks, pacuks, pacuks, – šliaužiąs paskui juos atgal į kleboniją ir šaukiąs: „Nepalikit, nepalikit manęs, nepalikit!" Taip ir kunigai įsibaugino nuo baidyklės balso, darančios [triukšmą] tuščioj vietoj. Baidyklės priežastis buvusi tokia: vargamistra su zakristijonu susitarę eiti vogti savo klebono avino ir, sulaukę vėlumo, ėję šiedu į laidarį (abares), o vargamistros pati buvus beeinanti kartu su vyrais lig kūčių, dėl geresnio apmislijimo, kokius gaudyt. Po tam dasimislijus pasilikti šventoriuj, – nuo vyrų atsiskyrus ir pasilikus. Bet ant vėjo šalta – įlindus į šapą ir laukus, kol vyrai grįš su avinais. Ir turėjus kišenėj riešutų, tai tuos ir krimtus, ir tratinus. Ir kad jai šalta, tai vaikštinėjus. Kai ji vaikščiojo, o riešutų kevalų pribarstė, tai tuos kai užmina – trata, ir su dantim kramto. O garso vietoj darės didelis tratėjimas. Liokajui išgirdus brazdant, nemaža baimė ėmė ir mislijo, kad nabašnykas vaikščioja. O ji ten būdama, kad pajuto atšniokščiant, mislijus, kad jau vyrai parneša senį aviną, kad sunkiai neša, todėl ir klausius, ar senį nešat. O liokajus, baimės apimtas, iš pirmiau sulig balso išgirdo, tuoj pametęs ir bėgo, tuo savo didžiu bijojimu ir kunigus į baimę įvedęs. (Juozas Stonevičius, Bučiūnų k., Gruzdžių v., Šl. 1894. LTA 2189/7.)

[Nr. 890: *fabula obscena.*]

PAAIŠKINIMAI

Trečiajame Jono Balio *Raštų* tome pateikiami du svarbiausi lietuvių pasakojamosios tautosakos tyrinėjimus reprezentuojantys darbai – *Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogas* ir *Lietuvių liaudies sakmės, I tomas.*

Rengiant šį tomą, laikomasi tų pačių kultūriniam palikimui taikomų nuostatų, kaip ir pirmame ir antrame tomuose – tekstai pateikiami autentiški, taisytos tik aiškios korektūros klaidos, skyrybos mažmožiai, žodžių rašyba, atsižvelgiant į paties autoriaus reikalavimus. Tiesa, dėl didelės ir įvairialypės tomo apimties apsiribota tik viena asmenvardžių rodykle.

LIETUVIŲ PASAKOJAMOSIOS TAUTOSAKOS MOTYVŲ KATALOGAS

Spausdinama iš: Dr. Jonas Balys. *Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogas. Motif-index of Lithuanian folk-lore.* Kaunas, 1936. (Lietuvių tautosakos archyvo leidinys *Tautosakos darbai, II.)*

LIETUVIŲ LIAUDIES SAKMĖS

Spausdinama iš: *Lietuvių liaudies sakmės, I.* Parengė J. Balys. Kaunas, 1940. (A.S. Lituanistikos instituto Lietuvių tautosakos archyvo leidinys *Lietuvių tautosaka.* Serija A: Sakmės.)

SUTRUMPINIMAI

a. – amžius
apyl. – apylinkė
aps. – apskritis
gub. – gubernija
m. – metai
nr. – numeris
p. – puslapis
pan. – panašiai
plg. – palyginti
prp. – parapija
pvz. – pavyzdžiui
šv. – šventas
t.y. – tai yra
vls. – valsčius
žr. – žiūrėti

ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ

Aarne, Antti 3–5, 7, 9, 13, 14, 240, 241, 247, 248, 251, 254, 259
Abramavičius, J. 24
Adamavičius 478
Adaškevičius, L. 300
Adomas 169, 179, 244, 281, 284, 285, 294, 306, 307, 339
Adomavičius, J. 24
Adomonis, V. 16
Aidukaitis 22
Aidukevičius, Jur. 374
Aidulis, J. 17, 19, 297, 404, 417
Akelaitis, M. 20
Akevičius, A. 369
Akramas, J. 392
Alekna, K. 13
Aleksa 486
Aleksa, J. 22
Aleksandras Didysis 226, 245
Aleksandravičius, A. 457, 507
Aleksandravičius, M. 507
Aleksiejus 226
Aleksejūnas, S. 337
Aleksejūnas, T. 442
Aleliūnas, Baltrus 294, 425, 502, 513
Aleščikas, J. 465
Aleščikienė 465
Alinauskas, K. 340
Alingaitė, S. 500
Alinskas, J. 22
Alkanas (Sinkevičius) 26
Alkovikas, A. 275, 292
Ambrasas 23
Ambrazas 21
Ambraziejūtė, D. 463
Anderson, W. 242, 254
Andrašiūnas, A. 284
Andrejev, N.P. 14, 242
Andriulionis, A. 17, 343, 380, 431
Antanaitytė, A. 519
Anti-Ragutis 21, 23
Apanavičienė, N. 500
Arumaa, P. 11, 33, 59, 67, 71, 73, 87, 126, 154, 158
Anžiulis 463
Apulėjus 244
Asadowski, M. 242, 254
Astrauskas, A. 18
Ašmonas, A. 405
Atsulis 288
Augaitis, K. 512
Augaitis-Butkus, V. 317, 405, 437, 484, 512
Augustinavičius, Ig.S. 22, 367, 376, 455, 471
Augustinavičiūtė, T. 367, 387
Aulnoy, de 233
Avižonis, K. 15
Azarevičiūtė, E. 342

Babeckas, K. 299
Babičas, J. 527
Babonienė, Ona 359, 405
Bagdonaitė, E. 529
Bagdonas 280, 414
Bagdonas, M. 20
Bagdonas, P. 15, 19, 26, 312, 325, 330, 336, 394
Bagdonavičius, J. 24, 325
Bagdonienė, E. 529
Bagdonienė, L. 406
Bagdonienė, Ona 425
Bagolonas, J. 406
Bajoras, K. 20
Bajorinas, A. 21
Bakšys, Kaz. 372, 504
Bakulevičienė, K. 445
Bakūnas, V. 282
Bakutis 288
Balandžių Mylėtojas 20
Balčikonytė, A. 328
Balčiūnas, P. 493
Balienė, A. 307, 353
Balys, Jonas 6, 10, 14, 19, 192, 193, 196, 212, 261, 307, 346, 353, 370, 425, 433, 449, 454, 465, 478
Balys, Petras 24, 404
Baliulis, A. 24, 25
Balsienė, K. 300
Baltokas, Kiburis 313
Baltrūnas, A. 298, 473
Baltrūnas, J. 298, 438, 473, 487
Baltrušaitis 22
Balvočius, Dom. 22, 452
Banaitis, Br. 14, 22
Banelytė, K. 17
Banevičius, S. 530
Baniulis, V. 311, 315, 319
Baniūnaitė, O. 16

Baniūnas, M. 430
Baranauskaitė, E. 25
Baranauskas, A. 11, 30-35, 39, 41, 43, 44, 46, 49, 50, 53, 56-58, 60, 61, 63-71, 73-78, 80-82, 84, 85, 87, 89, 91-93, 95-97, 99-101, 104, 106, 107, 110, 112, 113, 116, 122-124, 126, 131, 133-136, 138-140, 144, 154, 163, 174, 176, 180, 183, 184, 188, 204, 208-222
Baranauskas, P. 17
Barauskas, Br. 328
Barauskas, J. 474
Bardziliauskas, Vl. 16, 17, 279, 304, 307, 308, 312, 332
Barkauskas, P. 14
Baronas, J. 15
Barzdaitė, S. 489
Basanavičius, J. 11, 12, 21, 26, 28-35, 37-82, 84-108, 110-120, 122-147, 149-152, 154, 155, 157-159, 163, 164, 166-168, 170-219, 221, 222, 259, 260
Basanavičius, Vincas 21, 330, 352, 360, 372-374, 377, 388, 414, 419, 424, 428, 463, 466, 486, 494, 505, 507, 513
Basile 246
Bastian, A. 236
Bataičiukė 26
Baubinienė, Z. 338
Baukšytė, V. 531
Bédier, T. 239
Bekarevičius, M. 528
Bekerienė, T. 313, 317, 323, 325, 492
Bendorius 352, 486
Benelis, Kaz. 278
Benfey, T. 235, 236, 244
Berčiūnaitė, A. 293
Berčiūnas, A. 293
Berčius, L. 343
Berendsohn, W.A. 254
Bernotaitė, A. 498
Bernotas, J. 15, 16
Berniūnaitė, Br. 526
Bertašius, A. 14
Bertulienė-Kalvienė 286
Bethe, E. 254
Bezzenberger, A. 11, 50, 55, 100, 132, 190, 194, 195, 211, 216
Bielinis, Alf. 21, 24, 26
Bielinis, V. 27
Bielinytė, A. 27
Bielinytė, V. 25
Bikulčytė, J. 335, 344, 481
Bikulčius, J. 279, 290, 293, 297, 310, 312, 320, 333, 336, 382, 402
Bileišis 25
Birznieks-Upitis, F. 13
Bislytė, A. 356
Bistrienė, O. 502
Bitinaitė, P. 350
Biveinis, Jurgis 484
Bizuilevičius, S. 337, 341
Bizokaitė, P. 23
Blaskauskaitė, E. 436
Blažauskas, A. 422
Blažys, K. 439
Bleck 234
Boccaccio 245
Bočiulis, P. 428, 517
Boehm, M. 12
Bolte, J. 3, 224, 234, 241, 254, 255
Boreiša, M. 11
Borevičius 26
Boruta, K. 16
Bračas 22
Braun, J. 236
Brazaitytė, B. 505
Brazdeikis, A. 280, 358, 359, 381, 397, 403, 406, 427, 469, 499, 501, 516
Brazdeikis, K. 382
Bridickiūtė, M. 514
Bromyard, Jonas 245
Brückner, A. 232
Brugman, K. 11, 35, 41, 43, 45-47, 49, 51, 54-56, 60-62, 64-70, 78-81, 83, 84, 95, 104, 128, 131, 142, 154, 158, 216
Bruožis, A. 23, 360, 495, 504, 507
Bučnys, Martinijonas 284, 316, 327, 329, 334, 492
Budrys, A. 485
Budrys, K. 14, 392
Budrys, L. 381, 499, 516
Budrys, Pr. 435
Budrys, S. 475
Būga, J. 286, 294, 303, 310, 313, 315, 338, 404
Būga, K. 20-22, 322
Būga, P. 517, 518
Bugienė, V. 465
Bühler, Ch. 254
Bukauskas 332
Bukauskas, M. 18
Buklytė 25
Bulka, K. 396
Bulka, V. 310
Bulkienė, A. 461
Bulotaitė, J. 497
Buožis, A. 18
Buožis, J. 15, 16, 422
Burkus, A. 528
Burkus, I. 528
Burokas, A. 24, 486
Buršveigeris 360, 494
Butkevičiūtė, V. 438
Butkytė, J. 16, 18
Butkus, K. 292
Butkus, Pov. 408
Butkus, Vl. 15
Butvila, Anupras 27

Cappeller, C. 11, 28, 29, 32, 38, 40, 41, 47, 49-51, 53, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 66, 68-70, 72, 77, 83, 87, 100, 102, 107, 110-113, 116, 126, 128, 135, 138, 140, 142, 143, 146, 148, 157, 158, 166, 174, 177, 179, 181, 183, 191, 193, 216, 217, 223
Chigelskis, Karolis 483
Christiansen, Reider Th. 14, 242
Christensen, A. 247, 248, 255
Cibulskis, A. 526
Cicėnaitė, N. 26

Cironkaitė, M. 25
Cosquin, Em. 236, 237, 255
Cox, G.H. 235

Čekas, K. 500, 506
Čelniukienė, A. 404
Čeplenis, B. 379
Čeplis, V. 379
Čeponis, J. 339
Čepulis, J. 25
Čeputytė, Brigyta 283
Čeputytė, Mar. 508
Černiauskas, A. 18
Černiauskienė, Kazė 302, 488
Četverga, K. 472
Čičinskas 220
Čilvinaitė, M. 15, 16, 286, 290
Činčikas 21, 24
Činikaitė, A. 15
Čiplys, V. 18, 495, 525
Čuita, J. 16, 17, 303, 324, 426, 432
Čuita, J. (tėvas) 324, 426, 432

Dabužinskaitė 22
Dagilis, J. 430, 440
Dagilytė, S. 430, 440
Daglys-Svylis 26
Dähnhardt, O. 3, 167, 171, 237, 255, 304
Dainienė, E. 282
Dainys, L. 411, 511
Dambrauskienė, K. 353
Daneliūtė, M. 527
Dapkus, A. 17
Dargis, K. 370
Daukantas, S. 11, 20, 21, 31–36, 39, 42, 43, 49–51, 53–56, 58, 60, 61, 63, 65–67, 70, 72, 73, 77, 81, 84, 85, 90, 94, 96, 99–102, 104, 105, 110, 111, 113, 115, 116, 118, 124, 126, 128, 129, 131, 132, 140, 146, 148, 152, 159, 176, 181, 191, 216, 280
Daukša, M. 12
Daunorienė, A. 279
Davainis-Silvestraitis, M. 11, 20–23, 27–32, 35, 37, 40–47, 49, 51–52, 54–58, 60–62, 64–74, 76–86, 88, 89, 91–93, 95, 96, 102–106, 110–116, 118, 120, 122, 123, 129, 131, 132, 138, 139, 142, 146, 151, 152, 154, 158, 160, 165, 168, 169, 174, 175, 179–180, 182, 184–187, 189, 190, 192, 195, 197–199, 201–220, 222, 223, 275, 276, 278, 282, 283, 289, 306, 322, 425, 473, 489, 508
Degulienė, A. 420
Degulienė, M. 438
Degulytė, J. 420
Dičiūnas, St. 302, 311, 446, 488, 510, 513
Dičiūnas, Vl. 275, 277, 279, 283, 286, 290, 297, 309, 311, 313, 314, 317, 320, 323, 325, 327, 331, 332, 334, 337, 355, 403, 426, 428, 432, 437, 439, 453, 469, 477, 492, 497, 511, 517, 529
Dičiūnienė, A. 428, 497, 511
Dičiūnienė, L. 311, 446, 469, 510, 513
Diklius 288, 289
Ditkevičius 27
Dobkevičienė, A. 318
Dobravalskis, A. 501
Dolėba, J. 478
Dolėbaitė, V. 478
Doritsch, A. 11, 28, 31, 32, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 56, 61, 66–70, 72, 73, 99, 101, 112, 115, 116, 121, 128, 131, 132, 135, 138, 140, 146, 148, 152, 154, 165, 166, 169, 187, 202
Doveika 279
Dovydaitis, J. 15–18, 279, 302, 310, 325, 374, 375, 395, 396, 403, 407, 426, 462, 474, 530
Dovydaitis-Prutenis 21
Dovydas 156
Drėma, Vl. 27, 447
Dubanienė 346
Dubas, Justas 391, 392
Dudėnas, Al. 500
Dulskiūtė 20
Dundulis, J. 410
Džiugas, St. 280, 283, 307, 407

Edipas 103
Ehrenreich, P. 231, 235
Einokas, šv. 193
Elijas, šv. 151, 193
Elisonas, J. 11, 15–18, 22, 24, 33, 37–40, 49, 50, 59, 61, 63, 69, 71, 80–89, 91, 93, 103, 106, 110, 121, 151, 167–178, 214, 221, 332, 441, 493
Elžbieta 226
Erodas 314
Ezopas 232, 235, 244

Fedras 232
Fejlberg 238
Fekaris, A. 408
Francūzevičiūtė, M. žr. Prancūzevičiūtė M.
Freud, S. 238
Fridrichas II 229, 245
Friedrichs, G. 235

Gabrilevičius, J. 512
Gabrys, M. 17, 487, 515
Gadimauckas, Povilas 226
Gaidamavičiūtė, J. 25, 360
Gaidimauckas, P. 454
Gaidys 23
Gaigalas, Al. 419
Gailiušis, A. 16
Galaunė, Pov. 358
Galgauskaitė, A. 342
Galimskas, M. 25
Galinienė, E. 516, 519
Galland 245
Galmina, Jonas 452
Gapšys, L. 410
Garbauckas, A. 24
Gavelienė, O. 399
Gecevičienė, M. 530
Geitler, L. 11, 63, 112, 115, 142, 166, 194
Geležinė, K. 27
Geležiulis, K.F. 21
Gelgotaitė, J. 450, 457
Gelgotienė, U. 450
Gennep, A. v. 255
Gerdvilis, P. 383

Gervasijus 245
Giedgaudienė, O. 457
Giedraitis 16
Giedrius, A. 13
Gilytė, Genė 23, 402
Gilytė, M. 515
Gineitės 22
Gintautas, M. 18, 338
Glinskas, A. 347
Glinskas, V. 347
Grabauckutis 20
Grabauskaitė 23
Grabauskas, V. 21, 23
Graibūtė-Tūbelienė, E. 425
Grajauskas, J. 22
Gražinis 22
Gregorius Didysis 245
Gričienė 397
Grigaitė, A. 405
Grigaitis, J. 515
Grigaliūnienė, R. 475
Grigaravičienė, Elena 337
Grigat, C. 13
Grigienė 486, 487
Grigonis, M. 15
Grigonytė, E. 15, 16
Grigonytė, S. 523, 531
Grikšienė, M. 403
Grimmai, broliai 3, 234, 235, 340
Grimm, J. 235
Grimm, W. 236
Grinkiškis, St. 24
Griuželis 20
Groth, P. 255
Grucė, J. 327
Grudde, H. 254, 255
Guoba 481
Gruodys, J. 437
Gruodytė, T. 25
Gučas, A. 14
Gudėnas, J. 432
Gudjurgis, A. 16
Gudjurgis, J. 386
Gulbinskas, B. 27
Guobužas, J. 376
Guobužienė, E. 376
Guozdaitis 20
Gustaitis, J. 20

Haavio, M. 242, 249
Hackman, Oskar 14
Hahn, J.G. 240
Hartland, E.S. 255
Heyden, F. 255
Henssen, G. 255
Herder, J. 234
Herodotas 243
Hertel, J. 255
Honti, Hans 14, 255
Huet, G. 255
Husson, H. 235

Ieva 126, 169, 179, 244, 281, 284, 285, 294, 306, 307, 339
Ilekys, J. 432, 434, 497
Inčiūra, K. 13
Indriūnas, J. 281, 300, 317, 327
Ivanauskas, A. 468
Ivanauskienė, M. 290
Ivinskis, L. 11, 20, 21, 24, 33, 73, 84, 85, 88, 91, 92, 154, 204
Ivonis, P. 299
Ivonytė, V. 299

Yearsley, M. 255

Jablonskis, J. 260
Jakimauskienė, Teresė 486
Jakševičiūtė-Adlikienė, E. 15–17
Jakštas, J. 23
Jakučionis, P. 365
Jančius, B. 351
Jančius, J. 15, 351
Janionienė, M. 306, 325, 327, 445, 451, 498
Janionis, Kazys 282, 306, 325, 327, 335, 340, 381, 432–434, 445, 446, 451, 498
Janionis, M. 282
Jankelaitė, V. 26
Jankevičius, Jonas 226
Jankevičiūtė, J. 25, 427, 480, 506
Jankūnas, M. 18
Janonis, J. 26
Janulaitis, A. 11
Janušas, Kaz. 332
Janušauskas, J. 501
Janušytė 21, 23
Jarackas, P. 279, 290, 293, 297, 310, 312, 320, 333, 335, 336, 344, 382, 402, 481
Januška, P. 368
Jasilionienė, J. 476
Jasinskienė 298
Jasiukonytė 23
Jasiulytė, Palionė 514
Jaujininkas, V. 300
Jaura, K. 25
Jensen, P. 236
Jocienė 331
Jodka, A. 351
Jodka, S. 351
Johauševičius, A. 337
Jokūbas 245
Jokubka, J. 332
Jolles, André 240, 242, 255
Jonaitis 20
Jonas Baisusis 226
Jonas, šv. 289
Jonauskaitė, E. 397, 499
Jonynas 22
Jonys, K. 24
Joselzonas, E. 523
Jotka, V. 23
Jovaišytė, L. 408
Jovaras 27
J.R. 21
Jucewicz, L. 11, 175
Jucius, V. 280, 427
Judas 173, 279, 317, 318, 328, 338, 339

Jungfer, Victor 13
Jukna, Jonas 437, 484
Juknytė, R. 530
Juodka, A. 16
Juodkienė, S. 440
Juodvalkis, K. 485
Juodvalkytė, U. 485
Juozapas 314
Jurgelionis, Kleopas 13
Jurga, J. 27
Jurgelevičius, J. 341
Jurgis, šv. 91, 93, 94, 116, 171, 264, 304, 305
Jurkevičiūtė, A. 25
Jurkschat, C. 11, 28, 30, 36, 38, 41, 43, 58, 64-66, 72, 77, 78, 80, 82, 89, 108, 112, 114, 126, 129, 133, 135, 139, 151, 163, 178, 211
Jurkšaitis, J. 22
Jurkštas, N. 370
Jurkus, J. 370
Jurša, E. 25
Juška 20, 477
Juška, B. 15, 340, 368, 477
Juška, P. 434
Juškaitė 354
Juškys, Vyt. 26
Juškytė, J. 27, 423

Kačerauskas, L. 356
Kačerauskytė, J. 356
Kačergius, B. 497
Kačiušytė, B. 353
Kadziauskas, V. 23, 25, 459, 498, 501, 506
Kahlo, G. 255
Kairienė, O. 517
Kalinauskienė 369
Kalpokas, V. 324
Kalsas, V. 314
Kalwaitis 22
Kalvelis 18
Kalvelis, L. 6, 10
Kaminskienė, V. 461, 463
Kananavičius, P. 23
Kanauka, K. 26
Kantas, I. 234
Kanišauskis 513
Karacijūtė 25
Kardelis, J. 25
Karłowicz, J. 11, 31, 38-41, 43, 44, 46, 47, 49-54, 56-58, 60-68, 70, 73, 75, 78-81, 83, 84, 87-89, 92, 96, 98, 102, 107, 113, 115, 125, 128, 130-132, 139, 140, 144, 148, 180, 189, 190, 197, 203, 209, 216-218
Karolis Didysis 229
Karosas, Vl. 22-24
Karuzaitė, M. 25, 515, 516
Kasinskienė, Em. 477
Kasiulienė 457
Kasparaitis, J. 359, 405
Kasperavičiūtė, El. 330
Kašelynas, J. 18
Katilevičienė 493
Katilevičiūtė, Elzė 353
Katkienė, M. 397
Kauffmann, F. 251
Kavaliauskas, J. 399, 415
Kavaliauskas, V. 19
Kavaliukas, M. 497, 514
Kavaliūnas, I. 408
Kazimieras, šv. 229
Kazlauskienė, M. 462
Kazokaitis, J. 441
Kebų Raganius 18
Kedys, J. 16, 17, 302
Kelmelis 21
Kelmelytė, M. 295
Kelpinas 26
Kelpšus 517
Kempinas, J. 17
Kepštys, J. 356
K.G. 26
Kybartas, A. 416
Kiekšė, J. 394
Kilbauskytė, J. 426
Kinderis, P. 18, 469
Kindurytė 23
Kinkytė, P. 406
Kirlys, J. 15
Kirtiklis, A. 17, 18, 421
Kisielienė, A. 521
Kisielytė, G. 24, 490, 518
Kisielius, M. 521
Kivilšytė, E. 26
Kleinaitė, M. 350
Klevičiūtė, M. 22
Kodzytė, A. 25
Köhler, R. 241, 255
Kontrimas 295
Kovaliukas, M. 508
Kovarskas, P. 17, 312
Kracuškas, P. 345
Kragas, M. 446
Krasauskas, Jurgis 388
Krasauskas, S. 528
Kraužlys, J. 459
Kreslauskaitė, L. 285
Kreslauskienė, M. 285
Krėvė, V. 13, 230
Kriaučiūnas 25
Kriaučiūnas, J. 301
Kriaučiūnas, N. 26
Krikščiūnas 25
Krykščiūnas, J. 21
Kristoforas, šv. 85
Kristus, Jėzus 48, 83, 85, 88, 91, 101, 150, 151, 156, 172-175, 177, 178, 240, 243, 266, 279, 289, 290, 292-294, 296, 309, 314-318, 321, 328, 331, 333, 334, 338
Krivickas, J. 445
Krivka, Č. 323, 325
Krohn, Kaarle 240, 241, 253, 255
Krollman, F. 13
Kronenbergs, A. 13
Krušna, I. 400
Kubilytė, M. 23
Kucka, Br. 25, 444, 516
Kučinskis, J. 490

Kugauda, J. 25
Kuhn, A. 235
Kuhn, Ernst 255
Kuklys 25
Kulbokas, Vl. 15-17, 343, 474
Kulešaitė, D. 25
Kunickas 383
Kuodys, Juozas, 515, 516
Kuosa, Adomas 20, 453
Kurelaitytė, Ona 485, 494
Kurschat, A. 12, 13, 232
Kurulaitė, Veronika 249
Kutkus, V. 16
Kušulynaitė, J. 324
Kuzma, G. 391
Kuzmickaitė 25
Kuzminskaitis, V. 24
Kviliūnienė, M. 428, 433

Labanauskas, A. 320
Labuckienė, K. 504
Laigis 368
Laistner, Ludwig 238
Lang, Andriej 236, 237
Langkusch, A.G. 11, 51, 61, 88, 128, 180, 185, 190, 196, 197-199, 203, 205, 206, 210, 213
Lapienė, P. 16-18
Lapienis, J. 512
Lapinskaitė, D. 15
Laskauskas, P. 339, 368
Lašinis, A. 18
Lauciūtė, O. 359
Lauraitytė, V. 344
Lavinskaitė, J. 489
Lazauckutis 22, 25
Lazauckutis, Juozas 470
Lebeikytė, V. 417
Lefévre, A. 235
Legenis, E. 525
Leyen, F.v.d. 233, 236, 238, 255
Leipus, V. 23, 24
Lemeževičius 467
Leonas, A. 366, 373
Leonavičius, Al. 337, 442
Leskien, A. 11, 13, 35, 41, 43, 45-47, 49, 51, 54-56, 60-62, 64-70, 78-81, 83, 84, 95, 96, 104, 128, 131, 142, 154, 158, 216
Levonienė, U. 354, 384, 496, 507
Liegaudas, A. 483
Liegaudas, K. 483
Liepenienė 391
Liepenis, J. 391
Lieponienė, P. 342
Lingė, Jonas 514
Lingis 20
Linka, A. 18, 298, 343, 396, 436, 445
Linka, K. 436
Linkienė, O. 298, 445
Liokas, J. 523
Liudakevičius, J. 475, 511
Liulys, Marc. 484
Liumas, J. 299
Liumienė, Z. 299
Liutkevičius, J. 309
Lizdienė 424
Lönnrot, E. 226
Löwis of Menar, A.v. 253, 255
Lubikis, A. 369, 449
Ludwig, O. 255
Lukminaitė 520
Lukminienė 520
Lukoševičius, K. 18
Lukoševičiūtė, B. 489
Lukoševičiūtė, I. 380
Lukošienė, J. 279
Lukošiūnas, J. 430
Lukošiūnienė, Em. 502
Lukošius, P. 527
Lukošius, A. 17
Luneckas, V. 487
Lunis, M. 319
Lupeika, A. 454
Lupeika, F. 454
Lūžienė, O. 395, 458
Lūžytė, A. 25, 395, 458

Mackevsen, L. 3, 242, 255
Mackevičius, K. 24
Mackevičiūtė, Agota 22, 390
Mackevičiūtė, J. 381
Mačiukas, L. 18, 348
Magdalena, šv. 334
Maironytė, E. 298
Majauskas, S. 282
Majauskas, V. 275, 292
Malažinskas, A. 365
Maleckis, J. 495
Maminskaitė, J. 26
Maniškis, D. 21
Mannhardt, W. 235
Maračinskas, A. 484
Marcinkevičius 24
Marcinkevičius, Ign. 401
Marcinkevičius, J. 443
Marčėnas, Gabrys 458
Marčiulionis, A. 398
Mardosas, Mykolas 497
Marganavičius, J. 419
Marija, Švč. 118, 156, 173, 252, 268, 279, 286, 287, 296, 314-317, 319, 370, 372
Markauskis 20
Martins 288
Martišius, J. 18, 295, 401, 524
Masilionis, J. 378
Masiukonytė, O. 18
Matkevičienė 441
Matulaitis 20
Matulaitis, A. 282
Matulevičiūtė, M. 450
Matusevičiūtė, Iz. 17
Matusevičiūtė, J. 17
Matušis 417
Mauclére, Jean 13
Mauškus 428
Mažys, J. 20
Mažiulienė, Ona 283, 296, 323, 335

Mažiulis, A. 15, 283, 284, 296, 300, 320, 323, 329, 331, 335, 473, 487
Mažiulis, A. (tėvas) 323, 329, 473
Maximas 245
M.B. 24
Medelis, R. 481
Meier, John 255, 256
Meyer, Maurits de 14
Meliūkštis, A. 421
Merkauskas, P. 17
Merkevičius 23
Mesiaučiukė, Anastasija 441
Muška, St. 320
Meškaičiukė, A. 26
Meškauskas, Pr. 18
Metrikis, A. 287
Mezginienė, K. 333
Mezginis, J. 333
Mickevičienė, O. 346, 354, 490, 522, 529
Mickevičius, J. 17, 312, 346, 490, 522, 529
Mickevičius, L. 17, 18, 27, 485
Mickuvienė, Ona 388
Miglinas, Jonas 277
Mikalauskas 411
Mikalčius, V. 290, 318
Mikolaitis 21
Mykolas 226
Mikoliūnas, P. 18
Mikulėnas, M. 492
Mikulis 20
Milčius, K. 15
Milda 22, 26
Milevičius, Z. 25
Milius, A. 449
Miłosz, O.V. de L. 13
Minkevičaitė 249
Minkevičienė, L. 406
Minkevičius 24
Minkevičius, K. 468
Misevičienė, Uršulė 275, 283, 284, 286, 290, 297, 309, 311, 313, 317, 320, 323, 327, 334, 337, 453, 517
Misevičius, P. 437
Mirinavičienė, Z. 420
Mirinavičiūtė, M. 420
Misevičienė, M. 359, 406
Misevičius, P. 314, 331, 334
Misiukonis, Vincas 450
Miškinienė, O. 411
Miškinis, J. 15
Miškinis, K. 21
Miškis, A. 362
Mitalas, J. 345, 378, 423, 492
Mitkaitė, J. 344
Miturienė 326
Mocius, Jonas 299, 318, 326, 471
Mockus, Jonas 435, 478
Moe, Moltke 250, 251
Molienė 375
Montvyliuks, J. 20
Morkevičius, J. 17, 18, 469
Mozė 151
Müller, Max 235
Muralis 21
Musteiks, J. 22
Mušinskas, A. 15, 522

Nabagas, J. 23
Nakienė, P. 319
Nalivaika, P. 24
Namajuška, Dom. 394, 445, 522
Nanartavičius, J. 21
Napoleonas 219
Narbutaitė, O. 513
Narsutis, Pr. 447
Narutis, J. 352
Narvydas, P. 301, 468
Narvilas, C. 410, 525
Nasolis, S. 27
Nasolius, Dominykas 277
Natkevičius, Vl. 21
Navakauskaitė, O. 500, 505
Navarckas, Petras 249
Navikas, A. 386
Navikas, K. 386
Nerelytė, Z. 17
Neverauckiūtė, Marė 470
Niemi, A.R. 19, 328
Niurka, J. 524
Nodermann, P. 237
Nojus 172, 265, 313, 314
Nomeika, J. 22
Noreikienė 356, 781
Norkevičius, M. 455
Norkus 23
Norukas 23, 26
Norus 20
Norvaišienė, V. 386
Norvilaitė, S. 522
Norvydas 22
Notkūnas, P. 23
Niurka, J. 15

Oginskis 295
Olrik, Aksel 250
Olšinskas, P. 440
Olšinskas, V. 440
Orintas, A. 423
Ovidijus 244
Ožalas, K. 314

Pacevičienė 513
Paciukonienė, J. 330, 339
Paniukonis, A. 17, 318, 330, 339
Pac-Pomernackis 21
Pajarskas, J. 427, 428, 455, 517
Pakarklytė, M. 343
Palietis, J. 17
Pališaitytė, E. 15
Paliulis, Br. 18
Paliulis, St. 14–16
Palukaitis, J. 23–25, 337, 338
Panavas, Baltras 497
Panavas, J. 24
Panelė 27
Pankevičiūtė, K. 284, 335
Panzer, Fr. 224, 255

Paplauskaitė, K. 525
Paršeliūnas, J. 16
Paškevičienė 24
Paškevičienė, K. 313, 329
Paškevičius, K. 313, 329
Paškevičius, S. 24
Paškonis, St. 423
Paulauskas 462
Paulauskienė, Kazimiera 275, 276, 278, 282, 283, 306
Pauli, Jonas 245
Paulionytė, A. 457
Pauliuliūtė, Ona 373
Pautienis 20
Pautienukas 330
Pavličaitė 23
Pečiliūnas, Jonas 381
Pečiuliauskas, A. 15
Pečiulis, J. 292
Penernickis 21
Penikas, D. 291
Penikas, P. 291
Perrault 233
Petkevičienė, S. 381
Petkevičienė, V. 341
Petraitienė 435
Petraitienė, U. 278, 307, 318, 460, 479, 520, 521
Petraitienė, V. 451
Petraitis, Ig. 460
Petraitis, V. 22, 459
Petras, šv. 48, 49, 83, 87, 88, 91, 151, 169, 178, 267, 280, 285, 289, 290–294, 330, 333, 338
Petras Alfonsas 226, 245, 249
Petrauskas, H. 356, 501
Petrauskas, J. 17
Petrikas, K. 380
Petruitis, I. 293
Petrulis, P. 407
Petrulytė, A. 15
Petsch, R. 255
Piaschewski 228
Pikieras 24
Pikšiurnis, J. 424
Pilsudskis 295
Pirants, Juozas 278
Piščikas 21
Plenytė, E. 26
Pleuzat, Karl 13, 14
Pocius, A. 358
Polivka, G. 3, 254
Popakulis, Kaz. 289, 427
Popakulis, Vyt. 289, 427
Poteliūnas, A. 491
Povilaitienė 286
Povylaitis, P. 18
Povilas, šv. 291
Poringis, Dzidas 490
Požela, M. 361
Poželaitė, R. 361
Prakapas, Jonas 288, 435, 478, 485, 494
Pranaitis 496
Pranckus 27
Prancūzevičiūtė, M. 25, 316
Pratusys, J. 335, 340, 446
Preikšas, P. 19, 300
Propp, V. 240, 242, 255
Pukas, K. 26
Pukas, V.B. 364, 371
Pukinskienė, Ona 485
Pulikas, V. 510
Pulikienė, V. 510
Puotelis, A. 18
Pupka, A. 17, 292
Pusdešris 25
Puzinas, J. 350

Qvigstad, J. 14

Račinskaitė 26
Radvila, P. 403
Radzevičius, J. 16
Radzevičius, Mačys 20
Radzevitče 20
Ragas 22
Raguckaitė, E. 497
Rakelytė 25
Rakickas, A. 401
Raklinavičienė, K. 344
Ramanauskienė, Teklė 311
Ramunienė, K. 339
Raugas 499
Rauke, Fr. 227, 232, 237, 238, 243, 254, 255, 259
Rašimas 486
Rauličkienė 343, 380, 431
Razickas, A. 468
Razmukas, P. 25
Ražanauskas, A. 279
Remeika, P. 478, 500
Remeikis, P. 18
Ribickaitė, E. 373
Ribinskaitė, O. 24
Riklin, F. 238
Rimkienė, O. 482, 526
Rimkus, A. 286, 290
Ripskis, L. 329
Riškienė, M. 525
Rittershaus 247
Romašauskaitė, S. 496
Romašauskienė, O. 496
Romeika 22
Rouge, E. de 243
Rousseau, J.J. 234
Rozenbergas 15
Rubikas-Jurgūnas, A. 355, 444, 509, 511, 514
Rubikienė, V. 355, 444, 509, 511
Rucevičius 22
Rudis 21
Ruginienė 392
Rūkštelienė, M. 318, 329, 463
Rūkštelytė, Elž. 295, 318, 329, 336, 352, 403, 429, 440, 445, 446, 461, 463, 466, 485, 497, 504, 508, 514, 518, 530
Rusakaitė, V. 495
Ruseckas, J. 17
Rusockaitė, V. 25
Rutkauskas, A. 505

Sabaliauskienė, R. 19, 465

Sabalys, K. 15
Sabas, K. 24, 25, 27
Sabastinaitė, G. 23
Sagatas, M. 434
Saintyves, P. 237
Sakalauskas, A. 433
Sakalauskas, J. 342
Sakalauskas K. 340
Sakalauskienė 342
Saliamonas 100, 243
Salinis, A. 324, 331
Salinis, V. 324
Salmelainen 235
Samonavičius 394
Samulevičienė, E. 323, 325
Saulius, Vincas 413
Savickaitė, E. 513
Savičaitė, V. 515
Savulis, V. 377
Scheu, H. 12, 28–36, 38–40, 76, 80, 157, 170, 172, 176, 177, 232
Schiller, Friedrich 224
Schleicher, A. 12, 32, 33, 41, 46, 47, 49, 51, 54, 55, 58, 60, 62–64, 68, 70, 76–78, 81, 84, 96, 99, 106, 107, 110, 116, 120, 122, 129, 131, 132, 138, 152, 154, 166, 184, 191, 216, 217
Schmidt, F.W. 256
Schneider, H. 255
Schullerus, Adolf 14
Schwartz, W. 235
Schwarzien, Otto 13
Sedlauskas, K. 14
Seliukas, M. 25
Semionovas, M. 391, 411
Seneca 245
Senkus, T. 23
Senonis, J. 284
Senūta, I. 279, 304, 307, 308, 312, 332
Sereika 317, 416
Sereika, B. 317
Sereikaitė, O. 416
Seškevičiūtė, A. 290
Seti II 243
Siciūnas, A. 530
Sidaras 23
Sidabras, Kazys 23, 345
Sidaris, Mykolas 351, 401, 450
Sidaris, Pr. 351
Sydon, W. von 240, 256
Siecke, E. 235
Siemenski, L. 12, 84, 112, 113, 115, 119, 192, 197, 206, 208, 210
Silvestravičius, M. žr. Davainis-Silvestraitis, M.
Simanavičiūtė, D. 395
Simovas, J. 397
Sinickienė, Ona 479
Sinkevičius, P. 23
Sinkevičius, V. 22, 285, 324
Sirvydas 27
Skarbalius, Jonas 392
Skardakis 20
Skemevičius, A. 436
Skenskaitė, V. 522
Skėrys, V. 457
Skernevičius, K. 24, 501, 516
Skrebys, J. 428, 433, 449, 459, 502
Skripkūnienė, J. 451
Skruodys K. 13
Slančiauskas, M. 21, 24, 27, 259, 260, 275, 276, 278, 283, 286, 287, 289, 293–296, 299–301, 304, 305, 308, 311–313, 318, 320, 326–328, 332, 334, 352, 354, 355, 375, 390, 408, 446–448, 461–463, 465, 471, 484, 486, 489, 508
Slaučiankas, S. 486
Slančiauskas (tėvas) 296
Skvernevičius, K. 24, 358
Smilga 20
Snarskis, J. 24
Sniegenaitė, V. 434
Sodarskienė, Ona 313
Sodarskis, J. 286, 294, 303, 315, 404
Somadeva 244
Sondeckas, J. 27, 317, 334, 444
Sondeckis, L. 23, 26
Spamer, A. 237, 254–256
Specht, F. 12, 34, 40, 41, 43, 44, 49–57, 60, 62, 65, 68, 72, 73, 76, 78, 81, 86, 87, 96, 104, 122, 124, 129, 135, 138, 139, 144, 146, 154, 180, 182–184, 210, 214, 216, 217
Spjudaitė, J. 408
Stajušaitis, J. 491
Staleronkaitė, Em. 279, 286, 309, 332, 355, 403, 426, 439
Stanikūnas, K. 293
Stanionis 493
Stankevičius, J. 21, 23, 319
Stankūnas, A. 327
Stanley, H. 226
Starapola 245, 246
Staravičiūtė, I. 502
Stasaitienė, A. 491
Stasienė, T. 469
Stasiulionytė, G. 292
Stasiulis, J. 22, 410
Stašys, J. 23
Statulevičienė, K. 321
Stelmokas, K. 315, 318, 336, 392, 472, 478, 486
Steponavičienė 522
Steponavičius, B. 475, 511
Stiklas 21
Stokus 21
Stonevičius, Juozas 532
Stonys, Juozas 289
Stonys, M. 16, 18, 286, 482, 526
Stoškus, Antanas 487, 488
Streckienė, D. 339
Streckis, J. 339
Strolia, F. 439
Stulgaitienė, P. 285, 347, 364
Stulgaitis, J. 480
Stulgaitis, Vl. 16, 17, 285, 347, 364, 480
Stunžienė, Z. 333
Stupuras 426
Subačius, T. 25
Subačiūtė, K. 25
Survilaitė, J. 17

Sveinsson, Einar Ol 14
Svirmickutis 21, 23

Šačkus, G. 326
Šalčius, M. 21
Šalkauskienė, A. 473
Šarlonas 25
Šarūnas 230
Šaškus, G. 17
Šauklys, M. 26
Šaulys, A. 385
Šeibakas, S. 430
Šeidys, Pr. 14
Šekspyras 226
Šekštelis, Vl. 21
Šelkevičienė, A. 489
Šelkevičius, M. 322, 508
Šerkšnas, St. 456
Šerkšnas, V. 456
Šernius, A. 18
Šeškienė, A. 432, 529
Šiaurytė, J. 450
Šikorckiūtė 388, 513
Šilvis 21
Šimkus, S. 475, 527
Šimukonis, A. 25
Šimukonis, J. 25, 429
Šivickis, Pr. 21, 22, 305, 311, 354, 372, 384, 388, 436, 484, 496, 504, 507
Škutienė 525
Šleivytė, V. 14
Šlenytė, R. 24
Šliūpas 23
Šmitas, P. 489
Šneideraitienė, M. 6, 10
Šneideris, E. 16, 315, 343
Špikleris, J. 528
Špokas, A. 24
Šukys, V. 506
Šunekis 505
Šurasinas, T. 13
Šūvienė, J. 427, 428
Švoba, J. 16

Tagethoff, E. 256
Taylor, A. 155, 249
Talkauskas, T. 525
Talutis, Ig. 427, 428, 484, 485, 511
Tamašauskaitė, O. 527
Tamašauskas, A. 301
Tamoševičius, V. 385
Tamulevičiūtė, P. 25
Tamulaitis, V. 454
Tamulienė 454
Tarulis, P. 378
Tarvydas, J. 15
Tatarė 23
Taujanskaitė, R. 505
Taujanskas, M. 505
Taumis 22
Temme, J. 13
Terbūnas, Martynas 460
Tettau, W. 13
Thompson, Stith 3–5, 7–9, 13, 14, 248, 253, 259
Tiešis, A. 18, 309, 331
Tijūnaitis, S. 16
Tylor, E.B. 236, 238
Timinskas, J. 317
Tiškus, V. 17
Titėnaitė 359
Totoraitis 20
Trakūnienė, M. 500
Trapikas, K. 17, 275, 279, 284, 301, 310, 313, 316, 320, 322, 334, 487
Treškevičius, A. 434
Trinka, Vl. 331
Trinkūnas, A. 437
Trinkūnas, J. 437
Triukas, K. 434
Truklicienė, M. 305
Trumpa, E. 16, 17
Trumpulis, J. 27, 274, 289, 302, 307, 310, 316, 322, 325, 329, 338, 390, 447, 461
Tulaba, J. 457
Tumėnas, A. 502
Tumėnas, Ant. 449, 459
Tumšys 381
Tvardauskas 120
Tvardus, Dom. 289
Tvarijonavičius, M. 18
Tveraga, V. 340
Tverkus, Jurgis 280, 283, 307, 407

Ulčinskas, V. 344, 451
Ulevičiūtė 20
Umbrasas, K. 400
Unikas, M. 426, 436
Untulis, M. 17, 21, 26
Uoselis, Pr. 24, 27, 467
Urbanas, B. 430, 435, 437, 445, 488, 502, 514, 522, 526
Urbonas, A. 15, 279, 333, 392, 394, 430, 443, 476, 479, 500, 512, 526, 531
Urbonas, P. 430
Urbonienė 287, 290
Urbonienė, Antosė 490
Urikai, S. ir M. 18
Urmanytė, Viktė 465
Urtakis 20
Uškevičiūtė 24
Uzūnaris, J. 350, 472

Vaicekauskas 380
Vaicekauskas, L. 21, 377
Vaičekauskas, J. 380, 458
Vaičekauskas, J. (tėvas) 452
Vaičienė, G. 466
Vaičiulionis, Juozas 497
Vaičiūnas, P. 13
Vadeiša, J. 403
Vadeišienė, U. 429, 445, 446, 504, 530
Vailokas, A. 20
Vaikaras, Juozas 525
Vaina, P. 17, 530
Vaitekūnienė, M. 415
Vaitkūnas, J. 27

Vaitkienė, E. 296, 441
Vaitkus, A. 296, 441
Vaitonis, A. 310
Vaitukevičienė 438
Vaižgantas 22
Valčiukas, J. 291, 297
Valčiukas, Stepas 297
Valčiukienė, E. 297
Valčiukienė, J. 291
Vailaitė, A. 509
Valeika, P. 15–18, 319, 430, 504
Valenta, V. 18
Valentinavičiūtė, P. 304, 321
Valienė, O. 509
Valikonis, K. 326
Valiūnas, A. 519
Valiūnas, S. 519
Valiuškis, A. 287, 339
Valušycia 26
Vanagas 21
Vanagas, J. 430
Varašauckas, A. 275
Vargonas, F. 490
Vamas, J. 458
Varoneckienė, P. 440
Vasiliauskas, B. 320, 323, 331, 487
Vasiliauskienė, M. 454
Vaškevičius, A. 17
Vėbas, Petras 517
Vebliauskas, A. 20
Veckenstedt, Edm. 13, 115
Veiverys, Pr. 21, 388, 462
Vencius, J. 16
Venclauskas, M. 13
Venclova, K. 299
Verbauskas, M. 309
Verbauskienė, A. 309
Verbila 506
Verkelytė, B. 24, 25, 395
Vidžiūnaitė, J. 402
Vigonauckas 419
Vildžiukė, J. 26
Vilkas, Jurgis 501, 516
Vilkas, P. 338
Vilkevičius, M. 25
Vilnonis, S. 427
Vilutis, P. 19, 319
Vincentas, šv. 287
Viskanta, E. 16
Viskožka, Jonas 22, 408, 480
Višinskis, P. 22
Vyškiauskienė, V. 333
Vytautas 230
Vitkauskaitės 21
Vitkauskas, J. 24
Vitkauskis, Vikt. 487, 488
Vitkauskutis 23
Volskytė, Ona 518
Volteris, E. 11, 12, 25, 32–35, 37, 40, 42, 43, 45, 46, 49, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 63, 70, 73, 76, 77, 84, 88, 89, 91, 106, 110, 114, 116, 118, 120, 136, 154, 173, 176, 178, 179, 181, 183, 189, 192, 194–196, 200, 203, 207, 213, 216
Volungevičius, J. 15
Vries, Jan de 253

Weber, L.F. 256
Wehrhan, K. 256
Weselowski, A. 247
Wesselski, Albert 239, 242, 254, 256
Wiedemann, Oskar 13
Wieland, Ch. 226
Winckler, H. 236
Wolter, E. žr. Volteris, E.
Wundt, W. 238, 256

Zabelytė 23
Zabulionis, A. 448
Zagorckis 21
Zaleskis, B. 14, 281, 300, 305, 317, 327, 465, 497, 506, 512, 516–519, 530
Zaluskis, J. 21
Zaunert, P. 255
Zavackas, A. 433
Zemeliauskaitė, E. 510
Zemeliauskienė, T. 510
Zenkevičienė, R. 315, 343
Zelinskis, R. 454
Ziminavičius 444
Zinis, R. 410
Zinkus, J. 16, 279
Zubas, K. 409
Zubrickas 22

Žalienė, A. 434
Žarkis, I. 448
Žaromskienė, V. 278, 306, 352, 448
Žaromskis, V. 278, 306, 307, 318, 352, 448, 451, 460, 479, 520, 521
Žekevičius, Jonas 13, 15
Žekonytė, K. 355, 461, 466
Želigovskis 295
Žemaitukas, V. 23, 26
Žemgalis, Ant. 467
Žeromskis, Vl. 18, 409, 410
Žervelis, J. 442
Židžiūnaitė, H. 295
Žilinskaitė, J. 404
Žilinskas 20
Žilinskis, Kazys 377
Žilis, E. 420
Žiminavičius, Kost. 429
Žingeida 22
Žinys 23
Žirgulis, A. 15, 16
Žiugžda, J. 20, 413
Žiugžduks 23
Žiužnys, V. 527
Žukauckis, A. 498
Žukauskaitė, L. 328, 330
Žukauskas, A. 21, 24, 429
Žukelytė 23
Žurauskas 20
Žuromskienė, M. 297
Žutkelytė 23
Žuvis, I.S. 26, 303, 306, 413
Žvaliauskaitė, Ona 277
Žvinienė, A. 402

Išleido Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, 2055 Vilnius, tel. 212 53 32, fax 261 62 54
Spausdino P. Kalibato IĮ „Petro ofsetas“
Žalgirio g. 90, 2600 Vilnius, tel./fax 273 33 47

